ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

[illegible] କେନ୍ଦ୍ର
[illegible]
[illegible]
, ଓଡ଼ିଶା
ରେଜି ନଂ – [illegible]

ସୌମସନ୍ଦେଶ

ଆଁତୋଆନ୍ ଦ ସାଁତ୍-ଏକ୍ସୁପେରୀ

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ
ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ଲେଖକ: ଆଁତୋଆନ୍ ଦ ସାଁତ୍-ଏକ୍ସୁପେରୀ

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ: ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶନ କାଳ: ୨ ଅକ୍ଟୋବର ୨୦୦୧

ପ୍ରକାଶକ:
ଶିକ୍ଷାସନ୍ଧାନ, .ଏ-୧୨, ହାଉସିଂ ବୋର୍ଡ଼ କଲୋନୀ,
ବରମୁଣ୍ଡା, ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧ ୦୦୩
ଫୋନ୍: ୫୫୬ ୧୦୯/୫୫୦ ୬୫୬

ମୁଦ୍ରଣ: ରିପ୍ରୋ ପ୍ରିଣ୍ଟ,ଭୁବନେଶ୍ୱର

ମୂଲ୍ୟ:୨୦୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

Soudhasandesh

(The Wisdom of the Sands)

Author:
Antoine de Saint-Exupe'ry

Oriya Translation:
Chittaranjan Das

Published by :
Sikshasandhan,
A-12, H.B.Colony
Baramunda, Bhubaneswar - 751 003
Tel : 556 109/ 550 656

First Edition :
2nd October, 2001

Printed at :
Reproprint,Bhubaneswar

Price:200/- Only

ଆଁତୋଆନ୍ ଦ ସାଁଦ୍-ଏକ୍ସୁପେରୀ

(୧୯୦୦-୧୯୪୪)

Antoine de Saint-Exupe'ry

ସାଁଦ୍-ଏକ୍ସୁପେରୀଙ୍କ ସହିତ ସର୍ବପ୍ରଥମ ପରିଚୟ ବାଙ୍ଗାଲୋର୍ ଜେଲ୍‌ରେ ତାଙ୍କର Wind, Sand and Stars ରଚନାସଂଗ୍ରହଟିର ମାଧ୍ୟମରେ । ୧୯୪୪ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର-ଅକ୍ଟୋବର ଆଡ଼କୁ । ରଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ସତେଯେପରି ଜଣେ ଏକାବେଳେକେ ନୂଆ କିସମର ବନ୍ଧୁ ସହିତ ପରିଚୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ତା'ପରେ ୧୯୫୧ ମସିହାରେ ଡେ଼ନ୍‌ମାର୍କ୍‌ରେ ଡେ଼ନିଶ୍ ଭାଷାନୁବାଦରେ ତାଙ୍କର The Little Prince ପଢ଼ିଲି । ତା'ପରେ ଜର୍ମାନ୍ ଅନୁବାଦ ଏବଂ ଫିନିଶ୍ ଅନୁବାଦଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ହାସଲ କଲି । ମୂଳ ଲେଖା ଫରାସୀ ଭାଷାରେ; ଏବେ ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରୁଛି, ପ୍ରଧାନତଃ ମୂଳ ବହିଟିରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବାର ଆଗ୍ରହରେ ଢ଼େର ବର୍ଷ ପରେ ଫରାସୀଭାଷା ଶିଖିବାକୁ ବି ମନ ବଳାଇଲି । ଚମତିମୁଣ୍ଡା ଜୀବନ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇବି ବୋଲି ୧୯୫୭ ଅନ୍ଦାଜ ବହିଟିର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରି ଦେଲି । ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ ତ କିଣାହେଲା, ଯେତେବେଳେ ପୁଅ ମାନୁ ବଡ଼ ହେଲା ଓ ଇଂରାଜୀ ବହି ପଢ଼ି ପାରିଲା ।

'ସୌଧସନ୍ଦେଶ'ର ଫରାସୀ ମୂଳନାମ ହେଉଛି Citadelle; ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦକ The Wisdom of the Sands ବୋଲି ତାହାର ନାମକରଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଗୋଟିଏ ବହିକୁ ଲେଖକ ଏଡ଼େ ବଡ଼ କରି ଲେଖିଛନ୍ତି । ବହୁ ବର୍ଷ ଲଗାଇ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଅଥବା, ଅଧିକ ଉଚିତ ଭାବରେ କୁହାଯିବ ଯେ, ପ୍ରାୟ ଏକ ଆତ୍ମଲିପି ପରି ଟିପିଛନ୍ତି । ଏହିପରି ୧୨୩ଟି ଲିପିକୁ ଏକାଠି କରି ପୂରା ବହିଟି ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଛି । ଗୋଟିଏ ଲିପି ସହିତ ଆଉଗୋଟିକର ସମ୍ପର୍କ ଅଛି, ତଥାପି କୌଣସି ନିର୍ଭରଶୀଳତା ନାହିଁ । ସଂପୃକ୍ତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟିକୁ ସିଏ ସର୍ବଦା ନିଜର ପାଖେ ପାଖେ ହିଁ ରଖୁଥିଲେ, — ଫୁରସତ ଅନୁସାରେ ଥାନ ଭରି ଦେଉଥିଲେ । ତେଣୁ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଦାର୍ଥଟି ଏତିକିରେ ସରିଛି ବୋଲି ପୁସ୍ତକଟି ପାଠ କରି ସାରିବା ବେଳକୁ ମୋତେ ମନେ ହେଉନାହିଁ । ବରଂ ଲାଗୁଛି, ପାଠକ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଖାଲି ଜାଗାଗୁଡ଼ିକୁ ଭରିଦେଇ ପାରିବ ବୋଲି ସିଏ ହୁଏତ ଏକ ବହୁସୋହାଗଭରା ଅନୁକୂଳତା ସୃଷ୍ଟି କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ସିଏ ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖା ମଧ୍ୟ ଚାଲିଥିବ, ସମ୍ଭବତଃ ଏହି

କାରଣରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାଁତ୍-ଏକ୍‌ସୁପେରୀ Citadelle କୁ "Mon oeuvre posthume"(ମୋ'ର ମରଣୋତ୍ତର ଲେଖା) ବୋଲି ବି କହିଛନ୍ତି ।

ସାଁତ୍-ଏକ୍‌ସୁପେରୀ ସ୍ୱଧର୍ମ ତଥା ସ୍ୱଜୀବିକାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ବ୍ୟୋମଯାନଚାଳକ ଥିଲେ । ଏଗାର ବର୍ଷ ବୟସରୁ ଉଡ଼ି ଶିଖିଥିଲେ ଏବଂ ଏକୋଇଶି ବର୍ଷରେ ଫରାସୀ ଆକାଶ-ବାହିନୀ ପାଇଁ ବଛା ହୋଇ ପାରିଲେ । ୧୯୩୯ ମସିହାରେ ଇଉରୋପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିବାପରେ ନାତ୍‌ସୀ ସେନା ଫ୍ରାନ୍ସ କୁ ଦଖଲ କରି ନେଲେ । ତଥାପି ଦଖଲକାରୀ ଶତ୍ରୁପକ୍ଷ ସହିତ ଏକ ପ୍ରତିରୋଧ-ସମର ଲାଗି ରହିଥିଲା । ତାହାକୁ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଏବଂ ରସଦ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇ ସେହି ସମରକୁ ଚାଲୁ ରଖିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ଶ୍ରୀ ସାଁତ୍-ଏକ୍‌ସୁପେରୀ ଆପଣାକୁ ସେହି ବିପଜ୍ଜନକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜିତ କରି ରଖିଥିଲେ । ଅଧିକ ନିରାପତ୍ତା ମିଳିବ ବୋଲି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ମାନି କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଆମେରିକା ଚାଲିଗଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେଠାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହି ପାରିଲେନାହିଁ, ସକ୍ରିୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ରାତ୍ରିର ଗୋପନୀୟତା ମଧ୍ୟରେ ଭୂମଧ୍ୟସାଗରର ସାର୍ଡ଼ିନିଆ ଦ୍ୱୀପରୁ ସେ ପ୍ରତିରୋଧକାରୀମାନଙ୍କ ସକାଶେ ସରଞ୍ଜାମ ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ହିଁ ବାହୁଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ । ୧୯୪୪ ଜୁଲାଇ ୩୧ ତାରିଖରେ ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଉଡ଼ାନରେ ଯାଇଥିଲେ ଯେ ଆଉ ଫେରି ନଥିଲେ । ଜର୍ମାନ୍ ପକ୍ଷ ତାଙ୍କର ଉଡ଼ାଜାହାଜଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଗୁଳିମାରି ଉଡ଼ାଇ ଦେଇଥିବେ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅନୁବାଦକାର୍ଯ୍ୟଟି ପୂରା ଖୁସୀରେ କରାଯାଇଛି ସିନା, ମାତ୍ର ଆଦୌ ସହଜ ହୋଇନାହିଁ । ଗଦ୍ୟ ଭିତରେ ଏକ ବ୍ୟାପ୍ତି ତଥା ଏକ ଗଭୀରତା ରହିଥାଏ, ଯାହାକୁ କି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ କାବ୍ୟିକ କୋମଳତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ହୁଏ । ବାହାରେ ବାହାରେ ଥାଇ କାମ ଚଳାଇଦେବା ମୋଟେ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ସାଁତ୍-ଏକ୍‌ସୁପେରୀଙ୍କର ଗଦ୍ୟର ଛତ୍ରେ ଛତ୍ରେ ଏଭଳି କଳ୍ପନା ତଥା ଉପମାମାନ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଛି, ଯାହାଭିତରେ ଉଭୟ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଛି ଓ ପୃଥିବୀର ଯେକୌଣସି ସଂସ୍କୃତିରେ ପ୍ରତିପାଳିତ ହୃଦୟ ପାଇଁ ବୋଧଗମ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇପାରୁଛି; ତଥାପି ନିଜ ଭାଷାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମତୁଲମାନ ଗଢ଼ି ଆଣି ପାରିବା ସକାଶେ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ନହେଲେ ମୋଟେ କିଛି ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । ଜଣେ ଲେଖକଙ୍କୁ କେଡ଼େ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଅନ୍ଦାଜର ଗାରଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ଚିହ୍ନିହୁଏ, ନିଜପାଖରେ ତାହାର ଏକ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇଯିବା, — ଏହା ଆଦୌ କମ୍ ଗୌରବର କଥା ନୁହେଁ ।

ବିଶ୍ୱସାହିତ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ଏକ୍‌ସୁପେରୀଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଜର ଜଣେ ବନ୍ଧୁରୂପେ ହିଁ ପାଇଛି ।

- ଅନୁବାଦକ

ଓଡ଼ିଶା

- ୧ -

ଦୟା ଓ ଅନୁକମ୍ପା ଯେ କିପରି ଅପଥ ଏବଂ ଅପାତ୍ରରେ ପଡ଼ି ବରବାଦ ହୋଇଯାଏ, ମୁଁ ତାହା ବହୁ, ବହୁବାର ଦେଖିଛି । ମାତ୍ର, ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପରିଚାଳିତ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଛୁ, ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିଛୁ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଆମ ଅନୁକମ୍ପାପ୍ରଦର୍ଶନର ଯୋଗ୍ୟ, କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛୁ । ଅବଳାମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ରଖିଥିବା ଦୁଃଖଜନିତ ଚିତ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଦୟାକୁ ଅଜାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଆଗ୍ରହ କରିନାହିଁ । ମରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଓ ମରି ସାରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଦୟାଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ । ଏବଂ, କାହିଁକି ଯେ କରିନାହିଁ, ସେକଥା ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି ।

ମୋ' ବାଳକବୟସରେ ଏପରି ଏକ କାଳ ଅବଶ୍ୟ ଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ଭିକାରିମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମୋ'ର ଖୁବ୍ ଦୟା ହେଉଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଦେହର କ୍ଷତଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ମୁଁ ଭାରି ବିଗଳିତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲି, ଡାକ୍ତର ଡାକି ଆଣୁଥିଲି, ମଲମ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଦେଉଥିଲି । ଏକ ସୁଦୂର ଦ୍ୱୀପରୁ କାରାଭାନ୍‌ମାନେ ମୋ' ପାଇଁ ସୁନା ସୂତାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ସେହି ବିରଳ ମଲମମାନଙ୍କୁ ବହନ କରି ଆଣୁଥିଲେ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ମାଂସଉପରର ଫଟା ଚମକୁ ଭଲ କରିଦେଇ ହେଉଥିଲା । ଏହିଭଳି କରୁ କରୁ ଦିନେ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଲି ଯେ ଭିକାରିମାନେ ସତେଅବା କୌଣସି ବିରଳ ଏବଂ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଯାବୁଡ଼ି ଧରିଥିଲା ଭଳି ନିଜର ସେହି ଗନ୍ଧିଆ ଘାଆଗୁଡ଼ିକୁ ଆବୋରି ରଖିଥାନ୍ତି । ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି ଯେ, ସେମାନେ ନିଜର ଘାଆଗୁଡ଼ିକୁ ରାମ୍ପି ଲହୁଲୁହାଣ କରି ଦେଉଛନ୍ତି ଓ ଶରୀର ଉପରେ ଗୋବର ବୋଳି ହେଉଛନ୍ତି । ମୋତେ ଲାଗିଲା, ସତେଅବା କୌଣସି ଉଦ୍ୟାନମାଳିକ ନିଜ ବଗିଚାରେ ନାଲିରଙ୍ଗର ଫୁଲ ଫୁଟାଇବ ବୋଲି ସେଥିରେ ଖତ ବିଛାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ଦୁଷ୍କର୍ମରେ ସେମାନେ ସତେଅବା ଜଣେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ଆଉଜଣକ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଛି । ଏବଂ, ସଦୟହୃଦୟ ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆଦାୟ କରି ଆଣିଥିବା ଭିକ ପାଇଁ ସେମାନେ ଭାରି ବାହାଦୁରୀ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି ! ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯିଏ ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ ମୂର୍ତ୍ତିଟାକୁ ଆଣି ଦେଖାଇ ହେଉଛି, ତାକୁ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ବିସ୍ମିତ ହୁଅନ୍ତୁ ଓ ଭୋଗରାଗ ଆଣି ଅଜାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା ବି କରୁଛି । କୃପା କରି ମୋ' ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସବାଆଗ ଆଶା କରୁଛନ୍ତି

ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ବିକରାଳ ଘାଆଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ବିସ୍ମୟ ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ । ଏବଂ, ହାଟଜାଗାରେ ନିଜପାଇଁ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳଟିଏ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରି ରଖିବାକୁ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ପ୍ରଖର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ଦେଖାଉ ନଥିଲେ ! ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଉଥିବା ଦୟାକୁ ସେମାନେ ସତେଅବା ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ସଦୃଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଯାବତୀୟ ଶୁଶ୍ରୂଷାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନଜ୍ଞାପନର ଏକ ବିଧାନ ପରି ମନେ କରୁଥିଲେ ।

ମାତ୍ର, ଘାଆସବୁ ଭଲ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେମାନେ ସେହି ଆଗଭଳି ହିଁ ରହୁଥିଲେ; ସେହି ଆଗଭଳି ଏକ ଊଷର ଜମିପରି ପଡ଼ି ରହୁଥିଲେ, ଯେଉଁଥିରେ କି କିଛି ବି ଫଳୁନଥିଲା । ଏବଂ, ନିଜ ଦେହର ମାଂସଉପରେ ସେମାନେ ପୁନର୍ବାର ଘାଆଗୁଡ଼ିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆଣୁଥିଲେ । ତା'ପରେ ପୁଣି ସେହିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ବିମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ହାତରେ ଭିକପାତ୍ରଟାକୁ ଧରି ରାସ୍ତାକୁ ବାହାରି ପଡୁଥିଲେ ଏବଂ କାରାଭାନ୍ ଆସିବାର ବାଟରେ ଧାଡୀ ଲଗାଇ ଦେଉଥିଲେ; କ୍ଷତଗୁଡ଼ିକର କୁତ୍ସିତ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ ଓ ପଥଚାରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଶଂସାମାନ ଲଦି ଦେଉଥିଲେ ।

ଏକଦା ମରୁଭୂମିର ସମରରେ ଆହତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଳ୍ପନା କରୁଥିଲି; ତାକୁ ତ ନିର୍ଜନତା ଖାଇ ଯାଉଥିବ, — ଏହିପରି ଭାବୁଥିଲି । ଜଣେ ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଶାନ୍ତି ବୋଲି କିଛି ନଥାଏ, ମୁଁ ସେକଥାଟିକୁ ତଥାପି ଶିକ୍ଷା କରିନଥିଲି । ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ସେହି ଅହଙ୍କାରୀ ଅଥବା କୃପଣ ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି, — କିଏ ତାକୁ ଠକିଦେଇ ଗୋଟିଏ ପାଞ୍ଚପଇସି ନେଇ ଯାଇଥିଲା ବୋଲି ଯିଏ ଏକଦା କେତେ ବନେଇ ବନେଇ କେତେ କ'ଣ କହିଥିଲା, ଠିକ୍ ସେଇ ବ୍ୟକ୍ତିଟି, — ମରିବାର ସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବାବେଳେ ତାକୁ ଦେଖିଲି, ସିଏ ନିଜ ଘରମଣିଷ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗୃହଆସବାବ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ବିଡ଼ମ୍ବନାପୂର୍ଣ୍ଣ ସମନ୍ୟାୟରେ ବାଣ୍ଟିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ସତେଅବା ପଲେ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ମନୋହରୀ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ବିଞ୍ଚି ଦେଉଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେହିପରି, କୌଣସି ମାମୁଲି ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ଯିଏ ହୁଏତ ସହାୟତା ନିମନ୍ତେ ଡକା ପାରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତା, ସେଇ ଆହତ ଭୀରୁ ମଣିଷଟା ମଧ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁର ହାତ ଆସି ତାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ସମୟରେ ଯାବତୀୟ ସହାୟତାକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲା; ଏହି ସହାୟତା ତା'ର ସାଥୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବିପଦର କାରଣ ହେବ ବୋଲି ସିଏ ଭାବୁଥିଲା କି ? ଏଭଳି ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତାକୁ ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଶଂସା କରିବା ସତ, ମାତ୍ର ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏକ ଅସୂୟା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଜାଣି ପାରୁଥିଲି । ହଁ, ମୋ'ର ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ସହିତ ବି ଭଲ ପରିଚୟ ରହିଛି, ଯିଏ କି ଖରାରେ ସନ୍ତାପିତ

ହେଉଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ପାଣିତୁମ୍ବାରୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପାଣି କାଢ଼ି ପିଇବାକୁ ଦେଇଥାଏ । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଏହିସବୁ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ବାସନା ତୁଟିଯିବା ପରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ରାଜକୀୟ ଉଦାରତା ସହିତ ନିଜର ଖାଇବାରୁ ହାଡ଼ଖଣ୍ଡେ ଅଥବା ଅନ୍ୟ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟକୁ ଆଉକିଏ ହୁଏତ ପାଟି ଭିତରକୁ ନେଇ ପାରିବ ବୋଲି ତା'ଆଡ଼କୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇପାରେ ।

ସେମାନଙ୍କର ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ମରି ଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି କେତେ ମହିଳାଙ୍କୁ ମୁଁ ଦୟାବିଗଳିତ ହୋଇ ରୋଦନ କରିବାର ଦେଖିଛି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ୱୟଂ ଆମେ ହିଁ ତ ବୋକା ବନାଇଛୁ ! — ପ୍ରାଣ ଧରି ଯୁଦ୍ଧରୁ ଫେରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଭେରୀତୁରୀ ବଜାଇ କେତେ ବାହାଦୁରୀ ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ମହାନ୍ ବୀରତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କେଡ଼େ ଲମ୍ବା କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ସାହସର ସହିତ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିବା ବିପଦଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଟାକୁ ମଧ୍ୟ କେଡ଼େ ଗର୍ବର ସହିତ ପ୍ରଚାର କରିଛନ୍ତି ! ସେହି ମୃତ୍ୟୁକୁ ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୀଭତ୍ସ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେମାନେ ନିଜେ ବି ତ ସେହି ମୃତ୍ୟୁର କବଳରେ ପଡ଼ି ପାରିଥାନ୍ତେ ! ମୋ' ସାନ ବେଳେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କେତେଥର ମୋ' ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେବାଲାଗି କେତେ ଭଳି ପ୍ରତୀକକୁ ପରିଧାନ କରି ଦେଖାଇ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକର କେତେ ପ୍ରଦର୍ଶନ ବି କରିଛି । ମାତ୍ର, ଯିଏ ପ୍ରକୃତରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଛି, ଯାହାପାଟିରୁ ଗଳଗଳ ହୋଇ ରକ୍ତ ବାହାରିଛି ବା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ନିଜର ଅନ୍ତଗୁଡ଼ାକୁ ଯିଏ ପ୍ରାଣବିକଳରେ ତଥାପି ଯାବୁଡ଼ି ଧରିଛି, କେବଳ ସେଇ ସିନା ସତ କଥାଟିକୁ ଜାଣିଛି ! ସିଏ ଜାଣିଛି ଯେ ମୃତ୍ୟୁକୁ କଦାପି ଏକ ଆତଙ୍କ ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ଶରୀର ସେହିଭଳି ଏକ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପରି ତାକୁ ବୋଧ ହେଉଛି, ଯାହାକି ଆଉ ତା'ର କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିବନାହିଁ, — ତେଣୁ ସେଇଟା ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଉ କୌଣସି କ୍ଷତି ହେବନାହିଁ । ସେହି ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଶରୀର ମହାକାଳର ସମସ୍ତ ଦୋଷକୁ ଆଣି ପଦାରେ ପକାଇ ଦେଉଥିବ । ତେଣୁ, ଯଦି ସେହି ଶରୀର ତୃଷାର୍ତ୍ତ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ, ତେବେ ମରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାକୁ ଏକ କ୍ଷଣିକ ଅଭିଳାଷ ବୋଲି ହିଁ ଜାଣିବ । ତେଣୁ, ସିଏ ଯେତେଶୀଘ୍ର ସେହି ଅଭିଳାଷରୁ ନିଷ୍କୃତି ଲାଭ କରିବ, ତାହା ସେତିକି ଅଧିକ ସମୀଚୀନ ହିଁ ହେବ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ଉତ୍ତମ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଏକଦା ଜଡ଼ର ସେହି ପିତୁଳାଟିକୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ପୁଷ୍ଟ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲେ, ଏବେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ନହେବେ ! ତା'ପାଇଁ ତା' ଶରୀରରୂପକ ଜଡ଼ ଗଠନଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଇତର, କେବଳ ଏକ ଚଳମାନ ପୁଦ୍‌ଗଳରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଥିବ, — ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଗୋଟାଏ ଗଧ ପରି ହିଁ ଲାଗୁଥିବ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ତା'ପରେ ଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ; ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ମନ ଭଙ୍ଗାର ପ୍ରବାହରେ ପଡ଼ି ହଟି ହଟି ଚାଲି ଯାଉଥିବ, — ସ୍ମୃତିର ବହୁବିଧ ଜୁଆର ଦ୍ୱାରା ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଫୁଲି ଉଠୁଥିବ ତ ଆଉଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପୋଲା ହୋଇ ଯାଉଥିବ। ସେମାନେ ଆସୁଥିବେ ଓ ଚାଲି ଯାଉଥିବେ; ନାନା ଅର୍ଦ୍ଧବିସ୍ମୃତ ଦୃଶ୍ୟକୁ ଦୂରକୁ ବୋହି ନେଉଥିବେ ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ଆଣି ଜମା କରି ଦେଉଥିବେ। ସେଥିରେ ବ୍ୟତୀତ ଦିନଗୁଡ଼ିକର ଶିଉଳିମାନେ ଆସି ଧାରରେ ଲାଗି ରହିଥିବେ, — ଏକଦା ଶୁଣିଥିବା କେତେ କଣ୍ଠର ଖାଲି ସାମୁକାମାନେ ବି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବେ। ପୁନର୍ବାର ଉଚ୍ଛିତ ହୋଇ ସେହି ସ୍ମୃତିମାନେ ହୃଦୟର ଶୈବାଳଲତା ଗୁଡ଼ିକୁ ଧୌତ କରି ନିଅନ୍ତି ଏବଂ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ପୁରାତନ ଯାବତୀୟ ପ୍ରେମ ପୁନଃସନ୍ଦିତ ହୋଇ ଜୀବନ ଲାଭ କରନ୍ତି। ମାତ୍ର, ଇତିମଧ୍ୟରେ ସତେଅବା ସର୍ବଶେଷ ଭଙ୍ଗାଟି ଗଠିତ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ ଏବଂ ହୃଦୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଷ୍କ କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଯାଏ ଏବଂ ଜୁଆରଓ ସେଇଟି ସହିତ ବହି ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସକଳ ସାମଗ୍ରୀ ଅଚିରେ ଫେରିଯାଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲୀନ ହୋଇଯାଏ।

ହଁ, ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଳାଇ ଯିବାର ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ଦେଖିଛି। ମାତ୍ର, ଏଥିରେ କୌଣସି ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଯେ, ମରିବାକୁ ଯାଉଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମୃତ୍ୟୁକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭୟ କରେ।

ତେଣୁ, ମରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦେଖି ମୁଁ ତାକୁ ଦୟା କାହିଁକି କରିବି ? ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଅବସାନ ଘଟିଲା ବୋଲି କାହିଁକି ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରିବି ? ମରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ବୁଝିଛି। ଥରେ ମୋତେ ଷୋହଳ ବର୍ଷ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ମୋ' ପାଖରେ ଆଣି ଉପସ୍ଥାପିତ କରା ଯାଇଥିବା ସେହି ସାନ ବନ୍ଦିନୀ ବାଳିକାଟିକୁ ସାମନାରେ ଦେଖି ଏକଦା ମୁଁ କେଡ଼େ ହାଲୁକା ଅନୁଭବ କରିନଥିଲି ! ସତେଅବା ସିଏ ମୋ'ପାଇଁ ଖେଳନାଟିଏ ହେବାପାଇଁ ଆସିଥିଲା। ମୋ' ପାଖକୁ ଅଣାହେବା ବେଳକୁ ସିଏ ମରିବାକୁ ବସିଥାଏ; ଖଣ୍ଡେ ରୁମାଲ୍‌କନାରେ ନିଜର କଫକୁ ଢାଙ୍କି ରଖିଥାଏ ଏବଂ ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ହରିଣୀ ପରି ଟିକିଏ ନିଃଶ୍ୱାସ ପବନ ପାଇବ ବୋଲି ଧଇଁସଇଁ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ତଥାପି, ଶେଷ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲାଣି ବୋଲି ଆଦୌ ଜାଣିଥିଲା ପରି ବୋଧ ହେଉନଥାଏ। କାରଣ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିବାକୁ ତାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ। ମାତ୍ର, ତାହାର ସେହି ହସଟି ସତେଅବା କୌଣସି ନଈ ଉପରେ ବହି ଯାଉଥିବା ପବନ ପରି ଲାଗୁଥାଏ, ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିବାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଗୋଧୂଳିଆଲୁଅ ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ ଅଥବା କୌଣସି

ଏକ ସଙ୍କେତର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍ରଲିପି ପରି ଧାରଣାଟିଏ ଆଣି ଦେଉଥାଏ । ଏବଂ, ଦିନ ପରେ ଦିନ ସେଇଟି କ୍ରମେ ପତଳା ହୋଇ ଆସୁଥାଏ, ଅଧିକ ବିରଳ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ, ଏଣିକି ତାହାକୁ ଧରିରଖିବା ଅଧିକ କଠିନ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଶେଷରେ ତାହା ଏକ ସରୁ ସରଳରେଖାରେ ହିଁ ଆସି ଅବଶେଷ ରହିଗଲା, ସତେଅବା ଚିରଦିନ ନିମନ୍ତେ ପଳାଇ ଯାଇଥିବା ଏକ ସଙ୍କେତର ପ୍ରେତାତ୍ମା ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ତା'ପରେ ମୋ' ପିତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା, ସିଏ ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ପଥରରୁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପିତୁଳା ପରି ଶୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି; ଜୀବନର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ସରି ଯାଇଥାଏ । କୁହା ଯାଇଥାଏ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଆତତାୟୀର ଛୁରିକା ବାପାଙ୍କର ମର ଦେହଟାକୁ ଖତମ କରିଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ତାହାକୁ ଏପରି ଏକ ରାଜକୀୟ ତେଜସ୍ୱିତାରେ ଭୂଷିତ କରି ଦେଇଗଲା, ସେତେବେଳେ ତା' ନିଜର ମୁଣ୍ଡବାଳ ହିଁ ଧଳା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ନିଜକୃତ ସେହି ନୀରବତାର ଜାଲଦ୍ୱାରା ନିଜେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ହତ୍ୟାକାରୀ ରାତିସାରା ରାଜାଙ୍କର ଶୟନକକ୍ଷରେ ହିଁ ଲୁଚି ରହିଲା, — ସିଏ ତା' ସମ୍ମୁଖରେ କୌଣସି ବଳିପଶୁକୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଶବପେଟିକାରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ ପିତୁଳାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ସକାଳେ ଯାଇ ଅନ୍ୟମାନେ ତାକୁ ଆବିଷ୍କାର କଲେ, — ମୃତ ରାଜାଙ୍କର ନିଶ୍ଚଳତା ଦ୍ୱାରା ସତେଅବା ସିଏ ନିଜର ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁଯାଏ ଚଳତ୍ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ମୋ'ର ବାପାଙ୍କୁ ଜଣେ ହତ୍ୟାକାରୀ ହିଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ସିଧା ଶାଶ୍ୱତତା ମଧ୍ୟକୁ ଧାବିତ କରି ନେଇଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ ସିଏ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଯିବା ପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ପୂରା ତିନିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଆମେ ସମାଧି ଦେଇସାରିବା ପରେ ହିଁ ଜିହ୍ୱାମାନେ କଥା କହିଲେ ଓ ବଙ୍କା କାନ୍ଧମାନେ ସିଧା ଦେଖାଗଲେ । ହଁ, ତାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ପ୍ରକୃତରେ ସେହିଭଳି ହିଁ ଥିଲା, - ସିଏ ତ ନିଜର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରିନଥିଲେ, - ବରଂ କେଡ଼େ ବଡ଼ ଏକ ଓଜନ ପରି ସେମାନଙ୍କର ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ନିଜର ବିରାଟ ଛାପଟି ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିତ କରି ରଖିଥିଲେ । ତେଣୁ, ତାଙ୍କୁ ସମାଧିସ୍ଥ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମେ ଆମର ଜଣେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୋତି ପକାଉଥିବା ପରି ମନେ ନହୋଇ ବରଂ ସତେଅବା ଏକ ଭିତ୍ତିପ୍ରସ୍ତର ପକାଉଥିବା ପରି ବୋଧ ହୋଇଥିଲା । ଆମ ରନ୍ଧ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ସତେଅବା କୌଣସି ମନ୍ଦିରର ପ୍ରଥମ ପ୍ରସ୍ତରଟି ଲଟକି ରହିଥିଲା । ତେଣୁ, ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଆଦୌ କବର ଦେଇ ନଥିଲୁ, ଆମେ ତାଙ୍କୁ ବରଂ ମାଟିମୁଦ ଦେଇ ସାଇତି ରଖିଥିଲୁ; କାରଣ, ଯାହା ହେବାପାଇଁ ସିଏ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆମ ସକାଶେ ସେହି ଆଧାରଶିଳା ହିଁ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ମୋତେ ସେଇ ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ ସବୁକିଛି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ କିପରି ଅବିଚଳ ଓ ପ୍ରସନ୍ନ ଭାବରେ ତାହାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ହୁଏ, ମୋ'ର କଞ୍ଚା ବୟସରୁ ହିଁ ସେ ମୋତେ ତାହା ଶିଖିବାଲାଗି ସମର୍ଥ କରାଇ ଆଣିଥିଲେ; କାରଣ, ଜୀବନରେ ସେ କେବେହେଲେ ନିଜ ନଜରକୁ ତଳଆଡ଼କୁ କରିନଥିଲେ । ସମସ୍ତେ କହୁଥିଲେ ଯେ, ମୋ' ପିତାଙ୍କର ଶିରାରେ ଇଗଲପକ୍ଷୀର ରକ୍ତ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା ।

ଲୋକମାନେ 'ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ଭୋଜୀବର୍ଷ' ବୋଲି କହୁଥିବା ସେହି ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ବର୍ଷଟିରେ ଏହି ଘଟଣାଟି ଘଟିଥିଲା; ବର୍ଷତମାମ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ନିଜର କିରଣରେ ମରୁଭୂମିକୁ ଉତପ୍ତ କରି ରଖିଥିଲେ । ଅସ୍ଥିଗଦା ଏବଂ ଶୁଖିଲା କଣ୍ଟା ଭିତରେ ବାଲିଟା ଉପରେ ତାଙ୍କର କିରଣ ସତେଅବା ତୀରପରି ବାଜୁଥିଲା । ମଲା ଗୋଧିମାନଙ୍କର ଚମ ସେହି କିରଣରେ ଚକଚକ ଝଟକୁଥାଏ, ଓଟମାନେ ଖାଉଥିବା ଘାସମାନେ ଶୁଖି କଣ୍ଟା ପରି ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ଏବଂ ଫୁଲମାନଙ୍କୁ ଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭକ୍ଷଣ କରି ପକାଇଥିଲେ ଏବଂ, ନିଜେ ଭାଙ୍ଗିଥିବା ଖେଳନାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଭଳି ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ସେହି ଧ୍ୱଂସ ଉପରେ ଏକାଧିପତ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

ଭୂମିତଳର ପାଣିକୁ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଶୋଷି ନେଇଥିଲେ ଏବଂ କୂପଗୁଡ଼ିକରେ କୋଉ ତଳେ ଯାଇ ରହିଥିବା କେତେ ପୋଷକୁ ମଧ୍ୟ ପିଇ ଶେଷ କରି ଦେଇଥିଲେ । ବାଲୁକାର ସୁନେଲି ରଙ୍ଗଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ତାହା ଏତେ ଧଳା ଆଉ ଏତେ ରିକ୍ତ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ଯେ ଆମେ ଏହି ଭୂମିଟିକୁ ଗୋଟିଏ 'ଦର୍ପଣ' ବୋଲି କହୁଥିଲୁ । କାରଣ, ଏକ ଦର୍ପଣ ଭିତରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ନଥାଏ; ଦର୍ପଣ ଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଥିବା ଆକାରଗୁଡ଼ିକର ଓଜନ ବା ସ୍ଥିତି କିଛିହେଲେ ନଥାଏ, ଏବଂ, ସମୟ ସମୟରେ କୌଣସି ଲବଣହ୍ରଦ ପରି ଗୋଟିଏ ଦର୍ପଣ ମଧ୍ୟ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଖୁବ୍ ଝିମିଝିମି କରି ଦେଇଥାଏ ।

ଯଦି ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଓଟର ଆରୋହୀ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଏହି ଜାଲଟି ଆଡ଼କୁ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, — ଏହି ଜାଲ ତା' ଶିକାରକୁ କେବେହେଲେ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଇନାହିଁ, - ତେବେ ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ତାହାକୁ ଭିନ୍ନ ଆଉକିଛି ବୋଲି ଭାବନ୍ତି, - କାରଣ ତାହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଚିହ୍ନିପାରିବା ନିମନ୍ତେ କିଛିହେଲେ ନଥାଏ । ଏବଂ, ସେମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଛାଇ ପରି ସେହି ଉଷରର ଧାରେ ଧାରେ ନିଜର ପ୍ରେତବଦ୍ ଉପସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନିଅନ୍ତି । ନିଜର ଅଠାଳିଆ ଦୃଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଇ ସେମାନେ ସତକୁ ସତ ଅଗ୍ରଗତି କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଭାବୁଥାଆନ୍ତି । ଅସୀମ ଭିତରେ ଉବୁଟୁବୁ

ହୋଇ ତଥାପି ନିଜର ନିଃଶ୍ୱାସ ଯାଆସ କରୁଛି ବୋଲି ଭାବୁଥାନ୍ତି। ଆଦୌ କେଉଁଠିହେଲେ ରହି ନଯାଇ ସେମାନେ କାରାଭାନ୍‌କୁ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଅଡ଼ାଇ ନେଉଥାନ୍ତି, — ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନିର୍ଜୀବତାଟାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପାରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତାନାହିଁ। ପାଖରେ ଯେଉଁ କୂଅଟି ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ ବୋଲି ସେମାନେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ମନେ ମନେ ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ବି ହେଉଥାନ୍ତି। ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଟିକିଏ ଶୀତଳ ଲାଗିବା ମାତ୍ରକେ ତାହାକୁ ସ୍ୱାଗତ କରନ୍ତି, — ମାତ୍ର ଏହାପରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ମିଳିବ ବୋଲି କରା ଯାଉଥିବା ଆଶାଟା ସିନା କେବଳ ବୃଥା ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ! ବିଚରା ଅତି ନିରୀହ ଏହି ପଥଯାତ୍ରୀମାନେ ରାତ୍ରି କାହିଁକି ଶୀଘ୍ର ଆସୁନାହିଁ ବୋଲି ବିଳାପ ହିଁ କରୁଥାଆନ୍ତି। ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ସତେଅବା ଅଗଣିତ କେତେ କେତେ ରାତ୍ରି ଆସି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ହୋଇ ଚାଲି ବି ଯାଉଥାଏ। ଏବଂ, କଳ୍ପିତ କେତେ କେତେ ଭୁଲ୍ ପାଇଁ ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଶାଳୀନ ଗାଳିମାନ ଅଜାଡ଼ି ଦେଉଥିବା ବେଳେ ସେମାନେ ଆଦୌ ଜାଣି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ଯେ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଯାହା ନ୍ୟାୟ, ତାହାହିଁ ହୋଇଆସିଛି !

କୌଣସି କାରାଭାନ୍ କେବେ ନିଜର ବେଶ ବଢ଼ାଏ ବୋଲି କେହି ଭାବୁଛ କି ? ତେବେ ତୁମେ କୋଡ଼ିଏଟା ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ଯଦି ଫେରି ଆସନ୍ତ, ତା'ହେଲେ ପ୍ରକୃତ କଥାଟି ଅବଶ୍ୟ ଦେଖନ୍ତ।

ମୁଁ ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ କିଛି ଶିକ୍ଷା କରେ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରି ଥରେ ମୋ' ବାପା ମୋତେ ନିଜ ପଛରେ ଘୋଡ଼ାରେ ବସାଇ କେତେ ଦୂରକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ। ମହାକାଳ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ତୂପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ସତେଅବା ବାଲିସହିତ ବାଲି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମାୟାମୂର୍ତ୍ତି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ କି କୌଣସି ଦର୍ପଣ ନିଜର ଉଦର ମଧ୍ୟକୁ ଶୋଷି ନେଇଛି,— ସେତେବେଳେ କାରାଭାନ୍ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ସେହିଭଳି ଧାରଣାଟିଏ ହୋଇଥିଲା।

"ଏକଦା ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ କୂଅ ବି ଥିଲା," — ସିଏ ମୋତେ କହିଥିଲେ।

ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ କୂଅର ଗଭୀର ଭିତରକୁ ଅନାଇଲେ ସତେଯେପରି ସେଠାରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ତାରା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ପାରିବାର ଜାଗା ରହିଥିବା ପରି ଲାଗୁଥିଲା, — ପାଣିମିଶା ଶିଉଳି କାଠୁଆ ହୋଇ ବସି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେଠି ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଥିବା ତାରାଟି ମଧ୍ୟ ମଝିରେ ମଝିରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା। ଏହିପରି ଭାବରେ, ଦୁର୍ବୃତ୍ତମାନଙ୍କର ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣ ପରି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ତାରାର ଦୃଶ୍ୟ ନହେବା ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାରାଭାନ୍‌କୁ ପ୍ରତିହିତ କରିଦେବାର ସର୍ବଦା ଆଶଙ୍କା ରହିଥିଲା।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ସତେଅବା ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଏକ ନାଭିନାଡ଼ ପରି ଦିଶୁଥିବା ସେହି କୂଅର ଫନ୍ଦ ଚାରିପାଖରେ ମନୁଷ୍ୟ ଏବଂ ଇତର ପଶୁମାନେ ଯାତୁସାତୁ କେତେ କ'ଣ ଆଣି ଜମା କରି ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଦାୟୀ ଏହି ଜଳକୁ ଧରାର ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ଆଣିବାର ବୃଥା ଆଶା ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରର ଦକ୍ଷତମ ଶ୍ରମିକମାନେ ମଧ୍ୟ ସିଧା ଜଳପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ବହଳ ହୋଇ ବସି ଯାଇଥିବା ଶିଉଳିଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଭେଟୁଥିଲେ । ପ୍ରଜାପତିପୋକ ଯେପରି ଜୀବନ ଛାଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ଡ଼େଣା ଫଡ଼ଫଡ଼ କରି ନିଜ ଅଙ୍ଗର ରେଶମ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ପରାଗଗୁଡ଼ିକୁ ଝାଡ଼ିବାରେ ହିଁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟାଏ କାରାଭାନ୍ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଶୁଷ୍କ କୂପରେ ମାଟିକାନ୍ଦୁଅ ଭିତରେ ଯାଇ ଲାଖିଯାଏ, ନିଜର ସାଜ-ଉପକରଣ ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ହଳଦିଆ ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥାଏ,- ହୀରାମାନେ ଉପଳଖଣ୍ଡ ପରି ଛିଞ୍ଚାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି, ସୁନାର ଛଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ବାଲିରେ ଅଧା ପୋତିହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ।

ମୁଁ ଏହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିବା ସମୟରେ ବାପା କହିଲେ, ''ବର କନ୍ୟା ଓ ଅତିଥିମାନେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ସକାଳ ହେବାବେଳକୁ ସେମାନେ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଥାନଟି କିପରି ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ, ତୋତେ ସେକଥା ନିଶ୍ଚୟ ଜଣାଥିବ । ଭଙ୍ଗା ପାତ୍ର, ଉପରକୁ ଗୋଡ଼ କରି ପଡ଼ି ରହିଥିବା ମେଜଗୁଡ଼ିକ, ଏବଂ ଦରଜଳା କାଠଫଡ଼ାସବୁ, — ପଥର ପାଲଟି ଯାଇଥିବା ଗୋଟାଏ ସୁରାପାନ-ଆସରର ଅବଶେଷ ପରି ହିଁ ସବୁ ଦେଖା ଯାଉଥିବ । ''ତଥାପି'', ବାପା ଶେଷରେ କହିଲେ, ''ଏହି ସନ୍ତକଗୁଡ଼ାକରୁ ତୁ ଭଲ ପାଇବା ବିଷୟରେ ମୋଟେ କିଛି ଜାଣି ପାରିବୁନାହିଁ ।''

ବାପା ଏକଥା ମଧ୍ୟ କହିଲେ, ''ଯୋଉ ମଣିଷ ପଢ଼ି ଜାଣିନାହିଁ, ତେବେ ପରମ ଈଶ୍ୱରଦୂତଙ୍କର ପୁସ୍ତକଟିକୁ ସିଏ ହାତ ଉପରେ ରଖି ଯେତେ ଓଜନ କରୁ ଅଥବା ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦେଖୁ ପଛକେ, ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକର ଜାଲଟି ଉପରେ ଏବଂ ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକରେ ଚକଚକ କରୁଥିବା ସୁନାରଙ୍ଗଟି ଉପରେ ସିଏ ଯେତେ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଉ ପଛକେ, ଅନପଢ଼ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସେଥିରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ଏକମାତ୍ର କଥାଟିକୁ ମୋଟେ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବନାହିଁ; ବାହାର ସଜାଟିକୁ ସିନା ଦେଖିବ, କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ପ୍ରଜ୍ଞା ବିଷୟରେ କ'ଣ ଜାଣିପାରିବ ? ମହମବତୀ ଜଳିସାରିବା ପରେ ମହମଟା ସିନା ଅବଶେଷ ରହିଥାଏ,- ମାତ୍ର ତାହାର ଆଲୋକଟି ମୋଟେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ ।

ଏହି ପ୍ରଥମ ଭେଟରେ ମୋତେ କମ୍ପୁଥିବାର ଦେଖି ବାପା ଏକଥା ମଧ୍ୟ କହିଲେ: ''ଏହି ମଲା ଧୂଳିଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ତୁ ଆଦୌ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କିଛିହେଲେ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ଗଳିତ ମାଂସଟାକୁ ଏତେ ନିକିଟି କରି ଦେଖିବାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ତ ତୋତେ ବାଲିରେ ପୋତିହୋଇ ଯାଇଥିବା କେତେଟା

ଶକଟାଦି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ସେଗୁଡ଼ିକର ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି ଚାଳକ ନାହାନ୍ତି ।

''ତେବେ ମୋତେ ପୁଣି ଶିଖାଇବ କିଏ ? ''— ମୁଁ ଚିତ୍କାର କରି ପଚାରିଥିଲି ।

ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ : ''ହଁ, ମରୁଭୂମିର ନିର୍ଜନ ଦୀର୍ଘପଥରେ ନିଜର ହୃଦୟକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଉଥିବା କାରାଭାନ୍‌ଟିରେ ଯାହା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ତୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ସେଇଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିବୁ । ଶବ୍ଦର ସେହି ବୃଥା ଆବାଜଗୁଡ଼ାକୁ ଭୁଲିଯିବୁ ଏବଂ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଦେଖୁଥିବୁ । ଯଦି ଆଗରେ ତୀଖ ପଥରଟିଏ ପଡ଼ିଲା, ତେବେ କାରାଭାନ୍ ବାଟ କାଟି କଡ଼େ କଡ଼େ ଚାଲିଯିବ; ଯଦି ଏତେବଡ଼ ଲଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ଟାଏ ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଯିବ, ତେବେ ତାକୁ ପାହାଡ଼ଟିର ପୂରା ପରିକ୍ରମା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି ବାଲିରେ ଚକମାନେ ଗଳି ଯାଉଥିବେ, ତେବେ ତାହା ଆଉ କୌଣସିଠାରେ ଅରାଏ ନିଦା ବାଲି ଖୋଜି ବାହାର କରିବ, — ମାତ୍ର କଦାପି ଦିଗଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ । ଯଦି ଏକ ଲୁଣା ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଭୂଇଁ ତାହାର ଓଜନରେ ଦବି ଯାଉଥିବ, ତେବେ ତୁ ଦେଖିବୁ ଯେ ଚାଳକମାନେ ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ପଶୁମାନଙ୍କୁ ପଘା ଫିଟାଇ ଛାଡ଼ିଦେବେ ଏବଂ ନିଦା ରାସ୍ତାଟିଏ ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଯିବେ । ମାତ୍ର, ଅନୁକୂଳତା ମିଳିବା ମାତ୍ରକେ କାରାଭାନ୍ ପୁଣି ନିଜର ପୁରୁଣା ବାଟଟିକୁ ଲେଉଟି ଆସୁଥିବ । ଯଦି କୌଣସି ପଶୁ ଝୁଣ୍ଟି ତଳେ ପଡ଼ିଯିବ, ତେବେ ସେମାନେ ତା' ପିଠିଉପରେ ଥିବା ଭଙ୍ଗା ବାକ୍ସଗୁଡ଼ିକୁ ଆଉଗୋଟିକର ପିଠି ଉପରେ ନେଇ ଲଦିଦେବେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦଉଡ଼ିରେ ପୁଣି ଟାଣ କରି ବାନ୍ଧି ରଖିବେ ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେବେ । ବେଳେ ବେଳେ ବାଟ କାଢ଼ି ନେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣ ହୁଏତ ଚାଲିଯାଏ । ତେବେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଘେରିକରି ବସିବେ, ଗାତ୍‌ଟିଏ ଖୋଳି ତାକୁ ବାଲିରେ ପୋତିଦେବେ । କିଛି ଝଗଡ଼ା ବି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ; ଆଉଜଣକୁ ନେତାରୂପେ ବଛାଯିବ, ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ପୁରୁଣା ବରାଦ ଅନୁସାରେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ କାରାଭାନ୍‌ଟି ନିୟତିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗଟି ଧରି ଆଗକୁ ଯାଉଥିବ, ସତେଯେପରି ଗୋଟିଏ ପଥରମୁଣ୍ଡା ଏକ ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଢ଼ାଲୁ ବାଟରେ ଖସି ଖସି ଆଗକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଛି !''

\+ + +

ଥରେ ଏପରି ଘଟିଲା ଯେ, ସହରର ବିଚାରପତିମାନେ କୌଣସି କୁକର୍ମ କରିଥିବା ଜଣେ ତରୁଣୀକୁ ତା' ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହର ଚମଡ଼ା ଉତାରି ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ବହୁଦୂରରେ ମରୁଭୂମି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧି ରଖା ଯାଇଥିଲା ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ମୋତେ ବାପା କହିଲେ, ''ମଣିଷମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଚାହାନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ତୋତେ ସେହି କଥାଟିକୁ କହିବି ।'' ଏବଂ ମୋତେ ସେ ପୁଣି ପଛଧାଡ଼ୀରେ ବସିବା ଥାନକୁ ନେଇଗଲେ ।

ଆମେ ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ଯାଉଥାଉ ଏବଂ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ପୂରା ଦିନ ଅତିବାହିତ ହୋଇଗଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ସେହି ତରୁଣୀର ଉଷ୍ଣ ରକ୍ତକୁ ଶୋଷି ନେଇଗଲା, — ତା' ମୁହଁର ଛେପ ଏବଂ ତା' କାଖର ଝାଳ ମଧ୍ୟ ଶୁଖି ଯାଇଥିଲା । ଆଲୁଅ ପଡ଼ି ତା' ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ଜଳଜଳ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ରାତି ହେବାକୁ ବସିଲାଣି, ସତେଅବା ଆପଣାର କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ସାନ୍ତ୍ୱନାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଥାଏ । ବାପା ଓ ମୁଁ ସେହି ନିଷିଦ୍ଧ ମାଳଭୂମିର ଧାରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲୁ । ତରୁଣୀଟି ସେହି ପାହାଡ଼ିଆ ପୃଷ୍ଠଭୂମିଟି ଉପରେ ଶେତା ଏବଂ ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଦିଶୁଥିଲା । ଜଳୀୟ ଉପାଦାନ ପାଇଁ ବଢ଼ିଥିବା ମାତ୍ର ସଂପ୍ରତି ମୃତ୍ତିକାର ଆର୍ଦ୍ର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଜଳାଧାରଗୁଡ଼ିକରୁ ଡୋର ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ସାନ ତାରାଗଛ ଠାରୁ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ମୂଳ ବୃକ୍ଷଟିରୁ ଛିନ୍ନ ହୋଇ ସତେଅବା ଆଉକେଉଁଠି ଲାଖି ଯାଇଥିବା ଡାଳଟି ପରି ତା'ର ଦୁଇ ବାହୁ ଥରଥର ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଓ ସିଏ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର କୃପା ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଏ ।

ବାପା କହିଲେ, ''ଶୁଣ, — ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ଅସଲ, ସିଏ ତାହାରି ଆବିଷ୍କାର କରୁଛି ।''

ମାତ୍ର, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ପିଲା ବୟସ; ବେଶ୍ ଭୀରୁ ବି ଥିଲି ।

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲି, ''ବୋଧହୁଏ ତାକୁ ଭାରି କଷ୍ଟ ହେଉଥିବ । ଏବଂ, ସିଏ ଡରି ବି ଯାଇଥିବ ।''

''ନାଇଁ'', ବାପା କହିଲେ, ''ସିଏ କଷ୍ଟ ଓ ଭୟର ଗାର ଡେଇଁ ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଚାଲି ଯାଇଛି । କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ ଏବଂ ଭୟ ହେଉଛନ୍ତି ଗୋରୁ ଗୁହାଳର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରୋଗ, ନିମ୍ନସ୍ତରର ପଲମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଶୋଭା ପାଏ । ଏହି ତରୁଣୀଟି ସତ୍ୟର ଆବିଷ୍କାର କରୁଛି ।''

ମୋତେ ବେଶ୍ ଶୁଣା ଯାଉଥାଏ, ତରୁଣୀଟି ନିଜ ଭାଗ୍ୟକୁ ଅଭିଶାପ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏହି ଅଚିହ୍ନା ରାତିଟିର ବ୍ୟାପ୍ତି ଭିତରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଇ ସିଏ କୌଣସି ଗୃହର ହିଁ ସନ୍ଧ୍ୟାଦୀପ ଲାଗି ଆକୁଳ ନିବେଦନ କରୁଥାଏ,— ଯେଉଁ ଗୃହ ତାକୁ ଆପଣାର ବକ୍ଷରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥାନ୍ତା, ସେହି ଗୃହର ଦ୍ୱାରଟିର ପଶ୍ଚାତରେ ହିଁ ସିଏ ନିରାପଦ ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତା ।

ଏହି ବିରାଟ, ଆକାରହୀନ ଓ ଅମୁହାଁ ବିଶ୍ୱଟା ଭିତରେ ମୁକୁଳା ପଡ଼ିରହି, ଶୋଇବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ଶିଶୁଟିକୁ ଚୁମ୍ବନ ଦେବ ବୋଲି ପାଖକୁ ଡାକେ ଓ ଯେଉଁ ଶିଶୁ ପ୍ରକୃତରେ ତା'ର ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ, ସିଏ ସତେଅବା ସେହି ଶିଶୁଟିକୁ ଡାକିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏହି ଉଚ୍ଚ ନିର୍ଜନ ଥାନଟିରେ ଏକ ଅଜ୍ଞାତ ରାଜ୍ୟର ବନ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଭାସି ଆସି ଲାଗିଥିବା ପରି ସିଏ ଦିବାବସାନରେ ନିଜ ସ୍ୱାମୀର ପଦଶବ୍ଦକୁ ବାରି ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଗୀତ ଗାଉଥିଲା କି ? ପଦଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଚିତ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଅନ୍ଧାରର ଗର୍ଭ ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବଲମ୍ବନଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ସିଏ ସେହି ସହାରାଗୁଡ଼ିକ ତାକୁ ପୁନର୍ବାର ଅବଶ୍ୟ ମିଳିବ ବୋଲି ସତେଅବା ଅନୁନୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । କାରଣ, ସେଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ଆଦୌ କୌଣସି ଜୀବନ କିପରି ବା ସମ୍ଭବ ହେବ ? ଭିଣିବାପାଇଁ ବିଣ୍ଡାଏ ପଶମ, ବ୍ୟବହାର କରିବାର ପାତ୍ରଟିଏ, — ଏବଂ ପିଲାଟିଏ, ଯାହାକୁ କି ଗୀତଟିଏ ଗାଇ ସିଏ ଶୁଆଇ ଦେଇ ପାରନ୍ତା । ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ସିଏ ଏପରି ଏକ ଗୃହର ନିରନ୍ତର କ୍ରୋଡ଼କୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା, ଯାହାକି ଏକ ସମଗ୍ର ଗ୍ରାମର ସନ୍ଧ୍ୟାପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା ମହିମାମୟ ହୋଇ ଉଠୁଥାନ୍ତା ।

ବାପା ମୋତେ ପୁନର୍ବାର ଘୋଡ଼ା ଉପରକୁ ଉଠାଇନେଲେ । ସେତେବେଳେ ତରୁଣୀର ମୁଣ୍ଡଟି ତା' କାନ୍ଧ ଉପରକୁ ଓହଳି ଆସିଥାଏ । ଘୋଡ଼ା ଆମକୁ ନେଇ ଛୁଟିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବାପା କହିଲେ: ''ଆଜି ରାତିରେ ତୁ ତମ୍ବୁ ଭିତରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିକୁଟାଇ ହୋଇ କେତେ କଥା କହୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବୁ । ସେମାନେ 'ନିଷ୍ଠୁରତା' ବିଷୟରେ କେତେ କଥା କହୁଥିବେ । ମାତ୍ର ତୁ ସେହି ପ୍ରତିବାଦକାରୀ ଉଚ୍ଚାରଣଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣିବୁ ନାହିଁ ଟି ! କାରଣ, ସେହି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଗଳା ଭିତରୁ ମୋଟେ ବାହାରିବାକୁ ଦେବିନାହିଁ । ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରିବା, ତାହାହିଁ ମୋ'ର କାମ ।''

ତଥାପି, ମୋ' ବାପାଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଦୟାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ।

ବାପା କହିଲେ, '' ମୁଁ ଚାହେଁ, ଲୋକମାନେ କୂଅଙ୍କର ଗୁଡ଼ିକରେ ରହିଥିବା ଜୀବନ୍ତ ଜଳକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତୁ । ଏବଂ, ଖରାମାସ ଗୁଡ଼ିକରେ କ୍ଷେତରେ କଅଁଳ ଯଅଗଛମାନେ ଯେଉଁ ଚିକଣ ଓ ସବୁଜ ଗାଲିଚାଟିକୁ ବୁଣି ରଖିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ତାହାକୁ ବି ଭଲ ପାଆନ୍ତୁ । ସୁନ୍ଦର ଋତୁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅନୁସାରେ ଆସିଲେ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରି ଶିଖନ୍ତୁ । ପାଚି ଆସୁଥିବା ଏକ ଫଳପରି ସେମାନେ ଧୀର ଓ ନୀରବ ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରନ୍ତୁ । ହରାଉଥିବା ସ୍ୱଜନମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଶୋକପ୍ରକାଶ

କରନ୍ତୁ, ମୃତ ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ପାରନ୍ତୁ । କାରଣ ଏହି ଯାବତୀୟ ଉତ୍ତରାଧିକାର ସର୍ବଦା ଧୀର ଭାବରେ ହିଁ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଗଡ଼ି ଆସିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ, ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ମଧୁସଂଚୟ କେଉଁଠାରେ ବାଟରେ ହିଁ ହଜିଯାଉ ବୋଲି ମୁଁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଅଲିଭ୍ ଗଛର ଡାଳଟା ପରି ହିଁ ହୁଅନ୍ତୁ, ନିଜର ସମୟ ଆସିବାଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରି ଶିଖନ୍ତୁ । ତେବେଯାଇ, ଗଛଟିକୁ ନିୟତ ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିବା ବାୟୁଘୂର୍ଣ୍ଣି ପରି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜଭିତରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସେହି ଉଦ୍ଘାଟନଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ଈଶ୍ୱର ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ହୋଇପାରିବେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ସଞ୍ଜଯାଏ, ଗ୍ରୀଷ୍ମରୁ ଶୀତଯାଏ, ବିହନବୁଣା ସମୟରୁ ଫସଲଅମଳ ଯାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱଗୃହକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇ ପାରୁଥିବେ, ସେମାନଙ୍କର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟକାଳରୁ ଅପତ୍ୟମାନଙ୍କର ଅପତ୍ୟଯାଏ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଉଥିବେ ।

"କାରଣ, ଗୋଟିଏ ଗଛର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା ଘଟୁଛି, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଯଦି ତୁମେ ତା'ର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପରିସରଟି ଭିତରେ ହିଁ ଓଲଟପାଲଟ କରୁଥିବ ଓ ପ୍ରଭେଦଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ତାହାର ସ୍ଥାନନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରୁଥିବ, ତେବେ କହିବାକୁ ହେବ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ତୁମେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଜାଣିନାହଁ । ଗଛଟିଏ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜି, ତା'ପରେ ମୂଳ, ତା'ପରେ ଏକ ଜୀଅନ୍ତା ଗଣ୍ଡି ଏବଂ ତା'ପରେ କେବଳ ମଲା କାଠ । ବୃକ୍ଷ ହେଉଛି ଏକ ଧୀରସକ୍ରିୟ ସ୍ଥାୟୀ ଶକ୍ତି, ଯାହାକି ଆକାଶକୁ ଭେଦିପାରିବା ଲାଗି ଆସ୍ପୃହା ରଖିଥାଏ । ମୋ' ସାନ ମଣିଷଟି, ତୋ' ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇଆ । ତୋ'ର ଜନ୍ମ ଓ ତୋ'ର ଅଭିବୃଦ୍ଧିକ୍ରମ, — ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱର ତାହାର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରହିଛନ୍ତି । ସିଏ ତୋତେ ଥର ଥର କରି, ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ନାନା ଆସ୍ପୃହା, ନାନା କ୍ଷୋଭ, ଆନନ୍ଦ ଓ ଦୁଃଖ, କ୍ରୋଧ ଓ କ୍ଷମାପ୍ରଦାନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସେ ତୋତେ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ନେଉଛନ୍ତି । ତଥାପି, ଏହି କୌଣସିଟି କ୍ଷଣିକ ଅବଧିଟିକୁ ଆଦୌ ଗୋଟାକଯାକ 'ତୁ' ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଇସ୍କୁଲକୁ ଯାଉଥିବା ବାଳକାବସ୍ଥା ନୁହେଁ କିମ୍ବା ଜଣେ ପତି ହିସାବରେ ତୋ'ର ଭୂମିକାଟି ନୁହେଁ; ଶିଶୁଟି ବି ନୁହେଁ, ବୁଢ଼ାଟି ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ତୁ ସ୍ୱୟଂ ହିଁ ନିଜକୁ ନିୟତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ । ଏବଂ, ଅଲିଭ୍ ବୃକ୍ଷଟି ସହିତ ଉତ୍ତମରୂପେ ଲାଗିଥିବା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାୟୀ ଡ଼ାଳ ବୋଲି ଯଦି ତୁ ନିଜକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିପାରିବୁ, ତେବେ ତୁ ଆପଣାର ସକଳ କର୍ମ ତଥା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଦିବସରେ, ସେହି ଚିରନ୍ତନତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଆସ୍ୱାଦନ କରିବୁ । ଏବଂ, ସେତେବେଳେ ସବୁକିଛି ହିଁ ତୋ'ର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଚିରନ୍ତନ ହୋଇଯିବ । ଚିରନ୍ତନ ଝରଣାଟି ହିଁ ଆପଣାର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ସଂଗୀତଟିକୁ ଗାନ କରି ବିଗତ ବର୍ଷମାନଙ୍କର ତୋ' ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କର ତୃଷାନିବାରଣ କରିଥିଲା । ତୋ' ପ୍ରେୟସୀର ଚକ୍ଷୁଭିତରେ ଥିବା ଏକ ଚିରନ୍ତନ ଆଲୋକ ହିଁ ତୁ ଦେଖୁଥିଲୁ, ଯେତେବେଳେ ସେ ତୋ' ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ

ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସୁଥିଲା । ରାତ୍ରିଗୁଡ଼ିକର ଶୀତଳତା ସେହି ଚିରନ୍ତନର ବାର୍ତ୍ତାଟିକୁ ବହନ କରି ଆଣୁଥିଲା । ତେଣୁ, କାଳ କହିଲେ ବାଲୁକାରାଶିକୁ ନିଃଶେଷିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା ସେହି ଘଟିକାଯନ୍ତ୍ରଟିକୁ ଆଦୌ ବୁଝାଇବ ନାହିଁ, — ତାହା ସର୍ବଦା ଜଣେ ଫସଲଅମଳକାରୀକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିବ, ଯିଏକି ନିଜେ କାଟିଥିବା ଫସଲକୁ ଏକତ୍ର କରି ହଳା ବାନ୍ଧିବାରେ ଲାଗିଛି ।''

- ୨ -

ଏହିପରି ଭାବରେ, ଗଡ଼ର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ସଉଧଟି ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ମୁଁ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲି ଯେ ଆମେ ଆଦୌ ଦୁଃଖମାନଙ୍କୁ ସହୁଛୁ ବୋଲି ରୋଦନ କରିବାନାହିଁ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ଶୋଇ ମଲାବେଳେ ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କରିବାନାହିଁ କିମ୍ବା ନିଜ ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କର ବିୟୋଗରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିବାନାହିଁ । କାରଣ, ଯିଏ ଆମକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା, ତା'ର ସ୍ମୃତିକୁ ଆମେ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖିଥିବା; ସିଏ ତ ଆମରି ଭିତରେ ରହିଛି, ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ରହିଛି; ହଁ, ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ହିଁ ରହିଛି । ତଥାପି, ଲୋକମାନଙ୍କର ଆକୁଳତାକୁ ମୁଁ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରୁଥିଲି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ'ର ଏକ ଦୟାଭାବ ଜାତ ହେଉଥିଲା ।

ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରି ଆଣିବି ବୋଲି ମୁଁ ସଂକଳ୍ପ କଲି ।

କାରଣ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଏହି ସୃଷ୍ଟିର ଏକ ଅଂଗରୂପେ ରହି ଆସିଥିବା ଏକ ବିଶାଳ ରାତ୍ରିକ୍ଷଣରେ ଜାଗି ଉଠି ଆପଣାକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରଖଚିତ ଚାନ୍ଦୁଆତଳେ ଆଶ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରିପାରେ, — ଠିକ୍ କେଉଁଠାରେ ପହଞ୍ଚିବ ବୋଲି ନଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ହଠାତ୍ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ପଥିକବତ୍ ଅନୁଭବ କରେ, କେବଳ ତାହାରିଲାଗି ହିଁ ମୋ' ଚିତ୍ତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଦୟା ବା ଦରଦ ରହିଥାଏ ।

ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ପଚରାହେଉ ବୋଲି ମୋଟେ ଅନୁମତି ଦିଏନାହିଁ; କାରଣ ମୋତେ ଭଲ କରି ଜଣା ଅଛି ଯେ ଉତ୍ତର ଯେତେ ଯାହା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଆମର ତୃଷାକୁ ଶାନ୍ତ କରି ପାରେନାହିଁ । ଏବଂ, ଯିଏ ଖାଲି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସିଏ ମୂଳତଃ ସତେଅବା ଏକ ରସାତଳର ହିଁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଥାଏ ।

ମାନସସ୍ତରର ଯେଉଁ ଅସ୍ଥିରତା ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଅପରାଧ କରିବାରେ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ଅସ୍ଥିରତାକୁ ଶାସ୍ତି ଦିଏ, କାରଣ, ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ବିଦ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଜଣା ଥାଏ; ମୁଁ ଜାଣିଥାଏ ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟରୁ

ମୁକୁଳାଇ ଆଣିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ତଥାପି ଉଦ୍ଧାର କରି ପାରିବିନାହିଁ । କାରଣ, ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କର ସୁନା ଉପରେ ଲୋଭଦୃଷ୍ଟି ପକାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଭାବିବାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ନିଜକୁ ହିଁ ପ୍ରତାରିତ କରୁଥାନ୍ତି । ସୁନାଟି ତ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ତାରା ପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦିଶୁଥାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସେହି କାମନାଟି ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ଆଦୌ ଜାଣିନଥିବା ହେତୁ ଏପରି ଏକ ତାରା ପାଇଁ ଆଶାୟୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ଯାହାକୁ ସେମାନେ କେବେହେଲେ ବି ଅକ୍ତିଆର କରି ପାରିବେନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଝଲକରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଝଲକକୁ ଧାବିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି; ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଚୋରି କରନ୍ତି, ତାହା ସେମାନଙ୍କର ଏତେଟିକିଏ ମଧ୍ୟ କାମରେ ଲାଗି ପାରେନାହିଁ । ସେମାନେ ସତେଅବା ସେହି ପାଗଳଟା ପରି ଆଚରଣ କରନ୍ତି, ଯିଏ ଜହ୍ନକୁ ଜାଲ ପକାଇ ଧରିବ ବୋଲି କୌଣସି କୂଅର କଳା ପାଣିକୁ ଗୋଟିଏ ବାଲ୍‌ଟି ପକାଇ କାଢ଼ିଆଣିବ ବୋଲି ଦଉଡ଼ିଯାଏ । ସେମାନେ କେବଳ ନିଷ୍ଫଳ ପଥଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଦଉଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଚୋରାଇ ଆଣିଥିବା ଛାର ପାଉଁଶ ଗୁଡ଼ାକଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିଜ ଲାମ୍ପଟ୍ୟର କ୍ଷଣିକ ଅଗ୍ନିଟାକୁ ଇନ୍ଧନ ଯୋଗାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ତା'ପରେ ସେମାନେ ସେହି ରାତ୍ରିଚାରଣା ଗୁଡ଼ାକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରିଯାଆନ୍ତି; କୌଣସି ଏକ ବୃହତ୍ ସାହସିକତାର ପ୍ରାକ୍କାଳରେ ଗମ୍ଭୀର ମୁଦ୍ରା ଧାରଣ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ କ'ଣ ସବୁ ଅନିଶ୍ଚୟତାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଭଳି ଖୁବ୍ ବିବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଭିତରେ ଥିବା ଅନିଶ୍ଚୟତାରୁ କାଳେ କିଏ କୌଣସି ସୁରାଖ ପାଇଯିବ, ସେଥିଲାଗି ଉପରକୁ ପୂରା ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ତେଣେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଯେ ଶେଷରେ ଏତେଦିନେ ଯାଇ ସେମାନେ କିଛି କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ଯାହାକି, ଯଦି ସବୁକିଛି ଠିକ୍ ଭାବରେ ଘଟେ, ତାହା ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟର ସବୁ ଅଭିଳାଷଟାକୁ ଅବଶ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବ ।

ଯଦି ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମୁଁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିବି, ତେବେ ସିଏ ନିଜକୁ ନିଜର କାମନା ସହିତ ଜଡ଼ିତ କରି ରଖିବ ଏବଂ ତା' ପରଦିନ ମୋ'ର ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀମାନେ ଲଟି ଓ ବୁଦାଭିତରେ ଲୁଚି ଲୁଚି ଯାଇ ତାହାକୁ ତଥାପି ଆଉଜଣକର ବଗିଚାରୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବେ; ସେଠାରେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ହୁଏତ କେତେ କ'ଣ ପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ ଶିରିଶିରି ହୋଇ ଉଠୁଥିବ, ଏହି ଅତିସୌଭାଗ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ରାତ୍ରିଟିରେ ଏକ ମହାଭାଗ୍ୟ ତାକୁ ଆସି ବନ୍ଧୁ କରିନେବ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରୁଥିବ ।

ଏଭଳି ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ ତଥାପି ମୋ' ଭଲ ପାଇବାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖେନାହିଁ; କାରଣ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ଜାଣିଥାଏ ଯେ, ନିଜର ବିପଣିଟି ଭିତରେ ବସି କୃତ୍ରିମ ହସ ହସୁଥିବା ଓ ନିଜକୁ ମନେ ମନେ ସଦାଚାରୀ ବୋଲି ଭାବୁଥିବା ବଣିଆଟା ତୁଳନାରେ ତା' ଭିତରେ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ ଅବଶ୍ୟ ଭରି ରହିଥାଏ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ମାତ୍ର ମୁଁ ହେଉଛି ନଗର ଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାତା । ମୋ'ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ, ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ଏହିଠାରେ ଏବଂ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୋ' ଦୁର୍ଗସୌଧଟିର ମୂଳଦୁଆଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ପକାଇବି । କାରଣ ମୁଁ ଏହିଠାରେ ହିଁ କାରାଭାନ୍‌ର ଅଗ୍ରଗତିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିଛି, — ସେହି କାରାଭାନ୍‌ଟି ବାୟୁର କ୍ରୋଡ଼ରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବୀଜର ରୂପରେ ହିଁ ଏଯାଏ ଉଡ଼ି ଆସିଥିଲା । ବାୟୁ ହିଁ ବାସନା ପରି ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷର ବୀଜଗୁଡ଼ିକୁ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇଥାଏ; ମାତ୍ର ମୁଁ ସେହି ବାୟୁର ମୁକାବିଲା କରେ, ବୀଜଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ମାଟିତଳେ ପୋତିଦିଏ, ଯେପରିକି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଗୌରବକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରି ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଆପଣାର ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଧାରଣ କରି ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଆସିବେ ।

ପ୍ରେମକୁ ଆପଣାର ଆସ୍ୱଦବସ୍ତୁଟି ଅବଶ୍ୟ ମାଲୁମ ଥିବା ଉଚିତ । ଯାହା ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଛି, ଯିଏ ତାହାକୁ ଭଲ ପାଏ ଏବଂ ଯାହାର ହୃଦୟର ବାସନା ଆପଣାକୁ ତୃପ୍ତି ଆଣି ଦେଇପାରେ, ମୁଁ କେବଳ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ହିଁ ସହାୟତା କରେ ।

ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବିବାହବନ୍ଧନକୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କରି ରଖିଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟଗାମିନୀକୁ ପଥର ଫିଙ୍ଗି ମାରି ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ଆଦେଶ ଦେଇଥାଏ । ମାତ୍ର ମୁଁ ତଥାପି ସେହି ନାରୀର ଲାଳସାକୁ ବି ବୁଝିଥାଏ । ସିଏ ମାନୁଥିବା ଆଚରଣଗୁଡ଼ିକ ଯେ କେଡ଼େ ଶକ୍ତିଶାଳୀ, ମୁଁ ତାହା ଭଲ କରି ଜାଣେ । କାରଣ, ଛାତର କାନ୍ଧକୁ ଆଉଜି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ତା'ର ମନଭିତରେ ରହିଥିବା ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଠଉରାଇ ନେଇପାରେ । ଏବଂ ତା'ପରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଆସେ, ତା' ଭିତରେ କେତେ ଅଲୌକିକ ଘଟଣା ଘଟିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସିଏ ଦିଗ୍‌ବଳୟର ସାଗରରେଖାଟି ଦ୍ୱାରା ସବୁଆଡୁ କିଳି ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଜଣେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଉତ୍ପୀଡ଼କର ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଭଳି ପ୍ରେମର ତିକ୍ତ ଲାଳସାମଧ୍ୟକୁ ନିଜକୁ ଅର୍ପିତ କରି ଦେଇଥାଏ । ମୁଁ ଦେଖିପାରେ, ସିଏ ସତେଅବା ଶୁଖି ଆସୁଥିବା ପଥୁରିଆ ଗଡ଼ିଆ ଭିତରେ ରହି ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମାଛ ପରି ଥରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମୋ'ର ମନେହୁଏ, ସେହି ମାଛଟି ହିଁ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ଜଳର ତରଙ୍ଗରୂପୀ ସାନ୍ତ୍ୱନା ହୋଇ ଫେରିଆସିବାର ନୀଳ କୋଟ୍ ପରିଧାନ କରିଥିବା ଜଣେ ଅଶ୍ୱାରୋହୀର ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଥାଏ । ଛାୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରାଇ ସେ ନିଜର ଆବେଦନକୁ ପ୍ରେରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ, ସେହି ଛାୟାଗୁଡ଼ିକରୁ ବାହାରି ଆସୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଯିଏ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ତୁଷ୍ଟୀକରଣର ସମ୍ଭବ କରିଆଣିବ । କାରଣ, ନାରୀଟି ବୃଥା ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗାବରଣରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗାବରଣକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଥିବ ସିନା, କାରଣ କେହି କଦାପି ତାହାର ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ବେଳାଭୂମିର ତଟଟା ନିଜର ଶୁଷ୍କାବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଆଣିବାକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିବା ସମୁଦ୍ରପାଣିର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ସିନା ରଖିଥିବ; ଢେଉପରେ ଢେଉମାନେ ଆସି ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ଯାଉଥିବେ ଏବଂ ଅଚିରେ ଫେନର ଏକ କ୍ଷୀଣ ରେଖା ଆଙ୍କିଦେଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥିବେ । ନାରୀ ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ପତି ଗ୍ରହଣ କରୁ ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଲାଭ ହେବ କି ? ଯିଏ ସର୍ବୋପରି ପ୍ରେମର ଆଗମନକୁ ଭଲ ପାଉଥିବ, ସିଏ କେବେହେଲେ ତାହାର ପ୍ରାପ୍ତିଜନିତ ଆନନ୍ଦର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ଯିଏ ସତକୁ ସତ ହେବାର ହିଁ ସମର୍ଥ ହୁଏ ଏବଂ ନିଜର ଜୀବନକୁ ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆୟତନର ବେଢ଼ାଟି ମଧ୍ୟରେ ଗଢ଼ି ଆଣିପାରେ, ମୁଁ କେବଳ ତାହାରି ସହାୟତା କରିଥାଏ । ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷଟି ଯେଉଁପରି ନିଜର ବୀଜଟିର ଆସ୍ଥାନ ଉପରେ ନିଜକୁ ଗଢ଼ିଆଣେ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ତେଣୁ, ନିଜ ଜୀବନର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସୀମାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଯିଏ ନିଜ ଜୀବନର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରେ, ମୁଁ କେବଳ ତାହାରି ସହାୟତା କରେ । ବସନ୍ତଋତୁକୁ ତାହାର ବିଚିତ୍ର ବହୁମାର୍ଗରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସମଗ୍ର ବସନ୍ତକାଳଟିକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ପାରୁଥିବା ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଫୁଲକୁ ଯିଏ ଭଲ ପାଏ, ମୁଁ ତାହାକୁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରେ । ଯେଉଁ ରମଣୀ ପ୍ରେମର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ସିଏ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ସେହି ଯେଉଁ ଗୋଟିଏ ଆସ୍ୱଦକୁ ପ୍ରେମ ତା' ପାଇଁ ନିଜର ବୋଲି ବାଛି ନେଇଥାଏ, ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ରକ୍ଷା କରେ ।

ତେଣୁ, ରାତ୍ରିର ଆଗମନରେ ଯେଉଁ ପତ୍ନୀ ଗୋଡ଼ ଖସାଇ ଆଉ କୁଆଡ଼କୁ ମନ କରେ, ମୁଁ ତାକୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ କରାଇଆଣେ ଅଥବା ଲୁପ୍ତ କରି ନେଇଯାଏ । ମୁଁ ତା' ଚାରିପଟେ ନାନା ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଆଣି ଛିଡ଼ା କରିଦିଏ, — ଚକଚକ ପିତଳ ଥାଳୀ, ରାନ୍ଧିବା ଚୂଲୀ ଓ ପାଣି ଗରମ କରିବାର କେଟଲି, — ଯେପରିକି ଏହି ସାଧାରଣ ଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ତା' ଆଖିକୁ କ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପରିଣତ ବନ୍ଧୁର ଚେହେରାରେ ଦିଶିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ, — ସେଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଈଷତ୍ ହସଟିଏ ହସୁଥିବେ, ଯାହାକି କେବଳ ଏହି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ହିଁ ମାନୁଥିବ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ, ତା' ନିମନ୍ତେ ଏଗୁଡ଼ିକରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ଦିଶି ଦିଶି ଯିବ । ତା'ପରେ ସନ୍ତାନଟି ଖାଇବ ବୋଲି ଅଝଟ କରିବ, ଭିଣିବାକୁ ଅପେକ୍ଷାରତ ପଶମଟା ମଧ୍ୟ ତା'ର ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରିବେ, ଚୂଲୀରେ ଜଳୁଥିବା କାଠମାନେ ତା'ର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଆବଶ୍ୟକ କରିବେ । ଏହିପରି ତା' ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସକଳ କର୍ମରେ ସିଏ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯିବ, ତାଲୀମ ବି ପାଇଯିବ । ମୋତେ ସମସ୍ତେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ଜାଣନ୍ତୁ, ଯିଏକି ଅତରଟିକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଧାରଣପାତ୍ରଟିଏ ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରିଦିଏ । ମୁଁ ହେଉଛି ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସେହି ବିଧିଟି, ଯାହାକି ଫଳଟିକୁ କ୍ରମଶଃ ପଚାଇ ଆଣିଥାଏ । ମୁଁ

ସଂପୃକ୍ତ ନାରୀଟିକୁ ଗାରଭିତରେ ରଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଥାଏ, ଯେପରିକି ସିଏ ଏକ ଆକାର ତଥା ଅସ୍ତିତ୍ୱର ସମର୍ଥ ହେବ, ଯେପରିକି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ମୁଁ ତା' ବିଷୟରେ ନିର୍ଭରର ସହିତ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଗରେ ତା' ତରଫରୁ ସବୁକିଛି ବାରତାକୁ ନେଇ ନିବେଦନ କରିପାରିବି; ସନ୍ଧ୍ୟାର ପବନରେ କୁଆଡୁ ଉଡ଼ି ଆସିଥିବା କେବଳ ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବହୁବାସନାସୂଚକ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ରୂପେ ନୁହେଁ, ତା' ଭିତରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟରେ ଉକୁଟି ଉଠିଥିବା ଏକ ଉଷ୍ମତା, ପ୍ରେମ ତଥା ଦୁଃଖସମାହାର ରୂପେ ପ୍ରକୃତରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିପାରିବି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ, ''ଶାନ୍ତି'' କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝାଇବା ଉଚିତ, ମୁଁ ସେହି ବିଷୟରେ ଦୀର୍ଘ କାଳ ଲାଗି ଚିନ୍ତା କରିଥିଲି । କ୍ଷେତରୁ କଟା ହୋଇ ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଫସଲ, ନିଜର ସନ୍ତାନବର୍ଗ ଏବଂ ବହୁ କାଳର ପ୍ରୟାସ ଦ୍ୱାରା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାୟୀ ରୂପ ଧାରଣ କରି ପାରିଥିବା ଏକ ବାସଗୃହ, — ଏହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ତ ଶାନ୍ତିର ଉତ୍ସ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ! ଶାନ୍ତିର ଉଦ୍‌ଗମ ଏମରି ଏକ ଚିରନ୍ତନତା ମଧ୍ୟରୁ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିଥିବା ଯାବତୀୟ ସବୁକିଛି ହିଁ ପରିଶେଷରେ ଯାହାମଧ୍ୟକୁ ବାହୁଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶସ୍ୟାଗାର, ନିଦକ ହୋଇ ଶୋଇଥିବା ଗୃହପାଳିତ ପଶୁକୁଳ, ଭାଙ୍ଗ ପକାହୋଇ ରହିଥିବା ପରିଧାନ, ଏହିସବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତାଯୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ସମ୍ଭବି ଆସୁଥିବା ଏକ ଶଙ୍କାମୁକ୍ତ ଶାନ୍ତ ସ୍ଥିତି, — ତାହାହିଁ ଶାନ୍ତି । ଏହିଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଏକ ଉତ୍ତମ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ପନ୍ନତା, — ତାହାହିଁ ଜଗତ୍‌କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିବେଦିତ ଏକ ସମ୍ପଦରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ ।

ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ରାଜ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଗସୌଧ ଭଳି ଦେଖୁଥିଲି । ଯାହାକୁ ସେ ମୁକ୍ତି ବୋଲି କହେ, ତାହାକୁ ଲାଭ କରିବ ବୋଲି ସିଏ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଉପସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇପାରେ; ମାତ୍ର ତଦ୍ୱାରା ଏକ ବିଘଟିତ ଦୁର୍ଗ ବ୍ୟତୀତ ତା'ର ବୋଲି ଆଉ କିଛିହେଲେ ବାକୀ ରହି ପାରେନାହିଁ, — ସବୁ ଖାଲି ଆକାଶର ତାରାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆଁ' କରି ଅନାଇଥାଏ । ଏବଂ, ତା'ପରେ ଏକ ଅସରନ୍ତି ହିଁ ପରିତାପପର୍ବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । କାରଣ, କେଡ଼େ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ଯେ, ସିଏ ଚକଚକ ଦେଖା ଯାଉଥିବା କୋମଳ ଦ୍ରାକ୍ଷାଶାଖା ଗୁଡ଼ିକର ନିତ୍ୟପରିଚିତ ମହକଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ନିଜର ସତ୍ୟଟିକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରୁଥାନ୍ତା, — ବା, ସିଏ ପଶମ କାଟିବାକୁ ଯାଉଥିବା ନିଜର ମେଷପଲଟି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ସେହି ଅନୁଭୂତିଟି ଆଣି ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ । ସତ୍ୟ ଯାଇ ବହୁତ ଗଭୀରରେ ରହିଥାଏ, ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ କୂଅ ପରି । ଏଠାରୁ ସେଠିକୁ ଏବଂ ସେଠାରୁ ଏଠାକୁ ଡ଼େଇଁ ବୁଲୁଥିବା ଆଖିମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମୋଟେ ଦେଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଏବଂ, ପ୍ରଜ୍ଞାଯୁକ୍ତ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି, ଯିଏକି ନିଜର ଭାବନାକୁ ନିଜ ହାତରେ ଧରି ତା' ମେଣ୍ଢାମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ମିଳିଥିବା ପଶମର

ଓଜନଟି ବ୍ୟତୀତ ଅଧିକ ପ୍ରାୟ କିଛିହେଲେ ଜାଣିନଥାଏ, ରାତ୍ରିର ଡାଆଣୀରାଜ୍ୟଟାରେ ମୁକୁଳା ହୋଇ ବୁଲୁଥିବା ସେହି ବିଶ୍ୱାସଘାତିନୀ ପତ୍ନୀଟିର ତୁଳନାରେ ସିଏ ହିଁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରୁଥାଏ ।

ସଉଧ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରେ ହିଁ ମୁଁ ତୋତେ ନିର୍ମାଣ କରି ବାହାରିଛି ।

ବିହନ ବାଛିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବେଳ ରହିଥାଏ; ମାତ୍ର ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବେଳ ରହିଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ଶସ୍ୟରେ ଗଜା ଧରି ଆସୁଥାଏ, ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକଟ କରାଯାଏ । ସୃଜନପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବେଳ ରହିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ସୃଷ୍ଟ ଜୀବନଟି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବେଳଟିଏ ରହିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବଜ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଆକାଶର ଜଳାବର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ତଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଯାଆନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଧାରଣକାରୀ ଜଳକୁଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ଏକ ସମୟ ରହିଥାଏ, ଯେତେବେଳେ କି ବାତ୍ୟାପରେ ବନ୍ୟାକୁ ମଧ୍ୟ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ବିଜୟ ଲାଭ କରିବାପାଇଁ ଏକ ସମୟ ଅବଶ୍ୟ ଥାଏ; ମାତ୍ର ଏପରି ଦିନଟିଏ ବି ନିଶ୍ଚୟ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ କି ସାମ୍ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ । ମୁଁ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଜଣେ ଭୃତ୍ୟ ମୁଁ ଶାଶ୍ୱତକାଳ ନିମନ୍ତେ ପିପାସିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ମୁହୂର୍ମୁହୁ ବଦଳି ଯାଉଥିବା ଯେକୌଣସି କଥାକୁ ମୁଁ ଘୃଣା କରେ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାତ୍ରି ସମୟରେ ଉଠି ନିଜର ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ପବନର ବକ୍ଷଉପରେ ବିଞ୍ଚି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ମୁଁ ତା'ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଇଚ୍ଛା କରିବି । ତାହାକୁ ତ ମୁଁ ସେହି ବୃକ୍ଷଟି ସହିତ ତୁଳନା କରିବି, ଯିଏକି ଚଡ଼ଚଡ଼ି ମାରିବା ଫଳରେ ସହସା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ ଜଳିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଅରଣ୍ୟରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେଲା । ଜଗଦ୍‌କର୍ତ୍ତା ସଚଳ ହେଲେ ମୁଁ ଥରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ; କାରଣ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ଯେ ସିଏ ତାଙ୍କର 'ଚିରଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ' ନାମଟି ଉପରେ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରି ନିଜର ସେହି ଶାଶ୍ୱତତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ପୁନରାସୀନ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ । ଯାବତୀୟ ଆରମ୍ଭ ପାଇଁ ସମୟ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଧିଟି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତିନିଗୁଣ ଅଧିକ ଆଶୀର୍ବାଦପ୍ରାପ୍ତ ସମୟଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ।

ଶାନ୍ତ କରି ଆଣିବା, ଫଳ ଧରିବା ଓ ପରିମାର୍ଜିତ କରିବା, — ଏଇଟି ଆମର କାମ । ମୁଁ ହେଉଛି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି, ଯିଏକି ସୂର୍ଯ୍ୟତାପ ଦ୍ୱାରା କ୍ଷତାକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମୃତ୍ତିକାକୁ ସୁସ୍ଥ କରିଆଣେ, ଏବଂ ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ଧ୍ୱଂସକ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଉଢୁଆଳ କରି ରଖିଥାଏ । ମାଟିଚେକା ହୋଇ ମୁଁ ଫାଟଟାକୁ ବନ୍ଦ କରିଦିଏ । ମୁଁ ଭଣ୍ଡାରଘର ହୋଇ ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ପଚାଇଆଣେ । ପରମେଶ୍ୱର ମୋତେ ସେହି ନାଉରିଆର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଛନ୍ତି, ଯାହାଉପରେ କି ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷର ଦାୟିତ୍ୱ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଛି ଏବଂ

ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ନିରାପଦରେ ନାନା ଉପକୂଳକୁ ବାହିନେଉଛି । ଯେତେବେଳେ ସମୁଚିତ ସମୟଟି ଆସିବ ଏବଂ ଈଶ୍ୱର ଏହି ପୁରୁଷଟିକୁ ମୋ'ଠାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ସେଇଟିକୁ ମୋ' ଉପରେ ଆଣି ନ୍ୟସ୍ତ କରିଥିବା ସମୟ ପରି ହିଁ ଅନ୍ତତଃ ହୋଇଥିବ, — ହୁଏତ ଆହୁରି ଅଧିକ ପରିପକ୍ୱ ଓ ପ୍ରଜ୍ଞାଶୀଳ ହୋଇଥିବ, — ରୂପା କଳସୀଗୁଡ଼ିକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ଅଧିକ କୁଶଳତା ଅର୍ଜନ କରିଥିବ, — ତଥାପି ବଦଳି ଯାଇନଥିବ । ମୋ'ର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ମୋ'ର ପ୍ରେମଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିଜ ବାହୁମଧ୍ୟରେ ଜଡ଼ିତ କରି ରଖିଛି ।

ତେଣୁ, ନିଜର ସପ୍ତମ ପୁରୁଷରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତା' ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ସେଥିରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟାସ କରୁଛି, — ସିଏ ହୁଏତ ଜାହାଜର ଉଦରଟିକୁ ଏକ ଆକାର ଦେବାକୁ କିମ୍ୱା ଢ଼ାଲର ଉପର ଅଂଶଟିକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ବା ବକ୍ର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, — ମୁଁ ତାକୁ ସର୍ବଦା ମୋ'ର ସୁରକ୍ଷା ଦାନ କରିଥାଏ । ଏବଂ, ଆଉ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ତା' କବିଠାରୁ ମୌଖିକ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷା କରିଥିବା କବିତାଟିକୁ ସ୍ୱୟଂ ଆବୃତ୍ତି କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେଥିରୁ ଅଜାଣତରେ କେତୋଟି ଶବ୍ଦକୁ ଆଉବାଗେ କରିଦେଉଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ତା' ମଧ୍ୟକୁ ତା' ନିଜର କିଛି ଉପାଦାନକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇ ଆଣୁଛି ଓ ତାହାକୁ ଏକ ନିଜସ୍ୱ ଧନରେ ପରିଣତ କରି ପାରୁଛି, ମୁଁ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରେ । ବାରମ୍ୱାର ଫେରି ଆସୁଥିବା ଋତୁଗୁଡ଼ିକ ପରି ମୁଁ ନିଜ ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଉଥିବା ନାରୀକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଏ । କାରଣ, ମୁଁ ଏହିଠାରେ ହିଁ ଅଛି ଓ ବାସ କରୁଛି, ସେଇଟି ମୋ'ର ସବାବଡ଼ ପରିଚୟ । ହେ ସଉଧ, ହେ ମୋ'ର ସଉଧଟି ଏବଂ ମୋ'ର ସେହି ନିଜସଦନଟି, — ତୋତେ ମୁଁ ଏହି ବାଲୁକାରାଶିର ଯାବତୀୟ ଚକ୍ରାନ୍ତର କବଳରୁ ଢାଲର ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ଅବଶ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବି । ତୁ ଯେ ଅଛୁ, ମୁଁ ତାହାକୁ ତୂର୍ଯ୍ୟନାଦ ସହିତ ଘୋଷଣା କରିବି, — ବାହାରର ଯାବତୀୟ ବର୍ବର ପଲଙ୍କୁ ମୁଁ ଅମାନ୍ୟ କରୁଛି ବୋଲି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଟି କରି କହିଦେବି !

- ୩ -

କାରଣ ମୁଁ ଏକ ମହାନ୍ ସତ୍ୟରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଛି ! ସେଇଟି ହେଉଛି, ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ଏକ ସଦନ ରହିଛି, ଯେଉଁଟିରେ ସେମାନେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେହି ସଦନଟିର ଅର୍ଥରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯାଉଛି । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ଭାବରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନିଜର ରାଜ୍ୟଟିଏ ଜମାଇ ରଖିଛି ବା ରଖି ପାରିନାହିଁ, ସେହି ଅନୁସାରେ ତାକୁ ରାସ୍ତାମାନେ, ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ ଗୁଡ଼ିକ ଏବଂ ପର୍ବତପାର୍ଶ୍ୱମାନେ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ

ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । କାରଣ, ଏହି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାନା ବସ୍ତୁ ଏକ ସମଗ୍ର ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ଥରେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା, ତେବେ ଏବଂ କେବଳ ତେବେଯାଇ ଆମର ହୃଦୟ ଉପରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିପାରିବ । ଠିକ୍ ସେହିଭଳି, ଯିଏ ଇଶ୍ୱରଙ୍କର ରାଜ୍ୟରେ ବାସ କରୁଛି ଏବଂ ଆଉ ଯିଏ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ବାସ ନକରୁଛି, ସେମାନେ କଦାପି ସେହି ଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁନାହାନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାସରେ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜ ନିଜ ଦମ୍ଭଦ୍ୱାରା ହିଁ ବୋକା ବନି ଯାଉଛନ୍ତି ! ସେମାନେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିବା ଆମ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉପହାସ କରୁଛନ୍ତି, ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ସମ୍ପଦଗୁଡ଼କ ପାଇଁ ଅଭିଳାଷ ରଖିଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତ ବସ୍ତୁ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇଥିବେ । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଆଉଜଣେ କାହାର ପଶୁପଲ ବା ଗୋଠ ଉପରେ ଲୋଭଆଖି ନିକ୍ଷେପ କରୁଛନ୍ତି, କେବଳ ନିଜର ଗର୍ବଟାର ତର୍ପଣ ନିମନ୍ତେ ତାହା କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଅସଲ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ଯଥାର୍ଥ ଗର୍ବଜନିତ ଯାବତୀୟ ଆନନ୍ଦ ଆଦୌ ଏକ ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ, ତାହା ହେଉଛି ଆତ୍ମାର ହିଁ ଏକ ସମ୍ପଦ ।

ହଁ, ଯେଉଁମାନେ ମୋ'ର ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଭାଗ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ପକାଇ ତାକୁ ବୁଝିବାଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକା ଭୁଲ୍ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଏତୋଟି ମେଣ୍ଢା ଓ ଏତୋଟି ଛେଳି, ଏତୋଟି ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ, ଏତୋଟି ବାସଗୃହ ଏବଂ ଏତୋଟି ପର୍ବତ, - ଏହିଭଳି ଗଣନା କରି ବାହାରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ତା'ପରେ ? ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ନିଜର ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିବା ଆଉକିଛି ରହିଥିବ ବୋଲି ସେମାନେ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ନିଜକୁ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି, — ସତେଅବା ପବନଟା ଭିତରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଲଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଏହିକଥାଟି ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି ଯେ, ଯେଉଁମାନେ ଏହି କିସମର ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ମଲା ମଣିଷର ଶରୀରକୁ କାଟି, ''ହାୟ ହାୟ, ଏହାହିଁ ତ ଜୀବନ, - କେବଳ କେତୋଟି ଅସ୍ଥି ଏବଂ ଅନ୍ତ୍ରର, ରକ୍ତ ଏବଂ ଶୀରାପ୍ରଶିରାର ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ସମଷ୍ଟିମାତ୍ର'' ବୋଲି କହୁଥିବା ଗୋଟିଏ ନିର୍ବୋଧ ଲୋକପରି ହିଁ ବିଚାର କରିଥାଏ । ଦିନେ ସେମାନଙ୍କର ଆଖିଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ଏକ ଜ୍ୟୋତିରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିଲା, ଏବେ ତ ସେଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ମେଞ୍ଚାଏ ଧୂଳି ପରି ରିକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛି । ମେଷ, ଛାଗଳ, ନିବାସଘର ଏବଂ ପର୍ବତମାନଙ୍କର କେବଳ ଏକ ସମଷ୍ଟିଠାରୁ ମୋ' ରାଜ୍ୟଟି ଏକାବେଳେକେ ଏକ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ, — ଏଇଟି ସେହି ସବୁକିଛିକୁ ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ କରି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଏକ ଡ଼ୋର, ଏକ ଶାସନ; ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ସଦନଟିଏ । ଯେଉଁମାନେ ସେକଥା ଜାଣନ୍ତି, ପ୍ରକୃତରେ ସେହିମାନେ ହିଁ ସୁଖୀ; କାରଣ ସେହିମାନେ ହିଁ ମୋ'ର ସେହି ଗୃହଟିରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ଏବଂ, ଦେଶର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘଟିଚି ଯାହା, କାଳର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅତିପ୍ରାଚୀନ ସମୟରୁ ଚଳି ଆସିଥିବା ଆମର ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ । କାରଣ, ଏହା ଏକ ଉତ୍ତମ କଥା ଯେ, ଅତିବାହିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ କ୍ରମଶଃ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରି ପକାଉଥିବ ଏବଂ ମୁଠାଏ ବାଲି ପରି ଆମକୁ କୁଆଡ଼େ ନେଇ ପକାଇ ଦେଉଥିବା ପରି ଲାଗୁଥିବ । ସେମାନେ ଆମକୁ ବରଂ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହିଁ କରୁଥିବେ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୀଚୀନ ଯେ କାଳ ପ୍ରକୃତରେ ଉପରକୁ ଉପର ଗଢ଼ି ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସବଦିନରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଉତ୍ସବଦିନକୁ, ଗୋଟିଏ ବାର୍ଷିକ ସ୍ମାରକୀରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ବାର୍ଷିକ ସ୍ମାରକୀକୁ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଶସ୍ୟଅମଳର ଋତୁରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଶସ୍ୟଅମଳର ଋତୁକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଉଥାଏ; ପିଲା ସମୟରେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଅଳିନ୍ଦରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଅଳିନ୍ଦରେ ପାଦ ପକାଇଥିଲି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପହୁଞ୍ଚର ଏକ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା ।

ମୋ'ର ଏହି ସଦନଟିର ଯେପରି ଏକ ନକ୍ସା ବା ଭୂମିଯୋଜନା ରହିଛି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ମୁଁ ମୋ'ର ବିଧାନଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଲାଗୁ କରି ରଖିଛି । ଥରେ ଜଣେ ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ମୋତେ କହିଥିଲା: ''ଆମକୁ ତୁମେ ତୁମ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରୁ ମୁକ୍ତ କରିଦିଅ, ତେବେ ସିନା ଆମର ଆଦୌ କୌଣସି ବୃଦ୍ଧି ଘଟିବା ସମ୍ଭବ ହେବ !'' ମାତ୍ର, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କୁ କ'ଣସବୁ ଅବଶ୍ୟ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ମୁଁ ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିଲି । ପ୍ରଥମତଃ, ସେମାନେ ପରିଚିତ ହୋଇ ସାରିଥିବା ଛାଞ୍ଚଟିଏ ସେମାନଙ୍କର ହାତଛଡ଼ା ହୋଇଯିବ; ଏବଂ ତା'ପରେ ସେମାନେ ଏଇଟିକୁ ଆଉ ଭଲ ପାଇ ନପାରିବା ହେତୁ, ସେମାନେ ନିଜକୁ ବୁଝି ପାରିବାରେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବେ । ତେଣୁ, ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଭଲ ପାଇବାରେ ହିଁ ଧନୀ କରି ରଖିବାର ସଂକଳ୍ପ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି । କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋ' ପିତାଙ୍କର ପ୍ରାସାଦରେ ରହିଥିବା ପାହାଚଗୁଡ଼ିକୁ ସମାନ କରିଦିଏ ବୋଲି ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁଥିଲେ; ମାତ୍ର, ସେହି ପ୍ରାସାଦରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପଦକ୍ଷେପର ଏକ ଅର୍ଥ ଥିଲା, ଯେପରିକି ଏଥିରେ ସେହି ଲୋକମାନେ ଅଧିକ ନିଦକ ଭାବରେ ଯେଣେ ଇଚ୍ଛା ତେଣେ ଯାଇପାରିବେ ।

ମୋ' ବାପାଙ୍କର ସେହି ପ୍ରାସାଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁପ୍ରଶସ୍ତ ଥିଲା, — ତାହାର ଗୋଟିଏ ପାଖ ମହିଳାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ରଖା ଯାଇଥିଲା; ଏବଂ ଏକ ଗୁପ୍ତ ଭିତରପଟର ଉଦ୍ୟାନ ଥିଲା, ଯେଉଁଠାରେ କି ଗୋଟିଏ ଝରଣା ଗୀତ ଗାଉଥିଲା । (ଏବଂ, ମୋ'ର ଆଦେଶ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଦନରେ ଠିକ୍ ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୃଦୟ ରହିବ, ଯେଉଁଠାରେ କି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମନ କଲେ କୌଣସି ଏକ ପଦାର୍ଥର ନିକଟ ହୋଇ ପାରିବ

ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ମନ କଲେ ଯେ କୌଣସିଟି ପାଖରୁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ବି କରି ଆଣିପାରିବ । ଏହିପରି ବାହାରକୁ ଆସିବାର ଓ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ବିଶେଷ ବିନ୍ଦୁଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ । ନହେଲେ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କୌଣସିଠାରେ ହିଁ ରହି ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ଏହି ନରହି ପାରିବାରେ ଆଉ ସ୍ୱାଧୀନତା ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ରହିବନାହିଁ ।) ସେହି ପ୍ରାସାଦରେ ଅମାର, ଖଳାଘର ଓ ଗୁହାଳ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ବେଳେ ବେଳେ ଏପରି ହେଉଥିଲା ଯେ ଅମାରମାନେ ପୂରା ଖାଲି ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଅଥବା ଗୁହାଳମାନେ ଖାଲି ପଡ଼ିଥିଲେ । ଏବଂ, ଅମାର କିମ୍ୱା ଗୋଶାଳା ଆଦୌ କୌଣସି ଅନ୍ୟ କାମରେ ଲାଗି ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି ମୋ' ବାପାଙ୍କର ନିଷେଧାଜ୍ଞା ରହିଥିଲା । କାରଣ, ସିଏ କହୁଥିଲେ, ଅମାରର କାମ ଦେବା ହେଉଛି ଅମାର ରହିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏବଂ, ତୁମେ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଘର ଭିତରକୁ ବାଟ ପାଉନାହଁ, ତେବେ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ତୁମେ ତା' ଭିତରେ ଆଉ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ ବାସ କରୁନାହଁ । ସିଏ ଆହୁରି କହୁଥିଲେ, ''ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର କାମରେ ଲାଗିବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ କାମରେ ଲାଗିବା ଅପେକ୍ଷା କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ଲାଭଜନକ ଅଥବା କାର୍ଯ୍ୟସାଧକ ହେଲା ତ କ'ଣ ହୋଇଗଲା ? ମଣିଷ କ'ଣ ଏକ ଗୃହପାଳିତ ପଶୁଧନ ହୋଇଛି ଯେ ତାହାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମୋଟା କରିବା ହିଁ ଆମର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇଥିବ ? ଏବଂ, ଏହି ଜାଗାଟା ବା ସେହି ଜାଗାଟାକୁ କିପରି ଭାବରେ କାମରେ ଲଗାଯାଉଛି, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ ସେଇଟା ଅପେକ୍ଷା ଭଲ ପାଇବାର ହିଁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । ଯେଉଁ ଗୃହର ଚେହେରାଟିଏ ନାହିଁ କିମ୍ୱା ଯେଉଁଠାରେ ପାହାଚଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ, ତୁମେ ସେହି ଘରଟିକୁ କଦାପି ଭଲ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ ।''

ହଁ, ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର-କକ୍ଷ ରହିଥିଲା, ଯାହାକି ବୃହତ୍ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଦୂତମାନଙ୍କୁ ଭେଟିବା ଲାଗି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରା ଯାଉଥିଲା । ଦୂରରୁ ଏକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମ ଧୂଳିପଟଳ ଉଡ଼ାଇ ଅଶ୍ୱାରୋହୀମାନେ ଆସୁଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲେ ଏବଂ ବିରାଟ ପତାକାସବୁ ଦିଗ୍‌ବଳୟପ୍ରାନ୍ତରେ ଉଡୁଥିବାର ଦେଖାଗଲେ ଯାଇ ସେତେବେଳେ ସେହି କକ୍ଷଟିକୁ ଆଲୋକିତ କରିଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ସାନ ସାନ ସର୍ଦ୍ଦାରମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ସେଇଟିର ବ୍ୟବହାର ହେଉନଥିଲା । ହଁ, ଆଉଗୋଟିଏ କକ୍ଷ ଥିଲା, ଯେଉଁଠି ଅପରାଧର ବିଚାର କରାଯାଇ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦାନ କରା ଯାଉଥିଲା । ଏବଂ, ଆଉ ଗୋଟିକରେ ମୃତମାନଙ୍କୁ ନେଇ ରଖା ଯାଉଥିଲା । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଖାଲି ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଥିଲା, ଯାହାକି ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁଥିଲା, ସେକଥା କେହି ଜାଣିନଥିଲେ । ସେଇଟି ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରୁନଥିଲା, ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲା ଯେ, ଏପରି ବହୁ ବିଷୟ ରହିଛି, ଯାହାକି ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର

ମର୍ମରହସ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ କେହି ଜାଣି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଭୃତ୍ୟମାନେ ଦେହଲିବାଟ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ଧାଇଁଆସିଲେ ଏବଂ କାନ୍ଧରେ ବୋହି ଆଣିଥିବା ଭାରି ପର୍ଦ୍ଦାଗୁଡ଼ିକୁ ତଳକୁ ଉତାରି ଦେଲେ । ସେମାନେ ପାହାଚମାନଙ୍କରେ ଉପରକୁ ଉଠିଲେ, ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲିଲେ ଏବଂ ଆଉ ଧାଡ଼ିଏ ପାହାଚ ଧରି ତଳକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଏବଂ, କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବା ଫୱାରାଟିର ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଅଥବା ପାଖକୁ ଆସୁଥିବା ବେଳେ ସେମାନେ ସର୍ବଦା ଆପଣାର କଣ୍ଠସ୍ୱରଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚ୍ଚ ତଥା ଅଳପ କରି ଦେଉଥିଲେ । ମହିଳାମାନଙ୍କର ଗୃହଗୁଡ଼ିକର ଆକ୍ରାନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ମୃତ୍ୟୁପରି ଥିର ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଗୋଡ଼ର ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ଟିପି ଟିପି ବାଟ ଚାଲୁଥିଲେ । ଅଜାଣତରେ ସେହି ଆବାସଅଂଶଟିକୁ ପଶି ଆସିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ନିଜର ଜୀବନଟି ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ଏବଂ, ମହିଳାମାନେ ମଧ୍ୟ ଗୃହଟିରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିଦିଆ ଯାଇଥିବା ନିଜନିଜର ସ୍ଥାନଟି ଅନୁସାରେ ଗମ୍ଭୀର, ଉଦ୍ଧତ ଅଥବା ସଲଜ୍ଜ ହୋଇ ବସିଥିଲେ ।

କୌଣସି ଏକ ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି କହୁଥିବାର ମୁଁ ବେଶ୍ ଶୁଣିପାରୁଛି : ଦେଖିଲ, ଏଠାରେ କେତେନା କେତେ ସ୍ଥାନର କେବଳ ବରବାଦ ହିଁ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, କେତେ କେତେ ଧନର ଆଦୌ କୌଣସି ବ୍ୟବହାର ହେଉନାହିଁ ଏବଂ କେବଳ ଅସାବଧାନତା ହେତୁ କେତେ କେତେ ସୁବିଧାକୁ ହରାଇବାକୁ ପଡୁଛି ! କେଡ଼େ ଅଧିକ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଯଦି ଏହି ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଆସୁନଥିବା ପାଚେରୀମାନଙ୍କୁ କମ୍ ଉଚ୍ଚ କରା ଯାଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ସେହି ତୀଖ ସାନ ପାହାଚଗୁଡ଼ିକୁ କିଛିତ୍ ଅନ୍ୟଭଳି ସ୍ତର ଦେଇ ତିଆରି କରା ଯାଇଥାନ୍ତା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ତିଆରି ହୋଇଥିବାରୁ ଅଗ୍ରଗତି ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହିଁ ହେଉଛି । ଅନ୍ୟଭଳି ହୋଇଥିଲେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତା ରହନ୍ତା ।

ତା' କଥାକୁ ମୋ'ର ଉତ୍ତର ହେଉଛି : ତେବେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେକୌଣସି ହାଟର ଏକ ଗୋରୁପଲ ଭଳି ହୋଇଯିବେ ଏବଂ ନିଜ ନୀରସ ଦିନମାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲି ରହିବାପାଇଁ ସେମାନେ ନୂଆ ନୂଆ ନାନା ନିର୍ବୋଧତାପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋରଞ୍ଜନ ଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍‌ଭାବନ କରୁଥିବେ । ସେଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ନିୟମ ଧାଡ଼ୀ ଧାଡ଼ୀ ହୋଇ ରହିଥିବ, କିନ୍ତୁ ସେହିସବୁ ନିୟମରେ ଆଦୌ କୌଣସି ମହିମା ହିଁ ନଥିବ । କାରଣ, ପ୍ରାସାଦ ମନ କଲେ କବିତାମାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇ ପାରିବ ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଏହିସବୁ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା ପରି ଲାଗି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଥିରୁ ପ୍ରକୃତରେ କି କବିତା ବା ସମ୍ଭବ ହେବ ? ସମ୍ଭବତଃ ଅନେକ ବର୍ଷ ପାଇଁ ସେମାନେ ଏହିସବୁ ପାଚେରୀର ଛାୟାନ୍ତରାଳରେ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବେ ଏବଂ ସେହି ଛାୟାଟି ଭିତରେ ଲିଖିତ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେମାନେ ହରାଇ ଦେଇଥିବା କେତେ କ'ଣ ନିମନ୍ତେ ନାନା ଲାଳସାକୁ ଜାଗ୍ରତ ବି କରି ଆଣିବ;

ମାତ୍ର, ପରିଶେଷରେ, ସ୍ୱୟଂ ସେହି ଛାୟାଟି ହିଁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ସେମାନେ ତା'ପରେ ସେହି ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକର ସନ୍ଦେଶକୁ ବୁଝିବାକୁ ମୋଟେ ସମର୍ଥ ହେବେନାହିଁ। ଏବଂ, ତା'ପରେ — ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆଉ କ'ଣ ବା ରହିବ ?

ବୈଚିତ୍ର୍ୟହୀନ ଦିବସଗୁଡ଼ିକର ଏକ ନୀରସ ସପ୍ତାହ ଭିତରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଇଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି ଠିକ୍ ଏହିପରି ହୋଇ ରହିଥାଏ,- ତା' ବର୍ଷଟି ଭିତରେ କୌଣସି ଉତ୍ସବଅବସର ନଥାଏ, କୌଣସି ରୂପ ବା ଚେହେରା ବୋଲି କିଛି ନଥାଏ। ଆଦୌ କୌଣସି କ୍ରମପରମ୍ପରା ନଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ ଠିକ୍ ଏହିପରି ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ, ତା'ର ପ୍ରତିବେଶୀ ତା'ଠାରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଳି ଯାଉଥିଲେ ସିଏ ତାକୁ ଈର୍ଷା କରେ। ତାକୁ ସିଏ ନିଜର ସ୍ତରକୁ ଖସାଇ ନେଇଆସିବ ବୋଲି ସଦା ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ସ୍ତରକୁ ଖସି ଆସି ଗୋଟିଏ ପଚା ହ୍ରଦର ଏକରୂପ ସମତଳରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେହି ଲୋକମାନେ ସେଥିରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କି ଆନନ୍ଦ ପାଇ ପାରିବେ ?

ତେଣୁ, ଶକ୍ତିର ମିଳନବିନ୍ଦୁ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ହେଉଛି ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟ। ଜଳର ପ୍ରବାହକୁ ରୋକିବା ସକାଶେ ମୁଁ ପାହାଡ଼ମାନଙ୍କରେ ବନ୍ଧ ତିଆରି କରେ ଏବଂ, ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏହାକୁ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟାୟକାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କରିପାରିବ,— ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ବିରୋଧରେ ନିଜର ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରେ। ଯେଉଁଠାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏକରୂପତାର ପଚପଚ ଭିତରେ ଏକତ୍ର ଲଟରପଟର ହୋଇ ରହିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ମୁଁ ନାନା କ୍ରମପରମ୍ପରାର ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା କରେ। ମୁଁ ଧନୁଗୁଡ଼ିକୁ ବଙ୍କା କରିଆଣେ। ଆଜି ହେଉଥିବା "ଅନ୍ୟାୟ"ର ଇଟାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ମୁଁ ଆଗାମୀ କାଲିର ନ୍ୟାୟକୁ ନିର୍ମାଣ କରିଆଣେ। ଯେଉଁଠି ଲୋକମାନେ ନିଜନିଜର ଗାତମାନଙ୍କୁ ଆଦରି ନେଇ ନିଦକ ଭାବରେ ପୋଷ ମାନି ରହି ଯାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେଇଠି ପଚିସଢ଼ି ଯିବାକୁ ହିଁ ସୁଖ ବୋଲି କହୁଥାନ୍ତି, ମୁଁ ସେଠାରେ ପୁନର୍ବାର ମୋ' ନିର୍ଦ୍ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ଘୋଷଣା କରେ। ସେମାନଙ୍କର ନ୍ୟାୟ ବିଷୟରେ ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ରଗର୍ଭକଳ୍ପନାକୁ ମୁଁ ଘୃଣା କରେ ଏବଂ, ଯାହାକୁ ଏକ ଶାଳୀନତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟାୟ ଏକ ପୁରୁଷତ୍ୱର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆଣି ଦେଇଛି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁଁ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ କରିଦିଏ। ଏବଂ, ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋ'ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଶାଳୀନତାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥାଏ।

କାରଣ, ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି। ମୋ' ବାପା ଯେଉଁଭଳି ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ଥାପନା କଲେ, ସେମାନେ ତାହାର ପ୍ରଶଂସା ହିଁ କରିପାରିଲେ, ଏବଂ ଏଡ଼େ ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତ ଏକ ସଫଳତାର ଅବମାନନା କଲେନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ଯେଉଁସବୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

ଦ୍ୱାରା ତାହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା, ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥିଲେ। ତଥାପି, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସେହିଗୁଡ଼ିକର ଯେତିକି ଅବଶେଷ ରହିଥିଲା, ତାହାର ଫଳ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଲା। ତା'ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମଶଃ ଭୁଲି ହୋଇଗଲା। ଏବଂ, ସେତେବେଳକୁ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ସେମାନେ 'ବଞ୍ଚାଇ' ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା।

ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ଯାବତୀୟ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିକୁ ଭାରି ଘୃଣା କରେ; ତାହାକୁ ଆଦୌ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ନୁହେଁ, ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ମୂର୍ଖର ହାତରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଅସ୍ତ୍ର ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ। ଜଣେ ମୂର୍ଖ ହିଁ ଆମକୁ ଆସି କହିବ: "ତୁମର ଏହି ଚଳଣିଗୁଡ଼ିକ ଆଉ କୌଣସିଠାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ। ତେଣୁ, ସେଥିରୁ କେତୋଟିକୁ ବଦଳାଇ ଦେଲେ କ'ଣ କ୍ଷତି ହୁଅନ୍ତା ?" ସତେଅବା କେହି ଆସି କହିବାପରି ଲାଗିବ : "ଫସଲକୁ ଅମଳ କରି ତୁମେ କାହିଁକି ଅମାର ଭିତରେ ଆଣି ରଖୁଛ ଏବଂ ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ଗୁହାଳ ଭିତରେ ବା କାହିଁକି ରଖୁଛ ?" ବିଚରା ସେଇ ନିଜେ ହିଁ ସିଏ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରିତ ହୋଇ ରହିଯାଏ; କାରଣ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ନପାରୁଥିବା କିଛି କଥା ସର୍ବଦା ଯେ ରହିଛି, ବିଚରା ସେହି କଥାଟି ତାକୁ ମାଲୁମ ନଥାଏ। ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏକ ଗୃହରେ ବାସ କରନ୍ତି ବୋଲି ସିଏ ଜାଣିନଥାଏ।

ଏବଂ ତା'ପରେ, ତା' ପ୍ରକୋପର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ହତଭାଗ୍ୟ ସେହି ଲୋକମାନେ, — ସେମାନେ ବାସ କରୁଥିବା ଗୃହଟିର ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହେନାହିଁ। ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଅନ୍ତି ! ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟକୁ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି। ଉତ୍ସବଦିନ ମାନଙ୍କରେ ସେମାନେ ପୁରାତନ ରୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ଆଉ ସମ୍ମାନ ଦେଉନାହାନ୍ତି ବୋଲି କେତେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଏବଂ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ଶୁଭକାମନା କରୁଥାନ୍ତି। ଅପବିତ୍ରୀକରଣର ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ସମ୍ଭବତଃ କିଛି ପରିମାଣରେ ନିଜ ବିବେକର ଏକ ଦଂଶନକୁ ବି ଅନୁଭବ କରୁଥିବେ। ଅପବିତ୍ରୀକରଣଟି ହେଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରୁଥିବେ, - ସେମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠୁଥିବା ଯାଏ ହୁଏତ ସେଭଳି କରୁଥିବେ। ଏଣୁ, କିଛି ସମୟ ଯାଏ, ସେମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ତଥାପି ଜୀବିତ ରହିଛି ଏବଂ ନିୟମଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରେତତୁଲ୍ୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଆପଣାକୁ ନିର୍ବାସିତବତ୍ ଅନୁଭବ କରିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ତଥାପି ବିରତ କରି ରଖିଛି ବୋଲି ସେମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଆନ୍ତି। ମାତ୍ର ସେହି ପ୍ରେତଟା ଅଚିରେ ହିଁ ପାତଳା ବାୟୁ ପରି କୁଆଡ଼େ ମିଳାଇଯାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ବିଦ୍ରୋହର ଉଲ୍ଲାସଟା ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ନଥାଏ ଓ ବିଜୟଜନିତ ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଥାଏ। ସେମାନେ ହାଇ ମାରିବାକୁ

ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରାସାଦଟିର ଭଗ୍ନାବିଶେଷ ଉପରେ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ମାର୍ଗଚ୍ଛକ ନିର୍ମାଣ କରି ନେଇଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଏକ ଦମ୍ଭପୂର୍ଣ୍ଣ ଅହଙ୍କାର ସହିତ ତାହାର ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଡ଼ତଳେ ଦଳିଦେବାର ଉତ୍ସାହଟି ଭାଙ୍ଗିଯିବା ପରେ, ଏହି କୋଳାହଳମୟ ସାଧାରଣ ସ୍ଥାନଟିରେ ସେମାନେ ଏସବୁ କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି କିଞ୍ଚିତ୍ ବିସ୍ମିତ ହେବାକୁ ବି ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ଏବଂ, ଦେଖନ୍ତୁ ତ, ସେମାନେ ତା'ପରେ ତଥାପି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏପରି ଏକ ବିଶାଳ ଗୃହର ଚିତ୍ରଟିଏ କଳ୍ପନା କରିବାରେ ମାତି ଯାଆନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ କି ଏକ ହଜାର କବାଟ ଲାଗିଥାଏ, କାନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛୁଇଁ ପାରୁଥିବା ଝାଲେରିସବୁ ଲଟକିଥାଏ ଏବଂ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ଉପକକ୍ଷମାନ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ । ସେମାନେ ବେଳେ ବେଳେ ଏପରି ଏକ ଗୁପ୍ତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟିର ବି କଳ୍ପନା କରନ୍ତି, ଯାହାର ଗୋପନୀୟତା ସେହି ସମଗ୍ର ବିରାଟ ନିବାସଟିକୁ ହିଁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରଖିଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ସେମାନେ ଜାଣି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ମୋ' ବାପାଙ୍କର ପ୍ରାସାଦଟିକୁ ହିଁ ଝୁରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, - କାରଣ, ସେଥିରେ ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାହାଚର ସର୍ବଦା ଏକ ଅର୍ଥ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା !

ସେହି କାରଣରୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଏହିସବୁ ବ୍ୟାପାରର ଅର୍ଥକୁ ଏବେ ଯେହେତୁ ବୁଝି ପାରୁଛି, ନିଜର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱର ବଳକୁ ଖଟାଇ ମୁଁ ଏହି କ୍ରମଶଃ ଅବକ୍ଷୟର ବିରୋଧରେ ହସ୍ତ ଉତ୍ତୋଳନ କରିଛି ଏବଂ, ଯେଉଁମାନେ ତଥାକଥିତ "ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ" ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ କଥାରେ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ଦେଉନାହିଁ । କାରଣ, ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ପ୍ରକାରେ ଜାଣିଛି ଯେ, ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିଚୟ ହିମଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକର ଜଳଦ୍ୱାରା ହ୍ରଦଗୁଡ଼ିକର ଜଳରେ କେବଳ ବୃଦ୍ଧି ହିଁ ଘଟାଇଥାନ୍ତି; ସେମାନେ ପର୍ବତଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷୟ ହୋଇ ଆସିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ମୁହାଣସ୍ଥାନରେ, ନଦୀର ଗତିପଥଟିକୁ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ କରି ତାହାକୁ ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟକ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଜଳାବର୍ତ୍ତରେ ପରିଣତ କରିଦିଅନ୍ତି । ଏବଂ, ମୋତେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଜଣାଅଛି ଯେ, ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାନେ ଶକ୍ତିକୁ ବହୁଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଦିଅନ୍ତି ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ତରକୁ ହିଁ ଖସାଇ ଆଣନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୋ' ଶାସନରେ ମୁଁ ତାରତମ୍ୟର ବିଚାର ରଖିଥାଏ ଓ ବାଛେ; ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥାଏ ଯେ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ଠିକ୍ ଏହିପରି ହିଁ କାଳର ଅବକ୍ଷୟ-ପ୍ରକ୍ରିୟା ଉପରେ ବିଜୟଲାଭ କରେ, ତା' ନହେଲେ ତ ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ତାହାକୁ ପରିଶେଷରେ ଧୂଳିରେ ହିଁ ମିଶାଇ ଦେଉଥାଆନ୍ତା । ଏବଂ, ସେହି ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଟି ତାହାକୁ ତଳକୁ ଟାଣିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ବୃକ୍ଷଟି ସେହି ଶକ୍ତିସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରେ ଏବଂ ଆପଣାର ପତ୍ରପଲ୍ଲବମୟ ମନ୍ଦିରର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଗଢ଼ି ଥୋଇଦିଏ । ମୁଁ ହେଉଛି ଜୀବନ, ଏବଂ ମୋ'ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣଶକ୍ତି ରହିଛି । ହ୍ରଦର ସ୍ୱାର୍ଥ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ହିମସ୍ରୋତଗୁଡ଼ିକୁ ଠିଆ କରାଇ ରଖିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଯଦି ମଣ୍ଡୁକମାନେ "ଅନ୍ୟାୟ,

ଅନ୍ୟାୟ'' ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ କୌଣସି ଖାତିର କରେନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି ତିଷ୍ଠି ରହିପାରିବ, ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ପୁନର୍ବାର ଶସ୍ତ୍ରସଜ୍ଜିତ କରିଦିଏ ।

ତେଣୁ, ବକବକ ହେଉଥିବା ଯେଉଁ ନିର୍ବୋଧ ତାଳଗଛ କାହିଁକି ସେଡ଼ାର୍ ହେଲାନାହିଁ ବୋଲି ତାକୁ ଗାଳି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ବା ସେଡ଼ାର୍ କାହିଁକି ତାଳଗଛ ହେଲାନାହିଁ ବୋଲି ତାଳକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରୁଥାଏ ଏବଂ ନିଜର ସେହି ବିଭ୍ରମକାରୀ ପୋଥିବାଇଗଣ ଦ୍ୱାରା ଏକ ଅରାଜକତା ଆଡ଼କୁ ଇସାରା ଦେଉଥାଏ, ମୁଁ ତାହାକୁ ଏତେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଖାତିର କରେନାହିଁ । ହଁ, ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣେ ଯେ, ବକବକ ହେଉଥିବା ଲୋକଟି ତା'ର ବୋକା ବିଜ୍ଞାନଟାର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ହୁଏତ ଉଚିତ କଥା ହିଁ କହୁଥାଏ; କାରଣ, ଯଦି ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜୀବନକୁ ହିଁ ବହିଷ୍କୃତ କରି ରଖାଯାଏ, ତେବେ ସେଡ଼ାର୍ ଏବଂ ତାଳ କୁଆଡ଼େ ଏକତ୍ର ବିଲୀନ ହୋଇଯିବେ ଏବଂ ଧୂଳିରେ ହିଁ ଅବଶେଷ ହୋଇ ରହିବେ । ମାତ୍ର ଜୀବନ ଯାବତୀୟ ବିଶୃଙ୍ଖଳାର ପ୍ରତିରୋଧ ହିଁ କରିଥାଏ, ଯାବତୀୟ ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ ଏବଂ ସେହି ଧୂଳିରୁ ହିଁ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷକୁ ବିକଶିତ କରି ଆଣିଥାଏ ।

ମୋ'ର ଯାବତୀୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ତଥା ନିର୍ଣ୍ଣୟରୁ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବ, ସେହି ମନୁଷ୍ୟକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ହେଉଛି ସେଗୁଡ଼ିକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ମୋ'ର ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବିଧାନ, ରୀତି ଏବଂ ଭାଷା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିବି ଯେ, ମୁଁ କେବେହେଲେ ସେହିଗୁଡ଼ିକର ଭିତରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଅର୍ଥକୁ ଖୋଜି ଯାଏନାହିଁ । କାରଣ, ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଛି ଯେ, ଏହିପରି ଭାବରେ ପଥର ଉପରେ ପଥର ଗଦା କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ନୀରବତାର ସୌଧଟି ଗଢ଼ି ଉଠିଥାଏ । ଏବଂ, ନିଜେ ବୋହୁଥିବା ବୋଝ ଓ କରୁଥିବା ନୀରସ ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ହିଁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରା ଯାଇଥାଏ । ଏହି କଥାଟିକୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ଜାଣିଛି ଯେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଶରୀରକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛି ଓ ସେଥିରେ ଥିବା ହାଡ଼ ଏବଂ ଅନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଓଜନ କରି ଦେଖିଛି, ସିଏ ତଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ଅଧିକ ପ୍ରଜ୍ଞାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇନାହିଁ; କାରଣ ହାଡ଼ ତଥା ଅନ୍ତ୍ର ଆପେ ଆପେ ହିଁ ଆଦୌ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମାହିତ କରନ୍ତିନାହିଁ; ସ୍ୟାହି ବା କାଗଜ ଆମର ଯେତିକି କାମରେ ଲାଗନ୍ତି, ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସେତିକି କାମରେ ଲାଗନ୍ତି । ପୁସ୍ତକଟିରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରଜ୍ଞା ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ, କେବଳ ତାହାର ହିଁ ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି, ଏବଂ, ତୁଚ୍ଛା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ତାହାର ଏକ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ତର୍ସତ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି ମୁଁ ବାଦବିବାଦକୁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅବକାଶ ଦିଏନାହିଁ, କାରଣ

ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁଚ୍ଛା ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗେନାହିଁ। ହେ ମୋ'ର ଜାତିଜ୍ଞାତିଙ୍କର ଭାଷାଟି, ମୁଁ ତୋତେ ଯାବତୀୟ ଅବକ୍ଷୟରୁ ଅବଶ୍ୟ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବି।

ସେହି ପାଜି ମଣିଷଟା ମୋ'ର ଖୁବ୍ ମନେଅଛି, ଯିଏକି ଦିନେ ମୋ' ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲା, ''ତୁମ ଗୃହର ସମସ୍ତେ ତେରଗୋଟି ମାଳି ରହିଥିବା ମାଳାଟିଏ ଧରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତୁ ବୋଲି ତୁମେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛ ? କ'ଣ ପାଇଁ ତେରଟା ମାଳି ? ସଂଖ୍ୟାଟା ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲେ କ'ଣ ମୋକ୍ଷ ମିଳନ୍ତା ନାହିଁ ?''

ଏବଂ, ଲୋକମାନଙ୍କର ବରଂ ବାରଗୋଟି ମାଳି ରହିଥିବା ମାଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଲୋକଟା ତା'ପରେ କେତେ ଯୁକ୍ତି ଆଣି ବାଢ଼ି ଦେଇଥିଲା। ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ପିଲା ବୟସ, ତା'ର ବିଚକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି। ଉତ୍କଣ୍ଠାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବାପାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲି; ଲୋକଟାର ଚତୁରତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହି ଚମତ୍କାର ଯୁକ୍ତିକୁ କାଟି ପାରିବାଭଳି ବାପା କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିବେ କି ନାହିଁ ବୋଲି ସନ୍ଦିହାନ୍ ହୋଇ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି।

ଲୋକଟି ପୁଣି କହିଲା, ''ତୁମେ କହିଲ, ତେରଟି ମାଳି ରହିଥିବା ମାଳା ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ କିପରି ଓ କ'ଣ ପାଇଁ ଅଧିକ ଓଜନିଆ ହେବ ?.....''

ଉତ୍ତର ଦେଇ ମୋ' ବାପା କହିଥିଲେ, ''ମାଳାଟିର ମାନରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତୋଟି ମସ୍ତକ ଛେଦନ କରିଛି, ତେରଗୋଟି ମାଳି ରହିଥିବା ମାଳାଟିର ଓଜନ ଠିକ୍ ସେତିକି !''

ଈଶ୍ୱର ସେହି ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଜ୍ଞାନୋଦୟ କରାଇଥିଲେ ଏବଂ ସିଏ ଅନୁତପ୍ତ ହୋଇଥିଲା।

- ୪ -

ମନୁଷ୍ୟର ନିବାସସ୍ଥାନଟି, ତୋତେ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତିର ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ନିର୍ମାଣ କରିପାରିବ ବା ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରର ସୂତ୍ରଦ୍ୱାରା ତୋ'ର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଗଢ଼ିପାରିବ ? ତୁ ରହିଥାଉ ଏବଂ ତଥାପି ରହିନଥାଉ; ଥାଉ, ତଥାପି ନଥାଉ। ହଁ, ଏହା ନିତାନ୍ତ ସତ୍ୟ ଯେ ତୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାନା ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇଥାଉ, ମାତ୍ର ତୋ'ର ଆବିଷ୍କାର ନିମନ୍ତେ ଏକ ଆବିଷ୍କାରସମର୍ଥ ଅନୁରୂପ ମନର ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇଥିବ। ଏଣୁ, ନିଜର ସଦନଟିକୁ ଠିକ୍‌ରୂପେ ବୁଝିପାରିବ ବୋଲି ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାକୁ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବ,

ତେବେ ନିଜ ସମ୍ମୁଖରେ ସିଏ କେବଳ ଇଟା, ପଥର ଏବଂ ଟାଇଲ୍‌ର କେତେଟା ସ୍ତୂପ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ନାହିଁ। ସେମାନେ ଏକଦା ଯେଉଁ ନୀରବତା, ଯେଉଁ ଛାୟାପୁଞ୍ଜ ଓ ଯେଉଁ ଏକାନ୍ତତା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ, ସେହି ସ୍ତୂପଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ସିଏ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କଦାପି ଖୋଜି ପାଇବନାହିଁ। ଇଟା, ପଥର ଏବଂ ଟାଇଲ୍‌ର ସେହି ଗଦାମାନେ ତା'ର ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କାମରେ ଲାଗିପାରନ୍ତି, ଏଥିରୁ ସିଏ ସେହି କଥାଟିକୁ ଆଦୌ ଜାଣି ପାରିବନାହିଁ; କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ସେହି ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ସଦନଟିଏ ତିଆରି କରିଥିବା ସ୍ଥପତିଟିର ହୃଦୟ ଏବଂ ଆତ୍ମାର ଲେଶମାତ୍ର ହିଁ ନଥିବ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଅଧିକାରରେ ରଖିଥିବା ଉଦ୍‌ଭାବନସମର୍ଥ ମନଟି ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ନଥିବ। କାରଣ, ତୁଚ୍ଛା ପଥରଟା ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟର ହୃଦୟ କିମ୍ବା ଆତ୍ମା ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥାଏ।

ମାତ୍ର, ଯେହେତୁ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଯୁକ୍ତି କେବଳ ଇଟା, ପଥର ଏବଂ ଟାଇଲ୍ ପରି ଜଡ଼ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ହିଁ ଯାହାକିଛି କରିପାରିବ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଅଧିକାର ରଖିଥିବା ତଥା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନୀରବତାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବା ହୃଦୟ ଏବଂ ଆତ୍ମା ଉପରେ ଯେହେତୁ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଯୁକ୍ତି ଆଦୌ ଖଟି ପାରେନାହିଁ, — କାରଣ ହୃଦୟ ତଥା ଆତ୍ମାର ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରର ନିୟମଚୟ ବିଷୟରେ ମୋଟେ କୌଣସି ସଂପୃକ୍ତି ନଥାଏ ଏବଂ ସଂଖ୍ୟାସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ବିଜ୍ଞାନକୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ଆଦୌ କିଛି କରନ୍ତିନାହିଁ, — ତେଣୁ ମୁଁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ, ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରେ ଏବଂ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ଲଦି ଦେଇଥାଏ। ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଇଁ ହେଉଛି ନିର୍ମାତା ଓ ସ୍ଥପତି; ମୋ'ର ଏକ ହୃଦୟ ରହିଛି, ଆତ୍ମା ରହିଛି। ମୋ'ରି ହାତରେ ହିଁ ପଥରକୁ ନୀରବତାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିବାର ଶକ୍ତି ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଛି। ମୁଁ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରେ, କଞ୍ଚା ମାଲରୂପେ ରହିଥିବା ସେହି କାଦୁଅମାଟିକୁ ଛାଞ୍ଚରେ ପକାଏ; ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରୁ ମୋ' ଭିତରକୁ ଆସୁଥିବା ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଅବଲୋକନର ଅନୁରୂପ କରି ମୁଁ ସେହି କାଦୁଅକୁ ରୂପ ଦିଏ। ସେତେବେଳେ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତିର ସାମର୍ଥ୍ୟଟି ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗେନାହିଁ। ଏହିପରି ଭାବରେ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅଭିପ୍ରେତ ଏବଂ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱାଦଟି ଅନୁସାରେ ମୁଁ ମୋ'ର ସଭ୍ୟତାକୁ ନିର୍ମାଣ କରିଆଏ। ଯେପରି କବିମାନେ ସେମାନଙ୍କର କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ରଚନା କରନ୍ତି, — ନିଜର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ବାକ୍ୟାଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବକ୍ରତା ଆଣି ଦିଅନ୍ତି ଓ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣନ୍ତି, — ଏଇଟି ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ହୁଏ। ବାକ୍ୟାଂଶଗୁଡ଼ିକୁ କାହିଁକି ସେପରି ବ୍ୟବହାର କରାଗଲା ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନଗୁଡ଼ିକ କାହିଁକି ହେଲା, କେହି ସେମାନଙ୍କୁ ସେଥିଲାଗି କୈଫିୟତ୍ ମାଗେ ନାହିଁ। ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ଯେଉଁଭଳି ସ୍ୱାଦଟିଏ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, କେବଳ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଚାଳିତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ସେମାନଙ୍କୁ ପଥ ଦେଖାଇ ନେଇ ଯାଉଥାଏ।

କାରଣ, ମୁଇଁ ହେଉଛି ଶାସନକର୍ତ୍ତା । ଯାବତୀୟ ପ୍ରବିଧି ମୁଇଁ ତିଆରି କରେ । ଉତ୍ସବଦିନ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିରୂପଣ କରିଦିଏ, ଯଜ୍ଞବଳି ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦିଏ; ସେମାନଙ୍କର ପଶୁଧନ, ସେମାନଙ୍କର ବାସଗୃହ ଏବଂ ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ମୋ' ବାପାଙ୍କର ନଅରଟି ଭଳି ଏକ ସୁଶୃଙ୍ଖଳିତ ଜୀବନର ନିର୍ମାଣ କରିଆଣେ, — ବାପାଙ୍କର ସେହି ନଅରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାବଚ୍ଛର ମଧ୍ୟ ଏକ ଅର୍ଥ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା ।

ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ହାତରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ସେମାନେ ପଥରଗୁଡ଼ିକର ସେହି ଗଦାଟିକୁ ନେଇ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ କେଜାଣି ? ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବତଃ ନାନାପ୍ରକାରେ ସେଠାରୁ ଏଠାକୁ ଏବଂ ଏଠାରୁ ସେଠାକୁ କରିଥାନ୍ତେ, — ମାତ୍ର ଆଖର କ'ଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତେ ? ହୁଏତ ଆହୁରି ଗୋଟାଏ ପଥରଗଦା ଠିଆ କରି ଦେଇଥାନ୍ତେ, ଯାହାକି ପ୍ରଥମଟି ଠାରୁ ଅଧିକ ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଦିଶିଥାଆନ୍ତା । ମାତ୍ର ଶାସନ କରି ଏବଂ ବାଛି ମୁଁ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳା ହିଁ ଆଣେ । କ୍ଷମତାର ଯାବତୀୟ ଲଗାମ କେବଳ ମୋ'ରି ହାତରେ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, କେଡ଼େ ସୌଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ, ଏବେ ସେମାନେ ମୋ'ର ସେହି ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ନୀରବତା ଏବଂ ଛାୟାଶ୍ରୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ପାରୁଛନ୍ତି । ମୋ' ହୃଦୟରେ ରହିଥିବା ଅବଲୋକନଟି ଅନୁସାରେ ହିଁ ମୋ'ର ସେହି ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖାଯାଇଛି ।

ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ମୋ'ରି, କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ମୋ'ରି । ଏବଂ, ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୋ'ର । ତଥାପି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ଡାକିଥାଏ; କାରଣ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥାଏ ଯେ, ଯିଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା କରେ, କେବଳ ସେଇ କଦାପି ଶାସନକର୍ତ୍ତା ନୁହେଁ; ମାତ୍ର, ନିଜର ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଯିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଯାଏ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ଶାସନକର୍ତ୍ତା । କାରଣ, ମୋ'ର ମାଧ୍ୟମରେ ଓ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେହି ଅବଲୋକନଟି ମାଧ୍ୟମରେ ସେହି ଏକତାଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସିଥାଏ, ଯାହାକି କେବଳ ମୁଁ ହିଁ ମୋ' ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଠାରୁ, ମୋ' ସଦନଗୁଡ଼ିକରୁ ଏବଂ ପର୍ବତଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରେରିତ କରାଇ ଆଣିଥାଏ । ଏବଂ, ଉତ୍ତମରୂପେ ସ୍ମରଣ ରହିଥିବା ଉଚିତ ଯେ, ସେମାନେ ସେହି ଏକତାକୁ ଭଲ ମଧ୍ୟ ପାଆନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକରେ ନିଜର ତୁଷାରଶୁଭ୍ର ବାହୁଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେଇ ଥିବା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରଥମେ ଅପରିଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କୌଣସି ତରୁଣବୟସୀ ଦେବୀଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ତାହାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ଅବଲୋକନଟି ଅନୁସାରେ ନିର୍ମାଣ କରି ଦେଇଥିବା ଗୃହଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଏବଂ, ଗୃହଟିକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ବୋଲି ଗୃହଟିର ନିର୍ମାତାକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଯିଏ କୌଣସି ଏକ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଭଲ ପାଏ, ସିଏ କଦାପି ସେଇଟି ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ମୃତ୍ତିକା, ପ୍ଲାଷ୍ଟର ଅଥବା ପିତଳକୁ ଭଲ ପାଏନାହିଁ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ଥପତିର

ମାନସକ୍ଷେତ୍ରରୁ ସମ୍ଭୂତ ହୋଇଥିବା କୀର୍ତ୍ତିକୁ ହିଁ ଭଲ ପାଏ । ଏବଂ, ମୋ'ର ଜନଗଣଙ୍କୁ ମୁଁ ସେମାନେ ବାସ କରୁଥିବା ଗୃହଟି ସହିତ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ, ଯେପରିକି ସେମାନେ କ୍ରମଶଃ ତାହାର ସତପରିଚୟଟିକୁ ଲାଭ କରିପାରିବେ । ନିଜର ପ୍ରାଣଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ତାହାର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରି ଏବଂ ତ୍ୟାଗଦ୍ୱାରା ମହିମାନ୍ୱିତ କରି ହିଁ ଲୋକମାନେ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଅର୍ଜନ କରି ପାରନ୍ତି; କାରଣ, ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମୂର୍ତ୍ତ ରୂପଟିଏ ଦେଇପାରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେହି ସ୍ଥାନ ସେମାନଙ୍କର ଜୀଅନ୍ତା ମାଂସ ତଥା ରକ୍ତକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦାବୀ କରିବ । ମାତ୍ର, ତା'ପରେ ଏକ ମନୁଷ୍ୟର ଚେହେରା ଧାରଣ କରିଥିବା ଏହି ଦିବ୍ୟ ଗଠନଟିର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ଲାଭ କରିବାରେ ସେମାନେ ଆଉ କଦାପି ବିଫଳ ହେବେନାହିଁ । ତା'ପରେ ସେମାନେ ତାହାକୁ ଭଲ ବି ପାଇବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୋଷ୍ଠଗୁଡ଼ିକ ତାହାରି ଫଳରେ ଉତ୍ସାହଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିବ । ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ଆଖି ଓ କାନସବୁ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଖୋଲିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ଏଇଟି ଆଡ଼କୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆକର୍ଷିତ କରିଆଣନ୍ତି, — କାରଣ, କାଳେ ତାହା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ବିଭିନ୍ନତା ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯିବ, ସେଥିଲାଗି ଏଇଟି ବିଷୟରେ କୌଣସି ବିଳମ୍ବ କରନ୍ତିନାହିଁ ।

ମୋ'ର ଆବାସଟିକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଶସ୍ତ କରି ତିଆରି କରିବାରେ ମୁଁ ସବୁ ପ୍ରକାରର ଯତ୍ନ ନେଇଥିଲି, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ତାହା ଆକାଶର ତାରାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ପାରିବ । ତେବେ, ମୋ'ର ଲୋକମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଆଗମନରେ ଯେତେବେଳେ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ପରମେଶ୍ୱର ତାଙ୍କ ନଭୋମଣ୍ଡଳରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପୋତଗୁଡ଼ିକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ପଥନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦେଇ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇପାରିବେ । ଏବଂ, ଆପଣାର ଜୀବଦ୍ଦଶାଟି ମଧ୍ୟରେ ତାହା ଯେପରି ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଜୀବନକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ରଖିପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ତାହାକୁ ଏପରି ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ କରି ତିଆରି କରିଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଲୋକମାନେ ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼କୁ ଯାଇ ପାରୁଥିବା ଭଳି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସବରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଉତ୍ସବକୁ ଯାଇପାରିବେ; କେଉଁଠାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଥିବେ ଏବଂ ଜୀବନର ଅନ୍ତହୀନ ବିଭିନ୍ନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ମୁଖକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବେ ।

ତେଣୁ, ହେ ମୋ'ର ସଉଧ, ତୋତେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଦୃଢ଼ ସମୁଦ୍ରପୋତ ପରି ତିଆରି କରିଛି । ତୋତେ ଛିଟିକିଣି ଲଗାଇ ଗୋଟିଏ ଶରୀର ପ୍ରଦାନ କରିଛି; ତୁ ଯେପରି ମୋତେ ଟଳଟଳ ନହେବୁ, ସେଥିଲାଗି ଯାବତୀୟ ପ୍ରତିବିଧାନ କରିଛି ଏବଂ ତା'ପରେ ମହାସମୟ ଭିତରକୁ ଭସାଇ ଦେଇଛି । ସେହି ମହାସମୟ ହିଁ ତୋ' ପାଇଁ ଏକ ଅନୁକୂଳ ପବନ ସଦୃଶ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ସେହି ପୋତଟିର ଅଭାବ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନେ କଦାପି

ଚିରନ୍ତନତାର ସେହି ପୋତାଶ୍ରୟଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବେନାହିଁ ।

ମୋ'ର ଜାହାଜଟି ପାଇଁ କେଉଁସବୁ ସଙ୍କଟ ଯେ ସର୍ବଦା ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଅବଗତ ରହିଛି । ଅନ୍ଧକାରଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛନ୍ନ ସାଗରମାନେ ଏହାକୁ ନିରନ୍ତର ଆଘାତ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, - ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଆହୁରି କେତେ କ'ଣର ଶଙ୍କିତ ସ୍ୱପ୍ନମାନେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଉଦ୍‌ବେଗଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । କାରଣ, ଏହି ମନ୍ଦିରଟିକୁ ନୁଆଁଇ ଆଣି ତାହାରି ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆଉଗୋଟିଏ ଗଢ଼ିବାକୁ ମନ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ରହିଛି । ମାତ୍ର, ଏହାଦ୍ୱାରା ସେହି ଯେଉଁ ଅନ୍ୟ ମନ୍ଦିରଟି ଗଢ଼ାହେବ, ସେଇଟି ବର୍ତ୍ତମାନଟିର ତୁଳନାରେ କଦାପି ଅଧିକ ଅଥବା ଅଳ୍ପ ଅସଲ ହେବନାହିଁ, ଅଧିକ କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ ନ୍ୟାୟୋଚିତ ମଧ୍ୟ ହେବନାହିଁ । ତେଣୁ, ସେତେବେଳେ ନୀରବତାର ମୂଳ ଗୁଣଟି ଯେ ନଷ୍ଟ ଛାରଖାର ହୋଇଯିବ, ସେଇଟି ପ୍ରତି ଆଉ କାହାରିହେଲେ ନିଘା ରହିବନାହିଁ । ସେହି ଗୁଣଟି ତ ପଥରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇ ରହିନଥିଲା ଯେ, ତାହା ଚାଲିଗଲା ବୋଲି କାହାରି ଆଖିରେ ପଡ଼ିଯିବ !

ତେଣୁ, ସେମାନେ ଜାହଜଟିର ପ୍ରଧାନ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ ଯେପରି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବାନ୍ଧି କରି ରଖିଥିବେ, ମୁଁ ସେହି କଥାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବି । ତେବେଯାଇ ପୁରୁଷରୁ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିରାପଦରେ ଯାତ୍ରା କରି ପାରିବେ । କାରଣ, ଯଦି ମନ୍ଦିରଟିକୁ ସର୍ବଦା ହିଁ ବାରମ୍ବାର ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ପଡୁଥିବ, ତେବେ ମୁଁ ତାହାକୁ ସୁନ୍ଦର କରି କିପରି ବା ଗଢ଼ି ପାରିବି ?

- ୪ -

ସେମାନେ ଜାହଜର ମୁଖ୍ୟ କଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଡ଼େର ଦେଇ ରଖିବେ ବୋଲି ମୁଁ ଏହି କାରଣରୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲି । ପ୍ରକୃତିର ଅନ୍ଧ ଏବଂ ଅଜ୍ଞାତ ଶକ୍ତିମାନେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ହାତଗଢ଼ା ସବୁକିଛିକୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ସମୁଦ୍ରର ଯେ କେତେ ଶକ୍ତି ରହିଛି, ଯଦି କେହି ସେହି କଥାଟି ବିଷୟରେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହୁଛି, ତେବେ ତାକୁ ହୁଏତ ଏକ ଅବିବେକୀ ଅତିବିଶ୍ୱାସର ଶିକାର ହେବାକୁ ପଡୁଛି । କାରଣ, ତାହାକୁ ପ୍ରଦାନ କରା ଯାଇଥିବା ଏହି ନିବାସସ୍ଥାନଟିକୁ ସିଏ ଅବିନାଶୀ ବୋଲି ବିଚାର କରି ନେଉଛି । ଏଇଟିକୁ ଥରେ ତା'ର ବୋଲି ଜାଣିଗଲା ପରେ ଜାହଜଟିକୁ ନିଜର ଆବାସରେ ପରିଣତ କରି ନେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଆଉ ସମୁଦ୍ର ବିଷୟରେ ଆଦୌ ସଚେତନ ରହୁନାହିଁ । ଅଥବା, ସମୁଦ୍ରକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଜାହଜଟି ପାଇଁ କେବଳ ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାବରଣ ବୋଲି ହିଁ ଧରିନେଉଛି । ତା'ମନର ଶକ୍ତି ଠିକ୍

ଏହିଭଳି ହିଁ ତିଆରି ହୋଇ ରହିଛି । ସିଏ ଭାବୁଛି, ନିଜର ବକ୍ଷଉପରେ ଜାହଜଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ବାହିନେବାକୁ ସତେଯେପରି ସମୁଦ୍ରର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି !

ମାତ୍ର ଏପରି ଭାବି ସେ ଭୁଲ୍ କରୁଛି । ଜଣେ ଛପତି ଗୋଟିଏ ଟାଣ ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ପଥରକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିଥିବା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖାଇଦେଇ ପାରୁଛି; ମାତ୍ର ଆଉଜଣେ କାରିଗର ଠିକ୍ ସେହି ପଥରରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ମୁହଁ ତିଆରି କରି ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖାଇ ଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ଏବଂ, ତୁମେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ କେବେ ଆକାଶର ତାରାପୁଞ୍ଜ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଥିବ । ତୁମେ ଗୋଟିକୁ ହଂସଟିଏ ବୋଲି କହୁଥିବ; ମାତ୍ର ସେତିକିବେଳେ ହୁଏତ ଆଉଜଣେ ଆସି କହିବ, "ନାଇଁ, ଏଇଟି ମୋଟେ ହଂସ ନୁହେଁ, - ଏଇଟି ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ, ଗୋଡ଼ହାତ ଲମ୍ବ କରି ଶୋଇଛି ।" ମାତ୍ର ଆମେ ତା' କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁନଥିବା; ଉଦ୍‌ଭାବିତ ସେହି ହଂସଟି ଆମର କଳ୍ପନାକୁ ଥରେ ଅଧିକାର କରି ନେବା ପରେ ତାହା ଆମପାଇଁ ଏକ ହଂସ ପରି ଅବଶ୍ୟ ଦେଖାଯିବ, ସବୁବେଳେ ହଂସ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ମାତ୍ର, ଏଇଟି ବା ସେଇଟି ଏହିପରି ବୋଲି ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଲେ ଆମେ ଆଉ ସେଇଟିକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବା ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବାନାହିଁ ଏବଂ; ନିଜକୁ ଚତୁର ବୋଲି ଭାବୁଥିବା ନିର୍ବୋଧ ମଣିଷଟିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଯେ କେଡ଼େ ବିପଜ୍ଜନକ ହୋଇପାରେ, ମୁଁ ସେକଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଛି । ପୁନଶ୍ଚ, ଜଣେ ନକଲି ଖେଳଦେଖାଳି ବି ନିଜର ହାତସଫେଇ ଦ୍ୱାରା ଆମକୁ କେତେ କ'ଣ ଭୁଲାଇ ନଦିଏ ! ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ଏଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସିଧା ଆଦେଶ ଦେଇ ବଧଭୂମିକୁ ପଠାଇ ଚାରିଗଡ଼ କରିଦିଏ । ଯେଉଁମାନେ ତା'ର ତାମସାଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ଆଉ ଆଦୌ ନିଜ ଅକ୍ତିଆରରେ ରହିନଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ମନେ ରହିଥିବା ଉଚିତ, ଯେଉଁ ବିଚାରପତିମାନେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଏକ ଭୁଲ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର କଥାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରେନାହିଁ । କାରଣ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ ଭୁଲ କରିନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସିଏ ଠିକ୍ ବି କରିନଥାଏ; ଏବଂ, ମୋ' ବିଚାରକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସିଏ ଅଧିକ ଚତୁର କିମ୍ବା ଅଧିକ ଠିକ୍ ବୋଲି ଭାବି ମଧ୍ୟ ସିଏ ଭୁଲ କରିଥାଏ । କାରଣ ଆପଣାର ଅଭିନବ ଇଙ୍ଗିତଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅକାଟ୍ୟ ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥାଏ । ସେହି ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ନିଜ ହାତସଫେଇ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏଡ଼େ ଗୁଚ୍ଛବଦ୍ଧ ଓ ଚକଚକ କରି ଦେଖାଉଥାଏ । ଏବଂ ସେଥିରେ ସତ୍ୟର ଅଂଶ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନଥାଏ, —ସେଥିରେ ଶାଶ୍ୱତ କାଳର ସମର୍ଥନ ନଥାଏ, ଧର୍ମର କୌଣସି ସ୍ୱୀକୃତି ନଥାଏ । ତା'ର ସେହି ରଚନାଟି ନିଜକୁ ତଥାପି ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିନଥାଏ, ମାତ୍ର ମୋ' ରଚନା ପଛରେ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ରହିଥାଏ । ସେହି କାରଣରୁ

ହିଁ ମୁଁ ହାତସଫେଇ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଏ ଏବଂ ମୋ'ର ପ୍ରଜାଗଣଙ୍କୁ ସେହି ଦୁରାଚାରିତାରୁ ମୁକ୍ତ କରି ରଖେ ।

କାରଣ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ ଓ ସିଏ ଯେ ଗୋଟିଏ ଜାହଜରେ ବାସ କରୁଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ ଭୁଲିଯାଏ, ସିଏ କେବଳ ବିଘଟନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବ ବୋଲି ସତେଅବା ପ୍ରଥମରୁ ହିଁ ନିରୂପିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସିଏ ଦିନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ସମୁଦ୍ରର ତରଙ୍ଗମାଳା ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଶକ୍ତିରେ ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ, ତାକୁ କୁଆଡ଼େ ମନ କୁଆଡ଼େ, — ତାକୁ, ତା'ର ଯାବତୀୟ ନଟଖଟକୁ ତଥା ନିର୍ବୋଧତାକୁ — ଭସାଇ ନେବେ ବୋଲି ଧାଇଁ ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଥରେ ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଘଟିଲା ଯେ ମୋ'ର କେତେକ ଲୋକ ଓ ମୁଁ ନିଜେ ଜାହଜରେ ବସି ଏକ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାରେ ଯାଉଥିଲୁ, ମୋ'ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଏକ ଜାହଜ ସହିତ ତୁଳନା କରିବାର ଏହି ଧାରଣାଟି ସେତିକିବେଳେ ଆସିଥିଲା । ସେ ଘଟଣାଟି ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଘଟିଥିଲା ।

ଯାତ୍ରୀମାନେ ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ବୃହଦ୍ ଜାହଜରେ ଏକାଠି ଠେସାଠେସି ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯାଇ ବୁଲି ବି ଆସୁଥିଲି । କେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ବଢ଼ା ହୋଇଥିଲା, କେତେବେଳେ କିଏ ନିଜର ଛୁଆମାନଙ୍କୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଉଥିଲେ, ପୁଣି ଆଉ କେଉଁମାନେ ମାଳା ଗଡ଼ାଉ ଗଡ଼ାଉ ପ୍ରାର୍ଥନାରତ ହୋଇ ବି ରହିଥିଲେ, — ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଜାହାଜଟିର ବାସିନ୍ଦା ହୋଇ ସାରିଥିଲେ; କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସେହି ଜାହାଜରେ ହିଁ ବାସ କରୁଥିଲେ ।

ହଠାତ୍ ଦିନେ ପ୍ରକୃତିର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଏବଂ, ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି, ସେତେବେଳେ ଦେଖିଲି ଯେ ସବୁକିଛି ଯେଉଁଭଳି ଥିଲା, ସେହିଭଳି ହୋଇ ରହିଛି, ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ବଦଳିନାହିଁ । କିଏ ତଥାପି ରୂପା ମୁଦି ତିଆରି କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଛି, ଆଉକିଏ ପଶମକୁ ଭିଣାରେ ଭିଣୁଛି, — ପୁଣି ଆଉ କେଉଁମାନେ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ହୋଇ ପରସ୍ପର ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଅକ୍ଲାନ୍ତ ଅଭ୍ୟସ୍ତତାରେ ଏପରି ଏକ ସହଜୀବନର ଜାଲଟିଏ ବୁଣିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏପରି ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୋଡ଼ିକରି ରଖିଥାଏ ଯେ, ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାରି ଜଣକର କାଳ ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସତେଅବା

କିଛି ହରାଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି । ସେହି ଯାତ୍ରୀମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ, ସେବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ନହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ମୁଁ ତେଣେ କିଞ୍ଚିତ୍ କାନ ଦେଉଥିଲି; ସେମାନେ ଚାହାବାସନ, ନିଜେ ଭୋଗ କରୁଥିବା ଆରାମ ବେରାମ ବା ସେହିଭଳି ଏଇଟା କିମ୍ବା ସେଇଟା ବିଷୟରେ କଥା ହେଉଥିଲେ । କାରଣ, ମୋତେ ଏହି କଥାଟି ଅବଶ୍ୟ ଜଣାଥିଲା ଯେ, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକରେ ଆଦୌ ନଥାଏ, ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଆମର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଭିତରେ ହିଁ ତାହା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ମୁଁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଈଷତ୍ ହସୁଥିବାର ଦେଖିଲି, ସିଏ ସତେଅବା ନିଜକୁ କାହାପାଖରେ ନେଇ ସମର୍ପି ଦେଉଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା; ଏବଂ, ଯଦି ଆଉକିଏ ବିଷଣ୍ଣ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା, ତେବେ ସମ୍ଭବତଃ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ଲାଗିଥିବା ଡ଼ୋରଟିକୁ ସିଏ ଛିଡ଼ାଇ ଦେଇଥିଲା, ବା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଭୟ କରୁଥିବାରୁ ହିଁ ସେଭଳି ଦିଶୁଥିଲା । ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଲୋକନ କରୁଥିଲି ।

ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କର ପରିଧିର ଆହୁରି ସେପାଖରେ ରହିଥିବା ସମୁଦ୍ରରୂପୀ ସେହି ଭୀମକାୟ ବସ୍ତୁଟି ଆପଣାର ଧୀର ଅଥଚ ଭୟଙ୍କର ତରଙ୍ଗାବର୍ତ୍ତନ ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋହଲାଇ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ସିଏ ନିଜର ଦୀର୍ଘ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱତମ ରେଖାଟି ଆଡ଼କୁ ଉଠି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ସବୁକିଛି ସତେଅବା ସ୍ଥାନ ଓ କାଳର ଆୟତନ ଭିତରୁ ବାହାରିଯାଇ ଶୂନ୍ୟରେ ଝୁଲୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ । ସତେଅବା ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ତାହା ଦୁଇଫାଳ ହୋଇଯିବ, ଜାହାଜଟି ସେହିପରି କଡ଼ମଡ଼ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏବଂ, ବାସ୍ତବ ସ୍ଥିତିରେ ଏହି ବ୍ୟତିକ୍ରମଟି ଘଟୁଥିବା ସମୟରେ ଲୋକମାନେ ପ୍ରାର୍ଥନା ବନ୍ଦ କରି ଦେଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ରହି ଯାଉଥିଲା, — ସେମାନେ ଛୁଆମାନଙ୍କୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଉ ନଥିଲେ ଅଥବା ରୂପାର ମୁଦି ବି ଗଢୁନଥିଲେ । ମାତ୍ର, ହଠାତ୍ ପୁଣି କଡ଼ମଡ଼ କରି ଗୋଟାଏ ବିକରାଳ ଶବ୍ଦ ହେଉଥିଲା - ସତେ ଯେପରି ହଠାତ୍ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଜୋର୍ ତାଳିଟାଏ ମାରୁଥିଲା ଏବଂ ଜାହଜଟି ତଳଆଡ଼କୁ ଖସି ଆସୁଥିଲା । ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ତାହା କୌଣସି ଗାଡ଼ଭିତରେ ଯାଇ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ, — ଆଡ଼ପଟରେ ଯାଇଥିବା ତାହାର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ିକ କସମସ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ତାହାରି ଧମାକାରେ କେତେ ଲୋକ ବାନ୍ତି କରି ପକାଉଥିଲେ । ସେମାନେ ଏହିପରି ଦୟନୀୟ ଭାବରେ ସେହି ଶବ୍ଦମୟ ଆବହଟି ମଧ୍ୟରେ କଲବଲ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜାହଜର ତୈଳଦୀପ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୀଭତ୍ସ ଭାବରେ ଦୋଳାୟିତ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଲୋକମାନେ କାଳେ ହୃଦୟ ହରାଇ ବସିବେ, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ବାର୍ତ୍ତାଟିଏ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲି; '' ତୁମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ରୂପାକାମ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମୋତେ ସେହି ଧାତୁରେ ଗୋଟିଏ ମାଠିଆ ଗଢ଼ିକରି ଦେବ । ଯେଉଁମାନେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ରାନ୍ଧି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏକ ଅଧିକ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ସହିତ ତାହା କରନ୍ତୁ । ଯେଉଁମାନେ ସୁସ୍ଥ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପୀଡ଼ିତ ମାନଙ୍କର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରନ୍ତୁ । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆହୁରି ଗଭୀର ଭାବରେ ସେଥିରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ ।''

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଖିଲି, ସିଏ ଗୋଟିଏ କାଠ ବରଗାକୁ ଆଉଜି ପଡ଼ି କ୍ଳାନ୍ତ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ତାହାଣିରେ ଜାହାଜର ଅବୟବଟିର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଅନାଇ ସମୁଦ୍ରର ନିକ୍ଷିପ୍ତ ଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବାରେ ଲାଗିଛି । ମୁଁ ତାକୁ କହିଥିଲି: ''ବାବୁରେ, ତୁ ଜାହାଜର ସବାତଳ ଭାଗଟିକୁ ଯାଇ ମରି ଯାଇଥିବା ମେଣ୍ଢାଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟାକୁ ଗଣନା କରି ମୋତେ ଆସି କହ । ଅନେକ ସମୟରେ ଭାରି ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ମୃତ୍ୟୁରେ ମଧ୍ୟ କାରଣ ହୋଇଥାନ୍ତି ।''

ଲୋକଟି ଉତ୍ତର ଦେଲା: ''ବର୍ତ୍ତମାନ ଈଶ୍ୱର ତାଙ୍କର ସମୁଦ୍ରକୁ ମନ୍ଥନ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆମର ଆଉ କୌଣସି ନିସ୍ତାର ନାହିଁ । ଜାହାଜର ଆଡ଼କାଠ ଗୁଡ଼ିକର ଭାଙ୍ଗିଯିବା ବେଳର ମଡ଼ମଡ଼ ଶବ୍ଦ ମୁଁ ଶୁଣିପାରୁଛି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକ ନିଜର ପ୍ରୟାସକ୍ଳେଶଟିକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ଧରା ପକାଇ ଦେଉଛନ୍ତି, କାରଣ ସେହିଗୁଡ଼ିକର କଙ୍କାଳ ଓ ତନ୍ତୁ ଉପରେ ହିଁ ତ ପୂରା ଜାହାଜଟି ତିଆରି ହୋଇଛି । ଆମ ପୃଥିବୀର ଏହିଭଳି ଏକ ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ଆମେ ଆମ ଆବାସଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିଛୁ, ଧାଡ଼ୀ ଧାଡ଼ୀ ଅଲିଭ୍ ଗଛ ଲଗାଇଛୁ, ଆମ ଲୋମଶ ମେଷମାନଙ୍କର ନଶ୍ୱର ଜୀବନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ହିଁ ନିର୍ଭର କରି ରହିଛି, — ସେମାନେ କେଡ଼େ ନିଦକ ହୋଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟର ଶୀତଳ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ଈଶ୍ୱର ତିଆରି କରିଥିବା ଚାରଣଭୂମିରୁ ଘାସ ଖାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଅଲିଭ୍ ଉଦ୍ୟାନ ଏବଂ ମେଷପଲ ଗୁଡ଼ିକର ଯତ୍ନ ନେବା ଏବଂ ଆବାସଟି ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ଥିବା ଭଲ ପାଇବାକୁ ହୃଦୟ ଭିତରେ ସଂଜୀବିତ କରି ରଖିବା ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଭଲ କଥା । ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ସେହି ଆବାସଟିର ନିବା ଭିତର ଗଢ଼ଣଟି ଆମକୁ ଆଉ ଭରସା ଦେଇ ପାରେନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଦୁଃସମୟ ହିଁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ । ଯାହା ଥରେ ତିଆରି ହୋଇ ସାରିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତାହା ପୁନର୍ବାର ତିଆରି ହେବାପାଇଁ ଦାବୀ କରେ । ଦେଖନ୍ତୁ ତ , ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ଶାନ୍ତ ଓ ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା, ତାହା କିପରି ଏପରି ଭାବରେ ମୁଖର ହୋଇ ଉଠିଛି ! ଏହିପରି ଭାବରେ ପର୍ବତମାନେ ଗର୍ଜିବାକୁ

ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ଦୁର୍ଗତି ହିଁ ସମାଗତ ହୋଇ ଆସିଥାଏ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଗର୍ଜନକୁ ଶୁଣିଛି ଏବଂ ସେହି କରାଳ ଶବ୍ଦକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଭୁଲି ପାରିବିନାହିଁ ।...''

''ତୁ କାହାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲୁ ?'', ମୁଁ ତାକୁ ପଚାରିଥିଲି ।

''ମହାଭାଗ, ଏକଦା ମୁଁ ଗୋଟିଏ ହସହସ ପାହାଡ଼ ଢ଼ାଲୁ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏକ ସାନ ଗାଆଁରେ ବାସ କରୁଥିଲି । ସେହି ଗ୍ରାମଟିର ଚେର ପୃଥିବୀ ଭିତରକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଭେଦ କରି ରହିଥିଲା । ତା' ଉପରେ ଥିବା ଆକାଶଟି ତାକୁ ଏକାନ୍ତ ଆପଣାର ଲାଗୁଥିଲା,- ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦାର ଭାବରେ ଗାଆଁଟିକୁ ଆଦରି ଧରିଥିବା ଆକାଶଟିଏ । ସତେଅବା ବହୁତ ଦିନ ତିଷ୍ଠି ରହିବାକୁ ହିଁ ଗାଆଁଟି ତିଆରି ହୋଇଥିଲା ! ଦୀର୍ଘ କାଳରୁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଆସିଥିବାର ଉଦ୍‌ଭାସଟିଏ ଆମର କୂଅଗୁଡ଼ିକୁ, ଆମ ଏରୁଣ୍ଡିବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଓ ଆମ ଫଓ୍ୱାରାଗୁଡ଼ିକର କମକୁଟ ଦେଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଫନ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ନିତ୍ୟ ଚକଚକ କରି ରଖିଥିଲା । ଏବଂ, ତା'ପରେ ଦିନେ ଦିନେ ରାତିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସତର୍କ ଭାବରେ ଆମ ଗାଆଁର ଆଧାରପ୍ରସ୍ଥଟିରେ କ'ଣ ଗୋଟିଏ ସଚଳ ଏବଂ ପ୍ରକମ୍ପିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ପାଦତଳର ଭୂମିଟି ନିଦରୁ ଉଠି ପୁନର୍ବାର ଜୀବନ୍ତ ହୋଇଗଲା, — ସତେଅବା ଏଇଟି ବଦଳରେ ଆଉପ୍ରକାରେ ଗଢ଼ିହେବାକୁ ହିଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା । ଯାହା ଆଗରୁ ଗଢ଼ାହୋଇ ସାରିଥିଲା, ତାହା ପୁନର୍ବାର ଗଢ଼ି ହେବାଲାଗି ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ଆମ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ଦେହ ଥରି ଉଠିଲା; ଆମ ନିଜପାଇଁ ଯେତେ ନୁହେଁ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକାର ଦେବାକୁ ଆମେ ଏତେ ଏତେ ଶ୍ରମ କରିଥିଲୁ, ବରଂ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ । ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିବଦଳରେ ହିଁ ଆମେ ଜୀବନସାରା ନିଜର ସଂସ୍ଥାନଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆସିଥିଲୁ । ହଁ, ମୁଁ ଧାତୁକାମ କରୁଥିଲି ଏବଂ ଦୁଇବର୍ଷ କାଳ ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ରୂପା ମାଠିଆପାଇଁ ହିଁ ଭୟ କରୁଥିଲି । ସେଇଟିକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ମୁଁ ଦୁଇ ବର୍ଷକାଳ ରାତ୍ରି ଉଜାଗର ରହିଥିଲି । ଆଉଜଣେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ଗାଲିଚା ବୁଣିଥିଲା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗଦା ମାରି ରଖିଥିଲା । ସିଏ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଡ଼ରୁଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ପ୍ରତିଦିନ ଖରା ଦେଇ ଆସିଥିଲା । ସମୁଦ୍ରର ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ପରି ବିଚିତ୍ର ଓ ଗଭୀର ପ୍ରକାରେ ବର୍ଣ୍ଣାଢ଼୍ୟ ସେହି ସମ୍ପଦଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରତିବଦଳରେ ତାକୁ ଶରୀରର ଗ୍ରନ୍ଥିଯୁକ୍ତ ମାଂସରୁ ଅବଶ୍ୟ କେତେ ପଳ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିବ । ଆହୁରି ଜଣେ ସିଏ ରୋପଣ କରିଥିବା ଅଲିଭ୍ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ଭୟ କରୁଥିଲା । ମହାଭାଗ, ମୁଁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କହୁଛି ଯେ, ଆମେ କେହି ଜଣେହେଲେ ବି ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭୟ କରୁନଥିଲୁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆମର ସେହି ନିର୍ବୋଧ କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ହିଁ ଡରୁଥିଲୁ । ଆମେ ଆବିଷ୍କାର କରୁଥିଲୁ

ଯେ, ନିଜ ବାହାରେ ଥିବା ଆଉକିଛିର ପ୍ରତିବଦଳରେ ନିଜକୁ ଦିନ ପରେ ଦିନ ଅର୍ପଣ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଆମ ଜୀବନରେ ଯାହାକିଛି ଅର୍ଥ ରହିଛି ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ, ବଗିଚାର ମାଳି ମରିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଗଛର ଆଦୌ କୌଣସି କ୍ଷତି ହୁଏନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯଦି ତୁମେ ଗଛଟି ପାଇଁ ହିଁ କୌଣସି ତ୍ରାସର କାରଣ ହୁଅ, ତେବେ ବିଚରା ମାଳିକୁ ଦୁଇଥର ହିଁ ମରିବାକୁ ହୁଏ । ଆମ ଭିତରେ ଜଣେ ବୁଢ଼ା ଥିଲା, ଯିଏକି କାହାଣୀ କହୁଥିଲା; ସିଏ ମରୁଭୂମିର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକରେ ସିଏ ଆଉକିଛି ମିଶାଇ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର କରି ରଖିଥିଲା । ଏବଂ, ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ଥିବାରୁ ସିଏ ଏକୁଟିଆ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଗୋଡ଼ତଳୁ ମାଟି ଖସିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ସେହି ଭାଗ୍ୟହୀନ ଗାଥାଗୁଡ଼ିକର କଥା ଚିନ୍ତା କରି କାତର ହୋଇ ଉଠିଲା; ତା' ଅନ୍ତେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତ ଆଉ କେହିହେଲେ ଗାଇ ପାରିବେନାହିଁ ! କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀଟା ଜୀବନ ପାଇ ଚେଇଁ ଉଠିଥିଲା, ନିଜକୁ ପୁଣି ଆଉଗୋଟାଏ ଆକାରରେ ଗଢ଼ିବା ଲାଗି ଆଗଭର ହେଉଥିଲା । ଆମେ ପାହାଡ଼ର କଡ଼ ଦେଇ ଗୋଟାଏ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ତରଳ ସ୍ରୋତ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ପାରୁଥିଲୁ । ଏବଂ ମୁଁ ପଚାରୁଛି, ଧୀରେ ଧୀରେ ଆବର୍ତ୍ତ କାଟି ସବୁକିଛିକୁ ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ଆସୁଥିବା ଏକ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ଲାବନକୁ ଅଧିକ ମଣ୍ଡନ ଦେଇ ପାରିବାକୁ ପ୍ରତିବଦଳରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ପଟୁ ପୁଣି କ'ଣ ଦେଇପାରନ୍ତା ? ଏକ ଆକାରହୀନ ଚଳମାନ ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ସିଏ ଆଉ କ'ଣ ବା ତିଆରି କରି ପାରିଥାନ୍ତା ?

''ତାହାରି ଚାପରେ ଆବାସଗୁଡ଼ିକ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଉଥିବା ପରି ଦୋହଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ସେହି ପୂର୍ଣ୍ଣଦୃଶ୍ୟମାନ ସଙ୍କୁଚନ ହେତୁ କାଠର ବରଗାମାନେ ଅଚାନକ କଳା ବାରୁଦର ପୀପାମାନଙ୍କ ପରି ବିସ୍ଫୋଟିତ ହୋଇ ଏଣେ ତେଣେ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଦୋହଲିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥାନ୍ତି, — ଶେଷକୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲେ । ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଏଥିରୁ ତଥାପି ବଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲୁ, ଆମ ସକାଶେ ଆମ ଜୀବନଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥିଲା । କେବଳ ମୁଁ କାହାଣୀ କହୁଥିବା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର କଥା କହୁଥିଲି, ସିଏ ମଧ୍ୟ ନିଜର ସବୁ ଅକଲ ହରାଇ ବସିଥିଲା ଏବଂ କେବଳ ଗାଇବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥିଲା ।

''ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମକୁ କୁଆଡ଼େ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ? ଏହି ଜାହାଜଟି ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯିବ ଓ ଆମ ଜୀବନଯାକର ସକଳ ଶ୍ରମର ଫଳ ସମୁଦ୍ରର ଗର୍ଭରେ ଲୀନ ହୋଇଯିବ । ବାହାରେ କାଳଟି ଯେ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯାଉଛି, ମୁଁ ତାହା ଖୁବ୍ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି । ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ହିଁ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯାଉଛି । ହଁ, ସମୟଟି ଏପରି ବହି ଚାଲିଯାଉଛି ବୋଲି ଆଦୌ କୌଣସି ଅନୁଭବ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବରଂ ତାହା ଦୃଢ଼,

ପରିପକ୍ୱ ଏବଂ କୋମଳ ହେଉଥିବା ଉଚିତ । ଏବଂ, ପ୍ରକୃତରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ତା'ର ଆମର କର୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର କରି ଆଣୁଥିବା ଉଚିତ, — ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଦେଇ ପାରୁଥିବା ଉଚିତ । ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନର ସ୍ଥିତିରେ ଆମଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ଆଉ କ'ଣ ରହିବ ଯେ, ଏହାପରେ କାଳ ତାହାକୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଦେଇ ପାରିବ ?''

- ୬ -

ପୁରୁଷରୁ ପୁରୁଷ ଯେତେବେଳେ କିଛିହେଲେ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହେନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଆଉ କି ଆଦାନପ୍ରଦାନ ସମ୍ଭବ ହେବ ? - ସେହି କଥାଟିକୁ ଭାବି ମୁଁ ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଦଚାରଣା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଘଟିକାଯନ୍ତ୍ରର କାଚଟି ଭିତରେ ବାଲିଗୁଡ଼ିକ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥିବା ପରି ସେତେବେଳେ ସମୟରୂପୀ ନଦୀଟି କେବଳ ଅକାରଣରେ ସିନା ବହି ଯାଉଥାଏ ! ଏବଂ ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି : ଏହି ଆବାସଟି ପ୍ରକୃତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇନାହିଁ ଓ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଟି ସକାଶେ ତାହାକୁ ବଦଳ ଅଣା ଯାଇଥିଲା, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିପାରିବ ବୋଲି ମନେ ହେଉନଥିଲା । ମୁଁ ମିଶର ଦେଶର ଫାରାଓମାନଙ୍କର କଥା ଭାବୁଥିଲି, ଯେଉଁମାନେ ଅଧୀନସ୍ଥ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଖଟାଇ ବୃହତ୍ ସମାଧିସ୍ଥାନମାନ ତିଆରି କରାଇଥିଲେ — ଏଗୁଡ଼ିକ ବର୍ଗାକାର ଭୂମିଉପରେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ, କ୍ରମଶଃ ସରୁ ହୋଇ ଆକାଶ ଭିତରକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲେ । ସତେଅବା କାଳର ମହାପ୍ରସାର ମଧ୍ୟକୁ ଭେଦି ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତରୀପ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲେ । ଏବଂ ସେହି କାଳ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ରମେ ଧୂଳିରେ ପରିଣତ କରି ଆଣିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । କାରାଭାନ୍ ମାର୍ଗର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଆଦିଗନ୍ତ ଲମ୍ବି ରହିଥିବା ଅକ୍ଷତ ସିକତାଭୂମିଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ଯେଉଁଠାରେ ଏଠି ସେଠି ଗୋଟିଏ ପୁରାତନ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ, - ହୁଏତ ସେହି ବାଲିରେ ହିଁ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ପୋତି ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ମରୁଭୂମିର ନୀଳ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ ଝଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ତାହାର ମୁଣ୍ଡଟି ବି ଉଡ଼ି ଯାଇଥାଏ । ସେଇଟି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ବହ ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାଏ ସିନା, କିନ୍ତୁ, ଶେଷରେ ଲୁପ୍ତ ହିଁ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ସତେଅବା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ନାଇଁ, ଏଥିରେ ଏତେ ଏତେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର ଏବଂ ସମ୍ପଦମାନ ଖଚିତ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ଏହିଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆୟୁଷ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ସିନା, ଏଇଟି ତଥାପି କଦାପି ସବୁଦିନ ଲାଗି ରହିବନାହିଁ । ଏଇଟି ମଧ୍ୟରେ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷର ମଧୁ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛି; ଏଥିରେ ଥିବା ସୁନାକାମ ଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ପୁରୁଣା ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କର ସାରା ଜୀବନର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବଦଳରେ

ନିଆଯାଇଛି । ଏବଂ, ସେହି କାମକାମ କରା ଯାଇଥିବା ପରିଚ୍ଛଦଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାରେ କେତେ କେତେ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଜୀବନଯାକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଅନ୍ଧୁଣୀ ହୋଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିଛି ଏବଂ ଶେଷରେ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହରେ କାଶି କାଶି ସେମାନେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପତିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏବଂ, ନିଜ ପଛରେ ସେମାନେ ଫୁଲଭରା ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଏକ ରାଣୀସଦୃଶ ସୁନ୍ଦରକୃତିକୁ ରଖି ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେଇଟିକୁ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ''କେଡ଼େ ଚମତ୍କାର ଛୁଞ୍ଚିକାମ ହୋଇଛି'' ବୋଲି ହୃଷ୍ଟ ହୋଇ କହୁଛନ୍ତି । ''ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଭାବରେ ସୁନ୍ଦର'' ବୋଲି କହି ପକାଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ମୁଁ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲି ଯେ, ଏହି ବୃଦ୍ଧାମାନେ ଯେତେବେଳେ ହାତରେ ଛୁଞ୍ଚି ଧରି ଏଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସତେଅବା ଚୋରି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପିଲାଙ୍କ ପରି ଯେ କେତେ ଅଦ୍ଭୁତ କଥାକୁ ସମ୍ଭବ କରି କରୁଛନ୍ତି, ସେବିଷୟରେ ମୋଟେ କିଛି ଜାଣିନଥିଲେ ।

ସେହିପରି ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଭାବୁଥିଲି ଯେ, ଭାରି ଭଲ ହୁଅନ୍ତା, ଯଦି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବାକ୍ସ ତିଆରି ହୋଇ ପାରନ୍ତା । ଯେଉଁଥିରେ କି ଏହି କାରିଗରମାନେ ରଖି ଯାଇଥିବା ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ସାଇତି ରଖାଯାଇ ପାରନ୍ତା ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ବହନ କରି ନେବାପାଇଁ ଏକ ଯାନ ମଧ୍ୟ ଥାଆନ୍ତା । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଚାଲି ଗଲାପରେ ମଧ୍ୟ ଯାହା ତଥାପି ରହିଯାଏ, ମୁଁ ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସର୍ବାଧିକ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥାଏ; ସେମାନେ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ଜୀବନୋତ୍ସର୍ଗ କରିଥାନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ତାହାହିଁ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ବୃହତ୍ ମନ୍ଦିରଟିଏ ତିଆରି ବି କରୁଛି, ଯେଉଁଥିରେ କି ସେମାନେ ଯାହାଲାଗି ବଞ୍ଚିଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ଜୀବନକୁ ନିଃଶେଷିତ କରି ଚାଲିଗଲେ, ସେହି ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିପାରିବ ।

ଏବଂ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ମନ୍ଥର ଗତିରେ ନିରନ୍ତର ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା ମରୁଭୂମିର ସେହି ସାନ ସାନ ଜାହଜଗୁଡ଼ିକର ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଆଙ୍କିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଏହି ଅସଲ କଥାଟିକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଶିକ୍ଷା କରିଛି: ଆମକୁ ଜାହାଜଟିଏ ତିଆରି କରିବା, କାରାଭାନ୍‌ଟିଏ ସଜ କରିବା ଏବଂ ମନ୍ଦିରଟିଏ ଗଢ଼ିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ, - କାରଣ, ମଣିଷମାନେ ସିନା ଚାଲିଯାଆନ୍ତି, ମାତ୍ର ଏଗୁଡ଼ିକ ତଥାପି ରହିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ଥରେ ଏଇଟି ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରିଲେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁସୀ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଗଢ଼ିବାଲାଗି ସମ୍ମତ ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି । ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ, ସ୍ଥପତି ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାରମାନେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ବାହାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ମଣିଷଟି କେବଳ ନିଜେ ବଂଚି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହୁଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ଓ ଆପଣାର ଶାଶ୍ୱତ ଦିଗଟି ପାଇଁ ଆଦୌ କିଛି କରୁନାହିଁ,

ତା' ଉପରେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଆଶା ରଖାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ। ତେବେ ମୁଁ ସେପରି ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାହିଁକି ବା ସ୍ଥପତିବିଦ୍ୟା ଓ ତାହାର ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଶିକ୍ଷା ଦେବି ? କେବଳ ନିଜେ ବାସ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯଦି ସେମାନେ ଆବାସଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବେ, ତେବେ ସେହି ଘରଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ସେମାନେ କାହିଁକି ବା ନିଜର ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବେ ? କାରଣ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆବାସଟି କେବଳ ତାହାରି ଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରିବାପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଥିବ ଏବଂ ଆଉ କୌଣସି କଥାକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ନଥିବ। ସେତେବେଳେ ନିଜର ଘରଟିକୁ ''ବେଶ୍ କାମରେ ଆସିଲା'' ବୋଲି କହିବ ଏବଂ, ଆବାସଟିକୁ ଆବାସଟି ସକାଶେ ମୋଟେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର କେବଳ ସେଇଟିର ଉପଯୋଗିତା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ସିଏ ଯାହାକିଛି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବ । ଆବାସଟି ତା'ର କାମରେ ଆସେ ଓ ସିଏ ନିଜକୁ ସେଇଟି ଭିତରେ ସବା ବ୍ୟସ୍ତ କରି ରଖିଥାଏ, ତା' ଭିତରେ ଧନ ଜମା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଏହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପ୍ରକୃତରେ ବନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ମରେ; କାରଣ ସିଏ ନିଜର ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ରଖି ଯାଏନାହିଁ। ପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ କୌଣସି ଜାହାଜରେ କମକଟା ପରିଚ୍ଛଦଟିଏ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ସୁନାକାମ କରା ଯାଇଥିବା ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁଟିଏ ନୁହେଁ। ନିଜ ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାଲାଗି ତା'ପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଆହ୍ୱାନଟିଏ ଆସିଥିବ, ମାତ୍ର ସିଏ ଅଧିକ ଜରୁରୀ ବୋଲି ଭାବିଲା ଯେ, ସିଏ ନିଜେ କିଛି ଦେବନାହିଁ, - ବରଂ ତା'ପାଇଁ ସବୁ ଖଞ୍ଜି ଦିଆଯିବ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଲୋକମାନେ ଯେତେବେଳେ ପୃଥିବୀରୁ ଯାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଅବଶେଷ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ରହେନାହିଁ ।

ରାତ୍ରି ଆଗମନର ସେହି ଝାପ୍‌ସା ଛାୟାରେ, ଯେତେବେଳେ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥାଏ, ମୁଁ ସେତେବେଳେ ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପଦଚାରଣା କରୁଥାଏ। ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖୋପଗୁଡ଼ିକର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଉପବିଷ୍ଟ ରହିଥାନ୍ତି, — ଶ୍ରମ ଖଟି ଖଟି ଉଲୁରି ଯାଇଥିବା ବସ୍ତ୍ରମାନ ପିନ୍ଧିଥାଆନ୍ତି । ଦିନଯାକ ମହୁମାଛି ପରି ଖଟି ଖଟି ସେମାନେ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥାନ୍ତି। ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯେତେ ଭାବୁନଥାଏ, ଯେଉଁ ମହୁଫେଣାଟିକୁ ନିମିତ୍ତ କରି ସେମାନେ ସାରାଦିନ ଏକାଠି କାମ କରିଥାନ୍ତି, ସେଇଟି ବିଷୟରେ ଅଧିକ ହିଁ ଭାବୁଥାଏ। ଜଣେ ଅନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରେ ମୁଁ ଅଟକି ଗଲି ଓ ଦଣ୍ଡେ ଛିଡ଼ା ହେଲି। ତା'ର ଗୋଟିଏ ଅବୟବ ମଧ୍ୟ ନଥାଏ; ଏବଂ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି। ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥାଏ, ତା'ର ମୃତ୍ୟୁ ସତେଅବା ଦୁଆରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲାଣି ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ଚାଲିବା ସମୟରେ ସେ ସତେଅବା କୌଣସି କାରଖାନାର କଳଙ୍କିଲଗା ଚକଟାଏ ପରି ଗଅଁ ଗଅଁ ହେଉଥାଏ, କଥା କହିବା ସମୟରେ ବାର ବାର ଅଟକି ଯାଉଥାଏ,

କାରଣ, ତା'ର ଆୟୁ ଅନେକ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଶବ୍ଦର ଆଲୋକଟି ତା'ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ତଥାପି ସତେଅବା ଅଧିକ ଆଲୋକିତ ଏବଂ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ମନେ ହେଉଥିଲା; —ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟି ନିମନ୍ତେ ଅଧିକ ନିପୁଣ ଓ କୁଶଳ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଥରଥର ହାତରେ ସିଏ ଗଢୁଥିବା ତା'ର ପଦାର୍ଥଟିକୁ ଅଧିକ ମାଠିଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, — ସେହି ପଦାର୍ଥଟି ତା'ଲାଗି ସତେଅବା ଏକ ପରଶମଣିରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ, — ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଏବଂ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେଉଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ନିଜର ଗ୍ରନ୍ଥିବହୁଳ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ମାଂସ ମଧ୍ୟରୁ ସତେଅବା କୌଣସି କିମିଆ ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍କୃତି ଲାଭ କରି ସିଏ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୁଖୀ ଏବଂ ଅଭେଦ୍ୟ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଅଧିକ ଅବିନଶ୍ୱରତା ଲାଭ କରୁଥିଲା ଏବଂ, ମରଣର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇଟି ବିଷୟରେ ଆଦୌ ସଚେତନ ନଥିଲା, — ତା'ର ହାଡଗୁଡ଼ିକ ତାରାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ସେମାନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଜୀବନସାରା ଶ୍ରମ ହିଁ ଖଟିଲେ — ଏକ ସମ୍ପଦକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିବ ବୋଲି ନୁହେଁ, — ସେମାନେ ଅକ୍ଷୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବହନ କରୁଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ପ୍ରୟୋଜନଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ ପାଇଁ ନିଜ ଶ୍ରମର କେବଳ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶକୁ ବିନିଯୋଗ କରୁଥିଲେ ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ସମସ୍ତ ଅଂଶ ନିଜର କାରୁକାମ ତଥା ସୁନାରୂପା ଉପରେ ପ୍ରୟୋଜନାତୀତ କିଛି ଫୁଟାଇ ଆଣିବାର ଅଭିଳାଷ, ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକୃତି ଦେଇ କିଛି ସୃଜି ଆଣିବା ଏବଂ ଭବ୍ୟ ରେଖାକୃତି ଗୁଡ଼ିକୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲାବଣ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆଣିବାରେ ହିଁ ବ୍ୟୟିତ କରୁଥିଲେ; —ଏହି ସବୁକିଛି ବାହାରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସାଧନ କରୁନଥିଲା; କେବଳ ସେମାନେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରି ରଖିଥିବା ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଜୀବନର ସେହି ଅଂଶଟିକୁ ହିଁ ସ୍ୱାଙ୍ଗୀଭୂତ କରି ନେଉଥିଲା ଏବଂ ତାହା ଯାବତୀୟ ମରଣଶୀଳତାର ଗାରଗୁଡ଼ିକ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିଲା ।

ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ମୃଦୁ ପଦଚାରଣା କରୁଥିଲି, — ସେମାନଙ୍କୁ ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନିସ୍ତବ୍ଧତା ମଧ୍ୟରେ ଆବୃତ କରି ରଖୁଥିଲି । କେବଳ କୌଣସି ଫଳ ଦେଉ ନଥିବା ଏକ ଆଲୋକର ଦହନ ହିଁ ମୋତେ କ୍ଷୁବ୍ଧ କରି ରଖୁଥିଲା; — ଠିକ୍ ସେହି କବି ପରି, ଯିଏକି କବିତା ନିମନ୍ତେ ନିଜ ଭିତରେ ଭରା ପ୍ରେମରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାଏ ଅଥଚ ନିଜର କବିତା ବୋଲି କିଛି ଲେଖି ପାରୁନଥାଏ; ସେହି ରମଣୀଟି ପରି ଯିଏକି ତଥାପି ପ୍ରୀତିର ପ୍ରୀତିରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥାଏ ସିନା, ମାତ୍ର ସ୍ୱୟଂ କାହାକୁ ବାଛିବାର କୌଶଳଟିକୁ ଆୟତ୍ତ କରିନଥାଏ, — ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ହୋଇ

ପାରୁନଥାଏ । ସେମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ବିକଳ କରି ରଖିଥିବା ସେମାନଙ୍କର ସେହି ମନୋବ୍ୟଥାକୁ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଦୂର କରିଦେଇ ପାରନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଥିଲି, — ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗର, ନିଜପାଇଁ କିଛି ବାଛିନେଇ ପାରିବାର ଏବଂ ବାହାରର ପୃଥିବୀଟିକୁ ଭୁଲି ରହିବାଲାଗି ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲି । କାରଣ, ନିୟମ ଅନୁସାରେ, ଯଦି ତୁମେ କୌଣସି ଫୁଲକୁ ଅନନ୍ୟ ବୋଲି ବାଛିବ, ତେବେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁଥିବ । ମାତ୍ର, କେବଳ ସେହି ବିଧାନଟି ଅନୁସାରେ ହିଁ ତୁମ ଫୁଲଟି ତୁମକୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ । ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ଘଟିଥାଏ; ଏବଂ, ସେହି ବୁଢ଼ୀଟି ଏଇଟିରେ ସମୟ ନଦେଇ ଆଉକିଛି କାହିଁକି କଲାନାହିଁ ବୋଲି ଦୋଷ ଦେଇ ଯିଏ ତାକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଭାବୁଛି, ସେଭଳି କରିବା ଦ୍ୱାରା ସେହି ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତିଟି କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଆଦୌ କିଛି ନକରିବା ହିଁ ଅଧିକ ଭଲ ବୋଲି ମନେ କରୁଛି ବୋଲି ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଦୋଷୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟରେ ମୋ'ର ସେହି ପଥଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରୁ କରୁ ମୁଁ ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟାଗମର ସୁରଭିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଉପରୁ ଉତ୍ଥିତ ହେଉଥିବା ପ୍ରାର୍ଥନାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଠଉରାଇ ନେଇପାରୁଛି, — ତାହାରି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ତ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଏକ ନୀରବତା ଭିତରେ ପରିପକ୍ୱ ଏବଂ ସାକାର ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି, — ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧୀର, ଅଦୃଶ୍ୟ ଓ ପ୍ରାୟ ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ହିଁ ସାକାର ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି । କନା ଉପରେ ଛବିଟିଏ ବୁଣି ଆଣିବା ବା ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟାଇ ପାରିବା, — ପରିପକ୍ୱତା ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକଟିକୁ ପ୍ରଥମେ ହିଁ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ରାତ୍ରିସମୟର ମୋ'ର ସେହି ଦୀର୍ଘ ପଦଚାରଣାରୁ ମୁଁ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲି ଯେ, ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା ଭୌତିକ ଲାଭଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟରୂପୀ ସଭ୍ୟତାଟିର ଗୁଣାତ୍ମକତା ଆଦୌ ନିର୍ଭର କରୁନାହିଁ; - ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟମମତା ତଥା ନିଜର ଯାବତୀୟ କର୍ମରେ ସେମାନେ ସଂଚାରିତ କରାଇ ପାରୁଥିବା ଉତ୍ସାହ ଉପରେ ହିଁ ତାହା ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଏହାର ଉତ୍ସରୂପେ କୌଣସି ଅଧିକାରିତ୍ୱ ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଆତ୍ମଦାନର ସେହି ଅନ୍ୟ ବୃତ୍ତିଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମୁଁ କହିଥିବା ସେହି କାରିଗରଟି ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ସଭ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ, ଯିଏ କି ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଟିକୁ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି, ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ନିଜକୁ ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ଏବଂ, ପ୍ରତିବଦଳରେ ଅମରତ୍ୱ ଲାଭ କରନ୍ତି; ସିଏ ଆଉ ମରଣକୁ ଆଦୌ ଭୟ କରନ୍ତିନାହିଁ । ଯିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ନିମନ୍ତେ ଯୁଦ୍ଧ କରେ ଏବଂ ଜୀବନ ଦିଏ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ସଭ୍ୟରୂପେ ପରିଗଣିତ ହୁଏ । ମାତ୍ର, ସେହି ଅନ୍ୟମାନେ, ବଣିକମାନଙ୍କ ଠାରୁ କିଣି ଆଣିଥିବା ବିଳାସଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁମାନେ ନିଜକୁ ତୃପ୍ତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ତାହାରିଦ୍ୱାରା କଦାପି ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ

ଯାଆନ୍ତିନାହିଁ; କେବଳ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିପାରିଲେ ଆହ୍ଲାଦିତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯଦି ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ହିଁ କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରିନଥାନ୍ତି, ତେବେ ଆଦୌ କୌଣସି ଉତ୍କର୍ଷ ହାସଲ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ହଁ, ଯେଉଁ ଜନସମୂହ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି କବିତା ନଲେଖି କେବଳ କବିତାମାନ ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ପତନ ହୁଏ ବୋଲି ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି । ସେମାନେ ନିଜର କ୍ଷେତକୁ ନିଜେ ନଚଷି ସେଥିପାଇଁ କ୍ରୀତଦାସ ମାନଙ୍କର ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ ନେଉଥାନ୍ତି । ଏହିଭଳି ସମୂହଗୁଡ଼ିକର ବିରୋଧରେ ହିଁ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର ବାଲୁକାରାଶି ସର୍ବଦା ଅଧିକ ତେଜସ୍ୱୀ ଅନ୍ୟ ସମୂହଗୁଡ଼ିକର କର୍ଷଣ କରୁଥାନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଏକ ସୃଜନାତ୍ମକ ପ୍ରୟୋଜନ ଦ୍ୱାରା କଠିନ ହୋଇ ତିଆରି ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅନ୍ୟମାନେ ଜମା କରି ରଖିଥିବା ଅକ୍ଷମ ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ଲୁଟି ଆଣିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି । ଏହି ଆଳସ୍ୟପ୍ରେମୀ ଏବଂ ହୃଦୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଥର୍ବ ହୋଇ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସକାଶେ ମୋ'ର କୌଣସି ଶ୍ରଦ୍ଧା ନଥାଏ; ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଜୀବନରେ କିଛିହେଲେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ପରିପକ୍ୱ କରି ଆଣିବାରେ ଜୀବନ ହୁଏତ ଆଦୌ କିଛି କରିନଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତ ସମୟ କେବଳ ମୁଠାଏ ବାଲି ପରି ବୋହି ଯାଉଥାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଃଶେଷିତ କରି ଦେଉଥାଏ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବା ହିସାବ ଦେଇପାରିବି ?

ଜଳଭଣ୍ଡାରଟି ଜଳଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଯେ କି ଦୁଃଖ ହୁଏ, ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ସେକଥା ବୁଝି ପାରିଲି । ଜଣେ ବୃଦ୍ଧର ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିବି ଯେ, ଜୀବନଯାକ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରି ଶେଷରେ ଯିଏ ଧୂଳିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଉଛି, — ସିଏ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଗୌରବମୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହିଁ ଲାଭ କରିଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହାକୁ ଆମେ ମାଟିତଳେ ପୋତିଦେଇ ଆସୁ, ସେଇଟା ତେଣୁ ଆଉ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ମୋ' କୁଳର ଏଭଳି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଛି, ଯେଉଁମାନେ କି ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତିନାହିଁ; ସେମାନେ ନିଃଶ୍ୱାସ ନେବାରେ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି, — ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ଦରମୁଦା ହୋଇ ରହିଥାଏ, — ସେମାନଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ଆଖିପତାଗୁଡ଼ିକ ତଳେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ଜ୍ୟୋତି ନିଭି ନିଭି ଆସୁଥାଏ । କାରଣ, ବେଳେ ବେଳେ ଏଭଳି ମଧ୍ୟ ଘଟେ ଯେ, ପାଚିଲା ଗହମ କାଟୁଥିବା ସମୟରେ ଈଶ୍ୱର ଫୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ କାଟି ପକାନ୍ତି । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ସୁନେଲି ରଙ୍ଗର ଦାନାକେଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ହଳା ବାନ୍ଧନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ନିଜର ସେହି ଅନାବଶ୍ୟକ ବିଳାସଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରନ୍ତି ।

"ଇବ୍ରାହିମ ଘରର ପିଲାଟି ଆଉ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ," — ଲୋକମୁଖରୁ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ସେକଥା ଶୁଣି ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଗୋଚରରେ ନୀରବରେ ଇବ୍ରାହିମ୍‌ର ଘରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲି । ସେଠାରେ କେହି କାହାରି ସହିତ କୌଣସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁନଥାଏ; କାରଣ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଯେ, ନିଜକୁ ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବ ପରିଧାନ ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କରି ରଖିଥିବା ସମୟରେ ଏପରି ଏକ ବୁଝାମଣା ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ଯାହାକି ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦର ଆକର୍ଷକ ପର୍ଦ୍ଦା ପଛରୁ ଆପଣାକୁ ଅନୁଭୂତ କରାଉଥାଏ । ସମସ୍ତଙ୍କର କାନ ତ ସେହି ଶିଶୁର ମୃତ୍ୟୁଟି ଉପରେ ହିଁ ନିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତେଣୁ ମୋ' ଆଡ଼କୁ ଆଉ କାହାର ନିଘା ରହିଲାନାହିଁ ।

ସେମାନେ କେବଳ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ହୋଇ କଥା କହୁଥାନ୍ତି ଏବଂ, ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିଥିବା ଚଟିଗୁଡ଼ିକ ପାଦରେ ଘଷିହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ସତେଯେପରି କୋଠରୀଟିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟାଳୁ ଜଣେ କେହି ରହିଥାଏ, ଯିଏକି ଏତେଟିକିଏ ଗୋଳମାଳ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇପଡ଼ିବ । ସମସ୍ତେ ଯେଝା ଥାନରେ ଅଚଳ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, — କବାଟଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲି ଦେବାକୁ ବା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ କାହାରି ସାହସ ହେଉନଥିଲା । ସତେଅବା ଏକାବେଳେକେ ଧାପେ ତେଲ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଦୀପରେ ସାନ, କ୍ଷୀଣ ବତୀଟିଏ ଭାରି ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଥିଲା,— ଏବଂ ଲୋକେ ଭୟ ହେତୁ ହିଁ ସେଇଟିକୁ ନିଭାଇ ପାରୁନଥିଲେ । ମୁଁ ସେହି ଚିହ୍ନା ପିଲାଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲି; ତା'ର ନିଃଶ୍ୱାସ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖର ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ, ସାନ ହାତପାପୁଲି ଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ମୁଠା ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ । ମନେ ହେଉଥାଏ, ସତେଯେପରି ଜ୍ୱରରୂପୀ ଘୋଡ଼ାଟିର ପିଠି ଉପରେ ବସି ଟାପୁଶବ୍ଦ କରି ଚାଲିଯିବ ବୋଲି ସିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରି ତରତର ହେଲାଣି । ଆଲୁଅକୁ ସହ୍ୟ କରିପାରୁ ନଥିବାରୁ ନିଜର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଭାରି ଜୋର୍‌ରେ ବୁଜି କରି ରଖିଥାଏ, ସତେଅବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ବନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀକୁ ପୋଷ ମନାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ପରି ପିଲାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପୋଷ ମନାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ତା' ଚାରିପାଖରେ ବସିଥିବା ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନଜର ବୁଲାଇ ଆଣିଥିଲି । ପିଲାଟିକୁ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ମୁନ୍ଦାଏ କ୍ଷୀର ପିଇବାକୁ ଯାଚୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ହାତ ପ୍ରାୟ ଥରି ଥରି ଯାଉଥିଲା । ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ, କ୍ଷୀରର ମିଠା ବାସନାଟି ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ସମ୍ଭବତଃ ପିଲାଟି କ୍ଷଣକ ଲାଗି ମନ ବଦଳାଇ ଦେବ ଓ ସେଥିରୁ କିଛି ପିଇବ । ସେମାନେ ପ୍ରୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପିଲାଟି ବିଷୟରେ କେତେ କଥା କହୁଥାନ୍ତି, - ସତେ ଯେପରି ଆଖି କନକନ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ହରିଣକୁ ସେମାନେ ନିଜ ହାତରେ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ରଖି ଖାଇବାକୁ ଦେଉଛନ୍ତି ! ମାତ୍ର, ପିଲାଟିର ଏଣେ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ନଥାଏ, ସିଏ ଏତେ ଟିକିଏହେଲେ

ମଧ୍ୟ ହସୁନଥାଏ । କାରଣ, ସିଏ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ କ୍ଷୀର ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥାଏ ? ତା'ପରେ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୃଦୁ ଭାବରେ, ସତେଅବା କୌଣସି ସୁହାଗିନୀ କୁଜି କପୋତପକ୍ଷୀର କୂଜନରେ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଉଥିବା ଭଳି ସେମାନେ ପିଲାଟି ପାଇଁ ତା'ର ଅତି ପ୍ରିୟ ଗୀତଟିଏ ଗୁଣୁଗୁଣୁ କରି ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ, — କୌଣସି ଏକ ସରୋବରକୁ ସନ୍ତରଣ କରି ଯାଇଥିବା ନଅଟି ସାନ ସାନ ତାରାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେହି ଗୀତଟିକୁ ଗାଇଲେ । ମାତ୍ର, ସେତେବେଳେକୁ ଶିଶୁଟି ଏକାବେଳେକେ ବହୁଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇ ସାରିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ସିଏ ଶୁଣୁ ନଥିଲା ବା ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଏଣେ ଚାହୁଁ ବି ନଥିଲା । ଚାଲିଯିବା ସକାଶେ ସିଏ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଏଡ଼େ ତରତର ହେଉଥିଲା କି ? କାରଣ, ମୃତ୍ୟୁର ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ମଧ୍ୟରେ ପୁରାତନ ଆନୁଗତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଖସି ପଡୁଥିଲା । ତା'ପରେ ସେମାନେ ଶିଶୁଟି ଅନ୍ତତଃ ଶେଷ ଥରଟି ପାଇଁ ଏଣେ ଅନାଉ ବୋଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ; —ଚାଲିଗଲା ସମୟରେ ନିଜ ପାଦର ବେଗକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମନ୍ଥର ନକରି ଜଣେ ବାଟୋଇ ନିଜର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଥରେ ଅନାଇଦେବା ମାଧ୍ୟମରେ ସ୍ୱୀକୃତିର ଯେପରି ଏକ ସଙ୍କେତ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ସେମାନେ ପିଲାର ଶଯ୍ୟାଟି ଉପରେ ତା'ର କଡ଼ ଲେଉଟାଇ ଦେଲେ, ତା'ର ଓଦା ଅଠାଳିଆ ଗାଲଗୁଡ଼ିକୁ ପୋଛି ସଫା କରିଦେଲେ ଏବଂ ଜୋର୍ କରି କିଛି କ୍ଷୀର ବି ପିଆଇଲେ । ସେମାନେ ଆଶା କରୁଥିଲେ ଯେ, ହୁଏତ ଏଭଳି କରି ସେମାନେ ମୃତ୍ୟୁର ନିଦ୍ରାଳୁ ଅବସ୍ଥା ଭିତରୁ ତାକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଏଣେ ତଥାପି ନେଇଆସି ପାରିବେ ।

ଜାଲ ପକାଇ ପିଲାଟିକୁ ଏହିପରି ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରିବାର ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସେଠାରୁ ମୁଁ ଚାଲି ଆସିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ହାୟ, ନଅ ବର୍ଷର ସେହି ଶିଶୁଟି କେଡ଼େ ସହଜରେ ସେଥିରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରି ରଖିଥିଲା ! ପିଲାଟି ଖେଳନାରେ ଅବା ଭୁଲିଯିବ ବୋଲି ଭାବି ସେମାନେ କେତେ କେତେ ଖେଳନା ଆଣି ତା' ଆଗରେ ଦେଖାଇଲେ; ମାତ୍ର, ତରତର ହେଉଥିବା ଜଣେ ବାଟୋଇ ଯେପରି ତା'ର ଗତିରୋଧ କରୁଥିବା ଗଛଡ଼ାଳ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ଆଗକୁ ବାହାରି ଚାଲି ଯାଉଥାଏ, ପିଲାଟିର କ୍ଷୁଦ୍ର ହସ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ କୌଣସି ଦୟା ନଦେଖାଇ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର ହିଁ କରୁଥିଲା ।

ଦୁଆରବନ୍ଧ ଯାଏ ଆସି ମୁଁ ପଛକୁ ଅନାଇଦେଲି ଏବଂ ସେଠାରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହି ଏହିସବୁ କଥାକୁ ସହରର ବହୁ ବିଭାବ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ବିଭାବ, — ଗୋଟିଏ ଝଲକ ବା ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୂପେ ହିଁ ଦେଖୁଥିଲି, — ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଉ ଅଧିକ କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ମୋଟେ ଦେଉନଥିଲି, ଭୁଲରେ ତା'ର ନାଆଁ ଧରି ଡାକିବାରୁ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଉଠି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ଓ ଡାକଟିର ଜବାବ ଦେଇଥିଲା । ଦେଖିଲି, ସିଏ ତା'ପରେ କାନ୍ଥଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଦେଲା । ସେଠାରେ ପିଲାଟିର ଉପସ୍ଥିତି ପୂର୍ବରୁ ହିଁ କୌଣସି ଏକ ଚଢ଼େଇର

ଉପସ୍ଥିତି ଠାରୁ ଅଧିକ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ଏବଂ, ମୁମୂର୍ଷୁ ବାଳକଟିର ବ୍ୟାପାରଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେବାଲାଗି ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକମାନେ ନୀରବତାର ଯେଉଁ ଜାଲଟିକୁ ବୁଣିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ତାହାରି ଭିତରେ ହିଁ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲି ଯାଇଥିଲି ।

ଗୋଟିଏ ଅଣଓସାରିଆ ଢ଼ାଲୁ ରାସ୍ତାରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉ ହେଉ ଭିତରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥିବା କବାଟଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରୁ ମୁଁ କିଏ ଜଣେ ନିଜର ପରିଚାରିକାମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଉଥିବାର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । ଭିତରେ ସବୁକିଛିକୁ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖା ଯାଉଥିଲା, ରାତ୍ରିର ଯାତ୍ରାଟି ପାଇଁ ସେମାନେ ସବୁକିଛିକୁ ବାନ୍ଧି ସଜାଡ଼ି ନେଉଥିଲେ । ଗାଳିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ କେତେଦୂର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ କି ନାହିଁ, ସେକଥା ଜାଣିବାପାଇଁ ମୁଁ ଏତେ ଟିକିଏହେଲେ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲି, ମୁଁ କେବଳ ସେଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ରହିଥିବା ଉତ୍ତାପଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖୁଥିଲି । ତା'ପରେ, ଆହୁରି କିଛି ବାଟ ଯାଇ ମୁଁ ଏକ କୁନି ବାଳିକାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି: ଗୋଟିଏ ପିଇବାପାଣି ଫଅ୍ୱାରା ଉପରକୁ ଆଉଜି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଝିଅଟି କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ତା' ଆଖିଦୁଇଟି ତା' କହୁଣିର ଭଙ୍ଗଟା ସେପାଖରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୃଦୁ ଭାବରେ ମୋ' ହାତକୁ ନେଇ ତା' ମୁଣ୍ଡର ବାଳଉପରେ ରଖିଲି ଓ ପୂରା ଦେଖି ପାରିବି ବୋଲି ତା' ମୁହଁଟିକୁ ଉପରକୁ ଟେକିଦେଲି । ମାତ୍ର, ତାକୁ ତା' ଦୁଃଖର କାରଣ ବିଷୟରେ ମୁଁ କିଛିହେଲେ ପଚାରି ନଥିଲି, — ଭଲ କରି ଜାଣିଥିଲି ଯେ ସିଏ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ତାହା କଦାପି ଜାଣିନଥିବ । କାରଣ, ସର୍ବଦା କାଳ ହିଁ ଦୁଃଖକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ସେହି କାଳ ନିଜର ଫଳ ବୋଲି କିଛି ଫଳାଇବା ପୂର୍ବରୁ କେବଳ ବହିଯିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥାଏ । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁଃଖକୁ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ଦିବସଗୁଡ଼ିକର କେବଳ ଏକ ଚଳମାନ ପ୍ରବାହରୁ ଜାତ ଏକ ଅବସ୍ଥା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ; ସେହି ଦୁଃଖ ହଜି ଯାଇଥିବା ଏକ କଙ୍କଣ ପାଇଁ ହୋଇପାରେ । (ଅନଭିପ୍ରେତ ଏକ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ବୃଥା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ସମୟ ପାଇଁ ହୁଏତ ଏକ ବିଳାପ) ଅଥବା ନିଜର ଜଣେ ଭାଇର ମୃତ୍ୟୁ ହେତୁ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ (ଏହାଦ୍ୱାରା କାଳ ହୁଏତ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନରେ ଲାଗୁନାହିଁ ବୋଲି ଲାଗୁଥିବ ।) ସେହି କୁନି ଝିଅଟି ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ ହୋଇଯିବ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ହୁଏତ ନିଜର ପ୍ରେମିକଟିଏ ନାହିଁ ବୋଲି ଦୁଃଖ କରୁଥିବ । ସିଏ କେତେ କମ୍ ହୁଏତ ଜାଣିଥିବ ଯେ ତାହାର ସେହି ସ୍ଥିତି ହିଁ ତା'ର ବାସ୍ତବ ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ଏକ ଗୁପ୍ତ ମାର୍ଗ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଉଥିବ, — ଏକ ବାସ୍ତବ ଜୀବନ, ଯେଉଁଠି ଝିଙ୍କା ଉପରେ ଗରମ ହେଉଥିବା କେଟଲିର ପାଣି ସେଁ ସେଁ ହୋଉଥିବ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିରାପଦ ଭାବରେ ଘରେ କବାଟ ଦିଆ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ଶିଶୁସନ୍ତାନଟି ତା'ର ବକ୍ଷ ଉପରେ ଆରାମରେ ନିଦ୍ରା ଯାଉଥିବ ।

ସେତେବେଳେ ସେ ସହସା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିବ ଯେ, କାଳଟା ତା'ର ମଧ୍ୟଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି,— ଘଟିକା କାଚ ଭିତରେ ବାଲି ବୋହି ଯାଉଥିବା ପରି ନିତାନ୍ତ ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ଭାବରେ ।

ଆଉ କ୍ଷଣେ ଆଗକୁ ଯାଇ ମୁଁ ଜଣେ ନାରୀକୁ ଦେଖିଲି, ଯିଏକି ଘର ଦୁଆରବନ୍ଧ ଉପରେ ନିଜର ପାଦ ରଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ମୋ' ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ିଗଲା ମାତ୍ରକେ ତା'ର ଆଖିଦୁଇଟି ଆନନ୍ଦରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ, — ହୁଏତ, ଏପରି ହେବାର କାରଣ ସ୍ୱରୂପ, ତା' ଶିଶୁସନ୍ତାନଟି ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ହିଁ ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, —ବା ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ରନ୍ଧା ହେଉଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନର ବାସନାଟି ଆସି ତା' ନାକରେ ବାଜି ଯାଉଥିଲା, - ବା ସିଏ ଯେ ନିଜର ଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା, କେବଳ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଏପରି ଖୁସୀ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, ଏବଂ ଏତେବେଳେ ଯାଇ ତାକୁ ନିଜପାଇଁ ଟିକିଏ ସମୟ ମିଳିଲା ।

ଦେଖିଲା, ମୋ'ର ଏକଗୋଡ଼ିକିଆ ମୋଚିଟି ମଧ୍ୟ ଚମଡ଼ାର ଚଟି ଉପରେ ସୁନାସୂତାର ସିଲେଇ ପକାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏବଂ, ତା'ର କଣ୍ଠସ୍ୱରଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୀଣ ଥିବାରୁ ସିଏ ଗୀତଟିଏ ଗାଉଛି ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁମାନ କଲି ।

''ହଇରେ ମୋଚି, ତୁ କ'ଣ ପାଇଁ ଏଡ଼େ ଖୁସୀ ମୋତେ କହିଲୁ !''

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ଶୁଣିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିନଥିଲି । କାରଣ, ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଯେ ସିଏ ମୋତେ କେବେହେଲେ ଠିକ୍ ଉତ୍ତରଟିକୁ ଦେବନାହିଁ, — ହୁଏତ ନିଜେ ଉପାର୍ଜନ କରିଥିବା ପଇସା ବିଷୟରେ ବଖାଣି ହେବ,— ଖାଇବାକୁ ଅଥବା ଶୋଇବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ମୋତେ କହିବ । ନିଜକୁ ସୁନା ସୂତାରେ ସିଲେଇ କରା ହୋଇଥିବା ଚଟିଗୁଡ଼ିକରେ ସିଏ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିପାରିଛି ବୋଲି ଯେ ସିଏ ଏତେବେଶୀ ଖୁସୀ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ସେହି ବିଷୟରେ ସିଏ କିଛି ଜାଣିନଥିବ ।

- ୭ -

କାରଣ ଏହି ଅନ୍ୟ ସତ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଝଲକି ଉଠିଥିଲା : ଶାନ୍ତିରେ ବାସ କରିବେ ବୋଲି ଯେଉଁ ସ୍ଥାଣୁମାନେ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ଭାବୁଥାଆନ୍ତି, ସେମାନେ କେବଳ ବୃଥା ହିଁ ସେଭଳି କଳ୍ପନା କରନ୍ତି; କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆବାସଗୁଡ଼ିକ ସଙ୍କଟବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ତୁମେ ପାହାଡ଼ ଉପରେ

ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲି, ତାହା ଉତ୍ତରା ପବନ ଆଡ଼କୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମୁକୁଳା ହୋଇ ରହିବାରୁ ଏକ ପୁରୁଣା ଜାହାଜର ମୂଳଖଣ୍ଡଟି ପରି କ୍ରମଶଃ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ସମତଳ ଭୂଇଁରେ ନିର୍ମିତ ମନ୍ଦିରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବାଲିମାନେ ଘେରିନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ଏବଂ ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ସେହି ବାଲିରେ ପୋତି ହୋଇ ପଡ଼ିବ; ତାହା ଏକଦା ଯେଉଁଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା, ସେଠାରେ ଶେଷକୁ କେବଳ ବାଲିର ସାଗରଟିଏ ହିଁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯାହାକିଛି ତିଆରି କରନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକର ସବୁରି ଦଶା ଏହିଭଳି ହିଁ ହୁଏ; ଏବଂ, ମୋ'ର ଏହି ଅବିଭାଜ୍ୟ ପ୍ରାସାଦଟି ମଧ୍ୟ, ଏଥିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଲ ପଲ ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳି ରହିଛନ୍ତି, କେତେ ଆବାସଗୃହ ଅଛି, ପର୍ବତମାନେ ବି ଅଛନ୍ତି, — ମୋ' ପ୍ରେମ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିଥିବାର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ରହିଥିବା ପ୍ରାସାଦଟି ମଧ୍ୟ ସେହି ଦଶାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବ । ମାତ୍ର, ଏଇଟିକୁ ମୂର୍ତ୍ତ ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ସ୍ୱୟଂ ରାଜାଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ, ସେତେବେଳେ ଏହା ପୁନର୍ବାର ଅଲଗା ଅଲଗା ନିବାସ, ପର୍ବତମାଳା ତଥା ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିମାନଙ୍କର ପଲରୂପେ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇଯିବ । ଏବଂ ସେତେବେଳେ, ବହୁବିଧ ବସ୍ତୁସମଷ୍ଟିର ଅନ୍ୟ ରୂପଟିକୁ ଧାରଣ କରି ଏହା କେବଳ ଏଠାରେ ଜମା ହୋଇଥିବା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସରଞ୍ଜାମର ସମାହାର ପରି ହିଁ ଦେଖାଯିବ । ସେତେବେଳେ ଖାଦାନଟିଏ ଖୋଜି ହୁଏତ ଅନ୍ୟ ନିର୍ମାଣକାରୀମାନେ ଏଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ । ମରୁଭୂମି-ନିବାସୀ ସେମାନେ ଆସିବେ ଏବଂ ଏହିସବୁ ବସ୍ତୁକୁ ଏକ ନୂଆ ଚେହେରା ଦେଇ ଗଢ଼ିବେ । ନିଜର ହୃଦୟଭିତରେ ଏହି ଅନ୍ୟ ଅବଲୋକନଭଙ୍ଗୀକୁ ନେଇ ସେମାନେ ଆସିବେ ଏବଂ ଆପଣାର ବାର୍ତ୍ତାଟିକୁ ମୂର୍ତ୍ତ ରୂପ ଦେଇ ମୋ' ପୁସ୍ତକଟି ନିମନ୍ତେ କାମରେ ଲାଗିଥିବା ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ ପୁଣି ନୂଆକରି ବସାଇଦେବେ ।

ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବେ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ କରିଛି ଏବଂ, ମୋ' ଉଦ୍ୟମର ସେହି ମହାର୍ଘ ରାତ୍ରିଗୁଡ଼ିକର ଗୁଣଗାନ କରିବାରେ ମୁଁ କଦାପି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଯିବିନାହିଁ । ମୋ' ଶିବିରର ତମସାବୃତ ତ୍ରିକୋଣଭୂମିର ସେହି ଅକ୍ଷତ ବାଲୁକାରାଶି ଉପରେ ଅବତରଣ କରି ତା'ପରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସାନ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଉଠିଲି ଓ ପ୍ରଭାତଟିର ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି ଏବଂ, ଏକ ଯେକୌଣସି ଗ୍ରାମହାଟର ଆକାର ତୁଳନାରେ କ୍ୱଚିତ୍ ଅଧିକ ବଡ଼ ସେହି ଅନ୍ଧକାରଟିକୁ ନିଜ ଆଖିଦ୍ୱାରା ମାପିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି । ଏକଦା ଏହି ସ୍ଥାନରେ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ସଶସ୍ତ୍ର ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତ, ଯୁଦ୍ଧସରଞ୍ଜାମ ଏବଂ ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କୁ ଆଣି ଜମା କରିଥିଲି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁରତା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଅର୍ଦ୍ଧନଗ୍ନ ମନୁଷ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ନୀଳ ପରିଚ୍ଛଦଟି ତଳୁ ଶୀତରେ ଥର ଥର ହୋଇ କମ୍ପୁଥିବେ; ଆକାଶର ତାରାମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତୁଷାରବର୍ତ୍ତିକାର ପ୍ରତୀତି ଆଣି ଦେଉଥିବା ରାତ୍ରିର ହିମଟା ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ, — ଶୋଷରେ ସେମାନଙ୍କର ତଣ୍ଟି ଶୁଖି

ଯାଉଥିବ, — ବସ୍ତୁତଃ ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆଉ କେଉଁମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ଅସହାୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ? ବସ୍ତୁତଃ କୂଅଟିଏ ପାଇବା ଲାଗି ଚର୍ମନିର୍ମିତ ଜଳପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ଆମକୁ ଶଙ୍କିତ ଭାବରେ ନଅଦିନର ବାଟ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଥିଲା । ହଁ, ଏକ ବିଦ୍ରୋହ ପରି ଗର୍ଜନ କରି ହଠାତ୍ ବାଲୁକାଝଡ଼ମାନେ ଆସି ଆମକୁ ବିପନ୍ନ କରି ପକାଇବେ ବୋଲି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶଙ୍କା ରହିଥିଲା, — ସେହି ଝଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଆସିବ ଏବଂ ଦେହଉପରକୁ ମାଂସକୁ ପୂରା ପାଚି ଯାଇଥିବା ଫଳମାନଙ୍କ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ବହୁ କ୍ଷତସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ କରିଦେଇ ଯିବ। ତା'ପରେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ କେବଳ ପୋପାଡ଼ିଦେଇ ଆସିବା ହିଁ ଏକମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ । ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି, ଏକ ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତାରଯୁକ୍ତ ମରୁଭୂମିରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଏଣେତେଣେ ପଡ଼ିଥିବା ସେହି ନୀଳ ପରିଚ୍ଛଦଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷୁଦ୍ର ବୁଜୁଳାଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦୟନୀୟ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ । ପୁଣି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସ୍ଥିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବାହାରକୁ ଟାଣ ଟାଣ କୁଜ ପରି ବେଶ୍ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ବି ହେଉଥିବ !

ମାତ୍ର, ସେସବୁ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ''କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁରତା'' ବିଷୟରେ ମୁଁ କାହିଁକି ଏତେ ଚିନ୍ତା କରିବି ? ମୁଁ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଛିନ୍ନଛତ୍ର ଓ ବିନାଶରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଏକ ସମଗ୍ରତା ମଧ୍ୟକୁ ଏକତ୍ର କରି ବାନ୍ଧି ଆଣିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁନଥିଲି କି ? ଛାଉଣୀଟିକୁ ଏକ ତ୍ରିକୋଣାକାର ରୂପ ଦେଇ ମୁଁ ତାହାକୁ ବାଲୁକାରାଶିର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିଥିଲି, — ମୋ'ର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ହାତମୁଠା ପରି ମୁଁ ଏକତ୍ର ଓ ଟାଣ କରି ରଖିଥିଲି । ତୁମେ ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ସେଠାରେ ପଥରଗଦା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ, ଯାହାକି ନିଜର ଦୀର୍ଘପ୍ରଶସ୍ତ ଶାଖାୟତନକୁ ବିନାଶରୁ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା; କାରଣ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବୋଲି ଫୁରସତ ନଥିଲା, — ଆପଣାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ତନ୍ତୁ ଦେଇ ତାହା ଦିନରାତି କେବଳ ଯୁଝିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ତାକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବା ସକାଶେ ବେଢ଼ି ରହିଥିବା ଶତ୍ରୁଶକ୍ତି ମାନଙ୍କର ଜଗତରେ ନିଜକୁ ତଥାପି ଆବଶ୍ୟକ ଶୁଶ୍ରୂଷା ଦେଇ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥିଲା । ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ନିବାସସ୍ଥାନଟିକୁ ମଜବୁତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲି, ଯେପରିକି ତାହା ଅଧିକ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇପାରିବ। ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ମାତ୍ର ଝଲକାଏ ଝଡ଼ପବନ ହିଁ କୁଆଡ଼େ ଏଣେତେଣେ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଥାନ୍ତା, — ମାତ୍ର ସେହି ତ୍ରିକୋଣାକାର ଗଠନଟିକୁ ମାଟିଉପରେ ଦମ୍ଭ କରି ବସାଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରି ରଖିଥିଲି । ସେହି ଗଠନଟି ଏକ ଦୁର୍ଗପରି ଅଭେଦ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଏକ ମୂଳ ଖୁଣ୍ଟ ପରି ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ଏବଂ, କାଳେ ମୋ'ର ଏହି ଛାଉଣିଟି ଶୋଇ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଅସାବଧାନତା ହେତୁ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ତାହାକୁ ଜଗୁଆଳିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଘେରାଇ ରଖିଥିଲି, ଯେଉଁମାନେ କି ମରୁଭୂମିର ସକଳ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିକୁ ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣୁଥିଲେ । ଏହିପରି

ଭାବରେ, ସେଠ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷଟି ଯେପରି ପଥରୁଆ ମାଟିକୁ ନିଜଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଣୁଛି ଏବଂ ତାହାକୁ ମଞ୍ଜାକାଠରେ ପରିଣତ କରିଦେଇ ପାରୁଛି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ବାହାରୁ ମୋ' ଛାଉଣିଟିକୁ ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଛାଉଣିଟି ପରିପୋଷିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ସମ୍ବାଦର ସେହି ଆଦାନପ୍ରଦାନର ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ନା କେତେ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି ! ଏବଂ, ଯେଉଁ ବାର୍ତ୍ତାବହମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି ବୋଲି କେହି ଆଦୌ ଶୁଣି ପାରୁନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ହଠାତ୍ ଆସି ଛାଉଣିରେ ଜଳୁଥିବା ଏକ ନିଆଁ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛନ୍ତି ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆଡ଼କୁ କ୍ରମେ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିବା ଏକ କାଫିଲା ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେଉଛନ୍ତି ବା ଶତ୍ରୁମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଥିବା ଓଟମାନଙ୍କର ତଲାଶ କରି ଉତ୍ତର ପଟୁ ଆସୁଥିବା ଫିର୍କାମାନଙ୍କର ସମାଚାର ଆଣି ଦେଉଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପାଦଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ କେତେ ଧନ୍ୟ ବୋଲି କୁହାନଯିବ ! ଅଥବା, ଏକ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଘଟି ଯାଇଥିବା ହେତୁ ଆଉଏକ ଜନଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ବା, (ସର୍ବୋପରି) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଭାବରେ ଖଳତାର ସହିତ ଆଗାମୀ ରାତ୍ରିଟି ପାଇଁ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଯୋଜନା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହି ସବୁକିଛିର ସମ୍ବାଦ ବହନ କରି ଆଣୁଛନ୍ତି । ସେହି ବିକ୍ଷୋଭପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତିର ସମ୍ବାଦ ବହନ କରି ଆଣୁଥିବା ଏହି ବାର୍ତ୍ତାବହ ମାନଙ୍କର କଥା ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିବ । ପୁନଶ୍ଚ, ଯେଉଁମାନେ ଆମ ଛାଉଣିରେ ଆମେ ଜଳାଇ ମଉଜ କରୁଥିବା ନିଆଁଟି ପାଖରେ ହଠାତ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଆମକୁ ଏଡ଼େ ଭୟଙ୍କର ଖବର ଆଣି ଦେଉଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଧନ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯିବ; ଖବରଗୁଡ଼ିକ ବସ୍ତୁତଃ ଏତେ ଗମ୍ଭୀର ଯେ, ତା'ପରେ ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ବାଲି ପକାଇ ସବୁଯାକ ନିଆଁକୁ ନିଭାଇ ଦିଆଯାଉଛି, ସବୁ ପୁରୁଷଲୋକ ହାତରେ ବନ୍ଧୁକ ଧରି ମାଟିଉପରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ବାରୁଦଧୂଆଁର ଏକ ନୀଳ ଆସ୍ତରଣ ଛାଉଣିକୁ ଚାରିପାଖରୁ ଘେରି ରଖୁଛି ।

କାରଣ, ରାତ୍ରି ହୋଇଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହିଁ ସହସା କେତେ କେତେ ସଙ୍କେତ ଏବଂ ବସ୍ମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ରାତି ପରେ ରାତି ମୁଁ ସେହି ବିସ୍ମୃତି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ପରି ସ୍ଥିର ଅଥଚ ମଜବୁତ ହୋଇ ଶୋଇ ରହିଥିବା ମୋ'ର ଛାଉଣିଟି ଉପରେ ଦୃକ୍‌ପାତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲି । କାରଣ ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଯେ, ଆଉଗୋଟିଏ ଦିନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ବୋଲି ତୁଚ୍ଛା ଆପଣାର ହର୍ଷକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଡାକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିବା ଗଞ୍ଜା କୁକ୍କୁଡ଼ାମାନଙ୍କ ପରି ପ୍ରଭାତ ହେବାମାତ୍ରକେ ଏହି ଛାଉଣିଟି ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷତ ଏବଂ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଉଠିବସିବ । ଏବଂ, ପଶୁମାନେ ଯୋଚା ହୋଇ କାମକୁ ବାହାରୁ ବାହାରୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସେହି ଆଲୋକରେ ତୁମେ ସେଠାରେ ବିଗୁଲର ନିନାଦ ପରି ଶୁଭୁଥିବା କେତେ

କେତେ କଥୋପକଥନ ଏବଂ ହସ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିପାରିବ । ପ୍ରଭାତର ଅମୃତଟିକୁ ପାନ କରିଥିବା ସେହି ମାଦକିତ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସେତେବେଳର ନୂତନ ବାୟୁକୁ ନିଜର ଗଭୀରକୁ ଆହରଣ କରି ନେଉଥିବେ, — ସେହି ବାୟୁଟିରେ ତୁମକୁ ପ୍ରଭାତକାଳୀନ ମରୁପବନର ତୀବ୍ର ସ୍ୱାଦଟି ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ମିଳି ଯାଉଥିବ ।

ଅଳ୍ପ କିଛିଦିନ ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆମେ ଜୟ କରି ଆଣିବାକୁ ଯାଉଥିବା ମରୂଦ୍ୟାନଟିକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ବୁଝିନାହିଁ, ସିଏ ହୁଏତ ସେହି ମରୂଦ୍ୟାନ ଭିତରେ ହିଁ ସେହି ମରୂଦ୍ୟାନଟିର ଧର୍ମଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଭେଟି ହେବ ବୋଲି ବିଚାର କରିଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର, ଏକ ମରୂଦ୍ୟାନର ଅଧିବାସୀମାନେ ନିଜର ଆବାସସ୍ଥାନଟି ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣିନଥାନ୍ତି ଏବଂ, ବରଂ ବହୁଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏବଂ ବାଲିଦ୍ୱାରା ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା କୌଣସି ମରୁଭୂମିର ଛାଉଣୀରେ ହିଁ ସେହି ଅନ୍ତରପରିଚିତିଟିକୁ ହୁଏତ ଆବିଷ୍କାର କରାଯାଇ ପାରୁଥିବ ।

ମୋ'ର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଥିଲି : ''ସେଠାରେ ତୁମେମାନେ ସୁଗନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ତୃଣଭୂମି ଓ ଗୀତ ଗାଉଥିବା ଝରଣାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ; ଏବଂ ଏପରି ମହିଳାମାନଙ୍କୁ ଭେଟିବ, ଯେଉଁମାନେ କି ବାହାରକୁ ଖୁବ୍ ଚକମକ ଦିଶୁଥିବା ଲମ୍ବ ବୁର୍ଖାମାନ ପରିଧାନ କରିଥିବେ । ତୁମମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ସେହି ନାରୀମାନେ ଭାରି ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ଉଠିବେ ଓ ଏକ ହରିଣପଲ ପରି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବେ । ସେହି ହରିଣପଲ ପରି, ଯାହାର ଗତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ରୁତ ହୋଇଥିବ ଅଥଚ ଯାହାକୁ ସହଜରେ ଧରିହେବ; — ସେମାନେ ତ କେବଳ ଧରା ହେବାପାଇଁ ହିଁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇଥାନ୍ତି ।''

ମୁଁ କହିଲି: ''ସେମାନେ ଭାବୁଥାଆନ୍ତି ଯେ ତୁମକୁ ସେମାନେ ଭାରି ଘୃଣା କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ତୁମମାନଙ୍କ ଠାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ସେମାନେ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲଢ଼ାଇ ବି କରିବେ । ମାତ୍ର, ତୁମେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କାବୁ ହିଁ କରିନେବ, - ସେମାନଙ୍କର ନୀଳଚକଚକ କେଶର ବେଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଠା ଭିତରକୁ ଆଣି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ କାବୁ କରି ଆଣିବ । ମାତ୍ର, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଧରିବାବେଳେ ନିଜର ବଳକୁ କୋମଳ ଭାବରେ ହିଁ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିବ ଟି ! ହଁ, ତୁମକୁ ଦେଖିବେନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନେ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥିବେ, ମାତ୍ର ତୁମେ କଥା ନକହୁ ଥିବାରୁ ସେମାନେ କୌଣସି ଈଗଲ ଚଢ଼େଇର ଛାଇ ଭିତରେ ଆସି ପଡ଼ିଗଲା ପରି ତେଣେ ବଡ଼ ଛଟପଟ ବି ହେଉଥିବେ । ସେମାନେ ଅଚିରେ ଆଖି ଖୋଲି ତୁମଆଡ଼କୁ ଅନାଇବେ ଏବଂ ତୁମକୁ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଲୋତକରେ ଭରି ଆସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।..... ସେମାନେ ତୁମ ଭିତରେ ହୁଏତ ଏହି ପୃଥିବୀର ବୃହତ୍ତ

ବିଷୟରେ ଏକ ନମୁନା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିବେ; ତେଣୁ ତୁମକୁ ଆଉ କିପରି ଭୁଲି ପାରିବେ ?''

ପରିଶେଷରେ, ସେହି ସ୍ୱର୍ଗତୁଲ୍ୟ ପାର୍ଥିବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହକୁ ଅଧିକ ତୀବ୍ର କରାଇ ଆଣିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲି: ''ତୁମେମାନେ ସେଠାରେ ତାଳଗଛରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ତୋଟାସବୁ ଦେଖିବ, ବହୁରଙ୍ଗର ଚଢ଼େଇମାନଙ୍କୁ ବି ଦେଖିବ । ମରୁଦ୍ୟାନଟି ତୁମକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବ, କାରଣ ତୁମମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ଭିତରେ ମରୁଦ୍ୟାନର ଯଥାର୍ଥ ଧର୍ମଟି ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବ ଏବଂ, ତୁମେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ତଡ଼ି ଦେଉଛ, ସେମାନେ ଆଉ ତାହାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ରହିନଥିବେ । ଏପରିକି, ଚିକଣ ଶୁଭ୍ର ଉପଳଖଣ୍ଡ ଉପରେ ବହି ଯାଉଥିବା ଝରଣାରେ ନିଜର କପଡ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ଧୋଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଭାବୁଥିବେ ଯେ, ଏକ ପର୍ବ ପାଳନ କରିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କେବଳ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କୌଣସି ନୀରସ ଓ ମାମୁଲି କାମର ହିଁ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ବାଲି ଟାଣ କରି ତିଆରି କରି ଆଣିଥିବା, ମରୁଭୂମିର ସୂର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସିଝି, ଲୁଣଘେରି ଗୁଡ଼ିକର ଖର ଫେଣଦ୍ୱାରା ଛୁଆ ହୋଇଥିବା ତୁମେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତକୁ ଜୟ କରିନେବ ଏବଂ ନିଜ ନିଜ କଟିଉପରେ ହାତ ରଖି ସେହି ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଜଳରେ ନିଜର ବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଧୋଉଥିବା ସେମାନଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥିବା ସମୟରେ ନିଜ ବିଜୟର ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଆସ୍ୱାଦନ କରୁଥିବା ପରି ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବ ।

''ଏଠାରେ ଏହି ସିକତାର ରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ସଦୃଶ ତୁମେମାନେ ସବୁକିଛି ସହ୍ୟ କରୁଛ; ତୁମକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିବା ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ସକାଶେ ହିଁ ତୁମେମାନେ ନିଜକୁ ଏପରି ମଜବୁତ କରି ଗଢ଼ିପାରୁଛ; ଏବଂ, ମରୁଦ୍ୟାନଟିକୁ ଜୟ କରିନେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେମାନେ ତଥାପି ସହ୍ୟ କରିବ, ଅବଶ୍ୟ ଏଇଟି ତୁମମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଯଦି ଏକ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳରେ ପରିଣତ ହୁଏ ଓ ବାହାରେ ରହିଥିବା ପୃଥିବୀଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାନ ରହି ଯଦି ତୁମେମାନେ ନିଜକୁ ତାହାରି ଭିତରେ ହିଁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିବ, ତେବେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ କଥା ହେବ । ତେବେ, ତୁମେମାନେ ମରୁଭୂମି ଉପରେ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ବିଜୟ ହାସଲ କଲ ବୋଲି ଆଦୌ କହି ହେବନାହିଁ ।

''ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ତୁମେ ହରାଇ ପାରିଲ, ସେମାନେ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ହିଁ ସେମାନେ ପରମ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କଲେ ଓ ତାହାରି ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଲେ ଏବଂ ସେଇଥିପାଇଁ ହାରିଗଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିବା ଏବଂ ସନ୍ତପ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ବାଲୁକାରାଶିକୁ ସେମାନେ ସତେଅବା ମରୁଦ୍ୟାନର ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନ କରୁଥିବା ଏକ ହାର ଭଳି ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ

କରୁଥିବା ପ୍ରତିକୂଳ ପକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ଅନାଇ ସେମାନେ କେବଳ ଉପହାସ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ କହୁଥିଲେ ଯେ ବହୁ ଜଳାଧାର ରହିଥିବା ଏହି ସ୍ଥାନଟିର ଉପକଣ୍ଠରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରତ ପ୍ରହରୀମାନେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନକରି ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଶାସ୍ତି ମିଳିବା ଉଚିତ।

''ଅର୍ଥାତ୍, ସେହି ମିଛ ସୁଖବୋଧଟି ଭିତରେ ସେମାନେ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ; ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ାକ ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇଗଲେ ହିଁ ସେହି ଭ୍ରାନ୍ତିଟି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଉତ୍ତମରୂପେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଯାବତୀୟ କର୍ମଜନିତ ଆନନ୍ଦରୁ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ସୁଖ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ, ଆମେ ନୂତନ କରି ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ଉତ୍ସାହରୁ ହିଁ ତାହା ମିଳିଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବା ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ, ତାହା ଯେତେ ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ତଥା ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, କେବଳ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସବୁକିଛି ଆହରଣ କରି ହିଁ ପୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି, - ଏପରିକି ଯେଉଁ ରୁଚିସମ୍ପନ୍ନମାନେ ଅପରିଚିତ ମାନଙ୍କର ରଚିତ କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଶୁଣିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଅଥଚ ନିଜର କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ କେବେ ଲେଖୁନଥାନ୍ତି, — ଏମାନେ କେବଳ ମରୂଦ୍ୟାନଟିକୁ ଉଜାଡ଼ି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ଜୀବନରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଆଣି ଦେଇ ପାରିଲାଭଳି ଆଦୌ କିଛି ଦେଉନଥାନ୍ତି, — ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଣି ଖଞ୍ଜି ଦେଉଥିବା ସଂଗୀତଗୁଡ଼ିକର ମଉଜ ନେଉଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କେବଳ ସଢ଼ି ପଚି ଯାଆନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ନିଜେ ହିଁ ଆପଣା ଗୁହାଳର ଖୁଣ୍ଟମାନଙ୍କରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ କାହାର ଦାସତ୍ୱକୁ ବରଣ କରି ନେବାଲାଗି ପୂରା ପୋଖତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ।''

ମୁଁ ପୁନଶ୍ଚ ନିବେଦନ କରିଥିଲି : ''ମରୂଦ୍ୟାନଟି ଆଉ କାହା ହାତକୁ ଚାଲିଗଲେ ତଦ୍ୱାରା ସେଥିରେ କିଛି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯେ ହୋଇଯାଏ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ତାହା କେବଳ ଆଉଏକ ଛାଉଣୀରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ହଁ, ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋ'ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସବୁ ପଟୁ ସର୍ବଦା ବିପନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେଥିରେ କେବଳ ମାମୁଲି ନାନା ବସ୍ତୁ ହିଁ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, — ମେଷପଲ ଥାଆନ୍ତି, ଛାଗଳ ଥାଆନ୍ତି, ଆବାସଗୃହ ତଥା ପାହାଡ଼ମାନେ ରହିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଗଣ୍ଠିଟି ଯଦି କେବେ ଫିଟିଯିବ, ତେବେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ରହିବନାହିଁ, ସବୁ ଖାଲି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ, — ଲୁଟି ନେବାକୁ ଚାହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏଣେତେଣେ ଖାଲି ପଡ଼ି ହିଁ ରହିଥିବ ।''

- ୮ -

ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି ଯେ ସେମାନେ ସମ୍ମାନପ୍ରକାଶର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁତ ଭୁଲ କରି ପକାଇଛନ୍ତି । ମୋ' ନିଜ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଖାସ୍ ମଣିଷର ତୁଳନାରେ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅଧିକାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହିଁ ଅଧିକ ସଚେତନ ରହିଆସିଛି । ଏବଂ, ଜଣେ ଭିକାରିକୁ ମୁଁ ଜାଣି ଜାଣି ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ନଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ତାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ହିଁ ଜଣେ ଦୂତ ରୂପେ ଦେଖିଆସିଛି ।

ମାତ୍ର ତା' ବୋଲି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଜଣେ ଭିକାରିର ଅଧିକାରଚୟ, ତା' ଶରୀରର ଘାଆ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷତଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱତଃ ସମ୍ମାନସ୍ପଦ ବୋଲି ବିଚାର କରିବିନାହିଁ, ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କଦାପି କୌଣସି ଦେବତାପ୍ରତିମା ପରି ପବିତ୍ର ବୋଲି ଆଦୌ କହିବିନାହିଁ ।

ପାହାଡ଼ର ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ନିଜର କାୟାଟାକୁ ଲମ୍ବାଇଦେଇ ଗୋଟିଏ ମଳନର୍ଦ୍ଦମା ପରି ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସିଥିବା ସହରର ସେହି ଅଞ୍ଚଳଟା ପରି ଅଧିକ ଗନ୍ଧିଆ ସ୍ଥାନଟିଏ ମୁଁ ହୁଏତ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିନଥିବି । ତାହାର ନିତାନ୍ତ ଅଣଓସାରିଆ ରାସ୍ତାମାନଙ୍କର ଗଳିଗୁଡ଼ିକରୁ ବାହାରୁଥିବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ନାକ ଫାଟି ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସେଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ସିଠାଳିଆ ବାସସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ଅପରିଷ୍କୃତ ବାସିନ୍ଦାମାନେ ପଦାକୁ ଆସି କର୍କଶ ଗଳାରେ ପରସ୍ପର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କେବଳ ଗାଳିମାନ ବର୍ଷଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସେହି ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଆଖିରେ ଦେଖିଲେ କୌଣସି ନିତାନ୍ତ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ସ୍ଥାନରେ ବାରମ୍ବାର ଫୁଲି ଉଠି ବାରମ୍ବାର ଫାଟି ଯାଉଥିବା ବୁଦ୍‌ବୁଦଗୁଡ଼ାଙ୍କର କଥା ହିଁ ମନେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା ।

ମୁଁ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ କୁଷ୍ଠରୋଗୀକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ଯିଏକି ଏକାବେଳେକେ ଠୋ' ଠୋ' କରି ହସିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ହସି ହସି ତା' ଆଖିରୁ ଲୁହ ବାହାରି ଯାଉଥାଏ । ଲୁହଗୁଡ଼ାକୁ ସିଏ ଖଣ୍ଡେ ମଇଳା କନାରେ ପୋଛି ପକାଉଥାଏ; ଏଡ଼େ ଅମାର୍ଜିତ ଓ ଏଡ଼େ ଅଧମ ଯେ, ନିଜେ ନିଜକୁ ଏପରି ହୀନ ଭାବରେ ବିଦ୍ରୂପ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ମୋ' ବାପା ବେମାରିର ସେହି ବାସସ୍ଥାନଟିକୁ ନିଆଁ ଜଳାଇ ପୋଡ଼ିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ମାତ୍ର ପଙ୍କ ଭିତରର ସେହି ଅଧମ ନରଟି ତା'ର ସେହି ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ଥାନଟିରେ ହିଁ ରହିବ ବୋଲି ଜିଦ୍ ଧରିଲା; ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁପିତ ହୋଇ ନିଜର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ର ସେହି ନିର୍ବାସିତ ଜୀବନଲାଗି ରହିଥିବା ନିଜ ଅଧିକାର ବିଷୟରେ ।

ବାପା କହିଲେ, ''ଖୁବ୍ ସ୍ୱାଭାବିକ କଥା ! ଯାହା ଯେଉଁଭଳି ରହିଛି, ତାହାକୁ ଚିରନ୍ତନ ଭାବରେ ସେହିପରି ରଖିବାଟାକୁ ତ ଏହି ଲୋକମାନେ ନ୍ୟାୟ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି !''

ଏହିପରି ପଚାସଢ଼ା ଭାବରେ ରହିବାର ଅଧିକାରଟି ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଥିଲେ: ସେମାନେ ସେହି ଅପକର୍ଷ ଉପରେ ହିଁ ନିଜ ଜୀବନଟିକୁ ଠିଆ କରାଇ ରଖିଥିଲେ, — ସର୍ବଦା କେବଳ ସେହି ଅପକର୍ଷର ପକ୍ଷରେ ହିଁ ରହିଥିଲେ !

ବାପା କହିଲେ; '' ଅସରପାମାନଙ୍କର ସଂସାରଟା ହିଁ ଏହିଭଳି ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଉ ଏବଂ, ତୁମେ ଅଚିରେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, ସେମାନେ ଅସରପାମାନଙ୍କର ପବିତ୍ର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଉତ୍ସାହ ସହିତ କେତେ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି । ଏଭଳି ତ ଅବଶ୍ୟ ହେବ । ତା'ପରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାଗାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗାୟକ ଓ ଚାରଣମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ ଏବଂ ସେମାନେ ଅସରପାମାନଙ୍କର ଘୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବିଷୟରେ ତୁମର କାନ ପାଖରେ ଢୋଲ ପିଟି କହିବାରେ ଲାଗିବେ, — ଅସରପାମାନେ ଏଥର ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବେ ବୋଲି ହାହାକାର କରୁଥିବେ । .... ତେଣୁ, ନ୍ୟାୟତଃ, ଆମକୁ ବାଛିନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର, ଉଚ୍ଚତମ ଦେବଦୂତ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନ୍ୟାୟତଃ ନା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନ୍ୟାୟତଃ ? ଚର୍ମର ଏହି ରୋଗଟି ପାଇଁ ନ୍ୟାୟତଃ ନା ସୁସ୍ଥ ଏହି ଦେହଟି ପାଇଁ ନ୍ୟାୟତଃ ? ମାତ୍ର, ନିଜ ରୋଗଟାର ପକ୍ଷ ନେଇ ଯିଏ ଓକିଲାତି କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ମୁଁ ଆଦୌ ତା କଥାକୁ କାହିଁକି ବା ଶୁଣିବାକୁ ଯିବି ?

''ବରଂ, ମୁଁ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହିଁ ଆଉକିଛି କରିବି । କାରଣ, ତାହାହିଁ ହେଉଛି ଭଗବାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଭଗବାନ ରହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ମର୍ଜି ଅନୁସାରେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବ, ମୁଁ ସେହି ଅନୁସାରେ ହିଁ କଦାପି ମୋ'ର ତା'ପ୍ରତି ରହିଥିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟିକୁ କରିବିନାହିଁ । କାରଣ, ତା' ମାଂସକୁ ଖାଇଯିବାରେ ଲାଗିଥିବା ରୋଗଟା ହିଁ ତ ମୁଖପାତ୍ରର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ତା'ର ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ !

''ହଁ, ମୁଁ ଆଗ ତାକୁ ସଫା କରିବି, ଧୋଇ ଦେବି, ଶିକ୍ଷା ବି ଦେବି; ତେବେଯାଇ ତା'ର ଇଚ୍ଛାରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ହେବ । ସିଏ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ମଣିଷଟି ଥିଲା, ସେଇଟିକୁ ବର୍ଜନ କରି ବାହାରି ଆସିବ । ତେଣୁ, ଯିଏ ସହସା ନିଜେ ନିଜକୁ ହିଁ ଘୃଣା କରିବ, ମୁଁ କାହିଁକି ଆଦୌ ତାହାର ସହାୟକ ହେବାକୁ ଯିବି ? ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଯାଉଥିବା ଏହି କୁଷ୍ଠରୋଗୀଟି ମୁଁ ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ କରେ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ଏକ ଭବ୍ୟତର ଆକାର ବହନ କରି ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ମୁଁ କାହିଁକି ବାଧା ଦେବାକୁ ଯିବି ?

''ଯାହା ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ତାହାକୁ ବର୍ଜନ କରି ମୁଁ କାହିଁକି ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଛି, ତାହାରି ପଟ ଗ୍ରହଣ କରିବି ? ଯାହା ଏକ କାମ୍ୟତର ଆଉକିଛିର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଯାଉଛି, ତାହାକୁ ଛାଡ଼ି, ଯାହା ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଓ ନୀରସ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛି, ତାହାର ପକ୍ଷସମର୍ଥନ କରିବି ?''

ମୋ' ବାପା କହିଲେ, ''ମୋ' ମତରେ, ଯାହାଉପରେ ଯେଉଁ ଦାୟିତ୍ୱଟିକୁ ନ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଛି, ତାହାରି ଅନୁସାରେ ହିଁ ମୁଁ ନ୍ୟାୟତଃ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ସମ୍ମାନ କରିବି, - ଠିକ୍ ମୁଁ ନିଜକୁ ଯେପରି ସମ୍ମାନ କରେ, ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସମ୍ମାନ କରିବି । କାରଣ, ସମ୍ଭବତଃ ଯେତେ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା' ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକା ଆଲୋକଟି ହିଁ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଛି, କାରଣ, ନ୍ୟାୟର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ମୁଁ ତାହାକୁ ଏକ ବାହକ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ସଂଯୋଗକାରୀ ପଥରୂପେ ହିଁ ବିଚାର କରିବି । ତା'ପ୍ରତି ମୁଁ ଦେଖାଉଥିବା ଯାବତୀୟ ହିତୈଷିତା ତାକୁ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିବାରେ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରୁଥିବ ।

''ତଥାପି ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟରୂପୀ ନର୍ଦ୍ଦମାଟିଏ ଭଳି ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ବହି ଯାଉଥିବାର ହିଁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବ, ସେତେବେଳେ ତା'ର ସେହି ଭ୍ରଷ୍ଟତାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ନିରାଶ ହିଁ ହେବି । ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱର ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆବର୍ଜନାଜରଜର ହୋଇ ନରହିଥିବେ ! ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ତତଃ ଜଣକଠାରୁ ଏପରି ଏକ ସଙ୍କେତ ପାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବି ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ସେଠାରେ ଭିତରେ ଅସଲ ମନୁଷ୍ୟଟି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ମୋତେ ଆଭାସଟିଏ ମିଳିଯିବ । ମାତ୍ର, ସେପରି ଭରସାଟିଏ ମୋତେ କେବେହେଲେ ମିଳି ପାରେନାହିଁ ।''

''ତଥାପି'', ମୁଁ ବାପାଙ୍କୁ କହିଥିଲି, '' ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ହୁଏତ ଜଣେ କେହି ନିଜ ସ୍ୱଳ୍ପ ଖାଇବା ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ଆଉଜଣକୁ ଭାଗ ଦେବାର ଦେଖିଛି, ଆପଣାଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଗଳିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ଆଉଜଣଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ତା'ର ବୋଝଟିକୁ ଓହ୍ଲାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଛି; ବା, କୌଣସି ରୋଗିଣା ପିଲା ପ୍ରତି କୋମଳଭାବ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ପାଇଛି ।''

ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ, ''ହଁ, ସେମାନଙ୍କର ନିଜର ବୋଲି ଅଲଗା କିଛି ନଥାଏ ଏବଂ ସେହି ଖୁଚୁଡ଼ିଟା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସେମାନେ ଉଦାର ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି; —ସେଇଟାକୁ ହିଁ ଉଦାରତା ବୋଲି କହନ୍ତି । ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଭାଗ ଦିଅନ୍ତି । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ଆରେକ ପ୍ରତି ସଦ୍‌ଭାବ ଦେଖାଇବାଟାକୁ ସେମାନେ ମିଛଟାରେ ଏକ ଉଦାର ମୈତ୍ରୀଭାବ ବୋଲି କହି ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ହୃଷ୍ଟତା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଗଦାଏ ପଚା ମାଉଁସକୁ ଚାରିପାଖରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା ବିଲୁଆମାନେ କ'ଣ ସେହି ସଦ୍‌ଭାବର ଧାରଣା ଦେଇନଥାନ୍ତି

କି ! ସେମାନଙ୍କର ସେହି ବଦାନ୍ୟତାର ଆମେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଶଂସା କରିବା ବୋଲି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରୁଥିବେ । ମାତ୍ର କୌଣସି ଦାନ କାହାକୁ ଦିଆଯାଉଛି, ବସ୍ତୁତଃ ତାହାରି ଉପରେ ହିଁ ସେହି ଦାନର ମୂଲ୍ୟ ସର୍ବଦା ନିର୍ଭର କରିବ ହିଁ କରିବ । ଏବଂ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧମତମକୁ ହିଁ ସେହି ଦାନ ଦିଆଯାଉଛି, — ଗୋଟାଏ ନିପଟ ମଦ୍ୟପକୁ ଏକ ଟାଣୁଆ ମଦ ନେଇ ଯାଚୁଥିଲା ପରି ହେଉଛି । ଏଣୁ, ଦାନଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅଭିଶାପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏବଂ ମୁଁ, — ମୁଁ କେବଳ ସୁସ୍ଥତାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଯାହାକିଛି ଦେଇଥାଏ, ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ସେହି ସ୍ଥୂଳ ମାନବସ୍ୱଭାବର ଗର୍ବଟାର ମୂଳୋତ୍ପାଟନ ହିଁ କରି ଦେଇଥାଏ, — ଏବଂ ତେଣୁ ତାହା ମୋତେ ସର୍ବଦା ଘୃଣା ହିଁ କରେ ।....

''ଏଣୁ, ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ବଦାନ୍ୟତା ସେମାନଙ୍କୁ ଗଳିତ ହୋଇ ରହିବାର ସେହି ଅବସ୍ଥାଟିର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ କେବଳ ଉତ୍ତେଜିତ କରୁଥାଏ । ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ମୁଁ ଯଦି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କଲି, ତେବେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା କ'ଣ କ୍ଷତି ହୋଇଯିବ ?''

ମୋ' ବାପା ମୋତେ ଆହୁରି କହିଲେ : ''ଯିଏ ତୁମ ଜୀବନକୁ ରକ୍ଷା କଲା, ତୁମେ ତାକୁ କଦାପି ଧନ୍ୟବାଦ ବୋଲି କହିବନାହିଁ । ତୁମର କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ ଯେପରି କେବେ ବି ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇ ନଯାଏ । ହଁ । ତୁମର ଜୀବନକୁ ରକ୍ଷା କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଯଦି ତୁମେ ତା'ପାଖରେ ଏଥିପାଇଁ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା ରଖିଥିବ, ତେବେ ତା' ମନଟା ବଡ଼ ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ହୋଇଥିବ ବୋଲି ସେ ନିଶ୍ଚୟ ତାହା କରୁଥିବ । କାରଣ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଭାବିଛି କି ? ତୁମର ଗୋଟାଏ ସେବା ବା ଉପକାର କରିଛି ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ ଭାବିଛି ? ବିଚରା, — ତୁମର ଜୀବନରକ୍ଷା କରି ତ ସିଏ ଭଗବାନଙ୍କର ହିଁ ସେବା କରିଛି ! ଯଦି ତୁମ ଜୀବନର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ଥିଲା, ତେବେ ତାହାର ରକ୍ଷା ହେଉ ବୋଲି ଭଗବାନ ହିଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥିବେ । ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ଅତିରଞ୍ଜନ କରି ନିଜ କୃତଜ୍ଞତାଟିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କର, ସେଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯିବ ଯେ, ତୁମଠାରେ ନିଶ୍ଚୟ ବିନୟର ଅଭାବ ରହିଛି, ଆତ୍ମାଭିମାନର ଅଭାବ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । କାରଣ, ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ସେହି ଲୋକଟି ପ୍ରକୃତରେ ତୁମର ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଏବଂ ଭାଗ୍ୟର ଅଧୀନ ଜୀବନଟିର ଆଦୌ ରକ୍ଷା କରିନାହିଁ; ମାତ୍ର ତୁମେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏହି ପୃଥିବୀର ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଟି ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛ ଏବଂ ଯାହା ତୁମର ସହାୟତା ଆବଶ୍ୟକ କରୁଛି, ସିଏ ତାହାରି ରକ୍ଷା କରିଛି । ଏବଂ, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଉପରେ ମଧ୍ୟ ତ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି, ତେଣୁ ତାହା ପାଖରେ ତୁମେ ଧନ୍ୟବାଦ ଜ୍ଞାପନ କରିବାର ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ; ସିଏ ତା' କାମର ପ୍ରତିଦାନ ମଧ୍ୟ ପାଇଯାଉଛି, ତୁମର ଜୀବନରକ୍ଷା କରି ସିଏ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ସମ୍ପନ୍ନ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ।

"ପୁନଶ୍ଚ, ତୁମ ଜୀବନ-ରକ୍ଷାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଅଶିଷ୍ଟତମ ମନୋଭାବଟିରେ ଇନ୍ଧନ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ତୁମେ ନିଜଭିତରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଆତ୍ମାଭିମାନର ଅଭାବ ରହିଛି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସୂଚନା ଦେଉଛ । ନିଜର ନୁଆଁଣିଆପଣଟି ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷୁଦ୍ରତାଟାକୁ ତୋଷାମଦ କରିବାରେ ଲାଗିଛ । ଯଦି ସିଏ ସତକୁ ସତ ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଉଦାରମନା ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ସିଏ ତୁମର କୃତଜ୍ଞତା-ପ୍ରଦର୍ଶନ ଲାଗି ଆଦୌ ଅପେକ୍ଷା ରଖନ୍ତାନାହିଁ ।

ବାପା କହୁଥାନ୍ତି, "ଆଉଜଣକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯଥାର୍ଥରେ ଓ ଫଳପ୍ରସୂ ଭାବରେ ଆସି ସହଯୋଗ କରିବା, —ଏହି ଗୋଟିକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି ବ୍ୟାପାରକୁ ହିଁ ମୋ' ଧ୍ୟାନ ଦେବାର ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି କେବେ ମନେ କରେନାହିଁ । ଖଣ୍ଡେ ପଥରକୁ ବ୍ୟବହାର କଲାପରି ମୁଁ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ । ମାତ୍ର, ମନ୍ଦିରଟିଏ ନିର୍ମିତ ହେବାରେ କାମରେ ଲାଗିଛି ବୋଲି କ'ଣ କେହି କେବେ ଖଣ୍ଡେ ପଥରକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ?

"ମାତ୍ର, ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜର ସ୍ଥିରୀକୃତ ଗାରଗୁଡ଼ିକ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଅବଶ୍ୟ କେବେ କୌଣସି ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତିନାହିଁ । ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ବୋହି ଯାଉଥିବା ନର୍ଦ୍ଦମାଟା କଦାପି କୌଣସି ସ୍ରୋତକୁ ଅନୁପ୍ରେରିତ କରି ଆଣେନାହିଁ, — ସେଥିରୁ କୌଣସି ମର୍ମରମୂର୍ତ୍ତି ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ ଅଥବା କୌଣସି ପୋତାଶ୍ରୟ ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଆଗ୍ରହ ରୂପେ ଏହି ଲୋକମାନେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଚତୁରତା ସହିତ ବାଛି ପକାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହନ୍ତି, ଗଚ୍ଛିତ ରସଦଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଅଧିକାରକୁ ଆଣିବାରେ ସମର୍ଥତା ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ତୁମେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭୁଲ କରିବନାହିଁ ଟି; ରସଦଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ବିପଦ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

"ସେମାନେ ଭାରି ନିରର୍ଥକ ଭାବରେ ମଣିଷର କର୍ମ ଏବଂ ସମୟଟିକୁ ଦୁଇଟି ଅବଧିରେ ବିଭକ୍ତ କରି ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି: ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ବିଜୟ ଲାଭ କରିବାର ଅବଧି ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ବିଜୟରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଭୋଗ କରିବାର ଅବଧି । ତୁମେ ଯେକୌଣସି ଗଛକୁ ତ ସାନରୁ ବଡ଼ ହେବାର ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିଥିବ ଏବଂ, ପୂରା ଗଛଟିଏ ହୋଇସାରିବା ପରେ ଆପଣାର ସେହି ସଫଳତାଟି ହାସଲ କରିଥିବା ପାଇଁ ସିଏ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର କେବେ ଦେଖିଛ କି ? ଗଛଟି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, କାରଣ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ବଢ଼ିବ ହିଁ ବଢ଼ିବ । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମକୁ କହିବି, 'ବିଜୟଟିକୁ ପାଇଗଲା ମାତ୍ରକେ ଯେଉଁମାନେ ସ୍ଥାଣୁ ହୋଇ ରହିଯାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ବସ୍ତୁତଃ ମରି ସାରିଲେଣି ବୋଲି ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ ।"

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

''ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବୁଝିବା ଅନୁସାରେ, ଯାବତୀୟ ଉଦାରତା କହିଲେ ସର୍ବଦା ସହଯୋଗକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ ।

''ମରୁଭୂମିର ସେପାଖରୁ ଜଣେ କ୍ଷତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଚିକିତ୍ସା ନିମନ୍ତେ ଜରୁରୀ ଡାକରା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ମୋ'ର ଶଲ୍ୟଚିକିତ୍ସକକୁ ମୁଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଠାକୁ ଯିବାଲାଗି ଆଦେଶ ଦିଏ । ସିଏ ଯିବ ଏବଂ ଜଖମ ଅଙ୍ଗଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ସୁସ୍ଥ ଓ କ୍ଷମ କରିଦେବ । ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ହୁଏତ ପଥର ଭାଙ୍ଗୁଥିବା ଜଣେ ସାଧାରଣ ମଣିଷଟିଏ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ସେଥିରେ କୌଣସି ଫରକ ପଡ଼େନାହିଁ । ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିପାରିବା ସକାଶେ ଲୋକଟିର ଦେହରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବଳ ଥିବା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ । ସେହିପରି, ଶଲ୍ୟଚିକିତ୍ସକ ଜଣକ ସବୁ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ଓ ବରିଷ୍ଠ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଫରକ ପଡ଼େନାହିଁ । କାରଣ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଳ୍ପଯୋଗ୍ୟତା ରହିଥିବା ଜଣକୁ ପଠାଇଦେବା ହିଁ ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନ ନୁହେଁ; ଆହତ ଦେହଯାନଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ସମର୍ଥ କରିପାରିବା ହେଉଛି ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନ । ଏବଂ, ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଏକମାତ୍ର ଜଣେ ହିଁ ପରିଚାଳକ ରହିଥାନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେହିପରି, କୋଳରେ ଶିଶୁ ଥିବା ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା । ତୀବ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଣା ତଥା ବାନ୍ତି କରୁଥିବାର ସେହି ଦୁରବସ୍ଥା ଭିତରେ ମହିଳାଜଣକ ଯେଉଁ ନୂତନ ଜୀବନଟିର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଛନ୍ତି, ସର୍ବୋପରି ତାହାର ବିଚାର ହିଁ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ମହିଳା ଜଣକ ମଧ୍ୟ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ, — ଅବଶ୍ୟ ନବଜାତ ଅପତ୍ୟଟି ତରଫରୁ ତାହାର ହୁଏତ କିଛି ଆବଶ୍ୟକତା ଥାଇପାରେ । ତଥାପି, ଆମେ ଦେଖୁଥିବା, ଏବେ ତ ମହିଳାମାନେ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଦାବୀ କଲେଣି; ସେମାନଙ୍କର ବାନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣାଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ସେହି ସାହାଯ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ ହୋଇଥିବା ପରି ସେମାନେ ହୁଏତ ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି ! ଯଦି ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ସେହି ମହିଳାମାନଙ୍କର କଥାଟିକୁ ହିଁ ବିଚାର କରା ଯାଉଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ତଥାପି ରାଜୀ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେତିକିରେ ସବୁ କଥା ନିଶ୍ଚୟ ତୁଟି ଯାଆନ୍ତା । କାରଣ, ସେହି ବାନ୍ତିର ବ୍ୟାପାରଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ବଡ଼ କୁତ୍ସିତ ଅନୁଭବ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ନୂତନ ଜୀବନଟିର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ଏଠାରେ କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ବୋଲି କହିବି । ସେମାନେ ଏଥିପାଇଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ କୌଣସି ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ । କାରଣ ସ୍ୱୟଂ ସେମାନେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସେବାଯତ୍ନ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ, — ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉକ୍ତ ନୂତନ ଜନ୍ମଟିର ହିଁ ପରିକର ବୋଲି କୁହାଯିବ । ତେଣୁ, ଏହିସବୁ କୃତଜ୍ଞତାର ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ନାହିଁ । ''

ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଘଟିଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଜଣେ ସୈନ୍ୟାଧକ୍ଷ ଖୁବ୍ ବାହାଦୁରୀ ଦେଖାଇ ମୋ' ବାପାଙ୍କୁ ଆସି କ'ଣ ସବୁ କହୁଥିଲା । ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ, ''ମୋ' ଆଖିରେ ତୁମେ ସ୍ୱୟଂ ଆଦୌ କିଛି ନୁହଁ, ତୁମେ ଯେଉଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ସେବା କରୁଛ, କେବଳ ତାହାରି ସକାଶେ ହିଁ ତୁମକୁ ବଡ଼ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏବଂ, ମୋ'ର ଲୋକମାନେ ଯେ ତୁମକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛନ୍ତି, ତଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ହିଁ ସମ୍ମାନ କରିବାର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଛି ।''

ତଥାପି, ମୋ' ବାପାଙ୍କର ଦୟାଳୁତାକୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିଲି । ସିଏ ଥରେ କହିଥିଲେ, ''ଯିଏ ଥରେ କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିବ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିବ, ତାକୁ କାହିଁକି ତଳକୁ ଖସାଇ ଆଣିବାର ବିଚାର କରାଯିବ ? ଯିଏ ଏକଦା ରାଜତ୍ୱ କରିଛି, ତାହାର ରାଜପଣଟିକୁ ତା'ଠାରୁ କାଢ଼ି ନେବାର ହୁଏତ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ରହିବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ଏବଂ, ଯିଏ ଏକଦା ଭିକାରିମାନଙ୍କୁ ଭିକ ଦେଉଥିଲା, ତାକୁ ତୁମେ କାହିଁକି ଜଣେ ଭିକାରି ହେବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରିବ ? ଏପରି କଲେ ତୁମେ ନିଜ ଜାହଜଟିର ସମସ୍ତ ନକ୍ସା ଏବଂ ସମଗ୍ର ଢାଞ୍ଚାଟିକୁ ହିଁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ପରି ହେବ । ତେଣୁ, ମୁଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଶାସ୍ତି ଦେଉଥାଏ, ସେମାନଙ୍କର ପଦ ଓ ସ୍ଥାନର ଉପଯୁକ୍ତ ହେଲାଭଳି ଶାସ୍ତି ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଉଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଅଯୋଗ୍ୟତାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିଥାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡର ଆଦେଶ ଦିଏ ସିନା, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ରୀତଦାସ ମାନଙ୍କର ସ୍ତରକୁ କଦାପି ଖସାଇ ଆଣେନାହିଁ ।

''ଥରେ ମୁଁ ଜଣେ ରାଜକୁମାରୀକୁ ବସ୍ତ୍ର ପରିଷ୍କାର କରିବାର କୁଣ୍ଡ ପାଖରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାର ଦେଖିଥିଲି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ତାକୁ ସେଥିପାଇଁ ବିଦ୍ରୂପ କରୁଥିବାର ବି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି: ''ହେ ରଜକାଣୀ ମହୋଦୟା, ତୁମର ଶକ୍ତି ଓ ତୁମର ଗୌରବ ବର୍ତ୍ତମାନ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ଟି ! ଦିନେ ତ ତୁମର ମୁହଁରୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ବାହାରିବା ମାତ୍ରକେ ହୁଏତ ଜଣେ ମଣିଷର ମୁଣ୍ଡଟା କୁରାଢ଼ିର ଚୋଟରେ ଛିଣ୍ଡି ତଳେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା, - ମାତ୍ର ସେହିସବୁ ଦିନ ସତରେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ! ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଆମେ ତୁମକୁ ଆମ ମନ ବୋଧ ହେବାଯାଏ ବିଦ୍ରୂପ କରିପାରୁଛୁ । ଏହାହିଁ ସଂସାରର ରୀତି ।'' କାରଣ ନ୍ୟାୟ ବା ରୀତି କହିଲେ ସେମାନେ ଏହି କ୍ଷତିପୂରଣକୁ ହିଁ ବୁଝୁଥିଲେ ।

''ସମସ୍ତେ ଏତେ ବିଦ୍ରୂପ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ମହିଳାଜଣକ ତଥାପି ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ନିଜ ହେତୁ ଅପମାନିତ ବୋଧ କରୁଥିଲେ, ମାତ୍ର ନିଜଠାରୁ ବୃହତ୍ତର ଆଉକିଛି ହେତୁ ପ୍ରଧାନତଃ ତାଙ୍କୁ ଅପମାନିତ ଲାଗୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ମୁହଁଟି ମୃତ୍ୟୁ ପରି କଠୋର ଓ ବିବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶୁଥିଲା । ରାଜକୁମାରୀ ବସ୍ତ୍ର କାଚୁଥିବା ପଟାଟି ଆଡ଼କୁ ନଇଁକରି

ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ଭ୍ରମ ନରଖି ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ନିଜ କହୁଣିଗୁଡ଼ିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ଠେଲି ପକାଉଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ତରଫରୁ କୌଣସି ବିଦ୍ରୂପକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କେଉଁଠାରେ ନଥାଏ । ଦେଖିବାକୁ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ, ନିଜର ଆଚରଣରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିବେକଯୁକ୍ତ ଏବଂ ସର୍ବଦା ନୀରବ । ତେଣୁ ମୁଁ ବୁଝିପାରିଲି ଯେ, ସ୍ୱୟଂ ସେହି ମହିଳାଙ୍କୁ ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମିଣୀମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ହତାଦର କରୁନଥିଲେ; ଏଡ଼େ ବଡ଼ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଯେ ଏହି ସ୍ଥିତିଟିକୁ ଖସି ଆସିଲେ, ସେମାନେ ତାହାକୁ ହିଁ ଅବଜ୍ଞା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । କାରଣ, ତୁମଠାରୁ ଉଚ୍ଚରେ ରହି ଆସିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଦୁର୍ଗତି ହେତୁ ତୁମର କବଳରେ ଆସି ପଡ଼ି ଯାଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତୁମ ଭିତରେ ଆଉ ଦୟାମାୟା ବୋଲି କିଛି ରହେନାହିଁ ।. . ମୁଁ ସେହି ମହିଳାଙ୍କୁ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲି ।

ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲି, ''ଆପଣ ଏକଦା ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ଶାସନ କରୁଥିଲେ, — ଏତିକି ବ୍ୟତୀତ ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଜାଣିନାହିଁ । ବସ୍ତ୍ର କାଟିବାର କୁଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକରେ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ମହିଳାମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣରେ ରଖିବାର ବା ମାରିଦେବାର କ୍ଷମତା ଆଜିଠାରୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଦିଆଯିବ । ଆପଣଙ୍କର ରାଣୀର କ୍ଷମତା ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଉଛି । ଆପଣ ଯାଆନ୍ତୁ ।''

''ମାତ୍ର ସେହି ସାଧାରଣ ରମଣୀମାନଙ୍କର ବହୁତ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଯେତେବେଳେ ସିଏ ନିଜର ସ୍ଥାନଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ପାଇଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ସତକୁ ସତ ଜଣେ ରାଣୀ ପରି ସେହି ସାଧାରଣ ରମଣୀମାନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକଦା କରିଥିବା ଅନାଚରଣକୁ ପୂରା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ । ଅଧିକନ୍ତୁ, ସେହି ରମଣୀମାନେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କୁ ବିଦ୍ରୂପ କରି କିଛି କହିବାକୁ ସମର୍ଥ ନହେବାରୁ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ବି ଦେଖାଇଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଚତର ସ୍ଥିତିଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିଜ ଭିତରକୁ ସ୍ୱାଗତ କରି ଆଣିବାକୁ ସେମାନେ ଏକ ବିଶେଷ ଉତ୍ସବର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ସିଏ ଚାଲିଗଲା ବେଳେ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନତମସ୍ତକ ହେଲେ ଏବଂ, ଏକଦା ସେମାନେ ଯେ ନିଜ ହାତରେ ତାଙ୍କ ଦେହକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ନିଜକୁ ଅଧିକ ସମ୍ମାନିତ ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ବାପା କହୁଥିଲେ, ''ତେଣୁ ମୁଁ ରାଜକୁମାରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟପଲଙ୍କର କୌଣସି ଅପମାନ ସହିବାପାଇଁ ଅବସର ଦେବିନାହିଁ କିମ୍ବା ବନ୍ଦୀଶାଳାର କର୍ତ୍ତାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ବୋଲି କୌଣସି ଅନୁମତି କଦାପି ଦେବିନାହିଁ ।

ମାତ୍ର, ବରଂ ସେମାନଙ୍କର ମସ୍ତକକୁ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଲୋଟୁଥିବାର ବରାଦ କରିବି, ଯେଉଁଠାରେ କି ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମାନାର୍ଥେ ସୁନାର ତୁରୀମାନ ବାଜି ଉଠୁଥିବେ ।''

ମୋ' ବାପା କହିଲେ, ''ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବମାନନା କରେ, ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ଅଧମ ଓ ନିମ୍ନସ୍ଥ ହୋଇଥିବାରୁ ହିଁ ତାହା କରିଥାଏ । ... ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜଣେ ଶାସକର ପ୍ରକୃତ ବିଚାର ତା'ଠାରୁ ନିମ୍ନରେ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।''

- ୯ -

ମୋ' ବାପା ମୋତେ କହିଥିଲେ, ''ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଅଟ୍ଟାଳିକା ତିଆରି କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏକତ୍ର ନିୟୋଜିତ କରିପାରିଲେ ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ଭାଇ ଭଳି ହୋଇ ରହିବେ । କିନ୍ତୁ, ଯଦି ତୁ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କିଛି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଫିଙ୍ଗିଦେବୁ ।''

ସିଏ ଆହୁରି କହିଥିଲେ, ''ସେମାନେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ନିଜର ଶ୍ରମଲବ୍ଧ ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସନ୍ତୁ, ନିଜ ଶ୍ରମୋପଲବ୍ଧ ଫସଲରୂପକ ସ୍ରୋତପ୍ରବାହଟିକୁ ମୋ' ଖଳା ଭିତରେ ଆଣି ଅଜାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତୁ, ମୋ' ଭିତରେ ଆପଣାର ଶସ୍ୟାଗାରଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତୁ । କାରଣ, ସେମାନେ କ୍ଷେତରୁ କାଟି ଆଣିଥିବା ଗହମହଳାରୁ ଦାନା ଅମଲ କଲାବେଳେ ସେମାନେ ମୋ'ରି ମହିମାର ହିଁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସେତେବେଳେ ସୁନାରଙ୍ଗର ତଷ୍ଟଗୁଡ଼ିକ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ପଡ଼ି ଚକଚକ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ପେଟ ନିମନ୍ତେ ଦାନା ଯୋଗାଡ଼ କରୁଥିବାର ଏକ କ୍ଳେଶକର୍ମ ହୋଇ ରହିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଶ୍ରମ ପ୍ରଭୁବନ୍ଦନାରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ, ଯେତେବେଳେ ଶସ୍ୟ ପେଷାଇବାର ଚକିଟି ପାଖକୁ କେଡ଼େ ଭାରି ଶସ୍ୟଅଖା ଗୁଡ଼ିକୁ ବୋହିବାଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ସେଠାରୁ ଅଟାବୋଲା ଧୋବବର୍ଣ୍ଣ ଦିଶୁଥିବା ଦେହରେ ସେଠାରୁ ଲେଉଟି ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ନଇଁ ହୋଇ ଯାଇଥିବ, ସେମାନଙ୍କର ପିଠିଗୁଡ଼ାକୁ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କୁ କେହି କଦାପି ଏତେବେଶୀ ଦୟା ଦେଖାଇବାକୁ ବି ମନ କରିବନାହିଁ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର କାନ୍ଧଉପରେ ସିଏ ବୋହୁଥିବା ବୋଝଟି ଠିକ୍ ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନାପରି ହିଁ ତାକୁ ସର୍ବଦା ମହନୀୟ ହିଁ କରିଥାଏ । ତେଣୁ, ଶସ୍ୟଗୋଛା ଗୁଡ଼ିକୁ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରିଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ

ସେମାନଙ୍କୁ ହୁଏତ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ଓ ହସୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ; ସତେ ଯେପରି ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ ଅନେକ ମହମବତୀ ସୁନାରଙ୍ଗର ରଶ୍ମିଗୁଡ଼ିକୁ ନିକ୍ଷେପ କରି ଦେଉଥିବାର ମନେ ହେଉଥିବ । ଯାହା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଏ, ତାହାଉପରେ ନୁହେଁ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆଶା କରା ଯାଉଥାଏ, ଏକ ସଭ୍ୟତା ତାହାରି ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ମିତ ହୁଏ । ଏକଥାଟି ପ୍ରକୃତରେ ସତ ଯେ, ଦୀର୍ଘ ଦିନର କର୍ମାବସାନ ପରେ ଏହି ଗହମ ସେମାନଙ୍କର ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ଏହି ଦିଗଟିକୁ କଦାପି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାପ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ସେହି ଗହମରୁ ତାକୁ କ'ଣ ମିଳୁଛି ସେଇଟି ନୁହେଁ, ସେହି ଗହମ ସମ୍ଭବ ହେବାପାଇଁ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଦେଉଛି, ତାହାହିଁ ତା'ର ହୃଦୟଲାଗି ସକଳ ସଂଜୀବନୀ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

''ମୁଁ ଆଉଥରେ ବି ସେହିକଥା କହିବି ! ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କବିତାକୁ ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତି ଏବଂ ଆଉ ଜଣକର ଅର୍ଜିଥିଲା ଦାନାକୁ ଭୋଜନ କରନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ନଗରଚୟର ନିର୍ମାଣ ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ସ୍ଥପତିମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଆଣନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଘୃଣାର ପାତ୍ର । ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମୁଁ 'ବସିଖିଆ' ବୋଲି କହିଥାଏ । ଶସ୍ୟହଳା ପିଟାହୋଇ ଦାନା ଅମଳ କରା ଯାଉଥିବା ଖଳା ଉପରେ ଆବୋରି ରହିଥିବା ସେହି ଚକଚକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମାର ପରିଚ୍ଛଦରେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ପରିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବନାହିଁ ।

''ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୀଚୀନ ଯେ, ମୁଁ ଦେବାରେ ଲାଗିଥିବି ଏବଂ ପାଇବାରେ ବି ଲାଗିଥିବି । ଏହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୋ'ର ଦେବା ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏହି ଦେବା ଏବଂ ପାଇବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦୁଇଟି ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସୁଖକର, ଯାହାକି ମୋ'ର ରାଜ୍ୟଜନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପଥରେ ନିରନ୍ତର ସହାୟତା କରିଥାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଦେବାରେ ମଧ୍ୟ ସମର୍ଥ କରୁଥାଏ ! ଏବଂ, ପାଇବାଦ୍ୱାରା ଶରୀର ବଞ୍ଚିରହେ ସିନା, ମାତ୍ର କେବଳ ଦେବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ହୃଦୟ ସଂଜୀବିତ ହୋଇ ରହିପାରେ ।

''ନୃତ୍ୟକାରମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ନୃତ୍ୟଟିକୁ ରଚନା କରୁଥିବାର ଦେଖିଛି । ଏବଂ, ଏହାହିଁ ସର୍ବଦା ସତ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଯେ, ଗୋଟିଏ ନୃତ୍ୟ ଥରେ ରଚିତ ଏବଂ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇସାରିବା ପରେ କେହି ସେଥିରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଫଳଟିକୁ ଅମଳ କରି ନିଜ ଘରକୁ ଆଣୁନଥିଲେ ବା ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖି ପାରୁନଥିଲେ । ଠିକ୍ ଜଳୁଥିବା କୌଣସି ନିଆଁର ଶିଖାଟିଏ ପରି, — ନୃତ୍ୟଟିଏ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇଉଠେ, ଉଦ୍‌ଭାସିତ କରେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ । ତଥାପି, ନୃତ୍ୟ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଅମଳ କରିବାର ଅଥବା ସଞ୍ଚି

ରଖିବାର ଥାନଟିଏ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ନୃତ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ରଚନା କରନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସଭ୍ୟ ବୋଲି କହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଯେଉଁମାନେ ଠଣାରେ କିମ୍ବା ଥାକମାନଙ୍କରେ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖନ୍ତି, — ସେହି ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ହୁଏତ ଯେତେ ସୁନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥାଉ ନା କାହିଁକି, — ଏବଂ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କର ନିଜ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଆସ୍ୱାଦନ କରିବାର ଯେତେ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ରହିଥାଉ ନା କାହିଁକି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କେବଳ ମୂର୍ଖ ଓ ଅସଭ୍ୟ ବୋଲି ହିଁ କହେ ।

ମୋ' ବାପା କହିଲେ, ''ଅସଲ ଓ ସବାଆଗ ମଣିଷ ସେଇ, ସିଏ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥାଏ । ଏବଂ, ଯେଉଁମାନେ ଏକତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ଭ୍ରାତୃତ୍ୱର ଆସ୍ୱାଦନ ଲାଭ କରନ୍ତି । କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ଜୀବିତ, ଯେଉଁମାନେ ନିଜେ ସଞ୍ଚି ରଖିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ାକରେ ହିଁ କେବେହେଲେ ଶାନ୍ତିର ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ମନ କରନ୍ତିନାହିଁ ।''

କିନ୍ତୁ ଦିନେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ।

'' 'ସୃଷ୍ଟି' କହିଲେ ପୁଣି ତୁମେ କ'ଣ ବୁଝୁଛ ? କାରଣ, ଯଦି ତୁମେ ନିଜର ମନଭିତରେ କୌଣସି ଏକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଆବିଷ୍କାରର ଚିନ୍ତା କରୁଥାଅ, ତେବେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ମନୁଷ୍ୟ ସେଭଳି ଥିବେ ଯେଉଁମାନେ କି ସେଥିପାଇଁ ସମର୍ଥ ହେବେ । ତେଣୁ, ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣଙ୍କର କଥା ହିଁ କହୁଛ । ତେବେ, ଅନ୍ୟମାନେ କୁଆଡ଼େ ଯିବେ ?''

ମୋ' ବାପା ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ: ''ସୃଷ୍ଟି କରିବା କହିଲେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ ନୃତ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପଦକ୍ଷେପ ଭୁଲିଯିବାକୁ ବି ବୁଝାଇପାରେ; ଅଥବା ତୁମେ ପଥର ଉପରେ କୌଣସି ଖୋଦାଇ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଛେଣିଟାକୁ ହୁଏତ ଭୁଲ୍ କରି ମାରିଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଇପାରେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଯାହା ପରିଣାମ ହେବ, ସେଥିରେ ଆଦୌ କିଛି ଯାଏଆସେ ନାହିଁ । ତୁମେ ବି ଅନ୍ଧଭାବରେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରୟାସକୁ ଏକ ନିଷ୍ଫଳ ପ୍ରୟାସ ବୋଲି ମନେ କରିପାର, — କାରଣ, ନିଜର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟି ଉପରେ ହୁଏତ ଅତିବେଶୀ ପରିମାଣରେ ମାଡ଼ି ଦେଇଥିବ । ହଁ, ଟିକିଏ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ସେହି ଦୂରରେ ଥାଇ ସହରର ଏହି ଅଞ୍ଚଳର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବା ଦେଖିବ, ଏକ ବୃହତ୍ ଉତ୍ସାହ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବ ଓ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟର ଉପରେ ଧୂଳିର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମେଘ ତରଙ୍ଗାୟିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ । କୌଣସି ଗୋଟିଏହେଲେ ପ୍ରୟାସ ପଥଚ୍ୟୁତ ହେଉନଥିବ । ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହି ଏହି ଲୋକମାନେ କେବଳ ନିର୍ମାଣ ହିଁ କରି ଯାଉଛନ୍ତି; ରାଜପ୍ରାସାଦ, ଜଳକୁଣ୍ଡ ଓ ଝୁଲନ୍ତ ଉଦ୍ୟାନ ସବୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି, ହାତମାନେ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ସମ୍ମୋହିତ

ହୋଇ ରହିବାରୁ ହିଁ ସାମଗ୍ରୀମାନେ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛନ୍ତି । ଏବଂ ମୋ'ର ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଭଲ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବ, — ଅକୁଶଳ ଓ କୁଶଳ ଉଭୟେ ସେହି ଉତ୍ତମ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣ କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ତୁମେ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ଏହିପରି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ଯଦି କେବଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥପତିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରିବ, ତେବେ ଆଖର ଦେଖିବ, ତୁମ ପାଖରେ ହୁଏତ ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥପତି ହିଁ ନଥିବେ । ଜୀବିକାନିର୍ବାହ ସକାଶେ ଏତେ ଅଳପ ନିର୍ଭର ଦେଇ ପାରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଧନ୍ଦାକୁ ନିଜପାଇଁ ବାଛିନେବାକୁ କିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ଦୁଃସାହସ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ? ଏବଂ, ଅକୁଶଳ ଓ ଅଳ୍ପକୁଶଳ ସ୍ଥପତିମାନଙ୍କର ପଟାଳିରୁ ହିଁ ତ ଜଣେ ସୁକୁଶଳ ମହାନ୍ ସ୍ଥପତି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ! ସେହି ପ୍ରଥମମାନଙ୍କୁ ପାହାଚରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଇଏ ଉଚ୍ଚତାଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ହିଁ ତ ଆରୋହଣ କରୁଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ନୃତ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ସହଜ ଆଗ୍ରହଟି ରହିଥାଏ, ସର୍ବୋତ୍ତମ ନୃତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ତ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ । ସେହି ଆଗ୍ରହଟି ଦାବୀ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି, ଏପରିକି ଯାହାକୁ ନୃତ୍ୟର ଆଦୌ କୌଣସି କୌଶଳ ମାଲୁମ ନାହିଁ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହିଁ ନୃତ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା' ନହେଲେ ଯାବତୀୟ ନୃତ୍ୟ କେବଳ ଏକ ନିରାନନ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦ୍ୟାଡ଼ମ୍ବରୀ କସରତରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ, କେବଳ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନର ଏକ ଅଳସ ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇ ରହିଯିବ ।

"କୌଣସି ଅତୀତ ଯୁଗର ବିଚାର କରୁଥିବା ଇତିହାସପଣ୍ଡିତ ପରି ତୁମେ କେବେହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଭୁଲଗୁଡ଼ାକୁ ବାହାର କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବନାହିଁ । ଏକ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ଆଉ ପୁନର୍ବାର ଗୋଟିଏ ବୀଜ ବା ଗୋଟିଏ ସାନ ଚାରାଗଛ ଅଥବା ନହନହକା ଉଦ୍‌ଭିଦଟିଏ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ତାକୁ କଦାପି କେହି ଗାଳି ଦେବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ, ଏହିପରି ବାଟ ହିଁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଉ; ଏହିପରି ଭାବରେ ଭୁଲ୍‌ରୁ ଭୁଲକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼ାଇ ହିଁ ଶେଷକୁ ଏକ ସେଡ଼ାର୍‌ବୃକ୍ଷର ଅରଣ୍ୟ କ୍ରମେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସିବ, — ଆପଣା ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଧୂପଗନ୍ଧକୁ ସିଏ ଏହିପରି ଧୀରପବନ ମଧ୍ୟକୁ ବିଚ୍ଛୁରିତ କରିଦେବାରେ ଲାଗିଥିବ ।

"ମୁଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥିବ ! ଜଣେ ହୁଏତ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରି ପାରୁଛି ଓ ଆଉଜଣେ ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଉଛି । ମାତ୍ର ତୁମେ ଏହି ବିଭେଦଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବନାହିଁ । ଗୋଟିକ ସହିତ ଆଉଗୋଟିଏ କେବଳ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ, ଏକତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଓ ମାଧ୍ୟମରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ହିଁ ବୃହତ୍ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ବୃଥା ପ୍ରୟାସ ସଫଳ ଅନ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଥାଏ ଏବଂ ସଫଳଟି ସେମାନେ ଉଭୟେ ସମ୍ମୁଖରେ ରଖି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା

ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ହିଁ ପ୍ରକାଶିତ କରି ଆଣିଥାଏ । ଯେଉଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଆବିଷ୍କାର କରେ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ହିଁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ । କାରଣ, ମୋ'ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ହେଉଛି ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ମନ୍ଦିର ପରି; ମୁଁ ମୋ'ର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏଠାରେ ଆଣି ରୁଣ୍ଡ କରାଇଛି ଏବଂ ମୋ'ର ଆଦେଶ ପାଳନ କରି ସେମାନେ ସେଇଟିକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି,— ନିରନ୍ତର ଗଢୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ଏହା ସେମାନଙ୍କର ମନ୍ଦିର । ଏବଂ, ମନ୍ଦିରଟି ଯେତିକି ଯେତିକି ଉପରକୁ ଗଢ଼ାହେବାରେ ଲାଗିଛି, ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବୋତ୍ତମଟି ଆଡ଼କୁ ତାହା ସେତିକି ପ୍ରେରିତ କରି ନେଇଯାଉଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ, ତୁମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, ସେମାନେ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଡ଼ାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ସୁନାର ପଟିଗୁଡ଼ିକୁ ଉଦ୍‌ଭାବନ କରି ଆଣୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଯିଏ ତାହାର ପ୍ରୟାସରେ ସଫଳତା ଲାଭ କରି ପାରୁନାହିଁ, ସେଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍‌ଭାବନରେ ତାହାର ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଭାଗ ରହିଛି । ଏହି ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ, ସର୍ବବିଦ୍ୟମାନ ଉତ୍ସାହ ଓ ପ୍ରେରଣାରୁ ହିଁ ସେହି ସୁନାପଟିମାନେ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛନ୍ତି ।''

ସିଏ ଆଉଦିନେ କହିଥିଲେ: ''ଏପରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିଏ କଦାପି ଗଢ଼ିବନାହିଁ, ଯେଉଁଠାରେ କି ସବୁକିଛି ପୂର୍ଣ୍ଣଗଠିତ ହୋଇ ରହିଥିବ । 'ଉତ୍ତମ ରୁଚି' ହେଉଛି ପ୍ରକୃତରେ ମିଉଜିଅମ୍-ରକ୍ଷକମାନଙ୍କର ହିଁ ଗୋଟିଏ ଗୁଣ । ଯଦି ତୁମେ ଖରାପ ରୁଚିକୁ ଘୃଣା କରୁଥିବ, ତେବେ ତୁମର ସଂସାରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ, କୌଣସି ନୃତ୍ୟ ବି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରସାଦ କିମ୍ବା କୌଣସି ଉଦ୍ୟାନ ସ ମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ତୁମେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ହୁଏତ ଜଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁଣ-ସଚେତନ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ଆଚରଣ କରିଥିବ, ଯିଏକି କାଳେ ପୃଥିବୀର ସଂସ୍ପର୍ଶ ଲାଗି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାର ଭୟରେ କେବେହେଲେ ବାହାରକୁ ବାହାରେ ନାହିଁ । ତୁମର ସେହି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାଭ୍ରମର ମଞ୍ଜାଟା ଭିତରେ ଏକ ଶୂନ୍ୟତା ରହିଥିବ ଏବଂ ତୁମେ ଏଥିରୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଆନନ୍ଦ କଦାପି ପାଇବନାହିଁ । ନାଇଁ, ନାଇଁ, ତୁମେ ବରଂ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ତିଆରି କର, ଯେଉଁଠି ସବୁକିଛି ଉତ୍ସାହ ହିଁ ହୋଇଥିବ, ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ଆଗ୍ରହ ବ୍ୟତୀତ ଆଦୌ କିଛି ହୋଇନଥିବ ।

- ୧୦ -

ମୋ' ଲୋକମାନେ ଖୁବ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ; ଏକ ଭାରି ବୋଝକୁ ବୋହି ଦୀର୍ଘ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଥିବା ଯେକୌଣସି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି, ମୋ' କପ୍ତାନମାନେ ଆସି ମୋତେ କହିଲେ: ''ଆମେ ପୁଣି କେବେ ଯାଇ ଆମ ନିଜ ଦେଶକୁ ଫେରିଯିବା ? ଏହି ବିଜିତ ମରୁଦ୍ୟାନଗୁଡ଼ିକରେ ବାସ କରୁଥିବା ନାରୀମାନଙ୍କର ସୁଆଦଟା ମୋତେ ଆମ ନାରୀମାନଙ୍କର ସୁଆଦ ପରି ନୁହେଁ ।''

ଏବଂ ଆଉଜଣେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ କହିଲା, ''ଆଜ୍ଞା, ଯେଉଁ ନାରୀ ମୋ'ରି ସମୟ, ମୋ'ରି ଯତ୍ନ ଓ ମୋ'ରି ଭର୍ତ୍ସନା ଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ା ହୋଇଛି, ମୁଁ ଏବେ ତାକୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖୁଛି। ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହେଲାଣି ଯେ ମୁଁ ଏଥର ଫେରିଯାଇ ମୋ' ନିଜ କ୍ଷେତରେ ଫସଲ ଲଗାଇବି। କାରଣ, ସେଠାରେ ଯେଉଁ ସତ୍ୟଟି ନିବାସଟିଏ ପାଇପାରିଛି, ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ ଏଠାରେ ଆଦୌ ଅବଧାରଣା କରି ପାରୁନାହିଁ। ଏକ ଆକୁଳତା ମୋତେ ମୋ' ଜୀବନକୁ ନେଇ ଭାବିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାରେ ଲାଗିଲାଣି। ତେଣୁ, ମୋ'ର ଫେରିଯିବା ଉଚିତ ଏବଂ ନିଜ ଗ୍ରାମଟିର ସେହି ବନ୍ଧୁତାପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ପରିପକ୍ୱ ହେବା ଉଚିତ।''

ଏହି ସବୁଥିରୁ ମୁଁ ବୁଝିପାରିଲି ଯେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ନୀରବତା ହିଁ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଛନ୍ତି; କାରଣ ବସ୍ତୁତଃ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ସତ୍ୟ ନିଜକୁ ଏକତ୍ର କରି ଗୁଚ୍ଛ କରି ଆଣେ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଏକ ଅଙ୍କୁରୋଦ୍‌ଗମ ହୋଇଥାଏ। ଏବଂ, ସର୍ବୋପରି, ଗୋଟିଏ ଶିଶୁର ମାତୃସ୍ତନ୍ୟପାନ ସମୟରେ ଯାହା ଘଟିଥାଏ, ସମୟର ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରହିଛି। କାରଣ, ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଏକାଧିକ ମାସ କାଳ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବାପରେ ଯାଇ ତା'ପ୍ରତି ଏକ ମାତୃସ୍ନେହ ସମ୍ଭବି ଆସିଥାଏ। ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ପିଲାଟି ବଢୁଛି ବୋଲି ତାକୁ ଦେଖି କିଏ କହିଦେଇ ପାରିବ ? କେହିବି କହି ପାରିବେନାହିଁ। କେବଳ ଯେଉଁମାନେ ଆଉ କେଉଁଠାରୁ ଆସି ଥାଆନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ଚିତ୍କାର କରି କହୁଥିବାର ଶୁଣା ଯାଇଥାଏ, ''ପିଲାଟି ବେଶ୍ ବଡ଼ ହୋଇ ଗଲାଣି !'' ମାତ୍ର ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ବଢୁଛି ବୋଲି ପିଲାଟିର ପିତା କିମ୍ବା ମାତା ମଧ୍ୟ କଦାପି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନଥିବେ। କେବଳ କାଳର ଆଧାରଟି ଉପରେ ହିଁ ପିଲାଟି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଛି; ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତା'ର ଯାହା ହେବାର ଥିଲା, ସିଏ ତାହାହିଁ ହୋଇଛି।

ଠିକ୍ ସେହିପରି ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କାଳର ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଥିଲା। ଏପରିକି ଗୋଟିଏ ଗଛ ମଧ୍ୟ କିପରି ବଢୁଛି, ତାହା ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ କାଳର ସାହାଯ୍ୟ ହିଁ ନେବାକୁ ହୋଇଥାଏ। ସେହି ଗୋଟିଏ ଦୁଆରରେ ଦିନ ପରେ ଦିନ ସେହି ଗୋଟିଏ ଗଛ ଆଗରେ ହିଁ ବସି ରହିବାକୁ ହୁଏ, ସେହି ଏକା ଶାଖାଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖରେ। କାରଣ, କେବଳ ଏହି ଧାରାରେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଗଛ ନିଜକୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଅବଜ୍ଞାତ କରାଇ ଆଣେ।

ଜଣେ କବି ଥିଲେ, ଯିଏ କି ଦିନେ ରାତିରେ ଆମେ ଆମ ଛାଉଣିରେ ନିଆଁ ଜଳାଇ ଏକାଠି ବସିଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ଗଛଟି ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ। ତଥାପି ମୋ'ର ଯୋଦ୍ଧାମାନେ କେଡ଼େ ଆଗ୍ରହରେ ତାଙ୍କ କଥାକୁ ଶୁଣିଥିଲେ। କେବଳ କେତେଟା ଗୁଳ୍ମଗଛ, ବାଙ୍ଗରା ପାମ୍ ଓ ଓଟଖିଆ ଘାସ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ମଣିଷ ଗଛ ବୋଲି ଆଗରୁ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖିନଥିଲେ।

କବି ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, ''ଗୋଟିଏ ଗଛ କହିଲେ ଯେ କ'ଣସବୁକୁ ବୁଝାଏ, ତୁମେ ସବୁ ସେକଥା କିଛି ଜାଣିନାହଁ। ଥରେ ଦୈବାତ୍ ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗଛ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି ଯାହାକି ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗାରୁଜା ଘର ଭିତରୁ ଚେର ଭିଡ଼ି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା। ଘରଟିରେ ଝରକା ନଥାଏ, ପୂରା ଖାଲି ପଡ଼ିଥାଏ। ଏବଂ, ତାହାରି ଭିତରୁ ହିଁ ଗଛଟି ଆଲୋକର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଡଙ୍କଟିଏ ପରି ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇଥାଏ। କାରଣ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି ସର୍ବଦା ବାୟୁସ୍ନାତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହେ, ଯେପରି ମାଛଟିଏ ପାଣିକୁ ଲୋଡ଼େ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଗଛ ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଦ୍ୱାରା ଅବଗାହିତ ହୋଇ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ କରେ। ତା'ର ଚେରମାନେ ମାଟିର ଗର୍ଭ ଆଡ଼କୁ ଭେଦି କରି ରହିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ଶାଖାମାନେ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଜାଲରେ ହିଁ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ରହି ଥାଆନ୍ତି। ଏହା ଗୋଟିଏ ସେତୁପରି ହୋଇ ଆମକୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର୍ଗମଣ୍ଡଳ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ଦେଇଥାଏ। ଜନ୍ମରୁ ହିଁ କୌଣସି ଆଖି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଗଛଟି ତଥାପି ନିଜର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଚେର ଓ ସିଅଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦେଇଥିଲା, କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ କେତେ ପରାକ୍ରମ ସହିତ ମାଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଗଛଟିର ସାତବଙ୍କା ଗଣ୍ଡିଟି ଉପରେ ହିଁ ତାହାର ସେହି ଦୀର୍ଘ ସଂଘର୍ଷର କାହାଣୀଟି ଲେଖା ହୋଇ ରହିଥିଲା। ପରିଶେଷରେ, ଛାତରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଫାଟ ମଧ୍ୟଦେଇ ତାହା ନିଜପାଇଁ ବାଟଟିଏ ତିଆରି କରି ନେଇଥିଲା ଓ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ସିଧା ସ୍ତମ୍ଭ ପରି ଆପଣାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଆଡ଼େ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନେଇଥିଲା। ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଗଛଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ଜଣେ ଇତିହାସକାର ସଦୃଶ ମୁଁ ତା' ବିଜୟର କୁଟିଳ ଅଗ୍ରଗତିପଥଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଠାବ କରି ଦେଖୁଥିଲି।

''ନିଜର ଅନ୍ଧାରଗର୍ଭରୁ ନିଷ୍କୃତି ଲାଭ କରିବାର ସେହି ଦୀର୍ଘ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ପ୍ରୟାସଟିର ପରିଚୟ ଦେଉଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥି ଓ ବକ୍ରତାଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଏକ ବଢ଼ିଆ ବିରୋଧାଭାସର ଅବତାରଣା କରି ଗଛଟି ବସ୍ତୁତଃ କେଡ଼େ ଗମ୍ଭୀର ଏବଂ ରାଜକୀୟ ଭାବରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲା, ଏବଂ ସତେଅବା ସୂର୍ଯ୍ୟର ତୃପ୍ତିବିଧାନ ସକାଶେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଭୋଜୀଉତ୍ସବର ଟେବୁଲ ପରି ଆପଣାର ପତ୍ରସମ୍ଭାରଟିକୁ ମେଲାଇ ରଖିଥିଲା। ସତେଅବା ସ୍ୱର୍ଗରାଜ୍ୟମାନେ ହିଁ ତାହାର ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଉଥିଲେ ଏବଂ ଦେବତାମାନେ ହିଁ ମହିମାମୟ ଭାବରେ ତାହାକୁ ପୁଷ୍ଟି ଯୋଗାଇ ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ।

''ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଭାତର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ସମୟରେ ମୁଁ ବୃକ୍ଷଟିକୁ ତାହାର ପ୍ରଶସ୍ତ ଭୂମିଟି ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସବାଅଗ ଶାଖା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଗି ଉଠୁଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଥିଲି। ସେହି ବୃକ୍ଷରେ କେତେ କେତେ ପକ୍ଷୀ ବସା ବାନ୍ଧି ରହିଥିଲେ; ସେହିମାନଙ୍କର କାକଳିରେ ସକାଳ ହେଉଣୁ ହିଁ ବୃକ୍ଷଟି ସଜୀବ ଏବଂ ଗୀତମୁଖର ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା। ତା'ପରେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଇଁ

ଆସିବା ପରେ ସିଏ ନିଜର ଏହି ସଞ୍ଚିତ ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରକୁ ହୁଗୁଳା କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲା । କୌଣସି ଦୟାବାନ୍ ମେଷପାଳକ ବୁଢ଼ା ଯେପରି ତା'ର ମେଷମାନଙ୍କୁ ପଡ଼ିଆ ଭିତରକୁ ପଘା ଫିଟାଇ ଛାଡ଼ିଦିଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଏବଂ ତା'ପରେ, ପତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ମିନାର ଏବଂ ଗବାକ୍ଷରେ ଭରା ବହୁହର୍ମ୍ୟଯୁକ୍ତ ମୋ'ର ସେହି ବୃକ୍ଷଟି ପୁନର୍ବାର ସନ୍ଧ୍ୟା ଆସିବାଯାଏ ଖାଲି ହିଁ ପଡ଼ି ରହୁଥିଲା ।''

ସିଏ ଏହିପରି ଭାବରେ କହିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ଓ ଆମେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରୁଥିଲୁ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଗଛକୁ ସେହିଭଳି ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଲାଗି ଅବଲୋକନ କରିବାର ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ରହିଛି, କାରଣ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ତ ବୃକ୍ଷଟି ଆମ ନିଜଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଚେର ମଡ଼ାଇ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭୂତ ହୋଇପାରିବ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପ୍ରକୃତରେ ନିଜ ହୃଦୟରେ ପତ୍ରଗୁଚ୍ଛ ଓ ପକ୍ଷୀସମ୍ପଦର ଏହି ସମ୍ଭାରଟିକୁ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଛି, ତାକୁ ତ ସମସ୍ତେ ଈର୍ଷା କରିବେ ହିଁ କରିବେ ।

ସେମାନେ ମୋତେ ପଚାରିଲେ, ''ଯୁଦ୍ଧ କେବେ ଶେଷ ହେବ କହିଲେ ! କାରଣ ଆମେ ମଧ୍ୟ ଏହିଭଳି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ । ସତକୁ ସତ କିଛି ହେବାଲାଗି ଆମର ବି ସମୟ ଆସିଗଲାଣି ।''

ବେଳେ ବେଳେ ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ଜଣେ ଫାଶ ବସାଇ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ବାଲି-କୋକିଶିଆଳି ଛୁଆକୁ ଧରିଥିବ; ଛୁଆଟି ଏଡ଼େ ସାନ ହୋଇଥିବ ଯେ, ଲୋକଟି ତାକୁ ତା'ର ହାତରୁ ହିଁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଶିଖାଇ ପାରୁଥିବ । ଅଥବା, ଗୋଟିଏ ହରିଣକୁ ହୁଏତ ପୋଷୁଥିବ (ଯଦି ସମ୍ଭବତଃ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହରିଣଟିର କୌଣସି ଘୃଣା ନଥାଏ) । ତା'ପାଇଁ ସେହି କୁନି କୋକିଶିଆଳିଟି ପ୍ରତ୍ୟହ ହିଁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ; ତା'ର ରେଶମ ପରି କଅଁଳ ରୁମଗୁଡ଼ିକ ଓ ବିନୋଦପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଢଙ୍ଗସବୁ ତା'ପାଇଁ ବହୁ ଖୁସୀର କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିବ । ସର୍ବୋପରି, ସେହି ପ୍ରିୟ ପ୍ରାଣୀଟିର ଖାଇବାପାଇଁ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ତା'ଠାରୁ କେତେ ନା କେତେ ଯତ୍ନ ଓ ସତର୍କ ଧ୍ୟାନ ମଧ୍ୟ ଦାବୀ କରୁଥିବ । ଏବଂ, ଆପଣା ହୃଦୟର ସରଳତା ଦ୍ୱାରା ପରିପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସିଏ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଭ୍ରମଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ବଶୀଭୂତ କରି ରଖିଥିବ, ଯେପରି ସିଏ ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ହିଁ ଦାନ କରୁଛି । ସିଏ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିବ ଯେ ତାହାର ଭଲ ପାଇବାଟା ହିଁ ଜୀବନଟିକୁ ପୋଷଣ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି ଏବଂ ତାକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଓ ଛାଞ୍ଚ ଦେଇ ତିଆରି କରି ଆଣୁଛି ।

ମାତ୍ର, ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦିନ ବି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା, ଯେତେବେଳେ କି ସାନ କୋକିଶିଆଳିଟା ଚମ୍ପଟ ମାରିଲା ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ଲୋକଟିର ଭଲ

ପାଇବାର ଜବାବ ସିଏ ଶେଷକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ କାହିଁକି ଦେଲା କେଜାଣି ? ଲୋକଟିର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଅରାଏ ଜାଗା ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯିବା ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ପଳାଇ ଯାଇ ମଧ୍ୟ ସିଏ ତଥାପି ବଞ୍ଚି ପାରିନଥିଲା, —ଏକ ଆକ୍ରମଣର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଜୀବନ ହରାଇଥିଲା — ପୂର୍ଣ୍ଣସମର୍ଥ ଭାବରେ ଆପଣାର ରକ୍ଷା କରି ପାରିଲାନାହିଁ । ଆମେ ଯେତେବେଳେ ସିଏ ଆଉ ନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲୁ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ଦେଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଅଦ୍‌ଭୁତ ମନ୍ତବ୍ୟ ମୋ'ର ମନେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ନିଜର ପୋଷା ଜୀବଟିକୁ ହରାଇ ସିଏ ଯେ କିପରି ଦୁଃଖରେ ଜୁଡୁବୁଡୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, ସେକଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ତା'ର ସାଥୀମାନେ ତାକୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଜନ୍ତୁକୁ ଧରି ଆଣି ପୋଷିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ଲୋକଟି ମନ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ଦେଇଥିଲା । ସିଏ କହିଥିଲା; ''ଧରିବାପାଇଁ ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଧରି ଆଣି ଭଲ ପାଇବା ପାଇଁ ହିଁ ବହୁତ ବହୁତ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।''

ଏହିପରି ଭାବରେ, ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାର ବ୍ୟର୍ଥତାକୁ ଥରେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ସେମାନେ ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର କୋକିଶିଆଳି ଏବଂ ହରିଣମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହିଭଳି କ୍ଷୁନ୍ନ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । କାରଣ, ଭଲ ପାଇବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ହୋଇ ପଳାଇ ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ କୋକିଶିଆଳି ସେମାନଙ୍କର ସେଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାଦ୍ୱାରା ମରୁଭୂମିଟିକୁ ସମୃଦ୍ଧ ହେବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରୁନଥିଲା ।

ମୋ'ର ଆଉଜଣେ ଲୋକ ମୋତେ ଆସି କହିଥିଲା : ''ମୋ' ପୁଅମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି, ଏବଂ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ କିଛି ଶିଖାଇ ପାରିଲିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କିଛିହେଲେ ଦେଲିନାହିଁ । ତେବେ, ମଲାପରେ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠାରେ ବାସ ଅଛି କେଜାଣି ?''

ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯାବୁଡ଼ି ଧରି ମୁଁ ତା'ପରେ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍ତରେ ମୋ' ଫଉଜଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି; - ଝଡ଼ରୁ ପ୍ରସୂତ ବର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ସାମୟିକ ସେହି ନଦୀଗୁଡ଼ିକ ବାଲି ଭିତରେ ଅଚିରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଗଲାପରି ଏହି ଫଉଜଟି ମଧ୍ୟ ମରୁଭୂମି ଭିତରେ ଲୀନ ହୋଇ ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥାଏ । ହିଁ, ସେହି ନଦୀମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଶଯ୍ୟାରେ କୌଣସି କାଦୁଅମାଟି ନଥିବାରୁ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ସେହିପରି ନିଷ୍ଫଳ ଭାବରେ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି; କାରଣ ଆପଣାର ଦୁଇଟିଯାକ ତଟରେ ସେମାନେ ଆପଣାକୁ କେବେହେଲେ ଘାସ, ବୃକ୍ଷ ଅଥବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟରୂପେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିପାରି ନଥାନ୍ତି ।

ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ମୋ'ର ସେହି ଫଉଜଟି ଆପଣାକୁ ଏକ ମରୂଦ୍ୟାନରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେବ ବୋଲି ଏକଦା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲା, ଯେପରିକି ମୋ'ର ରାଜପ୍ରାସାଦଟି

ଆପଣାର ବହୁବିସ୍ତୃତ ବାସସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ଆହୁରି ଅଧିକ କମନୀୟ ହୋଇ ରହିପାରିବ । ଏବଂ, ଲୋକମାନେ ସେଇଟିର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଇ ''ଏହି ସଦ୍ୟବିଜିତ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳର ପାମ୍-ଅରଣ୍ୟଗୁଡ଼ିକରୁ ଏବଂ ଲୋକେ ହାତୀଦାନ୍ତ ଉପରେ କାରୁକାମ କରୁଥିବା ସେହି ଗାଆଁଗୁଡ଼ିକରୁ ଆସୁଥିବା ସୁଗନ୍ଧଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁର ଲାଗୁଛି'' ବୋଲି କହି ପାରୁଥାନ୍ତେ ।

କିନ୍ତୁ, ଆମେ ଯେ ବସ୍ତୁତଃ କ'ଣସବୁ ଅଧିକାର କରୁଛୁ, ସେବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ନବୁଝି ମଧ୍ୟ ଆମେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲୁ ଏବଂ ସମସ୍ତେ ଆମେ ଫେରି ଆସିବୁ ବୋଲି ଉତ୍‌କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଚିତ୍ରଟି କ୍ରମଶଃ ମରି ମରି ଯାଉଥିଲା; ଆଉ କୌଣସି ଜାଦୁ କୌଶଳ ଦ୍ୱାରା ଭିଆଇ ହେଉନଥିବା ଓ ବହୁବିଧ ବସ୍ତୁର ଅସାଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ପରି ହିଁ ତାହା ମରି ମରି ଯାଉଥିଲା ।

ସେମାନେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥାନ୍ତି: ''ଏହି ଅଜ୍ଞାତ ମରୁଦ୍ୟାନଟିକୁ ଅଧିକାର କରିନେବା ଦ୍ୱାରା ଯଦି ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ଧନର ମଧ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ହେବୁ, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ଆମର କ'ଣ ଲାଭ ହେବ ? ଏହା ଆମକୁ କିପରି ବା ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧି ଆଣିଦେବ ? ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆମ ଗାଆଁଗୁଡ଼ିକର ନିଜ ଗୃହଟିରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ସେହି ଶାନ୍ତିଟି ମଧ୍ୟକୁ ଯଦି ଥରେ ପ୍ରକୃତରେ ଫେରିଯାଇ ପାରିବା, ତେବେ ଏହି ବିଷୟଟି କେଉଁପ୍ରକାରେ ଲାଭବାନ୍ କରାଇ ପାରିବ ? ଯିଏ ସେହି ଗୃହଟିରେ ସତକୁ ସତ ବାସ କରୁଛି, ଯିଏ ନିଜର ପାମ୍‌ଗଛଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ତୋଳି ଆଣି ପାରୁଛି ଏବଂ ନିଜ ଗାଆଁର ଝରଣାଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ନିଜ ବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଧୋଇ ପାରୁଛି, କେବଳ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସିନା ଯାହାକିଛି ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବ !''

- ୧୧ -

ହଁ, ସେମାନେ ଭୁଲ୍ କରି ପକାଇଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍‌କୁ ଆଣିବାପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ କରି ପାରିଥାନ୍ତି ? ଯେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱାସ ଆପଣାକୁ ଜାଳି ପୋଡ଼ି ପକାଏ, ସେତେବେଳେ ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ପଞ୍ଚତ୍ୱପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ତା'ପରେ ନିଷ୍ଫଳ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ଚାଲିଗଲେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ; କାରଣ ସେହିମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହଦ୍ୱାରା ତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଗଢ଼ା ହୋଇଥାଏ । ତାହା କେବଳ ଏକ ଭ୍ରମ ଉପରେ ହିଁ ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ

ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କଦାପି କହି ହେବନାହିଁ। ଅଲିଭ୍ ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକର ଏକ ତୋଟା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ କୁଟୀରକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି ନିଜ ଭିତରେ ପ୍ରୀତିର ଏକ ପୁଲକ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ତାହାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥାନ୍ତି। ମାତ୍ର, ଯଦି ଏଭଳି ଆଉଗୋଟିଏ ଦିନ ମଧ୍ୟ ଆସେ, ଯେତେବେଳେ କି ସିଏ ଅନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ସ୍ଥାନ ପରି ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଧାଡ଼ିଏ ଅଲିଭ୍ ଗଛ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ କୁଡ଼ିଆଘର ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖି ପାରେନାହିଁ, — ସେହି କୁଡ଼ିଆ ବର୍ଷାବେଳେ ତାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ଥାନଟିଏ ହିଁ ଦେଇପାରୁଛି, ଯେତେବେଳେ କେବଳ ଏତିକି ବ୍ୟତୀତ କୁଡ଼ିଆଟିର ତା'ପାଇଁ ଆଉ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥାଏ, - ତେବେ ସେହି ରାଜ୍ୟଟି ବିକ୍ରୀ ହୋଇଯିବାରୁ ଅଥବା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରୁ ତାହାକୁ ରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ସେତେବେଳେ ଆଉ କିଏ କାହିଁକି କେଉଁଠାରୁ ଆସିବ ? କାରଣ, ସେତେବେଳେ ସେହି ବିକ୍ରୀ ହୋଇ ଯିବାରୁ କୁଡ଼ିଆଘରଟିରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ସୁବିଧା ଏବଂ ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହିଁ ହେବନାହିଁ।

ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ କୌଣସି ରାଜ୍ୟର କର୍ତ୍ତା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କର ଏବଂ ଦେଖ, ସିଏ କିପରି ଏକ କାକରସିକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୁଷକାଳରେ ସେଠାରେ ପଦଚାରଣା କରୁଛି ଏବଂ ସେଥିରୁ ଆଦୌ କିଛି ଗ୍ରହଣ କରୁନାହିଁ କିମ୍ବା ତା' ସମ୍ପତ୍ତିର ଆଦୌ କୌଣସି ବିଶେଷ ସୁବିଧାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୋଗ କରୁନାହିଁ। ସିଏ ସେତେବେଳେ ତା'ର ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛି ବୋଲି ତୁମେ ହୁଏତ ଭାବିବ, କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତା'ର ଆଉ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗୁନାହାନ୍ତି ଏବଂ, (ଯଦି ବର୍ଷା ହୋଇଥିବ) ଯେକୌଣସି ମୂଲିଆର ଗୋଡ଼ ପରି ତା'ର ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ପଙ୍କ ଭିତରେ ପୋତି ହୋଇ ପଡୁଛନ୍ତି। ପୁନଶ୍ଚ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ବୁଲୁଥିବା ଯେକୌଣସି ମାମୁଲି ମଣିଷ ପରି ସିଏ ମଧ୍ୟ କାକରରେ ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିଥିବା ବୃକ୍ଷଶାଖା ଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ବାଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଡ଼େଇ ଆଡ଼େଇ ବାଟ ଚାଲୁଛି। ଏବଂ, ଚାଲି ଯାଉଥିବା ଏହି ନୀଚା ରାସ୍ତାରୁ ସିଏ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତିର ହୁଏତ ଦଶମାଂଶକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ। ତଥାପି, ସିଏ ଯେ ଏହି ସ୍ଥାନଟିର ମାଲିକ, ସେହି ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ସଜ୍ଞାନ ହୋଇ ରହିଛି।

ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଯଦି ତୁମେ କେବେ ରାସ୍ତାରେ ଭେଟିବ ଓ ଯଦି ସିଏ ତୁମ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଚିହ୍ନିନେଇ ପାରିବ। ଶାନ୍ତ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସୀ; ସିଏ ଯେ ସ୍ୱୟଂ ସେହି ଜାଗିରିଟିର ମାଲିକ, ତା' ଚାରିପାଖରେ ସବୁକିଛି ତାହାକୁ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟଟିକୁ ଦେଇ ଯାଉଥିବେ। ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲଗାଉ ନଥିବ। ତା' ହାତଗୁଡ଼ିକ ଶୂନ୍ୟ ରହିଥିବ, ମାତ୍ର

ତା'ର ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ଅଭାବ ନଥିବ। ତା'ର ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହିସବୁ ଯଅକ୍ଷେତ, ତୃଣଭୂମି ଓ ପାମ୍ ତୋଟା ତାକୁ ନିଦକ ଭାବରେ ପୁଷ୍ଟ କରି ରଖିଥିବେ। କ୍ଷେତମାନେ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିବେ, ଅମାରଗୁଡ଼ିକର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିନଥିବ ଏବଂ ଶସ୍ୟ ଅମଳ ହେଉଥିବା ଜାଗାଗୁଡ଼ିକରୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଆଲୋକର ଗୋଟିଏ ରଶ୍ମି ମଧ୍ୟ ଚକଚକ ହେଉନଥିବେ। ତଥାପି ଏସବୁ ତାହାର ହିଁ ସମ୍ପତ୍ତି ହିସାବରେ ତା' ହୃଦୟ ଭିତରେ ତାଲା ପଡ଼ି ରହିଥିବେ। ନିଜର ଏକାନ୍ତ ବାଟଟିରେ ପହୁଣ୍ଡ ପକାଇ ଯାଉଥିବା ଆଦୌ କୌଣସି ଅନାମଧେୟ ଯିଏସିଏ ହିସାବରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସିଏ ଏକ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଭଳି ହିଁ ନିଜର ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଚାଲି ଯାଉଥିବ।

ଯିଏ ମଣିଷକୁ କେବଳ ସିଏ କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଦେଖେ ଏବଂ ଭ୍ରମ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଯେ, କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟଟି, ବାସ୍ତବ ଅଭିଜ୍ଞତାଟି କିମ୍ବା ଅମୁକ ବା ଅମୁକ ବିଶେଷାଧିକାରଟି ହିଁ ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟଟିକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଦିଏ, ଆମେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଅନ୍ଧ ବୋଲି ହିଁ କହିବା । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯାହାକିଛିକୁ କାମରେ ଲଗାଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟ ମୋଟେ ଦିଅନ୍ତିନାହିଁ; କାରଣ ଆମର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଏହି ଏକାକୀ ପଥିକଟି ନିଜ ହାତରେ ମକଚି ବାହାର କରିଥିବା ପୋଷେ ଗହମକୁ ଅଥବା ଗଛରୁ ତୋଳି ଆଣିଥିବା ଫଳଟିକୁ ହୁଏତ ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲଗାଉନାହିଁ। ଯିଏ ମୋ'ର ଆଦେଶ ପାଳନ କରି ମୋ' ସାଙ୍ଗରେ ଏଠି ଲଢ଼ାଇ କରିବାକୁ ଆସିଛି, ସିଏ ସମ୍ଭବତଃ ନିଜ ପ୍ରିୟାର ସ୍ମୃତିରେ ହିଁ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଛି। ତାହାକୁ ସିଏ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ, ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁନାହିଁ ଅଥବା ଆପଣାର ବାହୁଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ତାକୁ ଯାବୁଡ଼ି ଧରି ବି ପାରୁନାହିଁ। ଏବଂ, ଉଷାର ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିରେ, ଯେତେବେଳେ ଏଠି ପୁରୁଷଟି ଏହି ଶୂନ୍ୟବିସ୍ତାର ମଧ୍ୟରୁ ଗଭୀର ନିଃଶ୍ୱାସମାନ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ଓ ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକର ଆକର୍ଷଣକୁ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ସେତେବେଳେ ପ୍ରେମିକାଟି ବହୁଦୂରରେ ନିଜ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ପୃଥିବୀଟି ବିଷୟରେ କ୍ୱଚିତ୍ ଚେତା ହୋଇ ରହିଛି; ସତେଅବା ନିଜର ଶଯ୍ୟାଉପରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ବା ମୃତବତ୍ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି। ପୁରୁଷଟି ତଥାପି ତାହାରି ସ୍ମୃତି ଭିତରେ ହିଁ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଛି। ପ୍ରେମିକା ଲାଗି ରହିଥିବା ତା'ର ପ୍ରେମ ସତେଅବା ଜଡ଼ବତ୍ ପଡ଼ିରହିଛି ଏବଂ ଅମାର ଭିତରର ଗହମ ପରି ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି। ସିଏ ଏଠାରେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ତାକୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ଦେଉଛନ୍ତି, ତା' ଗୃହଟିର ହୃଦୟ ପରି ହୋଇଥିବା ଜଳରାଶିର ଫୁଲି ଉଠୁଥିବା ଶବ୍ଦଟି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ସନ୍ତାପିତ କରି ପକାଉଛି, ମାତ୍ର ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ସେ ଆଦୌ ଶୁଣି ପାରୁନାହିଁ। ଏବଂ, ତାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଭିନ୍ନରୂପେ ତିଆରି କରୁଥିବା ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଓଜନଟା ମଧ୍ୟ ତା' ଉପରେ ଲଦା ହୋଇ ରହିଛି।

ତୁମର ଜଣେ ବନ୍ଧୁର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଘଟେ, ଯାହାଙ୍କ ସହିତ ହୁଏତ ତୁମର ହଠାତ୍ ଭେଟ ହୋଇଯାଏ, ଯିଏକି ନିଜର ପୀଡ଼ିତ ଦୁହିତାଟି ଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ହିଁ ହୃଦୟଭିତରେ ବହନ କରି ରହିଥାନ୍ତି । ଝିଅଟିର ଦେହର ଜ୍ୱରକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବାଲାଗି ସେ ତା'ର ହାତଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁନଥାନ୍ତି, ଯାହାର କଷ୍ଟଜନିତ କୁନ୍ଥନଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ଶୁଣି ପାରୁନଥାନ୍ତି । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଆଦୌ କିଛି ବଦଳି ଥିଲାପରି ବୋଧ ହେଉନଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ ସିଏ ସତେଅବା ସେହି ରୋଗିଣୀ ଝିଅଟିର ବୋଝଦ୍ୱାରା ଭାରି ନଇଁ ଯାଇଥିବା ପରି ଜଣା ପଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି, ସେହି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟି, ଯିଏକି ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବଂଶଧର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସକଳାଙ୍ଗ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରୁନଥିବ, ତାହାର ସମ୍ପଦ ଅର୍ଥାତ୍ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରୁନଥିବ ବା ସେଗୁଡ଼ିକରୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଲାଭବାନ୍ ବି ହେଉନଥିବ । ତଥାପି, ନିଜର ହୃଦୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସକାଶେ ହିଁ ନିଜକୁ ସଂବର୍ଦ୍ଧିତ ଏବଂ ପରିପୁଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ; ଠିକ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଅଧିପତି ପରି, ପୀଡ଼ିତା ଦୁହିତାଟିର ସେହି ବାପଟି ପରି ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପରି ଯାହାର ପ୍ରିୟତମାଟି ବହୁଦୂରରେ ରହିଥିଲେ କିମ୍ବା ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯାହାକୁ ତା'ର ପ୍ରେମ ହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ସମ୍ପଦବାନ୍ କରି ରଖିଛି, — ତାହାରି ପରି ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ । ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ, ବସ୍ତୁର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପୃଥିବୀରେ ଯାହାକିଛି ଯଥାର୍ଥତା ବହନ କରୁଥାଏ ।

ବସ୍ତୁତଃ, ମୋ' ଗାଆଁର ସେହି କମାରଟି ପରି ଆହୁରି ଅନେକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ଯିଏ କି ଦିନେ ଆସି ମୋତେ କହିଥିଲା: "ମୁଁ ଯାହାସହିତ ଆଦୌ ସଂପୃକ୍ତ ନୁହେଁ, ସେବିଷୟରେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଖାତିରି ମଧ୍ୟ କରେନାହିଁ । ବାସ୍, ମୋ' ଚାହା ଓ ମୋ' ଚିନି ମୋତେ ମିଳୁଥାଉ, ମୋ' ଗଧଟିକୁ ଖାଇବା ଲାଗି ଭଲ ଚାରା ମିଳି ଯାଉଥାଉ, ମୋ'ର ସୁଯୋଗ୍ୟା ପତ୍ନୀଟି ସବୁବେଳେ ମୋ' ପାଖରେ ଥାଉ ଓ ମୋ' ପିଲାମାନେ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ବଢୁଥାଆନ୍ତୁ ଓ ଅଧିକ କମନୀୟ ଦେଖା ଯାଉଥାଆନ୍ତୁ, - ମୋ' ଜୀବନର ପାତ୍ରଟି ଯଦି ଏତିକି ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିପାରିବ, ତେବେ ମୋ'ର ତା'ଠାରୁ ଆଉ କିଛି ଅଧିକ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ତେବେ, ପୃଥିବୀଟାରେ କାହିଁକି ଏତେସବୁ ବୃଥାଡମ୍ବର ଲାଗିରହିଛି କେଜାଣି ?"

ମାତ୍ର, ଯଦି ସିଏ କେବଳ ନିଜର ଘରଟିରେ ହିଁ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବ, କାହାରି ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନରଖିବ ବା ବହୁଦୂରରେ ମରୁଭୂମି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ତମ୍ବୁ ପକାଇ ନିଜର ଘରସଂସାରଟି ସହିତ ହିଁ କିଳିହୋଇ ରହିଥିବ, ତେବେ ସିଏ ସେତିକିରେ ମଧ୍ୟ କିପରି ସୁଖରେ ରହିପାରିବ ? ତେଣୁ, ଏହିପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତା'ର ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ

ସଂଶୋଧନ କରୁ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିଥାଏ। ତାକୁ ମୁଁ ପଚାରେ, ''ମନେ କର ଯେ ଅନ୍ୟ ତମ୍ବୁଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ତୁମର ଭେଟ ହେଲା, — ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ତୁମକୁ ହୁଏତ କିଛି କହିବାକୁ ରହିଥିବ, — ସେମାନେ ତୁମକୁ ମରୁଭୂମିର କିଛି ସମ୍ବାଦ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବେ .....!''

କାରଣ, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରଜାବର୍ଗ, ମୁଁ ଯେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖିଛି, ସେକଥା ତୁମେମାନେ କଦାପି ଭୁଲି ଯିବନାହିଁ। ଦେଖିଛି, ତୁମେମାନେ ନିଆଁଟିଏ ଜାଳି ତା'ର ଚାରିପାଖରେ ବସିଛ, ସେହି ନିଆଁରେ ମେଣ୍ଢା ବା ଛେଳିଟିଏ ରୋଷ୍ଟ କରିଛ। ହଁ, ତୁମମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ମଧ୍ୟ ମୋ' କାନରେ କିଛି କିଛି ପଡ଼ିଛି। ତା'ପରେ, ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ମୁଁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଖୋଜ ବଢ଼ାଇ ତୁମମାନଙ୍କର ଆହୁରି ନିକଟକୁ ଯାଇଛି। ହଁ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତକଥା ଯେ, ତୁମେମାନେ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କଥା ହୋଇଛ, ଜଣକର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଆଉଜଣକର ବେରାମ ବିଷୟରେ ଦୁଃଖସୁଖ ହୋଇଛ, — ମାତ୍ର ବଡ଼ ନିସ୍ତେଜ ଏବଂ ନିରୁତ୍ସାହିତ ଭାବରେ ଯାହାକିଛି କଥା ହୋଇଛ। ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ବହିରାଗତ ଭାବରେ ହୁଏତ କେହି ଜଣେ ବାଟୋଇ ଦୂରରୁ ଆସି ତୁମମାନଙ୍କ ମେଳ ଭିତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି, ଏବଂ କୌଣସି ଏକ ଦୂର ରାଜ୍ୟର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନାନା କଥାମାନ ତୁମ ଆଗରେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ତୁମମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ସଂଜୀବିତ ହୋଇ ଉଠିଛି। ସିଏ ତୁମମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ରାଜାଙ୍କର ଧଳା ହାତୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ବା ପାଞ୍ଚଶହ କୋଶ ଦୂରରେ ଥିବା କୌଣସି ରାଜାଝିଅର ବିଭାଘର ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଛନ୍ତି। ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କର ନାମଟି ମଧ୍ୟ ତୁମମାନଙ୍କ କାନକୁ ଭାରି ଅପରିଚିତ ଲାଗିଛି। କିମ୍ବା, ସେମାନେ ଆମ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କେତେକଥା କହିଛନ୍ତି। ଅଥବା, ସିଏ ଦେଖିଥିବା ଏକ ଅଜ୍ଞାତ ଧୂମକେତୁ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି, — ବା ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଲୋକମାନେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିବା ସାହସ ବିଷୟରେ କହିଛନ୍ତି। ଭଲ ପାଇବାର କେତେ କେତେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଆଣି କହିଛନ୍ତି। କେତେକ ଅନ୍ୟ ଜାତି ତୁମମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରୁଥିବାର ଓ ଆହୁରି କେତେକ ତୁମମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିବା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି। ଏହିପରି ଭାବରେ ଦୂରଦୂରନ୍ତର ନାନା ବସ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟାପାର ସହିତ ତୁମାମାନଙ୍କର ଡୋର ଲାଗିଯାଇଛି, ତୁମମାନଙ୍କର ମନ ତଦ୍ୱାରା ଆହୁରି କେତେ କେତେ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଇଛି ଏବଂ ତୁମର ବିପନ୍ନ ଅଥଚ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ତମ୍ବୁଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ଯାବତୀୟ କଥାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ମଧ୍ୟ ନେଇଛନ୍ତି। ତୁମେମାନେ ସତେଅବା ବହୁତ ବହୁତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଏପରି ଏକ ବୃହଦ୍ ଜାଲଭିତରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଯାଇଛ, ଯାହାକି ସତେଯେପରି କିଏ କିମିଆ କରିଦେଲା ପରି ତୁମମାନଙ୍କୁ ନିଜଠାରୁ ଆଉକିଛି

ବୃହତ୍ତର ଓ ବ୍ୟାପ୍ତତରକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିନେଇଛି । କାରଣ, ତୁମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ବ୍ୟାପ୍ତି ଏବଂ ବିସ୍ତୃତିର ଅବଶ୍ୟ ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି ଏବଂ କେବଳ ଏହିସବୁ କଥା ହିଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ତାହା ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବେ ।

ଉତ୍ତର ଆଫ୍ରିକାର ସେହି ତିନିହଜାର ଆଦିମଜାତୀୟ ଶରଣାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଦଶା ହୋଇଥିଲା, ସେକଥା ମୋ'ର ଖୁବ୍ ମନେଅଛି । ସହରର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ମୋ' ବାପା ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଶିବିରରେ ରଖାଇଥିଲେ । କାରଣ, ସେମାନେ ଆମ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ମିଶନ୍ତୁ ବୋଲି ବାପା ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲେ । ବାପା ଦୟାର୍ଦ୍ରହୃଦୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ବସ୍ତ୍ର ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲେ, ଚାହା ଓ ଚିନି ମଧ୍ୟ ଆଣି ଦେଲେ । ମାତ୍ର ନିଜର ଏହି ଉଦାରତା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି କାମ ଦାବୀ କରିନଥିଲେ । ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଜୀବନଧାରଣ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲାନାହିଁ ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଏପରି କହି ପାରିଥାନ୍ତା, "ମୁଁ ଯେଉଁସବୁ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ନୁହେଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୁଁ ମୋଟେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରେନାହିଁ । ବାସ୍, ମୋତେ ମୋ' ଚାହା ଏବଂ ଚିନି ମିଳି ଯାଉଥିଲେ ହିଁ ହେଲା, ମୋ' ଗଧଟି ଉତ୍ତମରୂପେ ଖାଇବାକୁ ପାଉଥିବ, ମୋ' ପତ୍ନୀ ମୋ' ପାଖରେ ଥିବ, ମୋ' ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହେଉଥିବେ, ଭଲ ଭାବରେ ଥିବେ, - ତେବେ ମୋ' ସୁଖର ପାତ୍ରଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବ, — ମୋ'ର ଆଉ କିଛିହେଲେ ଲୋଡ଼ା ନଥିବ !"

ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କୁ କିଏ କାହିଁକି ସୁଖୀ ବୋଲି କହିବ ? ବେଳେ ବେଳେ, ମୁଁ ନିଜେ କିଛି କରି ପାରିବି ବୋଲି ମୋ' ବାପା ମୋତେ ସେମାନଙ୍କର ଆବାସସ୍ଥାନକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଉଥିଲେ । କହୁଥିଲେ, "ଦେଖ୍, ସେମାନେ ପୂରା ଗୋରୁ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ତୁଚ୍ଛା ପଚିଯିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଶରୀରରେ ନୁହେଁ, ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରେ ହିଁ ସଢ଼ି ପଚି ଯାଉଛନ୍ତି ।"

କାରଣ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ କୌଣସି କିଛିର କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା । ପଶାପାଲିର କାଠି ଉପରେ ତୁମେ କଦାପି ନିଜର ଭାଗ୍ୟକୁ ବାଜି ରଖିବନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଏକ ଉତ୍ତମ କଥା ଯେ, ପଶାକାଠି ପକାଇବା ମାତ୍ରକେ ତୁମ ଭିତରେ ଏକ ବହୁବିସ୍ତୃତ ରାଜ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି, ବହୁତ ପଶୁଧନ, ହୁଏତ କେବେହେଲେ ଯାହା ତୁମର ହସ୍ତଗତ ହେବନାହିଁ, ସେହିପରି ସୁନାର ଛଡ଼ ଓ ହୀରାମାନଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଗ୍ରତ କରାଇ ଆଣୁଥିବ । କାରଣ, ତୁମପାଇଁ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ କେଉଁଠି ନା କେଉଁଠି ସେଗୁଡ଼ିକର ଅବଶ୍ୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିଛି । ମାତ୍ର, ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦିନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ, ଯେତେବେଳେ କି ପଶାକାଠି ଆଉ କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣିବନାହିଁ, — ଏବଂ ତା'ପରେ ଆଉ କୌଣସି ପଶାଖେଳ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ।

ଏଣୁ, ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମେ ଏତେ ସଦୟ ଆଚରଣ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲୁ, ମାତ୍ର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆଉ ଆଦୌ କିଛି କହିବାକୁ ରହିଲାନାହିଁ । ନିଜ ନିଜର ପାରିବାରିକ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ କହିସାରିବା ପରେ (ସେଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବଦା ସେହି ଏକାଭଳି ହି ଥିଲା) ଏବଂ ଏକ ଆରେକ ଆଗରେ ବହୁବାର ନିଜନିଜର ତମ୍ବୁଗୁଡ଼ିକର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇ ସାରିବାପରେ (ସେମାନଙ୍କର ସବୁଯାକ ତମ୍ବୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକାଭଳି ହିଁ ଥିଲେ) ଆଉ କହିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବିଷୟ ମିଳୁନଥିଲା । ସେମାନେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଆଶା କରୁନଥିଲେ, କିଛିର ଆଶଙ୍କା କରୁନଥିଲେ, ନୂଆ କରି ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ କିଛି ନଥିଲା । ଏବଂ, ଏଣିକି କେବଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାମୁଲି ମତଲବଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ହିଁ ସେମାନେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ: '' ମୋ' ପୁଅ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛି ଜାଣିଛୁ କି ?'' ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ନିଜ ଖାଇବା କୁଣ୍ଡଟା ପାଖରେ ବିଛା ହୋଇଥିବା କୁଟା ଉପରେ ଅଳସ ଭାଙ୍ଗି ଗଡୁଥିବା ଏହି ମନୁଷ୍ୟପଲଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କେଉଁ ବାସନା ଗତିଶୀଳ କରି ପାରିଥାନ୍ତା ? ଖାଦ୍ୟଲାଗି ବାସନା ? ଖାଦ୍ୟ ତ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଗି ବାସନା ? ମାତ୍ର, ନିଜ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂସାରଟିର ସୀମାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ସେମାନେ ତ ପୂରାପୂରି ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ; —ଅନେକ ସମୟରେ ଯେଉଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଧନୀମାନଙ୍କର ସକଳ ପ୍ରାଣପ୍ରେରଣାକୁ ଶୋଷି ନେଇଥାଏ, ସେମାନେ ସେହି ଅତିମାତ୍ରାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଭିତରେ ତ ବୁଡ଼ିକରି ହିଁ ରହିଥିଲେ । ନିଜ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିବାର ବାସନା ? ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ତ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଆଉ କେହିହେଲେ ନଥିଲେ !

ମୋତେ ମୋ' ବାପା କହିଲେ: ''ତୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏକାକୀ ଗୋଟାଏ ବେତ ଧରି ଏଠାକୁ ଆସିପାରିବୁ, ଏହି ଶିବିରର ଏପାଖରୁ ସେପାଖଯାଏ ଚାଲିଯିବୁ, -ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ବେତପ୍ରହାର ବି କରିପାରିବୁ, ମାତ୍ର ତାହାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସ୍ୱରୂପ ସେମାନେ କେବଳ ଦଳେ କୁକୁରଙ୍କ ପରି ଗଅଁ ଗଅଁ ହେବେ ସିନା, — ଆଉ କିଛିହେଲେ କରି ପାରିବେନାହିଁ; ତୋ' ଆଗରୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ହୁଏତ ଖସି ଯାଉଥିବେ, ଅଥବା ଠିକ୍ କୁକୁରଙ୍କ ପରି କାମୁଡ଼ିବେ ବୋଲି ରାମ୍ପି ବିଦାରି ହେଉଥିବେ, ମାତ୍ର ତଥାପି ସାହସ କରୁନଥିବେ । କେହି ଜଣେ ହେଲେ ଆତ୍ମବଳି ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିବ ଏବଂ ତେଣୁ ତୋତେ କେହି କାମୁଡ଼ି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ତୁ ନିଜର ବାହୁ ଦୁଇଟାକୁ ଏକାଠି କରି ଆଣିବୁ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖିବୁ । ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଘୃଣା ହିଁ କରିବୁ ।''

ସିଏ ପୁଣି କହିଲେ : ''ତୋ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, କେବଳ ଚର୍ଷୁ ! ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଆଉ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ବଞ୍ଚି ରହିନଥିବ । ହିଁ, ସେମାନେ ପଛଆଡୁ ଆସି ହୁଏତ ତୋ' ପିଠିରେ ଛୁରା ଭୁଷି ଦେଇ ପାରିବେ, ମାତ୍ର ସେମାନେ କଦାପି ତୋ' ଆଖିର ସାମନା କରି ପାରିବେନାହିଁ ।''

ତଥାପି ଧୀରେ ଧୀରେ ମୃତ୍ୟୁଆଡ଼କୁ ନେଇ ଯାଉଥିବା ଏକ ରୋଗ ପରି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଶତ୍ରୁତା ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା; ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କିସମର ଶତ୍ରୁତା, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ଦୁଇ କଳହରତ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦେଇନଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ତା' ପଡ଼ୋଶୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିୟୋଜିତ କରି ରଖିଥିଲା । କାରଣ, ସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟସାମଗ୍ରୀରୁ ନିଜର ଭାଗଟିକୁ ଭୁଞ୍ଜିସାରିବା ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅପର ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧେ ଭାଗକୁ ହଡ଼ପ କରିନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା । ନିଜ ନିଜ ଖାଇବା ଗାଡ଼ଟିର ଚାରିପାଖରେ ଅଣ୍ଟାଳି ବୁଲୁଥିବା କୁକୁରମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସମ୍ଭବତଃ ହଠାତ୍, ସେମାନେ ଯାହାକୁ ''ନ୍ୟାୟ'' ବୋଲି କହୁଥିଲେ, ତାହାରି ବଳରେ ପରସ୍ପରକୁ ଜୀବନରୁ ମାରିଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବିଚାର ଅନୁସାରେ ନ୍ୟାୟ କହିଲେ ସର୍ବୋପରି ସମାନତାକୁ ବୁଝାଉଥିଲା ଏବଂ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଆଉଜଣକ ଠାରୁ ଅଧିକ ହେବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ତାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୃଶଂସ ଭାବରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦଳିହୋଇ ଯିବାକୁ ପଡୁଥିଲା ।

ମୋ' ବାପା କହିଥିଲେ, ''ଯଦି କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ନିଜକୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇ ପାରିଲା, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପଲଟା ତାକୁ ଦେଖିଲେ ହିଁ ଘୃଣାରେ ଜଳି ଉଠେ । କାରଣ, ଗୋଟାଏ ପଲର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଆକାର ନଥାଏ, ତାହା ଏକାବେଳେକେ ସବୁଆଡୁ କଷି କରି ଟାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ଏବଂ ଯାବତୀୟ ସୃଜନାତ୍ମକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିଦିଏ । ହଁ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନେକଙ୍କର ସମୂହଟାକୁ ଦଳିଦେବା ମଧ୍ୟ ଏକ ମନ୍ଦ କଥା, — କିନ୍ତୁ ତାହାକୁ କଦାପି ଦାସତ୍ୱର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଖରାପ ପ୍ରକାର ବୋଲି କହିବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ପଲଟା ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଳି ଶେଷ କରି ଦେବାକୁ ବାହାରେ, ଆମେ ସେଇଟିକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଖରାପ ପ୍ରକାରର ଦାସତ୍ୱ ବୋଲି ଜାଣିବା ।''

ଏଇଥି ସକାଶେ ହିଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସଜ୍ଞା ନିରୂପିତ କରା ଯାଇଥିବା ଏକାଧିକ ଅଧିକାରର ଦୁହାଇ ଦେଇ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଛୁରୀଗୁଡ଼ିକୁ କେତେ ଲୋକଙ୍କର ପେଟ ଭିତରକୁ ଭୁଷି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା, ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟହ ରାତିରେ ଏକାଧିକ ଶବ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସକାଳ ହେଲେ ସେମାନେ ଶବଗୁଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଟାଣି ବାହାର କରୁଥିଲେ, ସତେଅବା କଚଡ଼ା ଓ ଆବର୍ଜନା ପରି ବାହାର କରି ଆଣୁଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଶିବିରଟିର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଜମା କରା ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସେଠାରୁ ଆମ ମେହେନ୍ତରମାନଙ୍କର ଗାଡ଼ୀଉପରେ ଲଦା ହୋଇ ତାହା ଅନ୍ୟତ୍ର ଯାଉଥିଲା । ଏବଂ, ମୋ' ବାପାଙ୍କର କହିଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମୋ'ର ଭଲ ଭାବରେ ମନେ ଅଛି : ''ସେମାନେ ଭାଇ ପରି ହୋଇ ରହନ୍ତୁ

ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ସୌଧ ନିର୍ମାଣ କରାଅ; କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଚାହୁଁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ଖାଦ୍ୟ ଆଣି ଫିଙ୍ଗ ।''

ଆମେ ଦେଖୁଥାଉ ଯେ ସେମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଆଉ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି, — କାରଣ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶବ୍ଦମାନେ ଏବେ ଆଉ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହିଁ ସିଦ୍ଧ କରୁନଥିଲେ । ବାପା ମୋତେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ଯାଇଥିଲେ; ସେମାନଙ୍କର ଶୂନ୍ୟଅର୍ଥ ପଶୁତୁଲ୍ୟ ମୁହଁଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଅନାଇ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଲୁ । ମୁହଁଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ୱୀକୃତିର ଆଦୌ କୌଣସି ସଙ୍କେତ ହିଁ ନଥିଲା । ଭୋକିଲା ପଶୁମାନଙ୍କ ପରି କେବଳ କେତେକ ଗଆଁ ଗଆଁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କ ଆଡୁ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଶୁଭୁ ନଥାଏ । ସେମାନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଢୁଳାଇ ଢୁଳାଇ ନିଜ ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ସାରି ଦେଉଥିଲେ, — ସେଥିରେ ବାସନା ନଥିଲା, ଭଲ ପାଇବା ନଥିଲା, କୌଣସି ଘୃଣା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । କେତେଜଣ ତ ସ୍ନାନ କରିବା ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ଓ ଏପରିକି ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା କୀଟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମାରିବାପାଇଁ ମନ କରୁ ନଥିଲେ । ସେମାନେ ପ୍ରବଳ ସଂଖ୍ୟାରେ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଫଳରେ,ସେମାନଙ୍କର ଶରୀର ଉପରେ କ୍ରମେ ବଥ ଓ ଘାଆମାନ ବାହାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିବିରରୁ ଉଠୁଥିବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ସତେଅବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର୍ଗଯାଏ ସ୍ପର୍ଶ ବି କରୁଥିଲା ଏବଂ ହୁଏତ ମହାମାରୀ ଲାଗିଯିବ ବୋଲି ମୋ' ବାପା ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲେ ।

ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ସିଏ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ମାନ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ; କାରଣ ମୋତେ ଥରେ କହିଲେ: ''ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଗୁହଗଦା ତଳେ ପେଷି ହୋଇ ଏବଂ ପୋତି ହୋଇ ରହିଥିବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଦିବ୍ୟ ସନ୍ଦେଶବାହକଟିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ଉପାୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ, ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ'ର କୌଣସି ସମ୍ମାନ ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିରେ ଥିବା ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମୁଁ ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ହିଁ ସର୍ବଦା ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ମାନ କରେ ।''

- ୧୨ -

ମୋ' ବାପା କହିଥିଲେ : ''ଏହି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ ହିଁ ତୁ ମନୁଷ୍ୟର ରାଜ୍ୟଭିତରେ ରହିଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ ରହସ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବୁ, — ସିଏ ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣାର ସର୍ବାଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ସମ୍ପତ୍ତିଟିକୁ ହରାଇଦିଏ ଏବଂ ତାହାକୁ ସତକୁ ସତ ହରାଇଛି ବୋଲି

ଆଦୌ ଜାଣିନଥାଏ । ମରୂଦ୍ୟାନର ଏହି ସ୍ଥାଣୁ ମଣିଷମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବ, — ସେମାନେ ଗେଣ୍ଡାଙ୍କ ପରି ନିଜେ ଜମା କରି ରଖିଥିବା ଧନଗୁଡ଼ାକରେ ଲାଖି ରହିଥିବେ । ଏବଂ, ଏହି ଗଚ୍ଛିତ ନିଦା ଧନଗୁଡ଼ାକରୁ ସେମାନେ କିଛି ହରାଇଛନ୍ତି ବୋଲି କୌଣସି ସଙ୍କେତ ହିଁ ମିଳୁନଥିବ । ଏବଂ, ନିବାସସ୍ଥାନ ଓ ପାହାଡ଼ ଗୁଡ଼ିକରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେତେବେଳେ ଆଉ ନିଜକୁ କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ରଖିନଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅବସ୍ଥା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

"ସେମାନେ ଯେ କ୍ରମେ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି, ଆପଣାର ସାରସତ୍ତ୍ୱଟିକୁ ନିଃଶେଷିତ କରି ପକାଉଛନ୍ତି ଓ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଯଥାର୍ଥ ମୂଲ୍ୟ ଆଣି ଦେଉଥିବା ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ସହିତ ରହିଥିବା ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ସ୍ପର୍ଶକୁ ହରାଇ ବସୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ବାହାରକୁ ଯେଉଁପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଦିଶୁଛନ୍ତି, — ମାତ୍ର, ଯଦି କୌଣସି ହୀରା ବା ମୋତିକୁ ଆଦୌ କେହିହେଲେ ମନ କରୁନାହାନ୍ତି, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆଉ କି ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ? ଏବଂ, ତୁମେ ଝୁଲାଇ ଝୁଲାଇ ଶୁଆଉଥିବା ଶିଶୁଟି ଯଦି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୋଇ ନପାରିଛି, ତେବେ ସିଏ ଅବଶ୍ୟ ନିଜ ଅସଲ କିଛି ପରିଚୟ ହରାଇ ଦେଇଛି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର, ତୁମେ ଏହି ବିଷୟରେ ପ୍ରଥମେ ମୋଟେ କିଛି ଜାଣିନଥିବ, — କାରଣ ତା'ର ମୁହଁର ହସଟି ବାହାରକୁ ଠିକ୍ ପୂର୍ବଭଳି ହିଁ ରହିଛି, ଆଦୌ ବଦଳି ନାହିଁ ।

"ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଦୈନନ୍ଦିନ ଆମର କାମରେ ଲାଗୁଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ବାହାରକୁ ସର୍ବଦା ସେହି ଏକାଭଳି ରହିଥାନ୍ତି, ଅଥଚ ତେଣେ ନିଜର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଧର୍ମଟିକୁ ହରାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ ହୀରାର ପୁଣି କି ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିବ ? ଏବଂ, ଯଦି ପର୍ବପର୍ବାଣି ନରହନ୍ତି, ତେବେ ଏହିସବୁ ସାଜସଜ୍ଜାର ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ମଧ୍ୟ ଆଉ କି କାରଣ ରହିବ ? ଏବଂ ଯଦି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ନରହେ, ଯଦି ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ ତୁମେ ଜଣେ ବିଜେତା, ଏକ ସ୍ଥପତି ଅଥବା ଏକ ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରୀ କରିବା ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁ ନଥିବ, ତେବେ ସେହି ଶିଶୁଟିର ବି ଆଉ କି ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ? ଯଦି ସିଏ କେବଳ ମେଞ୍ଚାଏ ମାଂସରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ଜୀବନଧାରଣ କରିବାକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ତଳକୁ ଖସି ଯାଇଥିବ ?

"ଯେଉଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ସ୍ତନ ସେମାନଙ୍କୁ ରାତ୍ରିଦିନ ନିରନ୍ତର ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଇଛି, ସେମାନେ ବସ୍ତୁତଃ ତାହାରି ହିଁ ଅସମ୍ମାନ କରୁଛନ୍ତି; କାରଣ, ଯେପରି ତୁମର ପ୍ରେମିକା

ଆପଣାର ଭଲପାଇବା ଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥାଏ, ଯେପରି ସିଏ ତୁମପାଇଁ ତୁମ ପୃଥିବୀର ସମଗ୍ର ଅର୍ଥଟିକୁ ହିଁ ବଦଳାଇ ଦେଇଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ପୋଷଣ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ତୁମର ହୃଦୟଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି । ହଁ, ତୁମର ସେହି ପ୍ରେମିକା ହୁଏତ ବହୁତ ଦୂରରେ ଯାଇ ରହିଛି, ହୁଏତ ନିଦରେ ଶୋଇଛି ଅଥବା ଗୋଟିଏ ଶବ ପରି ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, — ମାତ୍ର ତଥାପି ତୁମକୁ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ପୋଷଣ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି । ତାହାର ବାସନାଟି ହୁଏତ ତୁମ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚୁନାହିଁ, ବହୁଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ସେହି ରାଜ୍ୟରେ ଏକ କୋମଳ ନିଶ୍ୱାସ ହୁଏତ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡଳା ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ ତୁମଲାଗି ଏହି ପୃଥିବୀଟିକୁ ସତେଅବା ଏକ କିମିଆଁରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଛି । ତଥାପି, ପ୍ରତ୍ୟୁଷ କାଳରେ କାକରସିକ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତର ମାନଙ୍କରେ ପଦଚାରଣା କରୁ କରୁ ରାଜ୍ୟଟିର ଅଧିପତି ସବୁକିଛିକୁ ବହନ କରି ରହିଛନ୍ତି, ନିଜର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସେ ତାଙ୍କ କୃଷକମାନଙ୍କର ନିଦକୁ ମଧ୍ୟ ବହନ କରି ରହିଛନ୍ତି ।

''ଯାହାର ପ୍ରେମିକା ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଛି, ଅଥବା ଯାହାର ନିଜ ପ୍ରେମଟି ମରିଯାଉଛି ବା ଯିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ପ୍ରତି ଆଉ କୌଣସି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁନାହିଁ, ଏହି ଯାବତୀୟ କାରଣରୁ ନିଜର ଭାଗ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କେତେ ରହସ୍ୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ତାହା ବିଷୟରେ ଅସଲ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ନିଜର ଏହି ଦରିଦ୍ର ହୋଇଯିବା ବିଷୟରେ ସିଏ କୌଣସି ଆଭାସ ହିଁ ପାଉନାହିଁ । ସିଏ ନିଜକୁ କେବଳ କହିବାରେ ଲାଗିଛି, 'ମୋ ସ୍ୱପ୍ନର ନାୟିକା ପରି ଇଏ ମୋଟେ ସେତେ ସୁନ୍ଦରୀ ନୁହେଁ ଅଥବା ସେତେ ପ୍ରୀତିର ଯୋଗ୍ୟା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।' ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସିଏ ପବନର ଗତିଟାକୁ ଅନୁଗମନ କରି ଚାଲିଯାଉଛି । ମାତ୍ର, ତା'ପାଇଁ ପୃଥିବୀ ଆଉ ମୋଟେ ଏକ କିମିଆ ପରି ବୋଧ ହେଉନାହିଁ । କୌଣସି ପ୍ରଭାତକୁ ସିଏ ଆଉ ଗୃହକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବାର ପ୍ରଭାତରେ ପରିଣତ କରି ପାରୁନାହିଁ ବା ନିଜ ପ୍ରିୟାର ବାହୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିବାର ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ । ରାତ୍ରି ମଧ୍ୟ ଆଉ ପ୍ରୀତିନିବେଦନର ମନ୍ଦିରଗର୍ଭ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁନାହିଁ ,— ଯାହାର ଧୀର ନିଃଶ୍ୱାସପବନ ତା'ର ଚିକୁରଦେଶରେ ଆସି ବାଜୁଥିଲା ଏବଂ ଏକଦା ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରେମକୁ ଏକ ମେଷପାଳକର ବୃହତ୍ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ କୋଟ୍‌ଟି ଆବରଣଟିଏ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲା, ସେହି ନାରୀର ଅନୁକମ୍ପା ଆଉ କୌଣସି ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଦେଉନାହିଁ । ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ କେବଳ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ହୋଇଯାଇଛି, ସବୁ ପଥର ପାଲଟିଛି । ମାତ୍ର, ନିଜ ଜୀବନର ଏହି ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯିବା ବିଷୟରେ ଯିଏ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି, ସିଏ ଅତୀତରେ ରହିଥିବା ତା'ର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆଦୌ ଝୁରୁନାହିଁ, ମାତ୍ର ନିଜର ସଦ୍ୟଲବ୍ଧ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ନେଇ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଛି; ନିଜ ଜୀବନଟିକୁ ଆଉ ବଞ୍ଚୁ ନଥିବାର ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

"ଯାହାର ହୃଦୟରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସତକୁ ସତ ମରିଯାଇଛି, ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ଘଟିଛି । 'ମୋର ସକଳ ଉତ୍ସାହ କେବଳ ଏକ ମୋହ ହିଁ ଥିଲା' ବୋଲି ସେ କହିବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ ସିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିରେ ଅଛି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ହିଁ ତା'ର ପ୍ରକୃତ ଦଶା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । କାରଣ, ବହୁବିଧ ମେଷ ଓ ଛାଗଳମାନଙ୍କର ଗୋଟାଏ ପଲ, କେତୋଟି ପାହାଡ଼ ଓ ଆବାସଗୃହ, — ତା' ବାହାରେ ତା'ର ବୋଲି କହିବାକୁ ଆଉ କିଛିହେଲେ ହିଁ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଏକଦା ଥିଲା, ତା'ର ହୃଦୟ ହିଁ ତାହାକୁ ତିଆରି କରିଥିଲା ।

"ଜଣେ ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସନ୍ଦର୍ଶନରେ ଯଦି ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଯିବା ପାଇଁ କେହି ନଥିବେ, ଯଦି କୌଣସି ହୀରାକୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ କାହାରି ଅଭିଳାଷ ନଥାଏ ଏବଂ ଯଦି କେହି ଜଣେହେଲେ ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଭୃତ୍ୟ ହୋଇ ନବାହାରନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ସେହି ହୀରା ବା ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଆଉ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କାହିଁକି କ'ଣ ରହିବ ?

"ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏକ କାଞ୍ଚନିକ ଦୂରଚିତ୍ରକୁ ବହନ କରି ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚୁଛି, ନିଜେ ଯାହାର କିଛି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାରୁଛି ଏବଂ, ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ତା' ମାଆର ବକ୍ଷଭିତରେ ଲାଖି ରହୁଥିବା ପରି ସେଇଟି ସହିତ ଆପଣାକୁ ସଂଲଗ୍ନ କରି ରଖି ସେଇଥିରୁ ହିଁ ନିଜପାଇଁ ବଞ୍ଚିବାର ଖୋରାକକୁ ଆହରଣ କରି ପାରୁଛି, ଯଦି ତା'ପାଇଁ ଆଧାରଶିଳା ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରୁଛି, କେବଳ ଯେଉଁଟି ତା'ର ଜୀବନକୁ ଅର୍ଥ, ବିସ୍ତାର ତଥା ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଯୋଗାଇଦେଇ ପାରୁଛି ଏବଂ ତାହାକୁ ଯଥାର୍ଥ ବିଭବଶାଳିତାର ବୋଧ ଆଣି ଦେଉଛି, ଯଦି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ତା'ର ଉତ୍ସସ୍ଥଳଟିରୁ ଛିନ୍ନ କରି ନିଆଯାଏ, ତେବେ ସିଏ ବସ୍ତୁତଃ ତଦ୍ଵାରା ଏକ ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହିଁ ଭୋଗ କରିବ ଏବଂ ମୂଳଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ପରି ମଉଳି ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ସିଏ ଆଉ କଦାପି ନିଜର ପୂର୍ବ ସ୍ଥିତିକୁ ଫେରିଆସି ପାରିବନାହିଁ । ତଥାପି, ସେହି ଦୂରଚିତ୍ରଟିର ଅପସାରିତ ହୋଇଯିବାଟି ତା'ର ଜୀବନକୁ ବରବାଦ କରି ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ସେହି ଦୁଃଖକୁ ଅନୁଭବ କରୁନଥିବ; ନିଜର ଏହି ଅଧୋଗତିଟି ସହିତ ସିଏ ଆପଣାକୁ ଖାପ ଖୁଆଇ ନେଇଥିବ, କାରଣ ତା'ର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଅଧୋଗତି ଘଟିଛି ବୋଲି ସିଏ ଜାଣି ପାରୁନଥିବ ।

"ତେଣୁ ଆମର ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଯାହାକିଛି ମହାନ୍ ଓ ବୃହତ୍, ଆମେ ତାହାକୁ ହିଁ ସର୍ବଦା ତ୍ଵରାନ୍ଵିତ କରି ପାରୁଥିବା ଏବଂ ତା'ର ମହନୀୟତା ତଥା ବୃହତ୍ତା ବିଷୟରେ ତା'ର ରହିଥିବା ବିଶ୍ଵାସକୁ ଉଦ୍‌ପ୍ରେରିତ କରି ରଖିଥିବା ।

''କାରଣ, ଯେକୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ଯାହାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ, ସେହି ଉପାଦାନଟିକୁ ଖାସ୍ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ କେବେହେଲେ ଆହରଣ କରାଯାଇ ପାରେନାହିଁ, ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଗଣ୍ଠିଟି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ, ପ୍ରକୃତରେ ସେଇଟିରୁ ହିଁ ଆହରଣ କରା ଯାଇଥାଏ। ତାହା କଦାପି ଖଣ୍ଡେ ହୀରାରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ; ମାତ୍ର ହୀରା ତଥା ଅସଲ ମନୁଷ୍ୟଟି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧଟି ରହିଛି, ସେଇଥିରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ। ଗୋଟାଏ ବାଲୁକାବିସ୍ତାରର ଭୂମିରୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏହି ସ୍ଥାନର ଅଧିବାସୀ ଜନସମୂହ ଏବଂ ବାଲିଭୂମିଟି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାହା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ବହିରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ବହିଟିରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ, — ପ୍ରେମ, କବିତା, ଦିବ୍ୟପ୍ରଜ୍ଞା ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧଟି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୁଏ।

''ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକାଠି ମିଶି ସମବେତ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସମଗ୍ରର ନିର୍ମାଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆହ୍ୱାନ ଦେଉଛି, ସେତେବେଳେ ତୁମେମାନେ କିପରି ସେହି ଆହ୍ୱାନକୁ ଟାଳିଦେଇ ପାରିବ, ତୁମେମାନେ ମୋତେ କିପରି ନାହିଁ ବୋଲି କହିଦେଇ ପାରିବ ? ସେହି ସମଗ୍ରଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବେ, ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ତଥା ସମସ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ସହିତ ସହଭାଗୀ ହୋଇ ରହିବେ, — ସେତେବେଳେ ତୁମେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ରାଜତ୍ୱଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ବାସ କରିବ। ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ମୁହଁର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅଙ୍ଗ ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂବଦ୍ଧ ଓ ସଂହତିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବେ, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ମୁଖଟିକୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି କୁହାଯିବ। ତଥାପି, ସେତେବେଳେ ସେହି ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖି ତୁମେମାନେ ହୁଏତ ଆନନ୍ଦରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିବ। ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର କବିତା ମଧ୍ୟ ତୁମ ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୁହାଇ ନେଇଆସେ। ନକ୍ଷତ୍ରାବଳୀ, ଜଳନିର୍ଝର ଏବଂ ଅନୁଶୋଚନା, — କେବଳ ଏହିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ହିଁ ମୋ'ର କବିତାଟି ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି। ତଥାପି, ମୋ'ର ଅନ୍ତଃପ୍ରେରଣା ମୋତେ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ କରି ଆଣୁଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ମୁଁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ରଚନା କରିଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଏକ ଦିବ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତି ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ପୀଠିକାରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ଯାହାକି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ ଏବଂ ସେଇଟି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକରେ କଦାପି ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିନଥିବ।''

ସଢ଼ି ପଚି ଯାଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସେହି ସମୂହଟି ଭିତରକୁ ମୋ' ବାପା ଜଣେ ଗାୟକଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ ଏବଂ, ଦିବସାବସାନ ସମୟରେ ସିଏ ଶିବିରର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାନଟିରେ ବସି ଗୀତ ଗାଇଥିଲେ। ସିଏ ଦୂରଦୁରନ୍ତର କେତେ କେତେ ବସ୍ତୁ ବିଷୟରେ ଗୀତ ଗାଇଥିଲେ; — ସେହି ଅପୂର୍ବ ରାଜକନ୍ୟାଟି ବିଷୟରେ ଗୀତ ଗାଇଲେ, ଯାହାଙ୍କର

ପ୍ରାସାଦରେ ଏକ ବୃକ୍ଷହୀନ, ଜଳହୀନ ବାଲୁକାରାଜ୍ୟ ପାରି ହୋଇ ଦୁଇଶହ ଦିନ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ବାଟ ଚାଲିବାପରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ହେଉଥିଲା । ବାଟରେ କୂଅ ବୋଲି କିଛି ନଥିଲା ଏବଂ ତାହାହିଁ ଏକ ପବିତ୍ର ଯଜ୍ଞରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଓ ପ୍ରେମର ଉଲ୍ଲାସକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରି ଆଣୁଥିଲା । ଚର୍ମପାତ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ସଞ୍ଚିତ ଜଳ ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ପରିଣତ ହେଉଥିଲା, କାରଣ ତାହା ଅନ୍ୱେଷୀ ପଥିକଟିକୁ ତା'ର ପ୍ରେମିକା ପାଖକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇ ଯାଉଥିଲା । ଗାୟକ ଗାଉଥିଲେ, ''ଆହା, ଏହି ପାମ୍ ଉଦ୍ୟାନଗୁଡ଼ିକର ଶୀତଳତାଟିକକ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉନଥିଲି, — ବୃଷ୍ଟିର ନରମ ଆଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ମଧ୍ୟ କେତେ ଆଶାୟୀ ହୋଇ ରହିନଥିଲି ! ମାତ୍ର, ସର୍ବୋପରି ସେହି ରାଜକନ୍ୟା ସକାଶେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଥିଲି ଯିଏକି ମୋ'ର ଯାତ୍ରାର ଶେଷରେ ଆପଣାର ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟଟି ଦ୍ୱାରା ମୋ'ର ସ୍ୱାଗତ କରିଥାନ୍ତା — ହାୟ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋ' ଦେହରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ଜ୍ୱରର ଉତ୍ତାପ ଏବଂ ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବାଟା ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଥିଲା ବୋଲି ଜାଣି ବି ପାରୁନଥିଲି ।''

ସେହି ସଙ୍ଗୀତକୁ ଶ୍ରବଣ କରି ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତୃଷା ପାଇଁ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ମୋ' ବାପାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଷ୍ଟି ଉତ୍ତୋଳନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ କହିଲେ, 'ନୃଶଂସ ମଣିଷ, ତୁ ଏତେଦିନ ଆମକୁ ସେହି ଦିବ୍ୟ ତୃଷାର୍ତ୍ତତାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥିଲୁ, ଭଲ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରି ରଖିବାର ଉଲ୍ଲାସକୁ ଆମଠାରୁ ତୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଯାଇଥିଲୁ ।''

କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲେ ଯେଉଁ ଭୟଗୁଡ଼ିକ ସତ୍‌ପରାମର୍ଶକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥାନ୍ତି, — ସେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ମରୁଭୂମିଟା ନାଗସାପ ମାନଙ୍କର ଏକ ବସାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଲୁକାସ୍ତୂପକୁ ଜୀବନ ଅଥବା ମୃତ୍ୟୁର କେତେ କେତେ ସଙ୍କେତସ୍ଥାନରେ ହିଁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିଦିଏ, — ଗାୟକ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଗାଉଥିଲେ । ସିଏ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ଆସନ୍ନ ଭୟାନକ ଆକ୍ରମଣ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଗାଇଲେ, ଯେତେବେଳେ କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦରେ ମୃତ୍ୟୁରୂପୀ ପରିଣାମଟି ହିଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ ଏବଂ ଶତ୍ରୁ ଅତର୍କିତ ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି ଆସି ଦିଗନ୍ତରୁ ଦିଗନ୍ତଯାଏ ଖେଦି ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଗୀତଟିକୁ ଶ୍ରବଣ କରି ସେହି ଲୋକମାନେ ଏକ ଶତ୍ରୁ ନିମନ୍ତେ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ, ଯିଏକି ସମୁଦ୍ର ପରି ମାଡ଼ି ଆସିବ ଏବଂ ଦୃପ୍ତ ପରାକ୍ରମ ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ଘେରିଯିବ ।

ମାତ୍ର, ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଭଲ ପାଇବା ଲାଗି ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ, ଭଲ ପାଇବାକୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ସଦୃଶ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେତେବେଳେ

ସେମାନଙ୍କର କୋଷ ମଧ୍ୟରୁ ତରବାରୀମାନେ ଚକଚକ କରି ଉଠିଲେ । ଏବଂ, ଖଣ୍ଡା ସହିତ ଖଣ୍ଡାକୁ ବଜାଇ ସେମାନେ ଆନନ୍ଦରେ କ୍ରନ୍ଦନ କରି ଉଠୁଥିଲେ । କେତେ ଦିନରୁ ବ୍ୟବହୃତ ନହୋଇ ଓ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଭାବରେ ପଡ଼ିରହି ସେଗୁଡ଼ିକରେ କଳଙ୍କି ଲାଗି ଯାଇଥିଲା; ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କର ହୃତ ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱର ପ୍ରତୀକ ଭଳି ବୋଧ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । କାରଣ କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ପୃଥିବୀର ପୁନଃସୃଜନ ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସମର୍ଥ କରି ଆଣିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ହଠାତ୍ ତା'ପରେ, ଏକ ଗୌରବୋଜ୍ୱଳ ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡ ସଦୃଶ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିଦ୍ରୋହ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଏବଂ, ସେମାନେ ଢଣ ଢଣ କରି ପ୍ରକୃତ ମଣିଷ ପରି ପ୍ରାଣବଳି ଦେଲେ ।

- ୧୩ -

ଏଥିରୁ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଆମେ ଆମ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଉପରେ ମଧ୍ୟ କବିଙ୍କର ସେହି ଗୀତଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ପ୍ରୟୋଗଟିଏ କରିଥିଲୁ । କାରଣ, ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରତି କ୍ରମେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ମାତ୍ର ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବିଚିତ୍ର କଥା ଘଟିଲା: ଗୀତଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲାନାହିଁ ଓ ଆମ ସୈନ୍ୟମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଦ୍ରୁପ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ସେମାନେ କହିଥିଲେ, ''ଏହି ଯାବତୀୟ ବୃଦ୍ଧାଭାର୍ଯ୍ୟା ଗପରେ ଆମକୁ କାହିଁକି ଭଣ୍ଡାଉଛ ? ଆମପାଇଁ ବରଂ ଚାରଣମାନେ ଆସନ୍ତୁ ଓ ଆମ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଗାନ କରି ଆମକୁ ଶୁଣାନ୍ତୁ । ଆମ ଘରର ଅଗଣାରେ ଥିବା ଫୁଆରାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଓ ରାତିରେ ଆମେ ଘରକୁ ଫେରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମର ରନ୍ଧନପାତ୍ର ଗୁଡ଼ିକରୁ ବାହାରି ଆସୁଥିବା ବାସନା ବିଷୟରେ ଗୀତ ଗାଇ ଶୁଣାନ୍ତୁ ।''

ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ସେହି ଅନ୍ୟ ସତ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି: ଅର୍ଥାତ୍, ସେହି ଶକ୍ତିଟି ଥରେ ଚାଲିଗଲେ ତାହାକୁ ପୁନର୍ବାର ଆଉ ଫେରିପାଇ ହୁଏନାହିଁ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ରହିଥିବା ସ୍ୱପ୍ନଚିତ୍ରଟି ଆପଣାର ସକଳ ପ୍ରଭାବକୁ ହରାଇ ଦେଇଛି । କାରଣ, ପ୍ରାନ୍ତରର ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ପରି, ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନୀଶକ୍ତି ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଗଲେ ସ୍ୱପ୍ନଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ମ୍ଳାନ ହୋଇ ଆସନ୍ତି । ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ମୃତ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ ହୁଅନ୍ତି, ଆଉ ଥରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣାହେବା ପାଇଁ ଶଯ୍ୟାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରହେଳିକାଟି ସମ୍ପର୍କରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ନମନ୍ତେ ମୁଁ ଏକ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲି । କୌଣସି କଥାକୁ କଦାପି ଅଧିକ ସତ୍ୟ ଅଥବା ଅଳ୍ପ ସତ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ,

କେବଳ ଗୋଟିଏ ଆଉଗୋଟିକ ଠାରୁ ବହୁତ ବା ଅଳ୍ପ ଫଳପ୍ରସୂ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନତାକୁ ଏକତ୍ର କରି ଧରିଥିବା ରହସ୍ୟସୂତାଟି ମୋ' ହାତରୁ କେବେ ନିଶ୍ଚୟ ଖସି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ତା' ମଞ୍ଜି ଭିତରୁ ହିଁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ଏକ ବିସ୍ଫୋଟନ ହେତୁ କୌଣସି ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ବିଦାରିତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ଓ ମରୁଭୂମିର ଖର ପବନଗୁଡ଼ିକ ତାହାକୁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରିଦେବାକୁ ଆସନ୍ତି, ବାଲିମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଅଧିକ ହୋଇଯିବାରୁ ଏପରି ହେଲା ବୋଲି ସେତେବେଳେ କୁହା ଯିବନାହିଁ; ଏପରି ଘଟିଲା, କାରଣ ସ୍ୱୟଂ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷଟି ହିଁ ଆଉ ସଂଗ୍ରାମ କରି ପାରୁନଥିଲା ଓ ବର୍ବରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିଜର ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦେଇଥିଲା ।

ତେଣୁ, କବି ଗୀତ ଗାଇବାରୁ ସେମାନେ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ହୋଇ କହିଲେ, ''ସିଏ ଅତିବେଶୀ ପ୍ରତିବାଦ କରୁଛି, ଅତି ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ପଡୁଛି ।'' ଏବଂ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତକଥା ଯେ ସିଏ ଯେଉଁ ଭାବଗୁଡ଼କୁ ସଂଗୀତ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମ କାନଗୁଡ଼ିକରେ ପୂରା ଅଲଗା ପ୍ରକାରେ ଶୁଭୁଥିଲା, ସତେଅବା ଏକ ଅତୀତ ଏବଂ ବିସ୍ମୃତ ଯୁଗର କେତେଟା ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ପରି ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା । ସେମାନେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, ''ସେହିସବୁ ମେଷ ଓ ଛାଗଳ, ଆବାସସ୍ଥାନ ତଥା ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥ ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଛନ୍ତି । କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ ତ କେବେହେଲେ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ନଦୀଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଭୟର କାରଣ ହୁଏନାହିଁ, ତେଣୁ ସେହି ନଦୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ସିଏ ଢ଼ାଳିଥିବା ରକ୍ତର ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ନଦୀଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ବୁଝିବେନାହିଁ; ତେଣୁ, ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରବାହ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସିଏ ନିଜର ଯେଉଁ ମହାନ୍ ପ୍ରେମକୁ ପ୍ରକଟ କରୁଛି, ତାହାଦ୍ୱାରା ସିଏ ନିଜେ ଠକି ହୋଇ ଯାଉନାହିଁ ତ ?'' ଏବଂ, ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇ ପାରୁନଥିଲା ଯେ ସ୍ୱୟଂ ଗାୟକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ବିବେକର କ୍ଷେତ୍ରରେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଭାରି ଅଶ୍ୱସ୍ତ ହିଁ ଲାଗୁଥିଲା : ସେମାନଙ୍କୁ ଲାଗୁଥିଲା, ସେମାନେ ସିନା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଯାଦୁ ସାଦୁ ଫାନ୍ଦି ପରୀଗପମାନ ଶୁଣାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ପିଲାମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଆଉ ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ କରୁନାହାନ୍ତି ।

ନିଜର ଚରମ ନିର୍ବୋଧତା ଦେଖାଇ ମୋ'ର ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷମାନେ ମୋତେ ମୋ' ଚାରଣମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଅଭିଯୋଗ କରି କହିଥିଲେ; ଆପତ୍ତି କରି କହିଥିଲେ ଯେ ଚାରଣମାନେ ଗାଉଥିବା ଗୀତସବୁ ଖୁବ୍ ସେକାଳର ହୋଇଗଲାଣି । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କର ଗୀତରୁ କାହିଁକି ଏଭଳି ଧାରଣାଟିଏ ଜନ୍ମୁଥିଲା, ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିଥିଲି, - ସେମାନେ ଏକ ମୃତ ଦେବତାର ପ୍ରଶଂସାଗାନ କରୁଥିଲେ ।

ତା'ପରେ, ନିଜର ତୁଚ୍ଛା ବୋକାମିର ପରିଚୟ ଦେଇ ମୋ' ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷମାନେ ପଚାରିଥିଲେ: ''କିନ୍ତୁ ଆମ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆଉ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ମୋଟେ ଆଗ୍ରହ

ହେଉନାହିଁ ?'' (ସତେଯେପରି କିଏ ପଚାରୁଥିବା ପରି, ''ସେମାନେ କ୍ଷେତରୁ ଗହମ କାଟିବାରେ କାହିଁକି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁନାହାନ୍ତି ?'') ମାତ୍ର ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ବଦଳାଇ ଦେଇଥିଲି । କାରଣ ଏପରି ପଚାରିବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ନଥିଲା । ମାତ୍ର, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସଂକଟ ବା ସମସ୍ୟା ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇନଥିଲା । ଏବଂ, ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ପଚାରିଥିଲି: ''ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ କାହିଁକି ରହିଲାନାହିଁ ?'' ଏବଂ ମୋ'ର ବିବେକ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନର ଏକ ଉତ୍ତର ଖୋଜୁଥିଲା ।

ମେଷ ବା ଛାଗଳମାନଙ୍କର ପଲ, ନିବାସସ୍ଥାନ ଅଥବା ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ଜୀବନକୁ ବଳି ଦେବାକୁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରିବନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ କେହି କିଛି ବଳି ନଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକ ତଥାପି ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବେ । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ଡୋରଟି ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବ ଓ ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ରାଜ୍ୟସଂହତି ଓ ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରୂପେ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିଥିବ, ତାହାରି ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ହିଁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଜୀବନବଳି ଦେବାଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବ । ସେହି ଏକତ୍ୱବିଧାନକାରୀ ଡୋରଟି ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଚିହ୍ନା ମୁହଁ ପରି ଲାଗୁଥିବ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ଏକତା ଲାଗି ନିଶ୍ଚୟ ଜୀବନକୁ ପଣ କରିଦେବ, କାରଣ ନିଜ ଜୀବନକୁ ବଳି ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ତଦ୍ଵାରା ଏକତାଟିକୁ ହିଁ ଗଠନ କରି ଆଣୁଥିବ । ତା'ଭିତରେ ରହିଥିବା ଭଲ ପାଇବା ହେତୁ ତା'ର ମୃତ୍ୟୁ ଏକ ସାର୍ଥକ ମୃତ୍ୟୁରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ସୁସମ୍ପାଦିତ କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି ନିଜ ଜୀବନକୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଆସିଛି, — ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଟି ସିଏ ମରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ନମରି ରହିଥିବ, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର, ଯାହା ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଅନ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ, - ସିଏ ମରିବାଲାଗି ନିଶ୍ଚୟ ଇଚ୍ଛୁକ ହେବ । ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିରର ନିର୍ମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଯାବତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ଯଦି ସେ ମନ୍ଦିରଟିକୁ ଏକ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁ ବା ଭିନ୍ନ ସମ୍ପଦ ବୋଲି ଦେଖି ପାରୁଥିବ, ଯଦି ମନ୍ଦିରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଟି ତାକୁ ମୁଗ୍ଧ କରି ପାରିଥିବ, ତେବେ ସେ ଅବଶ୍ୟ ରାଜୀ ହୋଇଯିବ ଓ ଆପଣାକୁ ସେଥିରେ ଲୀନ କରିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ତା' ନିଜଠାରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ ଏକ ସମ୍ପଦ ସହିତ ନିଜକୁ ସମ୍ମିଳିତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବ, — ସିଏ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭଲ ପାଇବା ଲାଗି ହିଁ ନିଜର ସବୁକିଛି ଅର୍ପଣ କରିଦେବ ।

ମାତ୍ର, କେବଳ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥଟା ହିଁ ରହିଥିବା ଲୋକଦେଖାଣିଆ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସିଦ୍ଧି ଲାଗି ସେମାନେ ନିଜର ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ କାହିଁକି ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇଥାନ୍ତେ ?

ଯେଉଁଠାରେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ହିଁ ରହିଥାଏ, ସେଠାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ କେବଳ ନିଜର ଜୀବନର ରକ୍ଷା କରିବାରେ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଆପଣାର ସକଳ ଉତ୍ସାହ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋ'ର ଗାୟକମାନେ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସର୍ଗ ବଦଳରେ କେବଳ କେତୋଟି ଅଚଳ ମୁଦ୍ରା ହିଁ ଯାଚିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଏମାନେ ନମୁନାଟିଏ ରଖି ପାରିଲେନାହିଁ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ମଧ୍ୟ ଚହଲାଇ ଦେଇଥାଆନ୍ତା । ଭଲ ପାଇବାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିବା, —ମୋ'ର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ସେଇଟି ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ନଥିଲା; ତେଣୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ନିଜର ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥାନ୍ତେ ?

ହଁ, ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଅନ୍ଧଭାବରେ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରତି ଦୃଢ଼ ଆନୁଗତ୍ୟ ଦେଖାଇ ସେବାଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ; ସେହିମାନେ ହିଁ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲେ । ମାତ୍ର, ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ ମଲେ, ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ କରୁଣ ଏବଂ ଜୀବନହୀନ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଏକ କଠିନ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିଥିଲେ ।

ତେଣୁ, ମୁଁ ଏକ ନୂତନ ବାର୍ତ୍ତାର ସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହକୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରି ଆଣିପାରିବ । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି ଯେ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି କିମ୍ବା କୌଣସି ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ମୋତେ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିବନାହିଁ, କାରଣ ଏକ ନମୁନା ତିଆରି କରିପାରିବା ହେଉଛି ମୋ'ର ଅସଲ କାର୍ଯ୍ୟ; ନିର୍ଜୀବ ପ୍ରସ୍ତର ଉପରେ ଜଣେ କାରିଗର ଯେପରି ଆପଣାର ସୃଜନାତ୍ମକ ଇଚ୍ଛାର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଗୋଟିଏ ନମୁନାକୁ ଗଢ଼ିଆଣେ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଏବଂ, ମୋତେ ରାସ୍ତାଟିଏ ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲି ।.....

ସେଦିନ ରାତିଯାକ ମୁଁ ଆଉ ଶୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ମୋ'ର ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ବାଲୁକାସ୍ତୂପ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ବାଲି ଅନବରତ ସୁ' ସୁ' ଶବ୍ଦ କରୁଥାଏ । କେଉଁଠାରେ ବାଲି ଧସିଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ତ ଆଉ କେଉଁଠାରେ ସ୍ତୂପଗୁଡ଼ିକର ଆକୃତି ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯାଉଥାଏ । ରାତିଯାକ ଆକାଶରୁ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଆଲୋକ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଥାଏ ଏବଂ ବେଳେ ବେଳେ ଖର ପବନଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇ ଯାଉଥିବା ରକ୍ତିମ ଚକଚକ ବାଲିମେଘ ଗୁଡ଼ିକର ପଛରେ ଜହ୍ନ ଅଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ଶିବିରଟିର ବୃହତ୍ ତ୍ରିଭୁଜର ତିନି ପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ଉଚ୍ଚ ମଞ୍ଚାଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରହରୀମାନେ ପରସ୍ପର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରେରଣ କରୁଥିବା ସମ୍ବୋଧନଗୁଡ଼ିକର ଶବ୍ଦ ମୁଁ ବେଶ୍ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲି । ସେମାନଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱରରେ ସମ୍ଭବତଃ ନିଷ୍ଠାର ଲେଶମାତ୍ର ହିଁ ନଥିଲା, ନିଜର ଗମ୍ଭୀରତାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ବିକଳ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲେ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ଏବଂ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ କହିଲି: ''ସେମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଶୂନ୍ୟର ବକ୍ଷ ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନହୀନ ଭାବରେ ଢାଉଁ ଢାଉଁ ହୋଇ ବାଜୁଛି, କାରଣ ଏହି ପୁରାତନ ଜୀବନସଂସ୍ଥାନଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହିଁ ହୋଇଗଲାଣି । ମୋ' ବାପାଙ୍କର ବନ୍ଦୀମାନେ ସମସ୍ତେ ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରିଥିଲେ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ତଥାପି ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବେଢ଼ା ଭିତରେ ରହିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ବାପା ଜଣେ ଗାୟକଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ; ଗାୟକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରି ହିଁ ଯାହାକିଛି କହୁଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ରାତିରେ ତା' ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଶକ୍ତିବଳରେ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ସେହି ଶକ୍ତି ସ୍ୱୟଂ ଗାୟକଟି ଭିତରୁ ନୁହେଁ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟନାମକ ଉତ୍ସରୁ ହିଁ ସମ୍ଭୂତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

''ମାତ୍ର ମୋ' ପାଖରେ ସେଭଳି ଗାୟକ କେହି ନାହିଁ, କୌଣସି ସର୍ବସ୍ୱୀକୃତ ସତ୍ୟ ନାହିଁ, ମେଷପାଳକର ପରିଚ୍ଛଦ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ମୁଁ ଆଖି ବୁଜି ପରସ୍ପରକୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବି, ପରସ୍ପରର ପେଟରେ ଛୁରୀ ଭୁଷି ଦେଇ ସେମାନେ ଅନ୍ଧାରଟାକୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଉଥିବେ, କୌଣସି କୁଷ୍ଠରୋଗୀର ଘାଆଗୁଡ଼ାକ ପରି ନିରର୍ଥକ ଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବେ ? ସେମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଏକାଠି ଗ୍ରଥିତ କରି ଆଣିବାକୁ ମୁଁ ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତେବେ କିଭଳି ବାର୍ତ୍ତାଟିଏ ଦେବି ?''

ମଝିରେ ମଝିରେ ମିଛ ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କର ବି ଆବିର୍ଭାବ ହେଉଥିଲା ଓ ଏମାନେ କିଛି ଲୋକଙ୍କୁ ବେଶ୍ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆଉଜାଇ ନେଉଥିଲେ । ଏବଂ, ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଖୁବ୍ ଆଶାନ୍ୱିତ ଭାବରେ ନିଜର ଧର୍ମ ନିମନ୍ତେ ଜୀବନ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଧର୍ମର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥିଲା । ଏଣୁ, ଏହି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଥଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ସହିତ କଳହ କଲେ ଓ ସେଥିରୁ ବହୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅନ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଗୁଡ଼ିକୁ ଘୃଣା ହିଁ କଲା, କାରଣ ସିଏ କେବଳ ନିଜେ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ କ'ଣ ଜାଣିଛି ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଥିଲା, — ପ୍ରକୃତ ଅସତ୍ୟ କ'ଣ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଏକୁଟିଆ ତାହାକୁ ହିଁ ଜଣା ଅଛି ବୋଲି କହିଲା । ମାତ୍ର ଏହି ସାଧାରଣ କଥାଟିକୁ କଦାପି ଅସ୍ୱୀକାର କରି ହେବନାହିଁ ଯେ, ଯାହା ସତ୍ୟ ନୁହେଁ, ତାହା ଅସତ୍ୟ ଏବଂ ଯାହା ଅସତ୍ୟ ନୁହେଁ, ତାହାହିଁ ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ । ତଥାପି, ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି ଯେ ଅସତ୍ୟ କଦାପି ସତ୍ୟର ବିପରୀତ ନୁହେଁ; ତାହା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଏକ ଭିନ୍ନ ବିନ୍ୟାସ, — ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକା ପଥରମାନ ଲାଗିଛି, କିନ୍ତୁ ଭିନ୍ନ, ଅନ୍ୟ ମନ୍ଦିରଟିଏ ତିଆରି ହୋଇଛି । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଟି ଠାରୁ

ଅଧିକ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ, ଅଧିକ ମିଥ୍ୟା ବି ନୁହେଁ, — କେବଳ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଅଲଗା । ଦୁହେଁ ଏକାଭଳି ନୁହନ୍ତି । ଏବଂ, ସେମାନେ ନିଜନିଜର ଛାୟାସତ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଜୀବନପାତ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଦେଖି ମୋ'ର ହୃଦୟରୁ ସତେଅବା ଧାର ଧାର ହୋଇ ରକ୍ତ ବୋହିଆସିଲା ଏବଂ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି ।

''ହେ ପରମେଶ୍ୱର, ତୁ କ'ଣ ଏପରି ଏକ ସତ୍ୟ ସହିତ ମୋ'ର ପରିଚୟ କରାଇଦେଇ ପାରିବୁନାହିଁ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କର ଘରୋଇ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରମାଦଯୁକ୍ତ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରି ଦେଉଥିବ; ଯାହାକି ସେହି ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର ବକ୍ଷମଧ୍ୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଉଥିବ ? କାରଣ, ଏହି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରଗୁଡ଼ିକରୁ ମୁଁ ଯାହା ବୁଝିପାରୁଛି, ଏଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସେଇ ଗୋଟିଏ ମୂଳ ବୃକ୍ଷର ଆତ୍ମାର ହିଁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଛନ୍ତି । ତେବେ ସେହି ବୃକ୍ଷର ଗୋଟିଏ ଶାଖା ତ ପ୍ରତିବେଶୀ ଅନ୍ୟ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୟଂ ବି ଲାଭବାନ୍ ହୋଇ ପାରନ୍ତା, - ଏବଂ ତାହା ଫଳରେ ସମଗ୍ର ବୃକ୍ଷଟି ଏକ ବିଶାଳ ଓ ଉଦାର ପାରସ୍ପରିକତାର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହି ପାରନ୍ତା, — ସୂର୍ଯ୍ୟମୁହାଁ ହୋଇ ଆହୁରି ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରନ୍ତା ଓ ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ବିସ୍ତାର କରନ୍ତା । ଏବଂ, ସେହି ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭାରି ଧରିବାକୁ ମୋ'ର ନିଜ ହୃଦୟଟି କ'ଣ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତାନାହିଁ ?''

ଏବଂ ତା'ପରେ ଏହି ବେପାରୀମାନଙ୍କର ସତେଅବା ପୌଷମାସ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଅସଲ କଲ୍ୟାଣକାରୀ ମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରା ଯାଇଥିଲା । ସବୁକିଛିର କ୍ରୟ ଓ ବିକ୍ରୟ ହୋଇ ପାରିଲା ଏବଂ କୁଆଁରୀ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗୋରୁଙ୍କ ପରି ବେପାର କରାଗଲା । ତିରୋଟ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଗଚ୍ଛିତ କରି ରଖିଥିବା ଗହମକୁ ଲୁଟି ନିଆଗଲା । ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରାଗଲା । ମାତ୍ର, ମୁଁ ମୋଟେ ସେତେଯାଏ ଓଲୁ ଗୋବର ନଥିଲି ଯେ, ଯାବତୀୟ ନୈତିକତା ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ବୋଲି ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଛିନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇଗଲା ବୋଲି କହି ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସି ରହିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣି ପାରୁଥିଲି ଯେ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟାର ପତନ ହେବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆଉ ସବୁକିଛି ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି ।

ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲି ,'' ହେ ପରମେଶ୍ୱର, ମୋତେ ତୁ ସେହି ସ୍ୱପ୍ନଚିତ୍ରଟିକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଦାନ କର, ଯାହାପାଇଁ କି ମୋ'ର ଲୋକମାନେ ଆପଣାର ସକଳ ହୃଦୟ ଦେଇ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିପାରିବେ, ଏବଂ ସମସ୍ତେ ହିଁ, ପ୍ରତ୍ୟେକର ମଧ୍ୟଦେଇ, ଅଧିକେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇପାରିବେ । ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଗୁଣ ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିବ ଏବଂ ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଆସିବ ।''

- ୧୪ -

ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ସେହି ନୀରବତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ବହୁତଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ କରାଇଲି, ମାତ୍ର ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ହତ୍ୟା କ୍ରମେ ଏକ ଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ରୋହକୁ କୁହୁଳାଇ ଆଣିଲା । ସବୁକିଛିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ସରଳ କରିଦେଲେ ଯାଇ ଲୋକେ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି; ମାତ୍ର ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛିହେଲେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଦିଆ ଯାଉନଥିଲା ଏବଂ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଏତେ ଲୋକଙ୍କର କାହିଁକି ମୁଣ୍ଡକାଟ କରାଯାଉଛି, ତା'ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ନୀତିଟିକୁ ଲୋକମାନେ ମୋଟେ ପରିଷ୍କାର ରୂପେ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲେ । ଏବଂ, ତା'ପରେ, ପ୍ରକୃତରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର କରୁଣାରୁ, - ହଁ, ତାଙ୍କରି ପ୍ରଜ୍ଞା ହେତୁ ହିଁ ମୁଁ ନିଜର କ୍ଷମତାକୁ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଉଚିତ, ତାହା ଶିକ୍ଷା କରିପାରିଲି ।

କାରଣ, କେବଳ କଠୋର ହେବାଦ୍ୱାରା ହିଁ କ୍ଷମତା କେବେହେଲେ ଆପଣାକୁ ଉଚିତ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ପାରେନାହିଁ, ବରଂ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ନିଜର ଭାଷାଟିକୁ ସରଳ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ହଁ, ଏହା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ସେହି ନୂତନ ଭାଷାଟିକୁ ସ୍ୱୀକୃତ କରାଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ କଠୋରତାର ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଥାଏ, କାରଣ ଯୁକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟରେ ତାହାକୁ କେବେହେଲେ ପ୍ରମାଣ କରି ହୁଏନାହିଁ । ଏଇଟି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସତ୍ୟ କିମ୍ବା ଅଧିକ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧ କରି ହୁଏନାହିଁ, —ଏଇଟି ପୂର୍ବତନଟିର ତୁଳନାରେ କେବଳ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ହିଁ ଯାହା ଦର୍ଶାଇଦେଇ ହୁଏ । କାରଣ, କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳା କିପରି ଏକ ଭାଷାକୁ ଆଣି ଉପରୁ ଲଦିଦେଇ ପାରିବ, ଯାହାକି ପ୍ରାୟ ସ୍ୱଭାବପ୍ରଣୋଦିତ ଭାବରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତଭେଦ ହିଁ ସୃଷ୍ଟି କରିବ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ତାହାକୁ ନେଇ କଳହ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନାନା ସୁବିଧା ଆଣି ଯୋଗାଇଦେବ ? ସେଭଳି ଏକ ଭାଷାକୁ ଆଣି ଲଦିଦେବା ଦ୍ୱାରା କେବଳ ମତଭେଦଟାକୁ ଲଦିଦେବା ହିଁ ସାର ହେବ ଓ ପରିଣାମତଃ ତାହା ଯାବତୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ନଷ୍ଟ କରିଦେବ ।

ହଁ, ମୋ' ଇଚ୍ଛାକୁ ସରଳ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ମୁଁ ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିପାରିବି; ମୁଁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହେବାରେ, ନିଜ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ସ୍ୱପ୍ନଚିତ୍ରଟିକୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ପାରିବାରେ, ଅଧିକ ଉଦାର ତଥା ଅଧିକ ଆଗ୍ରହଯୁକ୍ତ ହେବାରେ ବାଧ୍ୟ କରି ପାରିବି । ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦରେ କହିଲେ, ଆପଣାର ଆସ୍ପୃହାଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକଯୁକ୍ତ କରି ରଖିବାରେ ସଫଳ ହେବି । ଏବଂ, ସିଏ ଥରେ ଏତିକି ହୋଇପାରିଲେ, — କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ଖୋଲି ଯାଇଥିବ ଏବଂ ସିଏ ପୂର୍ବରୁ ବହନ କରି ଆସିଥିବା ଅବିକଶିତ ଆତ୍ମଆୟତନଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ପରିହାର

କରିଥିବ,— ଫଳରେ ହଠାତ୍ ଏହି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ସିଏ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ, — ପ୍ରକୃତରେ ଆନନ୍ଦବିହ୍ୱଳ ହୋଇଯିବ । ଏବଂ, ତା'ପରେ ସିଏ ମୋ' ପକ୍ଷର ହିଁ ହୋଇଯିବ, ମୋ' କଠୋରତାର ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ଜଣେ ସୈନିକରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବ । ଏବଂ ସେହି କଠୋରତା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସିଏ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଭୂମିକାଟିକୁ ହିଁ ଆଶ୍ରୟ କରି ରହିଥିବ । ଏଇଟିକୁ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ତୋରଣରୂପେ କଳ୍ପନା କରାଯିବ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୂହଟିକୁ ଯାହା ମଧ୍ୟଦେଇ ଅବଶ୍ୟ ଯିବାକୁ ହେବ, - ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଥ ମାରି ଆଗକୁ ନେଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା କି ସିଏ ନିଜର ପୁରାତନ ପରିଚୟଟିକୁ କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗିଦେବ ଏବଂ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବ । ତଥାପି, ଏହା ଆଦୌ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ଯେ, ଏହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ବାଧ୍ୟ କରା ଯାଇଥାଏ; ସେମାନଙ୍କୁ ଦୀକ୍ଷିତ କରି ଅଣାଯାଏ ।

କିନ୍ତୁ, ତୋରଣଟି ଦେଇ ବାହାରିଯିବା ପରେ ଆପଣାର ପୁରାତନ ଆତ୍ମସତ୍ତାଟିକୁ ଉତାରି ଦେଇ ଆସିଥିବା ଏବଂ ଖୋସା ମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିଥିବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଯଦି ନିଜର ଡ଼େଣାଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲି ଯାଉଥିବାର ଅନୁଭବ ନକରେ ଏବଂ ଏହି ନୂତନ ଆତ୍ମସତ୍ତାଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିଥିବା ଯନ୍ତ୍ରଣାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶଂସା ନକରି ଯଦି ନିଜକୁ ଅପାଙ୍ଗ ଓ ଅସହାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପରି ଭାବେ, ଯଦି ସେ ପାର ହୋଇ ଆସିଥିବା ନଦୀଟିର ସେହି ଆର ତଟଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ଯିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ତେବେ ତା' କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରା ଯାଇଥିବା କଠୋରତା ବା ଶୃଙ୍ଖଳାର ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବନାହିଁ ।

ଏବଂ, ତା'ପରେ, ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ, ନଦୀର ଜଳପ୍ରବାହଟି ମଧ୍ୟ ରକ୍ତରେ ଲାଲରଙ୍ଗ ହୋଇଯିବ; ଏବଂ, କେବଳ ବୃଥା ରକ୍ତପାତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ ।

ମୁଁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଦେଇଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦୀକ୍ଷିତ କରି ପାରିବାରେ ଯେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲି, ସେଥିରୁ ପ୍ରମାଣ ହୋଇଗଲା ଯେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଭୁଲ କରି ପକାଇଥିଲି । ଏବଂ, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି କହିଲି :

''ହେ ଜଗତର କର୍ତ୍ତା, ମୋ' ପରିହିତ ବସ୍ତ୍ରଟି ମୋ' ଅଙ୍ଗକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଛୋଟ ହୋଇଯାଉଛି ଏବଂ, ଯଦି ମୁଁ ନିଜର ମେଷମାନଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକ ଭରସା ଏବଂ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ନପାରିଲି, ତେବେ ମୋତେ କେବଳ ଜଣେ ଅଯୋଗ୍ୟ ମେଷପାଳକ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ କେବଳ କେତେଜଣଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରି ପାରୁଛି ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଭାବ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଛାଡ଼ିଦେଉଛି; ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ ସବୁଯାକ ଆସ୍ପୃହା କେହି କାହାରିଠାରୁ ଆଦୌ ଊଣା ନୁହନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ସେହି ସବୁଗୁଡ଼ିକର ସୁପାରିଶ କରାଯାଇ ପାରିବ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ଆକାଙ୍କ୍ଷାର ଯେତିକି ମୂଲ୍ୟ, ଶୃଙ୍ଖଳାର ପଦ୍ଧତିରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି

ପ୍ରୟୋଜନ । ନିଜ ପରିବାର ନିମନ୍ତେ ରୁଟି କମାଇ ଆଣିବାର ଇଚ୍ଛାଟି ଯେତିକି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ସେହି ରୁଟିକୁ ଆଉକାହାର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଦୂର କରିବା ସକାଶେ ଛାଡ଼ିଦେବା ମଧ୍ୟ ସେତିକି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏକ ନିରୋଳା ନିକିତି ଉପରେ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ଓଜନ କରି ଦେଖୁଥିବା ଜ୍ଞାନ ନିମନ୍ତେ ପିପାସା ଯେତିକି ଆବଶ୍ୟକ, ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ଏକ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବା ଲାଗି ଆଜ୍ଞାଗୁଡ଼ିକର ପାଳନ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଆବଶ୍ୟକ । ଗୋଟିଏ ସୋପାନକ୍ରମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେବତ୍ୱର ଆରୋପଣ କରିବାରେ ଯେତିକି ପ୍ରୟୋଜନ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ସମ୍ପନ୍ନତା ଯୋଗାଇ ଦେବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିବା ସମଭାଗିତାରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେତିକି ପ୍ରୟୋଜନ । ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ରହିବାର ଏକ ସମୟର ଯେତିକି ଆବଶ୍ୟକତା, ସମୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଣି ଦେଇ ପାରୁଥିବା କର୍ମର ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଆବଶ୍ୟକତା । ଶରୀରକୁ ଏହି ନିମ୍ନ ଇହସ୍ତରର ବୋଲି କହି ନିନ୍ଦା କରୁଥିବା ଅଥଚ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ଏକ ଉତ୍ତୋଳନ ଘଟାଉଥିବା ଅଧ୍ୟାତ୍ମପ୍ରେମର ଯେତିକି ପ୍ରୟୋଜନ, ସେହି ମନୁଷ୍ୟର ଘାଆଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ କରି ଦେଉଥିବା ଅନୁକମ୍ପା ଓ ଦୟାର ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପ୍ରୟୋଜନ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମାଣ ହେବାଲାଗି ବାକୀ ରହିଥିବା ଭବିଷ୍ୟଟି ଯେତିକି ଆବଶ୍ୟକ, ଅତୀତ ଲାଗି ତଥା ତାହାର ସଂରକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଆବଶ୍ୟକ । ବୀଜର ବପନ କରୁଥିବା ଯୁଦ୍ଧ ଯେତିକି ଆବଶ୍ୟକ, ଫସଲକୁ ଅମଳ କରି ଘରକୁ ବୋହି ଆଣୁଥିବା ଶାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଆବଶ୍ୟକ ।

''ମାତ୍ର, ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଛି ଯେ, କେବଳ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ହିଁ ସେହି ଉଭୟ ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟରେ ଏହିସବୁ ବିବାଦ ଲାଗିଛି ଏବଂ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଗାରଟିରୁ ଯେତିକି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିପାରିବ, ସିଏ ସେତିକି ଉଚ୍ଚତାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିପାରିବ ଏବଂ ଶେଷରେ ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ କୌଣସି ବିରୋଧ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେବନାହିଁ ।

''ହେ ବିଶ୍ୱକର୍ତ୍ତା, ତୁ ମୋତେ ତୋ' ପରିଚ୍ଛଦରୁ ଟୁକୁଡ଼ାଟିଏ ପ୍ରଦାନ କର, ଯାହାର ଆବରଣ ତଳେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହିଁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ରଖିପାରିବି ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ମହାନ୍ ବ୍ୟାକୁଳତା ଗୁଡ଼ିକର ବୋଝଟି ପାଇଁ ବି ଥାନ ଯୋଗାଇଦେବି । ନିଜର ପରିଚ୍ଛଦ ମଧ୍ୟକୁ ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇ ପାରୁନଥିବା ଲୋକେ କାଳେ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ବ୍ୟର୍ଥ କରିଦେବେ, ସେହି ଆଶଙ୍କାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଣରୁ ମାରି ମାରି ମୁଁ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇଗଲିଣି । କାରଣ, ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ତଥା ମୋ'ର ଆଦୌ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିନଥିବା ଜ୍ଞାନାନୁମାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ଼ ବିପନ୍ନ କରି ଦେଉଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ମୁଁ ଏକଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭାବରେ ଜାଣିଛି ଯେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜର ସତ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ।

" ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ମୋ' ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ମହନୀୟତା ଓ ଆମ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରିବି, କାରଣ ଏହିଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ତ ଲୋକମାନେ ଆପଣାର ସର୍ବସ୍ୱପଣ କରିଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଏହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ତ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଏକ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ! ମାତ୍ର, ମୋ' ଶ୍ରଦ୍ଧାର ମୂର୍ତ୍ତ ବସ୍ତୁଟି ସଦୃଶ ଏହି ମରୁଭୂମିଟି ଉପରେ ଆଜି ରାତିରେ ପଦଚାରଣା କରୁ କରୁ ମୁଁ କଇଁ କଇଁ କାନ୍ଦୁଥିବା ଗୋଟିଏ ସାନ ଝିଅକୁ ଯାଇ ଭେଟିଲି । ତା'ର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାଲାଗି ମୁଁ ଖୁବ୍ ଧୀର ଭାବରେ ତା'ର ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ପଛଆଡ଼କୁ ଅଣେଇ ଧରିଲି । ଏବଂ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ଯେଉଁ ଦୁଃଖର ପ୍ରତିଫଳନ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି, ତାହା ମୋତେ ଲଜ୍ଜିତ କରି ଦେଇଥିଲା । ହେ ପରମେଶ୍ୱର, ଯଦି ମୁଁ ଏହିଟି ପ୍ରତି କୌଣସି ଧ୍ୟାନ ନଦେବି, ତେବେ ମୁଁ ତଦ୍ୱାରା ଜୀବନର ଏକ ଅଂଶକୁ ହିଁ ବର୍ଜିତ କରି ରଖିଥିବି ଏବଂ ତେଣୁ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କଦାପି ସକଳାଙ୍ଗ ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ । ଏହା ଆଦୌ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ଯେ, ମୁଁ ନିଜ ସମ୍ମୁଖରେ ନିର୍ଣ୍ଣିତ କରି ରଖିଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରକୃତରେ ବିମୁଖ ହୋଇ ରହୁଛି,- ମାତ୍ର ସେହି ସାନ ଝିଅଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେବେଯାଇ ପୃଥିବୀରେ ସବୁକିଛି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସହିତ ଚାଲିପାରିବ । କାରଣ, ସେହି ଝିଅଟି ମଧ୍ୟରେ ବି ଏହି ପୃଥିବୀର ଅର୍ଥଟି ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ରହିଛି ।"

- ୧୫ -

ଯେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧର ସପକ୍ଷରେ ନିଜ ସ୍ୱଭାବର ଅନୁମୋଦନ ନଥାଏ ଅଥବା ନିଜର କୌଣସି ଅଭିଳାଷକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାଲାଗି ଯୁଦ୍ଧ କରାଯାଉ ନଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେହି ଯୁଦ୍ଧକୁ ଚଳାଇ ରଖିବା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ ହୋଇଯାଏ । ଆପଣାର ନିପଟ ନିର୍ବୋଧତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ମୋ' ସେନାପତିମାନେ ଯୁଦ୍ଧକୌଶଳର କଳାଟିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ; ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ସକ୍ରିୟ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଦୀର୍ଘ ବିତର୍କମାନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁଶଳତା ହାସଲ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧନାମକ ଆଦୌ କୌଣସି ଡାହାଣୀ ମାଡ଼ି ବସିନଥିଲା; ସେମାନେ ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ, ବିବେକୀ ଥିଲେ । ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ବିଫଳ ହୋଇଥିଲେ । ଏବଂ, ମୋ' କଥାଟିକୁ ଶୁଣିବାପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇଲି ।

ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲି: "ଆପଣମାନେ କଦାପି ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟଲାଭ କରିବେନାହିଁ, କାରଣ ଆପଣମାନେ ଏକାବେଳେକେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ରଖିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହେଉଛି କୌଣସି ମିଉଜିଅମ୍‌ରେ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଥିବା

ଏକ ନମୁନା ପରି । ଆପଣମାନେ ତ ଭୁଲ୍ ପାଇଁ କୌଣସି ଅବକାଶ ହିଁ ରଖିନାହାନ୍ତି । ପୂର୍ବର ସେହିଭଳି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟିଏ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଇ ନପାରିଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣମାନେ ଗୋଡ଼ ବି କାଢୁନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ତର୍କରେ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରି କେହି ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ କେବେହେଲେ ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏହି ମୂଳକରେ କେହି ଚିତ୍ରକର ବା ସ୍ଥପତିଟିଏ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ଏବଂ କେହି କୌଣସି ବୃହତ୍ ଉଦ୍‌ଭାବନ କରି ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି ଆପଣମାନେ ରାଜ୍ୟତମାମ ପ୍ରତିବନ୍ଧକମାନ ରଖିବାକୁ ଯେପରି ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆପଣମାନେ ବିଜୟଲାଭର ପଥଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାହତ କରି ରଖିବେ । କାରଣ, ମୋ' କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ କରି ଶୁଣନ୍ତୁ, ଯେକୌଣସି ସୌଧ, ସହର ଅଥବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟ, - ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଭଳି ହିଁ ଏଗୁଡ଼ିକର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ହିଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପରିପ୍ରକାଶ ବୋଲି କୁହାଯିବ । କାରଣ ଏହି ମନୁଷ୍ୟହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ମାଣ କରିଥାଏ । ହଁ, ଏହା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ତା'ର ନିଜ ବିବେଚନା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସିଏ ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ବସାଇବାର ରୀତିଟିକୁ ସ୍ଥିର କରୁଛି ବୋଲି ଭ୍ରମ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର, ପଥର ଉପରେ ପଥର ବସି କିପରି ଗଢ଼ଣଟିଏ କ୍ରମେ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଆସୁଥିବ, ମୂଳତଃ ମନୁଷ୍ୟର ବାସନା ହିଁ ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥାଏ । କଳ୍ପିତ ସହରଟି ସେହି ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ହିଁ ରହିଥାଏ, ତା'ର ହୃଦୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନଚିତ୍ର ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥାଏ; ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ବୀଜଟି ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ବିଦ୍ୟବାନ ରହିଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟର ଯାବତୀୟ ବିବେଚନା ଓ ଗଣନା ତା' ହୃଦୟ ଭିତରର ବାସନାଟିକୁ ଏକ ଅଙ୍ଗଗଠନ ଆଣିଦେବାରେ ହିଁ କାମରେ ଲାଗେ, ତାହାକୁ ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ କରେ । ବୃକ୍ଷଟି ବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରି ଆସୁଥିବା ବେଳେ ସିଏ ଯେଉଁ ଜଳକୁ ପାନ କରିଛି, ଯେଉଁ ଖଣିଜଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଏବଂ ଯେଉଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ତାହାକୁ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ କରିଛି, ଏହିସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଗଛଟିକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିନଥାଏ । କିମ୍ବା, ଏହି ସହର ଆଗରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାଟିଏ ଦେବାପାଇଁ 'ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ତୋରଣଟି ଦମ୍ଭ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ଭାଙ୍ଗି ପଡୁନାହିଁ... କାରିଗର ଏହି ମାପରେ ହିଁ ଏଇଟିକୁ ତିଆରି କରିଛି' ବୋଲି କେବେହେଲେ କହିବାକୁ ହୋଇନଥାଏ । ଯଦି ଗୋଟିଏ ସହର ତିଆରି କରିବାର ଥାଏ, ଗଣକମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଥିବେ ଯେଉଁମାନେ କି ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁଶଳ ଭାବରେ ଗଣନାଗୁଡ଼ିକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିବେ । ମାତ୍ର, ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଭୃତ୍ୟ, ପରିକରବର୍ଗ । ସେହିମାନେ ଗୋଟିଏ ସହର ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେବେ ବୋଲି ଭାବି ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରଣୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ, ତେବେ ଏହି ବାଲୁକାରାଶି ଉପରେ କଦାପି କୌଣସି ସହର ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ସହରମାନ କିଭଳି ଗଢ଼ାହୁଏ, ସେକଥା ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଜଣାଥାଏ; ମାତ୍ର, କାହିଁକି ଗଢ଼ାଯିବ, ସେବିଷୟରେ କିଛି ଜଣାନଥାଏ । କିନ୍ତୁ

ମୋଟେ କୌଣସି ବିଦ୍ୟା ଅର୍ଜନ କରିନଥିବା ଜଣେ ବିଜେତାକୁ ନେଇ ଆପଣମାନେ ତା' ଲୋକମାନଙ୍କ ସମେତ ନିପଟ ପଥୁରିଆ ତଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିକୂଳ ଖଣ୍ଡେ ଜାଗାରେ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତୁ । ଯଦି କିଛିଦିନ ପରେ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ଆସନ୍ତି, ତେବେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ ଯେ ଇତିମଧ୍ୟରେ ତିରିଶଟି ଗମ୍ବୁଜ ରହିଥିବା କମନୀୟ ସହରଟିଏ ତିଆରି ହୋଇ ଆଲୋକରେ ଝଲମଲ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଏବଂ, କୌଣସି ସେଡ଼ାର୍‌ବୃକ୍ଷର ଲମ୍ବି ଯାଇଥିବା ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ସଦୃଶ ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗମ୍ବୁଜ ମଜବୁତ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଯିବ । କାରଣ, ସେହି ବିଜେତାଦ୍ୱାରା ବିଜିତ ତା'ର ଏହି ନୂତନ ସହରରେ ତାହାରି ଅଭିଳାଷ ହିଁ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେବାପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସକଳ ଗଣନାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ତଥା ସବୁଯାକ ଉପାୟ ଓ ହତିଆରଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ପାଇ ଯାଇଥିବ ।

ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲି, ''ତେଣୁ ଆପଣମାନେ ହାରିବେ ହିଁ ହାରିବେ । ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେବାକୁ ଆପଣଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ଅନୁରୂପ ବାସନା ନାହିଁ, କିମ୍ବା ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ସହଯୋଗ ବି କରୁନାହାନ୍ତି । ବରଂ, ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଆଦେଶମାନ ଦେଇ ଆପଣମାନେ ପରସ୍ପରର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଉଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପଥରର କଥା ବିଚାର କରି ଦେଖନ୍ତୁ, - ତୀଖ ଭାବରେ ନିମ୍ନ ଆଡ଼କୁ ଗଡ଼ି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ତାହାର ଓଜନ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବଯୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇ ନଥାଏ ! ଯେଉଁସବୁ ବାଲିକଣା ଦେଇ ପଥରଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, ପଥର କହିଲେ ସେହିଗୁଡ଼ିକର ସହଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହେଉଥିବା ସମଷ୍ଟୀଭୂତ ଏକ ପରିଣାମକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ । ଏବଂ, ପଥରଟି ଗଡ଼ି ଗଲାବେଳେ ସେହି କଣିକାମାନେ ସମସ୍ତେ ହିଁ ସେଥିରେ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି । ଅଥବା, କୌଣସି ଜଳଭଣ୍ଡାରରେ ରହିଥିବା ଜଳ କଥା ମଧ୍ୟ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ସେହି ଜଳ ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକରେ ନିରନ୍ତର ଚାପ ଦେଉଥାଏ ଏବଂ ଆପଣାର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ । କାରଣ, ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ କି ତାହାର ମଧ୍ୟ ପାଳି ପଡ଼ିବ । ଦିନରାତି ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଭାବରେ ପାଣି ତାକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥିବା ବେଢ଼ାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆସି ବାଡ଼େଇ ହେଉଛି; ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ କେଡ଼େ ଜୀବନହୀନ ପରି ବୋଧ ହେଉଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ତଥାପି ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଏବଂ, କେଉଁଠାରେ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଫାଟଟିଏ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ତା'ପରେ ସେହି ବାଟ ଦେଇ ଜଳର ସଗର୍ଜନ ଆକ୍ରମଣ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ । ଏବଂ, ଯଦି ତା' ପଥରେ କେଉଁଠାରେ କୌଣସି ବାଧା ସହିତ ଭେଟ ହେବ, ତେବେ ସମ୍ଭବ ହେଲେ ତାହାକୁ ଠେଲି ତଡ଼ି ନେଇଯିବ, ତା' ନହେଲେ ପୁନର୍ବାର ସେଇଠି ଶୋଇ ପଡ଼ିବାର ବାହାନା କରିବ ଏବଂ, ଆଉଗୋଟିଏ

ଫାଟ ହୋଇ ବାଟ କାଢ଼ିଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ଏକ ସୁଯୋଗ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ସିଏ ତାହାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିବ ଏବଂ, ପରିଶେଷରେ, ସେହି ନିରନ୍ତର ଚାପ ଜଳଭଣ୍ଡାରଟିକୁ ଫଟାଇଦେବ ଓ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମସ୍ତ ଜଳ କୁଆଡ଼େ ସେହି ବାଲି ଭିତରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯିବ । ଅଗଣିତ ନାନା ଅଭାବନୀୟ କାରଣ ଦ୍ୱାରା ତାହା ଘଟିବ ଏବଂ ଗଣନା ଦ୍ୱାରା ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ପୂର୍ବାଭାସ ହିଁ ମିଳିବନାହିଁ ।

''ଆପଣମାନଙ୍କର ସେନାବାହିନୀ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସାଗରସଦୃଶ, ଯିଏକି ଆପଣାର ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ କ୍ଷୁବ୍ଧ କରି ପକାଏନାହିଁ । ଆପଣମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ପିଠୋଉପରି, ଯେଉଁଥିରେ କି ଖଟାଅଂଶ ଦିଆ ଯାଇନାହିଁ । ଅଥବା ଏକ ଭୂଇଁ ପରି ଯେଉଁଥିରେ ବିହନ ବୁଣା ହୋଇନାହିଁ । ଏକ ଯୂଥ ବା ସମୂହ, ଯାହାଠାରେ କି ପଥ କାଢ଼ି ନେଇଯାଇ ପାରିବାର କୌଣସି ବାସନା ବା ଅଭିଳାଷ ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ ପଥ ଦେଖାନ୍ତିନାହିଁ, ଆପଣମାନେ ଶାସନ କରନ୍ତି, କେବଳ ଚିନ୍ତାହୀନ ଦ୍ରଷ୍ଟା ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ଅନ୍ଧକାରଛନ୍ନ ଶକ୍ତିମାନେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆସି ଚାପ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଆପଣାର ପ୍ଲାବନଦ୍ୱାରା ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଭସାଇ ନେବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶାସକ ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ । ହଁ, ଆପଣମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ବୋଧ ଇତିହାସକାରମାନେ ହୁଏତ ଆପଣମାନଙ୍କ ପରେ ଆସିବେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଆମମାନଙ୍କ ପତନର କାରଣ ବିଷୟରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାମାନ କରୁଥିବେ ଏବଂ, ଶତ୍ରୁମାନେ ଅଧିକ ବିଚାରବୁଦ୍ଧି, ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ତଥା ପରିଚାଳନା-ଶକ୍ତି ରହିଥିଲା ବୋଲି ସେମାନେ ଯେ ବିଜୟ ହାସଲ କଲେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ କହିବେ । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ କହୁଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗିଯିବାରୁ ଏକ ବନ୍ୟାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବାସ କରୁଥିବା ସହରଟି ତା'ର ଘେର ଭିତରେ ପଡ଼ିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଆଦୌ କୌଣସି ଦୂରଦୃଷ୍ଟି, ବିବେକବୁଦ୍ଧି ବା ପରିକଳନା-ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ଘଟିନଥାଏ ।

''ମାତ୍ର, ନିହାଣର ଆଘାତପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ଜଣେ ସ୍ଥପତି ମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆଣେ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭବିଷ୍ୟତଟିକୁ ଆକାର ଦେଇ ଗଢ଼ିଆଣିବି ଏବଂ ଏକ ଦେବତାର ରୂପକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଚାରିପାଖକୁ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଥିବେ ଓ ସେତେବେଳେ ଅଗ୍ନିକଣା ଗୁଡ଼ିକର ବି ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବେ । ତାହାକୁ ଦେଖି କେତେଜଣ ଅବଶ୍ୟ କହିବେ, 'ସେହି ମର୍ମରଖଣ୍ଡଟି ଭିତରେ ହିଁ ଦେବତା ଆଗରୁ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ଥପତି ତା'ର ସୁଦକ୍ଷ ନିହାଣଚୋଟ ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ କେବଳ ଅନାବୃତ କରି ଆଣିଲା ।' ମାତ୍ର, ଉତ୍ତର ଦେଇ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ସ୍ଥପତିଟି ଆଦୌ କୌଣସି ଗଣନା ବା ହିସାବ ନକରି ହିଁ ପଥରଟିକୁ

ଏକ ଆବୃତି ପ୍ରଦାନ କଲା ଏବଂ, ଦେବତାଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ଯେଉଁ ଦରସ୍ମିତଟି ଦେଖାଯାଉଛି, ନିହାଣର ଆଘାତ ତାହାକୁ ମୋଟେ ତିଆରି କରିନାହିଁ, ସ୍ୱେଦ କିମ୍ବା ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକରୁ ମଧ୍ୟ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ, - କେବଳ ସୃଜନକାରୀ ମନୁଷ୍ୟଟି ହିଁ ତାହାକୁ ସମ୍ଭବ କରିଛି । ତୁମେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମୁକ୍ତି ଦିଅ ଏବଂ ସିଏ ଅବଶ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବ ।''

ଆପଣାର ଘୋର ନିର୍ବୋଧତା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ମୋ' ସେନାପତିମାନେ ଏକତ୍ର ବିଚାର କରିଥିଲେ : ''ଆମ ଲୋକମାନେ କେଉଁସବୁ କାରଣରୁ ନିଜ ଭିତରେ କଳହ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପରସ୍ପରକୁ ଘୃଣା କରୁଛନ୍ତି, ଚାଲ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭାବି ଠିକ୍ କରିବା ।'' ଏବଂ, ସେମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଆଣି ରୁଣ୍ଡ କରାଇଥିଲେ ।

ସେନାପତିମାନେ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ସବୁ କଥା ଶୁଣିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ମତଭେଦଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରି ନ୍ୟାୟ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ନ୍ୟାୟତଃ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯାହା ପ୍ରାପ୍ୟ, ସେମାନେ ତାକୁ ପୁନର୍ବାର ତାହାକୁ ଆଣି ପ୍ରଦାନ କଲେ ଏବଂ, ଯାହାର ଯାହା ନିଜପାଖରେ ରଖିବାଲାଗି କୌଣସି ଅଧିକାର ନଥିଲା, ତା'ଠାରୁ ସେଇଟିକୁ କାଢ଼ି ମଧ୍ୟ ନେଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଘୃଣା ପଛରେ ଈର୍ଷା ହିଁ ଅଭିପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେନାପତିମାନେ କିଏ ଠିକ୍ ଏବଂ କିଏ ଭୁଲ, ସେକଥା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଏବଂ, ଅଚିରେ ସେମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଭରମି ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, - ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ପରସ୍ପର ସହିତ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକର ମୋଟେ କୌଣସି ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରୁନଥିଲା ଏବଂ, ବହୁତ ସମୟରେ ସେହି ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ ଦିଗ ରହିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଉଦାରତାର ସୂଚନା ଦେଉଥିଲା, ଆଉଗୋଟିଏ ଦିଗରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା; ଅଥବା ଏକାବେଳେକେ ନୀଚତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଉଦାର ବୋଲି ଲାଗୁଥିଲା । ଏହିପରି ତର୍କବିତର୍କରେ ରାତ୍ରି ବହୁତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଓ ମୋ'ର ସେନାପତିମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶୋଇବା ନିମନ୍ତେ ଆଉ ସମୟ ହିଁ ପାଇଲେନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ବୋଧତାଟା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥୂଳ ବି ହେଲା । ଶେଷକୁ ଦିନେ ସେମାନେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ, ''ଏହି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉପାୟରେ ହିଁ ଏହି ଅଡୁଆଟିର ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବ, - ବାଇବେଲ୍ ପୁସ୍ତକର ସେହି ଭୀଷଣ ବନ୍ୟାଟି ପରି ବନ୍ୟାଟାଏ ଆସିଲେ ସବୁ ଅଡୁଆକୁ ଭସାଇ ନେଇଯିବ ଓ ତା'ପରେ ସମାଧାନ ନିମନ୍ତେ ଆଉ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ନଥିବ ।''

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋ' ବାପା କହିଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି : ''ଗହମରେ ଗମାପୋକ ଯଦି ଲାଗିଲେ, ତେବେ ଗହମକୁ କଦାପି ତାହାର କାରଣ ବୋଲି ଭାବିବନାହିଁ, — ମାତ୍ର ଗହମକୁ କାଢ଼ି ଆଉ ଏକ ଅମାରକୁ ନେଇଯିବ । ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ

ଜଣେ ଆଉଜଣକୁ ଘୃଣା କରୁଥାନ୍ତି, ଘୃଣା କରୁଥିବାର କାରଣ ବୋଲି ସେମାନେ ବୃଥା ଯେଉଁସବୁ କଥାକୁ ଦର୍ଶାଇ ଦେଉଥିବେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ କାନ ଦେବନାହିଁ। କାରଣ, ଏହି ଯାବତୀୟ କାରଣର ପଶ୍ଚାତରେ ଅଭିପ୍ରାୟମାନ ରହିଥିବ, ଯାହା ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଆଦୌ ଚିନ୍ତା କରିନଥିବେ। ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ପଛରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅନେକ କାରଣ ରହିଥିବ। ଏବଂ, ଉଦାସୀନ ଭାବରେ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବା ପଛରେ ବି ଅନେକ କାରଣ ଥିବ। ମାତ୍ର, ମୁଁ ଏହିସବୁ ଶବ୍ଦ ଉପରେ କ୍ବଚିତ୍ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାଏ; କାରଣ ମୁଁ ଜାଣିଥାଏ ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ଅର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ବହନ କରନ୍ତି, ତାହା ସର୍ବଦା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଓ ତାହାର ମର୍ମକୁ ଆଦୌ ସହଜରେ ଭେଦ କରି ହୁଏନାହିଁ। (କୌଣସି ଅଟ୍ଟାଳିକା ଯେଉଁସବୁ ପଥର ଦେଇ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ, ସେହି ଅଟ୍ଟାଳିକାରୁ ପଡୁଥିବା ଛାଇ ବା ତାହା ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିବା ନୀରବତା ବିଷୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ କିପରି କ'ଣ ଜଣା ପଡ଼ିବ ? ପୁନଶ୍ଚ, ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଯେଉଁ ଅଣୁଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ହୋଇଛି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ଗଛଟି ବିଷୟରେ ପ୍ରକୃତରେ କି ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଇପାରନ୍ତେ?) — ମୋ' ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିବି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଘୃଣା କେଉଁସବୁ ଉପାଦାନରେ ଗଢ଼ାହୋଇଛି, ତାହା ଜାଣିବାପାଇଁ ମୋ'ର ମଧ୍ୟ କାହିଁକି କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ରହିବ ? ଯେଉଁସବୁ ପଥର ଦେଇ ସେମାନେ ଘୃଣାଟିକୁ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି, ଭଲ ପାଇବା ତିଆରି କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପଥରଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ କାମରେ ଲାଗି ପାରିଥାନ୍ତା।

ତେଣୁ ମୁଁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଦୂରରେ ରହି ସେମାନଙ୍କର ଘୃଣାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖିଥିଲି, - ଉପରୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ସମୀଚୀନ ବୋଲି ଲାଗୁଥିବା ନାନା ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ସେହି ଘୃଣାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ। ଅଥବା, ଏପରି କୌଣସି ନ୍ୟାୟବିଚାର ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ଜାଲରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିପାରିବି ବୋଲି ଆଶା ବି କରୁନଥିଲି, - ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସାଧନ ହୋଇପାରି ନଥାନ୍ତା,- ତଦ୍ୱାରା ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଅଧିକ ବଳ ମିଳି ଯାଇଥାନ୍ତା, - ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗଗୁଡ଼ିକୁ ବା ବିଶେଷ ଅଧିକାର ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ତା ଆଣି ଦେଇଥାନ୍ତା। ମୁଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥିଲି, ସେମାନଙ୍କର ବିଦ୍ୱେଷକୁ ଆହୁରି ବଳିଷ୍ଠ କରିଥାନ୍ତା ତଥା, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଦାବୀଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲି, ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଧତପଣିଆକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଥାନ୍ତା। ତଦ୍ୱାରା ମୁଁ ବ୍ୟବଧାନଟିକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଗଭୀର କରି ଖୋଳି ଦେଇଥାନ୍ତି। ମାତ୍ର ମୋ' ବାପାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାକୁ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ମନେ ରଖିଥିଲି।

ଘଟଣାଟି ଏଭଳି ଘଟିଥିଲା ଯେ, କେତେକ ନୂତନ ପ୍ରାନ୍ତ ଜୟ କରିସାରି ସିଏ ଦେଖିଥିଲେ ଯେ ସେହିସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଖୁବ୍ ମନ୍ଥର ଗତିରେ ହିଁ ଶାନ୍ତି ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା

ହୋଇପାରୁଛି । ତେଣୁ ସେଠାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଶାସକମାନଙ୍କର ସହାୟତା କରିବାପାଇଁ ବାପା କେତେଜଣ ସେନାପତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ମାତ୍ର, କିଛିଦିନ ପରେ ସେହି ନୂତନ-ଅଧିକୃତ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରୁ ବାହୁଡ଼ିଥିବା ପଥିକମାନେ ବାପାଙ୍କ ଲାଗି ଅନେକ ଅଶୁଭକର ସମ୍ବାଦ ହିଁ ବହନ କରି ଆଣିଥିଲେ ।

''ଅମୁକ ପ୍ରଦେଶରେ ସେନାପତି ଶାସକଙ୍କୁ ଭାରି ଅପମାନିତ କରିଛନ୍ତି ଓ ସେ ଦୁହେଁ ଆଉ ପରସ୍ପର ସହିତ କଥା ମଧ୍ୟ ହେଉନାହାନ୍ତି ।''

ଆଉ ଏକ ପ୍ରଦେଶରୁ ଫେରିଥିବା ଜଣେ ଯାତ୍ରୀ କହିଲେ: ''ଆଜ୍ଞା, ସେଠାରେ ଶାସକ ସେନାପତିଙ୍କୁ ଆଉ ଭଲ ନଜରରେ ଦେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି ।''

ଜଣେ ତୃତୀୟ ଯାତ୍ରୀ କହିଲେ : ''ଆଜ୍ଞା, ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ବିଷୟକୁ ନେଇ ଘୋର ବିବାଦ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି ଓ ତାହାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ସକାଶେ ଆପଣଙ୍କର ମଧ୍ୟସ୍ଥତା ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଛି । ଶାସକ ଓ ସେନାପତି ଉଭୟେ ଏବେ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି ।''

ପ୍ରଥମେ ବାପାଙ୍କର ଆଦେଶରେ ସେମାନେ ବାପାଙ୍କୁ ସେହିସବୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଏବଂ ବିବାଦ ପଛରେ ରହିଥିବା ଅଭିପ୍ରାୟଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିପ୍ରାୟଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅକାଟ୍ୟ ଓ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲେ । ଏହିଭଳି ଆକ୍ରମଣ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡୁଥିବା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାପାଇଁ ତତ୍ପର ହୁଅନ୍ତା । ଏହି ବିବରଣୀ ଗୁଡ଼ିକରେ କେତେ କେତେ ଲଜ୍ଜାହୀନ ବିଶ୍ୱାସଘାତକ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦ୍ୱେଷପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବାଦ ତଥା ବଳାତ୍କାର-ହରଣ ଓ ଅତ୍ୟାଚାରର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତମାନ ରହିଥିଲା । ଏବଂ ସର୍ବଦା ବାହାରୁ ଯେପରି ମନେ ହେଉଥିଲା, ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ସବୁ ଠିକ୍ ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ସବୁଯାକ ଭୁଲ ବୋଲି ଲାଗୁଥିଲା । ମାତ୍ର, ଏହିସବୁ ଅସରନ୍ତି ଗପସପ ଶୁଣି କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗିବାକୁ ମୋ' ବାପାଙ୍କୁ ମୋଟେ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗିନଥିଲା ।

ସିଏ କହିଥିଲେ, ''ଏହିସବୁ ନିରର୍ଥକ କଳହଗୁଡ଼ିକର ମୀମାଂସା କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାଠାରୁ ମୋ'ର ବହୁତ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଅଛି । ମୁଁ ଜୟ କରିଥିବା ନୂତନ ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକରେ ସବୁଆଡ଼େ ଏହିସବୁ ବିବାଦ ଲାଗୁଛି । ସବୁଥର ଅଲଗା ଅଲଗା ଦିଶୁଛି, ତଥାପି ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଏକାଭଳି । ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର କଥା ଯେ, ସବୁବେଳେ ମୁଁ ଏପରି ସେନାପତି ଏବଂ ଶାସକମାନଙ୍କୁ ବାଛୁଛି, ଯେଉଁମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି ।

''ଗୋଟିଏ ଗୁହାଳରେ ତୁମେ ରଖିଥିବା ଗୋରୁମାନେ ଯଦି ଗୋଟିକପରେ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ମରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି, ତେବେ ଏହି ଘଟଣାଟିର କାରଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

କରିବାରେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ପରୀକ୍ଷା କରିବ ନାହିଁ। ବରଂ, ଗୁହାଳଟକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବ ଓ ସେଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେବ।''

ବାପା ଜଣେ ସନ୍ଦେଶବାହକକୁ ଡକାଇ ପଠାଇଥିଲେ।

''ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ନିରୂପଣ କରି ପାରିନାହିଁ। ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଭୋଜୀସଭା ଗୁଡ଼ିକରେ କାହାର ସ୍ଥାନ ଆଗରେ ଓ କାହାର ପଛରେ, ସେମାନେ ସେକଥା ଜାଣିନାହାନ୍ତି। ସେମାନେ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ କଟମଟ କରି ଅନାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଭୋଜୀସଭାର ସ୍ଥାନଟିକୁ ପରସ୍ପରର ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଭାବେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛନ୍ତି। ତା'ପରେ, ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକ ନୃଶଂସ ଅଥବା ତୀକ୍ଷ୍ଣତର ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ ପକ୍ଷଟି - ଆଗ ଯାଇ ବିଶେଷ ସମ୍ମାନର ଆସନଟି ଉପରେ ବସିଯାଉଛି। ଆର ପକ୍ଷଟି କ୍ରୋଧର ସହିତ ତା'ଆଡ଼କୁ ଅନାଉଛି ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଥରକୁ ସିଏ କମ୍ ନିର୍ବୋଧ ହେବ ଏବଂ ଚଟପଟ ଆଗ ଯାଇ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନଟିକୁ ମାଡ଼ି ବସିବ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରୁଛି। ହଁ, ତା'ପରେ, ପ୍ରାୟ ସ୍ୱତଃସିଦ୍ଧ ଭାବରେ, ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ପତ୍ନୀମାନଙ୍କୁ ହରଣ କରି ନେଉଛନ୍ତି, ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ନେଇ ପଳାଉଛନ୍ତି ଓ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅପମାନଜନକ କଥାମାନ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛନ୍ତି। ଏହି ନିତାନ୍ତ ନିର୍ବୋଧ ଅଭିଯୋଗ ଗୁଡ଼ିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଭାବରେ ତିକ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଛନ୍ତି, କାରଣ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି। ମାତ୍ର, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଏହିସବୁ ଅଭିଯୋଗକୁ କଦାପି କର୍ଣ୍ଣପାତ କରିବିନାହିଁ।

''ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତୁ ବୋଲି ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ କି ? ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ନେଇ କ୍ଷମତାର ଦାନାଗୁଡ଼ିକୁ ବିଞ୍ଚି ଦିଅନାହିଁ ଯାହାକୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ଖୁମ୍ପି କରି ଖାଇବେ। ବରଂ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଅପର ଜଣକର କଥା ମାନୁ ଏବଂ ସେହି ଅପର ଜଣକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର କଥା ମାନୁ। ଏହିପରି ଭାବରେ ଜଣେ ଆଉଜଣକର ସହାୟକ ହେବ ଓ ସେମାନେ ଏକତ୍ର ମିଶି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ଏବଂ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସହିତ ବାସ କରି ପାରିବେ।

ତେଣୁ, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଅନୁଚିତ କଳହଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ବାପା ସେମାନଙ୍କୁ ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ଶାସ୍ତି ଦେଇଥିଲେ। କହିଥିଲେ, ''ଏହିସବୁ ଅକାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କଦାପି ଅନୁମତି ଦେବନାହିଁ। ଜଣେ ସେନାପତି ଶାସକର ଆଦେଶକୁ ଅବଶ୍ୟ ମାନିବ। ତେଣୁ, ସେନାପତି ଯେ ଶାସକର କଥାକୁ ମାନିଲା ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅସମର୍ଥ ଶାସକକୁ ହିଁ ଆଗ ଦଣ୍ଡ ଦେବି। ଏବଂ, ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବାରେ ବିଫଳ ହୋଇଥିବା ସକାଶେ ସେନାପତିକୁ ମଧ୍ୟ ଶାସ୍ତି ଦେବି, ମୋ'ର ପରାମର୍ଶ ହେଉଛି, ତୁମେମାନେ ଶାନ୍ତିରେ ରହିବ।''

ଏହାପରେ ସଦ୍ୟ ବିଜିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକରେ ସେହି ଲୋକମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା କଳହଗୁଡ଼ିକୁ ମେଣ୍ଟାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଚୋରି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଓଟମାନଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦିଆଗଲା; ବିଶ୍ୱାସ ଭାଙ୍ଗିଥିବା ପତ୍ନୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପତିମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଲେଉଟି ଆସିଥିଲେ, ବା ତଲାକ୍ ନେଲେ । ଅପମାନ ଦେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅନୁତାପ କଲେ । ଅଧିକନ୍ତୁ, ଯେଉଁମାନେ ଆଦେଶଗୁଡ଼ିକର ପାଳନ କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ନିଜର ଜୀବନରେ ଏକ ନୂତନ ଆନନ୍ଦଲାଭର ଉତ୍ସ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଥିଲେ । କାରଣ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେମାନେ ପ୍ରଶଂସାବାକ୍ୟମାନ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ଏବଂ, ଯିଏ ଆଦେଶ ଦେଉଥିଲା, ନିଜର ଅଧସ୍ତନକୁ ଆଦେଶ ଦେବାରେ ସେ ଆପଣାର ଶକ୍ତିର ସଙ୍କେତ ଓ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ପାଇଲା ଓ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲା । ଏବଂ, ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆପ୍ୟାୟନର ଅବସର ମାନଙ୍କରେ ସିଏ ନିଜ ଅଧସ୍ତନଟିକୁ ହିଁ ଆଗ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦେଲା, ଯେପରିକି ସିଏ (ଅଧସ୍ତନ) ତା' ଜାଗାରେ ଯାଇ ବସିପାରିବ ।

ମୋ' ବାପା କହିଥିଲେ, ''ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କେହିହେଲେ ନିର୍ବୋଧ ନଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଚଳନ୍ତି କଥାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକୃତ ଆଗ୍ରହ ଜନ୍ମାଇ ପାରିବାଭଳି ଅର୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଆଦୌ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ପାରେନାହିଁ । ମୋ' ପୁଅଟି, ତୁ ମଧ୍ୟ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଶୁଣିବାକୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷା କରିବୁ, - ପବନରେ ଭଁ ଭଅଁ ଶୁଣା ଯାଉଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କୁ ଅଥବା ତୋ' ଆଖିଉପରେ ଧୂଳି ପକାଇ ଦେଉଥିବା ଯୁକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ଶୁଣିବୁନାହିଁ । ଆହୁରି ଅଧିକ ଭିତରକୁ ଦେଖିପାରିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ । ସେମାନଙ୍କର ଘୃଣାକୁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପଥଭ୍ରଷ୍ଟତା ବୋଲି କହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପଥର ଯଦି ନିଜର ଉଚିତ ଥାନଟିରେ ରହିନଥାଏ, ତେବେ ଆଦୌ କୌଣସି ମନ୍ଦିର ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଥର ଯଦି ଉଚିତ ଥାନରେ ରହିଥାଏ ଏବଂ ମନ୍ଦିରଟିର ହିଁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଥାଏ, ତେବେ ସବୁକିଛିରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସେହି ପଥରଗୁଡ଼ିକରୁ ସମ୍ଭବ ହେଉଥିବା ନୀରବତା ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ପରିଚାୟକ ହୋଇ ରହି ପାରିବ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ମୂର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ପ୍ରାର୍ଥନାଟି ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏବଂ ତା'ପରେ, ଖାସ୍ ପଥରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅଲଗା କରି ଆଦୌ କିଛି କହିବାର ଆଉ କି ପ୍ରୟୋଜନ ଥିବ ?''

ତେଣୁ, ଯେଉଁ ସେନାପତିମାନେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସୁଥିଲେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କରଣିଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର କଳହଗୁଡ଼ିକର କାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାଲାଗି ମୋତେ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମୁଁ କୌଣସି ଧ୍ୟାନ ଦେଇନଥିଲି । ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ଯେ ମୁଁ ମୋ' ନ୍ୟାୟବିଚାରର ପ୍ରୟୋଗ କରି

ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ଆୟତ୍ତ କରି ରଖିବି । ମାତ୍ର, ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ମୁଁ ଶିବିରଟି ମଧ୍ୟକୁ ପଦଚାରଣା କରି ବାହାରି ଯାଇଥିଲି ଓ ମୋ'ର ସୈନ୍ୟମାନେ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ କ୍ରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ଅଧିକ ଆଗକୁ ନଯାଇ ମୁଁ ଲେଉଟି ଆସିଥିଲି ଓ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲି ।

''ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ଆପଣ ତ ଦେଖୁଥିବେ ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ କିପରି ପରସ୍ପରର ଶତ୍ରୁ ହୋଇ ଗଲେଣି । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ସେମାନେ ଆଉ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରୁନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିବାଦ ରହିଛି ବୋଲି ସେମାନେ ଆଉ ନିର୍ମାଣ କରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ କରା ଯାଉଥିଲା, ସେକଥା ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ ସଉଧଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜିତ ରଖିପାରିବି, ସେମାନେ ଯେପରି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିପାରିବେ ଓ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ନିଜର ଆସ୍ପୃହାଗୁଡ଼ିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରିବେ, ଆପଣ ମୋତେ ତାହାର ଉପାୟ କହନ୍ତୁ । ଏହା ଏପରି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ଯାହାକି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବଶେଷ୍ଠ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍ସାରିତ କରିନେଇ ପାରିବ, ତା' ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ବୃହତ୍ତାକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ କରି ଆଣିବ ଏବଂ ତା' ହୃଦୟକୁ ଆନନ୍ଦ ଆଣି ଦେବ । ମୋ'ର ପରିଚ୍ଛଦଟି ପ୍ରକୃତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ ନୁହେଁ ଏବଂ ମୁଁ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ମେଷପାଳକ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ଓ ତେଣୁ ରାତ୍ରିର ପବନଗୁଡ଼ିକରୁ ମୋ' ମେଷମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରୁନାହିଁ । ଏଣୁ, ସେମାନେ ଶୀତରୁ କଷ୍ଟ ପାଉଛନ୍ତି ଓ ପରସ୍ପରକୁ ଘୃଣା କରୁଛନ୍ତି । କାରଣ, ଘୃଣାକୁ ଯାବତୀୟ ଅର୍ଥରେ ଏକ ଅସନ୍ତୋଷ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ଯାବତୀୟ ଘୃଣାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଗୁପ୍ତ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ ଓ ମଣିଷକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖିଥିବ । ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ପରସ୍ପର ଉପରକୁ ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ହୋଇ ମାଡ଼ି ଯାଇଥିବା ବାଲୁଙ୍ଗାମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି ଓ ଏକ ଅପରକୁ ଗିଳି ପକାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବୃକ୍ଷଟିଏ କଦାପି ସେପରି କରେନାହିଁ ଏବଂ ସେଥିରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶାଖା ଅବଶିଷ୍ଟ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକର କଲ୍ୟାଣଦ୍ୱାରା ପୁଷ୍ଟ ହିଁ ହେଉଥାଏ । ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ତୁ ମୋତେ ତୋ ପରିଚ୍ଛଦରୁ ଟିକିଏ ଅଂଶ ପ୍ରଦାନ କର, ଯାହାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ମୁଁ ମୋ'ର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ, ଭୂମି କର୍ଷଣ କରୁଥିବା କୃଷକମାନଙ୍କୁ, ମୋ' ସାଧୁସନ୍ଥ ମାନଙ୍କୁ ତଥା ପତିପତ୍ନୀମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରିଆଣି ପାରିବି, ଯେପରିକି ସେମାନେ ସକଳେ ଆଶ୍ରୟ ଲାଭ କରିବେ, — ଏପରିକି, ରାତ୍ରିର ଆଗମନରେ ଯେଉଁମାନେ ରୋଦନ କରୁଥାନ୍ତି, ସେହି ସାନ ଶିଶୁମାନେ ମଧ୍ୟ ।.....

- ୧୬ -

ସଦ୍‌ଗୁଣର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହିକଥା । ଆପଣାର ନିପଟ ନିର୍ବୋଧତା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ମୋ'ର ସେନାପତିମାନେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି ମୋତେ ସତେଅବା ବଡ଼ ଫୁଲେଇ ହୋଇ ସଦ୍‌ଗୁଣ ବିଷୟରେ କହିଥିଲେ ।

ସେମାନେ କହିଥିଲେ, ''ଆଜ୍ଞା ଦେଖନ୍ତୁ ତ ଆମ ଲୋକମାନେ କିପରି ନାନା ମନ୍ଦକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ମାତି କରି ରହିଛନ୍ତି ! ସେହି କାରଣରୁ ତ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ତଳକୁ ତଳକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଲାଣି । ତେଣୁ, ଆଇନ୍‌କାନୁନ୍‌କୁ ଅଧିକ କଠୋର କରାଯିବା ଉଚିତ, ଆହୁରି ଅଧିକ କଠୋର ଶାସ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ...ଯେଉଁମାନେ ଅପରାଧ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ ହେବା ଉଚିତ ।''

ମାତ୍ର, ମୁଁ ମୋ' ହୃଦୟର ସ୍ତରରେ ରହି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି; ହଁ, କାହାର ମୁଣ୍ଡକାଟ କରାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏତ ହୋଇପାରେ । ତଥାପି ସଦ୍‌ଗୁଣ ହେଉଛି ମୂଳତଃ ଏକ ପରିଣାମ ଏବଂ, ମୋ' ଲୋକମାନେ ଯେ ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ତାହାର ସର୍ବପ୍ରଥମ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ନୀତି ଦ୍ୱାରା ପୂରି ରହିଛି ଏବଂ ତାହାହିଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ତିଆରି କରୁଛି ତଥା ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି । ଯଦି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସକ୍ରିୟ ଓ ସୁସ୍ଥ ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ତାହା ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବୋତ୍ତମକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରି ଆଣନ୍ତା ।

ଏବଂ, ସେତିକିବେଳେ ମୋ'ର ବାପାଙ୍କର କଥା ମଧ୍ୟ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା: ''ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଉପଲବ୍ଧି, — ତାହାହିଁ ସଦ୍‌ଗୁଣ । କେବଳ ମନ୍ଦଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକର ଅନୁପସ୍ଥିତିକୁ ଆଦୌ ସଦ୍‌ଗୁଣ ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ନଗରଟିଏ ସ୍ଥାପନା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣି ଏକତ୍ର ରୁଣ୍ଡ କରାଏ, ଅଧମରୁ ଅଧମତମକୁ ମଧ୍ୟ ବାଦ୍ ଦିଏ ନାହିଁ, — ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରେ; ଧ୍ୱଂସ କରିବା, ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ଓ ପଇସା ହରଣଚାଳ କରିନେବା ପ୍ରଭୃତି ଗନ୍ଧିଆ ଉତ୍ତେଜନାଗୁଡ଼ିକର ସ୍ଥାନରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ପୁଲକଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଗାଇଦିଏ । ତା'ପରେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, ସେମାନେ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସାହସର ସହିତ ନିର୍ମାଣର ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ତତ୍ପର ହେବେ, — ସ୍ୱାଭିମାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ କେତେ କେତେ ଦୁର୍ଗସୌଧ, ରକ୍ଷାପ୍ରାଚୀର ଓ ମନ୍ଦିର ତିଆରି କରି ଥୋଇଦେବେ, — ସେମାନଙ୍କର ବହୁ ନୃଶଂସତା ଗୌରବ ତଥା ଶୃଙ୍ଖଳାବୋଧକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯିବ । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଏପରି ଏକ ନଗରର ସେବା କରୁଥିବେ ଯାହାକୁ କି ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ସମ୍ଭବ କରୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସେମାନେ ନିଜକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରାଣରେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରି

ପାରିଛନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସେମାନେ ଦୁର୍ଗର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ପ୍ରାଚୀର ଉପରେ ପ୍ରାଣବଳି ଦେବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଏବଂ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସଦ୍‌ଗୁଣରୂପୀ ସେହି ସୁନାର ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିପାରିବ, ଯାହାଭିତରେ କୌଣସି ଖାଦ ନଥିବ ।

"ମାତ୍ର, ଯଦି ତୁମେ ଆଦୌ କୌଣସିଥିରେ ବି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଉନଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ପରି ଜଣେ ହୋଇଥିବ ଓ ପୃଥିବୀର ମନ୍ଦଶକ୍ତିଟିକୁ ଦେଖି ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଉଠୁଥିବ, ପଚାସଢ଼ା ମାଟି ଓ ସେଥିରେ ଥିବା ପୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ମାଟିଟା କାହିଁକି ଏଡ଼େ ବିରୂପ ହେଲା ବୋଲି ଯଦି ତୁମେ ଆପତ୍ତି କରୁଥିବ, ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ତୁମେ ମନୁଷ୍ୟ ଆଦୌ ମନୁଷ୍ୟ ନହେଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ, — ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଘୃଣା କରି ନହେଉ ବୋଲି ମନ କରୁଥିବ । ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ମଣିଷର ବଳର ସନ୍ତକ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ତୁମେ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ତାକୁ ଦୋଷ ଦେଉଥିବ । ଏବଂ ତା'ପରେ ତୁମେ ନିତାନ୍ତ ଅସମର୍ଥମାନଙ୍କୁ ନେଇ ହିଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଶାସକରୂପେ ବସାଇଦେବ ଏବଂ ସେମାନେ ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରି ବାହାରିବେ । ମନ୍ଦକାର୍ଯ୍ୟକୁ ଯଥାର୍ଥତଃ ଅନୁଚିତ ପଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଉଥିବାର ଏକ ଶକ୍ତି ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ସେମାନେ ପ୍ରାଣ ଏବଂ ପ୍ରାଣସମ୍ଭାବନାକୁ ଦଣ୍ଡିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ । ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ସେମାନେ ଏକ ମିଉଜିଅମ୍‌ର ରକ୍ଷାକାରୀ ହୋଇ ହି' ରହିବେ, ଏକ ମୃତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପହରା ଦେବାରେ ଲାଗିଥିବେ ।

ମୋ' ବାପା କହିଥିଲେ, "ସେଡ଼ାର୍ ଗଛ ବଞ୍ଚିବାଲାଗି ପଙ୍କରୁ ଆହାର ନିଏ; ମାତ୍ର ତାହା ପଙ୍କକୁ ପତ୍ରସମ୍ଭାରର ଏକ ସମ୍ପଦରେ ହିଁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଦେଇଥାଏ । ସେହି ପତ୍ରସମ୍ଭାର ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକରୁ ହିଁ ନିଜର ଆହାର ସଂଗ୍ରହ କରୁଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପଙ୍କ ଏକ ସଦ୍‌ଗୁଣରୂପେ ବଦଳିଯାଏ । ଯଦି ତୁମେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ, ତେବେ ଉତ୍ସାହର ଶିକ୍ଷା ଦିଅ । ତେବେଯାଇ ତାହା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱାଙ୍ଗୀଭୂତ କରି ପାରିବ ଏବଂ ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ତିଷ୍ଠି ରହିଥିବ ଓ ସେହି ଏକାଭଳି ଆକାଙ୍କ୍ଷା, ଏକା କାର୍ଯ୍ୟ, ଏକା ଉଦ୍ୟମଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ତୁମର ନଗରୀଟିକୁ ନିର୍ମିତ ହେବାରେ ସହାୟତା କରିବ,— ଆଦୌ ଧ୍ୱଂସ କରି ପକାଇବ ନାହିଁ ।

"ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ' କଥାକୁ ମନ ଦେଇ ଶୁଣ ! ଥରେ ପୂର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ତୁମର ସେହି ନଗରୀ ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ଲଭିବ । କାରଣ, ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯାହା ମିଳୁଥିବ, ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବନାହିଁ; ସେମାନେ ଯାହା ଦେଉଥିବେ, ନଗରଟି ତାହାରିଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚିବ । ଯାବତୀୟ ପଦାର୍ଥ ଓ ସରଞ୍ଜାମ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଲଢ଼ାଇ କରିବେ ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ନିଜ ନିଜ ଗମ୍ଭାରି

ଭିତରେ ରହିଥିବା ହେଟାଙ୍କ ଭଳି ହୋଇଯିବେ। ଗୁହାଳ ଭିତରର ଗୋରୁଙ୍କ ପରି ହେବେ। କାରଣ, ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ଏକ ନଗରର ନିର୍ମାଣ କେବେହେଲେ ବି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏନାହିଁ। ଯେତେବେଳେ ମୋ'ର ସକଳ ଉତ୍ସାହ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ମୁଁ 'ମୋ' କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା' ବୋଲି କହେ। ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ଲଭିଥାନ୍ତି। କାରଣ ସେମାନେ ସେତେବେଳକୁ ମରି ବି ସାରିଥାନ୍ତି। ମାତ୍ର, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଏପରି ଏକ ଗାର ନୁହେଁ, ଯେଉଁଠାରେ ଆମେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଯାଉ। ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରେ ହିଁ ସବୁକିଛିକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବା, ତାହାହିଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା। ତେଣୁ, ମୋ' ନଗରର ନିର୍ମାଣ 'ସରିଲା' ବୋଲି ମୁଁ କେବେହେଲେ କହି ପାରିନାହିଁ।''

ତେଣୁ, ମୁଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ତଳେ ପକାଇଦେଲେ ସବୁ ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ କି ? ବୋଲି ମୁଁ ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି; ହଁ, ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁର୍ନୀତି କରୁଛି, ତେଣୁ ତାକୁ କାଢ଼ି ନେଇଯିବା ଅବଶ୍ୟ ଉଚିତ ହେବ। କାରଣ, ସିଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କଳଙ୍କିତ କରିଦେବ। ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ତ ଭଣ୍ଡାର ଭିତରୁ ପଚା ଫଳଟିକୁ ବାହାର କରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ଏବଂ ରୋଗଦ୍ୱାରା ସଂକ୍ରାମିତ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପଶୁକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋରୁଗୁହାଳରୁ କାଢ଼ିନେବାକୁ ହୁଏ, ମାତ୍ର, ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ହୁଏ, ଯଦି ଆମେ ନୂଆ ଗୁହାଳଟିଏ ଅଥବା ନୂଆ ଭଣ୍ଡାରଘରଟିଏ ତିଆରି କରିପାରୁ। କାରଣ, ମୂଳତଃ ସେହିଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ଅସଲ ଦୋଷଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ।

ଏବଂ, ଯଦି ତାକୁ ତୁମେ ସମ୍ଭବତଃ ବଦଳାଇ ଦେଇ ପାରିବ, ତେବେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିପାଇଁ କାହିଁକି ବା ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରିବ ?

ତେଣୁ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି : ''ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ତୁ ମୋତେ ତୋ' ପରିଚ୍ଛଦର ଏକ ଟୁକୁଡ଼ା ପ୍ରଦାନ କର, ଯାହାତଳେ କି ମୁଁ ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଓ ବୃହଦ୍ ନାନା ଆକାଂକ୍ଷାର ସେମାନଙ୍କର ବୋଝଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ରଖିପାରିବି। ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଦେଇ ଦେଇ ମୁଁ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ଗଲିଣି, — କାରଣ, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଜର ବସ୍ତ୍ରଟି ତଳେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ନପାରିବି, ସେମାନେ କାଳେ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ପଣ୍ଡ କରିଦେବେ, ମୋତେ ସେହି ଆଶଙ୍କାଟି କାମୁଡ଼ି ଧରିଛି। କାରଣ, ସେହି ଲୋକମାନେ ଏକାନ୍ତ ଅବିଶ୍ୱସନୀୟ ହୋଇଥିବାରୁ, ସେମାନେ ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିପଦରେ ପକାଇଦେବେ ଓ ମୋ' ଆଂଶିକ ସତ୍ୟଟିକୁ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ସୁଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ବିଗାଡ଼ି ଦେବେ, ମୁଁ ତାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି। ମାତ୍ର, ମୁଁ ସମାନ ଭାବରେ ଏକଥାଟି ମଧ୍ୟ ଜାଣିଛି ଯେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପତିତ ନୁହନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ସତ୍ୟଟି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି।''

- ୧୭ -

ଏହିପରି ଭାବରେ ପବନକୁ ନେଇ ବସ୍ତ୍ରବୟନ କରୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଲୋଭନକୁ ମୁଁ ଚିରଦିନ ଘୃଣା କରି ଆସିଛି, ଛଳ ରଖି କଥା କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଘୃଣା କରିଛି । ଯେତେବେଳେ ନିତାନ୍ତ ନିର୍ବୋଧତା ଦେଖାଇ ମୋ' ସେନାପତିମାନେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି "ଲୋକମାନେ ବିଦ୍ରୋହ କରୁଛନ୍ତି, ଆପଣ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ଦକ୍ଷ ହୁଅନ୍ତୁ" ବୋଲି କହିଲେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବେଶୀ କଥା ନକହି ନିଜନିଜର କାମ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲି । ଦକ୍ଷତା ହେଉଛି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ନିରର୍ଥକ ଶବ୍ଦ, ଏବଂ ସୃଜନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିବାର କୌଣସି ଅବକାଶ ହିଁ ନଥାଏ । ତୁମେ ଯାହାକିଛି କରିବ, ତାହାକୁ ଏକ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରଦାନ କରିବ; ଏବଂ ତାହାକୁ ହିଁ ସବୁକିଛି ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ତୁମେ ନିଜର ଆଉଏକ ଫୁସୁଲାରେ ପଡ଼ି ଆଉଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଗତି କରିବ, ତେବେ କେବଳ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ହାତବାରିସି ହୋଇ ରହିଥିବା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ତୁମକୁ ଦକ୍ଷ ଓ ଚତୁର ବୋଲି କହିବ । କାରଣ, ତୁମେ ଯାହାକିଛି କହୁଥାଅ ଏବଂ କରୁଥାଅ ପଛକେ, ଯାହା ଉପରେ ତୁମର ହୃଦୟ ନିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତୁମେ କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେଇପାରିବ । କେବଳ ଯାହାସହିତ ତୁମେ ନିଜକୁ ସଂପୃକ୍ତ କରି ରଖିଥିଲ, କେବଳ ସେତିକି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କୌଣସି କିଛିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏପରିକି, ସେଇଟି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼େଇ କରି ବାହାରିଲେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସେତିକି ହିଁ କରିବ । ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋ' ଶତ୍ରୁସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେଇଥାଏ, କାରଣ ମୋ'ର ନେହି ଉପରେ ତାକୁ ମୁଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଦେଇଥାଏ, ତାକୁ ବି ଶକ୍ତ କରି ଆଣିଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ, ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏକ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚିତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ ଯେତେବେଳେ ନିଜର ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ କଠୋର କରିଆଣେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖେ । ଅସଲ ଜୀବନ ଆଦୌ ଧୂର୍ତ୍ତତାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଏନାହିଁ । ଆମେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷକୁ କେବେହେଲେ ଠକିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ଆମେ ତାହା ଯେଉଁଭଳି ବଢୁ ବୋଲି ଆବଶ୍ୟକ ଉପଚାରଗୁଡ଼ିକୁ କରିଥାଉ, ବୃକ୍ଷଟି କେବଳ ସେହିପରି ହିଁ ବଢ଼େ; ଏବଂ, ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସବୁକିଛିକୁ କେବଳ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ, ଯେଉଁମାନେ କି ପବନରୁ ବସ୍ତ୍ରବୟନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଆନ୍ତି । ଯଦି ମୁଁ ଆଗାମୀ ପୀଢ଼ିଟିର ହିତ ନିମନ୍ତେ ମୋ' ନିଜ ପୀଢ଼ିଟିକୁ ବଳି ଦେବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିବି, ତେବେ ମୋତେ ଜୀବନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହିଁ ବଳି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏବଂ, ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ସବୁକିଛିକୁ ପବନରେ ବସ୍ତ୍ର ବୁଣୁଥିବା ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଯେତେବେଳେ

ଶାନ୍ତିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧ କରି ବାହାରିବି, ସେତେବେଳେ ମୋତେ ଯୁଦ୍ଧର ହିଁ ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ହେବ । ମାତ୍ର, ଶାନ୍ତି ଆଦୌ ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥିତି ନୁହେଁ, ଯାହାକୁ କି ପରିଶେଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ହାସଲ କରାଯାଏ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟଲାଭ ଦ୍ୱାରା ହାସଲ କରା ଯାଇଥିବା ଶାନ୍ତି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ମୁଁ ଯଦି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ପରିହାର କରେ, ତେବେ ତ ସବୁ ପ୍ରକୃତରେ ଉଙ୍କୁଡ଼ି ଯିବା ହିଁ ସାର ହେବ । ସୁନିଶ୍ଚିତ ମୂଳଦୁଆଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ନପାରିଲେ ମୁଁ କଦାପି ଶାନ୍ତି ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ମୁଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବି, ମୋ' ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ପାରୁଥିବି, ଯେପରିକି ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ତା' ହୃଦୟର ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରୁଥିବ । କାରଣ, ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଚିତ୍ରଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଚିତ୍ରଟି ସେହି ଗୋଟିଏ ହୋଇ ରହିଥିବ । କେବଳ ଭାଷାର ଧୋକାରେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିବାରୁ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପରସ୍ପରର ଶତ୍ରୁ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି; କାରଣ ସେମାନେ ସର୍ବଦା ସେହି ଏକା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଇଚ୍ଛା କରିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଏଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ଭେଟିନାହିଁ, ଯିଏକି ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ମଇଳା ଅଥବା ଅନର୍ଥ ଚାହୁଥାଏ । ପୃଥିବୀର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତଟି ଯାଏ ସେହି ଗୋଟିଏ ସମ୍ମୁଖସ୍ୱପ୍ନ ବା ଦୃଶ୍ୟଟି ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସଚଳ କରି ରଖିଥାଏ; ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସେହି ଗୋଟିଏ କଳ୍ପନା ହିଁ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ ହେଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି । କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମାର୍ଗ ଦେଇ ସେମାନେ ତାହାର ସନ୍ଧାନ କରନ୍ତି । ଜଣେ ଭାବୁଥାଏ ଯେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରିବ; ଆଉଜଣେ ଭାବେ, ନାଇଁ ନାଇଁ, କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ ଓ ତେବେଯାଇ ସିଏ ଶକ୍ତିରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଶକ୍ତିକୁ ଗତି କରି ପାରିବ । ମାତ୍ର, ଉଭୟ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଆପଣାର ବୃହତ୍ତ୍ୱାଟି ପାଇଁ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ପୋଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଭାବୁଥାଏ ଯେ ଉଦାରତା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏକ କରି ଆଣିବ, ଆଉଜଣେ ଉଦାରତାକୁ ଘୃଣା କରୁଥାଏ; କହୁଥାଏ, ଜଣେ ଭିକାରି ଯେଉଁ ଘାଆଗୁଡ଼ାକର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବାରେ ମୋଟେ କୌଣସି ଲାଭ ହେବନାହିଁ; ତେଣୁ ସିଏ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ସଂଗଠିତ କରି ଆଣି ଗୋଟିଏ ସଉଧ-ନିର୍ମାଣରେ ଲଗାଇ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ଯେଉଁଥିରେ କି ସେମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କର ହିତ ନିମନ୍ତେ ଏକତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ଏବଂ ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ପରସ୍ପରକୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠ କରୁଥିବେ । ଏବଂ, ଉଭୟେ ସେହି ଏକା ପ୍ରୀତିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । କେତେକ ଭାବନ୍ତି ଯେ ଧନସମ୍ପଦର ବୃଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ; କାରଣ ଦୈନନ୍ଦିନ ଝଞ୍ଜାଳଗୁଡ଼ିକର ପାଶରୁ ଥରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଇ ପାରିଲେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ହୃଦୟ, ମନ ତଥା ଆତ୍ମା ନିମନ୍ତେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସମୟ ଅବଶ୍ୟ ଲାଭ କରିବ । ମାତ୍ର ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଏ ଯେ,

ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଆହାର ଓ ଅନ୍ୟ ଆରାମଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ, ମନ ଓ ଆତ୍ମାର ଗୁଣାତ୍ମକ ଅଭିବୃଦ୍ଧିକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିନଥାଏ; ବରଂ, ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଯେଉଁସବୁ ଅବଦାନର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରହିଥାଏ, ଉକ୍ତ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ତାହାରିଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ । ଏହି ପ୍ରକାରର ମନୁଷ୍ୟଟି ଭାବିଥାଏ ଯେ, ଯେଉଁସବୁ ମନ୍ଦିର ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଆଦେଶରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଦାନରୂପେ ହିଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହୋଇଥାଏ, କେବଳ ସେହିଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ଆଦୌ କୌଣସି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରହିଥାଏ । ତଥାପି, ଉଭୟେ ହିଁ ସମାନ ଭାବରେ ନିଜର ହୃଦୟ, ମନ ଓ ଆତ୍ମାକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡିତ କରିବାର ବାସନା ରଖିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଉଭୟେ ଠିକ୍ ଥାଆନ୍ତି । କାରଣ, ନୃଶଂସତା, ବନ୍ଧନ ଏବଂ ଆତ୍ମାକୁ ବଧିରା କରି ପକାଉଥିବା ଶ୍ରମକ୍ଳେଶର ଏକ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜର କୌଣସି ଉନ୍ନତିବିଧାନ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବ ? ତଥାପି, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର, ଭିତରଯାଏ ପୂରା ପଚି ଯାଇଥିବା ଉନ୍ନତିବିଧାନ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବ ? ତଥାପି, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ସେଚ୍ଛାଚାର, ଭିତରଯାଏ ପୂରା ପଚି ଯାଇଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ କେବଳ ଆଳସ୍ୟପରାୟଣ ମାନଙ୍କର ଏକ ଖେଳରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଥିବା ନିରର୍ଥକ ଯାବତୀୟ କ୍ରିୟାଶୀଳତାର ଏକ ପରିବେଶରେ ମଧ୍ୟ କିଏ ନିଜର କୌଣସି ଉନ୍ନତିବିଧାନ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବ ?

ଏହିପରି ଭାବରେ ତୁମେ ଦେଖିପାରିବ ଯେ, ସେହି ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶର ପକ୍ଷ ଗ୍ରହଣ କରି ମନୁଷ୍ୟମାନେ କେଡ଼େ ଆହ୍ଲାଦରେ ପରସ୍ପର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତରବାରୀ ଉଞ୍ଚାଇବାକୁ ଆଗଭର ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଏବଂ, ତା'ପରେ ତାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥାଏ । ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣ, ଏକ ପରୀକ୍ଷା, ସବୁକିଛିକୁ ଦାବୀ କରି ବାଧ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସୁଥିବା ଆଲୋକଟିଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଅଣ୍ଡାଳି ହେବା । ଠିକ୍ ମୋ' କବି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବା ସେହି ଗଛଟି ପରି, ଯେଉଁଟି କି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରି ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ନିଜ ବନ୍ଦୀଶାଳାର ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକୁ ଚୂନା କରିଦେଲା ଓ ଶେଷକୁ ଛାତ ଆଡ଼କୁ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଝରକାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ସିଧା ହୋଇ ଉଠିଗଲା, - କେଡ଼େ ଗୌରବ ଏବଂ ଗର୍ବର ସହିତ ତାହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ ଯାଇଥିଲା ।

ମୁଁ ଶାନ୍ତିକୁ କଦାପି ବଳପୂର୍ବକ ଲଦି ଦିଏନାହିଁ । ମୋ' ଶତ୍ରୁର ଗର୍ବକୁ ଖର୍ବ କରିଦେବା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ତା'ର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ହିଁ ବଢ଼ାଇଥାଏ, ତା' ଘୃଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କରେ । ଅଧିକ ଭଲ ବାଟଟା ହେଉଛି ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇ ଆଣିବା । ଏବଂ, ଦୀକ୍ଷିତ କରି ଆଣିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଭିତରକୁ ଡାକି ଆଣିବା । ଅର୍ଥାତ୍, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତା' ଦେହକୁ ହେଲାଭଳି ପରିଚ୍ଛଦଟିଏ ପ୍ରଦାନ କରିବା, ଯାହାକୁ ପିନ୍ଧି ସେ ସହଜ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ

ସେହି ଗୋଟିଏ ପରିଚ୍ଛଦ ହିଁ ଦିଆ ଯାଇଥିବ। କାରଣ, ଯାବତୀୟ ଅସଙ୍ଗତି କେବଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଅଭାବକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ।

ତେଣୁ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲି : ''ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ମୋତେ ତୁ ଆଲୋକ ଦେ। ମୋତେ ତୁ ଜ୍ଞାନର ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କର ଯେପରିକି ମୁଁ ସର୍ବତ୍ର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ିଆଣି ପାରିବି; ଯେପରିକି ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ କେଡ଼େ ଉତ୍ସାହରେ ବହନ କରି ରହିଥିବା କୌଣସି ଆସ୍ପୃହାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଲାଗି ମୋ' ଦ୍ୱାରା କେବେହେଲେ ବାଧ୍ୟ ହେବେନାହିଁ। ବରଂ, ଏପରି ହୋଇପାରିବ ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ମୁଁ ଏକ ନୂତନ ସ୍ୱପ୍ନଚିତ୍ରକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଆଣି ପାରିବି, ଯାହାକି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଭିନ୍ନ ବୋଧ ହେଉଥିବ। ଏକ ଜାହାଜର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକୃତରେ ତାହାହିଁ ହୁଏନାହିଁ କି ? ଯେଉଁମାନେ ବୋଧଶକ୍ତିର ଅଭାବରୁ ଜାହାଜଟିକୁ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ ନେଉଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ତାକୁ ପୋତାଶ୍ରୟ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ ନେଉଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ କଳହ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ଧ ପରି ପରସ୍ପରକୁ ଘୃଣା କରୁଥାନ୍ତି। ମାତ୍ର, ଯଦି ଉଭୟେ ପ୍ରକୃତରେ ବୁଝି ପାରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ବାୟୁର ଗତି ଅନୁସାରେ ଏକାଠି ହିଁ ସବୁ କରନ୍ତି।''

ଶାନ୍ତି ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ, ତାହା ମନ୍ଥର ଗତିରେ ବଢ଼େ, ଠିକ୍ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷଟି ପରି ସମଗ୍ରତାର ସ୍ଥାପନା ନିମନ୍ତେ ଆମକୁ ପଥୁରିଆ ମୃତ୍ତିକାର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିନେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ।

ଶାନ୍ତିର ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆଶ୍ରୟସଦନଟିକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ କରି ତିଆରି କରିବା, ଯେପରିକି ସେଥିରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶୋଇବାପାଇଁ ଜାଗା ହୋଇ ପାରିବ। ପ୍ରାସାଦଟିକୁ ଏପରି ପ୍ରଶସ୍ତ ଭାବରେ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଯେପରିକି ସବୁ ମଣିଷ ନିଜର ଯାବତୀୟ ଜିନିଷପତ୍ର ସହିତ ତା' ଭିତରେ ଏକାଠି ହୋଇ ପାରିବେ। ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜାଗା ହେବ ବୋଲି କାହାରି ଅଙ୍ଗଚ୍ଛେଦ କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିବ। ଶାନ୍ତିର ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଭଗବାନ ତାଙ୍କର ମେଷପାଳକର ପରିଚ୍ଛଦଟି ଉଧାର ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ତାଙ୍କଠାରେ ଅନୁନୟ କରିବା, ଯେପରିକି ସେଇଟି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆବୃତ କରି ରଖିପାରିବ, — ସମସ୍ତେ ଆପଣାର ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବହନ କରି ସେଥିରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ପାରୁଥିବେ। ନିଜର ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ଜଣେ ମାଆର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତ ସେହିପରି ହିଁ ଘଟିଥାଏ; ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଧୀର ଓ ନରମ, ଆଉଗୋଟିଏ ଭରା ଜୀବନୋତ୍ସାହରେ ସତେଅବା ଫାଟି ଯିବାପରି ମନେ ହେଉଛି ଏବଂ, ସମ୍ଭବତଃ ତୃତୀୟଟି ଛୋଟ ହୋଇଥିବାରୁ ଚାଲି ବି ପାରୁନାହିଁ। ମାଆ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ଭଲପାଉଛି

— ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ବୈଚିତ୍ର୍ୟରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଛି ଏବଂ ସନ୍ତାନମାନେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ନିଜନିଜର ବୈଚିତ୍ର୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ପାଇବାଦ୍ୱାରା ମାଆର ଗୌରବବର୍ଦ୍ଧନ କରୁଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର, ଶାନ୍ତିନାମକ ସେହି ବୃକ୍ଷଟିର ଶୁଶ୍ରୁଷା ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧୀର ଭାବରେ କରିବାକୁ ହେଉଛି । ମୋ' ପାଖରେ ଯେଉଁ ଆଲୋକଟି ରହିଛି, ସେଇଟି ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ! ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ତଥାପି ଦିଶୁନାହିଁ । ମୋତେ କେବଳ ବାଛିବାକୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ଯଦି ମଣିଷମାନେ ସମସ୍ତେ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଏକାଭଳି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଶାନ୍ତିସ୍ଥାପନାର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି କେଡ଼େ ସହଜ ହୋଇ ନଯାଆନ୍ତା !.....

ଏଣୁ, ମୋ ସେନାପତିମାନଙ୍କର ଚାଲାଖି କୌଣସି କାମ ଦେଇନଥିଲା; କାରଣ, ନିତାନ୍ତ ନିର୍ବୋଧତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେମାନେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି ଅସରନ୍ତି ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେଇଟି ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନେ କେତେ କ'ଣ ଯୁକ୍ତି ଆଣି ବାଢ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର, ମୁଁ ମୋ' ବାପାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ମନେ ରଖିଥିଲି: ''ଯୁକ୍ତି କରିବାର କୌଶଳଟି ହିଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୁଲ କରିବା ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଯାଏ ।''

ସେନାପତିମାନେ କହିଲେ, ଆମ ଲୋକମାନେ ଯେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ କରୁନାହାନ୍ତି, ତାହା ଦର୍ଶାଇ ଦେଉଛି ଯେ ସେମାନେ କ୍ରମେ ଢିଲା ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି କଠିନ ପରୀକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ ଓ ତେବେଯାଇ ସେମାନେ ଟାଣ ହେବେ । ଏବଂ, ତେବେଯାଇ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା ହେବ ।''

ଜ୍ଞାନଦମ୍ଭୀମାନେ ଠିକ୍ ସେହିଭଳି କଥା କହିଥାନ୍ତି; ସେମାନେ କେଉଁସବୁ କାରଣରୁ କ'ଣସବୁ ଫଳ ହୁଏ, ସେହି ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇ ଦିଅନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଜୀବନ ରହିଛି; ଠିକ୍ ଯେପରି ଗଛଟିଏ ରହିଛି । ଏବଂ, ଏକ ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଆମେ କଦାପି ଏକ ଆକସ୍ମିକ ସାଧନ ବୋଲି କହି ପାରିବାନାହିଁ ଯାହାକୁ କି ସେଥିରୁ ଏକ ଶାଖା ବାହାରିବ ବୋଲି ବୀଜ ଆଣି ସେଠାରେ ସମ୍ଭବ କରାଇଛି । ବୀଜ, ଗଣ୍ଡି ଏବଂ ଶାଖା, - ଏହି ସବୁଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିବାର ସେହି ଏକା ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

ତେଣୁ, ସେମାନଙ୍କର କଥାକୁ ମୁଁ ଖଣ୍ଡନ କରି କହିଥିଲି: ''ଆମ ଲୋକମାନେ ଯେ ଢ଼ିଲା ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି, ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି, ଯେଉଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର

ପ୍ରାଣଶକ୍ତିକୁ ପୁଷ୍ଟି ଦେଇ ଆସିଥିଲା, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଛି । ଯେଉଁ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ତାହାକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିସାରିବା ପରେ ମରୁଭୂମିରେ ନିଜକୁ ବିଚ୍ଛୁରିତ କରି ଦେଇଥାଏ, ଠିକ୍ ତାହାରି ଭଳି । ସେଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଜୀବିତ କରି ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ଦୀକ୍ଷାର ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି ।''

ମାତ୍ର ମୋ' ସେନାପତିମାନେ ଏକଥା ବୁଝିପାରି ନଥିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ କିଞ୍ଚିତ୍ କୃପାଶୀଳ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଖେଳ ଖେଳିବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲି; ସେମାନେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ କୂଅପାଖକୁ ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ପଠାଇଦେଲେ । ସେହି କୂଅ ଶୁଖିଲା ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ସେଇଟିପାଇଁ କାହାର ଲୋଭ ନଥିଲା । ମାତ୍ର ଘଟଣାକ୍ରମେ ତାହାରି ନିକଟରେ ଶତ୍ରୁମାନେ ତମ୍ବୁ ପକାଇ ବାସ କରୁଥିଲେ ।

ହଁ, ଏକ କୂଅ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏକ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଗଲେ, ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି, — ଗୋଟିଏ ଫୁଲକୁ ଘେରି ସତେଅବା ନାଚଟିଏ ଚାଲିଛି ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିବ । କାରଣ, ଯିଏ କୂଅଟିକୁ ଜୟ କରିନେବ, ତା'ର ପୃଥ୍ୱୀ ସହିତ ପରିଣୟ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ତା' ଓଠ ଉପରେ ବିଜୟଜନିତ ସୁଆଦଟି ନିଶ୍ଚୟ ମିଠା ଲାଗୁଥିବ । ତା'ପରେ, ଦଳେ ଆତଙ୍କିତ କାଉ ଉପରୁ ହଠାତ୍ ଆସି ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଶତ୍ରୁ ତୁମକୁ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ତୁମ ପଛରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଡ଼େରା ପକାଇ ରହିବ, ଯେଉଁଠାରେ କି ତୁମର ଆକ୍ରମଣରୁ ନିଜକୁ ନିରାପଦ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବ । ମାତ୍ର କ୍ଷଣକ ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଦରସ୍ଥ କରିଥିବା ବାଲିରାଶି ବନ୍ଧୁକରୁ ବାହାରୁଥିବା ବାରୁଦରେ ପ୍ରକମ୍ପିତ ହୋଇ ଉଠିବ ଓ ତା'ପରେ ତୁମକୁ ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ଖେଳଟିକୁ ଖେଳିବାକୁ ହେବ ଓ ନିଜର ପୁରୁଷପଣିଆରେ ତୁମେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ । ଏବଂ, ତୁମେ ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ନାଚିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ପଛକୁ ହଟିଯିବ ଓ ତା'ପରେ ବୁଲି ପଡ଼ି ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟଉପରେ ଧ୍ୟାନନିବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିବ ।

ମାତ୍ର, ଯଦି କୂଅଟି ଶୁଖିଲା ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ତୁମର ଖେଳଟି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ହେବ । କାରଣ, ସେହି କୂଅଟିରେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିବ, ତୁମେ ଧନ ଲଗାଇ ନଥିବା ଗୋଟିଏ ଖେଳର ଗୋଟି ପରି ତାହାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନଥିବ । କେହି କାହାକୁ ଠକିବାକୁ ଲୋକମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ହତ୍ୟା କରୁଥିବାର ଦେଖି ମୋ'ର ସେନାପତିମାନେ ଗୋଟିଖେଳର ଚିନ୍ତା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେହି କୂଅ ଚାରିପାଖରେ ଆଣି ଖେଳିବାରେ ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେହି ଗୋଟିଟି ଉପରେ କୌଣସି ସଂଖ୍ୟା ଲେଖାଯାଇ ନଥିଲା । ମାତ୍ର, ସଂଖ୍ୟା ଲେଖାହୋଇ ନଥିବା କୌଣସି ଗୋଟିର ଖେଳରେ କେହି କଦାପି କାହାକୁ ହତ୍ୟା କରେନାହିଁ ।

ମୋ' ସେନାପତିମାନେ ଭଲ ପାଇବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରେମିକକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଇ ଦେଉଥିବା ପ୍ରଥମ ରଶ୍ମିଗୁଡ଼ିକ ଆସି ପଡୁଥିବା ସମୟରେ ପ୍ରଭାତର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି କିପରି ତା'ର ପ୍ରେମକୁ ପୁନର୍ବାର ନୂତନ କରି ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣୁଥିଲା ଓ ପ୍ରେମିକ ମନରେ ପୁଲକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା, ସେନାପତିମାନେ ସେହି ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିଥିଲେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ସେମାନେ ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାତର ଆଗମନରେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବାର ଦେଖୁଥିଲେ, ଯେତେବେଳେ କି ପ୍ରଥମ ରଶ୍ମିପାତରେ ସିଏ ବିଜୟଲାଭର ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଉଠୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ନିଜର ହୃଦୟରେ ସେ ଏକ ଉତ୍ତୋଳନ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ଏବଂ ଆନନ୍ଦରେ ହସି ଉଠୁଥିଲା । ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରେମ ନୁହେଁ, ପ୍ରଭାତ ହିଁ ଏହି କିମିଆଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିଥିବ । ମାତ୍ର, ମୋ' କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୁଁ କହିବି ଯେ, ଭଲ ପାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କଦାପି ହାସଲ ହୁଏନାହିଁ । ବାସନାର ଯୋଗ୍ୟ ଆଦୌ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁନଥିବା ସାମାନ୍ୟ ଗୋଟିଟା ତୁମର ହୃଦୟରେ କୌଣସି ଉତ୍ତୋଳନ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇ ତୁମର ଦୟନୀୟତା ମଧ୍ୟକୁ ତୁମକୁ ଫେରାଇ ଆଣୁଥିବା ପ୍ରଭାତ ମଧ୍ୟ ସେହି ଉତ୍ତୋଳନକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଗୋଟାଏ ମୂଲ୍ୟହୀନ କୂଅପାଇଁ ଜୀବନବଳି ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ବୃଥା ଦମ୍ଭ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ, ଆତ୍ମାର ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ଏକାନ୍ତ ସତ୍ୟ ଯେ, ଭଲ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ନିଜକୁ ନିଃଶେଷିତ କରି ଦେଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟି ଯେତିକି ଅଧିକ କଠିନ ହେବ, ତାହା ତୁମକୁ ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ହିଁ ଉତ୍ତୋଳନ ଆଣିଦେବ । ତୁମେ ଯେତିକି ଅଧିକ ହେବ, ସେତିକି ଅଧିକ ହୋଇପାରିବ । ମାତ୍ର, ପାଇବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ଜଣେ କେହି ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବା ଉଚିତ, କାରଣ ହରାଇଦେବାକୁ କଦାପି ଦେବା ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ ।

ମାତ୍ର, ଦେବାଦ୍ୱାରା ଲୋକମାନେ ଉଲ୍ଲାସ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ଦେଖି ମୋ' ସେନାପତିମାନେ ଏତିକି ଜାଣିବାର ଅକଲ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇ ପାରିଲେନାହିଁ ଯେ, ସର୍ବଦା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ କେହିଜଣେ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଏବଂ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ପାଖରେ ରହିଥିବା କୌଣସି ସମ୍ପଦକୁ କେବଳ କାଢ଼ି ନେଇଗଲେ ହିଁ ସେତିକିରେ ତାକୁ ଉଲ୍ଲସିତ କରିବା ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ ।

ମୁଁ ଥରେ ସାଂଘାତିକ ଭାବରେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭେଟିଥିଲି, ଏବଂ ତାହାର ହୃଦୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତିକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ସିଏ କହିଲା, ''ଆଜ୍ଞା, ମୋ'ର ମରିବା ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ମୁଁ ନିଜ ଦେହର ରକ୍ତ ଦେଲି, ମାତ୍ର ତା' ବଦଳରେ କିଛି ହିଁ ପାଇଲିନାହିଁ । ମାତ୍ର, ତା' ପେଟକୁ ଗୁଳି ମାରି ମୁଁ ଯେଉଁ ଶତ୍ରୁକୁ ଧରାଶାୟୀ କରିପାରିଲି, — ଅନ୍ୟ କେହି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିବା ପୂର୍ବରୁ, — ତାକୁ ମୁଁ ମରିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲି । ମୋ'ର ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ଏହି ମୃତ୍ୟୁରେ ହିଁ ଲୋକଟିକୁ ତା' ଜୀବନର ମୁକୁଟଟି ହିଁ ମିଳି ଯାଇଥିଲା, — କାରଣ, ତା' ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ, ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ବରଦାନରେ ପରିଣତ ହେଲା । ମାତ୍ର, ମୋ' ବେଳକୁ ତାହା ହେଲାନାହିଁ; କାରଣ ମୁଁ ତ କେବଳ ମୋ' ଦଳନାୟକର ଆଦେଶକୁ ପାଳନ କରୁଥିଲି । ଏପରି ଜଣେ କାହାର ଆଦେଶ ପାଳନ କରୁନଥିଲି, ଯାହାର ପ୍ରାପ୍ତି ମୋ' ମୃତ୍ୟୁଜନିତ କ୍ଷତିଟିର ପୂରଣ କରି ପାରିଥାନ୍ତା । ହଁ, ମୁଁ ସମ୍ମାନ ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ମରୁଛି, ମାତ୍ର ତଥାପି ଦ୍ୱେଷର ସହିତ ମରୁଛି ।''

ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ, —ଅନ୍ୟମାନେ ପଳାୟନ କରିଥିଲେ ।

-୧୮-

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଁ ଶିବିର ଉପରକୁ ଉହୁଙ୍କି ଆସିଥିବା ଏକ ଉଚ୍ଚ କଳା କଟକଟ ଶୃଙ୍ଗ ଉପରକୁ ଆରୋହଣ କରିଥିଲି ଏବଂ ଝଲମଲ ଦିଶୁଥିବା ସେହି ତ୍ରିଭୁଜଟି ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣିଲି । ତିନି କୋଣରେ ଥିବା ପହରାଗମ୍ବୁଜ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଜଗୁଆଳ ଜଗି ରହିଥିଲେ । ତଳେ ତମ୍ବୁଗୁଡ଼ିକ କଳା କଳା ବିନ୍ଦୁପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଶିବିରରେ ବନ୍ଧୁକ ଓ ବାରୁଦ ଭଣ୍ଡାର ଭରି ରହିଥିଲା; ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାହା ସଡେଅବା ଗୋଟିଏ ମଲା ଗଛ ପରି ମରୁଭୂମିଯାକ ଯାଡ଼େ ସାଡ଼େ ଛିନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ପୂରା ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ମୁଁ ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୋଷକୁ କ୍ଷମା କରିଦେଲି ।

କାରଣ ମୁଁ ସବୁ ବୁଝି ପାରୁଥିଲି । ଖୋସାଟିକୁ ତିଆରି କରିଦେବା ପରେ ଏଣ୍ଡିପୋକ ମରିଯାଏ । ମଞ୍ଜି ପାକଲ ହୋଇ ଆସିଲେ ଗଛଟି ମଧ୍ୟ ମରିଯାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ଯାହାକିଛିର ଅବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସବର କଷଣ ଦେଇ ଯିବାକୁ ହିଁ ହୋଇଥାଏ । ତା' ଭିତରେ ଥିବା ସବୁକିଛିର କ୍ଷୟ ହୋଇଆସେ ଏବଂ ଶେଷକୁ କେବଳ ମୃତ୍ୟୁର ଖୋଳପାଟାଏ ହିଁ ରହିଥାଏ । ବୃଥା ସିନା ଶୋଚନା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ! ମୋ'ର ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପୁରାତନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର କ୍ଷୟ ଘଟାଇ ସାରିଛନ୍ତି ଓ ତାହାର ଯୌବନକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାଲାଗି ଏମାନଙ୍କର କାହାରିହେଲେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ — ବର୍ତ୍ତମାନ ଏମାନେ ସେହି ବୃହତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ଆସିବ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ।

ଏଣ୍ଡିପୋକଟି ମଧ୍ୟ ଆଉଥରେ ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରେନାହିଁ, ମଞ୍ଜି ଧରିଥିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ଗଛ ମଧ୍ୟ ସେଥିଲାଗି ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ବାଲ୍ୟକାଳଟି ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ ନବଯୁବକଟିଏ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଆଦୌ ରହି ପାରେନାହିଁ । ସିଏ ଯେତେ ଯାହା ନିଜର ସେହି ଶୋଚନାହୀନ ଆନନ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ପୁଣି ଯାବୁଡ଼ି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ଓ ରଙ୍ଗ ଚାଲି ଯାଇଥିବା ଖେଳନାଗୁଡ଼ାକୁ ଧରି ଖେଳିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ମାଆର ଆହ୍ଲାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଲିଙ୍ଗନ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତନର ମିଠା କ୍ଷୀରରେ ତୃପ୍ତିଲାଭ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେକଥାଟି ତଥାପି ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ଶୈଶବସୁଲଭ ସେହି ସବୁକିଛି ବସ୍ତୁରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ମୋହକତା ନଥାଏ । ଆଉ ମୋଟେ ମାଆର ବାହୁଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ହୁଏନାହିଁ ଓ ମାଆର କ୍ଷୀରରେ ବି ଆଉ ସେହି ପୂର୍ବ ବାସନା ନଥାଏ । ତେଣୁ, ଯେତେ ଦୁଃଖ ଲାଗୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ହୁଏ । ସେହିପରି, ପୁରାତନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ, ଯେତେ ନଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଲାଗି ଲାଳାୟିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଯେଉଁ ବାଳକଟି ବଡ଼ ହୋଇଗଲାଣି ଓ ଆଉ ତା' ମାଆର ଯତ୍ନ ଆବଶ୍ୟକ କରୁନାହିଁ, ନିଜ ପସନ୍ଦର ନାରୀଟିଏ ଠାବ ନକରିବା ଯାଏ ସିଏ କଦାପି ଥୟ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ସେହି ନାରୀଟି ହିଁ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ତା'ର ଅସ୍ମିତାବୋଧକୁ ପୁନର୍ବାର ଏକତ୍ର କରି ଆଣିବ । ମାତ୍ର, ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି କିଏ ରହିଛି, ଯିଏକି ଲୋକମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରକଟ କରି ଆଣିପାରିବ ? କିଏ କେବଳ ନିଜର ପ୍ରତିଭାଶକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ବିଭିନ୍ନତା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ନୂତନ ଆକାର ଫୁଟାଇ ଆଣିବ, ସେମାନଙ୍କୁ ଆଖି ମେଲି ଦେଖିବାଲାଗି ଓ ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ମୂଲ୍ୟରେ ତାହାକୁ ଜାଣିବାଲାଗି ବାଧ୍ୟ କରିପାରିବ ? ଲୋକେ ଜାଣିବେ ଓ ଏହାକୁ ଭଲ ପାଇବେ ? ଖାଲି ଶବ୍ଦବୁଣାରେ ମଜ୍ଜି ରହିଥିବା ଲୋକଟିଏ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି କଦାପି କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ଜଣେ ସ୍ଥପତି ପାଇଁ, ଜଣେ ସ୍ରଷ୍ଟା ପାଇଁ । ଏମିତି ଲୋକଟିଏ, ଯିଏକି କେବଳ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ନିଜକୁ ଠିକ୍ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଦେବାର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ଅନୁଭବ କରୁନଥିବ, କେବଳ ସେଇ ମର୍ମରପ୍ରସ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ ଆକୃତିଟିଏ ଉକୁଟାଇ ଆଣି ପାରିବ ଓ ଜୀବନ୍ୟାସ ପ୍ରଦାନକାରୀ ପ୍ରେମର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସେହି ଆକୃତିଟିକୁ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଆଣିବ ।

- ୧୯ -

ତେଣୁ, ମୁଁ ମୋ' ସ୍ଥପତିମାନଙ୍କୁ ଡାକି କହିଥିଲି: "ଭାବୀ ସହରଟି ବସ୍ତୁତଃ ତୁମରିମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି; ଏଠାରେ ମୁଁ ତାହାର ଆଧାତ୍ମିକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ବିଷୟରେ

କହୁନାହିଁ, ମାତ୍ର ତାହାର ଗଢ଼ଣଗତ ଅଭିଳକ୍ଷିତ ଆକାରଟି ବିଷୟରେ ହିଁ କହୁଛି, — ସେହି ଆକାରଟି ହିଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମୂର୍ତ୍ତ ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବ । ତୁମମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମତ ଯେ, ସେହି ସହରରେ ଲୋକମାନେ ସମୁଚିତ ଭାବରେ ହିଁ ବାସ କରିବେ, ଯେପରିକି ସହରର ଯାବତୀୟ ସୁଖ ଓ ସୁବିଧା ସେମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବ ଏବଂ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ନିରର୍ଥକ ଶ୍ରମୋଦ୍ୟମ ତଥା ଅନାବଶ୍ୟକ ଅସୁବିଧାରେ ସେମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉନଥିବ । କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ, ଯାହାକୁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି କୁହାଯିବ ଏବଂ ଆଉ କିଛି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଥାଏ, ଯାହାକୁ ଜରୁରୀ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟଟିକୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ ବହୁଦିନରୁ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି । ହଁ, ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜରୁରୀ ଯେ ଆମେ ଭୋଜନ କରିବା, କାରଣ ଭୋଜନ ବିନା ଆଦୌ ବଞ୍ଚି ପାରିବାନାହିଁ ଏବଂ, ମୃତ୍ୟୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅଭିଯୋଗକୁ କାନ ଦେବନାହିଁ । ମାତ୍ର ଭଲ ପାଇବା, ଜୀବନବୋଧ ତଥା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଖୋଜିବା, — ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ଉଦରଭରଣ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି ମୁଁ କେବେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରେନାହିଁ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖ ଓ ସମୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବ କି ନାହିଁ, ଏକ ଉତ୍ତମ ଗୃହରେ ବାସ କରିବ କି ନାହିଁ ଓ ଖୁସୀରେ ଜୀବନ କାଟିବ କି ନାହିଁ, ଏସବୁ ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ ମୁଁ କେବେହେଲେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହେନାହିଁ । ଅପର ପକ୍ଷରେ, କେଉଁ ମନୁଷ୍ୟଟି ସୁଖସମୃଦ୍ଧିରେ ରହିବ, ଉତ୍ତମ ଗୃହରେ ବାସ କରିବ ଏବଂ ସୁଖରେ ଜୀବନ କାଟିବ, ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମୁଁ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ପଚାରିଥାଏ । ମୋ' ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ମୋଟା ବେପାରୀମାନେ, ନିଜର ଟଙ୍କାମୁଣା ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସେମାନେ କେଡ଼େ ଆଛା ଖାସା ହୋଇ ଚେକା ପକାଇ ବସିଥାଆନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ବରଂ କୃଶକାୟ ଯାଯାବର ଟିଏ ହିଁ ମୋ'ର ଅଧିକ ପସନ୍ଦ ହୁଏ, — ଯିଏକି ପବନର ଗତିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ନିରନ୍ତର ଥାନରୁ ଥାନକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଈଶ୍ୱର କେଡ଼େ ଉଦାରଚିତ୍ତ ହୋଇ ମଣିଷକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଧନଟିଏ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ପ୍ରଥମ କିସମର ମନୁଷ୍ୟଟି ଠାରୁ ଈଶ୍ୱର ନିଜର ସକଳ ମହତ୍ତ୍ୱାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନିଅନ୍ତି ଓ କେବଳ ଦ୍ୱିତୀୟ କିସମମାନଙ୍କୁ ହିଁ ତାହା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ଏଇଟିକୁ ଜାଣିସାରିବା ପରେ ଯଦି ମୋତେ ବାଛିନେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ମୁଁ ମୋ'ର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏଠାରୁ ମରୁଭୂମି ଭିତରକୁ ହିଁ ନେଇଯିବି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ନିଜ ଆଲୋକଟିକୁ ବିତରଣ କରୁ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିବି ଏବଂ ଯେଡ଼େ ମୋଟା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମହମବତୀ ଆଡ଼କୁ ମୋତେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବିନାହିଁ । କେବଳ ସେହି ଆଲୋକ ଶିଖାଟି ନିମନ୍ତେ ସିନା ମହମବତୀର ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି !

''ମାତ୍ର, ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନାହିଁ ଯେ ଜାହାଜରେ କାମ କରୁଥିବା ଜଣେ କୁଲି ତୁଳନାରେ ଜଣେ ରାଜପୁତ୍ରର କମ୍ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି, ଜଣେ ସର୍‌ଜେଣ୍ଟ ଠାରୁ ସେନାପତିର କମ୍ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି ଅଥବା ଜଣେ ଫୋର୍‌ମ୍ୟାନ୍‌ର ତା' ଅଧୀନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଶ୍ରମିକଟି ତୁଳନାରେ ବି କମ୍ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ଶକ୍ତ ପ୍ରାଚୀରପଥ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ମାଣ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ମାଟି କାନ୍ଥ ତିଆରି କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା କମ୍ ମୂଲ୍ୟ ଥିବାର ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନାହିଁ । କୃତିତ୍ୱହାସଲର ଯେଉଁ ସିଡ଼ିଟି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏକ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନକୁ ଆରୋହଣ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଅପ୍ରସନ୍ନତା ପ୍ରକଟ କରିନାହିଁ । ମାତ୍ର ସାଧ୍ୟ ସହିତ ସାଧନକୁ, ଲକ୍ଷ୍ୟ ସହିତ ମାର୍ଗକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ଦେଇନାହିଁ । ମନ୍ଦିର ଏବଂ ସେହି ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇଥିବା ପାହାଚଗୁଡ଼ିକୁ କଦାପି ଏକା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇନାହିଁ । ମନ୍ଦିରଯାଏ ପହଞ୍ଚି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ପାହାଚଗୁଡ଼ିକର ନିଶ୍ଚୟ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି; ତା' ନହେଲେ ମନ୍ଦିର ସର୍ବଦା ଶୂନ୍ୟ ହିଁ ପଡ଼ିଥିବ । ମାତ୍ର ତଥାପି, କେବଳ ମନ୍ଦିର ହେଉଛି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଉତ୍ତମ କଥା ଯେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ବଞ୍ଚି ରହିବ ଓ ବଡ଼ ହେବାର ଯାବତୀୟ ସାଧନ ତା' ପହଞ୍ଚ ଭିତରେ ହିଁ ରହିଥିବ । ମାତ୍ର, ଗର୍ଭଗୃହଟିକୁ ଯିବାପାଇଁ ଏହି ସବୁକିଛି କେବଳ ପାହାଚ ପରି କାମ ଦେବ; ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ସକାଶେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଆତ୍ମାଟିକୁ ଗଢ଼ିଦେବି, ସେହି ଆତ୍ମାଯାଏ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ । ଏବଂ, କେବଳ ଏଇଟିର ହିଁ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି ।

''ତେଣୁ, ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରୟୋଜନର ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେମାନେ ଅଗ୍ରାଧିକାର ପ୍ରଦାନ କରୁଛ, ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ଦୋଷ ଦେଉନାହିଁ । ମାତ୍ର, ତୁମେମାନେ ତାହାକୁ ହିଁ ଯେ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ପକାଉଛ, ସେଇଥିପାଇଁ ଦୋଷ ଦେଉଛି । ରାଜପ୍ରାସାଦର ରନ୍ଧନଗୃହ ଗୁଡ଼ିକର ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ସତ, ମାତ୍ର ରାଜପ୍ରାସାଦର ହିଁ ଯାହାକିଛି ଅସଲ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । ରନ୍ଧନଗୃହମାନେ କେବଳ ରାଜପ୍ରାସାଦର କାମରେ ହିଁ ଲାଗିବେ । ତଥାପି, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି ଡାକି 'କହିଲ, ତୁମମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର କେଉଁ ଅଂଶଟା ସର୍ବାଗ୍ରେ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ' ବୋଲି ପଚାରୁଛି, ସେତେବେଳେ ତୁମେମାନେ କେବଳ ତାଟକା ହୋଇ ମୋ' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହୁଛ, ପଦେ ବି କଥା କହୁନାହଁ ।

''ଅଥବା, ତୁମେ ଏଭଳି ବି କହୁଛ : 'ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ କରିବା ହେଉଛି ଆମର କାମ । ସେମାନେ ବାସ କରିବେ ବୋଲି ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୃହ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛୁ ।' ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଠିକ୍ କଥା । ଠିକ୍ ଯେମିତି କେହିଜଣେ ଗୋରୁଗୁହାଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରି ଦେଇଥାଏ । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ସୁରକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥାଏ,

ଯେଉଁଠି କି ସିଏ ନିଜ ଜୀବନରେ ଚେର ଧରାଇ ପାରିବ ଏବଂ, ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର ବୀଜ ପରି, ସତକୁ ସତ କିଛି ହୋଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିଥିବା ନଭୋମଣ୍ଡଳର ବୃହତ୍ ଛାୟାପଥଟିରେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଥିବ, ସାଗରର ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ବିସ୍ତାର ପାଇଁ ବି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥିବ । ଏବଂ, ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ଯେ ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ ଅଥବା ମହାସାଗର ଆଦୌ ତା'ର ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରୟୋଜନଗୁଡ଼ିକୁ ମେଣ୍ଟାଇବାରେ କୌଣସି କାମରେ ଆସିବେ ନାହିଁ । କେତେକ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ ଜାଣେ, ଯେଉଁମାନେ କି ମନ୍ଥର ଭାବରେ ଏବଂ ବହୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହିତ ପର୍ବତଟିର ଆରୋହଣ କରିଛନ୍ତି, ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ହାତ ଏବଂ ଆଣ୍ଠୁଗୁଡ଼ିକ ଚିରିହୋଇ ଯାଇଛି, — ସେହି ଦୀର୍ଘ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ସଂଗ୍ରାମପଥରେ ସେମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, — ଯେପରିକି ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଶିଖରଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବେ ଏବଂ ସେହିଠାରୁ ନିମ୍ନରେ ରହିଥିବା ସ୍ଥିର ଓ ସୁନୀଳ ସମତଳଭୂମିଟିର ଶୀତଳ ଗଭୀରତାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଦୃକ୍‌ପାତ କରିପାରିବେ, — ଠିକ୍ ଯେଉଁପରି ତୃଷାର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସକଳ ଆୟାସ ସହିତ କେଉଁଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବେ ବୋଲି ବାଟ ଚାଲୁଥାନ୍ତି, ଯେଉଁଠାରେ କି ସେମାନେ ତାହାର ଜଳକୁ ପାନ କରି ପାରିବେ । ଥରେ ଯାଇ ପର୍ବତଟିର ଶିଖରଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ, ସେମାନେ ସେଠାରେ ମନବୋଧ ଦେବାଯାଏ ଉପବେଶନ କରିଥିବେ ଓ ତଳକୁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥିବେ; ବ୍ୟଗ୍ର ବାୟୁଟିକୁ ଗଭୀର ନିଃଶ୍ୱାସରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବେ । ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇ ଉଠିଥିବ । କାରଣ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ନିରାଶା ଏବଂ ନିଷ୍ଫଳତା ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଅମୋଘ ଔଷଧଟିଏ ନିଶ୍ଚୟ ମିଳି ଯାଇଥିବ ।

"ଏପରି ଆହୁରି କେତେକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣେ, ଯେଉଁମାନେ କି ସେମାନଙ୍କର ନିତାନ୍ତ ମନ୍ଥର ଗତିରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା କାରାଭାନ୍ ଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ସାଗରର ଅନ୍ୱେଷଣ କରନ୍ତି; ସାଗର ସେମାନଙ୍କୁ ଲୋଭ ଦେଖାଇ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ନେଇ ଯାଉଥାଏ । ପରିଶେଷରେ ସେମାନେ ସ୍ଥଳଭାଗର ଅଗ୍ରମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅକର୍ଷିତ ଥାନରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ଗଭୀରତା ତଥା ନିଷ୍କଳତାର ସେହି ବୃହତ୍ ବ୍ୟାପ୍ତିଟିର ସନ୍ଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ନୟନ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ । ଲବଣାକ୍ତ ଜଳର କଡ଼ା ଗନ୍ଧଟିକୁ ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଏହିଭଳି ଭାବରେ ମୋହିତ କରି ପକାଉଥିବା ଦୃଶ୍ୟଟି ସେମାନଙ୍କର ତାତ୍କାଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକୁ ମେଣ୍ଟାଇବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗେନାହିଁ, କାରଣ ସମୁଦ୍ରକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଧରିଆଣିବାର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନଥାଏ । ତଥାପି, ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକରୁ ଯାବତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର

ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଦାସତ୍ୱ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଧୋଇ ହୋଇ ଚାଲିଯାଏ । କାରଣ, ସମ୍ଭବତଃ ଏଥିପୂର୍ବରୁ ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବା ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କ ପରି ରାନ୍ଧିବା ସ୍ଥାନରେ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ବାସନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ତିକ୍ତ ଅରୁଚିକରତା ସହିତ ସେମାନେ କେବେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଥିବେ ଏବଂ ନିଜ ପତ୍ନୀମାନଙ୍କର ଚିତ୍କାରପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଯୋଗଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିଥିବେ; ସେହି ଯାବତୀୟ ଅତିପରିଚିତ ନୀରସତା ତଥା ବୈଚିତ୍ର୍ୟହୀନତା ଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚୟ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ବାସ୍ତବ ସଂସାରର ଏକ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି କୁହାଯିବ ଓ ତହିଁରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଏକ ଗଭୀରତର ଅର୍ଥ ଓ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଆରୋପ ବି କରିଥାଉ । ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଏଭଳି ଏକ ଉପାଦାନ ରହିଥାଏ, ଯାହାକି ଆମର ଜୀବନକୁ ସ୍ଥୂଳ କରିପକାଏ ଓ ସତେଅବା କୌଣସି କବରଗାତ ପରି ଆମ ଉପରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼େ ।

ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ନିଜ ହୃଦୟଭିତରେ ବ୍ୟାପ୍ତି ଓ ବିସ୍ତାରର ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକୁ ସଞ୍ଚିତକରି ରଖିଥାନ୍ତି, ଗୃହାଭିମୁଖୀ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଏହିସବୁ ଭାବଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ଅଧିକ ସୁଖୀ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏବଂ ତା'ପରେ ସଦନଟି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖୁବ୍ ବଦଳି ଯାଇଥାଏ; କାରଣ ସେମାନେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷର ଆଲୋକରେ ଝଲମଲ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ସେହି ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତୃତ ସମତଳଭୂମିଟିକୁ ପୁନଃସ୍ମରଣ କରିପାରନ୍ତି କିମ୍ବା ସାଗରର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି । କାରଣ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଆମଲାଗି ଦୃଶ୍ୟ ହେଉଥିବା ଯେତେ ଯେତେ ପଦାର୍ଥ ରହିଛି, ସେହି ସବୁକିଛିର ପଶ୍ଚାତରେ ଆଉକିଛି ଅଧିକ ବିସ୍ତାରଯୁକ୍ତ ହୋଇ କ'ଣଟିଏ ମଧ୍ୟ ରହିଛି; ଏଠାରେ ସବୁକିଛି ହେଉଛି କେବଳ ମାର୍ଗ, ଏକ ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ବା ଏକ ଗବାକ୍ଷ, ଯାହାକି ତୁଚ୍ଛା ସେହିଟିକୁ ହିଁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଉ ଅନ୍ୟକିଛି ଆଡ଼କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରିଦେଉଛି ।

''ତେଣୁ, ତୁମେମାନେ ଆଉ ମୋ' ଆଗରେ ଆସି ମୋତେ କହିବନାହିଁ ଯେ ତୁମର ଜୀବନରେ ଘେରି ରହିଥିବା ଏହି ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ; କାରଣ, ଯଦି ସେମାନେ କେବେହେଲେ ତାରାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିନଥିବେ ଏବଂ ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ତୋରଣମାନଙ୍କର ଉପରେ ଏକ ତାରାପଥ ତିଆରି କରିଦେବାକୁ ତୁମମାନଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଛି, — ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ବୈଭବ ନିର୍ମାଣ କରିଦେବାରେ ଅଜସ୍ର ଧନରାଶି ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଥାଉ ପଛକେ, ତେବେ ତାହା ଫଳରେ ଏକ ବଦଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଗଲା ବୋଲି କହିବାଲାଗି ତୁମର ମନ ଯିବ କି ?

''ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କହୁଛି: ଯଦି ତୁମେମାନେ ଏପରି ମନ୍ଦିରଟିଏ ତିଆରି କରିଦେବ, ଯାହାକି ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗି ନପାରୁଥିବ, ଯଦି ତା' ଭିତରେ

ଲୋକମାନେ ବିଶ୍ରାମ ନେଉନଥିବେ ବା ରନ୍ଧାବଢ଼ା କରି ପାରୁନଥିବେ କିମ୍ବା ସେଠାରେ ବିଖ୍ୟାତ ଲୋକମାନେ ସଭା ବି କରୁନଥିବେ, — ସେହି ଦେଉଳଟି ଭିତ୍ତରେ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଆପଣାର ବୃହତ୍ତ୍ୱାକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବେ ଏବଂ ସେଠାରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥିବେ ତଥା କାଳରୂପୀ ସତ୍ୟଟି କ୍ରମପରିପକ୍ୱ ହୋଇ ପାରୁଥିବ (କାରଣ, ଏହା ହୃଦୟ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଯେଉଁଠାରେ କି ନିଜର ଆତ୍ମାକୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରଦାନ କରି ପାରୁଥିବ, — ତା' ଭିତରର ପ୍ରବଳ ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ିକ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସିବେ ଏବଂ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତିଶୋଧର କାମନା ନରଖି ନ୍ୟାୟଭାବନା ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବ, — ଏବଂ ସବୁକିଛି ଏକ ସମୁଚିତ ବୋଧରୁ ହିଁ ସମ୍ଭୂତ ହେଉଥିବ), ଯଦି ତୁମେମାନେ ଏଭଳି ମନ୍ଦିରଟିଏ ତିଆରି କରି ପାରିବ, ଯେଉଁଠାରେ କି ଶରୀରର ଯାବତୀୟ କଷ୍ଟଯନ୍ତ୍ରଣା ସ୍ତୋତ୍ର ତଥା ଆତ୍ମଦାନରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ, ଯେଉଁଠାରେ ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ତାହା ଶାନ୍ତିର ଏକ ମହାଶ୍ରୟବତ୍ ମନେ ହେଉଥିବ ଏବଂ ସେହି ଝଡ଼ର ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଝଲମଲ କରି ଉଠୁଥିବ, ତେବେ ଏଇଟି ଦ୍ୱାରା ତୁମର ଯାବତୀୟ ଶ୍ରମ କେବଳ ବୃଥା ହୋଇଗଲା ବୋଲି କହିବାକୁ ତୁମର ମନ ବଳିବ କି ?

''ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ ସମୟରେ ବରଫରେ କୋଲ ମାରି ଯାଉଥିବା ରଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଟାଣି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ହାତଗୁଡ଼ିକ ଛିଣ୍ଡିଯାଇ ରକ୍ତ ବୋହୁଥାଏ, ଜାହାଜଟିକୁ ସାଷ୍ଟାମ କରି ରଖିବାଲାଗି ଯେଉଁମାନେ ରାତିଦିନ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥାନ୍ତି, — ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଶରୀରଗୁଡ଼ିକ ଶେଷରେ ସମୁଦ୍ରଫେଣର ଆଘାତ ବାଜି ବାଜି ପ୍ରାୟ କଞ୍ଚା ମାଉଁସ ପରି ହୋଇ ଯାଇଥାଏ,— ଯଦି ଏହିଭଳି ଲୋକମାନଙ୍କ ଲାଗି ମଝିରେ ମଝିରେ ଶାନ୍ତି ଓ ଚକଚକ ପାଣିର ଏକ ପୋତାଶ୍ରୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଏ, ଯେଉଁଠାରେ କି ଆଦୌ କୌଣସି ତରଙ୍ଗ ଉଠୁନଥିବ, କୌଣସି କଷ୍ଟ ବା ସଂଗ୍ରାମର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡୁନଥିବ ଓ ସ୍ୱୟଂ କାଳଟା ମଧ୍ୟ ଶୋଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିବ, — ଯେଉଁଠି ଏପରି ଏକ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ନୀରବତା ଥିବ, ଯାହାକି ତରଙ୍ଗମାନଙ୍କର ମର୍ମରଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା କ୍ୱଚିତ୍ ବ୍ୟାହତ ହେଉଥିବ, — ଯେତେବେଳେ ଜାହାଜଟି ଲଙ୍ଗର ପକାଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ଥିରି ହୋଇ ଭାସି ଯାଉଥିବ, — ସେତେବେଳେ ତୁମର ଶ୍ରମ ବୃଥା ହୋଇ ଯାଇଛି ବୋଲି କହିବାକୁ ତୁମେ ସାହସ କରିବ କି ? ଫେନଚୂଡ଼ ଉଚ୍ଚ ତରଙ୍ଗମାନଙ୍କର ଆଘାତମାତ୍ର ପରେ, ସମୁଦ୍ରର ସେହି ଲମ୍ଫରତ ଅଶ୍ୱମାନଙ୍କର ଶୁଭ୍ର କେଶରଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇସାରି ଲୋକମାନେ ଯେତେବେଳେ ଘେରିଭିତରର ପୋତାଶ୍ରୟଟି ଭିତରକୁ ଫେରି ଆସୁଥିବେ, ସେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଅନୁଭବ କରୁଥିବେ ।

‘‘ଏବଂ, ଲୋକମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏଇଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାପାଇଁ ତୁମମାନଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଛି; କେବଳ ସମ୍ମତ ହୋଇ ସେହି ଦିଗରେ ନିଜର ମେଧାକୁ ନିୟୋଜିତ କରିପାରିଲେ ହେଲା । ତୁମେମାନେ ଯେଉଁ ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଛ, କେବଳ ସେଇଗୁଡ଼ିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ତୁମେମାନେ ପୋତାଶ୍ରୟର ସ୍ଥିର ଜଳସରୋବର, ନୀରବତା ତଥା କେତେ କେତେ ଅବିନାଶୀ ଆଶାର ସ୍ୱାଦଟିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରିବ ।

‘‘ତା’ପରେ ତୁମମାନଙ୍କର ମନ୍ଦିରଟି ସେମାନଙ୍କୁ ଚୁମ୍ବକଟିଏ ପରି ପାଖକୁ ଟାଣିଆଣିବ ଏବଂ, ତାହାରି ନୀରବତା ଭିତରେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର ଆତ୍ମାର ସନ୍ଧାନ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେବେ ଏବଂ ପରସ୍ପରକୁ ପାଇବେ ! କାରଣ, ତା’ ନହେଲେ କେବଳ ହାଟରେ ଥିବା ବିପଣିଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଣିବାଲାଗି ଆଉ କିଛିହେଲେ ରହିବନାହିଁ; ଖାଲି ଦ୍ରବ୍ୟକ୍ରୟ କରିବାର କାମନାଟି ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ଗତି ଆଣି ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ କିଛିହେଲେ ଆସ୍ପୃହା ରହିବନାହିଁ, — ଏବଂ ବେପାରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି କାମନାଟାକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ରଖିଥିବେ । ଏବଂ, ସ୍ୱକୀୟ ମହତ୍ତ୍ୱଟି ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ପୁନର୍ଜନ୍ମ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ଏବଂ ନିଜ ଭିତରେ ଥିବା ବିସ୍ତୃତିଟି ବିଷୟରେ ବି ସେମାନେ କେବେହେଲେ ଅବଗତ ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ ।

‘‘ମାତ୍ର, ତୁମେମାନେ ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ କହିବ ଯେ ସେହି ଥାକୁଲା ବଣିକମାନେ ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆଉ ଅଧିକ କିଛିହେଲେ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି । ଯାହାର ହୃଦୟରେ ଗଭୀରତା ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ, ତାକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିଦେବା ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ସହଜ !

‘‘ହଁ, କଥା କହିବାର ଏକ ନିର୍ବୋଧ ଅଭ୍ୟାସ ତୁମମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଏକ ‘ନିରର୍ଥକ’ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ମାର୍କା ବାଡ଼େଇ ରଖିଛି । ମାତ୍ର, ସେହିସବୁ ଯୁକ୍ତି ଭିତରେ ଯେ କେବଳ ମିଥ୍ୟା ହିଁ ରହିଛି, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଚରଣ ତାହା ପ୍ରତିପାଦନ କରିଦେଉଛି । ଏହି ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରେ ସେମାନେ କେତେ ନା କେତେ ଉତ୍ସାହରେ ପଥର ଉପରେ ସେହି ଅମୂଲ୍ୟ କୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ଫୁଟାଇ ଆଣିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁଛନ୍ତି — ହୃଦୟ ତଥା ଆତ୍ମାଲାଗି ଶସ୍ୟଭଣ୍ଡାର ସ୍ୱରୂପ ସେଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣକୁ ତୁମେମାନେ ପରିହାର କରି ସାରିଲଣି । ଏବଂ, ଖାଲି ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ଆଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ପୃଥିବୀଯାକ ବୁଲି ଘୁରୁଥିବା କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ପରିଚୟରେ ତୁମେମାନେ କେବେବେଳେ ଆସିଛ କି ? ହଁ, କିଣାବିକା ହେଉଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, ମାତ୍ର ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ ତା’ର କେବଳ ଏକ ସହାୟକ ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ରହିଛି । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ହିଁ

ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହୁଛି ବୋଲି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବୁଛି, ନିଜ ବିଷୟରେ ସିଏ ଏକ ବୃହତ୍ ଭୁଲବିଚାର ହିଁ କରୁଛି । ନାଇଁ, ନାଇଁ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନଯାତ୍ରା ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟମାନ ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟଟନଗୁଡ଼ିକରେ ତୁମେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିଥିବ ଏବଂ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ପାଇବାକୁ ବାସନା ରଖିଛନ୍ତି, ନିଶ୍ଚୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣି ପାରିଥିବ । ହଁ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ବେଳେବେଳେ ତୁଷାରପରିହିତ କୌଣସି ପର୍ବତ, ହସୁଥିବା ପରି ଦିଶୁଥିବା କୌଣସି ଉପସାଗର ଅଥବା ଅଗ୍ନି ଉଦ୍‌ଗାର କରୁଥିବା କୌଣସି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଆଗ୍ନେୟଗିରି ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ଅଟକାଇ ରଖିଥାଏ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ସର୍ବୋପରି ଅଧା ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ହିଁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ କେବଳ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଯାଆନ୍ତି ।

"ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପାଖକୁ ଯାଆନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକର ପରିକ୍ରମା କରନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତରେ ହିଁ ସକଳ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲିଥାଏ । ସେମାନେ ଯେ ଇପ୍ସିତ ବୃହତ୍ ଯାହା ନିମନ୍ତେ ସେହି ଯାନଗୁଡ଼ିକରେ ଆସି ବସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସେକଥା ଜାଣିନଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ବସ୍ତୁତଃ, ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି କିଛି ଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁନଥାନ୍ତି । ଅତି ଶୀଘ୍ର ଏପରି ଏକ ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ, ଯେତେବେଳେ କି ମନ୍ଦିରମାନେ ଏହି ଅନେକ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଆକର୍ଷଣ କରେନାହିଁ ଏବଂ, ରେଶମ ପୋକର ଖୋସାଟି ବେଳକୁ ଯେପରି ହୋଇଥାଏ, ସେମାନଙ୍କୁ ଦୂରକୁ ବହନ କରିନେଇ ଏକ ଅଧିକ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ସମୂହରେ ପରିଣତ କରିନଥାଏ । ଏହି ଦେଶତ୍ୟାଗୀ ମାନଙ୍କର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜାହଜ ବୋଲି କିଛି ନଥାଏ ଏବଂ ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିମନ୍ତେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ବି ରହିନଥାନ୍ତି ଏବଂ, ସେହି ଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ଦରିଦ୍ର ତଥା କ୍ଷତଭର୍ତ୍ତି ଆତ୍ମାଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ଗୁଣଯୁକ୍ତ କିମ୍ବା ସୁନ୍ଦର ଆତ୍ମାରୂପେ ତିଆରି କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ତେଣୁ, ତୁମେ ତା'ପରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥାଅ ଯେ, ସେହି ବାଟୋଇମାନେ ଉକ୍ତ ପ୍ରଭାହୀନ ମନ୍ଦିରଟିର ଚାରିପାଖରେ କେବଳ ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଘଷରା ହୋଇଯାଇ ସାଉଁଳିଆ ଓ ଚକଚକ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଟାଣ ଚଟାଣଟି ଉପରେ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଭିତର ଆଡ଼କୁ ଉହୁଙ୍କି ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ମନ୍ଦିରଗମ୍ବୁଜର ତଳେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ କଣ୍ଠସ୍ୱରର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣି ପାରୁଥାନ୍ତି । ବିଚାରାମାନେ ପ୍ରସ୍ତରସ୍ତମ୍ଭ ଗୁଡ଼ିକର ସେହି ଜଙ୍ଗଲଟା ଭିତରେ ସତେଅବା ବାଟବଣା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ, ଇତିହାସର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭଳି, ସେମାନେ ଜ୍ଞାନତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସଂଗ୍ରହ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଖାଲି ଭାବିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ତଥାପି, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର ଲେଶମାତ୍ର ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଯେ, ସେମାନେ ସ୍ତମ୍ଭରୁ ସ୍ତମ୍ଭକୁ,

ପଥବୀଥିରୁ ପଥବୀଥିକୁ ଓ ଗୃହଗର୍ଭରୁ ଗୃହଗର୍ଭ ମଧ୍ୟକୁ ଅଣ୍ଡାଳି ଅଣ୍ଡାଳି ସେମାନେ ଯେ ଜାହଜଟିର କପ୍ତାନଙ୍କୁ ହିଁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି, ନିଜ ହୃଦ୍‌ସ୍ପନ୍ଦନ ଗୁଡ଼ିକରୁ ସେମାନେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଅନୁମାନ କରି ପାରିଥାଆନ୍ତେ । ସେମାନେ ଯେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ଅଥଚ ଏକ ବିଶାଳ ବାସନାଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଜଣେ ପରମ ସହାୟକଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ଆଣିବାପାଇଁ ସେଠାରେ ଏକତ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି, ସେକଥାଟି ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରୁଥାଆନ୍ତେ । ସେହି ସହାୟକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇନାହାନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ହୃଦୟ-ପରିବର୍ତ୍ତନ ସକାଶେ ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ତ ସଂପ୍ରତି କେବଳ ନିଜଦ୍ୱାରା ନିଜେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି — ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ତୁଚ୍ଛା ମୃତ ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ାକ ବାଲିରେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି,— କେବଳ ଯାତ୍ରାପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ନପାରି ଅଟକି ରହିଥିବା ଜାହାଜଗୁଡ଼ାକ ଖାଲି ଛାୟା ତଥା ନିସ୍ତବ୍ଧତାର କୁଢ଼ ମଧ୍ୟରେ ବର୍ଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୋଡ଼େଇ ସ୍ଥାନରେ କଣା ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସର୍ବଦା ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବାର ଭୟ ରହିଥିବା ଗମ୍ବୁଜଟିର ଏପାଖରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଟି ଆକାରର ନୀଳ ଆକାଶ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଯାଉଛି । କାଛର ଫାଟ ବାଟେ ସୁ' ସୁ' ଶବ୍ଦ କରି ବାଲି ମଧ୍ୟ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସୁଛି । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଧା କ୍ଷୁଧିତ କରି ରଖିଛି, ଯାହାକୁକି କେହି ଶାନ୍ତ ବି କରି ପାରିବେନାହିଁ ।

''ଏଣୁ, ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କହୁଛି, ତୁମେମାନେ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ନିର୍ମାଣ ହିଁ କରିବ, କାରଣ ଏହି ଗଭୀର ବନାନି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବହୁତ ହିତସାଧନ କରିବ, ଆକାଶର ଛାୟାପଥ ତଥା ପର୍ବତର ଶିଖରଦେଶରୁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିବା ନୀଳ ସମତଳ ଭୂମି, — ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ହିତ ହିଁ କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତଥାପି, ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ସ୍ଥପତି ମନ୍ଦିରଟିର ପଥରଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ଭାବନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ଧକାରକୁ ନୀରବତା ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ ବାଟଟିଏ ପାଇଯାଇଛି, ସେତେବେଳେ ସାଗର, ସମତଳ-ଭୂମି ଏବଂ ଛାୟାପଥର ତାହା ସହିତ ମୋଟେ କୌଣସି ତୁଳନା ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ତୁମେମାନେ ଯେ ଜୀବନର ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରୟୋଜନଗୁଡ଼ିକର ରେଖାକୁ ଡ଼େଇଁ ଆହୁରି କିଛି ଅଧିକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିପାରିଛ ଏବଂ ତୁମ ସାମର୍ଥ୍ୟର ଯଥାର୍ଥରେ ଯୋଗ୍ୟ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ଆଡ଼କୁ ଆଖି ମେଲାଇ ଦେଖିପାରିଛ, ସେଥିଲାଗି ତୁମେ ସ୍ଥପତିକୁଳ ନିଜକୁ ଅଧିକ ମହାନ୍ ମଧ୍ୟ କରିପାରିଛ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ତୁମ ଭିତରର ସର୍ବୋତ୍ତମଟିକୁ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିନେବ, କାରଣ ତୁମକୁ ଆଉ କେବଳ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥପରିପୂରଣ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ନରଖି ତାହା ତାହାର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରିବ । ଏହା ତୁମମାନଙ୍କୁ ତୁମ ନିଜର ଗାରଗୁଡ଼ିକର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନେବ । କାରଣ, କରିବାକୁ ରହିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ମହାନତାର ଅଭାବ ରହିଥିଲେ ପୁଣି ଶକ୍ତିମାନ୍ ଏବଂ ସମର୍ଥ ସ୍ଥପତିମାନେ ଆଉ କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବେ ?

''ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ତୁମେମାନେ ଶକ୍ତି ଭରି ଦେବ ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଛ, ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କେବଳ ଦୈନନ୍ଦିନ କେତୋଟି ସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଅଟ୍ଟାଳିକା ମାନଙ୍କରେ ଆଦୌ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉନଥିବେ, ତେବେଯାଇ ତୁମେମାନେ ଯଥାର୍ଥରେ ମହାନ୍ ହୋଇପାରିବ । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ କେବଳ କେତୋଟି ତାତ୍କାଳିକ ପ୍ରୟୋଜନ ତଥା ମାପି ହେଉଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିବାରେ ନିୟୋଜିତ ହେଉନଥିବେ, ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ପୀଠିକା, ସୋପାନ, ଯାତ୍ରାପୋତମାନ ତିଆରି ହୋଇ ପାରୁଥିବେ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କି ମନୁଷ୍ୟନାମକ ଯାତ୍ରୀକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରାଇ ଆଣି ପାରୁଥିବେ । ''

- ୨୦ -

ମୋ' ସେନାପତିମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିଲେ । ହଁ, ସୋମନେ ସବୁବେଳେ ଏକାଠି ହୋଇ ବୈଠକମାନ କରୁଥିଲେ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ନାନା ବାଦବିବାଦରେ ମାତି ଯାଉଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ ନିଜନିଜର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଇତିହାସଜ୍ଞାନରୁ ନିଜର ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାରିଖ ଓ ସନଗୁଡ଼ାକୁ ମୁଖସ୍ଥ କରି ରଖିଥିଲେ । ମୁଁ କେବେ କେଉଁ ରାଜ୍ୟ ଜୟ କଲି ଓ କେଉଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜିତିଲି, ଜନ୍ମଗୁଡ଼ିକର ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁଗୁଡ଼ିକର ତାରିଖ, ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି । ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଘଟଣାକୁ ତା'ର ପୂର୍ବରୁ ଘଟିଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ଘଟଣାରୁ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ଏହି ସୂତ୍ରଟି ଅନୁସାରେ ଇତିହାସ କହିଲେ ସର୍ବଦା କାରଣ ତଥା ପରିଣାମର ଏତ ଦୀର୍ଘ ସାରଣୀକୁ ବୁଝାଇବ; ସେହି ସାରଣୀଟି ଇତିହାସ ପ୍ରଥମ ପୁସ୍ତକଟିର ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ୀରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟତଃ ଶେଷ ଅଧ୍ୟାୟଯାଏ ଗଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଥିବ, ଭାବୀ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁଠାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବ ଯେ ସୃଷ୍ଟିର ଏହି ଘଟଣାପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଆପଣାର ପରାକାଷ୍ଠାରେ ପହଞ୍ଚି ସେନାପତିମାନଙ୍କର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ମଣ୍ଡଳୀ ପାଖରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଛି । ସେମାନେ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ମଣ୍ଡଳୀରେ ରହିଥିବା ଜଣେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ତାରକା ବୋଲି ଅନୁମାନ ବି କରି ନେଉଥିବେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପରିଣାମରୁ ପରିଣାମକୁ ନିଜ ଗତିବେଗର ସ୍ରୋତଟି ଉପରେ ଧାବିତ ହୋଇ ସେମାନେ ଅତୀବ ସାହସର ସହିତ ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନୁମାନ କରି ନେଉଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେମାନେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ବହୁ ଆୟାସଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ଉପସଂହାର ଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ମଥାଭିତରେ ଭରି ରହିଥିଲେ । ମୋତେ କହିଲେ: ''ଠିକ୍ ଏହିଭଳି ଧାରାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଆପଣଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖବିଧାନ ନିମନ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟ

କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ଶାନ୍ତି ସୁନିଶ୍ଚିତ ରହିବ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ମଙ୍ଗଳ ହେବ । ଆମେ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଛୁ । ଇତିହାସ ବି ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛୁ ।''

ମାତ୍ର, ମୋତେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଣାଥିଲା ଯେ, କେବଳ ଯାହାକିଛିର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେଉଥାଏ, ତାହାକୁ ହିଁ ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା ବୁଝିହୁଏ । ଯିଏ ସେଡ଼ାର୍ ଗଛର ଚାରାଟିଏ ରୋପଣ କରେ, କେବଳ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଆଗକୁ ଅନାଇ ସେଇଟି ଏକ ବୃକ୍ଷରୂପେ ବଢ଼ି ଆସୁଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିପାରେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଟେକାଟିଏ ଫିଙ୍ଗିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଟେକାଟି ଶେଷରେ ଆସି ତଳେ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ଆଗରୁ ଅବଗତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ଆଉଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍‌ବୃକ୍ଷକୁ ଜନ୍ମ ଦିଏ । ଫିଙ୍ଗା ଯାଇଥିବା ଟେକାଟିର ତଳକୁ ପଡ଼ିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ପୁନରାବୃତ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ଆମ ମଣିଷଟି ଫିଙ୍ଗୁଥିବା ଟେକା କିମ୍ବା ସିଏ ଲଗାଉଥିବା ସେଡ଼ାର୍ ବୀଜଟି ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ସେହିଭଳି ଅଭିଜ୍ଞତାଟିଏ ଲାଭ କରିନଥିବେ । ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ଯେତେବେଳେ ନିରନ୍ତର ନୂଆ ନୂଆ ଅବସ୍ଥାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ, ମଞ୍ଜି ଅବସ୍ଥାରୁ ବୃକ୍ଷକୁ ଓ ବୃକ୍ଷ ଅବସ୍ଥାରୁ ମଞ୍ଜିକୁ, ଖୋସାରୁ ଖୋସାକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହାର ନିୟତିଟି ବିଷୟରେ କିଏ ଆଗରୁ କିଛି କହି ପାରିବାର ଦାବୀ କରିବ ? ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ଏକ ଉତ୍ପତ୍ତିସୂତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ, ଯାହାର କି ଆଦୌ କୌଣସି ପୂର୍ବଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନଥାଏ; କାରଣ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଆଦୌ କୌଣସି ପୁନରାବୃତ୍ତି ନକରି ନିଜକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତର କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ବିଷୟରେ କାହାକୁ ଆଗରୁ କିଛିହେଲେ ଜଣା ନଥାଏ । ତାହାର ଏହି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ସେଇଟି କିପରି ହେବ ବା କି ଆକୃତି ଗ୍ରହଣ କରିବ, ସେହି କଥାଟିକୁ ମୁଁ କ'ଣ ବା ଜାଣିବି ? ଠିକ୍ ସେହିପରି, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ହେବେ ବା କିପରି ଦିଶିବେ, ମୁଁ ସେବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣି ପାରିବିନାହିଁ ।

ନିତାନ୍ତ ସତ୍ୟକଥା ଯେ, ମୋ' ସେନାପତିମାନେ ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରର ଗୁଳାଗୁଡ଼ିକୁ ଆବୋରି ଧରି ଭାରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଖେଳମାନ ଖେଳନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କୌଣସି ଏକ ପରିଣତିର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟିଏ ଆଣି ରଖିବା ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାପଛରେ ଥିବା କାରଣଟିଏ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ବଡ଼ ଝଟପଟ ହୋଇ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ମୋତେ ସବୁବେଳେ କହନ୍ତି ଯେ ପରିଣତି ମାତ୍ରକେ ପଛରେ ଗୋଟିଏ କାରଣ ନିଶ୍ଚୟ ରହିବ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରଣର ମଧ୍ୟ ଏକ ପରିଣତି ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ କାରଣରୁ ପରିଣାମ ଆଡ଼କୁ ବାଡ଼ି ବୁଲାଇ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଓ ଏକ ଭୁଲ ଉପସଂହାରରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚନ୍ତି । କାରଣ, ପରିଣାମରୁ ପଛକୁ ଫେରି ଏକ କାରଣ ପାଖରେ

ପହଞ୍ଚିବା, ଏଇଟି ଗୋଟିଏ କଥା; ମାତ୍ର କାରଣଗୁଡ଼ିକ ପାଖରୁ ଆଗକୁ ଯାଇ ପରିଣାମଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା, ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆଉଗୋଟିଏ କଥା ।

ମରୁଭୂମିର ଅମଡ଼ା ବାଲି ଉପରେ ସତେଅବା ଚକ୍‌ଦ୍ୱାରା ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଶତ୍ରୁର ପଦଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକରୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ହିଁ ଜାଣିଛି । ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ, ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ପାଦ ପରେ ଆଉଗୋଟିଏ ପାଦ ପକାଇ ଆଗକୁ ଆସୁଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପାଦ ପଡ଼ିବାପରେ ଆଉଗୋଟିଏ ପାଦର ପଡ଼ିବାଲାଗି ତାହା ବାଟ ବତାଇ ଦେଇଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପାଦପରେ ପାଦ ପଡ଼ି ହାରଟିଏ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପାଦ ଛାଡ଼ିଯାଇ ନଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ, ଯଦି ବଡ଼ ଝଡ଼ଟା ଆସି ସେହି ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ କୌଣସି ଇସ୍କୁଲପିଲା ସିଲଟ୍ ଉପରେ ଲେଖିଥିବା ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ନିଭାଇଦେବା ପରି ନିଭାଇ ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ, ତେବେ ତାହା ହୁଏତ ଅନ୍ୟ କଥାଟିଏ ହେବ । ନହେଲେ, ମୁଁ ଚିହ୍ନ ପରେ ଚିହ୍ନ ବାରି ପୂରା ଆରମ୍ଭ ଜାଗାଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଯାଇପାରିବି । ଅଥବା, କାରାଭାନ୍‌ର ଗତିପଥଟିକୁ ଠଉରାଇ ପାରିବି ଏବଂ, ସେମାନେ ନିରାପଦ ମନେ କରି ଯେଉଁଠାରେ ଡ଼େରା ପକାଇଥିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଅବାକ୍ କରି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇ ପାରିବି । ମାତ୍ର, ସେହି ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକରୁ ଯେତେ ଯାହା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ, କାରାଭାନ୍‌ଟି ଆହୁରି ଆଗକୁ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଯିବ, ସେକଥା କଦାପି ଆଗରୁ କହିଦେଇ କିମ୍ବା ଅନ୍ଦାଜ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ବାଲୁକାରାଶି ଉପରୁ ମିଳୁଥିବା ତଥ୍ୟରୁ ସେମାନଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ନିୟତିଟି ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ କିଛି କହି ପାରିବିନାହିଁ । ଏବଂ, ପାଦଚିହ୍ନ ଗୁଡ଼ିକ ମୋତେ କେବଳ ନିଷ୍ଫଳ ଆଭାସ ହିଁ ଦେଉଥିବ; ଯେଉଁସବୁ ଘୃଣା, ଭୟ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଉପରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଶାସନ କରୁଥାଏ, ସେବିଷୟରେ ସେମାନେ ମୋତେ ଆଦୌ କିଛି କହି ପାରିବେନାହିଁ ।

ନିଜ ନିର୍ବୋଧତା ଭିତରେ ଲାଖି ଯାଇଥିବା ମୋ'ର ସେନାପତିମାନେ ଏକଥା ଶୁଣି କହିବେ, ''ମାତ୍ର ଏଥିରୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯାଉଛି ଯେ, ସବୁକିଛି ଆମ ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ବିଚାର ଉପରେ ହି' ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଆମେ ଥରେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଉପରେ ଶାସନ କରୁଥିବା ମୁଖ୍ୟ ଘୃଣା, ଭୟ ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିନେଇ ପାରିଲେ, ଆମେ ସେମାନେ କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଗରୁ ବହୁତକିଛି କରିଦେଇ ପାରିବା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଭବିଷ୍ୟତଟି ସର୍ବଦା ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ।''

ସେମାନଙ୍କ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ମୁଁ କହିଥିଲି ଯେ, କାରାଭାନ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପାଦଟିକୁ କେଉଁଆଡ଼କୁ ପକାଇବ, ତାହା ଆଗରୁ କହିପାରିବା ସର୍ବଦା ନିଶ୍ଚୟ ସମ୍ଭବ ହେବ । ସେହି

ନୂତନ ପଦକ୍ଷେପଟି ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ପୂର୍ବତନଟିର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବ, — ସେହି ଦିଗଟିର ତଥା ସେହି ଆୟାମଟିର ଅନୁସରଣ ହିଁ କରିବ । ଯାହାକିଛି ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ତାହାର ଧାରାଟି କେବଳ ଏହିଭଳି ହିଁ ହୁଏ । ମାତ୍ର, ମୋ' ତର୍କବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା କାରାଭାନ୍‌ଟି ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବ ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁମାନ କରିଥିବି, ହୁଏତ ସେହି ବାଟଟିରେ ନଯାଇ ତାହା ଆଉ ଏକ ବାଟରେ ଯିବ, — କାରଣ ତାହାର ଅଭିଳାଷଟି ବଦଳି ଯାଇଥିବ ।

ଏବଂ ତା'ପରେ, ସେମାନେ ତଥାପି ନବୁଝି ପାରିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେହି ବୃହତ୍ ଆତଙ୍କ ଓ ପଳାୟନର କାହାଣୀଟିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଶୁଣାଇଥିଲି ।

ସେହି ଘଟଣାଟି ଲବଣ ବାହାରୁଥିବା ଖଣିଗୁଡ଼ିକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘଟିଥିଲା; ସେଠାରେ ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବରବାଦ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଓ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଞ୍ଚି ରହିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ସଂଗ୍ରାମ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । କାରଣ ଏଠାରେ କିଛିହେଲେ ଜୀବନଧାରଣର ଅନୁକୂଳ ନଥିଲା । ପ୍ରଖର ସୂର୍ଯ୍ୟୋତ୍ତାପରେ ସେମାନଙ୍କର ଦେହ ଜଳିପୋଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଏବଂ, କେଉଁଠି ମୁନ୍ଦାଏ ମିଠା ପାଣି ମିଳିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ମାଟିଗର୍ଭରେ ଥିବା ଗର୍ତ୍ତମାନଙ୍କରୁ ମେଞ୍ଚାଏ ମେଞ୍ଚାଏ ଲୁଣି ଫେଣ ହିଁ ବାହାରୁଥିଲା; — ସବୁଯାକ କୂଅ ଶୁଖି ଯାଇନଥିଲେ ତାହାରି ଫଳରେ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଥିବା ପାଣିତକ ନିଶ୍ଚୟ ଅନୁପଯୋଗୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟତପ୍ତ ଆକାଶ ଏବଂ ତଳେ ଲୁଣିପାହାଡ଼ର ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପଟି, - ଉଭୟଟିର ମଝିରେ ବନ୍ଦୀପରି ହୋଇ ରହିଥିବା ଚମତ୍କାର ଜଳମୁଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଭରି ରହିଥିବା ଦୂରାଗତ ଏହି ମନୁଷ୍ୟଗଣ ବଡ଼ ତର ତର ହୋଇ ଜୀବନ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁର ସନ୍ଧକ ହୋଇ ରହିଥିବା ସ୍ଫଟିକ ଭଳି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଲୁଣପଥରଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ବାହାର କରିବାରେ ଲାଗି ଯାଉଥିଲେ । ଏବଂ, ସେହିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସତେଅବା ନିଜର ନାହି ଲାଗି ରହିଥିବା ପରି ସେମାନେ ଏକ ଅଧିକ ଅନୁକୂଳ ଜଳବାୟୁ ରହିଥିବା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ, ଜୀବନଦାୟୀ ଜଳ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ନିଜର ଜନ୍ମମାଟିକୁ ବାହୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ ।

ସେହି ସ୍ଥାନରେ ରାଢ଼ ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା, — ଏକ ନିରାଟ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଆବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧଳା ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଏବଂ, ଲୁଣଖଣି ଗୁଡ଼ିକର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସେହି ବାଲିଭିତରେ ପଥରର କେତେ ଖୋଲ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକର କାନ୍ଧ ଉପରେ ଭରା ଦେଇଥିବା ପରି କଳା ହୀରାଖଣ୍ଡେ ଭଳି ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ ତୀଖ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲା । ମରୁଭୂମିର ଖର ଝଡ଼ପବନମାନେ ତା'ଦେହରେ ଆସି ହୁ' ହୁ' ହୋଇ ବାଜୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରାୟ କିଛି କ୍ଷୟ କରି

ପାରୁନଥିଲେ । ମରୁଭୂମିରେ ଥିବା ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ରହି ଆସିଥିବା ପରମ୍ପରାଟିର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିବା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି କହିଥାନ୍ତେ ଯେ ଆହୁରି ଅନେକ ଅନେକ ଶତାବ୍ଦୀ ବହିଗଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ଏଇଟି ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏହିଭଳି ହିଁ ରହିବ ଓ ଏଥିରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବନାହିଁ । ହଁ, ଗୋଟାଏ ଅତି ଦନ୍ଥଡ଼ା ହତିଆର ତାକୁ କାଟୁଥିବା ପରି ସେଇଟି ହୁଏତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଥର ଏବଂ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବରେ କ୍ଷୟ ଲଭୁଥିବ; ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଜଳ ଏବଂ ଖୋରାକ ନେଇ ଏଠାକୁ ଆସିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ଏବଂ, କଠୋର କାୟଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତପ୍ତ ହେଉଥିବା ଭାଗ୍ୟହୀନମାନଙ୍କୁ ସେହି କ୍ଲେଶରୁ ମୁକ୍ତି ଦେବାପାଇଁ ହୁଏତ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଶ୍ରମିକଦଳ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିବେ ।

ତଥାପି ଏପରି ଏକ ଉଷାକ୍ଷଣ ଏକଦା ସମାଗତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଲୋକମାନେ ଆଖି ବୁଲାଇ ପର୍ବତଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ, — ଏବଂ, କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, — ସେମାନେ ଏପରି କିଛି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ, ଯାହାକି ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ଦେଖିନଥିଲେ !

ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ପର୍ବତଟିର ଗାତ୍ରରେ ଲଗାତାର ଆସି ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ତାହାର କ୍ଷୟସାଧନ କରିଥିବା ପବନମାନେ ସେଥିରେ ଆଖର ଏପରି ଚେହେରାଟିଏ ତିଆରି କରି ଆଣିଥିଲେ ଯାହାକି ସତେଅବା କାହାର ମୁହଁ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ମୁହଁଟିର ଚାହାଣିରେ କେବଳ କ୍ରୋଧ ହିଁ ପୂରି ରହିଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍, ଉପରେ ମରୁଭୂମି, ମାଟିତଳେ ଲବଣର ଖାଲଗୁଡ଼ିକ ଏବଂ, ସମୁଦ୍ରର ଲୁଣପାଣି ଠାରୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଶତ୍ରୁତାଚରଣ କରୁଥିବା ଏହି ମୃତ୍ତିକା ଉପରେ ଛାଉଣି ପକାଇ ରହୁଥିବା କେତେକ ଆଦିବାସୀ, — ଏହିପରି ଏକ ସମଗ୍ର ଦୃଶ୍ୟପଟ ଉପରେ ପର୍ବତର ପ୍ରାଚୀର ମଧ୍ୟରୁ ଗଠିତ ହୋଇ ବାହାରିଥିବା ଗୋଟାଏ ଭୟାନକ କଳାବର୍ଣ୍ଣ ମୁହଁ ତଳଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଛି ଏବଂ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥ ଆକାଶର ସେହି ବିସ୍ତାରଟାରୁ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଗଣଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେବ ବୋଲି ପାଟି ଆଁ' କରି ରଖିଛି ! ତାହାକୁ ଦେଖି ଲୋକମାନେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ପଳାଇଗଲେ । ସେମାନେ ଏହିପରି ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ଉଠିଥିବାର ଖବରଟା ମାଟିତଳର ଗାତଗୁଡ଼ାକରେ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲା ଏବଂ ସେଠାରେ କାମ କରୁଥିବା ଶ୍ରମିକମାନେ ମଧ୍ୟ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଉପରକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ, ପାହାଡ଼ଟି ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେମାନେ ତରବର ହୋଇ ରହୁଥିବା ତମ୍ବୁଗୁଡ଼ିକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ, ନିଜ ନିଜ ଜିନିଷପତ୍ର ବାନ୍ଧି ପକାଇଲେ, — କାହିଁକି ମଠ ମଠ ହେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ନିଜର ପତ୍ନୀ, ପିଲା ଏବଂ ପରିକରମାନଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସନା ବି କଲେ । ଏବଂ

ତା'ପରେ, ଘରଘର ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା ଚକଲଗା ଗାଡ଼ୀଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସାମାନ ଲଦି ଉତ୍ତର ଆଡ଼କୁ ପଡ଼ିଥିବା ବାଟଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ବାହାରିଗଲେ। କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଏହାପରେ ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ଲେଖାହୋଇ ରହିଥିଲା; ଜଳର ଅଭାବରୁ ପଥରେ ଶେଷ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଟଳି ପଡ଼ିଥିଲେ। ତର୍କରେ ପ୍ରବୀଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପାହାଡ଼ଟି ଏହିପରି କ୍ଷୟ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ ଏବଂ ବହୁ ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକମାନେ ତା'ଦେହରୁ ଲୁଣ ଆମଦାନୀ କରିପାରିବେ ବୋଲି ଆଗରୁ ଯାହା କହି ଆସିଥିଲେ, ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଗଲା। ଆଗାମୀ ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ଯାହା ଘଟିବାକୁ ଯାଉଛି, ସେମାନେ କିପରି ପୂର୍ବରୁ ତାହା ଠାଣ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ ?

ଅତୀତ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ମୁଁ ମନ୍ଦିରଟିକୁ ବହୁ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡର ଏକ ସମାହାରରୂପେ ହିଁ ଦେଖିଥାଏ। ଏଇଟା ବଡ଼ ସହଜ ଏବଂ ତେଣୁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ କ'ଣସବୁ ଘଟିବ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ସହଜରେ ପୂର୍ବରୁ କହି ଦେଇହେବ। ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଏକ ମୃତ ଶରୀରକୁ ମୁଁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଅସ୍ଥି ଓ ଅନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଏକ ସମାହାର ବୋଲି ହିଁ ଦେଖିବି; ଯଦି ମନ୍ଦିରଟିକୁ ଗୁଡ଼ାଏ ପଥରର ସମଷ୍ଟିରୂପେ ଦେଖିବି, ରାଜ୍ୟ ବୋଲି କେବଳ ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିମାନଙ୍କର ପଲଗୁଡ଼ିଏ ବୋଲି ବୁଝିବି ଏବଂ ସେଥିସହିତ କିଛି ପର୍ବତ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ସାମିଲ କରୁଥିବି, ତାହାର ମଧ୍ୟ ସେହି ପରିଣାମ ବି ହେବ। ମାତ୍ର, ମୁଁ ଯଦି ଭବିଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ପାରୁଥିବି, ତେବେ ମୋତେ ନୂତନ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଥିବା ସତ୍ୟଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, — ଏହି ନୂତନଗୁଡ଼ିକ ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ,- କାରଣ ସେତେବେଳେ ତାହା ମର୍ମତଃ ଆଉଏକ କ'ଣରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିବ। ସେହିସବୁ ବସ୍ତୁକୁ ମୁଁ ସରଳ ଏବଂ ଏକକ ବୋଲି କହିଥାଏ, କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଛିନ୍ନ ଭାବରେ ବିଚାର କଲେ ସେମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ହୁଏ, ଆଦୌ କୌଣସି ସତ୍ତା ରହେନାହିଁ। ଏହିଭଳି ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ଆସି ନୀରବତା ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥାଏ, ମାତ୍ର ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦେଖିଲେ ସେହି ନୀରବତା ଆଉ ମୋଟେ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ। ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ, ମର୍ମରପ୍ରସ୍ତର ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆଉକିଛି ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଯାଇ ଚେହେରାଟିଏ ସମ୍ଭବ ହୁଏ — ଅଥବା, ଚେହେରାଟି ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆଉକିଛି ମିଶିଲେ ଯାଇ ସେଇଟି ଫୁଟି ଉଠେ। ସେହି ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଅଲଗା ଅଲଗା କରିଦେଲେ ଚେହେରାଟି ବି ଚାଲିଯାଏ। ରେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଲଗା କରିଦେଲେ ହିଁ ଚେହେରାଟି ଆଉ ଆଦୌ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଏନାହିଁ। ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ଏହି ଛେଳି ଓ ମେଣ୍ଢା, ଏହାର ଆବାସଗୁଡ଼ିକ ଓ ପର୍ବତଚୟ ସହିତ ଆଉକିଛି ଆଣି ଯୁକ୍ତ କରି ଦେଖିଲେ ଯାଇ ରାଜ୍ୟଟି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଆସେ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ମୁଁ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରି ପାରିବିନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର କୁଶଳ ଭାବରେ ଗଢ଼ିଦେଇ ପାରିବି । ଆମେ ଯାହାକିଛି ଗଢୁ, ଭବିଷ୍ୟତ କହିଲେ ସର୍ବଦା ତାହାକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ । ଏବଂ, ମୋ' ସମୟର ବୈଚିତ୍ର୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର କରି ମୁଁ ଏକକ ଓ ଅନନ୍ୟ ଚେହେରା ଦେଇ ଯଦି କିଛି ନିର୍ମାଣ କରି ପାରିବି, ଏବଂ ମୋ' ହାତଗୁଡ଼ିକ ଯଦି କୌଣସି ସ୍ଥପତିର ହାତ ପରି ଦିବ୍ୟ କଳାଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ମୋ'ର ବାସନାଟି ଅବଶ୍ୟ ଏକ ମୂର୍ତ୍ତ ରୂପ ଧାରଣ କରିବ । ଏବଂ, ମୁଁ ଏକକ ଓ ଅନନ୍ୟ କେତେବେଳେ କ'ଣଟିଏ ସୃଜିବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି କହିଦେବାକୁ ମୋ'ର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅଛି ବୋଲି ଯଦି କହିବସେ, ତେବେ ତାହାକୁ ଭୁଲ୍ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ବହୁ ପ୍ରତିଭାସର ଏକ ଅରାଜକତା ମଧ୍ୟରୁ ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଏକ ଚେହେରା ସମ୍ଭବ କରିଥିବି ଏବଂ ତାହାହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପଥନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ହୋଇପାରିବ । ଏକ ରାଜ୍ୟ ବସ୍ତୁତଃ ତାହାହିଁ କରେ, ଏପରିକି ଅନେକ ସମୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ରକ୍ତକୁ ମଧ୍ୟ ଦାବୀ କରୁଥାଏ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଏହି ନୂତନ ସତ୍ୟଟି ମୋ'ଲାଗି ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇ ପାରିଥିଲା: ସେଇଟି ହେଉଛି ଯେ, ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁତ ଗୁଡ଼ାଏ ଚିନ୍ତା କରିବାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଫଳ ହୁଏନାହିଁ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ହିଁ ଯାହା ଯୋଗ୍ୟତା ରହିଛି ଏବଂ ତାହା ହେଉଛି, ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିରେ ମୋ' ଆଗରେ ଯାହା ରହିଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆଣିବାକୁ ହେବ । ଏବଂ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆଣିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନିର୍ମାଣ କରିବା, — ଉପସ୍ଥିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିରେ ସମ୍ମୁଖରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା ଅନନ୍ତ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଯଥାର୍ଥ ମହତ୍ତ୍ୱ ବହନ କରୁଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କିଛିକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିବା । ଅର୍ଥାତ୍, ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକରୁ ନୀରବତାକୁ ସାକାର କରି ଆଣିବା ।

ଏହାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ ଯେତେ ଯାହା ଦାବୀ କରା ଯାଉଥିବ, ତାହାକୁ ନିରାଟ ଶବ୍ଦାଡ଼ମ୍ବର ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ, ସେମାନେ ପବନରୁ ସୂତା ବାହାର କରି ବସ୍ତ୍ରମାନ ବୁଣିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥିବେ ।

- ୨୧ -

କେବଳ ବୁଦ୍ଧିର ବୋଲି ମାନୁଥିବା ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲେ କିପରି ବାଟ ହୁଡ଼ିଯିବାର ସର୍ବଦା ଏକ ଆଶଙ୍କା ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିଥିବା । ମାତ୍ର, ମୋ' ଆଗରେ ଯୁକ୍ତି କରୁଥିବା କେତେକ ଲୋକଙ୍କର ଆଦୌ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇନଥିଲା । ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦ୍‌ବୋଧ କରାଇ ପାରୁଥିବା କେତେ

ପ୍ରମାଣ ଦେଖାଇ ବହୁତ କିଛି କହିଲି, ତଥାପି ହେଲାନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କହିଲେ, ''ଆପଣଙ୍କ କଥା ଯେ ଠିକ୍, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତଥାପି ମୁଁ କାହିଁକି ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ ଭାବୁଛି ।'' ଏହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ କେବଳ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ତଥାପି ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଯେ ସେମାନେ ମୋଟେ ନିର୍ବୋଧ ନୁହନ୍ତି । ବରଂ, ସେମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ବିବେକସମ୍ପନ୍ନ ଥିଲେ । କାରଣ, ସେମାନେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲେ, ଯାହାକୁ କି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ମୋଟେ କୁହାହୋଇ ପାରେନାହିଁ ।

ମାତ୍ର, ଆଉ ସେହି ଅନ୍ୟମାନେ ବି ଥିଲେ ଯେଉଁମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ତ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ, ସୁଖ, ନକ୍ଷତ୍ରସମୂହ, ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ, ପ୍ରେମ ଓ ନୀରବତା, ସ୍ଥପତିବିଦ୍ୟା ତଥା ଏହି ସଂସାର, — ଯାବତୀୟ ବିଷୟକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ମୁଁ ସବୁକଥାକୁ ଅଧିକ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିଲି । ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପର୍ବତ ଉପରକୁ ସିଧା ମୁହଁ କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଥିଲି ଏବଂ ସିଏ ତାହାକୁ ଚେକାଏ ଚେକାଏ କରି ବୁଝିବାର ପ୍ରୟୋଜନଟିଏ ରହିଥିଲା ।

ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି ଯେ, ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ରକ୍ଷାପ୍ରାଚୀର ଗୁଡ଼ିକର ଯୋଜନା ତିଆରି କରିଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ନକ୍ସା ନିର୍ମାଣ କରୁଥିବା ମୋ'ର ଲୋକମାନେ ସେହି ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ପ୍ରକୃତ ତଥ୍ୟକୁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଥିବେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ତଥ୍ୟହିସାବ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ହିଁ ତାହାର ନିର୍ମାଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିବ । ରକ୍ଷାପ୍ରାଚୀର ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ନକ୍ସାନିର୍ମାଣକାରୀ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ସତ୍ୟଟି ବହୁ ବହୁ ସତ୍ୟମଧ୍ୟରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଗୋଟିଏ; ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ଜଣେ ନକ୍ସାନିର୍ମାଣକାରୀ ସତକୁ ସତ କ'ଣ ବୁଝିଛି ? ରକ୍ଷାପ୍ରାଚୀର ଗୁଡ଼ିକୁ ଯେ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧ ବୋଲି କୁହା ଯାଇପାରେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ଯେ ଏକ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷର ବଲ୍କଳ ପରି ଦେଖାଯାଆନ୍ତି, ତା'ର ନକ୍ସାରୁ ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ କ'ଣ ବା ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ ? ସେହି ବଲ୍କଳ ଭିତରେ ହି' ତ ବୃକ୍ଷନାମକ ଜୀବନ୍ତ ବସ୍ତୁଟି ଆପଣାକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣୁଥାଏ ! କେଉଁ ନକ୍ସାରୁ ଦେଖିହୁଏ ଯେ ଏହି ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ସାହ ଭରି ରଖିବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ କୋଷ ପରି କାମ ଦେଇଥାଏ, ତାହା ଏକ ଦୁର୍ଗକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରେ ଏବଂ ସେହି ଦୁର୍ଗଟି ଭିତରେ ପୁରୁଷ ପରେ ପୁରୁଷ ଅନୁକ୍ରମରେ ଲୋକମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜର ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି ? ନକ୍ସାଟା ତିଆରି କରିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି ତା'ଭିତରେ କେବଳ ଇଟା ଓ ସିମେଣ୍ଟକୁ ଦେଖେ, ମାପଚୁପ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା

ଗାର ଏବଂ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଦେଖୁଥାଏ । ହଁ, ଏକାନ୍ତ ସତ୍ୟ କଥା ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ହିସାବମାନ ବାହାର କରିବାକୁ ହୁଏ, ଇଟା ଏବଂ ସିମେଣ୍ଟ୍ ମଧ୍ୟ ଲୋଡ଼ା ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ଏହି ରକ୍ଷାପ୍ରାଚୀର ଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜର ବାଡ଼ା ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିହେବ । ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତିନିୟତିର ଏକ ଆଶ୍ରୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ମୁଁ ସର୍ବୋପରି ବ୍ୟକ୍ତିର ଏହି ନିୟତି ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥାଏ ଏବଂ, ତାହା ଏପରି ଭାବରେ କାଳଦ୍ୱାରା ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ କଦାପି ହେୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବା ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ହଁ, କୌଣସି ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ଗବାକ୍ଷ ପରି ବସନ୍ତଋତୁର ଜଗତଟି ଆଡ଼କୁ ଆମର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେବାରେ ଅବଶ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ । ଏବଂ, ଯଦି ଏପରି ଏକ ବସନ୍ତ ସମୟ କେବେ ଆସେ, ଯେତେବେଳେ କି ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଫୁଲ ଫୁଟେନାହିଁ, ମୋ' ପାଖରେ ତାହାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ରହେନାହିଁ ।.....

ବେଳେ ବେଳେ ମୋତେ ଏକ ପର୍ବତର ଶିଖ ଉପରକୁ ନିଆ ଯାଉଥିଲା, ଯେଉଁଠାରୁ କି ମୁଁ ସମସ୍ତ ସହରଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିପାରିବି । "ଆମ ସହରଟିକୁ ଦେଖନ୍ତୁ" ବୋଲି ମୋତେ ସେମାନେ କହିଥିଲେ; ଏବଂ ମୁଁ କେଡ଼େ ହୃଷ୍ଟ ହୋଇ ସେହି ସହରର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନ୍ୟାସଟିକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲି, ରକ୍ଷାପ୍ରାଚୀର ଗୁଡ଼ିକର ଅଧିନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲି । ମୁଁ କହିଥିଲି, "ସେଠାରେ ସେହି ମଧୁଚକ୍ରଟି ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ ମହୁମାଛିମାନେ ଶୋଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ସକାଳ ହେବାମାତ୍ରକେ ସେହିଠାରୁ ବାହାରି ଆପଣାର ମଧୁର ସମ୍ପଦଟିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିବାଲାଗି ଧାଇଁଯାଆନ୍ତି । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ବିହନ ବୁଣନ୍ତି, ଭୂମିକୁ କର୍ଷଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ଫସଲର ଅମଳ କରନ୍ତି । ଏବଂ, ସାନ ସାନ ଗଧମାନଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ଧାଡ଼ୀଗୁଡ଼ିକୁ ଦିନମାନ ଶ୍ରମର ଫଳକୁ ଖଳାକୁ, ବଜାରକୁ ଏବଂ ଅମାରମାନଙ୍କୁ ବୋହି ଆଣିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଦିବସଟି ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ସହର ତା'ର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ନାନାଆଡ଼େ ବିଚ୍ଛୁରିତ କରିଦିଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଘରକୁ ଡାକି ଆଣିବାବେଳେ ସେମାନେ ଶୀତକାଳ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ଖାଦ୍ୟଖୋରାଖ ଗୁଡ଼ିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ବୋହି ଆଣିଥାନ୍ତି । ମଣିଷ ଉତ୍ପାଦନ କରେ, ମନୁଷ୍ୟ ଉପଭୋକ୍ତା ହୁଏ ଏବଂ ତାହାରି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ତଥା ବଲ୍ମୀକଟିର ଶାସନ କରି ହିଁ ମୁଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଭାବରେ ତାହାର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିପାରିବି ।

ମାତ୍ର, ଆହୁରି ଅନ୍ୟମାନେ ବି ଥିଲେ ଯେଉଁମାନେ କି ମୋତେ ସହରଟିକୁ ଦେଖାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନଦୀଟିକୁ ପାର କରାଇ ଆରପଟକୁ ନେଇଗଲେ । ମୁଁ ଅପର ତଟଟିରୁ ମଧ୍ୟ ସହର ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରେ ବୋଲି ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତକାଳର ସେହି ରକ୍ତିମ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଛଟାର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ସହରଟି ରେଖାଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବାସଗୃହ ଗୁଡ଼ିକର ଦୀର୍ଘ ଆକୃତିମାନେ ଧାଡ଼ୀ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲେ । କେତେ ଖୁବ୍ ନୀଚା, ପୁଣି ଆଉ କେତେ ଖୁବ୍ ଡ଼େଙ୍ଗା । ଏବଂ, କୌଣସି ଜାହାଜର ପାଲଗୁଡ଼ିକ ପରି କୃଶ ଦେଖା ଯାଉଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ମିନାରମାନଙ୍କର ଶିଖରଦେଶରେ ନୀଳାଭ କୁହୁଡ଼ିମାନ ହାଲୁକା ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ହୋଇ ଭାସିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ମୋତେ ଲାଗିଲା, ପୋତମାନଙ୍କର କୌଣସି ସମୂହ ସତେଅବା ନିଜନିଜର ଜଳଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏବଂ ସେତେବେଳେ ସହର ବିଷୟରେ ଏହି ଅନ୍ୟ ସତ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ମୋ' ଆଗରେ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା: ସହରଟିଏ କହିଲେ ଆମେ ଆଦୌ କେବଳ ଏକ ଜ୍ୟାମିତିକ ନିର୍ମାଣର ଯୋଜନାକୁ ବୁଝିବାନାହିଁ; ସହର ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ତରଫରୁ ପୃଥିବୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଏକ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ, ଗୋଟିଏ ଚୁନୌତି, ମନୁଷ୍ୟୋଦ୍ୟମର ସେହି ବିଶାଳ ଓ ବୃହଦ୍ ପବନଟି ଦ୍ୱାରା ବେଗଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ସାହସିକ ସାଗରଯାତ୍ରା । ମୁଁ ଚାହିଁ ରହି ଭାବୁଥାଏ, ''ଏଇଟି ହେଉଛି କ୍ରମନିର୍ମୀୟମାଣ ସେହି ବିଜୟଜନିତ ଗର୍ବର ଗୋଟିଏ ଦୀପସ୍ତମ୍ଭ । ମୋ'ର ଏହି ସହରଟିର ଶାସନ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ କପ୍ତାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରି ରଖିବି; କାରଣ, ମହନୀୟ ଦୁଃସାହସ ଏବଂ ବିଜୟର ସେହି ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ପ୍ରାଣୋତ୍ସାହ ତଥା ସୃଜନଦୃପ୍ତ କର୍ମରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆନନ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ।'' ଏହି ସତ୍ୟଟି ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ଅଥବା କମ୍ ସତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଏହା ଏକ ଭିନ୍ନ ସତ୍ୟ ।

ପୁଣି, ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ସେମାନଙ୍କର ସହରଟିକୁ ମୁଁ ତଥାପି ଭଲ କରି ବୁଝେ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରି ମୋତେ ପୂରା ଖାଇ ଡ଼ିଆଁଇ ଗଡ଼ ଭିତରକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମନ୍ଦିରରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଥିଲେ । ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ମାତ୍ରକେ ସେହି ସମଗ୍ର ସ୍ଥାନଟିର ଛାୟାରାଜି, ସେହି ସ୍ଥାନର ନୀରବତା ଏବଂ ଶୀତଳ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ମୋତେ ମୁଗ୍ଧ କରିଦେଲା । ତା'ପରେ ମୁଁ ଭାବନା ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ିଗଲି ଏବଂ କ୍ରମେ ଭାବନା ମଧ୍ୟରେ ଏହିପରି ବୁଡ଼ିଯିବାଟା ମୋତେ ଭୋଜନ ଅଥବା ରାଜ୍ୟବିଜୟ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଅନୁଭବ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କାରଣ, ମୁଁ ଜୀବନଧାରଣ ନିମନ୍ତେ ଭୋଜନ କରି ଆସିଥିଲି, ରାଜ୍ୟବିଜୟ ନିମନ୍ତେ ଜୀବନଧାରଣ କରିଥିଲି; ମାତ୍ର ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଏହି ଉତ୍ତମ ସ୍ଥାନଟିକୁ ଫେରି ଆସିବି ବୋଲି ଓ ଏଠାରେ ମୋତେ ଘେରି ରହିଥିବା ଶାନ୍ତ ନୀରବତାଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ନିଜର ହୃଦୟଟି ଅଧିକ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବାର ଅନୁଭବ କରିବି ବୋଲି ହିଁ ମୁଁ ରାଜ୍ୟବିଜୟ କରିଥିଲି । ମୁଁ କହିଲି, ''ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ସତ୍ୟ ଏହାରି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ରହିଛି; ମନୁଷ୍ୟ କେବଳ ତା'ର

ଆତ୍ମା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବଞ୍ଚିରହିଛି । ମୋ' ସହରଟିକୁ ଶାସନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ପୂଜକମାନଙ୍କୁ ଏବଂ କବିମାନଙ୍କୁ ଏଠାରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବି ଏବଂ ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକୁ ପୁଷ୍ପମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ଫୁଟାଇ ଆଣିବେ ।'' ଏବଂ, ଏହି କଥାଟି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଅଥବା କମ୍ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ; ଏହା ଏକ ଭିନ୍ନ ସତ୍ୟ ।

ତେଣୁ, ଆପଣାର ପରିପକ୍ୱ ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ''ସହର'' ଶବ୍ଦଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଯୁକ୍ତି ନିମନ୍ତେ କଦାପି ସେପରି କରେନାହିଁ; ''ସହର'' କହିଲେ ମୋ' ହୃଦୟ ଭିତରେ ଯାହାକିଛି ଭାବନା ତଥା ପ୍ରତିରୂପର ଉଦୟ ହୋଇଆସେ, କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ସକାଶେ ହିଁ କରିଥାଏ । ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ମୁଁ ସହର କହିଲେ କ୍ରମେ ଯାହାକିଛି ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି, ସାନ ସାନ ରାସ୍ତାରେ ପଦଚାରଣା କରି, ଏଠାରେ ଏକାଧିକ ଗୃହରେ ଏକତ୍ର ଭୋଜନ କରି ଯାହାକିଛି ଅନୁଭବ କରୁଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତ କରେ । ଆଦିଗନ୍ତ ପ୍ରସାରି ରହିଥିବା ସମତଳ ଭୂମିଟିରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଗୌରବର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଛି ଓ ପର୍ବତ ଉପରୁ ଅନାଇବା ବେଳେ ମୋତେ ଯେଉଁ ରମଣୀୟ ସମାନୁପାତିକତା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଆସିଛି, ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ଏବଂ, ଆହୁରି ବହୁତ କିଛି, ଯାହାକୁ ମୁଁ ଶବ୍ଦ ଦେଇ କହି ପାରିବିନାହିଁ ଏବଂ କଦାପି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସ୍ମରଣ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ତେଣୁ, କେବଳ ଯୁକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ କିପରି ସେହି ଶବ୍ଦଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବି ? କାରଣ, ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷଣ ଯାହାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ସୂଚାଇ ଦେଉଥିବ, ଆଉଗୋଟିଏ ତାହାକୁ ହିଁ ତ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ଇସାରା ଦେବାରେ ଲାଗିଥିବ !

- ୨୨ -

ମାତ୍ର, ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ଯେ, ସର୍ବୋପରି, ମନୁଷ୍ୟର ସମଗ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାର-କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅଶୁଭ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟତା ରହିଛି, ଯାହାକି ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମରେ ତାକୁ ସର୍ବଦା ଯାବୁଡ଼ି ଧରିଛି । ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ସହରରେ ମନ୍ଥର ପଦଚାରଣା କରୁ କରୁ ଯେତେବେଳେ ଏକଦା ମୁଁ ଜନୈକା ନାରୀକୁ ତା'ର ପ୍ରିୟତମ ସହିତ କଥା କହୁଥିବାର ଦେଖିଥିଲି, ସେତିକିବେଳେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ନାରୀଜଣକ ଏକ ନରମ ଭୟଭାବ ସହିତ ପୁରୁଷଟି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଈଷତ୍ ହସୁ ବି ଥିଲେ । ଆଉଜଣେ ନାରୀ ତାଙ୍କର ସୈନ୍ୟଜଣକ ଫେରି ଆସିବେ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ, ଆହୁରି ଜଣେ ତାଙ୍କ ଭୃତ୍ୟକୁ ଗାଳି ଦେଉଥିଲେ । ଅଥବା, ଏପରି ଜଣେ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଥିଲି, ଯିଏକି ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିବାଦ ସୃଷ୍ଟି କରି ବୁଲୁଥିଲେ, —କିଏ

ଦୁର୍ବଳମାନଙ୍କର ପକ୍ଷସମର୍ଥନ କରି କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ କ'ଣସବୁ କହି ଯାଉଥିଲେ; ଅଥବା ଆଉଜଣେ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ହାତୀଦାନ୍ତରୁ ଏକ ଅଳଙ୍କାର ତିଆରି କରୁଥିଲେ, - ନିଜ ମନ ଓ କଳ୍ପନାରେ ରହିଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଦର୍ଶରୂପଟିର ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ନିମନ୍ତେ ବାରମ୍ବାର ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିଲେ। ଏବଂ, ଆଉଥରେ ମୁଁ ମୋ'ର ସହରଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଥିଲି, ଯେତେବେଳେ ଲୋକମାନେ ଶୋଇବାକୁ ଯାଉଥିଲେ: ସେମାନେ ଏକ ଧୀର ମର୍ମରଶବ୍ଦ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ (ସତେ ଯେପରି ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ବାଜିଥିବା ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟାର ଶବ୍ଦ କ୍ରମଶଃ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା)। ଲାଗୁଥିଲା, ସତେଅବା ଦିନମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ଏହି ସହରର ଯାବତୀୟ ସକ୍ରିୟତାକୁ ପୋଷଣ ଯୋଗାଇ ଆସିଥିଲା। ମଧୁମକ୍ଷିକା ମାନଙ୍କର କ୍ରିୟାଶୀଳ ହେବାରେ ଯେପରି ପୋଷଣ ଯୋଗାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି। ମାତ୍ର, ତା'ପରେ ରାତ୍ରି ସମାଗତ ହୁଏ, ମଧୁମକ୍ଷିକା ମାନଙ୍କର ଡ଼େଣାମାନେ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକର ବାସନାଟି ମଧ୍ୟ ବୁଜିହୋଇ ଯାଇଥିବା ପାଖୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ମୁଦି ହୋଇ ରହିଯାଏ। ସେତେବେଳେ, ପବନର ବକ୍ଷରେ ଅଶରୀରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପଥଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ପେଣାକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ବାଟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଆଉ କିଛିହେଲେ ନଥାଏ। ହଁ, ତା'ପରେ ମୁଁ ଦୀପଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ନିଭି ଯାଉଥିବାର ଦେଖିଲି, ନିଆଁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପାଉଁଶ ତଳେ ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ରହି ଯାଉଥାନ୍ତି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ତା'ର ନିଜ ସରଞ୍ଜାମଗୁଡ଼ିକୁ ଘରକୁ ନେଇ ଆସି ସାରିଥାଏ। ଜଣେ ତା'ର ଶସ୍ୟକୁ ଖଳାରେ ସାଇତି ରଖି ସାରିଥାଏ, ଆଉଜଣେ ନିଜର କୁକୁର ଓ ଗଧକୁ ଅଡ଼ାଇ ଘରକୁ ନେଇ ଆସିଥାଏ, — ଆହୁରି ଜଣେ ଦୁଆର ବାହାରେ ଅଗଣାରେ ଖେଳୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଘରକୁ ଡାକି ଆଣି ସାରିଥାଏ। ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି, ତା'ର ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ବସିବା ଷ୍ଟୁଲ୍‌ଟି — ଆଗାମୀ ଦିନଟି ନିମନ୍ତେ ତା'ର ଯାବତୀୟ ଭାବନା, ପ୍ରାର୍ଥନା ଏବଂ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ, ସିଏ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଅଥବା ପରିହାର କରୁଥିବା ପ୍ରବଳ ଆବେଗମାନ, ଯାବତୀୟ ଭୟ ଏବଂ ଆଶା, ସମାଧାନର ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଥିବା ନାନା ସମସ୍ୟା, ଯାବତୀୟ ଘୃଣା ଯାହାକି ଆଗାମୀ କାଲିର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ କାହାରିକୁ ହତ୍ୟା କରି ପାରିବନାହିଁ, କେତେ ନା କେତେ ଉଚ୍ଚଆଶା, ଯାହାକି ଆଗାମୀ ପ୍ରଭାତଟି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଦୌ କେଉଁଠାକୁ ହେଲେ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇ ଯିବନାହିଁ ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ନେଇ ଯୋଡ଼ି ପାରୁଥିବା ଯାବତୀୟ ପ୍ରାର୍ଥନା, — ଏହି ସବୁକିଛି ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ପ୍ରସୁପ୍ତ ଥାଆନ୍ତି; ଯାବତୀୟ ଅନୁମାନ ନିମନ୍ତେ ସେଗୁଡ଼ିକ ମରି ଯାଇଥାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର କେବଳ ସାମୟିକ ଭାବରେ ହିଁ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି; କାରଣ, ଉପସ୍ଥିତ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିରେ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରୁନଥିବା ଏହି ବୃହତ୍ ଏବଂ ବିଚିତ୍ର ଉତ୍ତରାଧିକାରଟି ଆଦୌ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇ ନଥାଏ, କେବଳ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥାଏ।

କାରଣ, ଆଗାମୀ କାଲିର ପ୍ରଥମ କିରଣରେଖା ଏହି ସମଗ୍ର ପଲଟିକୁ ନୂତନ ତତ୍ପରତା ମଧ୍ୟକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣିବା ମାତ୍ରକେ ଉତ୍ତରାଧିକାରଟି ମଧ୍ୟ ପୁନର୍ବାର ଜୀବନ୍ୟାସ ଲାଭ କରିବ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ପୁନର୍ବାର ନିଜର ଅନ୍ୱେଷଣଟି ପାଖକୁ ଫେରିଆସିବେ; ଆପଣାର ଆନନ୍ଦ ଓ ଶ୍ରମକୁ, ଘୃଣା ଓ ଉଚ୍ଚଆଶାର ଆୟତନଗୁଡ଼ିକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବେ । ମୋ' ମଧୁମକ୍ଷିକାଙ୍କର ଦଳଟି ମଧ୍ୟ ନିଜର ଲିଲିଫୁଲ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ପୁଷ୍ପଗୁଳ୍ମଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ । ଏବଂ ତା'ପରେ, ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି ମୁଁ ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲି: ''ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତରେ କି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି ?''

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ଆଗ ଆପେକ୍ଷା ଆହୁରି ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି ଯେ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଚେତନାସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇନଥିବା ଏକ ମନୁଷ୍ୟସମୂହକୁ ନେଇ ଯଦି ମୁଁ କିଛି ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବି, ଏହି ଅନନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବିଚିତ୍ର ଓ ଅନେକ ଭାବସଂବେଗଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ମୁଁ ଯଦି ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରିବି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ସଜ୍ଞାନ କରାଇବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ମଥାରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇବାକୁ ଚାହିଁବି, ତେବେ କେବଳ ଭାଷାର ଏକ ସେତୁ ପକାଇଲେ ତାହା ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ଦୈନନ୍ଦିନ କଥୋପକଥନ ନିମନ୍ତେ ଭାଷା ଯେ ଅବଶ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ଆମର ବହିଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଆମ ଉତ୍ତରାଧିକାରଟିକୁ କେବେହେଲେ ବୋଧ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ। ଏବଂ, ଯଦି କେତେକ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଆବଶ୍ୟକ କର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ଆକାର ଦେବାକୁ ହୁଅନ୍ତା, ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଲା ସକାଶେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ବାଛିଥିବା ଏକ ଶୈଳୀ ଭିତରେ ମୁଁ ତାକୁ ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତେବେ ଆମର ଉତ୍ତରାଧିକାର ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଏତେ ଟିକିଏ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ବାଦ୍ ଦିଅନ୍ତିନାହିଁ । ମୋ' ସେନାବାହିନୀଟିରେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପର୍କକ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି ଅଭାବ ରହନ୍ତା, ତେବେ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିକଥା କରନ୍ତି । କାରଣ, ସେହି ସମ୍ପର୍କଟି ସକାଶେ ହିଁ ତ ବାହିନୀଟି ଭିତରେ ଅତୁଟ ଭାବରେ ଏକ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥାଏ ! ହଁ, ଏହା ନିତାନ୍ତ ସତ ଯେ, ମୋ'ର ସୈନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦଳନାୟକ ମାନଙ୍କୁ ଠାରୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଲାଭ କରନ୍ତି ଓ ନିଜ ନିଜ କପ୍ତାନ ମାନଙ୍କର ଆଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ମାନନ୍ତି; ମାତ୍ର ସେହି ନାୟକ ଏବଂ କପ୍ତାନମାନେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଭେଟ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଝରକାମାତ୍ର ଏବଂ, ଏକ ସମଗ୍ର ସନ୍ଦେଶକୁ ଗୋଟିଏ ତରଫରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ତରଫକୁ ବହନ କରି ନେଇପାରିବା ଲାଗି ତାହା ଏକାନ୍ତ

ଅଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯାଏ । କାରଣ, କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟାଂଶର ପ୍ରୟୋଗ କରି କୌଣସି କଥାକୁ ଏକ ସମଗ୍ର ହିସାବରେ କଳନା କରି ହେବନାହିଁ ଓ ବ୍ୟକ୍ତ ବି କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ତାହା ଏପରି ଏକ ସନ୍ଦେଶ, ଯାହାକୁ କି ଯଥେଷ୍ଟ ଆସ୍ଥା ସହିତ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଅଥବା କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ, ସେଥିରେ ମନ ଭିତରର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅର୍ଥପରିଧି, ଆବେଗ, ବିରୋଧ ତଥା ଭାବନା ଓ ବସ୍ତୁମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ନାନା ସମ୍ବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଯଦି ଏଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ମୋତେ ସୁବୋଧ୍ୟ କରି କହିବାକୁ ହୁଏ, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ କରି ଅଲଗା କରିଦେବାକୁ ହୋଇଥାଏ ଓ ତେବେ ସେଥିରେ ଅସଲ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଆଉ କିଛିହେଲେ ବି ରହେନାହିଁ, ରାଜ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଭଲ ପାଇବାର ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ । ମୁଁ ଯଦି କେବଳ ଏଥିରେ ଥିବା ମେଷ ଓ ଛାଗମାନଙ୍କର କଥା କହିଥାନ୍ତି, ପର୍ବତ ଓ ଆବାସସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକର କଥା କହିଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କୁହାହୋଇ ନଥାନ୍ତା । କାରଣ, ତାହାର ଗୁପ୍ତ ଅସଲ ସମ୍ପଦଟିକୁ କଦାପି ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ସରବରାହ କରି ହେବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ପୁରୁଷରୁ ପୁରୁଷ ଯାବତ୍ ଲମ୍ୱା ହୋଇ ଗଡ଼ି ଆସିଥିବା ଭଲ ପାଇବାର ବନ୍ଧନଟିର ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ତାହାକୁ କୁହା ହୋଇଥାନ୍ତା । ଏହି ଭଲ ପାଇବା ଏଭଳି ବସ୍ତୁଟିଏ, ପୁରୁଷ ପୁରୁଷକୁ ଯୋଡ଼ି ରଖିଥିବା କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠିକୁ କାଟି ଦେବାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ତାହା ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଏ । ତେଣୁ, ତୁମର ସେନାବାହିନୀରେ ଯଦି ତୁମେ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ନବୀନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସୂତ୍ରଟିକୁ କାଟିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତେବେ ତାହା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଭଗ୍ନାବଶେଷରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା କୌଣସି ଗୃହର ପୁରୋଭାଗ ପରି ହିଁ ଦେଖାଯିବ ଏବଂ ହୁଏତ କେଉଁଠି ଏତେଟିକିଏ ଆଘାତ ବାଜିବା ମାତ୍ରକେ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯଦି ତୁମେ ଅଟାପେଷାଳି ଓ ତା'ର ପୁଅକୁ ଯୋଡ଼ି ରଖିଥିବା ସୂତ୍ରଟିକୁ କାଟିଦେବ, ତେବେ ଅଟା ପେଷୁଥିବା ଚକିର ଅନୁଷ୍ଠାନଟି ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ମହର୍ଘ୍ୟଟିକୁ ତୁମେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ନଷ୍ଟ ହିଁ କରିଦେବ । ତା'ର ପ୍ରାଣୋତ୍ସାହ, ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ଅଗଣିତ ପରିଚାଳନ ଏବଂ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଗୁଡ଼ିକୁ ନଷ୍ଟ କରି ପକାଇବ, ବୁଦ୍ଧି ଯାହାର କି କୌଣସି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ପାରିବନାହିଁ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର ଆବଶ୍ୟକତା ସର୍ବଦା ରହିଥିବ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ବସ୍ତୁତ୍ୱ ଭିତରେ ଅଧିକ ପରିମାଣର ପ୍ରଜ୍ଞା ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ତା'ପରେ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ସଂଯୋଗସୂତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ କାଟିଦେଇ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ତା'ପରେ ସେହି ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ପୃଥିବୀଟିକୁ କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର 'ଅଭିଧାନ' ପୁସ୍ତକଟିକୁ ପାଠ କରି ହିଁ ପୁନର୍ବାର ତିଆରି କରିନେବାକୁ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦେବ । ସେହି ପୁସ୍ତକଟିରେ

କେବଳ କେତୋଟି ପ୍ରତିଫଳନମାତ୍ର ରହିଥିବ, ମନୁଷ୍ୟର ସମଗ୍ର ଅଭିଜ୍ଞତାଟି ତୁଳନାରେ ଯାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ଏବଂ ଅର୍ଥହୀନ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ତୁମେ ଏହିପରି ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପଡ଼ିଆକାନ୍ତାରରେ ବୁଲୁଥିବା ଏକ ଲଙ୍ଗଳା ଓ ନିର୍ବୋଧ ପଶୁର ସ୍ତରକୁ ହିଁ ଖସାଇ ନେଇଆସିବ; ଏବଂ, ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଭୁଲି ଯାଇଥିବ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ଶୈଳୀଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଗଛର ହିଁ ଶୈଳୀ ପରି; ସେହି ଶୈଳୀଗୁଡ଼ିକ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ନିଜକୁ ପରସ୍ପର ପାଖକୁ ସଞ୍ଚାରିତ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର ପ୍ରାଣଶକ୍ତି ଯେପରି ତାହାର ଗଣ୍ଡି, ମୋଡ଼ ଏବଂ ଶାଖାମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ।

ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସମଷ୍ଟିରଚନାର ହିଁ ମୁଁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଛି ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ପର୍ବତର ଶିଖରଟି ଉପରୁ ମୋ'ର ଏହି ସହରଟିକୁ ଆଖି ବୁଲାଇ ଦେଖୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ''ମୃତ୍ୟୁ'' ନାମକ ସେହି ଶବ୍ଦଟି ମୋ'ଲାଗି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ହିଁ ମନେ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ, ଏଠି ବା ସେଠି ପତ୍ରମାନେ ତଥାପି ଝଡ଼ି ପଡୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ନୂତନ ସ୍ତବକମାନେ ସର୍ବଦା ଆବିର୍ଭୂତ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ସମସ୍ତଙ୍କର ମଧ୍ୟଦେଇ ନିଦା ବୃକ୍ଷଗଣ୍ଡିଟି ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହିସବୁ ଏକକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଆଦୌ କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷତିକୁ ଘଟାଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ : ମନ୍ଦିରଟି ନିରନ୍ତର ମଥା ଉଚ୍ଚ କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାଏ, ଅମାର ଭର୍ତ୍ତି ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଖାଲି ହେଉଥାଏ ଓ ପୁନର୍ବାର ଭର୍ତ୍ତି ହେଉଥାଏ, କବିତାଟି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଭବ ଆଣିଦିଏ ଏବଂ ବର୍ଷଗୁଡ଼ାକ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଫଉ୍ୱାରାଟିର ଫନ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଚକଚକ ଦେଖାଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଯଦି ତୁମେ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଫାଙ୍କ ରଖି ବିଚାର କରିବାକୁ ମନ କରିବ, ତାହା ସତେଅବା ଜଣେ ମଧ୍ୟମବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତୁମେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ପୁନର୍ବାର ମୂଳରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦେଉଥିବା ପରି ହେବ ଏବଂ, ତା' ନିଜର ଜ୍ଞାନ, ଅନୁଭବ, ଯାବତୀୟ ଧାରଣା, ଭୟ ଓ ଆଶାଗୁଡ଼ିକୁ ତା'ଠାରୁ ବାହାର କରିନେଇ ସିଏ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ପୁସ୍ତକର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତୋଟି ସଂଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ହିଁ ପୁନର୍ଗଠିତ ହେଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ବୋଲି ବୋଧ ହେବ । ସିଏ ଲାଭ କରିଥିବା ଓ କ୍ରମେ ତା' ଜୀବନର ହାଡ଼ମାଂସରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଅନୁଭବଗୁଡ଼ିକର ସେଥିରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ହିଁ ନଥିବ । ମାତ୍ର, ବୃକ୍ଷର ମୂଳଟିର ମଧ୍ୟଦେଇ ଯେଉଁ ପ୍ରାଣରସର ପ୍ରବାହଟି ତାହାକୁ ପୁଷ୍ଟ କରୁଛି, ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ସେହି ପ୍ରବାହଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେବ, ଏବଂ, ଯେତିକିକୁ ତୁମେ ତୁମ ନିଜର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିପାରିବ, କେବଳ ସେତିକି ବ୍ୟତୀତ ତା' ଅତୀତର ବାକୀ ସମସ୍ତ ଅର୍ଜନ ଏବଂ ସମ୍ପଦକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅପହରଣ କରି ନେଇଯିବ । ଏବଂ, ଶିଖାଇବାରେ ଅଧିକ ସହଜ ହେବ ବୋଲି ଶବ୍ଦମାନେ ଯେହେତୁ

ସବୁକିଛିକୁ ଅଧିକ ସହଜ କରିନିଅନ୍ତି, ଶିକ୍ଷାଦାନର ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ପ୍ରମାଦଯୁକ୍ତ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଅସଲ ବୁଝିବାର ସମ୍ଭାବନାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଅନ୍ତି, ଏଭଳି କରି ତୁମେ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜୀବନସ୍ରୋତଟିକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାରେ ହିଁ ସଫଳ ହେବ ।

ମାତ୍ର, ମୋ' କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ସହରଟି ମଧ୍ୟରେ ବଂଶଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ଥାନ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ସର୍ବଦା ଅନୁକୂଳତା ଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବା ଉଚିତ । ଯଦି ମୋ'ର ଚିକିତ୍ସକମାନେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ଆସୁଥିବେ ଅଥଚ ଯଦି, କେବଳ କେତୋଟି ଫର୍ମୁଲା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସେମାନେ ଯଦି ଏକ ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରାଧିକାରର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବେ, ତେବେ ମୋ' ପାଖରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ କୋଟୀର ଚିକିତ୍ସକମାନେ ହିଁ ସର୍ବଦା ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବେ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଖି ବୁଜି ମୋ' ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ହିଁ ବାଛି ଆଣୁଥିବି ଏବଂ ସେଥିରେ ସୈନିକ ତଥା ଅଟାପେଷାଳି ମାନଙ୍କର ଅପତ୍ୟମାନେ ଯଦି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବେ, ତେବେ ସେକଥା କେବେହେଲେ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ଆଦୌ ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ମୁଁ ଯୋଗ୍ୟତାମାନଙ୍କୁ ନାପସନ୍ଦ ହିଁ କରୁଛି; ମାତ୍ର, ଏହି ଟାଣ ମୂଳଗଣ୍ଡିଟି ଉପରେ ଯଦି ଅନ୍ୟ ଗଛମାନଙ୍କରୁ ଶାଖାମାନ ଆଣି କଲମ କରାଯାଏ, ତେବେ ତାହା ହିଁ ମୋତେ ଯଥେଷ୍ଟ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଫଳ ଦେଇପାରିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋ'ର ଚିକିତ୍ସକକୁଳଟି ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଯୋଗ୍ୟତା ରହିଥିବା ଉପାଦାନ ମାନଙ୍କରୁ ନିଜପାଇଁ ଆହାର ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ସୁଯୋଗଟିକୁ ଲାଭ କରିପାରିବ ।

ପୁନଶ୍ଚ, ମୁଁ ଏକଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲି ଯେ, ତର୍କବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତ ପ୍ରାଣବନ୍ତତାଟି ମରିଯିବା ହିଁ ସାର ହୁଏ ଏବଂ ତାହା ସ୍ୱୟଂନିର୍ଭର ହୋଇ ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗି ପାରେନାହିଁ । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି କହୁଥିବା ସମୟରେ ସେହି ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାତାଗଣ କେବଳ ଭୁଲ୍ ହିଁ କରନ୍ତି; ସେମାନେ ଭୁଲ୍ କରି ସୂତ୍ରଟିକୁ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ଗଛ ବୋଲି ଭାବିନିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେହି ସୂତ୍ର ବୃକ୍ଷଟିର ଏକ ତୁଚ୍ଛା ଛାଇ ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? ବୃକ୍ଷଟିର ଓଜନ, ସଘନତା, ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣସମଷ୍ଟି ତଥା ପକ୍ଷୀସମ୍ପଦ, — ଏଗୁଡ଼ିକର ଧାରଣା ଆଣି ଦେଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ପବନ ଭିତରୁ ବୁଣିକରି ଅଣାଯାଇ ଥିବା କେବଳ ଗୁଡ଼ାଏ ଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ସର୍ବଦା ଅନେକ ଅଧିକ କିଛିର ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇଥାଏ ।

ମୋ' ପାଖରେ ଏକଥାଟି ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ, ବିରୋଧଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଜନ କରିବାଟା ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେଥିରେ ବିବେକ ବୋଲି ବି ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ନଥାଏ । ତେଣୁ, ମୋ'ର

ସେନାପତିମାନେ ଯେତେବେଳେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି ମୋତେ "ଶୃଙ୍ଖଳା" ବିଷୟରେ କହିଥିଲେ ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ଶକ୍ତିମତ୍ତା ନିହିତ ରହିଥିବା ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ସତେଅବା କୌଣସି ମିଉଜିଅମ୍‌ର ନକ୍‌ସା ତୁଲ୍ୟ ଭାବୁଥିବାର ଭ୍ରମ କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ତଦନୁରୂପ ଉତ୍ତର ହିଁ ଦେଇଥିଲି । ମୁଁ ତେଣୁ କହିବି ଯେ, ଯାବତୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳା ପ୍ରକୃତରେ ଏପରି ହୋଇଥାଏ ଯେ ତାହା ଯାବତୀୟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏକତାଟିକୁ ହିଁ ପ୍ରତିଭାତ କରି ଦେଉଥାଏ । ତେଣୁ, ତାହାର ଗୋଟିଏ ଡାଳରେ ଚଢ଼େଇମାନେ ବସାଟିଏ ତିଆରି କରିଥାନ୍ତି ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ଡାଳରେ କୌଣସି ବସା ନଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଡାଳରେ ଫଳ ଧରିଥାଏ ଏବଂ ଆଉ ଗୋଟିକରେ ଫଳ ନଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଡ଼ାଳ ସିଧା ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଉଠି ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଆଉଗୋଟିଏ ଭୂଇଁ ଆଡ଼କୁ ଓହଳି ପଡ଼ିଥାଏ । ମାତ୍ର, ପ୍ୟାରେଡ୍ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସଟା ସେମାନଙ୍କ ମଥାଭିତରେ ଘର କରି ରହିଥବାରୁ ମୋ'ର ସେନାପତିମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ବୋଲି କେଉଁଠି ହେଲେ କିଛି ନଥାଏ, କେବଳ ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଯଦି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଧାରାରେ ସବୁ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ପ୍ରଜ୍ଞାକୁ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକଟ କରୁଥିବା ପବିତ୍ର ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ଉନ୍ନତିବିଧାନ ସମ୍ଭବ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସେଥିରେ ଥିବା ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଶୃଙ୍ଖଳାଟିଏ ଆଣି ଲଦି ଦିଅନ୍ତେ, ଯେପରିକି ସାମାନ୍ୟ ପିଲାଟିଏ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ଅଭିପ୍ରାୟ ରହିଛି ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରୁଥାନ୍ତା । ମୋ'ର ସେନାପତିମାନେ ସବୁ 'ଅ'ଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ରଖନ୍ତେ, 'କ'ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଏକାଠି ରଖନ୍ତେ, — ଏହିପରି ଭାବରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥଟିକୁ ଅକ୍ଷର ଅନୁସାରେ ସଜାଇ ରଖିଦିଅନ୍ତେ । ସେମାନେ ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ସୁନିବଦ୍ଧ ବିନ୍ୟାସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପୁସ୍ତକଟିଏ ସମ୍ଭବ କରିପାରନ୍ତେ; ସେନାପତିମାନଙ୍କର ରୁଚିକୁ ପାଇଲାଭଳି ପୁସ୍ତକଟିଏ ।

ତେଣୁ, ଯାହାକିଛିକୁ ହୁଏତ ସୂତ୍ରରେ ଆଣି ପକାଇ ହେବନାହିଁ ବା ଯାହାକିଛି ପରିପକ୍ୱତା ଲାଭ କରିନାହିଁ, ସେମାନେ ତାହାକୁ କିପରି ବା ସମର୍ଥନ କରି ପାରନ୍ତେ ! ବା, ଯାହାକିଛି ଆଉଗୋଟିଏ ସତ୍ୟ ସହିତ ମେଳ ଖାଉନାହିଁ, ତାହାକୁ କିପରି ଅନୁମୋଦନ କରନ୍ତେ ? ସେମାନେ କିପରି ଜାଣିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତେ ଯେ, କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା ଅଥଚ ବୁଝି ପାରୁନଥିବା ଏକ ଭାଷାରେ ଦୁଇଟି ସତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧ ନିଶ୍ଚୟ ରହିବ; ଅର୍ଥାତ୍, ଆଦୌ କୌଣସି ବିରୋଧାଭାସ ସୃଷ୍ଟି ନକରି ମୁଁ "ଅରଣ୍ୟ" ଅଥବା "ରାସ୍ତା" ବିଷୟରେ କହିପାରିବି ଏବଂ ମୋ' ଅରଣ୍ୟଟି ହୁଏତ ଏକାଧିକ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିନଥିବ ଅଥଚ, କୌଣସି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟସାରା ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିନଥିବ କିମ୍ବା, ଏହାର ଓଲଟା କଥାଟି କହିଲେ, ମୋ' ରାଜ୍ୟରେ ଏକାଧିକ ଅରଣ୍ୟ

ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିବ ଅଥଚ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ନଥିବ ? ଏବଂ, ଏହି ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଆରେକକୁ ଆଦୌ ଖଣ୍ଡନ ମଧ୍ୟ କରୁନଥିବେ। ଏବଂ, ପୁନଶ୍ଚ, ଯଦି ମୋ'ର ସେନାପତିମାନେ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ସ୍ତୋତ୍ର ଗାନ କରି ବାହାରିବେ, ତେବେ ଅରଣ୍ୟ ବିଷୟରେ ସଂଗୀତ ଗାନ କରୁଥିବା କବିର ମସ୍ତକ ଛେଦ କରାଯାଉ ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ ଆଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିବେ।

କାରଣ, ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିରୋଧ ରହିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ସଂଘାତ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ। ହଁ, ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ରହିଛି, ଯାହାକୁ ମୁଁ ନିଜର ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ଏବଂ ସେହି ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଜୀବନ। ଏବଂ, ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ହିଁ ମାନିଥାଏ; ସେଇଟି ହେଉଛି ଉପସ୍ଥିତ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିବା। ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କିସମର ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରେନାହିଁ। ମୋ'ର ଏହି ଶୃଙ୍ଖଳା ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ମାଧ୍ୟମରେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପର ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବେ ଏବଂ ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳା ଏକ ଅନ୍ତହୀନ ସୃଜନାତ୍ମକ ସକ୍ରିୟତା ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ। ତାହା ମୋତେ ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ଭାଷାକୁ ତିଆରି କରି ଆଣିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରୁଥାଏ, ଯାହାକି ବିରୋଧଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ତତ୍ତ୍ୱଭିତରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ଆସିବାଲାଗି ସର୍ବଦା ପ୍ରୟାସ କରୁଥାଏ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ହେଲେ ବର୍ଜନ କରିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ହିଁ ନଥାଏ। ହଁ, ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ଯଦି ମୁଁ ଜୀବନକୁ ହିଁ ବର୍ଜନ କରିବାରୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ରାସ୍ତାର କଡ଼ରେ ଧାଡ଼ିଏ ଖୁଣ୍ଟ ପରି ଛିଡ଼ା କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତେବେ ହୁଏତ ଏକ ଅନୁରୂପ କିସମର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭବ କରିପାରନ୍ତି। ଠିକ୍ ସେହିଭଳି, ଯଦି ମୁଁ ନିଜର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏକ ଉଇହୁଙ୍କାର ଉଇମାନଙ୍କର ସ୍ତରକୁ ନେଇ ଆସି ପାରନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳା ସମ୍ଭବ ଅବଶ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା। ମାତ୍ର, ସେହି ମନୁଷ୍ୟ-ଉଇ ମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କିଭଳି ଭଲ ପାଇପାରି ଥାଆନ୍ତି ? ବରଂ, ମୁଁ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ଭଲ ପାଏ, ଯାହାକୁ କି ତା'ର ଧର୍ମ ମୁକ୍ତି ଦେଇ ପାରିଥାଏ ଏବଂ ତା' ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଦିବ୍ୟତାର ସ୍ପନ୍ଦନ ତଥା ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଯାହାର ଜୀବନରେ ଏକ ବେଗର ସଞ୍ଚାର ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ। ସିଏ ନିଜ ଭିତରେ ହିଁ ଥିବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ରାଜ୍ୟ, ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ, କ୍ଷେତ୍ର ତଥା ତା'ର ଯଥାର୍ଥ ସଦନଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଯେପରିକି ଦିନପରେ ଦିନ ଅବାରିତ ଭାବରେ ସେ ନିଜଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରସାରଯୁକ୍ତ ଆହୁରି କିଛି ଲାଗି ନିଜକୁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିଥାଏ। ତେବେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ନିଜ ଭିତରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଅସମ୍ମତି ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ

ଦେବିନାହିଁ ? କାରଣ, ମୋତେ ଏହି କଥାଟି ମଧ୍ୟ ଜଣାଅଛି ଯେ, ସଫଳତା ଲାଭ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରୟାସ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କରିବାରେ ବିଫଳ ହୋଇଥିବା ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟାସଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତିକି ଅଛି, ସେତିକି ଠାରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ ହୋଇ ପାରିବାଲାଗି ତାକୁ ସୃଜନସମର୍ଥ ହେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ନିଜର କେବଳ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା କଦାପି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । (କାରଣ, ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବାର ସର୍ବଦା ଏହି ଅର୍ଥ ହେବ ଯେ, ଅତୀତରୁ ଯାହାସବୁ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସିଏ କେବଳ ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ବ୍ୟୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ) ଏବଂ, ପରିଶେଷରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ, ଏପରିକି ଉପରେ ଥିବା ଖୋଳଟାର ଆକୃତି ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଜୀବନ୍ତ ରହିଥିବ, ସତତ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରୁଥିବ ଏବଂ ନିଜର ଏକ ରୂପାନ୍ତର ସମ୍ଭବ ମଧ୍ୟ କରୁଥିବ ବୋଲି ମୁଁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଜାଣିଛି । ତା' ନହେଲେ ତାହା ଏକ ମୃତ ବସ୍ତୁ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଥିବ, କୌଣସି ମିଉଜିଅମ୍‌ର ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଥିବ, କେବଳ ରୁଟିନ୍‌ର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏବଂ, ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ଏକ ରୁଟିନ୍‌କୁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ବୋଲି ନଭାବିବାକୁ ମୁଁ ସର୍ବଦା ସାବଧାନ ରହିଆସିଛି । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟତାକୁ ମୃତ୍ୟୁ ସହିତ ଗୋଳାଇ ମିଶାଇ ନଦେବାପାଇଁ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ କରିଛି । ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷଟିର ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ତଥା ମୋ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ, — ଏଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ କୌଣସି ଜୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରନ୍ତିନାହିଁ । ମୋ' ସେନାପତିମାନେ କହନ୍ତି: "ଏଇଟି ନିଜର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିଛି; ତେଣୁ ଏଥିରେ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବନାହିଁ ।" ମାତ୍ର ମୋ' କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ହିଁ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହୁଥିବା ଓ କେବେହେଲେ ଉହୁଙ୍କୁ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା ହିଁ କରେ । ଏବଂ ତେଣୁ, ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଯେ, ପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିଥିବା ସହରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୃତ ସହର ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

- ୨୩ -

ଏକ ମନ୍ଦ ଘଟଣା ଘଟେ ଯେତେବେଳେ ହୃଦୟ ପାଖରେ ଆତ୍ମା ପରାହତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ଆମର ସଂବେଗ ମଧ୍ୟ ଆମ ମନକୁ ପରାଭୂତ କରି ରଖିଲେ, ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମନ୍ଦ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ତଥାପି, ମୁଁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଥିଲି ଯେ, ମୋ'ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିରେ ସଂବେଗ ବଳରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ିକରି ରଖିବା ମସ୍ତିଷ୍କଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ିକରି ରଖିବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସହଜ । ମନ ବା ମସ୍ତିଷ୍କ ହିଁ ସଂବେଗର ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ସେଇଥିରୁ ମୁଁ ଜାଣିଲାପରି ମନେ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ନିରାଟ ଓ କେବଳ ସଂବେଗ ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ କମ୍

ମୂଲ୍ୟ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମନଃସ୍ତରର ଯାବତୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସଂବେଗର ମଧ୍ୟଦେଇ ହିଁ ନିଜକୁ ପ୍ରକଟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ଏକଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲି ଯେ, ଯିଏ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପଲଟାର ବାସନାକୁ ଆଖିଆଗରେ ରଖି କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରେ, ଆମେ କଦାପି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜା କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବାନାହିଁ । ବରଂ ଏପରି ହେବା ଉଚିତ ଯେ, ସିଏ ଯାହାକିଛି ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି, ଜନସମୂହ ତାହାରି ନିମନ୍ତେ ହିଁ ବାସନା ରଖିପାରିବା ଉଚିତ । ମନର ଯାବତୀୟ ଦାନକୁ ଜନସମୂହ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରୁଥିବ, ଏବଂ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ତାହାକୁ ସଂବେଗରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଦେଉଥିବ । କାରଣ, ଏକ ମନୁଷ୍ୟସମଷ୍ଟିକୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉଦର ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ, ଯିଏକି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ କଲ୍ୟାଣ ଏବଂ ଆଲୋକକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଦେଉଥିବ ।

ମୋ' ପଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟର ରାଜକୁମାର ନିଜର ପୃଥିବୀଟିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଦେଇଥିଲେ, କାରଣ ସିଏ ସେହିପରି କରିବାଲାଗି ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏକ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ନିଜ ରାଜ୍ୟବାସୀଙ୍କୁ ଏକାଠି ଗୁନ୍ଥି ସେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏକ ସ୍ତୋତ୍ର ସମ୍ଭବ କରି ପାରିଥିଲେ । ତଥାପି, ଏପରି ଘଟିଥିଲା ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଜନତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ କରି ପକାଇଲା । ସେଠାରେ ସେହି ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ତୀଖ ଭାବରେ ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଆସିଥିବା ଢ଼ାଲୁଗୁଡ଼ିକ ନଦୀମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ୀ ପରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା ଏବଂ ତାରାଗଣଙ୍କ ସହିତ କଥୋପକଥନ କରିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଅତି କାଲୁଆ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଆଗରେ ତୁମର ହୁଏତ କୌଣସି ବୁଦ୍ଧି ପାଉନଥିଲା । ତା'ପରେ ଏକ ବୃହତ୍ ନିସ୍ତବ୍ଧତା ସବୁକିଛିକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ଆଣୁଥିଲା ଓ ତା'ସହିତ ଆହୁରି ଅଧିକ କଣ୍ଠସ୍ୱର ଟିଏ ଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା, ଯାହାକି କେବଳ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ କଥା କହିଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି ଉଚ୍ଚତାଗୁଡ଼ିକ ଯାଏ ପହଞ୍ଚି ପାରିଥିବା ଆରୋହୀଟି ଦେବତାମାନଙ୍କର ମଧୁରସଟି ଦ୍ୱାରା ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ ହୋଇ ସେଠାରୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲା । ମାତ୍ର, କେବଳ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସେଥିଲାଗି ସମର୍ଥ ହେଉଥିଲା, ଯାହାକୁ ଏହି ମନୁଷ୍ୟଭିଡ଼ ମଧ୍ୟରୁ ଅପସରି ବାହାରି ଯିବାର ବିଶେଷ ଅଧିକାରଟି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରୁଥିଲା । ଏବଂ, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଜିଭ ଉପରେ ସତେଅବା ପିତା ଲାଗୁଥିବା ପରି ବୋଧ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ, କିଛି ଦୁଃଖ ଭୋଗ ନକରି କେବେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ହୃଦୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇ ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଯଦି ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ତୁମମାନଙ୍କର ସେହି ପୁରାତନ ସ୍ୱଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ଆଣିବାକୁ ବାହାରିବି, ସେତେବେଳେ ତାହାହିଁ ଅବଶ୍ୟ ଘଟିବ । ସେହି ଉତ୍ତୋଳନ ଦ୍ୱାରା ତୁମେମାନେ ନିଜର ଅତୀତକୁ ନିଜ

ଉପରୁ କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗିଦେବ ଏବଂ, ସାପଟିଏ ଯେପରି କରେ, ଏବଂ ନୂଆ କାତି ପରିଧାନ ହିଁ କରିବ । ଏବଂ, ତା'ପରେ, ସମସ୍ତ ଅରଣ୍ୟରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରି ଦେଇଥିବା ଏକ ଅଗ୍ନିକଣା ପରି ତୁମେ ଗାନ କରୁଥିବା ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ସଂଗୀତଟି ମଧ୍ୟ ଗୁଣଗାନର ଏକ ବୃହତ୍ ସ୍ତୋତ୍ରରୂପେ ବି ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇ ଉଠିବ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କାନ ବନ୍ଦ କରି ବସିଥିବ ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଆଚରଣ କରି ଯେଉଁ ସମୂହ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଭିତରର ଜଣେ ସଦସ୍ୟକୁ ଭିଡ଼ରୁ ବାହାରିଯାଇ ପର୍ବତଶିଖର ଉପରେ ଆପଣାକୁ ଅଲଗା ହୋଇ ବିଚରଣ କରିବା ଲାଗି ଅନୁମତି ଦେବନାହିଁ, — ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ କୌଣସି କୁଣ୍ଠା ନକରି ମନୁଷ୍ୟାତ୍ମାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହତ୍ୟାକାରୀ ବୋଲି ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ଆତ୍ମାର ସେହି ରାଜ୍ୟଟି — ଯେଉଁଠାରେ ସିଏ ଆପଣାର ଡ଼େଣାଗୁଡ଼ିକୁ ମେଲିଦେଇ ପାରିବ, — ସେହି ରାଜ୍ୟଟି ହେଉଛି ନୀରବତା ।

- ୨୪ -

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି, ଯେଉଁମାନେ ଯେତିକି ଦିଅନ୍ତି, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ନିଜେ ହିଁ ଭୋଗ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । କୌଣସି ଏକ ଜାତିର ଶାସନକର୍ତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ ତେଣୁ ବହୁତ ବହୁତ ମିଛର ବି ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥାନ୍ତି । କାରଣ, ପ୍ରକୃତ ନିୟମ ହେଉଛି ଯେ, ନିଜେ କହୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଲୋକମାନେ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ସ୍ୱୟଂ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ତାହାରି ଉପରେ ହିଁ ସେମାନେ କହୁଥିବା କଥାର ଫଳପ୍ରଦତା ତଥା ଶକ୍ତି ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ହିଁ, ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ମିଥ୍ୟାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ବହୁତକିଛି ହାସଲ କରାଯାଇ ପାରିବ; ତଥାପି ସ୍ମରଣ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ମିଥ୍ୟା କହେ, ସେତେବେଳେ ମୋ' ଅସ୍ତ୍ରଟିକୁ ଏଭଳି ବ୍ୟବହାର କରିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ଦନ୍ଧଡ଼ା କରିପକାଏ । ଏବଂ, ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ମୋ'ର ବିରୋଧୀକୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ପରାସ୍ତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିଲେ ଓ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ପରେ ଏଭଳି ଦିନଟିରେ ବି ଆସି ପହଞ୍ଚେ ଯେତେବେଳେ କି ମୋତେ ସେହି ବନ୍ଧୁର ସାମନା କରିବାକୁ ପଡ଼େ ଓ ମୋ' ହାତରେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଅସ୍ତ୍ର ନଥାଏ ।

ଏହାର ସମଜାତି ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହେଉଛି କୌଣସି ଜଣେ କବିର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ; ଯିଏକି କାଳର କଷଟିରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରି ନିଜର ପ୍ରଭାବ ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । କାରଣ, କାହାଉପରେ କଳଙ୍କ ବୋଲି ଦେଇ

ନିଜକୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଦେଖାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ କୌଶଳରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର ଏପରି କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ମନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥିବ । ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ସଫଳ କରିବା ସକାଶେ ସିଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ପୁରାତନ ଯୁଗଯୁଗର ସମ୍ପଦ ଥିବା ପାତ୍ରକୁ ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥାଏ । ନିଜକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାର ମତଲବରେ ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନିଜକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାର ବହୁ ସମ୍ଭାବନାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ । ନିଜର ବାଟଟିରେ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ଆଲୁଅ ପାଇପାରିବ ବୋଲି ଯିଏ ଅରଣ୍ୟଟାରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦିଏ, — ଇଏ ଠିକ୍ ତାହାରିଭଳି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ତା'ଫଳରେ ସବୁ ଜଳି ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ ହୋଇଯାଏ; ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ପୋଡ଼ା କାଠବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ହେଲେ ବାକୀ ନଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ, ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟାକରଣଗତ ଭୁଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ବୋଲି ପ୍ରଚଳିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେତେବେଳ କଳୁଷିତ କରିଦେବା ଏବଂ ଆଚମ୍ବିତ କରି ପକାଇବା ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ବାକୀ ରହେନାହିଁ । ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହି ଦୁର୍ଗତିଟିର କାରଣରୁ ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ପୁରାତନ ସମୟର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରେନାହିଁ । କାରଣ, ତାହାର ବ୍ୟବହାରଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଆଗରୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ବୁଝାମଣା, ଯାବତୀୟ ସଙ୍କେତ ଏବଂ ପ୍ରତୀକ ଏବଂ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷରୁ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ବିଧାନଟିର ସେହି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିସମର୍ଥ ଝଲକଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ବହିଷ୍କୃତ କରି ରଖିଥାଏ । ସେହିଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ତ ମୁଁ ମୋ' ଭାବନାଟିକୁ ତାହାର ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ପ୍ରଦାନ କରି ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିଥାନ୍ତି । ନିଜକୁ ମୁଁ ତଥାପି ହୁଏତ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରିଥାଆନ୍ତି; ମାତ୍ର ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବତଃ ମୋ' ନିଜର ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଉପକରଣଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସେହି ଏକା କଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବ; ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ନୁହେଁ, ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ଖର ହିଁ ଅସ୍ତ୍ର । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜାର ସହିତ ମୋତେ କହିବାକୁ ପଡୁଛି ଯେ ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଏକଦା ମୋ'ର ଜଣେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ନେଇ ବିଦ୍ରୂପ କରି ପକାଇଥିଲି । ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମାନର ସହିତ ଦେଖୁଥିଲେ । ମୋ' ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଥରେ ବିସ୍ମିତ କରି ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ପଦରେ ବସିଥିବା ଗୋଟିଏ 'ଗର୍ଦ୍ଦଭ' ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହି ପକାଇଥିଲି । ମାତ୍ର, 'ଗର୍ଦ୍ଦଭ' ଏବଂ 'ଶାସନକର୍ତ୍ତା' ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟିକୁ ମୁଁ କ୍ରମେ ଏପରି ଯୋଡ଼ିଦେଇ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ପକାଇଥିଲି ଯେ, ଏପରି ଏକ ସମୟ ମଧ୍ୟ ଆସିଲା, ଯେତେବେଳେ କି ସେହି କଥାଟିକୁ କହିଲାବେଳେ ତାହା ଆଉ କାହାରି ଭିତରେ ଆଦୌ ହାସ୍ୟରୋଳ ସୃଷ୍ଟି କଲାନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ଏକ ସୋପାନକ୍ରମକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇଲି; ଆରୋହଣର ଏକ ସମ୍ଭାବନା, ହୁଏତ ସବୁଦିନ ନିମନ୍ତେ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ

ରହି ପାରିଥାନ୍ତା, ଏପରି ଏକ ଉଚ୍ଚାଶା ତଥା ବୃହତ୍ତା ବିଷୟରେ ଏକ କଳ୍ପନାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥିଲି । ସତେଯେପରି କୌଣସି ଶସ୍ୟାଗାରକୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ସେଥିରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉତ୍ତମ ଶସ୍ୟକୁ ଏଣେତେଣେ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ି ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲି । ଏବଂ, ଏହି ସମଗ୍ର ଘଟଣାଟି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅପରାଧ ତଥା ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେଇଟି ହେଉଛି, ଅନ୍ୟମାନେ ସେହି ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଓ ବୃହତ୍ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ଦେଖୁଥିଲେ ବୋଲି ହିଁ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଏହିଭଳି ଭାବରେ ନିମ୍ନକୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲି । ଯଦି ନିଜର ଅଭିଳାଷକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ମୋତେ ସୁଯୋଗ ଦିଆ ଯାଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ପତନ ଘଟାଇବାରେ ତାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଜଣେ ବିଶ୍ୱାସଘାତକର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ, ଯିଏ ନିଜର ଲେଖାକୁ ଶୃଙ୍ଖଳାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ କରିଥାଏ ଓ ନିଜ କଳାଟି ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ହେଲାଭଳି ନିଜର ଉପକରଣଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ କରି ଗଢ଼ି ଆଣିଥାଏ, ତାହାର ଅସ୍ତ୍ରଟି ବ୍ୟବହାରର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସର୍ବଦା ବିଚକ୍ଷଣ ଭାବରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ, ନିଜର ଭଣ୍ଡାରଟି ମଧ୍ୟରୁ ସିଏ ଯେତେବେଶୀ କାଢ଼ି ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଉଥାଏ, ଭଣ୍ଡାରଟି ସେତିକି ଅଧିକ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଯିବାରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗିଥାଏ । ଏଣୁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ବହୁ ପ୍ରତିକୂଳତା ଓ ବିଫଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯେଉଁ ଶାସନ ନିଜ ବଚନଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସଙ୍ଗତି ରକ୍ଷା କରି ନିଜର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରେ ଏବଂ ପ୍ରଜାମାନେ ତା'ଉପରେ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ଯେତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କାମରେ ଲଗାଏ, ପ୍ରଜାମାନେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେତିକି ଅଧିକ ଅନୁଗତ ଭାବରେ ତାହାରି ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଚାଳିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯିଏ ନିଜର ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମାନବୀୟ ବୃହତ୍ତାବୋଧଟିର ସଞ୍ଚାର କରାଇ ଆଣିଥାଏ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ଘଟେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ଏପରି ଏକ ଉପକରଣକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିପାରେ, ଯାହାକି ଆଗାମୀ କାଲିର ପ୍ରୟୋଜନ ସମୟରେ ତାହାର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିଥାଏ ।

- ୨୪ -

ତେଣୁ, ମୁଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣି ଏକତ୍ର କଲି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲି । ''ମନୁଷ୍ୟଶିଶୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟଟି ରହିଛି, ତାହାକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ଆଦୌ ତୁମମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ତୁମେମାନେ ଗଦାଏ ପିମ୍ପୁଡ଼ି କିମ୍ବା ଉଇରେ ମଧ୍ୟ ପରିଣତ କରି ପକାଇବ ନାହିଁ ଯାହା ସକାଶେ କି ସେମାନଙ୍କୁ ହୁଙ୍କାଟିର ଜୀବନ ନିମନ୍ତେ ହିଁ

ତାଲୀମ ଦିଆ ଯାଉଥିବ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ କେତେ ବହୁତ ବା କେତେ ଅଳପ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଦକ୍ଷତା ରହିଛି, ସେହି ବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରେନାହିଁ; ମାତ୍ର, ସିଏ କେତେ ଅଧିକ କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ହୋଇ ପାରିଛି, କେବଳ ସେହି କଥାଟିର ହିଁ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି । ସିଏ ସୁଖରେ ରହିବ କି ନାହିଁ, ମୁଁ ଆଗ କଦାପି ସେକଥା ପଚାରିବି ନାହିଁ; କେଉଁଭଳି ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ହେଲେ ଯାଇ ଯେ ସିଏ ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବ, ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମୁଁ ସେହିକଥା ଜାଣିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରିବି, ଏବଂ, ଆଦୌ ଦେହ ନହଲାଇ ଗୁହାଳର ଗୋରୁଙ୍କ ପରି ମୋଟା ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ଲୋକମାନେ କିପରି ସମୃଦ୍ଧ ଭାବରେ ରହିବେ, ମୁଁ ସେହି ବିଷୟରେ ମୋଟେ ଚିନ୍ତିତ ନୁହେଁ ।

''ତୁମେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଭିତରଟାକୁ କେତେଟା ଫମା ଫର୍ମୁଲା ଦ୍ୱାରା ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେବନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ଆଗରେ ନୂଆ ନୂଆ ନାନା ଦୃଶ୍ୟପଟ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେବ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସୃଜନମୂକ ନାନା କ୍ରିୟାଶୀଳତା ଲାଗି ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବ ।

''ସେମାନଙ୍କୁ ଜ୍ଞାନର କେତେଖଣ୍ଡ ଶୁଖିଲା ହାଡ଼ ଯୋଗାଇଦେଇ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ କରିବନାହିଁ; ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଚାରର ଏପରି ଗୋଟିଏ ଶୈଳୀ ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇବ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ସେମାନେ 'ଅତ୍ର' ତଥା 'ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି'କୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବେ ।

''ଏଇଟା ଅଥବା ସେଇଟାରେ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଅଛି, ସେଥିରୁ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟର କୌଣସି ଅନ୍ଦାଜ କରିବନାହିଁ । ନିଜର ମନ ହେଉନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯିଏ ତଥାପି କଠୋରତମ ପ୍ରୟାସ କରିପାରେ, ସେଇ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆଗକୁ ଯାଏ ଏବଂ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଭାବରେ ସଫଳ ହୁଏ ।

''ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଚଳଣିଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଅନାହିଁ; ମାତ୍ର, ପିଲାଟି ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବ, ତାହାରି ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଅ, ଯେପରିକି ସିଏ ଆନୁଗତ୍ୟ ତଥା ସମ୍ମାନ ସହକାରେ ନିଜର ଯୋଗ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁକୂଳ କରି ଗଢ଼ିଆଣି ପାରିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସିଏ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ସେଥିରେ ସଫଳ ହେବ ।

''ତୁମେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନର ଶିକ୍ଷା ଦେବ; କାରଣ କେବଳ ନିର୍ବୋଧମାନେ ହିଁ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ଶ୍ଳେଷରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ଦେବାକୁ ପାସୋରି ପକାନ୍ତି ।

''ଯେଉଁସବୁ ବନ୍ଧନ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତାହାର ପାର୍ଥିବ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଆନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ଛିନ୍ନ କରି ଆଣିବ; ଏହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମେ ମନୁଷ୍ୟଶିଶୁଟି ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇ ପାରିବ । ତୁମେ ତାକୁ ସର୍ବୋପରି ନିଜଠାରୁ ବୃହତ୍ତର କିଛି ପାଇଁ ନିଜକୁ ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିବାର ଶିକ୍ଷା ଦେଇପାରିବ; କାରଣ, ତାହା ନହେଲେ, ତା'ର ଜୀବନଟା କେବଳ ରଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିବ ।

''ସେମାନଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ ଶିଖାଇବ, ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବ; କାରଣ ଏଗୁଡ଼ିକ ଆତ୍ମାର ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଭଲ ପାଇବାର ଅଭ୍ୟାସଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିବେ । କାରଣ, ଭଲ ପାଇବାର ଆଉକିଛି ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅଛି କି ? ମାତ୍ର, କେବଳ ନିଜକୁ ଭଲ ପାଇବା, — ତାହା ହେଉଛି ଅସଲ ଭଲ ପାଇବାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ ।

''ସର୍ବୋପରି ତୁମେ ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ଅଭିଯୋଗ କରିବାପାଇଁ ଶାସ୍ତି ମଧ୍ୟ ଦେବ; — ଅବଶ୍ୟ ଏଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର କିଛି ଲାଭ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ହୁଏତ ତାହା ନଗରଟିର କାମରେ ବି ଆସିପାରେ । ମାତ୍ର, କେବଳ ସଚ୍ଚୋଟପଣ ହିଁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବଳିଷ୍ଠ କରିପାରେ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ସଚ୍ଚୋଟପଣିଆ ଗୋଟିଏ ସମୂହରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିକରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୁଏନାହିଁ, ତାହାକୁ ଆଦୌ ସଚ୍ଚୋଟପଣିଆ ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ । ଯିଏ ଥରେ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ଜାଣିଛି, ସିଏ ସର୍ବଦା ହିଁ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ରହିବ । ସିଏ ଆପଣାର ଜଣେ ସହଶ୍ରମିକ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରେ, ଆମେ ତାହାକୁ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ବୋଲି କହିବା । ମୋତେ ଯଦି ପଚାରିବ, ତେବେ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ନଗର ଦେଖିବାକୁ ଚାହେ, ଯାହା ବଳିଷ୍ଠ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ସେହି ବଳକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିବିନାହିଁ ।

''ତୁମେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଭଲ ପାଇ ଶିଖାଇବ; କାରଣ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁଭଳି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ତାକୁ ଗୋଟିଏ ସୋପାନ ପରି ହୋଇ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇ ଯାଉଥାଏ ଏବଂ, କେବଳ ମୃତ୍ୟୁରେ ହିଁ ସେହି ଅଗ୍ରଗତିରେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ ପଡ଼ିଥାଏ ।

''ତୁମେମାନେ ସବାଆଗ କ୍ଷମା ଦେଇ ଶିଖାଇବ ନାହିଁ, ବଦାନ୍ୟତା ବି ଶିଖାଇବ ନାହିଁ । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଭୁଲ୍ ବୁଝିବାର ବହୁତ ଆଶଙ୍କା ରହିଥାଏ ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ନାନାବିଧ କ୍ଷତ ଓ ଘାଆଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ନଦେଖିବା ପରି ହେବାର ଅବକାଶ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ଏକତ୍ର ହୋଇ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ' କରିବା ଯେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ

କେତେ କେତେ ଚମତ୍କାର ଅନୁଭବର ଅବସର ଆଣି ଦେଇଥାଏ, ତୁମେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଶିଖାଇବ । ସେହି ଅବସର ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ତଥା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଗକୁ ଯିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ, ଜଖମଟି ସାମାନ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଶଲ୍ୟଚିକିତ୍ସକ ଡାକ୍ତର କୌଣସି ଶ୍ରମିକର ଆଣ୍ଠୁଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ତାହାର ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଆଣି ବସାଇବା ସକାଶେ ମରୁଭୂମିକୁ ପାରି ହୋଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବ । ସେମାନେ ବସ୍ତୁତଃ ଉଭୟେ ସେହି ଗୋଟିଏ ସାଗରପୋତରେ ହିଁ ଯାତ୍ରା କରୁଛନ୍ତି, ଏବଂ ସେହି ଜଣେ କପ୍ତାନ ଉଭୟଙ୍କୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଛନ୍ତି । ''

- ୨୬ -

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନାଙ୍ଗରୁ ପୁରୁଣାଗୁଡ଼ାକ କିପରି ଛିଡ଼ି ଛିଡ଼ି ଯାଏ ଓ ତାହା ପୁନର୍ବାର ନବୀନ ହୋଇ ଉଠେ, ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ସେହି ଅତି ଚମତ୍କାର ଘଟଣାଟିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଥିଲି; କାରଣ, ନଗରରେ ଜଣେ କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ମଧ୍ୟ ବାସ କରୁଥିଲା ।

ମୋ' ବାପା ଦିନେ କହିଲେ, ''ଆ, ଗୋଟିଏ ଏଭଳି ଗର୍ତ୍ତ ଦେଖିବୁ, ଯାହାର କୌଣସି ତଳ ନାହିଁ ।''

ସିଏ ମୋତେ ସହରର ଉପକଣ୍ଠକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ, ଗୋଟିଏ ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ ସାନ ପଡ଼ିଆର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଅଟକି ଛିଡ଼ା ହେବାକୁ ମୋତେ କହିଲେ । ପଡ଼ିଆଟିର ଚାରିପାଖରେ ବାଡ଼ଟିଏ ଦିଆ ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ମଝିରେ ଏକ ନୁଆଁଣିଆ ଚାଳ ଥିବା କୁଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ବାସ କରୁଥାଏ । ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ବାସ କରୁଥାଏ ।

ବାପା କହିଲେ, ''ତୁ ଭାବୁଛୁ ସେହି ଲୋକଟି ତା'ର ଏହି ଶୋଚନୀୟ ଦୁରବସ୍ଥାଟିକୁ କହିବ ବୋଲି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଚିତ୍କାର କରି ଆକାଶ କମ୍ପାଇଦେବ ? ନାଇଁ, ଆଦୌ ନୁହେଁ; ସିଏ ଯେତେବେଳେ ବାହାରକୁ ଆସିବ, ତୁ ଦେଖିବୁ, ଲୋକଟି ହାଇ ମାରିବ, ଏକାନ୍ତ ଉଦାସୀନ ରହିଥିବ, ନିତାନ୍ତ ଅନାସକ୍ତ ଭାବରେ ଉଦାସୀନ ।

''ଯାହାଭିତରୁ ସକଳ ଭଲ ପାଇବା ମରିଯାଇଛି, ତା' ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ନୁହେଁ ଅଥବା କମ୍ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ନିର୍ବାସନ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରାନ୍ତକ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା କୌଣସି ଲୋକଠାରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ ଅଥବା ଊଣା ବି ନୁହେଁ । କାରଣ, ତୁ ମୋ' କଥାକୁ ଭଲ କରି

ଶୁଣ୍, ନିର୍ବାସନ କଦାପି ହୃଦୟକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ପାରେନାହିଁ; ତାହା କେବଳ ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ କରି ପକାଇଥାଏ । ତା'ପରେ କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଜୀବନର ଖେଳପାଲି ଉପରେ ତୁ ଏପରି ଏକ ଗୋଟି ପକାଇ ଖେଳୁଥାଉ, ଯାହାଉପରେ କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାଚିହ୍ନ ନଥାଏ । ନିର୍ବାସନ ତାକୁ କୌଣସି ସମ୍ପଦ ଆଣି ଦେଇ ଯାଏନାହିଁ; ସିଏ କେବଳ ଗୁଡ଼ିଏ ଛାୟା ଉପରେ ହିଁ ରାଜା ହୋଇ ବସିଥାଏ ।

ବାପା କହିଲେ, ''ପ୍ରୟୋଜନବୋଧରେ ହିଁ ମୁକ୍ତି । ଯେଉଁ ଗୋଟିରେ କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାଚିହ୍ନ ନାହିଁ, ତାକୁ ନେଇ କେହି କଦାପି ପାଲି ଖେଳିବାକୁ ଯିବନାହିଁ । ଖାଲି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମନ ମୋଟେ ବୁଝିବନାହିଁ । କାରଣ ସ୍ୱପ୍ନମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା ବେଳେ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ । ଡ଼େଣା ନଥାଇ ତରୁଣ-ଅବସ୍ଥାରେ କଳ୍ପନା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଉଡ଼ିବା, — ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇକଥା; ସେଥିରେ କେବଳ ମୋହଭଙ୍ଗ ହିଁ ଫଳ ହୁଏ । ଯାହା ତୁମର ପ୍ରତିରୋଧ କରୁଛି, କେବଳ ତାହାରି କୌଣସି ଉପଯୋଗିତା ରହିଥାଏ । କୁଷ୍ଠରୋଗୀଟିର ଗଳିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ଦେହଟି ହିଁ ତା'ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ନୁହେଁ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ କେହି ତା'ର ପ୍ରତିରୋଧ କରୁନାହାନ୍ତି । ସିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଦେଖି ଜୀବନଟା ସାରିଦେଉଛି, ଅଚଳ ହୋଇ ଯେଉଁଠି ସେହିଠାରେ ରହିଛି — ସଂଚୟ କରି ରଖିଥିବା ନିଜର ସକଳ ସରଞ୍ଜାମ ଓ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭିତରେ ମୋଟାଟିଏ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।''

ତାକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ବେଳେ ବେଳେ ନଗରବାସୀମାନେ ସେଠାକୁ ଆସୁଥିଲେ ଏବଂ ଚାରିପାଖର ପଡ଼ିଆଟାରେ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହେଉଥିଲେ, ଠିକ୍ ଯେପରି କୌଣସି ଆଗ୍ନେୟଗିରିକୁ ଆରୋହଣ କରିବା ପରେ ଲୋକମାନେ ଜ୍ୱାଳାମୁଖୀଟିର ଦାଢ଼ରେ ଗୋଲ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି ଓ ଗହ୍ୱରଟି ମଧ୍ୟକୁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ପାଦତଳେ ଅପରିଚିତ ଘଡ଼ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ଛାନିଆ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି; ଭାବୁଥାନ୍ତି,- ଭିତରେ ଥିବା ଦୈତ୍ୟଟା ପୁଣି ଥରେ ଅଗ୍ନିଉଦ୍‌ଗାର କରିବା ସକାଶେ ସଜ ହେଉନାହିଁ ତ ? ଠିକ୍ ସେହିପରି ମନଃସ୍ଥିତିରେ ଏହି ଲୋକମାନେ କୁଷ୍ଠରୋଗୀଟିର ପଡ଼ିଆଟିରେ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହେଉଥିଲେ, — ଏବଂ ସେମାନେ ସତେଅବା ଏକ ବୃହତ୍ ରହସ୍ୟମୟତାକୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହସ୍ୟମୟତା ବୋଲି ମୋଟେ କିଛି ନଥିଲା ।

ମୋ' ବାପା କହିଲେ, ''ତୁମର ମନଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭ୍ରମ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସେହି ରୁଗ୍ଣ ମନୁଷ୍ୟଟି ଆଦୌ ଅସହାୟ ନୁହେଁ - ଦୀର୍ଘ ଅନେକ ରାତ୍ରି ଉଜାଗର ରହି ସିଏ ଦୁଃଖ ଏବଂ ହତାଶା ହେତୁ ମୋଟେ ହାତଗୁଡ଼ିକୁ ମଳୁନଥାଏ - ଈଶ୍ୱରଙ୍କ

ବିରୋଧରେ, ନିଜ ବିରୋଧରେ ଅଥବା ପଡ଼ିଶାମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ କୌଣସି କ୍ରୋଧ ପ୍ରକଟ କରେନାହିଁ। ଏକ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ଉଦାସୀନତା ବ୍ୟତୀତ ତା'ଭିତରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ନାହିଁ। ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ତା'ର ଆଉ କିପରି କୌଣସି ମେଳ ଓ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ବି ରହନ୍ତା ? ଆଖିରୁ ଲେଞ୍ଜରା ବୋହିଯାଉଛି, ହାତଦୁଇଟା ଦୁଇଟା ମଲା ଡାଳପରି କାନ୍ଧଉପରୁ ଲଟକିଛି ଏବଂ ଦୂରରେ ଯାଉଥିବା କେତେଟା ଶଗଡ଼ଗାଡ଼ୀର ଘର ଘର ଶବ୍ଦ ବ୍ୟତୀତ ସହର ବିଷୟରେ ତାକୁ ଆଉ କିଛି ଜଣାନାହିଁ। ତା'ଲାଗି ଜୀବନଟା ହେଉଛି ଏପରି ଏକ ଶୋଭାଯାତ୍ରା, ଯାହାପାଇଁ ତା'ର କୌଣସି ଲଗା ନାହିଁ କି ପଘା ନାହିଁ। ଜୀବନ ତା'ର ଆଉ କୌଣସି ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁନାହିଁ। ଏପରି ଏକ ଶୂନ୍ୟ ତାମସାଟାକୁ ନେଇ କେହି କଦାପି ବଞ୍ଚିବନାହିଁ; ମଣିଷ କେବଳ ତାହାକୁ ନେଇ ହିଁ ବଞ୍ଚିବ, ଯେଉଁଥିରେ ସିଏ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁଥିବ। ଗୋଟାଏ ଭଣ୍ଡାରଘର ପରି ତୁମଭିତରେ ଯାହା ଆଗରୁ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଛି, ଖାଲି ସେଇଟାରେ ହିଁ ତୁମେ କଦାପି ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ପାରିବନାହିଁ। ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟଟି ପାଞ୍ଚଣ ମାରି ନିଜ ଶଗଡ଼ର ଘୋଡ଼ାଟିକୁ ଚେଙ୍ଗା କରିଦେଇ ପାରିବ, ଗାଡ଼ୀରେ ଯାଇ ପଥର ବୋଝେଇ କରି ଆଣିବ ଏବଂ ମନ୍ଦିରଟିର ନିର୍ମାଣରେ ସାମିଲ୍ ହୋଇପାରିବ, ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ପୁନର୍ଜୀବନ ଲାଭ କରିବ। ମାତ୍ର, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେପରି ହୋଇଛି, ଏହି ଲୋକଟିକୁ ସବୁକିଛି ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି।''

ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ସହରବାସୀ କ୍ରମେ ଏକ ଅଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ; ରୋଗୀଟିର ଦୁଃଖରେ ଅନୁକମ୍ପା ବହି ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଆସି ସିଏ ରହିଥିବା ଜାଗାଟିର ବାଡ଼ ଏପାଖରୁ ତା' ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଇଟା ସେଇଟା ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ। ଏଣୁ, ଠିକ୍ ଏକ ପିତୁଳା ପରି ରୋଗୀଟି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ପାରିଲା, ସେବା ଓ ସହାୟତା ପାଇଲା ଓ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଲା। ଖାଇବାପାଇଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଆହାର ମିଳିଲା ଏବଂ ବିଶେଷ ଉତ୍ସବଦିନ ଗୁଡ଼ିକରେ ସେଠାରେ ସଂଗୀତର ବି ଆୟୋଜନ କରା ଯାଇଥିଲା। ତଥାପି, ତା'ର ସିନା ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରେ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଥିଲା ମାତ୍ର ତା'ଠାରେ ଆଦୌ କାହାରି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିଲା। ସବୁ ଭଲଜିନିଷ ତା'ର ହାତପାଆନ୍ତାରେ ରହିଥିଲା, ମାତ୍ର ତା' ନିଜର କାହାରିକୁ କିଛି ଦେବାର ନଥିଲା।

ମୋ' ବାପା କହିଥିଲେ, ''କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଯେଉଁ ପିତୁଳାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଲୋକମାନେ କେତେ କ'ଣ ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ପହଞ୍ଚନ୍ତି, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଘଟେ। ପିତୁଳାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ବୃହତ୍ ଦୀପଗୁଡ଼ିକ ଜଳୁଥାଏ, ଅଗ୍ନିରେ ପଡୁଥିବା ନୈବେଦ୍ୟାଦିର ସୁଗନ୍ଧ ସେମାନଙ୍କର ନାକପୁଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥାଏ, ସେମାନଙ୍କର ମସ୍ତକଉପରେ ମୁକୁଟମାନେ ଝଲମଲ କରନ୍ତି। କିନ୍ତୁ,

ମୋ' କଥାକୁ ମନଦେଇ ଶୁଣ, ଉପାସିତ ନିଜ ପ୍ରତିମାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସୁନା କଡ଼ା ଏବଂ ମଣିମୁକ୍ତା ଆଣି ନିକ୍ଷେପ କରୁଥିବା ସମୂହଟି ଏହାଦ୍ୱାରା ନିଜେ ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ହେଁ, ପ୍ରତିମାଟି କେବଳ ସେହି ମୃତ କାଠଟିଏ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥାଏ । ଏହାର ଆଦୌ କୌଣସି ରୂପାନ୍ତର ହୁଏନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଜୀବନ ଥିବା ଗଛଟିଏ ମାଟି ଭିତରକୁ ଭେଦିଯାଏ ଏବଂ ତାହାକୁ ଫୁଲରୂପେ ସଜ୍ଜି ଆଣିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।''

ମୁଁ ସହସା କୁଷ୍ଠରୋଗୀଟି ତା'ର ସେହି ଆଶ୍ରୟଟି ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହରି ଆସୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ନିଜର ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ସେ ଆମକୁ ଘାଏ ଅନାଇବାକୁ ଲାଗିଲା; ସମୁଦ୍ରରେ ଉଠୁଥିବା ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଉଦାସୀନତା, ତାକୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଉଥିବା କୋଳାହଳ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ସେହି ଉଦାସୀନତା । ସିଏ ଆମଠାରୁ ପୂରା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ହୁଏତ ଅଧିକ ଅପହଞ୍ଚ ବି ରହିଥିଲା । ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ସମୂହ ଭିତରୁ କେହିଜଣେ ତା'ପ୍ରତି ନିଜର ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରୁ, କୁଷ୍ଠରୋଗୀଟି ତାଙ୍କଆଡ଼କୁ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ ବିରକ୍ତିଭାବ ସହିତ ଚାହିଁ ଦେଖିଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମେଳ ଖାଇବା ଭଳି ତା'ର କିଛିହେଲେ ନଥିଲା ଏବଂ, ଯେଉଁ ଖେଳରେ ଆଦୌ କିଛି ବାଜି ରଖିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ, ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଖେଳର ସନ୍ଦର୍ଶନରେ ତା'ଭିତରେ ସତେଅବା ଏକ ଘୃଣା ଜାତ ହୋଇଥିଲା । କାରଣ, ନିଜର ବସ୍ତୁଟିକୁ ବାହୁ ମଧ୍ୟକୁ ଟେକି ନେଉନଥିବା ଅନୁକମ୍ପାର ପ୍ରକୃତରେ କି ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି ? ଏବଂ, ସେହି ରୋଗୀଟି ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ସତେଅବା ଗାଆଁରେ ବସିଥିବା ଏକ ମେଳାରେ ଗୋଟାଏ ମାତାଲକୁ ସମସ୍ତେ ଦେଖୁଥିବା ପରି ତାକୁ ସମସ୍ତେ ଏକ ଦର୍ଶନୀୟ ବସ୍ତୁପରି ଆଁ କରି ଚାହିଁ ରହିଥିବାରୁ ତା'ଭିତରେ ତଥାପି ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା ପଶୁଅଂଶଟି ତା'ଭିତରେ ଏକ କ୍ରୋଧର ସୃଷ୍ଟି କରି ଆଣିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ସେହି କ୍ରୋଧଟିର ପଶ୍ଚାତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଶକ୍ତି ହିଁ ନଥିଲା । ଆମେମାନେ ତ କେହି ତା' ପୃଥିବୀଟିର ଅଧିବାସୀ ହୋଇ ରହି ନଥିଲୁ; କୌଣସି ପୋଖରୀ ଭିତରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ପହଁରୁଥିବା ଏକ କେରାଣ୍ଡି ମାଛକୁ ଆଖିକୁ ମୁନିଆଁ କରି ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଲୋକଟି ଆମକୁ ହୁଏତ ସେହି ପିଲାମାନେ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲା । ଏବଂ, ଆମ ପକ୍ଷରୁ ଆମେ ସବାଆଗ ତା'ର କ୍ରୋଧଟିକୁ ହିଁ ହୁଏତ ଦେଖୁଥିଲୁ, — ଯେଉଁ ରାଗର ଆଘାତ କରିବାଭଳି କୌଣସି ଶକ୍ତି ନଥାଏ,—ତେଣୁ କେବଳ ଭଡ଼ଭଡ଼ ହୋଇ କେତେଟା ଶବ୍ଦ ହିଁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନିଜକୁ ସାରିଦିଏ, ଶବ୍ଦମାନେ ପବନରେ ହିଁ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ଦେଖି ପାରିଥିଲି ଯେ ଏହି ଧନ୍ୟାତ୍ମ୍ୟତା ହିଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଯାବତୀୟ ସବୁଥିରୁ ନିଃସ୍ୱ କରି ରଖିଥିଲା । ଏବଂ, ମୁଁ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା

ସେହି କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ମରଣ କରିଥିଲି, ଯେଉଁମାନେ କି ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ମରୂଦ୍ୟାନର ଟିକସ ଆଦାୟ କରୁଥିଲେ, କାରଣ ପ୍ରଚଳିତ କୁଷ୍ଠରୋଗୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଆଇନଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ା ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବା ପାଇଁ ନିଷିଦ୍ଧ ରଖା ଯାଇଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରୋଗୀ ନିଜ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ରଟିକୁ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ି ଅଗରେ ବାନ୍ଧି ତଳକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଆଖିଗୁଡ଼ିକ କଠିନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ, ପ୍ରାୟ କିଛି ଦେଖି ପାରୁନଥିଲେ । ସେମାନେ ଧୀର ଗତିରେ ଦୋକାନଗୁଡ଼ିକ ବାଟଦେଇ ଯାଉଥିଲେ, ଥରକୁ ଥର ଦଉଡ଼ିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭୋଗେଇଗୁଡ଼ିକୁ ତେଣେ ବଢ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ବଣିକମାନେ ସେଥିରେ କିଛି ନପକାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି କିଛି ରହିଥିଲା ଯାହା ଭାରି ଭୟଙ୍କର ମନେ ହେଉଥିଲା, କାରଣ ଆଦୌ କିଛି କଥା ନକହୁଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଅଥର୍ବତାରୁ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ରୋଗଟି ହେତୁ ପୃଷ୍ଠରେ ପଚି ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମେଦ ପରି ହିଁ ମନେ ହେଉଥିଲେ, ବିକୃତି ଭରି ରହିଥିବା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଠୋଲା ବୋତଲ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ଏବଂ, ଆମ ଆଖିକୁ ଲାଗୁଥିଲା, ସେମାନେ ଯେପରି ମୃତ୍ୟୁ ଆଡ଼କୁ ପଡ଼ିଥିବା ରାସ୍ତାରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ସାମୟିକ ଭାବରେ ଅଟକି ବିଶ୍ରାମ ନେବାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଥଳ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ନୁହନ୍ତି, ଅମଙ୍ଗଳକାରୀ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସରାଇ ବ୍ୟତୀତ କିଛି ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ? ଆଦୌ କୌଣସି ପାଇଁ ନୁହେଁ, କାରଣ, ଜଣେ ମଣିଷ ଭିତରେ ଯାହା ଥାଏ, ସିଏ ସେଥିଲାଗି ଆଦୌ ଅପେକ୍ଷା କରେନାହିଁ; ନିଜକୁ ଛାଡ଼ି ବାହାରର ଆଉଜଣେ ଠାରୁ ହିଁ ସିଏ ଯାହାକିଛି ଅପେକ୍ଷାରେ ଥାଏ । ଏବଂ, ତୁମର ଭାଷା ଯେତିକି ଅଧିକ ମୂଳଭୂତ ହୋଇଥିବ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ତୁମର ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସିଧା ଅବଶ୍ୟ ହେବ ଏବଂ, ତୁମକୁ ସେତିକି କମ୍ ନୀରସତା ତଥା ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ ହେଉଥିବ । କିନ୍ତୁ, ଏହି ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆମଠାରୁ ଏତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅସଂଲଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆମଠାରୁ ପ୍ରକୃତରେ କି ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଛନ୍ତି ? ଆଦୌ କୌଣସି ଅପେକ୍ଷାରେ ନୁହେଁ ।

ମୋ' ବାପା କହିଥିଲେ : ''ତାକୁ ଦେଖ, ତା'ର ହାଇ ମାରିବା ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଗଲାଣି । ସିଏ ସବୁକିଛିରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ସାରିଛି; ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ହେତୁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେଉଁ ନୀରସତାକୁ ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି, ସେଇଟିରୁ ମଧ୍ୟ ।''

- ୨୭ -

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ସର୍ବୋପରି ସେମାନଙ୍କର ସଂସାର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଟିକୁ ହିଁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖୁଥିଲି । ମୋ'ର ଏହି ଲୋକମାନେ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଏବଂ, ସେହି ଅନ୍ଧକାରକୁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ସଦୃଶ କଳ୍ପନା କରାଯାଇ ପାରିବ, ଯାହାଭିତରେ ଭଗବାନ୍ ତାଙ୍କର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଆଣି ଖୁନ୍ଦି ଦେଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଜାହାଜ ପାଇଁ କୌଣସି କପ୍ତାନ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ତା'ପରେ, ସୁଖ କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣସବୁ ବୁଝାଏ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଭାଗ କରିଦେବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲି ।

ଘଣ୍ଟା ବଜାହେଲା ଓ ମୁଁ କହିଲି, ''ତୁମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ସୁଖର ଟୀକା ଲାଗିଛି, ତୁମେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏପାଖକୁ ଆସ ।'' କାରଣ, ସୁଖ ଏଭଳି ବସ୍ତୁଟିଏ, ଯାହାର ସ୍ୱାଦକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜାଣିହୁଏ, ଠିକ୍ ଏକ ପାଚିଲା ଫଳର ସ୍ୱାଦ ପରି । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ଏକଦା ଜଣେ ନାରୀକୁ ଆଗକୁ ଉବୁଜ୍ଜି ପଡ଼ି ହାତ ଦୁଇଟିକୁ ଛାତିଉପରେ ଚାପି ରଖିଥିବାର ଦେଖିଥିଲି, କାରଣ ସେତେବେଳେ ତା' ଭିତରେ ସୁଖାନୁଭୂତିର ଏକ ବନ୍ୟା ଉଛୁଳି ଉଠୁଥିଲା । ହଁ, ମୋ'ର କହିବା ଅନୁସାରେ, ସୁଖୀ ଲୋକମାନେ ବାହାରି ଆସି ମୋ' ଡ଼ାହାଣ ପଟକୁ ଠିଆ ହେଲେ ।

ଘଣ୍ଟା ପୁନର୍ବାର ବଜା ହେଲା ଏବଂ ମୁଁ କହିଥିଲି, ''ଯେଉଁମାନେ ନିଜକୁ ଦୁଃଖୀ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହି ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତୁ ଓ ମୋ'ର ବାଆଁପଟକୁ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତୁ ।'' ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଇଭାଗ କରିସାରିବା ପରେ ମୁଁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି ଓ ''ଏହି ଦୁଃଖୀମାନଙ୍କର ଦୁଃଖର ମୂଳରେ ସତକୁ ସତ କି କାରଣ ରହିଛି'' ବୋଲି ନିଜକୁ ପଚାରିଥିଲି ।

ଗଣିତର ହିସାବରେ ମୋ'ର କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଆନନ୍ଦ ହେଉ କିମ୍ବା ଦୁଃଖ ହେଉ, ତୁମେ ତାହାକୁ ଗୁଣନ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଯଦି ମୋ'ର ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରୁଥାଏ, ତେବେ ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୁଃଖ ସହିତ ସମପରିମାଣ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବ । ତଥାପି, ସେହିପରି, ଏହି ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କର ସୁଖବିଧାନରେ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ ନକରେ, ତେବେ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ଆନନ୍ଦ ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା । ଯେତେବେଳେ ରାଣୀଙ୍କର କନ୍ୟା ବିଭା ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ଜାତି ନାଚରେ ଆସି ଯୋଗ ଦିଏ । ବୃକ୍ଷ ହିଁ ତା'ର ଫୁଲଟିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଏବଂ, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଫୁଲଟିରୁ ହିଁ ମୁଁ ସେହି ବୃକ୍ଷଟିର ବିଚାର କରିଥାଏ ।

- ୨୮ -

ମୋ' ନିର୍ଜନତା ମୋତେ ସୁବିସ୍ତୃତ ମନେ ହେଉଥିଲା । ତଥାପି, ଠିକ୍ ଏହି ନୀରବତା ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବ ଏବଂ କୌଣସି କୋଳାହଳ ନକରି ସମସ୍ତେ ନିଜର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସାଧନରେ ଲାଗିଥିବେ, - ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ମୋ' ରାଜ୍ୟବାସୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ସାଧାରଣରେ ଘୋଷଣା କରି ଦେଇଥିଲି । ଏବଂ, ଏହିପରି ଏକାକୀ ହୋଇ ରହିବା, ପର୍ବତଶିଖରରୁ ନିଜ ଅନ୍ତରକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହିଭଳି ଏକ କ୍ଳାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରିବା, ଏଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ତା'ର ଶେଷ ଠୋପା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାନ କରୁଥିଲି । ତଳକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ସମସ୍ତ ସହରଟିକୁ ସନ୍ଧ୍ୟାର ପଟଉପରେ ଝଲମଲ କରୁଥିବାର ଦେଖି ପାରୁଥିଲି ଏବଂ, ସବୁ କବାଟ ପଡ଼ିଯିବା ପରେ ଓ ସମସ୍ତେ ଗୃହାଭ୍ୟନ୍ତରରେ ବସି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଭାବର ଆଦାନପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ବେଳେ ସହରର ବ୍ୟାପ୍ତିଟି ମଧ୍ୟରୁ ଉତ୍ଥିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଆବାହନଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ବି ପାରୁଥିଲି । ଗବାକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସୁଥାଆନ୍ତି, ଆଲୁଅଗୁଡ଼ିକ ନିଭି ଯାଉଥାଏ । ଏବଂ, ସେଠାରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଭଲ ପାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥାଏ । ଏବଂ, ନିଜଠାରୁ ବୃହତ୍ତର କୌଣସି ଅନ୍ୟକିଛି ଲାଗି ନିଜକୁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖି ନପାରିଲେ ସେହି ଭଲ ପାଇବାର ଅନ୍ତରଟା ଯେ କିପରି ଶ୍ରାନ୍ତ ଏବଂ ଅବସନ୍ନ ହୋଇଆସେ, ମୋତେ ସେହି କଥାଟି ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଅଜଣା ନଥାଏ ।

କେତୋଟି ଝରକା ସେପାଖରୁ ତଥାପି ଆଲୁଅ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା, - ସେସବୁ ହେଉଛି ରୋଗୀମାନେ ରହିବାର ଘର । ଏବଂ, ଗୋଟିଏ କଡ଼ ଆଡ଼କୁ ଆଲୁଅଟିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅଲଗା ହୋଇ ଦିଶୁଥାଏ,— ସମ୍ଭବତଃ ସେଠାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । କାରଣ, ତାଙ୍କର ଶସ୍ୟଗୋଛାଟି ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ ନକରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଏ କିପରି ବା ଶୋଇ ପାରିଥାନ୍ତେ ? ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଆଲୋକ ଜଳୁଥିବା ଆଉ କେତୋଟି ଗବାକ୍ଷ ସୋହାଗରେ ଛଳଛଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ପ୍ରତୀକ୍ଷାକୁ ମଧ୍ୟ ସୂଚାଇ ଦେଉଥିଲେ, ଆଶା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତଥାପି ଆଶା କରି ବସିଥିବାର ପ୍ରତୀକ୍ଷା । ଦିବସଟିର ଫସଲଅମଳରେ ଈଶ୍ୱର ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଠୁଳ କରି ଆଣିଥିଲେ; ତଥାପି ଆହୁରି କେତେ ବାକୀ ରହିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ସେତିକି ସହିତ ଆଦୌ ଘରକୁ ଫେରିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କ ଭଳି ଉଜାଗର ଥିଲେ; ସେମାନେ ଅନ୍ଧକାରଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ଏକ ସାଗରକୁ ଜଗି ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ରାତ୍ରିଟିର ସାମ୍ନା କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ମୁଁ ଭାବିଲି, ଅଜ୍ଞାତନାମକ ମହାସାଗରଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ

ହୋଇ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନର ହିଁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଏକ ଆଗଧାଡ଼ୀରେ ପହରା ଦେଉଥିବା କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପରି ହୋଇ ରହିଥିଲେ। ଏହିପରି ଭାବରେ, ଯେଉଁମାନେ ଭବିଷ୍ୟସୂଚକ ତାରାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଉତ୍ତରଟିଏ ପାଇବେ ବୋଲି ଅନାଇ ବସିଥାନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କର ନିଦ୍ରା ଉପରେ ପହରା ଦେବାପାଇଁ ତଥା ଆମ ପହରାକେନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ଉଜାଗର ରହି ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ଭେଟାଇ ଦେବାର ଦାୟିତ୍ୱଟି କେବଳ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଆମମାନଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ, ସ୍ଥାଣୁ ଓ ସ୍ଥବିରମାନେ ଶୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ନଗରୀଟିରେ ପ୍ରହରୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ଆମେ ନିର୍ବାଚିତ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ହିଁ ତାରାମାନଙ୍କର ଲୋକରୁ ଏକ କାଳୁଆ ଆଚ୍ଛାଦନ ପରି ମାଡ଼ି ଆସି ଏଠାରେ ଲହଡ଼ା ମାରୁଥିବା ଓ ଆମର ଗାଲଉପରେ ପିଟିହୋଇ ଯାଉଥିବା ରାତିର ସେହି ଖର ପବନକୁ ଅନୁଭବ କରିଥାଉ ।

ମୋ'ର ସାଥୀ ହେ କପ୍ତାନମାନେ, ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରୁଥିବା ରାତ୍ରିଟି ଅତି ନିର୍ମମ । ନିଦର ସୁଖାବରଣ ଭିତରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟମାନେ ଆଦୌ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ବହୁ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏହି ଜୀବନର ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥାଏ; ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷଟି ମଧ୍ୟରେ ତନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ କେତେ ନା କେତେ ଟଣାଟଣି ଏବଂ କଡ଼କଡ଼ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ କେତେ କେତେ ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଆମ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକଙ୍କୁ ହିଁ ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଝଟି ବୋହିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଛାତି ଭିତରେ କେତେ ନା କେତେ ରୋଗ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥାଏ ଓ ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନୌକାଗୁଡ଼ିକୁ ତଥାପି ଧୀରେ ଧୀରେ ସେହି ଅଭିଳଷିତ ଉଷାଟି ଆଡ଼କୁ ଉଜାଣି ବାହିନେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଆମକୁ ସୀମାଗୁଡ଼ିକର ସୁରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସତେଅବା କାଉବସାରେ କ'ଣସବୁ ଖୋଜୁଥିବା ପରି ନିଜ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଉତ୍ତର ପାଇବେ ବୋଲି ଅନ୍ଧାରଟାକୁ ଘାଣ୍ଟିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଆସ୍ୱଦଟି ତଥାପି ଫେରିଆସିବ ବୋଲି ଆଶା କରୁଥାନ୍ତି ।

ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ମନୋବ୍ୟଥା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କମ୍ ବ୍ୟବଧାନ ଯେ ରହିଛି, ତା'ପରେ ସେହି କଥାଟି ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । କାରଣ, ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ଲୋକମାନେ ହିଁ ଏହି ଦୁଇଟିଯାକକୁ ଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ସ୍ଥିତି ହିଁ ଆମକୁ ଦୂରତା ଏବଂ ବ୍ୟାପ୍ତିର ଏକ ସଚେତନତା ଆଣି ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଉତ୍ସାହ ରହିଥାଏ ଓ ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଆନ୍ତି, କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ମୋ' ସହିତ ଜାଗ୍ରତ ରହିପାରନ୍ତି । ତେବେ ଅନ୍ୟମାନେ

ସେହିପରି ଶୋଇ ରହିଥାନ୍ତୁ, — ଯେଉଁମାନେ ଦିବସ ସମୟରେ କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ଧକାରର ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଗଧାଡ଼ୀଟିକୁ ରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ଯେଉଁମାନେ ଡାକରା ପାଇପାରନ୍ତି ।

ଅବଶ୍ୟ ସେହି ରାତିରେ ସମଗ୍ର ସହରଟି ପ୍ରକୃତରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଉତ୍ତେଜନାର କାରଣ ହେଉଛି, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି, ଯିଏକି ଗୋଟିଏ ଅପରାଧ କରିଥିବା ହେତୁ ପ୍ରତ୍ୟୁଷକାଳରେ ସେଥିଲାଗି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାର ଥିଲା । କେତେ ଲୋକ ସିଏ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ, ଜଗୁଆଳିମାନେ ସହରର ଚାରିଆଡ଼େ ପଇଁତରା ମାରି ସହରବାସୀଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କେଉଁଠାକୁ ଆସି ଜମା ହେବାରୁ କ୍ଷାନ୍ତ କରି ରଖୁଥିଲେ । କାରଣ, ସେଦିନ ରାତିରେ ଏପରି କିଛି ଘଟିଥିଲା, ଯାହାଫଳରେ କି ଲୋକମାନେ ନିଜ ଘରମାନଙ୍କରୁ ବାହାରକୁ ଆସି ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ମନେ ମନେ ନିଜକୁ କହୁଥିଲି, ''ଦେଖ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥାରେ ଆସି ପଡ଼ିବାରୁ ଚାରିଆଡ଼େ କିପରି ଏକ ପ୍ରବଳ ଅଗ୍ନି ଲାଗିଯାଇ ପାରିଲା ! କଏଦୀଖାନାରେ ରହିଥିବା ସେହି ବନ୍ଦୀଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ନିଆଁହୁଳା ପରି ସହରର ଆକାଶରେ ମୁଣ୍ଡଳା ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଛି ।''

ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଖିବା ସକାଶେ ତା'ପରେ ମୋ' ଭିତରେ ଏକ ଅଭିଳାଷ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲା ଏବଂ ମୁଁ କଏଦୀଖାନାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲି । ତାରାମାନଙ୍କୁ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ରଖି ସେହି ସ୍ଥାନଟି କଳା ମଜବୁତ ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିଲା । ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମୋ' ପାଇଁ ଫାଟକଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲିଦେଲେ ଓ ତାହା ଝଣ କରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଖୋଲି ଯାଇଥିଲା । କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକ ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ମୋଟା ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ, ଝରକାଗୁଡ଼ିକରେ ଟାଣ ରେଲିଙ୍ଗମାନ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ପଥଗୁଡ଼ିକୁ ଜଗିଥିବା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଜଗୁଆଳିମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ଏବଂ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତ୍ୱରାର ସହିତ ବୁଲି ପଡୁଥିଲେ ଓ ଆଖି ମିଟିମିଟି କରି ଚକିତ ରାତ୍ରିକାଳର ଚଢ଼େଇମାନଙ୍କ ପରି ଅନାଇ ରହୁଥିଲେ । ବହୁତ ମଣିଷ ଖୁନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଥିବା ଓ ଆଦୌ ପବନ ନଥିବା ପ୍ରକୋଷ୍ଠଗୁଡ଼ିକର ଘ୍ରାଣ ବାରିହୋଇ ପଡୁଥିଲା ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ କୌଣସି କେହି ଚାବିଟିଏ ତଳେ ପକାଇ ଦେଉଥିଲା ବା ପଥର ଚଉତରାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପାଦ ଥମଥମ କରି ଚାଲି ଯାଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନଟି ପ୍ରାୟ ବିକଟ ଭାବରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା; କୌଣସି ଗୁମ୍ଫାଗୃହରେ ଯେପରି ହୁଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଏବଂ ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ, ''ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସାଂଘାତିକ ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ହୋଇନଥିବ; କାରଣ, ତା'ର ଚେହେରାଟା ଏଡ଼େ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏବଂ ଗୋଟାଏ କଣ୍ଟା ମାରିଦେବା ଫଳରେ ତା'ର ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହଟିରୁ

ହୁଏତ ସବୁଯାକ ରକ୍ତ ବାହାରି ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଯେପରି ପଳାଇ ପାରିବନାହିଁ, ସେଥିଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ତା'ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତ ଲଦିକରି ରଖିବାକୁ ପଡୁଛି ।''

ମୁଁ ଶୁଣି ପାରୁଥିବା ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକ ତା'ର ପେଟ ଉପରେ ପଡ଼ି ତାକୁ ମାଡ଼ି ଧରିଥିଲେ; ଏହି କାନ୍ଥ, ଏହି ଗୁପ୍ତଦ୍ୱାର ଏବଂ ଏହି ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକ ତା'ଉପରେ ଲଦିହୋଇ ରହିଥିଲେ । ମୁଁ ମନେ ମନେ କହୁଥାଏ, ''ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ହିଁ ବନ୍ଦୀଶାଳାର ପିଣ୍ଡ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ, ଏହାର ନାଭିସ୍ଥଳ, ଏହାର ସର୍ବାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ସତ୍ୟ ତଥା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ତଥାପି, ଉପରୁ ଦେଖିବାକୁ ସିଏ ଲୁହା ଅର୍ଗଳଗୁଡ଼ିକର ସେପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ମେଞ୍ଚାଏ ଛିଣ୍ଡା ପରିଧାନ ବ୍ୟତୀତ ମୋଟେ ଅନ୍ୟ କିଛି ବୋଲି ମନେ ହେଉନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ନିଦରେ ଶୋଇଛି ଏବଂ ନିଃଶ୍ୱାସଟିକିଏ ନେବାପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ହଁ, ଏହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ଗୋଟିଏ ସହରରେ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଖେଳାଇ ଦେଇଛି । ଏବଂ, ଯଦି ସିଏ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ହୋଇ ନିଜକୁ କିଛି କହୁଛି ଅଥବା ଆଉଗୋଟିଏ କାନ୍ଥ ଆଡ଼କୁ ଗଡ଼ି ବି ଯାଉଛି, ତେବେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହର ଥରହର ହୋଇ ଯାଉଛି ।''

ସେମାନେ ଝରକା ଖୋଲିଦେଲେ ଓ ମୁଁ ତା'ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି । କାରଣ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିଲି ଯେ, ଏଠାରେ ଏପରି କିଛି ରହିଛି, ଯାହାକୁ କି ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଏବଂ, ମୁଁ ଚିନ୍ତା କଲି; କେବଳ ଏକ ନିତାନ୍ତ ମାନବସ୍ତରୀୟ ଭଲ ପାଇବା ବ୍ୟତୀତ ନିଜକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସମ୍ଭବତଃ ତା'ପାଖରେ ଆଉ ଅନ୍ୟକୌଣସି କାରଣ ହିଁ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ, ଯିଏ ଆବାସଟିଏ ତିଆରି କରୁଥାଏ, ସେଇ ହିଁ ଆବାସଟିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଦେଇପାରେ । ଏବଂ, ବସ୍ତୁତଃ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେକୌଣସି ଆକାରକୁ ହୁଏତ କାମ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ତଥାପି, ସବୁ ପ୍ରକାରର ଆକାର କଦାପି ପରସ୍ପର ସହିତ ସହାବସ୍ଥିତ ହୋଇ ରହି ପାରିବେନାହିଁ । ହୁଏତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆକାରକୁ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି କୁହା ଯାଇପାରେ, — ମାତ୍ର ଏକାଧାରରେ ସବୁଗୁଡ଼ିକ କିପରି ସୁନ୍ଦର ହୋଇପାରିବେ ? ... ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥିବ ।

ଆମେ ଦୁହେଁ, ସିଏ ଓ ମୁଁ, ପର୍ବତଟିର ଚୂଡ଼ା ଉପରେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛୁ । ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି, କେବଳ ଆମେ ଦୁଇଜଣ । ଆଜି ଏହି ରାତ୍ରିରେ ପୃଥିବୀର ଏହି ଶିଖରଦେଶରେ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିଛୁ ତଥା ଏକତ୍ର ହୋଇଛୁ । କାରଣ, ଏହିସବୁ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଆମକୁ କେହି କଦାପି ଅଲଗା କରିଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ସିଏ

ମଧ୍ୟ ନ୍ୟାୟର କାମନା କରୁଛି । ମାତ୍ର, ଏହା ହେଉଛି ଏକ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ନ୍ୟାୟ ଏବଂ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ମରିବାକୁ ହେବ । .....

ଏବଂ, ମୋ' ହୃଦୟ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ।

ତଥାପି, ଇଚ୍ଛାମାନେ ବାସ୍ତବ କର୍ମରୂପେ କୁସୁମିତ ହୋଇ ଉଠିବାପାଇଁ, ବୃକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଜୀବନୀଶକ୍ତି ଏକ ଶାଖାରୂପେ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ପାରିବାପାଇଁ, ଜଣେ ନାରୀ ଜନନୀ ହେବା ନିମନ୍ତେ, ଏକ ନିର୍ବାଚନ କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ସକଳ ନିର୍ବାଚନଜନିତ ଅନ୍ୟାୟରୁ ହିଁ ଜୀବନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସିଥାଏ । ତେଣୁ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରିଣୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଜଣେ ନାରୀକୁ ଏକଦା ଅନେକ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଲ ପାଇଥିଲେ । ଏବଂ, ତାକୁ ସ୍ୱଭାବତଃ ସେମାନଙ୍କୁ ନିରାଶ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । କାରଣ, ଯାହାକିଛି ଅଛି, ତା'ସହିତ ଏକ ଅନ୍ୟାୟ ହିଁ ଯୋଡ଼ାହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରିଥିଲି ଯେ, ଯାବତୀୟ ସୃଜନର ମୂଳରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦୟତା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି ।

ମୁଁ ଝରକାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲି ଏବଂ ବାଟେ ବାଟେ ଲେଉଟି ଆସିଲି । ମୋ'ର ହୃଦୟଭିତରେ ସମ୍ମାନ ଏବଂ ଭଲ ପାଇବା ପୂରି ରହିଥିଲା । ''ତା'ର ସ୍ୱମହତ୍ତା ହିଁ ତାହାର ଗର୍ବ ହୋଇଥିବାରୁ, ତା'ର ଜୀବନକୁ ଏହିପରି ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା ତା'ର ପ୍ରକୃତରେ କି ଲାଭ ହେଲା ?'' ମୁଁ ପ୍ରହରୀ ଓ ଜଗୁଆଳି, କାର୍ଯ୍ୟରତ ଝାଡୁଦାରମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଗକୁ ଆସିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେତେବେଳକୁ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟି ଆସୁଥିଲା । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି, ସତେ ଯେପରି ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ହାତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ! ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ପାଚେରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଦୀଟି ଉପରେ ପହରା ଦେଉଛନ୍ତି; ଠିକ୍ ସେହି ଭଗ୍ନାବିଶେଷ ଗୁଡ଼ିକ ପରି, ସେମାନଙ୍କର ଗର୍ଭରେ ପୋତିହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ସମ୍ପଦରେ ହିଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସମୁଦାୟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମୁହଁ ଫେରାଇ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ବନ୍ଦୀଶାଳାଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଥିଲି ଏବଂ, ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମର୍ପିତ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଫୁଲହାର ପରି ଆପଣାର ବୁରୁଜଟି ସହିତ ତାହା ପ୍ରାଣବନ୍ତତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ପୂରା ପାଲଟିକୁ ଉଡ଼ାଇ ମାଲବୋଝାଇ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଜାହଜ ପରି ଦିଶୁଥିଲା । ''ସବୁକିଛି କୁହା ସରିବା ଏବଂ କରାଯାଇ ସାରିବାପରେ ପୁଣି କିଏ ବିଜୟୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ,'' - ମୁଁ ନିଜକୁ ପଚାରିଲି । ସେତେବେଳେ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଦୂରରୁ କୁଜା ହୋଇ ଦିଶୁଥିବା ବନ୍ଦୀଶାଳାଟି ଗୋଟିଏ ବାରୁଦଭର୍ତ୍ତି ଗୋଦାମ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ ।

ତା'ପରେ ମୁଁ ସହରବାସୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭାବୁଥିଲି । ''ହଁ, ସେମାନେ ବି

ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ କାନ୍ଦିବେ । ତଥାପି, ସେମାନେ ଯେ କାନ୍ଦିବେ, ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଉତ୍ତମ କଥା ବୋଲି କୁହାଯିବ । ''

ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କର ସଂଗୀତ, ସକଳ ଧ୍ୱନି ତଥା ଧ୍ୟାନ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ''ସେମାନେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ କବର ବି ଦେବେ ।'' କିନ୍ତୁ, ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ, ଯିଏ ମରିଗଲା, ତାହାକୁ ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ କବର ଦିଆ ଯାଏନାହିଁ । ଏକ ବୀଜକୁ ହିଁ କବର ଦିଆ ଯାଇଥାଏ । ଜୀବନ ଉପରେ ଆଦୌ କୌଣସି କ୍ଷମତା ନାହିଁ ଓ ଦିନେ ସିଏ ପୁନର୍ବାର ଆବିର୍ଭୂତ ହେବ ହିଁ ହେବ । ମୁଁ ଏକ ରଜ୍ଜୁରେ ତାକୁ ଲଟକାଇ ଦେବି; ମାତ୍ର ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଏକ ସଂଗୀତରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବି । ଏବଂ, ଯାହା ବିଭାଜିତ ହୋଇଗଲା, ତାହାକୁ ଏକତ୍ର ମିଳାଇ ଆଣିବାପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣକୁ ଏହାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଉଥିବ ।

ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏକ ସୋପାନକ୍ରମରେ ଗଠିତ କରି ରଖୁଥାଏ, ମାତ୍ର, ସେହି ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କଦାପି ଆଉଏକ ସୋପାନକ୍ରମ ଭିତରେ ଢ଼ାଳିଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରେନାହିଁ । ଯଦି ମୁଁ ପରମାନନ୍ଦର ଅନୁଭବକୁ ମୃତ୍ୟୁ ସହିତ ଗୋଟିଏ କରି ମିଶାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଭୁଲ୍ ହେଉଥାନ୍ତା । ମୋ'ର ମାର୍ଗଟି ସେହି ପରମାନନ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ହିଁ ପଡ଼ିଛି ସତ, ମାତ୍ର ତା'ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ବିରୋଧଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିକାଲିଦେଇ ପାରିବିନାହିଁ । ବରଂ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିବି । ଗୋଟିଏ ଭଲ ହେଲେ ଆଉଗୋଟିଏ ଖରାପ ହିଁ ହେବ; ଯେଉଁ ସାଲିଶ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଦୁର୍ବଳମାନଙ୍କ ଲାଗି ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ସୁରା ଭଳି କାମ କରେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱକୁ ଶୋଷି ନେଇଯାଏ, ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଘୃଣା ହିଁ କରିଥାଏ । ମୋ' ଶତ୍ରୁକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ନିଜକୁ ମହାନ୍ ହିଁ କରେ ।

- ୨୯ -

ନର୍ତ୍ତକୀ ବାଳିକାଟିର ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଭାବିବାରେ ଲାଗିଥିଲି । ସିଏ ବିଷଣ୍ଣ ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ସଂତ୍ରସ୍ତ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା, ସଂସାରକ୍ଳାନ୍ତ ବି ଦିଶୁଥିଲା । ଏବଂ ତା'ପରେ ମୁଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିଷୟରେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଆପଣାର ସେହି ମହାନ୍ ସମୟଟିରେ ତାହାର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚେହେରା ରହିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ତାହା ଗୋଟାଏ ଖାଲି ବାକ୍ସର ଏକ ଢାଙ୍କୁଣୀରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଗଲାଣି । ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଆଉ ଭାବ ଓ ସଂବେଗ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟ ଏକ ମୃତ ଶବ୍ଦରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଗଲାଣି । ନିଜର

ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ଆଉ କାହାକୁ କୌଣସି କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ପଡୁନାହିଁ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ କଷ୍ଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ, ସେହି ପ୍ରତ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତରେ କି ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି ?

ସିଏ ମାଲିକ ହେବାପାଇଁ ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ କଲା । ବହୁତକିଛି ପାଇଲା, ଅଧିକାରୀ ହେଲା । ଏବଂ, ତାହା ଫଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଖ ପାଇ ପାରିଛି କି ? କିନ୍ତୁ, ଅର୍ଜନ କରିବାର ପ୍ରୟାସଟିରେ ହିଁ ସୁଖ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଫୁଲକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଗଛର କଥା ଭାବିଲ ! ସିଏ କ'ଣ ନିଜର ଫୁଲଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିଛି ବୋଲି ସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଛି ? ନାଇଁ, ଆଦୌ ନୁହେଁ; ବରଂ ଏକ ଆତ୍ମ-ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହିଁ ଲାଭ କରୁଛି । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୃତ୍ୟୁ ବ୍ୟତୀତ ସିଏ ଏହାପରେ ଆଉ କିଛି ଆଶା ରଖୁନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ଏକ ଅଭିଳାଷ, ତା'ପରେ କର୍ମଟି ଲାଗି ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ସଫଳତା ଲାଭ କରିବାର ବାସନା । ତା'ପରେ ବିଶ୍ରାମ । ମାତ୍ର ସେହି ବିଶ୍ରାମ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ କଦାପି ବଞ୍ଚି ପାରିବନାହିଁ; ବିଶ୍ରାମ ତାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପୋଷଣ ଯୋଗାଇ ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ, ଯାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି, ଆମେ ତାହାକୁ ପୋଷଣ ଯୋଗାଉଥିବା ଏକ ବସ୍ତୁ ବୋଲି ଆଦୌ ଭ୍ରମ କରିବାନାହିଁ । ତେଣୁ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ବେଗରେ ଦଉଡ଼ି ପାରୁଛି ଏବଂ ଦଉଡ଼ରେ ଜୟଲାଭ କରୁଛି; ମାତ୍ର ଜୟଲାଭ କରିଥିବା ନିଜର ସେହି ଦଉଡ଼କୁ ନେଇ ସିଏ ଆଦୌ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚି ପାରିବନାହିଁ । ଅଥବା ଆଉଜଣେ, ସମୁଦ୍ରକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି, — ସଫଳ ଭାବରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ ଝଡ଼କୁ ନେଇ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚି ପାରିବନାହିଁ । ସେହି ଝଡ଼ଟି ତା'ର ସନ୍ତରଣରେ କେବଳ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ଆଘାତ ଥିଲା ସିନା, ମାତ୍ର ତାହା ଆଉଗୋଟିଏ ଏବଂ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଆଘାତ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିଲା । ଏବଂ, ଫୁଲଟିଏ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବା, ଗୋଟିଏ ଝଡ଼କୁ ସଫଳତା ସହିତ ସାମନା କରିବା ଏବଂ ମନ୍ଦିରଟିକୁ ତିଆରି କରିବା, — ଏଗୁଡ଼ିକରୁ ଯେଉଁ ସୁଖ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ଗୋଟିଏ ପୂରା ଫୁଟିଥିବା ଏକ ଫୁଲର ଅଧିକାରୀ ହେବା, ଗୋଟିଏ ଝଡ଼କୁ ସଫଳ ଭାବରେ ଅତିକ୍ରମ କରିଥିବାର ସ୍ମୃତି ଅଥବା ନିର୍ମିତ ହୋଇ ସାରିଥିବା ମନ୍ଦିରର ଅଧିକାରୀ ହେବା ଜନିତ ଆନନ୍ଦଠାରୁ ଏକାବେଳେକେ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ହିଁ ହେବ । ଯାହାପ୍ରତି ତୁମର ଏକ ଘୃଣା ଜାତ ହୋଇ ଆସିଲାଣି, ସେଥିରୁ ସୁଖ ପାଇବାର ଆଶା କେବଳ ବ୍ୟର୍ଥ ହିଁ ହୋଇଯିବ । ସ୍ଥବିରମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦରୁ ସୁଖଲାଭ କରିବାକୁ ଆଶା କରୁଥିବା ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧାର ଦଶା ତାହାହିଁ ହୋଇଥାଏ । ତଥାପି, ଜଣେ ସ୍ଥବିରର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥିତିକୁ ହାସଲ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧା ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛି ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଯଦି, ଯେତେବେଳେ ଶାନ୍ତି

ହୋଇଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସ୍ଥବିର ପାଲଟିଗଲେ ତା'ର ହତୋତ୍ସାହିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବାଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ। କାରଣ, ଯାବତୀୟ ସିଦ୍ଧି ସର୍ବଦା ଆମ ବାସନାଟିର ଆଗେ ଆଗେ ପଳାଇ ଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ବୋଲି ଜଣେ ପ୍ରତାରକ ଭଳି ତୁମ ପାଖରେ ରୋଦନ କରି କହିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ କେବଳ ମିଛ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ। ଏକ ବାସନାର କାମ୍ୟ ବସ୍ତୁଟି ବିଷୟରେ ତା'ର ତୁଚ୍ଛା ଭୁଲ ଧାରଣାମାନ ରହିଥାଏ। ତୁମେ କହୁଥାଅ ଯେ, ତୁମେ ଶାଶ୍ୱତ କାଳଲାଗି ଯାହା ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ, ତାହା ଶାଶ୍ୱତ କାଳଲାଗି ତୁମ ପହୁଞ୍ଚର ବାହାରେ ହିଁ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଥାଏ। କିନ୍ତୁ, ଯଦି ଗୋଟିଏ ଗଛ ଅନୁଶୋଚନା କରି "ଆହା, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଫୁଲକୁ ଆକୃତି ଦେଇ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିଥିଲି। କିନ୍ତୁ ତାହା ଗୋଟିଏ ବୀଜରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା, ଏବଂ ବୀଜଟି ପୁନର୍ବାର ଗୋଟିଏ ଗଛ ହେବ ଓ ସେହି ଗଛ ପୁଣି ଫୁଲଟିଏ ବି ଫୁଟାଇବ" ବୋଲି କହେ, ତେବେ ଏହା ସେହିଭଳି କଥାଟିଏ ହେବ। ଏଣୁ, ତୁମେ ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଫଳ ଭାବରେ ଝଡ଼ର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରିଛ, ଝଡ଼ ଶାନ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି; ମାତ୍ର ସେହି ଶାନ୍ତିର ଗର୍ଭରେ ପୁନର୍ବାର ଆଉ ଏକ ଝଡ଼ର ସନ୍ଦେଶ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି। ତେଣୁ ତୁମକୁ ମୁଁ କହିବି : ତୁମକୁ ଏହି ସମ୍ଭୂତିର ପ୍ରକ୍ରିୟାରୁ ମୁକ୍ତି ଦେଇ ପାରିବାକୁ କୌଣସି ଦିବ୍ୟ କରୁଣା ଆଦୌ କେଉଁଠିହେଲେ ନାହିଁ। ତୁମେ ଯେଉଁପରି ଅଛ, ସର୍ବଦା ସେହିପରି ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ, ନା ? ହଁ, ମାତ୍ର ତୁମେ କେବଳ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର କାଳଟିର ଅଧୀନ ହୋଇ ହିଁ ଯାହାକିଛି ହୋଇ ପାରିବ। ତୁମ ସମ୍ଭୂତିର ମନ୍ଥର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲେ ହିଁ ପରମେଶ୍ୱର ତୁମକୁ ତାଙ୍କର ଭଣ୍ଡାର ମଧ୍ୟକୁ ଏକତ୍ର କରି ନେଇଯିବେ। ତୁମେ ସେତେବେଳେ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ସାରିଥିବ। ହଁ, ସ୍ମରଣ ରହିବା ଉଚିତ, ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ଥର ପ୍ରକ୍ରିୟାର ମଧ୍ୟଦେଇ ହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ।

ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସବୁଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଯାଆନ୍ତି, କାରଣ ସେମାନେ ଅର୍ଜନ କରିବେ ଓ ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିବେ ବୋଲି ଭାବିଥାନ୍ତି ଏବଂ, ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥିବା ଧନକୁ ଅତି ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ଏକୁଟିଆ ଭୋଗ କରି ମୋଟା ହେବେ ବୋଲି ବାଟରେ ଅଟକି ଯାଇଥାନ୍ତି। କାରଣ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭଣ୍ଡାରରେ ସାଇତି ରଖିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ। ଏହି କଥାଟିକୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି; କାରଣ, ଏତେ ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲି, ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମୂର୍ତ୍ତିରୂପେ ଗଢ଼ି ହୋଇ ଆସୁଥିବା ନାରୀମାନଙ୍କର ଦେହ କୌଣସି ଏକ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ତିଆରି ହୋଇଛି, ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ବିରଳ ତୈଳର ବିଲେପନ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଶୋଭାଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି ଓ ମୋ'ର ପହଞ୍ଚ ଭିତରେ ମୋ'

ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଉତ୍ତେଜନାରୁ ପ୍ରସୂତ ଏହିସବୁ ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ କଳ୍ପନାକୁ ମୁଁ ପ୍ରେମ ବୋଲି କହୁଥିଲି ଏବଂ, ମୋ'ର ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେ, ମୋ' ହୃଦୟକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିଥିବା ରମଣୀଟିକୁ ସ୍ୱବଶ କରି ଆଣିବାରେ ବିଫଳ ହେଲେ ମୁଁ ଆଉ ମୋଟେ ବଞ୍ଚି ପାରିବିନାହିଁ ।

ବିବାହନିର୍ବନ୍ଧର ସେହି ଉତ୍ସବଟିକୁ ପାଳନ କରିବାପାଇଁ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା । ଏବଂ ମୋର ସମଗ୍ର ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ତାହା ଏକ ମହାନ୍ ଅବସରରୂପେ ପ୍ରୀତିଜ୍ଞାପନର ବହୁ ରଙ୍ଗ ତଥା ପ୍ରଭାମୟତାରେ ଝଲମଲ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ମାର୍ଗଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଝୁଡ଼ି ଝୁଡ଼ି ଫୁଲ ବିଛାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା, ପବନରେ ଅତରମାନ ସିଞ୍ଚି ଦିଆଗଲା ଏବଂ ଲୋକମାନେ ନିଜର ରକ୍ତ, ଲୁହ ଓ ସ୍ୱେଦ ଦେଇ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ହୀରାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଗ୍ନି ମଧ୍ୟରେ ପକାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ବହୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଶ୍ରମ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଶଗଡ଼ ଶଗଡ଼ ଫୁଲରୁ ଯେପରି ବିନ୍ଦୁଏ ଅତର ବା ବାସନା ତିଆରି କରାଯାଏ, ଏହା ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ହେଲା । ଏବଂ, ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧ-ଅସଚେତ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସତେଅବା ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରେମବନ୍ଧନର ସେହି ଉଲ୍ଲାସ ମଧ୍ୟକୁ ଝାସ ଦେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ।

ଏବଂ, ସେହି ସମୟରେ ମୋ' ଛାତ ଉପରୁ ମୁଁ ତାକୁ ନିଜେ ଦେଖି ପାରିଥିଲି; କୋମଳାଙ୍ଗୀ ବାଳିକାଟି, ମୃଦୁ ପବନ ତା' ଚାରିପାଖର ଓଢ଼ଣାଟିକୁ ଉଡ଼ାଇ ଉଡ଼ାଇ ନେଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ମୁଁ ତା' ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ କଲି, — ମୁଁ, — ପୁରୁଷ, ଜଣେ ବିଜେତା ଯିଏକି ଯୁଦ୍ଧ ଅନ୍ତେ ନିଜ ପ୍ରାପ୍ୟ ଉପହାରଟିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ, ମୁଁ ନିଜ ସମ୍ମୁଖରେ ହିଁ ତାକୁ ଅବଲୋକନ କରୁଥିଲି; ମୋତେ ହୋଇ ପାରିବାର ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିରେ ଅବଶ୍ୟ ସୋପାନ ଆରୋହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ବି ଜାଣୁଥିଲି ।....

ଧୀର ଗୁଣୁଗୁଣୁ ସ୍ୱରରେ ମୁଁ କହିଥିଲି : ''ମୋ' କପୋତପକ୍ଷୀଟି, ମୋ'ର କୁନି ମମତାମୟୀ ଚଢ଼େଇଟି, କୋମଳ ପାଦ ଥିବା ମୋ'ର କୁରଙ୍ଗିନୀଟି !'' ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ଯେ ଏହି କେତୋଟି କୋମଳ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରି ମୁଁ ସେହି ରହସ୍ୟମୟୀଟିକୁ ସତକୁ ସତ ବୁଝି ପାରିଲି । ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ପଡ଼ି ବରଫ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା ପରି ସିଏ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପଲକରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ମୋ' ସମ୍ମୁଖରୁ ଅପସରି ଗଲା - ମୋ' ଦୀର୍ଘ ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ସେହି ଉପହାରଟି ଅପସରି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ''ତୁ କେଉଁଠାରେ ଅଛୁ '' ବୋଲି ମୁଁ ରୋଦନ କରି ଉଠିଲି । କାରଣ, ସିଏ ମୋ' ନୟନପଟରୁ ଅପସରି ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ''ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକଟି ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଛି ?'' - ମୁଁ ସତେଯେପରି

କୌଣସି ଭୂମିତଳେ ରହିଥିବା ଗୃହରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲି । ଏବଂ, ତେଣେ ପ୍ରେମବନ୍ଧନର ବିଜୟ ଘୋଷଣା କରି ବଡ଼ ଉଲ୍ଲାସରେ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ୱଳନ କରି ଉତ୍ସବମାନ ପାଳିତ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଆପଣାର କ୍ଳିଷ୍ଟ ଉଷରଭୂମିଟି ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସ୍ୱସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ନଗ୍ନତାକୁ ବହନ କରି ସେଠାରୁ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ରମଣୀଟିକୁ ଅନାଇ ରହିଥିଲି । "ମୁଁ ଭୁଲ୍ ଦିଗଟିରେ ହିଁ ପଳାଇ ଆସିଲି" ବୋଲି ଅନୁଶୋଚନା କରୁଥିଲା । "ମୁଁ ଭୁଲ ଖଣିଗର୍ଭଟିକୁ ଖୋଳିବାରେ ଲାଗିଥିଲି । ସିଏ ତ କେଡ଼େ ବେଗରେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା, ମାତ୍ର ତାକୁ ମୁଁ ଶିକାରୀ ପରି ତୀର ମାରି ତଳେ ପକାଇଦେଲି ଓ ତାକୁ ଯାଇ ଧରି ପକାଇଲି । ଏବଂ ପରିଣାମ କେବଳ ଏତିକି ହେଲା ଯେ, ଥରେ ଧରା ହୋଇଯିବା ପରେ ତା'ର ଅସ୍ତିତ୍ୱଟି ହିଁ ଉଭେଇ ଚାଲିଗଲା ।" ଏବଂ, ତା'ପରେ ମୁଁ ନିଜର ଭୁଲଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିପାରିଲି । ପଶ୍ଚାତରେ ଅନୁଧାବନ ଏବଂ ତୀର ମାରି ତଳେ ପକାଇଦେବା, —ସତେଅବା ତାହାରି ହିଁ ଆଦୌ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଥିଲା । କୌଣସି କୂପଝରର ସଂଗୀତକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ନିଜ ମାଠିଆଟିକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଜଳ ଆଣିଲା ଏବଂ ନିଜ ଘରର ଥାକ ଉପରେ ଆଣି ରଖିଦେଲା, - ମୁଁ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ନିର୍ବୋଧର କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କରିଥିଲି ।

ମାତ୍ର, ଯଦି ତାକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ମନ ନକରେ, ତେବେ ତାକୁ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ମନ୍ଦିର ଭଳି ଗଢ଼ି ଥୋଇ ଦେଇପାରେ; ମୁଁ ତାକୁ ଆଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ନିର୍ମାଣ କରିଥାଏ ଏବଂ ତାହାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାନ୍ତର ତଥା ଅରଣ୍ୟରାଜି ସମାବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ତେବେ, ମୁଁ ସେତେବେଳେ ତା'ର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ଲଂଘିଯାଇ ତାକୁ ଭଲ ପାଇପାରେ ଏବଂ ତା' ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ପ୍ରଶସ୍ତିଗାନ କରି ସ୍ତୋତ୍ରମାନ ବି ରଚନା କରିପାରେ । ତା'ପରେ, ତା'ର ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ବୁଜିହୋଇ ଆସିବ — ପୃଥିବୀର ସେହି ଆଖିପତା ଗୁଡ଼ିକ —ଏବଂ, ମୁଁ ତାକୁ ସତେଅବା ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ସହର ପରି ନିଜର ବାହୁପାଶ ମଧ୍ୟରେ ଧରି ରଖିପାରିବି । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୋ'ର ଆରୋହଣ-ପଥରେ ସିଏ କେବଳ ଅଧିକ ଗୋଟିଏ ସୋପାନ ହୋଇ ରହିଥିବ । କେବଳ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ଯିବାପାଇଁ, ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ତା'ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା; କାହାର ଜାଲରେ ପଡ଼ି ଅଧିକୃତ ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ଆଦୌ ନୁହେଁ ।

ଏବଂ ହାୟ, ତାହାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ, ସମଗ୍ର ରାଜପ୍ରାସାଦଟିର ଆଖିରୁ ଲୋତକ ବହି ଆସିଲା, ସହରବାସୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ମସ୍ତକ ଉପରେ ପାଉଁଶ ନେଇ ଜମା କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, —କାରଣ ମୁଁ ସିଧା ଏକ ହଜାର ଲୋକଙ୍କୁ ରୁଣ୍ଡ କରାଇ ଆଣିଲି ଏବଂ, ବୃହତ୍ ତୋରଣପଥ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ମରୁଭୂମି ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲି, —ମୋ'ର ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ତୀବ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା !

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସୀମାଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝି ପାରୁଥିଲି । ବସ୍ତୁତଃ ଏହି ସୀମାଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱୟଂ ମୋ' ପାଖରେ ନିଜକୁ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ; — କାରଣ, ଯାହାକିଛି ଭିତରେ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର ଏକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥାଏ, ମୁଁ କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ଭଲ ପାଇପାରେ । ଯିଏ ପ୍ରତିରୋଧ ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱର ପ୍ରମାଣ ଦେଇପାରେ, ଯିଏ ନିଜ ଭିତରେ ସ୍ଥିର ଓ ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଆପଣାକୁ ପକ୍କା କରି ରଖିଥାଏ, ଯେତେ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ସହ୍ୟ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯାହାର ଓଠମାନେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠନ୍ତିନାହିଁ, ଯିଏ ସମାନ ଭାବରେ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଏବଂ ପ୍ରେମ ଉଭୟର ପ୍ରତିରୋଧ କରି ପାରିଛି, ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ଭଲ ପାଏ । ଯିଏ ବାଛି ନେଇପାରେ ଓ ଭଲ ନପାଇବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ୟାୟ ଆଚରଣ କରିପାରେ, —ଏବଂ, ଛାତ ଉପରର ସେହି ନାରୀ, ଯିଏକି ଏକ ଦୃଢ଼ ଦୁର୍ଗ ପରି ଅଭେଦ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ମୁଁ ସେହିମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଏ ।

କାରଣ, ମୁଁ ସୌଜନ୍ୟକୁ ଘୃଣା କରେ । ଯିଏ କେବେହେଲେ 'ନାହିଁ' ବୋଲି କହୁନଥାଏ, ସିଏ ଆଦୌ ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ । ସିଏ ହେଉଛି କେବଳ ଏକ ଉଇହୁଙ୍କାର ଯୋଗ୍ୟ, —ଭଗବାନ ନିଜପାଇଁ ସେଠାରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ରଖିନାହାନ୍ତି । ଏପରି ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରଭାବଶାଳିତା ନଥାଏ । ଏହି ଚମତ୍କାର ସନ୍ଦେଶଟି ମୋ' ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ହିଁ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା : ସେହି ଅନ୍ୟ ଲୋକଟିର ମୋ'ଠାରୁ ଓ ତୁମଠାରୁ ଅଧିକ ବଳ ଥିଲା, ମୋ'ର ସବୁଯାକ ବନ୍ଦୀଗୃହ-ରକ୍ଷକ, ପ୍ରାଚୀର ଏବଂ ବାଡ଼ଠାରୁ ତା'ର ଅଧିକ ବଳ ରହିଥିଲା । ଏହି କଥାଟି ହିଁ ମୋତେ ବିରକ୍ତ ଓ ବିବ୍ରତ କରି ରଖିଥିବା ସମସ୍ୟାଟିର ପଶ୍ଚାତରେ ନିହିତ ଥିଲା । ସେହି ନାରୀଟିକୁ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ବିବସ୍ତ୍ର ଓ ଉଲଗ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ମୋ'ର ବାହୁପାଶ ମଧ୍ୟକୁ ଧରି ଆଣିଥିଲି, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବା ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ସମସ୍ୟାଟି ପରି ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ସମଧର୍ମୀ ଏକ ସମସ୍ୟା । ମନୁଷ୍ୟର ଏହି ବୃହତ୍ତା, ଏବଂ ତଥାପି ତା'ର କ୍ଷୁଦ୍ରତା । କାରଣ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଛି ଯେ ସିଏ ତା' ବିଦ୍ରୋହଜନିତ ଅହଙ୍କାରକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ ବୃହତ୍ ନୁହେଁ, ତା' ବିଶ୍ୱାସର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ବୃହତ୍ତା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି ।

- ୩୦ -

ମୋତେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଦର୍ଶାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ଯେ, ଯଦି କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗ ନିମନ୍ତେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ନଥାଏ, ପ୍ରଲୋଭନର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ଏବଂ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଚିତ୍ତରେ ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ନଥାଏ, ତେବେ ତାହା ବିଷୟରେ

କଦାପି କାହାରି କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ବି ଜନ୍ମିବନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ଯଦି ପଲଟା ଭିତରେ ପଶିଯାଇ ଏବଂ ପଲଟା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସିଏ ତାହାରି ଆଇନ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଦିଏ, ତେବେ ମଧ୍ୟ ତା' ବିଷୟରେ କେହି କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବନାହିଁ । ବଣରେ ରହୁଥିବା ବାଘ୍, ଏକୁଟିଆ ବାସ କରୁଥିବା ହାତୀ ଏବଂ ନିଜ ପର୍ବତଶିଖରଟିକୁ ଆବାସ କରି ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି, —ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ନିର୍ବାଚିତ ଶୈଳୀର ଜୀବନଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ଏବଂ ଯୂଥ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିଭଳି ନୀରବରେ ବାସ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋଟେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି କରିବନାହିଁ ଏବଂ, ଏକୁଟିଆଟି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ନିଜର ଉଚ୍ଚତାଟି ଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ବାରିହୋଇ ପଡୁଥିବା ସେଡ଼ାର୍ ଗଛ ଭଳି ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ଘୃଣା କରୁଥିବାରୁ ଯୂଥ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ସରହଦଟି ମଧ୍ୟରୁ ନିକାଳି ବାହାର ବି କରି ଦେବନାହିଁ ।

କୌଣସି ଉନ୍ମାସିକ ବ୍ୟସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ନିଜର ନ୍ୟାୟବାକ୍ୟ ତଥା ନିର୍ମଳ ସଂଜ୍ଞାଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖାଇଦେଇ ପାରିବ ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଉପମାଟିଏ ଖୋଜି ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସାନପିଲାର କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ, ଯିଏ କି ହାତରେ କୋଡ଼ି ଆଉ ବାଲ୍ଟି ଧରି ଆଟ୍‌ଲାସ୍ ପର୍ବତର ପାଦଦେଶରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଯାଏ ଓ ପର୍ବତଟିକୁ ସେଠାରୁ ତାଡ଼ି ନେଇ ଆଉଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ରୋପଣ କରିଦେବ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରିଥାଏ । ମଣିଷ ହେଉଛି ସେଇଆ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା; ତାକୁ ଯାହାଗୋଟାଏ କରି ଦେଖାଇ ଦେଇହେବ, ସିଏ ଆଦୌ ତାହା ନୁହେଁ, ଏକଥା ନିଶ୍ଚିତ ସତ୍ୟ ଯେ, ଯାହା ନିହିତ ହୋଇ ଅଛି, ତାହାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ହେଉଛି ଯାବତୀୟ ସଚେତନତାର ପ୍ରକୃତ ଲକ୍ଷ୍ୟ; ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ହେଉଛି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧୀର ପ୍ରକ୍ରିୟା, —ଏକ ଦୁଃସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ, ଆମେ ଯାହାକିଛିକୁ ଶବ୍ଦଦେଇ କହି ପାରୁନାହିଁ, ସେହି କାରଣରୁ ଯେ ତାହାର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ, ଏଭଳି ଅନୁମାନଟିଏ କରି ପକାଇବା ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଭୁଲ୍ କଥା । ଏକ ସଦୃଶ ପ୍ରମାଣ ସାହାଯ୍ୟରେ କହିବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ବୁଝିବା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଯେତିକି ଶିକ୍ଷା କରି ପାରିଛି, ସେହି ଅନୁସାରେ, ମନୁଷ୍ୟର ଖୁବ୍ କମ୍ ଅଂଶକୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ବୁଝିଛି । ତଥାପି, କୌଣସି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ମୁଁ ଯାହାକୁ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲି, ତାହାର ଆଗ ଦିନ ମଧ୍ୟ ସେହିଟିର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଅବଶ୍ୟ ଥିଲା । ତେଣୁ, ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଯାହାକିଛି ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜି ପାଉନାହିଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ବିଚାରର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ଭାବିବା ପ୍ରକୃତରେ ନିର୍ବୋଧତା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରିବ ? ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରିବିନାହିଁ, ମୁଁ ସେହିଟିକୁ କେବଳ ସୂଚିତ ହିଁ କରିପାରିବି । ମାତ୍ର, ସୂଚିତ କରିଦେଲି ବୋଲି ଯେ ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ବୁଝି ବି ପାରୁଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ କଦାପି ଦାବୀ କରି

ହେବନାହିଁ । ଯିଏ ପର୍ବତ କ'ଣ ବୋଲି ଆଗରୁ ଜାଣିଛି, କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ସୂଚିତ କରିଦେଇ ପାରିବି । ମାତ୍ର, ଯଦି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପର୍ବତ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣିନଥିବ, ତେବେ ମୁଁ ପର୍ବତକୁ କିପରି ତା'ଲାଗି ବୋଧ କରାଇ ଆଣିପାରିବି ? ପର୍ବତର ପ୍ରସ୍ତରମୟ ବିସ୍ତାର, ହିମପୂର୍ଣ୍ଣ ତୀଖ ଗଡ଼ାଣିଗୁଡ଼ିକ, ଲାଭେଣ୍ଡର ଗଛରେ ପୂରି ରହିଥିବା ତା'ର ଢ଼ାଲୁ ଅଞ୍ଚଳଟି ଏବଂ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଖୁଣ୍ଟ ପରି ଭେଦି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଶୃଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ, —ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ବୁଝାଇଦେଇ ପାରିବି ? ଏବଂ, ମୋ' ବୁଝିବା ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତକୁ କୌଣସି ପୁରାତନ ଭଗ୍ନ ଦୁର୍ଗ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, —ଏପରି ଏକ କାଣ୍ଡାରିହୀନ ଜାହାଜ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହି ହେବନାହିଁ, ଯାହାକୁ ତା'ର ଲଙ୍ଗର ପକାଇଥିବା ଜାଗାରୁ ଫିଟାଇ ଆଣି ଯୋଉଠି ମନ ସେଠି ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ପର୍ବତ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥିବୀ, ତା'ର ନିଜସ୍ୱ ଏକ ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ କ୍ଷେତ୍ରର ବିଧାନ ରହିଛି, —ନିଜସ୍ୱ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅବିକ୍ଷୁବ୍ଧତା ରହିଛି, ଯାହାକୁ କି କକ୍ଷରେ ଗତି କରୁଥିବା ତାରାଗଣଙ୍କର ନିଃଶବ୍ଦତା ଠାରୁ ତଥାପି ଆହୁରି ଅଧିକ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡିତ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରୋଧୋକ୍ତିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲି । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ନାନାଭାବେ ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଓ ବିଧାନଗୁଡ଼ିକୁ ମାନୁଥିବା ମଣିଷକୁ ଦେଖୁଥିଲି; ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆଉ ଏକଭଳି ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲି, ଯାହାକୁ କି କଦାପି ପୋଷ ମନାଇ ହୁଏନାହିଁ, ଯିଏ ନିରନ୍ତର ନିଜର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟରେ ହିଁ ଆପଣାକୁ ଜ୍ଞାତ କରାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମୁଁ ଏହି ଦୁଇ ଭଳି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଏକାଧାରରେ ଦେଖି ଅବାକ୍ ହୋଇ ଯାଉଥିଲି, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ନକରି ରହି ପାରୁନଥିଲି । ସମସ୍ୟାଟିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝି ପାରୁଥିଲି, ଅବଶ୍ୟ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରୁନଥିଲି । ଏକ କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମୋ'ଠାରୁ ମାତ୍ର ଇସାରାଟିଏ ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି । ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମୋ'ର ସେମାନଙ୍କଠାରେ ରହିଥିବା ବିଶ୍ୱାସ ଉତ୍ସାହଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରି ରଖିଥାଏ ମାତ୍ର, ସେମାନେ ଏତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆଦେଶପାଳନ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଉପରେ ହିଁ ଚିଡ଼ାଇଦେବା ଭଳି କେତେକଥା କହି ପାରୁଥାଏ ତଥା ପିଲାଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଲାପରି ଗାଳି ମଧ୍ୟ ଦେଇପାରେ । ଏବଂ, ଠିକ୍ ଲୋକମାନେ ହିଁ, ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବୃହତ୍ ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟର ଡାକରା ଆସେ ଓ ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଶତ୍ରୁର ବିରୋଧ କରୁଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତ ସେମାନେ ପୋଖତ ଘୋଡ଼ାପରି ଆଚରଣ କରନ୍ତି, ମୃତ୍ୟୁର ସାମନାସାମନି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଈଶ୍ୱରତୁଲ୍ୟ କୋପ ଏବଂ ସାହସର ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି ।

ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ହେଉଛି ସେହି ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିର ହିଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଭାବ । ଯାହାକୁ ଆମେ ଦୁର୍ଦମନୀୟତାର ଏକ ମୂଳଭୂତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବୋଲି କହି ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ (ଠିକ୍ ସେହି ନାରୀଟି ପରି, ଯାହାକୁ ମୁଁ ନିଜର ବଶ କରି ପାରିନଥିଲି ଏବଂ, ମୋ'ର ବାହୁଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯିଏ ହୁଏତ ମହାସମୁଦ୍ରର ବକ୍ଷରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ପରି ମୋ' ଠାରୁ ବହୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା), ଆଦୌ କୌଣସି ଛଳକପଟ ଅଥବା ସାଲିଶ୍ କରୁନଥିବା ଅଥବା ଲୋଭ, କ୍ଳାନ୍ତି ବା ଆନୁଗତ୍ୟ-ପ୍ରକାଶ ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ବଶ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ କିମ୍ବା ନିଜ ତରଫରୁ ଏତେ ଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ରାଜୀ ହୁଏନାହିଁ, ମୁଁ ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ ସିଂହ ବୋଲି କହିଥାଏ, ଯାହାକୁ ଦୁଇଟା ଚକିର ମଝିରେ ରଖି ଚାପିଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଯାହାର ଗୁପ୍ତ ମତଲବ ବିଷୟରେ ବିନ୍ଦୁଏ ତୈଳପରିମାଣର କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଦାୟ କରି ହୁଏନାହିଁ । କାରଣ, ସିଏ ଗୋଟିଏ ଅଲିଭ୍ କୋଳିର ମଞ୍ଜି ଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଟାଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଖଣ୍ଡେ ହୀରା ଭଳି ଶକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ହୃଦୟବିଶିଷ୍ଟ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି କୌଣସି ପଲ ଅଥବା ଉତ୍ପୀଡ଼ନକାରୀ ଦ୍ୱାରା ବଶ ହୋଇ ରହିଯାଉ ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ଇଚ୍ଛା କରିବିନାହିଁ । ସର୍ବଦା ଏହି କିସମର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ବି ମୁଁ ଆଉଗୋଟିଏ ପାଖ ରହିଥିବାର ଠାବ କରି ପାରିଛି । ସିଏ ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାଏ, ଅନ୍ୟକୁ ସମ୍ମାନ ଦିଏ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ ତଥା ଆତ୍ମତ୍ୟାଗର ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କାରଣ, ସିଏ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚମନା ସମୂହ ବା ଜାତିର ଜଣେ ପ୍ରଜ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନ ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ରହିଥାଏ ଓ ତାହାର ଯାବତୀୟ ଗୁଣର ଜଣେ ବାହକ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ମୁଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଏକଦା 'ମୁକ୍ତ' ବୋଲି କହିଥିଲି, ଯେଉଁମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିଜେ ହିଁ ନିଜର ସକଳ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ଏକାକୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, - ସେମାନଙ୍କୁ ଆମେ ସେହି ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକ ସଦୃଶ ଭାବିବା, ଯେଉଁମାନେ କି କାଣ୍ଡାରିର ବୋଲକୁ ଆଦୌ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ସର୍ବଦା ଯାବତୀୟ ସ୍ରୋତର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରତିରୋଧ ବୋଲି ଯାହାକିଛି କରନ୍ତି, ତାହାକୁ ବରଂ କେତୋଟି ବୃଥା ଖିଆଲ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ, ସେହି ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ, — ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଅସଲ ଉପାଦାନଟି ନିଷ୍କାଶିତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭାବରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଜଗତ ହିଁ ନଥାଏ, ସେମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରୁଥିବା ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ମାଲିକ ଅଥବା ନେତାରୂପେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଲୋକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ମନୁଷ୍ୟପଣକୁ କାଢ଼ି ନେବାକୁ କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ଧ ଏବଂ ଆଜ୍ଞାପାଳନକାରୀ

ପିମ୍ପୁଡ଼ିମାନଙ୍କର ସ୍ତରକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ଆଣିବାକୁ କଦାପି ଇଚ୍ଛା କରିବିନାହିଁ । ମୁଁ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ କରିଛି ଯେ, ମୋ'ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ମୁଁ ପ୍ରଭୂତ ପରିମାଣରେ ବେଗବାନ୍ କରିଦେଇ ପାରିବି । ମୋ'ର ତାହାହିଁ କରିବା ଉଚିତ । ଏବଂ, ଅନୁରୂପ ଭାବରେ, ମୁଁ ଏକଥା ବି ଉପଲବ୍ଧି କରିଛି ଯେ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ କାହାର ଆଜ୍ଞାକୁ ପାଳନ କରୁଥିଲେ, ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କାମରେ ଆସୁଥିଲେ ବା ମୋ'ର ଉପାସନା-ମନ୍ଦିରରେ ଭକ୍ତିପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ ତାହାକୁ କଦାପି ଜଣେ ଦୁର୍ବଳଚିତ୍ତ କିମ୍ବା ଅର୍ଦ୍ଧପକ୍ୱ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକ ଲକ୍ଷଣ ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ । ବରଂ, ଏହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସୀମାମାନଙ୍କରେ ଏକ ମଜବୁତ ପ୍ରାଚୀର ପରି ମୋ'ର ବହୁତ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିପାରିବ ।

ତେଣୁ, ରକ୍ଷାପ୍ରାଚୀର ଗୁଡ଼ିକ ତଳେ ଅଟକ ହୋଇ ରହି ଯାଇଥିବା ସେହି ଲୋକଟି, — ମୋ'ର ପ୍ରହରୀମାନେ ଯାହା ଉପରେ ପହରା ଦେଉଥିଲେ, ତାକୁ ମୁଁ କ୍ରୁଶବିଦ୍ଧ କରିବାର ଆଦେଶ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଯିଏ ତଥାପି ସେଠାରୁ କଦାପି ଚାଲି ଯିବନାହିଁ, ମୋ'ର ଯାବତୀୟ ସନ୍ତାପନ ତା' ହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଏକାଠି କରିଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଯିଏ ତଥାପି ଅବଜ୍ଞାର ହସ ହସିବାରେ ଲାଗିଥିବ, — ଯଦି ମୁଁ ତାକୁ ଗୋଟାଏ ମହାଉଦାସୀନ ପଶୁ ବୋଲି ଭାବିବି, ତେବେ ତାହା ଏକ ଭୁଲ ମନ୍ତବ୍ୟ ହେବ । ତା' ବଳଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ମୋ' ଧର୍ମରୁ ଭିନ୍ନ ଆଉଏକ ଧର୍ମରୁ ଲାଭ କରୁଛି । ସିଏ ଆଉଏକ ଦିଗରୁ ସବୁକିଛିର ବିଚାର କରୁଛି । ସିଏ ତା' ନିଜ ଘରେ ଉପବେଶନ କରିଥିବାର ମୁଁ ବେଶ୍ କଳ୍ପନା କରିପାରୁଛି, ତା'ର ଦୁଇ ହାତକୁ ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁ ଉପରେ ରଖିଛି ଏବଂ ନିଜ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ବେଶ୍ ଆମୋଦିତ ହେଲାପରି ହସୁଛି । ହଁ, ମୋ' ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ବନ୍ଦିନୀ କରି ରଖିଥିବା ମହିଳାଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହିକଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ସେହି ଆବଦ୍ଧ ପିଞ୍ଜରାର ସ୍ଥାନସୀମାଟି ମଧ୍ୟରେ ସିଏ ପଦଚାରଣା କରି ଆସୁଛି ଓ ଚାଲିଯାଉଛି, ତାକୁ ଧରି ହେଉନାହିଁ କିମ୍ବା ଅଧିକାର ବି କରି ହେଉନାହିଁ । ତା'ଠାରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ମୁହଁ ଖୋଲି ଆଦୌ କହୁନାହିଁ । ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀ, ଅନ୍ୟ ସମୂହର ଜଣେ ସଦସ୍ୟ । ତା' ଭିତରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ନିଆଁ ଜଳୁଛି, — ସିଏ ତା' ନିଜର ଧର୍ମପ୍ରତି ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏକ ଦୀକ୍ଷାନ୍ତର ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ କଦାପି ତା' ହୃଦୟଯାଏ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବିନାହିଁ ।

ଯେଉଁମାନେ ନିଜେ କିଛି **ହୋଇନାହାନ୍ତି**, ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନେ ଯାହା ହେବାର କଥା ତାହା ହେଉନାହାନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଘୃଣା କରେ; ସେହି ଅଯୋଗ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନେ, ଯେଉଁମାନେ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ ବୋଲି କହି ଭାରି ପ୍ରଦର୍ଶାଇ ହୁଅନ୍ତି, କାରଣ ସେମାନେ ପରିଚ୍ଛଦ ବଦଳାଇ ସ୍ୱପକ୍ଷ ଓ ସ୍ୱଧର୍ମକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱାଧୀନ

ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି (ସେମାନେ ତ ସ୍ୱୟଂ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଧାନ ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଥାନ୍ତି, ତେଣୁ କିପରି ବା ନିଜ ବିଶ୍ୱାସଘାତିତାକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରନ୍ତେ !)। ଏଣୁ, ସେମାନେ ଠକିବା ପାଇଁ, ବର୍ଜନ କରି ଚାଲିଯିବା ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି। ମାତ୍ର, କୌଣସି କାଳବିଳମ୍ୱ ନକରି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବଦଳାଇ ଦେଇଥାଏ; — ଯେତେବେଳେ କ୍ଷୁଧା ସେମାନଙ୍କୁ ତାଡ଼ନା ଦିଏ, ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଭୋଜନକୁଣ୍ଡଟି ଆଡ଼କୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଦେଇଥାଏ।

ବିବାହୋତ୍ସବର ରାତ୍ରିଟିରେ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ଘଟିଥିଲା। ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡର ଆଦେଶ ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ହେଲା। ସେଥିରୁ ମୁଁ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଏତିକି ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲି : ମନୁଷ୍ୟମାନେ କୌଣସି ଜାହାଜର ମାସ୍ତୁଲଖମ୍ୱ ପରି ଅବଶ୍ୟ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଏବଂ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ହେବେ। ତୁମର ମୂଳ ଆକୃତିଟି ଯେପରି କଦାପି ଆଉ କ'ଣ ହୋଇ ଯିବନାହିଁ; ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍‌ବୃକ୍ଷ ସଦୃଶ, ତୁମେ ବାହାରୁ ଯାହାକିଛି ଆହରଣ କରୁଥିବ, ତାହାକୁ ନିଜର ଉପାଦାନରେ ଅବଶ୍ୟ ବଦଳାଇ ଦେଇ ପାରୁଥିବ। ମୁଁ ହେଉଛି ଅସଲ ଛାଞ୍ଚଟି, ମୁଁ ହେଉଛି ମୂଳଭୂତ ଗଠନ ଏବଂ ସେହି ସର୍ଜନାତ୍ମକ ଶକ୍ତି, ଯାହାକି ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ସତ୍ତା ପ୍ରଦାନ କରିଛି। ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ଆଉଗୋଟିଏର ନୁହେଁ, ନିଜର ଶାଖାଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି କରୁଥିବା ସେହି ବିଶାଳ ବୃକ୍ଷଟି ପରି, — ଅନ୍ୟ ଆଉଗୋଟିକର ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ନିଜର ପତ୍ର ଓ ପିଚୁଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି କରୁଥିବା ସେହି ବୃହତ୍ ପାଦପଟି ଭଳି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବା ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିବା, — ଏହା ହେଉଛି ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ।

ମାତ୍ର, ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କଥା ଏବଂ ଇଙ୍ଗିତଗୁଡ଼ାକରେ ଲଟକି ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏକ ବହୁରୂପୀ ପରି ସେହିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ହିଁ ନିଜର ରଙ୍ଗଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, — ନିଜର ହିତକାରୀମାନଙ୍କର ସ୍ତୁତିଗାନ କରୁଥାନ୍ତି, ତାଳି ଦେବାକୁ ଭଲ ପାଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର କେବଳ ଏକ ଅନୁକୃତି ରୂପେ ହିଁ ତିଆରି କରନ୍ତି, ମୁଁ ସେହିମାନଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟ ନକହି ପଲ ବୋଲି କହିଥାଏ। ଏହି ପ୍ରକାରର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଗ ସଦୃଶ ଆପଣାର ଉତ୍ତରାଧିକାରର ଆଦୌ ରକ୍ଷା କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ଏବଂ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚିତିଟିକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ବରଂ, ନିଜର ଦାୟାଦମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ହୋଇ ବଢ଼ିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ ହିଁ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକୃତି ଦେଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ଏବଂ, ଏହି ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ସେମାନେ ସର୍ବତ୍ର ଛତୁ ଫୁଟିଲାପରି କେବଳ ବଂଶବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି।

- ୩୧ -

ମୋ' ଉପଦେଷ୍ଟାମାନେ ଯେତେବେଳେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି ''ଆଦୌ କୌଣସି ଚିନ୍ତାର କାରଣ ନଥିବା ଅବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ'' ବିଷୟରେ କହିଲେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସେନାବାହିନୀଟି କଥା ଭାବିଥିଲି । କାରଣ, ଏକ ଭାରସାମ୍ୟଯୁକ୍ତ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଅବସ୍ଥା କାୟମ୍ ରଖିବାକୁ ଲୋକମାନେ ଯେଉଁ ପ୍ରୟାସଗୁଡ଼ିକ କରିଥାନ୍ତି, ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିଲି । ମାତ୍ର, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ, ଥରେ ଭାରସାମ୍ୟଟି ପକ୍କା ହୋଇଗଲେ, ତା'ପରେ ଆଉ କୌଣସି ଜୀବନ ହିଁ ରହି ପାରେନାହିଁ ।

ତେଣୁ, ମୋତେ ଯୁଦ୍ଧ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା; ଯୁଦ୍ଧ ଶାନ୍ତିପାଇଁ ବାଟ କାଢ଼ି ନେଇଯାଏ । ଶାନ୍ତି ସମୟରେ ବାଲୁକାଭୂମିଟି ବେଶ୍ ଉଷ୍ମ ଏବଂ ବିଶ୍ରାମଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଅମଡ଼ା ବାଲୁକାରାଶି ତଳେ ଜୀଅନ୍ତା ସାପମାନେ ସାଲୁସାଲୁ ହେଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ସୁରକ୍ଷିତ ଓ ଅକ୍ଷତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ସେହି ପିଲାମାନଙ୍କର ଚିତ୍ରଟି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଲା, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଧଳା ଧଳା ଗୋଡ଼ିମୁଣ୍ଡା ନେଇ ଖେଳିବାର ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମହିମାନ୍ୱିତ କରି ଦେଉଥିବାର ଆଗରୁ ଦେଖିଥିଲି । ''ଦେଖ, ଏଠାରେ ଏକ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ମାର୍ଚ୍ଚ୍ କରି ଆଗକୁ ଯାଉଛି, ଏବଂ ସେଠାରେ ପଲେ ଗୋରୁ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି,'' - ପିଲାମାନେ ବାରମ୍ବାର ସେହିଭଳି କଥାମାନ କହିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେହି ବାଟଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ଲୋକମାନେ କେବଳ ଗୋଡ଼ିମୁଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ, କାରଣ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁର ହୃଦୟଭିତରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଠିକ୍ ସେହିଭଳି, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଷାସମୟର ହୃଦୟ ଭିତରୁ ଆପଣାର ପ୍ରାଣଶକ୍ତିକୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ନେଇପାରେ, ଜୀବନଦ୍ୱାରା ଛଳଛଳ ହେଉଥିବା କୌଣସି ପୁଷ୍କରିଣୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲାପରି ଯିଏ ଉଷାକାଳର ସେହି କୁହେଳିଦ୍ୱାରା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିସ୍ତାରଟି ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଦିବସଟିର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଆଲୋକରଶ୍ମି ଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଉଷ୍ମ କରି ଦେଉଥାଏ, ତାହାର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହିଭଳି ଘଟିଥାଏ । ଅଥବା, ଯେତେବେଳେ ପିପାସିତ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟିଏ କୂଅ ପାଖକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଯାଏ, ସେଥିରେ ଲାଗିଥିବା ଜଞ୍ଜିରଟିକୁ ଟାଣି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରଟିକୁ ଏକାବେଳେକେ କୂଅର ପନ୍ଦଯାଏ ଉଠାଇ ନେଇଆସେ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ଅଧିକ ସରଳ ଭାବରେ ସେହି ଅନୁଭୂତିଟିକୁ ଲାଭ କରିଥାଏ । ଉଛୁଳି ବାହାରି ପଡୁଥିବା ଜଳବିନ୍ଦୁଗୁଡ଼ିକର ମଧୁର ଗୀତଛନ୍ଦରେ ତା' କାନମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ, ତା'ର ଜଳତୃଷା ତା'ର ଅଗ୍ରସର ହେବାରେ, ତା' ବାହୁ ତଥା ଆଖିଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ଅର୍ଥ ଆଣି ଭରିଦିଏ; କାରଣ, ନିଜର କୂଅଟି ଆଡ଼କୁ ପିପାସିତ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଏହି ଅଗ୍ରସର ହେବା

ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ କବିତା ପରି କାମ ଦେଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟ ଏପରି ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ଶୋଷ ଲାଗିଲେ ନିଜର ଚାକରକୁ ଡାକନ୍ତି; ଚାକର ଆସି ପାନୀୟ ଜଳପାତ୍ରଟିକୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧର ଭିତରକୁ ଟେକି ଧରେ ଏବଂ ସେମାନେ ଆଉ କୂଅରେ ଥିବା ପାଣିଝରଟିର କୌଣସି ସଂଗୀତ ଶୁଣି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର "ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ପରିବେଶ" ଗୁଡ଼ିକ ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି; ଏବଂ, ଦୁଃଖ ସହିବାରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନଥିବାରୁ, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆନନ୍ଦଟି ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ରଖିଥାଏ ।

ଠିକ୍ ଏହିଭଳି ଭାବରେ ମୁଁ ସେଇ ଲୋକଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଛି, ଯିଏ ସଂଗୀତକୁ ଶ୍ରବଣ କରେ ସତ, ମାତ୍ର ସଂଗୀତ ତା' ଭିତରକୁ ଭେଦିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । ଏପରି ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଭଳି, ଯାହାର କାନରେ ସଙ୍ଗୀତ ଆସି ବାଜୁଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ଯିଏକି ସିଏ ବସିଥିବା ପାଲିଙ୍କିରୁ ବାହାରି ପାଦରେ ଚାଲି ଯାଇ ତାହାପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥାଏ; ଅଥବା ସେହି ଲୋକଟି ପରି, ଯିଏକି ଚୋପାଟା ପିତା ଲାଗୁଛି ବୋଲି ଫଳଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଘୃଣା କରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ, ଭଲ କରି ଚିନ୍ତା କଲ, ଏପରି ଫଳଟିଏ କେଉଁଠାରେ ଅଛି କି ଯାହାର ଚୋପା ନାହିଁ ? ଯଦି ଉଠାଣି ରାସ୍ତାଟିକୁ ଚଢ଼ି ଶ୍ରମସ୍ୱୀକାର କରି ଉପରକୁ ନଯିବ, ତେବେ ପର୍ବତର ଶିଖର ଉପରୁ ଉପଭୋଗ୍ୟ ପୃଥ୍ୱୀଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ତୁମେ ଆଉ କେଉଁ ଉପାୟରେ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବ ? କାରଣ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ସେହି ଦୃଶ୍ୟବିସ୍ତାରଟିକୁ କ'ଣ କେବଳ ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯିବ; ତାହା ଏପରି ଗୋଟିଏ ସମ୍ପଦ, ଯାହାକୁ କି ହାସଲ କରାଯାଏ ଏବଂ ନିଜସ୍ୱରେ ପରିଣତ କରାଯାଏ । ଯଦି ତୁମେ ନିଜେ ସେହି ଶିଖରଦେଶକୁ ପାଲିଙ୍କିରେ ବୁହାହୋଇ ଯାଇଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ସେଠାରେ ଏପରି ଏକ ଛାଞ୍ଚର ଦୃଶ୍ୟପଟଟିଏ ଦେଖିବ, ଯାହାକି ତୁମକୁ ମୋଟେ କୌଣସି ପ୍ରେରଣା ଦେବନାହିଁ ଏବଂ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ତୁମେ ନିଜ ଭିତରୁ ସେଥିରେ କିଛି ମିଶାଇ ତାହାକୁ ଏକ ବିଶେଷ ଆସ୍ୱାଦନ କିପରି ଦେଇ ପାରିବ ? ମାତ୍ର, ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି, ଯିଏ ତଳୁ ଉପରକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଚଢ଼ି ଚଢ଼ି ଯାଇଛି, ଯେତେବେଳେ ସିଏ ଉପରେ ପହଞ୍ଚି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୋଷର ସହିତ ନିଜର ବାହୁଦ୍ୱୟକୁ ଏକତ୍ର କରିଆଣିବ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ଦେଖୁଥିବା ଦୃଶ୍ୟବିସ୍ତାରଟି ଏକ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ଆରୋହଣର ନାନା ସ୍ମୃତି ଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବ, — ଏକ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରୟାସ ଅନ୍ତେ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିବା ତା'ର ଘୋଳି ହେଉଥିବା ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକ ତାକୁ ଏକ ସୁଖକର ଅନୁଭୂତି ଆଣି ଦେଉଥିବେ, — ତେଣେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତକାଳର ନୀଳ ଝାପ୍‌ସା ଆଲୁଅଟି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରି ଦେଉଥିବ । ଏବଂ, ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ୟମ ଯେ ସୁଚାରୁ ଭାବରେ ସଫଳ ହେଲା, ସେଥିଲାଗି ଏକ ସନ୍ତୋଷ ମଧ୍ୟ ଆସୁଥିବ । କାରଣ, ଉପର ଆଡ଼କୁ ପାଦ ପକାଇ ଯାଉ ଯାଉ ତା'ର ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ତଳେ

ଦେଖା ଯାଉଥିବା ନଦୀଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ବିଶେଷ ଏକ ନକ୍ସାରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିବ; ଅନ୍ୟ ସାନ ପାହାଡ଼ମାନେ ତଥା ଗ୍ରାମରାସ୍ତାରେ ବିଛାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଡ଼ିମାନେ ବି ଏକ ବିଶେଷ ଆବେଶ ଆଣି ଅବଶ୍ୟ ଦେଇଥିବେ । ସେହି ସ୍ଥଳଦୃଶ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିବ ଏବଂ, ନିଜର ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଇ ନିଜେ ଗଢ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ସହର ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣୁଥିବା ଗୋଟିଏ ପୁଲକିତ ଶିଶୁର ଆନନ୍ଦ ସହିତ ହିଁ ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ଆନନ୍ଦର ତୁଳନା କରିପାରିବି । ମାତ୍ର, ଯଦି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତୁଚ୍ଛା ଗଦାଏ ପଥର ଜମା ହୋଇଥିବ, ସେଥିରୁ କୌଣସି ଶିଶୁ କିପରି କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରି ପାରିବ ? ସେହି ଦୃଶ୍ୟଟିର ପଶ୍ଚାତରେ କୌଣସି ପ୍ରୟାସର କୌଣସି କାହାଣୀ ରହି ନଥିବ ।

ମୁଁ ବହୁତ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖିଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଶୋଷ କରୁଥାଏ,— ସେହି ଶୋଷକୁ ଜଳପାନ କରିବାର ଏକ ବାସନା ବୋଲି ବି କୁହାଯାଇ ପାରିବ,— ତାହାକୁ ମୁଁ ଏକ ବ୍ୟାଧିଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । କାରଣ, ନିଜ ଅଭାବ ମେଣ୍ଟାଇବାର ଉପାୟଟିକୁ ଶରୀର ସର୍ବଦା ହିଁ ଜାଣିଥାଏ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ନାରୀପାଇଁ ବାସନା କଲାପରି ସିଏ ସେହି ଉପାୟଟି ସକାଶେ ଲାଳାୟିତ ବି ହୋଉଥାଏ । ନିଜର କଳ୍ପନା ଭିତରେ ସେ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜଳପାନ କରୁଥିବାର ଦେଖି ପାରୁଥାଏ । (ଠିକ୍ ଏହିପରି, ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ନିଜେ ଲାଭ କରୁଥିବା ନାରୀଟି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ମୁରୁକି ହସୁଥିବାର ଚିତ୍ରଟି ମଧ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ ଭାସି ଯାଉଥାଏ ।) ମୋ' ନିଜର ମନ ଏବଂ ଶରୀରକୁ ସାମିଲ ନକଲାଯାଏ କୌଣସି କଥାର ମୋ' ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ନଥାଏ । ମୁଁ ନିଜେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ନକଲେ ମୋ' ଜୀବନରେ ଦୁଃସାହସିକତାର ବି ଆଉ କି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କାହିଁକି ରହିବ ? ମୋ'ର ଗଣକମାନେ ଯେତେବେଳେ ଘୋର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକଟ କରି ଘଣ୍ଟା ପରେ ଘଣ୍ଟା ଏକାଧିକ ରାତ୍ରି ଅତିବାହିତ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ ମେଲା ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖୁଥାନ୍ତି, — ସେମାନେ ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକୁ ଓଲଟାଇବା ବେଳେ କେଡ଼େ ଚମତ୍କାର ଖସ୍ ଖସ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଉଥାଏ । ଏବଂ, ସେମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥାନ୍ତି, କାରଣ ସେହି ଈଶ୍ୱର ହିଁ ତ ଏତେ କୃପା କରି ଆକାଶଯାକ ଏପରି ଏକ ଅମୃତର ପ୍ଲାବନ ସମ୍ଭବ କରି ରଖିଛନ୍ତି, ଯାହାକି ଏଡ଼େ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ ଆମର ଧ୍ୟାନକୁ ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ନେଇଯାଉଛି !

ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କହିବି; ''କୌଣସି ଉଦ୍ୟମରୁ ପଳାୟନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ, — ଅବଶ୍ୟ ଆଉଗୋଟିଏ ଉଦ୍ୟମରେ ଯୋଗ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ସେପରି ଅବଶ୍ୟ କରା ଯାଇପାରେ । କାରଣ, ସର୍ବଦା ନିଜକୁ ବୃହତ୍ ଏବଂ ଆହୁରି ଅଧିକ ବୃହତ୍ କରି ତିଆରି କରିବା, ତୁମ ଜୀବନଯାକର ଅସଲ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ତାହାକୁ ହିଁ ତ ବୁଝାଇବ !''

- ୩୨ -

ସେବର୍ଷ ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା, ଯିଏକି ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବ ସୀମାର ଆହୁରି ସେପାଖରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳର ଶାସକ ଥିଲେ। ଏକାଧିକ କଠିନ ସମରକୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଲଢ଼ିଥିଲି ଏବଂ ସେଇଥିରୁ ବୁଝି ମଧ୍ୟ ପାରିଥିଲି ଯେ, ମୁଁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ କାନ୍ଥ ଭଳି ଆଉଜି କରି ରହିଥିଲି। ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ହୋଇଥିବା ସାକ୍ଷାତଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମନେ କରି ପାରୁଛି। ମରୁଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ଲୋହିତ ବର୍ଣ୍ଣର ତମ୍ବୁ ପଡ଼ିଥାଏ; ଏବଂ ଆମେ ଦୁହେଁ ନିଜ ନିଜ ସ୍ଥାନରୁ ଆସି ସେହି ତମ୍ବୁ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲୁ। ଆମ ସେନାବାହିନୀମାନେ ଆମଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥାନ୍ତି। କାରଣ, ଦୁଇଟି ବାହିନୀର ସୈନ୍ୟମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ମିଶିବା ଆଦୌ ଏକ ଉଚିତ କଥା ନୁହେଁ। ପଲ ଭିତରର ମଣିଷମାନେ କେବଳ ପେଟର ସୀମାଟି ଭିତରେ ରହିଥାନ୍ତି ଓ ପେଟ ପାଇଁ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ଏବଂ କେଡ଼େ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥାକୁ ଭାରି ସହଜରେ ଶସ୍ତା କରି ଦେଉଥାନ୍ତି। ତେଣୁ ସେମାନେ ସଂଶୟାଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ଆମଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥାଆନ୍ତି, ସାବଧାନତାର ସଙ୍କେତ ଦେଇ ସେମାନେ ଅସ୍ତ୍ରସଜ୍ଜିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି। ମୋ' ବାପା କେଡ଼େ ପ୍ରଜ୍ଞାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଥରେ ଏହି କଥାଟିକୁ କହିଥିଲେ : ''ନିଜର ଶତ୍ରୁ ସହିତ ତୁ କେବେହେଲେ ସମସ୍ତର ହୋଇ ସମ୍ମିଳିତ ହେବୁନାହିଁ; ତୁ ତା' ହୃଦୟର, ଆତ୍ମାର ଏବଂ ମାନସଭୂମିର ଉଚ୍ଚତମ ମୀନାର ଉପରେ ହିଁ ସର୍ବଦା ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବୁ । ତା' ନହେଲେ, ନିଜର ପଥଚ୍ୟୁତକାରୀ ସଂବେଗଗୁଡ଼ିକର ସ୍ତରରେ ତାକୁ ଭେଟିବାର ଇଚ୍ଛା କରି ହୁଏତ ତୁ ନିତାନ୍ତ ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ ହିଁ ଏକ ରକ୍ତପାତ ଘଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବୁ।''

ତେଣୁ, ତାଙ୍କର ସେହି ପରାମର୍ଶଟିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଥିବାରୁ ମୁଁ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଭେଟିବା ସକାଶେ ଯାଇଥିଲି, — ମୋ' ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଉପରଠାଉରିଆ ଭାବନାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇନଥିଲି ଏବଂ ନୀରବତାର ଏକ ତ୍ରିସ୍ତରୀୟ ବାଡ଼ ଭିତରେ ନିଜକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିଥିଲି। ଆମେ ଦୁହେଁ ବାଲି ଉପରେ ଜଣେ ଆଉଜଣକର ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ ଉପବେଶନ କଲୁ। ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ନୀରବତାର ସେହି ସୁରକ୍ଷାବେଢ଼ଟି ଭିତରେ ଶକ୍ତି ହିଁ ପରିମାପକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା। କାରଣ, ଆମର ଆଚରଣଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀଟାକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତଥାପି ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ମାପିବାରେ ଲାଗିଥିଲୁ।

ବେଳେ ବେଳେ ଆମେ ପଶୁମାନେ ଚରିବାକୁ ରହିଥିବା ଭୂମିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲୁ। ସିଏ କହୁଥିଲେ, ଆମର ପଚିଶି ହଜାର ଗୋରୁ ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାରେ

ଅଛନ୍ତି । ଶୁଣିଲି, ତୁମ ଅଞ୍ଚଳରେ ବର୍ଷା ଭଲ ହୋଇଛି । '' ମାତ୍ର, ସେହି ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରୁ ମେଷପାଳକ ମାନଙ୍କୁ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ଆସିବାଲାଗି ଅନୁମତି ଦେବାକୁ ମୋ'ର କୌଣସି ଅଭିଳାଷ ନଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟଭଳି ନାନା ବିଧି, ନାନା ସଂଶୟ, — ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାର ବି ଆସିବ ।

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି, ''ଆମର ଏଠାରେ ପଚିଶି ହଜାର ସାନ ପିଲା ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀର ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରାର୍ଥନାଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା' ନହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ହିଁ ବଦଳିଯିବ ।''

ତେଣୁ, ଆମ୍ଭେମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏହି କଥାଟିର ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଯିବ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିନେଲୁ । ଏବଂ, ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଜୁଆର ଓ ଭଟ୍ଟା ପରି କେତେବେଳେ ଜିତୁଥିଲେ ଓ କେତେବେଳେ ହାରି ଯାଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ନିଷ୍ପତ୍ତିମୂଳକ ଭାବରେ କାହାର ଜିତାପଟ ହୋଇ ପାରୁନଥିଲା । ଉଭୟେ ଆପଣାର ପୂରା ଶକ୍ତିକୁ ଆଣି ଖଟାଉଥିଲେ, ମାତ୍ର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ହିଁ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରୁନଥିଲେ । କାରଣ, ଆମେ ଦୁହେଁ ହିଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଶସ୍ତ୍ରସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥିଲୁ ଏବଂ ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ପରାଜୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲା ବେଳକୁ ଅଧିକ ଟାଣ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ହୋଇ ଯାଉଥିଲୁ । ''ତୁମେ ଏକ ବିଜୟ ହାସଲ କରିଛ ସତ, ମାତ୍ର ତଦ୍ୱାରା ମୋତେ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିଦେଇଛ ।''

ତାଙ୍କର ବୃହତ୍ତା ପ୍ରତି ମୁଁ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅସମ୍ମାନ କରୁଥିଲି, ସେକଥା ନୁହେଁ; ତାଙ୍କ ରାଜଧାନୀର ଦୋଳାୟମାନ ଉଦ୍ୟାନଚୟ ତାଙ୍କର ବଣିକମାନେ ବିକ୍ରୟ କରୁଥିବା ବହୁବିଧ ଅତର, ତାଙ୍କ ବଣିଆମାନେ କରି ପାରୁଥିବା ସିଦ୍ଧହସ୍ତ କାରିଗରୀର କେତେ କେତେ କାମ କିମ୍ବା ଜଳକୁ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିବାପାଇଁ ସିଏ ତିଆରି କରିଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ବନ୍ଧ, — ମୁଁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଉଥିଲି । କେବଳ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ମନ ହିଁ ଘୃଣାକୁ ନେଇ ବେପାର କରୁଥାଏ; — ଏପରି ଗୋଟିଏ ମନ, ଯାହାର ସତ୍ୟଟି ଭିତରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସତ୍ୟ ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥାଏ । ମାତ୍ର, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସତ୍ୟ ପରସ୍ପର ସହିତ ତଥାପି ରହିପାରିବେ ବୋଲି ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ଜାଣିଥିଲୁ, ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସତ୍ୟକୁ ନିଜର ଅନୁମୋଦନ ଦେବାଦ୍ୱାରା ଯେ ନିଜକୁ ନିମ୍ନ କରିଦେବାକୁ ପଡ଼େ, ଆମେ ସେକଥା କେବେହେଲେ ଭାବି ନଥିଲୁ । ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସତ୍ୟ ଆମକୁ ଯେତେ ଅପ୍ରିୟ ବୋଧ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ମୋ' ଜାଣିବାରେ ଗୋଟିଏ ଆପେଲ୍ ଗଛ ଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍ ଗଛକୁ ଆଦୌ ଘୃଣା କରେ ନାହିଁ, — ଗୋଟିଏ ତାଳଗଛ

ଅଥବା ଗୋଟିଏ ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତାକୁ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଘୃଣା କରେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୃକ୍ଷ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆପଣାକୁ ଶକ୍ତ କରିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି; ତଥାପି ନିଜର ଚେରଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଆଉ ଗୋଟିକର ଚେର ମଧ୍ୟକୁ ମୋଟେ ଜଡ଼ାଇ ପକାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ ନିଜନିଜର ନିଜସ୍ୱ ଆକାର ଓ ଆତ୍ମସତ୍ତାକୁ ବଜାୟ ରଖନ୍ତି, — ନିଜର ଅମୂଲ୍ୟ ଏକ ପୁଞ୍ଜିକୁ ଅଟୁଟ ରଖିଥାନ୍ତି, — ସେଇଟିକୁ ଦୂଷିତ କରିଦେବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲାଗି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଶୋଭନୀୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ସିଏ ସବୁବେଳେ କହୁଥିଲେ, ''ଅସଲ ଦାନ ବା ଅର୍ପଣ ହେଉଛି କୌଣସି ସୁଗନ୍ଧି ରହିଥିବା ଏକ ବାକ୍ସ କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ ଚାରାଗଛର ଦାନଟି ପରି; ସୁନେଲି ରଙ୍ଗର ସେଡ଼ାର୍‌କାଠର ଏକ ଦାନଭଳି, ଯାହାକି ମୋ' ଘରର ସୁଗନ୍ଧକୁ ତୁମ ଘର ଭିତରକୁ ବହନ କରି ନେଇଥାଏ । ଅଥବା, ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ବି କୁହାଯାଇ ପାରିବ, ମୋ' ରାଜ୍ୟର ପର୍ବତଗୁଡ଼ିକରୁ ନିନାଦିତ ହୋଇ ମୋ'ର ଯୁଦ୍ଧଂ ଦେହି ଆହ୍ୱାନଟି ତୁମ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଏ । କିମ୍ବା, ହୁଏତ, ଦୀର୍ଘ ଦିନ ତାଲୀମ ପାଇଥିବା, ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ତିଆରି ଏବଂ ପରୀକ୍ଷିତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିବା ଜଣେ ଦୂତର ଆଗମନ, ଯିଏକି ତୁମକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରେ ଏବଂ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ତୁମ ବିଷୟରେ ଅଭିଭୂତ ବି ହୋଇପଡ଼େ । ନିଜର ନିମ୍ନ ସ୍ତର ଗୁଡ଼ିକରେ ତୁମକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁଥାଏ; ମାତ୍ର, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ସମ୍ମାନ ଯାବତୀୟ ଘୃଣାରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିଯାଇ ପାରିଥିବା ଉଚ୍ଚତାଗୁଡ଼ିକର ଭୂମିରେ ନିଜକୁ ତୁମର ସମସ୍ତର ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ । ତୁମର ଜଣେ ଶତ୍ରୁ ତୁମକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ସମ୍ମାନକୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ତୁମଲାଗି ଏକମାତ୍ର ଗ୍ରହଣଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ମାନ ବୋଲି କୁହାଯିବ । କାରଣ, ତୁମର ବନ୍ଧୁମାନେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ଯାବତୀୟ ସମ୍ମାନ ଯଦି ଏହି ଜଗତନାମକ ବଜାରରେ ସଚରାଚର ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେଉଥିବା ଆଦରଯୁକ୍ତ ଆଚରଣ ବା ମାମୁଲି ସଂବେଗଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ତରର ହୋଇନଥିବ, ତେବେ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁତଃ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ରହିବନାହିଁ । ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ନିଜର ବନ୍ଧୁପାଇଁ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରାଣବଳି ଦେଇପାରିବ ସତ, ମାତ୍ର ସେଥିଲାଗି ନିଜପ୍ରତି କୃପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଆଦୌ ଖେଦ କରିବନାହିଁ ।''

ତେଣୁ, ମୁଁ ଯଦି ତାଙ୍କୁ ମୋ'ର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି କହିବି, ତେବେ ନିଶ୍ଚୟ ମିଛ କହିବି । ତଥାପି, ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଯେତେଥର ଭେଟୁଥିଲୁ, ସର୍ବଦା ଉଭୟେ ହିଁ ଗଭୀର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁ; ତଥାପି, ଏପରି କହିବାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ସକାଶେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ କରି ନେଇଯିବା ଭଳି ଏକ ବ୍ୟାପାର ପରି ହୋଇଯିବ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସକାଶେ ଆଦୌ ଆନନ୍ଦିତ ହେଉନଥିଲି, — ବସ୍ତୁତଃ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସକାଶେ ହି' ସେହି ଆନନ୍ଦ

ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ସିଏ ଏକ ସେତୁପରି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଆମର ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ଗୁଡ଼ିକ ତୋରଣଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଡ଼ି ରଖିଥିବା ପଥର ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ଆମର ନୀରବତାମାନେ ଅସଲ ବୁଝିବାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅବସର ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ସିଏ ମରିବା ସମୟରେ ମୋତେ ଯେ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଈଶ୍ୱର ମୋ'ର ତ୍ରୁଟି ମାର୍ଜନା କରନ୍ତୁ । ମୋ'ର ଖେଦପ୍ରକାଶରେ ଯେ ଏକ ଦୋଷ ରହିଥିଲା, ମୁଁ ଏକଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିଲି । ଏବଂ ନିଜକୁ ନିଜେ କହିଲି, ଦୋଷ ଯେ ରହିଲା, ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ଏହି ଅଶ୍ରୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେତେ ଶୁଦ୍ଧ ହେବାର କଥା, ମୁଁ ତଥାପି ସେତେ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ସମ୍ମୁଖରେ ତାଙ୍କର ଛବିଟିକୁ ଦେଖୁଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ଯେ, ଯଦି ମୁଁ ଆଗ ଏହି ଜଗତରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯାଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ସେହି କ୍ଷଣଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ଚାଲି ଚାଲି ମରୁଗୋଧୂଳିର ବିସ୍ତାରଟି ମଧ୍ୟକୁ ସିଧା ବାହାରି ଯାଇଥାନ୍ତି ଓ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀରବ ରହି ସେହି ବିଷୟରେ ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ସିଏ ସେହି ସମୟରେ ସେହିପରି ନୀରବ ରହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଜମି ଆସୁଥିବା ଛାଇଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତେ । ଅଥବା, ଯେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ବଦଳି ଯାଉଥାନ୍ତା, ସେତେବେଳେ ଜଳରାଶିର ନିଦ୍ରାସକ୍ତ ଦର୍ପଣଟି ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ମରୁଥାନ୍ତେ । ହଁ, ନିଜର ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହୁଏତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାନ୍ତେ : ''ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ତୁମରି ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ତ ଉଷା ପ୍ରଭାତ ହେଉଛି ଏବଂ ଦିନଅନ୍ତେ ରାତ୍ରି ମଧ୍ୟ ଆସୁଛି । ମାତ୍ର କ୍ଷେତରୁ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଶସ୍ୟକେଣ୍ଡାରୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ହଜି ଯାଇନାହିଁ, ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ଯୁଗଟିରୁ ମଧ୍ୟ କିଛିହେଲେ ହଜି ଯାଇନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁପରି ସେହିପରି ହୋଇ ରହିଛି.... ।'' ଏହିପରି ଭାବରେ ସିଏ ମୋତେ ତାଙ୍କର ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଶାନ୍ତି ମଧ୍ୟକୁ ସାଉଁଟି ନେଇଥାନ୍ତେ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଶୁଦ୍ଧ ନଥିଲି, ଶାଶ୍ୱତ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ତଥାପି ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ସୁକ ମଧ୍ୟ ନଥିଲି । ଜଣେ ନାରୀ ଭଳି ମୁଁ ସେହି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବିଷାଦଟିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି, ମୋ'ର ଗୋଲାପ-ଉଦ୍ୟାନର ଫୁଲଗୁଡ଼ିକୁ ଛିନ୍ନଛିତ୍ର କରି ପକାଉଥିବା ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ଖର ପବନଟା ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଯାହା ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଅଧିକାର କରି ନେଇଥାଏ । କାରଣ, ମୋ' ଗୋଲାପଫୁଲ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ତାହା ମୋତେ ହିଁ ଛିନ୍ନଛତ୍ର କରିପକାଏ ଏବଂ, ସେଗୁଡ଼ିକ ସହିତ, ମୋ'ର ବି ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥାଏ ।

ମୋ' ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଅବଧିଟିରେ ମୁଁ ରାଷ୍ଟ୍ରନୀତିଜ୍ଞ ମାନଙ୍କୁ ନିର୍ବାସିତ କରାଇଛି, ମୋ'ର କ୍ୟାପ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ କବର ଦେଇଛି, କେତେକେତେ ନାରୀଙ୍କୁ ଅଧିକାର କରି ପୁନର୍ବାର

ବି ହରାଇଛି । ଏବଂ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ମୁଁ ନିଜର ଅନେକାନେକ ଅବଶେଷ ଛାଡ଼ିଆସିଛି; — ସାପ ତା' ପୁରୁଣା କାତିକୁ ଛାଡ଼ିଲା ପରି ଛାଡ଼ି ଆସିଛି । ତଥାପି, ଆଲୋକ ତଥା ଅନ୍ଧକାରର ପ୍ରବାହଟିକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରି ରଖିବାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯଥାସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରୁଥିଲା ଭଳି ବା ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷର ଫଳଧରାକୁ ସମ୍ଭବ କଲାପରି, ଏପରିକି ଗୋଟିଏ ଆଳାପ ପରେ ଆଉଗୋଟିଏ ଆଳାପ ଅଥବା ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧିପରେ ଆଉଗୋଟିଏ ସନ୍ଧି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ପରି ମୋ'ର ଶସ୍ତ୍ରଧାରୀ ସୈନ୍ୟମାନେ ମରୁଭୂମିରେ ବହୁତ ଦୂରରେ ସେହି ଶୂନ୍ୟ ତମ୍ବୁଟିକୁ ନେଇ ଖଟାଇ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ସିଏ ଓ ମୁଁ ସେହି ତମ୍ବୁକୁ ମରାମତି ବି କରିଛୁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ବିଧି ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସିଥିଲା ଏବଂ ମୁଁ ସର୍ବଦା କୌଣସି ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଚମଡ଼ାରୁ ତିଆରି ପୃଷ୍ଠାପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ତା'ର ଅଧରସ୍ଥ ହସଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଥିଲି, ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ପ୍ରଶାନ୍ତ ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲି । ଏବଂ, ସେହି ନୀରବତାକୁ, ଯାହାକୁ କି କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ନୁହେଁ, କେବଳ ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ନୀରବତା ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ ।

ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକାକୀ ହୋଇ ରହିଥିଲି, ନିଜ ଅତୀତର ଏକମାତ୍ର ଦ୍ରଷ୍ଟା ହୋଇ ରହିଥିଲି । ମୋ'ର ଯାବତୀୟ କର୍ମ ତଥା ଦିବସଗୁଡ଼ିକର ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିବାଲାଗି ଆଉ କେହିହେଲେ ବିଦ୍ୟମାନ ନଥିଲେ । ଅଥବା, ସେହି କ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକର, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ନିଜର ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବି ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେବାକୁ ଉଚିତ ମନେ କରିନଥିଲି, ମାତ୍ର ଯାହାକୁ ପ୍ରାଚ୍ୟଖଣ୍ଡରେ ବାସ କରୁଥିବା ମୋ'ର ପ୍ରତିବେଶୀ ପ୍ରକୃତରେ ବୁଝିଥିଲା । ହୃଦୟର ବିବିଧ ଢଙ୍ଗରେ ସେହିସବୁ ଅନ୍ୱେଷଣ, ମୁଁ ଯାହାକୁ କେବେହେଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମୁକୁଳାଇ ଦେଇନଥିଲି, ମାତ୍ର ନିଜର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ସିଏ ଯାହାର ପରିଚୟ ପାଇ ପାରିଥିଲା । ସେହି ଯାବତୀୟ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ଉତ୍ତରାଧିକାର, ଯାହା ମୋତେ ଅଭିଭୂତ କରି ଦେଇଥିଲା ଓ ମୋ'ର ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ମଧ୍ୟ ଯାହାର ଆଭାସ ପାଇନଥିଲା (କାରଣ ସେମାନେ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ସବୁ ଭାବି ପାରିବେ ବୋଲି ମୁଁ ବସ୍ତୁତଃ ଲଗାମ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲି); ମାତ୍ର, ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜଗତର ଅଧିବାସୀ ମୋ'ର ସେହି ପ୍ରତିବେଶୀ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନ୍ୟଦରଦ ସହିତ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହି ସିଏ ତାହାର ବିବେଚନା କରିଥିଲା । କାରଣ, ମୋ' ଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଏକ ମାର୍ଗ ଓ ଆଗ୍ରହରେ ସିଏ ଏହି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକର ବିଚାର କରିଥିଲା । ଏବଂ ଦେଖ ଇହାଦେ, ସିଏ ବାଲୁକାରାଶିର କେଡ଼େ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହିତ ଚିକ୍‌ଚିକ୍ କରୁଥିବା ଶବବସ୍ତ୍ର ଉପରେ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ସେହି ବସ୍ତ୍ରଟିକୁ ଏକ ଆବରଣରୂପେ ନିଜର ଦେହ ଉପରକୁ ଟାଣି ନେଇଛି । ନୀରବତା ହିଁ ତାହାକୁ ଗୁଡ଼ାଇ ପକାଇଥିଲା ଏବଂ ନିଜ ଅଧର ଉପରେ ତା'ର ସେହି ସ୍ମିତହସଟି

ମୂର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, — ସେହିଭଳି ଜଣେ ମାନୁଷ୍ୟର ହସଟିଏ ପରି, ଯିଏକି ନିଜର ସବୁଯାକ ଅମଳ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ହଳାଟିଏ କରି ବାନ୍ଧି ସାରିଲାଣି, ସେତିକିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ତା' ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇ ବୁଜିହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି, — ଏପରି ଏକ ହସ, ଯାହାକି ସତକୁ ସତ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସନ୍ଦୀପିତ ହୋଇଛି, ମାତ୍ର ଏବେ ବଡ଼ ଅସହାୟ ହୋଇ ରହିଛି ।

ମୋ'ର ସେହି ବ୍ୟର୍ଥତାବୋଧ ଜନିତ ଅଶ୍ୱସ୍ତିଭାବ, — ଏକ ଆତ୍ମସମ୍ମାନର ସଚେତନତା ପ୍ରକୃତରେ ତାହାର ଏକ ବଡ଼ କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା ! ନିଜ ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ଥିବାରୁ ଆପଣାର ନିୟତିଟାକୁ ମୁଁ ଅତିରିକ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲି । ବସ୍ତୁତଃ, ତାହାର ସେପରି ଆଦୌ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ ନଥିଲା । ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ନିଜକୁ ବିଲୀନ କରି ନଦେଇ ମୁଁ ମୋ' ନିଜକୁ ମାନଦଣ୍ଡ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ମାପିବାରେ ଲାଗିଥିଲି । ଏବଂ, ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସୁଦୀର୍ଘ ମାର୍ଗରୂପେ ଦେଖୁଥିଲି, ଯାହାକି ଅନବରତ ମୁଁ ଉପନୀତ ହୋଇ ସାରିଥିବା ସେହି ଶିଖରଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

ସେଦିନ ରାତ୍ରିରେ ସେହି ନିର୍ଜନ ସମତଳ ପାର୍ବତ୍ୟଭୂମିରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଦୋଛକି ସ୍ଥାନରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲି । ଉଚ୍ଚତାଗୁଡ଼ିକୁ ଆରୋହଣ କରିସାରିବା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଦୀର୍ଘ ଅବରୋହଣଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଯେ ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲିଣି, ସେଦିନ ଏହି କଥାଟି ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ହିଁ ଜାଣିଲି । ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ବଡ଼ ଅପରିଚିତ ବୋଧ ହେଉଥିଲେ, ଆଉ ପରିଚିତ ମୁହଁ କେହି ଦିଶୁନଥିଲେ । ସବୁକିଛି ଠାରୁ ଭାରି ଡୋର ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା, କାରଣ ମୁଁ ନିଜଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଡୋରଗୁଡ଼ିକୁ କାଟିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲି । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଯାଇଥିବା ସେହି ଆରୋହଣର ପଥରେ ମୁଁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମୋ'ର କପ୍ତାନମାନଙ୍କୁ, ମୋ'ର ପ୍ରିୟ ଲୋକ ତଥା ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ, ତଥାପି ମୋ' ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ହରାଇ ସାରିଥିଲି; ସମ୍ଭବତଃ ମୋ'ର ଏକମାତ୍ର ବନ୍ଧୁଟିକୁ ମଧ୍ୟ ହରାଇଥିଲି । ଏବଂ, ତା'ପରେ ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିଲି, ଯେଉଁଠାରେ କେବଳ ସେହି ଲୋକମାନେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର କୌଣସି ପରିଚୟ ନଥିଲା ।

ତଥାପି, ସେହି କାଳଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ଧକାରମୟ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ଜୀବନ ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ବଳ ପାଇଗଲି । ମନେ ମନେ କହିଲି, ''ମୋ' ଉପରର ଶେଷ ଚୋପାଟିକୁ ଫଟାଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବାହାରକୁ ଆସିଗଲିଣି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଅଧିକ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିବି । ନିଜ ଉପରେ ମୁଁ ଅତିବେଶୀ ମୂଲ୍ୟ

ଆରୋପ କରି ପକାଉଥିଲି ଏବଂ, ସଂକଳ୍ପର କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ରମେ କୋମଳ ହୋଇ ପଡୁଥିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ମୋ' ପାଇଁ ଏପରି ଏକ ପରୀକ୍ଷାର ବରାଦ ହୋଇଗଲା । କାରଣ, ମୁଁ ନିଜକୁ ନାନାବିଧ ଅଧମସ୍ତରୀୟ ମୋହକଳ୍ପନା ଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଫୁଲାଇ କରି ରଖିଥିଲି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋ'ର ମୃତ ବନ୍ଧୁଟିକୁ ତାହାର ସେହି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ନିଜ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଥାପନା କରି ରଖିବି ଏବଂ, ତାକୁ ହରାଇ ଦେଇଥିଲି ବୋଲି କ୍ରନ୍ଦନ ବି କରିବିନାହିଁ । ସିଏ କେବଳ ସେହିପରି ବିଦ୍ୟମାନ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏବଂ, ବାଲୁକାରାଶି ମୋତେ ଅଧିକ ସମ୍ପଦପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବୋଧ ହେବ, କାରଣ ମରୁଭୂମିର ଏହି ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ମୁଁ ତାକୁ ଈଷତ୍ ହସୁଥିବାର ବି ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିଛି । ଏବଂ, ସେହି ଗୋଟିଏ ମଣିଷର ଈଷତ୍ ହସଟିକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ମନୁଷ୍ୟମାତ୍ରକେ ସଭିଙ୍କର ହସଟି ହିଁ ମୋ'ଲାଗି ସମ୍ପଦଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିବ । କାରଣ, ଯଥାର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟଟି ଭିତରେ ମୁଁ ସେହି ଗୁପ୍ତ ପ୍ରତିରୂପଟିକୁ ଦେଖିବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହେବି, ପଥର ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାହାକୁ କି କେବେ କୌଣସି କାରିଗର ବାହାର କରି ନେଇ ପାରିନାହିଁ । ନିହାଣ ବାଜିନଥିବା ସେହି ପ୍ରସ୍ତର ଭିତରେ ହିଁ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖଟିକୁ ଅଧିକ ଭଲଭାବରେ ଚିହ୍ନିନେଇ ପାରିବି, — ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସିଧା ତା' ଆଖି ଭିତରକୁ ଅନାଇ ପାରିଥିବାରୁ ହିଁ ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ସମର୍ଥ ହେବି ।

''ହିଁ, ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଢାଲୁରେ ତଳକୁ ଖସି ଖସି ଯାଉଛି; ମାତ୍ର, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରଜାମାନେ, ସେଥିଲାଗି ମୋଟେ କୌଣସି ଭୟ କରିବନାହିଁ । ମୁଁ ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଡ଼ୋରଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଯୋଡ଼ି ଦେଇଛି । ଭାରି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଥିଲା ଯେ ମୁଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହିଥିଲି । ଯେଉଁ ଲୋକଟି ମୋତେ ଭଲ କରି ଆଣିଲା ଏବଂ ମୋ' ଘାଆକୁ ସିଲେଇ କରି ଦେଇଥିଲା, ସିଏ ଆଉ ଏ ଜଗତରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯୋଡ଼ି ଆଣିଥିବା ସିଲାଇଟି ରହିଛି । ମୋ' ପାହାଡ଼ଟିରେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଯିବା ସମୟରେ ମୁଁ ମେଣ୍ଢା ଓ ମେଣ୍ଢାଛୁଆମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଗେଲ କରି ପକାଉଛି । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଦୟାରୁ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ମୁଁ ଏକାକୀ ହିଁ ରହିଛି; କିନ୍ତୁ, ମେଣ୍ଢାଛୁଆ ମାନଙ୍କୁ ଗେଲ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ହୃଦୟର ଉପଗୁଡ଼ିକ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଯେ ମୋ'ର ହାତକୁ ମୁହଁ ବଢ଼ାଇଦେଇ ସୁଂଘୁଥିବା ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରୁଛି, ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଯାବତୀୟ ଦୁର୍ବଳତା ଓ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ସମ୍ଭବତଃ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରୁଛି । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରି ବି ଆସୁଛି ।''

ସେହି ଅନ୍ୟ ରାଜାଙ୍କୁ ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏବଂ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ସିଂହାସନାସୀନ କରିଛି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁରେ ଅମରତ୍ୱ ଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡିତ କରି ରଖିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଅରଣ୍ୟ

ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ତମ୍ବୁ ଖଟାଇ ଦିଆଯାଏ, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଲୋକମାନେ ଆସି ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି । ମୋ' ସେନାବାହିନୀମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଧାରଣ କରି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁକଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଆନ୍ତି, ମୋ'ର ଅଶ୍ୱାରୋହୀମାନେ ପହରା ଦେଇ ମରୁଭୂମିଯାକ ବୁଲୁଥାଆନ୍ତି ଏବଂ, ଯଦି ବାହାରୁ କେହି ଅନଧିକାର-ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଆସେ, ତେବେ ତା'ର ମସ୍ତକକୁ କାଟି ଦିଆଯାଏ । ମୁଁ ଏକାକୀ ହିଁ ସେହି ତମ୍ବୁଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ, ଦୁଆର ଖୋଲି ସେହି ବାଲିଉପରେ ବସିଯାଏ । ଏବଂ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସବୁ ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

- ୩୩ -

ମୋ' ଡାକ୍ତରମାନେ ଯେ ରୋଗର କୌଣସି ଆରୋଗ୍ୟ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି, ମୋ'ର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସେହି ବିରକ୍ତିକର ଯନ୍ତ୍ରଣାଟି ମୋତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଛି; ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସତେ ଯେପରି ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗଛଟି ପରି ପଡ଼ି ରହିଛି ଯାହାଉପରେ କି କାଠହଣାଳିର କୁରାଢ଼ିଚୋଟ ପଡ଼ି ସାରିଲାଣି ଏବଂ ଭଗବାନ ମୋତେ ଅଚିରେ ଗୋଟାଏ ଭଗ୍ନ ମିନାର ପରି ତଳେ ଆଣି ପକାଇଦେବେ । ମୋ'ର ଜାଗରଣଗୁଡ଼ିକୁ ଆଉ ଆଦୌ ତାରୁଣ୍ୟର ସେହି ଉଦ୍ଦାମ ଜାଗରଣ ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ ଯେତେବେଳେ କି ମାଂସପେଶୀ ଗୁଡ଼ିକର ଶକ୍ତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନମନୀୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଭାବନାମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଉଲ୍ଲାସଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ତଥାପି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନିଜକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାଭଳି ଅବଶ୍ୟ କିଛିର ସନ୍ଧାନ ପାଇପାରିଛି : ସେହି ସାନ୍ତ୍ୱନାଟି ହେଉଛି ଯେ, ମୁଁ କ୍ରମଶଃ ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଶରୀରର ଏହି ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବିନାହିଁ, ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଏହି ଅଧମ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅସମର୍ଥତାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ ପରାକ୍ରାନ୍ତ ହେବାକୁ ଦେବିନାହିଁ, — କାରଣ, ମୋ' ରାଜ୍ୟର ଇତିହାସକାରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବିବରଣୀରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପର୍କରେ ତିନି ଧାଡ଼ୀ କଥା ମଧ୍ୟ ଲେଖିବାକୁ ମନ କରିବେନାହିଁ । ମୋ' ଦାନ୍ତମାନେ ହଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ବା ମୋ' ଗାଲଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ ଓହଳି ଆସୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛନ୍ତି, — ଏସବୁର ବସ୍ତୁତଃ କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ । ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ କାହାଠାରୁ ଏତେଟିକିଏ ଅନୁକମ୍ପାର ଅପେକ୍ଷା ରଖିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଚିତ ହୁଅନ୍ତା । ନାହିଁ — ଏକଥା ଚିନ୍ତା କରିବାମାତ୍ରେ ହିଁ ମୋ' ଭିତରୁ ଏକ କ୍ରୋଧ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ଆସୁଛି । କାରଣ ଏହି ସବୁଯାକ ଦୋଷ କେବଳ ପାତ୍ରଟାର; ପାତ୍ର ଭିତରେ ଯାହା ରହିଛି, ତାହାର ଆଦୌ ନୁହେଁ ।

ସେମାନେ ମୋତେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ପ୍ରାଚ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବାସ କରୁଥିବା ମୋ'ର ସେହି ପ୍ରତିବେଶୀକୁ ଯେତେବେଳେ ପକ୍ଷାଘାତ ଆକ୍ରମଣ କଲା — ତା' ଅଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ

ପାର୍ଶ୍ୱ ଯେତେବେଳେ ଶୀତଳ ଏବଂ ଚେତନାଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଆସିଲା, ଏବଂ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ତାକୁ ନିଜର ସେହି ମୃତ ପାର୍ଶ୍ୱଟିରୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ଟାଣି ଟାଣି ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା, — ସେହି ପାର୍ଶ୍ୱଟିରୁ ସେତେବେଳେ ସବୁ ହର୍ଷ ବିଦା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, — ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିବେଶୀ ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠାବୋଧକୁ ଆଦୌ ହରାଇ ଦେଇନଥିଲା; ବରଂ ସେହି ଦୁଃଖମୟ ପରୀକ୍ଷାରୁ ତା'ର କିଛି ଲାଭ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ତା'ର ମନୋବଳକୁ ଦେଖି ଯେଉଁମାନେ ତାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଆସିଲେ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ପ୍ରାୟ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି ଜବାବ ଦେଇଥିଲା ଯେ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭୁଲି ହିଁ ଗଲେ । ସହରର ବେପାରୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବରଂ ସେହି ପ୍ରଶଂସାଗୁଡ଼ିକୁ ସାଇତି ରଖିଥିଲେ ଅଧିକ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ବୋଲି ସିଏ କହିଥିଲା । କାରଣ, ଜଣେ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଯଦି ତା' ନିଜ ଶରୀର ଉପରେ ହିଁ ଶାସନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ ନକରେ, ତେବେ ତାହାକୁ ଜଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଅପହରଣକାରୀ ବୋଲି ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଯେ ମୋ' ଶରୀରରୂପୀ ରାଜ୍ୟାୟତନର ଆଉ ଟିକିଏ ଅଧିକ ଅଂଶରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିପାରିଛି, ମୁଁ ତାହାକୁ ଏକ କ୍ଷତି ବୋଲି ନକହି ବରଂ ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବରଦାନ ବୋଲି ଭାବୁଛି ।

ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା । ହଁ, ଏକଥା ସତ ଯେ ବୟସର ଢାଲୁରାସ୍ତାରେ ଖସି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ମୋ' ପାଇଁ ଯାହାସବୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ତାହା ସହିତ ମୋ'ର ଆଦୌ କୌଣସି ପରିଚିତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ମୋ'ର ମୃତ ବନ୍ଧୁଟି ହିଁ ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଛି ଏବଂ, ମୋ'ର ସେହି କ୍ଷତିରେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଲୁହ ଶୁଖି ଯାଇଥିବା ଆଖିଗୁଡ଼ିକରେ ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି, ମୁଁ ମୋ' ଭିତର ଦେଇ ପ୍ରେମର ସେହି ବନ୍ୟାଟି ପୁନର୍ବାର ଏକ ଫେରନ୍ତା ଦୁଆରର ସ୍ରୋତ ପରି ପ୍ରବାହିତ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ।

- ୩୪ -

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସହରଟି ଆଡ଼କୁ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ଅବଲୋକନ କରି ତଳକୁ ଅନାଇଲି । ଗୃହଗୁଡ଼ିକରୁ ସହସା ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ସହରଟି ନୀଳ ଠୋପି ଠୋପି ହୋଇ ସଡେଇଥିବା ଶୀର୍ଣ୍ଣ ମୁହଁଟିଏ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ସହରରେ ଥିବା ମାର୍ଗଗୁଡ଼ିକର ବିନ୍ୟାସଟିକୁ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖୁଥିଲି । ଏବଂ, ଏକ ବୃହତ୍ ନୀରବତା ହିଁ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ, —ଏକ ଭୀମଗର୍ତ୍ତର ପ୍ରସ୍ତରଫଳକ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ

ଭରା ଦେଇ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଥିବା ନୀରବତା ପରି ଏକ ଗଭୀରସାଗରୀୟ ନୀରବତା ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥାଏ । ସୁପରିଯୋଜିତ ପଥ ତଥା ଛକଜାଗା ଗୁଡ଼ିକର ମୁଁ ସର୍ବଦା ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲି, — ସେଠାରେ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶସ୍ୟାଗାର ପରି ବିରାଜିତ ଥିଲେ ଏବଂ ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଏକ ରାତ୍ରି-ରଙ୍ଗର କଳା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ସହରକୁ ଘେରି ରହିଥିଲେ । ତଥାପି, ସମଗ୍ର ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଭରାଇ ରଖିଥିବା ସେହି ଜୀବନ୍ତ ସ୍ଥୂଳ ରୂପାକୃତିଟି ସତ୍ତ୍ୱେ ଏପରି ଏକ ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଥିବା ଉଦ୍‌ଭିଦର ଚିତ୍ରଟିଏ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଆସିଲା, ଯାହାକୁ କି କୌଣସି କାରଣରୁ ତା' ଚେରଗୁଡ଼ିକରୁ କାଟି ଅଲଗା କରି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଖାଲି ପଡ଼ିଥିବା ଶସ୍ୟାଗାରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । କାରଣ, ତଳକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଯାହାକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲି, ତାହା ଆଦୌ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ସତ୍ତା ହୋଇ ରହିନଥିଲା, ଯାହାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅଂଶ, ଅନ୍ୟ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସମତାଳ ଭାବରେ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହୋଇ ପାରୁଥିଲା; ତା'ର ହୃଦ୍‌ଯନ୍ତ୍ରଟି ମଧ୍ୟ ରକ୍ତକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିଆଣି ପୁନର୍ବାର ସମସ୍ତ ଶରୀର ମଧ୍ୟକୁ ସଞ୍ଚାରିତ କରି ଦେଉଥିଲା । ସେହି ସହରଟିକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେହ ବୋଲି କହି ହେଉନଥିଲା, ଯାହାକି କାଳ ତଥା ସ୍ଥାନର ଐକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଆବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଉତ୍ସବଦିନ ମାନଙ୍କରେ ଆହୁରି ବହୁତଙ୍କ ସହିତ ସୁଖରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ଉଲ୍ଲାସ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବ । ବରଂ ଏକାବେଳେକେ ଓଲଟା — ଏଗୁଡ଼ିକୁ ତ ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କୋଷଗୁଡ଼ିକରେ ବସା ବାନ୍ଧି ରହିଥିବା ପରଜୀବୀ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ, — ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ କେବଳ ନିଜପାଇଁ ନିଜ ଖୋପଟିରେ ଏକାନ୍ତବାସ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସହଯୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସମ୍ମତି ଦେଉନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସହର ରହିଛି ବୋଲି ଆଦୌ କହି ହେବନାହିଁ, — ଏକ ସହରର ଛାୟାଟିଏ ହିଁ ଯାହା ରହିଛି ଏବଂ, ଏଥିରେ କେବଳ ମଲାମାନେ ହିଁ ବାସ କରୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ବଞ୍ଚି ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି । ଖାରା ମରୁଡ଼ିରେ ମରି ମରି ଯାଉଥିବା ଗଛଟିଏ ପରି, ପଚି ଆସୁଥିବା ଫଳଟିଏ ପରି, ବା ନିଜର ଖୋଳଟା ଭିତରେ କୋଉଦିନୁଁ ମରି ସାରିଥିବା ଗୋଟିଏ କଇଁଛ ପରି, — ମୋତେ ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ବୋଧ ହେଉଥିଲା, — ମୋ' ସହରଟି ସେହିପରି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଯଥାଶୀଘ୍ର ତାହା ମଧ୍ୟକୁ ରସ ପୁନଃପ୍ରବାହିତ ହେବ ଓ ଗଛଟି ଜୀଇ ଉଠିବ, — ତାହାହିଁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହିସବୁ ଅର୍ଦ୍ଧମୃତ ଡାଳମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ମୂଳ ଗଣ୍ଡିଟିରେ ଆଣି ଗଅଁଠାଇ ଦେବାକୁ ହେବ, — ଶସ୍ୟାଗାର ଏବଂ ଜଳନାଳୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ସେମାନଙ୍କର ନୀରବତା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପନ୍ନ କରି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏବଂ, ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ମୋ'ରି ଉପରେ ହିଁ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କାରଣ, ମୋ' ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଏ ରହିଥିଲା, ଯିଏକି ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସହାୟତା ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଇପାରିବ ?

- ୩୫ -

ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ସେହି ସଂଗୀତଟିକୁ ଶୁଣିବାରେ ଲାଗିଥାଏ,- ସେହି ସଂଗୀତକୁ ସେମାନେ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲେ । ମୁଁ ଦେଖିଲି, ସମସ୍ୟାଟି ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ସରଳ: ସମସ୍ୟାଟି ହେଉଛି, ବିକଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ବାଛିନେବା । ଯେଉଁ ସଂଗୀତଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ତୁମେ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ସଂଗୀତଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣାଇବ ଏବଂ ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ଅଗ୍ରଗତି ହେବନାହିଁ । ଠିକ୍ ଯେଉଁଭଳି, ସେମାନେ ଯାହାକୁ ପୂର୍ବରୁ ବୁଝି ସାରିଛନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ହିଁ ଶିକ୍ଷା ଦେବ ଏବଂ ତଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନବିବେକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋଟେ କୌଣସି ଉନ୍ନତି ହେବନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ସେମାନେ ହଜାରେ ବର୍ଷ ହେଲା ଯେଉଁ ବିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର ବୋଲି କହି ମାନି ଆସିଛନ୍ତି, ଯଦି ତୁମେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ସେତିକି ଭିତରେ ବାଡ଼ ଦେଇ କିଳି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସତେଅବା ଏଭଳି ବୃକ୍ଷଟିଏ ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସିବନାହିଁ, ଯିଏକି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ବଢ଼ି ଅଧିକା ହୋଇ ପାରୁଥିବ, ଯେଉଁଥିରୁ ଅସମାପ୍ତ ଭାବରେ ନୂଆ ପତ୍ରଗୁଚ୍ଛ ଏବଂ ଫଳସମ୍ଭାର ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସୁଥିବ, — ମାତ୍ର, ଏପରି ଘଟିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ, କାଳ କାଳରୁ ସେମାନଙ୍କର ଅବଲମ୍ବନ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିବା ପ୍ରଜ୍ଞା ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ରଖିଥିବ, ସେମାନେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତିରେ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କର ଅନୁଗତ ଭାବରେ ତାଙ୍କରି ମଧ୍ୟରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବେ । ଅଥବା, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଅଧିକ ଅଗ୍ରଗତି ନିମନ୍ତେ ହିଁ ନିଜର ସବୁକିଛିକୁ ବାଜି ରଖି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଥିବ ଏବଂ ନିର୍ମମ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନାନାବିଧ ବିଧିଗୁଡ଼ିକର ଗୁଳାରୁ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି ଆଣିବ; ତେବେ ଅବିଳମ୍ବେ ଦେଖିବ ଯେ ତୁମେ ସତେଅବା ନିଜ ବାସ୍ତୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ଏପରି ଯୂଥକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଛ, ଯେଉଁମାନେ କି ଆପଣାର ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାରଟିକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜକୁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବାହିନୀ ଭଳି ତିଆରି କରି ଆଣିଲେଣି, ଯେଉଁମାନେ କି ବାରମ୍ବାର ପୁରୁଣା ଜାଗାରୁ ନିଜର ଛାଉଣି ଉଠାଇନେଇ ନୂଆଜାଗାରେ ପକାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, — ମାତ୍ର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ ବସତିଟିଏ ପୋତି ରହି ଯାଉନାହାନ୍ତି ।

ମାତ୍ର, ନିୟମ ଅନୁସାରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆରୋହଣ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ହିଁ ହୁଏ, ହୃଦୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏକ ଜନ୍ମକାଳୀନ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅବଶ୍ୟ ଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରଥମେ ଏକ କଷ୍ଟକର ଉଦ୍ୟମ ସମ୍ଭବ ନକରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜେ ଭଲ ପାଉଥିବା ସଂଗୀତର ରହସ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଦାପି ବଳପୂର୍ବକ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ମୁଁ ତାହାକୁ ବସ୍ତୁତଃ ମୁଁ ବରିନେଇ

ପାରୁଥିବା କଷ୍ଟର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ମୋ'ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଉପହାର ବୋଲି କହିବି ଏବଂ, ଅନ୍ୟମାନେ ଗଚ୍ଛିତ ଏବଂ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିଥିବା ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁମାନେ ପୁଲକ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ମୋ'ର ଏତେ ଟିକିଏହେଲେ ବିଶ୍ୱାସ ନଥାଏ । ତେଣୁ, ଯଦି ତୁମେ ସେହି ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଭଲ ପାଇବାର ଆନନ୍ଦ ତଥା ପୁଲକୋପଲବ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଭରି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କୁ କେବଳ ସଂଗୀତ, କାବ୍ୟ ବା ବାଗ୍ମିତାର ଜୁଆରପ୍ଳାବନ ମଧ୍ୟରେ ନେଇ ବୁଡ଼ାଇଦେଲେ ତାହା କଦାପି ଯଥେଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ । କେବଳ ଭଲ ପାଇବା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତା' ସହିତ ଦୁଃଖସହନ ବି ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ ଏବଂ ତେବେଯାଇ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ଯାହାକିଛି ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରକୃତରେ ସାକାର ହୋଇ ପାରିବ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଭିତରଟା କେତେ କ୍ଲାନ୍ତ ବି ହୋଇ ପଡୁଥିବ ଏବଂ ନଇଁ ଆସୁଥିବା ଆକାଶ ସଦୃଶ କେତେ କେତେ କ୍ଷୋଭ ମଧ୍ୟ ଆସି ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖୁଥିବ । କାରଣ, ଗୋଟିଏ କବିତାରୁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ, କବିତାଟିରୁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବା ହିଁ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ; ତା' ନହେଲେ ତୁମେ କେବେହେଲେ ସେମାନେ ଦୁଃଖୀ ଭଳି ଦିଶୁଥିବାର ଦେଖି ପାରିବନାହିଁ । କବିତାଟିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ବିଭୋର ହୋଇ ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବାଧ ଭାବରେ ଏକ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିବେ । ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଉଲ୍ଲାସରେ ବସ୍ତୁତଃ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ, — ମାତ୍ର ସ୍ୱୟଂ କିଛି ସୃଜନ କରିବାଲାଗି ଆଦୌ ବାଧ୍ୟ ହେଉନଥିବେ । ମାତ୍ର, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ତ ଏପରି ଗଢ଼ାହୋଇଛି ଯେ, ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ଯାହାକିଛି ଗଢ଼ିବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଏ, କେବଳ ସେଇଥିରେ ହିଁ ସିଏ ଯଥାର୍ଥ ଆନନ୍ଦର ଅନୁଭବ କରେ ଏବଂ, ଗୋଟିଏ କବିତାକୁ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ହେଲେ, ତାକୁ ତାହାକୁ ଆରୋହଣ କରିବା ଜନିତ ଶ୍ରମଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । କାରଣ, କୌଣସି ପର୍ବତର ଶିଖରଦେଶରୁ ତଳକୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିବା ଦୃଶ୍ୟଟି ମଧ୍ୟରେ ହୃଦୟକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଦେବାର ଶକ୍ତିଟିର ଅଭାବ ରହିଥିବା ଭଳି ଏବଂ କେବଳ ଜଣେ ଆରୋହଣକାରୀ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିବା ଶ୍ରମର ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ, ସତେଅବା ତାହାରି ଉଦ୍ୟମଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ତାହାର ଯାହାକିଛି ଅର୍ଥ ରହିଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ, ତୁମେ କିଛି ସମୟ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ସାରିବା ପରେ ଏବଂ ଆହୁରି ଆଗକୁ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବାରୁ, ତୁମକୁ ସେହି ଦୃଶ୍ୟଟି ସତେଅବା ଆଉ କିଛିହେଲେ ଆଣି ଦିଏନାହିଁ । ତୁମେ ହୁଏତ ଅବିଳମ୍ବେ ହାଇ ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅ । ତୁମେ ନିଜେ ନିଜ ଶ୍ରମ ଦେଇ ରଚନା କରିନଥିବା କବିତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ଘଟିଥାଏ । କାରଣ, ଗୋଟିଏ କବିତା ହୁଏତ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଇ ପାରେ; କିନ୍ତୁ ତାହା ତୁମକୁ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରେ, ସେହି ଆନନ୍ଦକୁ ତୁମେ ନିଜର ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ହିଁ ଲାଭ କରିଛ, — ସେହି ଆନନ୍ଦ ତୁମ ଆତ୍ମାର ଆରୋହଣରୁ ହିଁ ପ୍ରସୂତ ହୋଇଛି । ଏବଂ, ଉଭମରୂପେ

ଶସ୍ୟଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ଶସ୍ୟଭଣ୍ଡାର କେବଳ ବସି ରହିବାକୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ସ୍ଥାନବଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ, ଖାଲି ପରିତୃପ୍ତମାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦିଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅସଲ ମଣିଷର ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ନଥାଏ । ମୋ'ର ଭଲ ପାଇବାକୁ ମୁଁ ଭଣ୍ଡାରରେ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ସାମଗ୍ରୀରୂପେ କଦାପି ବ୍ୟବହାର କରେନାହିଁ; ତାହା ସର୍ବୋପରି ମୋ' ହୃଦୟର ହିଁ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତଥାପି, ମୁଁ ଆଦୌ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଡ଼େନାହିଁ ଯେ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଏପରି ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ଗୋଟିଏ କବିତାକୁ, ଏକ ମନ୍ଦିରକୁ, ସଂଗୀତକୁ ଏବଂ ଉତ୍ତରାଧିକାରର ଏହି କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ବୁଝି ପାରନ୍ତି । ଏବଂ, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି କହନ୍ତି : "କେବଳ ନାନାପ୍ରକାରର ବସ୍ତୁ ବ୍ୟତୀତ ଏସବୁ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? କୋଉଟି ଆମକୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣ କରେ, ଆଉ କୋଉଟି କମ୍ । ମାତ୍ର, ମୋ' ଜୀବନକୁ ଶାସନ କରିବ, ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଟିର ସେହି ଯୋଗ୍ୟତା ନାହିଁ ।" ଏପରି କଥା ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଆମ ଭାଷାରେ ଜଣେ ଜଣେ "ସୁବିଜ୍ଞ" ସଂଶୟବାଦୀ ବୋଲି କୁହାଯିବ; ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବାର ବହୁତ ପ୍ରବଣତା ରହିଥାଏ, — ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଅଭ୍ୟାସ ନୁହେଁ, ତାହା ଜଣେ ନିର୍ବୋଧର ଅଭ୍ୟାସ । କାରଣ, ଭଲ ପାଇବାଟା ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅଥବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଉଥିବା ଏକ ଉପହାର ପରି ହିଁ ତୁମକୁ କେବେହେଲେ ପ୍ରଦାନ କରା ଯାଏନାହିଁ । ଏପରିକି, ପାହାଡ଼ର ଶିଖରଦେଶରୁ ଅନାଇ ଆମେ ଦେଖୁଥିବା ଦୃଶ୍ୟଟିରୁ ହିଁ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ହେବାର ବୋଧଟି ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମଲାଭ କରିନଥାଏ । ମାତ୍ର, ତୁମେ ଯେ ପର୍ବତଟିକୁ ଆରୋହଣ କରିଛ, ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିଛ ଏବଂ ସେହି ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ବିସ୍ତାରଗୁଡ଼ିକରେ ଯାଇ ପାଦ ପକାଇ ପାରିଛ, ବୋଧଟି ସେହିଥିରୁ ହିଁ ଆସିଥାଏ ।

ଭଲ ପାଇବାବେଳେ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଭଲ ପାଇବାକୁ ହେଲେ, ଭଲ ପାଇବା ବିଷୟରେ ଖାଲି ଶିଖିଗଲେ ବା ଜାଣିନେଲେ ଯେ ସବୁ ହୋଇଯାଏ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଭାବନ୍ତି, ସେମାନେ ଭୁଲ୍ କରନ୍ତି । ଏବଂ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସାମୟିକ କେତେକ ଜ୍ୱରବଦ୍ଧ ବିହ୍ୱଳତା ଦ୍ୱାରା ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଅଳ୍ପକ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ କେତୋଟି ଉଦ୍‌ବେଳନକୁ ଉପଭୋଗ କରିବାର ଉପାୟଟିକୁ ଶିଖି ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଭଲ ପାଇବାଦ୍ୱାରା ପରାଭୂତ ହୋଇ ତଥାପି କ୍ରମେ ଏହିପରି ପରିଶେଷରେ ତା'ର ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ଆଲୋକିତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବା ସେହି ପରମ ବିହ୍ୱଳତା ଟି ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ବୋଲି ଆଶା ବାନ୍ଧିଥାଏ, ସିଏ ଆପଣାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଧୋକା ଦେବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥାଏ । ହଁ, ଏପରି ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ ଯେ, ତା' ମନର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ତଥା ସିଏ ଆରୋହଣ କରିଥିବା ପାହାଡ଼ଟିର ନଗଣ୍ୟତା ହେତୁ ସିଏ ଏହାଦ୍ୱାରା ମାତ୍ର କିଞ୍ଚିତ୍ ସମୟ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏକ ଉଲ୍ଲାସ ଅନୁଭବ ବି କରିପାରେ ।

ଏଣୁ, ଯଦି ତୁମର ଭଲ ପାଇବାରେ ଦିନକୁ ଦିନ ରୂପାନ୍ତର ଘଟି ନପାରିଲା, ତେବେ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଯେପରି ମାତୃଗର୍ଭରେ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଆଶ୍ରୟଟିଏ ଲାଭ କରିଥାଏ, ତୁମେ ତା' ଭିତରେ କେବେହେଲେ ତାହା ଲାଭ କରି ପାରିବନାହିଁ; ଏବଂ, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରଶାନ୍ତବଦନ ବନ୍ଧୁ, ତୁମେ ତ ପ୍ରସ୍ତାବ କରି ପକାଉଛ ଯେ, ତୁମେ ତୁମ ଗଣ୍ଡୋଲାଟି ଭିତରେ ଯାଇ ଗଡ଼ୁଥିବ ଏବଂ ଜୀବନତମାମ୍ ନିଜକୁ ସେହି ଗଣ୍ଡୋଲାର ଆହ୍ଲାମରାଜି ଗାନ କରୁଥିବା ଗୀତରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଥିବ । ଏପରି କଳ୍ପନା କରି ତୁମେ ନିଜକୁ କେବଳ ଓଲୁ ବନାଇ ହିଁ ରଖିଛ । କାରଣ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯାହାକିଛି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଆରୋହଣ କିମ୍ବା ଉତ୍‌କ୍ରମଣ ନଥାଏ, ସେଥିରେ ବସ୍ତୁତଃ କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ହିଁ ନଥାଏ । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଅଧବାଟରେ ହିଁ ଅଟକି ରହିଯାଅ, ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ ସେଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ମିଳେନାହିଁ । କାରଣ, ସେତେବେଳେ ତୁମର ସମ୍ମୁଖରେ ରହିଥିବା ଦୃଶ୍ୟଟିର ତୁମଲାଗି ଆଉ ଅଧିକ କିଛିହେଲେ କହିବାକୁ ନଥାଏ । ସେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜର ପ୍ରିୟା ସେହି ନାରୀଟିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପଳାଇଯାଅ; ମାତ୍ର ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ତୁମେ ନିଜର ପୁରାତନ 'ମୁଁ'ଟାକୁ ହିଁ ବର୍ଜନ କରିବାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥାଆନ୍ତ ।

ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ସେହି ଦୁଷ୍ଟାଚାରୀ ଓ କୁତର୍କୀମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଯୁକ୍ତିରେ ମୁଁ ମୋଟେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ସେମାନେ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି କହିଥିଲେ: ''ଆପଣଙ୍କୁ ଆମର ବିନୀତ ଅନୁରୋଧ ଯେ ଆପଣ ଉତ୍ତରାଧିକାରର ସେହି କ୍ଷେତ୍ର, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ,ଏବଂ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆମକୁ ଥରେ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ତ ! ଆପଣ ସେହିମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ତ ଆମକୁ ଏତେ କଥା କହୁଛନ୍ତି ! ପଥରକୁ ଛୁଇଁ ହେବ, ନିଦା ପଦାର୍ଥରୁ ଯେକୌଣସିଟିକୁ ଛୁଇଁ ହେବ ଏବଂ, ଛୁଇଁ ପାରିଲେ ସିନା ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ରହିଛି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ହେବ !'' ଏପରି ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବୁଝାଇବା ସକାଶେ ମୁଁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ; ଯେଉଁ ସତ୍ୟଟି ଏତେ ତୁଚ୍ଛ ଓ ସାଧାରଣ ଯେ ତାହାକୁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ପରିଚ୍ଛଦ ଦେଇ କଦାପି କହି ହେବନାହିଁ, ମୁଁ ସେଇଟି ବିଷୟରେ ସେହି ଲୋକଟିକୁ କିଛି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହିଦେବାକୁ କେବେ ପ୍ରୟାସ କରିନାହିଁ । ସେହି ଲୋକଟିକୁ ନିଜ ସାଙ୍ଗରେ ମୁଁ ପର୍ବତଶିଖର ଯାଏ ନେଇଯିବି, ଯେପରିକି ସିଏ କେବେହେଲେ ସ୍ୱୟଂ ଲାଭ କରିନଥିବା ପୃଥ୍ୱୀଦୃଶ୍ୟର ସତ୍ୟଟି ତା' ଆଗରେ ଆସି ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଯିବ, — ଏଇଟା ମୋ' ଲାଗି ସର୍ବଦା ଏକ ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ ହିଁ ହୁଅନ୍ତା । ଯେଉଁ ସଂଗୀତଟି ନିମନ୍ତେ ସେ କୌଣସି ପ୍ରୟାସ କରିନାହିଁ, ତାହାକୁ ସିଏ ଉପଭୋଗ କରୁ ବୋଲି କରା ଯାଉଥିବା ଯାବତୀୟ ଚେଷ୍ଟା ପରି ତାହା ବୃଥା ହୁଅନ୍ତା । ଯେଉଁଭଳି, କେତେକ ଲୋକ ଥାଆନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଅନାଇ ବସିଥାନ୍ତି ଯେ ଜଣେ ନାରୀ ଆସି ଆଗରୁ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇ ରହିଥିବା ପ୍ରେମପସରାଟିକୁ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଣି ଅଜାଡ଼ିଦେବ; — ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଏହି ଲୋକଟି ମଧ୍ୟ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟାସହୀନ

ଭାବରେ ସବୁକିଛି ଶିଖିଯିବ ବୋଲି ମୋ'ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିବ। ମାତ୍ର, ମୁଁ ଯେ ତାହାର ଅଭିଳାଷ ପୂରଣ କରିପାରିବି, ତାହା ମୋ'ର ଶକ୍ତିର ବାହାର ହୋଇ ହିଁ ରହିଥିବ।

ତେଣୁ, ମୋ' ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ହକାରି ଆଣ ମୁଁ କହିଲି : ''ଆପଣମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭୁଲ କରିବେନାହିଁ। ମୋ' ରାଜ୍ୟର ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଯଦି ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କର ହେପାଜତରେ ନେଇ ରଖୁଛି, ତା'ର ଆଦୌ ଏପରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ ଯେ, ସେହି ଶିଶୁମାନେ ଅର୍ଜନ କରୁଥିବା ଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକୁ ଦିନେ ଏକାଠି ଆଣି ନିକିତିରେ ଓଜନ କରାଯିବ କିମ୍ବା ଫିତାରେ ମପାଯିବ; ମାତ୍ର, ଶେଷରେ ମୁଁ ଦେଖିବି ଯେ ସେମାନେ ଶିଖରଟିକୁ ଆଖିଆଗରେ ରଖି ଆରୋହଣ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣାର ସେହି ଉଦ୍ୟମରୁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି। ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ଛାତ୍ରଟିକୁ ପାଲିଙ୍କିରେ ବସାଇ ହୁଏତ ହଜାରଟା ଶିଖରରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ତେଣୁ ସିଏ ଏହିପରି ଭାବରେ ହଜାରଟି ପୃଥ୍ୱୀଦୃଶ୍ୟକୁ ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି, ସେଭଳି ଛାତ୍ରଟି ମୋତେ ଆଦୌ କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ। କାରଣ, ପ୍ରଥମତଃ, ସିଏ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସହିତ ବି ପରିଚିତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ଏବଂ, ପୁନଶ୍ଚ, ଦ୍ରବ୍ୟସମଷ୍ଟିର ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ହଜାରଟା ପୃଥ୍ୱୀଦୃଶ୍ୟକୁ ବସ୍ତୁତଃ କଣିକାଏ ବାଲି ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯାଇ ପାରିବ। କିନ୍ତୁ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଯେଉଁ ଆଉଜଣଟି ଏକ ପର୍ବତଶିଖରକୁ ଉଠିବାର ଆୟାସପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ନିଜର ସମୁଦାୟ ପ୍ରୟାସକୁ ଆଣି ଲଗାଇ ପାରିଛି, — ତାହା କେବଳ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ପର୍ବତର ଶିଖର ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, — ଏବଂ ସିଏ ଏହିପରି ଭାବରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତା' ଚକ୍ଷୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବାକୁ ରହିଥିବା ବହୁ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାର ପୃଥ୍ୱୀଦୃଶ୍ୟକୁ ବୁଝି ପାରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ଉପାୟଟିକୁ ହାସଲ କରିଛି, ମୁଁ କେବଳ ତାହାରି କଥା ହିଁ ଭାବିବି। କାରଣ, ହଜାରଟି ଶିଖରକୁ ଉଠିଥିବା ତୁମର ସେହି ଭାବୀ ପଣ୍ଡିତପ୍ରବର ପ୍ରଥମଟି ତୁଳନାରେ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଜଣକ ହିଁ ଶିଖରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକ ଉତ୍ତମ ବୋଧଶକ୍ତି ହାସଲ କରିଥିବ।

''ଏହିପରି ଜଣେ ତରୁଣ ମୋ' ପାଖରେ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଥିଲେ, ଯଦି ମୁଁ ତା' ଭିତରେ ଭଲ ପାଇବାର ଏକ ଆଲୋକଶିଖା ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରି ଆଣିବାକୁ ମନ କରିବି, ତେବେ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳା ଦ୍ୱାରା ମୋତେ ତା'ର ହୃଦୟରେ ସେହି ଭଲ ପାଇବାକୁ ନେଇ ରୋପିତ କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ।''

କାରଣ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆଗରୁ ଦେଖି ଆସିଥିଲେ ଯେ, ଏହିପରି ଯାହାକୁ ଭଲ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ତାଲୀମ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି, ସିଏ ସର୍ବଦା ସେହି ମୁଖଟିକୁ ହିଁ ଯାଇ ଆବିଷ୍କାର କରିଛି, ଯିଏକି ତା'ର ହୃଦୟଟିକୁ ଦୀପ୍ତକରି ଆଣିଥିବା ଭଳି ମନେ ହୋଇଛି।

ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ବଡ଼ ଭୁଲ କରି ପକାଉଥିଲେ । ସେମାନେ କଳ୍ପନା କରୁଥିଲେ ଯେ, ସେହି ମୁଖଟିରେ ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ଏକ ରହସ୍ୟମୟ ଶକ୍ତି ନିଗୂଢ଼ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ, ଗୋଟିଏ କବିତାକୁ ବୁଝି ଆୟତ୍ତ କରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖଟି ଯଦି ତଦ୍ୱାରା ଦୀପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, ତେବେ ପ୍ରକୃତ ଶକ୍ତିଟି କବିତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ରହିଛି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରା ଯାଉଥିଲା । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର କହିବି; ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ''ପର୍ବତଟି'' କଥା କହୁଛି, ସେତେବେଳେ ପର୍ବତଟିକୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ସନ୍ଦର୍ଭରେ କହୁଛି, ପାହାଡ଼ ଉପରେ ରହିଥିବା କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଯାହାର ଦେହଟାଯାକ ଚିରିହୋଇ ଯାଇଛି, ଯିଏ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ସେହି ପର୍ବତର ତୀଖ ଢ଼ାଲୁଗୁଡ଼ିକୁ ଆରୋହଣ କରିଛି, ଯାହାର ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ ପାର ହେଉ ହେଉ ତା'ର ଦେହରୁ ଝାଳ ବାହାରି ଯାଇଛି, — ଯିଏ ସେହି ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ଉଠି ଫୁଲ ବି ତୋଳିଛି ଏବଂ ଶିଖର ଉପର ଦେଇ ବହି ଯାଉଥିବା ବାୟୁଟିକୁ ଯିଏ ଗଭୀର ଭାବରେ ପାନ କରି ପାରିଛି । ମୁଁ କେବଳ ଅର୍ଥଟିଏ ହିଁ ସୂଚାଇ ଦିଏ, ଆଦୌ କିଛି ବୁଝି ନଥାଏ । ଏବଂ, ଗୋଟାଏ କୋଧା ବୁଲାବେପାରୀ ଆଗରେ ଯାଇ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ''ପର୍ବତ'' ଶବ୍ଦଟିକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଶବ୍ଦଟି ତା ହୃଦୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରେନାହିଁ ।

କବିତାର ପ୍ରଭାବଶକ୍ତି ପୃଥିବୀରୁ ଚାଲିଯାଉଛି ବୋଲି ଯେ ଆଉ କବିତା ଲେଖା ଯାଉନାହିଁ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଅଥବା, ମୁହଁର ପ୍ରଭାବ-ଉତ୍ପନ୍ନକାରୀ ଶକ୍ତି ଚାଲିଯାଉଛି ବୋଲି ଯେ ଆଉ ପ୍ରେମ ରହି ପାରୁନାହିଁ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଏବଂ, ଭଗବାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଚାଲିଯାଉଛି ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକ ଭିତରକୁ ଯେ ସେହି ବୃହତ୍ ପ୍ରଭବସମର୍ଥ ବିସ୍ମୃତିମାନେ ଆଉ ଭେଦ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ । ସେହି ବିଶାଳ ବିସ୍ମୃତିମାନେ ହିଁ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହିଠାରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଏକ ଜଙ୍ଗଲ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ କେତେ ନା କେତେ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ଓ ପୁଷ୍ପମାନଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ଆଣୁଥିବ ।.....

କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବହୁ କଥୋପକଥନ ତଥା କଳହଗୁଡ଼ିକୁ ଅନେକ ମନୋଯୋଗ ସହିତ ଶ୍ରବଣ କରିବାପରେ ମୁଁ ଏକଥାଟିକୁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ଆମ ବୁଦ୍ଧିଟାରୁ ଉଦ୍‌ଭବ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ବିପଦଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିପାରିଛି । ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସବୁକିଛି ବୁଝାଇଦେଇ ପାରିବେ ବୋଲି ବୁଦ୍ଧି ପୂରା ଏକ ଧର୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତ ପରି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ଅସଲ ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ, ମୋ' ଭିତରେ ସାର ବୋଲି ଯାହାକିଛି ରହିଛି, ମୁଁ ତାହାକୁ ଭାଷାର ସାହାଯ୍ୟରେ କଦାପି ଆଉଜଣକ ଲାଗି ବ୍ୟକ୍ତ ଓ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେଇ ପାରିବିନାହିଁ । କାରଣ, ତାହାକୁ କଦାପି ଶବ୍ଦ ଦେଇ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । କେବଳ

କଥିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟ କେତୋଟି ମାର୍ଗର ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ହିଁ ତୁମର ବୁଝିବାଭଳି ମୁଁ କଥାଟିକୁ କେବଳ ସୂଚିତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭଲ ପାଇବା କୌଣସି ଆଲୌକିକ ଘଟଣାକୁ ଘଟାଇବ ଅଥବା, ସେହି ସମାନ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମେ ଯେ ବସ୍ତୁତଃ ଗୋଟିଏ ଧାତୁର, ସେହି ସତ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ କାମ ଦେବ । ତା' ନହେଲେ, ମୋ' ଭିତରେ ଅତଳରେ ରହିଥିବା ସେହି ପୃଥିବୀଟାରୁ ମୋତେ ବହୁତ କସରତ ଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଟାଣି ବାହାର କରିବାକୁ ହିଁ ପଡୁଥିବ । ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ, ମୋ'ର ଅଯୋଗ୍ୟପଣ ହେତୁ, ମୋ' ପର୍ବତ ବେଳକୁ ମୁଁ ଯାହା କରୁଥାଏ, ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁର କେବଳ ଏଇଟି କିମ୍ବା ସେଇଟି ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ବିଭାବକୁ ଦର୍ଶାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ପର୍ବତଟା ଉଚ୍ଚ, — ପର୍ବତ ବେଳକୁ କେବଳ ଏତିକି କହିଦିଏ । ମାତ୍ର, ଯେକୌଣସି ପର୍ବତ କେବଳ ସେତିକିଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ଏବଂ, ସେହି ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ମୋ'ର ମାନସକ୍ଷେତ୍ରରେ ରାତ୍ରିର ସେହି ଦୂରଦୂର-ପ୍ରସାରିତ ରାତ୍ରିଟି ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଆସିଥାଏ, — ମୁଁ ଦେଖୁଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ଉଚ୍ଚତାଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ୱୟଂ ଯାଇ ଠିଆ ହୋଇଛି, ଏକାକୀ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି, ସେହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହିଁ ଥର ଥର ହୋଇ ଶିହରି ଉଠୁଛି ।

- ୩୬ -

'ମଣିଷ' ପାଖକୁ ଚିଠିଟିଏ ଲେଖିବାକୁ ମନ କଲେ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜରେ ବହୁ ମାଲପତ୍ର ଆଣି ବୋଝାଇ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ଅତି ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଜାହାଜ ହିଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୋତାଶ୍ରୟଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରନ୍ତି । ଅଧାବାଟରେ ବୁଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ବାଟରେ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଯେଉଁସବୁ ବିଶେଷ ବାକ୍ୟାଂଶଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ହିଁ ଇତିହାସରେ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିପାରନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ କେତେ କ'ଣର ସୂଚନା ସିନା ଦେଇଥିବି, ମାତ୍ର, ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଯେତିକି ବୁଝିଛି, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ ।

ଏଇଥିରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଅଡୁଆ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛି । କାରଣ, ସୂଚିତ କରିଦେବା ଅପେକ୍ଷା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଝିବାର ମାର୍ଗଟି ବିଷୟରେ ତାଲୀମ ଦେବା ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆୟତ୍ତ କରି ରଖିବାର ଅସଲ କାର୍ଯ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଶିଖାଇ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । ଏହି ଯେଉଁ ବହୁଅଭିଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ତୁମେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରି ମୋତେ ଦେଖାଇ ଦେଉଛ — ସିଏ କ'ଣ ସବୁ ଜାଣିଛି, ମୋ' ପାଖରେ ସେହି କଥାଟିର କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଡିକ୍‌ସିନାରି ତ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ କାମ

ଦେଇପାରିବ ! ସେହି ଲୋକଟି ସତକୁ ସତ ଯାହା, ମୋ' ପାଇଁ ତାହା ହିଁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଠିକ୍ ସେହିଭଳି, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ନିଜର କବିତାଟିଏ ଲେଖିଛି, କବିତାଟିକୁ ସିଏ ନିଜର ଭୁରି ଭୁରି ଉଦ୍ଦୀପନାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଛି ସତ, ମାତ୍ର, ମୁକ୍ତ ସାଗର ଭିତରକୁ ମାଛ ମାରି ଯିବାରେ ଯଦି ବିଫଳ ହୋଇଛି ଏବଂ ଗଭୀର ମହାସାଗରରୁ ଯଦି ସିଏ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଆହରଣ କରି ପାରିନାହିଁ, ତା'ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା । ତା' ଲେଖାଟିରୁ ମୋତେ ବସନ୍ତଋତୁର ସୂଚନା ହୁଏତ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିବ; କିନ୍ତୁ ଏଣେ ମୋ'ର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ସେହି ବସନ୍ତକୁ ସିଏ କଦାପି ସୃଜି ଆଣିପାରିବ ନାହିଁ, — ତେବେ ମୋ'ର ହୃଦୟ ସେଥିରୁ କ'ଣ ପାଇବ ଯେ ସେଥିରୁ ଅଧାର ପାଇ ନିଜେ ବି ବଞ୍ଚି ପାରୁଥିବ ?

ମୋ'ର ଇତିହାସ-ଲେଖକମାନେ, ମୋ' ଭାଷ୍ୟକାର ତଥା ପଣ୍ଡିତମାନେ ମୋତେ କେତେ କେତେ କଥା କହି ଶୁଣାଇଲେ; ସେମାନେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଥିଲେ, ତାହାର ସେହି ଶକ୍ତିକୁ ସେଥିପାଇଁ କରା ଯାଉଥିବା ଯୋଜନାଟିରୁ ଅବଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ । କାରଣ, ମଜବୁତ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ କିଛି ଏକ ଯୋଜନାର ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆଣିବାର ହିଁ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦେଖାଇଥାଏ । ଏବଂ, ସହରଟିରେ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଯାହାକିଛି ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛି, ଯଦି ତାହା ସତକୁ ସତ ଗୋଟିଏ ଯୋଜନା ହୋଇଥାଏ, ତାହାର ଅର୍ଥ ଏହିଭଳି ହେବ ଯେ, ମୋ'ର ସହରଟି ଆପଣାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିଆଣିଛି ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣାକୃତି ହୋଇପାରିଛି । ମାତ୍ର, ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ସେହି ଯୋଜନାଟିର ବଳରେ ହିଁ ସହରଟିର ଆଦୌ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇନାହିଁ ।

- ୩୭ -

ସେହି ସନ୍ଦର୍ଭରେ ମୁଁ ମୋ' ସହରର ନର୍ତ୍ତକୀ, ଗଣିକା ଏବଂ ଗାୟିକାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରୂପାର ପାଲିଙ୍କିସବୁ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ବସି ଅଭିଯାନରେ ବାହାରିବା ସମୟରେ, ସେମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆଗତୁରା ଧାବକମାନଙ୍କୁ ପଠାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଆଗ ଘୋଷଣାଟି ହେଲେ ସିନା ଲୋକମାନେ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହେବେ ! ତା'ପରେ ସମବେତ ଜନସମଷ୍ଟିର କରତାଳିଶବ୍ଦ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ନାୟୁଗୁଡ଼ିକର ରାଜ୍ୟରେ ଏକ ଅନୁକୂଳତା ସୃଷ୍ଟି କରିବାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର କଅଁଳ ନିଦମାନେ ଭାଙ୍ଗିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସେମାନେ ନିଜନିଜର ମୁହଁ ଉପରୁ ରେଶମର ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡଟିକୁ ଅପସରାଇ ନେଉଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ଶୀର୍ଣ୍ଣ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର କିଛି କିଛି ଝାଙ୍କୀ ଲୋକମାନେ ଦେଖିବାକୁ ସୁଯୋଗ ଦେଇ

ସମାଗମଟିର ଅଭିଳାଷଟି ଚରିତାର୍ଥ ହେବାରେ ସହାୟତା କରିବାକୁ ଉଚିତ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଶାନ୍ତ ଓ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଈଷତ ହସି ଦେଉଥିଲେ; ଏବଂ ତେଣେ ଧାବକମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ନିଜର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ସମ୍ପନ୍ନ ବି କରୁଥିଲେ । କାରଣ, ଯଦି ରୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଯୂଥଟି ବାରମ୍ବାର ଆପଣାର ବାସନାଟିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ନର୍ତ୍ତକୀଟିର ସଂକୋଚଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପାରୁନଥିଲେ, ତେବେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ବେତ୍ରାଘାତ ହେଉଥିଲା ।

ସେମାନେ ନିଦା ସୁନାର ସ୍ନାନାଗାରରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସ୍ନାନର ଯାବତୀୟ ପୂର୍ବପ୍ରସ୍ତୁତିକୁ ଦେଖିବା ସକାଶେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରା ଯାଉଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଶହେଟି ମାଈ-ଗଧ ଦୁହାଁ ହେଉଥିଲେ — କାରଣ ନର୍ତ୍ତକୀମାନେ ଗଧର କ୍ଷୀରରେ ହିଁ ସ୍ନାନ କରୁଥିଲେ । ତା'ପରେ ବିଭିନ୍ନ କିସମର ସୁଗନ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସାଧନ କରା ଯାଉଥିଲା — ସେଥିମଧ୍ୟରେ ଫୁଲମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଅତର ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା; ମାତ୍ର, ବାସନାଟି ଏପରି ଅଲଗା ଥିଲା ଯେ, ତାହା ସେହି ଅତରଟି ବୋଲି ମୋଟେ ଜାଣି ହେଉନଥିଲା ।

ମାତ୍ର, ମୁଁ ସେଥିରେ ଆଦୌ କ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ଯାଉନଥିଲି; କାରଣ, ସବୁଯାକ କଥାର ବିଚାର କଲେ, ସେହି ଅତରଟିକୁ ତିଆରି କରିବାରେ ଯେଉଁ ସମୟଟି ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିଲା, ତାହାଦ୍ୱାରା ସାମ୍ରାଜ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଅତି ଅଳ୍ପ କମ୍ ପରିମାଣରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ, ଏଥିପାଇଁ ଯେତେ ଅର୍ଥର ବ୍ୟୟ ହେଉଥିଲା, ସେଥିରେ ଲୋକେ କଳ୍ପନାରୁ ହିଁ ବହୁତ ଅନୁମାନ କରି ପକାଉଥିଲେ । ଏବଂ, ଏକଥାଟି ମଧ୍ୟ ଏକାନ୍ତ ବାଞ୍ଛନୀୟ ଯେ, ମୋ'ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ଏପରି କେତୋଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ, ଯେଉଁଥିରେ କି ବହୁତ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ହୋଇଛି ବୋଲି ଏକ ଜଦର ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ । କାରଣ, ଏକ ବସ୍ତୁକୁ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସେଇଟି ଆଦୌ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ; ମାତ୍ର, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବାରେ ଯେତେ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ଦୀପନା ରହିଛି, ତାହାହିଁ ଅସଲ କଥା । ଏହି ଅତରଟି ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଥିଲା, ମୋ'ପାଇଁ ତାହା ହେଉଛି ଅସଲ କଥା; ସେଇଟିକୁ ମୋ'ର ଗଣିକାମାନଙ୍କୁ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ କରିବାରେ ବ୍ୟବହାର କରା ଯାଉଥିଲା କି ନାହିଁ, ମୁଁ ତାହାଉପରେ କାହିଁକି କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବି ?

କାରଣ, ମୋ'ର ତର୍କବାଗୀଶମାନେ ମୋ' ସହିତ ତର୍କ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ମୁଁ ସର୍ବଦା ପ୍ରାୟ ନିୟମତଃ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁଥିଲି । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ମୋ' ଲୋକମାନେ ଅତିରିକ୍ତ ଭାବରେ

ବିଳାସମୟତା ମଧ୍ୟକୁ ମାଡ଼ିଯାଇ ପ୍ରତିଦିନର ଅନ୍ନୋପାର୍ଜନର ସେହି ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟି ଲାଗି ଘୃଣା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ, କେବଳ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଉପରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲି । ମାତ୍ର, କୌଣସି ଉଚିତ ବିଳାସ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ କେବେ କାହାରିକୁ କୌଣସି ଶାସ୍ତି ଦେଉନଥିଲି । ସେଥିରୁ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟିର ଗୁଣାତ୍ମକତା ବିଷୟରେ ଏକ ପରିଚୟ ମିଳି ଯାଉଥିଲା ଏବଂ, ପ୍ରତିଦିନର ଜୀବନରେ ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଆସୁନଥିବା ଏହି ଅଳଙ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ନିଜର କେଉଁ ସିଦ୍ଧିରେ ଲଗାଇବେ, ସେହି ବିଷୟରେ ମୋଟେ ମଥା ଖେଳାଉ ନଥିଲି । କାରଣ, ମୋ' ବିଚାରରେ, ସର୍ବସାଧାରଣ ସ୍ଥାନରେ ନିର୍ମିତ କୌଣସି ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ବା ଆଉକୌଣସି କ୍ଳାନ୍ତିକାରୀ ସ୍ମାରକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧନ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଏହିସବୁ ଅଳଙ୍କାର କୌଣସି ନାରୀର କେଶସଜ୍ଜାରେ ଯାଇ ଲାଗିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏକ ଅଧିକ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରୁଥିଲା । ହଁ, ଆପଣମାନେ ହୁଏତ କହିବେ ଯେ, ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିଟି ହେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତି, - ମାତ୍ର, ଜଣେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବତୀ ନାରୀ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବାର ତ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି ଏବଂ, ଗୋଟିଏ ସ୍ମାରକ (ତାହା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମର୍ପିତ ମନ୍ଦିରଟିଏ ହୋଇଥିଲେ ଅବଶ୍ୟ ତାହା ଭିନ୍ନ କଥା ହେବ) ର ସର୍ବଦା ଏହି ଦୋଷଟି ରହିଥିବ ଯେ, ଆପଣାର ସୁନାଚକଚକ କାରିଗରିଟାକୁ ହିଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବା ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବ ସିନା, ମାତ୍ର ବଦଳରେ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ତାହା କିଛି ମାଗୁ ନଥିବ । କିନ୍ତୁ, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଜଣେ ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସଂପୃକ୍ତ ସଭିଙ୍କୁ କେତେ କେତେ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ଯାଉଥିବ । ଏବଂ, ଉକ୍ତ ନାରୀକୁ ତୁମେ ଯେତିକି ଅଧିକ ଦେବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପାରୁଥିବ, ତୁମକୁ ସିଏ ସେତିକି ବେଶୀ ସମ୍ମୋହିତ କରି ଦେଉଥିବ; ସିଏ ତୁମକୁ କ'ଣ ଦେଲା, ସେଇଟି ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ନୁହେଁ ।

ମୁଁ କହୁଥିଲି ଯେ, ଏହି ଲଳନାମାନେ ଖୁବ୍ ଜାକଜମକ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଅତରରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ, ଆଉ କିଛି ଅଧିକ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ, ସେମାନେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଜଣେ ଜଣେ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତୀକରୂପେ ଏକ କର୍ମର ବି ସାଧନ କରୁଥିଲେ । ଅଧିକନ୍ତୁ, ସେମାନେ ଆହାରରୂପେ ଯେଉଁ ବିରଳ ଖାଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ କ୍ଷୁଧାବର୍ଦ୍ଧକ ନଥିଲେ । ଏବଂ, ଦୈବାତ୍ ମାଛକଣ୍ଟାଟିଏ ତଣ୍ଟିରେ ଲାଗିଗଲେ ସେମାନଙ୍କର ବେଳେବେଳେ ମୃତ୍ୟୁ ବି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ହଁ, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସମ୍ପତ୍ତିରୂପେ କେତୋଟି ମୋତି ରହିଥିଲା, ଯାହାକୁ ସେମାନେ ବହୁବାର ହଜାଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେଥିରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ କ୍ରୋଧ କରୁନଥିଲି; କାରଣ ଯାବତୀୟ ଔଚିତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋତିମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କ୍ଷଣକାଳସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିବା ହି' ଆବଶ୍ୟକ । କାହାଣୀ କହିବା ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ କାହାଣୀ ଶୁଣୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ମହୋଲ୍ଲାସରେ

ମୂର୍ଚ୍ଛିତପ୍ରାୟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ତଥାପି, ସେହି ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବାବେଳେ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ପାସୋରି ଦେଉନଥିଲେ ଯେ, ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାଇ ତଳେ ପଡ଼ିଯିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ତକିଆଟି ଅବଶ୍ୟ କାମରେ ଆସିବ, ତାହାର ରଙ୍ଗ ସେମାନଙ୍କ ବୁର୍ଖାର ରଙ୍ଗଟି ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିଶ୍ଚୟ ଖାପ ଖାଉଥିବ ।

ସମୟ ସମୟରେ ସେମାନେ ପ୍ରେମନାମକ ବିଳାସରେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ମାତି ଯାଉଥିଲେ; ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସହର ଭିତରେ ପରେଡ୍ କରି ଚାଲି ଯାଉଥିବା କୌଣସି ଯୁବା ସୈନିକଟି ସକାଶେ ନିଜର ମୋତିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ବିକି ଦେବାଲାଗି ରାଜୀ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ସେହି ସୈନିକଟି ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଲାବଣ୍ୟଦୀପ୍ତ, ପୁରୁଷୋଚିତ ଅଥଚ ରୂପବନ୍ତ ଯୁବକଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ ।

ଏବଂ, ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ, ସେହି ନିରୀହ ଯୁବକଟି ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ହତବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତାରେ ଲୋସଡ଼ି ପଡୁଥିଲା, ଭାବୁଥିଲା ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା ତା' ଉପରେ ସତେଅବା ଏକ କେଡ଼େ ବଡ଼ ଅନୁଗ୍ରହକୁ ହିଁ ଅଜାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି । ମାତ୍ର, ସିଏ ବସ୍ତୁତଃ ସେମାନଙ୍କର ମିଥ୍ୟାଭିମାନର ହିଁ ଏକ ଶିକାରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଅଶିଷ୍ଟ ଆତ୍ମପ୍ରଦର୍ଶନ ନିମିତ୍ତ ଜଣେ ପରିକର ରୂପେ ହିଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ।

- ୩୮ -

ଥରେ ଜଣେ ମହିଳା ଆସି ମୋ' କାନପାଖରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ: "ସିଏ ହେଉଛି ଗୋଟାଏ ପାଜି, ଗୋଟାଏ ଭାରି ଖରାପ, ନୀତିଭ୍ରଷ୍ଟ ଓ ଅତି ଅଧମ ଜୀବ । ପୃଥିବୀର ମୁହଁଉପରେ ବସନ୍ତରୋଗର ଗୋଟାଏ ଘାଆ । ପୂରା ଛତରା ଓ ମିଥ୍ୟାବାଦୀଟାଏ !"

"ତୁ ଯାଆ, ନିଜର ମୁହଁଟାକୁ ଧୋଇ ଆସିବୁ," — ମୁଁ ତାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ କହିଲି, "ଏପରି କଥା କହି ତୁ ନିଜର ପାଟିଟାକୁ ଅଶୁଦ୍ଧ କରି ଦେଲୁଣି !"

ଆଉଜଣେ ମହିଳା ଆସିଲେ, — ସିଏ କୁତ୍ସା ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟର ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ ବଖାଣିବାକୁ ଆସିଥିଲେ ।

ମୁଁ କହିଲି: "ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଯେ ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ମୁତାବକ ଅଲବତ ବୁଝିବେ, ସେପରି ଆଦୌ ଆଶା କରିନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ କେବେହେଲେ

ବି କେହି ବୁଝିବେନାହିଁ, —ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟ ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ଯାବତୀୟ ନ୍ୟାୟ ସର୍ବଦା ଏକ ମାୟା ପଛରେ ହିଁ ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ସେହି ମାୟା ଭିତରେ ସର୍ବଦା ତାହାର ବିପରୀତଟା ହିଁ ରହିଥିବ । ମରୁଭୂମିରେ ହେଉଥିବା ଆମ ଯୁଦ୍ଧର କପ୍ତାନ୍‌ମାନେ, — ସେମାନେ ଜଣକୁ ଜଣେ କେଡ଼େ ଉଦାର, ତୁମେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିଥିବ, — ଭାରି ଉଦାର, ଭାରି ଦରିଦ୍ର ଏବଂ ତୃଷା ହେତୁ ସର୍ବଦା ମ୍ରିୟମାଣ । ବାଲି ଉପରେ ହିଁ ଦେହଟାକୁ ବାଙ୍କୁଲା କରି ଆଣି ସେମାନେ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ରାତ୍ରିସମୟରେ ବୃହତ୍ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ସଦାସତର୍କ ଥାଆନ୍ତି, ଚାହିଲାମାତ୍ରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ, ଏତେଟିକିଏ କେଉଁଠାରେ ଖୁଡ଼୍‌ଖାଡ଼୍ ହେବାମାତ୍ରକେ ଅସ୍ତ୍ରସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ମୋ' ବାପାଙ୍କର ଆହ୍ୱାନଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିଛନ୍ତି ଓ ତାହାର ଜବାବ ଦେଇଛନ୍ତି: ''ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ମୃତ୍ୟୁର ସାମନା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛ, ତୁମେମାନେ ଉଠି ବାହାରିଆସ, — ନିଜର ପାର୍ଥିବ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ରହିଥିବା ଚିଜଗୁଡ଼ିକୁ କାନ୍ଧରେ ପଡ଼ିଥିବା ମୁଣାଟି ଭିତରେ ପକାଇଦେଇ ତୁମେମାନେ ବାହାରିଆସ । ଯେଉଁମାନେ ଚାହିଲା ମାତ୍ରକେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ, ଯୁଝିବାର କ୍ଷଣଟା ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ମାତ୍ରକେ ଆନୁଗତ୍ୟର ପ୍ରମାଣ ଦେବେ, —କଦାପି ନିଜକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବେନାହିଁ, — ତୁମେମାନେ ଉଠି ବାହାରି ଆସ ! ମୁଁ ତୁମରିମାନଙ୍କ ହାତକୁ ହିଁ ମୋ' ରାଜ୍ୟର ଚାବିକାଠିଗୁଡ଼ିକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଢ଼ାଇଦେବି ।....'' ଦକ୍ଷତମ ଦେବଦୂତଙ୍କ ପରି ପୂର୍ଣ୍ଣସତର୍କ ଥିବା ଏହି ଲୋକମାନେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ପହରା ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ରାଜନେତା ମାନଙ୍କର ପରିକର, ଏପରିକି ସ୍ୱୟଂ ରାଜନେତାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ସମଗ୍ରତଃ ଅଧିକ ଭଦ୍ର । ତଥାପି, ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜଧାନୀକୁ ରୁଣ୍ଡ କରି ଅଣାଯାଏ, ଉତ୍ସବସଭା ମାନଙ୍କରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଧାଡ଼ୀରେ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ପାର୍ଶ୍ୱପ୍ରକୋଷ୍ଠ ମାନଙ୍କରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏବଂ, ଯଥାର୍ଥରେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏପରି ଅବମାନନାରେ ସେମାନେ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି, — ଅଧସ୍ତନମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ପାଉଛନ୍ତି ବୋଲି କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । କହନ୍ତି, ''ନିଜର ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ଯିଏ ବିଚାର ପାଇ ପାରେନାହିଁ, ତା'ର ଭାଗ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ମନ୍ଦ ।''

ମାତ୍ର, ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହେ, ''ବରଂ ଭାଗ୍ୟଟା ତାହାରି ମନ୍ଦ, ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ବିଜୟୀ ବୋଲି ବୁଝିଥାନ୍ତି ଓ ଉଚ୍ଚକୁ ଟେକି ଧରି ଥାଆନ୍ତି, ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଆସି ଧନ୍ୟବାଦ ଦିଅନ୍ତି, ସମ୍ମାନ ଓ ସମ୍ପନ୍ନତାରେ ଧନୀ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ତାହାଫଳରେ ସିଏ ଅଚିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଏକ ମୂଲ୍ୟହୀନ ଆତ୍ମସମ୍ମାନ-ବୋଧରେ ସତେଅବା କେଡ଼େ ବଡ଼ ହୋଇ ଫୁଲିଉଠେ ଏବଂ ଆପଣାର ନକ୍ଷତ୍ରଖଚିତ ରାତ୍ରିଆକାଶ ଗୁଡ଼ିକୁ ହରାଇ ବସି

ଏହିପରି ତା' ବଦଳରେ ବହୁତ କିଛି ବସ୍ତୁକୁ ଲାଭ କରେ, ଯାହାକୁ କିଣି ହେବ, ବିକ୍ରୀ ବି କରିହେବ । ସିଏତ ଏବେଯାଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଧନୀ, ଅଧିକ ମହାନ୍ ଏବଂ ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପାତ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତେବେ, ସମସ୍ତ କୋଳାହଳ ଭିତରୁ ମୁକ୍ତ ରହି ଯିଏ ନିଜର ଜୀବନ ଉପରେ ନିଜେ ରାଜା ହୋଇ ବସିଥିଲା, ସିଏ କାହିଁକି ତୁଚ୍ଛା ନିକିମାମାନଙ୍କର ମତଟାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ମନ କରିବ ? ପ୍ରକୃତରେ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଜଣେ ବଢ଼େଇ ତ ଏକ ସୁନିର୍ମିତ ପଟା ତିଆରି କରି ସେଇଥିରୁ ହିଁ ତା' କାର୍ଯ୍ୟର ପୁରସ୍କାର ପାଇଯିବ । ଆଉ କେହି ମରୁଭୂମିର ନିସ୍ତବ୍ଧତାରୁ ସେହି ପୁରସ୍କାରଟିକୁ ପାଇଯିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବ । ଏବଂ, ଯଦି ତା'ପରେ ସିଏ ସହରକୁ ଫେରିଆସେ, ତେବେ ତାକୁ ସମସ୍ତେ ଭୁଲି ହିଁ ଯାଆନ୍ତି । ସେଥିରୁ ସେ ଯଦି ଦୁଃଖ ପାଏ, ତେବେ ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ସିଏ ମୋଟେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଶୁଦ୍ଧ ନଥିଲା । କାରଣ, ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କହିବି: ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି, ସେଇମାନଙ୍କ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ ଉପରେ ହିଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, ସେହି ସୈନିକଟି ମଧ୍ୟ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଏକ ଅଂଶ ବା ଅଙ୍ଗ, — ବୃହତ୍ ମୂଳସ୍ଥ ଏହି ବୃକ୍ଷଗଣ୍ଡିଟିରେ ତା'ର ମଧ୍ୟ ଏକ ଭାଗ ରହିଛି । ଯଦି, ତୁମେ ଆଉ କୌଣସି ଖିଆଲରେ ପଡ଼ି ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଣେ ବଣିକର ବିଶେଷ ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଇ ପ୍ରଦାନ କରିବ, ଏବଂ ତାକୁ ମରୁଭୂମି ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ ତା ଜାଗାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଜଣେ ବଣିକକୁ ସେଠାକୁ ପଠାଇଦେବ, — ତେବେ, ତୁମର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିର ଯେ କି ପରିଣାମ ହେଲା, ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କେତେବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ତୁମେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଦେଖି ପାରିବ । ଦେଖିବ, ତୁମ ବଣିକଟି ବର୍ତ୍ତମାନ କେଡ଼େ ଉତ୍ସାହୀ ଓ ସାହସୀ ବନି ଯାଇଥିବ, ଆଦୌ ହଟି ନଯାଇ ମରୁଭୂମିର ପବନକୁ ସାମନା କରି ପାରୁଥିବ ଏବଂ ଅପର ବ୍ୟକ୍ତିଟି କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ କେବଳ ଜଣେ ବୁଲାବିକାଳି ହୋଇ ରହିଥିବ ।

''ଯୋଗ୍ୟତର ମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମୁଁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରିଥାଏ ଏବଂ ମୋ'ର ସେହି ପସନ୍ଦକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ 'ଅନ୍ୟାୟ' ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ବିରକ୍ତି ସହିତ ଆଦୌ ବିବାଦ କରନାହିଁ । ଯଦି ଲମ୍ବା ଓ କଅଁଳ ପର ରହିଥିବା ସେହି ନୀଳ ମାଛଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ପାଣି ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ନେଇ ଆସି କୂଳରେ ରଖିବ, ତେବେ ସେମାନେ ସେଠାରେ ବଡ଼ କୁତ୍ସିତ ଦେଖାଯିବେ, — ଏବଂ, ସେମାନେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଗଭୀର ଜଳରେ କେଡ଼େ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ନିଜକୁ ଦେଖାଇ ହେଉଥିଲେ, ମାତ୍ର ପାଣିରୁ କୂଳକୁ ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଚାଲିଗଲା । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯେଉଁଠାରେ ସହରଟିର ସୀମା ସରିଯାଇଛି, ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକଗହଳିର ଏହି ବ୍ୟସ୍ତତା ନାହିଁ, କିଣା ନାହିଁ କି ବିକା ନାହିଁ, ଏହାର ମିଥ୍ୟାଭିମାନ ବି ନାହିଁ, ସେହିଠାରେ ହିଁ ମରୁଭୂମିର ଅଧିପତିମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବେ । କାରଣ, ମରୁଭୂମିରେ କେବେହେଲେ ମିଥ୍ୟାଭିମାନ ବୋଲି କିଛି ନଥାଏ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

"ସେମାନେ ନିଜକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦିଅନ୍ତୁ । ଯଦି ତଥାପି ସେପରି ଅଭିଳାଷ ରହିଥାଏ, ତେବେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପୁଣି ରାଜା ହୋଇ ପାରିବେ, କାରଣ ମୁଁ କେବେହେଲେ ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାର କରି ଦେବିନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖରୁ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ବଞ୍ଚିତ କରିବିନାହିଁ ।"

ହଁ, ଆଉଜଣେ ମହିଳା ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲେ :

"ଜଣେ ପତିଙ୍କର ମୁଁ ପତ୍ନୀ, ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଏବଂ ଧୀରସ୍ଥିର; ଦେଖିବାକୁ ଅସୁନ୍ଦର ବି ନୁହେଁ । ମୁଁ କେବଳ ପତିଙ୍କ ପାଇଁ ହିଁ ନିଜ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିଥାଏ । ତାଙ୍କର ପୋଷାକ ସିଲେଇ କରିଦିଏ, ଘାଆଗୁଡ଼ିକରେ ପଟି ବାନ୍ଧିଦିଏ । ତଥାପି, ସିଏ କ'ଣ ପାଇଁ ଏଡ଼େ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଯେ ଆଉଜଣେ ନାରୀପାଇଁ ହିଁ ନିଜର ସବୁଯାକ ସମୟ ବରବାଦ କରିଦିଅନ୍ତି । ସେହି ନାରୀ ତାଙ୍କୁ କେତେ କ'ଣ ଛିଗୁଲେଇ କରି କଥା କହୁଥାଏ, ତାଙ୍କୁ ଲୁଟିନେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।"

କଥାଟି ଶୁଣି ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲି: "ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ବିଷୟରେ ତୁମେ ଏପରି ଭାବରେ ମୋତେ ପଥ ହୁଡ଼ି ଏଣେତେଣେ ପଳାଇବ ନାହିଁ । କୋଉ ମନୁଷ୍ୟଟି ନିଜକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଜାଣିଛି ? ହୁଏତ ନିଜ ଭିତରେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ସତ୍ୟଟି ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବ; — ତଥାପି ତା'ର ଅସଲ ଭାବଟିକୁ ଆମେ ସର୍ବଦା ଏକ ବିରାଟ ପର୍ବତର ଆରୋହଣ ସହିତ ତୁଳନା କରିପାରିବା । ସବାଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗଟି ତୁମ ନିଜର ଆଗରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବ ଏବଂ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ସେଇଟି ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚୁଛ ବୋଲି ଅନେକ ଓ ଅନେକ ସମୟରେ ଭ୍ରମ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ, — ଏବଂ ତା'ପରେ ହୁଏତ ଜାଣିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ମଝିରେ ତଥାପି ଆହୁରି ଅନେକ ଶୃଙ୍ଗ, ଅନେକ ଘାଟି ଏବଂ ଅନେକ ପାହାଡ଼ୀ ପ୍ରାଚୀରମାନ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ବାକୀ ରହିଛି । ଏପରି ଲୋକ କିଏ ଅଛି ଯିଏକି ଆପଣାର ପିପାସାଟିକୁ ମାପି ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ? ଏଭଳି କେତେକ ମନୁଷ୍ୟ ରହିଥାନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ନଦୀମାନେ ବହି ଯାଉଥିବା କୁଳୁକୁଳୁ ଧ୍ୱନି ଲାଗି ପିପାସିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ନିଜର ଜୀବନ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଆନ୍ତି । ଏବଂ କେତେ ମନୁଷ୍ୟ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ କୋକିଶିଆଳି ଛୁଆ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ଛାତିକୁ ଯାକୁଡ଼ି ରହିଥିବାର କଳ୍ପନା ବି କରୁଥାନ୍ତି, — କୌଣସି ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିପଜ୍ଜନକ ଭାବରେ ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ହୁଏତ ରହିଛି ବୋଲି ଆଶଙ୍କିତ ରହିଥାନ୍ତି । ତୁମେ ମୋତେ ଯେଉଁ ଅନ୍ୟ ନାରୀଟି ବିଷୟରେ କହୁଥିଲ, ସମ୍ଭବତଃ ପୁରୁଷଟିର ଗୁପ୍ତ ଆତ୍ମାଟି ଭିତରୁ ହିଁ ସିଏ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି ଏବଂ ତେଣୁ ପୁରୁଷଟି ତା' ଲାଗି ଦାୟୀ ହୋଇ ରହିଛି । କାରଣ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯାହାକିଛି ସୃଷ୍ଟି କଲେ, ସିଏ ତା' ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଦାୟୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେହି

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ତାକୁ ଆସି ଲୁଚିନେଉ ବୋଲି ହୁଏତ ସିଏ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ଏବଂ ତେଣୁ ତାକୁ ପାଖରେ ପାଇବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ସିଏ ଭାବୁଛି, ସେହି ନାରୀଟି ହିଁ ତା'ର ପିପାସାକୁ ଶାନ୍ତ କରିଦେଇ ପାରିବ । ଏହି ସବୁକିଛିର ପ୍ରତିଦାନ ସ୍ୱରୂପ ସେହି ନାରୀଠାରୁ ତାକୁ ପ୍ରୀତିର ସଙ୍କେତ ଦେଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ବି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିବନାହିଁ; ମାତ୍ର ତା'ର ଅପମାନ ଓ ଭର୍ତ୍ସନାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସିଏ ତଥାପି ପ୍ରତାରିତ ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଭାରସାମ୍ୟ ସମ୍ଭବ କରିବାର ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଭର୍ତ୍ସନା ବଦଳରେ ଗୋଟିଏ କୋମଳ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ । ପୁରୁଷଟି ତା' ଲାଗି ନିଜକୁ ଅର୍ପିତ କରିଦେଇଛି ଓ ନାରୀଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିବା ଯେଉଁସବୁ ଶବ୍ଦ ତାକୁ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ କରିଦେଇ ପାରୁଛି, ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରତିଦାନ ମିଳିଯାଇ ପାରୁଛି । ଯେଉଁ ଲୋକଟି ମରୁଭୂମିରୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିଛି ଓ ଯେତେ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କଲେ ମଧ୍ୟ ଯାହାକୁ ତାହାର କଦାପି କୌଣସି ପ୍ରତିପୂର୍ତ୍ତି ମିଳିବନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅକୃତଜ୍ଞତାର ଯେତେ ଯାହା ଆଚରଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ପ୍ରାପ୍ୟଟିକୁ ତା'ଠାରୁ କେହି ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ, ପରିଶେଷରେ କିଛିରେ ପରିଣତ ହେବା ବା କିଛି ହେବାକୁ ହିଁ ଯଦି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ଏକମାତ୍ର ଯଥାର୍ଥ ଆବଶ୍ୟକତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ଓ ଅଧିକାରୀ ହେବାର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନର ଅବକାଶ ବା କାହିଁକି ରହିବ ? ଅସଲ ଶ୍ରେୟ ହେଉଛି ଜୀବନକୁ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରଦାନ କରି ଏହି ପୃଥିବୀରୁ ବିଦାୟ ନେବା । ତେଣୁ, ସ୍ମରଣ ରଖିଥାଅ: ସର୍ବଦା ସେହି ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପୁରସ୍କାର, — ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ତା'ର ଶେଷ ଯାତ୍ରାରେ ଜାହାଜଟିକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଯିବ । ଏବଂ, ସମସ୍ତ ଧନସମ୍ପଦକୁ ଜାହାଜ ଉପରେ ଲଦି ଯିଏ ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ ବାହାରି ଯାଇପାରେ, ସେଇ ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖୀ ହୋଇଥାଏ ।

ମୁଁ ସେହି ନାରୀଟିକୁ କହିଥିଲି : ''ତେଣୁ ତୁମେ କାନ୍ଦିବ କାହିଁକି ? ପୁରୁଷଟି ସହିତ ପୁନର୍ବାର ମିଳିତ ହୋଇ ପାରିବାର ଉପାୟ କ'ଣ ତୁମକୁ ଜଣା ନାହିଁ ?''

ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷରେ କେବଳ ଉତ୍ତମ ସହଚାରୀଭାବ ଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଦୁଇଜଣ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଉଭୟଙ୍କ ଜୀବନରେ ପରସ୍ପର ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁଥିବାର ଏକ ସଖ୍ୟଲାଗି ସଂକଳ୍ପ, - ଦୁଇଟି ଭିତରେ ଯେ କେତେ ଫରକ ରହିଛି, ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଯାଇ ସେକଥା ବୁଝିଲି । ଭାବିଲି, ଏହି ଉଭୟ ପକ୍ଷର ସବୁ ମଣିଷ ପରସ୍ପରକୁ ନିଜ ନିଜର ଅଧାସିଆଣିଆ ଭାଷାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଚିଡ଼ାଉଥାନ୍ତି, — ସେହି କଥାର କ୍ୱଚିତ୍ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସିନା ନଥାଏ, ତଥାପି ଅପର ପକ୍ଷ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଝୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଉଭୟେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ତୁମେ ସର୍ବଦା

ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, ସେମାନେ ନିଜର ବାଡ଼ି ଏବଂ ଫିତାଗୁଡ଼ିକୁ ପକାଇ କେବଳ ମାପିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ହଁ, ଉଭୟ ପକ୍ଷରେ ନିଜନିଜର ତର୍କସମର୍ଥନ ବି ରହିଥାଏ, — କିନ୍ତୁ ତର୍କଟାର ହିଁ ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରୟୋଗ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଉଚିତ କଥା କହୁଥାନ୍ତି, ଏବଂ ତେଣୁ ଅନୁଚିତ କଥାଟାକୁ ବି କହୁଥାନ୍ତି । ନିଜ ବନ୍ଧୁକମରାର ପରୀକ୍ଷା କରିବାରେ ଏକ ଆରେକୁ ପିତୁଳା ପରି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ, ଯଥାର୍ଥ ମୈତ୍ରୀ ଏବଂ ସହଚାରିତା ଆମକୁ ଏକତ୍ର ମିଳିତ କରି ରଖିଥାଏ; ମୁଁ ତୁମ ଦେହରେ ଛୁରା ଭୁଷି ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ମିଳିତ କରି ରଖିଥାଏ ।

- ୩୯ -

ଜବରଦସ୍ତି କରିବା ଓ ଭଲ ପାଇବା, ଏହି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଫରକଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖି ଶିଖିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟଟି ମୋ' ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଭରସା ରଖୁଛି ଏବଂ ମୁଁ ଆଗ କିଛି ନକହିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଟି ଫିଟାଇ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କହୁନାହିଁ, ସିଏ ମୋ' ଭିତରେ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରେନାହିଁ । କାରଣ, ମୋ' ସାଥୀ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହି ହିଁ ମୁଁ ନିଜର ଆଲୋକଟିକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ନିଜର ବାଟରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏକ କୋରସ୍-ସଂଗୀତରେ ଯୋଗ ଦେବା ଗୋଟିଏ କଥା; ଏବଂ ସଂଗୀତଟିକୁ ନିଜେ ରଚନା କରିବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆଉଗୋଟିଏ କଥା । ଏବଂ, ନିଜେ ସୃଜନାତ୍ମକ ଭାବରେ କିଛି ସମ୍ଭବ କରୁଥିବା ବେଳେ କିଏ ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ଆସେ, ପ୍ରକୃତରେ କହିଲ !

କାରଣ, ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଛି, ସମୁଚିତ ଭାବରେ ଯାହାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ନହେବେ ଏବଂ ଏକାଠି ନଖୋଜିବେ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୃଜନଶୀଳ ଭାବରେ ମୋଟେ କିଛି ସମ୍ଭବ କରି ହେବନାହିଁ । ଗଛର ଗଣ୍ଡିଟି ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭଲ ପାଇବାଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହେବ, ତେବେଯାଇ ହେବ । ମାତ୍ର, ତାହାର ଆଦୌ ଏପରି ଅର୍ଥ ହେବନାହିଁ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ବରଂ ଏହାର ଠିକ୍ ଓଲଟାଟା ହେବ । ମୁଁ ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି, ସେଇଟି ଅନୁସାରେ ସର୍ଜନକାରୀ ରସଟି ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବ ଏବଂ ଆପଣାର ବିଧାନଟି ଦ୍ୱାରା ଶାଖାଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣୁଥିବ, ଯେପରିକି ଆକାଶର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଉପରେ ବୃକ୍ଷଟି ଏକ ମନ୍ଦିର ସଦୃଶ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ

ସେହି ଏକା ବିଭ୍ରାନ୍ତି ରହିଛି, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ନ୍ୟାୟବାଗୀଶମାନେ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା କୌଣସି ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବା ପଦାର୍ଥ ପଛରେ ଯୋଜନାଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରି ବିଶ୍ୱାସ କରି ନେଇଥାଆନ୍ତି ଯେ ସେହି ଯୋଜନାଟି ହିଁ ଉକ୍ତ ସୃଜନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ଯୋଜନାଟିକୁ ଏକ ମାଧ୍ୟମରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ହିଁ ସୃଜନଟି ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶିତ କରିଛି। ତେଣୁ, ଏକ ଯେ ଅନେକର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିବ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ; ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ଚାଲିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ବ୍ୟବହୃତ ହେବେ, ସେଇଟି ଉପରେ ହିଁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ବୃହଦ୍ ଏବଂ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେବାରେ ବାଧ୍ୟ କରି ପାରୁଥିବେ । ହଁ, ବାଧ୍ୟ କରୁଥିବେ, — କାରଣ ଏହି ବିଷୟରେ ସେମାନେ ସମ୍ଭବତଃ ବହୁବିଧ ମତ ପୋଷଣ କରୁଥିବେ। ମୋ' ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସୃଜନ ନିମନ୍ତେ ବାଧ୍ୟ କରେ; କାରଣ, ଯଦି ସେମାନେ ମୋ'ଠାରୁ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତେ ସବୁକିଛି ପାଇ ଯାଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ଭାରି ଦରିଦ୍ର ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ରହି ଯାଉଥାଆନ୍ତେ। ସ୍ୱୟଂ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ସବୁକିଛି ଲାଭ କରିଥାଏ ଏବଂ ସେମାନେ ତଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଓ ବୃହତ୍ତର ହୁଅନ୍ତି, କାରଣ, ସେମାନେ ମୋ' ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ସୃଜନାତ୍ମକ ସହୋଦରତ୍ୱଟିର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠାବ କରି ପାରିଛନ୍ତି। ମୋ'ର ଅଧିକ ତଥା ବୃହତ୍ତର ହେବାରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବଦା ଏକ ଅବଦାନ ରହିଥାଏ। ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ପଶୁସମ୍ପଦ, ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବିହନ, ଏପରିକି ସେମାନଙ୍କ ବାସଗୃହର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଯେପରି ନିଜ ବାହୁପାଶ ଭିତରେ ଜଡ଼ାଇ ଧରିଥାଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋ' ନିଜ ସମ୍ପଦରେ ପରିଣତ କରି ନେଇଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ପୁନର୍ବାର ସମର୍ପି ମଧ୍ୟ ଦିଏ। ସେମାନେ ନିର୍ମାଣ କରୁଥିବା ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ କୁହାଯିବ।

କିନ୍ତୁ, ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ବିଶୃଙ୍ଖଳତାକୁ ଯେପରି କଦାପି ଏକା କଥା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, ଏହି ଶାସନରେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଅଭାବ ରହିଛି ବୋଲି ସେହିପରି ଆଦୌ କୁହା ଯିବନାହିଁ। (ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଆଲୋଚନା କରିବି।)

ହେ ନୀରବତା, ତୁମର ପ୍ରଶସ୍ତି ଗାନ କରି ମୁଁ ସ୍ତୋତ୍ରଟିଏ ରଚନା କରିବି। ତୁମେ ହିଁ ତ ଫଳମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତକାର, ତୁମେ ଗଭୀର ମାଟିତଳେ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଭଣ୍ଡାରର ରକ୍ଷକ, ଅମାର ତଥା ଶସ୍ୟଖଳା ଗୁଡ଼ିକର ନିୟାମକ। ମହୁମାଛିମାନେ କେଡ଼େ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିଥିବା ମହୁର ଭାଣ୍ଡଟି ମଧ୍ୟ ତୁମେ। ତୁମେ ହିଁ ବୃହଦ୍ ସାଗରବିସ୍ତାର ଗୁଡ଼ିକର ଶାନ୍ତିରୂପେ ବିରାଜିତ ରହିଛ !

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ପର୍ବତଶିଖର ଉପରୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲାବେଳେ ମୁଁ ସହରଟିକୁ ତୁମରି ଆଲିଙ୍ଗନ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଜଡ଼ାଇ ରଖିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ରାତ୍ରି ଘରଘର ହୋଇ ଆସିଥିବା ତା'ର ଚକଗୁଡ଼ିକୁ ନୀରବ କରି ଦେଇଥାଏ, — ଆଦୌ କେଉଁଠୁ ହେଲେ ହାତୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ିକର ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁନଥାଏ, -ରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକର କୋଳାହଳ ଥମି ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଛାୟାଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ପାତ୍ର ଭିତରେ ଯାବତୀୟ ପଦାର୍ଥ ଥିର ହୋଇ ଭାସୁଥାନ୍ତି । କାରଣ, ନୀରବତା ହେଉଛି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏକ ପରିଚ୍ଛଦ, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟର ଅଶାନ୍ତତା ଉପରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଈଶ୍ୱର ସେହି ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକୁ ନିମଜ୍ଜିତ ଏବଂ ପ୍ରଶମିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଯାହାକୁ ଆଧାର କରି ଫଳଟିଏ ପାଚି ଆସୁଛି, ନିଜକୁ ସେହି ଶସରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଥିବା ସେହି ନାରୀର ନୀରବତା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏକ ସ୍ତୋତ୍ର ରଚନା କରିବି । ତା'ର ସେହି ବିଶାଳ ବକ୍ଷୋଜଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ତଳେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ନୀରବତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ସ୍ତୋତ୍ରଟିଏ ଲେଖିବି । ଦିନମାନର ଯାବତୀୟ ମିଥ୍ୟାଡ଼ମ୍ବରକୁ ଶାନ୍ତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବା ସେହି ନୀରବତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ଦିନଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତରୁ ସଂଗୃହୀତ ଶସ୍ୟକେଣ୍ଡା ସ୍ୱରୂପ ଜୀବନର ନୀରବତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ତୋତ୍ର ରଚନା କରିବି, — ସେହି ଜୀବନ ହିଁ ତ ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ତଥା ଏକ ପ୍ରସୂତିକ୍ଷେତ୍ର । ସେହି ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ତଥା ପ୍ରଦୋଷକାଳରୁ ପ୍ରଦୋଷକାଳ କୌଣସି ଏକ ଗନ୍ତବ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଯାତ୍ରାଟି ଅଗ୍ରସର ହେବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ସେହି ନାରୀ ନିଜର ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ତା' ଶିଶୁଟି ବୁଲୁଥିବାର ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି । ଏବଂ, ସେହି ନୀରବତାର ସୁରକ୍ଷା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ସମ୍ମାନ ତଥା ମୋ'ର ରକ୍ତକୁ ଗଚ୍ଛିତ କରି ରଖିଛି ।

ଯିଏ ଚିନ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ନିମଗ୍ନ ରହିଛି, ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦୂରତାଟି ମଧ୍ୟକୁ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସାରିତ କରି ରଖିଛି, ଆଦୌ କିଛି ବ୍ୟୟ ନକରି ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ ପାରୁଛି ଏବଂ ଭାବନାରୂପୀ ଅମୃତଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ମୁଁ ତାହାର ନୀରବତା ବିଷୟରେ ସ୍ତୋତ୍ରଟିଏ ରଚନା କରିବି । ସେହି ନୀରବତା ହିଁ ତାକୁ ଜାଣିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆଣି ଦେଉଛି, ଏବଂ ନଜାଣିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଇପାରୁଛି, - କାରଣ, ବେଳେବେଳେ ନଜାଣିବାଟା ମଧ୍ୟ ତାପାଇଁ ପ୍ରକୃତରେ ହିତକର ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି । ଯେଉଁ ନୀରବତା ଆମଠାରୁ ଯାବତୀୟ ମାନସିକ ଅନାବନା ଓ ପରଜୀବୀକୁ ଦୂରରେ ରଖିଥାଏ ଏବଂ ଆମ ଭାବନାଚୟର ଉନ୍ମୋଚନକୁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରେ ।

ହିଁ, ଖାସ୍ ଭାବନାର ବି ନୀରବତା । ସଂଗୃହୀତ ପୁଷ୍ପରସରୁ ମଧୁର ନିର୍ମାଣ ହୋଇଯିବା ପରେ ଯେତେବେଳେ ତାହା ମହୁଫେଣାର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଏକ ସମ୍ପଦରୂପେ

ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହେ, ସେତେବେଳେ ମହୁମାଛିମାନେ ଯେପରି ନୀରବ ହୋଇ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥାନ୍ତି, ତାହାରି ପରି ଏକ ନୀରବତା । ଭାବନା ଗୁଡ଼ିକର ନୀରବତା ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଡେଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଅବିକମ୍ପ ଭାବରେ ଆକାର ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । କାରଣ, ହୃଦୟ ଅଥବା ମନର ରାଜ୍ୟରେ ସଂଘଟିତ ହେଉଥିବା ସକଳ ବିକ୍ଷୋଭ କେବଳ ମନ୍ଦର କାରଣ ହିଁ ହୋଇଥାଏ ।

ହୃଦୟର ନୀରବତା ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ନୀରବତା । ଏପରିକି, ତୁମ ନିଜ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥିର ଓ ସାନ ଆବାଜଟି ରହିଛି, ତାହାର ନୀରବତା । କାରଣ, ଏହା ଏକ ଅତି ଉତ୍ତମ କଥା ଯେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ହିସାବ-ବୁଝାମଣାରେ ତୁମ ତରଫରୁ କୌଣସି ଅତୁଆ ରହିନଥିବ । ଏବଂ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ନୀରବତା ହେଉଛି ସେହି ଶାଶ୍ୱତ ନୀରବତା, ଯେଉଁଠି ସବୁକିଛି କୁହାହୋଇ ସାରିଛି, ସବୁକିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ସାରିଛି ।

ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସେହି ନୀରବତା,— ଠିକ୍ ଜଣେ ମେଷଜଗୁଆଳିର ନିଦ୍ରା ପରି, — ଆଉ କୌଣସି ନିଦ୍ରା କଦାପି ତା'ପରି ପାତଳା ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ପୁରୁଷ ଓ ମାଈ ମେଷମାନେ ହୁଏତ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଥିବେ, ସେତେବେଳେ ଏହି ପଶୁମାନେ ଅଥବା ସେମାନଙ୍କର ଜଗୁଆଳି କେହିହେଲେ ନଥିବେ; —କାରଣ, ନକ୍ଷତ୍ରଖଚିତ ସେହି ରାତ୍ରିକାଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ମୋଟେ ଚିହ୍ନି ହେଉନଥିବ । ସେତେବେଳେ ତ ସମସ୍ତେ ହିଁ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ଯାଇଥିବେ, କେବଳ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ପଶମର ଏକ ପାଣ୍ଡୁର ଆଭାସ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ରହିଥିବ !

ହେ ଜଗତକର୍ତ୍ତା, ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି ଯେ, କାଳଗତ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ, ଯେତେବେଳେ ସୃଷ୍ଟ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ସାଉଁଟି ଅଣା ଯାଉଥିବ, ତୁମେ ସେତେବେଳେ ଶାଶ୍ୱତତାର କ୍ଷେତଘରଟିରେ ଥିବା ବୃହଦ୍ ଦ୍ୱାରଟିକୁ ଏହି ବାଚାଳ ମନୁଷ୍ୟସମୂହଟି ନିମନ୍ତେ ବି ଖୋଲିଦେବ ଏବଂ, ଜଣେ ଉତ୍ତମ ଚିକିତ୍ସକ ସେମାନଙ୍କର ରୋଗଟିକୁ ଭଲ କରି ଆଣିବାପରି ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ସବୁଯାକ ଅର୍ଥକୁ ଘଷି ନିଭାଇ ଦେଇଯିବ ।

କାରଣ, ମୁଁ କ୍ରମେ ଯେପରି ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି, ମନୁଷ୍ୟର ଯାବତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଯେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ, କ୍ରମଶଃ କେବଳ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହିଁ ତାହାର ''ଅଗ୍ରଗତି'' ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ତେଣୁ, ମୋ' ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ପରାମର୍ଶ ମାଗି ଗଲାବେଳେ, ମୁଁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥାଏ ଯେ, ସେମାନେ ବିଗତ ବର୍ଷଟିର ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇନାହାନ୍ତି; ଏବଂ, ବରଂ ସେମାନେ

ସତେଅବା କେଡ଼େ ସନ୍ତୋଷରେ ମନେ ମନେ ଏଇଥିପାଇଁ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସୁଛନ୍ତି, କାରଣ, ସେମାନେ ଲାଭ କରିଥିବା ସତ୍ୟଟି ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇନାହିଁ, ତାହା ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ଅପ୍ରାମାଣିକ ବୋଲି ହିଁ ଘୋଷଣା କରିଛି ।

ଏହି କଥାଟି ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ନା କେତେ ସତ ଯେ, ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଖୋଜି ବାହାର କରିବାଦ୍ୱାରା ଅସଲ ଜ୍ଞାନ ବା ପ୍ରଜ୍ଞାର ସ୍ତରରେ ଆଦୌ ପହଞ୍ଚି ହେବନାହିଁ; ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଭାଷାର ଯାବତୀୟ ଖିଆଲୀ ତଥା ମନମୋଟ ଧାରଣା ଓ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଗୁଡ଼ିକରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରି ପାରିବାର ଥଇଟିଏ ଯାଇ ପାରିପାରିବା, ତାହାହିଁ ଅସଲ ପ୍ରଜ୍ଞା । ଏବଂ, ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ବି ସେହି ନିୟମଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଲାଗୁ କରାଯାଇ ପାରିବ । ମୁଁ ଦେଖେ, ସେମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ କମଳା ତୋଟାଗୁଡ଼ିକର ନୂଆଁଣିଆ ପାଚେରୀଟି ଉପରେ ବସିଥାଆନ୍ତି । ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣି ଥାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ କାଲି ପଚାରିଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ତଥାପି ମିଳିନାହିଁ । ଭଲ ପାଇବା କହିଲେ ତ ସର୍ବଦା ଓ ସର୍ବତ୍ର ତାହାହିଁ ବୁଝାଇବ : ଯାବତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଶେଷ ହୋଇଯିବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ ।

ଏଣୁ, ଉପରକୁ ବିରୋଧୀ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥିବା ସବୁକିଛିକୁ ମୁଁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି କାଟିଦିଏ ଏବଂ ଆଗକୁ ବାହାରିଯାଏ । ମୁଁ ସେହି ନୀରବତା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଏ, ଯେଉଁଠାରେ ସକଳ ପ୍ରଶ୍ନର ନିର୍ବାପନ ଘଟିଥାଏ; ଏପରି ଏକ ଆନନ୍ଦମୟତା ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ, ଯାହା ମୋତେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ ।

ହାୟ, ହାୟ, ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଜିଭଟାକୁ ଆଦୌ ନିଜର ବଶରେ ରଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ, ସେମାନେ ଆମ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କ୍ଷତି ନକରିଛନ୍ତି !

ଯିଏ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା ରଖିଥାଏ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ନିର୍ବୋଧ । ଯଦି ପରମକର୍ତ୍ତା ତୁମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଓ ତୁମର ଆରୋଗ୍ୟବିଧାନ କରିବେ, ତେବେ, ଦେହରୁ ଜ୍ୱରର ତାତିକୁ କାଢ଼ି ନେଇଗଲା ପରି ସିଏ ତୁମର ଯାବତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ପୋଛି ନେଇଯିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାହା କରିବେ ।

ହେ ଜଗତ୍‌କର୍ତ୍ତା ଈଶ୍ୱର, ତୁମେ ସୃଷ୍ଟ କରି ରଖିଥିବା ଏହି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସବୁକିଛିକୁ ଏକତ୍ର ଠୁଳ କରି ଅପସରାଇ ନେଇଯିବାର ଦିନଟି ଯେତେବେଳେ ଆସିବ, ସେତେବେଳେ ଆମପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଦୁଆରଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ପୂରା ଖୋଲିଦେବ, ଯେପରିକି ଆମେ ସେହି ସ୍ଥାନଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବୁ, ଯେଉଁଠାରେ ଆଉ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ନଥିବ, - କେବଳ ଆନନ୍ଦ ହିଁ ବିରାଜମାନ କରୁଥିବ, — ଯାବତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ମୂଳଭୂତ ଉପାଦାନ

ତଥା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସନ୍ତୋଷଟି ରହିଥିବ । ତେବେ, ଯେ କେହି ତା' ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିବ, ସିଏ ଏକ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଜଳ ଭରି ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦ ଆବିଷ୍କାର କରିବ; —ସପ୍ତ ସିନ୍ଧୁର ମୋଟ ଆୟତନ ଅପେକ୍ଷା ସେହି ହ୍ରଦ ଅଧିକ ବୃହତ୍ ଏବଂ ବିସ୍ତାରଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ । ଏବଂ, ନିର୍ଝରିଣୀ ଗୁଡ଼ିକର ମୃଦୁ ଧ୍ୱନିଟିରେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ତାହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ବି ଏକାଧିକ ସଙ୍କେତ ଆଗରୁ ମିଳି ଯାଇଥିବ । କମଳାଲେମ୍ବୁ ବଗିଚାର ଉପାନ୍ତରେ ଥିବା ସେହି ଅନୁଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀର ପାଖରେ ନିଜର ପ୍ରେମିକାକୁ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ଆଣିଥିବା ସମୟରେ ସିଏ ସେହି ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ପାଇଥିବ । ସେତେବେଳେ ତ ସେହି ପ୍ରେମିକା ମାତ୍ର କୁରଙ୍ଗୀଟିଏ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଯାହାକୁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଅନୁଧାବନ ପରେ ହିଁ ଧରାଯାଇ ପାରିଥିଲା ଏବଂ, ପୁରୁଷଟି ତାକୁ ନିଜର ବକ୍ଷ ଉପରକୁ ଚାପି ଆଣିବା ସମୟରେ ସିଏ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ନୀରବତା, ତାହାହିଁ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ । ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନୀରବତା, ତରଙ୍ଗ ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ବିକ୍ଷତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ସବୁ ପୋତଙ୍କର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ।......

- ୪୦ -

ଈଶ୍ୱର ମୋ' ପାଖକୁ ସେହି ନାରୀକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ, ଯିଏକି କେଡ଼େ ସହଜ ଓ ସୁକୁମାର ଭାବଟିଏ ସୃଷ୍ଟି କରି ମିଥ୍ୟା ହିଁ କହୁଥିଲା । ତା'ର ମଧୁର କଣ୍ଠସ୍ୱରଟି ଯାହା ତା' କଥାର ନିର୍ଦ୍ଦୟତାକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ପରିମାଣରେ ଉଣା କରି ପାରୁଥିଲା । ଏକ ଶୀତଳ ସମୁଦ୍ରପବନ ଆଡ଼କୁ ଉହୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲା ପରି ମୁଁ ତା' ଆଡ଼କୁ ଉହୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲି ।

ପଚାରିଲି, "ତୁମେ କାହିଁକି ମିଛ କହୁଛ ?"

ମୋ' କଥା ଶୁଣି ସିଏ କଇଁ କଇଁ କରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି, ସିଏ ମିଛ କହିବାବେଳେ ତା' କଥାରେ କାହାର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନଥିଲା ବୋଲି ହୁଏତ ତାକୁ କାନ୍ଦ ମାଡୁଛି । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ହୁଏତ ଏକ ଭୂମିକାର ଅଭିନୟ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେମାନେ ଏପରି ଅଭିନୟ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ମୋଟେ ସତ ମଣି ପାରେନାହିଁ । ଏପରି ଭୂମିକା-ଅଭିନୟ ପଛରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେ କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଥିବ, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣି ନଥାଏ । ଏହି ନାରୀଟି ଭାବୁଛି, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ନୁହେଁ, ସମସ୍ତେ ତାକୁ ତାହାହିଁ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରନ୍ତୁ । ମାତ୍ର, ଏଇଟା ବସ୍ତୁତଃ ଗୋଟିଏ ଗୌଣ କଥା । ଅସଲ ବିପତ୍ତିଟି ହେଉଛି, ସେହି ଅନ୍ୟ ନାରୀଟି ହେବା ନିମନ୍ତେ ତା' ଭିତରେ ଏକ ବିରାଟ ଉତ୍କଣ୍ଠା ରହିଥାଏ, —ସେହି

ନାରୀଟି ହେବା ପାଇଁ ସିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଖି ଆସିଛି, ଯେଉଁମାନେ ନିଜକୁ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ଗୁଣକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ବଞ୍ଚିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସେହିମାନେ ହିଁ ଗୁଣଟିକୁ ଅଧିକ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଏକାଧାରରେ ଗୁଣବାନ୍ ଏବଂ କୁତ୍ସିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ନାରୀ ଛଳନା କରୁଥାଏ, ସିଏ ଆପଣାର ସମଗ୍ର ହୃଦୟ ସହିତ ଗୁଣବତୀ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଲାଳାୟିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତାକୁ ସମସ୍ତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ଆପଣାକୁ ନିଜର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବାପାଇଁ ତା'ର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନଥାଏ । ଅଥବା, ବରଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ରହିବା ଲାଗି ସିଏ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ନିରନ୍ତର ଅସ୍ୱୀକାରଣ କରି ରହିଥାଏ ଏବଂ, ନିଜର ଉତ୍ତମ ସମ୍ମାନ ସକାଶେ ମିଥ୍ୟା କହୁଥାଏ ।

ଯେଉଁସବୁ ଯୁକ୍ତି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ କେବେହେଲେ ପ୍ରକୃତ ଯୁକ୍ତି ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ନିଜକୁ ଭୁଲ୍ ଭାବରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି, — କେବଳ ଏତିକି ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ମୋଟେ କିଛି କହିବିନାହିଁ । ତେଣୁ, ସେହି ନାରୀଟି ଠାରୁ ତା'ର ମିଛଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରବଣ କରି ମୁଁ ତୁନି ହୋଇ ରହିଗଲି । କାରଣ, ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ତା' ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ନିଃସାର ଧ୍ୱନିଟା ଉପରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଧ୍ୟାନ ଦେଉନଥିଲି; ସେହି ନାରୀଟି ଭିତରେ ଚାଲିଥିବା ସଂଘର୍ଷଟିକୁ ଯାହା ଅନ୍ଦାଜ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଥିଲି । ଜାଲରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଏକ କୋକିଶିଆଳିର ଆପଣାକୁ ଜାଲଭିତରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବାର ସଂଘର୍ଷ । ଅଥବା, ପିଞ୍ଜରାବଦ୍ଧ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷୀର ସଂଘର୍ଷ, ଯିଏକି ନିଜ ଡେଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ଓ ଶେଷରେ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ରକ୍ତ ବି ବୋହିଲା । ଏବଂ, ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲି: ''ଏହି ନାରୀଟି ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ଭାବୁଛି, ତାହାକୁ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରୁଥିବା ଏକ ଭାଷାରେ କହିପାରିବା ପାଇଁ ତୁମେ ତାକୁ କାହିଁକି ଶିକ୍ଷା ଦେଇନାହିଁ; କାରଣ, ଯଦି ମୁଁ ସିଏ କହୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାକୁ ମୁଁ କଦାପି ଭଲ ପାଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ, ମୁଁ ତାକୁ ଫାଶୀକାଠରେ ନେଇ ଝୁଲାଇ ଦେବାକୁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ତଥାପି ସେହି ନାରୀର ଅବସ୍ଥାକୁ କେତେ ପରିମାଣରେ ଦୟନୀୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯିବ, ନିଜ ଆତ୍ମାର ତମିସ୍ରାଜଡ଼ିତ ରାତ୍ରିଟି ମଧ୍ୟରେ ରହି ସିଏ ନିଜର ଡେଣାଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହିଁ କରିଦେଉଛି । ଏବଂ, ସିଏ ମୋତେ ଭୟ ବି କରୁଛି; ସେହି ବାଲି-କୋକିଶିଆଳି ଛୁଆଗୁଡ଼ିକ ପରି, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କେତେ ଟୁକୁଡ଼ା ମାଉଁସ ଯାଚିବାରୁ ସେମାନେ ଥରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, — ତା'ପରେ ସେହି ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ ଆସି କାମୁଡ଼ି ଧରିଲେ ଏବଂ ସହସା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋ'ଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସେଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ନିଜ ନିଜର ଯନ୍ତା ଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇଥିଲେ ।''

ତା'ପରେ ସେହି ନାରୀ ମୋତେ କହୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି, ''ଆଚ୍ଛା, ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ସେମାନେ କେବେହେଲେ ବୁଝିବେନାହିଁ।''

ହଁ, ସତକଥା; — ମୋ' ଘରର ସବୁକିଛିକୁ ଓଲଟାଇ ଦେଇ ସେହି ନାରୀ କେତେ ବିଭ୍ରାନ୍ତି ଯେ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା, ମୁଁ ତାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିଲି । ତଥାପି, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦୟତାରେ ମୁଁ ନିଜ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଭାରି କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି; ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲି: ''ଆପଣ ସେହି ନାରୀକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ, ଯେପରି ସିଏ ସତକୁ ସତ କାନ୍ଦି ପାରିବ । ତା' ଚକ୍ଷୁରୁ ଲୋତକ ଧାର ବହିଯାଉ, — ସିଏ ନିଜକୁ ନେଇ କ୍ଳାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁ ଏବଂ ମୋ' କାନ୍ଧ ଉପରକୁ ଆଉଜି ପଡ଼ି ସେହି କ୍ଳାନ୍ତିକୁ ଅନୁଭବ କରୁ । ତେବେଯାଇ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତା' ଜୀବନରେ ଅଭାବ ରହିଥିବା ଅନିଚ୍ଛାଟିକୁ ସିଏ ଅବଶ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିନେବ ।

- ୪୧ -

ସେହି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ପର୍ବତର ଶିଖରଦେଶରୁ ବାହାରି ମୁଁ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ନୂତନ ପାଢ଼ିଗୁଡ଼ିକର ଢାଲୁଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର ଲାଗୁଥାଏ ଏବଂ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଶୁଣି ଖୁବ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ଯାତାୟତ-ପଥର ଘୋ' ଘୋ' ଶବ୍ଦ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟର ସଂଗୀତଟି ମୁଁ ଆଉ ମୋତେ ଶୁଣି ପାରୁନଥାଏ, — ସେମାନଙ୍କର କମାରଶାଳରୁ ଧାତୁଗୁଡ଼ିକୁ ପିଟୁଥିବାର ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ ବି ଆଉ ମୋତେ ଆସୁନଥାଏ । ହଁ, ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ବେଶ୍ ନିର୍ଲିପ୍ତ କରି ରଖିଥିଲି, ସତେଯେପରି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷାଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପାସୋରି ହିଁ ଦେଇଛି । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତଟି ସହିତ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସଂପୃକ୍ତ ନଥିବାରୁ ମୁଁ ସେଇଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଉଦାସୀନ ରହିଥାଏ । ତା'ପରେ, ଏହିପରି ଭାବରେ ନିଜ ଅହଂଘରର ବହଳ କାଛଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ଏବଂ ନିଜକୁ ନେଇ ଏକ ହତାଶାଭାବ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାରୁ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି : ''ହେ ଜଗଦ୍‌କର୍ତ୍ତା, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଆପଣ ନିଜକୁ ମୋ'ପାଖରୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ନେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବର୍ଜନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ।'' ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆଚରଣରେ ମୋତେ ନୈରାଶ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କଲାଭଳି ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ସବୁ ଥିଲା, ତା'ପରେ ମୁଁ ସେହି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି ।

ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଦାବୀ କରୁଥିଲି, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ମୋ' ମନ ଭିତରେ ଆଦୌ ସେଭଳି କୌଣସି ଭାବନା ନଥିଲା । ମଝି ମହାସାଗରରେ ଯୁଝିବାରେ ଲାଗିଥିବା ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ପରି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଏତେ ମିହନ୍ତ କରି ମୋ'ର ପରିଚ୍ଛଦଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଗୁଡ଼ିକରୁ ବାହାର କରିନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ କାହିଁକି ମୋ' ଖଜୁରି-ବଗିଚା ଗୁଡ଼ିକୁ ଆହୁରି ନୂଆ ପଶୁପଲ ଆଣି ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ଏବଂ ମୋ' ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ଆହୁରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନୂଆ ଗମ୍ବୁଜ ଘର ତଆରି କରି ବାହାରନ୍ତି ? ମୋ'ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ୱାରରେ ସାତ ଆଠଜଣ ଭୃତ୍ୟ ମୋ' ଘରର ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ିକ ପରି ମୁତୟନ ହୋଇ ରହିଥିବା ବେଳେ ମୁଁ କାହିଁକି ଆହୁରି ଅଧିକଙ୍କୁ ଖୋରାକ ଦେଇ ପାଳିବାକୁ ମନ କରନ୍ତି ? ଏବଂ, ଅଧିକନ୍ତୁ, ଗୃହର ମଝିବାଟ ଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ସେହିପରି କେତେ ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି, ମୁଁ ସେହି ବାଟ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ହଠାତ୍ ମୋ' ପରିଧାନଗୁଡ଼ିକର ଖସ୍‌ଖସ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଶଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରାରେ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଢାକିହୋଇ ବି ଯାଉଛନ୍ତି ! ମୋ' ନିଜ ଗୃହର ନାରୀଟିକୁ ନିଜର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ଭାରି ରଖିଜାଣିବା ପରେ ମୁଁ ତଥାପି ଆହୁରି ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ନାରୀଙ୍କୁ କ'ଣ ପାଇଁ ବା ବନ୍ଦିନୀ କରି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ମନ କରିବି ? ଯେପରି ମୁଁ ଆହୁରି ଭଲ ଭାବରେ ସବୁକିଛିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଶୁଣି ପାରିବି, ସେଥିପାଇଁ ଉପରୁ ଉପରୁ କାହାଠାରୁ କ'ଣ ନଶୁଣିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କଲି । ସେମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଶୋଇ ରହିଥିବାର ହିଁ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି, ସେମାନଙ୍କର ଚାହାଣିଟି ସେମାନଙ୍କର ଆନତ ଆଖିପତା ଗୁଡ଼ିକର କଳାରଙ୍ଗର ଭେଲ୍‌ଭେଟ୍ ତଳେ ଲୁଚି ରହିଥିଲା । ଏବଂ ମୁଁ ସର୍ବଦା ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସେହିପରି ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ହିଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲି; —କାରଣ, ମୋ' ଉଚ୍ଚତମ ଟାୱାରଟିକୁ ଆରୋହଣ କରିବାର ଅଭିଳାଷଟି ହିଁ ମୋତେ ଅଧିକାର କରି ରହିଥିଲା । ନକ୍ଷତ୍ରରାଜିର ଏକ ଶୁଦ୍ଧ ଚିକି ଚିକି ଭିତରେ ସ୍ନାତ ସେହି ଗମ୍ବୁଜଟି ଉପରେ ଆରୋହଣ କରି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ ସେହି ନାରୀମାନଙ୍କ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ରହିଥିଲି । କାରଣ, ସେହି ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ହିଁ ତ ସବୁଯାକ ଅସୁନ୍ଦର କଥା ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସନ୍ତି : ଚିତ୍କାର ପରି ଶୁଭୁଥିବା ସବୁ କଣ୍ଠସ୍ୱର, ତଳକୁ ଏହି ପୃଥିବୀଟା ଉପରକୁ ଖସାଇ ଆଣୁଥିବା ଯାବତୀୟ ଭାବନା, ଅସାଧୁତାପୂର୍ଣ୍ଣ ସବୁକିଛି କୌଶଳ ଓ ଦାମ୍ଭିକତା, ଯାହାସବୁ ଦିନର ଆଲୁଅ ଆସି ପଡ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସି ଥାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ଆଉଜଣେ ନାରୀର ଅସୁନ୍ଦର ସୁଯୋଗଟାକୁ ହାସଲ କରିବା ସକାଶେ ହିଁ ଭାବିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେହି ନାରୀକୁ ଆଣି ମୋ' ପାଖରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇବାକୁ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ ।.....ତଥାପି, ସେମାନଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ କାନକୁ ନନେଇ ପାରିଲେ, କେବଳ ଏକାଠି ଫକଫକ ହୋଇ ଡେଇଁ ପରସ୍ପର

ସହିତ ଖେଳରେ ମାତି ରହିଥିବା ଚଢ଼େଇମାନଙ୍କର ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ବହି ଯାଉଥିବା କୋମଳ ଅଶ୍ରୁପ୍ରବାହ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ହିଁ ଅବଶେଷ ରହୁନଥିଲା ।

- ୪୨ -

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପର୍ବତର ଶିଖରରୁ ଢାଲୁ ବାଟ ଦେଇ ସମତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲି, ସେଠାରେ ସବୁଯାକ ମୁହଁ ମୋତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପରିଚିତ ମାନଙ୍କର ମୁହଁ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ମୌନ ଦେବଦୂତମାନେ ମୋତେ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କର କାନ୍ଧରେ ମୋ' ଶେଷ ବିଶ୍ରାମର ସ୍ଥାନଟିକୁ ବୋହି ନେଉଛନ୍ତି, ସେହିଭଳି ମନେ ହେଉଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିବାର ସାନ୍ତ୍ୱନାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଗଛଟି ପରି ଅନୁଭବ କଲି, ଯାହାର ଚୋପା କ୍ରମେ କୁଞ୍ଚିତ ଏବଂ ରେଖାଙ୍କିତ ହୋଇ ଆସିଲାଣି ଏବଂ ଯାହାଉପରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଡାଳମାନଙ୍କର ବୋଝ ଲଦା ହୋଇ ରହିଛି । ସତେଅବା ମହାକାଳ ମୋ' ଅଙ୍ଗୁଳିର ଚମପରସ୍ତଟିକୁ କଷି କରି ଟାଣି ରଖୁଛି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଲମ ଲଗାଇ ରଖୁଛି । ସତେଅବା ଶେଷରେ ମୁଁ ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟକୁ ଫେରିଆସି ପାରିଛି ଏବଂ ଯାବତୀୟ କ୍ଷତି ଓ ଆଘାତ ଲାଗି ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ରହିଛି । କାରଣ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଭାବରେ ବୁଢ଼ା ହୋଇଆସେ, ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଉତ୍ପୀଡ଼ନକାରୀ କିପରି ବା କୌଣସି ଯାତନା ଦେବାର ଗନ୍ଧ (ସତେଅବା ବାସି କ୍ଷୀରର ଗନ୍ଧ ପରି କୌଣସି ଗନ୍ଧ) ଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଭୟଭୀତ କରିପାରିବ ଅଥବା ତା'ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି କିଛିକୁ ବଦଳାଇ ବି ପାରିବ; କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ତା'ର ସମୁଦାୟ ଜୀବନଟି ତା' ପଛରେ ଯାଇ ରହିଥିବ, କେଉଁଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଚାବୁକମାଡ଼ ଖାଇଥିବା ପରି ତା' ପଛେ ପଛେ ଏକ ଚିରି ଯାଇଥିବା ପୋଷାକ ପରି ଯିବାରେ ଲାଗିଥିବ ? ତେଣୁ, ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ, ମୁଁ ହୁଏତ ସତକୁ ସତ ଲୋକସ୍ମୃତିରେ ଯାଇ ସାଇତା ହୋଇ ରହି ସାରିଲିଣି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଯେତେ ଯାହା ମତ-ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ରହିବନାହିଁ ।

ଶେଷରେ ମୋତେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଜଂଜିରଗୁଡ଼ିକ ଯାହା ଖସି ପଡ଼ିଲା, ଆପଣାକୁ ମୁଁ ସେହି ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଉଥିଲି । ମୋ'ର ଅନୁଭବ ହେଉଥିଲା, ସତେଯେପରି ମୋ'ର ଅତିଗ୍ରନ୍ଥିଳ ମାଂସର ବିନିମୟରେ ମୁଁ ଏକ ନୂତନ ଡେଣାଯୁକ୍ତ ଶରୀରଟିଏ ଲାଭ କଲି ଯାହାକି ଅଦୃଶ୍ୟ ଅନନ୍ତ ବିସ୍ତାର ମଧ୍ୟକୁ ଅବଶ୍ୟ ଉଡ଼ିଯାଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ପରିଶେଷରେ ନିଜଭିତରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଉନ୍ମୁଲାଭକୁ ସମ୍ଭବ କରିଥିବା ହେତୁ ଏଣିକି ମୁଁ ସେହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ

ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବଦୂତଙ୍କ ସହିତ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ବିହରଣ କରିପାରିବି, ଯାହାଙ୍କୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲି କିନ୍ତୁ ପାଇ ପାରିନଥିଲି। ମନେ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ସତେ ଯେପରି ମାଂସରେ ଗଠିତ ମୋ'ର ଏହି ଖୋଳଟିକୁ ପରିହାର କରି ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଭାବରେ ପୁନର୍ବାର ତରୁଣ ହୋଇଯାଇ ପାରିଛି। ତଥାପି, ଏହି ତାରୁଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବାସନାର ଅଥବା ଉତ୍ତେଜନାର ପ୍ରବେଶ ଘଟିନାହିଁ, — ସେଠାରେ କେବଳ ଏକ ପ୍ରଭାସ୍ୱର ଶାନ୍ତି ହିଁ ରାଜତ୍ୱ କରୁଛି। ଏଇଟି ହେଉଛି ସେଇମାନଙ୍କର ତାରୁଣ୍ୟ, ଯେଉଁମାନେ ଶାଶ୍ୱତତାର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରିଛନ୍ତି, — ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନ-ପ୍ରଭାତର ସେହି ବିକ୍ଷୁବ୍ଧତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଆଦୌ ନୁହେଁ। ଏବଂ, ଏଇଟିରେ ଦେଶ ତଥା କାଳ ଉଭୟେ ଏକତ୍ର ବିଲୀନ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି। ମୁଁ ଜୀବନର ସମ୍ଭୂତିପର୍ଯ୍ୟାୟଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଆସିଛି ଏବଂ ଶାଶ୍ୱତ ହୋଇଯାଇଛି।

ପୁନଶ୍ଚ, ନିଜକୁ ମୁଁ ସେହି ପଥିକଟି ସଦୃଶ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି, ଯିଏକି ପଥପ୍ରାନ୍ତରେ ଆହତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଏକ ତରୁଣୀ ଝିଅ ପାଖରେ ଆସି ହାବୁଡ଼ି ଯାଇଛି; କୌଣସି ଆତତାୟୀ ଝିଅଟିକୁ ଛୁରା ମାରି ଚାଲିଯାଇଛି। କେତେ ଅନୁକମ୍ପା ସହିତ ସିଏ ତାକୁ ଉଠାଇ ଆଣୁଛି। ଗଛରୁ କଟା ହୋଇ ଆସିଥିବା ବେକାଏ ଗୋଲାପଫୁଲ ପରି ଝିଅଟି ନଥି କରି ତା' ବାହୁଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଆସି ପଡ଼ିଯାଉଛି। ସତେଅବା ହଠାତ୍ କୌଣସି ଇଷ୍ଟାତ୍ ତା' ଆଖି ଆଗରେ ଝଲକାଏ ଆଲୋକରେ ଜଳି ଉଠି ଚାଲିଯିବା ପରେ ତାହାରି ପ୍ରଭାବରେ ଝିଅଟି ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡୁଛି। ମୃତ୍ୟୁର ଡ଼େଣା ଲାଗିଥିବା କାନ୍ଧ ଉପରେ ନିଜର ବିବର୍ଣ୍ଣ କପୋଳଟିକୁ ଥିର କରି ରଖି ଦେଉ ଦେଉ ଝିଅଟି ପ୍ରାୟ ମୁରୁକି ହସୁଥିବା ପରି ଦିଶୁଛି। ପୁଅଟି ତାକୁ ବୋହି ବୋହି ସମତଳ ଯାଏ ନେଇ ଯାଉଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ଅବଶ୍ୟ କେହି ରହିଥିବେ, ଯେଉଁମାନେ କି ସମ୍ଭବତଃ ଆବଶ୍ୟକ ଶୁଶ୍ରୂଷା ଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଭଲ କରିଦେଇ ପାରିବେ।

ପଥିକଟି ଭାବୁଥାଏ, ''ନିଦ୍ରାରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ କମନୀୟତାକୁ ମୁଁ ନିଜର ଜୀବନ ଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବି; କାରଣ ମୁଁ ଆଉ ଲୋକମାନଙ୍କର ମିଥ୍ୟାଭିମାନ ଓ କ୍ରୋଧ ଅଥବା ଛଳନାଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଆଦୌ କାନ ଦେଉନାହିଁ; ମୋ' ନିଜ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁସବୁ ଲାଭ ବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ। ଯାହା ଅଥବା ଯେଉଁଥିଲାଗି ମୁଁ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଛି, ମୁଁ କେବଳ ସେଇଟି ଉପରେ ହିଁ ସବୁଯାକ ଧ୍ୟାନକୁ ନିବେଶିତ କରି ରଖିଛି। ଏବଂ, ମୋ'ର ଏହି ବୋଝଟିକୁ ବୋହି ନେଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସମତଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଆରୋଗ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବି, ସେତେବେଳେ ସତେଅବା ମୁଁ ତାରୁଣ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଛଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଆଖିଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋକରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବି, ଏକ ନିଷ୍ପାପ ଅଥଚ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଭୂଲତାକୁ ଆବୃତ କରି

ରଖିଥିବା ସେହି କେଶରେଖାରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯିବି । ଏବଂ, ସିଏ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଯିବା ପରେ ଯଦି ମୁଁ ତାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାର ଉପାୟଟିକୁ ବତାଇ ଦେଇ ପାରିବି, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିଥିବା ଏକ ଆତ୍ମା ତାକୁ ସଗୌରବ ସିଧା କରି ଅବଶ୍ୟ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ଧରିବ, — ମାଟି ତଳକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ନିଜର ମୂଳଟିକୁ ପୋତି ରଖିଥିବା ଏକ ଫୁଲଟିର ବୃନ୍ତ ପରି ତାକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ଧରିବ ।''

ମୋ'ର ଏହି ଶରୀର ଆଦୌ ଏକ ବନ୍ଦୀଶାଳା ପରି ମୋତେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିନାହିଁ । ଏହି ଶରୀରଟା ତ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଗଛର ବକ୍କଳ ପରି ଫାଟିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ ବି କଲାଣି । ଏହି ପର୍ବତ କାନ୍ଥରେ ଧୀର ପଦକ୍ଷେପରେ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଉ ଯାଉ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ମୁଁ ସତେ ଯେପରି ଏକ ସୁବିଶାଳ ପରିଚ୍ଛଦ ପରି ଯାବତୀୟ ଢାଲୁ ତଥା ଯାବତୀୟ ସମତଳ ଅତିକ୍ରମ କରି ସର୍ବଦା ନିଜର ହିଁ ଅନୁସରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ମୋ' ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କର ବାସଗୃହ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଚକ ଚକ ହେଉଥିବା ଆଲୁଅଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ତାରାମାନେ ବିଛାଇ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଏକ ଭ୍ରମ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏବଂ, ଅବିକଳ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ପରି ମୁଁ ମୋ' ହାତର ଏହି ସମ୍ପଦଟିର ବୋଝଟିର ଭାରିରେ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ି ତଳ ଆଡ଼କୁ ଖସି ଖସି ଯାଉଛି ।

ନିଦ୍ରାରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ହେ ମୋ' ରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀଗଣ, ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛି । ତୁମେମାନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଶୋଇ ରହିଥାଅ ଏବଂ ତୁମମାନଙ୍କୁ ରାତ୍ରିର ହାଲୁକା କରି ଦେଉଥିବା ବାହୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଡାକି ବାହାର କରି ଆଣିବାକୁ ହୁଏତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ତରତର ହେବନାହିଁ । ଉଷାରମ୍ଭର ଆଲୋକରେ ସମ୍ମୁଖରେ ରହିଥିବା ଦିନଟିର କାର୍ଯ୍ୟଟି ନିମନ୍ତେ ଡ଼େଣା ସଜ କରି ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ତଥାପି ଆହୁରି କେତୋଟି କ୍ଷଣ ବିଶ୍ରାମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋ' ସହରଟିର ହୁଏତ ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ହେବ । କାଲି ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ଯେଉଁମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ସମୟ ଲାଗି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ ଏକ ଫୁରସତ ପାଇ ପାରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ତଥାପି ଆହୁରି କିଛି ସମୟ ସେହିପରି ହିଁ ରହିଥାଆନ୍ତୁ ଏବଂ ତା'ପରେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ବିଚ୍ଛେଦ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ରୋଗକଷଣ ଅଥବା ଦଣ୍ଡଭୋଗ ଆଦିର ବୋଝକୁ ପୁନର୍ବାର ବହନ କରିବାକୁ ଡ଼କାହୋଇ ଆସନ୍ତୁ । ସେମାନେ ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ବକ୍ଷରେ ହିଁ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥାନ୍ତୁ, — ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ଅପରାଧର ମାର୍ଜନା ହୋଇଯାଉ, - ଜଣେ କେହିହେଲେ ବାଦ୍ ନପଡୁ !

ହଁ, କେବଳ ମୁଁ ହିଁ ତୁମମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା କରୁଥିବି । କାରଣ, ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ଉପରେ ପହରା ଦେବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରଜାଗଣ, — ତୁମେମାନେ ଏହିଭଳି ଶୋଇ ରହିଥାଅ । ....

- ୪୩ -

ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲି, ''ତୁମମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ମାଡ଼ି ବସିଥିବା ନାନା ଶତ୍ରୁତା, କଳହ ଏବଂ ବିଦ୍ୱେଷ ଇତ୍ୟାଦି ସକାଶେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଲଜ୍ଜା ଲାଗୁନାହିଁ ? ତୁମେମାନେ କାଲି ଭିଆଇଥିବା ରକ୍ତପାତକୁ ଆଳ କରି ଆଉ ମୋଟେ ନିଜର ହାତମୁଠା ଗୁଡ଼ିକୁ ରଗଡ଼ି ହୁଅନାହିଁ, କାରଣ ସେହି ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟଟିରୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ ହୋଇ ବାହାରି ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଏହିଭଳି ଲଢ଼ାଇରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ତୁମେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଫଳ ବା ପାଇବ; କାଲି କ'ଣ ଘଟିଲା ତାହାକୁ ଆଳ କରି ଲଢ଼ିବାଦ୍ୱାରା ବର୍ତ୍ତମାନ ସାରଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ସେହି ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ କେଉଁ ସହାୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରିବ ? ନୂଆ ଡେଣା ଲାଗିଥିବା ସେହି ଚକଚକ କରୁଥିବା ଜୀବଟି ଖୋସାଟିକୁ ଫଟାଇ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଆସିବା ପରି ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ମାତୃଗର୍ଭରୁ ମୁକୁଳି ଆସିଥିବା ପରି ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ କାଲିର ବେଷ୍ଟନଟି ମଧ୍ୟରୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିଛ । କାରଣ, ଆପଣାର ଅନୁଭୂତିକୁ ହିଁ ଭିତ୍ତି କରି, ପରସ୍ପରର ମାଂସକୁ ଚିରି ଫାଡ଼ି ଲୋକମାନେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ତତ୍ପର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ତାହାକୁ ମୁଁ ପ୍ରେମକୁ ଦେବାକୁ ପଡୁଥିବା ଏକ ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣ ପରୀକ୍ଷା ସହିତ ତୁଳନା କରିଥାଏ । ଏବଂ, ତାହାର କାରଣଟି ଆଦୌ କେବଳ ଏଇଟିରୁ ଅଥବା କେବଳ ସେଇଟିରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିନଥାଏ, ବସ୍ତୁତଃ ଏକତ୍ର ଉଭୟଆଡୁ ହିଁ ଆସିଥାଏ ଏବଂ ଉଭୟେ ସେଇଟି ଭିତରେ ହିଁ ଏକତ୍ର ଯୋଖା ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ।

''ହଁ, ଏହା ନିତାନ୍ତ ସତକଥା ଯେ, ଏକ ଗର୍ଭଧାରଣର ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଆଦରି ନେବାକୁ ହୋଇଥାଏ; ମାତ୍ର ଥରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଗଲେ ଖୁସୀ ହୋଇ ବିରାଟ ଅବସରଟିକୁ ପାଳନ କରିବାର ଅବସର ଆସି ନିଶ୍ଚୟ ପହଞ୍ଚେ । ଏବଂ, ନବଜାତ ଶିଶୁଟି ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ନିଜକୁ ହିଁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ବିଚାର କରି ଦେଖିଲ, ଯେତେବେଳେ ରାତ୍ରିର ଛାଇଗୁଡ଼ିକ ଆସି ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ତୁମର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଆଣନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସବୁ ମଣିଷ କିପରି ଏକାଭଳି ହିଁ ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି ! ଏପରିକି, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଜଣେ ଫାଶୀ ଆସାମୀର ଲୁହାବେଢ଼ୀଟାକୁ ପିନ୍ଧି କଏଦୀଖାନାରେ ବି ଶୋଇ ଥାଏ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ତୁମ କାହାରିଠାରୁ ମୋଟେ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ଦେଖା ଯାଉନଥାଏ । ଏବଂ, ଏହି ସବୁକିଛିର ପ୍ରୟୋଜନ ବି ରହିଛି; କାରଣ ଏହି ଲୋକଟି ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ପୁନର୍ବାର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୋଟେ ପୃଥକ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବ, — ଏକ ଭଲ ପାଇବାର ଆବେଶ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରୁଥିବ । ଯେଉଁମାନେ ନରହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି, ମୁଁ ହୁଏତ ସେହି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବରଂ କ୍ଷମା ହିଁ ଦେବି; କାରଣ, ଭାଷାପ୍ରୟୋଗର ଏକ କୃତ୍ରିମ ଭିତ୍ତି ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ କୌଣସି ପାତରଅନ୍ତର

କରିବାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ରାଜୀ ହେବିନାହିଁ । ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସିଏ ନିଜର ପ୍ରିୟଜନ ବୋଲି ଭାବୁଛି, ଜେଲ୍‌ର ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସେହିମାନଙ୍କର ପ୍ରେମରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ହିଁ ଆଉ କାହାକୁ ହତ୍ୟା କରିଛି । ଭଲ ପାଉନଥିଲେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଜୀବନକୁ ବାଜି ରଖି କଦାପି ଗୋଟି ପକାଇବାକୁ ମନ କରିବନାହିଁ । ଯଦି ତୁମେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଥରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇବ, ତେବେ ତୁମ ନିଜଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ବିରୋଧ କରୁଥିବା ଆଦୌ କୌଣସି କିଛିକୁ ତୁମେ ଅସତ୍ୟ କିମ୍ବା ଭୁଲ୍ ବୋଲି କହିବାକୁ ମନ କରିବନାହିଁ । ତୁମେ କେବେହେଲେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟକୁ ଅସତ୍ୟର ବିପରୀତ ବୋଲି କହିବନାହିଁ । କାରଣ, ଭଲ କରି ଜାଣ ଯେ, ଯେଉଁସବୁ କାରଣରୁ ତୁମେ ନିଜ ପାହାଡ଼ଟିକୁ ଆରୋହଣ କରିବାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ନିଜ ଭିତରୁ ପାଇଛ, ଠିକ୍ ସେହି କାରଣଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ତୁମର ଶତ୍ରୁ ସେହି ଅନ୍ୟ ଲୋକଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁପ୍ରେରଣା ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ସିଏ ତା' ପର୍ବତଟିକୁ ଆରୋହଣ କରିବାଲାଗି ଆଗଭର ହୋଇଯାଇଛି । ଏବଂ, ଯେଉଁସବୁ କାରଣ ସକାଶେ ତୁମେ ରାତିଉଜାଗର ହୋଇ ରହିଲ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ସେହି କାରଣଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରାତିଟା ଉଜାଗର ରହିଥିଲା । ଅଥବା, ଏକାବେଳେକେ ଠିକ୍ ସେହି କାରଣଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ନହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ପ୍ରେରିତ କରିଥିବା କାରଣଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ତାକୁ ପ୍ରେରିତ କରିଥିବା କାରଣଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କମ୍ ଅପ୍ରତିରୋଧୀ ନଥିଲା ।

''ମାତ୍ର, ତୁମେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଭିତରେ ଯାହାକିଛି ଦେଖି ପାରୁଥିବ, ତାହା ତୁମେ କହିଲେ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ବୁଝାଏ, ତାହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ହିଁ' କରୁଥିବ । ଏବଂ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ତୁମଭିତରେ ତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା ଯାବତୀୟ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ତଥାପି, ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲଭାବରେ ଏକଥା ଜାଣିଛ ଯେ, ସିଏ ବା ତୁମେ କେହି ଜଣେହେଲେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆଦୌ ତାହା ନୁହେଁ, ଯାହାକି ଜଣେ କଠୋର ଶତ୍ରୁ ପରି ଆରଜଣକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସବୁକିଛିର କେବଳ ଖଣ୍ଡନ ହିଁ କରୁଛି । ବରଂ, ହୁଏତ ଏପରି ବି ହୋଇପାରେ ଯେ, ଆରଟି ତୁମଲାଗି ଏକ ଏପରି ସରଳ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ନମୁନାଟିଏ ଭଳି ତୁମର ସକଳ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ତା'ଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଇ ପାରୁଛି ଯେ, ହୁଏତ କୌଣସି ଅନୁରୂପ ଅବସରରେ ତୁମେ ତାହାଲାଗି ନିଜର ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେବାକୁ ରାଜୀ ହୋଇଯିବ । ଏଣୁ, ତୁମେ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ଅପରକୁ ଏତେବେଶୀ ଘୃଣା କରୁଛ, ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି, ତୁମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆର ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ନେଇ ଏକ ନିରର୍ଥକ ଏବଂ ବିଭ୍ରାନ୍ତକାରୀ ଚିତ୍ର ରଚନା କରିଛ ଏବଂ ତାହାକୁ ନିଜର ଜଣେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛ । କିନ୍ତୁ, ତୁମମାନଙ୍କର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କହିବି ଯେ, ସେହି ଗୋଟିଏ କାଳ୍ପନିକ ଚିତ୍ରକୁ ତୁମେ ଉଭୟେ ଧରି ରଖିଛ; ମାତ୍ର ଉଭୟେ

ହିଁ ତାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖୁଛ, କେବଳ ଜାଣି ନଥିବାର ଏକ ଛାୟାକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଛ ।

"ତେବେ, ହାତଟାକୁ ଧୋଇ ସେଥିରେ ଲାଗିଥିବା ରକ୍ତକୁ ସଫା କରିଦିଅ; କେବଳ ଦାସମାନଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହ ବ୍ୟତୀତ ଦାସତ୍ୱରୁ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଲାଭ ହୁଏନାହିଁ । ଯଦି ହୃଦୟ-ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଡ଼କୁ କୌଣସି ପ୍ରବୃତ୍ତି ନଥାଏ, ତେବେ କଠୋର ହେବାରୁ ମଧ୍ୟ ମୋଟେ କୌଣସି ଫଳ ଫଳେନାହିଁ । ଏବଂ, ହୃଦୟ-ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଡ଼କୁ ଯଦି ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାନ ପ୍ରକୃତରେ ରହିଥାଏ, ତେବେ କଠୋର ହେବାଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ମଧ୍ୟ ଆଉ କାହିଁକି ରହିବ ?

"ତେବେ, ଏକ ସୁଯୋଗ ଆସିଯିବା ମାତ୍ରକେ ତୁମେ ଆଉ କାହିଁକି ନିଜର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଧରି ବାହାରିବ ? ତୁମେ ହତ୍ୟା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୋଲି ନଜାଣିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା'ର ଜୀବନସଂହାର କରି ତୁମେ କି ଲାଭ ପାଇବ ? ସେହି ଅଧାସମର୍ଥ ବିଶ୍ୱାସକୁ ମୁଁ ସର୍ବଦା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୃଣା କରେ, କେବଳ ବନ୍ଦୀଶାଳାର ଶାସକମାନେ ହିଁ ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଅନ୍ତି ।

"ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ମୁଁ ଚାହିଁବି ଯେ, ଆପଣମାନେ ଏହି ଯାବତୀୟ ବାଦବିବାଦ ଭିତରୁ ମଧ୍ୟ ବାହାରି ଆସନ୍ତୁ । ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହୁଏନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନେ କେତେ କେତେ ତଥ୍ୟର ଉପସ୍ଥାପନା କରି ତାହାରି ବଳରେ ତୁମର ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଥିବ ଯେ, ତୁମେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରି ତାହାରି ବଳରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବାକ୍ୟବିବାଦରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଉଛ । ବରଂ, ଅଧିକ ଉଚିତ ହେବ, ଯଦି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ମତଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୀକାର ହିଁ କରିନେବ । ସେମାନଙ୍କ ହାତ ଧରି ବୁଝାଇଦେବ, 'ତୁମେ ଯାହା କହୁଛ, ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଠିକ୍ । ତଥାପି, ଚାଲ, ଆମେ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ହୋଇ ପର୍ବତଟିକୁ ଆରୋହଣ କରିବା ।' ଏହିଭଳି କରିବାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ରକ୍ଷା କରିବାରେ ହିଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଏବଂ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସାହପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗଭୀର ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ, — ତଳକୁ ଅନାଇ ସମତଳ ଭୂମିଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ ଏବଂ ସେଇଟି ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଜୟ ହୋଇଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବେ ।

"ଜଣେ କହୁଥିବ, 'ଏହି ସହରରେ ତିରିଶି ହଜାର ଅଧିବାସୀ ଅଛନ୍ତି' ଏବଂ ଆଉଜଣେ ତହିଁକୁ 'ନାଇଁ, ନାଇଁ, ମୋଟେ ପଚିଶି ହଜାର' ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦେଉଥିବ, —

ଏହିଭଳି ମୁହାଁମୁହିଁରେ କେବେହେଲେ କିଛି ଲାଭ ହୁଏନାହିଁ । କାରଣ, ସମସ୍ତେ ରାଜୀ ହୋଇଗଲା ଭଳି ଗୋଟିଏ ସଂଖ୍ୟା ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ ଓ ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଠିକ୍ କହୁନଥିଲା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯିବ । ଯଦି, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ତୁମେ 'ଏହି ସହରଟି ଜଣେ ସ୍ଥପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି ଏବଂ ଏଇଟି ବହୁକାଳ ରହିବ, — ଏକ ମଜବୁତ ଜାହାଜ ପରି ଏହା କାଳର ସମୁଦ୍ରରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପାର କରାଇ ନେଇ ଯାଉଥିବ' ବୋଲି କହିପାରନ୍ତ, ତେବେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ମଧ୍ୟ କହିପାରନ୍ତା, 'ଏହି ସହରର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଗୁନ୍ଥି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ସ୍ତୋତ୍ର ପରି, — ଏହାର ଅଧିବାସୀମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହିଁ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ।'

"ଅଥବା, ଏପରି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରନ୍ତା, 'କେବଳ ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ପ୍ରଭବକ୍ଷମ ବୋଲି କହିବା, ଯାହାକି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତା' ନିଜ ଜୀବନର ଉପଲବ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଏ; ତାହା ମନୁଷ୍ୟଟି ଭିତରେ ରହିଥିବା ସକଳ ପ୍ରକାର ବିରୋଧ ତଥା ବିପରୀତଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସାହିତ କରେ, କାରଣ ମନୁଷ୍ୟଟି ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ହିଁ ଉନ୍ନତିପଥରେ ଆଗକୁ ଯାଉଥାଏ ।' ଏହି ଉକ୍ତିଟିର ଖଣ୍ଡନ କରି ହୁଏତ ଆଉଜଣେ କହିବେ, 'ନାଇଁ, ନାଇଁ, ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା ହିଁ ଯାବତୀୟ ଅପକର୍ଷ ଲାଗି ବାଟ ଖୋଲି ଦେଇଥାଏ; ତେଣୁ କେବଳ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଦ୍ୱାରା ସକଳ ଉନ୍ନତି ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ସେହି ସଂଚାଳିକାଶକ୍ତି ଭିତରେ ଥାଏ ଏବଂ ସେଡ଼ାର୍‌ବୃକ୍ଷର ସକଳ ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ଅସଲ ରହସ୍ୟ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ।' କିନ୍ତୁ, ଏହିପରି ଭାବରେ ସେମାନେ ଦୁଇ ପକ୍ଷ ହୋଇ ବିବାଦ କରିବାରେ ମାତି ଯାଆନ୍ତି, ଏପରିକି ଶେଷକୁ ରକ୍ତପାତ ଯାଏ ମଧ୍ୟ କଥା ଚାଲି ଯାଇଥାଏ । ତଥାପି, ଏହି ବ୍ୟାପାରଟିକୁ ନେଇ ମୋଟେ ଅତିରିକ୍ତ ଶୋଚନା କରିବନାହିଁ, — କାରଣ, ଏଗୁଡ଼ିକୁ କିଛି ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାର ପୂର୍ବ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହା ହେଉଛି ଭିତରେ ବାସ କରୁଥିବା ଦିବ୍ୟ ଦୂତଟି ସହିତ ଆମର ଲାଗିଥିବା ଗୋଟିଏ କୁସ୍ତି, — ଏବଂ , ସ୍ୱୟଂ ପରମେଶ୍ୱର ହିଁ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ତାଙ୍କଠାରେ ଏକ ଆବେଦନ । ତେଣୁ, ତୁମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯାଇ କହ, 'ତୁମେ ଠିକ୍ କଥା ହିଁ କହୁଛ ।' କାରଣ, ସେମାନେ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ । ମାତ୍ର, ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପର୍ବତଟିରେ ଆହୁରି ଉପରକୁ ନେଇଯିବ, ଯେପରିକି ଆରୋହଣ କରିବାର ଚେଷ୍ଟାଟି ସର୍ବଦା ଲାଗି ରହିଥିବ । (ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ହାତରେ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସେମାନେ ପ୍ରୟାସଟିକୁ ବି ଛାଡ଼ିଦେବେ - ତାହା ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ଏବଂ ଶରୀରଶକ୍ତି ଠାରୁ ଅତିବେଶୀ ଦାବୀ କରୁଛି ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରିବେ ।) କିନ୍ତୁ, ପ୍ରୟାସଟି ଲାଗି ରହିଥିଲେ ସେହି କଷ୍ଟ ସହିବା ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମଣ କରି ଆଣୁଥିବ ଓ ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଆରୋହଣଟି ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ । କାରଣ,

ଯେତେବେଳେ ଚିଲମାନେ ଆସି ଝାମ୍ପିନେବାକୁ ଭୟ ଦେଖାନ୍ତି, ତେବେ ଆହୁରି ଉପରେ ଯାଇ ଉଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ଗଛଟିଏ ହୋଇଥାଅ, ତେବେ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଉଠିଯିବାକୁ ହିଁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମର ଦୁଶ୍ମନ୍‌ମାନେ ମଧ୍ୟ ତୁମ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି, — କାରଣ, ଏହି ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ବସ୍ତୁତଃ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଆଦୌ କେହି ନଥାନ୍ତି । ତୁମକୁ ଗାରଭିତରେ ରହିବାକୁ ଏକ ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ଶତ୍ରୁ ତୁମକୁ ତୁମର ପ୍ରକୃତ ରୂପଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଏବଂ ଢିରା ପରି ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠାଇନିଏ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ, — ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ହେଉଛନ୍ତି ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରୟୋଜନର ଦୁଇଟି ବିଭାବ; ଏକମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରୟୋଜନଟି ହେଉଛି ଯେ ତୁମେ ଯଥାର୍ଥରେ ଯେଉଁ ମଣିଷ, ସତକୁ ସତ ସେହି ମଣିଷଟି ହିଁ ହେବ ଏବଂ ଆଉ ଅନ୍ୟଜଣେ ଆଦୌ ହେବନାହିଁ । ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ହେବାକୁ ହିଁ ତୁମର ସବୁଯାକ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟଜଣେ ହେବାର କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ ସିନା ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ସେଥିସହିତ ଆଉଗୋଟାକୁ ଆଣି ମିଶାଇ ଦେବାକୁ ଆଦୌ ସ୍ୱାଧୀନତା ନାହିଁ । ଗୋଟିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଖେଳଟି ଖେଳିବାକୁ ତୁମେ ନିଜେ ଠିକ୍ କରୁଛ, ତାହାରି ବିଧାନର ଆୟତନ ଭିତରେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ; ମାତ୍ର ତା' ସହିତ ଆଉଗୋଟିଏ ଖେଳର ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଗୋଳିଆମିଶା କରିଦେଇ ଖେଳଟାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବାକୁ ତୁମେ ମୋଟେ ସ୍ୱାଧୀନ ନୁହଁ । ହଁ, ନିଜର ଉତ୍ତରାଧିକାରଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ସିନା ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଛି, ମାତ୍ର ତାହାର ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରି ସେଇଟିକୁ ଲୁଟିନେବାର ବା ଛାରଖାର କରିଦେବାର କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପରି, ଯିଏକି ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଯାହା ମନକୁ ଆସେ ଲେଖିପକାଏ, ଅତିରିକ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଅନୁରୂପ କୁପ୍ରଭାବଟିଏ ପକାଏ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥାଏ । ଥରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶୈଳୀବୋଧଟିକୁ ବିଗାଡ଼ିଦେବା ପରେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ତା' କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବାକୁ ଆଉ କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ମୋ' ଅଧୀନରେ ଥିବା ଜଣେ ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଯଦି ଗଧଟାଏ ବୋଲି କହେ, ତେବେ ସିଏ ସମ୍ମାନର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ସମ୍ମାନ ପାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ମୋ' କଥା ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ଖେଁ' କରି ହସିଉଠିବେ । ମାତ୍ର, ଏପରି ଏକ ବେଳ ହୁଏତ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ, ଯେତେବେଳେ କି ସମସ୍ତେ ସେହି ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଗଧଟିଏ ବୋଲି ଧାରଣା ମଧ୍ୟ କରିବେ, — ଏବଂ, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଏହି ଚତୁର ଉକ୍ତିଟି ଭାରି ଘଷରା ହୋଇଯିବ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଦହୀନ ଲାଗିବ ।

''ଏବଂ ଏକଥାଟିକୁ ସମସ୍ତେ ଜାଣିଛନ୍ତି; କାରଣ, ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଭୁରି ଭୁରି ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ବିବେକର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ମାନିବା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥାନ୍ତି — ବିବେକ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପୋଲିସ୍‌ମ୍ୟାନ୍‌ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ଅର୍ଥାତ୍, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେ ଯାହା 'ସ୍ୱାଧୀନ' ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ସର୍ବଦା ଅବଶ୍ୟ ଏଇଟି କିମ୍ୱା ସେଇଟିର ଶାସନକୁ ମାନୁଛି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଯେଉଁମାନେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସମର୍ଥନ କରି କହନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ନିର୍ଭର ଦିଅନ୍ତି ଯେ ତଦ୍ୱାରା ଆମ ମନକୁ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁତ ସ୍ୱାଧୀନତା ହିଁ ମିଳିଥାଏ । କାରଣ, ତୁମର ନିଜ ଘରେ ତୁମେ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଦୁଆର ପାରି ହୋଇ ଏ କୋଠରୀରୁ ସେ କୋଠରୀକୁ ଅବଶ୍ୟ ଯାଇପାରିବ, — ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଦୁଆରଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲି ପାରିବ ଏବଂ ସିଡ଼ିଦେଇ ତଳ ଉପର ହୋଇପାରିବ । ଏବଂ, ତୁମର ସେହି ଘରେ ଯେତେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାର କାନ୍ଥ, କିଳିଣି କିମ୍ୱା ଖମ୍ବ ରହିଥିବ, ସେଠାରେ ତୁମେ ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସ୍ୱାଧୀନ ରହି ପାରିବ । ଏବଂ, ତୁମ ପଥରଗୁଡ଼ିକର କଠିନତା ତୁମଉପରେ ଯେତିକି ଅଧିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆଣି ଲଦି ଦେଇଥିବ, ତୁମ ନିମନ୍ତେ ବାଛିବା ପାଇଁ ସେତିକି ଅଧିକ ପରିସରର ନାନା କର୍ମ ତୁମ ସମ୍ମୁଖରେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇ ବି ରହିଥିବ । କିନ୍ତୁ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳାହୀନ ଭାବରେ ଯଦି ତୁମେ ଏକ ବୃହତ୍ ଖୋଲା କକ୍ଷରେ ଯାଇ ରହୁଥିବ, ତେବେ ତୁମର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିବନାହିଁ, କେବଳ ସବୁ ଭାଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଉଥିବ ।

''ଏହି ସବୁକିଛି କଥା କହିସାରିବା ଓ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ସାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଜୀବନରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନର ସହରଟି ସେହି ଗୋଟିଏ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥାଏ । କେବଳ ଅଳ୍ପ କେତେ ଲୋକ ଥାଆନ୍ତି, ନିଜର ରୁଚି ଓ ଖୁସୀ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ଅଧିକାର ରହିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଦାବୀ କରନ୍ତି । ଏବଂ, ତେଣେ ଅନ୍ୟମାନେ ଦାବୀ କରନ୍ତି ଯେ, ସିଏ ଯେପରି ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ହୋଇପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ତିଆରି କରାଯାଉ । କିଛି ହେଲେ ସିନା କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ କର୍ମର ଯୋଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ! ଏବଂ, ଏହି ଉଭୟ ପକ୍ଷ ହିଁ ସେହି ଏକା ମନୁଷ୍ୟର କେତେ ଗୁଣଗାନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

''ତଥାପି, ଉଭୟେ ଭୁଲ କରନ୍ତି । ପ୍ରଥମଟି ମଣିଷକୁ ଶାଶ୍ୱତ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରୁଥାଏ; ଭାବେ, ମଣିଷ ସତେଯେପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କେବଳ ନିଜଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରି ରହିଛି । ତାହା ଏତିକି ବୁଝି ପାରେନାହିଁ ଯେ, କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ କାଳ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି, ନିଜକୁ ନାନା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମଧ୍ୟରେ ପକାଇ ଏବଂ ନାନାଭାବେ କ୍ରିୟାଶୀଳ ରହି ଜୀବନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିଚୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିପାରିଛି, ମଣିଷ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି

ପରିଚୟରେ ଗଢ଼ି ହୋଇ ପାରିନାହିଁ। ତାହା ଏତିକି ବୁଝିନାହିଁ ଯେ, ତୁମ ଭିତରେ ଏକ ଭଲ ପାଇବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯେ ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସିଛି, ତାହା ସର୍ବୋପରି ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅଭ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, କୌଣସି ଅନ୍ତର୍ଗତ ମୁକ୍ତି ହେତୁ ହୋଇନାହିଁ। ସଂଗୀତର ଗୋଟିଏ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା, — ସେଇଟିକୁ ବଜାଇବା ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ। ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ଭାଷାଟି ଜାଣିନାହଁ, ତେବେ କବିତାର ମଧ୍ୟ ତୁମପାଇଁ ଆଉ କି ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ? ଏବଂ, ଦ୍ୱିତୀୟ ପକ୍ଷଟି ମଧ୍ୟ ଭୁଲ କଥା କହୁଛି; ସେହି ପକ୍ଷର ଲୋକେ କେବଳ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି, ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ। ମନ୍ଦିର ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି, ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ନାହିଁ। କାରଣ, ମନ୍ଦିରର ପଥରଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ନୀରବତା ହିଁ ସବୁ କରୁଛି। ପଥରମାନେ କିଛି କରୁନାହାନ୍ତି। ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆତ୍ମାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନୀରବତା ବିରାଜମାନ ରହିଛି, ସେହି ନୀରବତା ହିଁ ସବୁ କରୁଛି! ଏହିଭଳି ଏକ ମନ୍ଦିର ସମ୍ମୁଖରେ ହିଁ ମୁଁ ଯାଇ ପ୍ରଣାମ କରିଥାଏ। ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଥାଆନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ପଥରମାନଙ୍କୁ ନିଜର ପିତୁଳା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ତୁଚ୍ଛା ପଥରଗୁଡ଼ିକ ଆଗରେ ହିଁ ମସ୍ତକ ନତ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି।

''ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା। ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଗୋଟିଏ ଠାକୁରରେ ପରିଣତ କରିନାହିଁ ଯାହାଦ୍ୱାରା ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦାସ କରି ରଖିବ। ମୋ' ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ କେବେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପାଖକୁ ଆସି ବଳି ପଡ଼ନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରିନାହିଁ। କିନ୍ତୁ, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେପରି ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରୁଥିବେ ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ପ୍ରେରଣା ପାଇବେ, ମୁଁ ସେଇଥିଲାଗି ହିଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛି। ଏବଂ, ମୋ'ର ମାପକାଠି ଅନୁସାରେ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ କମ୍ ଓ ମଣିଷର ମୂଲ୍ୟ ଅଧିକ। ଯେପରି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିବେ, ମୁଁ ସେଇଥିଲାଗି ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପାଖରେ ଅଧୀନ କରି ରଖିଥାଏ। ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆଣି ଦେବାଲାଗି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କଦାପି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧୀନ କରି ରଖିନଥାଏ। ମାତ୍ର, ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଯେ, ତୁମେମାନେ ନିଜର ସେହି ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରିବାରୁ ନିଜକୁ କ୍ଷାନ୍ତ କରି ରଖିବ : ସେହି ଭାଷା ମୋତେ କେଉଁଠିହେଲେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ପାରେନାହିଁ। ତାହା କାରଣକୁ ପରିଣାମରୁ ଫରକ ବୋଲି ଦେଖାଉଥାଏ, ପ୍ରଭୁକୁ ଭୃତ୍ୟଠାରୁ ଅଲଗା ବୋଲି କହେ। ମାତ୍ର, ବସ୍ତୁତଃ କେବଳ ପରସ୍ପରସମ୍ବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକ ରହିଥାଏ, ସଂରଚନା ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକତା ଗୁଡ଼ିକ ରହିଥାଏ। ମୁଁ, ଯିଏ ଶାସନ କରେ, ସିଏ ନିଜର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଅଧିକ ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଛି, ମୋ'ର ଯେକୌଣସି 'ପ୍ରଜା' ମୋ 'ପାଖରେ' ତାହା ତୁଳନାରେ କମ୍ ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଛି। କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଛାତ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ

ଏବଂ ସେଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର କଳହ, ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ହୋଇ କୁହା ଯାଉଥିବା ଯାବତୀୟ କଥା ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରଣାଜନିତ ଆର୍ତ୍ତନାଦ ବା ଆନନ୍ଦଜନିତ ନାନା ଚିତ୍କାର ସବୁକିଛି ଅନ୍ଧକାରର ଗର୍ଭମଧ୍ୟରୁ ଉତ୍ଥିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବାର ଶୁଣିପାରେ, ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ମିଶାଇ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏକ ସ୍ତୋତ୍ରରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ । ମୁଁ ସେହିମାନଙ୍କର ଭୃତ୍ୟରୂପେ ହିଁ ତ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମୁଁ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ବାର୍ତ୍ତାବହ ରୂପେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଏ ଏବଂ ସନ୍ଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଦାସରୂପେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିମାନଙ୍କର ପାଲିଙ୍କିରେ ବାହି ନେଉଥାଏ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାର ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

''ଏହିପରି ଭାବରେ ମଝିପଥରଟିଏ ହୋଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଧରି ରଖିଥାଏ । ମୁଁଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି ଠୁଳ କରି ଯୋଡ଼ି ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିରର ଆକୃତି ଦେବାଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରୁଥାଏ । ଏବଂ ସେମାନେ ପୁଣି କିପରି ଏହି ମନ୍ଦିରଟିକୁ ମୋ' ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ବାହାରିବେ ? ସେହି ପଥରମାନଙ୍କର ଅସଲ କାର୍ଯ୍ୟଟି ହେଉଛି ମଝିପଥରଟିକୁ ଅତୁଟ ଭାବରେ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ରଖିବା । 'ଏବଂ, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ହେଳା କରି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରାଗଲା ବୋଲି ପଥରମାନେ କେବେ ଅନୁଭବ କରିବେ କି ?

''ମାତ୍ର, ଏହିସବୁ ବିଷୟକୁ ନେଇ ଆଦୌ ବାଦବିବାଦରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ଯାଅନାହିଁ, କାରଣ ତାହାଦ୍ୱାରା କିଛି ଲାଭ ହୁଏନାହିଁ । ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟଗଣ ତଥା ସେମାନେ ଜୀବନରେ ଅନୁସରଣ କରୁଥିବା ପ୍ରଣାଳୀଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବାଦବିବାଦରେ ପଶନାହିଁ । କାରଣ, ଯାବତୀୟ ଅବସରରେ ହିଁ ତୁମେମାନେ ପରିଣାମ ଏବଂ କାରଣଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ଦେଉଛ । ମଣିଷମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଯାହାସବୁ ଘଟିଥାଏ, କୌଣସି ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ବୁଝି ହୁଏନାହିଁ, — ତେବେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କିପରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିପାରିବେ ? ଜଳର ବିନ୍ଦୁମାନେ ଆପଣାକୁ ଏକ ନଦୀର ଅଂଶ ବୋଲି କିପରି ବା ଜାଣିବେ ? ତଥାପି, ନଦୀଟିଏ ନିରନ୍ତର ହିଁ ବହି ଯାଉଥାଏ । କୌଣସି ବୃକ୍ଷର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କୋଷ ଆପଣାକୁ ସେହି ବୃକ୍ଷର ସନ୍ଦର୍ଭରେ କିପରି ଜାଣିପାରିବେ ? ତଥାପି, ବୃକ୍ଷଟି ବଢ଼ିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥାଏ । ମନ୍ଦିରରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପଥର ମନ୍ଦିରଟି ବିଷୟରେ କିଭଳି ସଚେତନ ହେବେ ? ତଥାପି, ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ଶସ୍ୟାଗାର ପରି, ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟ ନିଜର ନୀରବତାଟିକୁ ଆସ୍ଥାନଟିଏ ଦେଇ ଥାପି ରଖିଥାଏ ।

''ଏବଂ, ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରମସ୍ୱୀକାର କରି ପର୍ବତଟିକୁ ଆରୋହଣ କରିନଥିବେ ଏବଂ ସେହି ପର୍ବତର ଶିଖରସ୍ଥ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱୟଂ କିଛିରେ ପରିଣତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା କରିନଥିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ନିଜ କର୍ମଗୁଡ଼ିକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ

ମଧ୍ୟ ଆଉ କିପରି ଜାଣିପାରିବେ ? ହଁ, ସମ୍ଭବତଃ ଏଭଳି ହୋଇପାରେ ଯେ, କେବଳ ପରମେଶ୍ୱର ହିଁ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର ପ୍ରକୃତ ଆକୃତିଟିକୁ ଜାଣିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତ କେବଳ ଏତିକି ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଡାହାଣ ପଟକୁ ଅଧିକ ଚାପ ଦେଉଥାଏ ଓ ଆଉଜଣେ ବାମପଟଟିକୁ ଆଦରି ଧରିଥାଏ ଏବଂ ଜଣେ ସେହି ଆରଜଣକୁ ହୁଏତ ଜୀବନରୁ ମାରିଦେବାକୁ ହିଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, କାରଣ ସିଏ ଅନ୍ୟଜଣକ ତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟ ଦେଉଛି ଏବଂ ରାସ୍ତାରୁ ଠେଲି ତାକୁ ନିକାଲି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ବୋଲି ଶଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ନିଜେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଆଡ଼କୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେକଥା ସେମାନେ କେହି ଜଣେହେଲେ ଜାଣି ନଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ବୃକ୍ଷମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥାନ୍ତି, —ଗୋଟିଏ ଗଛ ଆଉଗୋଟିକୁ ଠେଲି ପେଲି ବାହାର କରିଦେବାକୁ ଏବଂ ତା'ଠାରୁ ନିଜ ଭାଗର ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକକୁ ଖିଚି ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ତଥାପି, ଅରଣ୍ୟ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ଶେଷକୁ ଏକ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଘଞ୍ଚ ପ୍ରସାରରେ ପର୍ବତଟିକୁ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରଖୁଥାଏ । ବଡ଼ି ସକାଳୁ ଚଢ଼େଇପଲଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରୁଥାଏ । ତେଣୁ, ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଦୈନନ୍ଦିନ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଭାଷାଟିର ଜୀବନରୂପୀ ସେହି ଅନନ୍ତ ଜଟିଳ ବୈଚିତ୍ର୍ୟକୁ ବୁଝିବାର ଶକ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ କାହୁଁ ଆସିବ ?

''ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯି ବର୍ଷ ହିଁ ନୂଆ ନୂଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ଫାନ୍ଦି ତିଆରି କରୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ଜନ୍ମଲାଭ କରନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ତୁମପାଖକୁ ଆସିବେ ଓ କହିବେ ଯେ ଏଠି ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଚିନ୍ତା ହିଁ କେବେ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, କାରଣ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଃଖଭୋଗ ଚାହାନ୍ତିନାହିଁ, — ନିଜର ପତ୍ନୀ ଓ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଏପରି ଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ଜୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେଉଁଠାରେ କି ସିଏ ଆଉ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବାସ କରିବ; — ତା' ପେଟଭିତରେ ପଥର ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦିଆଯିବ ଏବଂ ସିଏ ଶତ୍ରୁହାତରେ ଯାଇ ପ୍ରାଣବଳି ଦେବ, —ଏକଥା କେହି ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତିନାହିଁ । ହଁ, ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ ଯେ, ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଶାନ୍ତି ଦୁଇଟି ଭିତରୁ ଗୋଟିକୁ ବାଛିନେବାକୁ କୁହାଯାଏ, ତେବେ ସିଏ ଶାନ୍ତିକୁ ହିଁ ବାଛିବ । ତଥାପି, ମାତ୍ର ବର୍ଷକ ପରେ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ପୁନର୍ବାର ଅସ୍ତ୍ର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବ, ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋଟେ କିଛି ଶୁଣିବାକୁ ହିଁ ମନା କରି ଦେଇଥିବା ସେଇ ଏକା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ହିଁ (କାରଣ, ନିଜର ସ୍ଥୂଳ ଭାଷାରେ ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧର ଚିନ୍ତା ହିଁ କରି ହେବନାହିଁ ବୋଲି କହୁଥିଲେ,) ପୁନର୍ବାର ଏକଜୁଟ ହୋଇ ବାହାରିବେ, ଏପରି ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବେ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁନଥିବେ ଏବଂ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଏକ ନିର୍ବୋଧତା ବୋଲି ବୋଧ ହୋଇ ଆସିଥିଲା, ସେମାନେ ସେହି ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟଟିର ଅଭିଯାନରେ ବାହାରି ଯିବେ । ଗୋଟିଏ ଗଛ ଆପଣାକୁ ମଜବୁତ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ

ତା'ର କୌଣସି ପରିଚୟ ନଥାଏ; ଏବଂ, ପର୍ବତର ଶିଖରକୁ ଯାଇ ଯାହାକୁ ଜଣେ ଦ୍ରଷ୍ଟାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ, କେବଳ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ହିଁ ନିଜ ଜୀବନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଜାଣିଥାଏ ।

''କାରଣ, ସେହି ପ୍ରକୃତ ବସ୍ତୁଟି ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସେଇଟି ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ବୋଲି ତାହା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନ ମଧ୍ୟଦେଇ ଗତି କରୁଥାଏ । ନିଜକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଜବୁତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ଯାତ୍ରାଟି ସମାପ୍ତ ହୋଇଗଲେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଏ । ମାତ୍ର, ସେଇଟିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନଥାଏ । ଅଧିକନ୍ତୁ, ସେମାନେ ଯେ ବେଳେ ବେଳେ ଆଶାଶୂନ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି, ତାହା ହିଁ ସେହି ବସ୍ତୁଟିର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରି ଦେଉଥାଏ । ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ମୁମୂର୍ଷୁ ହୋଇ ରହିଥିବା ବେଳେ, ତାହା ଯେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯିବାକୁ ଯାଉଛି, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଉପରେ ରହି ଆସିଥିବା ବିଶ୍ୱାସଟି ଯେ କମ୍ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ତାହାର ଲକ୍ଷଣମାନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ମାତ୍ର, ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲା ବୋଲି ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦାୟୀ କଲେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଭୁଲ କରିବ । ବ୍ୟକ୍ତିଟି ତ କେବଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାଣଶକ୍ତିକୁ ଶୋଷି ନେଉଥିବା ରୋଗଟାର ଏକ ସନ୍ତକ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥାଏ । ତଥାପି, ପରିଣାମ ଏବଂ କାରଣଗୁଡ଼ିକ ମଝିରେ କଦାପି ଗାରଟାଏ ଟାଣିହୋଇ ଦେଖାଇଦେବା ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ଯଦି ନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷୟ ଘଟୁଥାଏ, ତେବେ ରାଷ୍ଟ୍ରର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ କରୁଥିବା ଠକାମିରେ ହିଁ ତୁମେ ତାହାର ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିପାରିବ । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ ବି କରାଇ ପାରିବ; ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି ଯେ ତଳେ ହିଁ କିଛି ପଚା ସଡ଼ା ଉପାଦାନ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ, ମୃତ ଶରୀରଗୁଡ଼ିକୁ କବର ଦେବା ଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁ ସହିତ ସମର କରିବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ।

''ହଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ କବର ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ତେଣୁ ତୁମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କବର ଦେଉଛ । ଦୂଷିତମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣରେ କାଁଟ୍‌ଛାଁଟ୍ କରିଦିଏ । ମାତ୍ର, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନେଇ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ବିବାଦ ଭିତରେ ପଶିବାକୁ କେବେ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ । କାରଣ ଏମାନଙ୍କର ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ସମ୍ମାନବୋଧ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ଧ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅସମର୍ଥତା ବିଷୟରେ ପରସ୍ପରକୁ ଚିଡ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, —ଏମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା ହିଁ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ନିଜର ନିର୍ବୋଧ ଅପମାନକର ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ଜଣେ ଅପର ଆଡ଼କୁ ନିକ୍ଷେପ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ଏବଂ ମୁଁ କାହିଁକି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବି ? ମୋ'ର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ

ପଛକୁ ହଟି ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ମୋ' ସେନାପତି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୋଷୀ କରେ, ସୈନ୍ୟମାନେ ସେନାପତିକୁ ଦୋଷୀ କରୁଥାନ୍ତି, ଏବଂ ଦୁହେଁ ସମାନ ଓଜସ୍ୱିତା ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରମାନେ ଠିକ୍ ପ୍ରକାରର ନଥିଲେ ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି । ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଯୋଗାଣିଆ ମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦିଏ ଏବଂ ଯୋଗାଣିଆମାନେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ଦୋଷ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ଆଉ ଆଉ ଦୋଷୀମାନଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାଲାଗି ବି ସେମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗେନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଜବାବ ଦିଏ: 'ମୃତ୍ୟୁକୁ ହିଁ ସୂଚିତ କରି ଦେଉଥିବାରୁ ମଲା ଡାଳମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ କାଟି ପକାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମାତ୍ର, ଗଛଟା ମରିଗଲା ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ସେଥିଲାଗି ଦାୟୀ କରିବାଟାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଯୌକ୍ତିକ ବୋଲି ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ । ଯେତେବେଳେ ଡାଳମାନେ ମରି ଆସୁଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ବସ୍ତୁତଃ ବୃକ୍ଷଟି ହିଁ ମରି ଆସୁଥାଏ । ମଲା ଡାଳଟା କେବଳ ଏକ ଲକ୍ଷଣ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।'

''ଏଣୁ, ସେମାନଙ୍କୁ ସଢ଼ି ଶୁଖି ଆସୁଥିବାର ଦେଖିଲେ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାଟିପକାଏ, କୌଣସି ଖେଦ ରଖେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ସେଗୁଡ଼ିକର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖୁଥାଏ । ପ୍ରକୃତରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଆଦୌ ସଢ଼ି ପଚି ଯାଉନଥାନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା ମଣିଷଟା ହିଁ ପଚି ଯାଉଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି ଦିବ୍ୟ ଦୂତଟିର ଅସୁସ୍ଥତାଟି ଆଡ଼କୁ ହିଁ ମୁଁ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆନତ କରି ଆଣେ ।

''ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଛି ଯେ, ଏକମାତ୍ର ପ୍ରତିକାର କୌଣସି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଦେବାରେ ନୁହେଁ, ଆବାହନ କରି ଆଣିବାରେ ହିଁ ନିହିତ ରହିଛି । ଡାକ୍ତରମାନେ ଯେତେ ଯେତେ କାରଣ ବାଢ଼ିଦେଇ ଯେତେ ବୁଝାଇ ଦେଇପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କେବେ ଜଣେ ମଲା ମନୁଷ୍ୟକୁ ପୁନର୍ବାର ବଞ୍ଚାଇ ଆଣି ପାରିଛନ୍ତି କି ? 'ହଁ, ଅମୁକ ହେଲା, ତେଣୁ ସିଏ ମରିଗଲା', — ସେମାନେ କେବଳ ସେତିକି ହିଁ କହନ୍ତି । ଏବଂ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ସତ୍ୟ ଯେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଏକ କାରଣ ସକାଶେ ମରେ, ଯାହାକୁ କେତେ ପରିମାଣରେ ଜାଣି ବି ହୁଏ, — ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ସିଏ ଅନ୍ତଗତ କୌଣସି ବେରାମ ପାଇଁ ମରେ । ମାତ୍ର, କେବଳ ଅନ୍ତଟା ସୁସ୍ଥ ରହିବାଠାରୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନକୁ ଆମେ ଅନେକ ଅଧିକ ବୋଲି ହିଁ ଜାଣିବା । ଏବଂ, ଏହି ବିଷୟରେ ନିଜର ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ନ୍ୟାୟଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ଏକ କ୍ରମରେ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ସଜାଇ ରଖିସାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ, — ହାୟ, ତାହା କେବଳ ଗୋଟିଏ ତୈଳଦୀପ କରି ହିଁ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଏ, ଯାହାକୁ ତୁମେ ନିଜେ ତିଆରି କରିଛ, ତେଲ ଦେଇଛ, ସଳିତା ପକାଇଛ, — ମାତ୍ର ଯାହା ତଥାପି କୌଣସି ଆଲୋକ ଦେଉନାହିଁ; — ତୁମେ ପ୍ରଥମେ ଦୀପଟିକୁ ନିଜେ ଜଳାଇଲେ ସିନା ତାହା ଆଲୋକ ହେବ !

''ଏହିପରି ଭାବରେ, ତୁମେ ଯଦି ଭଲ ପାଉଛ, ତେବେ କେବଳ ଭଲ ହିଁ ପାଉଛ । ଭଲ ପାଇବାରେ କୌଣସି କାରଣ ହିଁ ନାହିଁ । ଏବଂ, ସର୍ଜନାତ୍ମକ ହୋଇ ନଥିଲେ କୌଣସି ପ୍ରତିକାର ମୋଟେ କୌଣସି କାମ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିଁ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ଏକତାକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିପାରିବ । ଏବଂ, ତା'ପରେ, ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟର ଅକାଟ୍ୟ ଅଭିପ୍ରାୟଟି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇଥିବା ସ୍ତୋତ୍ରଟିରେ ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରି ରଖିଥିବ ।

''ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଯେ ଆଗାମୀ କାଲି ଏହା କଠିନ ହୋଇ ଦାନା ବାନ୍ଧିବ ଓ ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବି ପରିଣତ ହୋଇଯିବ, — ସେଥିରେ ମାଳ ମାଳ ଯୁକ୍ତି ଓ ସମର୍ଥନବୁଦ୍ଧି ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ରହିଥିବ, ସମ୍ଭବତଃ ଏକ ଅନମନୀୟ ଦୃଢ଼ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପରିଣତ ହେବ । କାରଣ, ତୁମର ନ୍ୟାୟବାଗୀଶମାନେ କୌଣସି ବିଳମ୍ବ ନକରି ତୁମର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିଟିର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବେ ଏବଂ ଏହା ଯେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି, ତାହା ପଛରେ ରହିଥିବା କାରଣଗୁଡ଼ିକର ଶ୍ରେଣୀନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବେ । ଏବଂ ସତେ ତ, ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିଟି ତ ସତକୁ ସତ ସୁନ୍ଦର, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଳେଷଣ କିପରି ମିଛ ହେବ ? ତଥାପି, ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି, ସେଇଟିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯାହା କି ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରର ନିୟମଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ଏକାବେଳେକେ ଏକ ଭିନ୍ନ ବାଟରେ ହିଁ ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ।''

- ୪୪ -

ଏକମାତ୍ର ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ହେଉଛି ଉଦ୍ୟମ । ଉଦ୍ୟମ ହିଁ ଚାଲିଥାଏ, ଏବଂ ତାହାଦ୍ୱାରା କେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ହାସଲ କରିବାକୁ ହେବ, ସେହି କଥାଟି ଆରୋହଣକାରୀର କେବଳ ଏକ ଭ୍ରମ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆରୋହଣକାରୀ ଶୃଙ୍ଗରୁ ଶୃଙ୍ଗକୁ ଉଠି ଚାଲିଥାଏ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଡେଇଁବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏବଂ, ଥରେ ଲକ୍ଷ୍ୟଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥାଏ । ସେହିପରି ଭାବରେ, ଏହି ସ୍ଥାନଟିକୁ ତଥା ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନନେଇଥିଲେ କୌଣସି ଅଗ୍ରଗତିର ଏକ ସମ୍ଭାବନା ନଥାଏ । ସେହି ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ତଥା ଏହି ସ୍ଥାନଟିରୁ ନିରନ୍ତର ତୁମର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହେଉଥାଏ । ମୁଁ ବିଶ୍ରାମରେ କୌଣସି ବିଶ୍ରାମ କରେ ନାହିଁ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ପାରୁନଥାଏ ବୋଲି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗୁଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରହେଳିକାରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ସେତିକବେଳ ପାଇଁ କାମ ଚଳାଇ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା

କରିବାଦ୍ୱାରା ତା'ର ବହୁତ ଅହିତ ହୁଏ; - ଦୁଇ ବିକଳ୍ପ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ବାଛି ନେଇ ସେ ନିଜର ମନ ଭିତରେ ଏକ ଅନିଶ୍ଚିତ ଶାନ୍ତି ହିଁ ଲାଭ କରିଥାଏ । ନିଜକୁ ପବନଠାରୁ ଦୂରରେ ରଖି ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ପ୍ରକୃତରେ କି ଲାଭ ପାଇବ ? ହଁ, ପବନ ହୁଏତ ଆସି କେବେ ବୃକ୍ଷଟିର ଶାଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ସିନା ପକାଇବ, ମାତ୍ର ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ବୃକ୍ଷକୁ ମଜବୁତ ବି କରି ଦେଉଥିବ । ଏବଂ, ଯିଏ ପାଉଥିବା ଲାଭଟିକୁ ଆଗରେ ରଖି କ୍ଷତିଟିକୁ ଓଜନ କରି ଦେଖିପାରେ, ଆମେ ସେହି ମଣିଷକୁ ସିନା ଯଥାର୍ଥରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ବୋଲି କହିବା ! ତୁମେ ନିଜ ଜୀବନରେ ଏକ ଅର୍ଥ ପାଇବାର ସନ୍ଧାନରେ ହିଁ ଧାଉଁଥାଅ; - ଏବଂ, ଜୀବନରୁ ସର୍ବୋପରି ଏହି ଶିକ୍ଷାଟି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତାଟି ହେଉଛି ଅସଲ; ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଜୀବନରେ ଆସୁଥିବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ କୌଣସି ଉପାୟରେ ନିର୍ଜୀବ ଓ ଅକ୍ରିୟ କରି ରଖିଦେଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ମିଛ ଶାନ୍ତିର ଆଶ୍ୱାସନା ମିଳିଥାଏ, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି କାମ ଦିଏନାହିଁ । ଯଦି ଏପରି କିଛି ଅଛି ଯାହାକି ତୁମର ବିରୋଧ କରୁଛି ଏବଂ ତୁମକୁ ଆଘାତ ମଧ୍ୟ ଦେଉଛି, ତେବେ ତୁମେ ତାକୁ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅ; କାରଣ, ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ତେଣେ ତୁମ ଭିତରେ କେଉଁଠି ଚେର ଲାଗିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି, — ହୁଏତ ଏକ ନୂତନ 'ମୁଁ' ଜନ୍ମଲାଭ କରୁଛି । ଏବଂ, ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଣାଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ତୁମକୁ ଏକ ନୂତନ ଜନ୍ମଲାଭର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆଣି ଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱାଗତ ହିଁ ଜଣାଇବା ଉଚିତ । କାରଣ, ଯୁକ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରବଚନ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସତ୍ୟର ପ୍ରତିପାଦନ କରା ଯାଏନାହିଁ, କୌଣସି ସତ୍ୟ ହାସଲ ମଧ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ । ଏବଂ, ତୁମକୁ ଦେବେ ବୋଲି ଲୋକମାନେ ଆଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଯେଉଁ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ବୁଲୁଥାନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ତୁଚ୍ଛା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆରାମଦାୟକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଅଥବା ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିଶାଔଷଧ, ଯାହାକି ତୁମମାନଙ୍କୁ ପୂରା ଶୁଆଇ ପକାଇବ ।

ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ କ'ଣସବୁ ଭୁଲିଯାଇ ପାରିବେ ବୋଲି ଜାଣି ଜାଣି ନିଜର ବୁଦ୍ଧିଶକ୍ତିକୁ ଶିଥିଳ ଏବଂ ଅକ୍ରିୟ କରି ପକାଇଥାନ୍ତି ଅଥବା ଶାନ୍ତିରେ ରହିବେ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ଅନ୍ଧ କରିଦେଇ ନିଜ ହୃଦୟର କୌଣସି ଅଭୀପ୍ସାକୁ ଦାବି ରଖିଥାନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୃଣା କରେ । କାରଣ, ତୁମେ ମନେ ରଖିଥିବ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ତୁମ ଭିତରେ କେତୋଟି ବିଚାର ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଲାଗି ରହିଥାଏ ଅଥଚ କୌଣସି ସମାଧାନ ମିଳୁନଥାଏ, ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ପ୍ରହେଳିକା ପ୍ରହେଳିକା ହୋଇ ରହିଥାଏ ଓ ଆଦୌ ଛିଣ୍ଡୁ ନଥାଏ, ତୁମ ଜୀବନରେ ଆସୁଥିବା ସେହିଭଳି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବସର ତୁମକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ହେବାଲାଗି ପ୍ରାୟ ବାଧ୍ୟ ହିଁ କରେ, ଯେପରିକି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଟିକୁ ନିଜ ଭିତରେ ହଜମ କରିବାକୁ ତୁମେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିବ । ତୁମେ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଛନ୍ଦିହୋଇ ରହିଥିବା

ଚେରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ମାଟିକୁ ମଜବୁତ ଭାବରେ ଯାବୁଡ଼ି ଧରି ରହିପାର, ମାଟିରେ ଥିବା ଗୋଡ଼ି ଓ କାଦୁଅ ସବୁକିଛିକୁ ଆବୋରି ଧରିପାର ଏବଂ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଗୌରବଗାନ କରିବାଲାଗି ଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିପାର । କାରଣ, ମନ୍ଦିରର ଯେଉଁ ସ୍ତମ୍ଭଟି ମନୁଷ୍ୟସମ୍ପର୍କର ଯାବତୀୟ ଭଙ୍ଗାରୁଜା ଦ୍ୱାରା କୋଡ଼ିଏ ପୁରୁଷର ମଧ୍ୟଦେଇ ଆପଣାକୁ କ୍ରମଶଃ ଏକ ଆକାର ଦେଇ ଆସିଛି, କେବଳ ସେଇଟି ହିଁ ସେହି ଗୌରବର ଯଥାର୍ଥ ଅଧିକାର ଲାଭ କରିପାରିବ, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯଦି ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଜୀବନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବ, ତେବେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସକଳ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଭଙ୍ଗାରୁଜାକୁ ଅଟଳ ଓ ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିନିଅ, କାରଣ ତୁମକୁ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବାଟ ବତାଇ ନେଇଯିବେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଦ୍ୱିତୀୟ ପନ୍ଥା ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ତୁମେ କଷ୍ଟସହନକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିଲେ ତାହା ତୁମକୁ ହିଁ ବୃହତ୍ତର କରିଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ, ସହରମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ବୃକ୍ଷମାନେ ରହିଥାନ୍ତି, ଯାହାସହିତ କି ମରୁଭୂମିର ପବନ କେବେହେଲେ ଯୁଦ୍ଧ କରେନାହିଁ । ଏବଂ, ଏପରି ଅକ୍ଷମଶକ୍ତିମାନେ ଥାଆନ୍ତି, ନିଜଠାରୁ ଅଧିକ ଉପରକୁ ଉଠିବାରେ ଯେଉଁମାନେ ଆଦୌ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଆପଣାର ଅସଲ ଆତ୍ମରୂପଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ଗର୍ଭରୁ ହିଁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ଜୀବନଯାକ ଏକ ସରାଇଘରେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତି । ସେହି ଲୋକମାନେ କ'ଣ ହେବେ ବା ନହେବେ, ଏପରିକି ବଞ୍ଚିବେ କି ନାହିଁ, ସେବିଷୟରେ ମୁଁ ମୋଟେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଏନାହିଁ । ସେମାନେ ସବୁକିଛିକୁ ଛାଞ୍ଚରେ ପକାନ୍ତି ଓ ତାହାକୁ ସୁଖ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି ଏବଂ ନିଜେ ସଂଚୟ କରି ଆଣିଥିବା ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକୁ ଆବୋରିନେଇ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିଜର ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତି । ଏଭଳି ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଭିତରେ ଅଥବା ବାହାରେ କୌଣସି ଶତ୍ରୁକୁ ମୋଟେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଦେବେନାହିଁ । ଏବଂ, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଯେଉଁ କଣ୍ଠସ୍ୱରଟି ଏକ ଅନନ୍ତ ଅନ୍ୱେଷଣ ନିମନ୍ତେ, ଏକ ବ୍ୟାକୁଳତା ତଥା ଅନିର୍ବଚନୀୟ ପିପାସା ନିମନ୍ତେ ଆହ୍ୱାନ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସେମାନେ ସେଇଟି ଆଡ଼କୁ ନିଜର କାନଗୁଡ଼ିକୁ କିଳି ରଖିଥାଆନ୍ତି । ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟର ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଭିମୁଖୀ ହୋଇ କୌଣସି ଅଭୀପ୍ସା କରନ୍ତିନାହିଁ । ଜଙ୍ଗଲର ସେହି ଗଛମାନେ ତ ସର୍ବଦା ସେହି ମୁକ୍ତ ଦିବସଟି ଆଡ଼କୁ ନିଜର ମସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ବଢ଼ାଇ ରଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କ ସକାଶେ କେବେହେଲେ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ (କାରଣ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଆଉଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର ଛାଇଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥାଏ ।); ସେମାନେ ତଥାପି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସାହସରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦିଗକୁ ହିଁ ବଢ଼ି ଚାଲିଥାନ୍ତି — ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିବା ସହିତ ସରୁ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ତମ୍ଭ ପରି କେଡ଼େ ଭବ୍ୟ ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର

କେବେହେଲେ ଦର୍ଶନ ଘଟିବନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ସୂର୍ଯ୍ୟାଭିମୁଖରେ ଅରୋହଣ କରିବାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଶକ୍ତିମତ୍ତାରେ ହିଁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି। ଏହିପରି ଭାବରେ, ଭଗବାନଙ୍କୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ ହିଁ ଆପଣାକୁ ଅର୍ପିତ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ସଦୃଶ ଆପଣାକୁ ଏହି ମହାନ୍ ସ୍ଥାନବିସ୍ତାରଟି ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ।

ସେହି କାରଣରୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଚେତାଇ ଦେଇ କହୁଛି ଯେ, ତୁମେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପକ୍ଷଟାର ମତଗୁଡ଼ିକୁ କେବେହେଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବନାହିଁ, କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ତୁମକୁ ତୁମରି ଭିତରେ ହିଁ ବଳପୂର୍ବକ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ଚାହୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ଉଚ୍ଚତାରେ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିବାରୁ ତୁମକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର ହିସାବ ଅନୁସାରେ, ଯାହା ସତ୍ୟର ବିପରୀତ, ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଅସତ୍ୟ ହିଁ ହୋଇଯିବ। ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ, ସେମାନଙ୍କର ଭାବନାରେ, ତୁମର ଯାବତୀୟ ଅଡୁଆକୁ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ସମାଧାନ କରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ। କାରଣ, ତୁମର ଅରୋହଣପଥରେ ଯେତେ ଯାହା ବହୁବିଧ ଭାବନା ତୁମ ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଆସିବାପରି ମନେ ହୁଅନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଅସତ୍ୟଟାର ନାନା ପରିଣାମ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଆଖି ବୁଜି ବର୍ଜନ ହିଁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି ଯେ ତୁମେ ଆପଣାଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚିତ ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିବ, — ନିଜେ ହିଁ ନିଜର ପରଜୀବୀଟିଏ ହୋଇ ନିଜପାଇଁ ନିୟତ ଗତିପଥଟିକୁ ପୂରା ଚାଲି ସାରିଥିବା ପରି କେବଳ ନିଜକୁ ଭୁଞ୍ଜି ହିଁ ମୋଟା ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ। ମାତ୍ର, ତା'ହେଲେ, ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାପାଇଁ ତୁମକୁ ପ୍ରେରିତ କରି ରଖିବାକୁ ଏହାପରେ ଆଉ କ'ଣ ବା ରହିବ, - ନିଜର ସ୍ତୋତ୍ରଟିକୁ ରଚନା କରିବା ସକାଶେ ଓ, ପର୍ବତର ଉଠାଣିପଥରେ ଉପରକୁ ଉପରକୁ ଆରୋହଣ କରିବା ସକାଶେ ଆଉ କ'ଣ ବା ରହିବ ? ଏବଂ, ସେହି ଆରୋହଣଟି ଲାଗି ରହିଥିଲେ ସିନା ତୁମେ ନିମ୍ନରେ ଥିବା ଭୂମିବିସ୍ତାରଟି ଉପରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳା ସମ୍ଭବ କରିପାରିବ ଏବଂ, ଅନ୍ତର୍ଗତ ସେହି ଆଲୋକଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିପାରିବ, ଯାହାକୁ କି କଦାପି ଏକାବେଳେକେ ଗୋଟିଏ ଥରରେ ହିଁ ଆଦୌ ହାସଲ କରାଯାଇ ପାରେନାହିଁ ମାତ୍ର ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ମୁହଁ କରି ଅଶେଷ ଏବଂ ଅନବରତ ଭାବରେ ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ପଡ଼େ !

ସେମାନେ ସେହିପରି ଖାଲି କଥା କହୁଥାନ୍ତୁ। ସେମାନେ ଏକ ଉତ୍ତମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଏଭଳି କହୁଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର କଥାରେ ଏପରି ଏକ ଅନୁକମ୍ପାର ସ୍ୱର ମଧ୍ୟ ରହିଛି ଯାହାକି ତୁମେ ସର୍ବାଦୌ ଏକ ସୁଖୀ ଜୀବନ ଯାପନ କର ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛି। ଯେଉଁ ଶାନ୍ତି କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ସହିତ ହିଁ ଆସେ, ଯେତେବେଳେ କି ଶେଷରେ ତୁମେ

ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥିବା ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକ ତୁମର କାମରେ ଲାଗନ୍ତି, ସମୁଚିତ ସମୟଟି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ସେମାନେ ତୁମକୁ ସେହି ଶାନ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିବେ ବୋଲି ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । କାରଣ, ସେହି ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଜୀବନରେ ବ୍ୟବହାରରେ ଆସିବେ ବୋଲି ଆଦୌ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିନଥିଲେ; ସେଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା କେଉଁ ପାରଲୌକିକ ଶୀତସମୟ ନିମନ୍ତେ ମଧୁରୂପେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

''ସେହି ଲୋକଟିକୁ ମୁଁ ଉଠାଇଦେବି ନା ସିଏ ସେହିପରି ଶୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ ?'' ବୋଲି ଯଦି ତୁମେ ମୋତେ ପଚାରିବ, ତେବେ ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେବି ଯେ, ମୋ' ପାଖରେ ଏହି ସୁଖ ନାମକ ଦ୍ରବ୍ୟଟିର କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ନାହିଁ । ମୁଁ ତା'ପରେ କହିବି ଯେ, ''ତଥାପି, ଯଦି ଆକାଶମଣ୍ଡଳରେ ଏକ ମେରୁଆଲୋକର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିବ, ତେବେ ତୁମର ବନ୍ଧୁଟିକୁ ତୁମେ ସେହିପରି ଶୋଇ ରହିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବ କି ? ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିସ୍ମୟକର ଆବିର୍ଭାବ ଆସି ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ, ଆଦୌ କାହାରି ଶୋଇ ରହିବା କଦାପି ଉଚିତ ହେବନାହିଁ । ଏହା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ତୁମର ବନ୍ଧୁଟି ତା' ନିଦଟିକୁ ଖୁବ୍ ଉପଭୋଗ କରୁଛି, ଏପରିକି ସିଏ ତାହାରି ଭିତରେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ଗଡୁଛି । ତଥାପି, ତା'ର ସେହି ସୁଖମୟ ଜଡ଼ତା ମଧ୍ୟରୁ ଓଟାରି ଆଣି ବାହାରକୁ ନେଇ ଆସି ପାରିବାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ତା'ପ୍ରତି ଅଧିକ ଅନୁକମ୍ପା କରିବ । କାରଣ କେବଳ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ସିନା ସିଏ କିଛି ହୋଇ ପାରିବାର ସୁଯୋଗଟିଏ ଲାଭ କରିବ !

- ୪୫ -

ତା' ଘରଟିର ସୁଖ ଦେଖିବ ବୋଲି ନାରୀ ତୁମକୁ ଲୁଟିନେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ, ଏହି ବ୍ୟାପାରମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁମୟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି: ଏକ ପ୍ରୀତିଦ୍ୱାରା ଗୃହଟି ମହକି ଉଠୁଥାଏ, ଝରଣା କୁଳୁ କୁଳୁ ଛନ୍ଦରେ ସଂଗୀତ ଗାଉଥାଏ, ରୂପେଲି କଳସୀଗୁଡ଼ିକ ଠୁଣୁଠୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ଜଣକପରେ ଜଣେ ଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଥିବା ପିଲାମାନେ ଆଶୀର୍ବାଦ ବରଷି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, — ସେମାନଙ୍କର ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ଗୋଧୂଳିସମୟର ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସ୍ତବ୍ଧତାଦ୍ୱାରା ପ୍ଲାବିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ଯୋଦ୍ଧାଟି ମରୁଭୂମିରେ ଯୁଦ୍ଧରତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ତା'ର ପ୍ରୀତିଟି ଯେଉଁ ସୁଖ ଓ ଯେଉଁ ଭରସାର କାରଣ ହୋଇଛି, ତାହାର ବୈଭବକୁ ତୁମେ କେବେହେଲେ ସେହି ଏକପ୍ରକାରର ଭାଷାର ମୁଦ୍ରାରେ ହିଁ ତୁଳନା ଅଥବା ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବାକୁ ମନ

କରିବନାହିଁ ଟି ! ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ନିରର୍ଥକ ପାର୍ଥକ୍ୟନିରୂପଣ ହିଁ ହେବ ଏବଂ କେବଳ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସେଇଟିକୁ ଆଣି ଆମଉପରେ ଲଦିଦେବାର ପ୍ରୟାସ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଭଲ ପାଇବା ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଜଣେ ସୈନିକ ମରୁଭୂମିର ସୁବିଶାଳ ପ୍ରସାରଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ କର୍ମମଗ୍ନ କରି ରଖିଥାଏ, ତା'ଠାରୁ ବଳି ଅଧିକ ବଡ଼ କୌଣସି ଭଲ ପାଇବା ପ୍ରକୃତରେ ପୃଥିବୀଯାକରେ କେଉଁଠିହେଲେ ନାହିଁ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ମହାନ୍ ପ୍ରେମିକର ହୃଦୟ ତା'ର ପ୍ରେମାସ୍ପଦଟି ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ମରୁକୂପ ଗୁଡ଼ିକର ଚାରିପାଖରେ ଲାଗି ଯାଉଥିବା କନ୍ଦଳଗୁଡ଼ିକରେ ଆମକୁ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଉଥିବାର କୌଣସି ମହତ୍ତର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ କଦାପି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବନାହିଁ । ତା'ନହେଲେ ତା'ର ଜୀବନବଳିକୁ କେହି ଏକ ଉତ୍ସର୍ଗ ବୋଲି କହନ୍ତେନାହିଁ, ସିଏ ସତକୁ ସତ ଜୀବନ ଦେଉଛି ବୋଲି ଆଦୌ କୁହା ଯାଆନ୍ତାନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଯଦି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ନହୋଇ କେବଳ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ମେସିନ୍ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ତା'ଭିତରେ ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧାର ଯୋଦ୍ଧାପଣ ଆଉ କାହିଁକି କେଉଁଠାରେ ରହିଥାନ୍ତା ? ଛାର କୀଟଟାର କ୍ରୋଧ ହେଲେ ତ ଉନ୍ମତ୍ତପରି ହୋଇ ତୁମକୁ କେତେ କାମୁଡ଼ି ପକାଉଛି, ତେଣୁ ସେଭଳି ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧାର ଯୁଦ୍ଧରେ ଆଉ କାହିଁକି କୌଣସି ଅଧିକ ବାହାଦୁରୀ ରହିବ ? ଏବଂ, ନିଜର ନାରୀକୁ ଆଦର-ଆଲିଙ୍ଗନ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଯଦି ତୁଚ୍ଛା ଗୋଟାଏ ଗୁହାଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ସୁଆହାର ପାଇଥିବା ପଶୁଟାଏ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ତା'ର ଭଲ ପାଇବାଟା ମଧ୍ୟରେ ତୁମକୁ ଆଉ କାହିଁକି କୌଣସି ମହାନତା ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ ହେବ ?

କେବଳ ସେହି ଯୋଦ୍ଧା ଭିତରେ ହିଁ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ମନନୀୟତା ରହିଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥାଏ, ଯିଏକି ନିଜର ଛୁଆଟିକୁ ଝୁଲାଇ ଶୁଆଇବାକୁ ଯିବ ବୋଲି ଖୁସୀ ହୋଇ ଧାରଣ କରିଥିବା ଅସ୍ତ୍ରଟିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିପାରେ; ଏବଂ, ଯେଉଁ ସ୍ୱାମୀ ଓ ଯେଉଁ ପିତା ଖୁସୀ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧକୁ ବାହାରି ଯାଇ ପାରେ, ମୁଁ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ମହାନ୍ ବୋଲି କହେ । ତୁମେ ଏହିପରି ଭାବରେ ସତେଅବା କୌଣସି ପେଣ୍ଡୁଲମ୍ ଭଳି ଦୁଇଟି ସତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥିବ, ଏଠାରେ ମୋଟେ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ଉଠିବନାହିଁ । ଅଥବା ଏପରି ମଧ୍ୟ କୁହା ଯିବନାହିଁ ଯେ, କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ରହିଥିଲା ଏବଂ ତା'ପରେ ସେଇଟି ଯାଇ ଆଉଗୋଟିଏ ସତ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅବକାଶ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବରଂ ଏପରି ଦୁଇଗୋଟି ସତ୍ୟର ଅବଧାରଣା କରାଯିବ, କେବଳ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକତ୍ର ଗୁନ୍ଥିହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯାଇ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ରହିଥିବ । ଅର୍ଥାତ୍, ତୁମେ ଜଣେ ସୈନିକ ହୋଇ ଭଲ ପାଉଥିବ ଓ ଭଲ ପାଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ତୁମ ଶଯ୍ୟାର କଅଁଳ ସୁଖରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏବଂ ତା'ର ରାତ୍ରିଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ତୁମକୁ ଲାଭ କରି ପାରିଥିବା ସେହି ନାରୀଟି ସମ୍ଭବତଃ ତା'ପ୍ରେମିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ରାଜା ସଦୃଶ ତୁମକୁ ଆସି କହୁଛି: ''ମୋ'ର ଚୁମ୍ବନଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ମଧୁର ଲାଗୁନାହିଁ, ଉତପ୍ତ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଘରଟି କ'ଣ ଶୀତଳତା ଯୋଗାଇ ଦେଉନାହିଁ ଏବଂ ଆମର ରାତ୍ରିଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ କେବଳ ସୁଖରେ ହିଁ ଅତିବାହିତ ହେଉନାହିଁ ?'' ଏବଂ, ତୁମେ ତା' କଥାରେ ହଁ ଟିଏ ଭରିଦେଇ ମୁରୁକି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଉଥାଅ । ସିଏ ସେଉଠୁ ପୁଣି କହେ, ''ତେବେ ତୁମେ ମୋ' ସହିତ ସବୁବେଳେ ହିଁ ରହ ଏବଂ ମୋ'ର ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଅ । ଯେତେବେଳେ ବାସନା ହେବ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜର ବାହୁଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ପ୍ରସାରିତ କରିଆଣିବ ଏବଂ ମୁଁ ତା'ପରେ ନିଜ ଫଳସମ୍ଭାର ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ନୂଆ କମଳାଲେମ୍ବୁ ଗଛ ପରି ତୁମର ଆଲିଙ୍ଗନ ମଧ୍ୟକୁ ଆନତ ହୋଇ ଆସିବି । ତେଣୁ, ହେ ପ୍ରିୟ, ତୁମେ ମୋ'ରି ପାଖରେ ହିଁ ରହିଥାଅ । କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିବ, ସେତେବେଳେ ଏକ ପଶୁବତ୍ ଜୀବନ ହିଁ ଯାପନ କରିବ, ଯେଉଁଠାରେ କି କୌଣସି ଆଲିଙ୍ଗନର ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଏନାହିଁ ଏବଂ ତୁମ ହୃଦୟର ଆକୁଳ ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକ ତୁଚ୍ଛା ବାଲି ଭିତରେ ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହି ଯାଇଥିବା ଝରଣାଟି ପରି ପଡ଼ି ରହିଥିବ । ସେଥିରେ କୌଣସି ପ୍ରବାହ ନଥିବ ଏବଂ ଆଦୌ କିଛି ହୋଇପାରିବା ସକାଶେ ଭୂମି ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବା ସବୁଜ କ୍ଷେତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ନଥିବେ ।''

ଏବଂ, ଖୋଲା ମରୁଭୂମିର ସେହି ଦୀର୍ଘ ଓ ନିର୍ଜନ ରାତ୍ରିମାନଙ୍କରେ ବସ୍ତୁତଃ ବହୁତ, ବହୁତ ସମୟରେ ତୁମେ ମନୋନୟନରେ ଏକ ଛବିପରି ଉକୁଟି ଉକୁଟି ଆସୁଥିବା ଏକ ନାରୀ ନିମନ୍ତେ ତୁମକୁ ଅଥୟ କରି ପକାଉଥିବା ସେହି ବାସନାଟି ସହିତ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ତୁମର ପରିଚୟ ଥିବ । କାରଣ, ନୀରବତା ଭିତରେ ହିଁ ସବୁ ନାରୀ ଅଧିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରି ସମ୍ମୁଖରେ ଆସି ଉଭା ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ତଥାପି, ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ, ତୁମ ପ୍ରେମଟି ତୁମଲାଗି ଅପହଞ୍ଚ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ତୁମେ ପ୍ରେମର ବିଦ୍ୟାଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଅ । ଏବଂ, ଏକ ଦୀର୍ଘ ଆରୋହଣ ସମୟରେ କୌଣସି ପର୍ବତର ଶିଖର ଆଡ଼କୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଥିବା ବେଳେ ହିଁ ତୁମ ନିଜ ଶିଖରଟି ଉପରୁ ଦୃଶ୍ୟ ହେଉଥିବା ନୀଳ ଭୂମିବିସ୍ତାରଟି ସଜ୍ଞାନ ଭାବରେ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ । ଏବଂ, ତଥାପି ଅପୂରଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ପ୍ରାର୍ଥନାଟିକୁ କରୁଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ତୁମେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯାହାକିଛି ଶିକ୍ଷା କରିଥାଅ । ଯେଉଁ ତୃପ୍ତିଲାଭ ଆଦୌ ମ୍ଳାନ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ ଏବଂ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦରେ ଅନୁଶୋଚନା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥାଏ, ସେହି ଏକମାତ୍ର ତୃପ୍ତି ଏବଂ ଏକମାତ୍ର ଆନନ୍ଦ ତୁମକୁ କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ମିଳେ, ଯେତେବେଳେ ତୁମର ପଥଚାଲିବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ଓ କାଳର ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତି ସହିତ ତୁମେ

ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ କିଛି ପ୍ରକୃତରେ ହୁଅ, କାରଣ ନିରନ୍ତର ହୋଇ ଚାଲିଥିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ସେତେବେଳେ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ।

ବିଚରା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଏକ ଉପେକ୍ଷାମୟ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ରହି ନିଜର ଆବେଦନଟିକୁ ଶୁଣାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ, ବହି ଯାଉଥିବା ସମୟଟି ତା'ପାଇଁ ଆଦୌ କିଛି କରୁନାହିଁ ଓ ସିଏ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବାସନା କରି ବସିଥିବା ଯାବତୀୟ ସକଳକିଛିକୁ ତା'ଠାରୁ ଲୁଟି ନେଇଯାଉଛି, ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ତା'ପ୍ରତି ଦୟା ଅନୁଭବ କରିବା ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସହଜ ନୁହେଁ କହିଲ ! ଭଲ ପାଇବାର ପିପାସା ଯେ ବସ୍ତୁତଃ ଭଲ ପାଇବାର ସର୍ବସାର ସଞ୍ଚା, ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଭୁଲିଯାଇ ତୁମର ହୃଦୟ ଭିତରୁ ଅତୃପ୍ତ ରହି ଯାଇଥିବା ଭଲ ପାଇବାର ଏହି ତୃଷାଟି ବିଷୟରେ ତୁମ ହୃଦୟରୁ ରକ୍ତ ବୋହି ଆସୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ବି ହେଉଥିବ । ଯେଉଁ ନର ଓ ନାରୀମାନେ କୌଣସି ନୃତ୍ୟର ଏକ ପ୍ରତିମାନ ରଚନା କରୁଥାନ୍ତି, ଅଥବା ଯେଉଁମାନେ ଏହାର ଏକ ପରିପାଟୀ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ନିଜର କବିତାଟିକୁ ନିର୍ମିତ କରି ଆଣନ୍ତି ଅଥଚ ସମ୍ଭବତଃ ଏକ ଆଲିଙ୍ଗନରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାରିବେ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥାନ୍ତି, — ଭଲ ପାଇବା ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଇବାଲାଗି ଏକ ପିପାସା ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଣା ଥାଏ ।

ମାତ୍ର ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ କହିବି : ଯେଉଁ ସୁଯୋଗଟି ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ସେଇଟିର ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । ଏବଂ, ଯେଉଁ ପ୍ରେମ କାରାଗାରରେ ଅର୍ଗଳଗୁଡ଼ିକ ପଛରୁ ବୃଥା ସମାକୁଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ପ୍ରେମରେ ହିଁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପ୍ରେମ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ । ପରମେଶ୍ୱର ଇସାରା ଦେଇନଥିବା ଯାଏ ହିଁ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଫଳପ୍ରଦତା ଭରି ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ଉଜୁଡ଼ା ଭୂଇଁର ଗୋଡ଼ି ଓ ପଥରରୁ ସାର ନେଇ ହିଁ ପ୍ରେମ ପ୍ରକୃତରେ ବଞ୍ଚେ ।

ତେଣୁ, ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକୁ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ତୁମେ କଦାପି ଉତ୍ସାହ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରିବନାହିଁ । ଯେଉଁ ଉତ୍ସାହ ନିଜପାଇଁ ଏଇଟା ବା ସେଇଟାକୁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ତାହା ଆଦୌ ଉତ୍ସାହ ନୁହେଁ । ଏହି ନିୟମଟି ଅନୁସାରେ ବୃକ୍ଷର ଉତ୍ସାହ ତା'ର ଫଳ ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରେ ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରତିଦାନରେ ଫଳ ବୃକ୍ଷକୁ ଆଦୌ କିଛି ଦିଏନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ମୋ' ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୋ' ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକା କଥା । ମୋ'ର ଉତ୍ସାହ ମେଷପାଳକମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରବାହିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରତିବଦଳରେ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ କିଛି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖିନଥାଏ ।

ତେଣୁ, କୌଣସି ନାରୀକୁ ନିଜ ଉପରେ ଗୋଟାଏ କମ୍ବଳ ପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ପଡ଼ନାହିଁ; ତୁମେ ଯାହା ଲାଭ କରି ସାରିଛ, ତା'ଠାରୁ ମୋଟେ ତାହାହିଁ ଲୋଡ଼ି ବୁଲନାହିଁ ।

ହଁ, ମଝିରେ ମଝିରେ ତୁମେ ତା'ପାଖକୁ ଅବଶ୍ୟ ଫେରି ଆସୁଥିବ ଏବଂ ତାକୁ ସ୍ମରଣ ବି କରୁଥିବ । ପାହାଡ଼ ଉପରର ଜଣେ ନିବାସୀ ଯେପରି ବେଳେ ବେଳେ ବେଳାଭୂମିକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ।

- ୪୬ -

ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ସେହି ଉତ୍ସାହ ବିଷୟରେ କହିବି । କାରଣ ତୁମକୁ ଅନେକ ଅନେକ ଅଖାତିରି ଏବଂ ଅସମ୍ମାନକୁ ଲଂଘି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ତୁମେ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ କେଉଁଠାରେ ହୁଏତ କ'ଣ ଦେଲ, ସେଥିପାଇଁ ନାରୀ ସର୍ବଦା ହିଁ ତୁମକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରୁଥିବ । କାରଣ, ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ମନୁଷ୍ୟ ଏପରି ବିଚାରି ଥାଆନ୍ତି ଯେ, ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଯାହାକିଛି ଦିଆଯାଏ, ତାହାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଆଉଗୋଟିଏ କେଉଁଠାରୁ ଅପହରଣ କରି ଅଣା ଯାଇଥାଏ । ବହୁଅଭ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ହାଟଟାରେ ହିଁ ଯାହାକିଛି କାରବାର କରି ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପାସୋରିଦେଇ ହିଁ ସେମାନେ ନିଜର ମନଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ଅନୁସାରେ ତିଆରି କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ତଥାପି, ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ତୁମେ ଯାହାକିଛି ଦିଅ, ତଦ୍ୱାରା ତୁମର ଭଣ୍ଡାରଟି ମୋଟେ ଊଣା ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ; ବରଂ ଅପର ପକ୍ଷରେ ତଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଅଧିକ ବିତରଣ କରି ପାରିବ ବୋଲି ତୁମର ଧନରେ ଏକ ବୃଦ୍ଧି ହିଁ ଘଟେ । ଏଣୁ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଭଲ ପାଉଥିବାର ଆଶୀର୍ବାଦ ଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହୋଇ ଯିଏ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥାଏ, ସିଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଅପ୍ରମିତ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ହିଁ ଭଲ ପାଇପାରେ; ଏବଂ, ଆଉ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଜଣକୁ ଭଲ ପାଉଥାଏ, ସିଏ ତା'ର ସେହି ସାଥୀ ବା ସଙ୍ଗୀ ଲାଗି କେବଳ ନିଜର ନଗଣ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ହିଁ ପ୍ରସାରିତ କରି ରଖିଥାଏ । ଠିକ୍ ଯେପରି ନିଜର ପ୍ରେମିକା ଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ଥାଇ ସାହସର ସହିତ ଜୀବନ ତଥା ମୃତ୍ୟୁର ବିପତ୍ତିକୁ ସାମନା କରୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ପ୍ରେମିକାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ଅଧିକ ଦେଉଥାଏ । କାରଣ, ସିଏ ତାକୁ ଏପରି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦେଉଥାଏ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ **ଅଛି** । ଏବଂ, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଦିନରାତି ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ତାକୁ ପୋଷ ମନାଇ ରଖିଥାଏ ଅଥଚ ନିଜେ କେତେବେଳେ ହେଲେ ନଥାଏ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଅଳପ ଦିଏ !

ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମେ ଯାବତୀୟ କୃପଣପଣ ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ସତର୍କ ରହିବ, କାରଣ, ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ହୃଦୟ ସତକୁ ସତ ଆପଣାକୁ ଦିଏ, ସେଠାରେ ମିତବ୍ୟୟିତା ସହ କାରବାର କରା ଯାଉଥିବା କୌଣସି ମାଲପତ୍ରର କୌଣସି କଳ୍ପନା ହିଁ କରା ଯାଏନାହିଁ । ଆପଣାର ସବୁକିଛି ଦେବାର ମାଧ୍ୟମରେ ତୁମେ ପ୍ରଧାନତଃ ସ୍ୱଏକାକିତ୍ୱର ମଝିବ୍ୟବଧାନଟି ଉପରେ ଏକ ସେତୁ ପକାଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା ହିଁ କରୁଆଥ ।

ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ଦେବ, ତୁମେ ଯାହାକୁ ଏହି ସବୁକିଛି ଦେଉଛ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ସ୍ୱଭାବର ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ହୋଇଥିବ, ତୁମେ ସେକଥାଟିର ଆବିଷ୍କାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦୌ ଅଟକି ଯିବନାହିଁ। ସର୍ବଦା ଏଭଳି କେତେକ ଲୋକ ରହିଥିବେ ଯେଉଁମାନେ କି ତୁମକୁ କହୁଥିବେ, ''ଏହି ଲୋକଟି ଆଦୌ ତୁମ ଦାନଟିର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଲାନାହିଁ।'' ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି, ତୁମେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସତେ ଯେପରି ନିଜର କିଛି ବସ୍ତୁକୁ କେବଳ ଅପବ୍ୟୟରେ ହିଁ ଉଡ଼ାଇ ଦେବାରେ ଲାଗିଛ। ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସିଏ ହୁଏତ ତୁମେ ତା'ଠାରୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଦାନଗୁଡ଼ିକର ଆକାରରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ, ତୁମେ ତାକୁ ଦେଉଥିବା ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାଦ୍ୱାରା ସିଏ ସମ୍ଭବତଃ ତୁମର ତଥାପି ଏକ ଉପକାର କରୁଛି; କାରଣ, ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ହିଁ ସେବା କରୁଛ। ଏବଂ, ସେମାନେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଜାଣନ୍ତି; ଯା'ର କିମ୍ବା ତା'ର ବ୍ରଣ ବା ବଥଟାଏ ହୋଇଛି ବୋଲି ଶୁଣିଲେ ସେମାନେ ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇ ପଡ଼ି ଆଦୌ କୌଣସି ଦରଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତିନାହିଁ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅଧସ୍ତନର ବ୍ରଣ ହୋଇଛି ବୋଲି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ତାହାକୁ ଭଲ କରିବାପାଇଁ ସେମାନେ ଅମଡ଼ା ମରୁଭୂମିରେ ଶହେ ଦିନର ବାଟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି ! ଏବଂ, ଯେଉଁମାନେ ଏହିପରି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ତା' କୃତଜ୍ଞତା-ପ୍ରଦର୍ଶନର କୌଣସି ଏକ ସନ୍ତକ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖନ୍ତି, କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ତଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଅଧମତାର ପ୍ରମାଣ ଦେଇଥାନ୍ତି ଓ ନିଜକୁ ସେହି ଅଧସ୍ତନମାନଙ୍କର ଅଧସ୍ତନତାର ସ୍ତରକୁ ଖସାଇ ନେଇଯାଆନ୍ତି। କାରଣ, ଯଦି ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ନିଜକୁ ତା' ହାଡ଼ଯାଏ ମଧ୍ୟ ଲଙ୍ଗଳା କରି ଦେଖାଇଦେଇ ପାରନ୍ତା, ତେବେ ବି ତୁମର ଗୋଟିଏ ଚାହାଣିମାତ୍ରର ମୂଲ୍ୟପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ତା'ପାଖରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସାମଗ୍ରୀ କଦାପି ବାହାରିବ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ, ତୁମେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିଛ, ତୁମେ ଏହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଦେଉଥିବା ଏକ ଭେଟିରୂପେ ହିଁ ତାହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କରିଛ। ସେହି ଲୋକଟିକୁ ତୁମେ ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ହିଁ ଜଣେ ଟ୍ରଷ୍ଟୀ ବୋଲି ଜାଣିବ ଏବଂ ତେଣୁ, ସିଏ ଯାହା ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି କୃପାପୂର୍ବକ ସମ୍ମତ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେଇଟି ନିମନ୍ତେ ତୁମକୁ ନତଜାନୁ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେଯାଏ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ।

- ୪୭ -

ମୋ'ର ସେହି ଯୌବନ-ଅବସ୍ଥାରେ, ଯେତେବେଳେ ମୋ'ର ପ୍ରେମାସ୍ପଦାକୁ ମୋ'ର ପତ୍ନୀ ହେବାପାଇଁ ମୋ' ପାଖକୁ ଅଣା ଯାଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମୁଁ କେଡ଼େ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲତା ସହିତ ସେଥିଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିନଥିଲି ! ଗୋଟିଏ କାରାଭାନ୍‌ରେ ତାହାକୁ ଅଣା

ଯାଉଥିଲା ଓ ତାହା ବହୁଦୂରରୁ ହିଁ ଆପଣାର ଯାତ୍ରାଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । କାରାଭାନ୍ ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ଦେଶରୁ ଆସୁଥିଲା ଯେ, ମରୁଭୂମିର ଦୀର୍ଘ ପଥକୁ ପାରି ହେଉ ହେଉ ବାହକମାନେ କ୍ରମେ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତୁମେ କେବେ ଏକ କାରାଭାନ୍ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯିବାର ଦେଖିଛ ? ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସୀମାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମୋ' ପ୍ରହରୀମାନେ ଏହି ଯେଉଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ବାଟ ଓଗାଳି ରଖିଲେ, ସେମାନେ କେହି ନିଜର ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଦେଖି ନଥିଲେ । କାରଣ, ଯେଉଁମାନେ ସେହି ରାଜ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ହୁଏତ କିଛି ମନେ ପକାଇ କହି ପାରିଥାନ୍ତେ, ବାଟରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ସାରିଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ସେହି ବାଲିରେ ହିଁ ପୋତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତେଣୁ, ଯେଉଁମାନେ ଆମଯାଏ ଆସି ପାରିଲେ, ସେମାନେ କେବଳ ଅନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିବା ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ମରଣ କରି କିଛି କହି ପାରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ନିଜର ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେମାନେ ଶିଖିଥିବା ଗୀତଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ସେମାନେ ଏକଦା ଶୁଣିଥିବା ଗାଥାଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ଗାଥା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହି ଯେଉଁ ଜାହାଜଟିକୁ ଲୋକମାନେ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାହାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣସଜ୍ଜିତ କରି ବିଶାଳ ସାଗରବିସ୍ତାର ମଧ୍ୟକୁ ଭସାଇ ଦେଇଥିଲେ, ଏଇଟି ଅପେକ୍ଷା ଆଉ କେଉଁ ଅଲୌକିକ ଘଟଣାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ବିସ୍ମୟଜନକ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ? ଅଥବା, ଯେଉଁ ତରୁଣୀ ବାଳିକାଟି ଆମର ଏହି ମରୁଜାହାଜଟିରୁ ଅବତରଣ କରିଥିଲା ଏବଂ ସୁନା ଓ ରୂପାର ଏକ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କଲା, ତା'ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ବିସ୍ମୟକାରୀ ବୋଲି ଆଉ କାହାକୁ କୁହାଯିବ ? ଆମର ଭାଷାଟିକୁ ଶିଖିଯିବା ପରେ ସିଏ "ଝରଣା" ଶବ୍ଦଟିକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା । ଝରଣା କହିଲେ ସିଏ କେବଳ ଏତିକି ବୁଝୁଥିଲା ଯେ, ଏକଦା କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୁଗରେ ଏବଂ ଏକ ସୁଖୀ ରାଜ୍ୟରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ରହିଥିଲା । ଏଣୁ, ବାଳିକାଟି ସେହି ଶବ୍ଦଟିକୁ ଏପରି ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନାପରି ହିଁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲା, ଯାହାର କି ଆଦୌ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦିଆଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ ବସ୍ତୁତଃ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସ୍ମୃତି ବୋଲି ଏକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥିବାରୁ, ଅନେକ ସମୟରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ତୁମେମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥାଅ । ଆହୁରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ, ତାକୁ ନାଚି ମଧ୍ୟ ଆସୁଥିଲା ଏବଂ ଉଜାଡ଼ ଭୂଇଁର ପାହାଡ଼ ଏବଂ ବଣଗୋଲାପର କଣ୍ଟାବୁଦାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ତାକୁ ସେହି ନାଚଟିକୁ ଶିଖାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଅଧିକନ୍ତୁ ସିଏ ଏକଥା ବି ଜାଣିଥିଲା ଯେ, ନାଚ ହେଉଛି ବି ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନା, ଯାହାକୁ କି ରାଜାମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ଜୟ କରି ଆଣିବାଲାଗି ଅନୁରୂପ କରି ତିଆରି କରାଯାଇଛି । ଅବଶ୍ୟ, ମରୁଭୂମିର ଏହି କଠୋର ଜୀବନଟି ମଧ୍ୟରେ ସେଇଟି ପ୍ରକୃତରେ କାହାର ଚିତ୍ତରେ ଏକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ବୋଲି ଆଦୌ ଆଶା କରି ହେବନାହିଁ । (ଜୀବନରେ ତୁମ ପ୍ରାର୍ଥନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଘଟେ:

ଈଶ୍ୱରଙ୍କର କୃପାଲାଭ କରିବାକୁ ତୁମେ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନାରୂପୀ ନୃତ୍ୟଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କର ଏବଂ ତାହାରି ବଳରେ ତାଙ୍କର ପରମ ଉପସ୍ଥିତି ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଅ ।) ପୁନଶ୍ଚ, ଏକଥାଟି ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କମ୍ ବିସ୍ମୟକାରୀ ନଥିଲା ଯେ, ଯାତ୍ରା ଅନ୍ତେ ହୁଏତ ଯାହାକିଛି ତା'ର ସହାୟତା କରିବ, ସେହି ତରୁଣୀ ସେହି ସବୁକିଛିକୁ ନିଜ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଥିଲା । ତା'ର ତରୁଣ ବକ୍ଷୋଜଗୁଡ଼ିକ, — କପୋତପକ୍ଷୀ ପରି କୋମଳ ଏବଂ ଉଷ୍ମ; ଏବଂ ତା'ର ମସୃଣ ଜଠରଟି, ରାଜ୍ୟଟି ଲାଗି ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ ଯୋଗାଇ ଦେବାଲାଗି ସୁଉପଯୁକ୍ତ, — ଏହିପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ସିଏ ଆମପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ଡେଣା ଲାଗିଥିବା ବୀଜଟିଏ ପରି ମହାସାଗର ପାରି ହୋଇ ଉଡ଼ି ଆସିଥିଲା ! ତା'ର ସବୁକିଛି ସୁଗ୍ରଥିତ ଓ ପରିପାଟୀଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, — ବହୁ ଆକର୍ଷକତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣହୋଇ ରହିଥିଲା, ଯାହା ଭିତରେ କୌଣସି କପଟ ପ୍ରବେଶ କରିନଥିଲା ଏବଂ ତାହା ଆଗରୁ କାହାରି ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ବି ଲାଗିନଥିଲା । (ଠିକ୍ ଯେଉଁପରି ତୁମେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ କେତେ କେତେ କର୍ମଗତ ଯୋଗ୍ୟତାରେ ଭୂଷିତ ହୋଇ ରହିଥାଅ ଏବଂ କେତେ କ'ଣ ଶିକ୍ଷା କରିଥାଅ, ଯାହାକି କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ହିଁ ତୁମର ସହାୟତା କରିଥାଏ, — କାରଣ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଏକ ପରିଣତି ଅର୍ଜନ ବି କରିଥାଅ) ଏବଂ, ରାଜାମାନଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ଲାଭ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଲାଭ କରିଥିବା ତା'ର ନାଚଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିନଥିଲା । (ଏଠାରେ ମୁଁ ତା'ର ବକ୍ଷ ଓ ଉଦର ବିଷୟରେ କିଛି କହୁନାହିଁ, — ସେଗୁଡ଼ିକ ତ ଆଦୌ କାହାରି ସ୍ପର୍ଶ ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରିନଥିଲା ।) ଶୁଷ୍କ ଅଧରଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି କେଡ଼େ ମଧୁର ଓ ପ୍ରୀତିକର ମନେ ହେଉଥିବା ଝରଣାଗୁଡ଼ିକୁ କିମ୍ବା ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ପୁଷ୍ପହାର ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ କେହି ଆଗରୁ ବ୍ୟବହାର କରିନଥିଲେ । (ସିଏ ଆଗରୁ କେବେ କୌଣସି ଫୁଲ ଦେଖିନଥିଲା ।) ତରୁଣୀଟି ଏତେ ନିଷ୍ପାପ ଅଥଚ ଏତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଯେ, ଯେତେବେଳେ ପରିଶେଷରେ ମୋ'ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା, — ତା'ର ଚରମ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ବହନ କରି ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ତା'ପାଇଁ ସତେଅବା କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ଯାହା ବାକୀ ରହିଥିଲା ....

- ୪୮ -

ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ କହିଛି; ଭଗବତ୍‌ନୀରବତାର ଭୂମି ଉପରେ କଳନା କରି ଦେଖିପାରିଲେ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ କେବଳ ଭଲ ପାଇବାର ଏକ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ଯଦି ତୁମର ପ୍ରାର୍ଥନାଟି ସତକୁ ସତ ସାର୍ଥକ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ଯଦି ତୁମେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ତାଙ୍କରି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ନିଶ୍ଚୟ ନିମଜ୍ଜିତ

କରି ଦେଇଥିବ । ତୁମେ ତ ନିଜକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଅଧିକାରୀ କରି ପାରିଥିବ ଏବଂ ତା'ପରେ ଆହୁରି କିଛି ହୋଇପାରିବା ସକାଶେ ଉଚ୍ଚତାରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିବ ।

ତେଣୁ, ଆପଣା ଗର୍ବର ତିନିବହଳ ପ୍ରାଚୀରଟା ମଧ୍ୟରେ କିଳି ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ନାରୀଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ତା' ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ପୁରୁଷଟି ଏହି ପୃଥିବୀରେ ପୁରୁଷମାନେ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା ଅନ୍ୟାୟର କଥା ଚିନ୍ତା କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଭାବରେ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ।

କହିଲା, "ହେ ଭଗବାନ, ଆଖିର ଲୋତକକୁ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝିଛି ଏବଂ ଆଖିରୁ ଲୋତକ ଝରିବ ବୋଲି ମୁଁ ବେଳେ ବେଳେ ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ କରିଥାଏ; କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ଏକ ମୃଦୁ ବର୍ଷଣ ଆକାରରେ ଲୋତକମାନେ ଝରି ପଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଏବଂ ତଦ୍ଵାରା ଏକ ଝଡ଼ର ସଙ୍କଟରେ ଏକ ଉପଶମ ବି ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଗର୍ବ ପରାଭୂତ ହୁଏ ଏବଂ କ୍ଷମା ମଧ୍ୟ ମିଳିଥାଏ । ତେଣୁ ନାରୀ ଏହିପରି କାନ୍ଦୁ ଏବଂ ଉଶ୍ବାସ ହୋଇଯାଉ, — ଏବଂ, ମୁଁ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ କ୍ଷମା ଦେଇି । ମାତ୍ର, ଆପଣଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିରେ ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗୋଟାଏ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବତ୍ ଦନ୍ତ ଓ ନଖର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଏ କଦାପି ନିଜ ଜୀବନରୁ ମିଥ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାପ୍ତି ଘଟାଇ ପାରିବନାହିଁ ।"

ପୁନଶ୍ଚ, ତା'ର ସେହି ବୃହତ୍ ଭୟଟି ଲାଗି ଅନୁକମ୍ପା ବ୍ୟକ୍ତ କରି ସିଏ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ କହିଥିଲା, "ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତୁମେ ହିଁ ଭୟକୁ ଆଣି ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇଛ, — ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତାହା ବହୁତ ଗଭୀରଯାଏ ଭେଦି କରି ରହିଛି : ଏବଂ, ଆପଣଙ୍କର ଏହି ସୃଷ୍ଟିର ଯାବତୀୟ କଣ୍ଟକ, ଦନ୍ତ ଓ ନଖ ତଥା ବିଷ ସେହିଠାରେ ହିଁ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଭୟଟିକୁ ନିଜ ଭିତରୁ ନିକାଲି ଦେବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଢ଼େର ସମୟ ଲାଗିବ ଓ ତା'ପରେ ଯାଇ ସେମାନେ ତୁମପାଖକୁ ଫେରି ଆସି ପାରିବେ ।"

କାରଣ, ମିଥ୍ୟା କହୁଥିବା ସେହି ନାରୀଟି ଯେ କେତେ ନା କେତେ ଦୂରରେ ଯାଇ ରହିଥିଲା, ତା' ଭାଗ୍ୟରେ ଯେ କେତେ ଗାଢ଼ ସର୍ବନାଶଟିଏ ଲେଖାହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ଫେରି ଆସିବାକୁ ହେଲେ ଯେ ତାକୁ ପୁଣି କେତେ ଦୀର୍ଘ ପଥ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସେହି କଥାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିଲା । ଏବଂ, ଜଣେ ମଣିଷ ମାପି ପାରିବାଲାଗି ପ୍ରାୟ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ରହିଥିବା କେତେ କେତେ ବୃହତ୍ ଦୂରତାକୁ ଯେ ସେହି ଭାଗ୍ୟହୀନମାନେ ନିଜଭିତରେ ସାଇତି ରଖିଥିଲେ, ସେକଥା ଭାବି ସିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୟା ବି କରୁଥିଲା ।

ସିଏ ସାଂଘାତିକ ଶିଥିଳତାଗୁଡ଼ିକରେ ବି ମୋଟେ କଠୋର ହେଉନାହିଁ ବୋଲି ବାହାରକୁ ମନେ ହେଉଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେ ମଣିଷ ବିସ୍ମିତ ବି ହେଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ନିଜ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ସିଏ ଯେ ଆଦୌ ଶିଥିଳ ନଥିଲା, ତାହା ସେ ଭଲ କରି ଜାଣିଥିଲା ।

ସିଏ କହୁଥିଲା, ''ହେ ଈଶ୍ୱର, କାହାର ବିଚାର କରି ଶାସ୍ତି ଦେବାଲାଗି ମୁଁ ଆଦୌ ଏଠାରେ ରହିନାହିଁ । ବିଚାର କରି ଶାସ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିବାର ସମୟମାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, ସେଥିପାଇଁ ବିଶେଷ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଚାରକର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସମ୍ଭବତଃ କେବେ ମୋ' ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆଦେଶ ଆସିପାରେ । ମାତ୍ର, ସେହି ନାରୀଟି ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିବି ଯେ, ସିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ବୋଲି ହିଁ ମୁଁ ତାକୁ ମୋ' ପାଖକୁ ଡକାଇଥିଲି । ତା'ପ୍ରତି କଠୋର ଆଚରଣ କରିବି ବୋଲି ଆଦୌ ନୁହେଁ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନକୁ ରକ୍ଷା କରିଥିବ, — ସେହି ଅନ୍ୟ ଲୋକଟି ନିଜକୁ ତା' ଜୀବନର ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଛି ବୋଲି ସିଏ କ'ଣ ତାକୁ ସମୁଦ୍ରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେବ ? ନାଇଁ, ନାଇଁ, —କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଦ୍ଧାର କଲା ସମୟରେ ଆମେ ସେସବୁ କଥା ଆଦୌ ଭାବୁନାହିଁ, — କାରଣ, ଆମେ ତ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଲୋକଟିକୁ ରକ୍ଷା କରୁନଥାଉ, ଆମେ ତା' ମାଧ୍ୟମରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ହିଁ ରକ୍ଷା କରିଥାଉ । ହଁ, ଥରେ ତା'ର ଜୀବନରକ୍ଷା ହୋଇଗଲେ ହିଁ ହୁଏତ ତାକୁ କୌଣସି ଶାସ୍ତି ଦେବାକୁ ଚିନ୍ତା କରୁ । ଏହିପରି ଭାବରେ, କୌଣସି ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ପ୍ରଥମେ ତା'ର ଅରୋଗ୍ୟବିଧାନ କରିବାକୁ ହୁଏ । କାରଣ, କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ପାଇଁ କୌଣସି ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରିବାକୁ ସିନା କାନୁନ୍ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାଏ, ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ସେହି ଶରୀରକୁ ଅବମାନନା କରିବାକୁ ଆଦୌ ନୁହେଁ ।''

''ସେହି ନାରୀଟିକୁ ଯେତେବେଳେ ରକ୍ଷା କରିବାର ଆଶାଟି ଏତେ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ରହିଛି, ତୁମେ ଆଦୌ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ କିପରି ଚିନ୍ତା କରି ପାରୁଛ ?'' - ଯେଉଁମାନେ ଆପତ୍ତି କରି ସେପରି କହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଇ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ''ଆପଣାର ଉଦ୍‌ଭାବନଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ କୌଣସି ସଭ୍ୟତା ସେତେ ମୂଲ୍ୟ ଦିଏନାହିଁ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବାରେ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ଉତ୍ସାହକୁ ହିଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇଥାଏ । ହଁ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭଲ ଓ ମନ୍ଦର ବିଚାର କରି ତା'ପରେ ଯାଇ ସେହି ଅନୁସାରେ ତା'ର ଚିକିତ୍ସା କରିବାକୁ ଅଥବା ନକରିବାକୁ ଜଣେ ଚିକିତ୍ସକକୁ କେହି କଦାପି ପରାମର୍ଶ ଦିଏନାହିଁ । ଚିକିତ୍ସକ ଯେଉଁ ଚିକିତ୍ସା କରିବାକୁ ଯାଉଥାଏ, କେବଳ ସେହି କଥାଟିର ହିଁ ଯାହାକିଛି ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଥାଏ । କାରଣ, ଅନ୍ତିମ ''ପରିଣାମ''ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ କେବଳ ଏକ ପ୍ରତିଭାସ ବୋଲି କୁହାଯିବ; କୌଣସି ପଥଉପରେ ଯାତ୍ରୁସ୍ୟାତ୍ରୁ ହୋଇ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କେତୋଟି

ସୀମାଚିହ୍ନ, ଯାହାର ସତପରିଣତିଟି ତୁମଠାରୁ ଅନ୍ତରାଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆଗରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତଟିର ସେପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ଆଉଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଜୀବନର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ସର୍ବଦା ଆହୁରି କିଛି ରହିଥାଏ, ତୁମେ ଯାହାର କି ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଥାଅ । ହୁଏତ, ଏକ ଜୀବନର ରକ୍ଷା କରିବାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟିଏ ଦ୍ୱାରା ଅନୁରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ତୁମେ ତାହା କରୁଥାଅ । ମାତ୍ର, ସତେଅବା ଏକ ଠିକା ନେଇଥିବା ପରି ଯଦି କୌଣସି ଲାଭ ମିଳିବ ବୋଲି ତୁମେ ତାହା କରୁଥାଅ, ଏବଂ ତୁମେ ରକ୍ଷା କରିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ସେଥିଲାଗି ତୁମର ପ୍ରାପ୍ୟ ଦେବାଲାଗି କହି ଯଦି ବାହାର, ତେବେ ତୁମକୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ, ଜଣେ ବେପାରୀ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ ।

ମାର୍ଗରେ ଥିବା ସୋପାନଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ତୁମେ ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ଜାଣି ପାରିବନାହିଁ; ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ କେବଳ ଯାହା ଏକ ଶବ୍ଦଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ହିଁ ରହିଥାଏ । ତୁମେ କେଉଁ ଦିଗକୁ ଯାଉଛ, ଖାଲି ସେଇଟିର ହିଁ ଅର୍ଥ ରହିଥାଏ । ତୁମେ ସେହି ଦିଗକୁ ଯାଉଛ, କେବଳ ତାହାରି ଯାହା ମହତ୍ତ୍ୱ ଥାଏ; କେଉଁଠାରେ ପହଞ୍ଚିବ, ତାହାର କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯାବତୀୟ ଯାତ୍ରାର ସମାପ୍ତି ତ କେବଳ ମୃତ୍ୟୁରେ ହିଁ ହୋଇଥାଏ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ସେହି ନାରୀର ଶିଥିଳତା ଭିତରେ ମୁଁ ଏକ ତୀବ୍ର ବ୍ୟଥାନୁଭୂତି ଓ ହତାଶା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି । କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ତୁମ ଆଙ୍ଗୁଠି ସନ୍ଧି ଦେଇ ସବୁକିଛିକୁ ଖସି ଚାଲିଯିବାକୁ ରାଜୀ ହୋଇଯାଅ, ସେତେବେଳେ ସେଥିରୁ ଏତିକି ବୁଝିବାକୁ ହୁଏ ଯେ ତୁମେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ରଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁନାହଁ । ଏବଂ, ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱଟିକୁ ପରିହାର କରିବା ହେଉଛି ଏକ ବିଳାସ । ଏବଂ, ତୁମର ଅର୍ଜନଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ଓ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ, ତୁମେ ସେତେବେଳେ ହାୟ୍ ହାୟ୍ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କର । ହଁ, ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ମଧ୍ୟ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ମାତ୍ର ତାହା ଏକ ବୀଜରେ ହିଁ ପରିଣତ ହେଉଥାଏ; ମାତ୍ର, ଫୁଲଟି ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିଥିବା ତୁମେ ସେଥିରେ ଦୁଃଖାଭିଭୂତ ହୋଇଯାଅ । କାରଣ, ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପରିଚାରିକାର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ତାକୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରେ, ତା'ପରେ ପିଲାଟିକୁ ଝୁଲାଇ ଝୁଲାଇ ଶୁଆଏ, ତା'କୁ ଜଣେ ମଣିଷ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଓ ଶେଷରେ ନିଜର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ-ଅବସ୍ଥାରେ ତାହାକୁ ଜ୍ଞାନଶିକ୍ଷା ବି ପ୍ରଦାନ କରେ, ଏହିପରି ଭାବରେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଗତିଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଦୌ ଖାଲି ବସିରହିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ବରଂ, ସେହି ଆଉଜଣେଟି ହିଁ ବସି ରହିଥାଏ, ଯିଏକି ସେହି ନାରୀକୁ ନିଜ ସକାଶେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାୟୀ ଉପଭୋଗର ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଥାଏ, ଏକ ଅନନ୍ୟ କବିତା କିମ୍ବା ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଭଣ୍ଡାର ପରି ସେହି ଉପଭୋଗରୁ ଆନନ୍ଦଲାଭ କରୁଥାଏ, — ଏବଂ, ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟଟି

ହିଁ ଅଚିରେ ତା' ଯାବତୀୟ ଆଶାର ବ୍ୟର୍ଥତାଟିକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରେ । କାରଣ, ପୃଥିବୀରେ ତୁମେ ଯାହାକିଛି ଜମା କରି ରଖିବ, ତାହା ଦିନେ ନା ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଯିବ । ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ପର୍ବତର ଶିଖରଦେଶରୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିବା ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଦୃଶ୍ୟବିସ୍ତାରଟି ତୁମ ଆରୋହଣଜନିତ ବିଜୟର କେବଳ ଏକ ସମର୍ଥନକାରୀ ପ୍ରମାଣ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥିବ ।

ତା'ପରେ ସିଏ ସେହି ନାରୀଟିକୁ ବିଦା କରିଦେବ ଅଥବା ସେହି ନାରୀଟି ମଧ୍ୟ ସିଏ କରିଥିବା ଆଶାଗୁଡ଼ିକ ଧୂଳିସାତ୍ ହୋଇଯିବାରୁ ସେହି ପୁରୁଷକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆଉଜଣେ ପ୍ରେମିକକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ତଥାପି, ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି ଯେ, କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ଆଚରଣଗତ ନିର୍ବୋଧତା ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ବିଫଳତାର କାରଣରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା । କାରଣ, ଭଲ ପାଇବାର କେବଳ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ମାର୍ଗ ହିଁ ରହିଛି; ତାହା ହେଉଛି, ତୁମେ ଖାସ୍ ସେହି ନାରୀଟିକୁ ଯେତେ ଭଲ ପାଉନଥିବ, ନାରୀର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଯାହା ରହିଛି, ତୁମେ ତାହାକୁ ହିଁ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଇ ପାରୁଥିବ । କବିତାଟିକୁ ନୁହେଁ, କବିତାଟିର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଯାହା ରହିଛି, ତାହାକୁ । ପର୍ବତଶିଖରରୁ ପ୍ରକୃତିର ଯେଉଁ ଦୃଶ୍ୟପଟଟି ଆଖିକୁ ଦେଖାଯାଉଛି, ତାହାର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ । କିଛି ହୋଇ ନପାରିବାର ଯେଉଁ ଦୁଃଖ, ଶିଥିଳତା ତାହାରିଠାରୁ ହିଁ ଆସେ । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ନିଦ ହେଉନାହିଁ ବୋଲି ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି ନିଜ ବିଛଣାଉପରେ ଖାଲି ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥାଏ, — ଟିକିଏ ଶୀତଳ ଲାଗିବ ବୋଲି ଆକୁଳ ହୋଇ ଅନାଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଶୀତଳ ଲାଗି ଆସୁଥିବା ମାତ୍ରକେ ବିଛଣାଟି ପୁଣି ଗରମ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ପୁଣି ସବୁ ବିଗିଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ତେଣୁ, କିଞ୍ଚିତ୍ ସ୍ଥାୟୀ ଶୀତଳତା ପାଇବାର ଆଶାରେ ସିଏ ଆଉ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଯାଏ । ମାତ୍ର, ତାହା କେଉଁଠାରେ ହେଲେ ମିଳେନାହିଁ, କାରଣ ସେହି ଅନ୍ୟ ଆଶ୍ରୟଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା ମାତ୍ରକେ ସେଇଟାର ଶୀତଳତା ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇ ଯାଏ ।

ଯେଉଁ ପୁରୁଷ କିମ୍ବା ନାରୀ ସେମାନଙ୍କର ସଦୃଶ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ କେବଳ ଫମ୍ପାଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଦେଖନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା କୁହାଯିବ । କାରଣ, ଯଦି ସେମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଝରକାପରି ହୋଇ ରହିନଥିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଫମ୍ପା ହିଁ ହୋଇଥିବେ । ସେହି କାରଣରୁ, ଭଲ ପାଇବାର ସାଧାରଣ ରୀତିଟି ଅନୁସାରେ, କେବଳ ଯାହା ତୁମକୁ ଏଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ, ତୁମେ କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ଭଲ ପାଉଥାଅ । ତା'ନହେଲେ ତୁମେ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ତୃପ୍ତ ଅନୁଭବ କର ଓ ଯାହାକୁ ଭଲ ପାଉଥାଅ, ତାହା ବିଷୟରେ ଅନାଗ୍ରହୀ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅ । ହଁ, ନୃତ୍ୟ କରୁଥିବା ଯେଉଁ ବାଳିକାମାନେ ମୋ' ଆଗରେ ଭଲ ପାଇବାର ଅଭିନୟ କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏକଥାଟିକୁ ଜାଣିନଥାନ୍ତି ।

ତେଣୁ, ସେଇ ଯେଉଁ ନାରୀଟି ପୃଥିବୀକୁ ବରବାଦ କରି ବାହାରିଥିଲା ଓ ତୃଣ ଆହାର କରୁଥିଲା, ମୁଁ ବରଂ ତାକୁ ଡକାଇ ଆଣିଥାନ୍ତି; କାରଣ, ଯେଉଁ ଫଳଟି ପ୍ରକୃତରେ ଜୀବନକୁ ପୋଷଣ ପ୍ରଦାନ କରେ, ତାହା ସର୍ବଦା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ହିଁ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ ଏବଂ, ତା'ର ଶିଖାଦ୍ୱାରା ନିଜର ହାତଗୁଡ଼ିକୁ ଥରେ ଉଷୁମ କରିନେବା ପରେ ଏବଂ ତା'ର ତୁମକୁ ଯାହାକିଛି ଦେବାର ଅଛି, ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ସାରିବାପରେ ତୁମକୁ ଆଉ କେହିହେଲେ ସେଠାରୁ ହଟାଇ ନେଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏକଥାଟି ଘଟେ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ତା'ଠାରୁ ଆଦୌ କିଛି ପାଇବାର ଆଶାକୁ ପରିହାର କରି ଦେଇଥାଅ ଏବଂ କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ସିଏ ତୁମର ହୃଦୟରେ ଏକ ଉଦ୍‌ବେଳନ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଆଦୌ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ବୃଥା ଅର୍ଥ ପାଖରେ ଅଟକି ରହନାହିଁ ଏବଂ ଅତି ସହଜରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ସେପାଖରେ ରହିଥିବା ଭଗବାନଙ୍କୁ ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କର ।

ଏହି କାରଣରୁ ହୁଏତ ଏପରି ମଧ୍ୟ ଘଟିପାରେ ଯେ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ ସଦୃଶ ଜଣେ ନାରୀ, ସାଧାରଣ ଯେକୌଣସି ନାରୀଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ମଳ ଏବଂ ଅଧିକ ଶୀଳସମ୍ପନ୍ନ, ସେହି ନାରୀ ହୁଏତ ତୁମକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଏକ ନିକଟତର ପରିଚୟ ଦେବାରେ ଆଦୌ ସମର୍ଥ ହୋଇ ନପାରେ । ତୁମକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ, ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ବା ପୁନର୍ବାର ଏକଯୁକ୍ତ କରି ଆଣିବାକୁ ସମ୍ଭବତଃ ତା'ଠାରେ ଆଦୌ କିଛି ନଥାଇପାରେ । ଏବଂ, ତୁମେ ତା'ଲାଗି ତୁମର ସମସ୍ତ ସମୟ ଦିଅ ଓ ତା'ର ପ୍ରେମରେ ନିଜକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖ ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ସିଏ ତୁମକୁ ଅଳି କରି କହେ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ତୁମକୁ ଗୋଟିକ-ମଧ୍ୟରେ-ଦୁଇର ସେହି ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହିଁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥାଏ, ଯାହାକୁ ଲୋକମାନେ ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ପ୍ରେମର ଆଲୋକ ବୋଲି କହିଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର, ତାହା ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁନଥିବା ଜ୍ୱାଳା ମାତ୍ର, ତୁମର ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ନଷ୍ଟ ହିଁ କରିଦିଏ । ଏକ ନାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଠୁଳ କରି ରଖିବା ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଉଲ୍ଲସିତ ହେବାଲାଗି ମୁଁ ମୋ' ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିନଥିଲି ।

ଏବଂ ତେଣୁ ଏହି ନାରୀଟି ନିଜର ସକଳ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା, ମିଥ୍ୟା ତଥା ହଠଧର୍ମିତା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋ'ଠାରୁ କିଛି ଅଧିକ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା, ମୋ' ହୃଦୟର ଉଦାରତାରୁ କିଛି ଅଧିକ ପାଇବ ବୋଲି ଆକାଂକ୍ଷା ରଖିଥିଲା । ଏବଂ, ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରେମର ଏକ ସନ୍ତକ ସ୍ୱରୂପ ସେହି ନିସ୍ତବ୍ଧତା ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଜକୁ ପରିଚାଳିତ କରିନେଇ ମୁଁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଶାଶ୍ୱତତାର ସ୍ୱାଦଟିକୁ ଲାଭ କରି ପାରିଲି । କାରଣ, ବିଚାର କରି

ଠିକ୍ ଭୁଲ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସମୟ ସିନା ରହିଛି, ମାତ୍ର ଆପଣାର ସମ୍ମତି ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଏକ ସମୟ ନିଷ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅଛି ।.....

- ୪୯ -

ତୁମେ ପ୍ରେମକୁ କଦାପି ଅଧିକାର କରିବାର ଭାବୋଲ୍ଲାସ ସହିତ ଏକାଠି ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ଦେବନାହିଁ । କାହା ଉପରେ ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିବାର ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲତାଟି କେବଳ ନିର୍ମମତମ ନାନା କଷଣରୋଗର କାରଣ ହିଁ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ, ସାଧାରଣରେ ମତ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ପ୍ରେମ କେବେହେଲେ କଷଣ ଦିଏନାହିଁ; ଅଧିକାରିତ୍ୱର ବୋଧ ହିଁ କଷଣ ଦିଏ ଏବଂ ତାହା ହେଉଛି ପ୍ରେମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ । ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଚାର କଲେ, ଜାଗତିକ ଜୀବନରେ ପଥ ଚାଲିବା ସମୟରେ ଯଦି ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥିବା ହେତୁ ମୋ' ଗୋଡ଼ରେ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ, ତାହାର ସର୍ବୋପରି ଏହି ଅର୍ଥ ହେବ ଯେ ମୁଁ ଆପଣାର ସେହି ବାଟଚାଲିବା ଦ୍ୱାରା ହୁଏତ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ଆଣି ପାରିବି । ମୋ' ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ନିଜର ଏକ ଖେଳନାରେ ପରିଣତ କରି ଦିଏନାହିଁ; ସିଏ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯାହା ଦାନ କରନ୍ତି, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ପରିପୁଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୁଁ ସତକୁ ସତ ଭଲ ପାଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନି ମଧ୍ୟ ନେଇପାରେ, — ସେଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଦାପି କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟର ଦାଉ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏଣୁ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଲାଗି ପ୍ରାଣବଳି ଦିଏ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପକ୍ଷରୁ ତା'ପ୍ରତି ଆଦୌ କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟ ହୁଏନାହିଁ । ହୁଏତ ଏ ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ସେ ବ୍ୟକ୍ତି କୃତଘ୍ନତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା ବୋଲି ତୁମେ ହୁଏତ ଶୁଣିବାକୁ ପାଅ ସିନା, ମାତ୍ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କୃତଘ୍ନ ହେଲା ବୋଲି କେହି ତୁମପାଖରେ ଆସି କହିବାର କୌଣସି ଅବସର ଥାଏ କି ? ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ତ ତୁମେ ତାହାକୁ ଦେଇଥିବା ଦାନଦ୍ୱାରା ହିଁ ତିଆରି ହୋଇଛି; ମାତ୍ର, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ତା' ତରଫରୁ ତୁମକୁ କେତେ କ'ଣ ସ୍ୱୀକୃତି ତଥା ସମ୍ମାନ ଦେଲା କି ନାହିଁ, ସେଭଳି ହିସାବ କରିବସିଲେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ନିକୃଷ୍ଟ କଥା ନହେବ କହିଲ ! ଯିଏ ମନ୍ଦିର ନିମନ୍ତେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଛି, ସେହି ମନ୍ଦିର ପାଇଁ ନିଜକୁ ଦେଇ ଦେଇଛି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଭଲ ପାଇଛି । ଏବଂ ତଥାପି, ମନ୍ଦିର ତା'ଠାରୁ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କ'ଣ ପାଇଛି, ତାହାକୁ ଆଧାର କରି ତା'ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରାଯାଇଛି ବୋଲି ସିଏ ସତକୁ ସତ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ? ଯେତେବେଳେ ବିନିମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟାଶାର ଲେଶମାତ୍ର ନଥାଏ, ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଭଲ ପାଇବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି ତା' ଚଉପାଶରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉ ବୋଲି ତାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ

ପଦ୍ଧତିରୂପେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅଭ୍ୟାସଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇଥାଏ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ତା' ପ୍ରାର୍ଥନାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିଦାନ ସ୍ୱରୂପ ତାକୁ କିଛିହେଲେ ମିଳି ନଥାଏ ।

ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ନିଜକୁ ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୁରୁଷ ବା ନାରୀପ୍ରତି ରହିଥିବା ତୁମର ମୋହଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଇ ରଖିଥାଅ, ତୁମଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚିତ କିଛି ଖାଦ୍ୟପ୍ରଦାର୍ଥ ପରି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଡ଼ କିଳି ରଖିଥାଅ, କୁକୁରମାନେ ନିଜର ଖାଦ୍ୟପାତ୍ରର ଚାରିପାଖରେ ନଙ୍ଗନଙ୍ଗ ହେଲାପରି ସେମାନଙ୍କୁ ବେଢ଼ି ରହିଥାଅ, ସେତେବେଳେ ତୁମର ସେହି ଭଲ ପାଇବା ଘୃଣାକୁ ହିଁ ଆଶ୍ରା କରି ରହିଥାଏ । ତୁମର ସେହି ଭୋଜ୍ୟପ୍ରଦାର୍ଥଟି ଉପରେ ଆଉ କାହାର ଟିକିଏ ନଜର ପଡ଼ିଯିବା ମାତ୍ରକେ ତୁମେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଘୃଣା କରିବାରେ ଲାଗିଯାଅ । ଏହି ସ୍ୱାର୍ଥକୁତ୍ସୁତ୍ସୁ ଲାଳସାକୁ ତୁମେ ଭଲ ପାଇବା ବୋଲି କହୁଥାଅ । ତୁମକୁ କେବେ କିଛି ଭଲ ପାଇବା ଉପଲବ୍ଧ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ (ଏପରିକି ତୁମ ମିଥ୍ୟା ବନ୍ଧୁତାଗୁଡ଼ିକର ଅବସରରେ ମଧ୍ୟ) ହିଁ ତୁମେ ସେହି ବିମୋଚନକାରୀ ଦାନକୁ ଦାସତ୍ୱ ଏବଂ ଶୃଙ୍ଖଳରେ ପରିଣତ କରି ଦେଉଥାଅ ଏବଂ ଯେଉଁ, ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ତୁମକୁ କେହି ଭଲ ପାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ତୁମେ ସେତିକିବେଳୁଁ ହିଁ ତୁମପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇଗଲା ପରି ଏଣୁ ତେଣୁ କଳ୍ପନା କରିବାରେ ଲାଗିଯାଅ । ଏବଂ, ତୁମେ ଯାହାକୁ ଫାଶରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଛ, ତାହାକୁ ନିଜର ଆହୁରି ଅଧୀନ କରି ରଖିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଓ ନିଜର କଷ୍ଟଗୁଡ଼ାକର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ସେହିପରି କରିଥାଅ । ତା'ପରେ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ସ୍ୱୟଂ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କର । ଏବଂ, ସେହି ଦୁଃଖଭୋଗଟା ହିଁ ମୋ' ଭିତରେ ଯାହାକିଛି ବିରକ୍ତିର କାରଣ ହୁଏ; ମୁଁ ସେଇଟାର କିପରି କୌଣସି ପ୍ରଶଂସା କରିପାରନ୍ତି କହିଲ !

ଏକଥା ନିଶ୍ଚିତ ସତ୍ୟ ଯେ, ମୋ' ଯୌବନ-ବୟସରେ ମୁଁ ମୋ' ଛାତଉପରେ ପଦଚାରଣା କରୁଥିବାର ଅବସରରେ ମୋ' ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଖୁବ୍ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲି, କାରଣ, ମୋ' ପୀଡ଼ାକୁ ଦୂର କରିପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବିଥିବା ପରିଚାରିକାଟିଏ ପ୍ରାସାଦ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଇଥିଲା । ତାକୁ ପୁଣି ଧରିଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ମୋ'ର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ପଠାଇ ପାରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତା' ଉପରେ ନିଜର ଅଧିକାରକୁ ଦୃଢ଼ କରି ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଖୁସୀ ହୋଇ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଏକାଧିକ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ତା'ର ପଦତଳେ ଆଣି ରଖିଦେଇ ବି ପାରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ପରମେଶ୍ୱର ସାକ୍ଷୀ ରହିଛନ୍ତି, ବ୍ୟାପାରଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥରେ ମୁଁ କୌଣସି ବିଡ଼ମ୍ବନା ଆଣି ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେବାକୁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲି । ନିଜ ଶିକାରକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ଫାଶ ପକାଇ ଧରି ଆଣିବାକୁ —ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ବି, — ମୁଁ କେବେହେଲେ ଭଲ ପାଇବା ବୋଲି ବିଚାର କରୁନଥିଲି ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଯଥାର୍ଥ ବନ୍ଧୁତାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ସ୍ୱୀକୃତି ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି, — ଏଥିରେ ଏକ ମୋହଭଙ୍ଗ ଘଟିବାର ଆଦୌ ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଏବଂ, ଯଥାର୍ଥ ଭଲ ପାଇବାର ଗୁଣଲକ୍ଷଣଟି ହେଉଛି ଯେ, ତାହାପ୍ରତି କେବେହେଲେ କୌଣସି ଅବିଚାର କରାଯାଇ ପାରେନାହିଁ । ଏଣୁ, ଯଦି କେହି ତୁମପାଖକୁ ଆସି "ସେହି ନାରୀଟିକୁ ତୁମେ ଖତମ କରିଦିଅ, ସିଏ ତୁମକୁ ଧୋକା ଦେଉଛି" ବୋଲି କହେ, ତେବେ ତୁମେ ତା' କଥାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହାଲୁକା ଭାବରେ ଶୁଣିବ, ମାତ୍ର କୌଣସି ସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଆଚରଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ଦେବନାହିଁ । କାରଣ, ତୁମକୁ ଧୋକା ଦେବାକୁ, ତୁମପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରିବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କାହାର ଶକ୍ତି ଅଛି ? ଏବଂ, ଯଦି ଆଉଜଣେ ଆସି "ତାକୁ ତୁମେ ଖତମ କରିଦିଅ, କାରଣ ତା'ପାଖରେ ତୁମେ କରୁଥିବା ସକଳ ଅନୁନୟ ବିନୟ କେବଳ ବୃଥା ହୋଇଯାଉଛି" ବୋଲି କହେ, ତୁମେ ତା' କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହାଲୁକା ଭାବରେ କାନକୁ ନେବ, ମାତ୍ର ନିଜର ଆଚରଣରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବନାହିଁ, — କାରଣ ତୁମେ ସର୍ବକାଳ ପାଇଁ ନିଜର ନିର୍ବାଚନଟିକୁ କରି ହିଁ ସାରିଛ ।

ଏବଂ, ଯଦି ତଥାପି ତୃତୀୟ ଜଣେ ମଧ୍ୟ ଆସେ ଓ ତୁମକୁ "ଏଠାରେ ତୁମର କିଛି ଦେବାର ଅଛି, ମାତ୍ର ସେଠାରେ କିଛି ଦେବାର ନାହିଁ" ଅଥବା, "ଏଠାରେ ତୁମେ ଯାହା ହେବ, ତାହାର ସ୍ୱାଗତ କରାଯିବ ମାତ୍ର ସେଠାରେ ତାହା କେବଳ ଉପହସିତ ହେବ" ବୋଲି କହେ, ତେବେ ତୁମେ ନିଜର କାନଦୁଇଟାକୁ ପୂରା ବୁଜିଦେବ ଓ ସେହିସବୁ ଗଣିତକୁ ଆଦୌ ଶୁଣିବନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତୁମେ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ହିଁ ଦେବ: "ମୋତେ ଭଲ ପାଇବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ସର୍ବୋପରି, ମୋ' ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ।"

- ୫୦ -

ଏହି କଥାଟିକୁ ଅତି ଉତ୍ତମରୂପେ ମନେ ରଖିଥାଅ ଯେ, ତୁମର ସମଗ୍ର ଅତୀତଟି ଏକ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାକାଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତୁମଲାଗି ଗୋଟିଏ ସମ୍ଭୂତିକାଳ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥିଲା । ଏପରିକି, ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଏ ଯାହାକିଛି ଘଟିଛି, ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ କାଳ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏବଂ, ତୁମେ ଯଦି ଆଦୌ କୌଣସି କିଛି ପାଇଁ ଅନୁଶୋଚନା କରୁଥିବ, ତେବେ ତୁମକୁ ଜଣେ ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ । ସେହିଭଳି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ନିର୍ବୋଧ, ଯିଏକି କାହିଁକି ଆଉଗୋଟିଏ ଦେଶ, ଆଉଗୋଟିଏ କାଳ ଅଥବା ଏକ ଭିନ୍ନ ଉନ୍ନତିସ୍ତରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲାନାହିଁ ବୋଲି ବିଳାପ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ ଏହିପରି ଯାବତ ଦିବାସ୍ୱପ୍ନ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ଜୀବନଟାକୁ ତିକ୍ତ କରି ରଖିଛି । ସେହି ଲୋକଟିକୁ କେବଳ ପାଗଳ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ,

ଯିଏକି ଅତୀତ ନାମକ ସେହି ମୁଣ୍ଡା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡଟା ଉପରେ ନିଜର ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ରଗଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ, ତୁମର ଆଜିଦିନଟି ତୁମକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଛି, ତୁମେ ତାହାକୁ ସେହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କର ଏବଂ, ଯାହାକୁ ଆଦୌ ବଦଳାଇ ହେବନାହିଁ, ତାହାକୁ ଆଦୌ ଭର୍ତ୍ସନା କରନାହିଁ। "ବଦଳାଇ ହେବନାହିଁ" ବୋଲି କହିଲେ ତାହାର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ହେବନାହିଁ; ଯାହାକିଛି ଅତୀତ ହୋଇ ଯାଇଛି, ତାହାରି ଏକ ଧାରଣା ଦେଇ ପାରିବାକୁ ହିଁ କଥାଟିକୁ ଏକ ବିଶେଷ ନାମ ଦେଇ କୁହାଯାଇଛି । ଏବଂ, ଯେହେତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ହାସଲ କରି ହୁଏନାହିଁ, କୌଣସି ଚକ୍ରଟି କଦାପି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏନାହିଁ, କୌଣସି ଯୁଗର କେବେହେଲେ ଅନ୍ତ ହୁଏନାହିଁ (କେବଳ ଜଣେ ଇତିହାସଲେଖକ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଯୁଗ ଗଲା ଓ ଆଉଗୋଟିଏ ଆସିଲା ବୋଲି କହିଥାଏ; ତୁମମାନଙ୍କର ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ସିଏ ଏହି ବିଭାଜନଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିଥାଏ), ତେବେ ତୁମେ କିପରି ଦମ୍ଭର ସହିତ କହିପାରିବ ଯେ, ତୁମେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପଦକ୍ଷେପ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିନାହାନ୍ତି ତଥା କେବେହେଲେ ଲାଭ କରିବେ କି ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଆମକୁ ଅନୁଶୋଚନା କରିବା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ? କାରଣ, ଜମା କରି ସାଇତି ରଖା ଯାଇଥିବା ଧନଦ୍ରବ୍ୟରେ ତୁମକୁ କଦାପି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଅସଲ ଅର୍ଥ ଉପଲବ୍ଧ ହେବନାହିଁ , — ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତ ବସି ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଭୋଗ କରି ସାରିଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି; ଅସଲ ଅର୍ଥ ରହିଥାଏ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବାର ଉଦ୍ଦୀପନା ଏବଂ ଉଦ୍ୟମଟି ମଧ୍ୟରେ, ସତତ ଅବଶ୍ୟ ଅଗ୍ରଗତି କରୁଥିବାରେ ଏବଂ ତଥାପି ଶାନ୍ତ ହୋଇ ପାରିନଥିବା ଉତ୍କଣ୍ଠାଗୁଡ଼ିକରେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ପରାଭୂତ ତା' ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିଥିବା ଗୋଇଠି ତଳେ ଚାପି ହୋଇ ରହିଥିବା ମଣିଷଟିଏ ତଥାପି ନିଜକୁ ନୂଆ କରି ତିଆରି କରି ଆଣୁଥାଏ; — ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଲୋକଟିକୁ ହିଁ ମୁଁ ଅଧିକତର ଅର୍ଥରେ ଅସଲ ବିଜୟୀ ବୋଲି କହିବି; ସିଏ ତଥାପି ଯେଉଁ ପ୍ରୟାସଟି କରୁଛି, ସେଇଥିଲାଗି । ମାତ୍ର, ସେହି ଅନ୍ୟଜଣଟି, ଯିଏ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ସହିତ ବିଜୟର ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଞ୍ଜିବାରେ ଲାଗିଛି, —ତୁଚ୍ଛା ବସି ରହିଥିବା ଜଣେ ଲୋକ ସିଏ ଗଦା କରି ରଖିଥିବା ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଞ୍ଜୁଥିବା ପରି, — ସିଏ ତ ଏକ ଢ଼ାଲୁ ରାସ୍ତାରେ ଖସି ଖସି ତଳକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଛି, ମୃତ୍ୟୁ ଆଡ଼କୁ ହିଁ ଚାଲିଛି ।

ତେବେ ତୁମେ ହୁଏତ ମୋତେ ପଚାରିବ, ଯଦି ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ, ତେବେ ମୁଁ ମୋ'ର ଗତିପଥଟିକୁ ପୁଣି କେଉଁଆଡ଼କୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ରଖିବି ? ଏବଂ, ତୁମକୁ ମୁଁ ସେହି ସମ୍ଭବନାମୟ ଗୁପ୍ତକଥାଟି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମ ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଏକ ଉତ୍ତର ଦେବି: ସେହି ଉତ୍ତରଟି ଅତି ସରଳ ଏବଂ ସର୍ବଜନବ୍ୟବହୃତ କେତୋଟି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଲୁଚ୍ଚାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ସ୍ୱଜୀବନର ଦୀର୍ଘ ପଥଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରୁ କରୁ ହିଁ ମୁଁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି

ସେଇଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିଛି । ସେହି କଥାଟି ହେଉଛି, କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନଟିକୁ ମଜବୁତ କରି ଗଢ଼ିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମେ ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତଟିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାରିବ । ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜ କଳ୍ପନାରେ ଭାସିଯାଇ ତହିଁରୁ ପ୍ରସୂତ କେବଳ କେତେଟା ମାନସିକ ମରୀଚିକା ପଛରେ ନିରନ୍ତର ଧାଉଁଥାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ତୁଚ୍ଛା ଆଦୌ କୌଣସି ବାସ୍ତବତା ନଥିବା ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ଆପଣାକୁ ନିଃଶେଷିତ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ମିଛ ଦମ୍ଭମାନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ଭାଷାପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟରେ ଭରି ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ବିସଙ୍ଗତି ତଥା ବିଭ୍ରାନ୍ତି ଭିତରୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ବାହାର କରି ପାରିବା, କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ଆମ କଳ୍ପନାଶକ୍ତିର ଯଥାର୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯିବ । କିନ୍ତୁ, ଯଦି ତୁମେ ଜଣେ କାମ-ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ସେହି ଛଳାକର୍ଷଣ ଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଥିବ ଏବଂ ଏକ କଳ୍ପନାମୟତାର ବିଳାସରେ ପାଚିକରି ରହିଥିବା ଭବିଷ୍ୟର ଅଳସ ନାନାବିଧ ସ୍ୱପ୍ନଭିତରେ ଭାସି ବୁଲୁଥିବ, ତେବେ କେବଳ ନିଜର କଲମଟାକୁ ଖୋଲା ଲଗାମ ଛାଡ଼ିଦେଇ ନୂଆ ଢଙ୍ଗର ମନ୍ଦିରମାନ ଗଢ଼ି ସେଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ଅଭିନବ ସ୍ତମ୍ଭମାନ ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେଇ ପାରିବ ବୋଲି ଭାବୁଥିବା ଲୋକଟି ଭଳି ତୁମେ ଆଚରଣ କରୁଥିବ । ତଥାପି, ନିଜ ବୈଠକଖାନାର ଟେବୁଲ ପାଖରେ ବସି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି କିପରି ତା' ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ମୁକାବିଲା ବି କରିପାରିବ ଏବଂ, ମୁକାବିଲା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯଦି ତା'ର କୌଣସି ଶତ୍ରୁ ନଥିବେ, ତେବେ ଆଉ କାହାଦ୍ୱାରା ସିଏ ମଜବୁତ ହୋଇ ପାରିବ ? ତେବେ ସିଏ କାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିଜର ସ୍ତମ୍ଭଟିକୁ ତିଆରି କରିବ ? କେବଳ ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସୁଥିବାର ଘାତପ୍ରତିଘାତ ସକାଶେ ହିଁ ସିନା ପୁରୁଷ ପରେ ପୁରୁଷ ସ୍ତମ୍ଭଟି ନିଜକୁ ମଜବୁତ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ ! ଏବଂ, ଏହାର ଏକ ଆକୃତି ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ କଦାପି ତାହାକୁ ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିନଥାଅ । ହଁ, ତୁମେ କେବଳ ଏକ ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ପଦ୍ଧତିରେ ସେଇଟିକୁ ପାଲିଶ୍ ହିଁ କରିପାରିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଯାବତୀୟ ମହାନ୍ କୀର୍ତ୍ତି ତଥା ସାମ୍ରାଜ୍ୟମାନେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ।

କେବଳ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ତଥା ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯାହା ଅଛି, ତୁମେ କେବଳ ସେଇଟିକୁ ହିଁ ସଜାଡ଼ି ମାରିବ ଓ ତାକୁ ନେଇ ଆଉ ଯାହାକିଛି କରିପାରିବ । ସେତିକି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଉତ୍ତରାଧିକାର ରୂପେ ତୁମର କେବଳ ଏତିକି ସମର୍ଥତା ରହିଛି ବୋଲି ରୋଷ କରି ବସିଲେ ତଦ୍ୱାରା କି ଲାଭ ହେବ କହିଲ ! ଏବଂ, ଭବିଷ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ କେବଳ ଏତିକି କହିହେବ ଯେ, ଆଗରୁ କିଛି ଅନୁମାନ କରିବା କିମ୍ବା ଠଉରାଇବା ଆଦୌ ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ତୁମେ ତାହାକୁ କେବଳ ଅଧିକ ସାମର୍ଥ୍ୟଯୁକ୍ତ ହିଁ କରିପାରିବ । ଏବଂ, ପୁଞ୍ଜିସ୍ୱରୂପ କେବଳ ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନଟି ତୁମକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସେତିକି ଦ୍ୱାରା କ'ଣ ତୁମ ହାତରେ କମ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ରହିଛି ? ମୋ' ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଏହି ପର୍ବତମାଳା, ଆବାସଗୃହ, ଯବକ୍ଷେତ ତଥା ମେଷ ଓ ଛାଗଳଙ୍କର

ଏକତ୍ର ଅବସ୍ଥିତିଟିକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ମଧ୍ୟରେ ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖୁଥାଏ ଏବଂ ଏହାକୁ ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବୋଲି କହେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ଦେଖୁଥାଏ, ଯାହାକି ଆଗରୁ କେବେହେଲେ ନଥିଲା, — ଯାହାକୁ କି ମୁଁ ଏକ ଏକତ୍ରୀଭୂତ ସୁବୋଧ ତଥା ସରଳ ବସ୍ତୁଟିଏ ବୋଲି କହିପାରିବି । କାରଣ, ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ତା' ବୁଦ୍ଧିର କ୍ଷୁରିକା ଦେଇ ସେଇଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ବାହାରିବ, ତେବେ ସେଇଟିକୁ ସିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନଷ୍ଟ ହିଁ କରିଦେବ; ସେଇଟି ସହିତ ତା'ର ଆଦୌ କୌଣସି ସତ୍ୟପରିଚୟ ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ସେ ତାହାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ପକାଇବ । ଏଣୁ, ମୁଁ ସେହି ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମକ କ୍ଷଣଟିକୁ ହିଁ ଦୃଢ଼ କରି ଧରିଥାଏ; ଏପରିକି, ପର୍ବତଟିର ଶିଖରଦେଶକୁ ଆରୋହଣ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ମୋ' ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟାସ ବଳରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଦୃଶ୍ୟବିସ୍ତାରଟି ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣୁଥାଏ ଏବଂ ତାହାର ଏକତ୍ୱଟିକୁ ଆଧାର କରି ତାହାରି ଭିତରେ ସେହି କୋମଳ ନୀଳାକାଶର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଥାଏ, — ସେହି ପ୍ରସାରଟି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବଣିଚଢ଼େଇର ବସାରେ ଥିବା ଅଣ୍ଡାଗୁଡ଼ିକ ପରି କେତେ କେତେ ସହର ବିଶ୍ରାମ ଲାଭ କରୁଥାଆନ୍ତି, —ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଏହି ଉପମାଟି ସହରଗୁଡ଼ିକୁ ଜାହାଜ ଅଥବା ମନ୍ଦିର ବୋଲି କହିବାଠାରୁ ମୋତେ ଅଧିକ ସତ୍ୟ ଅଥବା ଅଧିକ ଅସତ୍ୟ ବୋଲି ବୋଧ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ । କେବଳ କିଞ୍ଚିତ୍ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ହିଁ ପ୍ରତୀତ ହୁଅନ୍ତି । ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କରି ରଖିଥିବା ସେହି ସମ୍ପଦଟିକୁ ମୋ' ଚିତ୍ତର ପ୍ରଶାନ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଆହାରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଯାଏ ।

ତେଣୁ, ଜାଣି ରଖ ଯେ ଯାବତୀୟ ଯଥାର୍ଥ ସୃଷ୍ଟିକୁ କଦାପି ଭବିଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ପୂର୍ବବିଚାର ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ, — କଳ୍ପନାଭର୍ତ୍ତି ମରୀଚିକାମାନଙ୍କରେ କରା ଯାଉଥିବା ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣ ବୋଲି ବି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଅପର ପକ୍ଷରେ, ତାହା ଏହି ଉପସ୍ଥିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିର ଏକ ନୂଆ ବିଭାବର ଅନୁମାନକୁ ବୁଝାଇବ । ବର୍ତ୍ତମାନ କହିଲେ ଅତୀତ ଆମ ହାତରେ ଆଣି ଦେଇ ଯାଇଥିବା ନାନା କଞ୍ଚାମାଲର ଏକ ସ୍ତୂପକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିବ । ଏବଂ ତୁମେ ତାହାକୁ ନେଇ ଅଭିଯୋଗ କରିବନାହିଁ କିମ୍ବା ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ମଧ୍ୟ ହେବନାହିଁ; କାରଣ, ଠିକ୍ ତୁମରି ପରି, ଏହି ଯାବତୀୟ ସାମଗ୍ରୀ କେବଳ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ହିଁ ରହିଥିବେ, — ଏଠାରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବେ ଓ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ଥିବେ ।

ତେଣୁ, କୌଣସି ଗଛରୁ ଯେପରି ତା'ର ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ବାହାରି ଆସନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭବିଷ୍ୟତଟି ମଧ୍ୟ ସମୟ ଅନୁସାରେ କ୍ରମଶଃ ଖୋଲି ଖୋଲି ଆସୁ । ଗଛଟି ବର୍ତ୍ତମାନର ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ହିଁ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବ ଏବଂ, ଆପଣାର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ସରିଆସିଲେ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ମରିଯିବ । ସେତେବେଳେ ମୋ'

ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସକାଶେ ତୁମେ ଆଦୌ କୌଣସି ଶଙ୍କା ବା ସଂଶୟ ପ୍ରକଟ କରିବନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ' ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରା ଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ସାରିଛି, — ଜଣେ ସ୍ଥପତି ମୁଣ୍ଡାଏ ପଥରରୁ କ'ଣଟିଏ କାଟି ବାହାର କରି ସାରିଥିଲା ଭଳି, — ଏବଂ, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସେହି ଖୋଦିତ ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖି ବାରିନେଇ ସାରିବା ପରେ, ମୁଁ ଆପଣାର ସୃଜନଟି ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ନିୟତିକୁ ଏକ ନୂତନ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ପାରିଛି । ସେମାନେ ଏଥର ବିଜୟପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରି ଆଗେଇ ଯାଇପାରିବେ, ଏବଂ ମୋ'ର ଗାୟକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତ ନିମନ୍ତେ ଏକ ବହୁସମ୍ଭାବନାଯୁକ୍ତ ବିଷୟ ବି ପାଇଯିବେ; —କାରଣ, ମୃତ ଦେବତାମାନଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତନ ନକରି ସେମାନେ ଜୀବନର ଗୁଣଗାନ କରିପାରିବେ ।

ମୋ' ଉଦ୍ୟାନଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହଁ, — ସେଠାରେ ନିଯୁକ୍ତ ମାଳିମାନେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ବସନ୍ତଋତୁର ପରିବେଶଟିଏ ଆଣି ଭରିଦିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଫୁଲ ଭିତରେ ଥିବା କେଶର କିମ୍ବା ପାଖୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଆଲୋଚନା କରନ୍ତିନାହିଁ, — ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ବୁଣିଦିଅନ୍ତି ।

ତେଣୁ ହେ ଏକାକୀମାନେ ତଥା ପରାଭୂତମାନେ, ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ କହୁଛି ଯେ ତୁମେମାନେ ନିଜ ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକୁ ଉଦ୍ବେଳିତ କର । ଏକ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ରୂପେ ତୁମେମାନେ ବିଜୟଲାଭ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଆଗକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଛ । କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିବା ଉପସ୍ଥିତ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ହିଁ ତୁମ ଯାତ୍ରାର ଆରମ୍ଭବିନ୍ଦୁ ଏବଂ, ପ୍ରତ୍ୟୁଷନାମକ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିରେ ଏତେ ତାରୁଣ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବା ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟର କଥା ନୁହେଁ କହିଲ !

ମାତ୍ର, ସେହି ବର୍ତ୍ତମାନଟିର ଭାବନା ଭିତରେ ରହିପାରିବାକୁ ତୁମେମାନେ ଏକ ସହଜ କଥା ବୋଲି ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ କରିବନାହିଁ ଟି ! ଯେତେବେଳେ ସେପରି କରିବ, ତେବେ ତୁମେ ଯାହାକୁ କଞ୍ଚାମାଲ ରୂପେ ଅବଶ୍ୟ କାମରେ ଲଗାଇ ଥାଆନ୍ତ, ସେଇଟ ହିଁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ବାହାରି ଆସିବ । ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ତୁମର ଯାବତୀୟ କଳ୍ପନା ଏବଂ ଅନୁମାନକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତିରୋଧର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ତେଣୁ, ବାଲୁକାମୟ ଜୀବନ ସହିତ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟାଏ ଶୃଙ୍ଖଳା କୂଅପାଖରେ ପଡ଼ିରହି ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତାପରେ ସିଝି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ନିଜର କଳ୍ପନାଗୁଡ଼ାକର ଲଗାମ ଛାଡ଼ିଦେଇ କେତେ କ'ଣ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସବୁକିଛି ତା'ପାଇଁ କେତେ ସହଜ ମନେ ହେଉଥାଏ; କେତେ ନା କେତେ ଅବଲୀଳା ସହିତ ସିଏ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ପହୁଣ୍ଡ ପକାଇ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କଷଣମୁକ୍ତିରେ ଯାଇ ଖୁବ

ଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚିଯିବ ବୋଲି ଭାବି ଭାସି ଯାଉଥାଏ; ସେହି ସ୍ୱପ୍ନଭର୍ତ୍ତି ପୃଥିବୀଟି ମଧ୍ୟରେ ତୃଷାନିବାରଣ କରିବାଟା ତାକୁ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାମୁଲି କଥାଟିଏ ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଚିକ୍କଣ ସାବନା ବର୍ଣ୍ଣର ଥାକୁଲା କ୍ରୀତଦାସମାନେ ତା' ପାଇଁ ଭାର ଭାର ପାଣି ବୋହି ଆଣୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ବାଟରେ ବାଧା ଦେବାକୁ କୋଉଠି କଣ୍ଟାବୁଦାଟିଏ ବି ନଥାଏ ।....କିନ୍ତୁ ହାୟ, ସେହି ଶତ୍ରୁଶୂନ୍ୟ ପ୍ରମାଦବର୍ଜିତ ଭବିଷ୍ୟତଟି କେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ; ତା'ପରେ ମୃତ୍ୟୁଯନ୍ତ୍ରଣା ଆସି ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଆଦୌ ବେଶୀ ବିଳମ୍ବ ହୁଏନାହିଁ, ନିଆଁ ପରି ତାତିଥିବା ବାଲି ଉପରେ ଲୋକଟି ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ, ତା'ପରେ, ତାଳ-ବନ, କେଡ଼େ ଚଉଡ଼ା ହୋଇ ଦିଶୁଥିବା ନଦୀଟି ଏବଂ ନଈତୁଠରେ ବସି ଲୁଗା କାଚୁ କାଚୁ ଗୀତ ଗାଇବାରେ ଲାଗିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ବାଜି ବାଷ୍ପମାନେ ଉଭେଇଯିବା ପରି ଗୋଟିଗୋଟି ହୋଇ ଉଭେଇ ଯାଆନ୍ତି ।

ମାତ୍ର, ଯିଏ ପ୍ରକୃତ ପଥଟିଏ ଚାଲୁଥାଏ, — ପଥର ଉପରେ ବାଜି ବାଜି ତା' ଗୋଇଠିଗୁଡ଼ିକ ଚିରିହୋଇ ଯାଇଥାଏ, — ସିଏ ତଥାପି ଅନବଦମିତ ଭାବରେ କଣ୍ଟାବଣ ଭିତରେ ପାଦ ପକାଇ ଆଗକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଗୋଡ଼ି ପଥରରେ ବାଜି ଗୋଡ଼ର ନଖମାନେ ଖଣ୍ଡିଆଦଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । କାରଣ, ଏହି ସକଳ କିଛି ତା' ଆରୋହଣପଥର ମାତ୍ରାଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସୂଚାଇ ଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ହିଁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡୁଥାଏ । କ୍ରମେ ତା' ଦେହର ମାଂସ ଫାଟିଯାଇ ରକ୍ତ ବୁହେ, ହାତଯାକ ରକ୍ତ ସର ସର ହୋଇଥାଏ ଓ ପାଦମାନଙ୍କରେ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ । ପାଣିର ଦର୍ଶନ ନଥାଏ ସିନା, ଦେହସାରା ଲହୁରେ ଓଦାସରସର ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ପରସ୍ପର ସହିତ ତୁ' ତା' ହୋଇ ବାଜୁଥିବା ପ୍ରତିକୂଳ ସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ଦଳି ରଖିବାର କେବଳ ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରୟାସଦ୍ୱାରା ହିଁ ସିଏ ପଥରର ସେହି ମରୁଭୂମିରୁ ହିଁ କିଛି ଜଳ ନିଗାଡ଼ି ଆଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଜଣେ ପାଉଁରୁଟୀ ତିଆରି କରୁଥିବା କାରିଗର ଯେପରି ଅଟାକୁ ଦଳି ଯନ୍ତନି କଲାବେଳେ ଚକଟା ଅଟା କ୍ରମେ ଟାଣ ହୋଇ ଆସୁଥିବାର ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, - କେତେବେଳେ ତାହା ସୂତା ଓ ଗୋଟା ବାନ୍ଧି ଆସିଲେ ଯେପରି ତାକୁ ପୁନର୍ବାର ଭାଙ୍ଗି ନରମ କରିଦେବାକୁ ପଡ଼େ, — ଏବଂ ତେବେଯାଇ ଆଦୌ କୌଣସି ପାଉଁରୁଟୀ ତିଆରି କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ, — ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହିଁ ଘଟେ । ଜଣେ କାବ୍ୟକାର ଅଥବା ସ୍ଥପତି ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ହୁଏ : ଏପରି ଏକ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଅନୁଭବ ସହିତ ସେମାନେ କବିତାଟିଏ କିମ୍ବା ପଥରମୂର୍ତ୍ତି ଟିଏ ସମ୍ଭବ କରିବାର ପ୍ରୟାସଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତି,— ଯାହାଭିତରେ କି ନିଜ ବାଟଟି ହଜିଯିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶଙ୍କା ରହିଥାଏ,— ଗଢ଼ିବାକୁ ଯାଉଥିବା ମୁହଁଟିରେ ସିଏ ହସ ଅଥବା କାନ୍ଦ କ'ଣ ଫୁଟାଇବ, ସେହି ବିଷୟରେ ତା'ର ସର୍ବବିଧ ସ୍ୱାଧୀନତା ଥାଏ, — ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଏପାଖକୁ ଅଥବା ସେପାଖକୁ ଢଳାଇବ, ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ

କେହି ମୋତେ ବାଧ୍ୟ କରେନାହିଁ । ଏଭଳି ଏକ ସ୍ୱାଧୀନତା ତାକୁ ନିଜ ସମ୍ପୃତିର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଆଦୌ ସଫଳତା ପ୍ରଦାନ କରି ପାରେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଏପରି ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ କି ସତେଅବା ମାଛିଟିଏ ଆସି କାମୁଡ଼ିଦିଏ ଓ ଗାରଟି ମଧ୍ୟ କଷି ହୋଇଯାଏ । ଏପରି ସମୟଟିଏ ଆସେ, ଯେତେବେଳେ କି ତୁମେ ଯାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଭାବିଥିଲ, ସେଇଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିନାହଁ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗ । ସେଥିପାଇଁ ତୁମକୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହୁଅନ୍ତା । ମାତ୍ର ଏହି ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦଟିକୁ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ; ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ପ୍ରତିରୋଧର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼େ, ଦୁଇଟି ସତ୍ୟ ଭିତରେ ଏକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଯାଏ । ତା'ପରେ ତୁମେ ନିଭାଇଦେବାର କାର୍ଯ୍ୟଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅ; ଠିକ୍ ଯେପରି ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ ଉପରେ ଈଷତ୍ ହସର ବ୍ୟଞ୍ଜନାଟିଏ ଦେବାଲାଗି ତୁମେ କାଦୁଅଟି ଉପରେ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ନିଜର ହାତ ଚଳାଇ ନେଇଯାଅ । ଏହାର ମୋଟେ ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ତୁମେ ଗୋଟିକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ତା'ର ବିକଳ୍ପ ରୂପେ ଆଉଗୋଟିଏକୁ ଗ୍ରହଣ କର (କେବଳ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ କାରବାର କରୁଥିବା ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ସଚରାଚର ତାହାହିଁ କରେ); ମାତ୍ର, ତୁମେ ବସ୍ତୁତଃ ଏପରି ଏକ ସଂଯୋଗକାରୀ ପଥରଟିର ସନ୍ଧାନ କରୁଥାଅ ଯାହାକି ତୁମର ବିରୋଧୀ ଦୁଇ ସତ୍ୟକୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ିଆଣି ପାରିବ, ଯେପରିକି ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ବାଦ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ତୁମେ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କର ଯେ, ତୁମର କବିତାଟି କ୍ରମେ ଏକ ଆକାର ଧାରଣ କରି ଆସୁଛି କିମ୍ବା, ପଥର ଭିତରୁ କ୍ରମେ ମୁହଁଟିଏ ଗଢ଼ିହୋଇ ଆସୁଛି । କାରଣ, ଦେଖିଲ, ତୁମକୁ କିପରି ତୁମର ବନ୍ଧୁଭାବାପନ୍ନ ଅବନ୍ଧୁମାନେ ହିଁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଛନ୍ତି !

ତେଣୁ, ତୁମର ଆସ୍ପୃହାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଏଇଟିକୁ କିମ୍ବା ଆଉଗୋଟିକୁ ପରିହାର କରିବାଲାଗି ତୁମକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ ଯେଉଁମାନେ ତୁମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର କଥାକୁ ତୁମେ କେବେହେଲେ କାନ ଦେବନାହିଁ । ତୁମେ ନିଜଭିତରେ ଏକ ପରିଚାଳନା ଶକ୍ତି ବିଷୟରେ ସଚେତନ ରହିଥିବ, ଯାହାକି ତୁମକୁ ତୁମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପଥରେ ଧକ୍କା ମାରି ମାରି ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଥିବ । ଯଦି ତୁମେ ତା'ପାଖରେ ମିଥ୍ୟା ହେଉଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ତଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ କେବଳ ବିକଳାଙ୍ଗ କରି ହିଁ ଦେଉଥିବ । ତେଣୁ, ଏହି କଥାଟିକୁ ମନରେ ରଖିଥିବ ଯେ, ତୁମର ସତ୍ୟଟି କେବଳ ଧୀରେ ଧୀରେ ହିଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବ; କାରଣ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବୃକ୍ଷ ହିଁ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ତୁମେ ଏକ ତୁଚ୍ଛା ସଞ୍ଚାର ଆବିଷ୍କାର କରିବା ସହିତ ମୋଟେ ସମତୁଲ କରି ପକାଇବ ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ସେଠାରେ କାଳର ଏକ ଭୂମିକା ରହିବ ହିଁ ରହିବ । ତୁମେ ନିଜଠାରୁ ଆହୁରି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିବ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଗମ ପର୍ବତକୁ ଆରୋହଣ କରିବ, - ଏହାହିଁ ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ । ବିଶ୍ୱବୈଚିତ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଅଲଗା କରି କାଢ଼ିନିଆଯାଇଥିବା

ଏକ ଏକତ୍ୱରୂପୀ ସେହି ନୂତନ ବସ୍ତୁଟି ତୁମ ଆଗରେ କେବଳ ଏକ ପ୍ରହେଳିକାର ସମାଧାନ ପରି ନିଜକୁ ଆଦୌ ପ୍ରକଟ କରି ଆଣିବନାହିଁ; ମାତ୍ର ତାହା ବହୁ ବିଭେଦର ପ୍ରଶମନକୁ ସମ୍ଭବ କରିବ, ବହୁତ ବହୁତ କ୍ଷତକୁ ଭଲ କରି ଆଣିବ । ମାତ୍ର ସେଥିରେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ପରିମାଣରେ ଶକ୍ତି ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେଇଟି କେବଳ ପୂର୍ଣ୍ଣସମ୍ପୂର୍ତ ହୋଇସାରିବା ପରେ ଯାଇ ତାହାର ବିଚାର କରିପାରିବ । ତେଣୁ ମୁଁ ବିଳମ୍ବ ଏବଂ ନୀରବତାକୁ ହିଁ ନିରନ୍ତର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଆସିଛି, — ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହି ଯାଇଥିବା ଦେବତାମାନଙ୍କ ପରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ମରଣ କରିଛି ।

- ୫୧ -

ସର୍ବୋପରି ସେଇ ହେଉଛି ବନ୍ଧୁ, ଯିଏକି ବିଚାର କରି ବସେନାହିଁ; ତା' ବିଷୟରେ ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ କିଛି କହିଛି; ସିଏ ଜଣେ ଆଗ୍ନାରା ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଦୁଆରକୁ ଖୋଲି ରଖିଥାଏ; ତା' ଆଶାବାଡ଼ି ଏବଂ ହାତରେ ଧରିଥିବା ଯଷ୍ଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଯେପରି ଘରର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ନେଇ ରଖିଦେଇ ପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ମଧ୍ୟ ଥାନ ଛାଡ଼ିଦିଏ । ନିଜ ନୃତ୍ୟକୌଶଳର ପ୍ରମାଣ ଦେବା ପାଇଁ ସିଏ ତାକୁ କଦାପି ନାଚିବା ସକାଶେ ଆଦେଶ ଦିଏ ନାହିଁ । ଏବଂ, ବସନ୍ତଋତୁ ଆସି ରାସ୍ତାର ଦୁଇକଡ଼ରେ କିପରି ଫୁଲ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲାଣି ବୋଲି କୌଣସି ପଥିକ ଯେତେବେଳେ ତା'ଆଗରେ କହିବାକୁ ଲାଗେ, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ହିଁ ବସନ୍ତଋତୁକୁ ନିଜର ଗୃହ ମଧ୍ୟକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିଆଣେ ଏବଂ ଏହି ଚିରା ଓ ଫଟା ପରିଧାନ କରିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ତାହାର ବାର୍ତ୍ତାବହ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ । ଏବଂ, ସିଏ ବାଟରେ ଅତିକ୍ରମି ଆସିଥିବା ଗାଆଁରେ ଲାଗିଥିବା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଦାରୁଣ କାଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଯଦି ସିଏ ତାକୁ ସମ୍ବାଦ ଦିଏ, ତେବେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂବେଦନଶୀଳତା ସହିତ ତା'ସହିତ ସେହି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଯାତନାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥାଏ । କାରଣ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଥିବା ସେହି ଅଂଶଟିକୁ ହିଁ ଆମେ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି କହିବା, ଯେଉଁଟି ତୁମର ମଧ୍ୟ ଏକ ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଯିଏକି ତୁମଲାଗି ସେହି ଦ୍ୱାରଟିକୁ ଖୋଲିଦିଏ, ଯାହାକୁ କି ସିଏ ସମ୍ଭବତଃ ଅନ୍ୟ କାହାରି ସକାଶେ କଦାପି ଖୋଲେନାହିଁ । ଏହିପରି ବନ୍ଧୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ସିଏ କେବଳ ଯଥାର୍ଥ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ କହିଥାଏ । ଏବଂ, ତା' ହୃଦୟର ଅନ୍ୟ ଅଳିନ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ ସିଏ ତୁମକୁ ଏପରିକି ଘୃଣା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଉଥାଏ । ଏବଂ, ମନ୍ଦିର ଭିତରର ସେହି ବନ୍ଧୁଟି, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର କୃପାରୁ ସେଠାରେ ଯାହା ସହିତ ମୋର ଭେଟ ହୁଏ ଓ ଯାହାପାଖରେ ମୁଁ ଠିଆ

ହୋଇଥାଏ, ମୋତେ ସିଏ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥିବା ସମୟରେ ତା' ମୁହଁଟି ଠିକ୍ ମୋ'ରି ମୁହଁ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ, ସେହି ଏକା ଈଶ୍ୱର ହିଁ ସେଇଟିକୁ ମଧ ଆଲୋକିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଏବଂ ଅନ୍ୟତ୍ର ସିଏ ହୁଏତ ଜଣେ ଫେରିବାଲା ଓ ମୁଁ ଜଣେ କପ୍ତାନ୍ ହୋଇଥିଲେ ମଧ, କିମ୍ବା ସିଏ କୌଣସି ବଗିଚାର ମାଳି ଓ ମୁଁ ଜଣେ ନାବିକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ ସେଠାରେ ଆମେ କେବଳ ଏକ ହୋଇ ହିଁ ରହିଛୁ । କାରଣ, ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସକଳ ପାର୍ଥକ୍ୟର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଓ ଆହୁରି ସେପାଖରେ ଆମେ ସେହି ଗୋଟିଏ ଭୂମିରେ ହିଁ ଏକତ୍ର ଭେଟାଭେଟି ହୋଇ ରହିଛୁ ଏବଂ ମୁଁ ତା'ର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, ଏହି ଏକତ୍ର ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ନୀରବ ବି ରହିପାରିବି, କାରଣ ମୋ' ଅନ୍ତର୍ଜଗତର ଉଦ୍ୟାନଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ, ମୋ ପର୍ବତ ତଥା ମୋର ପାହାଡ଼ୀ ଘାଟିଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ, ମୋର ତା'ଠାରୁ ଭୟ କରିବା ପାଇଁ ଆଉ ମୋଟେ କିଛି ହେଲେ ନଥିବ,— କାରଣ ସିଏ କଦାପି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପାଦରେ ଦଳି ନଷ୍ଟ କରି ଦେବନାହିଁ । ବନ୍ଧୁ, ତୁମେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ମୋ'ଠାରୁ ଯାହାକିଛି ପାଉଛ, ତାହା ସତେଅବା ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଏକ ଦୂତ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି; ସିଏ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦୂତ, ତୁମେ ଜଣେ ଅତିଥି ସଦୃଶ ଯାହାର ସତ୍କାର କରିବ, ତାକୁ ଆଦରର ସହିତ ନେଇ ବସାଇବ ଓ ତା' କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ । ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମେ ପରସ୍ପର ଠାରୁ କେବଳ ଆନନ୍ଦ ହିଁ ପାଇ ପାରୁଥିବା । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ଦୂତ ସହିତ ଦେଖା କରେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାକୁ ଏକୁଟିଆ ବସାଇ ଦେବାର ବା ହତାଦର କରିବାର ତୁମେ କେବେ ଦେଖିଛ କି ? ସିଏ ହୁଏତ ହଜାର ଦିନର ଦୀର୍ଘ ପଥଟିଏ ଚାଲି ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିଥାଏ । ମୁଁ ଘୃଣା କରୁଥିବା ଖାଦ୍ୟସବୁ ହୁଏତ ତା' ରାଜ୍ୟର ଲୋକେ ଖାଉଥାନ୍ତି ବା ସେମାନଙ୍କର ଆଚାରବ୍ୟବହାର ଗୁଡ଼ିକର ମୋ' ଧାରାଟି ସହିତ ଆଦୌ କୌଣସି ମେଳ ନଥାଏ,— ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ତା'ର କୌଣସି ହତାଦର କେବେ କରିଛି କି ? ବନ୍ଧୁତା ହେଉଛି ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ କରା ଯାଇଥିବା ଏକ ସନ୍ଧି ପରି, — ଯେଉଁ ସ୍ତରରେ ମନ ମନ ଭିତରେ ଯେଉଁ ମୁକ୍ତ ସମ୍ପର୍କସ୍ଥାପନଟି ହୋଇଥାଏ, ତାହା ଏହିସବୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ପାର୍ଥକ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସ୍ତରଠାରୁ ବହୁତ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ । ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋ' ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଆସି ମୋ ସହିତ ବସିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି କିଛି ନଥାଏ ।

ତେଣୁ ଜାଣିରଖ, ଯେତେବେଳେ କାହାକୁ ଅତିଥି ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, କାହାସହିତ ଶିଷ୍ଟତା ଓ ବନ୍ଧୁତାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସଂପୃକ୍ତ ଉଭୟଙ୍କ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଦୁଇ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ପରସ୍ପରକୁ ଯାଇ ଭେଟନ୍ତି । ଯେଉଁ ଭଗବାନ ତାଙ୍କ ଉପାସକମାନଙ୍କର ବାହ୍ୟ ଦିଗଟି ଉପରେ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ଦେଉଥାନ୍ତି, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ କେତେ ମୋଟା ବା ସରୁ ତାହାର ବିଚାର କରୁଥାନ୍ତି, ମୁଁ ସେହି ଭଗବାନଙ୍କର

ମନ୍ଦିରକୁ ବାରବାର ଯାଉଥିବାର ତୁମେ କେବେହେଲେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ନାହିଁ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ତା' ଅତିଥିର ଆଶାବାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବାକୁ ରାଜି ହେଲାନାହିଁ ଅଥଚ କେବଳ ସିଏ କରୁଥିବା ନୃତ୍ୟରୁ ତା' କୁଶଳତାର ବିଚାର କରିବାକୁ ଅଡ଼ି ବସିଲା, ସେପରି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଘରକୁ ଯିବା ଲାଗି ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ କାହିଁକି ମନ କରିବ କହିଲ !

ଏଠି ପୃଥିବୀରେ ତ ବିଚାରକମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାରେ ବିଛାଇ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ! ଯଦି ତୁମେ ନିଜକୁ ନୂଆ କରି ଆଉ କୌଣସି ଛାଞ୍ଚରେ ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ ଏବଂ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ଆହୁରି ଟାଣ କରିବାକୁ ମନ କରୁଥାଅ, ତେବେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ତୁମେ ତୁମ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ହାତରେ ହିଁ ସମର୍ପି ଦିଅ । ବିଶ୍ୱାସ କର, ସେମାନେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ରୂପେ କରିପାରିବେ; ଗୋଟାଏ ଝଡ଼ ଆସି ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷର ଚେହେରାଟାକୁ ଯେପରି ଆଉ ପ୍ରକାରେ କରିଦିଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ତୁମର ବନ୍ଧୁ ତୁମକୁ ମୋଟେ କୌଣସି ଛାଞ୍ଚରେ ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ ନାହିଁ; ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେମିତି, ସିଏ ତୁମକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବ । ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ତୁମେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଣିରଖ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଭଗବାନଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିବ, ସିଏ ବି ଆଉ ଆଦୌ ତୁମର ବିଚାର କରି ବସିବେନାହିଁ, ତୁମକୁ ସିଏ ନିଜର ଅତିଥି ରୂପେ ବରଣ କରିନେବେ ।

- ୪୨ -

ମୁଁ ବୃଥା ଗର୍ବ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲି; ତାହାକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଗୋଟିଏ ପାପ ବୋଲି ଅନ୍ଦାଜ କରିନାହିଁ । ବୃଥା ଗର୍ବ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ରୋଗ । ସେହି ଯେଉଁ ନାରୀଟି ଯିଏକି ପଲ ପଲ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ମତ ଅନୁସାରେ ଆପଣାକୁ ଏଇଟା ବା ସେଇଟା ବୋଲି ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା; ଅନ୍ୟମାନେ ତାକୁ ଦେଖି ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣି ସିଏ ନିଜର କଣ୍ଠ ଏବଂ ଆଚରଣକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ବଦଳାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ତା' ବିଷୟରେ ସମସ୍ତେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରଚୁର ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥିଲା ଏବଂ, ତା'ର ତାରିଫ୍ କଲାଭଳି ଯେତେବେଳେ ଲୋକମାନେ ତାକୁ ଅନାଇ ରହୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କରି ସିଏ କେଡ଼େ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ତାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ତା' ଭିତରେ କେବଳ ଏକ ନିର୍ବୋଧତା ଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ କିଛି ରହିଥିବାର ଜାଣି ପାରୁଥିଲି । ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଏକ ରୋଗ ହିଁ ତା'ର ଆତ୍ମାକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଥିଲା । କାରଣ, ଆପଣାର ଭଲ ପାଇବାକୁ ନଦେଇ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ

ନିଜକୁ ସମର୍ପିତ କରି ନଦେଇ ଆମେ କିପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ହୋଇ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିପାରିବା ? ତଥାପି, ସେହି ନାରୀର ବୃଥା ଗର୍ବଟା ନିଜ ସକାଶେ ଯେଉଁସବୁ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ପାରୁଥିଲା, ତାକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ବସ୍ତୁତଃ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବୋଲି ଲାଗୁଥିଲା, କାରଣ ସିଏ ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ସୁଖରୁ ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖି ମଧ୍ୟ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ହିଁ ଆବଶ୍ୟକ କଉଡ଼ି ଗଣିଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଏକ ନିକୃଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦ,—ଗୋଟାଏ ଘାଆରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା ଆନନ୍ଦ ସଦୃଶ,— କୁଣ୍ଡାଇ ହେଉଥିବା ଥାନଟାକୁ କୁଣ୍ଡାଇବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ତୁମକୁ ମିଳେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଏକ ଆଲିଙ୍ଗନ ସୁରକ୍ଷାର ଅନୁଭବ ଦିଏ, ଏକ ଆଶ୍ରୟର ନିର୍ଭର ଦେଇ ଯାଉଥାଏ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ କୋଳ କରୁଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ତାକୁ ପୃଥିବୀଠାରୁ ହିଁ ରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରେ ଏବଂ ନିଜ ଗାଲ ଉପରେ କୋମଳ ରକ୍ତିମାଟିଏ ଚହଲି ଯିବା ମଧ୍ୟରେ ସେହି ସୁରକ୍ଷାଟିକୁ ସିଏ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ବୃଥା ଅଭିମାନ ଦେଖାଉଥିବା ସେହି ନାରୀ,— ସିଏ ଏସବୁର ଏକ ବିଦ୍ରୂପ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ବୃଥା ଆତ୍ମଗୌରବୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏତିକି ନିଶ୍ଚୟ କହିବି ଯେ, ସେମାନେ ଅସଲ ବଞ୍ଚିବାର ଆୟତନଟି ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରକୃତରେ ବିଦାୟ ହିଁ ନେଇ ସାରିଲେଣି । କାରଣ, ଯିଏ ତାକୁ ଏଇଟା ମିଳିବ ବା ସେଇଟା ମିଳିବ ବୋଲି ଅଡ଼ି ବସିଛି ଓ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ନିଜ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚୁଛି, ସିଏ କିପରି ଆପଣାଠାରୁ ବୃହତ୍ତର ଆଉକିଛି ଲାଗି ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରିପାରିବ ? ସେମାନେ ସତେଅବା ଚିରକାଳ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବେ, କଦାପି ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରି ମନୁଷ୍ୟର ଉଚ୍ଚତାଟିକୁ ଲାଭ କରି ପାରିବେନାହିଁ ।

ହଁ, ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ ଯେ, ନିଜ ସାହସର ପରିଚୟ ଦେଇଥିବା ମୋ'ର ଜଣେ ଅସ୍ତ୍ରସଜ୍ଜିତ ସୈନିକକୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଶଂସା କରି କିଛି କହେ, ସେତେବେଳେ ବେଶ୍ ଦେଖିପାରେ ଯେ ତଦ୍ୱାରା ସିଏ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡୁଛି ଓ କିଞ୍ଚିତ୍ ରୋମାଞ୍ଚ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ମୁଁ କୌଣସି ପିଲାକୁ କୋଳ କଲାବେଳେ ପିଲାଟି ଯେପରି ରୋମାଞ୍ଚିତ ଓ ପୁଲକିତ ଅନୁଭବ କରେ, ଠିକ୍ ସେହିଭଳି । ମାତ୍ର, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ମିଥ୍ୟା ଦମ୍ଭ ନଥାଏ ।

ନିଜର ବୀଜଗୁଡ଼ିକୁ ପବନ ଭିତରେ ବିକ୍ଷେପିତ କରି ଦେଉଥିବା ଫୁଲଟିର ମୃଦୁ କମ୍ପନଟିକୁ ତୁମେ ଦମ୍ଭଯୁକ୍ତମାନେ କଦାପି ଜାଣିବ ନାହିଁ । ବିକ୍ଷେପିତ ସେହି ବୀଜଗୁଡ଼ିକୁ ଫୁଲ ଆଉ କସ୍ମିନ୍‌କାଳେ ଫେରି ପାଏନାହିଁ ।

ଗୌଧସନ୍ଦେଶ

ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଆପଣାର କର୍ମଟିକୁ ପୃଥିବୀ ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ କରି ରଖିଥାଏ ଏବଂ ତା' ବଦଳରେ ତା'ପାଖକୁ କିଛି ହେଲେ ଫେରି ଆସେନାହିଁ, ସିଏ ସେହି କାରଣରୁ ଭରି ହୋଇ ରହିଥିବା ଆନନ୍ଦଟି ବିଷୟରେ ତୁମେମାନେ କେବେ ବି କିଛି ଜାଣିବ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ନୃତ୍ୟଶୀଳା ବାଳିକା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦବିଧାନ ନିମନ୍ତେ ଏକ ନୃତ୍ୟସମଗ୍ରର ପଂକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ କେତେ ଯତ୍ନର ସହିତ ବାନ୍ଧି ଆଣୁଥାଏ ଏବଂ ଏଥିରୁ ତାକୁ କିଛି ମିଳବ ନାହିଁ ବୋଲି ଭଲ କରି ଜାଣିଥାଏ, ତାହାର ଅସଲ ପୁଲକ ଏବଂ ପ୍ରାପ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ଦମ୍ଭୀମାନେ କାହୁଁ ଜାଣିବ ?

ଏବଂ, ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧା ବେଳକୁ ମଧ ଠିକ୍ ସେହି କଥା; ସିଏ ନିଜର ଜୀବନଟାକୁ କେବେହେଲେ ଜାକି ଧରି ରଖିନଥାଏ । ମୁଁ ମୋ' ପ୍ରଶଂସା ଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଏତିକି ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଥାଏ ଯେ ଏହି ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ ଦ୍ୱାରା ସିଏ ଆପଣାକୁ ସକଳ ମନୁଷ୍ୟଗଣଙ୍କ ସହିତ ନିଜର ଅଭେଦତାକୁ ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଛି । ଏହପରି ଭାବରେ ସିଏ ମଧ ପ୍ରସନ୍ନତା ଅନୁଭବ କରେ; — ନିଜକୁ ନେଇ ଆଦୌ ନୁହେଁ, ତା'ର ସହଚାରୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଜଠାରୁ ଅଭେଦ ଜାଣି ହିଁ ସିଏ ପୁଲକିତ ହୋଇଉଠେ ।

ଦମ୍ଭରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ନାରୀଟି ପରି ଦମ୍ଭରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ପୁରୁଷଟିକୁ ମଧ ଏକ ବିଦ୍ରୂପ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ମୁଁ ଏକ ଗୁଣ ରୂପେ ବିନୟକୁ ଯେ ପ୍ରଶଂସା କରେ, ସେକଥାଟି ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ବରଂ, ମୁଁ ଗର୍ବ ଏବଂ ଗୌରବବୋଧକୁ ହିଁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇଥାଏ । ଗୌରବବୋଧ ଜଣେ ମଣିଷକୁ ତା'ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ସଜ୍ଞାନ କରିଦିଏ, ସେହି ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଏକ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱବୋଧ ଆଣିଦିଏ । ଯଦି ତୁମେ ଖାଲି ନିଜ ବିନୟକୁ ନେଇ ରହିଥିବ, ତେବେ ପାଗସୂଚକ ମୂରଗୀଟା ପରି ପବନ ଦ୍ୱାରା କେବଳ ଘର୍ ଘର୍ ହୋଇ ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଥିବ । କାରଣ, ସେହି ସ୍ଥିତିରେ ତୁମର ପ୍ରତିବେଶୀର ହିଁ ତୁମଠାରୁ ଅଧିକ ଓଜନ ରହିଥିବ ।

ତେଣୁ ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ହେଉଛି, ତୁମକୁ ଯାହା ମିଳିଲା, ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିଜ ଜୀବନକୁ ଆଦୌ ବଞ୍ଚନାହିଁ; ଯାହା ଦେଇପାରୁଛ, ତାହାରିଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚ । କାରଣ, କେବଳ ତାହାହିଁ ତୁମର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟାଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର, ତାହାର ଏହି ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ଯେ, ତୁମେ ଯାହା ଦେବ, ତୁମେ ତାକୁ ଘୃଣା କରୁଥିବ । ନିଜ ଫଳଟିକୁ ତୁମେ ସ୍ୱୟଂ ଏକ ଆକୃତି ଦେଇଥିବ; କାରଣ ଗୌରବବୋଧ ହିଁ ତାହାକୁ ସର୍ବଦା ଏକ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ତା' ନହେଲେ, ବାୟୁରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଦିଗ-ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ତୁମେ ତାହାର ରଙ୍ଗ, ସ୍ୱାଦ ଏବଂ ଗନ୍ଧକୁ ମଧ ବଦଳାଇ ଦେଉଥିବ । କିନ୍ତୁ,

ତୁମର ସେହି ଫଳ ତୁମର ଆଦୌ କୌଣସି ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଲାଗେନାହିଁ । ତୁମକୁ ତାହା କଦାପି ଫେରସ୍ତ ମିଳିବନାହିଁ, କେବଳ ସେହି ସ୍ଥିତିରେ ହିଁ ତାହାର ଯାହାକିଛି ମୂଲ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ।

ନିଜର ସେହି ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ତଳ୍ପ ଉପରେ ଲୋଟୁଥିବା ଓ ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାଗାନ ଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚୁଥିବା ସେହି ନାରୀର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ବେଶ୍ ଶୁଣିପାରୁଛି: "ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନିଜର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଉଛି, ମୋର କମନୀୟତା ଏବଂ ମୋ'ର ଉପସ୍ଥିତିଜନିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାକୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଚାଲି ଗଲାବେଳେ ଦେଖୁଥିବା ସମୂହଟି ତାହାର କେତେ ପ୍ରଶଂସା କରୁଛି, — ସତେଅବା ମହାଭାଗ୍ୟର ଏକ ଭବ୍ୟ ପୋତ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଚାଲି ଯିବାପରି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ମୋ'ର ମଧ୍ୟ କିଛି **ହୋଇ** ପାରିବାର, କିଛି ଦେଇ ପାରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।"

ତୁମର ଦାନ ପୂରା ନକଲି, ତୁମ ଦାମ୍ଭିକତା ନାମକ ବୃକ୍ଷର ହିଁ ଫଳ । କାରଣ, ତୁମେ ଯେଉଁଥିରେ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ଆଣିପାରିବ, କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ଦେଇପାରିବ । ଠିକ୍ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଏହି ପୃଥିବୀର ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଆମକୁ ଦେଇଥାଏ, — ଏକ ରୂପାନ୍ତର ଦ୍ୱାରା ସେହି ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରିଥାଏ । ଜଣେ ନୃତ୍ୟକ୍ଷମ ବାଳିକା ତା'ର ନୃତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇଥାଏ, — ସେଥିରେ ଆପଣାର ରୂପାନ୍ତରିତ ପଦଚାଳନାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରିଥାଏ । ଯୋଦ୍ଧା ତା'ର ରକ୍ତ ବି ଦିଏ ଏବଂ ସେହି ରକ୍ତ ଏକ ରୂପାନ୍ତରିତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏକ ମନ୍ଦିର କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ସଙ୍ଗମ ନିମନ୍ତେ ତପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟାଏ ମାଈ କୁକୁର, — ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ଅଣ୍ଡିରା କୁକୁରମାନେ ତା' ଚାରିପାଖରେ ଆସି ଜମା ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ସମ୍ଭୋଗ ମାଗୁଥାନ୍ତି । କାରଣ, ନିଜର ଦେଉଥିବା ପଦାର୍ଥରେ ସିଏ ଆଦୌ କୌଣସି ରୂପାନ୍ତର ସମ୍ଭବ କରିନଥାଏ ଏବଂ ତା'ର ସେହି ଆନନ୍ଦଟିକୁ ସୃଜନର ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟରୁ ଚୋରି କରି ହିଁ ଅଣା ଯାଇଥାଏ; ସେହି କାମାସକ୍ତ କୁକୁରମାନଙ୍କ ଭୂମିକାରେ ତା'ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ପହଞ୍ଚିଥିବା ଜୀବଗୁଡ଼ାକଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଆଣି ପୂରା ଅଜାଡ଼ିଦିଏ ।

ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ସେଇ ମଣିଷଟି, ଯିଏକି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତରେ ଈର୍ଷା ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣୁଥାଏ ଓ ଏହାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୁଗନ୍ଧଟିକୁ ନସ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ,— ତାକୁ ଆଉକେହି ଈର୍ଷା କଲେ ହିଁ ସିଏ ସେଇଥିରୁ ସୁଖ ଲାଭ କରେ । ସିଏ ଯାବତୀୟ

ଦାନର ଅବମାନନା କରୁଥାଏ । ଭୋଜିସଭାମାନଙ୍କରେ ଭାଷଣ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଯାଏ, — ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ନିଜ ଫଳଭାର ଦ୍ୱାରା ନଇଁ ପଡ଼ିଥିଲା ପରି ସିଏ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୋତା ଅତିଥିମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଢଳିପଡ଼ି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ଅତିଥିମାନେ ତା'ଠାରୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏଭଳି କିଛି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସର୍ବତ୍ର ଥାଆନ୍ତି ଯେଉଁମାନେକି ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ତୁଳନାରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ନିର୍ବୋଧ ହୋଇଥିବାରୁ ସତେଅବା କୌଣସି ବୃକ୍ଷରୁ ଫଳ ତୋଳି ଆଣୁଥିବା ପରି କଳ୍ପନା କରନ୍ତି ଏବଂ ତାହାର ସଜ୍ଜନତା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ ବୋଧ କରିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ସେହି ମିଥ୍ୟାଭିମାନୀ ମନୁଷ୍ୟଟି ଯଦି ଏକଥା ଜାଣିଥାଏ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଦେଇଛି ବୋଲି ଖୁବ୍ କଳ୍ପନା କରୁଥାଏ । କାରଣ, କିଛି ନଦେଇଥିଲେ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଟି ପୁଣି କିଛି ପାଇଥାଏ କିପରି ? ଏହି ଉଭୟଙ୍କୁ ଆମେ ଦୁଇଟି ତୁଚ୍ଛା ଅଫଳନ୍ତି ଗଛ ବୋଲି ହିଁ ଜାଣିବା,— ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ କେବଳ ନଇଁ ଆସିଥାନ୍ତି ମାତ୍ର ।

ମିଥ୍ୟା ଅଭିମାନରେ ଅସଲ ଗୌରବବୋଧର ଲେଶମାତ୍ର ନଥାଏ, ଲୋକମାନଙ୍କର ମତ ଆଡ଼କୁ ତାହା ଲାଳାୟିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଅଧମସ୍ତରୀୟ ବହୁ ମିଛ ବିନୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥାଏ । ତୁମର ଫଳ ଯେ ବଢ଼ିଆ, ଏହି ବିଷୟରେ ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଜନ୍ମାଇବା ପାଇଁ ତୁମେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁରୂପ ସୂଚନା ପାଇବ ବୋଲି ଭାରି ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇ ରହିଥାଅ ।

ରାଜା କୃପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଯାହାଲାଗି ପ୍ରସନ୍ନତାସୂଚକ ହସଟିଏ ହସନ୍ତି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇ ଗୋଟିଏ କଥା । ପରମ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ସହିତ ସିଏ "ରାଜା ଯେ ମୋତେ ଜାଣିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ହସରୁ ତାହା ପ୍ରମାଣ ହୋଇଯାଉଛି" ବୋଲି କହି ବୁଲୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ଯଦି ତା' ହୃଦୟ ଭିତରେ **ରାଜାଙ୍କ** ପ୍ରତି ସତକୁ ସତ ପ୍ରେମଭାବଟିଏ ରହିଥାନ୍ତା, ତେବେ ତ ସିଏ ହୁଏତ ସେହି କଥାଟିର ଉଲ୍ଲେଖ ମାତ୍ରକେ ଲାଜେଇ ଆସନ୍ତା ଏବଂ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । କାରଣ, ରାଜାଙ୍କର ସେହି ହସଟିର ତା'ଲାଗି ସର୍ବଦା କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ହିଁ ରହିଥାଆନ୍ତା: "ମୁଁ ଯେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇଛି, **ରାଜା** ତାହା ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି ।" ଏବଂ, ତା'ପରେ ଏହିପରି ଅନୁଭବ ହୁଏତ ହୁଅନ୍ତା ସତେଯେପରି ତା'ର ସମୁଦାୟ ଜୀବନଟି ହିଁ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କର ମହନୀୟତା ପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ ତଥା ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସିଏ ସମ୍ଭବତଃ କହୁଥାନ୍ତା: "**ରାଜା** ଯେ ଜନଗଣଙ୍କର ଗୌରବାବହ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ତାହାହିଁ ତାଙ୍କୁ ଯାବତୀୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛି ଏବଂ, ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପଛରେ ମୋ'ର ମଧ୍ୟ ଏକ ଅବଦାନ ରହିଛି !"

ମାତ୍ର, ଦାମ୍ଭିକ ମନୁଷ୍ୟଟି **ରାଜାଙ୍କୁ** ଈର୍ଷା ହିଁ କରୁଥାଏ । ଏବଂ **ରାଜା** ତା'ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଈଷତ୍ ହସିଦେଲେ ସିଏ ସେଥିପାଇଁ ଛାତି ଫୁଲାଇ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, — ରାଜାନୁଗତ୍ୟର ଅଭିନୟ କରୁଥାଏ, ସେହି ହସକୁ ସତେଅବା ଏକ କୋଟ୍ ପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥାଏ — ଯେପରିକି ତାକୁ ଦେଖି ଅନ୍ୟମାନେ ବି ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ ହୋଇଯିବେ । **ରାଜା** ହିଁ ତ ତାକୁ ଏହି ପରିଚ୍ଛଦଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ତଥାପି, ସିଏ କେବଳ ମୂକାଭିନୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏବଂ, ତା'ର ଆତ୍ମାଟା ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ମାଙ୍କଡ଼ର ଆତ୍ମା ସଦୃଶ ହିଁ ଆଚରଣ କରିଥାଏ !

- ୫୩ -

ଗଣିକାମାନେ ଏବଂ ପ୍ରେମକୁ ନେଇ ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ବଣିଜ ଯେଉଁ ବୃହତ୍ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ମୁଁ ତାହାରି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି । କାରଣ, ଯଦି ପାର୍ଥିବ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଚରମ ମଣି ତୁମେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରିଥାଅ, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା କେବଳ ଧୋକାରେ ହିଁ ପଡ଼ି ରହିଥାଅ । ପର୍ବତଟି ଉପରକୁ ଉଠି ଉଠି ଯାଉଥିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିରେ ନିଜର ଦୀର୍ଘ ଉଦ୍ୟମଟି ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଯେଉଁ ପୃଥ୍ୱୀଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ସ୍ୱୟଂ ତିଆରି କରିଥାଅ, କେବଳ ସେଇଟିକୁ ବାଦ୍‌ଦେଲେ ପର୍ବତର ଶିଖର ଉପରୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୃଥ୍ୱୀଦୃଶ୍ୟ କେବେହେଲେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏନାହିଁ; ଭଲ ପାଇବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ହୋଇଥାଏ । ଏକ ଚରମ ବସ୍ତୁ ହିସାବରେ ଆଦୌ କାହାରି ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ, — ତାହାର ସଂରଚନାଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁର ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ, ମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତରରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଆମେ ଦୁଇଟି କାନ, ଗୋଟିଏ ନାକ, ଗୋଟିଏ ଚିବୁକ, ଗୋଟିଏ ପାଟି ଇତ୍ୟାଦିର କେବଳ ଏକ ସମଷ୍ଟି ବୋଲି ଆଦୌ କହି ପାରିବାନାହିଁ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆମେ ତାହାକୁ ସେହି ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ବହନ କରି ରହିଥିବା ମସ୍ତକଟିର ପେଶୀଗଠନ ବୋଲି ହିଁ କହିପାରିବା । ତାହାକୁ ଏକ ହାତମୁଠା ସହିତ ତୁଲ୍ୟ କରି ଭାବିପାରିବା, ଯେଉଁଟିକି ତା'ନିଜ ଆଡ଼କୁ ନୁହେଁ, ଆଉ କାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ଉଞ୍ଚାଇ କରି ରଖାଯାଇଛି । ଏବଂ, କୌଣସି ଏକ କବିତା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଦୃଷ୍ଟିଟି, — ତାହା ତାରାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ନଥାଏ, ସାତ ନାମକ ସଂଖ୍ୟାରେ ନଥାଏ ଅଥବା କୌଣସି ସରୋବରର ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ବି ନଥାଏ; ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସୁଷମା ଭିତରେ ରହିଥାଏ ଯାହାକୁ କି ମୁଁ ମୋ' ସାତୋଟିଯାକ ତାରାଙ୍କୁ ସରୋବରଟିର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ନୃତ୍ୟରତ କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମ୍ଭବ କରିଥାଏ ।

ହଁ, ଏକଥାଟି ଅବଶ୍ୟ ସତ ଯେ, ସମ୍ବନ୍ଧଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମକୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ଯୁକ୍ତ କରି ଆଣିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଥାଏ । ମାତ୍ର ଏହାର ପ୍ରଭାବଶାଳିତା ଏହିସବୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁରେ ଆଦୌ ନିହିତ ନଥାଏ । କୋକିଶିଆଳିକୁ ଧରିବା ଲାଗି ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ଯନ୍ତାର ଫଳପ୍ରଦତା ସେଇଟି ତିଆରି ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ତାର, ଛାଞ୍ଚ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଂଶରେ କଦାପି ନଥାଏ; ମାତ୍ର ଏହି ଯାବତୀୟ ସରଞ୍ଜାମକୁ ଏକତ୍ର କରି ଯେଉଁ ସମଗ୍ରଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରାଯାଇଛି, ଫଳପ୍ରଦତା ସେଇଟିରେ ରହିଥାଏ । ଏଇଟି ଏକ ସର୍ଜନାତ୍ମକ କ୍ରିୟା, — ଏବଂ ଯନ୍ତାଟିକୁ ବସାଇ ଦେବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ତୁମେ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ କୋକିଶିଆଳିର ଚିତ୍କାରଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥାଅ, କାରଣ ସେଇଟି ଯନ୍ତାରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଜଣେ ଗାୟକ, ଜଣେ ମୂର୍ତ୍ତିନିର୍ମାତା ଅଥବା ଜଣେ ନୃତ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ମୁଁ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ମୋ' ଫାଶ ଭିତରେ ଅବଶ୍ୟ ପକାଇ ଦେଇ ପାରିବି ।

ଭଲ ପାଇବା ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା । ଗଣିକାଟି ଠାରୁ ତୁମେ କ'ଣ ପାଇବାକୁ ବା ଆଶା କରି ପାରୁଥିବ ? ମରୂଦ୍ୟାନମାନଙ୍କରେ ଯୁଦ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଲଢ଼ି ଫେରିଆସିବା ପରେ କେବଳ ଦେହସ୍ତରର ଜ୍ୱାଳାଟାକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଶୀତଳ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ତୁମେ ସେଥିରୁ ଆଉ କ'ଣ ବା ପାଇ ପାରିବ ? କାରଣ, ଗଣିକାଟି ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ମୋଟେ କିଛି ମାଗୁନଥାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ତୁମେ କିଛି **ହୁଅ** ବୋଲି ଏକ ଅଭିଳାଷ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତା'ର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ । ମାତ୍ର, ନିଜର ପ୍ରେମାସ୍ପଦା ପାଖରେ ଶୀଘ୍ରାତିଶୀଘ୍ର ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବାକୁ ତୁମ ଭିତରଟା ଯେତେବେଳେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଜଳିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତୁମର ପ୍ରେମ କୃତଜ୍ଞତା ଦ୍ୱାରା ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେଇଟି ଉପରେ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଦେବଦୂତଟିର ନିଦକୁ ତୁମେ ସତେଅବା ନିଜେ ହିଁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥାଅ । ଏକ ଗଣିକା ବଡ଼ ସହଜରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଯାଏ ବୋଲି ଯେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ; କାରଣ, ତୁମର ପ୍ରେମାସ୍ପଦା ମଧ୍ୟ ଯଦି ତୁମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଉଥିବ, ତେବେ ତୁମକୁ ନିଜର ବାହୁଦୁଇଟିକୁ କେବଳ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ତା'ପରେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଆପେ ଆପେ ତୁମର ବେଢ଼ଟି ମଧ୍ୟକୁ ଚାଲି ହୋଇ ଆସିବ । ତେଣୁ, ସତକୁ ସତ ଦେଇ ପାରିବାରେ ହିଁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଥାଏ । କାରଣ, ଜଣେ ଗଣିକାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଦିଆ ଯାଏନାହିଁ; ତୁମେ ଯାହାକିଛି ଦେବ ବୋଲି ତା'ପାଖକୁ ଆଣିଥାଅ, ସିଏ ତାକୁ ଅଗତ୍ୟା ତା'ର ପାଉଣାରୂପେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।

ଏବଂ, ଏହି ଶୁଳ୍କଟି ବାଧ ହୋଇ ଦେବାକୁ ପଡୁଥିବାରୁ ତୁମେ କେତେ ପ୍ରକୃତରେ ଦେବ, ତୁମକୁ ସେହି କଥାଟି ବିଷୟରେ ବି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼େ । (ଏଠାରେ ଯେଉଁ

ନୃତ୍ୟଟିର ପରିବେଷଣ ହୁଏ, ସେଇଟିର ମଧ୍ୟ କେବଳ ଏହି ଅର୍ଥ ହିଁ ରହିଥାଏ ।) ଏଣୁ, ଦିନ ଯାଇ ରାତି ହୋଇଯିବା ପରେ ଜଣେ ସୈନିକ ଯେତେବେଳେ ଗଣିକାପଡ଼ାକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁମତି ପାଏ ଏବଂ ସେତେବେଳେ ତା' ପକେଟ୍‌ରେ କେବଳ ତା'ର ସ୍ୱଳ୍ପ-ପରିମାଣ ବେତନଟି ହିଁ ରହିଥାଏ, — ଏବଂ ସେହି ବେତନକୁ ତାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଉତ୍ତମ ଓ ସୁବିବେଚିତ ଭାବରେ ହିଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ସିଏ ବିଚରା ନିଜର ଏହି ରତି କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ମୂଲଚାଲ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ବି ହୁଏ,— ଆପଣାର ଭୋଜନ ତଥା ପାନୀୟ ପରି ଏଇଟାକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ରୟ ହିଁ କରେ । ଏବଂ, ଖାଦ୍ୟ ଯେପରି ତାକୁ ମରୁଭୂମି ପାର ହୋଇ ଆଉଏକ ଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରା କରିବାର କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସମର୍ଥ କରିଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅର୍ଥ ଦେଇ କ୍ରୟ କରା ଯାଇଥିବା ଏହି ପ୍ରେମ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଦେହକ୍ଷୁଧାକୁ ତୃପ୍ତ କରେ ଏବଂ ତାହାରି ବଳରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୂଥ ଏକାକୀ ଜୀବନର କଷ୍ଟକୁ ସହ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସିଏ ସମର୍ଥ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ମାତ୍ର, ବିଚରା ସ୍ୱୟଂ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି, — ସିଏ ଏହା ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ବୁଲାବିକାଳିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ଓ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ସାହ ଅନୁଭବ କରିନଥାଏ ।

ଗଣିକାକୁ ଦେବାକୁ ହେଲେ ତୁମପାଖରେ ଜଣେ ରାଜାଠାରୁ ଅଧିକ ବିତ୍ତ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ; କାରଣ, ତୁମେ ସାଙ୍ଗରେ ଯାହାକିଛି ନେଇ ତା'ପାଖକୁ ଆସ ପଛକେ, ସିଏ ସେଇଟିକୁ ପାଇ ଆଗ ନିଜକୁ ହିଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବ, ନିଜର କଳାକୁଶଳତା, ଚତୁରତାଗୁଣ ତଥା ଦେହସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର କେତେ ନା କେତେ ତାରିଫ୍ କରିବ, — କାରଣ, ସେହିଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ସିନା ସେ ତୁମଠାରୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରି ପାରିଲା ! ସବୁକିଛିକୁ ଗର୍ଭରେ ପକାଇ ଦେଉଥିବା ସେହି ଗାତଟା ଭିତରକୁ ତୁମେ ହୁଏତ ହଜାରଟା କାରାଭାନ୍‌ରେ ବୋଝେଇ ହୋଇ ଆସିଥିବା ସୁନା ଆଣି ନିକ୍ଷେପ କରିଦେବ ଏବଂ ତଥାପି ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ପ୍ରକୃତରେ **ଦେଇନଥିବ** । କାରଣ, ସେପାଖରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ଜଣେ ରହିଥିଲେ ସିନା ତାହା ସମ୍ଭବ ହେଉଥାନ୍ତା !

ମରୁଭୂମି ଉପରକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ, ସେହି କାରଣରୁ ମୋ' ଲୋକମାନେ ପାଶ ପକାଇ ଧରି ଆଣିଥିବା ବାଲି-କୋକିଶିଆଳିମାନଙ୍କୁ ନିଜ କାନଗୁଡ଼ିକର ପଛପଟେ ଆଣି ଲଗାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି ଓ ସେଥିରୁ ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରୀତିମୂଳକ ରୋମାଞ୍ଚ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । କାରଣ, ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଭ୍ରମରେ ହିଁ ଭାବିବାରେ ଲାଗିଯାଆନ୍ତି ଯେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ଜୀବଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଅବଶ୍ୟ **ଦାନ** କରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ସେହି ଜୀବଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କାହା ଛାତି ଉପରେ ଆସି ଥିରି କରି ରହିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ କୃତଜ୍ଞତାରେ ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠୁଥିବା ପରି ହୁଅନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଗଣିକାଳୟରେ

ତୁମକୁ ସତକୁ ସତ ଲୋଡ଼ୁଥିବାରୁ କୌଣସି ନାରୀ ଆସି ତୁମର ଛାତି ଉପରକୁ ଆଉଜି ପଡ଼ିବ, ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆବିଷ୍କାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମକୁ ସର୍ବଦା ବହୁ ଦୂର ଭ୍ରମିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ତଥାପି, ସମୟ ସମୟରେ ଏଭଳି ଘଟେ ଯେ, ମୋ' ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ,— ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ତାକୁ ଅଧିକ ଧନୀ ଅଥବା ଅଧିକ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ଆଦୌ କହି ହେବନାହିଁ,— ତା'ପାଖରେ ରହିଥିବା ସୁନାକୁ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ପବନମୁହଁରେ ବିଞ୍ଚି ଦେଉଥିବା ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ପରି ହିଁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ । କାରଣ, ଜଣେ ସୈନିକର ବିବେକ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ପାଖରେ ଧନ ଜମା କରି ରଖିବାକୁ ସିଏ ଘୃଣା କରୁଥାଏ । ଆପଣା ବଦାନ୍ୟତାର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ପରିଧାନ କରି ସିଏ ଗଣିକାଞ୍ଚଳରେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଯାଉଥାଏ ଏବଂ, ନିଜ ଯଅକିଆରୀରେ ବିହନ ବୁଣିବାକୁ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇ ବିହନଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିନେବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ନାଲିଆ କାଦୁଆମାଟି ଆଡ଼କୁ ଯାଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଏ । ଏବଂ, ତା'ପରେ ସିଏ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି-ଭଣ୍ଡାରଟିକୁ ବିଞ୍ଚିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ,— କାରଣ ତାହାକୁ ନିଜପାଖରେ ରଖିବା ଲାଗି ତା'ର କୌଣସି ଅଭିଳାଷ ହିଁ ନଥାଏ । ପ୍ରୀତି ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ, ସେକଥା କେବଳ ସେଇ ଜାଣିଥାଏ । ବସ୍ତୁତଃ, ହୁଏତ ଏପରି ମଧ୍ୟ ଘଟିପାରେ ଯେ ସିଏ ସେହି ନାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହା ଜଣକର ଚିତ୍ତରେ ପ୍ରେମକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିଆଣେ ଏବଂ ତା'ଫଳରେ ଏକ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ନୃତ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୁଏ,— ଏପରି ଗୋଟିଏ ନୃତ୍ୟ, ଯେଉଁଥିରେ କି ସଂପୃକ୍ତ ସେହି ନାରୀଟି ସତାକୁ ସତ କିଛି ଗ୍ରହଣ କରୁଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ମୋ' ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର, — ପାଇବା ଯେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା ଠାରୁ ଏକାବେଳକେ ଏକ ଭିନ୍ନ କଥା, ଏତିକି ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ଧ ହୋଇଥିବ । ପାଇବା ହେଉଛି ସର୍ବୋପରି ଗୋଟିଏ ଦାନ, — ଏକ ଆତ୍ମଦାନ; ଏବଂ, ଉପହାର ପରେ ଉପହାର ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ରାଜୀ ହୁଏନାହିଁ, ମୁଁ ତାହାକୁ ଆଦୌ କୃପଣ ବୋଲି କହିବିନାହିଁ । କୃପଣ ତ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଯିଏକି ତୁମ ବଦାନ୍ୟତାର ବିନିମୟରେ ତୁମକୁ ନିଜର ଅନୁମୋଦନର ଆଲୋକଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରି ପାରେନାହିଁ । ଏବଂ, ତୁମେ ବିହନ ବୁଣି ସାରିବାପରେ ଯେଉଁ ମୃତ୍ତିକା ଆପଣାକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡିତ କରି ଦିଏନାହିଁ, ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ କୃପଣ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଗଣିକା ତଥା ମଦ୍ୟପାନ କରିଥିବା ସୈନିକମାନେ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ଆଲୋକନର କାରଣ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

- ୫୪ -

ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତିଆରି କରୁଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱାଦ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଦେଖିଲି, ଗୋଟିଏ ଶିବିରରେ ଲୋକେ ଯେଉଁ ପାତ୍ରସବୁ ତିଆରି କରୁଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥିଲା । ଏବଂ, ଆଉଗୋଟିଏ ଶିବିରରେ, ସେଠା ଲୋକେ ତିଆରି କରୁଥିବା ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ଏବଂ, ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରୁଥିଲି ଯେ ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ତିଆରି କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ନିୟମ ପ୍ରଣୟନ କରି ରଖାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ପାତ୍ର ନିର୍ମାଣର କାରିଗରିଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାରେ ବ୍ୟୟ କରା ଯାଉଥିବା ଅର୍ଥର ପରିମାଣ, ଅଧିକ ଭଲ ପାତ୍ର ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ପୁରସ୍କାର ଅଥବା କାରିଗରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା,— କୌଣସିଟି ବି ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ କାମ ଦେବନାହିଁ । ଏପରିକି, ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଦେଖିପାରିଲି ଯେ, ଯେଉଁ କାରିଗରମାନେ ସେମାନଙ୍କର କାରିଗରି-କୌଶଳର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକ ଉତ୍କର୍ଷ ଲାଭ କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆଉକିଛି ଅନ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଆଶା ରଖି କାମ କରୁଥିଲେ, ପ୍ରାୟ ମୋଟେ ବିଶ୍ରାମ ନନେଇ ଦିନରାତି ସେଇଥିରେ ଲାଗି ରହିଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ ଶେଷରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଅସୁନ୍ଦର, ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ ଓ ଅତିବେଶୀ ଜଟିଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ହିଁ ଉତ୍ପନ୍ନ କରୁଥିଲେ । କାରଣ ସେମାନେ ଖଟୁଥିବାର ସେହି ବିନିଦ୍ର ରଜନୀଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ଧନଲୋଲୁପତା, ସେମାନଙ୍କର ମିଥ୍ୟାଅଭିମାନ ଅଥବା ବିଳାସପ୍ରିୟତାର ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ହିଁ ନିୟୋଜିତ ହେଉଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ କହିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଲାଗୁଥିଲା ଏବଂ, ସେମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ପରିଚାଳନା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଆଉ ଏପରି କୌଣସି କଳାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁନଥିଲେ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୋଇ ରହିବାର ଏକ ଉତ୍ସଗତ ପ୍ରେରଣାରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ଏବଂ ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ହିଁ କୌଣସି ସନ୍ଦେଶ ବହନ କରି ଆଣିବ । ଏପରି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟ, ଯେଉଁଥିରେ କି ସେମାନଙ୍କର କ୍ଳାନ୍ତିଜନିତ ସକଳ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ, ଭ୍ରୂଲତା ଉପରେ ପଡ଼ିଯାଉଥିବା ସକଳ ରେଖାକୁଞ୍ଚନ ଏବଂ ଦିନମାନ ମାଟିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୌଣସି ଗଢ଼ଣ ଦେବା ଦ୍ୱାରା ଥରଥର ହୋଇ ଥରୁଥିବା ସେମାନଙ୍କର ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ଆଖିଡୋଳା ଓ ହାତଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରିଥିବା ଏକ କର୍ମଜନିତ ତୃପ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମିଳାଇଯାଇ ପାରୁଥିବେ,— ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହଟିକୁ ଏକ ସମୁଚିତ ଚରିତାର୍ଥତାର ବୋଧ ଆଣି ଦେଉଥିବେ । କାରଣ, ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟିଏମାତ୍ର କର୍ମକୁ ଜାଣେ, ଯାହାକୁ ଉର୍ବର ଏବଂ ପ୍ରଭବସମର୍ଥ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ,— ସେହି କର୍ମଟି ହେଉଛି ପ୍ରାର୍ଥନା । ଏବଂ,

ଏହି କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ, ଜୀବନରେ ଏକ **ସମ୍ପ୍ରୀତିକୁ** ସମ୍ଭବ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯଦି କୌଣସି କର୍ମଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ ଏକ ନିଃସର୍ତ୍ତ ନିବେଦନରୂପେ ବାଢ଼ିଦେଇ ହୁଏ, ତେବେ ସେହି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମଧ ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନା ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବ । ତେବେ ତୁମେ ଠିକ୍ ସେହି ଚଢ଼େଇଟି ଭଳି ମଧ ହୋଇଯିବ, ଯିଏକି ନିଜର ବସାଟିକୁ ତିଆରି କରେ ଓ ବସାଟି ଉଷୁମ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ସେହି ମହୁମାଛିଟି ପରି ହୋଇଯିବ ଯିଏ ନିଜର ମଧୁ ନିର୍ମାଣ କରୁଥାଏ ଓ ମଧୁଟି ମଧ୍ୟ ମିଠା ଲାଗୁଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ପାତ୍ରଟିକୁ ଭଲ ପାଏ ବୋଲି ନିଜର ସେହି ପାତ୍ରଟିଏ ତିଆରି କରେ ଏବଂ ସେହି ଭଲ ପାଇବା ପଛରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ହିଁ ରହିଥାଏ । ଯୋଉ କବିତାଟି କେବଳ ବିକ୍ରୀ ହେବ ବୋଲି ରଚିତ ହୋଇଛି, ତା'ଉପରେ ତୁମର କାହିଁକି ଆଦୌ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ଆସିବ ? ଯଦି ସେହି କବିତା କେବଳ ବିପଣନର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ତାକୁ ଆଦୌ କବିତା ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ । ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ଗଢ଼ିଥିବା ପାତ୍ରଟି ଏକ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ବସ୍ତୁ ହିଁ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ତାହା ଆଦୌ ଏକ ପାତ୍ରଲାଖି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ଏବଂ ସେଥିରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଆଦୌ କୌଣସି ସାଦୃଶ୍ୟ ନଥିବ । ବରଂ, ତାହା ତୁମର ବୃଥାଭିମାନ ବା ତୁମର ସ୍ଥୂଳ ଲାଳସାଗୁଡ଼ିକର ସାଦୃଶ୍ୟକୁ ହିଁ ବହନ କରୁଥିବ ।

- ୫୫ -

ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆଉଗୋଟିଏ ସତ୍ୟ ମଧ ମୋ' ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା: ସେହି ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖ ବୋଲି ଯାହାସବୁ ପାଏ, ଏପରିକି ଯାହାକିଛି ତା' ସ୍ୱାର୍ଥଗୁଡ଼ିକର ସାଧନ କରିପାରିବ ବୋଲି ଲାଗୁଥାଏ, ତା'ପାଖରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ । କେବଳ ଯେଉଁ ହିତ ବା ସ୍ୱାର୍ଥଟି ତାକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହେବା ନିମନ୍ତେ ସଚଳ କରାଉଥାଏ, ସେଇଟି ହେଉଛି ଯେ ସିଏ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ହାସଲ କରିପାରିବ ଏବଂ ତାକୁ ଏକ ସାତତ୍ୟର ବୋଧ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବ । ତେଣୁ, ଜଣେ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ନିରନ୍ତର ଧନ ଜମା କରିବରେ ଲାଗିଥାଏ; ଜଣେ ନାବିକ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରା ଲାଗି ଆକାଂକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ଜଣେ ଚୋର ମଧ ଯୁଆଡ଼େ ଯାଏ, ସର୍ବତ୍ର ସବୁକିଛି ଉପରେ ଗୋପନଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥାଏ । ଏବଂ, ସୁଖ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୁଁ ସର୍ବଦା ଦେଖିଆସିଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ସୁଖ କହିଲେ କେବଳ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ନିରାପଦ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବୁଝାଏ, ସେତେବେଳେ ସବୁ ମଣିଷ ଆଦୌ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ କିଛି ନଭାବି ସେହି ସୁଖ ଲାଗି ଅବଜ୍ଞା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ଓ ତା'ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସନ୍ତି । ଏପରିକି, ଏହି ଅବସାଦଭରି ସମୁଦ୍ରକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସହରଟିରେ ମଧ, ଏହି ଯେଉଁ ମଳବାହୀ ନର୍ଦ୍ଦମାଟି ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ବହିଯାଉଛି.......

ଏପରି ସମୟଟିଏ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଯେତେବେଳେ କି ମୋ' ପିତା ଗଣିକାମାନଙ୍କର ଦଶା ବିଷୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, — ସେହି ଗଣିକାମାନେ ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା କଳାରଙ୍ଗର ଦୂଷିତ ଚର୍ବି ପରି ସେମାନଙ୍କର ଗାଡ଼ିଆମାନଙ୍କରେ ସଢ଼ି ପଚି ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ସହରର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ମଧ ସେହିପରି ଦୂଷିତ କରି ଦେଉଥିଲେ । ପତଙ୍ଗମାନଙ୍କର ଗତିବିଧିର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଫାଶ ବସାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ପରି ଏହି ଗଣିକାମାନଙ୍କ ମଧରୁ କେତେକଙ୍କ ଉପରେ ଚଢ଼ାଉ କରିବା ଲାଗି ବାପା ତାଙ୍କ ସୈନିକମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ତେଣୁ, ଦିନେ ରାତିରେ ଗୋଟିଏ ଜଗୁଆଳିଦଳ ରାତ୍ରିବଣିଜର ସେହି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଗଳିରାସ୍ତାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଯାଇ ହମ୍‌ଲା କଲା; ଅପକ୍ଷୟର ସେହି ଗୃହଗୁଡ଼ିକର ଥଲଥଲ ପାଚେରୀଗୁଡ଼ିକ ମଧରୁ ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲା । ଏଠି ସେଠି ଅଠାଳିଆ ଶିଉଳି ପରି ବାସି ରନ୍ଧା ମାଉଁସର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥିବା ଗୋଟିଏ କୋଠରୀ ଭିତରେ ସୈନିକମାନେ ଗୋଟିଏ ନାରୀକୁ ଏକ ଟୁଲ୍ ଉପରେ ବସି ରହିଥିବାର ଦେଖିଥିଲେ । ପାଖରେ ଆଲୁଅଟିଏ ଭାରି କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଜଳୁଥାଏ; ସ୍ୱୟଂ ନାରୀଟି ମଧ ବର୍ଷାବେଳର ଏକ ଲଣ୍ଠନ ପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଓ ବିବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଉଥାଏ , ତା'ର ସେହି ଅସୁନ୍ଦର ବଳଦପରି ମୁହଁଟି ଉପରେ ରକ୍ତିମ ଈଷତ୍‌ହସର ରେଖାଟିଏ ଆଙ୍କି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆପଣାର ଚାରିପାଖେ ଅଠାଳିଆ ତନ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ମେଲାଇ ପଡ଼ିଥିବା ସେହି ଜେଲିମାଛ ମାନଙ୍କ ପରି ସେହି ନାରୀମାନେ ନିଜର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶୈଳୀରେ ଗୋଟାଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତିକର ସ୍ୱରଲହରୀକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, — ସେଗୁଡ଼ିକର ବାରମ୍ବାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହିଁ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ପଥିକମାନଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, କାମନାପ୍ରକାଶର ସେହି ବିଷାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଗୀତଆବେଶଟି ରାସ୍ତା ଗୋଟାକଯାକ ବେଶ୍ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଲୋଭନ ଦ୍ୱାରା ଟାଣି ହୋଇ କୌଣସି ପୁରୁଷ ଭିତର ପଟକୁ ପାଦ ପକାଇବା ମାତ୍ରକେ ତା'ପଛରେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଦୁଆରଟା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଏବଂ କଳ୍ପନାତୀତ ଭାବରେ ନିରାନନ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ସିଏ ନିଜର ଅଭିଳାଷଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସଙ୍ଗୀତଟିରୁ ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ସ୍ୱରଧ୍ୱନି ବାହାରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରା ଯାଉଥିଲା, ନିଜ ଗାଡ଼ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜନ୍ତୁଟି ତ୍ୟାଗ କରୁଥିବା ଖରନିଃଶ୍ୱାସଟା ହିଁ ତାହାର କାରଣ ଥିଲା । ଏହି ନାରୀମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାକୁ ହିଁ ସତେଅବା ପୁରୁଷଟି ଆସି ସେଠାରେ ହାବୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲା; ସମ୍ଭବତଃ ତା' ନିଜ ଦେଶର ତାଳବନ ଏବଂ ହସହସ ମୁଖମୁଦ୍ରା ଧାରଣ କରିଥିବା ବାଳିକାମାନଙ୍କର ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ସିଏ ଏଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ସେହି ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକର ତାଡ଼ନା ହିଁ ତାକୁ ତା' ସ୍ୱଳ୍ପ ବେତନର କିଛି ଅଂଶ ବରବାଦ କରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଗଣିକାମାନଙ୍କର

ଏହି ଗଳିଟା ଭିତରକୁ ଟାଣି ଆଣିଥିଲା । ଦୁଆର ପୁନର୍ବାର ଖୋଲିଗଲା ଏବଂ ପୁରୁଷଟି ବିଷନ୍ନ, କଠୋର ଏବଂ ବିରକ୍ତ ଏକ ମୁଦ୍ରା ବହନ କରି ସେଠାରୁ ବାହାରି ଯାଇଥିଲା । ଏପରି କରି ସିଏ ନିଜର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ସମ୍ପଦଟିରେ କଳଙ୍କ ହିଁ ବୋଳି ଦେଇଥିଲା,— ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ସେହି ସମ୍ପଦର ଜ୍ୟୋତିଟିକୁ ସିଏ ଆଉ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁନଥିଲା ।

ତା'ପରେ ମୋ ପିତାଙ୍କର ସୈନିକମାନେ ସେହି ବିଶେଷ ଜୀବମାନଙ୍କରୁ କେତୋଟି ଧରିଆଣି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ସିଏ ମୋତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ।

''ଆମମାନଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ପ୍ରଧାନତଃ କିଏ ଶାସନ କରୁଛି, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୋତେ ତାହା ଦେଖାଇ ଦେଇ ପାରିବି''— ବାପା କହିଥିଲେ ।

ସିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ନୂତନ ପରିଧାନ ଦ୍ୱାରା ପରିହିତ କରାଇଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ପରିଷ୍କାର ଓ ଶୀତଳ ବାସଗୃହ ଯୋଗାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଅଗଣାମାନଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଣିର ଫୁଆରା କାମ କରୁଥାଏ ଏବଂ, ବସ୍ତ୍ର ଉପରେ କମ ପକାଇବାକୁ ସରୁ ସୂତାମାନ ମଧ୍ୟ ଦିଆଗଲା । ପୁନଶ୍ଚ, ସେମାନଙ୍କୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଖୋଲାହାତ ହୋଇ ଏତେ ବେଶୀ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରା ଯାଇଥିଲା ଯେ ସେମାନେ ପୂର୍ବ ତୁଳନାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଗୁଣ ଉପାର୍ଜନ ବି କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ଜଗୁଆଳି ରହିବାର ବି କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖା ଗଲାନାହିଁ ।

ବାପା ମୋତେ କହିଲେ,''ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଦରିଦ୍ର ପ୍ରାଣୀଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚୟ ସୁଖରେ ରହିବେ । ସଫା ରହିବେ, ସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବ କରିବେ, ଭୟ କରିବାକୁ ବି କିଛି ନଥିବ ।''

ତଥାପି ସେମାନେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ସେମାନଙ୍କର ପୁରୁଣା ଡେରାଗୁଡ଼ିକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲେ ।

ମୋ ବାପା କହିଥିଲେ, '' ଏପରି ଘଟିଲା, କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ନୂଆ ଜାଗାଟିରେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପୂର୍ବ ଦୁଃଖସ୍ଥିତିର ଅଭାବ ଅନୁଭବ କଲେ । ସେମାନେ ଯେ ସୁଖ ବଦଳରେ ନିର୍ବୋଧ ଭାବରେ ବରଂ ଦୁଃଖ ଭିତରେ ରହିବାକୁ ଅଧିକ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ, ଆମ ଭିତରେ ଯେଉଁଟି ଆମକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଥାଏ, ଆମେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ମଣିଷ ସତେଅବା ବାଧ ହେଲାପରି ସେଇଟି ଆଡ଼କୁ ହିଁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କରିଥାଉ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କୁ

ଚକଚକିଆ ଗୃହସବୁ ମିଳିଲା, ବସ୍ତ୍ର ଉପରେ କମ ପକାଇବାର ସୁକୁମାର ଧନ୍ଦାଟିଏ ମିଳିଲା, ତାଜା ଫଳମାନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା; ଏହି ସବୁକିଛି ସେମାନଙ୍କୁ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ଖେଳ ପରି ଲାଗିଲା, ଏକ ଅବସରକାଳୀନ ଆରାମର କେତୋଟି ଖେଳନା ପରି ମନେହେଲା ସତ, ମାତ୍ର ଏହି ନାରୀମାନେ ସ୍ୱଭାବତଃ ଯେପରି ଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ସେମାନେ ଜୀବନର କୌଣସି ଅନୁଭବ ପାଇ ପାରିଲେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଆଦୌ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ନୁହେଁ ଯେ ସେମାନେ ଅଚିରେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କାରଣ, ପରିଷ୍କାର-ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ଏବଂ ସୂକ୍ଷ୍ମ କମ ପକାଇବାର କଳାକାମ, — ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମ ଜୀବନରେ କେବଳ ଏକ ଅବସରବିନୋଦନ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କିଛି ହେବାକୁ ଆମେ ଇଚ୍ଛା କରିବା, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆମର ମନ ଲାଗୁ ବୋଲି ଚାହୁଁଥିବା ଏବଂ ଆମ ଜୀବନଗଢ଼ଣରେ ସେମାନେ ଏକ ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ ବୋଲି ଆମର କୌଣସି ଅଭିଳାଷ ଥିବ, ତେବେ ଆମକୁ ସେଥିପାଇଁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ତାଲୀମ ମଧ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମ ଜୀବନର ସମଗ୍ର ରଚନାଟି ମଧରେ ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅନୁବନ୍ଧ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକତା ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଏହି ନୂତନ ସ୍ଥାନଟିକୁ ଆସି ସେହି ମହିଳାମାନେ ସବୁ ଖାଲି ପାଇଲେ ସିନା, କିନ୍ତୁ ନିଜେ କିଛି ଦେଇ ପାରୁନଥିଲେ । ତେଣୁ ସେମାନେ ନିଜର ପୂର୍ବ ନିବାସଟିର ସେହି କାଳିଆ ଆୟତାକାର ଦୁଆରଟିର ଅଭାବକୁ ଭାରି ଅନୁଭବ କଲେ, ଯେଉଁଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ସେମାନେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଅପେକ୍ଷା କରି ରହୁଥିଲେ; ସେହି ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ବାରବାର ମଝିରେ ମଝିରେ ମନୁଷ୍ୟାକୃତିର କାହାରି ଆବିର୍ଭାବ ଘଟୁଥିଲା, — ସେହି ରାତ୍ରିର ଦାନ ରୂପେ ଏକ ବିଷଣ୍ଣ ଓ ଘୃଣାପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁହଁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା । ସେହି ଆକୃତିଟିକୁ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଆଶଙ୍କାଟି ଆସି ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ପକାଉଥିଲା, ଏଠି ନୂଆ ନିବାସଟିରେ ସେଇଟିର ବି ଅଭାବ ରହିଥିଲା । ସେହି ଆଶଙ୍କା ଏକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବିଷବତ୍ ସେମାନଙ୍କର ଶିରାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ସଞ୍ଚରି ବି ଯାଉଥିଲା । ଆଗନ୍ତୁକ ସୈନିକଟି କବାଟଟାକୁ ଢୁ' କରି ଖୋଲିଦେଇ ଭିତରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରୁଥିଲା ଏବଂ ଟିକିଏ ପରେ ହାଣିବାକୁ ଯାଉଥିବା ପଶୁଟିକୁ ଜଣେ କଂସେଇ ନିରେଖି ଅନାଇଲା ପରି ଏହି ସୈନିକ ମଧ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ବୁଲାଇ ଆଣୁଥିଲା । କଂସେଇର ଆଖି ଦୁଇଟା ପ୍ରାଣୀଟିର ଗଳାପାଖରେ ଯେପରି ସଂକେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ପ୍ରାୟ ସେହିପରି । ବସ୍ତୁତଃ ବେଳେ ବେଳେ ଏପରି ମଧ ଘଟୁଥିଲା ଯେ, ଆଗନ୍ତୁକ ଏହିଭଳି ଜଣେ ଜଣେ ମଣିଷ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କାହାରି ଗଳାକୁ ନିଜର ଛୁରୀଦ୍ୱାରା ଭୁଷି ପକାଉଥିଲା; ପାଣି ରହିଥିବା ଚମଡ଼ାମୁଣିକୁ ଜଣେ ଯେପରି ଛୁରୀ ମାରେ ଠିକ୍ ସେହିପରି; ମତଲବ, ସେହି ଘରେ ଇଟା ସନ୍ଧିରେ ବା ଗୋଟାଏ ଟାଇଲ୍‌ଗଦା ତଳେ ସିଏ ଯଦି ଅଳ୍ପ କିଛି ରୂପା ଜିନିଷ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବ, ତେବେ ତାହାକୁ ବାହାର କରି ଆତ୍ମସାତ୍ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

''ସେମାନେ ଗଣିକା-ଗୃହର ସେହି ଖାସ୍ କୋଠରୀଟିକୁ ମନେ ପକାଇ ମଧ ଖୁବ୍ ଝୁରି ହେଉଥିଲେ, କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଅନୁମତି ଅନୁସାରେ ରାତ୍ରିର କାରବାର ଶେଷ ହୋଇଯିବା ପରେ ଯେଉଁଠାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ସେମାନେ ଏକାଠି ହେଉଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେଦିନ ପାଇଁ କବାଟ ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା; ଏକତ୍ର ଚାହାପାନ ହେଉଥିଲା, ଉପାର୍ଜିତ ପଇସାର ହିସାବ କରା ଯାଉଥିଲା, ସେମାନେ ପରସ୍ପରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପରିହାସରେ କିଛି ଗନ୍ଧିଆ ଶବ୍ଦ ବି ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିଲେ ଅଥବା ନିଜ କଳଙ୍କିତ ହାତଆଙ୍ଗୁଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ରୋଜଗାର କରିଥିବା ଧନକୁ ଗଣି ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ହଁ, ହୁଏତ ଜଣେ ଗଣକ ଗଣନା କରି ସେମାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବଢ଼ିଆ ଘରର ଅଧିକାରିଣୀ ହେବାର ସଙ୍କେତ ମିଳୁଛି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ ଆସି କହୁଥିଲେ । ମୁଁ ଏଠାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ଘରଟିଏ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି, ସେହିଭଳି ଏକ ଘର; ଚାରିଆଡ଼େ ଲତା ମାଡ଼ି ଫୁଲ ଫୁଟିଛି ଓ ଟହଟହ ଦେଖାଯାଉଛି; ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଘରେ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ଆଉକେହି ବାସ କରୁଛି । କାରଣ, ସ୍ୱପ୍ନର ଉପାଦାନ ଦେଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା କୌଣସି ଗୃହ ଆମକୁ ଏହି ବିସ୍ମୟଟିକୁ ଆଣି ଦେଇଥାଏ ଯେ, ସେଠାରେ ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ଅଛୁ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏକ ରୂପାନ୍ତରିତ ଅନ୍ୟ ଏକ ମୁଁ ବାସ କରୁଥାଏ । ହଁ, ଦେଶଭ୍ରମଣର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ସେହିକଥା ଘଟିଥାଏ; ଦେଶଭ୍ରମଣ ମଧ ତୁମକୁ ଆଉଏକ ବ୍ୟକ୍ତିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଦେଇପାରେ । କିନ୍ତୁ, ଯଦି ମୁଁ ତୁମକୁ ମୋ'ର ଏହି ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିବାକୁ ଧରିଆଣେ, ତେବେ ଏଠାରେ ତୁମର ସେହି ପୁରାତନ 'ମୁଁ'ଟା ହିଁ ଆସି ବାଧ ହୋଇ ରହିବ, ନିଜର ପୁରୁଣା ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚୁଥିବ ଏବଂ ତୁମ ଭିତରେ ଗଭୀର ଚେର ମଡ଼ାଇ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ଯାବତୀୟ ବାସନା, ବିଦ୍ୱେଷ ଏବଂ ଅପସନ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଘୋଷାରିବାରେ ଲାଗିଥିବ । ତୁମର ସେହି ପୁରାତନ ଆତ୍ମାଟା ହିଁ ଢୋଟେଇ ଢୋଟେଇ ବୁଲୁଥିବ । କାରଣ ଏପରି କୌଣସି କାଉଁରୀ ଅକ୍ଷର ନାହିଁ ଯାହାକି ନିମେଷ ମାତ୍ରକେ ତୁମ ଭିତରେ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବ । ହଁ, କେବଳ ବହୁତ ବହୁତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୁଁ ତୁମର ପୁରୁଣା କାତିଟାକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉତାରି ଆଣି ପାରିବି ଓ ତୁମକୁ ଆଉକିଛି **ହେବାଲାଗି** ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରିବି । ମାତ୍ର, ସେହି ଗଣିକାଟି ତା'ର ପୁରୁଣା କାତିଟିକୁ ତଥାପି ଛାଡ଼ିନାହିଁ, — ସିଏ ତ ତା' ଗଣିକାଳୟରୁ ଏଠାକୁ ସିଧା ଆସିଛି,— ସତେଅବା ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ଏଠାରେ ତା' ଆଖିକୁ ଏକ ଚକ୍‌ଚକ୍ ଓ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କୋଠରୀଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଛି । ସିଏ ହାଇଟିଏ ମାରୁଛି ଏବଂ, ଯଦି କେହି ବାହାରେ କବାଟ ଖଡ଼ ଖଡ଼ କରୁଥିବା ପରି ଶୁଣାଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ସତେଅବା ଆଗ ଜୀବନର କ'ଣସବୁ ସ୍ମରଣ କରି ସେ ହଠାତ୍ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯାଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏଠି କେହି ଆସି ଆମୋଦ କରିବାର ଆଦୌ

କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ; ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ପୁନର୍ବାର ସେହି ଖଡ଼ଖଡ଼ ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଛି, ସେତେବେଳେ ତା' ଭିତରେ ଆଶାର ଏକ ଉନ୍ମତ୍ତ ଶିହରଣ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠୁଛି, — ଏକାବେଳକେ ଏକ ବ୍ୟର୍ଥ ଆଶା, କାରଣ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଯିବା ପରେ ତା'ପାଖକୁ କେହି ଆଦୌ କୌଣସି ଉପହାର ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନଥାଏ । ଆଗର ସେହି ଦୁର୍ଗନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ରାତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା କ୍ଲାନ୍ତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନଥାଏ, ତେଣୁ ଏହି ଗଣିକାମାନେ ପ୍ରଭାତ ଆସିବାବେଳେ ଏକ ବିଶେଷ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ହଁ, ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିରେ ଆସି ରହିଲେ, ତାହା ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅଧିକ ସ୍ପୃହଣୀୟ ଅବଶ୍ୟ ମନେ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ଗଣକ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକଦା ଦେଇ ଆସିଥିବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଗୁଡ଼ିକୁ ବି ସେମାନେ ହଜାଇ ଦିଅନ୍ତି । ରାତିପରେ ରାତି ସେମାନେ ସେହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା କେତେ ଆଶାପ୍ରେରିତ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ବୃହତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ କଳ୍ପନା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେହି ଅନ୍ୟ ଜୀବନର ଚିତ୍ରଟି ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ଅଧିକ ବଢ଼ିଆ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ରଖି ପାରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଆଗର ସେହି ରୁଗ୍ଣ ତଥା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ-ଜୀବନର ସ୍ମୃତିଦ୍ୱାରା କେଡ଼େ ଛଟପଟ ହିଁ ହେଉଛନ୍ତି, ସେହି ପ୍ରବଳ ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ହଠାତ୍ କେଉଁଠୁ ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ଥିର କରି ପକାଉଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ ପ୍ରତିରୋଧ କରି ହେଉନାହିଁ । ଠିକ୍ ଯେପରି ସେହି ଜୀବମାନଙ୍କ ପରି ଯେଉଁମାନେ ଏକଦା ସମୁଦ୍ରବେଳାରେ ପାଣିପାଖରେ ବାସ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାରେ ଆଉ ବାସ କରୁନାହାନ୍ତି; ଅଥଚ, ଜୁଆର ଓ ଭଟ୍ଟାର ସମୟ ଅନୁସାରେ ତଥାପି ବାଧ୍ୟ ହେଲା ପରି ଉପକୂଳରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛନ୍ତି । ଏବଂ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ଯାଇ ରହିଲାଣି । ଏହିସବୁ ପ୍ରକୁପିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ନାରୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କରା ଯାଇଥିବା କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିବାଦରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବକାଶ ହିଁ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସତେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ମୃତ ଶିଶୁସନ୍ତାନର ଜନନୀରୂପେ ଏଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ବକ୍ଷ ଉପରର ସ୍ତନ ଭିତରେ ଥିବା କ୍ଷୀର ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିବା ଲାଗି ତୁଚ୍ଛାଟାରେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଉଠୁଛି ।

''କାରଣ, ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ସତକଥାଟିଏ କହିଥିଲି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ କେବେହେଲେ ସୁଖ ଲୋଡ଼େ ନାହିଁ; ତା' ଭିତରେ ଯାହା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଓଜନ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସିଏ ତାହାକୁ ହିଁ ଲୋଡୁଥାଏ ।''

- ୪୬ -

ମୋ' ଭିତରେ ମୋ'ର ଶେଷ ସମାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଏକ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି କହିଲି: "ହେ ଭଗବାନ, ତୁ ମୋତେ ସେହି ଶାନ୍ତି ଦେ, ଯେଉଁ ଶାନ୍ତି ଅମଳପରେ ଠୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଫସଲଗଦାରେ ବିରାଜମାନ କରୁଥାଏ, ଯାହା ପରିଶେଷରେ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଥାଏ, ଯାହା ଗୁହାଳକୁ ଫେରି ସାରିଥିବା ମେଷପଲ ଭିତରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥାଏ । **ସମ୍ଭୂତିର** ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବା ପରେ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଏକ ସ୍ଥିରଶାନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ **ରହିବାକୁ** ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ହୃଦୟକ୍ଷେତ୍ରର କେତେ କ'ଣ ହରାଇବା ମୋତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତ କରି ଦେଇଛି,— ମୁଁ ଏତେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲିଣି ଯେ, ମୋ' ଭିତରୁ ଆଉ କୌଣସି ନୂତନ ତରୁଶାଖା ବାହାରିବାର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ହିଁ ନାହିଁ । ଜଣ ଜଣ କରି ମୁଁ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ ଓ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ହରାଇ ଆସିଛି ଏବଂ, ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ ବିଷାଦମୟ ସୁଖଗୁଡ଼ିକର ପଥଟି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ସେଇଟିକୁ ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିପାରୁଛି । ଦୀର୍ଘ ପଥ ବୁଲି ବୁଲି ମୁଁ ଶେଷରେ ନିଜ ସ୍ଥାନଟିକୁ ଲେଉଟି ଆସିଛି ଏବଂ ନିଜ ଚାରିପାଖକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ସବୁ ମଣିଷ ସୁବର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ବାଛୁରୀଟିକୁ ପୂଜା କରୁଥିବାର ଦେଖିପାରୁଛି । ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ୱାର୍ଥଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ନୁହେଁ, ତୁଚ୍ଛା ନିର୍ବୋଧତା ହେତୁ ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଆଦୌ କୌଣସି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଉପାସନା କରୁନଥିବା ବର୍ବର ଜାତିର ତରୁଣମାନେ ମୋ' ପାଇଁ ଯେତେ ଅବୋଧ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସାଂପ୍ରତିକ କାଳଟିର ତରୁଣମାନେ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଅବୋଧ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏକ ଏକାନ୍ତ ଅନୁପଯୋଗୀ ସମ୍ପଦର ଭାରକୁ ବୋହିବାରେ ଲାଗିଛି, ସତେଯେପରି ଚିରକାଳ ନିମନ୍ତେ ଆପଣାର ଶକ୍ତିକୁ ହରାଇ ପକାଇଥିବା ଏକ ସଂଗୀତ ମୋ' ଉପରେ ଲଦାହୋଇ ରହିଛି ।

"ହେ ଈଶ୍ୱର, ତୁ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଆ'; କାରଣ, ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ହରାଇ ବସିଥିବା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ହିଁ ହୋଇଯାଏ ।"

ସକଳ କୋଳାହଳ ତଥା ଚିତ୍କାର ପରେ ମୁଁ ରାତ୍ରିକୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲି ।

କାରଣ, ଏକ ବିଜେତାରୂପେ ମୁଁ ସହରଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲି ଏବଂ କେଡ଼େ ଚକ୍‌ଚକ୍ କରୁଥିବା ପତାକାସବୁ ହାତରେ ଧରି ହର୍ଷଧ୍ୱନି ଏବଂ ସଂଗୀତ ଦ୍ୱାରା ଜନଗଣ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ମୋ'ର ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ସ୍ୱାଗତ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ମୋ'ର ଏହି ବିଜୟକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜ୍ଞାପନ କରି ପାଦତଳର ରାସ୍ତାଉପରେ ପୁଷ୍ପରାଶି ବିଛୁ ହୋଇ

ପଡୁଥିଲା । ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ୍ରମେ ମୁଁ ସତେଅବା ଏକ ତିକ୍ତତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି; ମୋତେ ଲାଗୁଥିଲା, ମୁଁ ସତେଯେପରି କେବଳ ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଏକ ପଲଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିଲି ।

ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ଏହି ଜନସମଷ୍ଟି ମୋ' ଉପରେ ଯେତେ ଯାହା ପ୍ରଶଂସା ବର୍ଷଣ କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ତାହା ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକୁଟିଆ କରି ପକାଉଛି । ଏପରିକି, ଯେଉଁମାନେ ମୋ' ପାଖରେ ନିଜକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଉଥିବା ପରି ଲାଗୁଛି, ସେମାନେ ମୋ'ଠାରୁ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । କାରଣ, ଈଶ୍ୱର ହିଁ ସେତୁରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିନଥିଲେ ମଣିଷ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଦୂରତାଟିକୁ କଦାପି ଦୂର କରି ହୁଏନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ମୋ' ସହିତ ଏକତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗଦେଇ ମସ୍ତକ ନତ କରି ଆଣିଥାନ୍ତି, କେବଳ ସେହିମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ମୋ'ର ପ୍ରକୃତ ସାଥୀ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ସହଚାରୀ । ଗୋଟିଏ ଗହମକେଣ୍ଡାର ଦାନାରୂପେ ଗୋଟିଏ ମାଣରେ ମପା ହୋଇଥିବା ଅଟା ଆକାରରେ କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ରୁଟି ତିଆରି କରିବାରେ ମୋ' ସହିତ ରହିଥିବେ । ମାତ୍ର, ମୋ'ର ବିଜୟ ସମୟରେ ଏହି ଯେଉଁ ସମୂହଟି ମୋତେ ଆସି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛି, ସିଏ ମୋ' ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ହିଁ ତିଆରି କରି ଦେଉଛି । ଯେଉଁମାନେ କରତାଳି ବଜାଇ ମାତାଲ୍ ପରି ହେଉଛନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ସମ୍ମାନ କରି ପାରିବିନାହିଁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଏହିସବୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ସେମାନେ ନିବେଦନ କରୁଥିବା ଧୂପକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବି, କାରଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ତରାଜୁର ହିସାବ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ନିଜର ବିଚାର କରିବାକୁ ମୋଟେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ପାରିବିନାହିଁ । ବରଂ, ଏକ ସନ୍ତାପଦାୟକ ବୋଝ ପରି ତାହା ମୋ' ଉପରେ ଲଦି ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ମୋତେ କ୍ଳାନ୍ତ କରି ପକାଉଥିବ । ଏବଂ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସଦନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ନିମିତ୍ତ ମୋତେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ନିଜକୁ ନିଜଠାରୁ ନିରାଭରଣ କରି ପାରିବାକୁ ହେବ । ସେହି କାରଣରୁ, ଯେଉଁମାନେ ମୋ'ର ପ୍ରଶଂସା ଗାନ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ମୋ' ଅନ୍ତରଟିକୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ କରି ପକଉଥିଲେ, —ସେମାନେ ନିଜକୁ ଏପରି ଏକ ଶୁଖିଲା କୂଅରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇଥିଲେ, ଯାହାଉପରେ କି ତୃଷାର୍ତ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତୃଷା ମେଣ୍ଟାଇବେ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ଆନତ କରି ଆଣନ୍ତି ଓ କେବଳ ବ୍ୟର୍ଥମନୋରଥ ହୁଅନ୍ତି । କାରଣ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୋ'ର ଦେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଆଦୌ କିଛି ନଥିଲା ଏବଂ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହୋଇ ପଡ଼ି ଯାଉଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୋ'ର ମଧ୍ୟ ମୋଟେ କିଛି ପାଇବାକୁ ନଥିଲା ।

କାରଣ, ମୁଁ କେବଳ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଏ, ଯିଏକି ଏକ ଗବାକ୍ଷବତ୍ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ସିଏ ଆଦୌ ଏକ ଦର୍ପଣବତ୍

ଆଚରଣ କରେନାହିଁ, — ଯାହାକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ବିଜ୍ଞାର ହୋଇ ହାଇ ମାରିବାକୁ ଲାଗେ । ସେହି ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଭିଡ଼ଟି ମଧ୍ୟରୁ ମୁଁ କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମୋ' ସମ୍ମାନପ୍ରଦର୍ଶନର ଉପଯୁକ୍ତ ମନେ କରୁଥିଲି, ଯେଉଁମାନେ କି ମରିଗଲେଣି ଏବଂ ତେଣୁ ଆଉ କଦାପି କୌଣସି ଦାମ୍ଭିକତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ରହିନଥାନ୍ତି ।

ତେଣୁ, ସେହି ଭିଡ଼ଟାର କରତାଳିଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ କେବଳ ଶୂନ୍ୟ କୋଳାହଳ ଗୁଡ଼ାକୁ ଶୁଣୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ଏବଂ ସେଥିରୁ ମୋ'ର ଆଦୌ କିଛି ହେଲେ ଶିଖିବାକୁ ନଥିଲା । ଏବଂ ସେତିକିବେଳେ ମୁଁ ମୋ' ସ୍ୱପ୍ନଟିକୁ ଦେଖିଥିଲି ।

ଗୋଟାଏ ଭାରି ଆବଡ଼ାଖାବଡ଼ା ଖସଡ଼ା ରାସ୍ତା,— ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଢାଲୁ ହୋଇ ଚାଲିଯାଇଛି । ସେଠି ଏକାବେଳେକେ ବୃଷ୍ଟି ଓ ଝଡ଼ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଛି ଏବଂ ଏକ ଆର୍ଦ୍ର ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନତା ପାଣି ବୋହିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଚମଡ଼ାମୁଣା ଫାଟିଯାଇଥିବା ପରି ବହିଯିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଛି । ତଥାପି ମୁଁ ଅଟକି ନଯାଇ ଏକାନ୍ତ ଅବିଚଳିତ ଭାବରେ ଉପରକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚଢ଼ି ଚଢ଼ି ଯାଉଥାଏ । କାରଣ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁର ଉତ୍ସକାରଣଟି ବିଷୟରେ ପଚାରିବା ନିମନ୍ତେ ବାସନା ରଖିଥାଏ ଏବଂ, ମୋତେ ସିଏ ଯାହାକିଛି ସମ୍ପଦ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ସମୀଚୀନ ମନେ କରିଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ପାରିବାର ଉପାୟଟିକୁ ସିଏ ମୋତେ ବତାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ କହିବି ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରିଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ତୀଖ ପାହାଡ଼ଟିର ଶୀର୍ଷରେ ପହଞ୍ଚି ସେଠାରେ ମୁଁ କଳା ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ପଥରର ବୃହତ୍ ମୁଣ୍ଡାଟିଏ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ସେହି ମୁଣ୍ଡାଟି ହେଉଛି ଈଶ୍ୱର । ବସ୍ତୁତଃ, ତାଙ୍କୁ ଭେଟିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କଳ୍ପନା କରି ପକାଇ ନଥିଲି କି ? — ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ନିଜକୁ ପଚାରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼, ଏବଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷୟରହିତ । କାରଣ ମୁଁ କେବଳ ଏକ ନିର୍ଜନତା ଭିତରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ରହିବିନାହିଁ ବୋଲି ତଥାପି ଆଶା କରୁଥିଲି ।

ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି, ''ହେ ଭଗବାନ, ମୋତେ ତୁ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କର । କାରଣ, ମୋ'ର ବନ୍ଧୁମାନେ, ସାଥିମାନେ ଏବଂ ମୋ'ର ପ୍ରଜାମାନେ ଏବେ ମୋତେ କେବଳ ଚବରଚବର ହେଉଥିବା ଗୁଡ଼ିଏ କଣ୍ଢେଇ ପରି ବୋଧ ହେଲେଣି ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ନିଜ ହାତମୁଠାରେ ଧରିରଖି ପାରିଛି ଏବଂ ମୋ' ଖିଆଲ ଅନୁସାରେ ନଚାଇ ସଚଳ କରିପାରୁଛି । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିବାଟା ହିଁ ମୋତେ ଦୁଃଖୀ କରି ପକାଇନାହିଁ କି ? କାରଣ, ମୋ'ର ପ୍ରଜ୍ଞା ତଥା ଅସଲ ବିବେକଟି

ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରୁ ବୋଲି ମୁଁ ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ମୋ'ର ମନ ଦୁଃଖ ଯେ, ସେମାନେ ନିଜକୁ ମୋ' ଦର୍ପଣଟି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଫଳନ ହୋଇ ହିଁ ରହିବେ ବୋଲି ନିଜକୁ ଅଳ୍ପ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର କରି ଆଣିଛନ୍ତି, — ଫଳରେ ଜଣେ କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଅଧିକ ନିଃସଙ୍ଗ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ମୁଁ ହସିଲେ ସେମାନେ ବି ହସୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଦାସୀନ ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଫମ୍ପା ମଣିଷରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲେଣି,—କେବଳ ମୋ' ତୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ଜୀବନର ପ୍ରତୀତି ଆଣି ଦେଇପାରୁଛି । ସତେଅବା ଝଲକାଏ ପବନ ଆସି କୌଣସି ଗଛର ଡାଳଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ସ୍ଫୀତି ଆଣି ଦେଇଯାଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ମୁଁ ଆଉ ମୋତେ ମୋ'ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଆଉ କୌଣସି କିଛିଲାଗି ନିଜକୁ ଅର୍ପଣ କରି ପାରୁନାହିଁ, କାରଣ ସେହି ଯାବତୀୟ ଭରପୂର ଭିଡ଼ ଭିତରେ ମୁଁ କେବଳ ନିଜର କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଛି; ଏକ ମନ୍ଦିରର ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପ୍ରତିଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକ ପରି ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପୁଣି ମୋ'ରି ଉପରେ ହିଁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏପରି ଏକ ପ୍ରୀତିରୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କ'ଣ ପାଇବି ବୋଲି ଆଶା କରି ପାରିବି,— ସେହି ପ୍ରୀତି ତ କେବଳ ମୋ' ନିଜର ହିଁ ଏକ ଗୁଣନଫଳ ହୋଇ ରହିଛି ?'' ମାତ୍ର, ମୁଁ ସିନା ଏତେ କଥା କହିଲି, ମାତ୍ର ସେହି ଅନ୍ଧାରିଆ ମେଘ ଭିତରେ ଆଖି ଜୁଳୁ ଜୁଳୁ କରି ଗ୍ରାନାଇଟ୍ ପଥରର ସେହି ପ୍ରକାଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡାଟା ପୂର୍ବଭଳି ହିଁ ଅଭେଦ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

କଳା କାଉଟିଏ ଆସି ପାଖରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଡାଳରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ସେହି ପଥରମୁଣ୍ଡାକୁ ଆହୁରି କହିଲି, ''ହେ ପରମେଶ୍ୱର, ତୋ'ର ମହିମାମୟତା ସହିତ ଏହି ନୀରବତା-ଅବଲମ୍ବନ ଯେ ଅବଶ୍ୟ ଶୋଭା ପାଉଛି, ମୁଁ ତାହା ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ବୁଝୁଛି । ତଥାପି, ତୋ' ପାଖରୁ ଗୋଟିଏ ଇସାରା ପାଇବି ବୋଲି ଆଶା କରିଛି । ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାଟିକୁ ସମାପ୍ତ କରିବାପରେ ତୁ ଏପରି ବରାଦ କରିଦେଇ ଥିବୁ ଯେ ଡାଳରେ ବସିଥିବା କାଉଟି ଉଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଥିବ । ଏହି ସଙ୍କେତଟିକୁ ମୁଁ ମୋ' ଭିନ୍ନ ଆଉଜଣକର ସମ୍ମତି ସଦୃଶ ଗ୍ରହଣ କରିନେବି ଓ ତା'ପରେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଆଦୌ ଏକୁଟିଆ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ମାଗୁନାହିଁ, —ମୋତେ ତୁ ଖାଲି ଗୋଟିଏ ସଙ୍କେତ ହିଁ ଦେବୁ, — ବୁଝିବା ଲାଗି ହୁଏତ କେଉଁଠି କିଛି ରହିଛି ବୋଲି ମୋତେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଇଯିବୁ ।''

ମୁଁ କୁଆଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଥାଏ । କୁଆ ସେହିପରି ଡାଳ ଉପରେ ବସି ରହିଥିଲା । ତା'ପରେ ମୁଁ ଆନତ ହୋଇ ଆସିଲି ଏବଂ ଝାପ୍‌ସା ହୋଇ ରହିଥିବା ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ଅନାଇ ରହିଲି ।

ପୁନର୍ବାର କହିଲି, ''ହେ ଈଶ୍ୱର । ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ । ଏକଥା ତୋତେ ଆଦୌ ଶୋଭା ପାଇବନାହିଁ । ତୋର ସେହି ମହନୀୟତା କିପରି ମୋ ଆଦେଶ ମୁତାବକ ଆଚରଣ କରିବ ! ସେହି କାଉଟି ସତକୁ ସତ ଉଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ମୁଁ ଅଧିକ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । କାରଣ, କେବଳ ଜଣେ ସମକକ୍ଷଠାରୁ ହିଁ ମୋ'ର ଏଭଳି ଏକ ଇଙ୍ଗିତ ପାଇବାର ଅଧିକାର ରହିଛି, — ଏବଂ ତେଣୁ, ନିଜଠାରୁ ବି ପାଇବାର ତଥାପି ଏକ ଅଧିକାର ରହିଛି । କାରଣ, ମୋ'ର ଏହି ଇଚ୍ଛାଟି କେବଳ ମୋ' ବାସନାକୁ ହିଁ ତ ପ୍ରତିଫଳିତ କରୁଛି ! ତେଣୁ, ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ମୋ'ର ଏକାକିତ୍ୱର ଅବସ୍ଥାଟି ମଧ୍ୟକୁ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେଲାପରି ହିଁ ଅନୁଭବ କରିଥାଆନ୍ତି ।''

ସେହି କାରଣରୁ ମୁଁ ପରାଭବ ମାନି ଫେରି ଆସିଥିଲି ।

ମାତ୍ର ସେଇଠୁ ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର କଥା ଘଟିଥିଲା; ମୋ' ନୈରାଶ୍ୟରୁ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଏକ ଶାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଜନ୍ମଲାଭ କଲା । ମୁଁ ଗଡ଼ାଣି ରାସ୍ତାରେ କେତେ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଖସି ଚାଲିଥାଏ, — କଣ୍ଟାଗଛର ଆଘାତରେ ଦେହ ଚିରି ହୋଇ ଯାଉଥାଏ,— ଝଡ଼ଟା ମଧ୍ୟ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରି ଦେଉଥାଏ; —ତଥାପି ଏକ କୋମଳ ପ୍ରଶାନ୍ତି ମୋ'ର ସମୁଦାୟ ସତ୍ତାକୁ ପ୍ଳାବିତ କରିଦେଲା । ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କିଛି ଶିକ୍ଷା କରିନଥିଲି ସତ, ମାତ୍ର ଅନୁଶୋଚନା ଓ ମୋହଭଙ୍ଗ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ କଦାପି କିଛି ହେଲେ ଶିକ୍ଷା କରି ପାରିନଥାନ୍ତି । ହଁ, ଏକାନ୍ତ ସତ୍ୟ ଯେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଯାଏ ମୋ'ର କୌଣସି ପହୁଞ୍ଚ ନଥିଲା; ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଈଶ୍ୱରର ଯେତେବେଳେ ସେଯାଏ କୌଣସି ପହୁଞ୍ଚ ନଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଆଦୌ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ । ଏବଂ, ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି ଯେ, ଏକ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରାର୍ଥନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି କୃପାପ୍ରଦର୍ଶନର ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ନଥାଏ ଏବଂ ତାହାକୁ ହିଁ ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନାର ସମଗ୍ର ମହନୀୟତା ବୋଲି କୁହାଯିବ । ପ୍ରାର୍ଥନାନାମକ ଏହି ସମ୍ପର୍କସ୍ଥାପନରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅଶିଷ୍ଟ ବଣିକର ଅସୁନ୍ଦର ପ୍ରବେଶ ଘଟିନଥାଏ । ମୁଁ ବୁଝିଲି ଯେ, ପ୍ରାର୍ଥନାର ଦୀକ୍ଷା ହେଉଛି ବସ୍ତୁତଃ ନୀରବ ହୋଇ ଯିବାଲାଗି ଗୋଟିଏ ଦୀକ୍ଷା । ଏବଂ, ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରତିଦାନ ପାଇବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଆଶା ପୋଷଣ କରାଯାଇ ନଥାଏ, କେବଳ ସେହିଠାରୁ ହିଁ ଭଲ ପାଇବାର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଅବକାଶ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ, ଭଲ ପାଇବାକୁ ଯଥାର୍ଥତଃ ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅନୁଶୀଳନ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ଏବଂ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ନୀରବ ହୋଇଯିବାର ଏକ ଅନୁଶୀଳନ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।

ମୁଁ ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ଫେରି ଆସିଲି ଏବଂ ବସ୍ତୁତଃ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ଭିତରେ ଜଡ଼ାଇ ରଖିଥିଲି । ଏବଂ,

ସେମାନଙ୍କର ଦାନକୁ ଏପରିକି ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଆହ୍ୱାନ କରି ଆଣିଥିଲି । ମୃତ୍ୟୁକୁ ହିଁ ତ ଯାବତୀୟ ଦାନ ମଧ୍ୟରେ ମହତ୍ତମ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋ' ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥିବା ଓଠଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୋହନ ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଗଲେ । କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଯୂଥପାଳ ହୋଇ ରହିଲି । ସେମାନଙ୍କ ସ୍ତୋତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ପବିତ୍ର ମନ୍ଦିର ହୋଇ ରହିଲି, ସେମାନଙ୍କ ନିୟତିଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରହରୀ ହୋଇ ରହିଲି ତଥା ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ଚଳମାନ ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଜୀବନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିଲି । ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଯେ ମୋତେ ଆଦୌ କିଛି ମିଳିବ ନାହିଁ, ମୋତେ ସେକଥାଟି ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଜଣାଥିଲା; ମାତ୍ର ମୋ'ରି ଭିତରେ ହିଁ ସେମାନେ କ୍ରମ**ସମ୍ଭୂତ** ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସ୍ତୋତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବିଗଳିତ ହୋଇ ମୋ' ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ, ସେମାନେ ଏବଂ ମୁଁ ଉଭୟେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଗଲୁ, ଉଭୟେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ଲୀନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ ।

- ୫୭ -

ମୁଁ ଆଦୌ ଶିଥିଳ ନୁହେଁ, ଅନୁତ୍ସୁକ କିମ୍ବା ଅନିୟମିତ ବି ନୁହେଁ, ତେଣୁ ମୁଁ ସାଲିଶ୍ କରିବାକୁ କଦାପି ରାଜୀ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ ଅଥବା ଅସହିଷ୍ଣୁ ଭାବରେ କିଛି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ବି କରି ପାରେନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ମୁଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତା'ର ଯାବତୀୟ ଭୁଲ୍ ସତ୍ତ୍ୱେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିଥାଏ । ତଥାପି ବେଳେ ବେଳେ ଖୁବ୍ କଠୋର ମଧ ହୋଇଥାଏ । ଆମ ଉପରେ ଯାହାକିଛି ଅବାଞ୍ଛିତ ଘଟୁଛି, ସେଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତୀକ ହିସାବରେ ମୁଁ କଦାପି ମୋର ବିରୋଧୀ ସହିତ ମନ୍ଦ ଆଚରଣ କରିବାକୁ ବାହାରି ଯାଏନାହିଁ,— ତାକୁ ମୋ'ଉପରେ ପଡୁଥିବା ସବୁକିଛି ଅମଙ୍ଗଳର କାରଣ ବୋଲି ଭାବି ବଜାର ମଝିକୁ ଆଣି ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ କରିଦେବାକୁ ମଧ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ । ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା, ମୁଁ ତାକୁ ସେହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ତଥାପି, ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ତା'ରି ଗୁଳାରେ ପଡ଼ି ବି ଯାଏନାହିଁ । କାରଣ, ଶୁଦ୍ଧ ଜଳ ଏବଂ ଶୁଦ୍ଧ ସୁରା ଉଭୟେ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ମଧ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଏକାଠି ମିଶାଇ ଯେଉଁ ପାନୀୟଟି ତିଆରି ହେବ, କେବଳ ନପୁଂସକମାନେ ହିଁ ତାହାକୁ ପିଇବାକୁ ରାଜୀ ହେବେ ।

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଠିକ୍,— ପୃଥିବୀରେ ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ ନଥିବେ । ହଁ, ଯେଉଁମାନେ ବୃଥା ବିତଣ୍ଡା କରନ୍ତି, ଯୁକ୍ତି ଭିତରୁ ଯୁକ୍ତି ବାହାର କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆଦୌ

କୌଣସି ସାର ନଥିବା ଏକ ଦୁର୍ବୋଧ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର କରି ସେମାନେ ଭୁଲ୍ ବା ଠିକ୍ କିଛି ନୁହଁନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେଉଥାନ୍ତି, ଅବଶ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ କଥା ଅଲଗା ହୋଇପାରେ । ସେହିମାନଙ୍କ କଥା ସର୍ବଦା କେତୋଟି ନିର୍ବୋଧ କଥା ହୋଇ ହିଁ ରହିଥାଏ । ତଥାପି, ଯାହା ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଅତିବେଶୀ ବାହାଦୁରୀ ବାହାର କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ହୁଏତ ଶୁଣିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ରକ୍ତକୁ ବହୁଦିନ ଯାଏଁ ଚଞ୍ଚଳ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଏଭଳି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପୂରା ଗଛଟିରୁ କାଟି ଫିଙ୍ଗି ଦିଏ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇଯାଏ ।

ଶରୀରରୂପୀ ପାତ୍ରଟିକୁ ଭାଙ୍ଗି ନଷ୍ଟ କରିଦେଲେ ତା' ଭିତରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପଦଟିକୁ ରକ୍ଷାକରି ହେବ ବୋଲି ଜାଣିଲେ ଯିଏ ସେଥିପାଇଁ ସମ୍ମତ ହୋଇଯାଏ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ଉଚିତ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷରେ ଦୁର୍ବଳମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିବା ଏବଂ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସବଳମାନଙ୍କୁ ଆହୁରି ମଜବୁତ୍ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, — ସେହି ସଂକଟଟି ହିଁ ବସ୍ତୁତଃ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଥାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ମଧ ଘଟିପାରେ ଯେ, ସବଳମାନଙ୍କୁ ମଜବୁତ୍ କରୁଥିବା ତୁମର ଜଣେ ଶତ୍ରୁ ଦୁର୍ବଳମାନଙ୍କର ସହାୟତା କରୁଥାଏ । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ବୋଲି କିଛି ନଥାଏ, — ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ହିଁ ଏକାଠି ହାତ ମିଳାଇବାକୁ ପଡ଼େ; ଘାଆଟାକୁ ଘାଆଟା ସକାଶେ ହିଁ ଘଣ୍ଟ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଥିବା ମନ୍ଦ ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟିକାରୀଙ୍କର ଉତ୍ପୀଡ଼ନରୁ ତୁମକୁ ନିଜର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ଅପର ଜଣଟିକୁ ମଧ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କ୍ରୀତଦାସ କରି ନେଇ ଯାଉଥିବା ବେପାରୀର ନୃଶଂସତାରୁ ନିଜର ରାଜ୍ୟଟିକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେହି ବେପାରୀମାନେ ହିଁ ଆପଣା ବଳପ୍ରୟୋଗର ଛାଟ ମାରି ମଣିଷର ସମ୍ମତି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବାଟ ଓଗାଳି ରହିଥାନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଜୀବନର ପଥଟି ତୁମ ଉପରେ ଏହି ସଂକଟଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଜୋର୍ କରି ଲଦି ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ତୁମକୁ ଅବଧାରଣ ନିମନ୍ତେ ବାଧ ବି କରେ । କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ତାହା ଏକ ଉର୍ବର ଭୂମି ଉପରେ ଏକାକୀ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିବା ବୃକ୍ଷଟିଏ ପରି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରୁଥାଏ, — ଯଦି ଏକ ଭାରସାମ୍ୟ ରଖିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହାକୁ କୌଣସି ଶତ୍ରୁର ସାମ୍ନା କରିବାକୁ ନପଡ଼େ, ତେବେ ତାହା କେବଳ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମିଥ୍ୟାର ଏକ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଉପାଦାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଓ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ହିଁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିପକାଏ ।

ଏହିପରି ଘଟେ, କାରଣ ତୁମ ଜ୍ଞାନବୃତ୍ତର କ୍ଷେତ୍ରଟି ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସୀମିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଯେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ତଥା ଏକାବେଳେକେ ପରସ୍ପରର ଖଣ୍ଡନ କରୁଥିବା

ଦୁଇଟି ସତ୍ୟକୁ ବିଚାରର ଭୂମି ଉପରେ ଆଣି ଠିଆ କରାଇବା ଏବଂ ଦୁଇଟିଯାକକୁ ଏକାବେଳେକେ ବଞ୍ଚିବା ତୁମଲାଗି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼େ । (ଅବଶ୍ୟ ଏକ ନୂତନ ଭାଷାର ଆଲୋକନ ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ସଂବଳିତ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଅନ୍ୟ ଏକ କଥା ହେବ ।) ତୁମେ ବାଟରେ ଯାଉ ଯାଉ ଜଣେ ଡକାଏତ ଆସି ଯଦି ତୁମଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବ, ତେବେ ତୁମେ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଡକାଏତ ସହିତ ଲଢ଼ିବାର କୌଶଳ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ସହିତ ତା' ମାଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ କଦାପି ସହି ନେଇ ପାରିବନାହିଁ; କିମ୍ବା, ସମୁଦ୍ର ବକ୍ଷରେ ଜାହାଜ ଚଳାଇ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ ଏକାବେଳେକେ ଜାହାଜଟି କାଳେ ବୁଡ଼ିଯିବ ବୋଲି ଭୟ କରି ତେଣେ ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍‌ବେଳନଟିକୁ ଉପଭୋଗ କରି ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ, ଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ବାନ୍ତି କରିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ଓ ବାନ୍ତି କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ଭୀତ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭୁଲିଯିବ ।

- ୪୮ -

ବହୁ ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ସୁସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଥରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋ' ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲା ଓ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଏକ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା:

''ମନୁଷ୍ୟର ଅସଲ ସୁଖ....'' — ସିଏ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ବାପା ତା' ଭାଷଣକୁ ଅଧାରୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ।

''ସେହି ଶବ୍ଦଟିକୁ ମୋ' ଆଗରେ ଆଦୌ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନାହିଁ । କେବଳ ତାଜା ମାଂସ ଲାଗିଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ମୋତେ ଶୁଣିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ, ମାତ୍ର ଜୀବନ ନଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଥାଏ ।''

ଲୋକଟି ଜବାବ ଦେଲା, ''ତଥାପି, ଆମ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଯଦି ଆପଣ ଲୋକମାନଙ୍କର ସୁଖ ବିଷୟରେ କିଛି ଚିନ୍ତା ନକରିବେ,........''

ବାପା କହିଲେ, ''ପବନର ଗତିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଅଟକାଇ ରଖିବାକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଚିନ୍ତା କରେନାହିଁ; ତାକୁ ଅଟକାଇ ଭଣ୍ଡାରଘରେ ନେଇ ପୂରାଇ ଦେବାକୁ କେବେହେଲେ ବିଚାରେ ନାହିଁ । କାରଣ, ପବନର ବେଗଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ତାହାକୁ ଆଉ ପବନ ବୋଲି ବି କହି ହେବନାହିଁ ।''

ଲୋକଟି କହିଲା,''ମୁଁ ନିଜ ବିଷୟରେ ତଥାପି ଏପରି କହିବି ଯେ, ଯଦି ମୁଁ କୌଣସି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ଲୋକମାନେ ସେଠାରେ ସୁଖରେ ରହନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଇଚ୍ଛା କରିବି ।''

ମୋ' ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ,''ହଁ, ହଁ, ମୁଁ ତୁମକୁ **ବର୍ତ୍ତମାନ** ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝିପାରିଲି । ସେହି **ଶବ୍ଦଟି** ଆଦୌ ଫମ୍ପା ବୋଲି ଶୁଭୁନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖୀ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଛି । ଅସୁଖୀ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଛି । ଠିକ୍ ଯେମିତି ମୋଟା ଏବଂ ପତଳା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଛି, ସୁସ୍ଥ ଓ ନିର୍ବଳମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଛି, ଜୀବନ୍ତ ଓ ମୃତମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଛି । ଲୋକମାନେ ସୁଖୀ ହିଁ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି; ଠିକ୍ ଯେପରି ସେମାନେ ମରି ନଯାଇ ବଞ୍ଚି ରହନ୍ତୁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ପୁରୁଷ ପରେ ପୁରୁଷ ଯେପରି ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବେ, ସେହି କଥାଟିର ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି ।''

ସେହି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଆନନ୍ଦରେ କହିଉଠିଲା,''ତେବେ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ତ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ମତ !''

କିଞ୍ଚିତ୍ ଚିନ୍ତା କରି ମୋ' ବାପା ପୁଣି କହିଲେ,''ନାଇଁ, ନାଇଁ ! କାରଣ ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ସୁଖ ବିଷୟରେ କହୁଛ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ହୁଏତ ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥା, — ସୁଖୀ ହୋଇ ରହିବାର ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ କହୁଛ,— ଉତ୍ତମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ରହିବାର ଅବସ୍ଥା ପରି ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥା, — ଏବଂ, ଯାହାକୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଚୟର କେବଳ ଉଦ୍‌ବାହିତ ହୋଇ ଆସିବା ବୋଲି କୁହାଯିବ । ତାହାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାକୁ ମୋ'ର ଆଦୌ କୌଣସି ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥବା, ତୁମେ କୌଣସି ବାସ୍ତବ ସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ କହୁଛ, ଯାହାକୁ କି ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ଆସ୍ପୃହା ରଖି ପାରିବି । ମାତ୍ର, କେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ସୁଖ ମିଳିପାରିବ କହିଲ ?''

''ଜଣେ ଶାନ୍ତି ସମୟରେ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ଆଉଜଣେ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ । ନିଜ ହୃଦୟର ଉତ୍ତୋଳନ ନିମନ୍ତେ ଜଣେ ନିକାଞ୍ଚନରେ ରହିବାକୁ ମନ କରୁଛି ଏବଂ ଆଉଜଣେ ପର୍ବ ଉତ୍ସବମାନଙ୍କର ଭିଡ଼ ଓ କୋଳାହଳକୁ କାମନା କରୁଛି । ଜଣେ ପ୍ରକୃତିର ବିଧାନଗୁଡ଼ିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବାରୁ ସୁଖ ପାଉଛି (ସେଗୁଡ଼ିକ ମନୁଷ୍ୟର ବହୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି) ଏବଂ ଆଉଜଣେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଅନୁଭୂତିରେ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଛି (ଯେଉଁ ଉପଲବ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ସକଳ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଏକାନ୍ତ ନିରର୍ଥକ ହୋଇଯାଏ) ।

''ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସୁଖ କ'ଣ ବୋଲି ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମୁଁ ହୁଏତ କହିପାରନ୍ତି ଯେ, ନାବିକ ଜଳଯାତ୍ରା କରି ସୁଖଲାଭ କରୁଛି, କମାର ତା' ଶାଳା ଭିତରେ ଲୁହାରୁ ନାନାଦି ଜିନିଷ ଗଢ଼ିଦେଇ ସୁଖ ପାଉଛି । ଜଣେ ଧନୀ ଅଧିକ ଧନ ପାଇବାରୁ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛି; — ମାତ୍ର, ମୋ'ର ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରୁ ତୁମେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଜାଣି ପାରିବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଜଣେ ଧନୀ ଲୋକ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରାରୁ ମଧ୍ୟ ସୁଖଲାଭ କରିପାରେ, କମାର ଧନ ଉପାର୍ଜନରୁ ସୁଖ ପାଇପାରେ ଏବଂ ଜଣେ ନାବିକ ଆଦୌ କିଛି ନକରିବାରୁ ମଧ୍ୟ ସୁଖ ପାଇପାରେ । ତେଣୁ, ଏହିସବୁ ଅମୂର୍ତ୍ତ କଳ୍ପନାମାନ ତୁମେ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ବେଶ୍ ଏଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲି ବି ଯାଇପାରିବେ ।''

''କାରଣ, ସେହି ଶବ୍ଦଟିକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ, ସୁଖ କହିଲେ ତୁମକୁ ଏକ ଚରମ ସାଧ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତୁମକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଏକ ପୁରସ୍କାରରୂପେ ହିଁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ; କାରଣ ତା' ନହେଲେ ତାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ରହିବନାହିଁ । ସେହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ହୁଏତ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ଜାଣିଥିବି । ମାତ୍ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଏକ ଚରମ ସାଧ ବୋଲି ଆଦୌ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁନଥିବି । 'ମୁଁ ଏହି ପଥରଟା ଭିତରୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ବାହାର କରି ଆଣିବି' — ଜଣେ ନୈପୁଣ୍ୟ ରହିଥିବା କାରିଗର କେବେ ଏଭଳି କହିବାର ତୁମେ ଶୁଣିଛ କି ? ଏବଂ, ଏହିସବୁ କାବ୍ୟିକ ଦାମ୍ଭିକତା ଭିତରେ ଯେଉଁମାନେ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ନିଜକୁ ଦେଖାଇ ହେଉଥିବା ଜଣେ ଜଣେ ରଦି କାରିଗର ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ସ୍ଥପତି ତୁମକୁ କହିବ, 'ମୋ'ର ବକ୍ଷ ଭିତରେ ଯେଉଁ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି, ମୁଁ ତାହାରି ସଦୃଶ କିଛି ସାକାର କରି ଆଣିବାକୁ ହିଁ ପ୍ରୟାସ କରୁଛି । ଏବଂ ପ୍ରସ୍ତରଟି ଉପରେ ହାତୁଡ଼ି ନଲଗାଇ ମୁଁ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଆଦୌ ଫୁଟାଇ ଆଣି ପାରିବିନାହିଁ ।' ଏବଂ, ଏହିପରି ସୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିଥିବା ମୁହଁଟି ଜଣେ ବୃଦ୍ଧର ମୁହଁ ପରି ଭାରି ଦିଶୁଥାଉ ପଛକେ, ଏପରିକି ତା' ଆକାରରେ କିଛି ଅଭାବ ରହି ଯାଇଥାଉ ପଛକେ, ଅଥବା ତାହା ଜଣେ ତରୁଣୀ ବାଳିକାର ନିଦ୍ରାକାଳୀନ ଲାବଣ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥାଉ ପଛକେ,— ଯଦି ତାହା ଜଣେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ କାରିଗରର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ସେଇଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି କହିବ । କାରଣ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ଆମେ ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଥିବା ଏକ ସାଧ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ, କେବଳ ଏକ ପ୍ରାପ୍ତ ପୁରସ୍କାର ବୋଲି କୁହାଯିବ ।''

''ପୁନଶ୍ଚ, ଜଣେ ଧନୀ ଲୋକପାଇଁ ସୁଖ କହିଲେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଧନ ଗଦା କରି ରଖିବାକୁ ବୁଝାଏ ବୋଲି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କହିଲି, ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ ମିଛ ହିଁ କହୁଥିଲି । କାରଣ, କୌଣସି ଏକ ବିଜୟ ଆମକୁ ଆଣି ଦେଉଥିବା ବିଜୟଲାଭ ଜନିତ

ଝଲସତାର କଥା ଭାବୁଥିଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆମେ ବୁଝିବା ଯେ ଏହି ବିଜୟଦ୍ୱାରା ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ସିଏ କରିଥିବା ଯାବତୀୟ ଶ୍ରମ ତଥା ଉଦ୍ୟମର ପୁରସ୍କାରଟି ନିଶ୍ଚୟ ମିଳଗଲା । ଏବଂ, ଆହୁରି ଆଗକୁ ରହିଥିବା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମ ଦିନଗୁଡ଼ିକର କଥା ଭାବି ଯଦି ସିଏ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, ଦୀର୍ଘ ପଥଟିଏ ଆରୋହଣ କରି ପର୍ବତଶିଖର ଉପରୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ତୁମକୁ ମୋହିତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବା ଦୃଶ୍ୟବିସ୍ତାରଟିକୁ ଦେଖୁଥିବା ତୁମର ଆନନ୍ଦଟି ସହିତ ହିଁ ତାହାର ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବ ।''

''ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଗୋଟିଏ ଚୋର ରାତ୍ରି ଉଜାଗର ରହି ଏତେ ଏତେ ବୁଲିବାରୁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରେ ବୋଲି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତୁମକୁ କହେ, ତା'ର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସିଏ ପୁରସ୍କୃତ ହୁଏ ବୋଲି ହିଁ ସେହି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଥାଏ । ହଁ, ପାଇବା ପାଇଁ ଆଶା ରଖିଥିବା ସୁନାରୂପା ଉପରେ ତା'ର ଅବଶ୍ୟ ଲୋଭ ରହିଥାଏ, ମାତ୍ର ସେହି ସୁନାରୂପା ତା'ହାତକୁ ଆସିଲେ ସିଏ ନିମିଷମାତ୍ରକେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗୋଟାଏ କଅଣକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ହିଁ ସିଏ ସେପରି ଲୋଭାସକ୍ତ ହୁଏ । କାରଣ, ଗୁଡ଼ାଏ ସୁନାରୂପାକୁ କୁଣ୍ଢଭିତରେ ଯାବୁଡ଼ି ଧରି ସିଏ ରାତ୍ରିର ସେହି ଘନ ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠି ଯାଇଥିବା ପରି ଓ ଅଦୃଶ୍ୟପୂର୍ବ କେତେ କେତେ ଡେଣାଦ୍ୱାରା କୁଆଡ଼େ ମନ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ପରି ଆପଣାର ଏକ ଚିତ୍ର ଦେଖି ପାରୁଥାଏ,— ଏହି ପୃଥିବୀର ଅସୁରକ୍ଷିତ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ସେତିକି ମଧ୍ୟ ତାକୁ କେତେ ଦମ୍ଭ ଆଣି ଦେଇ ଯାଉଥାଏ ।

''ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟତା ମଧ୍ୟରେ ସୁଖୀ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥିବା ମୋ'ର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖିବାରେ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟ ଦେଇଛି । ଏବଂ ସବୁବେଳେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟକୁ ଯେପରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଆଗମନ ଘଟିଥାଏ, ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ସୁଖର ଆଗମନ ଘଟିଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ସୁଖର ଆଶାରେ ଧାଇଁବାକୁ ମନ କରିନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ସେତିକିବେଳେ ସୁଖୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏକଥାଟି ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଛି ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଏକ ସଂକେତରୂପେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକର ଗୁଣଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ହିଁ ସେମାନେ ସୁଖର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ''ମୁଁ ଅତୀବ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଛି'' ବୋଲି ତୁମକୁ ଯେଉଁ ନାରୀ ଆସି କହିପାରୁଛି, ତୁମେ ତାହାରି ନିମନ୍ତେ ହିଁ ନିଜର ଗୃହକୁ ସବୁଦିନ ଲାଗି ମୁକ୍ତ କରିଦେବ, କାରଣ ସେହି ନାରୀଟିର ମୁଖ ଉପରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଦିଶୁଥିବା ସୁଖଟି ତା'ର ଗୁଣବତ୍ତାର ହିଁ ପରିଚୟ ଆଣି ଦେଉଛି, କାରଣ ସୁଖଲାଭ କରିଥିବା ଏକ ହୃଦୟରୂପୀ ଉପରୁ ହିଁ ସେହି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇ ଆସୁଛି ।

"ତେଣୁ, ନିଜ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସୁଖ ଆଣି ଯୋଗାଇଦେବି ବୋଲି ତୁମେ ମୋତେ ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ହିସାବରେ କଦାପି କହିବନାହିଁ । ମୁଁ ଜଣେ ସ୍ଥପତି ବୋଲି ତୁମେ ମୋତେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ରାସ୍ତାରୁ ରାସ୍ତା ହୋଇ ବୁଲିବା ଲାଗି କହିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଯିବି ସେକଥା ଜାଣି ନଥିବାରୁ ମୁଁ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଖାଲି ବସି ହିଁ ରହିଥିବି । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ **ସମ୍ଭୃତ** ହୁଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ସୁଖ ମଧ ସମ୍ଭୃତ ହୁଏ । ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତୁମେ ମୋତେ ଆତ୍ମାଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣ କରିବାପାଇଁ ହିଁ କହିବ,— ସେହି ଆତ୍ମାରେ ହିଁ ଏହି ଅଗ୍ନିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଜ୍ବଳିତ ହୋଇ ଉଠିପାରିବ ।

- ୫୯ -

ମୋ' ଉପରେ ଏକ ବୃହତ୍ କ୍ଲାନ୍ତିର ଅବତରଣ ଘଟିଥିଲା । ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବର୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥିଲି, ଏପରି କହିବା ହୁଏତ ଅଧିକ ସରଳ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ମୋ' ସନ୍ଧାନପ୍ରସ୍ତରଟି ପ୍ରକୃତରେ ମୋ'ପାଖରେ ନଥିଲାପରି ହିଁ ଲାଗୁଥିଲା । ନିଜ ଭିତରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି କିଛିର ବି ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଶୁଣି ପାରୁନଥିଲି । ଏବଂ, ଆତ୍ମାର ସେହି ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସ୍ୱରଟି ତଥାପି କଥା କହେ, ସେଇଟି ମଧ ଚୁପ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଉଚ୍ଚତମ ମିନାରଟିର ଶିଖର ଉପରକୁ ଆରୋହଣ କରି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି, "ସେହି ତାରାମାନେ ତେବେ କାହିଁକି ରହିଛନ୍ତି ?" ଏବଂ, ମୋ' ରାଜ୍ୟ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି ମୁଁ "ଏହି ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ କାହିଁକି ରହିଛନ୍ତି ?" ବୋଲି ବିସ୍ମିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲି । ଏବଂ, ତା'ପରେ, ନିଦ୍ରାରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସହରଟିରୁ ଭାସି ଆସୁଥିବା ଏକ ଶୋକାକୁଳତାର ଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇ "ଏହି ଶୋକାକୁଳତା ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ?" ବୋଲି ନିଜକୁ ପଚାରିବାକୁ ଲାଗିଲି ।

କୌଣସି ଅଲଗା ଭାଷା କହୁଥିବା ଏକ ଶବ୍ଦମୁଖର ଲୋକଭିଡ଼ ଭିତରେ ଆସି ପଶି ଯାଇଥିବା ଜଣେ ବହିରାଗତ ଆଗନ୍ତୁକ ପରି ମୁଁ ସତେଅବା ମୋଟେ ବାଟ ଖୋଜି ପାଉନଥିଲି; ସତେଅବା ସମସ୍ତେ ମୋତେ ଏକା ଛାଡ଼ିଦେଇ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଥିବା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ନିଜକୁ ସତେ ଯେପରି ଆଦୌ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ବାସ କରୁନଥିବା କୋଠରୀଟିଏ ଭଳି ମନେ ହେଉଥାଏ । କାରଣ, ଏକଥା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସତ୍ୟ ଯେ ମୁଁ ମୋ'ର ସନ୍ଧାନ-ପ୍ରସ୍ତରଟିକୁ ହଜାଇ ଦେଇଥିଲି ଏବଂ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଆଦୌ କିଛିର ହିଁ ଆଉ କୌଣସି ଉପଯୋଗିତା ରହିଛି ବୋଲି ବୋଧ ହେଉନଥିଲା । ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ, ମୁଁ ତ ତଥାପି ଆଗର ସେହି ଏକା ମନୁଷ୍ୟଟି ହୋଇ ରହିଛି,— ସେହି ଏକା ସ୍ଥାନ,

ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଏକା, — ଏବଂ ସେହି ଏକା ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ହିଁ ଦେଖୁଛି ! ଅବଶ୍ୟ ଏତିକି ଯାହା ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ବହୁ ବସ୍ତୁର ଏକ ମୂଲ୍ୟହୀନ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ଯାଇଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ, ଏକ ଉଦାତ୍ତତମ ମନ୍ଦିରକୁ ମଧ୍ୟ, ଯଦି ତାହାକୁ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଜଣେ କେହିହେଲେ ନଥାନ୍ତି, ତାହାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେବାକୁ ଏବଂ ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ତାହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଦେଇ ଏକ ହର୍ମ୍ୟ ରଚନା କରିବାକୁ କେହି ନଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାହାକୁ କେବଳ ଗୁଡ଼ାଏ ପଥରର ଏକ ଗଦା ବୋଲି ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ । ମୋ'ପାଇଁ, ମୋ'ର ଯାବତୀୟ ପ୍ରଜ୍ଞା, ସ୍ମୃତି ତଥା ମୋ' ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକର ଅବବୋଧ ଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିପରି ଏକ ସ୍ଥିତି ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ଶସ୍ୟର ଏକ ସଂହତିଯୁକ୍ତ କେଣ୍ଡାଟିଏ ନୁହେଁ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଶସ୍ୟଗଛର ଅଳିଆମଳିଆ ଗଦାଟିଏ ପରି ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ଏବଂ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେବାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କ୍ଳାନ୍ତିର ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ହୋଇଥାଏ, ସେଇଟି ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ଜଣାଥିଲା ।

ଜଣେ ପୁରୁଷର ଅତିପରିଚିତ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପରି ମୁଁ ଆଦୌ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହେବାପରି ଅନୁଭବ କରୁନଥିଲି ସତ, ମାତ୍ର ମୋ ଭିତରେ ସତେଅବା କେହି ଚାଳକ ନଥିଲେ, ମୁଁ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦାସୀନ ଭାବରେ ଉଦ୍ୟାନ ମଧ୍ୟରେ ପଦଚାରଣା କରୁ କରୁ ମୁଁ ଭାରି ସହଜରେ ହୁଏତ ନୃଶଂସ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଏକ କ୍ଷଣୋପଯୋଗୀ ଜଗତରେ ଅର୍ଦ୍ଧମୃତପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିଲି, ସତେଅବା କେହିଜଣେ ଆସିବ ବୋଲି ବୃଥା ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲି । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ମଧ୍ୟ କଲି, ମାତ୍ର ତାହାକୁ ମୋଟେ ଆନ୍ତରିକ ପ୍ରାର୍ଥନା ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଜଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣସମାହିତ ମନୁଷ୍ୟର ଚିତ୍ତରୁ ନୁହେଁ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ସାଦୃଶ୍ୟ ରହିଥିବା ସତେଅବା ଆଉ କ'ଣଟିଏ ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନାଗୁଡ଼ିକୁ କରୁଥିଲା; ସତେଅବା ଏକ ମହମବତୀ ରହିଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ସେଥିରେ କୌଣସି ଆଲୋକ ସଂଯୋଗ ହୋଇନଥିଲା । ''ମୋ' ଉତ୍ସାହ କ'ଣ ସତେ ଆଉ ଆଦୌ ଫେରି ଆସିବନାହିଁ !'' — ମୁଁ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଭାବୁଥିଲି । କାରଣ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିଲି ଯେ, ସ୍ୱର୍ଗଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ଯେଉଁ ଗଣ୍ଠିଟି ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ, ଉତ୍ସାହ କେବଳ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ତା'ପରେ ଆହ୍ଲାଦର ବୋଲ ମାନୁଥିବା ଜାହାଜଟି ପରି ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯାଏ । ବା, ଏକ ମନ୍ଦିର ଭଳି ହୋଇଯାଏ, ଯାହା ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖିକୁ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଆସେ । ମାତ୍ର, ପଛରେ ରହିଥିବା ସ୍ଥପତି ବା ନିର୍ମାତାଟିକୁ ଯଦି ତୁମେ ଦେଖି ନପାରୁଥାଅ, ତେବେ ତାହା ଅବିନ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ସ୍ତୂପୀକୃତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗଦାଏ ପଥର ପରି ଦେଖା ନଯାଇ ତୁମ ଆଖିକୁ କାହିଁକି ବା ଏକ ମନ୍ଦିର ବୋଲି ଦେଖାଯିବ ?

ତା'ପରେ ମୁଁ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲି ଯେ, ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ ମୂର୍ତ୍ତିଟିର ଅଧର ଉପରେ ଆଙ୍କିହୋଇ ଯାଉଥିବା ହସଟିକୁ ବୁଝି ପାରୁଥିବ, ଯଦି ମନ୍ଦିରର ନୀରବତା ଅଥବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ସୁନ୍ଦର ପୃଥ୍ୱୀଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ବି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁଥିବ, ତେବେ ସିଏ ତଦ୍ୱାରା ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ହିଁ ଆବିଷ୍କାର କରୁଛି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ସିଏ ସେତେବେଳେ ଦୃଶ୍ୟ ବସ୍ତୁଟିର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଓ ଆହୁରି ପଶ୍ଚାତ୍‌କୁ ଯାଇ ପାରୁଥିବ, — ଯେପରିକି ତାକୁ ସବୁକିଛିର ଅସଲ ଚାବିଟି ମିଳିଯାଇ ପାରିବ । ସିଏ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ସେପାଖକୁ ଚାଲିଯିବ, ଯେପରିକି ସ୍ତୋତ୍ରଟିକୁ ଶୁଣିପାରିବ; ରାତ୍ରିର ନକ୍ଷତ୍ରଖଚିତ ପର୍ଦ୍ଦାଗୁଡ଼ିକର ସେପାଖକୁ ଚାଲିଯିବ, ଯେପରିକି ଶାଶ୍ୱତତା ସହିତ କଥୋପକଥନ କରିପାରିବ । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଭାଷା ବୋଲି ଯାହା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି, ସେହି ଈଶ୍ୱର ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ପରମ ଅର୍ଥରୂପେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥାନ୍ତି; ଏବଂ, ତୁମର ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦ ଯେତେବେଳେ ତୁମକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ କରାଇ ଦିଅନ୍ତି, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ବସ୍ତୁତଃ କୌଣସି ଅର୍ଥ ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ଯଦି କୌଣସି ସାନ ଶିଶୁର ଆଖିର ଲୁହ ତୁମକୁ ଅସ୍ଥିର କରାଇ ପାରୁଛି, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗବାକ୍ଷ ବୋଲି ହିଁ ଜାଣିବ, ଯାହା ମଧ୍ୟଦେଇ ତୁମେ ସାଗରର ବ୍ୟାପ୍ତିଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ମଧ୍ୟ କରିପାରିବ । କାରଣ, କେବଳ ସେହି ଅଶ୍ରୁଗୁଡ଼ିକ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ସବୁ ଅଶ୍ରୁ ହିଁ ତୁମର ସଂବେଦନାଟିକୁ ହିଁ ଏକ ସଦ୍ୱରତା ପ୍ରଦାନ କରିପାରନ୍ତି; ଏବଂ, ସେହି ଶିଶୁଟି ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ, ଯିଏକି ସତେଅବା ତୁମର ହାତକୁ ଧରି ନେଇଯାଏ ଏବଂ ସମଗ୍ର ମାନବଜାତିର ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖସହିତ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଇଥାଏ ।

ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲି,''ହେ ଈଶ୍ୱର, ହତାଶାର ମରୁଭୂମି ମଧ୍ୟଦେଇ ଯାତ୍ରା କରିବାର ଏହି ବୋଝଟିକୁ ତୁ କାହିଁକି ମୋ' ଉପରେ ଆଣି ଲଦିଦେଲୁ ? ମୁଁ କେବଳ ଏହି କଣ୍ଟକଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ସିନା ସଂଘର୍ଷ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ! ତଥାପି, ତୋଠାରୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ସଙ୍କେତ ପାଇଲେ ତ ଏହି ମରୁଭୂମି ଏକ ଗୋଲାପଫୁଲ ପରି ନିଶ୍ଚୟ ଫୁଟିଉଠି ପାରନ୍ତା । ସେତେବେଳେ ଏହି ସୁନେଲି ରଙ୍ଗର ବାଲି, ଏହି ବୃହତ୍ ଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟାପ୍ତିମାନେ ଏବଂ ମରୁଭୂମି ଉପରେ ଘୁ' ଘୁ' ହୋଇ ବହିବାରେ ଲାଗିଥିବା ପବନ ଆଉ ଆଦୌ ନାନା ଅସଙ୍ଗତିର ଏକ ସମାହାର ବୋଲି ମୋତେ ଲାଗନ୍ତେ ନାହିଁ; ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକ ବୃହତ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯାଆନ୍ତେ, ଯାହାଭିତରେ ଥାଇ ମୁଁ ମୋର ହୃଦୟଟିକୁ ଉର୍ଦ୍ଧାୟିତ କରିପାରନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ତୋତେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିପାରନ୍ତି ।''

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ଏବଂ, ମୋ' ଆଗରେ ଏହି କଥାଟି ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ, ପରମେଶ୍ୱର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଗତି ସହିତ ତାଙ୍କର ଏହି ଅନୁପସ୍ଥିତିର ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଆପଣାକୁ ଦୃଶ୍ୟ କରାଇ ଆଣନ୍ତି; ସେତେବେଳେ ସିଏ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ନେଇଥାନ୍ତି । କାରଣ, ଜଣେ ନାବିକ ନିମନ୍ତେ ସିଏ ସମୁଦ୍ରର ସକଳ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟରୂପେ ହିଁ ପ୍ରତିଭାତ ହେଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ଜଣେ ପତି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରେମର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଉକୁଟି ଆସନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଏପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କ୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ଆସିଥାଏ, ଯେତେବେଳେ କି ନାବିକ ''କାହିଁକି ଏହି ସମୁଦ୍ର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା'' ଏବଂ ଜଣେ ପତି ମଧ୍ୟ ''ଏହି ପ୍ରେମର ସୃଷ୍ଟି କାହିଁକି ହେଲା ?'' ବୋଲି ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ହିଁ ପୃଥିବୀଟା ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଏ, ଜୀବନଟା ସତେଅବା ଏକ ବିରକ୍ତିକର କାହାଣୀରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଆଦୌ କୌଣସି କିଛିର ଅଭାବ ନଥାଏ, ମାତ୍ର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ସେହି ଦିବ୍ୟଗଣ୍ଠିଟିର ହିଁ ଅଭାବ ରହିଥାଏ, — ଏବଂ ତେଣୁ ସବୁକିଛିର ମଧ୍ୟ ଅଭାବ ଥାଏ ।

ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି, ପରମେଶ୍ୱର ମୋ' ପାଖରୁ ଯେପରି ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନିଅନ୍ତି, ଯଦି ସେ ମୋ'ର ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ତା'ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉଇହୁଙ୍କାର ସେହି ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିହୀନ ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଉଇରେ ପରିଣତ କରିଦେବି; ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରାଣୋତ୍ସାହ ବୋଲି ଆଉ କିଛିହେଲେ ନଥିବ ! ଅର୍ଥାତ୍, ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଟାର କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଖେଳ ହିଁ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ।

ମୁଁ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲି ଯେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୁଦ୍ଧି ତୁମର କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏକତ୍ର ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ମନ୍ଦିରଟିଏ ଗଢ଼ି ଦେଉଥିବା ପଥରଗୁଡ଼ିକର କାଇଦାଟି ବିଷୟରେ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ହୁଏତ ଖୁବ୍ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ କରିପାର । ମାତ୍ର ପଥରଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ଯେଉଁ ଅସଲ କଥାଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ତୁମେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଛୁଇଁ ବି ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ତୁମେ କୌଣସି ଏକ ମୂର୍ତ୍ତିର ଓଠ, ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ଅଥବା ନାକଟିର ହୁଏତ ଆଲୋଚନା କରିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ଯେଉଁ ଅସଲ କଥାଟି ରହିଥାଏ, ତୁମେ ସେଇଟି ଉପରେ କୌଣସି ଆଲୋକପାତ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଶିଳ୍ପୀଟିଏ ପଥର ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଦେବତା ଗଢ଼ିଆଣିବ ବୋଲି ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିଲା, ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଦେବତାକୁ ସର୍ବଦା ଏପରି ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ କି ତାହାର ଅସଲ ଉପାଦାନ ବୋଲି ଆଦୌ କହି ହେବନାହିଁ ।

- ୬୦ -

ଏକ ଅପ୍ରତିରୋଧ ବାସନା ଆସି ମୋତେ ଅଧିକାର କଲା ଯେ ମୁଁ ଆତ୍ମାଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ନିର୍ମାଣ କରିବି ଏବଂ ତେଣୁ, ଯେଉଁମାନେ ଦୈନନ୍ଦିନ ବାସ୍ତବତାଗୁଡ଼ିକର ଉପାସନା କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ'ର ଏକ ଘୃଣା ଜାତ ହୋଇଥିଲା । କାରଣ, ଯଦି ତୁମେ ବାସ୍ତବତାକୁ ଗୋଟିଏ ଉପାସ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ହିଁ ପରିଣତ କରିଦେବ, ତେବେ ତୁମେ ପରିଶେଷରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, କେବଳ ଅନ୍ନ ଯୋଗାଇଦେବା ବ୍ୟତୀତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଇପାରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମପାଖରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ନଥିବ । ଏବଂ, ସଭ୍ୟତା ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ସେହି ଅନ୍ନର ଗୁଣାତ୍ମକତାର ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ବୃହତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯେ ଘଟିବ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ତେଣୁ, ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମକୁ ଯାହାକିଛି ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକୃତରେ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ମୁଁ ତିଆରି କରି ରଖିଥିବା ଗଢ଼ଣଟି ହେତୁ ହିଁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଅବଶ୍ୟ ଗଢ଼ଣଟି ତାତ୍କାଳିକ ଭାବରେ ତୁମର କିଛି କାମରେ ଲାଗୁନଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର, ସେହି ରାଜ୍ୟରଚନାଟି ଭିତରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିଟିର ରୋପଣ କରି ରଖିଛି, ତାହାରି ହେତୁ ହିଁ ତାହା ତୁମର ହୃଦୟକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନେବାରେ ସହାୟତା କରିଥାଏ, ତୁମେ ପାଉଥିବା ଯାବତୀୟ ସୁଖ, ଏପରିକି ତୁମର ବୃଥାଦମ୍ଭ ଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ତୃପ୍ତିବିଧାନ,— ଏଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ କୌଣସି ଭୌତିକ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ; ଭୌତିକ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ତୁମର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରି ନଥାନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ତୁମେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦଚୟ ଲାଭ କରିଥାଅ, ମୋର ଏହି ସମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଦ୍ୟୁତି ମଧ୍ୟରେ ଅବଗାହି ରହିଥିବାରୁ ହିଁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ବର୍ଣ୍ଣାଢ଼୍ୟତାରୁ ତାହା ମିଳିଥାଏ ।

ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ, ଦୀର୍ଘ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ଧରି ପ୍ରତ୍ୟହ ନାନାବିଧ ମହାର୍ଘ ତୈଳ ଏବଂ ସୁଗନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଯାହାର ଦେହଟିକୁ ମାଲିଶ୍ କରାଯାଇ ଆସିଛି, ସେହି ରମଣୀଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥାଟି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ସେହି ରମଣୀ କାବ୍ୟର ଅନୁଶୀଳନ କରିଛି, ବହୁ ଲାବଣ୍ୟର ଅଧିକାରିଣୀ ହୋଇଛି ଏବଂ ତା' କପୋଳଦେଶର ମସୃଣ ମିନାରଟିର ପଶ୍ଚାତ୍‌ରେ ଏକ ନୀରବତା ସତେଅବା ଏକ ମନ୍ଦିର ପରି ଅଥବା ବହୁ କେତେ କେତେ ନିର୍ଝରିଣୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଉପତ୍ୟକାବତ୍ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି । ଏବଂ, ତୁମେ ମୋତେ କହିଲ, ଆଉଜଣେ ନାରୀର ଦେହ ସହିତ ଏହି ନାରୀଦେହଟିର ହୁଏତ ଏକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ସେହି ପ୍ରଥମ ଜଣକ ତୁମର ରାତ୍ରିଗୁଡ଼ିକୁ ଯେଉଁ

ମୋହକତା ପ୍ରଦାନ କରୁଛି, ତୁମେ ତାହାକୁ ଜଣେ ଗଣିକା ଆଣି ଦେଉଥିବା ସୁଖାନୁଭୂତି ସହିତ ପ୍ରକୃତରେ ତୁଳନା କରିପାରିବ କି ? ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ତାରତମ୍ୟଟିକୁ ଦେଖି ପାରୁନଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ତଦ୍ଵାରା ନିଜକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦରିଦ୍ର ହିଁ କରି ପକାଉଥିବ । ହୁଏତ ଏକ ମିଛ କାରଣ ଦେଇ କହୁଥିବ ଯେ ଏହାଦ୍ଵାରା ତୁମେ ନିଜର ବିଜୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସହଜ କରିଦେଇ ପାରୁଛ । (କାରଣ, ଜଣେ ରାଜକୁମାରୀକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଗଣିକା ହେବାରେ ସ୍ପଷ୍ଟତଃ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାର ହିଁ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ ।)

ଅବଶ୍ୟ ଏପରି ହୋଇପାରେ ଯେ, ଜଣେ ରାଜକୁମାରୀକୁ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଵୀକୃତି ଦେଇପାରିବା ପାଇଁ ତୁମ ଭିତରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟର ଅଭାବ ଥାଇପାରେ, — କାରଣ ଖାସ୍ ଏକ କବିତା ଭିତରେ ମଧ ଏପରି କିଛି ନଥାଏ ଯାହାକି ତୁମକୁ ଏକ ଦାନସ୍ଵରୂପ ମିଳିଥାଏ ଅଥବା ଯାହାକୁ କି ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଜମା କରି ରଖି ପାରିବ; ବସ୍ତୁତଃ ଏକ କବିତା ତୁମକୁ ନିଜର ଉଚ୍ଚତାଗୁଡ଼ିକୁ ଆରୋହଣ କରିବାଲାଗି ହିଁ ଏକ ଚୁନୌତି ଦେଇଥାଏ । ଏପରି ମଧ ହୋଇପାରେ, ସେହି ନାରୀର ଲାବଣ୍ୟ ତୁମକୁ ନିଜଆଡ଼କୁ ବି ଆକୃଷ୍ଟ କରି ପାରେନାହିଁ (ଏପରି ସଂଗୀତ ବି ଥାଏ, ଯାହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ଆଦୌ ପହଞ୍ଚି ପାରନାହିଁ, କାରଣ ସେଥିପାଇଁ ତୁମକୁ ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ବୃହତ୍ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଲାଗି ସମ୍ମତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।) ମାତ୍ର, ତୁମେ ଆକୃଷ୍ଟ ନହେବାର କାରଣ ଆଦୌ ନୁହେଁ ଯେ, ସେହି ରମଣୀଠାରେ ଆଦୌ ଲାବଣ୍ୟ ନାହିଁ । କାରଣ ହେଉଛି ଯେ **ତୁମେ** ହିଁ ସେଯାଏ ଯାଇ ପାରିନାହଁ ।

ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟତା ମଧରେ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ କଥୋପକଥନକୁ ଶୁଣିଥିଲି, ସେମାନଙ୍କର ରୋଷବ୍ୟଞ୍ଜିତ କଣ୍ଠଶବ୍ଦ ମଧ ମୋ' କାନରେ ଆସି ବାଜିଥିଲା ଏବଂ ଛୁରିକାଗୁଡ଼ିକ ଚକ୍‌ଚକ୍ ହେଉଥିବାର ମଧ ଖୁବ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି । ଏବଂ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ କାମବାସନା ଗୁଡ଼ିକ ଯେତେ ଯାହା ଅଧମ ସ୍ତରର ହୋଇଥିଲେ ମଧ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ନଲାଳସାଟା ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର କ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ମଧ ଏକ ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ଆବେଗଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବାର ଦେଖିନଥିଲି । ହଁ, ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧରେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ତୁଳନାରେ କିଛି ଅଧିକ ବ୍ୟାପ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, କେବଳ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଆବେଗ ଓ ଉଦ୍ଦୀପନା ସୃଷ୍ଟି ହେବାର ଅବକାଶ ଆଣି ଦେଉଥିଲା । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିବେଚନା କରି ଦେଖିଲେ ଯେଉଁ ନାରୀଟି ସକାଶେ ତୁମେ ଜଣେ କାହାକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ତିଆରି ହୋଇ ଯାଉଛ, ସିଏ ତୁମଲାଗି କେବଳ ମାଂସ ଏବଂ ରକ୍ତର ଏକ ବସ୍ତୁ

ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକକୁ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝାଉଥିବ । ସିଏ ସତେଅବା ତୁମଲାଗି ଏପରି ଗୋଟିଏ ଭୂମିକୁ ବୁଝାଉଥିବ, ତୁମେ ଏକଦା ଯେଉଁଠାରେ ଜଣେ ଅଧିବାସୀ ହୋଇ ରହିଥିଲ ଏବଂ ପରେ ଯେଉଁଠାରୁ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ନିଜକୁ ଏକାନ୍ତ ଜଣେ ପ୍ରବାସୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ତୁମ ଜୀବନରେ ଆଉ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥିବାଭଳି ତୁମକୁ ଏବେ ବୋଧ ହେଉଛି । ଏବଂ, ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ସେହି କଥାଟି ଘଟିଥାଏ, ତେବେ ହାୟ, ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ଯେଉଁ ପାତ୍ରଟିରେ ତୁମେ ପିଇବ ବୋଲି ଚାହା ତିଆରି ହେଉଛି, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ତୁମର ସେହି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଥିବ ଏବଂ ତୁମେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିବ ଯେ, ସେହି ନାରୀଟି ଏକଦା ତୁମକୁ ଯେଉଁ ମହତ୍ତ୍ୱସମ୍ପନ୍ନତାର ବୋଧ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସିଏ ଆଉ ତୁମପାଖରେ ନାହିଁ, ଏବଂ ତୁମେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛ ।

କିନ୍ତୁ ଯଦି ନିଜ ଅବବୋଧର ନୀରସତା ଦ୍ୱାରା ବାଟବଣା ହୋଇ ଏବଂ ସଞ୍ଜବେଳର ଚାହା ଫୁଟୁଥିବା ପାତ୍ରଟିକୁ ଲୋକମାନେ କେଡ଼େ ଆଦରର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବାର ଦେଖି ତୁମେ ସେହି ପାତ୍ରଟି ପାଇଁ ହିଁ ପାତ୍ରକୁ, ସତେଯେପରି ସେଇଟି ଭିତରେ କୌଣସି ପବିତ୍ରତା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ଭାବି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବ, ଏବଂ ଏହିପରି ବସ୍ତୁମାନ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଉ ବୋଲି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବାଧ କରିବ, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କେହି ରହିବେନାହିଁ ଏବଂ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବହୁତକିଛି ହରାଇ ପକାଇବେ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, କୁନି କୁନି ପିଲାଙ୍କର କୋମଳ ସୁନ୍ଦରତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ତଥା ଶୈଶବକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିବା ଏବଂ ମାତୃତ୍ୱର ଭୂମିକାଟି ସହିତ ଯୁକ୍ତ ଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାଟିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି, ଏପରି ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ହୋଇ ରହିବା ଭଳି ଲୋକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ଜୀବନର ଏହି ଦିଗଟିକୁ ଅନ୍ୟ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ଯଦି ବିଚାର କରିବାକୁ ଉଚିତ ବୋଲି ଭାବିବ, ତେବେ ତୁମେ ହୁଏତ ଅମାର ଏବଂ ଗୁହାଳଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ଲାଗିଯିବ ଏବଂ ଗୋରୁଙ୍କ ପରି ସେଥିରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ନାରୀଙ୍କୁ ଆଣି ରଖାଇବ, ଯେପରିକି ସେମାନେ ସେଠାରେ ଗର୍ଭଧାରଣ କରିପାରିବେ ଏବଂ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେବେ । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଯେଉଁ କଥାଟିକୁ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲ, ତୁମେ ସେଇଟିକୁ ହିଁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ହରାଇ ବସିବ; କାରଣ, ଗୁହାଳରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆଣି ଲାଳିତପାଳିତ ହେଉଥିବା ଏହି ମାତୃତ୍ୱର ତୁମଲାଗି ଅଥବା ତୁମର ଲୋକମାନଙ୍କ ଲାଗି କୌଣସି ଅର୍ଥ ରହିବନାହିଁ ।

- ୬୧ -

ତୁମେ ପଚାରୁଥିବାର ମୋତେ ଶୁଭୁଛି: ''ଦାସତ୍ୱର ଆରମ୍ଭ କେଉଁଠାରୁ ହୁଏ ? ଏହାର ଶେଷ ବି କେଉଁଠି ? ବିଶ୍ୱସ୍ତରର ଯାବତୀୟ ସବୁକିଛି ଆରମ୍ଭ କେଉଁଠାରୁ, ପୁଣି ଶେଷ ମଧ୍ୟ କେଉଁଠାରେ ? ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ?''

ଏହା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ଏକ ମନ୍ଦିରର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଜଣା ଅଛି (ମନ୍ଦିରଟି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଅସଲ ଅର୍ଥ), ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଛି (ଏଥିରେ ଅଧିବାସୀ ନାଗରିକମାନଙ୍କର ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଅସଲ ଅର୍ଥ) ଏବଂ ଗୋଟିଏ କବିତାର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଜଣାଅଛି (ସେଥିରେ ରହିଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଏହା ହିଁ ହେଉଛି ଅସଲ ଅର୍ଥ) । ମାତ୍ର, ପଥରଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକାର ଗୋଟିଏ ଏବଂ ମନ୍ଦିରଟିର ଅଧିକାର ଆଉଗୋଟିଏ କିମ୍ୱା, ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକାର ଗୋଟିଏ ଓ କବିତାଟର ଅଧିକାର ଆଉଗୋଟିଏ ଅଥବା, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧିକାର ଗୋଟିଏ ଓ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାର ଆଉଗୋଟିଏ,— ମୁଁ ସେହି କଥାଟିକୁ ଆଦୌ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବିନାହିଁ ।

ବିଶୁଦ୍ଧ ଅହଙ୍କାରିତା ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି ହେଲେ ନଥାଏ, କେବଳ ବାହାରେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ଏକ ଅଭିଳାଷ ହିଁ ରହିଥାଏ । ଯିଏ ନିଜର ଏକାନ୍ତ ମାର୍ଗଟିକୁ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ସର୍ବଦା ''ମୁଁ, ମୁଁ, ମୁଁ''ବୋଲି କହୁଥାଏ, ସିଏ ନିଜକୁ ସତେଯେପରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିରୁ ଅଲଗା କରି ହିଁ ରଖିଥାଏ । ଆମେ ତାକୁ ମନ୍ଦିରଟିରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଖଣ୍ଡେ ପଥର ବୋଲି ହୁଏତ କହି ପାରିବା, — ଅଥବା ସମଗ୍ର କବିତାଟି ଠାରୁ ସିଏ ଅଲଗା ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ପରି ହୋଇ ରହିଥାଏ, — କୌଣସି ଶରୀରର ଅଂଶ ହୋଇ ନରହି ଖଣ୍ଡେ ମାଂସ ପରି ଅଲଗା ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଥରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋ' ବାପାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ,''ମାତ୍ର ଆମେ ତ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିରରେ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିପାରନ୍ତେ ଏବଂ ତା'ଫଳରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଆଉ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ରହନ୍ତାନାହିଁ । ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ବିସ୍ତାରଟି ପରି ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା ଏକ ମନ୍ଦିର ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇ ରହିପାରନ୍ତା ।''

ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ,''ମୋଟେ ନୁହେଁ । ଏଥିରୁ ଜଣାପଡୁଛି ଯେ ତୁମେ ଏବିଷୟରେ ଅସଲ କଥାଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ବୁଝିନାହଁ । ତେବେ ଏହି ପଥରଗୁଡ଼ିକର

କଥା ଭାବ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଏକାଠି ମିଶି ଏକ ହାତର ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ହାତଟି ହିଁ ସେହି ପଥରଖଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ଆଉ କେତେକ ପଥର ଏକାଠି ମିଶି ଡେଣାଟିଏ ତିଆରି ହୋଇଛି ଓ ଆଉ କେତୋଟିରୁ ଏକ ଗଳା ଗଠିତ ହୋଇଛି । ସମସ୍ତେ ମିଶି ଗୋଟିଏ ଦେବଦୂତର ଆକାରଟିକୁ ଗଢ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ତା'ପରେ, ଯଦି ତୁମେ ପଥରରୁ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଦେବଦୂତ, ତୋରଣ ଏବଂ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର କରିଆଣିବ, ତେବେ ତୁମ ଆଗରେ ଏକ ମନ୍ଦିର ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ । ଏବଂ, ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରିଦେଲେ ଏକ ପବିତ୍ର ନଗରୀ ଗଢ଼ି ହୋଇଯିବ । ଏବଂ ସେହି ମନ୍ଦିରଟିକୁ ହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ରଖି ହିଁ ତୁମେ ମରୁଭୂମିର ପଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ତୀର୍ଥାଟନରେ ବାହାରିଥାଅ ନା ! ତେବେ, ତୁମେ କିପରି କହିପାରିବ ଯେ, ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ମୂର୍ତ୍ତିଟିର ହିଁ ବାହୁ, ଡେଣା ଏବଂ ଗ୍ରୀବାଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ ନକରି ଏବଂ ତା'ପରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ମନ୍ଦିରରୂପକ ସମଗ୍ରଟି ମଧ୍ୟରେ ନଦେଖି ଏବଂ ଶେଷରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମନ୍ଦିରକୁ ପବିତ୍ର ନଗରୀଟିର ଅଂଶରେ ପରିଣତ ନକରି, — ଯଦି ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ ସିଧା ଆଦ୍ୟରୁ ହିଁ ପବିତ୍ର ନଗରୀଟିର ଅନ୍ତର୍ଗତରୂପେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ମନ କରିବ, ତେବେଯାଇ ତୁମକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ସତ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରିବ ! ସେପରି କରିବାଦ୍ୱାରା କେବଳ ଏକ ସଦୃଶ ପଥରର ବୃହତ୍ ଗଦାଟାଏ ହିଁ ତୁମର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିବ । ପରମପବିତ୍ର ନଗରୀଟିର ଯେଉଁ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ,—ସେହି ନଗରୀଟି ସିନା ଗୋଟିଏ; ମାତ୍ର ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅଂଶଗୁଡ଼ିକର ବିଭିନ୍ନତାରୁ ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଆସିନାହିଁ କି ? ସ୍ତମ୍ଭଟିର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ,— ସ୍ତମ୍ଭଟି ସିନା ଗୋଟିଏ, ମାତ୍ର ତାହାର ସେହି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ସେଇଟି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଭୂମି, ଦଣ୍ଡ ଓ ଶୀର୍ଷ ପ୍ରଭୃତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉନାହିଁ କି ? କାରଣ, ସତ୍ୟଟି ଯେତିକି ଉଚ୍ଚ ହୋଇଥିବ, ତାହାକୁ ବୁଝି ପାରିବାକୁ ଏବଂ ଅନ୍ଦାଜ କରିବାକୁ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଉଚ୍ଚକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ, ଏକ ଉଚ୍ଚଭୂମିରୁ ସମୁଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ଏକ ଦୀର୍ଘ ଢାଲୁଭୂମି ପରି ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହୋଇ ରହିଛି, — ତଥାପି କ୍ରମାନୁବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ତାହା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବହୁବିଧ ହୋଇ ହିଁ ରହିଛି ଏବଂ ସୋପାନରୁ ସୋପାନ ତଥା ସତ୍ତାରୁ ସତ୍ତା ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ଶକ୍ତିକୁ ସଂଚାରିତ କରିଦେଉଛି । ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ସେହି ଜାହାଜଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖ, ସେଇଟି ବସ୍ତୁତଃ କିପରି ବହୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି । ତା'ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ସମୟରେ ତୁମେ ପ୍ରଥମରେ ତା'ର ମାସ୍ତୁଲ୍ ଓ ପାଲଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖୁଛ, ତା'ପରେ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକୁ ଓ ମଧ୍ୟଭାଗଟିକୁ ଦେଖୁଛ । ଆହୁରି ନିକଟକୁ ଆସି ତୁମେ ରଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ିକୁ, ବାଡ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ଏବଂ କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ପାରୁଛ । ଏବଂ, ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅଂଶ-ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ଅଧିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ନାନା ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦେଖିହେବ,—ଯେତେ ନିକିଟି ଦେଖିବ, ସେତେ ଅଧିକ ଦେଖିପାରିବ ।

''ମୋ'ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ, ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ସେନାବାହିନୀଟିକୁ ଯଦି ତୁମେ କେବଳ ଏକ ଆଡ଼ମ୍ବରରୁ ଅଧିକ କରି ବା କେତୋଟି ଏକରୂପତାର ସମାହାରଠାରୁ ଅଧିକ କରି ଦେଖି ନପାରିବ, ତେବେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅଥବା ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନ ରହିଥିବାର ଆଦୌ ଅନ୍ଦାଜ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, କୌଣସି ସହରକୁ ଯଦି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଗ ଓ ହିସାବରେ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା କେବଳ ଏକ ପ୍ରସ୍ତରସମଷ୍ଟି ବୋଲି ହିଁ ଦେଖୁଥିବ, ତେବେ ତୁମଲାଗି ତାହାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ରହିବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ସବାମୂଳରେ ଏକ ଗୃହ, —କେତୋଟି ଗୃହ ମିଶି ଗୋଟିଏ ପରିବାର, କେତୋଟି ପରିବାରକୁ ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ବଂଶ ଓ ବଂଶଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତ ବା ପ୍ରଦେଶ; ଏବଂ ପରିଶେଷରେ, ଏହି ପ୍ରଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ମିଶାଇ ମୋ'ର ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏବଂ, ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ତୁମେ କେତେ ପ୍ରାଣୋତ୍ସାହରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖିପାରୁଛ, —ଉତ୍ତରରୁ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପୂର୍ବରୁ ପଶ୍ଚିମଯାଏ ଜୀବନଦ୍ୱାରା ସ୍ପନ୍ଦନମୟ ହୋଇ ରହିଛି; — ଠିକ୍ ଏକ ଜାହାଜ ପରି, ବାୟୁ ଯାହାର ମାର୍ଗନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଦେଉଛି ଏବଂ ତାହାକୁ ଏକ ଯଥାନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଟରେ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏକଥାକୁ ମଧ ସ୍ୱୀକାର କରାଯିବ ଯେ, ବାୟୁର ଆଚରଣ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଉଛି ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ଜାହାଜଟି ମଧ ନାନାବିଧ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି ତିଆରି ହୋଇଛି ।

''ତେଣୁ, କେବଳ ଏହି ନିଷ୍ପାଦିତ ସତ୍ୟଟି ଉପରେ ତୁମେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଇପ୍ସିତ ଉଚ୍ଚତାଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରାଇଦେଇ ପାରିବ ଏବଂ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବ ଏବଂ ତେବେଯାଇ ତାହାରି ଅନ୍ଦାଜଟି ଉପରେ ଏକ ଅଧିକ ବିସ୍ତାର ରହିଥିବା ଜାହାଜଟିଏ ମଧ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିପାରିବ, ଯାହାକି ଅନ୍ୟ ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ ନିଜଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଣି ପାରୁଥିବ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗତିପଥରେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଅଗ୍ରସର କରାଇନେଇ ପାରିବ । ମାର୍ଗସ୍ଥ ପବନମାନେ ଦିଗ ବଦଳାଇ ଦେଉଥିବେ, କେତେବେଳେ ପଡ଼ି ଯାଉଥିବେ ତ କେତେବେଳେ ଉତ୍ତାଳ ହୋଇ ଉଠୁଥିବେ, ମାତ୍ର ତଥାପି ସେହି ଜାହାଜଟିର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଥିବେ ଏବଂ ତାହାକୁ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ସେହି ନକ୍ଷତ୍ରଟି ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଥିବେ । ବିବିଧ ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଜବୁତ୍ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠିରେ ଏକାଠି ବାନ୍ଧିବା, — ତାହାହିଁ ଏକତ୍ର କରିବା; ଏକ ସମରୂପତାର ପ୍ରତିଭାସ ଆଣି ଦେବାଲାଗି ସେହି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ବିଲୁପ୍ତ କରିଦେବା, —ତାହା ଆଦୌ କୌଣସି ଏକତାକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବନାହିଁ କିମ୍ବା ଆମକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ପାରିବନାହିଁ ।

- ୬୨ -

ତଥାପି, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ସନ୍ଦେହ ମଧ ତୁମକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିପାରେ; କାରଣ, ଅନେକ ସମୟରେ କୌଣସି ଅନର୍ଥମନା ଉତ୍ପୀଡ଼କ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦଳି ପକାଉଥିବାର ମଧ ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିଥିବା । ଅଥବା, କୌଣସି ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଆସି ବଳପୂର୍ବକ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଅଧୀନସ୍ଥ କରି ରଖିଥିବ । ପୁନଶ୍ଚ, କେତେ କେତେ ମନ୍ଦିରର ଜଣେ ନିର୍ମାତା ହୁଏତ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିଜର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ହିଁ କରିଥିବ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କଠିନ ଶ୍ରମ ତଥା ତଜ୍ଜନିତ ସ୍ୱେଦରୁ କେବଳ ସ୍ୱୟଂ ଉପକୃତ ହୋଇଥିବ । ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଉତ୍ତୋଳନ ବି ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ ।

ତୁମେ ଅନୁଚିତ ମାର୍ଗରେ ଯାଉଥିଲେ ହିଁ ଏହିଭଳି ଘଟେ । କାରଣ, କୌଣସି ତୀଖ ପର୍ବତର ଆରୋହଣ କରି ବାଟରୁ ସାଉଁଟି ଆଣିଥିବା ପଥରଗୁଡ଼ିକରୁ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତିର ବାହୁ ତଥା ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବା, — ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେପରି କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନର ଅବକାଶ ହିଁ ନଥାଏ । ଏବଂ ତା'ପରେ ତୁମକୁ ଏହିପରି ଦୈବାତ୍ ମିଳି ଯାଇଥିବା ଦେବଦୂତ, ତୋରଣ ଏବଂ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକରୁ ଏକ ମନ୍ଦିର ଠିଆ କରିଦେବାର ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନଥାଏ । କାରଣ, ଏହି ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ନିଜ ମର୍ଜି ଅନୁସାରେ ଯେକୌଣସି ସ୍ତରରେ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେବାକୁ ମଧ ତୁମର ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥାଏ । ଜଣେ ମଣିଷକୁ କୌଣସି ମୂର୍ତ୍ତିର ଏକ ବାହୁର ଅଧୀନ କରି ରଖିବାଠାରୁ ତାକୁ କୌଣସି ମନ୍ଦିରର ଅଧୀନ କରି ରଖିବାକୁ ମୋଟେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଏକ ଅଧିକ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ଜଣେ ଉତ୍ପୀଡ଼କ ବା ଜଣେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଭଳି କୌଣସି ମୂର୍ତ୍ତି ଅଥବା କୌଣସି ମନ୍ଦିରର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆପଣା ମଧକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ କରି ଆଣିବାର ତଥା ନିଜର ସମୃଦ୍ଧିକୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମଧ କୌଣସି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନଥାଏ ।

ଏହି ପୃଥିବୀର ନାନାବିଧ କଣିକା କୌଣସି ଆକସ୍ମିକତା ହେତୁ ଏକତ୍ର ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ହୋଇ କଦାପି ଏକ ବୃକ୍ଷକୁ ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତିନାହିଁ । ବୃକ୍ଷଟିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମକୁ ଆଗ ମଞ୍ଜିଟିଏ ପୋତିବାକୁ ହେଲା, ମଞ୍ଜିଟି ମାଟି ଭିତରେ ସୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା; ଏବଂ, ଜୀବନୀଶକ୍ତିଟି ତଳୁ ନୁହେଁ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ହିଁ ଆସିଲା । ....ଶେଷରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ମଧରେ ହିଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ ନକଲେ ତୁମ ପିରାମିଡ୍‌ର ମଧ ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ରହିବନାହିଁ ।

- ୬୩ -

ଏହି ନାରୀକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ସବୁକିଛିରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ ଘଟିଥିଲା, —ଏଥିରେ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥର ଅବଶେଷ ହିଁ ନଥିଲା । ଏକ ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ଯଦି ଆଗାମୀ କାଲିଟିକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ସମର୍ଥତା ନଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ଆଜି ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ସେଇଟିର ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କି ମୂଲ୍ୟ କାହିଁକି ରହିବ ? କିଛି ନା କିଛି ଧରିରଖି ପାରିବାରେ ତାହାକୁ କାମରେ ଲଗାଇବ ବୋଲି ତୁମେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲ ସତ, — ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଧରି ରଖିବା ଭଳି ଆଉ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ହିଁ ରହିଲାନାହିଁ । ଏକାଠି ବସି ପ୍ରୀତି ପୂର୍ବରୁ ଚାହାପାନ କରିବାର ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିଧିଟିର ପାଳନବେଳେ ଯଦି ତୁମର ପାତ୍ରଟି ଆଉ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ନପାରିଲା, ତେବେ ସେଇଟି ଖାଣ୍ଟି ରୂପାରେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମଲାଗି ସେଇଟିର ଆଉ କି ମୂଲ୍ୟ ବା ରହିଲା ? କାନ୍ଥରେ ଝୁଲୁଥିବା ସେହି ବାଉଁଶତିଆରି ବଇଁଶୀଟିର ମଧ୍ୟ ଆଉ କି କାରଣ ରହିବ, ଯଦି ନିଜର ପ୍ରିୟତମା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ସେଥିରୁ ଏକ ସଂଗୀତ ଗାଇ ଶୁଣାଇ ନପାରିଲ ? ତୁମ ଦୁଇ ହାତର ଏହି ପାପୁଲିଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ଆଉ କ'ଣ ଲୋଡ଼ା ରହିଲା, ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ପ୍ରିୟତମା ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତୁମେ ତା'ର ମୁହଁଟିକୁ ଆଦରରେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ନପାରିଲ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସିଏ ଚାଲିଯିବା ପରେ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଏପରି ଏକ ଦୋକାନଘର ପରି ଅନୁଭବ କରିବ, ଯାହାକି ବିକ୍ରୀପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାନା ବସ୍ତୁରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି, —ପ୍ରିୟତମା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ତୁମ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ବି ନାହିଁ; —ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଡୋର ବନ୍ଧା ହୋଇ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସୂଚିତ କରି ଦିଆଯାଇଛି,— ସେଗୁଡ଼ିକ ଅସହାୟ ଭାବରେ ଜୀବନ୍ୟାସ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି !

ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ବି, ଯେତେବେଳେ କି ତୁମ ଗୃହଟିରେ କାହାର କୋମଳ ପଦପାତ ହେବ ବୋଲି ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନଥାଏ, ହୁଏତ ଠିକ୍ ସେତେବେଳେ ତୁମର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ହଠାତ୍ ଏକ ଦରସ୍ମିତର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟେ,— ସତେଅବା ତୁମଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମ ହିଁ ତୁମ ସକାଶେ ଏହି ମଧୁବୋଳା ପିଷ୍ଟକଟିକୁ ତିଆରି କରି ରଖିଥିଲା, — ଏବଂ ତୁମେ ତକ୍ଷଣେ ହିଁ ପ୍ରାଣ ଭରି ତାହାର ମିଷ୍ଟତାକୁ ଆସ୍ୱାଦନ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଯାଅ ।

ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ମନ୍ଦିରଟି ମଧ୍ୟ ଆଉ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ନାହିଁ; କେବଳ ଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରସ୍ତର ହିଁ ଗଦା ହୋଇ ରହିଛି । ତୁମେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ମୋଟେ ସେଠାରେ ନାହଁ ।

ତଥାପି ତୁମେ ସେହି ଆଶାଟିକୁ ଆଦୌ ବିସର୍ଜନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହଁ ଯେ, ଯେହି ନାରୀ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବ, — ସେହି ରୌପ୍ୟପାତ୍ରଟି ପାଖକୁ, ଏହି ମୋଟା ଗାଲିଚା ଉପରକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଫେରି ଆସିବ ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ଏହି ପ୍ରଭାତ, ଏହି ମଧ୍ୟାହ୍ନ ତଥା ସନ୍ଧ୍ୟାର କ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକରେ, ତୁମର ବିଜୟ ଏବଂ ଶ୍ରମଗୁଡ଼ିକରେ ଅର୍ଥ ଭରିଦେବାକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ଏବଂ ତୁମକୁ ଜଣେ ପୁରୁଷରେ ପରିଣତ କରିଦେବ; — ଏବଂ ତୁମେ ତା'ର ନିକଟରେ ଥାଅ ଅଥବା ଦୂରରେ ଥାଅ, ତା'ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଥାଅ ଅଥବା ତା'ଠାରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଉଥାଅ କିମ୍ବା କିଛି ହରାଉଥିବା ଅଥବା ପୁନର୍ବାର ଲାଭ କରୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥାଅ ପଛକେ, ତୁମ ଭିତରର ପୁରୁଷଟିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣିବ । କାରଣ, ସେହି ନାରୀ ଯେହେତୁ ତୁମଲାଗି ଏକ ସନ୍ଧାନପ୍ରସ୍ତର ହୋଇ ରହିନଥିବ, ତେଣୁ ତୁମ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ସେହି ବିଷୟରେ କୌଣସି ଅନୁଚିନ୍ତା ନଥିବ, —ତୁମେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉନଥିବ କି ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ବି କରି ନେଉନଥିବ, —ପୃଥିବୀରେ ମୋଟେ କିଛି ହରାଉ ନଥିବ ଅଥବା ଫେରି ପାଉନଥିବ ।

କାରଣ, ତୁମେ ଯେତେବେଳେ କଳ୍ପନା କରୁଥିବ ଯେ, ତୁମେ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ ହୋଇ ରହିଛ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିଛ ଅଥବା ସେଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ କାମନା କରୁଛ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରିବ ବୋଲି ଆଶା ପୋଷଣ କରୁଛ ଅଥବା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତ୍ୟାଗ କରୁଛ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ଅଥବା ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରି ଦେଉଛ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରୁଛ କିମ୍ବା ସେଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକାରୀ ହେଉଛ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ କେବଳ ପ୍ରବଞ୍ଚିତ ହିଁ ହେଉଛ; କାରଣ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଅକ୍ତିଆର୍ କରି ପାରିବନାହିଁ ଅଥବା ପାଖରେ ରଖି ବି ପାରିବନାହିଁ, କିଛି ହରାଇ ପାରିବନାହିଁ କିମ୍ବା ଫେରି ମଧ୍ୟ ପାଇବନାହିଁ; ସେଗୁଡ଼ିକର ସୂର୍ଯ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯେତିକି ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରିଛି, କେବଳ ସେତିକିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ତୁମେ ଆଉ କିଛିଲାଗି ଆଶା ପୋଷଣ କରି ପାରିବନାହିଁ, କିଛି ଲାଗି କାମନା ମଧ୍ୟ କରି ପାରିବନାହିଁ । ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱରୂପ ଏବଂ ତୁମ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଏକ ବ୍ୟବଧାନ ସର୍ବଦା ରହିଥିବ, ଯାହାକୁ କି ଆଦୌ ଅତିକ୍ରମ କରି ହେବନାହିଁ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ସେହି ଗୋଟିଏ ସେତୁ ରହିଛି ଯାହାକି ତୁମ ଭିତରେ ଏବଂ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ସେହି ବିଭାବଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି, ଯାହାକୁ କେବଳ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ ହିଁ ପ୍ରସର୍ଜିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅଦୃଶ୍ୟ ଆକୃତି ବୋଲି କୁହାଯିବ,— ଯାହା ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିରୁ ଅଥବା ଭଲ ପାଇବାରୁ ପ୍ରସର୍ଜିତ ହୋଇ ଆସିଛି । ତେଣୁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଜଳଯାତ୍ରାରେ ନାବିକ ହୋଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତୁମକୁ ସମୁଦ୍ର ପାରି ହେଉଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଜାଣିଥାଏ ଯେ, ଗୋଟିଏ ମୁହଁ ତୁମଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ତୁମ ଲାଗି ଅନାଇ ବସିଛି । ଏବଂ, ବହୁ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଠାରୁ ତୁମେ ବହୁ

କାହାଣୀ ଓ ଗାଥାର ମାଧମରେ ସେହି ଘରବାହୁଡ଼ାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର କଳ୍ପନା ଭିତରେ ସମ୍ଭାରି ରଖିଛ । ଆପଣାର କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟରେ ତୁମେ ସେହି ସୁନାରଙ୍ଗର ବୃହତ୍ ପୋତଗୁଡ଼ିକର ପୁରାତନ ସଙ୍ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ସମୁଦ୍ରତରଙ୍ଗର ସଙ୍ଗୀତ ଭିତରେ ଏକାକାର ହୋଇ ମିଳାଇ ଯାଉଥିବାର ଶୁଣିପାରୁଛ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ, ସେହି ପୋତଗୁଡ଼ିକର ଦିନ କେଉଁ କାଳରୁ ହିଁ ଅତୀତ ହୋଇ ଗଲାଣି ତଥା ତୁମର ଯାତ୍ରାପଥରେ ତୁମେ କଦାପି ସନ୍ଧ୍ୟାର ଚକ୍‌ଚକ୍ କିରଣ ପଡ଼ିଥିବା ସେହି ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବ ବି ନାହିଁ । ଏବଂ, ତୁମେ ନିଜର ତରୀଟି ସମୁଦ୍ରରେ ବୁଡ଼ିଯିବା ଭଳି ଆଦୌ କୌଣସି ଘଟଣା ଘଟିବାର ଆଶଙ୍କା ରହିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ତୁମେ ଆଗରୁ ଘଟି ଯାଇଥିବା ଯେତେ ଯେତେ ଦୁର୍ଘଟଣା ବିଷୟରେ ଶୁଣିଥିବ, ତୁମେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଉଥିବା ପାହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପିଟି ହେଉଥିବା ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକର ଶବ୍ଦରୁ ତୁମେ ସେହିଗୁଡ଼ିକର ରୋଦନଧ୍ୱନିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣି ପାରୁଥିବ । ସେହିସବୁ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିବା ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କବର ଦିଆଯାଇ ପାରିଲାନାହିଁ, ସେହିମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଗାନ କରା ଯାଉଥିବା ଶୋକଗୀତିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣି ପାରୁଥିବ । କାରଣ, ଠିକ୍ ସମୁଦ୍ର ପରି ବହୁ ଦୂରବ୍ୟାପ୍ତ ନାନା କଳ୍ପନାଚିତ୍ର ଦ୍ୱାରା ନିଜ ହୃଦୟକୁ ସ୍ମୃତିସିକ୍ତ କରି ପାରୁନଥିଲେ କଠିନ ରଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ିକୁ ଟଣାଟଣି କରୁଥିବା ସମୟରେ କେବଳ ନୀରସ ଭାବରେ ହାଇ ମାରିବା ବ୍ୟତୀତ ତୁମର ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ନଥିବ । କାରଣ, ମୂଳତଃ ଏହିପରି ଏକ କଳ୍ପନାଚିତ୍ର, ଏକ ସଭ୍ୟତା ତଥା ତୁମ ହୃଦୟର ତୃପ୍ତିବିଧାନ ଲାଗି ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କେଉଁ ବସ୍ତୁର ଆଦୌ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି କହିଲ !

ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ଭଲ ପାଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବନ୍ଦୀଶାଳାର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ କଦାପି ବନ୍ଦୀ କରି ରଖି ପାରିବନାହିଁ; କାରଣ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ହେଉଛି ଏପରି ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀ ଯାହାକି ଏହି ପୃଥିବୀର ଉପାଦାନରେ ଆଦୌ ତିଆରି ହୋଇ ନଥାଏ; — ତାହା ଜଡ଼ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ଗଢ଼ା ହୋଇ ନଥାଏ, ମାତ୍ର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ଏଥିପାଇଁ ଭଲ ପାଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାଚୀର ଏବଂ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ବିଦ୍ରୂପ କରିପାରେ । ସେହି କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ଯେକୌଣସି ଦୁର୍ଗର କାନ୍ଥପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୋଟା କରି ତିଆରି କରିଥିଲେ ମଧ, ତା'ର ପ୍ରେମିକା ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ବାହ୍ୟ ପୃଥିବୀ ନିମନ୍ତେ ତା'ର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ ଏବଂ ସେହି କ୍ଷଣଟିରେ ତା'ପାଇଁ ଅପହଞ୍ଚ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ତାକୁ ଜଣାଥିଲେ ମଧ ତା' ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ସିଏ ଯେ ତଥାପି ତାହାରି ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଛି, ସିଏ ତାହା ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଣିଥାଏ । ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟକୃତ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଅଲଗା କରି ପାରେନାହିଁ ।

ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ଯେଉଁ ଦିବ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥିଟି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ କରି ବାନ୍ଧି ରଖିଛି, ସେଥିରୁ ନିଃସାରିତ ହେଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଉପଲବ୍ଧିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ଘଟିଥାଏ । କାରଣ, ଯେଉଁ ନାରୀଟିଠାରୁ ତୁମେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛ, ଯଦି କେବଳ ତା'ର ଦେହଟା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ତୁମର ସବୁଯାକ କାମନା ବିଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଯାହା ଦେହର ସ୍ମୃତିଟା ହିଁ ତୁମକୁ ରାତି ରାତି ବିନିଦ୍ର ଏବଂ ଅସ୍ଥିର କରି ରଖିଥାଏ,— ତେବେ ତୁମକୁ ତୁମର ସେହି କୁକୁରଟି ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବ, ଯିଏକି ଛବିରେ ଅଙ୍କା ହୋଇଥିବା ଖଣ୍ଡେ ମାଉଁସକୁ ଯାଇ ଗିଳି ପକାଇବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଛି । କାରଣ, ଭାବମୟ ଯେଉଁ ଭଗବାନ ପାଚେରୀଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଭେଦି ବାହାରିଯାଇ ପାରନ୍ତି, ସିଏ ତୁମ ଭିତରେ ଏଯାଏଁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ହିଁ କରିନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେହି ପୁରୁଷଟି ବିଷୟରେ ତ ମୁଁ ତୁମକୁ ପୂର୍ବରୁ କହିସାରିଛି, ଯିଏକି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରୀ କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ଯିଏ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ସମୟରେ କାକର ଶଯ୍ୟାଟି ଉପରେ ବିଚରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସିଏ ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଆଦୌ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ନିଜର ଏକାମ ବା ସେକାମରେ ଲଗାନ୍ତିନାହିଁ ଏବଂ ଆପେ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ମାର୍ଗଟି ବ୍ୟତୀତ ସେତେବେଳେ କିଛି ବି ଦେଖନ୍ତିନାହିଁ । ଆମେ ତଥାପି ତାଙ୍କୁ ମୋଟେ ଜଣେ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି କହିବାନାହିଁ ଏବଂ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏକ ବୃହତ୍ତା ଅବଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଥାଏ । ମୋ' ପ୍ରହରୀଟି ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ହିଁ କୁହାଯିବ, ଯିଏକି ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ସିଏ ପହରା ଦେଉଥିବାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପଥଟି ଉପରେ ପଦଚାରଣା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ, ସିଏ ଯେଉଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସେବା ଖଟୁଛି, ତାହାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି କିଛି ସହିତ ତା'ର ଆଦୌ କୌଣସି ସଂପର୍କ ନଥାଏ । ତା' ଆଖିଆଗରେ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମାର୍ଗାଂଶଟି ହିଁ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଆଲୋକରେ ଖଣ୍ଡେ ଗ୍ରାନାଇଟ୍-ନିର୍ମିତ ରିବନ୍ ପରି ଚକ୍‌ଚକ୍ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ବିଚରା, ତା'ର ଏହି ଜୀବନଟିକୁ ଆଉ କାହାର ଭାଗ୍ୟଠାରୁ କଦାପି ଅଧିକ ଶୋଚନୀୟ ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ, — ତା' ଭୂମିକାର ସମୁଦାୟ ଆୟତନଟି ଏହି ମାତ୍ର ପ୍ରାୟ ଶହେ ପାହୁଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦୀଶାଳାଟି ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ତଥାପି ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିବାର ଏକ ସତତ ଆତଙ୍କ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥାଏ । ତା' କାନ୍ଧଉପରେ ସିଏ ବୋହୁଥିବା ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ହୋଇ ଝୁଲୁଥାଆନ୍ତି, — ମାତ୍ର ଗୋଟାଏ କ୍ଷଣ କିମ୍ବା ଦଣ୍ଡ କେତେବେଳେ ବସି ପଡ଼ିଲେ କାରାଗାରକୁ ଯାଇ ଶାସ୍ତି ଭୋଗିବାକୁ ହୁଏ, ଏବଂ, ନିଦ ଲାଗିଗଲେ ତା'ପ୍ରତି ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡର ବିଧାନ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ବର୍ଷାରେ ଓଦା ହେବାକୁ ପଡ଼େ, ହିମକାକରରେ ଦେହ କାଲୁଆ ମାରିଯାଏ, ଅଥବା ବାଲିମିଶା ଉତ୍ତପ୍ତ ଝଡ଼ରେ ଆଗକୁ ଭାବିବା ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ କେବେ କିଛି ନଥାଏ । ଏବଂ, ବେଳେ ବେଳେ ନିତାନ୍ତ ଅତର୍କିତ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ବନ୍ଧୁକରୁ ଗୁଳିଟାଏ ଫୁଟି ଅନ୍ଧାର

ଭିତରେ ନିଆଁ ଜଳିଉଠେ ଏବଂ ଗୋଟାଏ ଗୁଳି ହୁଏତ କୁଆଡୁ ଆସି ତା'ର କଳିଜା ଭିତରେ ଗଳି ବାହାରି ଯାଇପାରେ ! ଏହାଠାରୁ ଆଉ କାହାର ଭାଗ୍ୟକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ଶୋଚନୀୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ? ଗୋଟିଏ ଭିକାରୀର ଜୀବନ ମଧ ଏହାଠାରୁ ବରଂ ଅଧିକ ଭଲ ଓ ଅଧିକ ଉପଭୋଗ୍ୟ: ଭିକାରୀ ନିଜ ଇଚ୍ଛାମତେ ଯାଇଆସି ପାରୁଛି, ତାକୁ ଅଟକାଇବାକୁ କେହି ନାହାନ୍ତି; ପେଟ ପୂରାଇ ମଣିଷମାନଙ୍କର ମେଳଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇପାରୁଛି, —ବଜାର ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶିଯାଇ ପାରୁଛି,—ଏବଂ ସେଉଁପରି ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ସେହିଭଳି ଆପଣାର ମନୋରଞ୍ଜନ ମଧ କରିପାରୁଛି !

ତଥାପି, ମୋ' ପ୍ରହରୀ ହେଉଛି ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ହିଁ ସେହି ପ୍ରହରୀକୁ ତା'ର ଯାବତୀୟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିପାରିଛି ଏବଂ, ତା'ଭିତରେ ଏପରି ଏକ ବୃହତ୍ତା ରହିଛି, ଯାହାକି ଭିକାରୀ ଭିତରେ ଆଦୌ ନାହିଁ । ପ୍ରହରୀର ମୃତ୍ୟୁ ମଧ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଲାଭଜନକ ହେବ, କାରଣ ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାଦ୍ୱାରା ସେ ନିଜକୁ ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ହିଁ ବଳି ଦେବ ।

ମୋର ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପଥର ଭାଙ୍ଗିବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରେରଣ କରିଥାଏ । ଏବଂ, ସେମାନେ ଯେଉଁ ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ସାନ ସାନ କରନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥାଏ । ମାତ୍ର, ଯଦି ତୁମେ ନିଜ ପାଇଁ ଘରଟିଏ ତିଆରି କରୁଥାଅ, ତେବେ ତୁମେ ଭାଙ୍ଗି ସାନ କରୁଥିବା ପଥରଗୁଡ଼ିକର ତୁମଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଏକ ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ନା ନାହିଁ ? ତୁମେ ଏହି ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଘରର କାନ୍ଥ ତିଆରି କରିବାକୁ ଯାଉଛ ଏବଂ, ତେଣୁ, ଏହି ଯାବତୀୟ କ୍ରିୟାକୁ ତୁମେ ଆଦୌ ଏକ ଦଣ୍ଡରୂପେ ନୁହେଁ, ଏକ ସ୍ତୋତ୍ରରୂପେ ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଛ ।

ଏହିସବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝି ପାରିବାକୁ ହେଲେ କେବଳ ଅବଲୋକନ କରିବାର ଭଙ୍ଗୀଟିରେ ହିଁ ଏକ ଅନୁରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ହଁ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ତା'ର ଜୀବନରକ୍ଷା ହୋଇଗଲା ଓ ସେ ଆଉ କିଛିଦିନ ବଞ୍ଚିପାରିଲା, ତେବେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତା'ର ଜୀବନ ଧନାଢ୍ୟ ହୋଇପାରିଲା ବୋଲି ତୁମେ ବିଚାର କରୁଛ । ମାତ୍ର, ଯଦି ତୁମେ ଆଉଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଆରୋହଣ କରିଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ସେହିଠାରୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଜୀବନ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରି ଏକତ୍ର ଏକ ଗୁଚ୍ଛ ପରି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବାର ଅବଲୋକନ କରିବ, ତେବେ ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ହେବ ଯେ, ପ୍ରକୃତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବହନ କରୁଥିବା ଏକ ମରଣକୁ ବରଣ କରିନେଇ ସିଏ ହୁଏତ ଅଧିକ ତୃପ୍ତି ଲାଭ କଲା ବୋଲି ତୁମେ ବିଚାର ବି କରୁଥିବ ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯେପରିକି ସେମାନେ ମୋ'ପାଖରେ ମୋ' ଶତ୍ରୁର ମତଲବଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଇ ପାରିବେ, ସେହି କାରଣରୁ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ନେଇଥିଲି, ସେମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ଠିକ୍ ସେହି କଥା । ସେମାନଙ୍କ ମଧରୁ ମୋତେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକଥା ମଧ କହିଥିଲା: ''ମୁଁ ହେଉଛି ମୋ' ନିଜର ରାଜ୍ୟର ଜଣେ ଅଧିବାସୀ ଏବଂ, ତୁମେ ଆମକୁ ଯେତେ ଯେତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଲେ ମଧ ତଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କିଛି ଫଳ ହେବନାହିଁ ।'' ଏବଂ, ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ସେହି ଲୋକଟାକୁ ଦୁଇଟା ପଥରଚକି ଭିତରେ ପେଶି ଗୁଣ୍ଡ ସିନା କରି ଦେଇଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତଦ୍ୱାରା ଟୋପାଏ ହେଲେ ଗୁପ୍ତ ତଥ୍ୟ ପାଇ ପାରିନଥାନ୍ତି, —କାରଣ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ତା' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଜଣେ ଅଧିବାସୀ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ।

''ତୁ ଗୋଟାଏ ଦରିଦ୍ର ମଣିଷ । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ' ମରଜୀରେ ହିଁ ରହିଛୁ !''- ମୁଁ ତାକୁ କହିଥିଲି ।

ମୁଁ 'ଦରିଦ୍ର' ଶବ୍ଦଟାକୁ ବ୍ୟବହାର କଲି ବୋଲି ସିଏ ତାଚ୍ଛିଲ୍ୟ ଭାବ ସହିତ ହସି ଉଠିଥିଲା । କାରଣ, ତା' ପାଖରେ ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ରହିଥିଲା, ଯାହାକୁ କି ତା' ପାଖରୁ କେହି ଛିଣ୍ଡାଇ ନେଇଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତା' ମନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଭଳି ତାଲିମ ପାଇଛି, ତାହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ଏହିଠାରେ ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କାରଣ, ତୁମ ପାଖରେ ଥିବା ଭୌତିକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ତୁମ ପାଖରେ ରହିଥିବା ଯଥାର୍ଥ ଧନ ନୁହନ୍ତି; — ଭୌତିକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ କୌଣସି କାମରେ ଲଗାଉଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ତୁମର ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଆସନ୍ତି: ତୁମେ ପାଳିଥିବା ଗଧଟି ଉପରେ ତୁମେ ଚଢ଼ିଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ତାହା ତୁମର କାମରେ ଆସିଥାଏ, ତୁମେ ଭୋଜନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ଥାଳୀଗୁଡ଼ିକରେ ବଢ଼ା ହୋଇ ରହିଥିବା ଭୋଜନସାମଗ୍ରୀମାନ ତୁମର କାମରେ ଆସି ଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର, କାମରେ ଲାଗୁନଥିବା ସମୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନଥାଏ । ଅଥବା, ଯେଉଁ ନାରୀଟି ନିମନ୍ତେ ତୁମେ କେବଳ ଏକ କାମନା ହିଁ ପୋଷଣ କରୁଥାଅ, ମାତ୍ର ମୋଟେ ଭଲ ପାଉନଥାଅ, ତା' କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏକଥାଟି ମଧ ସତ ଯେ ଗୋଟିଏ ଇତରପ୍ରାଣୀର ପହୁଞ୍ଚ ଭିତରେ କେବଳ ଭୌତିକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ରହିଥାଏ; ମାତ୍ର ଭାଷା ଓ ଶବ୍ଦର ମାଧମରେ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଗୁଡ଼ିକ ଉଦ୍ଗାରିତ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ, ସେହି ପ୍ରାଣୀଟି ସେହି ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ତୁମେ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥାଅ, ଖାସ୍ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ତୁମ ଲାଗି କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥାଏ ।

ସେହି କାରଣରୁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଏପରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ତିଆରି କରିଛି ଏବଂ ଆକାର ଦେଇ ଆଣୁଛି,—ମୁଁ ତୁମକୁ ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଭିତରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସମ୍ପଦର ପରିଚୟ ଆଣି ଦେଉଛି, ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ ପଥର ନୁହେଁ; ତାହା ହେଉଛି ଜଣେ କାରିଗରର ପ୍ରେରଣା ଅଥବା ଆତ୍ମବଳି ଦେଇଥିବା ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧାର ମହାନତା । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ତୁମେମାନେ ଅଧିକ ସମ୍ପଦବାନ୍ ହୋଇଛ, କାରଣ ସେହି ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ଭିତରେ କୌଣସିଠାରେ ଉକ୍ତ ଯୋଦ୍ଧାଟି ହିଁ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଛି । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ମଧ, ମୋ'ର ଏହି ଯାବତୀୟ ମେଷ ଏବଂ ଛାଗଳ, ଏହି ନିବାସସ୍ଥାନ ଓ ଏହି ପର୍ବତମାନେ, —ଏମାନଙ୍କୁ ନେଇ ତୁମମାନଙ୍କ ସକାଶେ ହିଁ ମୁଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିଏ ତିଆରି କରି ରଖିଛି । ଏବଂ, ଏହି ସବୁକିଛି ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ବସ୍ତୁ ତାତ୍କାଳିକ ଭାବରେ ତୁମମାନଙ୍କର କୌଣସି କାମରେ ଲାଗୁନଥିଲେ ମଧ ତାହା ତଥାପି ତୁମମାନଙ୍କର ସତ୍ତାରେ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆଣି ଦେଇପାରୁଛି । ମୁଁ ସର୍ବଦା ଏହି ଅତିସାଧାରଣ ସୁପରିଚିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଚୟନ କରି ଆଣୁଛି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଏକ କବିତା ରଚନା କରିଦେଇ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଧନାଢ୍ୟ କରିପାରୁଛି । ମୁଁ ଏହି ପର୍ବତଗୁଡ଼ିକୁ ଓ ନଦୀଗୁଡ଼ିକୁ ଚୟନ କରି ଆଣୁଛି ଏବଂ ମୋ'ର ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମଧରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ଗୁନ୍ଥିଦେଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ତୁମମାନଙ୍କୁ ଧନବାନ୍ କରିଦେଉଛି । ଏବଂ ବିଜୟପ୍ରାପ୍ତିର ଦିବସଗୁଡ଼ିକରେ ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ବନ୍ଦୀମାନେ, ରୋଗଶଯ୍ୟାରେ ପଡ଼ିଥିବା ମୁମୂର୍ଷୁମାନେ ତଥା କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହେଉଥିବା ଋଣଗ୍ରସ୍ତମାନେ ମଧ, — ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକ ଗର୍ବ ଏବଂ ଗୌରବବୋଧରେ ଦୀପ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଛନ୍ତି; କାରଣ ଏପରି କୌଣସି ଚିକିତ୍ସାଳୟ ବା ବନ୍ଦୀଶାଳା ପୃଥିବୀରେ ନାହିଁ ଯାହାକି ଆମକୁ ଏହିସବୁ ମହାନ୍ ପ୍ରାପ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିପାରିବ । ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧରୁ ମୁଁ ଏପରି ଦେବତାଟିଏ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିପାରିଛି, ଯିଏକି ସକଳ ଆବଦ୍ଧକାରୀ ପ୍ରାଚୀରକୁ ଉପହାସ କରିପାରୁଛି ଓ ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖ ସହିବା ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରୁଛି ।

ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ଯଥାର୍ଥ **ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ** ହିଁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣେ ଏବଂ, କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ଓ ବନ୍ଦୀଶାଳାର ଅର୍ଗଳଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଷୁଡ଼ାଇ ପକାଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେ । କାରଣ, ମୁଁ ଏହାଦ୍ୱାରା ଏପରି ଏକ ସତ୍ତାକୁ ସମ୍ଭବ କରିଥାଏ, ଯିଏକି ଯୋଗସୂତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ଲଗାଇ ଦେଇପାରେ, ଯିଏ ବନ୍ଦୀଶାଳାର ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କୁ ତଥା ବନ୍ଦୀନିବାସର ଗହ୍ୱରଗୁଡ଼ିକୁ ବିଦ୍ରୂପ କରୁଥାଏ ଏବଂ, ହଁ, — ଉତ୍ପୀଡ଼ନକାରୀର

ତାତିଲା ଲୁହା ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ମଧ ତାହାକୁ ହସି ଦେଇପାରେ । ତାତିଲା ଲୁହାମାନେ ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଶକ୍ତିକୁ ଆଦୌ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ ।

କାରଣ, ଏକଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ, ତୁମାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଆଦୌ କେହିହେଲେ ସିଧା ଜଣେ ଆଉଜଣକ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତିନାହିଁ । ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସହିତ ହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ମଧ ତୁମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଲାଗି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ, ତୁମେ ଯେଉଁ ନାରୀଟିକୁ ଭଲ ପାଉଛ, ତୁମେ ତା'ପାଖରେ କିପରି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିପାରିବ ବୋଲି ଯଦି ତୁମେ ମୋତେ ପଚାରିବ, —କାରଣ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ତା'ଠାରୁ ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା, ସମୁଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଅଥବା ମୃତ୍ୟୁ ଦ୍ୱାରା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥିବ, —ତେବେ ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିବି ଯେ, ସିଏ ପୁନର୍ବାର ଆସି ତୁମପାଖରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଉ ବୋଲି ରୋଦନ କଲେ ତଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କୌଣସି ଫଳ ମିଳିବନାହିଁ; ବରଂ ତୁମଲାଗି ଏହାହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ତୁମେ ଏପରି କିଛିଲାଗି ଆସ୍ପୃହା ରଖିବ, ଯାହାଠାରୁ କି କୌଣସି ପ୍ରାଚୀର ତୁମକୁ କଦାପି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ପାରିବେନାହିଁ, —ତୁମର ମନଃପଟରେ ସେହି ଗୃହଟିର ଛବିଟିଏ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଥିବ, —କିମ୍ବା ତୁମେ ଏପରି ଏକ ଥାଳୀର ଚିତ୍ର ଦେଖି ପାରୁଥିବ, ଯେଉଁଥିରେ କି ଚାହାପାତ୍ରଟିଏ ରଖା ହୋଇଥିବ, ଅଥବା ବହଳ ହୋଇ ଏପରି ଗାଲିଚାଟିଏ ପଡ଼ିଥିବ, ଯାହାର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ତୁମର ପ୍ରେମିକା ଶୟାନ ହୋଇ ରହିଥିବ, — ତୁମଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ଶୟାନ ରହିଥିବ; କାରଣ, ସିଏ ବସ୍ତୁତଃ ତୁମପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲେ ତଥା ଶୟାନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ ତାହାଲାଗି ରହିଥିବା ତୁମର ପ୍ରେମ ତଥାପି ଉଜ୍ଜୀବିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ସେହି କାରଣରୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ କହିବି ଯେ, ପ୍ରକୃତ ମାନବଟିଏ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିବାର ସକଳ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ତାକୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସ୍ଥାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା କଦାପି ତୁମର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ; କାରଣ, ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ଗୋଟିଏ ଚଳନ୍ତି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲେ ତାହା ଆଦୌ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସାଧନ କରିବନାହିଁ; ଅପର ପକ୍ଷରେ ତୁମକୁ ତା'ର ଆଖିଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ଉତ୍ତୋଳନ ଆଣିଦେବ, — ତୁମେ ତାକୁ ସେହି ଉଚ୍ଚତର ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଅଙ୍ଗୁଳିନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଦେଖାଇଦେବ, —ଯେଉଁ ସ୍ତରରେ କି ଖାସ୍ ବସ୍ତୁ ବୋଲି ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆଦୌ କିଛି ନଥିବ,— ମାତ୍ର ସେହି ଦିବ୍ୟ ସଂଯୋଜନକାରୀ ଡୋରଟିର ହିଁ କେବଳ ବିଭାବମାନ ରହିଥିବ, ଯାହାକି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ନିରନ୍ତର ଏକତ୍ର କରି ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ । କାରଣ, ଯଦି ଭୌତିକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିସ୍ପନ୍ଦିତ ହେଉନଥିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ତୁମଲାଗି ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ଆଣି

ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ; ସେମାନଙ୍କ ସେହି ପ୍ରତିସ୍ପନ୍ଦନର ସଂଗୀତ ହିଁ ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରଖିଥାଏ ।

ତୁମର ଯାବତୀୟ କର୍ମ ବେଳକୁ ମଧ ଠିକ୍ ସେହିକଥା; ସେହି କର୍ମ ନିଜ ସନ୍ତାନବର୍ଗଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ନର ଯୋଗାଡ଼ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରେ ଅଥବା, ନିଜଠାରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ କୌଣସି କିଛି ସକାଶେ ଆପଣାର ଜୀବନପଣ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ ହୋଇପାରେ । ତୁମ ଭଲ ପାଇବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ଠିକ୍ ସେହିକଥା,- ଯଦି ଏକ ଆଲିଙ୍ଗନସୁଖ ଲାଭ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ କୌଣସି ଦେହର ସନ୍ଧାନ କରୁଥିବା ଅପେକ୍ଷା ତାହା ଆଉକିଛି ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ହୋଇଥାଏ; କାରଣ, ଭଲ ପାଇବାଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦଟି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ସେହି ଭଲ ପାଇବାରେ ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଏଣୁ, ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ତୁମେ ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଥିବା ନାରୀର **ଗୁଣଟି** ବିଷୟରେ କହିବି । ଦୀର୍ଘକାଳ ଲାଗି ମରୁଭୂମିରେ ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ସହରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଅ ଏବଂ ବେଶ୍ୟାଗୃହ ଗୁଡ଼ିକର ମାର୍ଗ ଆଡ଼େ ପାଦ ବଢ଼ାଅ, — ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଜଣକୁ ବାଛିନେଇ ଭଲ ପାଇବାକୁ ପାସୋରି ଦିଅ, —ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ତାକୁ ଗେଲ କରୁଥାଅ ଓ ସିଏ ତୁମର କାନପାଖରେ କେତେଭଳି କୋମଳ ଶବ୍ଦମାନ କହିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ତା'ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଯେତେବେଶୀ ମୋହକ ଓ ଆକର୍ଷକ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ପ୍ରୀତିର କାର୍ଯ୍ୟଟି ସମାପନ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେଠାରୁ ବାହାରି ଆସିବା ସମୟରେ ତୁମେ ସତେଅବା ଆପଣାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିବସ୍ତ୍ର ହିଁ କରି ପକାଇଥାଅ ଏବଂ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ଗୋଟିଏହେଲେ ସ୍ମୃତିକୁ ମଧ ଆକାର ଦେଇ ଗଢ଼ି ପାରିନଥାଅ ।

ତଥାପି, ଯଦି କୌଣସି ଅଲୌକିକ କାରଣବଶତଃ ଏଭଳି ହୁଏତ ଘଟିବ, ଯାହାଫଳରେ କି ସେହି ଚେହେରାଟିକୁ ହିଁ ଧାରଣ କରି ଏବଂ ସେହି ଏକା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିବା ଓ ସେହି ଏକାଭଳି ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ କରୁଥିବା ନାରୀଜଣକ କଳ୍ପନାର ସେହି ମନୋହରଣକାରୀ ଦ୍ୱୀପରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତା ଏବଂ ଏକ ଧୀରମନ୍ଥର ଗତିରେ ମରୁଭୂମିର ଦୀର୍ଘ ପଥଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ତଥା ପନ୍ଦରବର୍ଷ କାଳ ସଂଗୀତ, କାବ୍ୟ ଓ ପ୍ରଜ୍ଞାଦ୍ୱାରା ନାନାଭାବେ ଜୁଆହୋଇ ଯଦି ଦୃଢ଼ ସୁନିର୍ମିତ ଇସ୍ପାତ୍ ପରି ଗଢ଼ିହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତା, ଯଦି ଏତେଟିକିଏ ଆଘାତ ପାଇବା ମାତ୍ରକେ କ୍ରୋଧରେ ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଥାନ୍ତା, ଯଦି ବିପତ୍ତି ସମୟରେ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପର ପରିଚୟ ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତା, ଯଦି ସେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସମ୍ପଦରେ ଧନୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା ଯାହାକୁ କି ଆଦୌ କେହିହେଲେ ନେଇଯାଇ ପାରୁନଥାନ୍ତା, ଏବଂ ନିଜକୁ ଏଭଳି ଦେବତାମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି

ରଖିଥାନ୍ତା, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କି ସେ ପୃଥିବୀରେ ରହିଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବଦଳରେ ମଧ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପାରନ୍ତାନାହିଁ, —ଯଦି ଆଦୌ କୌଣସି ସୌଭାଗ୍ୟ ହେତୁ ସେହି ନାରୀଟି ହିଁ ତୁମ ଆଡ଼କୁ ନିଜର କୋମଳ ବାହୁଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଦିଅନ୍ତା, —ତୁମେ ଜ୍ୟୋସ୍ନାବିଧୌତ କକ୍ଷଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ସିଏ ତୁମଲାଗି ସେଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତା, ଯଦି ତା'ର କଣ୍ଠରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତ ଆତ୍ମାର କଣ୍ଠଶବ୍ଦ ପରି ଆବେଶଟିଏ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ହେବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ତୁମେ ଏହି ଯାବତୀୟ ସିକତାପଥ ଓ କଣ୍ଟାଗୁଳ୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ପାର ହୋଇ ସେହି ମରୁବିସ୍ତାରଟି ମଧ୍ୟକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତ; ତୁମର ସେହି ପୂର୍ବର ପରିଚୟଟି ମଧ୍ୟ ଆଉ କଦାପି ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ହୋଇ ରହିନଥାନ୍ତା, — ତାହା ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ସାକାର କୃତଜ୍ଞତାର ଗୋଟିଏ ସ୍ତୋତ୍ରରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । କାରଣ, ମେଦଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଏହି ବହିରାବରଣ ଏବଂ ନାନାବିଧ ଧାରଣାର ଏକାଠି ହୋଇ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଥିବା ବୋଝଟାଟିଏ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଯେଉଁ ମଣିଷଟିକୁ ଆମେ ଦେଖୁଛୁ, ସିଏ କଦାପି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଅସଲ ଓଜନଟିକୁ ବାହାରକରି ପାରିବନାହିଁ । ଅସଲ ମନୁଷ୍ୟଟି ହେଉଛି ତା'ର ଆତ୍ମା, — ତାହା ଯେ କେତେ ବିସ୍ତାରଯୁକ୍ତ, ସେକଥା କେହି କହି ପାରିବେନାହିଁ, — ତା' ମଧ୍ୟରେ କେତେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଜଳବାୟୁ, ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ, ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ଅବଗାହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କେତେ କେତେ ମରୂଦ୍ୟାନ, — ତାହାର ଢାଲୁଗୁଡ଼ିକ ନାନା ଫୁଲର ନାନା ରଙ୍ଗରେ ବର୍ଣ୍ଣାଢ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି,— ବରଫ ତରଳି ବହୁ ନିଦ୍ରାଳସ ଜଳାଧାରମାନ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଛି । ସେହି ରାଜ୍ୟଟି ବାହାର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ସିନା ରହିଛି, — ତଥାପି ଏକ ଅସୀମତାକୁ ଧାରଣ କରିଛି ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆପଣାର ପୁରୁଷାର୍ଥକୁ ପ୍ରମାଣ କରିଦେଉଛି । ସେହି ଗୁପ୍ତ ଉତ୍ସରୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ ସୁଖ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ, ଥରେ ତାହାର ପରିଚୟ ମିଳିଗଲେ ଆଉ କେବେହେଲେ କୌଣସି ପଥଚ୍ୟୁତି ଘଟେନାହିଁ । କାରଣ, ତୁମେ ଏକ ଅଗଭୀର ନଦୀର ସ୍ରୋତରେ ନୌକା ବାହି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ, — ତୁମେ ହୁଏତ ସେତେବେଳେ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଜି ରଖିଥାଅ ଏବଂ ତେଣେ ସାନ ସାନ ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ତୁମର ନୌକାଟିକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି,— ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ,— ତୁମର ସେହି ଯାତ୍ରାକୁ ଅଗାଧ ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ କୌଣସି ଜଳଯାତ୍ରା ସହିତ କଦାପି ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଅଥବା, ଦୁଇଟିଯାକ ବସ୍ତୁ ହୁଏତ ବାହାରକୁ ଏକାପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଗୋଟିଏ ମିଛ ଏବଂ ଆଉଗୋଟିଏ ସତ ହୀରାଠାରୁ ତୁମେ କଦାପି ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସୁଖ ଆଦୌ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ନାରୀ ତୁମ ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମୟରେ

କୌଣସି କଥା ନକହି ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିପାରୁଛି, ସମୁଦ୍ରବତ୍ ଏକ ଗଭୀର ନୀରବତାର ଅଧିକାରିଣୀ ଆଉଜଣେ ନାରୀ ସହିତ ତୁମେ ତାହାକୁ କଦାପି ସମତୁଲ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏହି କଥାଟିକୁ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି ବି କରିପାରିବ ।

ତେଣୁ, ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ କଦାପି ହାଲୁକା କରି ଦେବିନାହିଁ ଏବଂ, ନାରୀମାନେ ତୁମର ଦେହ ନିମନ୍ତେ ଏକ ସୁଖଦାୟୀ ଚରାଭୂଇଁ ପରି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ, ସେମାନଙ୍କୁ ଧରି ପାରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମଧ କେବେହେଲେ ସହଜ କରି ପକାଇବିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଉପେକ୍ଷା ଏବଂ ସମ୍ଭ୍ରମ, ନାରୀମାନଙ୍କର ଏହି ଦୁଇଟି ଆଧାରସ୍ଥ ଗୁଣକୁ କଦାପି ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ଆଣିବିନାହିଁ । କାରଣ, ସେପରି କରି ମୁଁ ତୁମେ ନିଜ ବଶକୁ ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଖାସ୍ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ହିଁ ସାରହେବ ।

ଏଣୁ, ସେହି ବାରନାରୀମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ଆଲିଙ୍ଗନ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବା ଦ୍ୱାରା କିଞ୍ଚିତ୍ କେତେ କ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ଭଲ ପାଇବାର ଗୁଣଟିକୁ ପାସୋରି ଦେଉଥିବା ହିଁ ସାର ହେଉଥିବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ମୁଁ କେବଳ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ଲାଗି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉଥିବି, ଯାହାକି ତୁମମାନଙ୍କୁ କେବଳ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ହିଁ ଅଧିକ ସମ୍ପନ୍ନତା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ, ଯାହାକୁ କି ପ୍ରକୃତରେ କାମ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ଯାହା ତୁମକୁ ଯଥାର୍ଥ ପର୍ବତାରୋହଣର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରୁଥିବ । ଏବଂ, ଆହୁରି ଗୋଟିଏ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗର ଆରୋହଣ କରିବାର ନିଜର ପ୍ରୟାସରେ କଦାପି କ୍ଷାନ୍ତ ନହେବାରେ ତୁମକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରି ନେଉଥିବ । କାରଣ, ତାହାରି ଫଳରେ ହିଁ ତୁମେ ଯେପରି ନିଜର ଭଲ ପାଇବକୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠ ତଥା ପୂର୍ଣ୍ଣତାଯୁକ୍ତ କରିପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ତୁମ ଭିତରେ ତଥାପି ମେଘାବୃତ ଏବଂ ଅଗମ୍ୟପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଆତ୍ମାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆରୋହଣ କରି ପାରିବାଲାଗି ତୁମର ଆସ୍ପୃହାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖିଥିବି ।

- ୬୪ -

ଖଣ୍ଡେ ହୀରା, —ଏକ ଜନସମୂହର ଝାଳବୁହା ଶ୍ରମରୁ ହିଁ ତାହାର ନିର୍ମାଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ; ତଥାପି, ଜନସମୂହର ସେହି ଝାଳବୁହା ଶ୍ରମରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିବା ସେହି ହୀରାଟିକୁ କଦାପି ବିଭାଜିତ କରାଯାଇ ପାରେନାହିଁ, ତାହାକୁ କେହି ଆହାର ବି କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । କିମ୍ବା, ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ସମ୍ଭବ କରିଥାଆନ୍ତି,

ରଖିଥାନ୍ତା, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କି ସେ ପୃଥିବୀରେ ରହିଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବଦଳରେ ମଧ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପାରନ୍ତାନାହିଁ, —ଯଦି ଆଦୌ କୌଣସି ସୌଭାଗ୍ୟ ହେତୁ ସେହି ନାରୀଟି ହିଁ ତୁମ ଆଡ଼କୁ ନିଜର କୋମଳ ବାହୁଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଦିଅନ୍ତା, —ତୁମେ ଜ୍ୟୋସ୍ନାବିଧୌତ କକ୍ଷଟି ମଧରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ସିଏ ତୁମଲାଗି ସେଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତା, ଯଦି ତା'ର କଣ୍ଠରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତ ଆତ୍ମାର କଣ୍ଠଶବ୍ଦ ପରି ଆବେଶଟିଏ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ହେବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ତୁମେ ଏହି ଯାବତୀୟ ସିକତାପଥ ଓ କଣ୍ଟାଗୁଳ୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ପାର ହୋଇ ସେହି ମରୁବିସ୍ତାରଟି ମଧକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତ; ତୁମର ସେହି ପୂର୍ବର ପରିଚୟଟି ମଧ ଆଉ କଦାପି ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ହୋଇ ରହିନଥାନ୍ତା, — ତାହା ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ସାକାର କୃତଜ୍ଞତାର ଗୋଟିଏ ସ୍ତୋତ୍ରରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । କାରଣ, ମେଦଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଏହି ବହିରାବରଣ ଏବଂ ନାନାବିଧ ଧାରଣାର ଏକାଠି ହୋଇ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଥିବା ବୋଜଚାଟିଏ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଯେଉଁ ମଣିଷଟିକୁ ଆମେ ଦେଖୁଛୁ, ସିଏ କଦାପି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଅସଲ ଓଜନଟିକୁ ବାହାରକରି ପାରିବନାହିଁ । ଅସଲ ମନୁଷ୍ୟଟି ହେଉଛି ତା'ର ଆତ୍ମା, — ତାହା ଯେ କେତେ ବିସ୍ତାରଯୁକ୍ତ, ସେକଥା କେହି କହି ପାରିବେନାହିଁ, — ତା' ମଧରେ କେତେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଜଳବାୟୁ, ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ, ନୀରବତା ମଧରେ ଅବଗାହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କେତେ କେତେ ମରୁଦ୍ୟାନ, — ତାହାର ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ନାନା ଫୁଲର ନାନା ରଙ୍ଗରେ ବର୍ଣ୍ଣାଢ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି, — ବରଫ ତରଳି ବହୁ ନିଦ୍ରାଳସ ଜଳାଧାରମାନ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଛି । ସେହି ରାଜ୍ୟଟି ବାହାର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ସିନା ରହିଛି, — ତଥାପି ଏକ ଅସୀମତାକୁ ଧାରଣ କରିଛି ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆପଣାର ପୁରୁଷାର୍ଥକୁ ପ୍ରମାଣ କରିଦେଉଛି । ସେହି ଗୁପ୍ତ ଉତ୍ସରୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ ସୁଖ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ, ଥରେ ତାହାର ପରିଚୟ ମିଳିଗଲେ ଆଉ କେବେହେଲେ କୌଣସି ପଥଚ୍ୟୁତି ଘଟେନାହିଁ । କାରଣ, ତୁମେ ଏକ ଅଗଭୀର ନଦୀର ସ୍ରୋତରେ ନୌକା ବାହି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ, — ତୁମେ ହୁଏତ ସେତେବେଳେ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଜି ରଖିଥାଅ ଏବଂ ତେଣେ ସାନ ସାନ ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ତୁମର ନୌକାଟିକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, — ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ମଧ, — ତୁମର ସେହି ଯାତ୍ରାକୁ ଅଗାଧ ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ କୌଣସି ଜଳଯାତ୍ରା ସହିତ କଦାପି ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଅଥବା, ଦୁଇଟିଯାକ ବସ୍ତୁ ହୁଏତ ବାହାରକୁ ଏକାପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ, ଗୋଟିଏ ମିଛ ଏବଂ ଆଉଗୋଟିଏ ସତ ହୀରାଠାରୁ ତୁମେ କଦାପି ସେହି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସୁଖ ଆଦୌ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ନାରୀ ତୁମ ସାନିଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମୟରେ

କୌଣସି କଥା ନକହି ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିପାରୁଛି, ସମୁଦ୍ରବତ୍ ଏକ ଗଭୀର ନୀରବତାର ଅଧିକାରିଣୀ ଆଉଜଣେ ନାରୀ ସହିତ ତୁମେ ତାହାକୁ କଦାପି ସମତୁଲ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏହି କଥାଟିକୁ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି ବି କରିପାରିବ ।

ତେଣୁ, ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ କଦାପି ହାଲୁକା କରି ଦେବିନାହିଁ ଏବଂ, ନାରୀମାନେ ତୁମର ଦେହ ନିମନ୍ତେ ଏକ ସୁଖଦାୟୀ ଚରାଭୂଇଁ ପରି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ, ସେମାନଙ୍କୁ ଧରି ପାରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମଧ କେବେହେଲେ ସହଜ କରି ପକାଇବିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଉପେକ୍ଷା ଏବଂ ସମ୍ଭ୍ରମ, ନାରୀମାନଙ୍କର ଏହି ଦୁଇଟି ଆଧାରସ୍ଥ ଗୁଣକୁ କଦାପି ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ଆଣିବିନାହିଁ । କାରଣ, ସେପରି କରି ମୁଁ ତୁମେ ନିଜ ବଶକୁ ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଖାସ୍ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ହିଁ ସାରହେବ ।

ଏଣୁ, ସେହି ବାରନାରୀମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ଆଲିଙ୍ଗନ ଭିତରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବା ଦ୍ୱାରା କିଞ୍ଚିତ୍ କେତେ କ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ଭଲ ପାଇବାର ଗୁଣଟିକୁ ପାସୋରି ଦେଉଥିବା ହିଁ ସାର ହେଉଥିବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ମୁଁ କେବଳ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ଲାଗି ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉଥିବି, ଯାହାକି ତୁମମାନଙ୍କୁ କେବଳ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ ହିଁ ଅଧିକ ସମ୍ପନ୍ନତା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ, ଯାହାକୁ କି ପ୍ରକୃତରେ କାମ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ଯାହା ତୁମକୁ ଯଥାର୍ଥ ପର୍ବତାରୋହଣର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଲାଗି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରୁଥିବ । ଏବଂ, ଆହୁରି ଗୋଟିଏ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗର ଆରୋହଣ କରିବାର ନିଜର ପ୍ରୟାସରେ କଦାପି କ୍ଷାନ୍ତ ନହେବାରେ ତୁମକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରି ନେଉଥିବ । କାରଣ, ତାହାରି ଫଳରେ ହିଁ ତୁମେ ଯେପରି ନିଜର ଭଲ ପାଇବକୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠ ତଥା ପୂର୍ଣ୍ଣତାଯୁକ୍ତ କରିପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ତୁମ ଭିତରେ ତଥାପି ମେଘାବୃତ ଏବଂ ଅଗମ୍ୟପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଆତ୍ମାର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆରୋହଣ କରି ପାରିବାଲାଗି ତୁମର ଆସ୍ପୃହାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖିଥିବି ।

- ୬୪ -

ଖଣ୍ଡେ ହୀରା, —ଏକ ଜନସମୂହର ଝାଳବୁହା ଶ୍ରମରୁ ହିଁ ତାହାର ନିର୍ମାଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ; ତଥାପି, ଜନସମୂହର ସେହି ଝାଳବୁହା ଶ୍ରମରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିବା ସେହି ହୀରାଟିକୁ କଦାପି ବିଭାଜିତ କରାଯାଇ ପାରେନାହିଁ, ତାହାକୁ କେହି ଆହାର ବି କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । କିମ୍ବା, ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ସମ୍ଭବ କରିଥାଆନ୍ତି,

ହୀରାଖଣ୍ଡଟି ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗେନାହିଁ । ତେବେ, ମାଟିରୁ ବାହାରୁଥିବା ସେହି ହୀରାଟିକୁ ପାଇବାଲାଗି କ'ଣ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ପ୍ରୟାସ କରିବିନାହିଁ ? ତେବେ, ମୁଁ ବଣିଆସାହିରେ ବାସ କରୁଥିବା ମୋ' ବଣିଆମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିକାଲିଦିଏ ବୋଲି ହୁଏତ ମୋତେ ଆଉକେହି ଆସି ପରାମର୍ଶ ଦେଇପାରିବ । ସେହି ବଣିଆମାନେ ମୋ'ଲାଗି ସୁନାଛାଉଣୀ ହୋଇଥିବା ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରି ଦେଉଛନ୍ତି (ହୀରା ପରି ସେହି ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ କେହି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ପାରିବନାହିଁ); ଏବଂ, ଏହିଭଳି ପାତ୍ରଟିଏ ତିଆରି କରିବାରେ ହୁଏତ ଜଣେ କାରିଗରର ଜୀବନସାରା ଲାଗିଯାଉଛି ଓ କାରିଗର ସେଇଟିକୁ ତିଆରି କରୁଥିବା ସମୟରେ ତା'ର ଭରଣପୋଷଣ ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଗହମ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ପଡୁଛି । ଏବଂ, କାରଣ, ଯଦି ସେପରି ନକରି ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଜମିରେ ଯାଇ କାମ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବି, ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ସମ୍ଭବ ସିନା ହେବନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ପ୍ରଜାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ଅଧିକ ଗହମ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇପାରିବ । ମାତ୍ର, ତୁମେ କ'ଣ ତା'ବୋଲି ଦାବୀ କରି ବସିବ ଯେ, ଯଦି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ, ଆଦୌ ମାଟି ଖୋଳି ହୀରା ବାହାର କରିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ନରହିଲେ ତଥା ସୁନାରୁ ସୁଦୃଶ୍ୟ ପାତ୍ରମାନ ନିର୍ମାଣ ନକଲେ ହିଁ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରନ୍ତା ? ତଦ୍ୱାରା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ କିପରି ଅଧିକ ଲାଭବାନ୍ ହୁଅନ୍ତା ? ଏବଂ ହୀରାଟି ବସ୍ତୁତଃ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଲା ବା ନଲାଗିଲା, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି ବିଷୟରେ କାହିଁକି ଏତେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବାକୁ ଯିବି ? ହଁ, ଜନଗଣଙ୍କର ସେହି ଅସୂୟାକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ପରିମାଣରେ ଆମୋଦିତ କରି ରଖିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ମୁଁ ଯଦି ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ତେବେ ବର୍ଷକରେ ଥରେ ଉପଲବ୍ଧ ସବୁଯାକ ହୀରାକୁ ନିଆଁରେ ପକାଇ ପୋଡ଼ିଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଦିନଟିକୁ ଏକ ଲୋକୋତ୍ସବରୂପେ ପାଳନ କରାନ୍ତି । କିମ୍ବା, ଜଣକୁ ହୁଏତ 'ରାଣୀ' ବୋଲି ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି, ଯିଏ ସେହି ହୀରାଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଧାନ କରି କେଡ଼େ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ଚକ୍‌ଚକ୍ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତେ ଏବଂ ତେବେ ମୋ'ର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଜଣେ ହୀରା ଦ୍ୱାରା ଖଚିତ ହୋଇଥିବା ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । ଏହିପରି ଭାବରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାମୟତାକୁ ସମସ୍ତେ ଉପଭୋଗ କରିପାରନ୍ତେ ଅଥବା ଏକ ଉତ୍ସବର ଆନନ୍ଦ-କୋଳାହଳରେ ଭାଗ ମଧ୍ୟ ନେଇପାରନ୍ତେ । ପୁନଶ୍ଚ, ଯଦି ଏହି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ଗଚ୍ଛିତ କରି ରଖାଯାଆନ୍ତା, ଯେଉଁଠାରେ କି ସେଗୁଡ଼ିକ କେବଳ କେତେଜଣ ନିଷ୍କର୍ମା ଦେଖଣାହାରିଙ୍କର ନେତ୍ରକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ପାରନ୍ତେ ତଥା କେତେକ ଶିଷ୍ଟତାହୀନ ଓ ନିର୍ବୋଧ ପରିକରମାନଙ୍କର ଆଭିଜାତ୍ୟବୋଧରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ବୃଦ୍ଧି ସାଧନ କରିପାରନ୍ତେ, ତେବେ ସେହି ଲୋକମାନେ ବସ୍ତୁତଃ ଅଧିକ ସମ୍ପଦବାନ୍ ହୋଇ ପାରନ୍ତେ କି ?

କାରଣ, ଏହି କଥାଟିକୁ କଦାପି ଅସ୍ୱୀକାର କରି ହେବନାହିଁ ଯେ, ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ମନୁଷ୍ୟମନେ ସମୟ ତଥା ଶ୍ରମ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି (ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିରର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା ଘଟିଥାଏ), କେବଳ ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ଯାହାକିଛି ମୂଲ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଅସଲ ଗୌରବ, ଯେଉଁଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିବାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଭାଗ ରହିଥାଏ, ସେହି ହୀରାଗୁଡ଼ିକ ହେତୁ ହିଁ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ, କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରମ ରହିଥାଏ; ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଯେଉଁ ରାଣୀଟିକୁ ଶୋଭାମଣ୍ଡିତ କରାଇଥାଏ, ସେହି ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ସହାୟତା କରିଥାଏ ।

- ୬୫ -

ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଜାଣିଛି ଏବଂ ତାହା ହେଉଛି ମନର ସ୍ୱାଧୀନତା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଯାହାକିଛି ସ୍ୱାଧୀନତା ଅଛି ବା ଥାଇପାରେ, ତାହାକୁ କେବଳ ଏକ ବିଦ୍ରୂପ ଓ ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତି ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ; କାରଣ ତୁମେ ନିଜକୁ ଯେତେ ଯେଉଁଭଳି ସ୍ୱାଧୀନ ବୋଲି ଭାବୁଥାଅ ପଛକେ, ନିଜ କୋଠରୀଟିରୁ ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ତୁମେ ସେହି କୋଠରୀରେ ରହିଥିବା ଦୁଆରଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବ । ପୁନଶ୍ଚ, ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ନିଜକୁ ପୁନର୍ବାର ଜଣେ ଯୁବକରେ ପରିଣତ କରି ପାରିବନାହିଁ କିମ୍ବା ରାତ୍ରି ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାର ସେହି ଅସମ୍ଭବ ସୁଯୋଗଟିକୁ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ । ତଥାପି, ଯଦି କୌଣସି କୋଠରୀରେ ଦୁଇଟି ଦ୍ୱାର ରହିଥାଏ, ତେବେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରଟିରେ ନଯାଇ ଏହି ଦୁଆଟି ବାଟେ ବାହାରକୁ ଯିବାପାଇଁ ମୁଁ ତୁମକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବାକୁ ମନ କଲେ ତୁମେ ମୋ'ର ସେହି ଏକଜିଦିଆପଣ ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଭିଯୋଗ କରି ପାରିବ । ତୁମେ ସେତେବେଳେ ଭୁଲି ଯାଇଥିବ ଯେ, ଯଦି ବସ୍ତୁତଃ ଗୋଟିଏ ଦୁଆର ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ତୁମକୁ ମୋ'ରି ଦାବୀଟି ଅନୁସାରେ ଅବଶ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଆନ୍ତା । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଆପଣାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନାରୀକୁ ବିବାହ କରିବା ବିଷୟରେ ତୁମର ଅଧିକାର ଯଦି ତୁମକୁ ମୁଁ ନଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ମୋ'ର ସେହି ଉତ୍ପୀଡ଼ନଟାକୁ ଅମାନ୍ୟ ହିଁ କରନ୍ତ ଏବଂ ଏହି କଥାଟି ଉପରେ ଆଦୌ କୌଣସି ନଜର ଦେଇନଥାନ୍ତ ଯେ ତୁମ ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀଙ୍କର ଆଖି ହେଉଛି ଟେରା । (କାରଣ, ଆଖି ଟେରା ନଥିବା କୌଣସି ନାରୀକୁ ତୁମେ ସେଠାରେ କେବେହେଲେ ଦେଖି ନଥାଅ ।)

ମାତ୍ର, ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ଏଭଳି ଜଣେ ଝିଅକୁ ବିବାହ କର, ଯିଏକି ପ୍ରକୃତରେ ମୋ'ରି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଓ ନଜର ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସାନରୁ ବଡ଼ ହୋଇଛି ଏବଂ ଅପର ପକ୍ଷରେ, ତୁମ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମାକୁ ମୁଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଓ ଅନ୍ଦାଜରେ ତିଆରି କରି ଆଣିଛି, ତେବେ ତୁମେ ଉଭୟେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ସ୍ୱାଧୀନତାଟିକୁ ଲାଭ କରିବ, କେବଳ ସେଇଟିର ହିଁ ଏକ ଅର୍ଥ ରହିଥିବ ଏବଂ ମନ ତଥା ଆତ୍ମା ଦୁଇଟିଯାକ ଭୂମିରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଏକ ଯଥାର୍ଥ କ୍ରିୟାଶୀଳତା ରୂପେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପାରୁଥିବ ।

କାରଣ, ସ୍ୱାଧୀନତା ମନମୁଖୀ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ତୁମକୁ କେବଳ ଏକ ଅସାରତା ମଧ୍ୟକୁ ହିଁ କ୍ରମସ୍ଖଳିତ କରି ନେଇଆସିବ ଏବଂ, ମୋ' ବାପା ଅନେକ ସମୟରେ ଯେପରି କହୁଥିଲେ,''ସେହି ଅସାରତା ବା ନିରର୍ଥକତାକୁ କଦାପି ସ୍ୱାଧୀନତା ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ ।''

ଆପଣାର ମୃତ୍ୟୁ ଅନ୍ତେ ମୋ' ବାପା ଯେତତେବେଳ ଜନମାନସର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଉପରେ ସତେଅବା ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ ପରି ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଆମର ତର୍କବାଗୀଶମାନେ, ଇତିହାସକାର ଏବଂ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବାପା ସେମାନଙ୍କର ଗଳାରେ ଖୁନ୍ଦିଦେଇ ଯାଇଥିବା ପବନ ପରି ଫମ୍ପା ବଡ଼ ବଡ଼ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ାକୁ କେଡ଼େ ପୁଲକରେ କହିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, — ନିଜ ମଥାଗୁଡ଼ିକର ପୁନଃକର୍ଷଣ କରି ଏବଂ ଏଡ଼େ ପାଟିରେ ସତେ ଯେପରି କୌଣସି ନୂତନ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସତ୍ୟର ଆବିଷ୍କାର କରି ''ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ସୁନ୍ଦର'' ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଥିଲେ ।

ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ବି ସୁନ୍ଦର ଥିଲା, କାରଣ ମୋ' ବାପା ତାହାକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ତିଆରି ବି କରିଥିଲେ ।

ସେମାନେ ବହୁ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଦେଇ କହିଥିଲେ,''ଯେହେତୁ ମନୁଷ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ଗଢ଼ା ହୋଇଛି, ଆମେ ସେଥିଲାଗି ତାକୁ ଯାବତୀୟ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହିଁ କରିଦେବା । ତେବେ ସିଏ କେଡ଼େ ସୁଖରେ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନତାର ବିନିଯୋଗ କରି କୁସୁମିତ ହୋଇ ଉଠିବ ଏବଂ, ସିଏ ଯାହାକିଛି କରିବ, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚମତ୍କାର ହିଁ ହେବ । ମାତ୍ର ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଦେଖି ତ ମନେ ହେଉଛି, ଆମେ ତାଙ୍କର ସେହି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କେବଳ ବିଫଳ ହିଁ କରି ପକାଉଛୁ ।''

ଏଣୁ, ଶୀତଳ ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋ' କମଳାଲେମ୍ବୁର ତୋଟାମାନଙ୍କରେ ପଦଚାରଣା କରୁଥାଏ (ସେଠାରେ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରୟାସ ଖଟା ହୋଇ

ଗଛର ଗଣ୍ଡିଗୁଡ଼ିକୁ ସିଧା କରି ରଖାଯାଇଛି ଓ ଡାଳଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ସାନ କରି ଦିଆଯାଇଛି), ସେତେବେଳେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଅବଶ୍ୟ କହିପାରନ୍ତି, ''ଆହା, ମୋ'ର ଏହି କମଳାଲେମ୍ବୁ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ନହୋଇଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ କିପରି ଫଳରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ନରହିଛନ୍ତି ! ତେବେ, ଏହି ଗଛଗୁଡ଼ିକରୁ କେତୋଟି ଡାଳକୁ କାଟି ଦିଆଯାଇଛି କାହିଁକି ? ସେଗୁଡ଼ିକରେ ବି ତ ଲେମ୍ବୁମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଫଳୁଥାନ୍ତେ । ଗଛଟିକୁ ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ବଢ଼ ହେବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା ଅଧିକ ଉଚିତ ହୋଇନଥାଆନ୍ତା କି ? ତେବେ ତ ଏଇଟିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ସହିତ କେଡ଼େ ସୁଖକର ଭାବରେ ଫୁଲମାନେ ଫୁଟି ପାରୁଥାନ୍ତେ ! ମାତ୍ର, ଉପସ୍ଥିତ ଅବସ୍ଥାଟିକୁ ଦେଖି ମନେହେଉଛି, ଆମେ ବୃକ୍ଷର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କେବଳ ବୃଥା ହିଁ କରି ପକାଉଛୁ !''

ନିଜ ଇଚ୍ଛାଟିର ପୂରଣ କରି ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମୁକ୍ତ ହିଁ କରିଦେଲେ । ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟ ତା'ପରେ ଆପଣାକୁ ଯେକୌଣସି ବୃକ୍ଷ ପରି ପୂରା ସିଧା କରି ଆଣିଲା । ଆଗରୁ ତ ତା'କୁ କାଟିକୁଟି ସିଧା କରି ରଖା ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସିଧା ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ସେ ତାଲିମ୍ ମଧ୍ୟ ପାଇଥିଲା । ଏବଂ, ତା'ପରେ ତାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଯେତେବେଳେ ପୋଲିସ୍ ବିଭାଗର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ, — ଥରେ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଗଲେ ଯେଉଁ ଛାଞ୍ଚଟିର କୌଣସି ପୁନଃପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆଉ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ, ସେଇଟି ପ୍ରତି କୌଣସି ସମ୍ମାନ ରହିଥିବାରୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ନିଜ ଅଧିକାରରେ ରଖିବାର ଏକ ଉଗ୍ର କାମନା ହିଁ ରହିଥାଏ, — ସେତେବେଳେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟିର ଅବମାନନା କରାଗଲା, ସେମାନେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଗି ରହିଥିବା ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହାତିଶଯ୍ୟ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଧାଇଁ ଚାଲିଲା ଏବଂ ଆଖର ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟଟାରେ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା । ସେମାନେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ସ୍ୱାଧୀନତାର କାମନା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାଣପାତ କରି ସେମାନେ ନିଜର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କଲେ । ମୃତ୍ୟୁଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥଲେ । ଏବଂ, ସ୍ୱାଧନତାର ସେହି ଧ୍ୱନିଟି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ତଥା ଶୁଦ୍ଧ ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ଯେକୌଣସି ବିଗୁଲ୍‌ର ଧ୍ୱନିଠାରୁ ତାହା ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଅଧିକ ଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା ।

ମାତ୍ର, ମୁଁ ମୋ' ବାପା କରିଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ମରଣ ହିଁ କରୁଥିଲି । ସିଏ କହିଥିଲେ, ''ଏଭଳି ଏକ ସ୍ୱାଧୀନତା ହେଉଛି ଏକ ନିରର୍ଥକ ସ୍ୱାଧୀନତା, ଆଦୌ କୌଣସି ସାର ନଥିବା ଏକ ସ୍ୱାଧୀନତା ।''

କାରଣ, କାଳର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେମାନେ ପୁନର୍ବାର କେବଳ ଏକ ପଲର ସ୍ତରକୁ ସ୍ଖଳିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ; କଥା ହେଉଛି, ଯଦି ତୁମେ ମନମୁଖୀ କେବଳ ନିଜପାଇଁ ସବୁକିଛି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବ ଏବଂ ତୁମର ପଡ଼ୋଶୀଟି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରିବ, ତେବେ ତା'ର ତଥା ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପରକୁ ବ୍ୟର୍ଥ ହିଁ କରିଦେବେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ତା'ପରେ ଆଉ କୌଣସି ଅର୍ଥ ରହିବନାହିଁ । ସେହିଭଳି, ଯଦି ଏକାବେଳେକେ ବହୁତ ଲୋକ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଚିତ୍ରଟିଏ ଆଙ୍କିବେ ବୋଲି ହାତ ନଡ଼ବଡ଼ କରି ବାହାରିବେ, — ଯେଝା ରୁଚି ଅନୁସାରେ ହାତ ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିବେ; କିଏ ନାଲିରଂଗ ଦେଉଥିବ ଓ ଆଉକିଏ ନୀଳ ବା ଆହୁରି ତୃତୀୟ ଜଣେ ହଳଦିଆ ବି ବୋଳି ଦେଉଥିବ, —ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଶେଷକୁ ଛବିଟା ମଇଳା ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ହୁଏତ କ'ଣଟାଏ ହୋଇ ବାହାରିବ । ଯଦି, କେଉଁଠାରୁ ଏକ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ବାହାରୁଥିବା ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଖିଆଲ୍ ଅନୁସାରେ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ତେବେ ଏକ ନିରାଟ ବିଭ୍ରାଟରୂପୀ ପବନ ମୁହଁରେ ସମସ୍ତେ କୁଆଡ଼େ ପୁଳାଏ ଧୂଳି ପରି ଉଡ଼ି ଯିବାରେ ଲାଗିବେ ଓ ଶୋଭାଯାତ୍ରାଟି ଭାରି ଛିନ୍‌ଛତ୍ର ହୋଇଯିବ । ଯଦି ତୁମେ ନିଜର ଶକ୍ତିକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ପକାଇବ ଏବଂ ତାହାକୁ ଏକାବେଳେକେ ନାନା ଦିଗରେ ବିନିଯୋଗ କରାଇବ, ତେବେ ସେହି ଶକ୍ତିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନହୋଇ ତାହା କେବଳ ବରବାଦ ହିଁ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । ଏବଂ, ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଜଣ ଜଣ ହୋଇ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ନିଜର ଅଲଗା କରି ଅରାଏ ଅରାଏ ସ୍ଥାନ ବାଛିନେଇ ଯେଉଁଠି ମନ ସେଠାରେ ନିଜର ପଥରପିତୁଳାଟିକୁ ନେଇ ରଖିଦେବ, ତେବେ ସେଠାରେ ତା'ପରେ କୌଣସି ମନ୍ଦିର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହିଁ ହେବନାହିଁ, — କେବଳ ମେଳା ମେଳା ପଥର ହିଁ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ପରି ମନେ ହେବ । କାରଣ ଯାବତୀୟ ସର୍ଜନରେ ଅବଶ୍ୟ ଐକ୍ୟ ରହିଥିବା ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ; ତୁମର ବୃକ୍ଷଟି କେବଳ ଗୋଟିଏ ବୀଜରୁ ହିଁ ବାହାରିଛି । ଏବଂ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚିତ ଭାବରେ ସେହି ବୃକ୍ଷଟିକୁ ତୁମେ ''ଅନ୍ୟାୟଜାତ'' ବୋଲି କହି ବି ପାରିବ, କାରଣ ସେଇଟି ଅନ୍ୟ ବୀଜମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କୌଣସି ସୁଯୋଗ ଦେଇନାହିଁ ।

ଏକାନ୍ତ ସତ୍ୟ ଯେ, ଯଦି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିଜକୁ ଜାହିର କରି ରଖିବା ଲାଗି କୌଣସି ଶକ୍ତିର ଉଦ୍‌ଭବ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ତାକୁ କେବଳ ଜଣେ ନିର୍ବୋଧ ମନୁଷ୍ୟର ମୋଟା ଉଚ୍ଚାଶାଟାଏ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ମାତ୍ର ଜଣେ ସୃଜନକାରୀ ଯେଉଁ ଶକ୍ତିକୁ କାମରେ ଲଗାଇ ଗୋଟିଏ ସୃଜନାତ୍ମକ କର୍ମକୁ ସମ୍ଭବ କରିଆଣେ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ଏକ ସହଜାତ ଝୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ସତେଅବା ଏକ ଆଦୌ କୌଣସି ଆକାର ନଥିବା ମେଦ ବା ପିଣ୍ଡରେ ପରିଣତ କରିଦେବାକୁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ, ମୁଁ ତାହାର କେବଳ ପ୍ରଶଂସା ହିଁ କରିଥାଏ; ଅନ୍ୟ ଅକୁଶଳ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ତ

ବରଫର ଏକ ପିଣ୍ଡକୁ ତରଳାଇ କେତୋଟି ଆବଦ୍ଧ ଜଳାୟତନରେ ପରିଣତ କରିପକାଏ, ସିଏ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗି ଧୂଳି କରିଦିଏ, ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଅଗ୍ନିଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ଶିଥିଳ ପ୍ରାଣହୀନତା ଭିତରକୁ ନିର୍ବାପିତ କରିଆଣେ, ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ସିଲେଇ ଫିଟି ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଏକ ପୁସ୍ତକର ସନ୍ଦେଶକୁ ପ୍ରଭାହୀନ କରିଦିଏ, ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ଶୁଦ୍ଧତାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ବିକୃତ କରିଦିଏ, ପ୍ରୟାସଗୁଡ଼ିକୁ ପରସ୍ପରର ବିରୋଧୀ କରିଦେଇ ବସ୍ତୁଚୟକୁ ଏକ ଦିବ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥିରେ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଯାବତୀୟ ସଂରଚନାକୁ କେବଳ ନାନା ଅସଂଗତିର ଏକ ସମଷ୍ଟିରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ । ଯଥାର୍ଥ ଶକ୍ତିକୁ ତ ଆମେ ଗୋଟିଏ ସେଡାର୍ ବୃକ୍ଷ ସହିତ ତୁଳନା କରିପାରିବା, ଯିଏକି ରଗଡ଼ା ପଥରଭିତରୁ ଆପଣାର ପୋଷକ ଖାଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣୁଥାଏ ଏବଂ ନିତାନ୍ତ ଅନୁର୍ବର ତଥା ଅନୁକୂଳ ମାଟି ଭିତରକୁ ଭେଦିଯାଇ ଶେଷରେ ଆପଣାର ଶାଖାପୁଞ୍ଜ ଭିତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିପାରେ । ଏବଂ, ମରୁଅଞ୍ଚଳର ସେହି ଶାଶ୍ୱତ ଏକବିଧତା ମଧ୍ୟରେ ତାହା ନିଜେ ଆଚରୁଥିବା ଆପଣାର ‘‘ଅନ୍ୟାୟଟିକୁ’’ ହିଁ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଯାବତୀୟ ପଥର ଏବଂ ପର୍ବତର ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଅତିକ୍ରମି ଚାଲିଯାଏ, — ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକର ସେହି ପ୍ରସାର ମଧ୍ୟରେ ହରିତବର୍ଣ୍ଣର ଏକ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ି ଆଣୁଥାଏ; ଧୀର ପବନରେ ବୀଣାଟିଏ ପରି ଗୀତ ଗାଉଥାଏ, ଜଡ଼ ଅଚଳ ମଧ୍ୟରେ ଗତିଶୀଳତାର ପୁନର୍ନ୍ୟାସ କରି ଆଣୁଥାଏ । ବସ୍ତୁତଃ, ଜୀବନ କହିଲେ ଏହି ଗଢ଼ି ଆଣିବା ଓ ସର୍ଜନା କରିବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ — ଏକ ଶକ୍ତିର କ୍ରିୟାଶୀଳ ଧାରାକୁ —ଏକ ଅନ୍ୟାୟ ଆଚରଣକୁ ବୁଝାଏ । ତେଣୁ, ଯଦି ପିଲାମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ତୁମେ କେବେ ନିର୍ଜୀବ ଭଳି ରହିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ତୁମେ ନାନା ନିୟମ ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ନେଇ ଲଦି ଦେବ;— ସେଇଟିକୁ ଏକ ଖେଳର କେତୋଟି ନିୟମ ବୋଲି ମଣିବ ଏବଂ, ତେବେ ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ସେମାନେ କେଡ଼େ ଆନନ୍ଦରେ ଏକାଠି ଖେଳୁଥିବାର ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ।

ଏଣୁ, ଏକ ଏପରି ସମୟ ଆସିଲା, ଯେତେବେଳେ ଆଉ କୌଣସି ନୂତନ ବସ୍ତୁ ହାସଲ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସ୍ୱାଧୀନତା କହିଲେ ଆଗରୁ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଚିଜଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ମିଶି ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଲା,— ଏପରି ଏକ ସମାନତାର ବିଧାନକୁ ପାଳନ କରାଗଲା, ଯାହାଭିତରେ ଘୃଣା ହିଁ ଭେଦି କରି ରହିଥିଲା । କାରଣ, ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ତୁମେ ତୁମ ପ୍ରତିବେଶୀ ପାଇଁ ଏକ ବାଧା ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୁଅ ଏବଂ ସିଏ ମଧ୍ୟ ତୁମର ବାଟ ଓଗାଳିବାକୁ ବାହାରି ଆସେ । ଏବଂ, ଏହାପରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ରାନ୍ତିର କ୍ଷଣଟି ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ତାହାକୁ କେବଳ ଗଡ଼ିଯିବା ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ଅଚଳ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଥିବା

କାଚଗୁଳି ଗୁଡ଼ିକର ବିଶ୍ରାନ୍ତି ସହିତ ହିଁ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସମାନତା ଆଣିଦିଏ, ଏବଂ ସମାନତା ଅଚଳ କରିଦିଏ,— ତାହାହିଁ ମୃତ୍ୟୁ । ତେଣୁ, ଜୀବନଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିବାର ସେହି ଅନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାଟିକୁ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ବୋଲି କୁହା ଯାଆନ୍ତାନାହିଁ କି? ବୃଦ୍ଧିଶୀଳ ବୃକ୍ଷଟିର ଶକ୍ତିର ଧାରାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦରିନେବା,— ସତେଯେପରି ଆଗକୁ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇ ଦିନେ କେବଳ ଚାଲିଯାଉଥିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ତୁମଲାଗି ଏତୋଟି ବାଧାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ! ଯେଉଁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ତୁମକୁ ନିରୁଦ୍ଧ କରିଦିଏ ଏବଂ ତେଣୁ ତୁମକୁ ତାହାଲାଗି ଆପଣାର ରୋଷ ପ୍ରକଟ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ, ତୁମ ପ୍ରତିବେଶୀର ତୁମପ୍ରତି ଈର୍ଷାରୁ ହିଁ ତାହାର ଉନ୍ମେଷ ହୁଏ, ତୁମର ସମାନ ଆଉଜଣେ ତୁମପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷର ପୋଷଣ କରେ । ସେହି ସମାନତାକୁ ଇତରପ୍ରାଣୀ ମାନଙ୍କର ସଂସାରରେ ରହିଥିବା ସମାନତାର ସମତୁଲ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏହି ସବୁକିଛି ତୁମକୁ ଅନସ୍ତିତ୍ୱର ଏକ କର୍ଦ୍ଦମଭୂମିରେ ନେଇ ଅଟକାଇ ରଖିଥାଏ; ତଥାପି, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏତେ ନିର୍ବୋଧତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି ଯେ, ଯଦି ତୁମର ଜୀବନ ଏକ ଅଭିବୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ବୃକ୍ଷର ଛନ୍ଦଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ କରେ, ତେବେ ସେମାନେ ତାକୁ ଏକ ''ଅତ୍ୟାଚାର'' ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ଏଭଳି ଏକ ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କି ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱାଧୀନତା କହିଲେ ଆଉ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିବାଲାଗି ତା'ର ଆଦୌ ଏକ ଅଧିକାରକୁ ବୁଝାଇଲା ନାହିଁ; ତାହା ଏପରି ଏକ ପଲରେ ପଶି ରହିବାର ଅବସ୍ଥାକୁ ବୁଝାଇଲା, ଯାହା ଭିତରେ କି ତାକୁ ଜୋର୍ କରି ପୂରାଇ ଦିଆଯାଇଛି; ଏବଂ ଏକ ପଲର ବସ୍ତୁତଃ କେତେବେଳେ ହେଲେ ସ୍ୱାଧୀନତା ନଥାଏ,— କାରଣ ତା'ର ଯାବତୀୟ ଗତିଶୀଳତା ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଦିଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିବେକ ନଥାଏ । ସେହି ସ୍ୱାଧୀନତା କେବଳ ନିଜପାଇଁ ଜାଗାଟିଏ ମାଡ଼ି ବସିଥାଏ, ଗୋଟାଏ ଏଡ଼େ ଭାରି ପଥରପରି ଲଦାହୋଇ ରହିଥାଏ । ତଥାପି, ଏହିପରି ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ସଢ଼ିପଚି ଯିବାକୁ ହିଁ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱାଧୀନତା ବୋଲି କହିଲେ; ଏବଂ ଏହିପରି ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହି ସଢ଼ିବାକୁ ହିଁ ନ୍ୟାୟ ବୋଲି କୁହାଗଲା ।

ମାତ୍ର, ସମୟର ଗତି ଅନୁସାରେ, ''ସ୍ୱାଧୀନତା'' ନାମକ ସେହି ଶବ୍ଦଟି ଗୋଟାଏ ବିଗୁଲ୍‌ର ଧ୍ୱନିକୁ ଅନୁକରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେଥିରେ ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି ଆବେଦନ ହିଁ ରହିନଥିଲା । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟମନେ କିଞ୍ଚିତ୍ କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ ଆଉଗୋଟିଏ ବିଗୁଲ୍‌ର ଡାକ ବିଷୟରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଗି ଉଠି କିଛି ନିର୍ମାଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଥିଲା ।

କାରଣ, ଯେଉଁ ଡାକ ତୁମକୁ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଜାଗି ଉଠିବାର ଆହ୍ୱାନ ଦିଏ, କେବଳ ତାହାରି ହିଁ ଯାହାକିଛି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରହିଥାଏ ।

ଏକ ଯଥାର୍ଥ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଥିବା ଏକମାତ୍ର ଶୃଙ୍ଖଳା ବୋଲି ତାହାକୁ କୁହାଯିବ, ଯାହାକି ତୁମର ଆପେକ୍ଷିକ ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ତୁମକୁ ସେହି ମନ୍ଦିରଟି ପାଖରେ ବାଧ କରି ରଖିଥାଏ । କାରଣ, ତୁଚ୍ଛା ପଥରମାନେ ନିଜକୁ ଯେପରି ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଭାବୁଥିବେ, ସେପରି ଭାବରେ ନିଜକୁ ଅବସ୍ଥାପିତ କରି ରଖିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର କେବେହେଲେ କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିବନାହିଁ । ନହେଲେ, ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଆଦୌ କାହାରି ପାଖରେ ମଧ ଦେଇ ପାରିବେନାହିଁ, —ଏପରି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନାହିଁ ଯାହାଠାରୁ କି ସେମାାନେ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଆହରଣ କରିପାରିବେ । ଏହି ଶୃଙ୍ଖଳାର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ତୁମ ଭିତରେ ସେହି ବିଗୁଲ୍ ତୁମଠାରୁ ବୃହତ୍ତର କୌଣସିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣୁଥିବ, ସେତେବେଳେ ତାହା ବିଗୁଲ୍‌ର ସେହି ଡାକକୁ ମାନିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମକୁ ବାଧ କରିବ । ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତା ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ବିଭବ ବା ଉପାଦାନ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବୃହତ୍ତର କିଛିକୁ ମଧ ଉଦ୍ରେକ କରି ଆଣୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ନିଜ ଭିତରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ମାର୍ଗଟିଏ ଯୋଗାଇଦେଇ ଯେଉଁମାନେ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାଣବଳି ଦେଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ହିଁ ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ପାଳନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଣି ଲଦି ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଶୃଙ୍ଖଳାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ ମାନି ନେଇଥିଲେ । ଏଣୁ, ଯେତେବେଳେ ରାତ୍ରି ସମୟରେ ବିଗୁଲ୍‌ର ଶବ୍ଦଟି ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରବଣଦ୍ୱାରକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଲା, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆଉ ଶୋଇ ରହିବାର ଅଥବା ନିଜର ପତ୍ନୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଗେଲରେ ଖୁରି ଖାଇବା ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ନଥିଲା । କାରଣ ସେମାନେ **ଶାସନ ଭିତରେ** ରହିଥିଲେ । ଏବଂ, ଏଥିଲାଗି ମୋ'ର ଚିନ୍ତା କରିବାର ବି କିଛି ନାହିଁ; କାରଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଭିତରୁ କିମ୍ବା ବାହାରୁ ଯେଉଁଠାରୁ ଆସୁ ପଛକେ, ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ରହିବ ହିଁ ରହିବ ।

କାରଣ, ଯଦି ତାହା ଭିତରୁ ଆସୁଥିଲା, ତେବେ ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ଜଣା ଥିଲା ଯେ ଆରମ୍ଭରେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନଙ୍କର ବାହାରୁ ହିଁ ଆସିଥିବ । ଠିକ୍ ଯେପରି, ତୁମର ବାପା ନିଜର ପିଲା ହିସାବରେ ତୁମକୁ ତାଲିମ୍ ଦେଇଥିଲା ବେଳେ ତୁମେ ତାହାର ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ମାନିଥିଲ ଏବଂ ତେଣୁ ନିଜ ପାଇଁ ଏକ ସମ୍ମାନବୋଧ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କରି ପାଖରେ ଋଣୀ ହୋଇ ରହିଲ ।

ଏକଥା ସତ ଯେ, ଶୃଙ୍ଖଳା ବା ସଂଯମ କହିଲେ ମୁଁ ମନମୁଖୀ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରର ଠିକ୍ ବିପରୀତ ଆଚରଣଟିକୁ ହିଁ ବୁଝିଥାଏ (ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର ତ ଗୋଟିଏ ଧୋକା ଦେବାର କାମ) ଏବଂ ତେଣୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା କିମ୍ବା ଶାସ୍ତି ଦେଇ ମୁଁ ତାହାକୁ ଜୋର୍ କରି ଆଦୌ କାହାଉପରେ ଲଦିଦେବାକୁ ଚାହେନାହିଁ । କାରଣ, ମୋ ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ମୋ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଗହଣରେ ବିଚରଣ କରୁ କରୁ ମୁଁ ଏକଦା ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଆଚରଣର ବିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ପାଳନ କରିବା ବିଷୟରେ କିଛି କହିଥିଲି ଏବଂ ସେମାନେ ମୋତେ ଠକିଦେଲେ ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଲାଜରେ ରଙ୍ଗା ପଡ଼ି ଯିବା ଉଚିତ ବୋଲି ସତର୍କ କରି ଦେଉଥିଲି, ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଦେଖିଛି । ସେମାନେ ସେହି ବିଧିଗୁଡ଼ିକର ଚେହେରାଟିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିଲେ । ଏଇଟି ପଛରେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରିପାରୁଥିବାର ଆନନ୍ଦ ତଥା ତାରୁଣ୍ୟସୁଲଭ ଖୁସୀରେ ଭରା ଅଧୀରତା ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା, — ଏବଂ ସେଥିରୁ ନିଃସୃତ ଏକ ବିଶେଷ ସ୍ୱାଦ ମଧ୍ୟ ଏହି ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ଅନୁସିକ୍ତ କରି ରଖିଥିଲା; ସତେଅବା କୌଣସି ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେବତା ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନୁମନ୍ତା ହୋଇ ବସିଥିଲେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର **ସମ୍ମତିପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ** ସମ୍ଭବ କରି ନେଉଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଯଦି ଏପରି କେବେ ଘଟେ ଯେ, କ୍ରୀଡ଼ାଟିରେ ନିପୁଣ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ତୁମେ ଧୋକା ଦେବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ହୁଅ, ତେବେ ତୁମେ ଅଚିରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ତୁମେ ତୁମର ଯାବତୀୟ ଆଗ୍ରହକୁ ଜୀଆଇ ରଖିଥିବା ଖାସ୍ ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ହରାଇ ବସିଛ,— ତୁମର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା, ସତ୍ୟନିଷ୍ଠା ତଥା କୌଶଳ ସବୁକିଛିକୁ ତୁମେ ହରାଇ ବସିଛ । ଏଣୁ, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାରଚିତ୍ରକୁ ଭଲ ପାଇଶିଖିଲେ ତାହା ଆମ ଉପରେ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳାପରି ଅବଶ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

କାରଣ, କୌଣସି କଠୋର ଆଇନ୍‌କୁ ଲଦି ଦିଆଗଲେ ଏହାର ପ୍ରାୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ତୁମେ ପ୍ରତିବେଶୀ ପରି ହିଁ ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ଏବଂ, ଜଣେ ପୋଲିସ୍‌ର ଆଖି ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଭଳି ବା ଅନ୍ୟପ୍ରକାରର ଆଦୌ ଅଧିକ କିଛି ଦେଖିପାରନ୍ତା ? ଆଦେଶ କହିଲେ ସିଏ ନିୟମତଃ କୌଣସି ଏକ ମିଉଜିଅମ୍‌ର ଆଦେଶ ବୋଲି ବୁଝିଥାଏ, — ସେଠାରେ ସବୁକିଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ଥାକ ଥାକ ସଜା ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ତୁମେ କେବଳ ତୁମ ପ୍ରତିବେଶୀ ସହିତ ଏକାଭଳି ହୋଇ ରହିବ, ଆଦୌ ଭିନ୍ନ ହେବାନାହିଁ,— ଏପରି ଏକ ଭୂମି ଉପରେ ମୁଁ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ମୋଟେ ଠିଆ କରାଇବାକୁ ଚାହେନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ଯେ ତୁମେ ତଥା ତୁମର ପ୍ରତିବେଶୀ ଏପରି ଭାବରେ ପରସ୍ପର ଭିତରକୁ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବ ଯେ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସେହି ଏକତାର ହିଁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ତେଣୁ ମୋ'ର ଯାବତୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳା, — ତାହା ଭଲ ପାଇବାର ଏକ ବିଧିଉପରେ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

- ୬୬ -

ତୁମର ଭଲ ପାଇବାକୁ କେହି ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇବାର ଯଦି କୌଣସି ଆଶା ନାହିଁ, ତେବେ ତୁଣ୍ଡ ଖୋଲି ସେକଥା କେବେ କୁହନାହିଁ । କାରଣ, ଯଦି ତାହା ନୀରବ ରହିପାରିବ, ଏକ ସୁରକ୍ଷିତ ଶିଖା ପରି ତୁମଭିତରେ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିଥିବ । ପୃଥିବୀର ଗୋଲକଧନ୍ଦାରେ ତାହାହିଁ ତୁମକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବ । ସେଥିରୁ ଆପଣାର ନିଜସ୍ୱ ଦିକ୍‌ସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରି ତୁମେ ନିଜର ଅଭିବୃଦ୍ଧି କରି ପାରୁଥିବ — ତୁମେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ଏବଂ ପଛକୁ ହଟି ଆସିବାର, ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଓ ବାହାରି ଆସିବାର, ଆବିଷ୍କାର କରିବାର ତଥା ହରାଇବାର ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରୁଥିବ । କାରଣ, ନିଜର ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିବା ହେଉଛି ତୁମର ଅସଲ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ, କୌଣସି ଦେବତା ତୁମଲାଗି ଶକ୍ତିର ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ନଦେଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଜୀବନ ସମ୍ଭବ ହିଁ ହେବନାହିଁ ।

ଯଦି ତୁମର ଭଲ ପାଇବା ତୁମକୁ ପ୍ରତିଦାନଟିଏ ଦେଇ ନପାରୁଥିବ, — ତୁମର ବିଶ୍ୱାସ ନିମନ୍ତେ ତାହାକୁ ଏକ ଦୁଃଖଦ ପ୍ରତିପୁରସ୍କାର ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ, —ତେବେ ଏହି ଯାବତୀୟ ଅନୁନୟ କେବଳ ବୃଥା ହିଁ ହୋଇଯିବ, କାରଣ ତାହାକୁ ଗୋପନ କରି ରଖିବା ସକାଶେ ତୁମଠାରେ ଆବଶ୍ୟକ ମନୋବଳର ଅଭାବ ରହିଥିବ ଏବଂ ତା'ପରେ, ଯଦି କୌଣସି ଚିକିତ୍ସକଙ୍କର ସହାୟତା ମିଳିଯାଏ, ତେବେ ତୁମକୁ ସେହି ଅଭାବଟି ମଧ୍ୟରୁ ମୁକୁଳି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ, ଭଲ ପାଇବାକୁ ଆମେ କଦାପି ହୃଦୟକୁ ଶୃଙ୍ଖଳଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧି ରଖିବାର ଏକ ସ୍ଥିତି ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି ବସିବାନାହିଁ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ପ୍ରେମ ନିଜର ପକ୍ଷଟିର ସମର୍ଥନ କରି ପାରୁଥିଲେ ତାହାର ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ; ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ପ୍ରେମ କେବଳ ଅନୁନୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଆମେ ତାହାକୁ ଜଣେ ଭିକାରୀର ଆଚରଣ ବୋଲି ହିଁ କହିପାରିବା ।

ଏହି ବାହ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଛିଡ଼ା କରି ତୁମର ପ୍ରେମକୁ ଅଟକାଇ ରଖିଥିବ, — ତୁମକୁ କୌଣସି ମଠର କଠୋର ପାଚେରୀ ଅଥବା ନିର୍ବାସନର ଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଅସମର୍ଥ କରି ଦେଇଥିବ, —ତେବେ ତୁମର ସେହି ନାରୀଟି ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ପ୍ରତିଦାନ ସ୍ୱରୂପ ଭଲ ପାଉଥିବ, ତେବେ, ତାହାକୁ ତୁମେ କେବେହେଲେ ଆଖିରେ ଦେଖି ନଥିଲେ ଅଥବା କାନରେ ତା' କଥା ଶୁଣିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ତଥାପି ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ

ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବ । କାରଣ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରେମ ସଂସାରର ଏହି ଅନ୍ଧାରପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ଧାରରେ ତୁମଲାଗି ମହମବତୀଟିଏ ଜାଳି ରଖିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ଏଥିରେ ଆଦୌ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ ଯେ ତୁମେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାହାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିଲ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଲୋକଟି ମରୁଭୂମିରେ ଯାଉଯାଉ କୌଣସି କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିଲନାହିଁ । ଯେଉଁ ଲୋକଟି ମରୁଭୂମିରେ ଯାଉ ଯାଉ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପତିତ ହୁଏ, ସିଏ ସେତେବେଳେ ନିଜର ଘରଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ରହିଥିଲେ ମଧ ତା'ର ତଥାପି ପ୍ରିୟ ନିଜଘରଟିଏ ନିଶ୍ଚୟ ରହିଥାଏ । ସମ୍ଭବତଃ ଏଭଳି ବୋଧ ହୋଇପାରେ ଯେ, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ମହାନ୍ ଆତ୍ମାଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ମାଣ କରେ ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ସର୍ବାଧିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତ ଆତ୍ମାଗୁଡ଼ିକୁ ବାଛିନେଇ ତା'ର ଚାରିପାଖରେ ନୀରବତାର ପାଚେରୀମାନ ଛିଡ଼ା କରିଦିଏ, ସେଥିରେ କାହାରିହେଲେ କୌଣସି ଲାଭ ହୁଏନାହିଁ । ତଥାପି ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋ' ସମଗ୍ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଅଧିକ ଉଦାରତା ଲାଭ କରେ । ଏବଂ ସେହିବାଟ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଥାଏ; ଏବଂ, ବହୁତ କିଛି ସଙ୍କେତ ଓ ବିସ୍ମୟ ମଧ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାନ୍ତି ।

ଏଣୁ, ଯଦି ତୁମକୁ କେହି ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଉଥାଏ, ତେବେ ଦୂରତା ହେତୁ ତାହା ତୁମଯାଏ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ନପାରୁଥିଲେ ମଧ ଓ ତୁମ ତରଫରୁ ମଧ ତାହାର କୌଣସି ପ୍ରତିଦାନ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ, ତଥାପି ତୁମେ ତଦ୍ୱାରା ଆଲୋକରେ ବିଚରଣ କରିବାର ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ଅବଶ୍ୟ ଲାଭ କରିଥାଅ । କାରଣ, ଯେଉଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କେବଳ ନୀରବତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଅନୁସନ୍ଧନ ଜଣାଇଥାଏ, ତେବେ, ତୁମେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିବା ଈଶ୍ୱର ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଥାଆନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ରହିପାରେ । ମାତ୍ର, ଯଦି ତୁମର ଭଲ ପାଇବାଟି ସ୍ୱୀକୃତ ହୁଏ ଓ ସେହି ନାରୀଟି ବାହୁଦ୍ୱୟକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ତୁମକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିନିଏ, ତେବେ ତୁମେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ସର୍ବଦା ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିବ ଯେପରିକି ସିଏ ସେହି ଭଲ ପାଇବାଟିକୁ ଅତିପକ୍ୱତା ତଥା କ୍ଷୟମୁଖରୁ ଅବଶ୍ୟ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବେ । କାରଣ, ଯେଉଁସବୁ ହୃଦୟ ନିଜର ବାସନାର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଲା ପରି ହୋଇଯାଆନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଭାରି ଭୟ କରିଥାଏ ।

- ୬୭ -

ଏକ ପୂର୍ବନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମତଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଯିଏ ସର୍ବଦା ବିଚାର କରିବାର ଏକ ମନୋଭାବ ଦେଖାଇଥାଏ, ତା' ଉପରେ ମୁଁ ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରେନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଯୋଗ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ବାର୍ତ୍ତାବହ ଓ ମୁଖପାତ୍ର ହିସାବରେ

ଯିଏ ସେଇଟିଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିଜ ବିବେକକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ଅବିଶ୍ୱାସ ହିଁ କରେ । ଏହି ମନୁଷ୍ୟଟି ନିଜ ଆଖିକୁ ସର୍ବଦା ପର୍ଦ୍ଦାଦ୍ୱାରା ଢାଙ୍କି ରଖିଥାଏ ।

ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସହିତ କଥା ହେଉଥିବା ସମୟରେ ତା'ଭିତରେ ଦବି ରହିଥିବା ଅସଲ ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ତା'ର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ତଥା କ୍ରିୟାଶୀଳ ହେଉଥିବାର ଶୈଳୀଟି ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ କ୍ଳାନ୍ତ କରି ପକାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ତୁଚ୍ଛା ନାନା କୌଶଳ ଏବଂ ଚତୁର-ମତଲବରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଏବଂ, ମୁଁ ମୋ' ପକ୍ଷରୁ ନିବେଦନ କରୁଥିବା ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ କେବଳ ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମାତ୍ର, ସିଏ ଏପରି ଆଚରଣଟିଏ ଦେଖାଉଛି ବୋଲି ମୁଁ ତାକୁ ଆଦୌ ଭର୍ତ୍ସନା ବି କାହିଁକି କରିବି, — ଯଦି, ଯେଉଁ ମହତ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟଟିର ପକ୍ଷସମର୍ଥନ ସିଏ କରୁଛି, ସେଇଟି ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ମହତ୍ତ୍ୱଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ କରିଦେଇ ପାରୁଥାଏ ?

ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଆଉ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟଟି ମୋ' କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଶୁଣୁଛି, ଯାହାସହିତ ମୁଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ କୌଣସି ବିଷୟରେ କଥୋପକଥନ କରି ପାରୁଛି ଏବଂ, ଯିଏକି ନିଜର ଏକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପରିଣତ କରି ରଖିବାର ମତଲବରେ ହିଁ ମୋ' ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆସି ମାଡ଼ି ବସୁନାହିଁ ଅଥଚ ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟଟାକୁ ସୁହାଉଥିବା ସମୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋ' ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ସାଇତି ରଖୁନାହିଁ, ତାହାକୁ ମୁଁ ହୁଏତ ଜଣେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ଓ ଜ୍ଞାନସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି କହିପାରିବି । ତଥାପି, ସିଏ ଏଭଳି ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ କରେ, କାରଣ ସିଏ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ସଚଳ ଅଥବା କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୁଏନାହିଁ; କୌଣସି ସଂଗ୍ରାମ କରେନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ବି କରେନାହିଁ । ତୁଚ୍ଛା ଏକ ଅଳଙ୍କରଣର ଅଂଶ ହୋଇ କୌଣସି ଉଦ୍ୟାନରେ ନିଜର ରଙ୍ଗୀନ ଆଲୋକରେ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହେଉଥିବା ଆଲୋକଟିଏ ପରି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ କୌଣସି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ ଫୁଲଟିଏ ପରି ଶୋଭା ପାଇପାରେ, ମାତ୍ର ଅତ୍ୟଧିକ ମାତ୍ରାରେ ଅକ୍ଷତ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଭବର ମଧ୍ୟ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋ' ସମ୍ପର୍କ ତଥା ମୋ' କଥୋପକଥନର ଅସଲ ସମସ୍ୟାଟି ପ୍ରକୃତରେ ଏହିଠାରେ ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମୋ' ନିଜ ଲକ୍ଷ୍ୟଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଆଉଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟର ଜଣେ ମୁଖପାତ୍ର ତଥା ବାର୍ତ୍ତାବହ ଏବଂ ମୋ ଭିତରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବଧାନଟି ରହିଛି, ତା'ଉପରେ କିପରି ସେତୁଟିଏ ସମ୍ଭବ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେଇଟି

ହେଉଛି ଅସଲ ସମସ୍ୟା । ଏବଂ, ଆମେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଭାଷାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟବଧାନଟିକୁ ଏକ ସେତୁଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ି ଆଣିବାର ସେହି ସମସ୍ୟା ।

ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ ମଧବର୍ତ୍ତୀ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଏକମାତ୍ର ସେହି ଈଶ୍ୱର ସେମାନଙ୍କୁ ସତକୁ ସତ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ନପାରିବା ଯାଏ ସେମାନଙ୍କ ମଧରେ କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ କଥୋପକଥନ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ମୋ'ର ଜଣେ ସୈନିକ ସହିତ ମୁଁ ଯେପରି ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ବିସ୍ତାରପଟଟିର ମାଧମରେ ହିଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ପାରୁଛି, ଇଏ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ କଥା । ସମ୍ରାଜ୍ୟର ସମ୍ମୁଖପଟଟିର ହିଁ ଆମ ଉଭୟଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଆଦୌ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି । ଜଣେ ପ୍ରେମିକ ତା'ପାଖରୁ କେତେ ଦୂରତାର ପ୍ରାଚୀରକୁ ଭେଦ କରି ନିଜ ଗୃହର ନାରୀଟି ସହିତ ହିଁ କଥୋପକଥନ କରିପାରୁଛି । ନାରୀଟି ହୁଏତ କେତେ ଦୂରରେ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ତଥାପି ସିଏ ତାକୁ ଭଲ ପାଇ ପାରୁଛି । ସେହିପରି, ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ସକାଶେ ଅନ୍ୟଏକ ଦେଶରୁ ଆଗତ ଜଣେ ଦୂତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ଠିକ୍ ସେହି କଥାଟି ଘଟୁଛି । ଆମେ ଉଭୟେ ଯଦି ଆମ କଥୋପକଥନ ସମୟରେ ନିଜ ବୁଦ୍ଧିକୌଶଳର ଉତ୍କର୍ଷ ଦେଖାଇ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ବାହାରିବୁ, — ଯଦି ମାମୁଲି ଏକ ଚେସ୍‌ଖେଳର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ସ୍ତରରୁ ଆମେ ଉଚ୍ଚସ୍ତରରେ ରହି ତାହା କରିପାରିବୁ, — ସେହି ସ୍ତରରେ ଛନ୍ଦକପଟର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ହିଁ ନଥିବ ଏବଂ, ଏକ ଅତିଗମ୍ଭୀର କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଯୁକ୍ତିମାନ ଦର୍ଶାଉଥିଲେ ମଧ ଆମେ ତଥାପି ଜଣେ ଅପରକୁ ସମ୍ମାନର ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିବୁ ଏବଂ ପରସ୍ପରର ଉପସ୍ଥିତିରେ ନିଃଶଙ୍କ ଭାବରେ ନିଃଶ୍ୱାସ ନେଇ ପାରୁଥିବୁ (ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବ ସୀମା ସେପାଖରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ମୋ'ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପାତ୍ର ସେହି ରାଜାଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ଯେଉଁଭଳି ସମ୍ପର୍କଟିଏ ରହିଥିଲା), ବହିରାଗତ ଦୂତଟି ସହିତ ଯଦି ସେହି ସ୍ତରରେ ସାକ୍ଷାତ ତଥା କଥୋପକଥନ ନିମନ୍ତେ ମୋ'ର ଏକ ଆସ୍ପୃହା ରହିଥିବ, ତେବେ ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିଭୂମିଟିଏ ସମ୍ଭବ କରାଇପାରିଲେ ଯାଇ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ, ଏବଂ ସେହି ଭୂମିଟି ଆମ ଉଭୟଙ୍କ ଲାଗି ହିଁ ଏକ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାପ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବ ।

ଅର୍ଥାତ୍, ଯଦି ମୋ' ଭଳି ସିଏ ମଧ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବ ଏବଂ ମୋ' ଭଳି ଯଦି ସିଏ ବି ନିଜର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ଅନୁଗତ କରି ରଖିଥିବ, ତେବେ ବହୁ ଦୂରରେ ମରୁଭୂମି ଭିତରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏକ ସାମୟିକ ଯୁଦ୍ଧବିରତି ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବାର ସେହି ତମ୍ବୁଟି ଭିତରେ ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ପାଇଁ ଆମକୁ ସାଧାରଣ ଭୂମିଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯିବ ଏବଂ, ଆମ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ସେନାବାହିନୀ ନିଜ ନିଜ ଜାଗାରେ

ନଡଙ୍କାନୁ ହୋଇ ବସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତଥାପି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ଏକତ୍ର ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ପାରୁଥିବେ । ମାତ୍ର, ଯଦି ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧରୁ କେହିହେଲେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶକ୍ତିମତ୍ତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରୁନଥିବେ, ତେବେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପାରସ୍ପରିକ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ, କାରଣ ସେହି ଏକା ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଅର୍ଥ ରହିଥିବ,— ତୁମର ଓ ସେହି ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷଟିର ପୃଥିବୀସମ୍ବନ୍ଧୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଭିନ୍ନ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ । ଠିକ୍ ଯେପରି ଜଣେ କାରିଗରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି ଅନୁସାରେ ସେହି ଏକା ପ୍ରସ୍ତରରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମନ୍ଦିରମାନେ ଗଢ଼ି ହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତି, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଘଟିବ । ତୁମର ବିଜୟ ତୁମ ଅପର ପକ୍ଷଟିର ପରାଜୟକୁ ବୁଝାଉଥିବ ତଥା ସେହି ଅପର ପକ୍ଷଟି ମଧ ତୁମର ପରାଜୟ ହେଲେ ଯାଇ ନିଜର ବିଜୟ ହେବ ବୋଲି ଯଦି ଭାବୁଥିବ, ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କେଉଁ ଉପାୟରେ ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟକୁ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ନେଇ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିପାରିବ ?

- ୬୮ -

ସେମାନେ ନିଜେ ଯେ କେତେ ମହତ୍ତ୍ୱର ଓ ତେଣୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ, ସେହିସବୁ କଥା କହି ମୋ' ବାପାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

''କ୍ଷମତାର ସମସ୍ତ ଲଗାମ କେବଳ ଆମ ହାତରେ ରହିବା ଉଚିତ । କାରଣ, କେବଳ ଆମେ ହିଁ ସତ୍ୟକୁ ଜାଣିଛୁ ।''

ମୋ' ବାପାଙ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ଜ୍ୟାମିତି-ବିଶାରଦମାନେ ଥରେ ଏହିପରି କହିଥିଲେ ।

ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ,''ଆଚ୍ଛା, ତେବେ ତୁମେ ହିଁ ସତ୍ୟକୁ ଜାଣିଛ ? ଅର୍ଥାତ୍, ଜ୍ୟାମିତି ବିଷୟରେ ସକଳ ସତ୍ୟକୁ ?''

''ହଁ, ହଁ, ଆପଣଙ୍କୁ କ'ଣ ଆମେ ଅସତ୍ୟ କହୁଛୁ ?''

''ହଁ, ଅସତ୍ୟ ହିଁ କହୁଛ'',— ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି ଲୋକମାନେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ବାପା ମୋତେ କହିଥିଲେ,''ସେହି ଲୋକମାନେ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ତ୍ରିଭୁଜଗୁଡ଼ିକର କଥା ହିଁ ଜାଣନ୍ତି । ଠିକ୍ ଯେଉଁପରି ଅନ୍ୟମାନେ ରୁଟି ବିଷୟରେ ସବୁ ସତ୍ୟକୁ ଜାଣିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଜାଣିଛନ୍ତି ଯେ ଯଦି ଅଟାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଗୋଳା ନଯାଏ, ତେବେ ରୁଟି ମୋଟେ ଭଲ କରି ଫୁଲିବ ନାହିଁ । କିମ୍ବା, ଯଦି ଚୂଲୀ ଅତି ବେଶୀ ତାତି ଯାଇଥିବ, ତେବେ ରୁଟି ନିଆଁଧାସରେ ପୋଡ଼ି ବି

ଯିବ । ବା, ଯଦି ଚୂଲୀ ଯଥେଷ୍ଟ ଗରମ ହୋଇ ନଥିବ, ତେବେ ରୁଟି କଞ୍ଚା ରହିଯିବ । ତଥାପି, ଆମ ରୁଟିକାରିଗରମାନେ ନିଜର ଧନ୍ଦାଟିକୁ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ଜାଣିଛନ୍ତି ଏବଂ ଦାନ୍ତକୁ ଭଲ ମସମସ ଲାଗୁଥିବା ରୁଟି ଅବଶ୍ୟ ତିଆରି କରିଦେଇ ପାରିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ତଥାପି ମୋ' ପାଖକୁ ଆସି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଶାସନଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଆମ ହାତରେ ଦିଆଯାଉ ବୋଲି କେବେହେଲେ କହନ୍ତି ନାହିଁ ।''

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲି,''ଜ୍ୟାମିତି-ବିଶାରଦମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କଥାଟି ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୋଇଯିବ । ମାତ୍ର, ଆମ ଇତିହାସକାର ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ବେଳକୁ କ'ଣ କୁହାଯିବ ? ଏମାନେତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରା ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କେତେ କ'ଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ଯଥାର୍ଥରେ କ'ଣ, ସେମାନେ ସେକଥା ଅବଶ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ।''

ଈଷତ୍ ହସି ବାପା କହିଲେ,''କେବଳ ଶଇତାନ୍‌ରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହିଁ ମୁଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଶାସନଦାୟିତ୍ୱଟିକୁ ଅର୍ପଣ କରିବି । କାରଣ, ତାହାକୁ ଅଧିକ ଏବଂ ଆହୁରି ଅଧିକ ସୁନିପୁଣ କରି ତିଆରି କରିବାରେ ଏତେ ଏତେ ଯୁଗ ଅତୀତ ହୋଇଯାଇଛି ଯେ, ଇତିମଧ୍ୟରେ ସିଏ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଅତି ଜଟିଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଜୀବନଧାରା ଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲି ଦେଖାଇ ଦେବାରେ ଅବଶ୍ୟ କୁଶଳତା ଲାଭ କରିଥିବ । କିନ୍ତୁ ରେଖାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ନାନା ସମ୍ପର୍କକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶଇତାନ୍ ଆଦୌ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବନାହିଁ ଅଥବା, ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଆଶା କରିବିନାହିଁ ଯେ, ମୋ' ଜ୍ୟାମିତି-ବିଶାରଦମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ତ୍ରିଭୁଜଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଶଇତାନ୍ ରହୁଥିବା ସ୍ଥାନଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିବେ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ତ୍ରିଭୁଜ ଭିତରେ ଆଦୌ ଏପରି କୌଣସି ଉପାଦାନ ନାହିଁ, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନମାର୍ଗ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦିଗର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇପାରିବ ।''

ମୁଁ ବାପାଙ୍କୁ କହିଲି,''ଆପଣଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଲାଗୁଛି । ତେବେ ଆପଣ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ଶଇତାନ୍‌ରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ?''

ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ: ''ନାଇଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି 'ବିଶ୍ୱାସ କରିବା' କଥାଟିକୁ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଅର୍ଥରେ ବୁଝିଥାଉ ? ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁ ଯଅଫସଲକୁ ପଚାଏ ବୋଲି ମୁଁ ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ବିବାଦାସ୍ପଦ ଆଦୌ କୌଣସି କଥା କହିବିନାହିଁ; କାରଣ, ଯେଉଁ ଋତୁରେ ଯଅକିଆରୀର ଫସଲ ପ୍ରକୃତରେ ପାଚେ, ଆଗରୁ ତାକୁ ମୁଁ 'ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁ' ବୋଲି ନାଆଁଟିଏ ଦେଇଛି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଋତୁଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର, ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତସ୍ୱରୂପ ମୋ'ଅନୁଭବରୁ ଯଦି ମୁଁ

ଅନ୍ୟଭଳି ଋତୁଗତ ସମ୍ବନ୍ଧମାନ ବାହାର କରି ଏପରି କହିବାକୁ ମନ କରିବି ଯେ, ମାଣ୍ଡିଆ ପାଚିବା ଆଗରୁ ହିଁ ଯଅ ପାଚି ଯାଇଥାଏ, ତେବେ ବାସ୍ତବରେ ସେହିପରି ଘଟୁଥିବାରୁ ମୁଁ ଏଭଳି ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଧ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିବି । ମାତ୍ର ଏହିପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମୁଁ ଆଦୌ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଏନାହିଁ; ଏକ ଶିକାରକୁ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଏକ ଜାଲପରି ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ ।''

ମୋ' ବାପା ଆହୁରି କହିଥିଲେ:''ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା, ଏସବୁ ବ୍ୟାପାରରେ ମଧ ସେଇଆ । ତୁମେ କ'ଣ କଳ୍ପନା କର ଯେ ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ ତିଆରି କରୁଥିବା ଜଣେ କାରିଗର କେବଳ ନାକଟିଏ, ପାଟିଟିଏ ଚିବୁକଟିଏ ଓ ସେହିଭଳି ଆଉ କ'ଣଟିଏ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରି ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେବାକୁ ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ? ନାହିଁ, ମୋଟେ ନୁହେଁ; — ସିଏ ଏହିସବୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧାନୁପାତ ଖୋଜି ପାଇବାକୁ ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ଯେପରିକି ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧୀକରଣର ସାହାଯ୍ୟରେ ସିଏ (ମନେକର) ଦୁଃଖର ଏକ ଭାବକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆଣିପାରିବ । ଏବଂ ତଦ୍ଵାରା ତୁମେ ମଧ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଭିତରୁ ସେହି ଭାବଟିର ସଙ୍କେତ ପାଇ ପାରୁଥିବ; କାରଣ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଦେଖିବା ସମୟରେ ତୁମେ ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ନଦେଖି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ହିଁ ପରିଚିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ ।

''ଜଣେ ଜଙ୍ଗଲୀ ମଣିଷ ଭାବୁଥାଏ ଯେ ଢୋଲ ଭିତରେ ହିଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଧ୍ୱନିଟି ଅବଶ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ ତେଣୁ ସିଏ ଢୋଲଟାର ପୂଜା କରେ । ଆଉଜଣେ ଭାବେ ଯେ ଧ୍ୱନିଟା ଢୋଲଉପରେ ବାଡ଼ିଆ ହେଉଥିବା କାଠିଗୁଡ଼ାକରେ ରହିଛି; ଏବଂ ସିଏ ତେଣୁ କାଠିଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ପୂଜ୍ୟ ବୋଲି ମାନେ । ହୁଏତ, ଜଣେ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବୁଥାଏ ଯେ ଧ୍ୱନିଟି କାଠିଗୁଡ଼ିକୁ ପିଟୁଥିବା ତା' ନିଜର ବାହୁଗୁଡ଼ିକର ଶକ୍ତି ଭିତରେ ରହିଛି । ସେହିପରି ଭାବୁଥିବାରୁ, ହୁଏତ ତୁମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ସିଏ କେଡ଼େ ଗର୍ବର ସହିତ ପାଦ ପକାଇ ବାହୁ ଟେକି ଚାଲୁଥାଏ, ସମସ୍ତେ ତାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ତୁମେ ଜାଣ ଯେ ଧ୍ୱନିଟି ଢୋଲରେ ନଥାଏ, କାଠିଗୁଡ଼ିକରେ ନଥାଏ ବା ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ବାହୁରେ ମଧ ନଥାଏ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହାକୁ ତୁମେ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଜାଣ, ସେଇଟି ହେଉଛି ଢୋଲଟିକୁ ବଜାଉଥିବା ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିର ବିଦ୍ୟା ବା କୌଶଳ,- ତାହାଠାରୁ ଆଦୌ ଅଧିକ ନୁହେଁ ଅଥବା କମ୍ ମଧ ନୁହେଁ ।

''ସେହି କାରଣରୁ, ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମଧରେ କ୍ଷମତାର ଲଗାମଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଜ୍ୟାମିତିବିଶାରଦ ବା ସେମାନଙ୍କର ମୁଖପାତ୍ରମାନଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେବିନାହିଁ; ଯାହାକିଛି ସେମାନଙ୍କୁ ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି, ସେମାନେ

ତ ତାହାକୁ ହିଁ ସତେଅବା ଏକ ପିତୁଳା ପରି ପୂଜା କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏକ ମନ୍ଦିର ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଏକ ଉତ୍ତୋଳନ ଘଟାଉଥିବାରୁ ସେହି ମନ୍ଦିରର ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକର ପୂଜା କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁସବୁ 'ସତ୍ୟ' ସେମାନଙ୍କ ତ୍ରିଭୁଜଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ଯେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ମନ କରିବେ, ସେଥିଲାଗି ସମ୍ଭବତଃ କୌଣସି କାଳବିଳମ୍ବ ହେବନାହିଁ ।''

ମାତ୍ର ମୁଁ ନିଜ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ।

''ତେବେ ସତ୍ୟ ବୋଲି କ'ଣ ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ ?''- ମୁଁ କହିଥିଲି ।

ମୋ ବାପା ଅଳପ ହସି ଦେଇଥିଲେ ।

''ଜ୍ଞାନ ଲାଗି ପିପାସିତ ଆମ ମନର କେଉଁ ବାସନାଟିକୁ ଏକ ଉତ୍ତର ପ୍ରକୃତରେ ମନା ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଉତ୍ତମରୂପେ ବସା ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯଦି ତୁ ମୋତେ କହିଦେଇ ପାରିବୁ, ତେବେ ଆମ ଲାଗି ସତ୍ୟକୁ ଜାଣିବାର ପଥରେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଅସମର୍ଥତାଟି ଯେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ, ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୋଭ ମଧ ପ୍ରକାଶ କରିବି । ମାତ୍ର, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝୁ ବୋଲି ଯେ ତୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ, ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ଆଦୌ ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ । କାରଣ, ଏକ ପ୍ରେମପତ୍ର ପାଠ କରୁଥିବା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖକୁ ଧାରଣ କରିଥିବା ପାତ୍ରଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥାଏ; ପତ୍ରଟି ଲେଖିବାରେ କିପରି କାଗଜ ତଥା ସ୍ୟାହି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି, ତଦ୍ୱାରା ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଘଟେନାହିଁ । କାରଣ ଭଲ ପାଇବାର ସନ୍ଦେଶଟିକୁ ସିଏ କେବେହେଲେ କାଗଜ କିମ୍ବା ସ୍ୟାହି ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ ଆବିଷ୍କାର କରିନଥାଏ ।''

- ୬୯ -

ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ଜାଣି ପାରିଥିଲି ଯେ, ନିଜେ କହୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଭ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ବାଟ ଭୁଲି ଓ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ବିଚାର କଲେ ହୁଏତ ତଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଦେଖିପାରି ଓ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ପଦ୍ଧତିର ସର୍ବନାଶକାରୀ ଫଳପ୍ରଦତା ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆପଣା ଉତ୍ତରାଧିକାରଟିକୁ କେବଳ ବରବାଦ କରି ଦେଉଥିଲେ । କାରଣ, ଏହି ଜଡ଼ଜଗତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହୁଏ (ସେଇଟି ମଧ ତଥାପି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ହୋଇ କଦାପି ନଥାଏ), ମନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା କେବଳ ଅସତ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ,

ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ, ତୁମେ ଏପରି ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଅ ଯେ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜଗତର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ନପାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମପାଇଁ ସବୁକିଛି ତୁଚ୍ଛା ମୃତ ଏବଂ ଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ ହେଉଥାଏ । ଏବଂ ସେହିଭଳି, ତୁମେ ହୁଏତ ଯେତେ ଯାହା ନିର୍ବୋଧ ଏବଂ ସ୍ଥୂଳବୁଦ୍ଧି ହୋଇଥିଲେ ମଧ, ତୁମେ ନିଜେ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଟିକୁ ଯେତିକି ମୂଲ୍ୟ ଦେଉଥାଅ, କେବଳ ତାହାରି ଅନୁସାରେ ହିଁ ତାହାକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ବିଚାର କର ଏବଂ ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସେଇଟିକୁ ପାଇବା ଲାଗି ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ ମଧ କରୁଥାଅ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରପ, ତୁମେ ସୁନା ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ, କାରଣ ସେଇଟି ଭିତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉନଥିବା ଅନେକ ଅନେକ ସମ୍ପଦ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ଏବଂ, ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ ଯେତେବେଳେ ସୁନା ଅଳଙ୍କାରଟିଏ ସକାଶେ ମନ ବଳାଏ, ନିଜର କବରୀଟିର ସନ୍ତାପ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଯେ ସିଏ ତାହା କରୁଥାଏ ତାହା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ସଂସ୍କାର ହେତୁ ସେହି ଅଳଙ୍କାରଟିର ଅଧିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହିଁ ହେବ, ଲୋକମାନଙ୍କର ଆଖିରେ ଅଧିକ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରିବ, ଏକ ଉଚ୍ଚ ସୋପାନର ସ୍ୱୀକୃତି ଆଣିଦେବ, କଥାରେ ପ୍ରକାଶ କରି ହେଉନଥିବା ଏକ ବାର୍ତ୍ତାକୁ ବହନ କରି ଆଣୁଥିବ ଓ ଉଚ୍ଚ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ସିଏ ସେଥିପାଇଁ ଅଭିଳାଷ ରଖିଥାଏ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ସତ୍ୟର ସେହି ଅସଲ ଉତ୍ସଟିର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲି, ଯେଉଁଠାରେ ମନ ଏବଂ ହୃଦୟ ଉଭୟଙ୍କର ହିଁ ତୃଷାନିବାରଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । କେବଳ ସେହି ଆହାରଟି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମର ସକଳ ଆବଶ୍ୟକତାର ପୂରଣ ହେବ ଓ ଏକ ଉତ୍ତରାଧିକାର ରୂପେ ସେଇଟି ହିଁ ସାଇତି ରଖିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବ । ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ଏକଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିଲି ଯେ, ଯେଉଁସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମେ ବରବାଦ ଘଟାଇଛ, ତୁମକୁ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ଗଢ଼ି ଆଣିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ହାୟ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ତୁମେ ନିଜର ସେହି ଧ୍ୱଂସଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ହିଁ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛ, ତୁମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସବୁକିଛି ଛିନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛି ଏବଂ, ତୁମ ଭିତରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ଜନ୍ତୁଟିର ତୃପ୍ତିବିଧାନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ, ଭିତରେ ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି ଉପବାସୀ ହୋଇ ରହିଛି; କ'ଣ ପାଇଁ କ୍ଷୁଧିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ଅବଶ୍ୟ ସେକଥାଟିକୁ ମୋଟେ ଜାଣିନାହିଁ; କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବାଗରେ ତିଆରି ହୋଇଛି ଯେ, ସିଏ ନିଜର ଆହାର ହିସାବରେ ଯାହା ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଆସିଛି, ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଆହାର ନିମନ୍ତେ ତା'ର ଆକାଂକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି ଏବଂ ତେଣୁ, ଯଦି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରର ଆହାର ଅଥବା ବ୍ୟାୟାମର ଅଭାବ ହେତୁ ତୁମର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଅର୍ଦ୍ଧପୁଷ୍ଟ ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧସୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତେବେ ଠିକ୍ ସେହି ଆହାର ତଥା ସେହି ବ୍ୟାୟାମ ଲାଗି ଯାଚନା କରିବା

ବିଷୟରେ ତୁମେ କେବେ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ କରନାହିଁ ।

ତେଣୁ, ଯଦି କେହି ପର୍ବତଶିଖରରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ତୁମର ନେତ୍ରଟିକୁ ଖୋଲି ନଦିଏ, ତେବେ, ତୁମ ଆଗରେ ପଡ଼ିଥିବା ଏହି ଅନେକ ପଥ ଭିତରୁ କେଉଁଟି ତୁମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ତୁମ ମୁକ୍ତିପାଖରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବ, ତୁମେ ହୁଏତ ସେହି କଥାଟିକୁ କେବେହେଲେ ଜାଣି ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ ଯେତେଯେତେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତିମାନ ଆଣି ତୁମଆଗରେ ଥୋଇଦେଲେ ମଧ୍ୟ, ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟଟି ତୁମଭିତରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିପାରିବ ତଥା ପ୍ରକୃତରେ ଜନ୍ମ ବି ହେବ, ତୁମ ଭିତରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଆସିବ, ତୁମେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ କଦାପି ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ, କାରଣ ସିଏ ବସ୍ତୁତଃ କୌଣସି ସତ୍ତା ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିନଥିବ ।

ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଶକ୍ତିଟି ଯେପରି ଆପଣାର ଗର୍ଭସ୍ୱରୂପ ସେହି ପ୍ରସ୍ତରଶଯ୍ୟା ଭିତରୁ ଉପରକୁ ଠେଲି ହୋଇ ଆସେ ଏବଂ ଆପଣାର ବିମୋଚନ ଘଟାଏ, ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ତୁମମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବାଧ କରି ଆଣିଥାଏ ।

- ୭୦ -

ନିଜର କର୍ମନିଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନଟିରେ ମୋ ପ୍ରହରୀକୁ ଶୋଇଥିବାର ଦେଖିବାରୁ ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଘଟଣାଟିଏ ଘଟିଥିଲା ।

ଏଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେ ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କାରଣ, ସିଏ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ରହିବା ଉପରେ ସର୍ବଦା ଏତେ ଏତେ ବିଷୟ ହିଁ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଯେଉଁ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟସମୂହ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ଧୀର ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି ଆପଣାକୁ ପୁନଃଶକ୍ତିମନ୍ତ କରାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି — କେଉଁ ଦୂର ସାଗରର ଏକ କୋଣରେ ସର୍ବଦା ଲାଗି ରହିଥିବା ଏକ ସ୍ପନ୍ଦନ ପରି ସେମାନଙ୍କର ବକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, —ଏହି ପ୍ରହରୀ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ନିରାପତ୍ତା ନିର୍ଭର କରୁଛି । ସିଏ ସେହି ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ନିରାପତ୍ତା ଅବଶ୍ୟ ଯୋଗାଇଦେବ, ଯେଉଁଠାରେ ଠିକ୍ ମହୁମାଛିର ମହୁ ପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ପବିତ୍ର ସମ୍ପଦମାନ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି, — ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବାରେ କେତେ ମଣିଷ କେତେ ଝାଳ ବୁହାଇଛନ୍ତି, —କେତେ

ନିହାଣ ଓ ହତିଆରର ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇଛି । ମୃତ୍ତିକାଗର୍ଭରୁ ବାହାରିଥିବା କେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପ୍ରସ୍ତରର ନିରାପଦ ରହିବା ମଧ୍ୟ ତାହାରି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି, — କେତେ କେତେ କ୍ଳାନ୍ତ ଆଖି କେତେ ଦୀର୍ଘ କାଳ ତଳକୁ ଅନାଇ ଛୁଞ୍ଚି ଦ୍ୱାରା ସୁନାଫୁଲମାନ ଫୁଟାଇ ପୋଷାକଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି ଏବଂ କେତେ କେତେ ସୁନିପୁଣ ହାତ କେତେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କୌଶଳ ଦ୍ୱାରା ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ କରିଛନ୍ତି । ଶସ୍ୟାଗାର ଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଉତ୍ତମରୂପେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଯେପରିକି ଶୀତଋତୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ମଧ୍ୟ ଭୟ କରିବାକୁ ଆଦୌ କିଛି ନଥିବ । ଏଠାରେ କେତେ କେତେ ପବିତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଛି, ଯାହାକୁ କି ବହୁ ପ୍ରଜ୍ଞାର ଶସ୍ୟଭଣ୍ଡାର ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ,— ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅବଦାନଟି ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, କେତେ କେତେ ପୀଡ଼ିତ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଅନ୍ତିମ କ୍ଷଣଟିକୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ରୀତିଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଏପରି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଶାନ୍ତ କରି ରଖିଥାଏ ଯେ, ସେମାନେ ମୃତ୍ୟୁର ସେହି କଳାପରଦାଟି ପଡ଼ି ଆସୁଥିବାର ଆତଙ୍କଟିକୁ କ୍ୱଚିତ୍ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି; କାରଣ ମୃତ୍ୟୁ କହିଲେ ତ ପ୍ରକୃତରେ ଉତ୍ତରାଧିକାରଟିକୁ ଗୋଟିଏ ହାତରୁ ନେଇ ଆଉଗୋଟିଏ ହାତରେ ରଖିଦେବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ ।

ହେ ପ୍ରହରୀ, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀ, ଏହି ନଗରର ସୁକୁମାର ଶରୀରଟି ଯେପରି ଅଡ଼ାଡ଼ି ହୋଇ ନପଡ଼ିବ, ସେଥିପାଇଁ ତାହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ତରବାରୀର ଗୋଟିଏ ଖୋଳ ପରି ତାହାକୁ ଘେରି ରହିଥିବା ଏହି ଯେଉଁ ଖାଇଗୁଡ଼ିକ, — ତୁହି ହେଉଛୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅସଲ ଅର୍ଥ । କାରଣ, କେବେ ଯଦି ସେଇଟି ଭାଙ୍ଗିଯାଏ, ତେବେ ତାହାର ପ୍ରାଣଦାୟୀ ଶୋଣିତଟି ମଧ୍ୟ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ବାହାରିଯିବ । ତୁ ନିରନ୍ତର ପାଦଚାରଣା କରି ସେପାଖକୁ ଯାଉଛୁ ଓ ପୁଣି ଏପାଖକୁ ଫେରିଆସୁଛୁ,— ମରୁଭୂମି ଆଡୁ କେଉଁଠାରେ ଏତେଟିକିଏ ଶବ୍ଦ ହେବାମାତ୍ରକେ ତୋ'ର କାନଗୁଡ଼ିକ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଟେଙ୍ଗା ହୋଇ ଉଠୁଛନ୍ତି । ସେହିଆଡୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ବିପଦଟିର ଆଶଙ୍କାଟି ତରଙ୍ଗ ସଦୃଶ ଆସି ତୋ ଉପରେ ଆଘାତ କରୁଛନ୍ତି,— ତୋ' ଉପରେ ଆସି ଚୂନା ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି ଓ ତୋତେ ଅଧିକ ମଜବୁତ ବି କରି ଦେଉଛନ୍ତି । କାରଣ, ଯାହା ବିଧ୍ୱସ୍ତ କରିଦିଏ, ବସ୍ତୁତଃ ତାହା ଅଧିକ ଦୃଢ଼ ମଧ୍ୟ କରି ଦେଇଥାଏ; ସେହି ଗୋଟିଏ ପବନ ହିଁ ମରୁଭୂମିର ବାଲିସ୍ତୂପଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରେ, ନିଶ୍ଚିହ୍ନ କରି ଭାଙ୍ଗି ବି ଦିଏ । ସେଇ ତରଙ୍ଗ ଆଘାତ କରି କରି ପାହାଡ଼ଶୃଙ୍ଗଟିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ପ୍ରଦାନ କରେ, ପୁଣି ତାହାକୁ ଚୂନା ବି କରି ଦେଇଥାଏ । ସେହି ଏକା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବାଧତାଗୁଡ଼ିକ ତୁମର ଆତ୍ମାକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ପ୍ରଦାନ କରେ ଏବଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଜଡ଼ ବି କରିଦିଏ । ଯେଉଁ ଶ୍ରମ ତୁମ ବଞ୍ଚିରହିବାର କାରଣ ହୁଏ, ତାହାହିଁ ତୁମ ଜୀବନରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକମାନ ବି ଆଣି ଛିଡ଼ା କରିଦିଏ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିଥିବା ସେହି ଏକା ଭଲ

ପାଇବା ତୁମର ପାତ୍ରଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦିଏ ତଥା ନିଃଶେଷିତ ବି କରିଦିଏ । ଠିକ୍ ସେହପରି, ତୁମର ଶତ୍ରୁ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ଏକ ଆକାର ବି ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ, ଆପଣାର ଗଡ଼ଖାଇ ମଧ୍ୟରେ ତୁମକୁ ଏକ ଆକାର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରିଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମେ ସମୁଦ୍ର ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କହିପାରିବା ଯେ, ତାହା ଜାହାଜର ଏକ ଶତ୍ରୁ ସଦୃଶ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, — କାରଣ ତାହା ଜାହାଜଟିକୁ ସର୍ବଦା ବୁଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥାଏ ଏବଂ ସମୁଦ୍ର ସହିତ ଏକ ଦୀର୍ଘ ସଂଗ୍ରାମରେ ହିଁ ଜାହାଜର ସମଗ୍ର ଜୀବନଟି ବିତି ଯାଇଥାଏ; ଅପର ପକ୍ଷରେ ଏକଥା ବି ସତ ଯେ, ସମୁଦ୍ର ହିଁ ବସ୍ତୁତଃ ତା'ର ପ୍ରାଚୀର ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ତାହାକୁ ଏକ ଛାଞ୍ଚ ଓ ଏକ ଆକାର ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଇଦିଏ । କାରଣ, ଅସୁମାରି ଅନେକ ଅନେକ ପୁରୁଷ ଧରି ଜାହାଜର ଆଗମଙ୍ଗରେ ଢେଉଗୁଡ଼ିକ ବାଜି ବାଜି ସେଇଟିକୁ କ୍ରମଶଃ ପତଳା କରି ଦେଉଥାଏ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ତାହା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ପାଣି କାଟି ଚାଲିଯିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ, କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ ସମୁଦ୍ର ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାହାଜର ସ୍ଥିତିକୁ ଦୃଢ଼ କରି ଆଣିଛି ଓ ତାହାକୁ ଅଧିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ଆମେ ହୁଏତ କହିପାରିବା ଯେ ଜାହାଜର ପାଲଉପରେ ଆସି ବାଡ଼େଇ ହେଉଥିବା ପବନ ମଧ୍ୟ ସେହି ପାଲଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାରଟିଏ ଆଣି ଦେଇଛି । ତେଣୁ, ପ୍ରକୃତରେ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଯଦି କେହି ନଥାନ୍ତେ, ତେବେ, ଆଦୌ କୌଣସି ଆକାର ଅଥବା ଉପଯୁକ୍ତ ଅନୁପାତ ମଧ୍ୟ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ, ପ୍ରହରୀ ନଥିଲେ ପାଚେରୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ କ'ଣ ସ୍ଥିତି ହୋଇଥାନ୍ତା ?

ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ଏହି ମନୁଷ୍ୟଟି ଯଦି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା, ତେବେ ସହରଟି ତାର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପୂରା ମୁକୁଳା ହୋଇ ହିଁ ପଡ଼ି ରହିଥିବ । ଏବଂ, ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ ତାକୁ ସେହି ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଆବିଷ୍କୃତ କରାଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ତାକୁ ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର କରି ନିଆଯାଉଛି ଓ ତା' ନିଜ ନିଦ୍ରାରେ ହିଁ ମଗ୍ନ କରି ଦିଆଯାଉଛି । ....

ମାତ୍ର ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଅଧିକ ନିକଟକୁ ଯାଇ ତାକୁ ଦେଖିଥିଲି, ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ ସେଠାରେ ସେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା ବେଳେ ତା' ମୁହଁଟି ଗୋଟିଏ ଶିଶୁର ମୁହଁ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲା, — ଗୋଟିଏ ପଥର ଫଳକ ଉପରେ ସିଏ ମୁଣ୍ଡ ଦେଇଥିଲା ଓ ତା' ଓଠଦୁଇଟି କିଞ୍ଚିତ୍ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ତା' ବନ୍ଧୁକଟି ତଥାପି ଏକପାଖିଆ ହୋଇ ତା' ହାତର ବେଢ଼ ଭିତରେ ଝୁଲୁଥିଲା, — ସତେଯେପରି ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ନିଜର ଖେଳନାଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ତା'ର ସ୍ୱପ୍ନରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରୟାଣ କରିଥିବା ପରି

ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଏବଂ, ସେହି ତରୁଣ ମୁହଁଟି ଉପରେ ଆଖିବୁଲାଇ ଆଣୁଥିବା ସମୟରେ ତାକୁ ମୁଁ ଦୟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପତନ ନିମନ୍ତେ ମରୁଭୂମିର ଏହି ଅଗ୍ନିମୟୀ ରାତ୍ରିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ହିଁ ମୋ'ର ଦୟା ଜାତ ହୋଇଥାଏ ।

ଯେତେବେଳେ ପ୍ରହରୀମାନେ ନିଦ୍ରାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଫାଟକରେ ବାସ କରୁଥିବା ଗୋଟାଏ ବର୍ବର ପୁଳାଏ ସ୍ୱପ୍ନ ଆଣି ସେମାନଙ୍କ ଆଖିଉପରେ ବିଞ୍ଚିଦେଇ ଚାଲିଯାଏ । ସେମାନେ ତା'ପରେ ମରୁଭୂମି ପାଖରେ ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ଓ ଫାଟକମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣମୁକ୍ତ ହୋଇ ଉତ୍ତମରୂପେ ତେଲ ଦିଆଯାଇଥିବା କିଳିଣିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଏବଂ ଆଦୌ କୌଣସି କୋଳାହଳ କରନ୍ତି ନାହିଁ। ତାହାରି ପରିଣାମରୂପେ ସହରଟି ଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯାଇ ସତେଅବା ବର୍ବରଟାର ପ୍ରୟୋଜନ ଲୋଡ଼ୁଥିବା ପରି ଉର୍ବର ହୋଇ ଉଠିଥାଏ ।

ଶୋଇ ରହିଥିବା ହେ ପ୍ରହରୀ, ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଶତ୍ରୁର ଆଗୁଆ ଜଗୁଆଳିଟି ପରି ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଉ । ତୁ ତ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ପରାଭୂତ ହୋଇ ସାରିଥାଉ, କାରଣ ଆଉ ସହରର ଆଦୌ କାହାପରି ହୋଇ ନରହିବା ହେତୁ ହିଁ ତୋତେ ନିଦ ଆସି ଅଧିକୃତ କରି ନେଇଥାଏ । ଏବଂ ସହର ସହିତ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ି ନରହିବା ଫଳରେ, ଏକ ନୂତନ ଜୀବନ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରୁ ବୋଲି ତୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଉ ଏବଂ ନୂତନ ବୀଜର ବୁଣାଳିଟି ପାଇଁ ନିଜକୁ ଖୋଲି ଦେଇଥାଉ ।

ତେଣୁ, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀଟି, ତୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିବାରୁ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ତରୁଣ ସୈନିକ ଶୋଇ ପଡ଼ିବାରୁ, ସହରକୁ ନେଇ ମୋ' ଆଗରେ ଯେଉଁ ଦୂରଛବିଟି ଜାଗରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେଇଟି ପ୍ରକୃତରେ ଛାରଖାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କାରଣ, ତୁ ନିଜ ଭିତରେ ହିଁ ସକଳ କିଛିକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଉ, ପୁଣି ତୁଇ ସେଗୁଡ଼ିକର ବନ୍ଧନକୁ ଫିଟାଇ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦେଇଥାଉ । ହେ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀ, ମୋ' ସହରଟିର ଆଖି ଓ କାନ ପରି ହୋଇ ତୁ ଯେତେବେଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ପହରା ଦେଇଥାଉ, ସେତେବେଳେ ତୋତେ ସେହି ସ୍ଥିତିରେ ଦେଖିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଉଚିତ ଏବଂ ସଙ୍ଗତିପୂର୍ଣ୍ଣ ନଲାଗେ ! ତୋର ବୁଝିବା ମଧ୍ୟରେ ସେତେବେଳେ ବହୁତ ମହାନତା ଭରି ରହିଥାଏ, ଆପଣାର ସେହି ନିଷ୍କପଟ ଭଲ ପାଇବାର ଗୁଣଟି ଦ୍ୱାରା ତାହା ମୋ' ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ବୁଦ୍ଧିଗୁଡ଼ାକୁ କେତେ ନା କେତେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯାଇଥାଏ । ପଣ୍ଡିତମାନେ ସହରଟିକୁ ମୋଟେ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହାକୁ ବରଂ ଭାଗ ଭାଗ କରିଦିଅନ୍ତି । ଏହାର ଏଠାରେ ବନ୍ଦୀଶାଳା, ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଚିକିତ୍ସାଳୟ ଏବଂ ହେଇ ସେଠାରେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘର, — ସହର କହିଲେ

ସେମାନେ ସେତିକି ମାତ୍ର ବୁଝିଥାଆନ୍ତି । ଏବଂ, ଏପରିକି ଏହି ଶେଷରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଘରଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ନିଜର ଭାବନା ଭିତରେ ଆହୁରି କେତେ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି; ଏହି କୋଠରୀଟି ଏଠାରେ, ସେହି କୋଠରୀଟି ସେଠାରେ, —ଏହିପରି କୋଠରୀ ଅନୁସାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ହିସାବ ଦିଅନ୍ତି । ଏବଂ, ଏତିକିରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ମନ ବୋଧ ହୁଏନାହିଁ ଯେ, ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଠରୀ ଭିତରେ ରହିଥିବା ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ବି ତାଲିକା କରି ଲେଖି ରଖନ୍ତି । ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁକୁ ତା' ଭିତରେ ଥିବା ଅଂଶଗୁଡ଼ିକରେ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ଆପଣାର ଚିରାଚରିତ ରୀତିଟିକୁ ମାନି ପଣ୍ଡିତମାନେ ସେହି ଅଂଶଗୁଡ଼ିକରୁ କେବେ ଏକାଠି କରି ଯଦି ଆଦୌ କିଛି ତିଆରି କରନ୍ତିନାହିଁ, — ତେବେ ଭାଗଗୁଡ଼ିକର ସେହି ସ୍ତୂପଟାରୁ ସେମାନେ କି ଲାଭ ପାଆନ୍ତି କେଜାଣି ?

ମାତ୍ର, ହେ ପ୍ରହରୀ, ତୁମେ ପହରା ଦେଉଥିବା ସମୟରେ ତାରକାଖଚିତ ରାତ୍ରିର ଅଙ୍କଟି ମଧ୍ୟକୁ ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସହରଟି ସହିତ ଆପଣାକୁ ଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଥାଅ । ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଏଘରକୁ ସେଘରଠାରୁ, ଚିକିତ୍ସାଳୟକୁ ରାଜପ୍ରାସାଦଠାରୁ ଆଦୌ ଭିନ୍ନ କରି ଦେଖନାହିଁ । ତୁମେ ଆପଣାକୁ ସମୁଦାୟ ସହରଟି ସହିତ ଯୁକ୍ତ କରି ଦେଇଥାଅ । ଜଣେ ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଚିତ୍କାରକୁ, ଗର୍ଭଯନ୍ତ୍ରଣା ଦ୍ୱାରା କଷ୍ଟ ପାଉଥିବା ଜଣେ ନାରୀର ଆର୍ତ୍ତନାଦକୁ, କୌଣସି ପ୍ରେମୀଯୁଗଳଙ୍କର ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କଥାକୁ ଅଥବା ଏକ ନବଜାତ ଶିଶୁର କୁଆଁ କୁଆଁ ଡାକକୁ ତୁମେ ଆଦୌ ବାରି ପାରନାହଁ, — ମାତ୍ର କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସଂବେଦନସମର୍ଥ ଦେହବିସ୍ତାରର ବିବିଧ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଶ୍ରବଣ କରୁଥାଅ । ସମୁଦାୟ ସହରଟି ସହିତ ହିଁ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଅ । ଅଲଗା ଅଲଗା ଭାବରେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ନାନା ଗବେଷଣା କିମ୍ବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର କବିତାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର, ତାରାପଥର ସେହି ଧୋବ ଭସ୍ମବିସ୍ତାରଟି ତଳେ କୁହୁଳି ଉଠୁଥିବା ଉଭୟ ନିଦ୍ରା ତଥା ଚଞ୍ଚଳତାର ସେହି ମିଶ୍ରିତ ଘନ ଅଗ୍ନିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ହିଁ ରହିଥାଅ । ହଁ, ସବୁଦାୟ ସହରଟି ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଅ । ହେ ପ୍ରହରୀ, ତୁମର କର୍ଣ୍ଣଗହ୍ୱର ତୁମେ ଭଲ ପାଉଥିବା ସେହି ଲଳନାଟିର ବକ୍ଷ ଉପରେ ଚାପିହୋଇ ରହିଥାଏ, — ତା'ନୀରବତାଗୁଡ଼ିକୁ ମାପିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତା'ଭିତରେ ମର୍ମରିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକର କଳନା କରୁଥାଏ । ଏବଂ ତୁମେ ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସମୁଚିତ ଭାବରେ ଶୁଣିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କଦାପି ବିଭାଜିତ କରି ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦ ଏକ ହୃଦୟରୁ ହିଁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ ଏବଂ ତାହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନଟିକୁ ହିଁ ତୁମେ ଶ୍ରବଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଅ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ହେ ପ୍ରହରୀ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ବିନିଦ୍ର ଭାବରେ ପହରା ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଅ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ମୋ' ସମାନ ସ୍ତରର ହିଁ ଜଣେ ହୋଇ ରହିଥାଅ । କାରଣ, ତୁମରି ଉପରେ ସହରଟି ପୂର୍ଣ୍ଣନିର୍ଭର ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ସହରଟି ଉପରେ ସମୁଦାୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏକଥା ସତ ଯେ, ତୁମ ବାଟ ଦେଇ ଗଲାବେଳେ ତୁମକୁ ନତଜାନୁ ହୋଇ ଅଭିବାଦନ ଜଣାଉଥିବାର ଦେଖି ମୁଁ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ନଦେଖୁଥିବା ପରି ହିଁ ଆଚରଣ କରେ, — କାରଣ, ଏହିପରି ଭାବରେ ତାହା ହେବ ବୋଲି ଆଗରୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ, ବୃକ୍ଷର ପ୍ରାଣରସଟି ଯେଉଁପରି ଚେରଗୁଡ଼ିକରୁ ପତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାଖାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଉଠି ଉଠି ଯାଉଥାଏ, ମୋ'ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୁମର ସମ୍ମାନ-ପ୍ରଦର୍ଶନକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ କ୍ରମାରୋହଣର ମାର୍ଗରେ ଅବଶ୍ୟ ଗତି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ରକ୍ତଟି ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବ ବୋଲି ଆଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି; — ମାଆର କ୍ଷୀର ତା'ର ଶିଶୁଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବହିଯିବା ଭଳି ଆଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ଜଣେ ତରୁଣ ମଧ୍ୟ ବୟସରେ ଅଧିକ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ-ନିବେଦନ କରିଥାଏ । ନବବିବାହିତ ଜଣେ ପୁରୁଷର ପ୍ରେମ ମଧ୍ୟ ତା'ର ବଧୂ ସହିତ ଠିକ୍ ସେହି ଆଚରଣ କରିଥାଏ । ତଥାପି, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ଦେଉଛି ଓ ଆଉଜଣେ ଖାଲି ପାଉଛି ବୋଲି ଯଦି ତୁମେ କହିବ, ତେବେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଭୁଲ କରିବ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେବା କରୁଛି ଏବଂ ତୁମର ସେବା ହିଁ କରୁଛି ।

ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ତୁମକୁ ମୁଁ ନିଜ ବନ୍ଧୁକ ଉପରେ ଭରା ଦେଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ନିଜର ଜଣେ ସମାସ୍କନ୍ଧ ବୋଲି ଜାଣି ନିଜର ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଏ, କାରଣ ଶିଳାନ୍ୟାସ-ପ୍ରସ୍ତର ଏବଂ ସନ୍ଧାନ-ପ୍ରସ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ରିହିଛି ବୋଲି କିଏ କିପରି କହିପାରିବ କିମ୍ବା ଗୋଟିକର ନିୟତି ଆଉ ଗୋଟିକର ନିୟତିର ଈର୍ଷାର ପାତ୍ର ବୋଲି ଭାବିପାରିବ ? ତେଣୁ, ତୁମ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିବା ସମୟରେ ମୋ'ର ହୃଦୟ ଭଲ ପାଇବାଦ୍ୱାରା ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ । ମୋ'ର ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ତୁମକୁ ଗିରଫ୍ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ କେହି ଯେ ମୋତେ ଆଦୌ ବାଧା ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ, ସେକଥା ସତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇଯାଏ ।

ମୋ' ଆଗରେ ତୁମେ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛ ବୋଲି ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଛି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରହରୀ ଶୋଇଛି, ଗୋଟିଏ ପ୍ରହରୀ ମରିଯାଇଛି । ଏବଂ, ତୁମକୁ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ମୁଁ ସତକୁ ସତ କମ୍ପିଉଠୁଛି । କାରଣ, ତୁମକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଶୋଇ ରହିଛି, ମୃତ୍ୟୁ ଲଭୁଛି । ତୁମକୁ କେବଳ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ହିଁ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ

ମରିବାକୁ ଯାଉଥିବାର ଏକ ଲକ୍ଷଣ ବୋଲି କୁହାଯିବ । କାରଣ, ଅଦୃଷ୍ଟ ଯେତେବେଳେ ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡୁଥିବା ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇବାକୁ ଲାଗେ, ସେତେବେଳେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ହିଁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ ।

ମୁଁ ମନେ ମନେ କହିଲି, — ହଁ ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ ଯେ ବିଭାଗୀୟ ନାୟକ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ କରିବ ଏବଂ ଏହି ତରୁଣ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ତା'ର ମହାନିଦ୍ରା ଭିତରେ ନେଇ ଫିଙ୍ଗିଦେବ । .....ମାତ୍ର, ତା'ପରେ ମୋତେ ଅନୁକମ୍ପାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ କରାଇ ଏକ ନୂତନ ଓ ହତବୁଦ୍ଧିକାରୀ ଭାବନା ଆସି ବାଟ ଓଗାଳି ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲା । କାରଣ, କେବଳ ମଜବୁତ୍ ଓ ସୁସ୍ଥ ସାମ୍ରାଜ୍ୟମାନେ ହିଁ ଶୋଇ ପଡୁଥିବା ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କର ମସ୍ତକଛେଦନ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଶାସକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରହରୀ ଦେଇଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ବି ଦେଇଥାନ୍ତି, ଆଦୌ କିଛି ହେଲେ କାଟି ଫିଙ୍ଗିଦେବା ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅଧିକାର ନଥାଏ । କଠୋରତାର ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟବହାରଗୁଡ଼ିକୁ ସର୍ବଦା ବୁଝିଥିବା ହିଁ ଉଚିତ । ଶୋଇ ପଡୁଥିବା ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ କରିବାଦ୍ୱାରା ସାମ୍ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କଦାପି ନିଦରୁ ଉଠାଇ ହୁଏନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଜାଗ୍ରତ ରହିଥାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ନିଦ୍ରିତ ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କର ମସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ କଟା ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ତଳେ ଯାଇ ପଡୁଥାଏ । ଏଠାରେ ମଧ କାରଣ ଏବଂ ପରିଣାମ ମଧରେ ଗୋଟିଏ ବିଭ୍ରାନ୍ତିକୁ ଡାକି ଅଣାଯାଏ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସାମ୍ରାଜ୍ୟମାନେ ମସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ଛେଦନ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଅ ଏବଂ ସେଇଥିରୁ ହିମ୍ମତ୍ ପାଇ ତୁମେ ମଧ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡର ବିଧାନ କରି ନିଜ ବଳକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ପାଇବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ଯାଅ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ କେବଳ ଜଣେ ରକ୍ତପିପାସୁ ହାସ୍ୟଉଦ୍ରେକକାରୀ ମନୁଷ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଅ ।

ତେଣୁ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ଭଲ ପାଇବାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କର ଏବଂ ତେବେ ତୁମର ପ୍ରହରୀମାନେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅବଶ୍ୟ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ରହିବେ ଏବଂ ଶୋଇ ପଡୁଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ ସେମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ଶାସ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଯିବ । କାରଣ, ଏତାଦୃଶ ଆଚରଣ କରି ସେମାନେ ମଧ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସହିତ ନିଜର ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ଛିନ୍ନ କରି ସାରିଥିବେ ।

ତେଣୁ, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀ, ଆଉ ଆଦୌ କିଛି ନୁହେଁ, ତୁମର ନାୟକ ଠାରୁ ଆସୁଥିବା ଶୃଙ୍ଖଳା ହିଁ ତୁମକୁ ପରିଚାଳିତ କରିନେବ । ନାୟକ ହିଁ ତୁମ ଉପରେ ପହରା ଦେଉଥିବେ । ଏବଂ, ଯଦି ନାୟକମାନଙ୍କର ନିଜ ବିଷୟରେ କୌଣସି ସଂଶୟ ଜାତ

ହେବ, ତେବେ ସେମାନେ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ବରିଷ୍ଠତର ନାୟକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ହିଁ ଆବଶ୍ୟକ ଶୃଙ୍ଖଳାଟିକୁ ଲାଭ କରିବେ, —ସେହି ବରିଷ୍ଠତରମାନେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଗୁଥିବେ । ଏବଂ ବରିଷ୍ଠତରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପହରା ଦେଉଥିବା କପ୍ତାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ପାଳନ କରିବେ । ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବେ, ମୋ' ଯାଏ ଉଠି ଆସିଥିବା ସ୍ତର-ଅନୁକ୍ରମରେ ସବୁକିଛିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ଏବଂ, ମୋ'ର ଯାବତୀୟ ରୀତିକୁ କେବଳ ଈଶ୍ୱର ହିଁ ଶାସନ କରୁଥିବେ । ପୁନଶ୍ଚ, ଯଦି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଉପରେ ସନ୍ଦେହ କରିବି, ତେବେ କହିବାକୁ ହେବ ଯେ ମୁଁ ମଧ କେଉଁଠି ବଙ୍କା ହୋଇଗଲିଣି, ଗୋଟିଏ ଭଙ୍ଗା କାଠିରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲିଣି ।

ଏବଂ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମକୁ ରହସ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ସତ୍ୟ ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇଦେବି, — ସେଇଟି ହେଉଛି ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟ । ତୁମେ ଶୋଇ ରହିଥିବା ବେଳେ ତୁମର ଜୀବନ ମଧ ଗୋଟିଏ ସୁପ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଯାଉଛି । ମାତ୍ର, ତୁମ ଦୁର୍ବଳତାର ସକଳ କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ତୁମ ହୃଦୟକ୍ଷେତ୍ରର ଏହି ଶ୍ରୀହୀନତା ଗୁଡ଼ିକ ତୁମକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇଥିବା ସମୟରେ ମଧ ତୁମର ଜୀବନ ସୁପ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଯାଉଛି । କାରଣ, ତୁମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସେତେବେଳେ ଆଦୌ କିଛି ହେଲେ ବଦଳୁନାହିଁ, ମାତ୍ର, ତୁମ ଭିତରେ ତେଣେ ସବୁକିଛିରେ ହିଁ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଯାଇଛି । ତେଣୁ, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀ, ତୁମେ ଯେପରି ଥିଲ ସେହିପରି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛ ସିନା, ସହରଟି ମଧ ତୁମ ସମ୍ମୁଖରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ନିଜ ପ୍ରିୟତମାର ବକ୍ଷ ଉପରେ ନିଜର କାନକୁ ଆଉ ଆଦୌ ଚାପି ରଖିବାକୁ ହେଉନାହିଁ ଏବଂ ତା'ର ନୀରବତା ତଥା କୋମଳ ନିଃଶ୍ୱାସ-ବାୟୁଟି ସହିତ ମିଶି ଯାଉଥିବା ତା'ର ହୃତ୍‌ସ୍ପନ୍ଦନଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମକୁ ଆଦୌ ଶୁଣିବାକୁ ପଡୁନାହିଁ । କାରଣ, ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଏବେ ମଧ କେବଳ ତାହାରି ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକୁ ବହନ କରି ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି ଏବଂ ବହୁ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ମଧରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ ସିଏ ତଥାପି ଅବିଭାଜିତ ହୋଇ ହିଁ ରହିଛି । ସେହି ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରି ସଂଗୃହୀତ କରି ଆଣିବାକୁ ତୁମର ଆଉ କୌଣସି କ୍ଷମତା ନାହିଁ । କାରଣ, ତୁମେ ତ ସଂପ୍ରତି ପରସ୍ପରର କେବଳ ବିରୋଧ କରୁଥିବା ରାତ୍ରିସ୍ଥ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ସକଳ ଧ୍ୱନିର କବଳରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସହାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଯାଇଛ; କେଉଁଠି ଜଣେ ନିଶାଗ୍ରସ୍ତ ମଦ୍ୟପର ମୁହଁରୁ ବାହାରୁଥିବା ସଂଗୀତ କୌଣସି ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯନ୍ତ୍ରଣାଜନିତ ବିଳାପକୁ ଚୁନୌତି ଦେଉଛି ତ କେଉଁଠି ଫାଶୀ ଦିଆଯାଉଥିବା କୋଠରୀର ଆର୍ତ୍ତନାଦଗୁଡ଼ିକ କୌଣସି ନବଜାତ ଶିଶୁର କ୍ରନ୍ଦନକୁ ଗିଳି ପକାଉଛି, ପୁଣି ଆଉ କେଉଁଠି ମନ୍ଦିରର ସ୍ତବ୍ଧତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ଭବ୍ୟତା ମନୁଷ୍ୟପଲର ମୁଖର କୋଳାହଳକୁ ଖଣ୍ଡିତ କରି ରଖିଛି ।

ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ ତୁମେ ନିଜକୁ ଏପରି ମଧ୍ୟ ପଚାରୁଛ: ''ମୁଁ ଯେ ଏତେସବୁ କଥାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛି, ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ବହନ କରୁନଥିବା ସେହି ଯାବତୀୟ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଏବଂ ବହୁବିଧତାରୁ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସତ୍ୟ ବୋଲି କ'ଣ ବା ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବ ?'' କାରଣ, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଛି ବୋଲି ଯଦି ତୁମକୁ ଜଣାନଥିବ, ତେବେ ଚେରଗୁଡ଼ିକୁ, ଗଣ୍ଡିଟିକୁ ଓ ଶାଖାପତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମପାଇଁ ଆଦୌ କୌଣସି ସାମାନ୍ୟ ଭୂମି ହିଁ ନଥିବ । ଏବଂ ନିଜ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଥଳ ଦେଇ ପାରିବାଲାଗି ତୁମପାଖରେ ଏକ ବସ୍ତୁର ଅଭାବ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ କିପରି ଆଦୌ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସର ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବ ? ଯେଉଁ ନାରୀଟିକୁ ତୁମେ ଭଲ ପାଅ, ତାହାରି ଶଯ୍ୟାପାର୍ଶ୍ୱରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ ଯେ କଦାପି ଶୋଇ ପଡ଼ିବନାହିଁ, ସେକଥା ମୋତେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଣା ଅଛି । ମାତ୍ର, ଯେଉଁଟି ତୁମ ଭଲ ପାଇବାର ଏକ ଅଭିଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା, ଯଦି ତାହା କେବଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତିହୀନ ଭାବରେ ଏଣେତେଣେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ତାହାର ଆଉ କୌଣସି ପରିଚୟ ପାଇବନାହିଁ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ଯେଉଁ ଗଣ୍ଠିଟି ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ କରି ବାନ୍ଧି ରଖିଛି, ସେଇଟି ତୁମ ଲାଗି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଖୋଲି ହିଁ ଯାଇଥିବ ।

ତୁମ ସ୍ୱସଦନଟି ଆଡ଼କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପଥଟିକୁ ତୁମେ ଯେ ଅବଶ୍ୟ ପାଇବ, ମୁଁ ସେକଥାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଥିବାରୁ ତୁମେ ଯେ ନିଜପ୍ରତି ବିଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଅ, ମୁଁ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଇଚ୍ଛା କରିବି । ଏକଥାଟିକୁ ଯେ ତୁମେ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବୁଝିବ ଏବଂ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ, ମୁଁ ଆଦୌ ତୁମଠାରୁ ସେହି ଦାବୀଟିକୁ କରିବିନାହିଁ; କାରଣ ମୋତେ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ମାଲୁମ୍ ଅଛି ଯେ, ସର୍ବାଧିକ ପରିମାଣରେ ବାସନାସଚଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ପ୍ରେମର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହା କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହୃଦୟ ଭିତରର ବ୍ୟର୍ଥ ଓ ଊଷର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ବିଚରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତୁମେ ଭଲ ପାଉଥିବା ତୁମର ସେହି ପ୍ରିୟତମାର ପାଖରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ନାନା ତାମସିକ ଭାବନା ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ଗ୍ରାସ କରି ରହିଥାଏ । ''ସେହି କଣ୍ଠଟି ପ୍ରକୃତରେ ତାହାରି କଣ୍ଠ । ସେହି ଭ୍ରୂ ପ୍ରକୃତରେ ତାହାରି ଭ୍ରୂ । ଏବଂ, ହାୟ, ଦେଖିଲ, ସିଏ କିପରି ଗୋଟିଏ ଏପରି ନିର୍ବୋଧ କଥା କହି ପକାଇଲା ! ସିଏ କିପରି ଝୁଣ୍ଟି ପକାଇଲା.......ତେଣୁ, ମୁଁ ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କିପରି ଭଲ ପାଇବି ?'' କାରଣ, ତୁମ ଭାବନାରେ ତାକୁ ଏକତ୍ର ଧରି ରଖିଥିବା ଐକ୍ୟଟି ସେତେବେଳେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ତାହା ତୁମର ତା' ଲାଗି ରହିଥିବା ପ୍ରେମକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର କରି ରଖି ପାରେନାହିଁ । ତୁମେ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅ ଯେ ତୁମେ ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘୃଣା ହିଁ କଲଣି !

ମାତ୍ର, ତୁମେ ଭଲ ପାଇ ବି ନଜାଣିଛ ଯେତେବେଳେ, ସେତେବେଳେ ଘୃଣା କିପରି କରିପାରିବ ?

ମାତ୍ର, ତୁମେ ଆଦୌ କଥା ନକହି ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥାଅ; କାରଣ, ଏହି ସବୁକିଛି ଯେ ତୁମ ନିଦ୍ରାବସ୍ଥା ଉପରେ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନବତ୍ କୁଣ୍ଡଳାକାର ହୋଇ ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଛି, ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ ସେହି ଚେତନାଟି ତୁମକୁ ଅଧିକାର କରି ରହିଥାଏ । ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେହି ନାରୀଟି ବିଷୟରେ ଆମେ ଯାହାକିଛିକୁ ସତ ବୋଲି କହିବା, ତୁମେ ହୁଏତ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ପାଠ କରିଥିବା ଏକ କବିତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଥବା ଏହି ରାଜ୍ୟ ବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ତାହାହିଁ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବ । ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ ତୁମେ ଏକ ଶକ୍ତିକୁ ହରାଇ ବସିଛ, — ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବାର ସେହି ଶକ୍ତିଟିକୁ ହରାଇ ଦେଇଛ,- ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ସେହି ଈଶ୍ୱରକୃତ ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାର ଶକ୍ତିଟିକୁ ତୁମେ ହରାଇଛ । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ସାମର୍ଥ୍ୟଟି ନିମନ୍ତେ ମଧ ଭଲ ପାଇବା ତଥା ବୁଝି ପାରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଶୋଇ ରହିଥିବା ହେ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀଟି, ତୋ' ପ୍ରେମର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ତୁ ମଧ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ପାଇବୁ; ତୋ'ର ପ୍ରାପ୍ୟରୂପେ ସେଗୁଡ଼ିକ ତୋତେ ଅବଶ୍ୟ ପୁଣି ମିଳିଯିବ, — କେବଳ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଏଇଟି କିମ୍ବା ସେଇଟି ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସବୁଯାକ ହିଁ ମିଳିଯିବ । ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ତୋ' ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସଭଙ୍ଗ କରିଥିବାର ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଟି ଆସି ପଡ଼ିଥିବ, ସେତେବେଳ ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ଅବଶ୍ୟ ଦିଆଯିବ; — ଅଚିରେ ପୁନର୍ବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେକ କ୍ଷଣ ଲାଗି ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ସଦନଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ମାନର ସହିତ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ ।

ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ମୋ'ର ସବୁ ପ୍ରହରୀ ଯେ ଜାଗରୂକ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେକଥା ମୁଁ କଦାପି ଦାବୀ କରି କହି ପାରିବିନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ମଧରୁ ବହୁତ ନିର୍ଜ୍ଜୀବ, ସେମାନଙ୍କ ମନ ସର୍ବଦା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭୋଜନଟି ବିଷୟରେ ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ । କାରଣ, ତେଣେ ତୁମଭିତରେ ଦେବତାମାନେ ସୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ଉଦରତୃପ୍ତିର ସେହି ଅନ୍ୟ ପଶୁ-ଅଭିଳାଷଟି ତଥାପି ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ବସ୍ତୁତଃ, ବିଚାର ମଣିଷଟା ହିଁ ସର୍ବଦା ଭୋଜନର ଚିନ୍ତା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଦାବୀ କରିବିନାହିଁ ଯେ ମୋ' ଜଗୁଆଳୀମାନଙ୍କର ଆତ୍ମାଗୁଡ଼ିକ ମଧ ଜାଗୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଆନ୍ତି (ତୁମ ଭିତରେ ଥିବା ଯେଉଁ ଉପାଦାନଟି ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ନାନା ଗ୍ରନ୍ଥିରୂପ ବାହ୍ୟ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ଓ ଅନୁପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ''ଆତ୍ମା'' କହିଲେ ମୁଁ ସେହିଟିକୁ ବୁଝିଥାଏ) । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି ଦାବୀ କରୁଛି ଯେ, ମଝିରେ ମଝିରେ ସମୟଟିଏ ଆସିଲେ ଜଣେ

ଶୌଧସନ୍ଦେଶ

ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମାଟିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ନିଜ ହୃଦୟର ସ୍ପନ୍ଦନ ଦ୍ରୁତତର ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ଏବଂ ଆପଣା ବୃହତ୍ ବିସ୍ତାର ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହୋଇ ତାହା ସତେଅବା ତାରାମାନଙ୍କର ଆଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଅବଗାହନ କରୁଥାଏ ଏବଂ, ସମୁଦ୍ରର ମର୍ମରଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥିବା ଗୋଟିଏ ସାମୁକା ପରି ସିଏ ନିଜ ଭିତରେ ନିଜ ପୃଥିବୀଟିର ଦୂରଦୁରନ୍ତ ଦିଗ୍‌ବଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭାରି ରଖିଥାଏ ।

ମୋ'ପାଇଁ ଏତିକି ଯଥେଷ୍ଟ ଯେ, ତୁମର ମଧ୍ୟ ଏହିଭଳି ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ପରିଚୟ ରହିଛି, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇଥିବାର ସେହି ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରଟିକୁ ତୁମେ ନିଜର ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛ ଏବଂ ଏହିପରି ସ୍ପର୍ଶଲାଭଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଛ । କାରଣ, ନିଦ୍ରା ବା ବାସନା ଅଥବା କ୍ଷୁଧାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା ଘଟେ, ସେହି ସାକ୍ଷାତକାର ଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ହିଁ ଘଟିଥାଏ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ କେବଳ ମଝିରେ ମଝିରେ ହିଁ ତୁମ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତି । ତେଣୁ, ଯଦି ବେଳେ ବେଳେ ତୁମେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୌଣସି ପୂର୍ବାଭାସ ପାଇ ପାରନାହିଁ, ତଥାପି ତୁମର ଅନିଶ୍ଚିତତାଗୁଡ଼ିକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ, ତୁମେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନୁଶୋଚନା କର ବୋଲି ମୁଁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ, ଯଦି ତୁମେ ଜଣେ ଧର୍ମଯାଜକ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସ୍ୱୟଂ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷଣଟିରେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇବ; ଯଦି ସ୍ଥପତିଟିଏ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ନିଖୁଣ ମୁଖଟିର ଅନ୍ଦାଜ ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ କରିପାରିବ । ଯଦି ଜଣେ ପ୍ରେମିକ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ପ୍ରେମର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରିବ । ଏବଂ, ଯଦି ଜଣେ ଜଗୁଆଳୀ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଦର୍ଶନ କରିବାଲାଗି ନିଶ୍ଚୟ ସମର୍ଥ ହେବ । ମାତ୍ର, ସେଥିଲାଗି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସର୍ତ୍ତ ହେଉଛି ଯେ, ତୁମେ ନିଜ ପାଖରେ କୌଣସି ଧୋକା ଦେବନାହିଁ ଏବଂ ନିଜର ଗୃହଟିକୁ ପରିଷ୍କାର ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ରଖିଥିବ । ଅବଶ୍ୟ ମଝିରେ ମଝିରେ ସମସ୍ତେ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ବୋଲି ମନେ ବି ହେଉଥିବ । ସେହି ଆନନ୍ଦମୟ ସାକ୍ଷାତକାରର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ପ୍ରକୃତରେ କେତେବେଳେ ଆସିବ ତୁମେ ସେକଥାଟିକୁ ମୋଟେ ଜାଣି ପାରିବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ତାହା ଯେ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ, ତୁମେ ତାହା ସର୍ବଦା ଜାଣିଥିବ ଏବଂ ସେଇଟି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କୌଣସିଥିରେ ହିଁ ତୁମ ହୃଦୟର ବାସନା କଦାପି ମେଣ୍ଟି ପାରୁନଥିବ ।

ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଦୀର୍ଘ ଓ ଶ୍ରାନ୍ତିକର ବହୁ ଘଣ୍ଟାର ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା କ୍ରମଶଃ ତିଆରି ହିଁ କରିଆଣୁଛି, ଯେପରିକି, ଏକ ଅଲୌକିକ ଘଟଣା ଘଟିଲା ଭଳି ଅସଲ କବିତାଟି ତୁମରି ମଧ୍ୟଦେଇ ଏକ ଅଗ୍ନିଗର୍ଭ ଜିହ୍ୱା ଭଳି ନିଃସୃତ ହୋଇ ଆସିବ । ଏବଂ,

ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ବିଧି ତଥା ବିଧାନଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏପରି ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ଯେପରିକି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ତୁମର ହୃଦୟକୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିବ । କାରଣ, ତୁମେ ସେଥିଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥାଇ ତୁମ ପାଖରେ କଦାପି କୌଣସି ଦାନ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଏନାହିଁ । ଏବଂ, ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିଥିବା ଘରଟିଏ ନଥିଲେ କାହାରି କୌଣସି ଆଗମନ ମଧ କଦାପି ହୁଏନାହିଁ ।

ପ୍ରହରୀ, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀ, ଦୀର୍ଘ ଉତ୍କଟ ରାତ୍ରିମାନଙ୍କରେ ପ୍ରାଚୀରମାର୍ଗରେ ପଦଚାରଣା କରୁକରୁ ତୁମର ମଥାକୁ ଅଧିକାର କରିନେବାକୁ ଆସୁଥିବା ସଂଶୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଅ; ସହର ତୁମେ ଶୁଣିବା ଭଳି ପଦେ କଥା ବି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନାହିଁ; ମାତ୍ର ତୁମେ ସହରର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ଚାଲିଥାଅ; ମନୁଷ୍ୟମାନେ ବାସ କରୁଥିବା ଗୃହଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଘନ ଅନ୍ଧାର ମଧ୍ୟରେ ମେଞ୍ଚାଟିଏ ହୋଇ ବୁଡ଼ି ରହିଥିବା ବେଳେ ତୁମେ ସେହି ଗୃହଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ପହରା ଦେଉଥାଅ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ମରୁଭୂମି ସିକତାର ଏକ ଶୂନ୍ୟ ଉଜାଡ଼ଭୂମି ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ବେଳେ ତୁମେ ନିଃଶ୍ୱାସ ନେଉଥିବା ସମୟରେ ତାହାର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଅ, ନିଜେ ପ୍ରେମ ନକରି ତୁମେ ନିଜକୁ ପ୍ରେମ ଲାଗି ବାଧ କରି ରଖିଥାଅ । ନିଜେ ବିଶ୍ୱାସ ନକରି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାଅ; ତୁମେ ଯାହାପାଖରେ ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିବ, ସେଭଳି କେହି ନଥିଲେ ମଧ ତୁମେ ଅନୁଗତ ରହିଥାଅ,— କେବଳ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥାଅ ଏବଂ ସେହି ହଠାତ୍ ଗୌରବର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଅ, ଯାହାକି ଜଣେ ପ୍ରହରୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରତ ରହିଥିବା ସମୟରେ ତା'ର ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟକୁ ବେଳେ ବେଳେ ଆସିଥାଏ,— ତା' ପ୍ରେମର ଦାନ ଓ କ୍ଷତିପୂରଣ ରୂପେ ତା'ଲାଗି ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ।

ତୁମେ ଯାହାପାଖରେ ଆପଣାର ଆନୁଗତ୍ୟକୁ ନିବେଦନ କରିଦେଇ ପାରିବ, ସେଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପସ୍ଥିତ ରହିଥିଲେ ନିଜପ୍ରତି ସତ୍ୟ ହୋଇ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ଆଦୌ କଷ୍ଟକର ହୁଏନାହିଁ । ମାତ୍ର, ମୁଁ ତୁମକୁ ଏତିକିମାତ୍ର ଅନୁରୋଧ କରିବି ଯେ ତୁମର ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବାଣୀକୁ ଆବାହନ କରିଆଣି ପାରୁଥିବ, ଯାହାକି କହିପାରିବ, ''ମୋ'ର ଏହି ଗୃହଟିରେ ଅବଶ୍ୟ ପାଦ ପଡୁ । ହଁ, ଏହି ଗୃହଟିକୁ ମୁଁ ସ୍ୱୟଂ ନିର୍ମାଣ କରିଛି ଏବଂ ସେଇଟିକୁ ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ମଧ୍ୟ ରଖିଛି ।'' ମୋ'ର ସକଳ ଶୃଙ୍ଖଳା କେବଳ ତୁମର ସହାୟତା କରିବାକୁ ରହିଛି । ଏହି କାରଣରୁ, ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନର ଆଉ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନଥିଲେ ମଧ ମୋ' ଧର୍ମଯାଜକ ମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ବାଧ କରିଥାଏ ଏବଂ, ମୋ'ର କାରିଗରମାନେ ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟ

ବିଷୟରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ନଥିଲେ ହେଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିବାକୁ ବାଧ କରିଥାଏ; ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡର ଭୟ ଦେଖାଇ ମୁଁ ମୋ' ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରହରାକାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଧ୍ୟ କରେ । କାରଣ, ତା'ନହେଲେ, ସେମାନେ ନିଜକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ପକାଉବେ, କେବଳ ଜଣେ ଜଣେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ରହିଯିବେ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ, ନିଜର କଠୋରତା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା ହିଁ କରିଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ, ଶୋଇ ରହିଥିବା ହେ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀ, ତୁମ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିବି ଯେ, ସହରର ରକ୍ଷା କରିବାରେ ତୁମେ ବିଫଳ ହୋଇଛ ବୋଲି ଯେ ତୁମେ ଶୋଇ ରହିଛ ସେକଥା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତୁମର ରକ୍ଷା କରିବାରେ ସହର ବିଫଳ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ହିଁ ତୁମେ ଶୋଇ ରହିଛ । ତୁମର ତରୁଣ ଅଥଚ ବିବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ମୋ'ର ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖି ପାରୁନଥିବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଅନିଶ୍ଚିତ ଅବସ୍ଥାଟି ବିଷୟରେ ହିଁ ମୁଁ ସଚେତନ ହୋଇ ଯାଉଛି ।

ତଥାପି, ସହରର ଏହି ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତାହାର ରାତ୍ରିକାଳୀନ ବନ୍ଦନାସଂଗୀତଟିକୁ ଶୁଣୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛି ଏବଂ, ତୁମପାଇଁ ଯାହା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇଗଲାଣି, ତାହା ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠିରେ ଏକାଠି ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିବାର ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ସେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଭୁଲ୍ କରୁଛି । ତୁମକୁ ଯେ ଦୀର୍ଘ କେତେ କେତେ ଘଣ୍ଟା ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୋଇଛି, — କୌଣସି ମନ୍ଦିରରେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ଏକ ମହମବତୀ ପରି ତୁମେ ନିଜକୁ ସିଧା ଛିଡ଼ା କରି ରଖିଛ ଏବଂ ଦୀର୍ଘ ବହୁତ ଘଣ୍ଟା ଯେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛ, ମୁଁ ତାହା ଭଲ କରି ଜାଣେ । ରାତ୍ରିର କାଳିମା ଭିତରେ ପୋତାଶ୍ରୟରେ ପୋତମାନେ ହାତୀଦାନ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଧାତୁର ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଖଲାସ କରୁଥାନ୍ତି, ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାର ବିଶେଷ ଦାୟିତ୍ୱଟି ହିଁ ତୁମ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, ତୁମେ ଯେଉଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ସେବା କରୁଛ, ସେଇଟିର ଶୋଭା ବୃଦ୍ଧି କରିବା ନିମନ୍ତେ ତ ସେହି ସୁନା ରୂପା ଇତ୍ୟାଦି ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି ! କେଉଁଠି କେଉଁଠି ମଧ୍ୟ କଥା ଦ୍ୱାରା କିଛି କହିପାରିବାକୁ ସାହସ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରେମିକମାନେ ନୀରବ ହୋଇ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି, — ସେମାନଙ୍କର ଅଧର ଉପରେ କେତେ କେତେ ଶବ୍ଦ ମୁଣ୍ଡଳା ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଛି; — କାରଣ, ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କିଛି କହୁଛି ଓ ଆଉଜଣେ ନିଜ ନୟନକୁ ମୁଦ୍ରିତ କରି ରଖୁଛି, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସମଗ୍ର ସଂସାରଟା ହିଁ ଆଉଭଳି ହୋଇଯାଉଛି । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ସେହି ନୀରବତା ପାଇଁ ତୁମେ ହିଁ ଜଗୁଆଳି ହୋଇ ରହିଛ । ହଁ, ଆଉ କେଉଁଠାରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ ତା'ର ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରୁଛି । ଅନ୍ତିମ ଥର

ପାଇଁ ମୁଦିହୋଇ ଆସୁଥିବା ତା'ର ଓଠଗୁଡ଼ିକରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥିବା ଶେଷ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବା ସକାଶେ ଅନ୍ୟମାନେ ତା'ଉପରକୁ ଝୁଙ୍କି ଆସିଛନ୍ତି । ଏକ ଆଶିଷକାମନା ପରି ସେହି କଥାସବୁ ସବୁଦିନ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିବ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ, ତୁମେ ଜଣେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବଶେଷ ଶବ୍ଦଟି ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଜଗୁଆଳିର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛ ।

ପ୍ରହରୀ, ହେ ପ୍ରହରୀ, କେହି କଦାପି ତୁମ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ସୀମାଗୁଡ଼ିକୁ ଗାର କାଟି ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଦେଇ ପାରିବନାହିଁ, — କାରଣ ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱର ହିଁ ତୁମକୁ ଆମ୍ବାସ୍ତରର ସେହି ଆଲୋକନଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି, ଯାହାକି କେବଳ ଜଣେ ଜଗୁଆଳିର ହିଁ ଏକ ବିଶେଷ ସୁଯୋଗ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ନିଜର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଦୃଷ୍ଟିପାତଟି ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ନିଜର ସେହି ବୃହତ୍ ବିସ୍ତାରଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସମ୍ଭାଳି ରଖିଥାଅ । ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ସମୟଗୁଡ଼ିକରେ ଯେ ତୁମେ ସାଧାରଣ ଜଣେ ତରୁଣବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୁଣ୍ଠାଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଅ ଏବଂ ସର୍ବଦା ନିଜର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭୋଜନଟି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଅ, ସେବିଷୟରେ ମୁଁ ଆଦୌ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼େନାହିଁ । ହଁ, ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଶୋଇବ, କୁଣ୍ଠା ବି ପ୍ରକାଶ କରିବ; ମାତ୍ର ଯଦି ଅନ୍ୟମନସ୍କତା ହେତୁ ତୁମେ ନିଜର ବାସସ୍ଥାନଟିକୁ ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ କରିଦେବ, ତେବେ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା ହେବ । କାରଣ, ନିଜ ପାଖରେ ଅନୁଗତ ରହିବା ହେଉଛି ପ୍ରକୃତରେ ଯଥାର୍ଥ ଆନୁଗତ୍ୟ ।

କେବଳ ତୁମକୁ ନୁହେଁ, ତୁମ ସାଥୀମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସର୍ବଦା ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । କାରଣ ବେଳେ ବେଳେ ନିଜ ଘରୁ ବାହାରକୁ ଯାଇଥିବା ବେଳେ ତଦ୍ୱାରା ମୁଁ ତାହାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ପକାଇଲି ବୋଲି ଆଦୌ କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ମୋ' ଗୋଲାପଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିପାରିବା ପରେ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କଦାପି ନିଆଁକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଏନାହିଁ । ସେମାନେ ତଥାପି ରହିଥାଆନ୍ତି । ତଦ୍ୱାରା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ବି ଦେଖିପାରେ ଏବଂ ମୋ' ନେତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋକ ସମକ୍ଷରେ ସେମାନେ ପୁଣି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ।

ତେଣୁ, ତୁମକୁ ଗିରଫ କରିବା ସକାଶେ ମୁଁ ମୋ' ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ସୈନିକମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରେରଣ କରିବି, ଏବଂ ତୁମକୁ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ହିଁ ମିଳିବ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାର ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଶୋଇ ପଡୁଥିବା ଜଗୁଆଳିମାନେ ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହେବେ । ନିଜେ ପାଇଥିବା ଦଣ୍ଡଟି ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଯେ ନିଜଠାରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ ଆଉକିଛି ପାଇଁ ନିଜ ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲ, ଜଗୁଆଳି ଭାବରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଉପରେ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାରେ ମୋ'ର ଅନ୍ୟ ଜଗୁଆଳିମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲ, ତୁମେ ଯାହା ସେତିକି ଅନୁଗ୍ରହଲାଭର ଆଶା ରଖି ପାରିବ ।

- ୭୧ -

ଏକଥା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖଦାୟକ ଯେ, ଯେଉଁ ନାରୀ ତୁମକୁ ଏପରି କୋମଳ ଏବଂ ସରଳମତି ଭଳି ଦେଖାଯାଉଛି, ତୁମକୁ ଏତେ ସତ୍ୟଯୁକ୍ତ ତଥା ବିନୟସମ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଛି, ସିଏ ଏଡ଼େ ସହଜ ଭାବରେ ସ୍ୱାର୍ଥ ଏବଂ ଛଳନାର ଜାଲରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଥିବ, — ଏଡ଼େ ନିଷ୍ଠୁର ଓ ନିମ୍ନସ୍ତରୀୟ ଚତୁରତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଥିବ ଯେ, ନିଜର ସେହି ସୁକୁମାର ଲାବଣ୍ୟ ଏବଂ ଅତିନିରୀହ ବିଶ୍ୱସନୀୟତାରୁ ଫାଇଦା ମଧ ଉଠାଇ ପାରୁଥିବ ଏବଂ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ଯେ, ସିଏ ଏହି ସଂସାରର ରୀତିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସୁପରିଚିତ ହେଉ ବୋଲି ତୁମେ ଆଶା ମଧ କରୁଥିବ । ତୁମ ଗୃହର ପରିଚାରିକାମାନେ ମଧ ଅଧିକ ସତର୍କ ରହନ୍ତୁ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସଂସାରର ରୀତିମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କୁଶଳତା ଅର୍ଜନ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ବି ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ରଖିଥିବ । କାରଣ, ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସତର୍କ ରହିବାର ତାଲୀମ ଦେଇ ସମ୍ଭବତଃ ତୁମେ ଯେଉଁଟି ଉପରେ ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ବାହାରିଥିବ, ହୁଏତ ଠିକ୍ ସେଇଟିକୁ ହିଁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥିବ । ଏକଥାଟି ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସତ୍ୟ ଯେ, ପୃଥିବୀରେ ଥିବା ଯାବତୀୟ ଗୁଣଟି ଭିତରେ ତାହାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବାର ବୀଜଟି ମଧ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଉଦାରତାର ଗୁଣଟି ମଧରେ କାହାକୁ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ପରାଙ୍ଗପୁଷ୍ଟ କରି ତିଆରି ଆଣିବାର ଆଶଙ୍କାଟି ସର୍ବଦା ରହିଛି; ବିନୟ ମଧରେ ତାହାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ଭଳି ସ୍ଥୂଳତା ମଧ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ଦୟାଳୁତା ପଛରେ ଏପରି ଏକ ଅକୃତଜ୍ଞତା ମଧ ରହିଛି ଯାହାକି ଏହି କ୍ଷେତ୍ରର ସକଳ ମଧୁରତାକୁ ନଷ୍ଟ ହିଁ କରିଦେବ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ସେହି ଲଳନାଟିକୁ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସ୍ୱାଭାବିକ ବିପତ୍ତିରୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ରଖିବାର ପ୍ରୟାସ କରି ତୁମେ ସମ୍ଭବତଃ ଆଗରୁ ମରି ସାରିଥିବା ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ପଥ କାଢ଼ି କାଢ଼ି ନେଇ ଯାଉଥିବ । ଭୂମିକମ୍ପ ଦ୍ୱାରା ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଜିନିଷଟିଏ କାଳେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଭୟ କରି ଏକ ସୁନ୍ଦର ମନ୍ଦିରଟିଏ ତିଆରି ହେବାର ବାଟକୁ ଭଗାଳି ରହିଥିବ ।

ବିଶ୍ୱାସର ଯୋଗ୍ୟା ଏହି ରମଣୀମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ମୋ' ରାଜ୍ୟରେ କଦାପି ବହୁତ ସଂଖ୍ୟାରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ରଖି ପାରିବିନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ, ସେପରି କଲେ ସେହି ରମଣୀମାନେ ହିଁ ପ୍ରବଞ୍ଚିତ ହେବେ ଏବଂ ଧୋକା ଖାଇଯିବେ । ହଁ, ଏକଥା ସତ ଯେ, ଯଦି ଜଣେ ନାରୀ-ଅପହରଣକାରୀ ସେମାନଙ୍କ ମଧରୁ ଜଣକୁ କାହାକୁ ହରଣ କରିନେବ, ତେବେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଦୁଃଖୀ ହିଁ ହେବି । ମାତ୍ର, ଯଦି ମୋ' ପାଖରେ ଜଣେ ସାହସୀ ଯୋଦ୍ଧା ରହୁ

ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବି, ତେବେ, ସିଏ ହୁଏତ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପ୍ରାଣବଳି ଦେବାର ଆଶଙ୍କାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଦାପି ଏଡ଼ିଦେଇ ପାରିବିନାହିଁ ।

ତେଣୁ, ନିଜ ଭିତରେ ଥିବା ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକରୁ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ କ୍ଷାନ୍ତ ରହିବ ।

ଏହି କଥାଟିକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ଜାଣି ରଖିବ ଯେ, ମୁଁ ଯେ ନିଜ ଭିତରେ ଆଶଙ୍କାଟିଏ ବହନ କରୁଥିବାର କୌଣସି ବିଷୟକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଏ, ତାହା ପଛରେ ଏକ ଉଚିତ କାରଣ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଏକଥାଟିରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଦୁଃଖ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଯେ, ଯାବତୀୟ ମୂଲ୍ୟବାନ ବସ୍ତୁର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହି ଘଟଣାଟି ଘଟିଥାଏ । କାରଣ, ଠିକ୍ ସେଇଥିରେ ହିଁ, ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଗୁଣଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ବିବେଚନା କରିଥାଏ । ବହୁ ପ୍ରଲୋଭନ ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁ ତଥାପି ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ବନ୍ଧୁକୁ ହିଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ । କାରଣ, ଯଦି ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଲୋଭନ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାର ଆଶଙ୍କା ନଥାଏ, ତେବେ ଅନୁଗତ ରହିବାର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅବକାଶ ନଥିବ, — ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ କେହି ନଥିବେ । ହିଁ, କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବାଟରେ ଯାଉ ଯାଉ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ନ୍ତୁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିବି, ଯେପରିକି ଅନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ପାରୁଥିବେ । ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଅଗ୍ନିବର୍ଷଣ ସମ୍ମୁଖରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଅଟଳ ହୋଇ ରହୁଥିବା ଜଣେ ସାହସୀ ସୈନ୍ୟକୁ ମୁଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ; କାରଣ, ଯଦି ସାହସ ବୋଲି କିଛି ନରହେ, ତେବେ ମୋ'ର ସୈନ୍ୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଆଉ କେହି ରହିବେନାହିଁ । ହଁ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କିଛି ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିବେ ବୋଲି ମୁଁ ସର୍ବଦା ଇଚ୍ଛା କରିବି, — କାରଣ ଆପଣାର ମୃତ୍ୟୁଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସାହସକୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ ହିଁ କରିବେ ।

ଏଣୁ, ଯଦି ତୁମେ ମୋ'ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କିଛି ସମ୍ପଦ ଧରି ଆସିବ, ତେବେ ସେଇଟି ଏପରି ସହଜଭଙ୍ଗୁର ହୋଇଥାଉ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିବି, ଯେପରି ଦଇକାଏ ପବନ ଆସି ତାକୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇଯାଇ ପାରୁଥିବ । ମୁଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେ ଯେ ଜଣେ ତରୁଣର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ବୟସର ଶଙ୍କାଟିଏ ମଧ୍ୟ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବ ଏବଂ ତା' ହସ ଭିତରେ ଏପରି କିଛି ରହିଥିବ ଯାହାକି ମୋ'ମୁହଁରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେଉଥିବା ଗୋଟିଏମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ତାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜରେ ଅଶ୍ରୁରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବ ।

- ୭୨ -

ଯେଉଁ ଅସୁବିଧାଟିକୁ ନେଇ ମୁଁ ଆଗରୁ ବହୁ ସମୟରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲି, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ମୋତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ତାହାର ଏକ ସମାଧାନ ମିଳିପାରିଲା । ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ମୋ'ର ଜଣେ ପ୍ରହରୀ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ରାଜ୍ୟର ରାଜା ହିସାବରେ ମୋତେ ସେହି ଅସମାହିତ ବିଷୟଟି ଏକ ବ୍ୟାଧି ପରି କାମୁଡ଼ି ଧରିଥିଲା । ବିଚରା ତରୁଣ ଯୁବକଟି ଶୋଇପଡ଼ି କେତେ କେତେ ସୁଖସ୍ୱପ୍ନରେ ବିଭୋର ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ, ଏହା ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ନିଷ୍ଠୁର କଥାଟିଏ ହେବ ଯେ ମୁଁ ତାକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଇ ଏକ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ତା' ଜୀବନର ଅବସାନ ଘଟାଇବି; ଏଭଳି ମଣିଷମାନଙ୍କର କବଳରେ ପଡ଼ି ନିଜ ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ ଭୟଙ୍କର ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ତାକୁ କେତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗିବାକୁ ଓ ବିସ୍ମିତ ହେବାକୁ ନପଡ଼ିବ !

ମୁଁ ଏହିପରି ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ସିଏ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଉଠିଲା ଓ ନିଜ ହାତଦ୍ୱାରା ଆଖି ଦିଓଟିକୁ ମଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ହୁଏତ ସେ ସେତେବେଳଯାଏ ମଧ ମୋତେ ଚିହ୍ନିପାରି ନଥାଏ; ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ସେ ଆକାଶର ତାରାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା ଏବଂ ନିଜର ଭାରି ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ହାତକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ନେଇ ସାନ ନିଃଶ୍ୱାସଟିଏ ବି ପକାଇଲା । ଏବଂ, ତା'ପରେ ଯାଇ ମୁଁ ଉପଲବ୍ଧି କଲି ଯେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋତେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଆତ୍ମା ଉପରେ ହିଁ ବିଜୟଲାଭ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଲୋକଟିର ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ମୁଁ, ତା'ର ରାଜା, ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସହରଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥାଏ । ମୁଁ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲି: ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ମଧରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଶୋକଦାୟକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବୁଝିବାର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଏପରି କୌଣସି ପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ଯାହାକୁ କି ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏକାମାତ୍ର ପଥ ହେଉଚି ଯେ ମୁଁ ତା' ଜୀବନରେ ଏକ ଦୀକ୍ଷାନ୍ତର ହିଁ ଘଟାଇବି ଏବଂ, ଠିକ୍ ମୋ'ରି ଭଳି ସିଏ ଯାହାକିଛି ଦେଖୁଛି, ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରୁଛି ଓ ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିଛି, ତାକୁ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କିଛି କହିବିନାହିଁ; ବରଂ ଏହି ଦୃଶ୍ୟମାନ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇଥିବା ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଈଶ୍ୱରସୃଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥିଟି ବିଷୟରେ ହିଁ ମୁଁ ତାକୁ ସଜ୍ଞାନ କରି ଆଣିବି । ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି ଯେ, ଆମେ ବିଜୟଲାଭ ଏବଂ ନିୟନ୍ତ୍ରଣହାସଲ,— ଏହି ଦୁଇଟି ମଧରେ ରହିଥିବା ଫରକ୍‌ଟିକୁ ମଧ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିବା । ବିଜୟଲାଭ କରିବାର

ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଏକ ଦୀକ୍ଷାନ୍ତର ସମ୍ଭବ କରିବା; ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ହାସଲ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିବା । ତୁମ ଉପରେ ବିଜୟ ଲାଭ କରିବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ବେଡ଼ୀକୁ ପ୍ରକୃତରେ କାଟି ଦେଉଛି; ମାତ୍ର, ଯଦି ତୁମ ଉପରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ପ୍ରୟୋଗ କରୁଛି, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ମୁଁ ପେଷି ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ କରିଦେଉଛି । କାରଣ ମୋ'ର ବିଜୟ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ତୁମକୁ ଗଠନ କରି ଆଣୁଛି, — ତୁମରି ମାଧ୍ୟମରେ ଏବଂ ତୁମରି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ତୁମକୁ ଗଢ଼ି ଆଣୁଛି । ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଅର୍ଥ ହେବ ଯେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଏକରୂପ ଗୁଡ଼ାଏ ପଥରର ଗୋଟିଏ ଗଦାରେ ପରିଣତ କରି ଦେଉଚି । ଏବଂ ସେହି ଗଦାରୁ କଦାପି କିଛିହେଲେ ବି ଜନ୍ମଲାଭ କରିବନାହିଁ ।

ପୁନଶ୍ଚ, ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ, ଆମକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଉପରେ ବିଜୟ ଲାଭ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ନିଜ ପକ୍ଷକୁ ଜିତି ଆଣିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ପହରା ଦେଉଥିଲେ ଓ ଯେଉଁମାନେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, ଦୁର୍ଗପ୍ରାଚୀର ପାଖରେ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରହରୀ ହୋଇ ପଦଚାରଣା କରୁଥିଲେ ଓ ସେହି ପହରା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ,— ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ଏକ ନବଜାତ ଶିଶୁ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁମାନେ ଆନନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦିବଙ୍ଗତମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଶୋକପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ, ଉଭୟଙ୍କୁ, ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲେ ଓ ଯେଉଁମାନେ ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ଯାହାକୁ ମୁଁ ''ବିଜୟ'' ବୋଲି କହୁଛି, ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ଯେଉଁ ଗଠନଟି ତୁମପାଇଁ ପ୍ରକୃତରେ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବ, ମୁଁ ତୁମପାଇଁ ସେହି ଗଠନଟିକୁ ହିଁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିବି ଏବଂ ତୁମର ମାନସସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବୁଝି ପାରିବାର ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନେବି । କାରଣ, ତୁମର ତୃଷା ମେଣ୍ଟାଇବା ନିମନ୍ତେ ହ୍ରଦମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ତୁମକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଯାଏ ରହିଥିବା ବାଟଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ତୁମ ଭିତରେ ମୋ'ର ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଥାପନା କରିବି, ଯେପରିକି ସେମାନେ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦୀପିତ କରାଇ ଆଣି ପାରିବେ ।

ଏହି, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବିବାଦ ଭାବରେ ଏହାହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅବଶ୍ୟ ହେବ ଯେ ତୁମର ଶୈଶବ ସମୟରେ ଉଚିତ କ୍ଷଣମାନଙ୍କରେ ତୁମ ଉପରେ ବିଜୟଲାଭ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା'ନହେଲେ ତୁମେ ଉପରଟାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବହଳ ଏବଂ କଠିନ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆତ୍ମାଟିର ଭାଷାଟିକୁ ଶିଖିବା ନିମନ୍ତେ ଆଉ ଆଦୌ ସମର୍ଥ ହେବନାହିଁ ।

- ୭୩ -

ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମକୁ ସେହି ବିଷୟରେ କହିବାର ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି, ଯେଉଁଟିକୁ ନେଇ ତୁମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାରାତ୍ମକ ଭାବରେ କେବଳ ଭୁଲ୍ ହିଁ କରିଥାଅ । କାରଣ, ମୁଁ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ, ସେମାନେ ବାହାର ଚେହେରାରେ ଯେଉଁଭଳି ଦିଶୁଥାଆନ୍ତୁ ପଛକେ, ପ୍ରକୃତରେ ଉତ୍ସାହଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି; ଶୁଷ୍କ ଉଜାଡ଼ଭୂଇଁର ନିର୍ଜନତା ଭିତରେ, ଯେଉଁଠାରେ ଅଗ୍ନିବର୍ଷଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା ଏକ ଆକାଶତଳେ ମୃତ ମୃତ୍ତିକା ସତେଅବା ଆଁ କରି ଅନାଇ ରହିଥାଏ ଓ କେବଳ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ, ସେମାନେ ସେଠାରେ ସେହି ପଥର ଭୂମିଟିର ମାଟି ଗୁଣ୍ଡ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଓ ପାଣି ଢ଼ାଳି ମାଟିକୁ ନରମ କରୁଥାନ୍ତି । ଅତିବେଶୀ ପାଚି ଯାଇଥିବା ଫଳଟିଏ ପରି ସେମାନଙ୍କର ଗାତ୍ର ଉପରେ ତପ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ବିଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ, ପଥରରେ ଆଞ୍ଚୁଡ଼ି ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବରା ହୋଇଯାଏ । ଅଥଚ, ସେମାନେ ଦିନମାନ ସେହି କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ ମାଟିଟା ଉପରେ ନଇଁପଡ଼ି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି । କାମ ସାରି ନିଜ ନିଜ ତମ୍ବୁ ଭିତରେ ସେହି ଉଲଗ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, — ହୁଏତ ସାରା ଜୀବନ ସେହି କାମ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ବର୍ଷକେ କେବଳ ଥରେ ଖଣ୍ଡେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଖାଣ୍ଟି ହୀରାର ସନ୍ଧାନ ପାଆନ୍ତି । ସେହି ଲୋକମାନେ ସର୍ବଦା ବଡ଼ ଅସୁଖୀ ଓ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କାଳାତିପାତ କରନ୍ତି ଏବଂ, ଆପଣା ବିଳାସକାମନାର ଉଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ବସ୍ତୁସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଚୁର ହୀରାଖଣ୍ଡ ସଂଗ୍ରହ କରିସାରିବା ପରେ ସେମାନେ କେତେଖଣ୍ଡ ନିରର୍ଥକ କାଚ ହିଁ ପାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରନ୍ତି । ମାତ୍ର, ତୁମର ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ, — ଯେଡ଼େ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ, ଏକ ଦେବତାର ପ୍ରୟୋଜନ ହିଁ ରହିଥାଏ ।

ହଁ, ତୁମ ଅଧିକାରରେ କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁ ହୁଏତ ଦୀର୍ଘ ବହୁକାଳ ରହିପାରେ; ମାତ୍ର, ତୁମକୁ ସେଥିରୁ ମିଳୁଥିବା ତୃପ୍ତିଟି କଦାପି ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏଇଟିକୁ ହାସଲ କରିବାଦ୍ୱାରା ତୁମ ଜୀବନରେ କିଛି ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଲା ବୋଲି ଏକ ଅନୁଭବ ବ୍ୟତୀତ ତୁମ ପାଖରେ ରହିଥିବା ବସ୍ତୁଟିର ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥାଏ; ଏବଂ, ତାହାକୁ ଅଧିକାର କରିବାଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ତାହାକୁ ଜୟ କରିନେଇ ହିଁ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଥାଅ । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଯିଏ ତୁମକୁ ଏକ ପର୍ବତର ଆରୋହଣ କରିବାରେ ପ୍ରେରିତ କରି ରଖିପାରେ, ଅଥବା ଏକ କବିତା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରୟାସରେ ତୁମକୁ ତତ୍ପର କରି ରଖିପାରେ କିମ୍ବା ଅପହଞ୍ଚପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ଆତ୍ମା ଉପରେ ଜୟଲାଭ କରିବାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଇପାରେ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଁ ସର୍ବଦା

ପ୍ରଶଂସା କରୁଥାଏ; — ସିଏ ତୁମକୁ **ହେବାଲାଗି** ବାଧ କରୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ଅପରପକ୍ଷରେ ଯିଏ ଖାଲି ଗଦା କରି ରଖୁଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଘୃଣା ହିଁ କରେ, — କାରଣ ଏଥିରୁ ତୁମକୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ମିଳେନାହିଁ । ଏବଂ, ହୀରା ଖଣ୍ଡେ ପ୍ରକୃତରେ ମିଳିଯିବା ପରେ ତାକୁ ଦୁଃଖ କିପରି ଭାବରେ କାମରେ ଲଗାଇବ କହିଲ !

କୌଣସି ଉତ୍ସବର ଯେଉଁ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟକୁ ଲୋକମାନେ ପାସୋରି ଦେଇଥାନ୍ତି, ମୁଁ ସେହି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ହିଁ ତୁମକୁ ସୂଚାଇଦିଏ । ଯେଉଁସବୁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ତଥା ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟଦେଇ ଆମେ ଏକ ଉତ୍ସବଟିଏ କରିବାକୁ ଯାଉଥାଉ, ଉତ୍ସବ କହିଲେ ବସ୍ତୁତଃ ସେହି ପ୍ରୟାସଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂର୍ତ୍ତିକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥାଏ । ଆରୋହଣ ଶେଷରେ ଶିଖରଦେଶରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାକୁ ବୁଝାଏ । କଣାଏ ହୀରା ତୁମ ହାତରେ ପଡ଼ିଲେ ତୁମେ ତାହାକୁ ମାଟିଭିତରୁ ଜୟ କରି ଆଣିଲ ବୋଲି ବୁଝାଏ,—ଏକ ଯୁଦ୍ଧର ଶେଷରେ ବିଜୟଟିଏ ହିଁ ଆସିଥାଏ,— ଆରୋଗ୍ୟଲାଭ କରିବାର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଦିବସଟିରେ ରୋଗୀ ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ପ୍ରଥମ କରି ଆହାର ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ଭଳି ଲାଗେ; ଅନୁନୟ ଆବେଦନ ପରେ ତୁମର ପ୍ରେମିକା ଯେତେବେଳେ ନିଜର ଚକ୍ଷୁଦିଓଟିକୁ ନତ କରିଆଣେ, ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ପ୍ରେମର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟେ । ......

ସେହି କାରଣରୁ, ତୁମକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ନିମନ୍ତେ, ମୁଁ ଏହି ଉପାୟଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲି ।

ଯଦି ମୁଁ ସେହିଭଳି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ତୁମ ନିମନ୍ତେ ଏକ ସଭ୍ୟତା ନିର୍ମାଣ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ ତୁମେ ହରଷ ଏବଂ ଉତ୍ସାହରେ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତ, ସେଥିରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଶ୍ରମିକ ରହିଥାନ୍ତେ ଯେଉଁମାନେ କି କାମ ସାରି ଘରକୁ ଫେରିବା ସମୟରେ ଖୁସିରେ ଉଛୁଳି ଉଠୁଥାଆନ୍ତେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଉନ୍ମାଦନାଟିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଥାନ୍ତା, ସେମାନେ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସୁକ ଭାବରେ ଆଗାମୀ କାଲିଟିର କିମିଆଟି ଲାଗି ଅଥବା ସେହି କବିତାଟି ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହୁଥାନ୍ତେ, ଯାହାକି ତାରାମାନଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମ ସଂଗୀତଟିକୁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ କରି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତା । ଏବଂ ତଥାପି, ଏହିଭଳି ଜୀବନଟିଏ କେବଳ ଅବିରାମ ଭାବରେ ମାଟି ଖୋଳୁଥିବାପରି ହିଁ ହୋଇଥାନ୍ତା,— କେତେ କଣା ହୀରା ମିଳିବ ବୋଲି ତୁମେ ସେହି ମାଟିକୁ ଖୋଳିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥାଆନ୍ତ,— ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କି ପୃଥିବୀଗର୍ଭରେ ହୋଇଥିବା ଏକ ଦୀର୍ଘ ପାଚନକ୍ରିୟା ଫଳରେ ଘନୀଭୂତ ଆଲୋକରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରିଛି । (କାରଣ, ପ୍ରଥମେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଆସିଥିବାରୁ, ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ବୃହତ୍‌କାୟ ଉଦ୍ଭିଦରେ ପରିଣତ ହୋଇଛନ୍ତି, ତା'ପରେ ଘନ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଅନ୍ଧାରର ରୂପ ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି ଓ ପରିଶେଷରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ

ବିଚିତ୍ର ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ମୂଳ ଆଲୋକିତ ଉପାଦାନଟିକୁ ଲେଉଟି ଯାଇଛନ୍ତି ।) ତେଣୁ, ମୋ'ପାଖରେ ଏପରି ଏକ ଶକ୍ତି ରହିଛି ଯାହାଦ୍ଵାରା କି ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚ ଆବେଗର ଏକ ଜୀବନ ସମ୍ଭବ କରିଦେଇ ପାରିବି; ମାତ୍ର, ସେପରି କରି ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ତୁଚ୍ଛା ଏହି ଅନ୍ଵେଷଣ କରୁଥିବାର ଏହି ନୀରସ ଜୀବନଟା ମଧ୍ୟରେ ନେଇ ଛନ୍ଦି ରଖିଥିବି; — ହଁ, ଓ ବରଷକରେ ଥରେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସହରକୁ ମଧ୍ୟ ହକାରି ଆଣୁଥିବି, ଯେଉଁଠାରେ କି ତୁମେମାନେ ଏହି ବିରାଟ ଉତ୍ସବରେ ଆସି ଯୋଗଦେଇ ପାରିବ ଓ ତାହାର ଏକ ଉଚ୍ଚତମ ଘଟଣାରୂପେ ହୀରାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଗ୍ନିମଧ୍ୟରେ ନିକ୍ଷେପ କରିବାର ବିଧାନଟିରେ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରିବ । କାରଣ, ହୃଦୟର ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ତୁମେ ଲାଭ କରିଥିବା ପୁରସ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ଵାରା ଆଦୌ ଗତିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । କେବଳ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ଥିବା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରା ହିଁ ତୁମର ଆତ୍ମାର ପୁଷ୍ଟି ସାଧନ ସମ୍ଭବ ହୁଏ, — ଖାସ୍ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ଵାରା ମୋଟେ କିଛି ହୁଏନାହିଁ ।

ହଁ, ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ହୀରାମାନଙ୍କୁ ନିଆଁଭିତରେ ଫିଙ୍ଗି ନଦେଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ଵାରା ଜଣେ ରାଜକୁମାରୀକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିଦେଇ ମୁଁ ହୁଏତ ତୁମମାନଙ୍କର ଆଖିମାନଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ଖୁସି କରିଦେଇ ପାରୁଥାଆନ୍ତି । କିମ୍ଵା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ସିନ୍ଦୁକ ଭିତରେ ପୂରାଇ କୌଣସି ମନ୍ଦିରର ଧନଭଣ୍ଡାରରେ ନେଇ ସାଇତି ରଖିପାରନ୍ତି । ତେବେ ତୁମମାନଙ୍କର କେବଳ ମାନସନେତ୍ରରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତେ ଏବଂ କୋଳପ କିମ୍ଵା କାନ୍ଥମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ନହୋଇ ତୁମେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଚିନ୍ତା କରି ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରୁଥାନ୍ତ । ମାତ୍ର, ତାହାକୁ ତୁମମାନଙ୍କୁ **ଦାନ** କରିଦେଲେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କର ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ସେବା କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ।

କାରଣ, ଯାବତୀୟ ଆତ୍ମଦାନ ଭିତରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯେଉଁ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିର ସନ୍ଧାନ ମୁଁ ପାଇପାରିଛି, ଯାହାକି ତୁମକୁ ଆଦୌ କୌଣସିଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରେନାହିଁ, ବରଂ ତୁମମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ପଦବାନ୍ କରାଇଥାଏ । କାରଣ, କୌଣସି ବସ୍ତୁର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ହୃଦୟର ସହିତ ଖୋଜୁଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ତୁମେ କେବଳ ବସ୍ତୁଟିକୁ ହିଁ ଯାବୁଡ଼ି ଧରିଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ତଦ୍ଵାରା ଭୁଲ୍ ବକ୍ଷଟିକୁ ଯାବୁଡ଼ି ଧରିଛ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ କ'ଣ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ିଥିଲି, ଯେଉଁଠି କି ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରୁ ଅଣା ଯାଇଥିବା ହୀରାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟରେ ତୁମର ହାତଉପରେ ଆଣି ଥୋଇ ଦିଆଯାଉଥାନ୍ତା,— ତେବେ ତୁମ ହାତରେ କେତେଖଣ୍ଡ ପଥର ଆଣି ଥୋଇଦେଲେ ବି କ'ଣ ଫରକ୍ ହୁଅନ୍ତା ! କାରଣ, ତୁମେ ହୃଦୟର ସହିତ ଯାହା ପାଇବ ବୋଲି ଆଶା

ରଖିଥିଲ, ସେପରି ହେଲେ ତୁମେ ସେଥିରୁ କିଛି ମଧ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଯିଏ ଶ୍ରମ ଖଟାଏ, ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ଧନୀ,— ବର୍ଷସାରା ଶ୍ରମ ଖଟାଉଥାଏ ଏବଂ ପଥର ଭାଙ୍ଗିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ, ବର୍ଷକରେ ଗୋଟିଏ ଥର ନିଜର ଶ୍ରମଲବ୍ଧ ଫଳଟିରେ ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ କରିଦିଏ, ଯେପରି କି ସେଥିରୁ ଏକ ଆଲୋକ ହିଁ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇ ଆସିପାରିବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତିଦିନ ଆଉ ଏକ ଦୂରସ୍ଥ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଶ୍ରମରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ନେଉଥାଏ, ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ସେ କୌଣସି ପ୍ରୟାସ କରିନଥାଏ, ତା' ତୁଳନାରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣାର ଶ୍ରମକୁ ଦେଇଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ବହୁଗୁଣରେ ଅଧିକ ଧନବାନ୍ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ପେଣ୍ଡୁଟିଏ ପକାଇ ନଅଟିଯାକ ଖିଲକୁ ଖସାଇ ପକାଇବାର ଖେଳ ବେଲକୁ ମଧ ଠିକ୍ ସେହିକଥା, — ତୁମେ ନିଜେ ବଲ୍ ନିକ୍ଷେପ କରି ଖିଲଗୁଡ଼ିକୁ ଖସାଇବ ଓ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଅସଲ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିବ । ତା'ପରେ ଯାଇ ଉଲ୍ଲସିତ ହେବ । ମାତ୍ର, ଆଉଜଣେ ଖସାଇ ପକାଇଥିବା ଖିଲଟାରୁ ତୁମେ କିପରି କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ପାଇ ପାରିବ ?

ତେଣୁ ଆତ୍ମଦାନ ଓ ଉତ୍ସବମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ତୁମର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ତଥା ଉଦ୍ୟମର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ହିଁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ତେବେ, ତୁମେ ଏଭଳି କିପରି କହିବ ଯେ, କାଠ ଓ ଇନ୍ଧନଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିସାରିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଆକାରର ନିଆଁ ଜାଳି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସେହି ଅଗ୍ନିଶିଖାକୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ବୋଧ କରୁଥିବାକୁ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସବ ବୋଲି ଆଦୌ କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ? ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତୁମର ସ୍ନାୟୁଗୁଡ଼ିକରେ ତୁମେ କେତେ ହାଲୁକା ଅନୁଭବ କରୁଥିବ —ଏକ ଦୀର୍ଘ ଆରୋହଣ ଶେଷରେ ଉପରକୁ ଉଠିଯିବା ପରେ ତୁମକୁ ଖୁବ୍ ଉଶ୍ୱାସ ମଧ ଲାଗୁଥିବ । ପୃଥିବୀର ଗର୍ଭରୁ ହାସଲ କରାଯିବା ପରେ ହୀରାର ଟୁକୁଡ଼ାଟି ଯେତେବେଳେ ଆଲୋକକୁ ଆସି ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଥିବ ବା ଦ୍ରାକ୍ଷାମାନେ ପାଚିଯିବା ପରେ ସେଥିରୁ ସୁରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିବାର ଅବସରଟିକୁ ତୁମେ କାହିଁକି ଉତ୍ସବ ବୋଲି ନକହିବ ? ତେବେ, କେବଳ ଜମା କରି ରଖିବାକୁ ହିଁ ତୁମେ କିପରି ଉତ୍ସବଟିଏ ପରି ଅନୁଭବ କରିବ ? ଦିନମାନର ବାଟଚଲା ପରେ ଯାତ୍ରାଟି ଯେତେବେଳେ ସମାପ୍ତ ହୋଇଥିବ, ସକଳ ଅର୍ଥରେ ତାହା ହେଉଛି ତୁମ ଲାଗି ଏକ ଉତ୍ସବର ଅବସର । ମାତ୍ର, ତୁମେ ଯଦି ଆପଣାକୁ କେବଳ ଏକ ସ୍ଥାନବଦ୍ଧ ଅସ୍ତିତ୍ୱରେ ହିଁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଦେଇଥିବ, ତେବେ ସେଥିରୁ ତୁମେ ଆଦୌ କିଛି ହେଲେ ଆଶା କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ସଂଗୀତ, ଗୋଟିଏ କବିତା, କୌଣସି ନାରୀ ଉପରେ ଅଧିକାର ହାସଲ କରିବା ବା ପର୍ବତର ଚୂଡ଼ାରୁ ତଳେ ଅବସ୍ଥିତ ଭୂଦୃଶ୍ୟଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ ଦ୍ୱାରା କଦାପି

କୌଣସି ଶାନ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏନାହିଁ । ଆଦୌ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନଥିବା ସେହି ଏକାଭଳି ଦିନଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଗୁଳାରେ ଯଦି ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଣି ରଖିଦିଏ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ଶୃଙ୍ଖଳା ମଧ୍ୟରେ ପକାଇ ନପାରେ ଏବଂ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୋତାଶ୍ରୟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥିବା ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ପରି ସେମାନଙ୍କର ଗତିପଥରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନନେଇ ପାରେ, ତେବେ ତୁମର ଜୀବନକୁ ମୁଁ କେବଳ ବରବାଦ୍ ହିଁ କରିଦେବି । କାରଣ, ଏକ କବିତାକୁ ରଚନା କରିବା ପଛରେ ତୁମର ଏକ ଆୟାସସାଧ୍ୟ ଆରୋହଣ ରହିଥିଲେ ଯାଇ କବିତାଟି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଉତ୍ସବରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ପ୍ରତିଦିନର କ୍ଷୁଦ୍ର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟହୀନ ଯାବତୀୟ ଚିନ୍ତାରୁ ତୁମକୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରି ପାରୁଥିଲେ ଯାଇ ଦେଉଳଟିଏ ମଧ୍ୟ ତୁମଲାଗି ଏକ ଉତ୍ସବର କାମ ଦେଇଥାଏ । ଏହି ସହରଟିକୁ ତୁମେ ଦିନ ପରେ ଦିନ ସହ୍ୟ କରି ହିଁ ଆସିଛ, —ତାହା ତୁମରି ଉପରେ ହିଁ ନିଜର ଯାବତୀୟ ବଣିଜକୁ ଚଳାଇ ଆସିଛି, ପ୍ରତିଦିନର ଅନ୍ନବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଏଠାରେ ନିରନ୍ତର ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ ଏବଂ ଜଞ୍ଜାଳଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛ, ରୋଗରେ ପଡ଼ି ଆରୋଗ୍ୟ ଲୋଡ଼ିଛ, ନାନା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଖୋଜିଛ, ଇତସ୍ତତଃ ନିରନ୍ତର ଭ୍ରମି ବୁଲିଛ, ଏଠାରେ ହସିଛ ତ ସେଠାରେ କାନ୍ଦିଛ । ମାତ୍ର ତା'ପରେ ନୀରବ ହୋଇଯିବାର ସେହି ଦୀର୍ଘପ୍ରତୀକ୍ଷିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି, ମନନର ପ୍ରସନ୍ନ କ୍ଷଣଟି ଉପଗତ ହୋଇଆସିଛି । ତୁମେ ମନ୍ଦିରର ପାହାଚଗୁଡ଼ିକୁ ଉଠି ତୋରଣ ଦେଇ ଭିତରକୁ ଯାଇଛ ଏବଂ ସେଠାରେ ମୁକ୍ତ ସାଗରକୁ ଭେଟିଛ, ନିଜର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ଛାୟାପଥଟିର ବ୍ୟାପ୍ତିଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିଛ, — ନିସ୍ତବ୍ଧତାର ସମ୍ପଦଭଣ୍ଡାରଟିର ସାକ୍ଷାତଲାଭ କରିଛ ଏବଂ ଦିନମାନର ବ୍ୟସ୍ତ ଧାବନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଜୟଲାଭ କରିଛ । ଏବଂ, ଦେହ ପାଇଁ ଯେପରି ତୁମର ଅନ୍ନ ଦରକାର, ତୁମର ଆତ୍ମା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ସବୁକିଛିର ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ, ଦିନଯାକ ତୁମେ ଏପରି ବହୁବିଧ ବସ୍ତୁ ତଥା ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ତୁମର ଆଦୌ କୌଣସି ଅସଲ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ହୋଇ ପାରି ନଥାଏ । ତେଣୁ, ଭଲ ହେଲା ତୁମେ ଏଠାକୁ ମଧ୍ୟ ଆସିପାରିଲ, କିଛି ହେବା ସକାଶେ ମନ କରି ଏଠାକୁ ଆସିଲ । ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏହି ଯାବତୀୟ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ବହୁବିଧତା ମଧ୍ୟରୁ ଆଉ ଏକ ମାଧ୍ୟମ ମୂର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଆସିବ, ଗୋଟିଏ ଯୋଜନାର ଉଦ୍ଭବ ଘଟିବ ଯାହାକି ସବୁକିଛିକୁ ଏକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବ । କିନ୍ତୁ, ଯଦି ତୁମେ ଏହି ସହରରେ ବାସ କରି ନଥାନ୍ତ, ଯଦି ସଂଘର୍ଷ କରିନଥାନ୍ତ ଓ କଷ୍ଟ ଭୋଗି ନଥାନ୍ତ, ପଥରଗୁଡ଼ିକର ବୋଝଟିକୁ ଯଦି ନିଜ ପିଠିରେ ବୋହି ଆଣିନଥାନ୍ତ, ତେବେ ଏହି ମନ୍ଦିରଟି ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁତଃ ତୁମର କି ସେବା କରି ପାରିଥାନ୍ତା ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିଜ ଭିତରେ ତୁମେ କ'ଣ ଗୋଟିଏ ସାକାର କରି ଗଢ଼ିଆଣିବ । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୋ'ର

ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ କଥା କହିଲି, ଭଲ ପାଇବା ବିଷୟରେ ବି କହିଲି । ଯଦି ତୁମେ କେବଳ ଜଣେ ପ୍ରେମିକ ହୋଇଥାନ୍ତ ଏବଂ ଆଉ କିଛିହେଲେ ହୋଇନଥାନ୍ତ, ତେବେ ତୁମ ପାଖରେ ଏକତ୍ର ବସିଥିବା ସମୟରେ ତୁମର ସେହି ନାରୀଟି ପ୍ରକୃତରେ ହାଇ ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ, — ତୁମକୁ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ଆଣିଦେବାକୁ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଉ କୌଣସି ଭଲ ପାଇବା ହିଁ ନଥିବ । କାରଣ, ଯୁଝି ପାରୁଥିବା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ଭଲ ପାଇବାର କଳାଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଜାଣିଥାଏ । ତଥାପି, ଯଦି ସିଏ କେବଳ ଯୁଝି ପାରୁଥିବ ଓ ପ୍ରେମ କରି ପାରୁନଥିବ, ତେବେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିହତ ହୋଇ ତାକୁ ଧାତୁତିଆରି ପୃଷ୍ଠବର୍ମରେ ତିଆରି ଗୋଟିଏ ପତଙ୍ଗ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । କେବଳ ଯିଏ ଭଲ ପାଇ ପାରିଛି, ସେଇ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ମରିପାରିବ । ଏବଂ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ଭାଷାର ଗଢ଼ଣଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିରୋଧାଭାସ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ଫଳ ତଥା ଚେରଗୁଡ଼ିକର ସେହି ଗୋଟିଏ ମାନଦଣ୍ଡ ହିଁ ରହିଛି,— ବୃକ୍ଷଟି ହିଁ ମାନଦଣ୍ଡ ।

- ୭୪ -

ମାତ୍ର, ତୁମର ସ୍ୱଭାବଜାତ ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ମୋ'ର କୌଣସି ଘୃଣା ରହିଛି ବୋଲି ତୁମେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବିଚାର କରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ତୁମର ଯଥାର୍ଥ ମହତ୍ତ୍ୱଟିର ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତିକୂଳ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ତୁମେ କଦାପି ଭାବିବନାହିଁ । ବସ୍ତୁତଃ, ମୋ' କହିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେବା ଓ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସକାଶେ ମୁଁ ଏଭଳି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କି ସତେଅବା ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ କଳହରତ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଜିଭ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । "ଆବଶ୍ୟକ", "ନିରର୍ଥକ", "କାରଣ", "ପରିଣାମ", "ରନ୍ଧାଘର" ଓ "ନୃତ୍ୟକକ୍ଷ" — ମୁଁ ଏହିପରି ପରସ୍ପର-ବିପରୀତ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ । ଆମ ଭାଷାରେ ରହିଥିବା ଏକ ଅଭାବରୁ ହିଁ ଏହିସବୁ ବିବାଦର ଅବକାଶ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରେନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଓ ରୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଏକାବେଳକେ ଗୋଟାଏ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ଅବଲୋକନ କରୁଥିବାର ପସନ୍ଦରୁ ହିଁ ସେହି ବାଧାଗୁଡ଼ିକ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି ।

ସହରର ଅର୍ଥଟିକୁ ବୁଝିଲା ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିକଥାଟି ଘଟିଥାଏ: ଜଣେ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରହରୀର ଉପଯୁକ୍ତ ଦେଖିବାର ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଈଶ୍ୱର ତାକୁ ଦେଇଥିଲେ ଯାଇ ସିଏ ଏହି ସହରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବାର ଅଧିକାରଟିକୁ ଲାଭ କରିଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ

ନବଜାତ ଶିଶୁର କ୍ରନ୍ଦନ ସହିତ ଗୋଟିଏ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଚାରିପାଖେ ବସି ଅନ୍ୟମାନେ କରୁଥିବା ବିଳାପର ଆଉ କୌଣସି ଅସଙ୍ଗତି ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ବଜାରଟା ମଧ୍ୟ ମନ୍ଦିରଠାରୁ ଅଲଗା ମନେ ହୁଏନାହିଁ, ବେଶ୍ୟାମାନେ ରହୁଥିବା ରାସ୍ତାଟି ମଧ୍ୟ ଆଉ କେଉଁ ସ୍ଥାନର ନିଷ୍ପାପର ପ୍ରେମନିବେଦନ ତୁଳନାରେ ଭିନ୍ନ ଲାଗୁନଥାଏ । ବରଂ, ସେହି ପ୍ରହରୀଟି ଏପରି ଅନୁଭବ କରିଥାଏ ଯେ, ଏହି ନାନାବିଧତାରୁ ହିଁ ସହରଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ଏଠାରେ ସବୁକିଛି ପରସ୍ପର ସହିତ ଭେଦି ରହିଛି, ଛନ୍ଦିହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ଏକତ୍ର ଅବସ୍ଥାନ କରୁଛି । ଠିକ୍ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ସମଗ୍ରରୂପେ ରଖା ଯାଇଥାଏ, ଯେପରି ଏକ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ମୂର୍ତ୍ତି, ସ୍ତମ୍ଭ, ତୋରଣ ଓ ବେଦୀଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର କରି ନିଜକୁ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଉଥାଏ, ଏଠାରେ ବି ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଘଟେ । ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ସ୍ତରଟିରେ ତୁମମାନଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଥାଏ, ସେଠାରେ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ବିବାଦଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଅବସର ନଥାଏ; ତେଣୁ ଜଣେ ଗାୟକ ଏବଂ ଜଣେ ଶସ୍ୟ ଅମଳ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ କୌଣସି ବିଭେଦ ରଖି ପାରେନାହିଁ, ଜଣେ ନର୍ତ୍ତକକୁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ମଞ୍ଜିବୁଣାଳିଠାରୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖେନାହିଁ, ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଲୁହାକଣ୍ଟା ତିଆରି କରୁଥିବା ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଫରକ୍ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ । କାରଣ, ତୁମମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଭାଜିତ କରିଦେବାର ଅର୍ଥ ଏହିଭଳି ହେବ ଯେ, ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥଭାବେ ବୁଝି ପାରିନାହିଁ, — ତୁମେମାନେ ମୋ' ଅବବୋଧ ମଧ୍ୟରୁ ବି ଖସି ବାହାରକୁ ବାହାରିଯାଇଛ ।

ଏଣୁ, ଏପରି ଏକଦା ଘଟିଥିଲା ଯେ, ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ସେହି ନୀରବ ଆବେଶଟି ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସହର ଭିତରକୁ ଯାଇ ସେଥିରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖିଥିଲି; କାରଣ ମୋ' ସହରଟିକୁ ମୁଁ ବୁଝିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲି ।

ମନୁଷ୍ୟର ବିବିଧ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧଟି ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଏକ ପୂର୍ବନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଧାରଣା ଅନୁସାରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରି ହୁଏନାହିଁ । ଏହି ବିଷୟରେ ମୁଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ କହିପାରିବି । ଏହିସବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତି ଓ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରୟୋଗ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରେନାହିଁ । କାରଣ, ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତ ସମଗ୍ରରୁ କେହି କଦାପି ଗଠନଟିଏ ଦେଇ କିଛି ତିଆରି କରି ପାରେନାହିଁ; କାରଣ, ତୁମକୁ ମଞ୍ଜି ବୁଣିବାକୁ ହୁଏ, ଏବଂ ସେତେବେଳେ କେବଳ ସେହି ସମଗ୍ରଟି ହିଁ ତୁମର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥାଏ । ଯେକୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା

ଭଲ ପାଇବାର ସ୍ୱଭାବଟି ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଆନୁପାତିକତାଗୁଡ଼ିକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରଥମ କାଳରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବତ୍ର ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ହଁ, ଯୁକ୍ତିବାଗୀଶ, ଇତିହାସକାର ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ନିର୍ବୋଧତାଭର୍ତ୍ତି ଗୋଛା ଗୋଛା କଥା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସେମାନେ ତୁମର ସକଳ ଧ୍ୟାନକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ବହକାଇ ନେଇଯିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି; ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବା ଭାଗର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବାର ମତଲବରେ ତୁମେ ହୁଏତ କିପରି ଅବଶିଷ୍ଟଗୁଡ଼ିକର ଉପେକ୍ଷା କରି ଆସିଛ, ସେମାନେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଦର୍ଶାଇ ଦିଅନ୍ତି; — ପ୍ରାଧାନ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ଏଇଟି ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ କିପରି ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ, ସେକଥା ପ୍ରମାଣ କରିଦେବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ଆବଶ୍ୟକ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ପାଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ତଥାପି, ଉପରକୁ ପ୍ରାୟ ସମାନ ଭାବରେ ଠିକ୍ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥିବା ଆଉକିଛି ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ଏକାବେଳେକେ ତାହାର ବିପରୀତ କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମାଣ କରିଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ । କାରଣ, ପୂର୍ବର ସେହି ରନ୍ଧନଗୃହ ଓ ନୃତ୍ୟକକ୍ଷର ଉପମାଟି ଦେଇ କହିଲେ, ଏଭଳି ଆଦୌ କୌଣସି ମାପିବାଯନ୍ତ୍ର ନାହିଁ, ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ କେହି ଗୋଟିକର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ଆଉ ଗୋଟିକର ମହତ୍ତ୍ୱ ସହିତ ମାପି ବା ଓଜନ କରି କହିଦେଇ ପାରିବ । କାରଣ, ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପୂର୍ବାନୁମାନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବସିଲେ ହିଁ ତୁମର ଭାଷା ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ଅର୍ଥକୁ ହରାଇ ବସିବ । ଭବିଷ୍ୟତକୁ ତିଆରି କରିବାର ଅର୍ଥ ହିଁ ହେଉଛି ବସ୍ତୁତଃ **ଏଇଠି** ଉପସ୍ଥିତ **ବର୍ତ୍ତମାନଟିକୁ** ହିଁ ତିଆରି କରିବା । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅଭିଳାଷକୁ ସର୍ଜନା କରି ଆଣିବା ଯାହାକି ଆଜିଟି ଉପରେ ହିଁ ସଂକେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆଜିଟି ପାଖରୁ ଆଗାମୀ କାଲିଯାଏ ସେତୁଟିଏ ପକାଇ ପାରୁଥିବ । କେବଳ ଆଗାମୀ କାଲିଟି ଭିତରେ ହିଁ ଯେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି, ତାହା ସେଗୁଡ଼କୁ ନେଇ ମୋଟେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଉ ନଥିବ । କାରଣ, ଏହିଠାରେ ଏହି ଉପସ୍ଥିତ ବର୍ତ୍ତମାନଟି ସହିତ ଡୋରଟିକୁ କାଟିଦେଲେ ତାହା ନିଜ ମୃତ୍ୟୁର ହିଁ କାରଣ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନଟି ସହିତ ଏକ ଅନୁକୂଳନ ସମ୍ଭବ କରୁଥିବା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିବା ଆମର ଜୀବନ ସେହି ଅସୁମାରି ଅନେକ ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଯାହାକୁକି ଭାଷାର ଆଦୌ ହାତ ପାଉନଥାଏ ଏବଂ ଅଗଣିତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ନାନା ସମାଧାନ ଉପରେ ହିଁ ତାହାର ପ୍ରକୃତ ସମତାବସ୍ଥାଟି ଲଟକି ରହିଥାଏ । ଏବଂ କୌଣସି ଏକ ଅମୂର୍ତ୍ତ ଉପପାଦ୍ୟର ପ୍ରତିପାଦନ କରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଯଦି ତୁମେ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିକ ଉପରେ ବି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ବାହାରିବ, ତେବେ ଜୀବନ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଅଟକି ରହିଯିବ । ହାତୀ ଭଳି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଜୀବଧାରୀର ଦେହରୁ ହୁଏତ ଗୋଟିଏମାତ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ରକ୍ତକଣିକାକୁ

ଛିନ୍ନ କରିନେଲେ, ତା'ର ଜୀବନ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଯେପରି ଉଡ଼ିଯାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । କେବେହେଲେ କୌଣସି କିଛିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନକରିବାକୁ ମୁଁ ତୁମକୁ କହୁଛି ବୋଲି ତୁମେ ମୋତେ ଭାବିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଇଚ୍ଛା କଲେ ତୁମେ ସବୁକିଛିକୁ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇ ଦେଇ ପାରିବ । ବନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଏକ ସମତଳ ଭୂମିରେ ତୁମେ ସେଡାର୍ ବୃକ୍ଷର ବନାନିଟିଏ ରଚିଦେଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର, ସେଡାର୍ ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ରଚନା କରିବା ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଣିଦେବା । ଏବଂ, ତେବେ ସେହି ମଞ୍ଜି ଅଥବା ସେହି ମଞ୍ଜିଟିରୁ ଯାହା ଉନ୍ମେଷିତ ହୋଇ ଆସିବ, ସେଇଟି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ଏଇଠି ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନର ଭୂମିଟିରେ ହିଁ ଆପଣାର ଉଚିତ ସମତାବସ୍ଥାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ହାସଲ କରିନେବ ।

ମାତ୍ର, ଏହି ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆମେ ଏକାଧିକ କୋଣରୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିପାରିବା । ଯଦି ମୁଁ ସେହି ପର୍ବତଟିର ଆରୋହଣ କରି ତଳକୁ ଅବଲୋକନ କରିବି ଏବଂ ସେହିଠାରୁ ହିଁ ନିମ୍ନରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆପଣାର ସାମୂହିକ ଜୀବନଟିକୁ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବଞ୍ଚୁଥିବା ଜୀବନଟି ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ଭାଗ ଭାଗ କରି ଦେଖିବି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟ ଦେବାକୁ ବିଚାର କରିବି, ତେବେ ତାହାର ଏକ କୁଫଳ ହିଁ ଫଳିବ । କାରଣ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାନ ଭାବରେ ଏପରି ସମ୍ଭାବନାଟିଏ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ଯେ, ଯଦି ମୁଁ ଆଉଗୋଟିଏ ପର୍ବତକୁ ଆରୋହଣ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହିଠାରୁ ଆଉପ୍ରକାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭାଗ ଭାଗ କରି ଦେଖିଥାନ୍ତି, ତେବେ ହୁଏତ ଅଲଗା ପ୍ରକାରେ ବିଚାର କରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ମୋତେ ତ ପ୍ରକୃତରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ହିଁ ତାହା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି ।

ମାତ୍ର, କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରେ ନୁହେଁ, ଏକାଧିକ ପ୍ରକାରେ ହିଁ ନ୍ୟାୟ ଆପଣାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିଥାଏ । ବଡ଼ ସହଜ ହୁଅନ୍ତା, ଯଦି ମୋ'ର ସେନାପତିମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ବୟସ ଅନୁସାରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରିଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ତଥା କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟାଉଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ମୁଁ ସମାନ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ରାମକାଳ ଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି — ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବିଶ୍ରାମର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ବୋଝଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କର କାନ୍ଧରୁ ଓହ୍ଲାଇନେଇ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ତରୁଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିପାରନ୍ତି । ବା, ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମୋ' ନ୍ୟାୟପ୍ରଦାନର ଭୂମିରୂପେ ବ୍ୟବହାର

କରିପାରନ୍ତି । ଅଥବା, ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ମାନଦଣ୍ଡ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି,— ଅଥବା, ବ୍ୟକ୍ତିବିଚାରର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଯାଇ, ଜଣେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଚାର ନକରି **ଯଥାର୍ଥ** ମନୁଷ୍ୟଟିର ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରୁଥାନ୍ତି ।

ଏବଂ, ମୋ' ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ପଦାନୁକ୍ରମଟିର ଏକ ପୁନଃସମୀକ୍ଷା କରି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ସେଥିରେ କେତେଦୂର ନ୍ୟାୟ ରହିପାରିଲା କି ନାହିଁ, ତାହାର ବିଚାର କରିଥିଲି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସତେଯେପରି ନାନା ପରିଣାମହୀନ ବିରୋଧର ଜାଲ ଭିତରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଗଲି । କାରଣ, କିଏ କେତେ କାଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା, ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପରିକରବର୍ଗଙ୍କର ନିଜ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି କିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥିଲା, ଏବଂ କାହାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୟଂ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର କଲ୍ୟାଣ କେତେଦୂର ସାଧିତ ହେଉଛି, ଏହି ଯାବତୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ମଧ୍ୟ ବିଚାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କର୍ମକୁଶଳତାର ଏକ ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ରେଖାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବାର ଯେତେବେଳେ ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଖୁବ୍ ବୋଧ ହେଉଥିଲା ଯେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଏକ କୁଶଳତା ହାସଲ କରିଥିବା ଆଉଜଣେ ଅବଶ୍ୟ ଭୁଲ ହିଁ କରିଥିବ । ଏଣୁ, ମୋ'ର ନିଷ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକରେ ବହୁତ ଅନ୍ୟାୟ ରହିଗଲା ବୋଲି ସିଦ୍ଧ କରି ଦେଉଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱୟଂସ୍ପଷ୍ଟ ମାନଦଣ୍ଡ ରହିଛି ବୋଲି ଲୋକମାନେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାହାକୁ କୌଣସି ଖାତିରି ହିଁ କରେନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଜାଣିଥାଏ ଯେ, ମୁଁ ଯାହାକିଛି କରୁଥାଏ ପଛକେ, ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ହିଁ ଘଟିବ ଓ ତେଣୁ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ଏତିକି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବ ଯେ, ଆମେ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଓଜନ କରିବା ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ ସେଥିରେ ରହିଥିବା ସତ୍ୟଟିକୁ କ୍ରମଶଃ ପୋଖତ ହୋଇ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିବା । ପରିଣାମଟି କେବଳ କେତୋଟି ଫମ୍ପା ଶବ୍ଦ ହୋଇ ନରହି ଅଧିକ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାବରେ ନିଜକୁ ସିଦ୍ଧ କରି ପାରୁଥିବା ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିଆଣୁ ବୋଲି ଚାହୁଁଥିଲେ, ମୋତେ ତାହାହିଁ କରିବାକୁ ହେବ ।

- ୭୫ -

ମୁହଁଟା ଆମିଳା ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ଟେରା ନବୀଜଣକ ମୋତେ ଯେଉଁଦିନ ଭେଟିବାକୁ ଆସିଥିଲେ, ହଠାତ୍ ସେହି କଥାଟି ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ସିଏ ଏକ ଅତ୍ୟୁଗ୍ର ଏବଂ ଉପେକ୍ଷାପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରୋଧଦ୍ୱାରା ଭାରି ଛଳଛଳ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ।

କହିଲେ, ''ସେମାନଙ୍କୁ ସମୂଳେ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥିଲେ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ।''

ଏଥିରୁ ମୁଁ ଜାଣିପାରିଲି, ଏପରି ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଗି ତାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଆକାଂକ୍ଷା ରହିଛି, ଯେଉଁଥିରେ ଖୁଣ ବୋଲି ମୋଟେ କିଛି ନଥିବ । କାରଣ, ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ତ କୌଣସି ଖୁଣହୀନ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ରହିଛି ଓ ତାହା ହେଉଛି ମୃତ୍ୟୁ ।

ସେ କହିଲେ, ''ସେମାନେ ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।''

ମୁଁ ନୀରବ ଥାଏ । ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଥାଏ, ସତେଯେପରି ଇସ୍ପାତ୍‌ବତ୍ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମା ଗୋଟିଏ ତରବାରୀର ଗଢ଼ଣରେ ତିଆରି ହୋଇଛି । ଭାବିଲି, ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି କେବଳ ମନ୍ଦ ସହିତ ଯୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଗଢ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ସେହି ମନ୍ଦଟାକୁ ଭରସା କରି ନିଜ ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚୁଛନ୍ତି । ଯଦି ମନ୍ଦ ନଥାଆନ୍ତା, ସିଏ ତେବେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠାରେ ଥାଆନ୍ତେ କେଜାଣି ?

ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, ''କ'ଣ ଘଟିଲେ ଯାଇ ଆପଣ ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବେ ?''

''ପୃଥିବୀରେ ଭଲ ଗୁଣର ହିଁ ବିଜୟ ହେବ'',— ସିଏ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ।

ମାତ୍ର, ସିଏ ଯେ ମିଛ କହୁଛନ୍ତି, ମୋତେ ତାହା ଜଣାଥିଲା । କାରଣ, ସିଏ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଏହି ''ସୁଖ''ଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଗଲେ ତାଙ୍କର ତରବାରୀଟି ନିକିମା ହୋଇ ପଡ଼ିରହିବ ଓ ସେଥିରେ କଳଙ୍କି ଲାଗିଯିବ ।

ଏବଂ, କ୍ରମଶଃ ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ଅଥଚ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସତ୍ୟ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା — ସେହି ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି: ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଲକୁ ଭଲପାଏ, ସିଏ ମନ୍ଦ ବିଷୟରେ ଉଦାର ହୋଇ ରହିଥାଏ । କାରଣ, ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ଖୁବ୍ ପରସ୍ପର-ବିରୋଧୀ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ସବୁବେଳେ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଟି ସହିତ ଏକାଠି ଗୁନ୍ଥି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ତୁମର ଖରାପ କାରିଗରମାନେ ତୁମର ଭଲ ଓ କୁଶଳ କାରିଗରମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏକ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଭୂମି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି. ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଓ ତା' ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାହସୀ ଅନ୍ତରାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ କୋମଳ କରିଆଣେ; ଏବଂ, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହିଁ ପଡ଼ୋଶୀ ପଡ଼ୋଶୀ ମଧ୍ୟରେ ଉପଲବ୍ଧ ଅନ୍ନକୁ ଏକାଠି ବାଣ୍ଟି ଖାଇବା ଲାଗି ପ୍ରେରଣା ଆଣିଦିଏ । କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ଅଧରମାନଙ୍କ ଲାଗି ସେତେବେଳେ ସେହି ଏକତ୍ର-ଆହାର ଅନ୍ୟଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ସୁଆଦ ଲାଗେ । ଏହି କାରଣରୁ, ଯେଉଁମାନେ ମୋ' ବିରୁଦ୍ଧରେ ବହୁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ରଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ମୋ' ପୋଲିସ୍‌ବାହିନୀ

ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଧାବନ କରୁଥିବାରୁ ଦିନର ଆଲୁଅରୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଗୋପନସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ଲୁଚି ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ନିଜ ଜୀବନକୁ ନିଜ ହାତର ପାପୁଲି ଉପରେ ରଖି ଖାସ୍ ନିଜଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଆଉକିଛି ନିମନ୍ତେ ଆପଣାର ପ୍ରାଣବଳି ଦେଇଥିଲେ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ତଥା ନ୍ୟାୟ ଲାଗି ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥିବା ହେତୁ ଜାଣିଶୁଣି ବିପଦ, ବନ୍ଦୀଜୀବନ ଓ ଅନ୍ୟାୟର ସାମ୍ନା କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ସର୍ବଦା ଘ୍ରାଣ କରି ପାରୁଥିଲେ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ମେଘଖଣ୍ଡ ସଦୃଶ ପ୍ରଭାମୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଠାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରୁନଥିଲି । ଖଣ୍ଡିଏ ହୀରା ପାଇବାକୁ ଯଦି କଠିନ ପାହାଡ଼ମାନଙ୍କରେ ଗାତ ଫୁଟାଇ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ପଡୁନଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେହି ହୀରାକୁ କିଏ କାହିଁକି ବା କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ଦିଅନ୍ତା ? ଯଦି ଦୁଶ୍ମନ୍ କେହି ନଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଏକ ତରବାରୀର କାହିଁକି କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ରହନ୍ତା ? କୌଣସି ପ୍ରଲୋଭନ ନଥିଲେ ସଚ୍ଚୋଟପଣର ବା କି ଅବକାଶ ରହିଥାନ୍ତା, — ଯଦି କେହିହେଲେ ଘରଛଡ଼ା ହେଉ ନଥାନ୍ତେ, ତେବେ ପୁନର୍ବାର ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବାର ମଧ୍ୟ କି ମୂଲ୍ୟ କାହିଁକି ରହନ୍ତା ? ତେଣୁ, ''ଭଲ ଗୁଣ''ର ବିଜୟ ବୋଲି ସେହି ନବୀ ଯାହା ବାରମ୍ବାର କହୁଥିଲେ, ତାହାକୁ କେବଳ ଗୁହାଳ ଭିତରେ ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ବଳଦର ବିଜୟ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏବଂ, ଯେଉଁମାନେ ଖାଲି ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ପାଳ ଚୋବାଉଥାନ୍ତି ଓ ଯୋଉଠି ସେଇଠି ବସି ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଆଶା ରଖେନାହିଁ ।

ମୁଁ ସେହି ନବୀଙ୍କୁ କହିଥିଲି, ''ଆପଣ ମନ୍ଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛନ୍ତି, ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂଗ୍ରାମକୁ ମୁଁ ଏକ ନୃତ୍ୟ ବୋଲି ହିଁ କହିବି । ସେହି ନୃତ୍ୟଟିରୁ ହିଁ ଆପଣ ଯାବତୀୟ ସୁଖ ଲାଭ କରନ୍ତି । ମୂଳତଃ, ସେହି ମନ୍ଦରୁ ହିଁ ଆପଣ ଯାହାକିଛି ସୁଖ ପାଉଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବରଂ ଇଚ୍ଛା କରିବି ଯେ, ଆପଣ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଥରେ ନାଚନ୍ତେ ନାହିଁ !

''କାରଣ, ଯଦି ମୁଁ ତୁମପାଇଁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଦେବି, ଯେଉଁଥିରେ କି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆନ୍ଦୋଳିତ ହୋଇ ଯାଇ ପାରୁଥିବ, ତେବେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦିନ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ କି ନ୍ୟାୟପ୍ରଚଣ୍ଡମାନେ ତାହାକୁ ନେଇ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଧାଇଁଆସିବେ ଏବଂ, — ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯେପରି ଯାବତୀୟ ସବୁକିଛିର ଅଲବତ୍ ଏକ ବିପରୀତ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, — କବିତା ଯେ ତା' ବିପରୀତଟି ଠାରୁ କେତେ କେତେ ଦୁର୍ଗତି ଭୋଗିବା ସକାଶେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି,

ଶବ୍ଦର ମାଧ୍ୟମରେ ତୁମକୁ ସେହିକଥାଟି ବୁଝାଇବାରେ ଲାଗିଯିବେ । ତୁମେ ତା'ପରେ ଦେଖିବ, ପୋଲିସ୍ ଅଫିସରମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ, ଯେଉଁମାନେ କି, କବିତାକୁ ଭଲ ପାଇବା ସହିତ ତାହାର 'ବିପରୀତ'ଟିକୁ ଘୃଣା କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନଟାକୁ ଏକତ୍ର ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ପକାଇ ତା'ପରେ ଅଧିକ ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ଭଲ ପାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଘୃଣା କରିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଯିବେ । ତୁମକୁ ଲାଗିବ, ସତେଯେପରି ସେଡାର୍ ଗଛଟିକୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ସବୁଯାକ ଅଲିଭ୍ ଗଛକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ! ତା'ପରେ ଦେଖିବ, ସେମାନେ ବନ୍ଦୀଶାଳାର ସଂଗୀତଗାୟକ ମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାଇଁବାକୁ ଲାଗିବେ, କାରିଗର କିମ୍ବା ଜ୍ୟୋତିଷବିତ୍‌ମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁବେ, ଗୁଡ଼ାଏ ଅବାନ୍ତର ଯୁକ୍ତିର ଅବକାଶ ସୃଷ୍ଟି କରିବେ, —ସେଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଶବ୍ଦଦେଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବ ଓ ସେମାନେ ପବନରୁ ସୂତା ସାଉଁଟି ଆଣି କଥାର ପଟା ପଟା ବସ୍ତ୍ର ବୁଣି ଦେଉଥିବେ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ; କାରଣ ସେଡାର୍ ଗଛର ଉପାସନା ନିମନ୍ତେ ଅଲିଭ୍ ଗଛର ତୋଟାଗୁଡ଼ିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବାର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ ଅଥବା ଗୋଲାପଫୁଲର ସୁଗନ୍ଧ ଉପରେ ଏକ ନିଷେଧାଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ଜାରି କରିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ତୁମେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ସାଗରବକ୍ଷରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ଜାହାଜମାନଙ୍କ ଲାଗି ଭଲ ପାଇବା ନେଇ ଭରିଦିଅ ଏବଂ ସେହି ଭଲ ପାଇବା ତୁମ ଦେଶରେ ଥିବା ଉତ୍ସାହପ୍ରେରକ ସବୁକିଛିକୁ ନିଜ ଭିତରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରିଆଣିବ ଏବଂ ତାହାକୁ ଜାହାଜର ପାଲ ତଥା ଦଉଡ଼ିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେବ । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଜାଣିଛି, ତୁମେ ହୁଏତ ପାଲ ତିଆରି କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିଜ ହାତରେ ନେଇ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ତୁମଠାରୁ ଭିନ୍ନ ମତ ପୋଷଣ କରୁଥିବେ, ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ସିତ କରି ଓ ଶାସ୍ତି ଦେଇ ଏଗୁଡ଼ିକୁ କରାଇବାକୁ ବାହାରିବ । ଏବଂ, ତୁମେ ବୁଝିବାକୁ ନ୍ୟାୟଟା ତୁମପଟେ ହିଁ ରହିଥିବ; କାରଣ, ସେହି ନ୍ୟାୟର ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ନିଜେ ଯାହାକିଛିକୁ ପସନ୍ଦ କରୁଛ ତାହା ପ୍ରମାଣ କରିଦେଇ ପାରୁଥିବ ଏବଂ, ଯାହାକିଛି ଏକ ପାଲବାହୀ ଜାହାଜ ନୁହେଁ, ତାହାକୁ ତୁମେ ପାଲବାହୀ ଜାହାଜର ବିପରୀତ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଦେଉଥିବ । ଏହିପରି, ଜଣକପରେ ଜଣକୁ ନିକାଲି ଦେଇ ତୁମେ ତୁମ ସମୂହଟିରେ ବାସ କରୁଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହିଁ ନିକାଶ କରି ପକାଇବ । କାରଣ, ତୁମେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ନା କୌଣସି କିଛିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଉଛୁ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ତୁମେ ଶେଷକୁ ସ୍ୱୟଂ ପାଲବାହୀ ଜାହାଜଟାକୁ ମଧ୍ୟ ବିଲୁପ୍ତ କରିଦେବ । କାରଣ, ଜାହାଜରେ ଲାଗୁଥିବା କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରୁଥିବା କାରିଗରକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ନେଇ ବନ୍ଦ କରି ରଖିବ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ଏକ ଜାହାଜର ନିର୍ମାଣ ସକାଶେ ଆଉ କୌଣସି କଣ୍ଟା ହିଁ ଉପଲବ୍ଧ ହେବନାହିଁ ।

''ହଁ, ଖରାପ କାରିଗରମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦେଇ ଯିଏ କେବଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ନିର୍ମାତା ଏବଂ କାରିଗରମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଭାବୁଛି, ତା'ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ହିଁ ଘଟୁଛି । ଆପଣାର ନିର୍ବୋଧ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ସିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ଉତ୍ତମମାନଙ୍କର 'ବିପରୀତ' ବୋଲି କହି ଘୃଣା କରୁଛି । ଏବଂ ଏପରି ହେଲେ, ଆଗରେ କୌଣସି ଆଶା ଦେଖା ଯାଉନଥିବା ଏକ ପେଶାକୁ ନିଜପାଇଁ ବାଛିନେବାକୁ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ସର୍ବପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ନିଜର ପୁଅକୁ ମଧ୍ୟ ପରାମର୍ଶ ନଦେବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବ ।''

''ଯଦି ମୁଁ ତୋ' କଥାକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝିଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଭାବୁଛି ଯେ ତୁ ମୋତେ ପାପକୁ ମଧ୍ୟ ସହ୍ୟ କରିନେବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଛୁ !'', ସେହି ଟେରା ନବୀଜଣକ ଗଣଗଣ ହୋଇ କହିଲେ ।

''ନାଇଁ, ମୋତେ ନୁହେଁ ଆଜ୍ଞା'', ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ,''ଆପଣ କିଛି.....ବୁଝିନାହାନ୍ତି ।''

- ୭୬ -

ପ୍ରକୃତରେ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଛି ଯେ, ବାତରୋଗ ହେତୁ ମୋ'ର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଟାଣ ହୋଇ ଯାଇଛି; ଏବଂ, ଯଦି ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧକୁ ମନ କରିବିନାହିଁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ତେବେ ମୋ'ର ସେହି ଅସମର୍ଥତାରେ ହିଁ ହୁଏତ ଯୁଦ୍ଧରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ଏକ କାରଣ ରହିଛି ବୋଲି ଭାବୁଥିବି । ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଯଦି ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ସକାଶେ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା ରଖିଥାଏ, ତେବେ ସମରକ୍ଷେତ୍ରର ଅଙ୍ଗଚାଳନା କରିବା ଦ୍ୱାରା ମୋ' ବାତରୋଗଟି ମଧ୍ୟ ଆରୋଗ୍ୟ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ମୋ'ର ହୁଏତ ଏକ ଆଶା ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ । ତେବେ, ମୁଁ ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣସମ୍ମତି ସହିତ ଶାନ୍ତି ହିଁ ରହିଥାଉ ବୋଲି କାମନା କରୁଛି, ମୋ' ବାତରୋଗଟି ମଧ୍ୟ ତା' ପଛରେ ଏକ ଛଦ୍ମ କାରଣ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଯଦି ତୁମେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବୁଝିବା ସକାଶେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ, ତେବେ ସେମାନେ କହୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ କାନ ନଦେବାରୁ ହିଁ ତୁମେ ନିଜର ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । କାରଣ, କଣ୍ଟା ତିଆରି କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ତୁମକୁ ତା' କଣ୍ଟା ତିଆରି କରୁଥିବା କଥା କହିବ ଏବଂ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିତ୍ ତା'ର ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ କଥାକୁ ହିଁ କହୁଥିବ । ଏବଂ, ଦୁହେଁଯାକ ସମୁଦ୍ରକୁ ପୂରା ଭୁଲି ଯାଇଥିବେ ।

- ୭୭ -

ନିପଟ ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ବାଉଳା ହୋଇ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ପଶି ବିପଥଗାମୀ ହୋଇଥିବା ଏହି ନିର୍ବୋଧମାନେ ବିପରୀତମାନେ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ଜୀବନଟା ଏଭଳି ସମ୍ବନ୍ଧମାନଙ୍କର ଜଟିଳ ଜାଲ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଥାଏ ଯେ, ଯଦି ପରସ୍ପରର ବିପରୀତ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥିବା କୌଣସି ଦୁଇଟିରୁ ତୁମେ ଗୋଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବ, ତେବେ ତୁମର ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ଘଟିବ । କାରଣ, ଏହି କଥାଟିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଅବଶ୍ୟ ମନେ ରଖିଥାଅ; ଯାହାକିଛି ଅଛି ବା ରହିଛି, ତାହା ଯାହାକିଛି ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ତାହାର ବିପରୀତ ହୋଇ କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥା ହିଁ ରହିଛି ଏବଂ ତାହା ହେଉଛି ମୃତ୍ୟୁ ।

ଜଣେ କବିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତେଣୁ ସେହିଭଳି ହିଁ ଘଟିଥାଏ, — ନିଜର ମସ୍ତିଷ୍କଟାକୁ କେତେମନ୍ତେ ବିଦାରି ଓ ଯାତନା ଦେଇ ସିଏ ତାକୁ ପୂରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ବିପରୀତ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିବା ସବୁକିଛିକୁ କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ଏବଂ ପୋଛି ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ତୁମେ ଅଚିରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, ଗୋଟିଏ ପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିଦେବାର ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସିଏ ନିଜେ ରଚନା କରିଥିବା ସାମଗ୍ରୀଟିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଧୂଳିରେ ପରିଣତ କରିଦେଇଛି । କାରଣ, ନିଖୁଣ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଭଲ ପାଏ, ସିଏ ନିଜର ରଚନାଟିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡିତ କରିବାରୁ ମଧ କଦାପି କ୍ଷାନ୍ତ ହୁଏନାହିଁ ।

ସେହିପରି ଭାବରେ, ଭଲଗୁଣର ବିପରୀତଟାକୁ ଯିଏ ସର୍ବଦା ବିନଷ୍ଟ କରି ପକାଇବାର ପ୍ରୟାସରେ ଲାଗିଥାଏ, ତା'ବେଳକୁ ମଧ ତାହାହିଁ ହୁଏ । ସିଏ ଅଚିରେ ହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିନଷ୍ଟ କରି ଦେଉଥିବାର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । କାରଣ, ଏପରି କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ନଥାଏ, ଯାହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିଖୁଣ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଏବଂ, ଯେଉଁ ମଣିଷ ନିଜର ଶତ୍ରୁକୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେଉଥାଏ, ତା' କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ସେହକଥା ହିଁ ଘଟେ । ମାତ୍ର, ଶତ୍ରୁଟିଏ ଥିଲା ବୋଲି ତ ସିଏ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚୁଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ, ଶତ୍ରୁଟିର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ତା'ର ମଧ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ । ଜାହାଜର ବିପରୀତ ହେଉଛି ସାଗର । ମାତ୍ର, ସେହି ସାଗର ହିଁ ତ ଏକଦା ଜାହାଜରେ ଲାଗୁଥିବା ମୂଳଖଣ୍ଡ ଓ ମଙ୍ଗଟିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ, ନିଆଁର ବିପରୀତ ହେଉଛି ପାଉଁଶ; ମାତ୍ର ପାଉଁଶଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ତ ସେହି ନିଆଁକୁ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥାଆନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ, ଯିଏ ମନୁଷ୍ୟର ଆଉ କାହାର ଗୋଲାମ ହୋଇ ରହିବାର ଅବସ୍ଥା ବିରୋଧରେ ଲଢ଼ାଇ କରେ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ନିମନ୍ତେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରି ଆଣିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଯିଏ ଘୃଣାର ଅଗ୍ନିଶିଖାଟିକୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରି ରଖୁଥାଏ, ସିଏ ମଧ ତାହାହିଁ କରେ । ଏବଂ, ଯେହେତୁ ସର୍ବତ୍ର ତଥା ସାମୂହିକ ଯେକୌଣସି ସ୍ତରକ୍ରମରେ ଅବଶ୍ୟ ଦାସତାର କୌଣସି ନା କୌଣସି ଚିହ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ, ତେବେ ତୁମେ ସେଥିରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ଯେ, ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିରର ମୂଳଦୁଆ ଗୁଡ଼ିକରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମଧ ତୁମେ ଦାସତାର ଦୋଷରେ ଦୂଷିତ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି କହିବାକୁ ମନ କରିବ; କିନ୍ତୁ ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ସେହି ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ହିଁ ତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭବ୍ୟ ମହଲାଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ତିଆରି ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ନଭୋମଣ୍ଡଳ ଆଡ଼କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରି ଦେଉଥିବେ । ଏବଂ ହାୟ, ମସ୍ତିଷ୍କନ୍ୟାୟର ଏକ ବିରକ୍ତିକର ତରଙ୍ଗଟା ଉପରେ ଭାସିଯାଇ ତୁମେ ହୁଏତ କେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଦ୍ୱାରା ବାଧ ହୋଇ ସେହି ମନ୍ଦିରଟିକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବ !

କାରଣ, ସେଡାର୍ ବୃକ୍ଷ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସବୁଯାକ ବୃକ୍ଷକୁ ଘୃଣା କରିବାକୁ ସେଡାର୍ ବୃକ୍ଷ ଆଦୌ ଗୋଟିଏ ସେଡାର୍ ବୃକ୍ଷ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇନାହିଁ । ତାହାକୁ ତ ଆମେ ସେହି ପଥୁରୀ ମୃତ୍ତିକାରୁ ସୃଷ୍ଟ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ସର୍ଜନା ବୋଲି ଜାଣିବା, ଯାହାକୁକି ତା'ର ଚେରମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ରସ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହପରି ଭାବରେ ହିଁ ତାହା ଏକ କ୍ରମବୃଦ୍ଧିଶୀଳ ବୃକ୍ଷରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ।

ଯଦି ତୁମେ କୌଣସି କିଛିର **ବିରୁଦ୍ଧରେ** ଯୁଦ୍ଧ କରି ବାହାରିଥିବ, ତେବେ ତୁମେ ସମଗ୍ର ଜଗତଟାକୁ ହିଁ ସନ୍ଦେହ କରୁଥିବ, କାରଣ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାବତୀୟ କୋଣ ତଥା ଅନୁକୋଣରେ ତୁମର ଶତ୍ରୁଟି ହୁଏତ ଛପି ରହିଥିବ ଏବଂ ସହାୟତା ପାଇବାରେ ଲାଗିଥିବ । ଯଦି ତୁମେ ଆଦୌ କୌଣସି କିଛିର **ବିରୁଦ୍ଧରେ** ଯୁଦ୍ଧ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ତେବେ ପରିଶେଷରେ ନିଜର ବିନଷ୍ଟିସାଧନ ହିଁ ଯାହା ସାର ହେବ; କାରଣ, ତୁମେ ଯାହାସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛ, ସର୍ବଦା ତୁମଭିତରେ ତାହାରି କିଛି ନା କିଛି ଅବଶେଷ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ, ଯେତେ ସ୍ୱଳ୍ପ ହେଉ ପଛକେ ନିଶ୍ଚୟ ରହିଥିବ ।

ମୋ' ଜାଣିବାରେ କିଛି ନା କିଛି ସୃଜନର ଅନ୍ୟାୟଟି ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ଅନ୍ୟାୟ । ମାତ୍ର, ସୃଜନ କରିବାର ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ତୁମକୁ ପୃଥିବୀଗର୍ଭରେ ଥିବା ସେହି ଖାଦ୍ୟରସଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ, ଯାହା କଣ୍ଟାବଣର ଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ ଆହାର ଯୋଗାଇ ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ, ତୁମେ ଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍‌ବୃକ୍ଷ ସୃଷ୍ଟି କଲ ଯାହାକି

ନିଜ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ ରସ ଆଣିଛି, —ଏପରି କରି ଖୁବ୍ ଅନ୍ୟାୟ କରିଛି ବୋଲି ତୁମେ ହୁଏତ କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ । କାରଣ ତଦ୍ଵାରା କଣ୍ଟାଗଛମାନେ ଆଉ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିନାହାନ୍ତି !

ଥରେ ତୁମେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷ ହୋଇ ଏହି ଜଗତରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ ଆଉ କେବେହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାରର ବୃକ୍ଷରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ତେଣୁ, ଏହିପରି ଭାବରେ ତୁମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚୟ ଅନ୍ୟାୟ ହିଁ କରିଛ ।

- ୭୮ -

ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକାକିନୀ ନାରୀର ତରଫରୁ କିଛି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି; — ତୁମ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହି ନାରୀଟିକୁ ଖୁବ୍ ଦେଖିପାରୁଛି । କାରଣ, ଏହି ବିଷୟରେ ମୋତେ ଯେତିକି ଆଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି, ମୁଁ ତାହାକୁ ତୁମର ବି ହୃଦ୍‌ବୋଧ କରାଇ ପାରିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଛି । କାରଣ, ତୁମ ନିଜର ନୀରବତା ଏବଂ ଏକାକୀ ଅବସ୍ଥାରେ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେଉଁଭଳି ଆହାରଟିଏ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଛ, ତୁମକୁ ତାହା ଯୋଗାଇଦେବା ନିଶ୍ଚୟ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ମୁଁ ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିଛି ।

କାରଣ, ଦେବତାମାନେ ପ୍ରାଚୀର ତଥା ସାଗରଗୁଡ଼ିକ ଉପରକୁ ଆଲୋକର ସମ୍ପାତ କରାଇ ଆଣିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମହୁଫେଣାରେ ଥିବା ମହମର ସେହି ଏକାନ୍ତ ପରିଚିତ ସୁଗନ୍ଧଟି ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିବାଦ୍ଵାରା ତୁମେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଥାଅ; ଅବଶ୍ୟ ଏକଥାଟି ମଧ୍ୟ ନିତାନ୍ତ ସତ୍ୟ ଯେ ସେଇଟି କଦାପି ତୁମର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ମାତ୍ର, ତୁମ ନିଜର ହିଁ ବିଚାର ନକରି ମୁଁ ତୁମ ପକାଶେ ଆଣି ପାରିଥିବା ଆହାରଟିର ଗୁଣାଦିର ବିଚାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋ'ପାଖରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । ସେଇଟିକୁ ଲାଭ କରିବା ପରେ, ସେଇଟିଦ୍ଵାରା ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ହୁଅ ବା ନହୁଅ ? ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ ଯେ, ତୁମେ ନୀରବ ହୋଇ ହାତଯୋଡ଼ି ବସି ରହିଥିବ, କୌଣସି ଶିଶୁକୁ ମୁଁ କେଉଁଠାରୁ ଆଣିଦେଇଥିବା ନୂଆ ଖେଳନାଟିକୁ ପାଇ ସିଏ ଯେପରି କ୍ରମଶଃ ସେହି ଖେଳନାଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଠିକ୍ ସେଇ ଶିଶୁର ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ପରି ତୁମର ଆଖିମାନେ ମଧ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ଗାଢ଼ ଏବଂ ଭାବନାମଗ୍ନ ହୋଇ ଆସିବେ । ଏବଂ, ସିଏ ଏହି ଯେଉଁ ଖେଳନାଟିକୁ ନେଇ ଖେଳିବାରେ ଲାଗିଯିବ, ତାହା

କେବଳ ଏକ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ ବୋଲି କଦାପି କହି ହେବନାହିଁ । ଠିକ୍ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗୋଡ଼ିପଥର ନେଇ ଶିଶୁ ଯେମିତି ରଣତରୀ ମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବାହିନୀ ତିଆରି କରିଦେଇ ପାରିବ, ଠିକ୍ ସେହିପରି; ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତାକୁ କାଠରେ ତିଆରି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସୈନ୍ୟ ଆଣି ଦେଉଥିବି, ସେତେବେଳେ ସିଏ ସେଥିରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୈନ୍ୟବାହିନୀଟିଏ ଗଠନ କରି ଥୋଇଦେବ,— ସେଥିରେ କପ୍ତାନ୍‌ମାନେ ଥିବେ, ସେମାନେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତି ନିଜ ଆନୁଗତ୍ୟର ଶପଥଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠ କରୁଥିବେ, କଡ଼ା ଶୃଙ୍ଖଳାଗୁଡ଼ିକ ରହିଥିବ ଓ ମରୁଭୂମିରେ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହୋଇ କେତେ କେତେ ସୈନ୍ୟ ବି ମରୁଥିବେ । କୌଣସି ସଂଗୀତଯନ୍ତ୍ରର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥାଟି ଘଟିଥାଏ; — କେବଳ ଧ୍ୱନି ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ମେସିନ୍‌ଠାରୁ ସେଥିରେ ଅନେକ ଅଧିକ କିଛି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରାଯାଉଥାଏ । ତାହାକୁ ବରଂ ଗୋଟିଏ ଜାଲ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ଯାହାଭିତରେ କି ତୁମେ ଏପରି କିଛି ଧରି ଆଣିପାରିବ, ଯେଉଁଥିରେ କି ତୁମର ହୃଦୟଟି ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ଯାହାକି ଖାସ୍ ଜାଲଟିଏ ଠାରୁ ଏକ ଏକାବେଳେକେ ପୃଥକ୍ ଉପାଦାନରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବ । ସେହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ତୁମ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆଲୋକସମ୍ପାତ ଘଟାଇବି, ଯେପରିକି ତୁମର କ୍ଷୁଦ୍ର ଉପରିସ୍ଥ ଗୃହଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତଥା ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିବ, ଏବଂ ତୁମର ହୃଦୟରେ ଆସି ବାସ କରିପାରିବ । ପାଉଁଶତଳେ ରହିଥିବା ସେହି ନିଆଁଟି ବିଷୟରେ ମୁଁ ତୁମକୁ କହିଛି, ଯାହାକି ମୋଟେ ନିଭି ଯାଏନାହିଁ; ମାତ୍ର ତୁମେ ତାହାକୁ ନିଦ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ହଜି ଯାଇଥିବା ସେହି ସହରଟି ବୋଲି କଦାପି ଭାବିବନାହିଁ; ଯାହାକି କି ତୁମେ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ତୁମ ଘରର ଝରକାରୁ ତଳକୁ ଅନାଇ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥାଅ । ଆପଣାକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଏକ ଅନ୍ତରୀପ ବୋଲି ଥରେ ଅନୁଭବ କରିବା ପରେ ମୋ' ପ୍ରହରୀଟି ଯେପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୀରସ ରୁଟିନ୍‌ଟା ପରି ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଡିଉଟିଟାକୁ କରୁଛି ବୋଲି କଦାପି ଭାବେନାହିଁ, ତୁମେ ଏହି କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହଭଳି ବିଚାର କରିବ ।

ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାକୁ ଦେଇ ପାରୁଥିବ, ସେତେବେଳେ ଯେତିକି ଦେଉଥିବ, ତା'ଠାରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ପାଉଥିବ । କାରଣ, ନିଜକୁ ''କିଛି ନାହିଁ''ରେ ପରିଣତ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ତୁମର ଅସଲ **ହେବା** ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ଏବଂ, ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପରର ଖଣ୍ଡନ କରୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ।

ତେଣୁ, ହେ ଏକାକିନୀ ନାରୀ, ମୁଁ ତୁମରି ପାଇଁ କିଛି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି; କାରଣ ମୁଁ ତୁମକୁ ମୋ' ଆବାସରୂପେ ତିଆରି କରିବାପାଇଁ ଚାହୁଁଛି । ସମ୍ଭବତଃ, ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗରେ କିଛି ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ କିମ୍ବା ଆଖିରେ କୌଣସି ବେରାମ

ରହିଥିଲେ ନିଜ ଘରେ ତୁମେ ଜଣେ ରକ୍ତମାଂସ ଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଜଣେ ପୁରୁଷକୁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ସ୍ଥାନ ଦେବାକୁ ଅରୁଚିକର ମନେ ହିଁ କରିବ । ମାତ୍ର, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ରକ୍ତ ଓ ମାଂସ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଏକାଧିକ ଉପାଦାନ ମଧ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଥାଏ ଏବଂ ମୁଁ ଦେଖିଛି ଯେ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କର୍କଟରୋଗରେ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ମୃତ୍ୟୁଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ସମୟରେ କୌଣସି ଏକ ବୃହତ୍ ବିଜୟର ସମ୍ବାଦ ପାଇ ସିଏ ଏକାବେଳକେ ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ମୋଟା କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ରହିଥିବା ଫଳରେ ତୁରୀମାନଙ୍କର ନିନାଦ ତା'ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ନପାରୁଥିଲେ ମଧ ତା' ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟି ସତେଅବା ତଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇଉଠେ । ବାହାର ପୃଥିବୀରୁ ତା'ର ସେହି ରୋଗୀଗୃହଟି ମଧରେ ଯାହା ଆସି ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ, ଆମେ ତାହାକୁ କେବଳ ଗଣ୍ଠିଟି ବୋଲି ଜାଣିବା, ଯାହାକି ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ । 'ବିଜୟ' ନାମକ ଶବ୍ଦଟି ମଧରେ ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥିଟି ହିଁ ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ରହିଥାଏ — ଯାହାକି ପଥରର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ତଥା ଅଲଗା କରି ରଖିଥିବା ସମୁଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ମଧ ପରାହତ କରି ଦେଇପାରେ । ଏବଂ, ତାହାଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଅପ୍ରତିରୋଧ ଏକ ଦିବ୍ୟତା ମଧ କାହିଁକି ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିବ, ଯାହାକି ତୁମକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍ଠାପରାୟଣା ଜଣେ ନାରୀରୂପେ ଗଠିତ କରି ଆଣିବ, ଯିଏ କି ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ଭାବରେ ପ୍ରତିଭାସମ୍ପନ୍ନା ହୋଇଥିବ, ଯାହାର ହୃଦୟ ପ୍ରେମଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ?

କାରଣ, ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେମ କେବେହେଲେ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । ତୁମେ ଯେତିକି ଅଧିକ ଦେଉଥାଅ, ସେତିକି ସେତିକି ପାଇବାରେ ଲାଗିଥାଅ । ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ସତକୁ ସତ ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ସଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଇପାର, ତେବେ ସେଇଟିରୁ ଯେତିକି ପାଣି କାଢୁଥାଅ, ସେହି ଉତ୍ସଟି ମଧ ସେତିକି ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ବହିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମଧୁମକ୍ଷୀ ତିଆରି କରୁଥିବା ସେହି ସାଧାରଣ ସୁଗନ୍ଧଟି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ମହଜୁଦ୍ ରହିଥାଏ ଏବଂ, ଯଦି ଆଉଜଣେ ନାରୀ ମଧ ସେଥିରେ ମନ ବଳାଏ, ତେବେ ତୁମ ନିଜପାଇଁ ମଧ ଏହାର ସୁଗନ୍ଧଟି ଆହୁରି ଅଧିକ ହୋଇଯାଏ ।

କିନ୍ତୁ, ରକ୍ତ ଓ ମାଂସର ସେହି ସ୍ୱାମୀଟିର କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, ଯଦି ସିଏ ଆଉଏକ ସ୍ଥାନରେ ମଧ ନିଜର ମୃଦୁ ହାସ୍ୟଟିକୁ ଯାଇ ପ୍ରଦାନ କରେ, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ସିଏ ତୁମକୁ ସତକୁ ସତ ଲୁଟି ନେଇଯାଏ ଏବଂ ତୁମକୁ ତୁମ ଭଲ ପାଇବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଲାନ୍ତ କରିଆଣେ । ତେଣୁ, ମୁଁ ଯିବି ଓ ତୁମର ଆବାସ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବି ଏବଂ ତୁମକୁ ମୋ' ପରିଚୟ ଦେବାର ମଧ ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିବ । କାରଣ ମୁଁ ତ ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥିଟି, ଯାହାକି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ଧରିଛି ଏବଂ, ଯେଉଁ ଏକାକିନୀ ନାରୀଟି ପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ରଚନା କରିଛି, ତୁମେ ହିଁ ସେହି ନାରୀ । ମୁଁ ସତେଅବା ଏକ ଜୀବନର

ଯୋଜନା ନିମନ୍ତେ ସନ୍ଧାନପ୍ରସ୍ତର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି, ଯାହାକି ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଗନ୍ଧଟିକୁ ହିଁ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ଆଣି ପାରିବି ଏବଂ ତା'ହେଲେ ତୁମର ସେହି ଏକାକିତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିନଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଅବସାନ ଘଟିବ ।

ତେଣୁ, ଯେଉଁଠାରେ ବାଟ ଦେଖାଇବାକୁ ମୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଥିବି, ସେଠାରେ ତୁମେ କିପରି ଅନୁଗମନ କରିବାଲାଗି ସମ୍ମତ ନହେବ କହିଲ ! କାରଣ, ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଆଉ ଭିନ୍ନ କିଛି ବି ନୁହେଁ । ତୁମ ଭିତରେ ଆପଣାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଗପ୍ରକାରଟିକୁ ରଚନା କରି ଆଣୁଥିବା ସଂଗୀତଟି ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ଘଟିଥାଏ ଏବଂ ତୁମର ହୃଦୟରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦିଏ । ସେହି ସଂଗୀତଟିକୁ ଆମେ ଠିକ୍ ଅଥବା ଭୁଲ୍ କିଛି କହି ପାରିବାନାହିଁ; ତାହା ଯେ ତୁମ ଭିତରେ ରହିଛି, ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମର ଯାବତୀୟ **ହେବା** ସମ୍ଭବ ହେଉଛି ।

ନିଜ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତ୍ୱର ଦାଘାଟି ଭିତରେ ତୁମେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବ, ସେକଥା ମୁଁ ଆଦୌ ହେବାକୁ ଦେବିନାହିଁ । ଅଲଗା ହୋଇ ରହିଥିବ ଓ ତେଣୁ ଦ୍ୱେଷ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବ । ମୁଁ ତୁମକୁ ବରଂ ଏକ ଉତ୍ସାହମୟତା ମଧକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣିବି, ଯାହା ତୁମକୁ ସବୁକିଛି ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବ ସିନା, ମାତ୍ର ତୁମଠାରୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ନେଇ ପଳାଉ ନଥିବ । କାରଣ, ଉତ୍ସାହ କଦାପି କେଉଁଠି ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରେନାହିଁ; ଏପରିକି, ତା'ର ଇପ୍ସିତ ବସ୍ତୁଟି ମଧ୍ୟ ତା' ଆଗରେ ଆସି ମହଜୁଦ୍ ରହିଥାଉ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଚାହୁଁ ନଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ କବିତା ମଧରେ ଯେଉଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ, ଆଦୌ କୌଣସି ବୁଦ୍ଧି ଘାଣ୍ଟିବା ଦ୍ୱାରା ତା' ପାଖରେ କଦାପି ପହଞ୍ଚି ହୁଏନାହିଁ; କାରଣ, ଏକାବେଳେକେ ଏକ ଅନ୍ୟ ସ୍ତରରୁ ହିଁ ତାହାର ଉଦ୍‌ଭବ ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତୁମ ଆଗରେ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ଦେଉଥିବା ଦୃଶ୍ୟଭୂମିଟି ଯେତିକି ଅଧିକ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତାହା ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ତୁମର ଭାବଉତ୍ସଟିକୁ ବେଗଯୁକ୍ତ କରି ଦେଇଥାଏ । କାରଣ, ତୁମ ଭିତରେ ଏକାବେଳେକେ ଅନେକ ସ୍ୱରମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ସୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଅଣାଯାଇ ପାରେ; ମାତ୍ର ଗୁଣାତ୍ମକତାରେ ସେମାନେ କଦାପି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ହୋଇ ପାରିବେନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ, ଏକ ନୀରସ ସଂଗୀତରାଗ ଏପରି ନାନା ପଥର ଉନ୍ମୋଚନ ବି ଘଟାଏ ଯାହାକି ହୃଦୟର ନିମ୍ନତର ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇଯାଏ ଏବଂ, ତା'ପରେ ତୁମକୁ ଯେଉଁ ଦେବତାଟିର ଦର୍ଶନ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ, ସିଏ କେବଳ ଜଣେ ଗୌଣ ସ୍ତରର ଦେବତା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯାଏ ।

ତେଣୁ, ତୁମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେହି ଏକାକିନୀ ନାରୀଟି ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନାଟିକୁ ହିଁ ତିଆରି କରି ରଖିଛି ।

- ୭୯ -

ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନାଟି ହେଉଛି ଏକାକିତାର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ହେ ଈଶ୍ୱର, ତୁ ମୋତେ ଦୟା କର; କାରଣ, ମୋ' ଏକାକିତ୍ୱର ବୋଝଟି ଏତେ ଅଧିକ ହୋଇ ଗଲାଣି ଯେ ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ଆଉ ମୋଟେ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଆଗକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । ଏବଂ ଯେଉଁ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟିରେ ମୁଁ ଏଠାରେ ଏକାକୀ ବସି ରହିଛି, ସେଠାରେ ମୁଁ ଆଦୌ କାହାରି କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣି ପାରୁନାହିଁ । ତଥାପି, କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଆସି ମୋ' ଆଗରେ ପହଞ୍ଚିବ ଓ ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବି ବୋଲି ମୁଁ ମୋଟେ କୌଣସି ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ କରିନାହିଁ; କାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ପଲ ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଗଲେ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ପରିତ୍ୟକ୍ତପ୍ରାୟ ବୋଧ ହେଉଛି । ତଥାପି, ମୋ'ପରି ନାରୀ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଛନ୍ତି, ମୋ' ଘରପରି ଗୋଟିଏ ଘରେ ହିଁ ବାସ କରୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଭାଗ୍ୟକୁ ନେଇ ସନ୍ତୋଷ ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଭଲ ପାଉଥିବା ପ୍ରେମିକମାନେ ଏହି ଗୃହରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ପ୍ରେମିକମାନଙ୍କର କଥାକୁ ଶୁଣିବାର ବା ସେମାନଙ୍କୁ ଆଖିରେ ଦେଖିବାର କୌଣସି ସୁଯୋଗ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମକ ଏହି କ୍ଷଣଟିରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ କିଛି ମିଳୁନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଦେଖିହେଉ ନଥିଲେ ବା ଶୁଣିହେଉ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଯେ ଏହି ଘରଟି ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି, ସିଏ ସେଥିରେ ତଥାପି ସୁଖୀ ହୋଇ ରହିପାରୁଛି ।

ହେ ଈଶ୍ୱର, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏପରି କିଛି ମାଗୁନାହିଁ, ଯାହାକୁ ଦେଖି ହେଉଥିବ । ତୋ'ର ଅଘଟଣ-ଘଟଣଗୁଡ଼ିକ କଦାପି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ବୋଧ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ । ମୋର ଏହି ଆବାସଟି ବିଷୟରେ ମୋ'ର ଆତ୍ମା କିଞ୍ଚିତ୍ ସନ୍ଦୀପିତ ହେଉ ବୋଲି ଯଦି ତୁ ଇଚ୍ଛା କରିବୁ, ତେବେ ଯାଇ ମୁଁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ମୋ' ଦୁର୍ଗତି ମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିପାରିବି ।

ମରୁଭୂମିରେ ଭ୍ରମି ବୁଲୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆବାସଯୋଗ୍ୟ ଯଦି ଗୃହଟିଏ ଥାଏ, ତେବେ ତାହା ପୃଥିବୀର ସୁଦୂରତମ ଦାଢ଼ରେ ଯାଇ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ

ସିଏ ତଥାପି ସେଥିପାଇଁ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ । ସେହି ଦୂରତା ଯେତେ ବେଶୀ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ସେ ତଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ସର୍ବଦା ବଳ ଲାଭ କରୁଥିବ ଏବଂ କେବେ ସେହି ମରୁଭୂମିରେ ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଭଲ ପାଇଥିବାର ଏକ ଆବେଗ ଭିତରେ ହିଁ ମରିବ । ତେଣୁ, ହେ ଈଶ୍ୱର, ମୋ'ର ଆବାସଟି ମୋ' ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କେଉଁଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହୁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁନାହିଁ ।

ଯଦି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଭିଡ଼ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଏପରି ମୁହଁ ସହିତ ଭେଟ ହୋଇଗଲା, ଯାହାକି ତା'ଲାଗି ଏକ ରୋମାଞ୍ଚ ଆଣି ଦେଇପାରିଲା, ତେବେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଘଟାନ୍ତର ଘଟିବ ହିଁ ଘଟିବ; ସେହି ମୁହଁଟି ତା'ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହଭଳି ଘଟିବ । ଥରେ ଜଣେ ସୈନିକ ଜଣେ ରାଣୀଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ଘଟିଥିଲା । ସିଏ ଜଣେ ରାଣୀଙ୍କର ସୈନିକ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ଓ ତଦ୍ୱାରା ତା'ର ସମସ୍ତ ଜୀବନଟା ହିଁ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ, ହେ ଈଶ୍ୱର, ମୁଁ ଏପରି ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ ଯେ, ମୁଁ ଯେଉଁ ଆବାସଟିକୁ ନେଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି, ସେଇଟି ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ବୋଲି ମୋତେ କୌଣସି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବି ମିଳିବ ।

ସୁଦୂରାନ୍ତ କେଉଁସବୁ ସାଗର ଆଡ଼େ ମହୋତ୍ସାହୀ ଏପରି କେତେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭ୍ରମିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେକି କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପର ଅନ୍ୱେଷଣ କରି କରି ଜୀବନ ବଳି ଦିଅନ୍ତି । ସେହି ସୁଖୀ ସମୁଦ୍ରଚାରୀମାନେ ବେଳେବେଳେ ସ୍ତୋତ୍ର ଗାନ କରନ୍ତି, ସେହି ଶୁଭ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦ୍ୱୀପଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ସ୍ତୋତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଗାଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକ ପୁଲକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ଲାବିତ ହୋଇ ଉଠେ । ମାତ୍ର, ସେମାନେ କେବେ ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବେ ବୋଲି ଆଶା ରଖିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ଥଳଭୂମିଟି ଯେ ସେମାନଙ୍କ ସୁଖର ପାତ୍ରଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦିଏ, ସେକଥା ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ସେମାନେ ଗାନ କରୁଥିବା ସ୍ତୋତ୍ରଟି ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ପୁଲକଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତେଣୁ, ହେ ଈଶ୍ୱର, ମୁଁ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ମାଗୁନାହିଁ ଯେ, ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ମୁଁ ଏତେ ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ କରି ବୁଲୁଥିବା ଆବାସଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅବସ୍ଥିତ ବି ରହିଥିବ ....

ଏହି ପୃଥିବୀଟା ଉପରେ ହିଁ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ମନ ହିଁ ଯାବତୀୟ ଏକାକିତ୍ୱର ଜନନୀରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ । କାରଣ, ଆମ୍ଭର ମଧ୍ୟ ନିଜର ଆବାସଭୂମି ରହିଛି, — ସେଇଟି ହେଉଛି ସକଳ ବନ୍ଧନ ଅପରା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ବହନ କରି ରହିଥିବାର ସେହି ଭୂମି । ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା, — ମନ୍ଦିରଟି ଯିଏ ନିର୍ମିତ

ହୋଇଥିବା ପଥରଗୁଡ଼ିକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଦେଉଥାଏ । କେବଳ ଏହି ସୀମାହୀନ ନଭୋମଣ୍ଡଳରେ ହିଁ ମନରେ ସତକୁ ସତ ତେଣାଟି ଲାଗିଯାଏ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଯେତିକି ସୀମା ଭିତରେ ରହିଥାଏ, ସେଠାରେ ଆଦୌ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର, ସେଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ଥିବା ଯେଉଁ ବୃହତ୍ତର ମୁଦ୍ରାଟିକୁ ତାହା ଆବିଷ୍କାର କରେ ଓ ମର୍ମଭେଦ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ, ଏବଂ ଯାହା ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ଗୋଟିଏ କରି ବାନ୍ଧି ଆଣି ପାରୁଥାଏ, ସିଏ ସେଇଥିରେ ହିଁ ସୁଖ ପାଏ, ଉଲ୍ଲସିତ ହୁଏ । ହେ ଈଶ୍ୱର, ତୁ ମୋ' ଲାଗି କେବଳ ଏତିକି ସମ୍ଭବ କରିଦେ', ମୁଁ ମଧ ଯେପିରି ସେଇଟିକୁ ପଢ଼ି ଶିଖିବି, ଆବିଷ୍କାର କରିବି ଓ ମର୍ମଭେଦ କରିପାରିବି ।

ତେବେ ମୋ' କାନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଉପରୁ ମୋ' ଏକାକିତ୍ୱର ଏହି ବୋଝଟି ସବୁଦିନ ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇ ପାରିବ ।

- ୮୦ -

ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ଆତ୍ମାମାନେ ନିମ୍ନ ସ୍ତରର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ବାହକରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ, ଉତ୍ତମ ସ୍ତରର ଆତ୍ମାମାନେ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ବାହକ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ଅଭିପ୍ରାୟମାନେ ନିମ୍ନ ସ୍ତରର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର କାରଣ ହୁଅନ୍ତି; ଉତ୍ତମ ଅଭିପ୍ରାୟରୁ କେବଳ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟମାନେ ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତି ।

ମୋତେ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଶତ୍ରୁକୁ ଧୋକାଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱାସଘାତକମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ମୁଁ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିଥାଏ ।

ଯେତେବେଳେ ଗୃହଟିଏ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ ହିଁ ତାହାକୁ ତିଆରି କରନ୍ତି ।

ଯେତେବେଳେ ଶାନ୍ତିପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ଭୀରୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେଇଟି ଉପରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରାଏ ।

ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମରନ୍ତୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ବୀରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଗୋଟିଏ ଯୁଦ୍ଧର ଘୋଷଣା କରାଇଥାଏ ।

କାରଣ, ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ଦୁଇଗୋଟି ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଲାଭ କରେ, ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ସେହି ପଦକ୍ଷେପଟି ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସପକ୍ଷରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ୁ ପାଟିରେ

କଥାମାନ କହିଥାଏ, ସେଇ ସେଇଟିର ପରିଚାଳକ ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଥିବା ପଦକ୍ଷେପଟି ଯେତେ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଅପମାନକର ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେଇଟି ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଯିଏ ଏହାକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲା, ସେଇ ପରିଚାଳକରୂପେ ବାହାରିବା ହିଁ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । (କେବଳ ନିଜ ମନର ନୀଚତା ହିଁ ତାକୁ ସେଥିଲାଗି ପ୍ରେରିତ କରାଇଥାଏ ।) ବୀରମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ନିମନ୍ତେ ରାଜୀ କରାଇବା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ; ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ନକରି ତଥାପି ଏକ ଶେଷଥର ପାଇଁ ଲଢ଼ିବାକୁ ଭୀରୁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ପାରିବା ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ ।

ଯଦି, ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅପମାନଜନକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକୃତରେ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥାଏ (କାରଣ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ସରଳ ନୁହେଁ), ତେବେ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସବାଆଗକୁ ଆଣି ଛିଡ଼ା କରାଏ, ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ଗନ୍ଧିଆ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଯାହାକୁ କି ସବୁଠାରୁ କମ୍ ବାନ୍ତି ମାଡୁଥାଏ । ଗନ୍ଧ ବାରି ପାରୁଥିବା ପାତଳା ନାକପୁଡ଼ା ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ମେହେନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି କେବେ ବାଛେନାହିଁ ।

ମୋ' ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ଜୟ ହୋଇଛି ଓ ମୋତେ ସନ୍ଧି ସ୍ଥାପନା ଅବଶ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ, ଏଭଳି ସମୟଟିଏ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହିପରି ହିଁ କରିଥାଏ । ସନ୍ଧିପାଇଁ ଯାବତୀୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଏପରି ଜଣକୁ ବାଛେ, ଯିଏକି ଶତ୍ରୁ ସହିତ ବନ୍ଧୁଭଳି ଆଚରଣ କରୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ଇଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ଯେ ମୁଁ ମେହେନ୍ତରଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥାଏ ଅଥବା ଭୀରୁଙ୍କ ପାଖରେ ମସ୍ତକ ନତ କରେ, ସେପରି ବିଚାର କରି ମୋ'ର ଅପବାଦ କରିବା କଦାପି ଉଚିତ ହେବନାହିଁ ।

କାରଣ ଏପରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଘଟିପାରେ ଯେ, ଯଦି ତୁମେ ମେହେନ୍ତରମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ କହିବ, ତେବେ ସେମାନେ ମୋତେ ହୁଏତ କହିବେ ଯେ, ମଇଳାର ଗନ୍ଧଟି ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଏକ ଆକର୍ଷଣ ରହିଛି ବୋଲି ସେମାନେ ମଇଳା ଜମା ହୋଇଥିବା ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଇ ସଫା କରୁଛନ୍ତି । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଜଣେ ମୁଖିଆ ମଧ୍ୟ ରକ୍ତପାତ ନିମନ୍ତେ ତା'ର ଏକ ଆଗ୍ରହ ରହିଛି ବୋଲି ହୁଏତ ସ୍ୱୀକାର କରିବ ।

କିନ୍ତୁ, ଏହି ଲୋକମାନେ ଯାହା କହିବେ, ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ଭିତ୍ତି କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଏହିସବୁ କୁତ୍ସିତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିବା ମୋତେ ଯଦି ବୁଝାଇବାକୁ ବାହାରିବେ, ତେବେ ଆପଣମାନେ ଖୁବ୍ ଭୁଲ୍ କରିବେ । ମୁଁ ଆବର୍ଜନାକୁ ଘୃଣା କରେ ଏବଂ ପରିଷ୍କାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୁଆରବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ ପାଏ ବୋଲି ହିଁ ମେହେନ୍ତରମାନଙ୍କୁ ସେହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ

ନିଯୁକ୍ତ କରିଥାଏ । ଏବଂ, ନିରୀହ ରକ୍ତପାତ ପ୍ରତି ମୋ'ର ଘୃଣାଭାବ ରହିଥିବାରୁ ହିଁ ମୁଁ ଜଣେ ଘାତକକୁ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ ହୁଏ ।

- ୮୧ -

''ମୁଁ ମୋ' କବିତାଟିକୁ ଲେଖିସାରିଛି । କେବଳ ସଂଶୋଧନ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ବାକି ରହିଛି ।''

ଏକଥା ଶୁଣି ମୋ' ବାପା ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

''ତା'ହେଲେ, ଆଗ ତୁ ନିଜର କବିତାଟିକୁ ଲେଖୁ ଓ ତା'ପରେ ତାହାକୁ ସଂଶୋଧନ ବି କରୁ ! ମାତ୍ର, ଲେଖିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ସଂଶୋଧନ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? ଜଣେ ସ୍ଥପତି ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ସଂଶୋଧନ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କ'ଣ କରିଥାଏ ? ଚକଟା ମାଟିରୁ ସିଏ କିଛି ଗଢୁଥିବାର ତୁ କେବେ ଦେଖିଛୁ ? ସଂଶୋଧନ ପରେ ସଂଶୋଧନ କରିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୁହଁଟିଏ କ୍ରମଶଃ ବାହାରି ଆସୁଥାଏ; କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, କାଦୁଅମେଣ୍ଡାଟି ଉପରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ହାତ ମାରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମୂଳର ସେହି ମେଣ୍ଡାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସଂଶୋଧନ କରିବା ବୋଲି କୁହାଯିବ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ମୋ' ସହରଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରେ, ସେତେବେଳେ ବନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ରଗଡ଼ା ଭୂମିଟାକୁ ମୁଁ 'ସଂଶୋଧନ' ହିଁ କରିଥାଏ । ତା'ପରେ ନିର୍ମାଣର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରକ୍ରିୟାମାନଙ୍କରେ ମୁଁ ମୋ' ସହରଟିର ସଂଶୋଧନ କରି ଆଣିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏବଂ, ଏହିପରି ସଂଶୋଧନ ଏବଂ ସଂଶୋଧନ ପରେ ମୁଁ ସେହି ପଥଟିର ଅନୁସରଣ ହିଁ କରେ, ଯାହାକି ମୋତେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଏ ।

- ୮୨ -

ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଖଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ଦ୍ୱୀପଟିର ମରୀଚିକା ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି କହିବି ଓ ତୁମର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଆବୋରି ରହିଥିବା କୁହୁଡ଼ିଟାକୁ ଅପସାରିତ କରିନେବି । କାରଣ, ତୁମେ ତ କେଡ଼େ ମୋହିତ ହୋଇ ଭାବୁଛ ଯେ, ଫାଙ୍କା ଫାଙ୍କା ଥାନଗୁଡ଼ିକର ଅତୀବଚମତ୍କାର ଏକାକିତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ, ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତର, ମେଷପଲ ଏବଂ ବୃକ୍ଷରାଜିର ପ୍ରାକୃତିକ ବନ୍ଧନହୀନତା ଭିତରେ, ଆପଣାର ନିଜସ୍ୱନିୟନ୍ତ୍ରଣହୀନ ଏକ ପଥରେ ଗତି କରୁଥିବା ଭଲ ପାଇବାର ଉଦ୍ଦୀପନା ମଧ୍ୟରେ ତୁମେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ତଥା ସର୍ବୋତ୍ତମ

ଭାବରେ ଠିକ୍ ବୃକ୍ଷଟିଏ ପରି ସିଧା ଏବଂ ସୁଆକୃତି ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସିଧା ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇଥିବାର ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେଖିଛି, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ବଢ଼ି ନଥିଲେ । କାରଣ, ଏହି ପ୍ରକାରର ବୃକ୍ଷମାନେ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିବାର ସେପରି କୌଣସି ସତ୍ୱରତା ନଥିବାରୁ ନିଜର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାୟନ-କ୍ରମରେ ସର୍ବଦା ଅଧିକ କାଳକ୍ଷେପଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକ ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିକିଆ ଓ ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ିକିଆ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଅପରପକ୍ଷରେ, ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷଟି ନିଘଞ୍ଚ ଏକ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ବଢୁଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଚାରିଆଡୁ ହିଁ ନିଜର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଚାପି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି; ସେମାନେ ତାହାକୁ ତାହାର ପ୍ରାପ୍ୟ ଆଲୋକଟିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ଏହି ବୃକ୍ଷଟି ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଅଟଳ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଉପର ଆଡ଼କୁ ଗତିଶୀଳ କରି ରଖିଥାଏ, ଏକ ତୁରୀର ଆହ୍ୱାନ ପରି ଅଲଂଘନୀୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ତୁମ କଳ୍ପନାର ସେହି ''ସୁଖୀ ଜୀବନ''ରେ ତୁମକୁ କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା କେବେ ମିଳେନାହିଁ, ପ୍ରେମ ମିଳେନାହିଁ, କୌଣସି ଉତ୍କର୍ଷ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏନାହିଁ ।

ଯଦି ତୁମେ ଏକ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ନିମନ୍ତେ ମରୁଭୂମିରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବ (ହଁ, ସହରର କୋଳାହଳରୁ ଅଳ୍ପ କିଛି ଦିନ ପାଇଁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ସକାଶେ ତୁମେ ମରୁଭୂମିରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ରହିବାକୁ ଚାଲିଯିବ, ମୁଁ ଏଠାରେ ଆଦୌ ସେକଥା କହୁନାହିଁ, — ସିଏ ଏକ ଅଲଗା କଥା), ତେବେ ମୋତେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ଜଣା, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ତାହା ତୁମଲାଗି ଗତିଶୀଳ ହୋଇ ପାରୁଥିବ, ତୁମକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅଧିକ ଉଦ୍ୟମଶୀଳ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦାନ କରୁଥିବ ଏବଂ ସେହି ଜନଶୂନ୍ୟ ଜଗତଟିର ବାଲୁକାରାଶିକୁ ତୁମ ଉତ୍ସାହକୁ ଉଦ୍ଦୀପିତ କରି ରଖିବାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁକୂଳ କରି ରଖିପାରିବ । ପ୍ରକୃତି ଅଥବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ହେଉ ପଛକେ, ତୁମର ଶକ୍ତିକୁ ନିୟୋଜିତ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ନିପୁଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ଭବ କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ ।

ତେଣୁ, କୂଅଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଏପରି ଦୂରଛଡ଼ା କରି କରି ଖୋଳାଇଥିବି ଯେ, ଗୋଟିକ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ତୁମକୁ ପୂରା ଦିନଟିଏ ଲାଗିଯିବ ଏବଂ ବାଟରେ କେଉଁଠାରେ ଅଟକି ଦଣ୍ଡେ ଫୁରସତ୍ ନେବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସମୟ ନଥିବ । ପୁନଶ୍ଚ, ଏହିପରି ଭାବରେ ପାଣି ଆଣିବାର ମାତ୍ର ସାତଦିନ ପରେ ହିଁ ତୁମ ପାଣିପାତ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ଯେତିକି ଅଳ୍ପ ପାଣି ରହିଥିବ ତାହାକୁ ତୁମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମିତବ୍ୟୟ ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବାଧ୍ୟ ହେବ । ଏବଂ ତା'ପରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ କୂଅ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ସବୁମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟମ କରିବ । ମାତ୍ର, ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସାଧ୍ୟ କରିବାରେ କେତେ ବଡ଼

ବିଜୟଟିଏ ହାସଲ ନହେବ ! ହଁ, ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ, ଦୂରତା ଏବଂ ମରୁଭୂମିକୁ ନିଜ ଅକ୍ତିଆରକୁ ଆଣୁ ଆଣୁ ତୁମକୁ ଯାତ୍ରାପଥରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଓଟ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ; ମାତ୍ର ଶେଷରେ ତୁମେ ହାସଲ କରୁଥିବା ବିଜୟଟି ହିଁ ତୁମର ଯାବତୀୟ ତ୍ୟାଗ ତଥା କ୍ଷତିର ଅବଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିଦେବ । ଏବଂ, କୂଅପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ରାସ୍ତାରେ ଯେଉଁ କାରାଭାନ୍‌ମାନେ ବାଲିରେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ଉକ୍ତ ଗୌରବଟିର ମୂକସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିଯାଆନ୍ତି ।

ଏଣୁ, ଯାତ୍ରାରମ୍ଭ କାଳରେ ଯେତେବେଳେ ବୋଝଗୁଡ଼ିକୁ ତଦାରଖ କରି ଦେଖୁଥିବା ସମୟରେ ଓଜନଟି ପ୍ରକୃତ ଭାରସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିଛି ଓ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଆଡ଼କୁ ବହକି ଯାଇନାହିଁ ବୋଲି ତୁମେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୁଅ, ଏବଂ ତା'ପରେ ମହୁଜୁଦ ରହିଥିବା ପାଣିଟି ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ରିହିଛି ବୋଲି ଜାଣ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜ ଭିତରର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଭାବଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରି ହିଁ ତାହା କରୁଥାଅ । ତା'ପରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଜଳଉତ୍ସ ଥିବା ଦୂରସ୍ଥ ସେହି ରାଜ୍ୟଟିକୁ ତୁମର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ ଓ ପାହାଚପରେ ପାହାଚ ହୋଇ ସିଡ଼ିଟିଏ ଚଢ଼ିବା ଭଳି ତୁମେ କୂଅଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ମଝିରାସ୍ତା ଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଅ । ଏବଂ, ତୁମେ ଗୋଟିଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟଲାଭ କରିବାକୁ ବାହାରିଥାଅ ବୋଲି ତୁମେ କ୍ରମଶଃ ମରୁଭୂମିଟିର ନାନା ବିଧାନ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଅ ଏବଂ, ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ହିଁ, ତୁମର ଶାରୀରିକ ସହିଷ୍ଣୁତାକୁ ବଳଯୁକ୍ତ କରିଆଣିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ତୁମ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମାକୁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କରି ଦେଉଥାଏ ।

ଏବଂ, ଯଦି ମୁଁ ତୁମକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ସମର୍ଥ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ସେହି କୂଅମାନେ ତୁମକୁ ଯଦି ବିଜୁଳିଖୁଣ୍ଟ ପରି ଅଧିକ ଶକ୍ତିର ସହିତ ଆକର୍ଷିତ ଅଥବା ବିକର୍ଷିତ କରନ୍ତି ଏବଂ ତୁମର ମନ ତଥା ହୃଦୟ ନିମନ୍ତେ ମରୁଭୂମି ଗୋଟିଏ ଶାଣ କଲା ପଥର ପରି କାମ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ଯଦି ଚାହୁଥାଏ, ତେବେ ତାହାକୁ ମୁଁ ଶତ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ମଧ୍ୟ ରଖିଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ ତୁମ ଶତ୍ରୁମାନେ କୂଅଟିକୁ ଦଖଲ କରି ରହିଥିବା ହେତୁ ତୁମକୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଜିଣି ଆଣିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥାଏ । ତା'ନହେଲେ ତୃଷାରେ ଜୀବନ ହାରିବା ବ୍ୟତୀତ ତୁମଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ଉପାୟ ନଥାଏ । ଏବଂ, ସେଠାରେ ଡେରା ପକାଇ ବାସ କରୁଥିବା ଫିର୍କାମାନେ ଅଧିକ ଅଥବା କମ୍ ଭୟଙ୍କର, ସେମାନେ ଠିକ୍ ତୁମରି ଭଳି ରାତିରେ ନିଜର ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ଭାବନ୍ତି ବା ଏକ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ତୁମ ତୁଳନାରେ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଅଥବା କମ୍ ପରିମାଣରେ ସୁସଜ୍ଜିତ,— ତାହାରି ଅନୁସାରେ ହିଁ ତୁମେ ଅଧିକ ଅଥବା କମ୍ ସତର୍କତାର ସହିତ ନିଜର ପହୁଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ ପକାଇଥାଅ,— ଲୁଚିଛପି ଅଥବା ସରବ ଭାବରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାଅ ।

ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟହ ତୁମେ କେତେ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରିବ, ସେଥିରେ ବି ଫରକ୍ ରହିଥାଏ, — ଅବଶ୍ୟ ତୁମକୁ ମୋଟ କେତେ ବାଟ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ବାହ୍ୟତଃ ସେଥିରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ, ଏକ ପରିବ୍ୟାପ୍ତି, ଯାହାକି ପ୍ରଥମେ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଏକ ସିକତାମୟ ଉଜାଡ଼ଭୂଇଁ ହୋଇ ରହିଥିଲା, କ୍ରମଶଃ ଏକ ଚୁମ୍ବକଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କ୍ଷେତ୍ରବିସ୍ତାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଓ ତାହାର ଗାତ୍ରରେ କେତେ କେତେ ରଙ୍ଗ ଚକ୍‌ଚକ୍ ହୋଇ ଉଠୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ତାହା ସର୍ବତ୍ର ଅଲଗା ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ଲାଗୁଥାଏ । ବସ୍ତୁତଃ, ନୀଳ ପର୍ବତମାଳା, ହସହସ ଉପତ୍ୟକା, ଶ୍ୟାମଳ ପ୍ରାନ୍ତର ଏବଂ ଟଟକା ଜଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହ୍ରଦମାନ ରହିଥିବା ସେହି ସୁଖଦ ଭୂମିଗୁଡ଼ିକ ତୁଳନାରେ ତଥାପି ସମ୍ଭବତଃ ଅଧିକ ବୈଚିତ୍ର୍ୟମୟ ମଧ୍ୟ ବୋଧ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ।

ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ମନେ ହେଉଥାଏ, ତୁମେ ନିଜ ଦେଶରେ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଛ ଏବଂ ଦେଶରୁ ବାହାରି ପଳାଉଥିବା ଜଣେ ନିର୍ବାସିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ପାଦ ପକାଉଛ; ଆଉ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ମନେ ହୁଏ, ତୁମକୁ ସତେଅବା ତୁମର ସେହି ଦଣ୍ଡରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳି ସାରିଛି । ଏଠି ଲାଗେ, କାହାର ଆକ୍ରମଣର ଜାଲରେ ଅବା ପଡ଼ିଯାଇଛ ! ସେଠି ଲାଗେ, ସେହି ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣରୁ ଖସି ବାହାରିଯାଇ ପାରିଛ । ଏଠାରେ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ଡଗଡଗ,— ସତେଅବା ଖୁସୀ ହୋଇ କାହାର ଅନୁସରଣ କରୁଛ ଏବଂ ସେଠାରେ, ତୁମର ନାରୀଟି ସତେଅବା ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ଶୋଇଛି ଏବଂ ତା'ର ନିଦରେ ଯେପରି କୌଣସି ବ୍ୟାଘାତ ନପହଞ୍ଚେ, ସେଥିପାଇଁ ଗୋଡ଼ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ଟିପି ଟିପି ଭାରି ସାବଧାନତା ସହିତ ତୁମେ ସେହି କୋଠରୀରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରୁଛ ।

ଏକାନ୍ତ ସତ ଯେ, ତୁମର ଏହି ଯାତ୍ରାରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ତୁମକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ବୃହତ୍ ଦୁଃସାହସିକତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ । ମାତ୍ର, ସେଥିରେ ମୋଟେ କୌଣସି ଫରକ୍ ପଡ଼େ ନାହିଁ, — ସେହି ବହୁବିଧ ଅନୁଭବଗୁଡ଼ିକୁ ତଥାପି ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବାକୁ ହୁଏ ଓ ସେଥିରୁ ତୁମେ ଶିକ୍ଷା କରିଥିବା ମରୁଯାତ୍ରାର ବିଧିଗୁଡ଼ିକର ଅବଶ୍ୟ ଔଚିତ୍ୟ ରହିଥାଏ, —ଏପରିକି ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମେ ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ଘଟଣାର ହୁଏତ ଆବିଷ୍କାର ବି କରିଥାଅ । ଯଦି ତୁମର କାରାଭାନ୍‌ରେ ମୁଁ ଏଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନେଇ ବସାଇଦିଏ ଯିଏକି ତୁମର ଭାଷା ଜାଣିନଥାଏ ଏବଂ ତୁମର ଆଶା, ଆଶଙ୍କା ତଥା ଆନନ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ ମୋଟେ କୌଣସି ଭାଗ ନେଇ ପାରୁନଥାଏ ଓ ଯଦି ତାକୁ କେବଳ ଚାଳକମାନଙ୍କର ସଙ୍କେତଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁକରଣ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ କରିବାକୁ କୁହା ନଯାଇଥାଏ, ତେବେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ତୁଚ୍ଛା ଏକ ଶୂନ୍ୟ ମରୁଭୂମି ହିଁ ଦେଖା ଯାଉଥିବ ଏବଂ ସେହି

ଯାତ୍ରାଟିରେ ସିଏ ସର୍ବଦା ହାଇ ମାରି ମାରି ହିଁ ଦିନଗୁଡ଼ିକୁ କଟାଇ ଦେବ । ଏହି ଯାତ୍ରା ହୁଏତ କେବେହେଲେ ଶେଷ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ତା'ର ମନେହେବ ଏବଂ ବିଚ୍ଛାର ହେବାର ଅନ୍ତ ନଥିବ ! କୂଅଟାକୁ ସିଏ ଗୋଟାଏ ସାନ ଗାତଟା ପରି ଭାବୁଥିବ, ଯାହା ମୁହଁରୁ ବାଲି କାଢ଼ିଦେଲେ ହିଁ ତୁମକୁ ପାଣି ମିଳଯାଇ ପାରିବ । ତାକୁ ନିତାନ୍ତ ଏକରୂପତା ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିବା ଏହି ଯାତ୍ରାଟିର ପଶ୍ଚାତରେ ଯେ କ'ଣସବୁ ଅନ୍ତରାଳ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ସ୍ୱଭାବତଃ ଉପରକୁ କିଛି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉନାହିଁ, ସେହି ଅନ୍ୟ ପଥିକଟି ପ୍ରକୃତରେ ତାହା କିପରି ବା ଜାଣି ପାରନ୍ତା ? ବାହାରକୁ ତ କେବଳ ମୁଠାଏ ବାଲୁକାରାଶି ପରି ଦେଖାଯାଉଛି ଯାହାକୁ କି ପବନମାନେ ଖାଲି ଏଣେତେଣେ ଉଡ଼ାଇ ନେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ! ଯିଏ ସେଗୁଡ଼ିକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ପରିଚିତ, ଏଗୁଡ଼ିକ ସିନା ତା'ର ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଟାରେ ହିଁ ଏକ ତୁମୁଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣି ପାରିବେ, — ଲବଣ କମ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ଭୋଜିଟା ଯେପରି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ତେଣୁ, ଯଦି ମୋର ଏହି ମରୁଭୂମିର ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଓ୍ୱକିବ୍‌ହାଲ କରିଦେଇ ପାରନ୍ତି, ତେବେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ଏତେ କିମିଆରେ ସମ୍ଭାବନାପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିବ ଯେ, ତେବେ ମୁଁ ବାଛିଥିବା ତୁମେ ଜଣେ ସ୍ୱାର୍ଥପର, ସାଧାରଣ, ସନ୍ଦେହୀ ଏବଂ ଅଧାଅନ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓ ତୁମେ ମୋ' ସହରର ଏହି ଉପକଣ୍ଠରେ କେଉଁଠି ବାସ କରୁଥିଲେ ବା ଏକ ମରୂଦ୍ୟାନରେ ଦିନଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତୁମକୁ ଅନ୍ତତଃ ଥରେ ମାତ୍ର ଏହି ମରୁଭୂମିରେ ଯାତ୍ରା କରି ବାହାରିବା ସକାଶେ ବାଧ କରିପାରନ୍ତି ଏବଂ, ଚୋପା ଭିତରୁ ମଞ୍ଜିଟିଏ ବାହାରି ପଡ଼ିଲାଭଳି ତୁମ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି ଅବଶ୍ୟ ସବୁ ବନ୍ଧନକୁ କାଟି ଫିଟିଆସି ପାରନ୍ତା ଏବଂ ତୁମର ହୃଦୟ ଓ ମନ ଫୁଲ ଫୁଟିଥିବା ଗଛଟିଏ ପରି ଫୁଲରେ ଭରି ଉଠି ପାରନ୍ତା । ତେବେ ତୁମେ କାତି ଛାଡ଼ି, ନବଜନ୍ମ ଲାଭ କରି ମୋ' ପାଖକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଫେରି ଆସନ୍ତ, ନିଜର କମନୀୟତାରେ ପୁଲକ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତ ଏବଂ ଜଣେ ବଳବାନ୍‌ର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତ । ଏବଂ, ମରୁଭୂମିର ସେହି ଗୁପ୍ତ ବାର୍ତ୍ତାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ତୁମର କାନପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବା ବ୍ୟତୀତ ତ ମୁଁ ଅଧିକା ଆଦୌ କିଛି କରିନାହିଁ । କାରଣ, ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ସାର ତାହା ମୋଟେ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକରେ ନୁହେଁ, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଥିବା ଅର୍ଥଟିରେ ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତେଣୁ, ଆକାଶରେ ଏହି ଆରୋହଣକାରୀ ସୂର୍ଯ୍ୟଟି ପରି ମରୁଭୂମି ହିଁ ତୁମଭିତରେ ସେହି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟିର ଅଙ୍କୁରୋଦ୍‌ଗମ କରାଇ ପାରିଛି, ତୁମକୁ ସେହି ସୌଭାଗ୍ୟର ଅଧିକାରୀ କରାଇଛି ।

ମରୁଭୂମିଟିଏ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ହେଉଛି ଠିକ୍ ଜଣେ ସନ୍ତରଣକାରୀ ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦର ଏପାଖରୁ ସେପାଖକୁ ସନ୍ତରଣ ଦ୍ୱାରା ପାର ହୋଇଯିବା ପରି । ଏବଂ,

ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ହସି ହସି ସେପଟ କୂଳଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଯାଅ, ଏବଂ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଶଂସା କଲାଭଳି ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥାଅ, ତେବେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଣ, ସେହି ନାରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଥର ତୁମର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟରେ ତୁମକୁ ଚିହ୍ନିପାରିବେ, ସେମାନେ ଅନୁଭବ କରିବେ, ସତେଯେପରି ଖାସ୍ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଉପରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟମାନେ ଆଖି ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ, ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର କରି ନେବାଲାଗି ତୁମକୁ ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ତିରସ୍କାର କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।

ନିଜ ବାସନାଗୁଡ଼ିକ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ପାରୁଥିବାରୁ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସୁଖ ଲାଭ କରନ୍ତି ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିର୍ବୋଧତାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ବହୁବିଧ ମାର୍ଗରେ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖି ସିଏ ତୁଚ୍ଛାଟାରେ କଳ୍ପନା କରି ପକାଏ ଯେ ନିଜର ଅଭୀଷ୍ଟଟି ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ହେଉଛି ଜଣେ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଥିବା କଥା । ସତେ ଯେପରି ଏକ ଅଭୀଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତରେ କେବେ ଥିଲା, ଯାହାପାଖରେ କି ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ହେଉଥିଲା !

ତେଣୁ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଚାରିପାଖରେ ଶକ୍ତିଚୟ ଯେଉଁ ରେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଆପଣାର ଯେଉଁ ଜାଲଟିକୁ ବୁଣିକରି ରଖିଥାନ୍ତି, ସେଇଥିରୁ ସଂଜାତ ହେଉଥିବା ଉଦ୍‌ବେଳନଟିକୁ ହିଁ ତା' ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଥମ ତଥା ଅଧିକ ପ୍ରଧାନମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏବଂ ଏହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ତା'ର ଅନ୍ତର୍ଗତତମ ଆତ୍ମସତ୍ତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂବଦ୍ଧତାକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆଣନ୍ତି । ଏବଂ ସେଇଟି ଲାଗି ହିଁ ସିଏ କୂଅଟି ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲୁଥାଏ, ନିଜ ପଦଚାଳନାଟିର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଶୁଣି ପାରୁଥାଏ ଏବଂ ପର୍ବତଶିଖର ଆଡ଼କୁ ତୀଖ ରାସ୍ତା ଧରି ଆରୋହଣ ବି କରୁଥାଏ । କାରଣ, ଉଚ୍ଚତମ ଶୀର୍ଷଥାନଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଉପରେ ଥରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବ ତ, — ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଯିବାରେ ତା'ର ଆଣ୍ଠୁଗଣ୍ଠି ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଥିବ, ତା' ହାତର କବ୍‌ଜାଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ଛିଡ଼ି ତଳେ ପଡ଼ିଯିବା ପରି ଲାଗୁଥିବ; — ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ଖାଲି ବସି ରହିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିକୃଷ୍ଟସ୍ତରୀୟ ଆନନ୍ଦଟିର ତୁଳନାରେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଆନନ୍ଦ ଅବଶ୍ୟ କେତେ ନା କେତେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଯାଇ ରହିଛି ! ବସିଥିବା ମଣିଷଟି ତ ତୁଚ୍ଛା ବିଶ୍ରାମ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଦିବସଟି ଉପରେ ଆପଣାର ପୃଥୁଳ ଆତ୍ମାବସ୍ଥାନଟିକୁ ଟାଣି ଓଟାରି ନେଇସାରିବା ପରେ ଏକ ସହଜ କୁଢି ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଥିବା ଆରାମଦାୟକ ଗମ୍ବୁଜ ଉପରର ରଣଶଯ୍ୟାଟିରେ ଗୋଡ଼ହାତକୁ ଲମ୍ବାଇଦେଇ ଥକା ମାରିବାରେ ଲାଗିଥିବ !

ନିଜର ଅନ୍ଧତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ, ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପକାହୋଇଥିବା ସେହି ଗଣ୍ଠିଟିକୁ ତୁମେ କାଟି ପକାଇଛ ଏବଂ ତେଣୁ ତୁମର ଏହି ବିନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କୌଣସି ସଂଯୋଗକାରୀ ସ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ । କାରଣ, ଲୋକମାନେ ପରମ ଉତ୍ସାହରେ କୂପଗୁଡ଼ିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାଉଁଥିବାର ଦେଖି ତୁମେ ସେହି କୂପଗଡ଼ିକୁ ହିଁ ସବୁକିଛି ବୋଲି ଭାବି ପକାଇଲ ଏବଂ ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆହୁରି ଅଧିକ କୂଅ ଖନନ କରାଇଦେଲ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ସପ୍ତାହର ଶେଷ ଦିନଟି ବିଶ୍ରାମ ନେବାପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହକୁ ଦେଖି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବିଶ୍ରାମ ନେବା ଦିନଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟାକୁ ମଧ ବଢ଼ାଇଦେଲ । ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ହୀରା ଲାଗି ଲୋଭ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖିବାରୁ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ମଧରେ ହୀରାଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ବିଞ୍ଚିଦେଲ । ପୁନଶ୍ଚ, ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ଭୟ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖି, ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ବିଲୁପ୍ତ ମଧ କରିଦେଲ । ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପ୍ରେମ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଦେଖି ତୁମେ ବେଶ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକର ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସହର ବି ତିଆରି କରି ପକାଇଲ ! ସେହି ସହରରେ ପଇସା ଗଣିଦେଲା ମାତ୍ରକେ ସବୁ ନାରୀ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ପାରିଲେଣି । ଏବଂ ଏଭଳି କରି ତୁମେ ନିଜକୁ ସେହି ପୁରୁଣା କାଠଖିଲ ଖେଳାଳିଟି ଅପେକ୍ଷା ମଧ ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧୁ ବୋଲି ଧରା ପକାଇଦେଲ, ଯିଏକି ତା'ର କ୍ରୀତଦାସମାନେ ଖେଳିବା ପାଇଁ ରହିଥିବା ଖେଳସରଞ୍ଜାମ ଗୁଡ଼ିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଇ ନିଜେ ଖୁବ୍ ମଜା ପାଇବ ବୋଲି ମନ କରିଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ, ମୋଟେ ଭାବିବ ନାହିଁ ଯେ ନିଜର ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ନଦେବା ପାଇଁ ହିଁ ମୁଁ ତୁମକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଛି । କାରଣ, ଯେଉଁଠାରେ ହଲଚଲ୍ ବୋଲି କିଛି ନଥାଏ, ସେଠାରେ ଶକ୍ତିର ମଧ କୌଣସି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ନଥାଏ । ହଁ, ଏକଥା ନିଶ୍ଚୟ ସତ ଯେ, ଶୋଷରେ ତୁମର ପ୍ରାଣ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ନିକଟରେ କେଉଁଠାରେ ଗୋଟିଏ କୂଅ ରହିଛି ବୋଲି ଭାବିଲେ ତୁମର ବାସନା ଅବଶ୍ୟ ବେଗଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିବ । ମାତ୍ର, ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ସେହି କୂଅଟି ତୁମଲାଗି ଅପହଞ୍ଚ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଯଦି ତୁମେ ସେଇଟିରୁ କିଛି ପାଉନଥିବ ବା ତାହାକୁ କିଛିହେଲେ ଦେଇ ବି ପାରୁନଥିବ, ତେବେ, ତୁମପାଇଁ ସେହି କୂଅଟିର ସତେଯେପରି କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ହିଁ ନାହିଁ, ତୁମକୁ ସେହି କଥାଟିକୁ ମାନିନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏପରି ଜଣେ ନାରୀ ବିଷୟରେ ମଧ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ କୁହାଯିବ, ଯାହାକୁକି ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲ ଏବଂ ଯିଏକି କଦାପି ତୁମପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ହେବନାହିଁ । ତେଣୁ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନାରୀଟି ତୁମର ନିକଟରେ ରହିଥିଲେ ମଧ ସିଏ ତଥାପି ବହୁଦୂର ହୋଇ ରହିଥିବ । ସତେଅବା ସେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସହରରେ ବାସ କରୁଥିବା ପରି ଓ ଆଉ ଜଣକୁ ବିବାହ କରିଥିବା

ପରି ମନେ ହେଉଥିବ । ମାତ୍ର, ଯଦି ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ଏକ ଉପାଦାନରୂପେ ତୁମେ ତାହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ତେବେ ତୁମଲାଗି ତାହାର ସମ୍ପର୍କଗତ ଚରିତ୍ରଟି ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ବଦଳିଯିବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ତୁମେ ସ୍ୱପ୍ନରେ କେବେ ରାତ୍ରିସମୟରେ ସେହି ନାରୀର ଘରକୁ ଯାଉଛ ବୋଲି ହୁଏତ ଦେଖିବ, ତା' ଝରକା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ସିଡ଼ି ଆଣି ରଖୁଥିବ, ତାକୁ ହାତରେ ଉଠାଇ କୁଆଡ଼େ ନେଇ ଯାଉଥିବ,—ଏପରିକି ତାକୁ ଘୋଡ଼ା ଉପରକୁ ଟୋକି ନେଇ ପଳାଇ ଯାଉଥିବ ଏବଂ ମରୁଭୂମିର ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ଉପଭୋଗ ବି କରୁଥିବ । ଅଥବା, ଯଦି ତୁମେ ଜଣେ ସୈନିକ ଏବଂ ସିଏ ଜଣେ ରାଣୀ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ତା'ଲାଗି ପ୍ରାଣବଳି ଦେବା ପାଇଁ ଆଶା ବି କରୁଥିବ ।

କିନ୍ତୁ, ନିଜର ଉଡ଼ା କଳ୍ପନାଗୁଡ଼ିକର ତୃପ୍ତି ନିମନ୍ତେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଖେଳପଡ଼ିଆ ସଦୃଶ ତୁମେ ଉଦ୍‌ଭାବନ କରୁଥିବା ଏହି ମିଛରଚନା ଗୁଡ଼ିକରୁ ତୁମକୁ ମିଳୁଥିବା ସେହି ଆନନ୍ଦ ହେଉଛି ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ ଓ ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟହୀନ । ଏହିପରି, ଯଦି ତୁମ ପାଖରେ ଥିବା ଖଣ୍ଡେ ହୀରାକୁ ତୁମେ ଭଲ ପାଉଥାଅ, ତେବେ ହୁଏତ ଇଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ସାନ ପଦକ୍ଷେପମାନ ପକାଇ ସେଇଟି ପାଖକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗ୍ରସର ହେବ ଏବଂ ନିଜ ଭିତରୁ ଉପୁରି ଆସୁଥିବା ଭାବଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବ । ମାତ୍ର, ତୁମର ଗତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଯଦି ମୁଁ ତୁମର ଅଗ୍ରସର ହେବା ପଥରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକମାନ ଆଣି ରଖିଦିଏ, ଏବଂ ତୁମକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ତେବେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଅଧିକ ଭଲ ନହେବ ! କାରଣ, ସେଗୁଡ଼ିକରୁ କେବଳ ଏହି ସରଳ ଅର୍ଥଟି ବାହାରୁଛି ଯେ, ଲଢ଼ାଇ କରିବାକୁ ହେଲେ ତୁମେ ଜଣେ ନୁହେଁ, ଦୁଇଜଣ ହିଁ ହୋଇଥିବା ଉଚିତ ।

କୂପମାନଙ୍କୁ ଖୋଳୁଥିବା, ବିଶ୍ରାମ ନେବାର ଗୋଟିଏ ଦିବସକୁ ନିଜେ ଅର୍ଜନ କରିବା, ମାଟି ଖୋଳି ତା'ଭିତରୁ ହୀରା ପାଇବା ଏବଂ ଭଲ ପାଇବାର ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବା, — ଏହିଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ତୁମର ଯଥାର୍ଥ ଯାବତୀୟ ସମ୍ପଦ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମାତ୍ର, କୂପଗୁଡ଼ିକର ମାଲିକ ହେବା, ବିଶ୍ରାମର ଦିବସମାନଙ୍କୁ ମାଗଣାରେ ଉପଭୋଗ କରିବା କିମ୍ବା ହୀରାକୁ ଅଥବା ଭଲ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲାମାତ୍ରକେ ହିଁ ପାଇଯିବା, — ଏସବୁରେ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳିତା କଦାପି ମିଳେନାହିଁ । ଏପରିକି, ସେଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରୟାସ ନକରି ଏହି ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ନିମନ୍ତେ ବାସନା ରଖିବାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ତୁମ ଜୀବନର କୌଣସି ଉନ୍ନୟନ ବା ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ ।

ବାସନା ରଖିବା ଏବଂ ଅଧିକାରୀ ହେବା, —ଗୋଟିଏ ଆଉଗୋଟିକ ସହିତ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ଅବତାରଣା କରାଉଥିବା ଦୁଇଟି କଥାରୂପେ ଯଦି ତୁମେ ସେଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନା

କରି ବସିବ, ତେବେ ତୁମେ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନର ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ବୁଝି ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହିସାବରେ ତୁମେ ବସ୍ତୁତଃ ଯେଉଁ କିସମର ହୋଇ ରହିଥିବ, ଏହି ଉଭୟେ ଆପଣା ଆପଣାର ଅର୍ଥରେ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେଉଥିବେ ଏବଂ ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣି ବିରୋଧ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବନାହିଁ । ତେଣୁ, ଯଦି ତୁମେ ବାସନାର ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ ଏବଂ କେବଳ ଉପରେ ଉପରେ ନୁହେଁ, ବାସ୍ତବ ଜୀବନଦ୍ୱାରା ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡୁଥିବା ପ୍ରତିରୋଧଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଯଦି ତୁମକୁ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକର ମୁକାବିଲା କରିବାକୁ ପଡୁଥିବ, — କାରଣ, ତୁମର ଜୀବନ ହିଁ ତ ତୁମସହିତ ନୃତ୍ୟ କରୁଥିବା ସେହି ଅନ୍ୟ ନୃତ୍ୟକାରୀ, —ତୁମର ଯୋଡ଼ି ତଥା ତୁମର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ, —ତେବେ ନୃତ୍ୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ । ନଚେତ୍ ତୁମକୁ କେବଳ ଜଣେ ମିଛ ଓ ବ୍ୟର୍ଥ ମଣିଷ ବୋଲି କୁହାଯିବ, ଯିଏକି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ନାମରେ ନିଜ ସହିତ କେବଳ ଏକ ବାଜିଖେଳ ଖେଳିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଯଦି ମୋ' ମରୁଭୂମିରେ କୂଅମାନେ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଏପରି ହୁକୁମ ଆସିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାନ୍ତା ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟିକୁ କେହି ଆଦୌ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବେନାହିଁ ।

କାରଣ, ଶକ୍ତିର ଯେଉଁ ପ୍ରବାହମାନ ପୃଥିବୀଯାକ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ତୁମ ଉପରେ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଉଚିତ ଯେପରିକି ତୁମେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ନିଜର ପ୍ରବୃତ୍ତି ତଥା ସଂଘାତଗୁଡ଼ିକୁ ଆହରଣ କରି ପାରୁଥିବ, ତୁମର କ୍ରିୟାବିଧି ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିନେଇ ପାରୁଥିବ । ତଥାପି, ସମସ୍ତେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାନ ଭାବରେ ଉପକାର ପାଉ ନଥିବାରୁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଧାରାର ଅଂଶ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଯାହାକୁ କି ତୁମେ ଆପେ ଆପେ ମୋଟେ ବୁଝି ପାରୁନାହଁ । ଏବଂ, ମରୁଭୂମିର ସେହି କୂପଗୁଡ଼ିକର ଗୋଟିଏ ବିଧାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ମୁଁ ସର୍ବଦା କହିଆସିଛି ।

ତେଣୁ ତୁମେ କଦାପି ସେହି ସୁଖଭରା ନିବୁଜ ଦ୍ୱୀପଟି ପାଇଁ ଆଶା କରିବନାହିଁ, ଯାହା ବିଷୟରେ କି ତୁମେ ଆଙ୍କି ରଖିଥିବା ଚିତ୍ରଟିରେ ତୁମଲାଗି ଆଦୌ କେବେହେଲେ ଧୋକା ଦେଉନଥିବା ଆନନ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଭଣ୍ଡାରରେ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି,— ମୁଁ ଯେଉଁ କାଠଖିଲଗୁଡ଼ିକ କଥା କହୁଥିଲି, ତାହାରି ଗୋଟିଏ ଗୋଛା ପରି । କିନ୍ତୁ, ତୁମ ସ୍ୱପ୍ନର ସେହି ଚକ୍‌ଚକ୍ ଶୋଭାଟି ସହିତ ଯଦି ତୁମେ ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ କେବେ ଅଚାନକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ଏବଂ ତୁମର ସେହି ସୁଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱୀପଟି ସକାଶେ ଯଦି ମୁଁ ଯଥାର୍ଥ କିଞ୍ଚିତ୍ ପୁଞ୍ଜି ଆଣି ପ୍ରକୃତରେ ଲଗାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ତେବେ ତୁମ ସକାଶେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ମରୁଭୂମି ହିଁ ତିଆରି କରିଦେବି, ପୁଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ ବିଞ୍ଚାଇ ରଖି

ଦେଇଥିବି, — ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁର ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ସେହି ଅସଲ ବସ୍ତୁଟିର ମୂର୍ତ୍ତ ସଙ୍କେତ ଦେଇ ଯାଉଥିବାର ନକ୍‌ସାଟି ଅନୁସାରେ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର ଦୂର କରି ବିଛାଇ ରଖିଥିବି । ଏବଂ, ଏଥିରୁ ତୁମେ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କର ବୋଲି ଯଦି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ତେବେ ଦ୍ୱୀପଟିରେ ରହିଥିବା ଧନଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁମକୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବିଧି ମଧ୍ୟ ଆଣି ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିବି ।

- ୮୩ -

କର୍ମ ହିଁ ଯେ ତୁମ ଜୀବନର ଅସଲ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି, ସେକଥା କଦାପି ଭୁଲିବନାହିଁ । ମୁଁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ କରେ ବୋଲି ଯଦି ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ, ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାନାବିଧ ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଯୁକ୍ତିରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ନଥିବ । ତୁମେ କ'ଣ ଭାବୁଛ ଯେ ମୁଁ ତୁମର ସେହି ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସବୁକିଛି ବୁଝିଯିବି ଓ ମୋ' ଆଚରଣଟି ବିଷୟରେ ସେହି ଅନୁସାରେ ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିଏ ନେବି ? ଏବଂ, ସେହି ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଖଣ୍ଡନ କରିବା ନିମନ୍ତେ କ'ଣ ମୋତେ ଆହୁରି ଭଲ ଓ ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତିମାନ ସତକୁ ସତ ମିଳିନଥାନ୍ତା ?

ବିଚାରାଳୟରେ ଜୟଲାଭ କରି କୌଣସି ବିତାଡ଼ିତା ପତ୍ନୀ ଆପଣାର ହୃତ ସ୍ଥାନଟିକୁ କେଉଁଠାରେ ଫେରି ପାଇଥିବାର ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ? ମୋକଦ୍ଦମା କରିବା ଦ୍ୱାରା କେବଳ ବିଦ୍ୱେଷଟା ହିଁ ଅଧିକ କୁହୁଳି ଉଠିବାଟି ସାର ହୋଇଥାଏ । ତୁମେ ଏକଦା ଯେଉଁ ନାରୀଟିକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲ, ପୁନର୍ବାର ସେହି ନାରୀଟି ହେବାଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ସେହିଭଳି ଏକ ପ୍ରତୀତି ଜନ୍ମାଇବା ଦ୍ୱାରା ସିଏ ତୁମକୁ କଦାପି ପୁନର୍ବାର ହାସଲ କରି ପାରିବନାହିଁ, କାରଣ ତୁମେ ତାକୁ ଏବେ ମୋଟେ ଭଲ ପାଇ ପାରୁନଥିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ଜଣେ ଦୁଃଖିନୀ ନାରୀର ଘଟଣାକୁ ଜାଣିଛି, ଯିଏକି ଗୋଟିଏ କରୁଣ ମଧୁରସଂଗୀତ ଗାନ କରି ନିଜ ସ୍ୱାମୀର ଚିତ୍ତକୁ ଜୟ କରି ନେଇଥିଲା, ମାତ୍ର ସେମାନେ ତଲାକ୍‌ଦ୍ୱାରା ଅଲଗା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେଇଟିକୁ ଆଉ ମୋଟେ ଗାଇ ପାରିଲାନାହିଁ । ମାତ୍ର, ସେହି କରୁଣ ମଧୁର ସଂଗୀତଟି ଏଥର ସ୍ୱାମୀର କ୍ଷୋଭ ଏବଂ ରୋଷକୁ ହିଁ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ଆଣିଲା ।

ହଁ, ପୁରୁଷଟି ସେହି ନାରୀକୁ ପ୍ରଥମେ ଭଲ ପାଉଥିବା ସମୟରେ ସତକୁ ସତ ସିଏ ଯେପରି ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ଥାଏ, ପୁରୁଷଟି ମଧ୍ୟରେ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଜାଗ୍ରତ କରିଆଣି ହୁଏତ ସଂପୃକ୍ତ ନାରୀଟି ତାକୁ ପୁନର୍ବାର ନିଜର ବୋଲି ଜୟ କରି ଆଣିପାରେ । ମାତ୍ର, ସେଥିଲାଗି ନାରୀଟି ଭିତରେ ଏକ ସୃଜନାତ୍ମକ ପ୍ରତିଭା ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ,

କାରଣ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଷଟି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ହିଁ ତା'ର ଅସଲ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ, — ଠିକ୍ ଯେପରି ମୁଁ ତା'ଭିତରେ ସମୁଦ୍ରପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ, — ଯାହାଫଳରେ ସିଏ ହୁଏତ ଜାହାଜନିର୍ମାଣ ଆଡ଼କୁ ବି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇପାରେ । ତା'ପରେ ସିଏ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରୁଥିବା ଏକ ବୃକ୍ଷପରି ହିଁ ଆଚରଣ କରିବ । ଯେକୌଣସି ବୃକ୍ଷ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରୁଥାଏ ଓ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଦଳି ଯାଉଥାଏ । ଏବଂ ତେବେଯାଇ ସେହି ପୁରୁଷଟି ପୁନର୍ବାର ସେହି କରୁଣ ମଧୁର ସଂଗୀତଟିକୁ ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛାପ୍ରକାଶ ମଧ୍ୟ କରିବ ।

ମୋ' ଲାଗି ଏକ ଭଲ ପାଇବାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ତୁମଭିତରେ ଏପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜନ୍ମ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ଯିଏକି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମୋ' ଆଡ଼କୁ ଢଳି କରି ରହିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ନିଜର ଦୁଃଖ ବିଷୟରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଆଦୌ ବକ ବକ ହେବିନାହିଁ, କାରଣ ତାହା ତୁମ ଭିତରେ ଏକ ବିରକ୍ତିର ହିଁ ଉଦ୍ରେକ କରି ଆଣିବ । ଅଥବା, ମୁଁ କୌଣସି ଭର୍ତ୍ସନା ଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ବିଚଳିତ ବି କରି ପକାଇବି ନାହିଁ, କାରଣ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ବି ମୁଁ ନ୍ୟାୟତଃ ତୁମକୁ ବିରକ୍ତ ହିଁ କରୁଥିବି । ମୋତେ ଭଲ ପାଇବା ପକ୍ଷରେ ତୁମର କେଉଁ କାରଣମାନ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମ ଆଗରେ ଆଦୌ ବଖାଣି କହିବାକୁ ଯିବିନାହିଁ; କାରଣ ତୁମପାଖରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଏବଂ, ଭଲ ପାଇବା ହିଁ ହେଉଛି ଭଲ ପାଇବାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ । ବା, ତୁମେ ଏକଦା ମୁଁ ଯେଉଁଭଳି ହୁଏ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲ, ମୁଁ ସେହିପରି ଦେଖାଯିବାକୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିବି ନାହିଁ; କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସେପରି ହୁଏ ବୋଲି ତୁମେ ଆଦୌ ମନ କରିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ମୁଁ ବରଂ ତୁମକୁ ମୋ' ଆଡ଼କୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ହିଁ ତାଲୀମ ଦେବି । ଅବଶ୍ୟ, ମୋ'ଠାରେ ସେଥିଲାଗି ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥିଲେ ଯାଇ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେବ । ମୁଁ ତୁମଆଗରେ ଏପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିଜଗତକୁ ଆଣି ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେଇ ପାରିବି ଯାହାକି ତୁମକୁ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁରେ ପରିଣତ କରି ଆଣିବ ।

"ତୁମେ ହରାଇ ଦେଇଥିବା ଘଣ୍ଟାଟି ପୁନର୍ବାର ବାଜୁଥିବାର ଶବ୍ଦଟିକୁ ଶୁଣି ପାରୁଛ କି ?" ବୋଲି ମୁଁ ଭୁଲି ଯାଇଥିବା ନାରୀଟି ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ପୁନର୍ବାର କହିଲା, ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ବାଣ ଆସି ସତେଅବା ମୋ'ର ହୃଦୟରେ ବିନ୍ଧି ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗିଥିଲା ।

ଏହି ସବୁକିଛି କୁହାଯାଇ ତଥା କରାଯାଇ ସାରିଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କହୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ କାମ ଦେଇପାରିବ ? ମୁଁ ବହୁ ସମୟରେ ପାହାଡ଼ଟିର ଶିଖରଯାଏ ଉଠିଯାଇଛି ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନନଶୀଳ ଭାବରେ ସହରଟି ଉପରେ ଆଖି

ପକାଇଛି । ଏବଂ, ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ କହୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ କାନଦେଇ ଶୁଣିଛି । ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ଯେ, ମୁଁ ଏଭଳି ବହୁତ କଥା ଶୁଣିଛି, ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଜଣେ ବାପା ହୁଏତ ତା' ପୁଅକୁ ''ତୁ ଯା, ଝରଣାରୁ ମାଠିଆରେ ମାଠିଆଏ ପାଣି ନେଇ ଆ' '' ବୋଲି କହିଛି କିମ୍ବା ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ କୌଣସି ସୈନିକକୁ ''ଆଜି ତୁମେ ମଧ୍ୟରାତ୍ରିରେ ନିଜ କାମଜାଗାରେ ଥିବ'' ବୋଲି କହିଛି । ମାତ୍ର, ଏହିଭଳି କଥାଗୁଡ଼ିକରେ ବସ୍ତୁତଃ କୌଣସି ସଦ୍‌ଗୁଣ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ମୋତେ କେବେହେଲେ ଲାଗିନାହିଁ । କାରଣ, ଆମର ଭାଷା ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ନଥିବା ଜଣେ ବାଟୋଇ ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ କରାଯାଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ କେବଳ କେତୋଟି ଅଭ୍ୟସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହିଁ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଅବଗତ ହେବା ମାତ୍ରକେ ସେଥିରେ କୌଣସି ଉଇହୁଙ୍କାରେ କରା ଯାଉଥିବା ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ଅଧିକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ କିଛି ରହିଛି ବୋଲି ଆଦୌ ଦେଖି ପାରିବନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତଳକୁ ଅନାଇ ଭିତ୍ତିଭୂମି ରାସ୍ତା, ଅଟ୍ଟାଳିକା ଏବଂ ମୋ' ସହରଟିର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟୋଗ ତଥା କାରବାର ଉପରେ ଓ ଏପରିକି ପୀଡ଼ିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ସେବାଯତ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ପଲେ ପଶୁ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖି ପାରିନାହିଁ । ହଁ, ଏମାନେ କେତେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ସାହସୀ ଏବଂ ସାଧାରଣ ସଚରାଚର ପଶୁମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଏମାନେ ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧି ଲଗାଇ କିଛି ଅଧିକ କଥାମାନ ବି ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିପାରନ୍ତି । ତଥାପି, ସମାନ ପରିମାଣରେ ଏକ ସକାରାତ୍ମକ ଭାବରେ ମୁଁ ଏପରି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲି ଯେ, ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ମସମ୍ପାଦନ ଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିବାର ଦେଖିଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ଜାଣି ପାରିନାହିଁ ।

କାରଣ ଏପରି ଅଧିକ କିଛି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଯାହା ବିଷୟରେ କି ଉଇହୁଙ୍କାର ରୁଟିନ୍‌ଟାରେ ମୋଟେ କିଛି ଦେଖିହୋଇ ନଥାନ୍ତା ଏବଂ, ଯଦି ମୁଁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଅସଲ ଅର୍ଥକୁ ଜାଣିନଥାନ୍ତି, ତେବେ ଯାହାର ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଇଙ୍ଗିତ ମଧ୍ୟ ପାଇ ପାରିନଥାନ୍ତି । ହଁ, ସେହି ଲୋକମାନେ ଥରେ ବଜାର ଭିତରେ ବୃତ୍ତାକାର ହୋଇ ବସିଥିବା ବେଳେ ଯାଇ ମୁଁ ତା'ର ବାରତାଟିକୁ ପାଇଥିଲି; ସେମାନେ ଜଣେ କାହାଣୀ କହିବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ କାହାଣୀ ଶୁଣୁଥିଲେ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଭିତରେ ଏପରି ଶକ୍ତି ରହିଥିଲା ଯେ, ଯଦି ତା' ପ୍ରତିଭା ତାକୁ ସେହିପରି ପ୍ରେରଣାଟିଏ ଦେଉଥାନ୍ତା, ତେବେ କାହାଣୀ କହିସାରିବା ପରେ ସିଏ ହୁଏତ କୁଦାଟାଏ ମାରୁଥାନ୍ତା ଏବଂ ତା' କାହାଣୀ ଶୁଣିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସହରରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତା ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି ଥରେ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୂରା ଜମାୟତକୁ ଦେଖିଛି ଯେଉଁମାନେ କି ଶାନ୍ତ ହୋଇ ବସି ଜଣେ ନବୀଙ୍କର ଅନର୍ଗଳ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଉନ୍ମାଦମତ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରି ଏକ ଯୁଦ୍ଧର ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ମଧ୍ୟରେ ଝାସ ଦେଇଥିଲେ । ନବୀଙ୍କର ମୁଖରୁ ବାହାରୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ସେହି ପ୍ଲାବନଟି ବହନ କରି ଆଣୁଥିବା ବାର୍ତ୍ତାଟି ନିଶ୍ଚୟ ସେହିଭଳି ସମ୍ମୋହକ ହିଁ ହୋଇଥିବ, ଯାହାଫଳରେ କି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସେହି ସମୂହଟି ଏଡ଼େ ହଠାତ୍ ଉଇହୁଙ୍କାର ରୁଟିନ୍‌ଟାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରାଣପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସାହଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟକୁ ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରି ପାରିଲା ।

କାରଣ, ଯେଉଁ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ମନୁଷ୍ୟ ପୁନର୍ବାର ଫେରି ଆସିଲେ, ସେମାନେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦଳି ଯାଇଥିଲେ, ଆଗର ସେହି ମଣିଷ ଆଦୌ ନଥିଲେ । ଏବଂ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥାଏ ଯେ, ଜାଦୁକରମାନଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ରରେ ବିଶ୍ୱାସ ନକରି ମଧ୍ୟ ଜାଦୁପ୍ରକ୍ରିୟା ଗୁଡ଼ିକର ଫଳଦାୟକତା ଉପରେ ଅବଶ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇ ପାରିବ । କାରଣ, ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯୋଡ଼ରେ ଏକତ୍ର ଆଣି ଯୋଡ଼ିଦେଇ ପାରିଲେ ତାହା ମୋ' କାନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନିଶ୍ଚୟ କ୍ରିୟା କରିବ ଏବଂ ମୋତେ ମୋ' ନିଜ ଘର, ମୋ' ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ମୋ'ର ସକଳ ଅଭ୍ୟାସ ମଧ୍ୟରୁ କୁଆଡ଼େ ମନ କୁଆଡ଼େ ଛିଣ୍ଡାଇ ନେଇଯିବ ଓ ମୋତେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିନେବ ।

ତେଣୁ ଏହିସବୁ ଭାଷଣକୁ ମୁଁ ଗଭୀର ମନୋନିବେଶ ସହିତ ଶୁଣିଲି ଏବଂ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ କିଛି ସମ୍ଭବ କରୁନଥିଲେ ଓ ଆଉ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର ଏକ ପରିଣାମ ଅବଶ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା, ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟଟିକୁ ବୁଝିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ କେଉଁ ଉପାଦାନଟିର ଏକ ସଂକ୍ରମଣ ଘଟୁଥିଲା, ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ହିଁ ଜାଣିବି ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲି । କାରଣ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଷ୍କାର କଥା ଯେ, ଗୋଟାଏ ମାମୁଲି କଥା କହିଦେଲେ ହିଁ ସେଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଓଜନ ନଥାଏ । ନହେଲେ ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଯିଏ ମନ ସିଏ ଜଣେ ଜଣେ ବଡ଼ କବି ହୋଇ ପାରୁଥାଆନ୍ତେ । ଏବଂ, ''ଭାଇମାନେ, ତୁମେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋ ପଛରେ ଆସ, ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅ, ଏହି ଯୁଦ୍ଧର ଅଗ୍ନିମୟ କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବେଶ କର'' ବୋଲି କହିଦେଇ ଯେକୌଣସି ଯିଏ ବି ଲୋକମାନଙ୍କର ନେତା ହୋଇ ପାରୁଥାଆନ୍ତେ । ମାତ୍ର, ଏପରି କହିଲେ ସମସ୍ତେ ତୁମ କଥାକୁ କେବଳ ହସି ଉଡ଼ାଇ ଦେବେ ସିନା ! ଏବଂ, ଯେଉଁମାନେ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଓ ସଦାଚାରର ପ୍ରଚାର କରିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଅଲଗା କଥା କିଛି ଘଟିନଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ପ୍ରକୃତରେ ଶୁଣିବାଦ୍ୱାରା ଏବଂ, କେବଳ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ କେତେଜଣ ହିଁ କାହିଁକି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ବଦଳାଇ ଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି, ସେହି କଥାଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଓ ମୋତେ ସମାଧାନଟି ଦେବାଲାଗି ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଏହି ଚକ୍ରବାତ ଭିତରୁ ମୁଁ ସେହି ବିରଳ ପ୍ରବାହଗୁଡ଼ିକୁ ଠାଣ ପରିପାରିଲି, ଯେଉଁମାନେ କି ସେହି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବୀଜଟିକୁ ବାହିନେଇ ପାରୁଥିଲେ ।

- ୮୪ -

ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମୁଁ ସୁଖ କ'ଣ ବୋଲି ବୁଝିବା ଦିଗରେ ପାଦେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇପାରିଲି ଏବଂ ସୁଖ ଆମ ଆଗରେ ଆଣି ଉପସ୍ଥାପିତ କରୁଥିବା ସମସ୍ୟାଟିକୁ ବୁଝି ମଧ୍ୟ ପାରିଥିଲି । ଏକ ସୁଖୀ ଆତ୍ମାକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁଥିବା ବିହିତ ମାର୍ଗ ବା ବିଧିଟିକୁ ବାଛି ପାରିବାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଯେ ସୁଖ ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ମୁଁ ତାହା ଦେଖିପାରିଲି । ବଡ଼ ଚକ୍ ଚକ୍ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ବହୁବିଧ ତୁଚ୍ଛତାର ଏକ ଫଳହୀନ ଦାନରୂପେ ଯେ ସୁଖ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏନାହିଁ, ତାହା ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲି । କାରଣ, ସୁଖକୁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ହାତରେ ନେଇ ରଖିଦିଆ ଯାଉଥିବା ଏପରି ଏକ ବସ୍ତୁରୂପେ ଚିନ୍ତା କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, ଯାହାକୁ କି ସେମାନେ ଜମାଇ ରଖିପାରିବେ ଓ ନିଜକୁ ତାହାର ଅଧିକାରୀ ବୋଲି କହିପାରିବେ । ଏଣୁ, ସେହି ଶରଣାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ମୋ'ର ପିତା ପ୍ରକୃତରେ ଏପରି କିଛିହେଲେ ଦେଇ ପାରିନଥାନ୍ତେ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କୁ ସୁଖୀ କରି ପାରିଥାନ୍ତା । ଅଥଚ, ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ, ମରୁଭୂମିର କଠୋରତମ ବାଲିବସ୍ତାର ଏବଂ ନିଷ୍ଠୁରତମ ଅଭାବକଷ୍ଟର ଅବସ୍ଥାମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏଭଳି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମୁଖ ତଥାପି ଆନନ୍ଦରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ।

ମାତ୍ର, ମୁଁ ଏକଥା ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ଭାବୁଛି ବୋଲି ତୁମେ କଦାପି ଚିନ୍ତା କରିବନାହିଁ ଯେ ଅଭାବ ଭିତରେ, ନିଃସଙ୍ଗ ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମରୁଭୂମିରେ ଯାଇ ରହିଲେ ହିଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେଇଥିରୁ ଅବଶ୍ୟ ସୁଖ ମିଳିପାରିବ । କାରଣ, ଏହି ଅବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହତାଶ ବି କରିଦେଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ, ମୋର ଇଚ୍ଛା ଯେ ମୁଁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିବା ଉଦାହରଣଟିକୁ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ମନେ ରଖିଥିବ; ସେହି ଉଦାହରଣଟି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ସୁଖ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା ଆରାମଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଇ ଦେଉଛି ଏବଂ ସୂଚାଇ ଦେଉଛି ଯେ, ସଂପୃକ୍ତ ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେଉଁ ବିଧାନଟିରେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି,

ତାହାରି ସ୍ୱଭାବ ଉପରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ସୁଖ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଏବଂ, ଅନୁପାତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମରୁଭୂମି ଓ ସାଧନାସ୍ଥଳୀମାନଙ୍କରେ ତଥା ଆମୃଦାନର ପରିବେଶଗୁଡ଼ିକରେ ସୁଖୀ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଅଧିକତର ସଂଖ୍ୟାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥା ସମ୍ପନ୍ନତାରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ମରୂଦ୍ୟାନ ତଥା 'ସୁଖପୂର୍ଣ୍ଣ' ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିବା ବିରଳ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ପ୍ରାୟ ବସି ବସି ଜୀବନକୁ ଭୋଗ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଭିତରେ ସୁଖୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସେତେ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ମୁଁ ସେଥିରୁ ଆଦୌ ଏପରି ଏକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିନାହିଁ ଯେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆହାର ଉଚ୍ଚମାନର ହୋଇଥିଲେ ହିଁ ସେମାନେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା ସୁଖର ପରିମାଣ ହ୍ରାସ ହୋଇଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଛି ଯେ, ପୃଥିବୀର ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁଠାରେ ସର୍ବାଧିକ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ସେଠାରେ ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଥିବା ଖୁସୀର ମାନ ତଥା ପ୍ରକାରଟି ବିଷୟରେ ଧୋକାରେ ହିଁ ପଡ଼ିଯିବାର ଅଧିକ ଆଶଙ୍କା ରହିଥାଏ; କାରଣ ସେହିସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଉତ୍ତମ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ଖୁସୀଗୁଡ଼ିକ ମିଳୁଛି ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଯେ, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରାଜ୍ୟ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଅଥବା ଆବାସସ୍ଥାନରେ ସେହିସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅସଲ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଥାଏ, ଆନନ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ସେଇଟିରୁ ହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଆନ୍ତି । ତେଣୁ, ଅଧିକ ସମ୍ପନ୍ନତାର ଅବସ୍ଥା ମାନଙ୍କରେ ସେମାନେ ହୁଏତ ଅଧିକ ସମୀଚୀନ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ଧୋକା ଭିତରେ ରଖିଥାନ୍ତି ଏବଂ ନିତାନ୍ତ ନିକମା ଖେଳନାଗୁଡ଼ିକ ସଦୃଶ ଧନଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ଧାଇଁବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ଏବଂ, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ନିଜ ପାଖରେ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି କିଛି ନଥିବାରୁ ମରୁଭୂମି ଏବଂ ଯତିନିବାସର ଅଧିବାସୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଆନନ୍ଦଚୟ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଉତ୍ସରୁ ଆସୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭୁଲ୍‌ରେ ପଡ଼ିନଥାନ୍ତି ଓ ତେଣୁ ଆପଣାର ଆଗ୍ରହ ତଥା ଉଷ୍ମତାର ଉତ୍ସଟିକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସହଜ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ପୁନର୍ବାର ଅସଲ ସମସ୍ୟାଟି ସେହଭଳି ଜଣେ ଶତ୍ରୁକୁ ନେଇ ଉତ୍ଥାପିତ ହୋଇପାରିବ, ଯିଏକି ତୁମକୁ ଜୀବନ ଦେବ ଅଥବା ତୁମର ଜୀବନ ନେବ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରି ତୁମଆଗରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ, ତୁମର ଉତ୍ସାହଟି ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଉତ୍ସରୁ ଆସୁଛି ବୋଲି ଜାଣିଥିବାରୁ ଯଦି ତୁମେ ତାହାକୁ ନିଜର

ଏକାନ୍ତ ସୁଖନିବାସ ବା ଧନସମ୍ପତ୍ତିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମରୂଦ୍ୟାନଟିରେ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖି ପାରିବ, ତେବେ ତୁମର ସେହି ଉତ୍ସାହରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି ପ୍ରକୃତରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ବଡ଼ ହୋଇପାରିବ ଓ ଏପରିକି, କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ତାର ଲାଗିଥିବା ଏକ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରରୁ ନୁହେଁ, ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ବହୁତ ତାର ଲାଗିଥିବା ଏକ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରରୁ ହିଁ ତୁମେ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ ଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇବ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ଆଶା କରିପାରିବ । ଠିକ୍ ଯେଉଁପରି କାଠ ଓ ପଥର ଦ୍ୱାରା କରା ଯାଇଥିବା ଚମତ୍କାର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରଚୁର ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାନୀୟମାନ ମୋ' ପିତାଙ୍କର ପ୍ରାସାଦଟିକୁ ତଥାପି ଅଧିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଆଣି ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ, — କାରଣ ସେଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାହାଚଟିରେ ହିଁ ଏକ ଅର୍ଥ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଏବଂ, ସେହିଭଳି, ନୂତନ କରି ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ଅଳଙ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଏକ ବିପଣିରେ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ, ଯେତେବେଳେ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବାକ୍ସଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ବାହାର କରିଆଣି ସେଗୁଡ଼ିକୁ କୌଣସି ନିବାସଗୃହରେ ଖଚିତ କରି ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଗୃହଟି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ସେସବୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅର୍ଥ ବହନ କରନ୍ତି ।

- ୮୪ -

ଯଦି ତୁମେ ନିଜ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର୍‌ମାନଙ୍କୁ ଡାକି ସେମାନେ ତୁମଲାଗି ଗୋଟାଏ ପୃଥିବୀ ତିଆରି କରିଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଆଦେଶ ଦେବ, ସେହି ପୃଥିବୀଟି ସମ୍ଭବତଃ ଯେତେ ବାଞ୍ଛନୀୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କଦାପି ସମ୍ଭବ ବା ସାକାର ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ, ଜଣେ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର କଦାପି ତୁମେ ପୋଷଣ କରିଥିବା ବିଶ୍ୱାସଟିର ପ୍ରତିଭୂ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, ତାହାର ସେପରି ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ନଥିବ । ପୋଲିସ୍‌ର କାମ ହେଉଛି ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ଲେଖାହୋଇ ରହିଥିବା ଆଇନ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇବ; ଅର୍ଥାତ୍ ଚୋରି କରିଥିବା ଚୋରକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବ, ଟିକସ୍ ଦେଇନଥିବା ଆଉ କାହାକୁ ଦଣ୍ଡିତ କରିବ ଅଥବା ଲାଗୁ ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ଅମାନ୍ୟ କରାଗଲେ ଶାସ୍ତିର ବିଧାନ ବି କରିବ । ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସିଏ କଦାପି ନିକିତି ପକାଇ ଓଜନ କରି ପାରିବନାହିଁ । ତୁମେ ଯେଉଁ ସମୁଦାୟଟିରେ ବାସ କରୁଛ, ସେଥିରେ ରହିଥିବା ବିଧି ଏବଂ ଚଳଣିମାନଙ୍କୁ ସେହି ସମୁଦାୟର ଅସ୍ତିତ୍ୱର ଏକ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବ; ସେଗୁଡ଼ିକ ତୁମକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚରେ ଜଣେ

ମନୁଷ୍ୟ ହେବାକୁ ଗଠନ କରି ଆଣିଛି, — ତାହାରି ବଳରେ ତୁମେ ନିଜ ସମୁଦାୟର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ହିଁ ଏକତ୍ର ସାନ୍ଧ୍ୟଭୋଜନ କରି ଏତେ ତୃପ୍ତି ଲାଭ କରୁଛ ଓ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ସମୁଦାୟ ବେଳକୁ ସେହି ତୃପ୍ତି ଆଦୌ ପାଇ ପାରୁନାହଁ । କାରଣ ଶକ୍ତିକ୍ଷେତ୍ରର ସେହି ଗାରଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ତୁମକୁ ପ୍ରାଣଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଛି । ଏବଂ, ପ୍ରାୟ ତାହାରି ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଭୂମିରେ ପୋଲିସ୍‌ଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ବିକାର ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି, ଗୋଟିଏ କାନ୍ଥ ଅଥବା ଇସ୍ପାତ୍‌ର ବାଡ଼ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଛି । ସତେଅବା ପ୍ରକୃତିର କୌଣସି ନିୟମ ପରି ନିର୍ମମ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ଓ ତା'ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ବି ଆଦୌ କୌଣସି ଅବକାଶ ନାହିଁ । ରାତ୍ରିସମୟରେ ତୁମେ କଦାପି ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣକୁ ଉପଭୋଗ କରି ପାରିବନାହିଁ ଏବଂ ସମୁଦ୍ର ପାରି ହେବାକୁ ହେଲେ ଏକ ଜାହାଜ ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, — ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ ପ୍ରକୃତିର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିୟମ । ପୁନଶ୍ଚ, ଯଦି ବାମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବାହାରିବାର କୌଣସି ବାଟ ନାହିଁ, ତେବେ ତୁମକୁ ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ରହିଥିବା ଦରଜାଟିର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ହିଁ ହେବ । ଜଣେ ପୋଲିସ୍‌ର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ ସବୁକିଛି ଠିକ୍ ଏହିପରି, ଅତି ସହଜରେ ତୁମେ ସେହି କଥାଟିକୁ ମଧ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଝିପାରୁଥିବ ।

କିନ୍ତୁ, ଯଦି ତୁମେ ତା'ଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଗାରଭିତରୁ ସିଏ ବାହାରକୁ ଯାଉ ବୋଲି ବାଧ କରିବ ଏବଂ ତାକୁ ତରାଜୁ ଧରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଓଜନ କରୁ ବୋଲି କହିବ (ପୃଥିବୀରେ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ତାହା କରିପାରିବେ ନାହିଁ) ଓ ତା' ନିଜ ବିଚାର ଅନୁସାରେ ମନ୍ଦଟାକୁ ଯାଇ ଧରିଆଣୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରିବ, — ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମେ ଚାହିବ ଯେ ସିଏ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ କେବଳ ସତର୍କଦୃଷ୍ଟି ନରଖୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିହିତ ଓ କେଉଁଗୁଡ଼ିକ ବିହିତ ନୁହେଁ, କେବଳ ସେତିକିକୁ ନଦେଖୁ, —ତେବେ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କୌଣସି ଆଚରଣ ଆଦୌ ନିରୋଳା ହୋଇ ନଥିବାରୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତଃପ୍ରେରଣା ଗୁଡ଼ିକ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ବାଲୁକା ପରି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଅସ୍ଥିର ବି ହୋଇଥିବାରୁ, ଜୀବନର ବିଡ଼ମ୍ବନା ବିଷୟରେ ତୁମେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିବା ଗଭୀର ବିରକ୍ତିଟି ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଶଙ୍କି ରହି ଯାଇନଥିବେ, କେବଳ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ବଜାୟ ରଖିବେ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେବେ । ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଜୀବନଶୈଳୀର ପ୍ରବକ୍ତାମାନେ ଯାହା ଭାବିଥାନ୍ତି, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ନ୍ୟାୟବାଗୀଶମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୌଣସି ବୃକ୍ଷର ହୁଏତ ଏକ ପୂର୍ବଘ୍ରାଣକୁ ଅନ୍ଦାଜ କରି ହେଉଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ସତକୁ ସତ ଗୋଟିଏ ବୀଜରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା ଏକ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ବୃକ୍ଷର କୌଣସି ଗନ୍ଧ ହିଁ ନଥାଏ । ତଥାପି, ଆମେ ଯାବତୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳାକ୍ରମକୁ ଜୀବନର କାରଣରୂପେ ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଜୀବନର ପରିଣାମରୂପେ ହିଁ ସର୍ବଦା କଳ୍ପନା କରିପାରିବା । ତାହା ହେଉଛି ଯେକୌଣସି ନଗର ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶକ୍ତିମଣ୍ଡାର

ହିଁ ଏକ ପ୍ରତୀକ, ସେହି ଶକ୍ତିମତ୍ତାର ଉତ୍ସ ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଜୀବନ, ଜୀବନାଗ୍ରହ ଏବଂ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଭିମୁଖରେ ରହିଥିବା ଆମର ପ୍ରବୃତ୍ତିସକଳ, — ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ, ଶୃଙ୍ଖଳା କସ୍ମିନ୍‌କାଳେ ଜୀବନକୁ ସୃଜି ଆଣି ପାରେନାହିଁ, — କୌଣସି ଜୀବନାଗ୍ରହ ଅଥବା ଏହଭଳି ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ କରି ପାରେନାହିଁ ।

ତେଣୁ, ନିରାଟ ନ୍ୟାୟବାଗୀଶମାନଙ୍କର ତାର୍କିକ ଯୁକ୍ତିର ବରାଦ ଅନୁସାରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ସହରରେ କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବେ ଏବଂ ବଡ଼ ହୋଇ ଦିଶିବେ, ଯେଉଁମାନେ କି, ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମାମାନେ ନିତାନ୍ତ ଅଧମ କାତର ହୋଇଥିବାରୁ ଜଣେ ପୋଲିସ୍‌ର ପୁସ୍ତିକାଟିରେ ରହିଥିବା ମୁଠାଏ ଶସ୍ତା ଧାରଣାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେବେ ଓ ବିବିଧ ଗୋଛାଏ ନିୟମ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ଆତ୍ମାଗୁଡ଼ିକୁ ବିକିଦେଇ ଆସିବେ । କାରଣ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ତୁମର ମନୁଷ୍ୟବିଷୟକ ଧାରଣାଟି ଯେଡ଼େ ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ତୁମର ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଯେତେ ମହାନ୍ ବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ, ଏହି କଥାକୁ ତୁମେ ନିଶ୍ଚିତ ବୋଲି ଜାଣିରଖ ଯେ, ଜଣେ ପୋଲିସ୍ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସୂତ୍ର ଭିତରେ ଆଣି ପକାଇବା ସମୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିକୃଷ୍ଟ ତଥା ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି ହିଁ ଶୁଣା ଯାଉଥିବ । କାରଣ, ଜଣେ ପୋଲିସ୍ ଅଙ୍ଗୁଳିନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚିବାର କୌଣସି ଉଚ୍ଚତର ମାର୍ଗଆଡ଼େ ମୋଟେ ତୁମର ଦୃଷ୍ଟିଆକର୍ଷଣ କରୁନଥିବ, ମାତ୍ର, କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ତୁମେ କଦାପି କରିବନାହିଁ ବୋଲି ତୁମକୁ କେବଳ ସାବଧାନ କରି ଦେଉଥିବ; ତୁମେ ତାହାକୁ କାହିଁକି ଯେ କରିବନାହିଁ, ସିଏ ସେବିଷୟରେ ମୋଟେ କିଛି ଜାଣିନଥିବ ।

ଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନତାର ଏକ **ନିରଙ୍କୁଶ** କ୍ଷେତ୍ର ମଧରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା-ପ୍ରଦାନ ଏବଂ **ନିରଙ୍କୁଶ** କେତେକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ସୃଷ୍ଟି (ସେହି ନିୟନ୍ତ୍ରଣଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ପୋଲିସ୍‌ମାନଙ୍କ ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି) — ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ନ୍ୟାୟ କହିଲେ ତାହାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ ।

ତେଣୁ ମୋ' ପୋଲିସ୍ ଅଫିସରମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ ଆଣି ମୁଁ କହିଲି: ''ତୁମେମାନେ କେବଳ ଲୋକମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାର କରିବ । ତୁମମାନଙ୍କର ବିଧାନମାଳାରେ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ଦିଆଯାଇଛି, କେବଳ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଏବଂ, କେବଳ ଏହି ସର୍ତ୍ତଟିର ପରିଧି ଭିତରେ ହିଁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୃତ ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରତି ମଧ ସହନଶୀଳ ହୋଇ ରହିପାରିବି । ଅବଶ୍ୟ, ଏକଥାଟି ମଧ ଏକ ପରିତାପର ବିଷୟ ହୋଇପାରେ ଯେ, ନିଜର ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ତୁମେ ହୁଏତ ଗୋଟାଏ ପାଚେରୀ ଡେଇଁ ସେପାଖକୁ ଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଏହି ପାଚେରୀମାନେ ହିଁ ତ କୌଣସି ଚୋରକୁ ସୁରକ୍ଷା ବି ଯୋଗାଇ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ହୁଏତ ପାଚେରୀ ପଛରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବିପନ୍ନ

ଅବସ୍ଥାରେ ଚିତ୍କାର କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ତଥାପି, ପାଚେରୀଟିଏ ତ ପ୍ରକୃତରେ ପାଚେରୀ ଏବଂ ଆଇନ୍ ବି ପ୍ରକୃତରେ ଆଇନ୍ ।

''ମାତ୍ର ତୁମେମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ କଦାପି ବିଚାର କରି ପାରିବନାହିଁ । ମୋ' ରାଜ୍ୟଟିରେ ତାହା ସର୍ବଦା ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ । କାରଣ, ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିଛି ଯେ, ଯଦି ଆମେ ଜଣେ ମଣିଷକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ପ୍ରକୃତରେ ଇଚ୍ଛା କରିବା, ତେବେ ସିଏ କହୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ କାନ ଦେବାନାହିଁ । ଏବଂ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ଆଦୌ କୌଣସି ତରାଜୁରେ ଓଜନ କରି ମୁଁ ପ୍ରକୃତ ଭଲକୁ ଓ ପ୍ରକୃତ ମନ୍ଦକୁ ମୋଟେ କହିଦେଇ ପାରିବିନାହିଁ । ଏବଂ, ଗୋଛାଏ ଅନାବନାକୁ ନିଆଁ ଦ୍ୱାରା ଜାଳିଦେବା ପରି ମନ୍ଦଟାକୁ ବି ଜାଣି ନଷ୍ଟ କରିଦେବାକୁ ମନ କରି ବସିଲେ ସେଥିରେ କିଛି ଭଲକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ନିଆଁକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଜାଳି ପକାଇବାର ଆଶଙ୍କାଟି ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ରହିବ ହିଁ ରହିବ । ଏବଂ, ତା'ହେଲେ, ତୁମେମାନେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପାଚେରୀ ପରି ବିବେକଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ସକାଶେ ଆଦେଶ ଦେଉଛି, ତୁମେମାନେ ବି କିପରି ଏପରି ବିଚାର ଲାଗି ସମର୍ଥ ବୋଲି ମୋତେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଇପାରିବ ?''

କାରଣ, ମୁଁ ଏପରି ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିଛି ଯେ, ଜଣେ ଅପରାଧୀକୁ ଅଗ୍ନିରେ ବିସର୍ଜନ କରିବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ତାହାର ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ଅଂଶକୁ ମଧ୍ୟ ପୋଡ଼ି ନଷ୍ଟ କରିଦେଉଛି, ଯାହାର କି ଏକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି ଏବଂ, କେବଳ ତା' ଅନ୍ତିମ ଶେଷର ଶିଖାଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ହିଁ ଯାହା ଆପଣାର ପରିଚୟ ଦେଇପାରୁଛି । ତଥାପି, ସମଗ୍ର ଗଢ଼ଣଟିର ହିତ ପାଇଁ ମୁଁ ସେହି ବଳିଦାନଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ବି ହେଉଛି । କାରଣ, ଯେଉଁ ଅନ୍ୟ ତାରଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଥିଳ ହୋଇଯିବା ନିମନ୍ତେ କଦାପି ଅନୁମତି ଦିଆନଯିବା ଉଚିତ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ମୃତ୍ୟୁ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆହୁରି ଟାଣ କରି ଭିଡ଼ିଦେଇ ପାରୁଛି ।

- ୮୬ -

ଦିନେ ରାତ୍ରି ସମୟରେ ମୁଁ ମୋ'ର ବନ୍ଦୀଶାଳାଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରି ବାହାରି ଯାଇଥିଲି ଏବଂ ସେଠାରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି ଯେ (ତାହାଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ ବା ଦେଖିଥାନ୍ତି), ମୋ' ପୋଲିସ୍‌ମାନେ ଯେଉଁ ବନ୍ଦୀମାନେ କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିନଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ସତ୍ୟକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନାସ୍ତି କରି ଦେଇଥିଲେ, ଏବଂ ଏଭଳି ଆଚରଣ କରି ସେହି ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ

ଚିରଦିନ ରହିବେ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଉଥିଲେ, କେବଳ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଛି ଅଲଗା କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ନେଇ ରଖିଥିଲେ ।

ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଯେଉଁମାନେ ଛନ୍ଦ କରି ଯାହାତାହା ସ୍ୱୀକାର କରି ପକାଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ବେଶ୍ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରା ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ଏଠାରେ ମୋ' କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ଅନୁରୋଧ କରିବି: ଜଣେ ପୋଲିସ୍ ସଭ୍ୟତା କହିଲେ ଯାହା ଯେପରି ବୁଝୁଥାଉ ପଛକେ, ଏବଂ ତୁମେ ନିଜେ ତାହାକୁ ଯେଉଁ ଅର୍ଥରେ ବୁଝିଥାଅ ପଛକେ, ଯଦି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସିଏ ନିଜେ ବିଚାର କରୁ ବୋଲି ତାକୁ ଥରେ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ, ତେବେ ସିଏ ନିଜର କଥାଟିକୁ ହିଁ ଉଚିତ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭୁଲ୍ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଥିବ । କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସତ୍ୟ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଯଦି ତାହା କୌଣସି ଖାରା ନ୍ୟାୟବାଗୀଶର କଥା ନହୋଇ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ସତ୍ୟ ହୋଇଥିବ, ତବେ ପୋଲିସ୍‌ର ଆଖିକୁ ତାହା ବସ୍ତୁତଃ ନିର୍ବୋଧତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ବସ୍ତୁତଃ ଦଣ୍ଡ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେବ । କାରଣ, ସିଏ ତୁମେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାଞ୍ଚ ଅନୁସାରେ କାଟି ହୋଇଯାଅ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ,— ଭାବୁଥିବ, ତୁମେ କୌଣସି ଏକ ବହିର ନମୁନା ପରି ହୋଇଯାଅ, ଜୀବନର କେବଳ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମସୂତ୍ରରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯାଅ । ଅର୍ଥାତ ଯଦି ଜଣେ ପୋଲିସ୍ ତା' ନିଜ ଢଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ତିଆରି କରିବାକୁ ମନ କରିବ, ତେବେ ସମୁଦ୍ରଟାକୁ ଦବାଇ ରଖିବାରୁ ପ୍ରୟାସରୁ ହିଁ ସିଏ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।

- ୮୭ -

ମିଥ୍ୟା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଗୁଡ଼ିକର ଅବତାରଣା କରି ପରସ୍ପରକୁ ହଟାଇ ଫିଙ୍ଗି ଦେଉଥିବା ଶବ୍ଦମାନେ ମୋତେ ଭାରି କ୍ଳାନ୍ତ କରି ପକାନ୍ତି ଏବଂ, ମୋ' ନିୟନ୍ତ୍ରଣଗୁଡ଼ିକର ଗୁଣାତ୍ମକତା ମଧ୍ୟରେ ମୋ' ସ୍ୱାଧୀନତାର ଗୁଣାତ୍ମକତାଟି ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇ ପାରିଲେ ତାହା ମୋତେ କେବେହେଲେ ଅସଙ୍ଗତ ମନେ ହୁଏନାହିଁ ।

ଏବଂ ଜଣେ ସୈନିକ ସମରକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ନିର୍ଭୀକତାରେ ହିଁ ତା' ଭଲ ପାଇବାର ଗୁଣାତ୍ମକତାଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଏବଂ, ସିଏ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥିବାର ଗୁଣାତ୍ମକତାରେ ହିଁ ତା' ବିଳାସିତାର ଗୁଣାତ୍ମକତା ନିହିତ ଥାଏ ।

ଏବଂ, ମୃତ୍ୟୁକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାର ଗୁଣାତ୍ମକତାରେ, ସିଏ ଜୀବନରେ ଲାଭ କରିଥିବା ଗୁଣାତ୍ମକତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥାଏ ।

ଏବଂ, ତା' ପଦାନୁକ୍ରମର ଗୁଣାତ୍ମକତାରେ ହିଁ ତା' ସମକକ୍ଷତାର ଗୁଣାତ୍ମକତା ପ୍ରକଟ ହୁଏ (ସେହି ସମକକ୍ଷତାକୁ ମୁଁ ବରଂ ତା'ର ସହଚାରିତା ବୋଲି କହିବି) ।

ପାର୍ଥିବ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ତା'ଭିତରେ ରହିଥିବା ବୀତସ୍ପୃହତାର ଗୁଣାତ୍ମକତାରେ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇବାର ଗୁଣାତ୍ମକତା ମଧ୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଏବଂ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପାଖରେ ନିଜକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅନୁଗତ କରି ରଖିବାର ତା'ର ଗୁଣାତ୍ମକତାରେ ତା' ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବୋଧର ଗୁଣାତ୍ମକତା ମଧ୍ୟ ନିହିତ ରହିଥାଏ ।

କାରଣ, ମୋତେ ଆପଣ ଏକଥା କୁହନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି,— ଆପଣ, ଯିଏକି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏତେ ଏତେ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଦେଖନ୍ତି, — ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯଦି ଏକା ଏକା ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ତା' ଭିତରେ ଆଉ କେଉଁ ଗୋଟିଏ ଗୁଣର ସନ୍ଧାନ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା ? ମୋ'ର ଦେଖିଥିବା ସେହି ନିଃସଙ୍ଗ କୁଷ୍ଠରୋଗୀଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ ସ୍ଥିତିଟି କିଭଳି ଥିଲା, ତାହା ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଛି ।

ଏବଂ, ମୋତେ ଆପଣ କହନ୍ତୁ,— ଯାହା ବିଷୟରେ ଆପଣ ଏତେ ବଢ଼ାଇ କରି ସବୁବେଳେ କହନ୍ତି, — ଯେଉଁ ମୁକ୍ତ ଏବଂ ଧନସମ୍ପନ୍ନ ''ଜନସାଧାରଣ ବିଷୟରେ ଆପଣମାନେ ଏଡ଼େ ପାଟିରେ କେତେ କ'ଣ କହନ୍ତି'' — ସେହି ସମୁଦାୟଟିର ଗୁଣାତ୍ମକତା କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝାଇବ ? ମୋ' ରାଜ୍ୟରେ ରହୁଥିବା ସେହି ବେର୍ବେର୍ ଜାତିର ଲୋକମାନେ ଯେ କେଉଁପରି ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ, ତାହା ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛି ।

- ୮୮ -

ମୋ ବାପା କହୁଥିଲେ,''ସେମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି, ନିଜର ଶବ୍ଦଜ୍ଞାନକୁ ବୃଦ୍ଧି କରି ସେମାନେ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ କରିପାରିବେ । ଏବଂ, ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଅତି ସହଜରେ ନୂଆ ଅଧିକ ଶବ୍ଦଟିଏ ଶିଖି ମୋ' ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟାକୁ ଅଧିକ କରି ପାରିବି । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ, ଅନ୍ୟ ସମୟର ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ତ ସମସ୍ତେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, —ମାତ୍ର ଯଦି ମୁଁ ହେମନ୍ତ ଋତୁରେ ଟିକିଏ ଅଲଗା ପ୍ରକାର ଲାଗୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ

ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ଶବ୍ଦ ବାହାର କରିବି, ତେବେ ଏହି ନୂଆ ଶବ୍ଦଟିକୁ ତିଆରି କରି ମୋ'ର ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଲାଭ ହେବ ? ହୁଏତ, ଠିକ୍ ଓଲଟାଟା ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ହେମନ୍ତ କାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟ କହିଲାବେଳେ ତ ମୋ'ର ହେମନ୍ତ ଋତୁ, ହେମନ୍ତ ସମୟର କେତେ କେତେ ଫଳ ଓ ସେତେବେଳେ ବୋହୁଥିବା ଶୀତପବନ ମଧ୍ୟ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ନୂଆ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କଲେ ମୁଁ ହୁଏତ ତାହା ମୋଟେ କରି ପାରିବିନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ବାହାର କଲେ ତାହାକୁ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ହିଁ ବୁଝି ପାରୁଥିବି ।''

''ଏବଂ'', ସିଏ ଆହୁରି କହିଥିଲେ,''ଗୁଡ଼ାଏ ଧାରଣାକୁ ଗୋଟାଏ ଗଦା କରି ରଖିଦେଲେ ତଦ୍ୱାରା ଯେ ସଜ୍ଞାନତା ଆପେ ଆପେ ବଢ଼ିଯାଏ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ତୁମେ ଯେଉଁସବୁ ଟିକି ଟିକି ଜାଣିବାକୁ ଏକାଠି ଜମାଇ ରଖୁଛ, ତାହା ମୋ'ଲାଗି ମୋଟେ ବିଶେଷ କାମରେ ଲାଗିବନାହିଁ । ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ମୁଁ ଯେଉଁ ନାନାବିଧ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିବି, ସେହି ଜାଣିବାଗୁଡ଼ିକ ତାହାରି ସାଧନରେ ହିଁ ବସ୍ତୁରୂପେ ଅଥବା ହତିଆରରୂପେ କାମରେ ଲାଗିବ । ତୁମକୁ ମୁଁ ସେତୁଟିଏ ତିଆରି କରିବାକୁ କହିବି, ସୁନାଖଣିରୁ ସୁନା ଖୋଳିବାକୁ କହିବି କିମ୍ବା ମୋ'ର ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଦୁଇଟି ରାଜଧାନୀ ଭିତରେ ଦୂରତା ବିଷୟରେ ହୁଏତ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବି । କାରଣ, ଜଣେ ମଣିଷ ସତକୁ ସତ ତିଆରି ହେବାପାଇଁ ଏହିସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟସମଷ୍ଟି କୌଣସି କାମରେ ଲାଗନୋହିଁ । ଅଥବା, ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାରର ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟାରେ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଲେ ତୁମର ସଜ୍ଞାନତାକୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ କରିବାରେ ତାହା ଆଦୌ ସହାୟତା କରେନାହିଁ । ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟାର ବୃଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା କେବଳ ଏତିକି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ଏହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଶବ୍ଦର ପରିମଣ୍ଡଳଟିକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ବଡ଼ ଆକାରଟିଏ ଦେବାକୁ ତାହା ତୁମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ; ମାତ୍ର, ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମ ଶୈଳୀର ଗୁଣାତ୍ମକତା ହିଁ ତୁମ ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମର ଗୁଣାତ୍ମକତାର କାରଣ ହୁଏ । ତା'ନହେଲେ, ତୁମ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାର ଏହିସବୁ ସଂରଚନାରେ ମୋ'ର ଆଦୌ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ନଥାଏ । ମୁଁ ତୁମଠାରୁ ଏପରି ଶବ୍ଦମାନ ଶୁଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ରଖିଥାଏ, ଯାହାକି ମୋ' ଆଖି ଓ ମୋ' ହୃଦୟକୁ କିଛି ନା କିଛି କହିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ ଓ ତୁମର ସେହି ନୂଆ ଢଙ୍ଗର ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ମୋତେ ଅଧିକ ସଚଳ କରାଇ ପାରୁଥାଏ । ତୁମେ କହୁଥିବା ପଥର ଶବ୍ଦଟିକୁ ମୁଁ କେବଳ ପଥର ବୋଲି ବୁଝେ, — ତା'ପରେ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକରେ ଲାଗିଥିବା ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିପାରେ ଏବଂ ସ୍ତମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଏକ କାଥେଡ୍ରାଲ୍‌କୁ ବି କଳ୍ପନା କରୁଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ସର୍ବଦା କ'ଣ ଗୋଟିଏ ନିର୍ମାଣ ହିଁ କରୁଥାଅ ଏବଂ ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଏହି କ'ଣ ନା କ'ଣ ଗୋଟିଏ ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ଯାହାକିଛି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିଥାଏ ।

''ସେହି ଜଙ୍ଗଲୀ କିଛି ପାଠ ପଢ଼ିନଥିବା ଲୋକଟିକୁ ଡାକି ତା' ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାରଟିକୁ ବଢ଼ାଅ, ଏବଂ ଦେଖିବ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଶବ୍ଦର ଏକ ଅସରନ୍ତି ବର୍ଷାଦ୍ୱାରା ତୁମର କାନଗୁଡ଼ିକୁ ବଧିରା କରି ପକାଇବ । ତୁମେ ତା' ମସ୍ତିଷ୍କ ଭିତରକୁ ସମ୍ଭବତଃ ତୁମର ସବୁଯାକ ଜ୍ଞାନକୁ ନେଇ ଅଜାଡ଼ି ଦେଉଥିବ ଏବଂ ସିଏ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା କେଡ଼େ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହିତ କେତେ କ'ଣ ପାରୁଛି ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେଉଥିବ । ତୁମେ ତାକୁ ଆଦୌ ବନ୍ଦ କରି ପାରୁନଥିବ । ନିଜକୁ ତୁଚ୍ଛା ଏବଂ ଫମ୍ପା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ାକ ଦ୍ୱାରା ନିଶାଗ୍ରସ୍ତ କରି ରଖିବ । ଏବଂ, ଆପଣା ଅନ୍ଧତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ତୁମେ ନିଜକୁ ପଚାରୁଥିବ: ''ଏପରି କିପରି ହେଲା ଯେ, ଏହି ନିଷ୍କପଟ ଜଙ୍ଗଲବାସୀଟି ମୋ' ସଂସ୍କୃତି ଦ୍ୱାରା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ଏବଂ, ସିଏ ଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ଯାହା ଭାବିଥିଲି, ସିଏ ତାହା ହୋଇ ପାରିଲାନାହିଁ, — କିନ୍ତୁ ସର୍ବଦା ଚବର ଚବର କଥା କହୁଥିବା ଗୋଟାଏ ମାଙ୍କଡ଼ରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା ! ଆପଣାର ଅଜ୍ଞାନ ସହିତ ସିଏ କେଡ଼େ ମହାନ୍, ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ଭଦ୍ର ହୋଇ ଯେ ରହିଥିଲା, ଏତେ ବିଳମ୍ବରେ ସିନା ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିଲି !''

କାରଣ, ତାକୁ ଦେବାଲାଗି କେବଳ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ରହିଛି, ଯେଉଁଟି ବିଷୟରେ କି ତୁମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କାଳି ପାସୋରି ହିଁ ଦେଉଛ । ଅବହେଳା ବି କରୁଛ । ତୁମେ ପ୍ରକୃତ ଶୈଳୀଟିକୁ ମୋଟେ ମାନୁନାହଁ । .....ତେଣୁ ତୁମେ ତାକୁ ନିଜର ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟାକରଣ, ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ ତଥା ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଆଉସବୁ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ମାତ୍ର, କେଉଁଟିକୁ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେହି କଥାଟିକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ, କିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହୁଏ, ତୁମେ ଆଗ ସେହି କଥାଟିକୁ ହିଁ ଶିଖାଅ । ଏବଂ, ଯେଉଁମାନେ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହି କେବଳ କୋଳାହଳ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି,- ଲୋକେ ଯେପରି କହନ୍ତି, କଥାମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବୁଦ୍‌ବୁଦ୍ ପରେ ବୁଦ୍‌ବୁଦ୍‌ର ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଏବଂ ନିଜର ସେହି ଉଲ୍ଲସିତ ଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ଭାରି କ୍ଲାନ୍ତ କରି ପକାନ୍ତି,- ସେମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମେ ତଥାପି କିଛି କାଳ ଅପେକ୍ଷା ହିଁ କରିବ ଏବଂ ଦେଖିବ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ନୀରବତାର ଆବିଷ୍କାର କରିପାରିବେ ।

''ଏବଂ, କେବଳ ନୀରବତାକୁ ହିଁ ଅସଲ ଗୁଣବତ୍ତାର ସନ୍ତକ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।''

- ୮୯ -

ପୂର୍ବ ବିଚାରଟି ଅନୁସାରେ କଣ୍ଟା ତିଆରି କରି ଦେଉଥିବା କମାର ଓ କରତବାଲାଙ୍କର ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିବାର ଥିଲା ଏବଂ, ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ଲୁହାକଣ୍ଟା

ଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ା ହେଉଥିବା ପଟାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ତିଆରି ହେଉଥିବାରୁ, ଜାହାଜଟି ପ୍ରକୃତରେ କିଭଳି ତିଆରି ହେଉଛି ଓ ସମୁଦ୍ରର ଯାତ୍ରା ନିମନ୍ତେ ତାହା କେତେଦୂର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରୁଛି, ସେମାନେ ସେହି କଥାଟି ତନଖି ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । ଉଚିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣଟି ନଥିଲେ ସାଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ କିପରି ଭୁଲ୍ କଥାଟା ହିଁ କରାଯାଏ, ଏଠାରେ ଆମକୁ ତାହାରି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଯିବ ।

କାରଣ, ଲୁହାକଣ୍ଟା ତିଆରି କରିବାରୁ ଓ କାଠ ଚିରି ପଟାମାନ ବାହାର କରିଦେବାରୁ କଦାପି ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ତିଆରି ହୋଇ ଯେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଯିବ ଓ ସେହିଠାରେ ହିଁ ନିଜର ଯୋଗ୍ୟତାର ପ୍ରମାଣ କରିବ, ତାହାକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖାଯାଇ ହିଁ ଲୁହାକଣ୍ଟା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ଓ କାଠଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ କରତ ବସାଇ ଚିରା ଯାଇଥାଏ । ସେହିଗୁଡ଼ିକ ନିଜର ସହଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ବୋଲି ଜାହାଜଟି ଆକାର ଲାଭ କରେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରସାଦରୁ ହିଁ ଆପଣାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାମ ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ପଥୁରିଆ ଭୂଇଁରୁ ଖାଦ୍ୟ ଆହରଣ କରି ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ଯେପରି ନିଜର ସତ୍ତାଟିଏ ସମ୍ଭବ କରେ, ସେହିପରି ।

ତେଣୁ, ଓ୍ୱାଜିବ୍ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, କରତବାଲା ପଟାଉପରେ ହିଁ ଧ୍ୟାନ ରଖିବେ ଓ କଣ୍ଟା ଗଢ଼ିଲା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମଧ ମନୋଯୋଗୀ ହେବେ ଏବଂ ଏହିସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ସବୁକଥା ଜାଣିଥିବେ । ଏଣୁ, ସେମାନଙ୍କର ଭାଷାରେ ଜାହାଜକୁ ଭଲ ପାଇବା କହିଲେ ଜାହାଜରେ ଲାଗୁଥିବା କଣ୍ଟା ଓ ପଟାଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ବୁଝାଇବ । ମାତ୍ର, ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ମୁଁ ଜାହାଜ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପରାମର୍ଶ ମାଗି ଯିବିନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଟିକସ୍ ଆଦାୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଛି, ସେମାନଙ୍କ ବେଳକୁ ମଧ ଠିକ୍ ସେହିକଥା । ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନରେ କେଉଁ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ମୁଖ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସେହି ବିଷୟରେ ମୁଁ କଦାପି ସେମାନଙ୍କର ମତ ପଚାରି ଯିବିନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି ଇଚ୍ଛା କରିବି ଯେ, ସେମାନେ ମୋ'ର ଆଦେଶକୁ ମାନିବେ ଓ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିବେ ।

କାରଣ, ଯଦି ମୁଁ ଅଧିକ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ କେବେ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ପାରିବି ଏବଂ ତେଣୁ, ସେଥିପାଇଁ ପଟାଗୁଡ଼ିକର ଆକାର ତଥା କଣ୍ଟାମାନଙ୍କର ଲମ୍ବ ବଦଳାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ, ତେବେ ମୋ' କାରିଗରମାନଙ୍କୁ ତୁମେ ଆପତ୍ତି କରୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ, ସେମାନେ ହୁଏତ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ବାହାରିବେ ।

ସେମାନେ ଭାବିବେ ଯେ ମୁଁ ଜାହାଜଟିର ସବାମୂଳ କଥାଟିକୁ ହିଁ ବୃଥା କରିଦେବାକୁ ଯାଉଛି,— ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବେ ଯେ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ମୂଳତଃ ସେମାନଙ୍କର କାଠପଟା ଓ କଣ୍ଟାମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ, ତାହା ବସ୍ତୁତଃ ମୋ' ନିଜର ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ସେହିପରି, ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କିଛି ପରବିର୍ତନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବାରୁ ଟିକସ୍ ଆଦାୟ କରିବାର ରୀତିରେ ଯଦି ମୁଁ ନୂଆ ପ୍ରକାରେ କିଛି କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ହେବି, ତେବେ ତୁମେ କେତେକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ଏକାଠି ହୋଇ କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବ । କାରଣ, ସେମାନେ ଭାବୁଥିବେ ଯେ, ଏପରି କରି ମୁଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟାକୁ ପୂରା ଉଜୁଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ହିଁ ବାହାରିଛି । ସେମାନେ ତୁମକୁ ଆସି କହିବେ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ସେହି କାଳକାଳର ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଗଢ଼ି ଆସିଥିବା ପଦ୍ଧତିଟି ଉପରେ ହିଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସର୍ବଦା ଅବଶ୍ୟ ନିର୍ଭର କରିବ ।

ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ନକହି ନୀରବ ରହିବା ହିଁ ଉଚିତ ହେବ ।

ତଥାପି, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଚରଣରେ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାରେ ମୁଁ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି କରିବି ନାହିଁ । ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ କେବେ ଜଣେ କାରିଗରର ଭଗବାନଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ କେବେହେଲେ କଣ୍ଟା ତିଆରି କରୁଥିବା କମାରର କର୍ମଶାଳା ବା କରତ ପକାଇ କାଠ କାଟୁଥିବା କଟାଳିର ସଢପାଖକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ ଯିବିନାହିଁ । ନିଜ କାରିଗରୀ କୌଶଳର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ କ'ଣ କରୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ତାହାର ତଦନ୍ତ କରି ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହିଁ କରିବିନାହିଁ । ଯିଏ ଏକ କାଥେଡ୍ରାଲ୍‌ର ନିର୍ମାଣ କରାଉଥାଏ, ସିଏ ନିଜର ଆଦର୍ଶଟି ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥପତିମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରେ ଓ ଉଚ୍ଚତମରୁ ନିମ୍ନତମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହକୁ ସଂଦୀପ୍ତ କରି ରଖିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ସ୍ଥପତିର କାର୍ଯ୍ୟଟିରେ କଦାପି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରେନାହିଁ; ଏକ ମୂର୍ତ୍ତିର ମୁଖଉପରେ କିପରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହସଟିଏ ଫୁଟାଇବାକୁ ହେବ, ସେବିଷୟରେ କୌଣସି ପରାମର୍ଶ ଦିଏନାହିଁ । କାରଣ, ସେପରି କଲେ କେବଳ ଏକ ଅବ୍ୟାବହାରିକ ଅସଂଗତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ହିଁ ସାର ହେବ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଏକ ନିତାନ୍ତ ଓଲଟା ପୃଥିବୀ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇ ଆସିବ । ଯଦି ମୁଁ ନିଜକୁ ଲୁହାକଣ୍ଟା ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ କରି ରଖିବି, ତେବେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀକୁ "ଉଦ୍‌ଭାବନ" କରି ଆଣିବି, ଯାହାରକି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଦୌ କୌଣସି ସତ୍ତା ନଥିଲା । ସେଇଟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍‌ଭଟ ବ୍ୟାପାର

ହୋଇ ରହିବ । ଅଥବା, ଏପରି ଏକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୃଙ୍ଖଳାଟିଏ ନେଇ ଲଦି ଦେବାପରି ହେବ, ଯେଉଁଠାରେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଆଦୌ କୌଣସି ଅବକାଶ ହିଁ ନଥିଲା । ଏଠାରେ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ନିଜର କାଣ୍ଡହୀନ ମସ୍ତକଟାକୁ ଖଟାଇ ଭିଆଇ ଆଣୁଥିବା "ଶୃଙ୍ଖଳା" ନାମକ କଥା ଆସି ପହଞ୍ଚୁଛି । ହଁ, ଜାହାଜ ତିଆରି ହେବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଏପରି ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ କି ଲୁହାକଣ୍ଟା ଏବଂ ପଟା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ, ସେହି ଉଚିତ ସମୟଟି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଯଦି ମୁଁ ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇ ବସିବି, ତେବେ ତଦ୍ଵାରା ଏପରି ଏକ ପୃଥିବୀକୁ ନେଇ ଶକ୍ତିର ଅପଚୟ କରାଯିବ, ଯେଉଁଟି କି କେବେହେଲେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବନାହିଁ । କାରଣ, ଜୀବନର ବାସ୍ତବତାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବାର ଅବକାଶ ମଧ୍ୟରେ ଯାଇ ଲୁହାକଣ୍ଟା ଓ ପଟାମାନଙ୍କର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବ । ସେତେବେଳେ ସେହି ବାସ୍ତବତାଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ମୋର କଣ୍ଟାତିଆରି ମିସ୍ତ୍ରୀ ଓ କରତକଟାଳିଙ୍କ ଆଖିରେ ଅବଶ୍ୟ ପଡ଼ିବ ।

ସମୁଦ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ପରିପ୍ରେରିତ କରି ରଖିଥିବା ମୋ'ର କାରିଗରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଲାଗୁ ହୋଇଥିବା ମୋ'ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣଶୃଙ୍ଖଳା ଯେତିକି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେବ, ମୋ'ର ଉତ୍ପୀଡ଼ନଟା ପ୍ରକଟ ହେବାପାଇଁ ପ୍ରକୃତରେ ସେତିକି କମ୍ ଅବକାଶ କରିବ । କାରଣ, ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ କ୍ରମଶଃ ବଡ଼ ହୋଇ ଆସିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଅବକାଶ ନଥାଏ । ହଁ, ମାଟି ଭିତରେ ଥିବା ରସକୁ ବୃକ୍ଷଟି ବନି ଆସିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ମଧ୍ୟକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଭର୍ତ୍ତି କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଯାଇ ଉତ୍ପୀଡ଼ନଟା ପ୍ରକଟ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ମାତ୍ର, ଜୀବନ୍ତ ବୃକ୍ଷଟି ଯେତେବେଳେ ମୃତ୍ତିକାର ରସକୁ ସ୍ୱୟଂ ଆକର୍ଷିତ କରି ନେଉଥିବ, ସେତେବେଳେ ଉତ୍ପୀଡ଼ନର ଅବକାଶ ନଥିବ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ, ତୁମେମାନେ ଏହି କଥାଟିକୁ ବୁଝ ବୋଲି ମୁଁ ସତତ ଇଚ୍ଛା କରି ଆସିଛି ଯେ, ଭବିଷ୍ୟତର ନିର୍ମାଣ କରିବା କହିଲେ ତାହା ପ୍ରଥମତଃ ଏବଂ ଐକାନ୍ତିକ ଭାବରେ **ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ** ହିଁ ବୁଝାଇବ । ଗୋଟିଏ ଜାହାଜକୁ ସୃଜି ଆଣିବାକୁ ହେଲେ ଯେପରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଐକାନ୍ତିକ ଭାବରେ ସମୁଦ୍ର ଲାଗି ଏକ ଆକର୍ଷଣକାରୀ ପ୍ରବୃତ୍ତିଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ ହେବାକୁ ବୁଝାଏ, ଏକଥାଟି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ।

କାରଣ, ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ଭିତରେ ଏପରି କୌଣସି ଭାଷା ନାହିଁ — ଏବଂ ତାହା କେବେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ, ଯାହାର ସହାୟତା ନେଇ ତୁମେ କଞ୍ଚାମାଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ତରରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗଠିତ ଅର୍ଥାତ୍ ପୋଖତ ସ୍ତରରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିପାରିବ । କାରଣ, ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ହିଁ ତ ତୁମଲାଗି ଏକମାତ୍ର ମହତ୍ତ୍ୱର ହୋଇ ରହିଥାଏ ଓ

ତାହା କଞ୍ଚାମାଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ କାମରେ ଲଗାଉଥାଏ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ କେତେ ଗଛ, ପର୍ବତ, ନଦୀ ତଥା ଅଧିବାସୀ ରହିଛନ୍ତି, ତାହାର ଏକ ସୁମାରି କରି ଯେପରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଆଦୌ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ, ଅଥବା, ମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତର ଦେଇ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମୁହଁର ନାନାବିଧ ରେଖା, ନାସିକା, କର୍ଣ୍ଣ ତଥା ଚିବୁକର ଲଦଉଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ସେଥିରେ କେତେ ପରିମାଣରେ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଆବେଶଟିଏ ଫୁଟିଉଠୁଛି, ତାହାର କୌଣସି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ପାରିବନାହିଁ, ପଥରଗୁଡ଼ିକରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତୁମ କାଥେଡ୍ରାଲ୍‌ର ଭାବନାମୟ ସ୍ତବ୍ଧତାଟିକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ କିମ୍ବା ରାଜ୍ୟଟିର ଅବୟବ ଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟରେ ରାଜ୍ୟଟିର ମର୍ମପରିଚୟ ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ ବା, ତଥାପି ସରଳ ତୁଳନାଟିଏ ବ୍ୟବହାର କରି କହିଲେ, ମାଟିରେ ରହିଥିବା ରସଗୁଡ଼ିକରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୃକ୍ଷଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ପାରିବନାହିଁ,— ଏହି କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ସେହିଭଳି ହିଁ ବୁଝିବ । ହଁ, ଯେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ଅସମ୍ଭବ କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୁମେ ନିଜର ବିଫଳତାଗୁଡ଼ିକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଭର୍ତ୍ସନା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଅ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବିରୋଧପ୍ରଦର୍ଶନ ଗୁଡ଼ିକର ଜବାବ୍ ଦେବାକୁ ବାହାରିଥାଅ, ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ଉତ୍ପୀଡ଼ନର ଆଶ୍ରୟ ନିଅ ଏବଂ ନାନାପ୍ରକାରେ ନିଷ୍ଠୁର ବି ହୋଇଯାଅ ।

ପ୍ରକୃତିର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି-ଧାରାରେ ତର୍କସଂଗତି ପାଇଁ କୌଣସି ଅବକାଶ ନଥାଏ ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି କାରଣରୁ ଭାଷା ଓ ତର୍କସୂତ୍ର ଭିତରେ ସବୁବେଳେ ସଂଘାତ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ପୃଥ୍ୱୀଗର୍ଭରେ ରହିଥିବା ରସଗୁଡ଼ିକୁ ହୁକୁମ୍ ଦେଇ ଖଟାଇ ପାରିଲେ ହିଁ ତୁମେ କଦାପି ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷକୁ ତିଆରି କରିଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । କେବଳ ମଞ୍ଜିଟିଏ ପୋତିଲେ ଯାଇ ବୃକ୍ଷଟିଏ ସମ୍ଭବ ହେବ ।

କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କ୍ରିୟାଧାରାର ହିଁ ଯାହାକିଛି ଅର୍ଥ ରହିଛି । ସେହି କ୍ରିୟାଧାରାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ହୁଏନାହିଁ, — କାରଣ ସେଥିରେ ନିର୍ମଳ ସୃଜନର ଏକ କ୍ରିୟା ହିଁ ସ୍ୱଭାବରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥାଏ ଅଥବା, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମର ମାନସଭୂମିରେ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ କ୍ରିୟାର ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରଭାବ ହୁଏତ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେହି କ୍ରିୟାଧାରାଟି ତୁମକୁ ପରମଉତ୍ସ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ହିଁ ଦୃଶ୍ୟ ଜଗତର ସେହିସବୁ ବସ୍ତୁ ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଥାଏ, ସେହି ଭଗବାନ ହିଁ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି,— ଏକ ବିଶେଷ ରଙ୍ଗ ଦେଇଛନ୍ତି, ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ତାହାର ବୃକ୍ଷ ଏବଂ ନଦୀଗୁଡ଼ିକରେ ପର୍ବତ, ପଶୁଯୂଥ ତଥା ନିବାସଗୃହ ଗୁଡ଼ିକରେ ତୁମଲାଗି ଏକ ଗୁପ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ

ନିହିତ କରି ରଖିଥାଏ । ଯେଉଁପରି ଜଣେ ମୂର୍ତ୍ତିନିର୍ମାଣକାରୀର ଉତ୍ସାହ ସିଏ କିଛି ନା କିଛି ଗଢ଼ିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିବା ତା' କାଦୁଅ ପିଣ୍ଡୁଳାଟିରେ ବା ମାର୍ବଲ୍ ପଥରରେ ଏକ ଗୁପ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ ଆଣି ଭରାଇ ଦେଇଥାଏ, —ଅଥବା, ଗୋଟିଏ କାଥେଡ୍ରାଲ୍ ସେଇଟି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପଥରମାନଙ୍କରେ ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଆଣି ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନୀରବତାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପୂଣ୍ୟପୀଠରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ ଏବଂ, ମାଟିଭିତରୁ ରସଚୟକୁ ଆହରଣ କରି ବୃକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଲୋକର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆଣି ଦେଇଥାଏ, ସେହିପରି ।

ବସ୍ତୁତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ମନୁଷ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ମୋତେ ଲାଗୁଛି, ଯେଉଁମାନେ କି ମୋତେ ଏକ "ନୂତନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ"ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ହେଉଛନ୍ତି ତର୍କଜ୍ଞମାନେ, ଯେଉଁମାନେ ବୁଦ୍ଧିର ଇଷ୍ଟକଖଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ିକୁ ଲଗାଇ ଯାହାକିଛି ତିଆରି କରନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଏଭଳି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମୁଁ କେବଳ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାର ଏକ ଉଦାହରଣ ବୋଲି କହିଥାଏ, ଯେଉଁଥିରୁ କି ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । କାରଣ, ସେଇଟି ଭିତରେ ନିଦା ବୋଲି ମୋଟେ କିଛି ନଥାଏ । ସ୍ଥପତିଶାସ୍ତ୍ରର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ଗୋଟିଏ ମୂହଁ ଗଠନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବାବେଳେ ସେହିପରି ଘଟେ । କାରଣ, ଜଣେ ସ୍ରଷ୍ଟା ହୁଏତ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର, ତା'ବୋଲି ସୃଜନକୁ ବୁଦ୍ଧିକ୍ଷେତ୍ରର ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି କେବେହେଲେ କୁହା ଯିବନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ପାଠ ଜାଣିଥିବା ଏହି ଧୁରନ୍ଧର ଅଧାପକମାନେ କ୍ରମେ ଜଣେ ଜଣେ ନିର୍ମମ ପୀଡ଼ନକାରୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

ଅପର ପକ୍ଷରେ, ସେହି ଦ୍ୱିତୀୟ କିସମଟି ବି ଥାଆନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳଶାଳୀ ବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ଆଦୌ ନାମଟିଏ ଦେଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଜଣେ ମେଷପାଳକ ଅଥବା ବଢ଼େଇ ପରି ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହୁଏତ ବୁଦ୍ଧିର ଅଭାବ ଥାଇପାରେ । କାରଣ, ସୃଜନକାର୍ଯ୍ୟ ସବାଆଗ ବୁଦ୍ଧି ଉପରେ ମୋଟେ ନିର୍ଭର କରେନାହିଁ । ବସ୍ତୁତଃ, ତୁମେ ସମ୍ଭବତଃ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, ସିଏ କାଦୁଅ ମେଞ୍ଚାଟିଏ ନେଇ ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଏପାଖ ସେପାଖ କରୁଛି ଅଥଚ, ଠିକ୍ କ'ଣଟିଏ ଗଢ଼ିବ, ସେହି ବିଷୟରେ ତା'ର କୌଣସି ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ନାହିଁ । ଭାରି ଅସନ୍ତୋଷରେ ଘାରିହୋଇ ରହିଛି; ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ହଲାଇ ହାତର ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଠିରେ ସେହି କାଦୁଅର ବାଆଁପଟକୁ ଥରେ ଟିପିଦେଉଛି, ଓ ତା'ପରେ ତଳଆଡ଼କୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଟିପି ଦେଉଛି । ମାତ୍ର, ଧୀରେ ଧୀରେ କ'ଣଟିଏ ଗଢ଼ିହୋଇ ଆସିବାଭଳି ଲାଗୁଛି, ଲୋକଟିର ମନ ବୁଝିଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି — ମାତ୍ର ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି

ନାମ ଦେଇ ହେଉନାହିଁ । ତଥାପି, ତା' ଭିତରେ ଜନ୍ମ ହେବାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ପିଲାଟିଏ କ୍ରମେ ମୂର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଏବଂ, ସେହି ମୁହଁଟି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସତେଅବା କ'ଣଟିଏ ପରି ଦେଖାଯାଉଛି, ଯାହାକୁ ତଥାପି ଗୋଟିଏ ମୁହଁ ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ । (ହଁ, ''ମୁହଁଟିଏ ପରି ଦେଖାଯାଉଛି'' ବୋଲି କହି ଏଠାରେ ଯେ ମୁଁ କ'ଣ କହୁଛି, ତାହା ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିନାହିଁ) କିନ୍ତୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲ, କାଦୁଅର ସେହି ମୁହଁଟି କ୍ରମଶଃ ଏଭଳି ଆକୃତିଟିଏ ଧାରଣ କରି ଆସିଲା, ଯାହାକୁ କି ସେଇଟି ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୋଲି ଶବ୍ଦ ଦେଇ ମୋଟେ କହି ହେବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ତଥାପି ସେଇଟି ଭିତରେ ଏପରି ଶକ୍ତିଟିଏ ରହିଛି, କୌଣସି ନାମ ଦେଇ କହି ହେଉନଥିବା ସେହି ମୁହଁଟି ତୁମକୁ ଏପରି ଏକ ବସ୍ତୁର ଆବେଶକୁ ଉକୁଟାଇ ଦେଇ ଯାଉଛି, ଯାହାକି ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସଂପୃକ୍ତ କାରିଗରଟିକୁ କ'ଣଟିଏ ଗଢ଼ିବ ବୋଲି ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲା । ଏବଂ, ସେହି ସୃଜନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଦ୍ଵାରା ତାହାକୁ ଦେଖୁଥିବା ତୁମେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵୟଂ କାରିଗର ସହିତ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ହୋଇଯାଉଛ ।

କାରଣ, ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଯାହା ସୃଷ୍ଟି କଲା, ତାହାର ଜନ୍ମ ଆଦୌ ବୁଦ୍ଧିରୁ ହୋଇନାହିଁ, ତାହା ଆତ୍ମାର ଜଗତରୁ ହିଁ ଉଦ୍‌ଭବ ଲାଭ କରିଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ତୁମକୁ କହୁଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧି ନୁହେଁ, ତା'ର ଆତ୍ମା ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ପୃଥିବୀକୁ ଶାସନ କରୁଛି ।

- ୯୦ -

ଏହି କଥାଟିକୁ କହି ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଭାରି ଚକିତ କରିଦେବି; ତଥାପି ଏହି କଥାଟିକୁ ଆପଣମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଯେ, ଆପଣମାନେ ଯେଉଁ ''ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ''ର ସନ୍ଧାନ କରୁଛନ୍ତି , ସମତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଗଲେ ତାହା ଯେ ବଳେବଳେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । କାରଣ, କେବଳ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସମତାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ଭାବନା ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ମାତ୍ର ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ହେଉଛି ଏକ ପରିଣାମ, ଯାହାକି ଏକ ପ୍ରତିଦାନସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଆମେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ରମପରିଣାମର ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବୋଲି କହିବା ସତ, କିନ୍ତୁ ତା'ବୋଲି କଦାପି କହି ହେବନାହିଁ ଯେ, ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ଭାଗ ଆଉଗୋଟିଏ ଭାଗର ନିୟାମକ କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ହିଁ ରହିଥାଏ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିକଥା, — ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟ ଏକ କ୍ରମପରିଣାମର ପ୍ରକ୍ରିୟା ସତ; ମାତ୍ର ମନ୍ଦିର ଆପଣାର ମୂଳଦୁଆଟି ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉପରେ ରହିଥିବା ଦଧିନଉଟିଟି ଦ୍ୱାରା ତାହା ଗୋଟିଏ

ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଆଦୌ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏନାହିଁ । ଏବଂ ତଥାପି ଆମେ କିପରି କହିପାରିବା ଯେ, ଏହି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ନିଜକୁ ଅଧିକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଦାବୀ କରିପାରିବ ? ଗୋଟିଏ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ନଥିଲେ ଜଣେ ସେନାପତିର ବା କି ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଥାଏ, ଅଥବା ଜଣେ ସେନାପତି ନଥିଲେ ଏକ ସେନାବାହିନୀର ମଧ୍ୟ କି ମୂଲ୍ୟ ଥାଏ ? ସମତାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଭିତରେ ହିଁ ସମତା ଏବଂ, ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ଏକ ପୁରସ୍କାର ହିସାବରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରା ଯାଇଥାଏ । କାରଣ, ଭ୍ରାତୃତ୍ୱର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ତୁମେ ନିଜର ପ୍ରତିବେଶୀକୁ ଅତି-ସମାସ୍କନ୍ଧ ଭାବରେ ଅଥବା ଅସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କରି ସମ୍ବୋଧନ କରିପାରିବ,— ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମର ଯାହା ଖିଆଲ ହେବ ସେହିପରି କରିପାରିବ । ତେଣୁ, ତୁମର "ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ"କୁ ମୁଁ ଏକ ପୁରସ୍କାର ବୋଲି କହୁଛି; କାରଣ, ତୁମେ ଯେଉଁ ସୋପାନ-ଶୃଙ୍ଖଳାଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛ, ପ୍ରତ୍ୟେକେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ରଖିଛ, ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଉଦ୍ଭୂତ ହୋଇ ଆସିଛି ।

ମୁଁ ଏଭଳି ପରିବାରମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ପିତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନିଷ୍ଠର ରକ୍ଷା କରୁଥିଲା ଏବଂ କନିଷ୍ଠ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ରଖି ପାରୁଥିଲା । ଏଣୁ, ସାନ୍ଧ୍ୟ ସାକ୍ଷାତଗୁଡ଼ିକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଖରୁ ଏକ ସୁଖସୂଚକ ଆଲୋକ ସର୍ବଦା ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା; ଉତ୍ସବଗୁଡ଼ିକର ଅବସରରେ କିମ୍ବା କେହି ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁଥିବା ବେଳେ ବି ତାହାହିଁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର, ଯଦି ସେମାନେ କେବଳ କେତୋଟି ଅସଂଲଗ୍ନ ଖଣ୍ଡ ଭଳି ଅଲଗା ଅଲଗା ଜୀବନଯାପନ କରୁଥାନ୍ତି, ଜଣେ ଆଉଜଣକ ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିର୍ଭର କରୁନଥାଏ, ତେବେ ଖାଲି କାନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧ ଘଷି ହେଉଥିଲେ ଓ ପରସ୍ପର ସହିତ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାଚଗୁଲି ଭଳି କେବଳ ଠକ୍ ଠକ୍ ବାଜିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, — ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ କିଭଳି କୁଆଡୁ ସମ୍ଭବ ହେବ ? ତେବେ, ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରି ଜଣକର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ, ତେବେ ସ୍ଥାନପୂରଣ କରିବାକୁ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଆଉଜଣେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ବି ଯାଏ, — କାରଣ ଯିଏ ମଲା, ସିଏ କେବେହେଲେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିନଥିଲା । କିନ୍ତୁ, ଯଦି ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ପାଇବି, ତେବେ ତୁମେ ସତକୁ ସତ କେଉଁଠାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛ ଏବଂ ତୁମର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟଟି କ'ଣ, ସେହି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିବି ।

ତୁମେ ସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତୁମର ଜୀବନରକ୍ଷା କରୁଛି, ମୁଁ ତଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଇପାରୁଛି, କାରଣ ତୁମର ଜୀବନଲାଗି ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାୟୀ ହୋଇ ହିଁ ରହୁଛି । ବା, ତୁମେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡୁଥିବା

ସମୟରେ ଯଦି ତୁମପାଖରେ ଜଗି ବସୁଛି ଏବଂ ତୁମକୁ ଭଲ କରି ଆଣୁଛି, ଅଥବା, ଯଦି ଏଭଳି ମଧ୍ୟ ଘଟୁଛି ଯେ ତୁମେ ମୋ'ପାଖରେ ଜଣେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ପୁରାତନ ପରିକରଟିଏ ହୋଇ ରହିଥିଲ ଓ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦୀପ ପରି ମୋ'ର ଉପକାର କରିଥିଲ, କିମ୍ବା ଏପରିକି ତୁମେ ମେଷପାଳକ ହୋଇ ମୋ'ର ମେଷପଲ ମାନଙ୍କର ହେପାଜତ କରୁଥିଲ, ତେବେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତୁମକୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଉଛି । ତେବେ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ତୁମ ଘରକୁ ଯାଇପାରିବି ଓ ତୁମେ ପାଳିଥିବା ଛେଳିର କ୍ଷୀର ପିଇପାରିବି । ତୁମେ ଦେଉଥିବ, ମୁଁ ପାଉଥିବି । ମୁଁ ଦେଉଥିବି, ତୁମେ ପାଉଥିବ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଗର୍ଜନ କଲାପରି ନିଜକୁ ମୋ'ର ସମାନ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଛି ଅଥଚ କୌଣସି କିଛି ଅବସରରେ ମଧ୍ୟ ମୋ' ଉପରେ ମୋଟେ ନିର୍ଭର କରୁନାହିଁ ବା ମୋତେ ବି ତା'ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ଦେଉନାହିଁ, ତା'ର ମୋ' ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ଏବଂ ସାଥିତ୍ୱ ରହିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁ ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ସତକୁ ସତ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବ, ମୁଁ କେବଳ ତାହାକୁ ହିଁ ସତକୁ ସତ ଭଲ ପାଉଛି ।

- ୯୧ -

ସେଦିନ ରାତିରେ, ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତାମୟ ଆବେଶଟି ଭିତରେ ମୁଁ ପର୍ବତଟାକୁ ପୁଣି ଆରୋହଣ କରିବାଲାଗି ବାହାରିଥିଲି, ଯେପରିକି ମଝିରେ ରହିଥିବା ଦୂରତାଟି ଯୋଗୁଁ ସହରର ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦ ଚୁପ୍ ହୋଇ ଆସିବାପରେ ଓ ଯାବତୀୟ ଗତି ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଯିବା ପରେ ମୁଁ ପୁଣିଥରେ ତଳକୁ ଅନାଇ ଏଇଟି ଉପରେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ହୋଇଯାଇ ପାରିବି । କିନ୍ତୁ, ପର୍ବତର ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଧରି ମୁଁ ଅଧେ ବାଟ ଯାଇ ସାରିବା ପରେ ଏକ ଅନୁକମ୍ପା ମୋତେ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଦେଇନଥିଲା । କାରଣ, ମୁଁ ଆକୁଳ ବିଳାପର ଏକ ଧ୍ୱନି ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି, ଯାହାକି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିବା ସେହି ସମତଳ ଭୂମିରୁ ଉପର ଆଡ଼କୁ ଭାସି ଆସୁଥିଲା । ମୁଁ ସେହି ଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକର କାରଣ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲି ।

ସେଗୁଡ଼ିକ ଗୁହାଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଗୋରୁମାନଙ୍କ ଠାରୁ, ପଡ଼ିଆରେ ଚରୁଥିବା ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଓ ଆକାଶରେ ଉଡୁଥିବା ଜୀବମାନଙ୍କର ପାଖରୁ ଉପରକୁ ଉଠି ଆସୁଥିଲା- ପାଣିକୂଳରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପଶୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୱନି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ଜୀବନର ସେହି କାରାଭାନ୍‌ଟି ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ଅବଗତ କରାଇ ଦେଉଥିଲେ; — କାରଣ, ଉଦ୍‌ଭିଦ ଜଗତର

ତ କୌଣସି ଭାଷା ନଥାଏ ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟର କଥା କହିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥିଲେ ମଧ, ଅଧେ ପରିମାଣରେ ନିଜ ଭାବନାର ଜଗତଟି ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିବାରୁ କାଳକ୍ରମେ ସିଏ ମଧ ନୀରବ ହୋଇ ରହିବାର ଅଭ୍ୟାସଟିକୁ ବେଶ୍ ଶିଖିନେଇ ପାରିଛି । ଏଣୁ, କର୍କଟ ରୋଗରେ ମର୍ମବିଦାରକ କଷ୍ଟ ପାଉଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ ହୁଏତ ଦେଖିବ ଯେ ସିଏ ନିଜର ଓଠଦୁଇଟିକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଛି ଓ ନିଜର ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ନୀରବତା ଦ୍ୱାରା ଚାପି ରଖିଛି ଏବଂ, ସକଳ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ମାଂସଟାର ଯାବତୀୟ କୋଳାହଳର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିଯାଇ ଏପରି ଏକ ଅଧାମୃଷ୍ଟିତିର ବୃକ୍ଷରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଛି, ଯାହାକି ଏପରି ଏକ ରାଜ୍ୟରେ ଆପଣାର ଅଙ୍କୁର ତଥା ଶାଖାପ୍ରାଖାକୁ ପ୍ରସାରିତ କରି ରଖିଛି, ଯାହାକୁ କି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ରାଜ୍ୟ ବୋଲି କଦାପି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, କେବଳ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅର୍ଥଟିର ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରୁଥିବା ଦୁଃଖର ତୁଳନାରେ ଆପଣାକୁ କଥାରେ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁନଥିବା ଦୁଃଖ ହିଁ ଆମକୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଆସି କାଟି ପକାଏ । କାରଣ, ଶବ୍ଦ କରି ପାରୁନଥିବା ଦୁଃଖଟା ହିଁ ସମଗ୍ର ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଇଥାଏ । ଏବଂ, ସହରଟାକୁ ମଧ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥାଏ । ତୁମେ ଯେତେ ଦୂରକୁ ଧାଇଁ ପଳାଇଲେ ମଧ ସେଥିରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇବାର କୌଣସି ବାଟ ନଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ତୁମର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ଯଦି ଦୂରରେ ଥିବା କୌଣସି ଏକ ରାଜ୍ୟରେ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରୁଥାଏ, ତେବେ ତୁମେ ଯେଉଁଠାରେ ଯେତେ ଦୂରରେ ରହିଥିଲେ ମଧ ସେହି ପ୍ରିୟାର ମନୋବେଦନା ତୁମ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ହଁ, ମୁଁ ଶୁଣିଥିବା ସେହି ଦୁଃଖକୁ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ୱୟଂ ଜୀବନରୁ ଉତ୍ଥିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଧ୍ୱନି ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ; କାରଣ ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଗୁହାଳରେ, ପ୍ରାନ୍ତରରେ ତଥା ଜଳାଶୟର ଧାରରେ ଜୀବନ ହିଁ ଆପଣାକୁ ଏକ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ଦେବାର ପ୍ରୟାସ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ବାଛୁରୀମାନଙ୍କର ଗହଣରେ ଥାଇ ଗାଈମାନେ ଗୁହାଳଭିତରୁ ହମ୍ବାରଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ । ଏବଂ, ବେଙ୍ଗମାନେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ତଳୁଆ ଭୂମିଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରୀତିସୂଚକ କଣ୍ଠସ୍ୱରମାନ ଭାସି ଆସୁଥିଲା । ହଁ, ମୁଁ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡର ଶବ୍ଦମାନ ବି ଶୁଣି ପାରୁଥାଏ; ଗୋଟାଏ କୋକିଶିଆଳିର ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଥିବା ଚଢ଼େଇଟିଏ ଚିଁ ଚିଁ ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲା ଏବଂ ତୁମଆମର ମନୋରଞ୍ଜନ ନିମିତ୍ତ ବଳି ପଡୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଛେଳିର ବିକଳ ଚିତ୍କାର ମଧ ଶୁଣି ହେଉଥିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ଅରଣ୍ୟର କୌଣସି ବୃହତ୍ ପ୍ରାଣୀଟିଏ ହଠାତ୍ ଗର୍ଜନ କରି ଉଠିବାରୁ ଚତୁଷ୍ପାର୍ଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ସ୍ତବ୍ଧ କରି ଦେଉଥିଲା,— ଦଶଦିଶ ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ଶୁଣି ନୀରବ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଭୟରେ ଘର୍ମାକ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ । କାରଣ, ଏହିସବୁ ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ମହାଭୀତିର ଏକ ଉତ୍କଟ ଗନ୍ଧକୁ ଖେଳାଇ ଦେଇ ହିଁ

ସେମାନଙ୍କର ଭକ୍ଷ୍ୟ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ସନ୍ଧାନରେ ବାଟ ଉଣ୍ଡି ଯାଇଥାଆନ୍ତି,— ରାତ୍ରିକାଳର ସେହି ପବନଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଗନ୍ଧରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ତା'ଗର୍ଜନଟାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ହିଁ ସିଏ ଖୋଜୁଥିବା ପ୍ରାଣୀମାନେ ତା'ଆଗରେ ଆସି ଆବିର୍ଭୂତ ହେବାରେ ଲାଗନ୍ତି; ସେହି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କ ଆଖିର ଆଲୁଅଗୁଡ଼ିକ ଚକ୍‌ଚକ୍ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ,''ମୁଁ ଏହିସବୁ ଯେଉଁ ଧ୍ୱନିମାନଙ୍କୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ସବୁକିଛି ହିଁ ପ୍ରବହମାନତାର ଧ୍ୱନି; କାରଣ ଏହି ଜୀବନର ସମଗ୍ର କିଛି ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଯାଉଛି ଏବଂ ଅବିରାମ କାଳ ମଧ୍ୟଦେଇ ସେହି ଶେଷହୀନ ସମ୍ମୁଖଯାତ୍ରାକୁ ଆମେ ସକଳ ଅର୍ଥରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାରି ହୋଇ ବୋଝେଇ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଶଗଡ଼ ସହିତ ତୁଳନା କରିପାରିବା, — ଶଗଡ଼ଟି ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଉଛି ଏବଂ ଏହି ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ତାହାର ଆକ୍‌ସେଲ୍‌ମାନେ କେଁ କଟର ଶବ୍ଦ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।''

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟଥାଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କିଛି କିଛି ବୁଝିବାରେ ସମର୍ଥ ହେଲି; କାରଣ, ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ, ସତେଅବା ଆପଣାର କାଳଗତ ଆତ୍ମକେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱଭାବ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ନିରନ୍ତର ଗୋଟିଏ ଥାନରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଥାନକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଥିବାରୁ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟକୁ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପ୍ରଶମିତ ଭାବରେ, ସହରରେ ତଥା ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ସତେଅବା ଏକ ଜୀଅନ୍ତା ମାଂସପିଣ୍ଡ ନନାଭାବେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛି, ଯାହାକି ନିରନ୍ତର ଫାଡ଼ିହୋଇ ଯାଉଛି ଓ ତା'ପରେ ପୁନର୍ବାର ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏବଂ, ଗୋଟିଏ ଘାଆ କପକପ ହେଉଥିବା ଭଳି ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ମୋ' ଭିତରେ ଅତି ମନ୍ଥର ଭାବରେ ଏହି ସତତ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିବାର ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରିଲି ।

ଏବଂ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲି,''ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ କେବଳ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ତଥାପି ବଞ୍ଚୁନାହାନ୍ତି, — ସେମାନେ ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ବଞ୍ଚୁଛନ୍ତି । ଏବଂ ତେଣୁ, ଏକଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ପୁରୁଷପରେ ପୁରୁଷ ଅନୁକ୍ରମରେ ନିଜର ସଙ୍କେତଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ପରସ୍ପରର ହାତକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।

''ସେହି କାରଣରୁ, ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥାଏ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ନେବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତାକୁ ନିଜର ଭାଷାଟିର ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ

ଅଭ୍ୟସ୍ତ କରାଇ ଆଣନ୍ତି, — ତାକୁ ସତେଅବା ଏକ ଗୁପ୍ତ ଠାରବିଧିରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରି ନିଅନ୍ତି । କାରଣ, ଏହି ଭାଷାକୁ ହିଁ ତ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପଦ ଲାଗି ଯଥାର୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ଚାବିକାଠି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ସ୍ୱୟଂ ଅମଳ କରି ଆଣିଥିବା ଏହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମ ବହୁବିସ୍ମୟର ଶସ୍ୟସମ୍ଭାରକୁ ସେହି ଶିଶୁ ମଧକୁ ବହନ କରି ନେବାରେ ଯେପରି ଆଦୌ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି ରହିନଯିବ, ସେମାନେ ତା'ଭିତରେ ସଂପୃକ୍ତ ସରବରାହଟି ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ପଥଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେବାରେ ଆପଣାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ହେଳା କରନ୍ତିନାହିଁ । କାରଣ, ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷର ହାତରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ପୁରୁଷର ହାତକୁ ଉକ୍ତ ଅର୍ଜନଗୁଡ଼ିକୁ ଅର୍ପଣ କରିବାରେ ଏକାଧାରରେ ଯେ ଭାରି ତଥା ହାଲୁକା ହୋଇଥିବା ଉଚିତ, ସେହି କଥାଟିକୁ ଶବ୍ଦ ଦେଇ ବୁଝାଇ କହିବା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ ।

''ହଁ, ଆଗରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ସେହି ଗାଆଁର ଏକ ନିଜସ୍ୱ ମୋହକତା ରହିଛି; ପୁନଶ୍ଚ, ସେଥିରେ ଥିବା ସେହି ପୁରାତନ ଆବାସଟିରେ ଏପରି କିଛି ବିଶେଷ ଶକ୍ତି ରହିଛି, ଯାହାକି ଆମର ଆବେଗଗୁଡ଼ିକୁ ଗତିସଞ୍ଚାରିତ କରି ଦେଇ ପାରୁଛି । ମାତ୍ର, ଆମର ପରବର୍ତ୍ତୀ ନୂତନ ପୀଢ଼ିଟି ଯଦି ସିଏ ବାସ କରୁଥିବା ଗୃହଟିର ଉପଯୋଗିତା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟରେ କିଛିହେଲେ ନଜାଣେ, ତେବେ, ଏକ ସଂସାରର ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ମରୁଭୂମି ଭିତରେ ତା'ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ କିଛି କରିବାର ଅଛି ବୋଲି ସିଏ ଆଉ କ'ଣ କିପରି ଜାଣିବ ? ତୁମ ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ଏକ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇ ଆନନ୍ଦଲାଭ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ଯେପରି ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସଂଗୀତଶିକ୍ଷାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହୁଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ଯୋଗ୍ୟ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆବେଗଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଯଦି ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ, ତେବେ, ନାନା ବସ୍ତୁର ପଶ୍ଚାତରେ ସେମାନେ ଯେପରି ତୁମ ଆବାସଟିର, ତୁମ ସମ୍ପତ୍ତିର ଓ ତୁମ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ନିଜସ୍ୱ ଓ ପ୍ରକୃତ ରେଖାବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନିନେଇ ପାରିବେ, ତୁମକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।

''ତା' ନହେଲେ, ସେହି ନୂତନ ପୀଢ଼ିଟା ସେହି ଆବାସଟିରେ ଯାଇ ବାସ କରିବ ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ସତେଅବା ଆଉ କାହାଠାରୁ ଦଖଲ କରି ନେଇଥିବା ଗୋଟାଏ ସହରରେ ଜଙ୍ଗଲୀଙ୍କ ଭଳି ହିଁ ବାସ କରିବେ । ଏବଂ, ଏଭଳି ଜଙ୍ଗଲୀ ଓ ବର୍ବରମାନେ ତୁମେ ରଖି ଯାଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କି ଆନନ୍ଦ ବା ଲାଭ କରିବେ ? ତୁମ ଭାଷାଟିର ଚାବିକାଠି ତ ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ନଥିବ ଏବଂ ତାହାର ଉଚିତ ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ ମଧ ସେମାନେ କିଛି ଜାଣି ନଥିବେ ।

''ଏବେ ସେଠାରୁ ଯେଉଁମାନେ ମୃତ୍ୟୁରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରୟାଣ କରି ସାରିଛନ୍ତି,

ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏକଦା ସେହି ଗ୍ରାମ ଗୋଟିଏ ସଂଗୀତ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ବୀଣା ପରି ହୋଇ ରହିଥିଲା,— ଗ୍ରାମରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଚୀର ଏବଂ ବୃକ୍ଷ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହ ଓ ଜଙ୍ଗଲର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉତ୍ସ ବୀଣାର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତାର ପରି ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱରଗୁଡ଼ିକୁ ବହନ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୃକ୍ଷ ପଛରେ ନିଜର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଇତିହାସଟିଏ ରହିଥିଲା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହର ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୂଅଟି ପଛରେ ତା'ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗୁପ୍ତ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଏଣୁ, ସେହି ଗ୍ରାମରେ ପଦଚାରଣା କରି ବାହାରିଲେ ସତେଅବା ସଂଗୀତ ଭଳି ଆବେଗଟିଏ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା, ତୁମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦକ୍ଷେପ ତୁମର ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ ଗୀତଧ୍ୱନିଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣି ପାରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ବର୍ବରଟି ଡେରା ପକାଇ ଏଠାରେ ରହିବାକୁ ଆସିବ, ସିଏ ତୁମ ଗାଆଁଟିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସଂଗୀତର ଝଙ୍କାରକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରିବନାହିଁ । ଏଠାକୁ ଆସି ସିଏ ଭାରି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଇଚ୍ଛା କଲେ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଯେକୌଣସି ଘର ଭିତରକୁ ଆଦୌ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି ଏହି ଗାଆଁରେ ରହି ଆସିଥିବା ଚଳଣିଟି ତାକୁ ହୁଏତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତିକର ବୋଧ ହେବ ଏବଂ ରୁଷ୍ଟ ହୋଇ ସିଏ ପାଚେରୀଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବ ଓ ତୁମର ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ଏଣେ ତେଣେ ଫୋପାଡ଼ିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ । ବିଚରା ସିଏ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରଟିକୁ ନିଜେ ବଜାଇ ଜାଣିନାହିଁ ବୋଲି ତା'ଭିତରେ ଯେଉଁ ଗ୍ଳାନି ରହିଥିବ, ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁପିତ ଭାବରେ ତାହାରି ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଲାପରି ସିଏ ସେହିଭଳି କରିବ । ଏବଂ ଗାଆଁଟାରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ମୋଟେ ବେଶୀ ଡେରି ଲାଗିବନାହିଁ, — ଅନ୍ତତଃ କିଛି ଆଲୁଅ ଦେଖିବାର ଏକ ଆନନ୍ଦ ତ ତାକୁ ସେଥିରୁ ମିଳିବ ! ମାତ୍ର, ଭାରି ଅଳ୍ପସମୟ ପରେ ତା'ର ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଆଗ୍ରହ ରହିବନାହିଁ ଓ ସେ ହାଇ ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବ । କାରଣ, ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଜଳିବା ଜନିତ ଆଲୋକଟି ତୁମକୁ ସୁନ୍ଦର ଲାଗିବା ଉଚିତ ବୋଲି ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ, ତେବେ ଜଳାଉଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଟି ସହିତ ପରିଚୟ ହୋଇନଥିଲେ ତାହା ମୋଟେ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ନିଜ ଠାକୁରଙ୍କ ଆଗରେ ତୁମେ ଜଳାଉଥିବା ମହମବତୀଟିକୁ ଜାଳିଲାବେଳେ ସେହିକଥା ଘଟିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଜଣେ ବର୍ବରକୁ ନିଆଁ ଲାଗି ଜଳୁଥିବା ତୁମ ଘରର ଅଗ୍ନିଶିଖାମାନେ ଆଦୌ କିଛି କହିବେନାହିଁ,— କାରଣ ତାହାକୁ ଏକ ଯଜ୍ଞର ଅଗ୍ନି ବୋଲି ସିଏ କାହୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ?

ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ, ଆଉ ଜଣକର ଘରଭିତରେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା ଏକ ବହିରାଗତ ଭଳି ଆସି ଆସନ ଜମାଇ ଦେଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପୀଢ଼ିର ଛବି ମୋତେ ଭାରି ଅଥୟ କରି ଦେଇଥିଲା । ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଯେଉଁ ପରମ୍ପରାଟି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପୀଢ଼ିକୁ ଏକ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଦେଇଯିବା ବା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ପୀଢ଼ିଠାରୁ ଏକ

ଉତ୍ତରାଧିକାର ଗ୍ରହଣ କରିବା ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇ ଆସିଛି, ମୁଁ ତାହାର ପ୍ରୟୋଜନଟିକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲି । କାରଣ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ ଯେ ମୋ' ରାଜ୍ୟଟିରେ ସତକୁ ସତ ଅଧିବାସୀମାନେ ହିଁ ରହନ୍ତୁ, — ଯେକୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଅଥବା ସତେଅବା ଶୂନ୍ୟରୁ ଉଡ଼ି ଆସିଥିବା ଯିଏ ମନ ସିଏ ଏଠାରେ ଡେରା ପକାଇ ଆଦୌ ନରହନ୍ତୁ । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ଯେପରି ମୋ' ପ୍ରଜାଙ୍କର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପରମ୍ପରାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ହରାଇ ନବସିବେ, ମୁଁ ରାଜ୍ୟରେ ଲାଗି ରହୁଥିବା ଦୀର୍ଘକାଳବ୍ୟାପୀ ଉତ୍ସବଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଏତେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥାଏ ।

ଏହା ସତ ଯେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ତା' ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଚିନ୍ତା କରେନାହିଁ । ପବନ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଉଡ଼ାଇ କେଉଁଆଡ଼େ ନେଇ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ସବୁ ଠିକ୍ ଚାଲିଛି ବୋଲି ହିଁ ମନେ ହୁଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ପତଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ତା' ଅଣ୍ଡାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କିଛି ଚିନ୍ତା କରେନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ଛୁଆ ବାହାରିବାର ଦାୟିତ୍ୱଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କାରଣ, ବୃକ୍ଷ ଓ ପତଙ୍ଗମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଯାହାସବୁକୁ କୁହାଯିବ, ସେଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱଭାବ ଜଡ଼ସ୍ତରରେ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଜଡ଼ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆତଯାତ କରାଏ । ମାତ୍ର, ତୁମେମାନେ ତ ମଣିଷ, ଏବଂ ତୁମମାନଙ୍କୁ ନିଜହାତରେ ଉଠାଇ ନନେଇ ଯଦି କେହିହେଲେ, ଆଦୌ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ବସ୍ତୁସ୍ତରର ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ମର୍ମବତ୍ ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ମଧୁଟିର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମ ସମ୍ପଦଟି ଆଡ଼କୁ ଅଙ୍ଗୁଳିନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ନନିଏ, ତେବେ ତୁମମାନଙ୍କର ବସ୍ତୁତଃ କି ଦଶା ନହେବ କହିଲ ! ପୃଷ୍ଠା ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ ତ କେଡ଼େ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖି ହେଉଛି; ମାତ୍ର କୌଣସି କବିତାର ଚାବିକାଠିଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ତୁମ ହାତରେ ଧରାଇ ଦେବାକୁ ହେଲେ ମୋତେ ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ କଠୋର କାମଆଦାୟକାରୀର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।

ତେଣୁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଇଚ୍ଛା କରେ ଯେ ଆମ ଶବସତ୍କାରର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ଗମ୍ଭୀରତା ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ । କାରଣ, ଶବସଂସ୍କାର କହିଲେ ଏକ ମୃତ ଶରୀରକୁ କେବଳ ମାଟିତଳେ ନେଇ ପୋତିଦେବାକୁ ବୁଝାଇବ ନାହିଁ, ବରଂ ତାହା ସେହି ଉତ୍ତରାଧିକାରଟିକୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ବୁଝାଇବ, ଦିବଂଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିଲେ,— ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବାଦ୍ ଦିଆଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏକ ପାତ୍ରକୁ ଭାଙ୍ଗି ପବିତ୍ର ମୃତକାବଶେଷ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯେଉଁଭଳି ସଂଗୃହୀତ କରାଯାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ସବୁକିଛିର ସଂରକ୍ଷଣ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ; ସେଥିପାଇଁ ବହୁତ ସମୟ ଲାଗିବ ଏବଂ ବହୁ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ

ଶୋକ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିବ । ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ମରଣ ଓ ମନନ କରୁଥିବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ବାର୍ଷିକ ସ୍ମରଣାନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ ପାଳନ କରୁଥିବ । ତୁମେ ଯେ ଆଦୌ କିଛି ପାସୋରି ଦେଇନାହଁ, ସେଥିଲାଗି ତୁମକୁ ବାରମ୍ବାର ପଛକୁ ଅନାଇବାକୁ ପଡୁଥିବ । ବିବାହଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ଠିକ୍ ସେହିକଥା; ବିବାହକୁ ସନ୍ତାନଧାରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତିପର୍ବ ବୋଲି କୁହାଯିବ । କାରଣ, ଯେଉଁ ଗୃହଟିକୁ ତୁମେ ନିଜର ବାସସ୍ଥାନ ବୋଲି କହୁଛ, ସେଇଟି ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଭଣ୍ଡାରରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ, ଶସ୍ୟ ସାଇତି ରଖିବାର କିମ୍ବା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ହେପାଜତ କରି ରଖିବାର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ, ସେଥିରେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣସବୁ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଛି, କିଏ ଗଣନା କରି ସେକଥା କହିପାରିବ ? ତୁମ ଭଲ ପାଇବାର ନିଜସ୍ୱ କଳାଟି, କବିତାଟିଏ ଉପଭୋଗ କରିବାର ରୀତିଟି, ରୂପାରୁ କ'ଣସବୁ ତୁମେ ଗଢ଼ି ଦେଉଥିବା ବିଦ୍ୟାଟି, ତୁମର ହସ ଓ ତୁମର କାନ୍ଦଗୁଡ଼ିକ,— ତୁମର ମନନ ତଥା ତୁମର ସବୁକିଛି କାର୍ଯ୍ୟ,- ସେଥିରେ ସବୁ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ପବିତ୍ରତାଜ୍ଞାନରେ ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ଏକାଠି କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ ଯେପରିକି, ଯେତେବେଳେ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ, ତୁମେ ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିଦେଇ ପାରିବ । ମୁଁ କାମନା କରୁଛି ଯେ, ତୁମରି ଭଲ ପାଇବା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୋଝାଇ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ପରି ହେଉ,— ଦୁଇ ପୁରୁଷମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟବଧାନରୂପୀ ଉପସାଗରଟିକୁ ପାରିହୋଇ ଯାଇପାରିବା ଲାଗି ସେଥିରେ ଆବଶ୍ୟକ ସବୁକିଛି ରହିଥାଉ । ଏବଂ, ତୁମେ ଯେଉଁସବୁ ଅଲୋଡ଼ା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ାକୁ ଜମା କରି ରଖିଛ, କ୍ରମଶଃ ସେହିଗୁଡ଼ାକରେ ଭାଗୀଦାର ହେବାର ଓ ଭୋଗ କରିବାର ଏକ ତୁଚ୍ଛା ଉପପତ୍ନୀ-ରମଣରେ ଆଦୌ ପରିଣତ ହୋଇ ନଯାଉ ।

ଜନ୍ମସଂସ୍କାର ଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ଠିକ୍ ସେହିକଥା; କାରଣ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବା ଋଣମୁକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଏକ ଅବକାଶ ରହିଛି ଏବଂ ତୁମେ ସେଇଟିକୁ ମଧ ଅବଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବ ।

ବିବାହ, ସନ୍ତାନପ୍ରସବ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍ସବ ଏବଂ ବିଧାନଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ଆଚରିତ ହେବ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥାଏ । ତୁମେ ଏହି ପୃଥିବୀରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଓ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ପୁନର୍ବାର ଫେରିଆସିବା ସମୟରେ । ଗୃହଟିଏ ନିର୍ମାଣ କରିବା ସମୟରେ ତଥା ଗୃହଟିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସମୟରେ । ଶସ୍ୟ କାଟି ଗୃହକୁ ଆଣିବା ସମୟରେ ଓ ଦ୍ରାକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକୁ ତୋଳି ସଂଗ୍ରହ କରିବା ସମୟରେ । ଏକ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହେବା ସମୟରେ ଅଥବା ଶାନ୍ତି ସମୟରେ ।

ଏବଂ ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ତୁମର ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ତୁମରି ଭଳି ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥାଏ । ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତରାଧିକାରକୁ ନେଇ ଅର୍ପଣ କରିବା,— ଏହା ମୋଟେ ଯେକୌଣସି ଜଣେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଫିସରର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । କାରଣ, ସେହି ଅଫିସରଟି ପାଖରେ ବିଧାନମାନ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଯେଉଁ ବହିଟି ରହିଛି, ସେଥିରେ ଉକ୍ତ ବିଷୟମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ଲିପିବଦ୍ଧ କରା ଯାଇନାହିଁ । ଏବଂ, ଯଦି ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟମାନେ ତୁମର ପୁଅକୁ ତମର ସାନ ଜ୍ଞାନଭଣ୍ଡାରଟିକୁ ଅଥବା ତୁମ ସାନ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକର ଉପକରଣଟିକୁ ନେଇ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି, ତେବେ ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମ ପୁଅର କ୍ଷତି ହିଁ ହେବ; — କାରଣ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସିଏ ତୁମଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଯିବ,— ଯେଉଁସବୁ କଥାକୁ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରି ହେବନାହିଁ ତଥା ଅଫିସରର ବିଧାନପୁସ୍ତିକାରେ ରଖି ହେବନାହିଁ, ତୁମ ସନ୍ତାନ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଯିବ ।

ତୁମେ ନିଜର ପ୍ରତିରୂପଟିରେ ହିଁ ନିଜର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତିଆରି କରିବ, — ନହେଲେ ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସେମାନେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟରେ ଏକାନ୍ତ ଆନନ୍ଦହୀନ ଭାବରେ ନିଜର ଜୀବନଟିକୁ ବୋହୁଥିବେ ଓ ଘୋଷାରି ହେବାରେ ଲାଗିଥିବେ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଡେରାଟିଏ ପକାଇ ରହିବାର ଗୋଟିଏ ଶୂନ୍ୟ ଭୂମି ଭଳି ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିବ । ଏବଂ ସେମାନେ ସେହି ରାଜ୍ୟର ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ନିତାନ୍ତ ଅଯତ୍ନଶୀଳ ଭାବରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାକୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିବେ,- କାରଣ, ସେହି ରାଜ୍ୟର ଚାବିକାଠି ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ମୋଟେ ରହିନଥିବ ।

- ୯୨ -

ହଠାତ୍ ଏକ ଧୂଳିଝଡ଼ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଏବଂ ତାହାଫଳରେ ଦୂରସ୍ଥ ଏକ ମରୂଦ୍ୟାନର ଭଙ୍ଗାରୁଜା ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ଆମଯାଏ ଉଡ଼ିଆସି ପଡ଼ିଥିଲା । ଏବଂ, ସହସା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିବିରଟି ଭିତରେ କେତେକେତେ ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ିଆସି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଡେରାରେ କିଛି ନା କିଛି ଚଢ଼େଇ ପଶି ଯାଇଥିଲେ, — ଆମ ଡେରାଭିତରର ଜୀବନ ସହିତ ସାମିଲ୍ ହୋଇଗଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରେ ସଙ୍କୋଚ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆମ କାନ୍ଧଗୁଡ଼ିକରେ ବି ଆସି ବସି ଯାଉଥିଲେ । ତଥାପି, ଡେରା ଭିତରେ ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥର ଅଭାବ ରହିଥିବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ପ୍ରାୟ ହଜାର ହଜାର ଚଢ଼େଇ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ମଧ ପଡୁଥିଲେ — ଖାଦ୍ୟ ଅଭାବରୁ ସେମାନଙ୍କର

ଦେହ ଶୁଖି ଯାଉଥିଲା ଓ ସେମାନେ ଶୁଖିଲା ଡାଙ୍ଗ ଭଳି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ, ଡେରା ଭିତରର ବାୟୁକୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି ଓଳାଇ ଆଣି ଜମା କରିବାକୁ ମୁଁ ଆଦେଶ ଦେଲି ଏବଂ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋକେଇ ମଧ୍ୟ ସେହି ସାନ ପକ୍ଷୀଶବଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ଜୀବନର ଏହି ଅବଶେଷଗୁଡ଼ିକୁ ସବାଶେଷରେ ସମୁଦ୍ର ଭିତରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆ ହେଉଥିଲା ।

ଏବଂ, ଶୋଷ କରିବା କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଯେ ବୁଝାଏ, ଆମେ ତା'ପରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସେହି କଥାଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲୁ ଏବଂ, ଉତ୍ତାପ ତାହାର ଭୟଙ୍କର ମାତ୍ରାଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଆମେ ପ୍ରତିଦିନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରୁଥିଲୁ ଯେ, ପୂରା କାଚଖଣ୍ଡେ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ବାୟୁ ଭିତରେ ଏକ ମରୀଚିକା ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ନିଖୁଣ ଭାବରେ ଜ୍ୟାମିତିକ ସରଳରେଖାର ରାସ୍ତା ବୁଣା ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ସହର ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦର ବିବର୍ଣ୍ଣ ସମତଳଟି ଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ପୂରା ଅକଲଗୁଡୁମ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟରେ ଭାସମାନ ସହରଟି ଅଭିମୁଖରେ ଧାବମାନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏବଂ ମୁଁ ବେଶ୍ ଦେଖିପାରିଲି ଯେ, ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଚିତ୍କାରଟା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମଥାଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଦୋହଲାଇ ଦେଉଥାଏ; କୌଣସି ବନହଂସୀପଲର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଚଢ଼େଇର ଶବ୍ଦରେ ଯେପରି ପୂରା ପଲଟା ବାଇଆ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ତେଣୁ, ସମସ୍ତେ ସେହି ପାଗଳ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ନେତୃତ୍ୱକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ମରୀଚିକା ଓ 'କିଛି ନାହିଁ'ଟା ମଧ୍ୟକୁ ଲମ୍ଫ ଦେବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ମାତ୍ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୟୋଚିତ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଳି ଆସି ବାଜିଲା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ମୁହଁ ମାଡ଼ି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ଏବଂ ତା'ପରେ ତୁଚ୍ଛା ଶବଟିଏ ହିଁ ବାଲୁକାରାଶି ଉପରେ ପଡ଼ିରହିଲା, — ମୋ' ଲୋକମାନେ ଭାଗ୍ୟକୁ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ ଆସିଲେ ।

ହଠାତ୍ ଦେଖିଲି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଛି ।

''କ'ଣ ହେଲା ତୁମର ?''- ମୁଁ ଭାବିଲି ତା' ମୃତ ସାଥୀଟି ପାଇଁ ସେ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି ।

ମାତ୍ର ସିଏ ସେତେବେଳକୁ ନିଜ ଗୋଡ଼ତଳେ ଶୁଖିଲା ଖଡ଼ଖଡ଼ କ'ଣଟିଏ ଆବିଷ୍କାର କରି ନେଇଥିଲା, — ଏକଦା ସେହି ବସ୍ତୁଟି ପ୍ରକୃତରେ ଚଢ଼େଇଟିଏ ହିଁ ଥିଲା । ଏବଂ ଏକ ଆକାଶ ଯେ ଏହିପରି ଭାବରେ ତା' ପକ୍ଷୀଯୂଥରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଗଲା,

ଲୋକଟି ସେଇଥିପାଇଁ ରୋଦନ କରୁଥିଲା ।

ସେ କହିଲା,''ଯେତେବେଳେ ଆକାଶ ତା'ର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ହରାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ଲାଗି ଦୁର୍ବିପାକ ଆସି ପହଞ୍ଚେ ।''

ଯେଉଁ ଲୋକଟିକୁ ଆମେ କୂଅ ଭିତରକୁ ପଠାଇଥିଲୁ, ଆମେ ତାକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଆଣିଲୁ । ଆମେ ତାକୁ ବାହୁଭିତରେ ଧରୁ ଧରୁ ତା'ର ମୂର୍ଚ୍ଛା ହୋଇଗଲା; ତଥାପି ତା'ପୂର୍ବରୁ ଆମମାନଙ୍କୁ ଏତିକି କହି ପାରିଥିଲା ଯେ କୂଅ ଭିତରେ ଟୋପାଏ ହେଲେ ପାଣି ନାହିଁ,— ପୂରା ଶୁଖିଲା । କାରଣ, ସମୁଦ୍ରରେ ଜୁଆର ଉଠିଲେ ଯାଇ ମାଟିତଳର ତାଜା ପାଣି କୂଅ ଭିତରକୁ ଝରିଆସେ ଏବଂ ବେଶ୍ କେତେ ବର୍ଷ ଧରି ଜୁଆରର ଗତି ଉତ୍ତରମୁହାଁ ହୋଇ ରହିଛି । ପୁନଶ୍ଚ, କୂଅଗୁଡ଼ିକର ଚାରିପାଖରେ ବି ଯୁଦ୍ଧସବୁ ଲାଗିରହିଛି ଏବଂ ଉତ୍ତର ଦିଗର କୂଅଗୁଡ଼ିକର ପାଣି ସେହି କାରଣରୁ ନାଲିଆ ହୋଇଯାଉଛି । ମାତ୍ର, ଏହି କୂଅଟି ତ କୌଣସି ଚଢ଼େଇର ଡେଣାରେ ଫୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟା ପରି ଆମକୁ ଆଶାନ୍ୱିତ କରି ରଖିଥିଲା ।

ଏବଂ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକଦା ଚଢ଼େଇ ହୋଇ ଉଡୁଥିବା ସେହି ଶୁଖିଲା ଖଡ଼ଖଡ଼ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ବଡ଼ ଟୋକେଇଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲୁ ।

ତଥାପି, ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଆମେ ଯାଇ ଏଲ୍ ବାହର୍ କୂଅପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲୁ ।

ରାତି ହୋଇଯିବା ପରେ ମୁଁ ବାଟଦେଖାଳିମାନଙ୍କୁ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ଡାକିଥିଲି ।

''ଏହିସବୁ କୂଅର ସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ତୁମେମାନେ ଆମକୁ ଭ୍ରମରେ ପକାଇ ଦେଇଛ । ଏଲ୍ ବାହର୍ ତ ଶୁଖିଲା ପଡ଼ିଛି । ଏଥର ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ପାଇଁ କି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବି ?''

ତାରାମାନେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଅନ୍ଧକାରର ଏକ ଭବ୍ୟ ଗମ୍ବୁଜ ତିଆରି କରି ଆଣିଲେ ଯାହାକୁ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ନିର୍ମମ ଅଥଚ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ଆଉକିଛି ନହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଆମ ଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ ହୀରାଗୁଡ଼ିଏ ମିଳି ଯାଇଥିଲା ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ବାଟଦେଖାଳିମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ପଚାରିଥିଲି: ''ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମମାନଙ୍କୁ ନେଇ କ'ଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ?''

ମାତ୍ର, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ନ୍ୟାୟବିଚାରଟାକୁ କେବଳ ବୃଥା ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ତ ସେତେବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶୁଖିଲା ଡାଙ୍ଗରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ !

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠି ଆସୁଥାଏ । ବାଲୁକା ଉପରର ଘନ କୁହୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା କାଟି କାଟି ହୋଇ ସିଏ ତ୍ରିଭୁଜାକାର ହୋଇ ଦିଶୁଥାଏ । ସତେଯେପରି ଆମର ଦେହ ଉପରେ ପିଟାହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ହାତୁଡ଼ିଟାଏ ଭଳି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ତାହାରି ଆଘାତ ଆସି ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜିବା ପରେ ଲୋକମାନେ ପଥର ପରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେଜଣଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ପାଗଳଙ୍କ ଭଳି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଆଖିଆଗରେ ଝଟକି ଉଠୁଥିବା ସହରଗୁଡ଼ିକ ପରି ଦେଖା ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରୁଥିବା କୌଣସି ମରୀଚିକା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉନଥିଲା । ମରୀଚିକା ନଥିଲା କିମ୍ବା ସିଧା ପରିଷ୍କାର ଦିଗ୍‌ବଳୟଟିଏ ମଧ ନଥିଲା । ବସ୍ତୁତଃ କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ ଆକୃତି ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁନଥିଲା । କାରଣ, କେବଳ ବାଲୁକାରାଶି ହିଁ ଆମକୁ ଏକ ଇଟା ତିଆରି ଚୂଲୀର ଟକ୍‌ଟକ୍ ହୋଇ ଫୁଟିବାରେ ଲାଗିଥିବା ନାଲି ଆଲୁଅ ଭିତରେ ଅବଗାହିତ କରି ରଖିଥିଲା ।

ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ମୁଁ ଘୂର୍ଣ୍ଣାୟମାନ ବାଲିମେଘ ଗୁଡ଼ିକର ସେପାଖରେ ବାୟୁକୁ ନିଆଁ ପରି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରି ରଖିଥିବା ତପ୍ତ ଶୁଭ୍ରପିଣ୍ଡଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଥିଲି । ମୁଁ ଚିନ୍ତା କଲି,''ସେଇଟି ହେଉଛି ସେଇ ପାଚିଲା ଲୁହାଖଣ୍ଡଟି, ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଈଶ୍ୱର ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଦେହରେ ଚିଆଁ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ, ଆମେ ହେଉଛୁ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଳିତ ଗୋରୁପଲ, ଯେଉଁମାନେ କି ଚିଆଁ ଦିଆଯିବ ବୋଲି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥାଉ ।''

''ତୁମର କି ବେରାମ ?''— ଟଳଟଳ ହେଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଲୋକକୁ ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି ।

''ମୋ' ଆଖିକୁ ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ ।''

ପ୍ରତ୍ୟେକ ତିନୋଟି ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଟି ଓଟଙ୍କର ପେଟକୁ ମୁଁ ଚିରିଦେବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପେଟରେ ଗଚ୍ଛିତ ଥିବା ଜଳରେ ଆମ୍ଭେ ତୃଷା ନିବାରଣ କରିଥିଲୁ । ଅବଶିଷ୍ଟ ପଶୁମାନଙ୍କର ପିଠିଉପରେ ଖାଲି ଚମଡ଼ାମୁଣା ଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଲଦି ଦିଆଗଲା ଏବଂ ସମୁଦାୟ କାରାଭାନ୍‌ଟିର ଭାଗ୍ୟ ମୋ'ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବାରୁ ମୁଁ କିଛି ଲୋକଙ୍କୁ

ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍ କୂଅଟି ପାଖକୁ ପଠାଇଲି । ସେଠାରେ ହୁଏତ ପାଣି ଥିବ ବୋଲି ଆମର କିଛି ଆଶା ହେଉଥିଲା ।

ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲି, ''ଯଦି ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍ ମଧ ଶୁଖି ଯାଇଥିବ, ତେବେ ତୁମେମାନେ ଏଠା ଭଳି ସେଠାରେ ମଧ ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ବରଣ କରିବ ।''

ମାତ୍ର ଦୁଇଟା ନିଷ୍ଫଳ ଦିନ ଗତ ହୋଇଗଲା ପରେ ସେମାନେ ଫେରି ଆସିଥିଲେ, ଏବଂ ମୋ' ଲୋକଙ୍କ ମଧରୁ ଏକତୃତୀୟାଂଶଙ୍କର ଜୀବନ ଚାଲିଗଲା ।

ସେମାନେ ଆସି ଖବର ଦେଲେ, ''ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍ କୂଅଟିକୁ ଜୀବନ ଆଡ଼କୁ ଖୋଲା ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଝରକା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।''

ତେଣୁ ବାକୀ ଥିବା ସବୁଯାକ ଜଳକୁ ଆମେ ପିଇ ଶେଷ କରି ଦେଇଥିଲୁ ଏବଂ ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍ ଯିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲୁ; ସେଠାରେ ଯାଇ ପୁଣି ପାଣି ପିଇବୁ ଓ ଆମ ପାଣିମୁଣା ଗୁଡ଼ିକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିନେବୁ ।

କ୍ରମେ ଧୂଳିଝଡ଼ଟା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଆମେ ରାତିରେ ଯାଇ ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍ ଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । କୂଅଟିର ଚାରିପାଖରେ କେତୋଟି ଖର୍ବକାୟ କଣ୍ଟାଗଛ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲେ; ମାତ୍ର ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଆମ ପତ୍ରହୀନ ବୃକ୍ଷ-କଙ୍କାଳବତ୍ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମକୁ ତା'ପରେ ପାତଳା ପାତଳା କାଠିମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରା କରି ଠିଆ ହୋଇଥିବା କଳାରଙ୍ଗର ଆଉସବୁ କ'ଣ ପରି ପ୍ରତୀତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ବିଚିତ୍ର ପ୍ରେତାକାର ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ଆମେ ପ୍ରଥମେ ବେଶ୍ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହେଲୁ ସତ, ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଅଧିକ ନିକଟକୁ ଆସିଗଲୁ, ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ଏକମେଳ ହୋଇ କର୍କଶ ଓ କ୍ରୋଧୋନ୍ମତ୍ତ କୋଳାହଳ କରି ଉଠିବା ପରି ବୋଧ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପଲଟାଏ ବାନ୍ଧି ଆଗରୁ କାଉମାନେ ବସି ରହିଥିଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳେକେ ଡେଣା ଫଡ଼ଫଡ଼ କରି ଉଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଆମକୁ ଲାଗିଲା, ସତେଯେପରି ଗୋଟାଏ ବିରାଟବପୁ କଳା ରାକ୍ଷସର ଦେହଟା ସହସା ବହୁଭାଗ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ କେବଳ ତୁଚ୍ଛା ଅସ୍ଥିଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ପଡ଼ି ରହିଲା । ସେମାନେ ଏଡ଼େ ବହଳ ହୋଇ ପଲ ବାନ୍ଧିଥିଲେ ଯେ, ସେତେବେଳକୁ ମେଘମୁକ୍ତ ଆକାଶରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାକୃତି ଜହ୍ନଟିଏ ଉଦୟ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ମଧ ଆମେମାନେ ତଥାପି ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଗଲୁ । କାରଣ ଉଡ଼ି ପଳାଇ ନଯାଇ ସେହି କାଉମାନେ ମୁଣ୍ଡଳା କାଟି ଆମଉପରେ ଉଡ଼ିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି — ଆମ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କଳାରଙ୍ଗର ଚାନ୍ଦୁଆ ନିର୍ମାଣ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଆମ ଉପରେ ଖୁବ୍ ନିକଟରେ

କୋଇଲାଗୁଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ମେଘ ପରି ଆବୋରି ରହିଥାନ୍ତି ।

ଆମେ ତିନିହଜାର କାଉଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲୁ । କାରଣ ଆମର ଆହାର ମଧ୍ୟ ନିଅଣ୍ଟ ହୋଇ ସାରିଥାଏ ।

ଏବଂ ତା'ପରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଚିତ୍ର ଭୋଜୀ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଆମ ଲୋକମାନେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ବାଲିର ଚୂଲିସବୁ ତିଆରି କରିଦେଲେ ଏବଂ ସେଥିରେ ଶୁଖିଲା ଗୋବର ଆଣି ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ସେଗୁଡ଼ିକ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ କୁହା ଭଳି ଜଳି ଉଠିଲେ ଏବଂ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ପବନଟା କାଉଚର୍ବିର ଗନ୍ଧରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଇତ୍ୟବସରେ କୂଅପାଖରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଯୁକ୍ତ ଲୋକମାନେ ବିରାମହୀନ ଭାବରେ ଶହେକୋଡ଼ିଏ ଗଜର ଦଉଡ଼ିଟାଏ ପକାଇ ପାଣି କାଢ଼ିବାରେ ଲାଗି ଯାଇଥାନ୍ତି । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନ ସେହି ଦଉଡ଼ିଟି ସହିତ ହିଁ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନେ ପାଣିଭରା ଚମମୁଣାଗୁଡ଼ିକ ଡେରା ଭିତରକୁ ବୋହି ନେଉଥାନ୍ତି । ତୃଷାରେ ଫାଟି ଯାଇଥିବା ଓଠଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଅଣାଇ ଦେଉଥାଆନ୍ତି । ମନେ ହେଉଥାଏ, ସତେଅବା ଅନାବୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ସମୟରେ କୃଷକମାନେ ଏକ କମଳାଲେମ୍ବୁର ବଗିଚାରେ ଗଛମାନଙ୍କୁ ପାଣି ଦେବାରେ ଲାଗି ଯାଇଛନ୍ତି !

ଧୀର ପଦଚାରଣାରେ ମୁଁ ଶିବିର ଚାରିପାଖରେ ଥରେ ବୁଲି ଆସିଥିଲି; ମୋ'ଲୋକମାନେ ପୁଣି କିପରି ଜୀବନଲାଭ କଲେ, ତାହାହିଁ ବୁଲି ଦେଖୁଥିଲି । ମାତ୍ର କିଛିସମୟ ପରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନେଇଥିଲି ଏବଂ ନିର୍ଜନତା ମଧ୍ୟରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କଣ୍ଠ ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲି ।

''ହେ ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତା ଭଗବାନ, ଏହି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଦିନରେ ମୁଁ ଦେଖିଲି, କିପରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଦେହର ମାଂସ ଶୁଷ୍କ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତା'ପରେ ପୁନର୍ବାର ଜୀବନଲାଭ କଲା । ଗୋଟାଏ ମଲା ଗଛର ବକ୍କଲ ପରି ମୋ'ର ସୈନ୍ୟବାହିନୀଟି ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ପୁନର୍ବାର ଜୀବନ ପାଇ ସଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲାଣି, ପୁନର୍ବାର କର୍ମକ୍ଷମ ହୋଇଗଲାଣି ଏବଂ ଏଥର ଆମେ ଯୁଆଡ଼େ ଇଚ୍ଛା କରିବୁ, ଆମର ପୁନଃ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗମାନେ ଆମକୁ ସେଠାକୁ ମଧ୍ୟ ନେଇଯାଇ ପାରିବେ । ତଥାପି, ଯଦି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ସେହିଭଳି ସୂର୍ଯ୍ୟତାପ ଦ୍ୱାରା ଦହିହେବାକୁ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହି ଧରାପୃଷ୍ଠରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତୁ । ତା'ପରେ ଆମ ଖୋଜର ଚିହ୍ନଟାଏ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିନଥାନ୍ତା ।

"ଲୋକେ ପୁନର୍ବାର ହସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି, ଗୀତ ଗାଇଲେଣି; ସବୁ କିଛି ମୋ' କାନରେ ଆସି ବାଜିଲାଣି । ମରୁଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଥିବା ସୈନ୍ୟବାହିନୀଟି ସେହିସବୁର ସ୍ମୃତିରେ ବୋଝେଇ ହୋଇ ରହିଛି । ତାହା ଦୂରସ୍ଥ ବହୁ ବହୁ ଜୀବନର ଚାବିକାଠି ଭଳି ହୋଇ ରହିଛି; କାରଣ ତା'ଭିତରେ କେତେ କେତେ ଆଶା ଓ ଭୟ, ନୈରାଶ୍ୟ ତଥା ଆନନ୍ଦ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ, ତାହା ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅସଂଲଗ୍ନ ଓ ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିନାହିଁ, ମାତ୍ର ହଜାର ଡୋରରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଡ଼ିହୋଇ ରହିଛି । ତଥାପି, ଯଦି ପୁନର୍ବାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ଲାଗି ଖରା ସେହିପରି ଅଗ୍ନିପରି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା, ତେବେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହି ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରୁ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତୁ,— ଆମର ପଦଚିହ୍ନମାନେ ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ନିଭି ଯାଇଥାନ୍ତେ !

"ସେକଥା ଏମାନେ ମୋଟେ ଜାଣିନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଶୋଷ କରୁଥିଲା ଓ ଇହାଦେ ସେମାନଙ୍କର ଉଦରଗୁଡ଼ିକର ସନ୍ତୋଷବିଧାନ ହୋଇ ପାରିଲା । ସେମାନଙ୍କର କେବଳ ସେତିକି ଜାଣିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି । ମାତ୍ର ଏହି ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍‌ଠାରେ ରହିଥିବା କୂଅଟିର ପାଣି କେତେ କେତେ କବିତା, କେତେ ସହର ତଥା ବିରାଟ ଦୋଲାୟମାନ ବଗିଚାକୁ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯିବାରୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିଛି । ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍‌ର ଏହି କୂଅଟିର ପାଣି ପୃଥିବୀର ଗତିପଥକୁ ବଦଳାଇ ଦେଇଛି । ତଥାପି, ଆଉ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ଯଦି ଖରା ସେହିପରି ତପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା, ତେବେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ସତ୍ତା ହିଁ ଧରାପୃଷ୍ଠରୁ ନିଭି ଯାଇଥାଆନ୍ତା । ଏବଂ ପାଦର ଚିହ୍ନଟିଏ ବି ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିନଥାନ୍ତା ।

"ଏହି ଜାଗାଟିରୁ ପ୍ରଥମେ ଫେରିଥିବା ଲୋକମାନେ ଆମକୁ କହିଥିଲେ,'ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍‌ଠାରେ ଥିବା କୂଅଟି ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଝରକା ପରି, ଯାହା ବାଟଦେଇ ଅନାଇଲେ ବସ୍ତୁତଃ ଜୀବନଟା ହିଁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇପାରୁଛି ।' ହେ ପରମେଶ୍ୱର, ତୁମର ଦେବଦୂତମାନେ ମୋ'ର ଏହି ସୈନ୍ୟବାହିନୀଟିକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ମୁଣାରେ ସାଉଁଟି ନେଇ ଗୋଟାଏ ମଲା ବୃକ୍ଷର ବଲ୍କଳ ପରି ତୁମ ଶାଶ୍ୱତତାର ଗର୍ଭ ଭିତରକୁ ନିକ୍ଷେପ କରି ଦେବାଲାଗି ପୂରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଏହି ଛୁଆଁଫୋଡ଼ଟିର ବାଟ ଦେଇ ଆମେ ସେମାନଙ୍କର କବଳରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇ ପାରିଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ତୁମର ଏହି ପୃଥିବୀ ମୋ' ପାଇଁ ଏକାବେଳେକେ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଛି; କାରଣ, ଏହାପରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଯଅଫସଲର କ୍ଷେତକୁ ଖରା ପଡ଼ି ସୁନେଲି ରଙ୍ଗରେ ଚକ୍‌ଚକ୍ ଦେଉଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବି, ଏହି ତମଃପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥିବୀ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେଉଁ

ଆଲୋକ ତଥା ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧି ରହିଛନ୍ତି, ଦୁଇଟିର ମଝିରେ ଅବସ୍ଥିତ ତାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବି, ସେତେବେଳେ ତା' ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଏକ ବାହନ ଅଥବା ଗୁପ୍ତ ମାର୍ଗକୁ ମଧ ଦେଖି ପାରୁଥିବି । ସେଇଟି କାହାର ତୋରଣ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ବା କେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରି ନେଇଯାଉଛି, ସେବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ । ମୁଁ ଏପରି ଅନେକ ସହର, ଦେବାଳୟ, ଗଡ଼ପ୍ରାଚୀର ଏବଂ ଦୋଳାୟମାନ ବାଟିକାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଛି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କି ପ୍ରକୃତରେ ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍‌ର ସେହି କୂପଟିରୁ ହିଁ ସମ୍ଭୂତ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି ।

''ମୋ' ମଣିଷମାନେ ପାଣି ପିଉଛନ୍ତି, ଉଦରଗୁଡ଼ିକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଉଦରର ସୁଖ ହିଁ ସେମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସୁଖ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ସେହି ଛୁଞ୍ଚମୁହଁଟିର ଚାରିପାଖରେ ଯାଇ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଛିଦ୍ରଟିର ତଳୁ କେବଳ ପାଣିରେ ପାତ୍ରଟିଏ ପଡ଼ିବାର ଚବଚବ ଶବ୍ଦ ହିଁ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା । ଜଳ ଭରି ଆଣିବା ସକାଶେ ପାତ୍ରଟି ଯାଇ ଅନ୍ଧାରବର୍ଣ୍ଣ ପାଣି ଉପରେ କଚି ହୋଇ ପଡୁଥିବା ସମୟରେ ସେହିଭଳି ଶବ୍ଦ ହେଉଥାଏ । ମାତ୍ର ସେହି ପାଣିକୁ ଆଣି ଯେତେବେଳେ ଶୁଖିଲା ମଞ୍ଜି ଉପରେ ଢାଳି ଦିଆ ଯାଉଥାଏ,— ଜଳର ସଂସ୍ପର୍ଶ-ଜନିତ ନିଜର ସେହି ସୁଖ ବ୍ୟତୀତ ମଞ୍ଜିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କ'ଣ ବା ଜଣାଅଛି ? — ସେତେବେଳେ ତଦ୍ୱାରା ଏକ ଗୁପ୍ତ ଶକ୍ତି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଆସେ, — ଠିକ୍ ସେହି ଶକ୍ତି ହିଁ ସକଳ ସହର, ଦେବାଳୟ, ଦୁର୍ଗପ୍ରାଚୀର ଏବଂ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦୋଳାୟମାନ ଉଦ୍ୟାନର କାରଣ ହୁଏ ।

''କିନ୍ତୁ ହେ ଭଗବାନ, ତୁମେ ସ୍ୱୟଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ସନ୍ଧାନ-ପ୍ରସ୍ତର, ସେଗୁଡ଼ିକର ସର୍ବମୀମାଂସକ ମାନକ; ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସରି ରହିଥିବା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିନଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏସବୁ ବସ୍ତୁକୁ ନେଇ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଆପଣାର ବୋଧଗତ କରି ପାରେନାହିଁ । ସେହି ଯଅଫସଲର କ୍ଷେତ, ମୋ'ର ଏହି ସୈନ୍ୟବାହିନୀ, ଏଲ୍ କ୍ସୁର୍‌ଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ କୂପ, — ଏହି ସବୁକିଛି କେବଳ ପରସ୍ପର ସହିତ ସତେଅବା ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନଥିବା କେତେକ ବସ୍ତୁ ପରି ମନେ ହେଉଥାନ୍ତି, — ସତେଯେପରି ଆଦୌ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନଥାଇ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଲାଗନ୍ତି । ଏବଂ, ଯାବତୀୟ ପ୍ରତିଭାସର ଏହି ଗତିହୀନ ସମୂହଟା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଛ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ନିଃସୃତ ହୋଇ ତାରାମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଗତିଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ସହରର ବୁରୁଜ ଏବଂ ପାଚେରୀମାନ ମୂର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥାଏ ।''

- ୯୩ -

ଏହାପରେ ଗୋଟିଏ ସହର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ମାତ୍ର, ଧାଡ଼ିଏ ବିଶେଷ ଉଚ୍ଚ ପାଚେରୀ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେଖା ଯାଉନଥାଏ । ମନେ ହେଉଥିଲା, ସେହି ପାଚେରୀମାନେ ସତେଯେପରି ଘୃଣାର ସହିତ ମରୁଭୂମି ଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ସଜ୍ଜା ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନଥିଲା ଏବଂ ମନେ ହେଉଥିଲା, ସତେଅବା ତା' ଉପରେ ଯେପରି କାହାରି ଆଖି ବି ନପଡ଼ିବ, ସେହି କାରଣରୁ ତାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନାକର୍ଷକ ଭାବରେ ତିଆରି କରାଯାଇଥିଲା ।

ସାଧାରଣତଃ କୌଣସି ସହରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ ଓ ତା'ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲେ ମନେହୋଇଥାଏ ଯେ ସହରଟି ମଧ ତୁମ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଛି । ସହରଟିର ଝରକାକବାଟି ଏବଂ ମିନାରଗୁଡ଼ିକ ମଧ ତୁମକୁ ଅନାଇ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ତା'ପରେ, ତାହାର ଫାଟକଗୁଡ଼ିକ ତୁମଲାଗି ହୁଏତ ଖୋଲିଯାଏ ଅଥବା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ବେଳେବେଳେ, ସତେଅବା ତୁମେ ତାକୁ ଭଲ ପାଅ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରି ସିଏ କି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଈଷତ୍ ହସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ଓ ନାନା ଅଳଙ୍କାର ଦ୍ୱାରା ଖଚିତ ମୁଖମୁଦ୍ରାରେ ତୁମକୁ ସ୍ୱାଗତ କରୁଥାଏ । ବସ୍ତୁତଃ, ଆମେ ଯେତେଯେତେ ସମୟରେ କୌଣସି ସହର ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିଛୁ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସର୍ବଦା ହିଁ ପରିଦର୍ଶକ ମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତରେ ଆନନ୍ଦ ହିଁ ଭରି ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣାକୁ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ବୃହତ୍ ତୋରଣଦ୍ୱାରା ଏବଂ ରାଜକୀୟ ବୀଥିମାନ,— ତୁମେ ଜଣେ ଭ୍ରମଣକାରୀ ଅଥବା ଜଣେ ବିଜୟୀ, — ଯେପରି ଭାବରେ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଥାଅ ପଛକେ,— ସେମାନେ ତୁମକୁ ଏକ ରାଜକୀୟ ମହତ୍ତ୍ୱା ସହିତ ସ୍ୱାଗତ କରି ନେଇଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର, ଏହି ସହରଟି ବେଳକୁ କିଛି ରହସ୍ୟମୟ ହୋଇ ରହିଥିବା ଭଳି ଲାଗୁଥିଲା ଏବଂ ମୋ' ଲୋକମାନେ ବେଶ୍ ଅଶ୍ୱସ୍ତ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଆମେ ଅଧିକ ପାଖକୁ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଚେରୀଗୁଡ଼ିକ ସତେ ଯେପରି ଅଧିକ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଜାଣିଶୁଣି ଆମଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ଦେଉଥିଲେ — ସତେଅବା କୌଣସି ଏକ ପାହାଡ଼ର ପାଚେରୀ ପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ସତେ ଯେପରି ସହରଟି ବାହାରେ ଆଦୌ କେଉଁଠି କିଛି ନାହିଁ, କେଉଁଠି ରହି ମଧ ପାରନ୍ତାନାହିଁ, ସେହିପରି ।

ଏଣୁ, ସମସ୍ତ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଦିନଟା ଆମେ ବେଶ୍ ମନ୍ଥର ଗତିରେ ସହରର ଚାରିପାଖରେ ମାର୍ଚ୍ଚ୍ କରି କଟାଇଦେଲୁ, — କୋଉଠି ପ୍ରବେଶ କରିବାର ବାଟଟିଏ ମିଳିବ

ବୋଲି ଖୋଜୁଥିଲୁ; ସେହି ତୀଖ ପାଚେରୀଟା ମଧ୍ୟରେ କେଉଁଠାରେ କିଛି ଦୋଷ ରହିଥିବ ଅଥବା ଅନ୍ତତଃ କାନ୍ଥ ଦେଇ ଘେରା ହୋଇଥିବା ବହିର୍ମାର୍ଗଟିଏ ତ ରହିଥିବ ! କିନ୍ତୁ କେଉଁଠି ହେଲେ କିଛି ପାଇଲୁନାହିଁ । ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ବନ୍ଧୁକଗୁଳିର ପରିଧି ଭିତରକୁ ବି ଆସି ଯାଉଥିଲୁ, — ମାତ୍ର ସେହି ନିସ୍ତବ୍ଧତାକୁ ଭଙ୍ଗ କରି ଗୋଟିଏ ବି ଗୁଳି ଫୁଟି ନଥିଲା । ଏପରିକି, ମୋ'ର କେତେକ ଲୋକ ଏହି ଅନିଶ୍ଚୟତା ଦ୍ୱାରା ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଶତ୍ରୁକୁ ଚୁନୌତି ଦେଇ କେତେଟା ଗୁଳି ଫୁଟାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର, ପାଚେରୀଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ସେହି ସହରଟା ଗୋଟାଏ ବହଳ କାତି ରହିଥିବା କୁମ୍ଭୀରଟାଏ ପରି ଆଚରଣ କରୁଥିଲା; ତୁମେ ତାକୁ ଯେତେ ଛିଗୁଲେଇଲେ କିମ୍ୱା ଉସ୍‌କେଇଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ନିଜର ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରୁ ମୋଟେ ବାହାରକୁ ଆସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲା ।

ଦୂରରେ ଗୋଟାଏ ମୁଣ୍ଡିଆ ଥିଲା, ଯାହାଉପରୁ କି ପାଚେରୀ ସେପାଖରୁ ପୂରା ଦେଖି ହେଉନଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି କିଛି ନା କିଛି ସମ୍ମୁଖ ନଜରକୁ ଆସି ପାରୁଥିଲା । ତାହାରି ଉପରୁ ନିଘା କରି ଆମେ କେତେ ସ୍ଥାନରେ ରହିଥିବା ସବୁଜିମାକୁ ଦେଖି ପାରିଲୁ,— ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ବେଶ୍ ଗହଳିଆ ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀର ବାହାରେ ମରୁଇଲାକାରେ ଅଥଚ ଘାସଟିଏ ବି କଅଁଳୁ ନଥିଲା । ସେଠାରେ ତ କେବଳ ବାଲି ହିଁ ଦିଗନ୍ତପ୍ରସାରୀ ହୋଇ ରହିଥିଲା, — ପାହାଡ଼ମାନେ ଖରାରେ ପାଚି କରି ରହିଥିଲେ । ମରୂଦ୍ୟାନଟିର କୂପଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯତ୍ନଶୀଳ ଭାବରେ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଉଦ୍ଭିଦଗୁଡ଼ିକର ସେବାରେ ନିୟୋଜିତ କରାଯାଇ ପାରିଥିଲା । ଏକ ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ ମସ୍ତକର କେଶରାଶିକୁ ଏକତ୍ର କରି ରଖିଲା ଭଳି ପାଚେରୀମାନେ ସେହି ସବୁଜିମାକୁ ବେଢ଼ା ଦେଇ ରଖିଥିଲେ । ଭୋକିଲା କୁକୁରଙ୍କର ପଲଟିଏ ପରି ଆମେ ସହରଟାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପଇଁତରା ମାରି ବୁଲୁଥିଲୁ, ଯେଉଁଠାରେ କି, ଆମଠାରୁ ମାତ୍ର କେଇଗଜ ଦୂରରେ ସବୁଜିମାର ସୁଦୃଶ୍ୟ ମଣ୍ଡନଟିଏ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିଲା, — ବୃକ୍ଷରାଜି, ପକ୍ଷୀକୁଳ ତଥା ପୁଷ୍ପରାଶିର ଏକ ଉଲ୍ଲାସକୁ ଅଙ୍କ ପ୍ରସାରି ରଖିଥିଲା । ଆଗ୍ନେୟଗିରିର ଉଦରକୁ ଅସିତାଶ୍ମର ଏକ ଫାନ୍ଦ ଆବୋରି ରହିଥିବା ଭଳି ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପାଚେରୀଟି ଘେରା ବୁଲାଇ ରହିଥିଲା ।

ମସୃଣ ପ୍ରାଚୀରକାନ୍ଥରେ ଗୋଟିଏ କେଉଁଠାରେ ହେଲେ ଫାଟଟିଏ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋ'ଲୋକେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଭୟ ବି ଲାଗିଥିଲା । କାରଣ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଯେ, ମନେ ପକାଇ ପାରିବାର ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସହର ମଧ୍ୟରୁ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ବି କାରାଭାନ୍ ଏଠୁ ବାହାରକୁ କେବେ ଯାଇନଥିଲା କିମ୍ୱା ବାହାରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିବା କୌଣସି ଗୋଟିଏକୁ ସ୍ୱାଗତ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇ ନଥିଲା । ଏହି ଦୁର୍ଗର ବାସିନ୍ଦାମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେବେ କୌଣସି ବାଟୋଇ ପ୍ରବାସର କୌଣସି ଭିନ୍ନ ରୀତିକୁ

ଆଣି ଏଠା ରୀତିଟି ସହିତ ମିଶାଇ ନଥିଲେ ଅଥବା କୌଣସି ବଣିକ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଭୂମିମାନଙ୍କରେ ନିତ୍ୟବ୍ୟବହୃତ ବାସନକୁଶନ ଆଣି ଏହି ସହରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ନଥିଲେ । ଦୂର କୌଣସି ଦେଶର ଜଣେ ନାରୀ ଏମାନଙ୍କର ଶୋଣିତ ସହିତ ନିଜର ଶୋଣିତକୁ କେବେହେଲେ ମିଶାଇ ନଥିଲେ । ତେଣୁ, ମୋ'ର ଲୋକମାନେ ଅନୁଭବ କଲେ, ସେତଯେପରି ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେବାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଆଙ୍ଗୁଠି ଯାଇ ଏପରି କୌଣସି ଏକାବେଳେକେ ଅପରିଚିତ ଓ ଅନାମିତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କ'ଣ ଦେହରେ ବାଜିଗଲା, ଯାହା ସହିତ କି ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟସମୂହ ମାନଙ୍କର ଆଦୌ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନଥିଲା । କାରଣ ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସବୁପ୍ରକାରେ ଏକାକୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯେକୌଣସି ଏକ ଦ୍ୱୀପରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଜାହାଜ ଦୁର୍ଘଟଣାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିବା କିଛି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ପାଦ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ କିଛି ସଂସ୍ରବ ସମ୍ଭବ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇଥିଲା; ଏବଂ, ସବୁଠାରେ ହିଁ ସର୍ବଦା ତୁମକୁ କିଛି ନା କିଛି ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ, ଯାହାରକି ତୁମ ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ମାନବସ୍ତରୀୟ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିବ ଏବଂ ତେଣୁ ଯାହା ତୁମ ମୁହଁ ଉପରୁ ନିଶ୍ଚୟ ମାନବସୁଲଭ ଈଷତ୍ ହସଟିଏ ଉଦ୍ଧାରିତ କରି ଆଣିବ । ମାତ୍ର, ଭାରି ସହଜରେ ବୁଝି ହୋଇଗଲା ଯେ, ଏଠାରେ ଏହି ସହରଟାର ମୁହଁରୁ ସେପରି ଆଦୌ କିଛି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିନଥିଲା ।

ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଏଭଳି ଅନ୍ୟମାନେ ବି ରହିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଏହି ସହରଟି ଆଡ଼କୁ ଏକ ବିଶେଷ ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ- ଏପରି ଏକ ପୀରତି ଦ୍ୱାରା ତା' ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ହୋଇଗଲେ, ଯାହାର ଆଦୌ କୌଣସି ନାମକରଣ କରି ହେଉନଥିଲା । କାରଣ, ଏକ ସହର ଅଥବା ଏକ ନାରୀ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, କେବଳ ଯାହାର ଏକ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ଥାଏ, ଯାହା ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଶରୀରରେ କୌଣସି ସଙ୍କରତ୍ୱ ନଥାଏ କିମ୍ବା ଯାହାର କଥାରେ ଅଥବା ଧର୍ମରେ କୌଣସି ଅପବାଦଯୋଗ୍ୟ ରହିନଥାଏ, — କେବଳ ତାହାରି ଆଡ଼କୁ ହିଁ ଏକ ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ, ସିଏ ମୋଟେ ନାନା ଜାତିର କୌଣସି ଗୋଳିଆଘଣ୍ଟା ଭିତରୁ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଆସିନଥାଏ (ଗୋଟିଏ କାଦୁଅ ହ୍ରଦ ଭିତରକୁ ଗୋଟାଏ ବରଫସ୍ରୋତ ଆସି ମିଳାଇ ଯାଇଥିଲା ପରି), — ଯେଉଁଥିରେ କି ସବୁକିଛି ଏଭଳି ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ଯାଇନଥାଏ ଯେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଚିହ୍ନି ହୁଏନାହିଁ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋର ଲୋକମାନେ ଓ ମୁଁ ମରୁଭୂମିଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଏହି ଅଭେଦ୍ୟ ନୂତନ ଠିକଣାଟି ପାଖରେ ଆସି ହାବୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲୁ । କାରଣ, ଯିଏ କେବେ ଆସି ସମ୍ମୁଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାଏ, ସିଏ ତା' ହୃଦୟଟାକୁ ହିଁ ତୁମଲାଗି ଖୋଲା କରି

ରଖିଥାଏ,— ତା'ର ମାଂସରେ ନିର୍ମିତ ଦେହଟା ଯେପରି ତୁମ ତରବାରୀଟି ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ଖୋଲା ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାଏ; — ଏବଂ, ତୁମେ ତାକୁ ପରାହତ କରିଦେବ, ଅଥବା ଭଲ ପାଇବ କିମ୍ବା ତାହାରି ହାତରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିବ ବୋଲି ଯେଉଁଭଳି ଇଚ୍ଛା ହୁଏତ ସେହିଭଳି ଆଶା କରି ରହିଥାଅ । ମାତ୍ର, ଯିଏ ତୁମପ୍ରତି ଆଦୌ କୌଣସି ଧ୍ୟାନ ହିଁ ଦେଉନାହିଁ, ତା'ସାମନାରେ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ସବୁ କରିପାରିବ ? ଏବଂ, ମୋ'ଭିତରେ ଏହିଭଳି ଭାବନାସବୁ ମୋତେ ବିବଶ କରି ଦେଉଥିବା ସମୟରେ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲୁ ଯେ, ସେହି ନିବୁଜ ଓ ବଧିର ପ୍ରାଚୀରଟିକୁ ଘେରା ବୁଲାଇ ଅଧିକ ଧଳା ଦେଖା ଯାଉଥିବା ବାଲିର ଅରାଏ ଭୂଇଁ ରହିଥିଲା; ଅଧିକ ଧଳା, କାରଣ ସେହି ବାଲିଉପରେ ଧଳା ରଙ୍ଗର ଗୁଡ଼ିଏ ଶୁଖିଲା ହାଡ଼ ମଧ୍ୟ ଜମା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଦୂର ଦୂର ରାଜ୍ୟରୁ, ଠିକ୍ ଆମଟି ପରି ଏଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିବା ଅଭିଯାନଗୁଡ଼ିକର ଯେ କି ଦଶା ହୋଇଛି, ହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ସେହି କଥାଟିକୁ ସୂଚିତ କରି ଦେଉଥିଲେ । ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ ଦେଖି ଆମର ମହାସାଗରରେ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ଫେଣର ରେଖାଗୁଡ଼ିକ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, — ଯାହାକି କେତେ ନା କେତେ ଦୂରରୁ କୂଳଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଥାଏ, ମାତ୍ର ଦୀର୍ଘ ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ସେଠାରେ ଥିବା କଠିନ ପଥରର ମୁଣ୍ଡିଆଟାକୁ ହାବୁଡ଼ିଗଲେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଚୂନା ବି ହୋଇଯାଏ ।

ତା'ପରେ ରାତି ହୋଇଗଲା ଏବଂ ମୋ' ତମ୍ବୁଟିର ଦ୍ୱାରଦେଶରୁ ମୁଁ ଆମରି ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା ସେହି ଅଲଂଘ୍ୟ ବୃହତ୍‌ପିଣ୍ଡଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ବହୁ ଭାବନା ଭିତରେ ଯାଇ ମଗ୍ନ ବି ହୋଇଗଲି । ଅଳ୍ପସମୟ ପରେ ଦେଖି ପାରିଥିଲି ଯେ, — ପ୍ରକୃତରେ ଆମେ ସହରଟିକୁ ଅବରୋଧ କରିନାହୁଁ, ବରଂ ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ସେଇଟି ଦ୍ୱାରା ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଇଛୁ । ଯଦି ତୁମେ ଗୋଟିଏ କଠିନ ଗୁପ୍ତ ବୀଜକୁ ଉର୍ବର କୌଣସି ମୃତ୍ତିକାରେ ନେଇ ପୋତିଦେବ, ତେବେ ସେହି ମୃତ୍ତିକା ହିଁ ବୀଜଟିକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଲା ବୋଲି ଆଦୌ କୁହା ଯିବନାହିଁ, — ଅବଶ୍ୟ ବୀଜଟିର ଚାରିପାଖରେ କେବଳ ମୃତ୍ତିକା ହିଁ ରହିଥିବ । କାରଣ, ବୀଜଟି ଥରେ ଫାଟିଯିବାପରେ, ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ଗଛଟି ବାହାରି ଆସିବ, ବିଚାରୀ ମାଟିଟି ଉପରେ ସେଇଟି ହିଁ ନିଜର ରାଜ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ଆଣିବ । ଏଣୁ, ଯଦି ଏହି ପ୍ରାଚୀର ଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ଆମଲାଗି ଅଜ୍ଞାତ ହୋଇ ରହିଥିବା କୌଣସି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରକୁ ରଖା ହୋଇଥିବ, ଏବଂ ଯଦି ଲୋକମାନେ ସେଥିରୁ ଆମଲାଗି ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ଅଥବା ଦୁଃଖବ୍ୟଞ୍ଜିତ ସଂଗୀତମାନ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆଣୁଥିବେ, ତେବେ ନିଜ ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଜାଣିଥିଲିଯେ, ଆମେ ବଳପ୍ରୟୋଗ କରି ଥରେ ଏହି ରହସ୍ୟମୟ କଠିନ ବେଢ଼ାଟିକୁ ଭେଦ କରି ସେପାଖକୁ ଚାଲିଯିବା ମାତ୍ରକେ ଏବଂ ସେହି ରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀମାନେ ମୋ'ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଆସି ମିଶିଯିବା ପରେ ହୁଏତ ମୋତେ ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ଯେ, ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଏକତ୍ର

ମଝିରେ ନିଆଁ ଜାଳି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଉପବେଶନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ହୃଦୟମାନଙ୍କୁ ନୂତନ ସ୍ୱାଦ ଆଣି ଦେଇ ପାରିବା ଭଳି ସେହି ଅପରିଚିତ ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକରୁ ନାନା ସଂଗୀତର ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବଦଳିଯିବ ।

ମୁଁ ମନେ ମନେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥିଲି, ବିଜୟୀମାନେ ଓ ବିଜିତମାନେ, — ଗୋଟିଏ, ପକ୍ଷକୁ ଆଉଗୋଟିଏ ପକ୍ଷଠାରୁ ଅଲଗା ଭାବରେ କିପରି ଚିହ୍ନାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ? ଠିକ୍ ସେହିପରି ଘଟଣାଟିଏ ଘଟେ, ତୁମର ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ଏକାକୀ ମନୁଷ୍ୟ ସହିତ ଭେଟ ହୁଏ ! ତା'ର ସାଙ୍ଗ ବୋଲି କେହି ନଥାନ୍ତି ଏବଂ ଗହଗହ ହେଉଥିବା ଗୋଟାଏ ଭିଡ଼ ଭିତରେ ସିଏ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଭିଡ଼ଟା ତାକୁ ନିଜର ଅଡ଼ା ଭିତରକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ନେଇଆସେ, ଧକ୍କା ମାରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଚାରିଆଡୁ ଚିପି ପକାଏ । ଏବଂ ସେହି ଲୋକଟି ଯଦି ଖାଲି ପଡ଼ିଥିବା ଅରାଏ ସ୍ଥଳଭାଗ ପରି ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଭିଡ଼ ତାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମାଡ଼ି ଦଳି ଚାଲିଯାଏ । ମାତ୍ର ଯଦି ସିଏ ଜଣେ ସତକୁ ସତ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ନିଜ ଭିତରେ ହିଁ କ'ଣଟିଏ ପ୍ରକୃତରେ ହୋଇ ବାସ କରୁଥାଏ, ଏବଂ ଯଦି ସିଏ କଥା ବି କହେ, ତେବେ ଥରେ ସିଏ କଥା କହିଲା ପରେ, ସେହି ଭିଡ଼ଟି ଭିତରେ ହିଁ ସିଏ ଚେରଗୁଡ଼ିକୁ ବିସ୍ତାରି ଦେଇପାରେ. ତା' ନିଜ ଜାଲଗୁଡ଼ିକୁ ବିଛାଇଦିଏ ଏବଂ ନିଜର ଶକ୍ତିଟିକୁ ଠୁଳ କରିଆଣେ; ଏବଂ, ତା'ପରେ, ଯଦି ସିଏ ଆଗକୁ ପାଦ ପକାଇ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ତେବେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକଳ ଶୃଙ୍ଖଳାର ବାହାର ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ପୂରା ଭିଡ଼ଟା ମଧ୍ୟ ତା'ପଛେ ପଛେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗେ ଓ ତା'ର ଶକ୍ତିକୁ ବହୁଗୁଣିତ କରିଦିଏ ।

ତେଣୁ, ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ, ଯଦି ରାଜ୍ୟର କୌଣସି ନା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଜ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନ ଜଣେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବାସ କରୁଥାଏ ଯିଏକି ନିଜର ନୀରବତା ଦ୍ୱାରା ସୁରକ୍ଷିତ ତଥା ନିଜ ଧ୍ୟାନ ମଧ୍ୟରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହି ସତକୁ ସତ କିଛି **ହୋଇଛି**, ତେବେ ସେଇ ଆଦୌ କାହାରି ସହାୟତା ନନେଇ ତୁମର ସକଳ ଅସ୍ତ୍ରଠାରୁ ଅଧିକ କାମ ଦେବାକୁ ହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ, ସିଏ ଏକ ଉର୍ବର ମୃତ୍ତିକାରେ ବପନ କରା ଯାଇଥିବା ବୀଜଟିଏ ପରି ନିଶ୍ଚୟ କାମ ଦେବ । ଯଦି ତୁମେ ତା'ର ମୁଣ୍ଡକାଟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତେବେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଭିନ୍ନ ବୋଲି ଜାଣିବାଟା ତୁମଲାଗି ବଡ଼ କଷ୍ଟକର ହେବ । ଆଦୌ କୌଣସି କୋଳାହଳ କରୁନଥିବା ନିଜର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ହିଁ ସିଏ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଇଥାଏ, — ନିଜର କରି ସାରିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତା'ର ଅସଲ ପରିଚୟଟି ଉଦ୍ଘାଟିତ ହୋଇଥାଏ । ପୃଥିବୀରେ ଭାରସାମ୍ୟ ରଖି ପାରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ

ଜୀବନରେ ଠିକ୍ ଏହିଭଳି ଘଟେ । ଏକ ନୂତନ ପୃଥିବୀର ସ୍ଥାପନା ସକାଶେ କରିଥିବା ନିଜର ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଲୋକ ତୁମ କାନ ପାଖରେ ଆସି ଡିଣ୍ଡିମ ବଜାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ତୁମେ ତା' ସହିତ ଖୁବ୍ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବରେ ଯୁକ୍ତିମାନ ଦେଇ ନିଶ୍ଚୟ ଲଢ଼ାଇ କରିପାରିବ; ମାତ୍ର ଯିଏ ଚିନ୍ତା କରେ ଓ ଏକାବେଳେକେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ତଥା ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିରେ ସତକୁ ସତ ତିଆରି କରି ଦେଖାଇଦେଇ ପାରୁଥାଏ, ତା'ସହିତ ଆଉ କି ଲଢ଼ାଇ ବା କରାଯାଇ ପାରିବ ? କାରଣ, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହାକିଛି ମୂର୍ତ୍ତ କରି ଯାହା ଗଢ଼ି ଥୋଇଦେଲା, ଉପସ୍ଥିତ ସ୍ଥାନ ଏବଂ ଉପସ୍ଥିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ତା'ଠାରୁ କଦାପି ଭିନ୍ନ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ଯାବତୀୟ ସୃଜନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ ସେହି ଏକା କଥା; ସୃଜନ ମଧ୍ୟରେ ତାହାର ସ୍ରଷ୍ଟା ସର୍ବଦା ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଆଦୌ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇ ଯାଉଥିବା ପର୍ବତଶିଖରରୁ ଯଦି ତୁମର ସବୁଯାକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଯିବାର ତୁମକୁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଯାଏ (ଆଉ ମୋଟେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ), ତେବେ ମୋ'ର ବିରୋଧ କରି ତୁମେ ଆଉ କିପରି ଭାବରେ ନିଜର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରି ସେହିଠାରେ ହିଁ ଲାଖି ରହିଥିବ ?

ସେହି ବର୍ବରଟି ବେଳକୁ ମଧ ଠିକ୍ ସେହିକଥାଟି ଘଟିଥିଲା । ଏକ ବୃହତ୍ ସହରର ପ୍ରାଚୀରବେଢ଼ାରେ ଗୋଟାଏ କଣା ଫୁଟାଇ ସିଏ ସେଇବାଟେ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ଏବଂ ସିଧା ରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ଯାଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ସେତେବେଳେ ରାଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ ଆଉ କୌଣସି ବଳ ନଥିଲା, କାରଣ ତାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ସବୁଯାକ ସୈନ୍ୟ ମୃତ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ ।

ଖେଳରେ ଜିତିବାକୁ ନୁହେଁ, ଖେଳଟିକୁ ଉପଭୋଗ କରୁଛ ବୋଲି ତାହାକୁ ଖେଳୁଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ସେଥିରେ ତୁମେ ଭୁଲ୍‌ଟିଏ କରି ପକାଇଲ, ତେବେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ ଯେ, ତଦ୍ଵାରା ତୁମକୁ ବଡ଼ ଲାଜ ଲାଗିଲା ଓ ତେଣୁ ମୁହଁଟା ଲାଲ୍ ବି ହୋଇଗଲା ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଭୁଲ୍‌ଟିକୁ ସୁଧାରି ନେବାପାଇଁ ତୁମେ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଅ । ତଥାପି, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେହି ତୁମେ କିପରି ଖେଳୁଛ ବା ନଖେଳୁଛ, ସେହି ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ରାୟଟାଏ ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ହଁ, ସେହି ଖେଳଟି ହିଁ ତୁମ ଭିତରେ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ଆଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟି କେବଳ ତୁମର ବିଚାର କରିପାରିବ ଓ ପ୍ରତିବାଦ ବି କରିବ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ନୃତ୍ୟର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ମଧ ତୁମେ ଭୁଲ୍ କରି ପାଦ ନପକାଇବାକୁ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ସତର୍କ ରହିବ, ଯେପରିକି ତୁମର ନୃତ୍ୟସାଥୀ ଅଥବା ଅନ୍ୟ ଆଉକେହି ନ୍ୟାୟତଃ ତୁମର କୌଣସି ଭୁଲ୍ ଦର୍ଶାଇଦେଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ସେହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ମଧ୍ଯ ତୁମକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ନେଇପାରିବି ବୋଲି ତୁମ ଆଗରେ କଦାପି ମୋ'ର କ୍ଷମତାଟାକୁ ଦେଖାଇ ହେବିନାହିଁ,— ମାତ୍ର ମୋ' ନାଚ ବିଷୟରେ ତୁମଭିତରେ ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜନ୍ମାଇବାକୁ ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବି । ତେବେ, ତୁମେ ଯେଉଁଠିକୁ ଆସ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିବି, ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ।

ଏଣୁ, ବର୍ବର-ବଂଶଜ ସେହି ରାଜା ଦୁଆର ଭାଙ୍ଗି ଯେତେବେଳେ ଭିତରେ ଆସି ପଶିଲେ, ଗୋଟାଏ ଗୁଣ୍ଡା ପରି ନିଜର କୁରାଢ଼ୀଟିକୁ ଝୁଲାଇ ଝୁଲାଇ, ନିଜର କ୍ଷମତାଟା ଦ୍ଵାରା ଫୁଲି ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଅଚାନକ ପହଞ୍ଚି ହାଣିଦେବେ ବୋଲି ଏକ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଆଶାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, — କାରଣ ଆତ୍ମଗର୍ବଟା ହିଁ ତାର ସତେଅବା ଏଡ଼େ ବଡ଼ କ'ଣଟାଏ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା, — ରାଣୀ ବିଷଣ୍ଣ ମନରେ ଈଷତ୍ ହସି ତାଙ୍କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଦେଖିଲେ । ସେହି ଯାବତୀୟ ପ୍ରଗଲ୍ଭତା ତଥା କୋପକଥା ଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କର ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ପୃହା ନଥିଲା ।

ଗୋଟିଏ ଇତର ଜନ୍ତୁକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ତୁମେ ତାକୁ ଏପରି ବାଗରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବ, ଯାହାଦ୍ଵାରା କି ସିଏ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଭାବରେ କାମରେ ଲାଗିପାରିବ । ଘରୁ ବାହାରକୁ ଯିବାଲାଗି ମନ କଲେ ତୁମେ ମୋଟେ କିଛି ନଭାବି ଦୁଆର ଆଡ଼କୁ ହିଁ ଗୋଡ଼ ପକାଇବ । ତୁମେ ତୁମ କୁକୁରଟି ଉପରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ତା'ଆଗକୁ ଖଣ୍ଡେ ହାଡ଼ ପକାଇଦିଅ ବୋଲି ଆଶାକରି ସେହି ଜୀବଟି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ, ଯାହାକୁକି ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କରୁ ବୋଲି ତୁମେ ଆଶା କରୁଥିବ । ନିଜର ବାସନାମାନ ପୂରଣ ନିମନ୍ତେ ଏହାହିଁ ଯେ ସବୁଠାରୁ ସିଧା ଓ ସହଜ ବାଟ, କୁକୁରଟି କ୍ରମେ ସେହି କଥାଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଶିଖି ଯାଇଥିବ । ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଇତରପ୍ରାଣୀର ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି । ଜଣେ ନାଚିବା ଲୋକ ମଧ୍ୟ ସେହି ରୀତିରେ କେତେ ବିଧାନର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ନିଜର ନୃତ୍ୟସାଥୀ ଆଉଜଣକୁ ବାଟ ବତାଇ ନେଇ ଯାଉଥାଏ । ନିଜର ଘୋଡ଼ାଟି ସହିତ ମଧ ତୁମର ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତ ବୁଝାମଣା ହୋଇଥାଏ, ଯାହାଫଳରେ କି ଘୋଡ଼ା ସର୍ବଦା ତୁମର ସଙ୍କେତ ଅନୁସାରେ ହିଁ ସବୁ କାମକୁ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ମାତ୍ର, ସେହି ବିଧାନଟିକୁ କଥାରେ ପ୍ରକାଶ କରି ମୋଟେ କହି ହୁଏନାହିଁ ।

ବର୍ବରବଂଶରୁ ଜାତ ସେହି ରାଜାଙ୍କର ଏହି ଦୁର୍ବଳତାଟି ରହିଥିଲା ଯେ ସିଏ ରାଣୀଙ୍କୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆଚମ୍ବିତ କରି ଦେବାଲାଗି ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ । ଏପରି କରିବା ସକାଶେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ପଥ ରହିଛି ବୋଲି ତାଙ୍କର ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତିଟି ତାଙ୍କୁ ଇସାରା ଦେବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ତେଣୁ ମୋ'ର ସେନାପତିମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ ଆଣି ମୁଁ କହିଥିଲି: "ଏହି ସହରଟିକୁ ମୁଁ ଏପରି ଭାବରେ ଦଖଲ କରିବି ଯେ ସହରବାସୀ ସମସ୍ତେ ତଦ୍ୱାରା ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇଯିବେ । ଆମେ ଏଭଳି ଉପାୟସବୁ ବାହାର କରିବା, ଯେପରିକି ଭିତରେ ରହିଥିବା ଲୋକମାନେ ଆମକୁ କିଛି ନା କିଛି ଅବଶ୍ୟ ପଚାରିବେ ।"

ସେନାପତିମାନେ ଏଥିରେ ମୋଟେ କୌଣସି ମନ୍ତବ୍ୟ କଲେନାହିଁ, — ପୂର୍ବରୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିବା ଅନୁସାରେ ଅର୍ଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣାର ସମ୍ମତି ହିଁ ଜଣାଇଲେ ।

ହଁ, କେବଳ ଅଧିକ ବଳ ପାଖରେ ହିଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବ୍ୟାପାରରେ ଲୋକମାନେ ସମ୍ମତ ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ଦୃଢ଼ଭାବରେ କହିଥିବା କେତେକ ଲୋକଙ୍କୁ ମୋ' ବାପା ଏକଦା ଦେଇଥିବା ଉତ୍ତରଟି ମୋ'ର ମନେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ।

ବାପା ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ,"ତୁମେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଉଚିତ କଥା କହୁଛ । ମାତ୍ର, ଏହି କଥାଟିକୁ ନେଇ ତୁମେମାନେ ସେପରି ଅଧିକ କିଛି କରୁନାହଁ । ତୁମେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ କହିବ ଯେ, ବଳବାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଅଧିକ ବଳ ରହିଛି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ଯେ ମିଳେ,— ଏକଥାକୁ ତ ବାରମ୍ବାର କୁହାହୋଇ ଆସିଛି । ମାତ୍ର, ତୁମେମାନେ ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଜଣେ ଗର୍ବୀ, ଲୋଭୀ ଏବଂ ଦେହ ଖୁବ୍ ବଳୁଆ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଜଣେ ବଣିକର ସ୍ମରଣ କର ଯିଏକି ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ସମୟରେ ସାଙ୍ଗରେ ବହୁତ ହୀରା ନେଇ କରି ଯାଉଛି; ହୀରାଗୁଡ଼ିକୁ ସିଏ ନିଜର କମରପଟୀରେ ଲୁଚାଇ କରି ବାନ୍ଧି ରଖିଛି । ତା'ପରେ ଜଣେ କ୍ଷୁଦ୍ର, କୁଜା, ଦରିଦ୍ର ଅଥଚ ଭାରି ସାବଧାନ ଲୋକର କଥା ମଧ ଭାବ, ଯାହାସହିତ ଆମର ସେହି ବୃହତ୍ ବଣିକଟି ସହିତ କୌଣସି ପରିଚୟ ନାହିଁ, ଯିଏ ଏକ ଅନ୍ୟଭାଷାରେ କଥା କହୁଛି ଏବଂ ତଥାପି ଏହି ପଥରଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱୟଂ ଅଧିକାରୀ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ତା'ର ବଳ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି, ତୁମେମାନେ କହିପାରିବ କି ?"

"ଆମେ କହି ପାରିବୁନାହିଁ ।"

ବାପା ଈଷତ୍ ହସି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ,"ତେବେ ମୋ' କଥା ଶୁଣ । ସେଦିନ ଖୁବ୍ ଗରମ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସେହି ସାନ ବକଟେ ମଣିଷଟି ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ ପ୍ରସ୍ତାବ ବାଢ଼ିଦେଇ ରାକ୍ଷସଟିକୁ ତା'ସହିତ ଏକାଠି ଚାହାପାନ କରିବା ସକାଶେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲା । ଏବଂ, ଗୋଟିଏ ମିନି ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ସହିତ ଚାହାପାନ କରିବାରେ ବା ଭୟ କରିବାର କାହିଁକି କ'ଣ ରହିବ, — କାରଣ ହୀରାଗୁଡ଼ିକ ତ ତେଣେ ଚଉକସ ଭାବରେ କମରପଟି ଭିତରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଛି !"

''ନାଇଁ, ମୋଟେ ଭୟ ରହିବନାହିଁ,'' — ସେମାନେ କହିଥିଲେ ।

''ତଥାପି, ଯେତେବେଳେ ଉଭୟେ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ, ସେତେବେଳେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପଥରଗୁଡ଼ିକ ସେହି ସାନ ମନୁଷ୍ୟଟିର ପାଖରେ ହିଁ ରହିଥିଲା ଏବଂ ବଣିକଟି ମହାକୋପରେ ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ି ହେଉଥିବାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । କ୍ଷୁଦ୍ର ମଣିଷଟି ତାକୁ ଏପରି ପଟାଏ ନାଚ ନଚେଇଦେଲା ଯେ, ତା'ର ବାହୁବନ୍ଧ ଯାଏ ବିଚରା ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଥିଲା ।''

''କି ନାଚ ?''- ସେମାନେ ପଚାରିଲେ ।

''ଖଣ୍ଡେ ହାଡ଼ରୁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତିନୋଟି ସାନ ଗୋଟିର ନାଚ,'' — ମୋ ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଏବଂ କିଛି ସମୟ ପରେ ପୁନର୍ବାର କହିଲେ,''ଏପରି ହୋଇପାରେ ଯେ, ଖେଳଟିର ଅଭିପ୍ରାୟ ତୁଳନାରେ ଖାସ୍ ଖେଳଟା ହିଁ ହୁଏତ ଅଧିକ ପରିଣାମଶାଳୀ ହୋଇଥିବ । ମନେକର, ତୁମେ ଜଣେ ସେନାପତିର ପଦରେ ରହିଛ ଏବଂ ତୁମ ଅଧୀନରେ ଦଶହଜାର ସୈନ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ହାତରେ ହିଁ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ରହିଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା ବି ରହିଛି । ତଥାପି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ସାଥୀଙ୍କୁ ସେମାନେ ନିର୍ଜନ ଏକାନ୍ତବାସ ଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇଯାଆନ୍ତୁ ବୋଲି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ହୁକୁମ ଦେଉଛ, ସେମାନେ ତାହା ପାଳନ କରୁଛନ୍ତି । କାରଣ ଆମେ କେହି ପ୍ରକୃତରେ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ବଞ୍ଚୁନାହିଁ, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବଞ୍ଚୁ । ଏହି ହୀରାଗୁଡ଼ିକର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଖେଳରେ ପଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମର ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ମନୁଷ୍ୟଟିର ପକେଟ୍ ଭିତରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ମୋ'ର ସେନାପତିମାନେ ତଥାପି ଆପତ୍ତି କରୁଥାଆନ୍ତି ।

''କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଚୀରର ସେପାଖରେ ଥିବା ଲୋକମାନେ ଯଦି ତୁମକଥା ଶୁଣିବାକୁ ରାଜୀ ନହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖେଳରେ ଆଣି କିପରି ବସାଇ ପାରିବ ?''

''ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ରହିଥିବା ତୁମର ପ୍ରୀତି ହିଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଭୁଲ୍‌ରେ ପକାଇ ଦେଉଛି । ସେମାନେ ବେଳେ ବେଳେ ତୁମର କଥାକୁ କର୍ଣ୍ଣପାତ ସିନା ନକରିବେ, କିନ୍ତୁ ତୁମ କଥା ସେମାନଙ୍କର **କାନରେ** ଯାଇ **ନପଡ଼ିବ** ବୋଲି କିପରି ବାଟ ବନ୍ଦ କରି ରଖିବେ ?''

''ତଥାପି, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୋ' ପଟକୁ ଢଳାଇ ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବି, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଯାବତୀୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିର ପ୍ରଲୋଭନକୁ ମନ କଲେ ଅବଶ୍ୟ କାନ ବନ୍ଦ କରି ରଖି ପାରିବ, — ତା' ହୃଦୟଟା ଦୃଢ଼ ହୋଇଥିଲେ ଅବଶ୍ୟ କରିପାରିବ ।''

''ହଁ, ତୁମେ ଯଦି ତା' ଆଗରେ **ଆପଣାକୁ** ଯାଇ ଦେଖାଇ ହେଉଥିବ, ତେବେ ସେଭଳି ଅବଶ୍ୟ ଘଟିପାରେ । ମାତ୍ର, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାକୁ ମୋହିତ କରିଦେବା ଭଳି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କିଛି ସଂଗୀତ ରହିଥିବ ଏବଂ ଯଦି ତୁମେ ତା' ଆଗରେ ସେହି ସଂଗୀତଟିକୁ ବଜାଇ ପାରୁଥିବ, ତେବେ ସିଏ ତୁମକୁ ନୁହେଁ, ତୁମେ ବଜାଉଥିବା ସଂଗୀତଟିକୁ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିବ । ସେହିଭଳି, ଯଦି କୌଣସି ଏକ ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ ସିଏ ଧନ୍ଦି ହେଉଥିବ ଏବଂ ତୁମେ ତାହାର ଏକ ସମାଧାନ ବତାଇ ଦେଇ ପାରିବ, ତେବେ ତୁମର ସେହି ସମାଧାନଟିକୁ ସିଏ ବାଧ୍ୟରେ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ସିଏ ତୁମକୁ ଯେତେ ଘୃଣା ବା ଅଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥାଉ ପଛକେ, ସିଏ ତଥାପି କିପରି ଛଳନା କରି ରହିଥିବ ଏବଂ ସମାଧାନଟାଏ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଥିବ ? ଜଣେ ଚେସ୍-ଖେଳାଳୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚାଲ୍‌ଟି ବିଷୟରେ ଭାବି ଭାବି ଯଦି ଧନ୍ଦି ହୋଇ ଗଲାଣି ଓ ତଥାପି ଏକ ସମାଧାନ ପାଉନାହିଁ ଏବଂ ଯଦି ତୁମେ ତାକୁ ଚାଲ୍‌ଟିଏ ବତାଇଦେବ ଏବଂ ସିଏ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବଞ୍ଚିଯିବ, ତେବେ ସିଏ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ତୁମର ଆଜ୍ଞାବହ ହୋଇଯିବ; କାରଣ, ସିଏ ଆଦୌ ତୁମର ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରୁନାହିଁ ବୋଲି ଯେତେ ଅଭିନୟ କଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ତୁମ କଥା ମାନିବ । କାରଣ, ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତୁମେ ଖୋଜୁଥିବା ପଦାର୍ଥଟିକୁ ଆଣି ତୁମକୁ ଦେଇପାରିଲା, ତେବେ ତୁମେ ତାହାକୁ ଅଲବତ୍ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ମନେ କର, ଜଣେ ମହିଳା ନିଜର ମୁଦିଟିଏ କେଉଁଠାରେ ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ଖୋଜି ଖୋଜି ପାଉନାହାନ୍ତି ଅଥବା ଗୋଟିଏ ପହେଳିର ଉତ୍ତର ବାହାର କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ମୋତେ ସେହି ମୁଦିଟି ହୁଏତ ମିଳିଗଲା ଓ ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ଆଣି ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲି, ଅଥବା ପହେଳିର ଉତ୍ତରଟିକୁ ତାଙ୍କ କାନ ପାଖରେ ଆସି କହିଦେଲି । ହଁ, ହୋଇପାରେ ଯେ, ସିଏ ମୋତେ ହୁଏତ ଏତେ ବେଶୀ ଘୃଣା କରୁଥିବେ ଯେ, ଦୁଇଟିରୁ କୌଣସିଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବେନାହିଁ । ତଥାପି, ମୁଁ ଯେ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ବଶ କରି ଆଣିଛି, ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ; କାରଣ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ତାଙ୍କ ଆସନଟିରେ ନେଇ ବସାଇ ପାରିଛି; ଯଦି ସିଏ ତଥାପି ଅଣ୍ଡାଳି ହେଉଥିବେ, ତେବେ ନିଶ୍ଚୟ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଥିବ ।......

''ସେହି ସହରଟିର ଲୋକମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ **କେତେ କ'ଣ** ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବେ, କେତେକ'ଣ ଖୋଜୁଥିବେ, କାଳେ ହାତଛଡ଼ା ହୋଇଯିବ ବୋଲି

ଭାରି ସତର୍କ ରହୁଥିବେ ତଥା କର୍ଷଣ ମଧ୍ୟ କରୁଥିବେ । ତା'ନହେଲେ ଆଉ କ'ଣ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବାପାଇଁ ସେମାନେ ଏହି ପାଚେରୀଟିକୁ ତିଆରି କରିଛନ୍ତି ? ଯଦି ତୁମେ ଗୋଟିଏ ଅଧାଶୁଖିଲା କୂଅକୁ ଫନ୍ଦ ଦେଇ ରଖିଥିବ ଓ ଯଦି ମୁଁ ତୁମପାଇଁ ବାହାରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହ୍ରଦଟିଏ ତିଆରି କରିଦେଇ ପାରିବି, ତେବେ ତୁମର ପାଚେରୀଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚୟ ଆପଣାଚାଏଁ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବେ, କାରଣ ଆଉ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ରଖିବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ରହିବନାହିଁ । ଯଦି ତୁମେ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାପାଇଁ ଚାରିପାଖରେ ପାଚେରୀ ତିଆରି କରିଥିବ ଓ ପାଚେରୀର ଚାରିପାଖରେ ବୁଲୁଥିବା ମୋ' ସୈନ୍ୟମାନେ ଯଦି ସମସ୍ତେ ଶୁଣିବାଭଳି ସେହି ଗୁପ୍ତକଥାଟିକୁ ଏଡ଼େବଡ଼ ପାଟି କରି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ, ତେବେ ତୁମ ପାଚେରୀଗୁଡ଼ିକ ଆପଣାଛାଏଁ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବେ, କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ରହିବାଦ୍ୱାରା ଆଉ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହେବନାହିଁ । ଯଦି ମଝିରେ ଖଣ୍ଡେ ହୀରା ରଖି ତୁମେ ପାଚେରୀଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବ ଏବଂ ମୁଁ ତେଣେ ପାଚେରୀ ବାହାରେ ତୁଚ୍ଛା ବାଲିଗରଡ଼ା ପରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୀରା ବିଞ୍ଚିବାରେ ଲାଗିଯିବି, ତେବେ ତୁମର ପାଚେରୀମାନେ ବି ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବେ, — ସେମାନେ କେବଳ ତୁମର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ହିଁ ପାଚେରୀ ଘେରାଇ ରଖୁଛନ୍ତି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣିଯିବେ । ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ଏକ ଆଦୌ କୌଣସି ଖୁଣ ନଥିବା ନୃତ୍ୟର ଚାରିପାଖରେ ପାଚେରୀଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆର କରି ରଖିବ ଏବଂ ଯଦି ମୁଁ ସେହି ନୃତ୍ୟଟିକୁ ତୁମଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ନାଚି ପାରିବି, ତେବେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ କାଳବିଳମ୍ବ ନକରି ସେହି ପାଚେରୀଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବ, ଏବଂ ତା'ପରେ ମୋ' ନୃତ୍ୟର ପ୍ରଣାଳୀଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ମନ କରିବ । ....

" ତେଣୁ, ସେହି ସହରର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଯେପରି ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମୋ' କଥାଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଶୁଣିବେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେହି ଯୋଜନାଟିକୁ ହିଁ କରିବି । ଏବଂ, ସେମାନେ ଆଦୌ କାଳବିଳମ୍ବ ନକରି ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିବେ । ହଁ, ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ମୋ'ର ତୂରୀଗୁଡ଼ିକ ବାଜିଉଠନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ନିଜର ସେହି ପାଚେରୀ ପାଖରେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବେ ଏବଂ ସେହି ନିର୍ବୋଧ ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରତି କୌଣସି କର୍ଣ୍ଣପାତ କରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଯାହା ତୁମ ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତୁମେ କେବଳ ସେଇଟିକୁ ହିଁ ଶୁଣିଥାଅ । ଏବଂ, ତାହା ତୁମର ମର୍ଯ୍ୟାଦାବୃଦ୍ଧି ବି କରୁଥାଏ । କିମ୍ବା, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଏକ ଗୋଲକଧନ୍ଦା ଭିତରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥାଅ, ସେଇଟି ତାହାର ସମାଧାନ କରି ଦେଇଥାଏ ।

"ସେମାନେ ମୋତେ ଶୁଣୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଯାହା ଯେତେ ଆଚରଣ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଆଣି ପାରିବି । କାରଣ, ଯାହା

ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସତ୍ୟ, ସେଇଟି ହେଉଛି ଯେ, — ତୁମେ ଆଦୌ ଏକାକୀ ହୋଇ ନିଜର ଜୀବନଧାରଣ କରୁନାହଁ । ତୁମ ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ପୃଥିବୀଟି ବଦଳି ଯାଉଥିବ ଓ ତୁମେ ଆଦୌ ନବଦଳି ଯେପରି ସେପରି ରହିଥିବ, ସେକଥା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତୁମକୁ ଆଦୌ ସ୍ପର୍ଶ ନକରି ମଧ୍ୟ ତୁମଉପରେ ମୁଁ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ପାରିବି; କାରଣ, ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ ଅଥବା ନକରୁଥାଅ, ତୁମ ଜୀବନଟିର ମୂଳ ଅର୍ଥଟିକୁ ହିଁ ମୁଁ ବଦଳାଇ ଦେଉଥିବି ଏବଂ ତୁମେ ଏଇଟିକୁ ମୋଟେ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁନଥିବ । କାରଣ, ତୁମେ ହୁଏତ ଏଇଟିକୁ ବା ସେଇଟିକୁ ଏକ ଗୁପ୍ତ ସତ୍ୟରୂପେ ନିଜ ଭିତରେ ସାଇତି ରଖିଥିଲ ଓ ସେଇଟିକୁ ସର୍ବଦା ଜଗି ରହିଥିଲ । କିନ୍ତୁ, ସେଇଟି ଯେତେବେଳେ ଆଉ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ରହି ପାରିଲାନାହିଁ, ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ତୁମ ଜୀବନର ଅର୍ଥଟି ମଧ୍ୟ ବଦଳିଗଲା । ଯଦି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଏକୁଟିଆ ରହିଥିବା ସମୟରେ ନାଚୁଛି ଓ ନାଚୁଛି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରୁନାହଁ, ତେବେ ମୁଁ ଗୋପନରେ ତା' ଚାରିପାଖରେ ଦଳେ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ନେଇ ଜୁଟାଇଦେବି ଏବଂ ତା'ଫଳରେ ଆଗରୁ ରହି ଆସିଥିବା ପର୍ଦ୍ଦାଟି ମଧ୍ୟ ଆଉ ରହିବନାହିଁ, — ତେବେ ଦେଖିବ, ତା' ନାଚଟା ନିଶ୍ଚୟ ସେହି ଅଧାରୁ ହିଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ।

''ଅଥବା, ସିଏ ଯଦି ତଥାପି ନାଚିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ତେବେ ତାକୁ ପାଗଳ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

''ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କର ବା ନକର, ତୁମର ନିଜ ଅର୍ଥଟି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅର୍ଥଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇଛି । ତୁମର ନିଜ ରୁଚିଟି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ରୁଚିରୁ ତିଆରି ହୋଇ ଆସିଛି । ତୁମେ ସମ୍ପନ୍ନ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ କୌଣସି ଖେଳର ହିଁ ଏକ ଚାଲ୍ ବୋଲି କୁହାଯିବ, କୌଣସି ନୃତ୍ୟରେ ଏକ ପଦଚାଳନା ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ସେହି ଖେଳକୁ ଅଥବା ସେହି ନୃତ୍ୟଟିକୁ ବଦଳାଇ ଦେଉଛି, ସେତେବେଳେ ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିଦେଉଛି । କାରଣ, ତୁମେ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ବଞ୍ଚୁନାହଁ, ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ଅର୍ଥଟିଦ୍ୱାରା ହିଁ ବଞ୍ଚୁଛ ।

''ତେଣୁ, ସେହି ସହରଟିର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଉଦାସୀନତା ନିମନ୍ତେ ନିଶ୍ଚୟ ଶାସ୍ତି ଦେବି,— ସେମାନେ ନିଜ ଚାରିପାଖରେ ଘେରାଇ ରଖିଥିବା ପାଚେରୀଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଅତିବେଶୀ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି ଓ ମୁଁ ସେଇଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଶାସ୍ତି ଦେବି ।

''କାରଣ, ଯେଉଁ ଏକମାତ୍ର ପାଚେରୀ ତୁମକୁ କେବେହେଲେ ଧୋକା ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ, ସେଇଟି ହେଉଛି ଯେଉଁ ସମଗ୍ର ଗଠନଟି ତୁମକୁ ଗଠନ କରିନେବାରେ

ଲାଗିଛି ଏବଂ ତୁମେ ସର୍ବଦା ଯାହାର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଛ । ବୀଜଟି ଭିତରେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଟି ପ୍ରଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ସେଇଟି ହିଁ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷର ଅସଲ ପ୍ରାଚୀର, — ସେହି ବୀଜଟି ହିଁ ବୃକ୍ଷଟିକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଗଢ଼ି ଆଣିବ, ଯାହାଫଳରେ କି ସିଏ ତୋଫାନ, ଜଳାଭାବ ଏବଂ ଏକ ପଥୁରିଆ ଭୂମିର କୃପଣତା ସମ୍ମୁଖରେ ତଥାପି ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ଏବଂ ତା'ପରେ ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ବୃକ୍ଷଟିର ମଜବୁତ୍ ବଲ୍କଲକୁ ହୁଏତ ତାହାର ରକ୍ଷାକାରୀ ବୋଲି କହିପାରିବ; ତଥାପି, ସେଇ ବଲ୍କଲଟି ତ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବୀଜଟିରୁ ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସିଥିଲା ! ଚେରମାନେ, ଗଛ ବଲ୍କଳ ଓ ପତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାଖାପ୍ରଶାଖା, — ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ହେଉଛନ୍ତି ମୂଳତଃ ସେହି ବୀଜଟି, ଯିଏକି ଏହିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଆଣିଛି । ମାତ୍ର, ଗୋଟିଏ ଯଅଦାନାର ନିତାନ୍ତ ଅଳପ ଶକ୍ତି ରହିଥାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ଯଅଗଛଟି ପାଖରେ ପ୍ରକୃତିର ଯାବତୀୟ ଆକ୍ରମଣରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷବଳ ପାଚେରୀଟିଏ ରହିଥାଏ ।

"ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠ ତଥା ଯଥେଷ୍ଟ ସହନଶୀଳ ହୋଇ ପାରୁଛି, ସିଏ ଆପଣାର ସେହି ଶକ୍ତିଟିର ମାତ୍ରାଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ହିଁ ଶକ୍ତିର କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ନିଜକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରିବା ନିମନ୍ତେ ସାମର୍ଥ୍ୟଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିପାରୁଛି । ଅବଶ୍ୟ, ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାଟିରେ ସେହି ମାତ୍ରାଗୁଡ଼ିକ ଅପ୍ରକଟ ହୋଇ ହିଁ ରହିଛି । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜଣେ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରାଚୀର ବୋଲି କହିବି; — କାରଣ, ତୋଫାନମାନେ ତାହାକୁ କଦାପି ଉଡ଼ାଇ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ପାରିବେନାହିଁ । ସେମାନେ ତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ତିଆରି କରି ଆଣିବେ । ସେମାନେ ତା' ପରିକର ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ । ଏବଂ, ସିଏ ସେମାନଙ୍କ ଆଖିକୁ ନଗ୍ନ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାରି ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଥିବେ ।

"ଯଦି ଅସଲ ପଶୁଟି ବଞ୍ଚି ପାରିଲାନାହିଁ ଓ ମରିଗଲା, ତେବେ କୁମ୍ଭୀରପିଠିର କଠିନ ଖୋଳଟା ପୁଣି ଆଉ କାହାକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେଇ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବ ?

ଏଣୁ, ପାଚେରୀ ଘେରାଇ ସୁରକ୍ଷା ମଧ୍ୟରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ମୋ'ର ଶତ୍ରୁ ସେହି ସହରଟି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ମୁଁ ତାହାର ଦୁର୍ବଳତା, — ଅଥବା ତାହାର ଶକ୍ତି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ମୁଁ ନା ଏହି ସହର, — ଏହି ନାଟଟିର କିଏ ପ୍ରକୃତରେ ନାୟକ ? ଆମେ ଯଦି ଯଅର ଗୋଟିଏ କିଆରୀରେ ଜଙ୍ଗଲୀ ଘାସର ଗୋଟିଏ ବୀଜକୁ ନେଇ ପକାଇଦେବା, ତେବେ ଜଙ୍ଗଲୀ ଘାସର ସ୍ୱଭାବ ହିଁ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଯଅଫସଲର ସ୍ୱଭାବକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ନେଉଥିବ । କାହାର ସଂଖ୍ୟା କେତେ ଅଥବା କେଉଁଟି କିଭଳି ଦେଖାଯାଉଛି, ତାହାର କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ହିଁ ରହିବନାହିଁ । ତୁମ ମଞ୍ଜିଟି ଭିତରେ ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ

ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସୁମାରି କରିପାରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମକୁ କିଛି ସମୟ ଗଡ଼ିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

- ୯୪ -

ରାତି ହୋଇଯିବା ପରେ ମୁଁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଗ୍ରାମଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଧିତ୍ୟକାଟି ଉପରେ ଆରୋହଣ କରିଥିଲି, ଯେପରିକି ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ସହରଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିପାରିବି । ସହରର ଚାରିପାଖରେ ମୋ' ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଶିବିରଗୁଡ଼ିକ ବୁଦା ବୁଦା କଳା ହୋଇ ଦିଶୁଥାଏ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଜଳୁଥିବା ଆଲୋକଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ନିଭି ଆସୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଅବସ୍ଥାଟିର ହୃଦୟଟିକୁ ଭେଦ କରିବାର ଏକ ବାଟ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଥାଏ; କାରଣ ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଥାଏ ଯେ, ମୋ'ର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଏକ ଗତିଶୀଳ ଶକ୍ତିର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଛି ଏବଂ ସହରଟିର ଶକ୍ତି ପାଚେରୀଦ୍ୱାରା ଘେରା ହୋଇ ରହିଛି, — ସତେଯେପରି ଗୋଟିଏ ବାରୁଦଗଦା ପରି ସ୍ଥାଣୁ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଠାରେ କେବଳ ପ୍ରହରୀମାନେ ଯାହା ଚେଇଁଛନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଛନ୍ତି ।

ଏବଂ, ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣିପାରିବା ପରି ମନେହେଲା ଯାହାକି କହୁଥିଲା: ''ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁ କାଳର ନଦୀଉପରେ ଭାସୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ପରି; ସକାଳର ଆଲୁଅ, ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଟାଣ ଖରା, ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର କିରଣଛଟା, —ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ତୋ' ଉପର ଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି, — ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ସେହି ଏକା ସମାଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଏକ ଭିନ୍ନପ୍ରକାରେ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସେହି ସଚଳ ଆବେଗମୟତାଟି ଅପସରି ଯାଇଛି ଏବଂ ରାତ୍ରିର ଶାନ୍ତ ସଘନତାଟିଏ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି । ନାନା ସ୍ୱପ୍ନର ସ୍ରୋତଟି ଉପରେ ରାତ୍ରି ଥିରଛନ୍ଦରେ ଅତିବାହିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି; କାରଣ, ଗୋଟିଏ ଘାଆ ଭଲ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ବା କୌଣସି ବୃକ୍ଷଭିତରେ ରସ ପ୍ରବାହିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବା ପରି ଯେଉଁସବୁ ଘଟଣା ଅଦୃଶ୍ୟଭାବରେ ଘଟି ଯାଉଥାଏ, କେବଳ ସେହିଗୁଡ଼ିକର ଏକ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ରହିଛି । ମାଲିକ ଶୋଇଛନ୍ତି, ତେଣୁ, ରାତ୍ରିଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଛି । ରାତ୍ରିକାଳରେ ହିଁ ସବୁକିଛି ପାପର ବିରାମ ତଥା ମାର୍ଜନା ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି, — ସେଗୁଡ଼ିକର ପରିଣାମକୁ ଆଗାମୀ ଦିନଟି ଆସିବାଯାଏ ହିଁ ଗଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଛି । (ଏଣୁ, ବିଜୟଲାଭ କରିଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ରାତ୍ରିବେଳେ ମୁଁ ମୋ'ର ବିଜୟଟିକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନଟିଯାଏ ଗଡ଼ାଇ ଦେଇଥାଏ ।)

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ଦ୍ରାକ୍ଷାଉଦ୍ୟାନ ଗୁଡ଼ିକର ରାତିଟି ଦ୍ରାକ୍ଷା ଅମଳ କରି ଆଣିବାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ, — ହଁ, ସେହି ସ୍ୱସ୍ତିଦାୟକ ଅମଳର କ୍ଷଣଟି ପାଇଁ । ଅବରୁଦ୍ଧ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ରାତିଟି ମଧ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ, — ମୁଁ ସକାଳ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ବନ୍ଦୀ କରି ଆଣିବାକୁ ଯିବିନାହିଁ । ଖେଳଟିର ରାତି ମଧ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି ଏବଂ ଖେଳାଳିଟି ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ବଣିକ ମଧ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଛି; ମାତ୍ର, ତା' ଦୁଆର ବାହାରେ ଏପାଖରୁ ସେପାଖକୁ ଓ ସେପାଖରୁ ଏପାଖକୁ ପଦଚାରଣା କରି ପହରା ଦେଉଥିବା ରାତିଜଗୁଆଳିକୁ ସିଏ ବିହିତ ଆଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଇସାରିଛି । ସେନାପତି ମଧ ଶୋଇଯାଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆଗ ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ସକଳ ଆଦେଶ ଦେଇ ହିଁ ସେ ଶୋଇବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ଜାହାଜର କପ୍ତାନ୍ ଶୋଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ମଙ୍ଗୁଆଳକୁ ଉଚିତ ଆଦେଶଟିକୁ ଦେଇ ହିଁ ଶୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ମଙ୍ଗୁଆଳଟି ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ କରୁଛି । ବିହିତ ଯାବତୀୟ ଆଦେଶର ପ୍ରଦାନ ପରେ ଯାଇ ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଶୋଇବାଲାଗି ଫୁରସତ୍ ପାଇଛି ।

ମାତ୍ର, ରାତ୍ରି ଜଣେ ମନ୍ଦଆଚରଣକାରୀ ନିମନ୍ତେ ଖୁବ୍ ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶଟିଏ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆଣିଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ଡକାଇତମାନେ ବଗିଚାରେ ପଶି ଫଳ ଚୋରି କରନ୍ତି, ଖଳାଗୁଡ଼ାକରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯାଏ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସଘାତକମାନେ ଦୁର୍ଗମାନଙ୍କୁ ଅବରୋଧ କରନ୍ତି । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ନାନବିଧ ରୋଦନ ନୀରବତାଟିକୁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରି ଦେଉଥାଏ । ରାତିରେ ହିଁ ସମୁଦ୍ରର ଜାହାଜଟା ଜଳ ଭିତରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଆସି ଧକ୍କା ବାଜେ । କେତେ କେତେ ସଙ୍କେତ ତଥା ବିସ୍ମୟରେ ଭରି ରହିଥିବା ସେହି ରାତ୍ରି । ସେହି ରାତ୍ରିରେ ହିଁ ଈଶ୍ୱର ଆପଣାକୁ କ୍ରିୟାଶୀଳ କରାଇ ଆଣନ୍ତି, — ଚୋରଟା ମଧ । କାରଣ, ଆଗାମୀ କାଲିପାଇଁ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ତୁମେ ଯେଉଁ ନାରୀଟିକୁ ଭଲ ପାଉଛ, ସିଏ ମଧ ଆଉ ମୋଟେ ତୁମପାଖରେ ନଥିବ ।

ରାତ୍ରିରେ ହିଁ ମେରୁଦଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ କଡ଼କଡ଼ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥିବାର ଶବ୍ଦଟିଏ ଶୁଣାଯାଏ । କାରଣ, ମୁଁ ନିରନ୍ତର କେବଳ ରାତ୍ରି ସମୟରେ ହିଁ ତାହାକୁ ଶୁଣି ଆସିଛି । ସେହି ଅଦୃଶ୍ୟ ଦେବଦୂତର ସଚଳ ହୋଇ ଉଠିବାଟିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିଛି, ଯାହାର ଉପସ୍ଥିତି ମୋ'ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଛି । ଏବଂ, ଦିନେ ତାହାକୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେବା ହିଁ ମୋ'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇରହିଛି ।

ଆଲିଙ୍ଗନର ବାହୁପାଶ ମଧରେ ରହିଥିବା ବୀଜମାନଙ୍କର ରାତ୍ରି ।

ଈଶ୍ୱରୀୟ ଅସୀମ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ଏହି ରାତ୍ରି ।

- ୯୪ -

ମୋ' ବାପା କହିଥିଲେ, ''ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିବା ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ ହେଉଛି ଦାୟୀ ।''

ଶୁଣୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କହିଲେ, ''ତଥାପି, କେତେ ଲୋକ ଭୀରୁ ପରି ଆଚରଣ କରନ୍ତି; ଆଉକେତେ ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ହୁଅନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ କିପରି ଦୋଷ ଦିଆଯିବ ?''

''ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଭୀରୁର ଆଚରଣ କରୁଥାଏ, ସେହି ଲୋକଟି ହେଉଛି ମୁଁ ଏବଂ, ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରୁଛି, ତେବେ କୁହାଯିବ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ହିଁ ନିଜ ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରୁଛି ।''

''ଆପଣ ନିଜପ୍ରତି କିପରି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରି ପାରବେ ?''

ମୋ' ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, ''କେତେକ ଘଟଣା ଏପରି ଘଟେ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ନିଜର ସମର୍ଥନ ଜଣାଇଥାଏ । ରାଜ୍ୟବାସୀମାନେ ସେଇଟି ଅନୁସାରେ ମୋ'ର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରର ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ହେଉଛି ଦାୟୀ । କାରଣ ମୁଇଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇଥାଏ । ଏବଂ, ଏହା ହିଁ ସତ୍ୟରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୁଏ । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ମୋ' ଶତ୍ରୁର ସତ୍ୟଟିର ହିଁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଥାଏ ।''

''ମାତ୍ର, ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣେ ଭୀରୁ ବୋଲି କାହିଁକି କୁହାଯିବ ?''

ମୋ' ବାପା କହିଲେ, ''ଯିଏ ସକଳ ପ୍ରକାର ସଚଳତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଆପଣାକୁ ବିବସନ ଏବଂ ଆଳସ୍ୟଜଡ଼ିତ କରି ରଖିଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୀରୁ ବୋଲି କହେ । 'ନଈର ସୁଅଟା ମୋତେ ଭସାଇ ନେଇ ଯାଉଛି' ବୋଲି ସେ ରୋଦନ କରୁଥାଏ । କାରଣ, ଯଦି ସିଏ ଭୀରୁ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା, ତେବେ ତ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ଓ ପାଣିରେ ବି ପହଁରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଆନ୍ତା ।'' ବାପା ତା'ପରେ ସାରାଂଶ ଭଳି କହିଥିଲେ: ''ଯିଏ ଖାଲି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ଦୋଷ ଢାଳିଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ବା ତା' ଶତ୍ରୁର ଅଧିକ କ୍ଷମତା ବୋଲି ଗୁଣି ହେଉଥାଏ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁଁ ଭୀରୁ ବୋଲି କହେ, ଏକ ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହେ ।''

ମାତ୍ର ବାପାଙ୍କର ଏହି କଥାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟକୁ କେହି ବୁଝି ପାରିନଥିଲେ ।

''ତଥାପି, ଏପରି ବହୁତ ଘଟଣା ତ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ଆମେ ଦାୟୀ ବୋଲି ଆଦୌ କୁହା ଯିବନାହିଁ !''

''ନାହିଁ'' — ମୋ' ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ।

ତା'ପରେ ଜଣେ ମେହେମାନ୍‌ଙ୍କର ହାତ ଧରି ସିଏ ତାଙ୍କୁ ଝରକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ ।

''ସେହି ମେଘକୁ ଦେଖି ତୁମର କ'ଣସବୁ ମନେ ପଡୁଛି ?''

ଲୋକଟି ପ୍ରଥମେ କେତେ କ୍ଷଣ ନିମନ୍ତେ ମେଘଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା; ତା'ପରେ ଯାଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା: ''ଶୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ସିଂହ ।''

ବାପା କହିଲେ,''ଚାଲ, ଆମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମେଘଟିକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିବାଲାଗି କହିବା ।''

ପୂରା ଦଳଟିକୁ ସିଏ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଦେଇଥିଲେ ଓ ଗୋଟିକୁ ଝରକାପାଖକୁ ନେଇଗଲେ । ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଦର୍ଶାଇ ଦେଇଥିବା ଶୋଇ ରହିଥିବା ସିଂହକୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ସିଏ ତ ନିଜ ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଗାର ବୁଲାଇ ସେଇଟିକୁ ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲା ।

ତା'ପରେ ବାପା ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଝରକା ପାଖକୁ ଡାକି ନେଲେ ।

''ସେହି ମେଘଟିକୁ ଦେଖି ତୁମର କ'ଣ ମନେ ପଡୁଛି ?''

ଉତ୍ତର ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଲୋକଟି ମେଘଟି ଆଡ଼କୁ କିଛି କ୍ଷଣ ଚାହିଁ ଦେଖିଥିଲା ।

''ହସୁଥିବା ମୁହଁଟିଏ ।''

''ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ ଦେଖନ୍ତୁ ।''

ଏବଂ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଲୋକଟି ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଯେପରି କହିଥିଲା, ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ଦଳର ସମସ୍ତେ ମଧ ମେଘଟି ମଧ୍ୟରେ ସେହି ହସୁଥିବା ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖି ପାରିଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଲୋକଟି ହାତରେ ସୀମାଗୁଡ଼ିକୁ ସୂଚାଇ ଦେଇ ସେଇଟିକୁ ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲା ।

ତା'ପରେ ବାପା ସବୁ ମେହେମାନ୍‌ଙ୍କୁ ଝରକା ପାଖରୁ ଅପସରାଇ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ ।

''ତେବେ, ସେହି ମେଘଟି ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ପରି ଦେଖାଯାଉଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣମାନେ ଏକାଠି ବସି ସେକଥା ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ ।''

ସେମାନେ ଏକତ୍ର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭାବରେ ପ୍ରୟାସ କଲେ, ମାତ୍ର ଏକମତ ହୋଇ ପାରିନଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଦଳ ବଡ଼ ସହଜରେ ହସୁଥିବା ମୁହଁଟିକୁ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦଳଟି ଶୋଇଥିବା ସିଂହକୁ ।

ବାପା ତା'ପରେ କହିଲେ,''ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ଏକ ମାନସଭୂମିର ସୃଜନଶୀଳତା ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଯେଉଁ ଆକାରଟିକୁ ଆଣି ଲଦି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ, ସେଇଟି ବ୍ୟତୀତ ସେଗୁଡ଼ିକର ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ କୌଣସି ଆକାର ବା ପରିଚୟ ନଥାଏ । ତେଣୁ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତୁଳନା କରିବା ସମୟରେ ଯାବତୀୟ ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ସମାନଭାବରେ ସଂଗତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି କୁହାଯିବା ଉଚିତ ।''

ଆଉ କେହିଜଣେ ମନ୍ତବ୍ୟ କରିଥିଲେ ''ହଁ, ମେଘଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣଙ୍କର କଥାକୁ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝି ହେଉଛି, —ମାତ୍ର ବାସ୍ତବ ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ଆଦୌ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ସକାଳ ହୋଇଆସିଲେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ ଓ ଯଦି ଶତ୍ରୁପକ୍ଷର ସାଧନସରଞ୍ଜାମର ତୁଳନାରେ ଆପଣଙ୍କର ସେନାବାହୀନୀ ପାଖରେ ପ୍ରାୟ କିଛି ନଥିବାଭଳି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସେହି ଦିବସଟିର ଯୁଦ୍ଧପରିଣାମ କଦାପି ଆପଣଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ଯିବନାହିଁ ।''

ମୋ' ବାପା କହିଲେ,''ହଁ, ସେକଥା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଠିକ୍; ମାତ୍ର, ଖଣ୍ଡେ ମେଘ ଯେଉଁପରି ଶୂନ୍ୟମଧ୍ୟକୁ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଗତି କରେ, ଘଟଣାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କାଳ ମଧ୍ୟରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ମୋ' ନିଜ ଛାଞ୍ଚଟିକୁ ଯଦି ମୁଁ ସେହି ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଲଦିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବି, ତେବେ ମୋ' ହାତରେ କିଛି ସମୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବା ଦରକାର । ଆଜି ରାତି ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯାହା ଅବଶ୍ୟ ଘଟିବ, ତାହାକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାରେ ମୋ' ପାଖରେ କୌଣସି ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର କାଲିର ବୃକ୍ଷଟି ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ବୁଣି ପାରୁଥିବା ବୀଜରୁ ହିଁ ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏବଂ, ସେହି ବୀଜଟି ଆଜି ବୀଜ ଆକାରରେ ରହିଛି । ସୃଜନ କହିଲେ ଆଦୌ ଆଜିନାମକ ଦିବସଟିର ଏକ କୌଶଳକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ବୁଝାଇବ ନାହିଁ, ଯାହାକି ତୁମପାଖରୁ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଯିବାରୁ ତୁମେ ବିଜୟଟିକୁ ହାସଲ କରି ପାରିଲନାହିଁ; ଏହିପରି ଭାବରେ ଅସଲ କଥାଟିକୁ ଏଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ ମୋତେ

କୌଣସି ଲାଭ ହେବାନହିଁ । ତାହା ତ କେବଳ ଏକ ଔଷଧ ଭଳି ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ, ଯାହାକି କୌଣସି ରୋଗର ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଢାଙ୍କି ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବ ଏବଂ ତେଣେ ରୋଗଟିର କାରଣ ଯେମିତି ସେମିତି ହୋଇ ରହିଥିବ । ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ବିଜୟ ହାସଲ କରିବା ଅଥବା, କୌଣସି ବୃକ୍ଷ ଯେପରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ଏକ ଆରୋଗ୍ୟବିଧାନ କରି ପାରୁଥିବା ।''

କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ତେବେ ବି ବୁଝି ପାରିଲେନାହିଁ ।

ଜଣେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ''ନ୍ୟାୟତଃ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ.......''

ଏହାପରେ ମୋ' ବାପା କିଞ୍ଚିତ୍ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ ନିଜର ଅଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ । କହିଲେ:

''ତୁମେମାନେ ବଡ଼ ନିର୍ବୋଧ, — ମୁଣ୍ଡଛେଦନ କରାଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋରୁ । ଜଣେ ଜଣେ ଇତିହାସକାର, ନ୍ୟାୟବିଶାରଦ ଏବଂ ପଣ୍ଡିତ,— କେବଳ ମୃତ ଦେହଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ମାଛିଙ୍କ ପରି ଭଣ ଭଣ ହେଉଥାଅ, — ଏବଂ ତୁମେମାନେ କେବେହେଲେ ବି ଜୀବନର କୌଣସି କଥାକୁ ବୁଝି ପାରିବନାହିଁ ।''

ତା'ପରେ, ରାଗର ପବନଟା ବୋହି ଚାଲିଗଲା ପରେ ସିଏ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଡାକି କହିଥିଲେ:

''ଆମର ପ୍ରତିବେଶୀ ରାଜା ଯୁଦ୍ଧ କରିବେ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନାହୁଁ । ଗୋଟିଏ ଦିନର ଆୟତନ ଭିତରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନଥିବା ଏକ ସେନାବାହିନୀକୁ ତଥାପି ସଜ କରାଇ ଯୁଦ୍ଧକୁ ବାହାରିବା, — ସୃଜନ କହିଲେ ସେହି କଥାଟିକୁ ବୁଝାଏନାହିଁ । ନାଇଁ, ନାଇଁ, ମୋ' ବିଚାରରେ ମୋ'ର ପ୍ରତିବେଶୀ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କୁ ସମୁଚିତ ପ୍ରକାରେ ବଦଳାଇ ଆଣିବା, — କାରଣ ସିଏ ଆମର ଭଲ ପାଇବାକୁ ହିଁ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଛନ୍ତି ।''

''କିନ୍ତୁ ମଣିମା, ତାଙ୍କୁ ବଦଳାଇ ପାରିବାଲାଗି ଆମର ସାଧ ନଥିବାପରି ଲାଗୁଛି ।.....''

ମୋ ବାପା ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ, ''ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଜଣେ ମହିଳା ଆମକୁ ସଂଗୀତ ଶୁଣାଉଥିଲେ ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତି ଦେଇ ମୋତେ କ୍ଲାନ୍ତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ, ତେବେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ସେହି ସଂଗୀତକୁ ହିଁ ସ୍ମରଣ କରିବି । ସିଏ

ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ଅଥଚ ଇମାନ୍‌ଦାର୍ ପ୍ରେମିକ ବିଷୟରେ ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ ଯିଏକି ଆପଣାର ସେହି ପ୍ରେମକୁ ମୋଟେ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁନଥିଲା । ଦେଖିଲି, ସେହି ସଂଗୀତକୁ ଶ୍ରବଣ କରି ମୋ'ର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସେନାପତି ମଧ୍ୟ କ୍ରନ୍ଦନ କରୁଥିଲେ — ଜଣେ ବହୁତ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି, ଗର୍ବରେ ଫୁଲି କରି ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଏପରିକି ଜଣେ ବହୁବେଶ୍ୟାସକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ତଥାପି, ସେହି ମହିଳାଙ୍କର ସଂଗୀତଟି ତାଙ୍କୁ ମାତ୍ର କେତେଟା ମିନିଟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବଦଳାଇ ଦେଲା ଓ ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ନିଜକୁ ସେହି ଦୀନହୀନ ନିଷ୍କପଟ ପ୍ରେମିକଟିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଦେଇଥିଲେ, ତାହାର କଷ୍ଟ ଏବଂ ଦୁଃଖଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର କୁଷ୍ଟ ଓ ଦୁଃଖରେ ପରିଣତ କରି ପାରିଲେ ।''

ରାଜପ୍ରଶାସକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରୀତିକର ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, ''ମାତ୍ର ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି ମହିଳାଙ୍କ ପରି ଜଣେ ସୁଗାୟିକା ହୋଇଥିବି ବୋଲି ଆପଣ କାହିଁକି ଭାବୁଛନ୍ତି ?

- ୯୬ -

ତୁମେ ତାହାକୁ ହିଁ ଜନ୍ମ ଦେଇ ପାରିବ, ଯାହାଉପରେ ତୁମେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିବ । କାରଣ, ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁର ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ତାହାକୁ ଜନ୍ମ ହିଁ ଦେଇଥାଅ ଏବଂ ତା'ପରେ ଯାଇ ସିଏ ଆପଣାକୁ ପୋଷଣ ଯୋଗାଇଦିଏ, ସ୍ଥାୟୀ କରିରଖେ ଏବଂ ଆପଣାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସାଧନ ବି କରେ । ଯାହା ବାହାରେ ରହିଛି, ବସ୍ତୁଟି ସେଇଟିରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଧନସମ୍ପତ୍ତିର ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା କରିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହିକଥା ଘଟିଥାଏ । ତା'ପରେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି ସକାଶେ ନିଜକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ଏବଂ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି କଥାଟି ଉପରେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଧ୍ୟାନ ନଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଏହାପରେ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତିର ଆହୁରି ଅଧିକ ବୃଦ୍ଧି ଦିଗରେ ସେ ଅଧିକ ମନ ଦେଇଥାଏ । କାରଣ, ସେହି କଥାଟିକୁ ହିଁ ସିଏ ନିଜର ସକଳ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସଦୃଶ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ ।

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବସ୍ତୁତଃ ଯାହା, ତାକୁ ତୁମେ ସେଇଟିଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଆଉକିଛିକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାପାଇଁ କେବେହେଲେ ଇଚ୍ଛା କରିବନାହିଁ । କାରଣ, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ସମୁଚିତ ବହୁ କାରଣ ତାକୁ ଠିକ୍ ଏହି ଅନୁସାରେ ହି' ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିଥାଏ, — ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ହେବାକୁ ଦିଏନାହିଁ ଏବଂ ତାହାକୁ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ତୁମେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କରି ପାରିବନାହିଁ । କାରଣ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ଏକାଧିକ ଭାଗ ରହିଛି, — ବସ୍ତୁତଃ ସିଏ ସବୁକିଛିର ପ୍ରତିଭୂ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ମଧ୍ୟ

କୁହା ଯାଇପାରେ ଏବଂ, ତୁମେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ, ତାହାର ଯେଉଁ ଭାଗଟିକୁ ମନ କରିବ, ସେଇଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ବାଛି ପାରିବ । ଏବଂ, ସେହି ଅନୁସାରେ ଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଆଙ୍କିଦେଇ ପାରିବ, ଯେପରିକି ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ, ତା' ନିଜପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରୁଥିବ । ତା'ପରେ, ସେଇଟିକୁ ଥରେ ବୁଝିଗଲା ପରେ ସିଏ ତାହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବ । ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ନିଜର ଧ୍ୟାନକୁ ଅଭିନିବେଶିତ କରି ଥରେ ସେଇଟି ତା'ଭିତରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଗଲା ପରେ ଓ ବସ୍ତୁତଃ ତା'ପାଇଁ ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ୱଭାବରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପରି ତା' ଭିତରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଗଲା ପରେ ସିଏ ଆପଣାକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖି ଆପଣାର ବୃଦ୍ଧିସାଧନ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଥିବା ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଜୀବନ ଭଳି ନିଜ ଜୀବନଟିକୁ ବି ବଞ୍ଚିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।

କାରଣ, ତୁମେ ସର୍ବଦା ଦେଖିବ ଯେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ପରିକରମାନଙ୍କର ମୁଖିଆକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦେଇଥାଏ; ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ଆଦୌ ରାଜୀ ହୁଏନାହିଁ । ବସ୍ତୁତଃ ଜୀବନଟା ହିଁ ଏହିପରି; କାରଣ ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ସେହିଭଳି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ସିଏ ଅଧିକ ଅଧିକ ଅଥବା ଅଳପ କାମ ଅବଶ୍ୟ ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର, ପ୍ରକୃତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମେ ତାକୁ ଅଧିକ କାମ କରିବାଲାଗି କହିନାହଁ କିମ୍ବା ତା' ଭିତରେ କୌଣସି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱକୁ ଉନ୍ମେଷିତ ହୋଇ ଆସିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସୁଯୋଗ ଦେଇନାହଁ । ତାହାହିଁ କରୁଥିବାରୁ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତରେ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି କେହି ନାହାନ୍ତି । ଶତ୍ରୁ ଭିତରେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁଟି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଥାଏ, ମୁଁ ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟି ସମକ୍ଷରେ ତାହାକୁ ଦେଖି ପାରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ ଏବଂ ଫଳରେ ସିଏ ଏକ ବନ୍ଧୁରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।

ମୁଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର କରିଆଣେ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବଦଳାଇଦେବା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ମୋ'ର କାମ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଭାଷାଦ୍ୱାରା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧିରଖେ । ଏବଂ, ତା'ପରେ ସେହି ଏକା ମଣିଷଟିର ହିଁ ଗତିପଥ ବଦଳି ଯାଇଥାଏ ।

ତେଣୁ, ତୁମେ ବୋହି ଆଣୁଥିବା ଯାବତୀୟ କଞ୍ଚାମାଲକୁ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ ଏବଂ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି କହେ । ମାତ୍ର, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏକାଠି ଯେଉଁ ଚିତ୍ରଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣନ୍ତି, ମୁଁ ତାହାକୁ ହୁଏତ ଅନୁଶୋଚନାର ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ବି କହିପାରେ । ତା'ପରେ, ଯଦି ମୋ'ର ଏହି ଚିତ୍ରଟି ସେଗୁଡ଼ିକର ଅବଧାରଣା କରିପାରେ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସନ୍ତୁଳନ ଘଟାଇ ମୁଁ ଚାହୁଥିବା ଆକୃତିଟିଏ ଗଠନ କରି ଆଣିପାରେ, ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସଂଶୟ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଯେ ତଦ୍ୱାରା ସବୁକିଛି ଅଧିକ ଭଲ ହିଁ ହୁଏ ।

ତେଣୁ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ତୁମେ ଜଳର ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ନିଜର ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ତିଆରି କରିବ । ମାତ୍ର, ତୁମକୁ ତଥାପି କହିରଖିବି ଯେ, ତୁମର

ସେହି ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକର ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଜଳଉସମାନେ ରହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତା'ପରେ, ତୁମେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରର ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ହୋଇଥିବାରୁ ନିଜର ପ୍ରାଚୀରଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଇ ଭାଙ୍ଗିଦିଅ ଓ ପୁନର୍ବାର ଗଢ଼ି ଆଣିବାଲାଗି ଉଦ୍ୟତ ହୁଅ । ମାତ୍ର, ଏଥର ତୁମେ ମୋ'ର ବରାଦ ଅନୁସାରେ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କର ଏବଂ ତୁମର ସେହି ପ୍ରାଚୀରଟି ମଧ୍ୟରେ ମୁଇଁ ବୀଜରୂପେ ପ୍ରସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

- ୯୭ -

ମୁଁ ତୁମର ଦମ୍ଭଗୁଡ଼ାକୁ ଦୋଷ ଦେବି ସିନା, କିନ୍ତୁ ତୁମର ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବବୋଧକୁ ଆଦୌ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯଦି ତୁମେ ଆଉଜଣକ ଠାରୁ ଅଧିକ ଭଲ ନୃତ୍ୟ କରି ପାରୁଛ, ତେବେ ତୁମଠାରୁ ନିକୃଷ୍ଟ ନାଚୁଥିବା ସେହି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପାଖରେ ମସ୍ତକ ନତ କରି ତୁମେ କାହିଁକି ନିଜର ମୂଲ୍ୟକୁ ଖର୍ବ କରିଦେବାକୁ ମନ କରିବ ? ଗୌରବ ବୋଧ କରିବାର ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରକାର ରହିଛି, ଯାହାକି ଆମକୁ ନିଜକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପାରୁଥିବା ନୃତ୍ୟର ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ଶିଖାଇଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ନୃତ୍ୟକୁ ଭଲ ପାଇବାର ଅର୍ଥ ତୁମକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ନୃତ୍ୟକାରୀକୁ ଭଲ ପାଇବା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ତୁମର କଳାକୃତିକୁ ହିଁ ତୁମ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ତଥା ମହତ୍ତ୍ୱର ଅର୍ଥ ବୋଲି କୁହାଯିବ । କଳାକୃତିଟି କଦାପି ତୁମଠାରୁ ଆପଣାର ସମ୍ମାନଟିକୁ ଆହରଣ କରିନଥାଏ । ଏବଂ, କେବଳ ତୁମର ମୃତ୍ୟୁରେ ସିନା ତୁମେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିବ, ତା'ପୂର୍ବରୁ କଦାପି ନୁହେଁ; ନିଜ ଭିତରେ କେବଳ ଗୁଡ଼ିଏ ଦମ୍ଭ ଭର୍ତ୍ତି କରି ରଖିଥିବା ଜଣେ ନାରୀ ନିଜକୁ ନେଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କେବଳ ପ୍ରଶଂସା ଏବଂ କରତାଳି ବ୍ୟତୀତ ସିଏ ତୁମଠାରୁ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଆଶା କରୁନଥାଏ । ମାତ୍ର, ଆମେ, ଚିରନ୍ତନ ସାଧକବୃନ୍ଦ ଯେଉଁମାନେ କି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଲାଗି ଅଭୀପ୍ସା ରଖିଛୁ, ଆମେ ଏଭଳି ଆକାଂକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକୁ ଘୃଣା ହିଁ କରୁ । କାରଣ, ଆମ ଭିତରେ ହିଁ ଘେର ବସି ରହିଥିବା ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଆମକୁ ମୋଟେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ପାରେନାହିଁ ।

ବୃଥା ଦାମ୍ଭିକତାର ଅନୁରାଗିଣୀ ସେହି ନାରୀ ନିଜ ଭିତରେ ପୂରା ଅଟକି ରହିଯାଇଛି, କାରଣ ସିଏ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ଯେ ମୃତ୍ୟୁର କ୍ଷଣଟି ଆସିବା ଆଗରୁ ହିଁ ସିଏ ଆପଣାର ପ୍ରକୃତ ନକ୍ସାଟିକୁ ମୂର୍ତ୍ତରୂପ ପ୍ରଦାନ କରି ପାରିବ । ଏଣୁ, ସିଏ ଆଉ କିଛି ପାଏନାହିଁ ବା କିଛି ଦେଇ ପାରେନାହିଁ । ମରି ସାରିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ଯଥାର୍ଥ ବିନୟ ତୁମକୁ କଦାପି ନିଜକୁ ନ୍ୟୂନ କରି ରଖିବାଲାଗି ବାଧ୍ୟ କରେନାହିଁ, — ତାହା ତୁମକୁ ନିଜର ହୃଦୟଟିକୁ ଖୋଲିଦେବାର ପ୍ରେରଣା ହିଁ ଦେଉଥାଏ । ଏହାହିଁ ଯାବତୀୟ ଦେବା ଓ ପାଇବାର ଚାବିକାଠି ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଏବଂ, ଦେବା ଓ ପାଇବା, — ଏହି ଦୁଇଟି ଭିତରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନ୍ତର ଦେଖି ପାରେନାହିଁ, - ଜୀବନର ସେହି ଗୋଟିଏ ବିଧାନର ହିଁ ଏହି ଦୁଇଟି ନାମକରଣ କରାଯାଇଛି । ମଣିଷ ପାଖରେ ନତମସ୍ତକ ହେବା ମୋଟେ ନମ୍ରତା ନୁହେଁ, ଅସଲ ବିନୟ ବା ନମ୍ରତା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ନତମସ୍ତକ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଠିକ୍ ଯେପରି ପଥରଟିଏ ଅନ୍ୟ ପଥରମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନୁହେଁ, ମନ୍ଦିର ପାଖରେ ହିଁ ନତମସ୍ତକ ରହିଥାଏ । ସେବା କରୁଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ ସୃଷ୍ଟିର ହିଁ ସେବା କରୁଥାଅ । ଜଣେ ମାଆ ସନ୍ତାନଟି ପାଖରେ ନତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ମାଳି ଗୋଲାପଫୁଲଟି ପାଖରେ ।

ମୁଁ, ଏହି ରାଜ୍ୟର ରାଜା, ମୋଟେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନକରି ଜଣେ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରର ମୂଲିଆର ସକଳ ଶିକ୍ଷାକୁ ଅବଶ୍ୟ ମାନିନେବି, କାରଣ ଜଣେ ରାଜା ଅପେକ୍ଷା କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରର ସଂସ୍ଥାନଟି ବିଷୟରେ ସିଏ ଅନେକ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ତଥା ଅନୁଭବର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ମୋତେ କିଛି ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରୁଥିବାରୁ ସିଏ ଯେପରି କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବ, ସେହିପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାକୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ପାରୁଥିବି । ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ନିଜକୁ କ୍ଷୁଦ୍ର କରିଦେଉଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବିନାହିଁ । କାରଣ, ଏହି କଥାଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯଥାର୍ଥ ଯେ କୃଷିବ୍ୟବସ୍ଥାର ସକଳ ଜ୍ଞାନ କୃଷକଠାରୁ ହିଁ ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବ । ମାତ୍ର, ଦାମ୍ଭିକ ହେବାକୁ ଘୃଣା କରୁଥିବାରୁ ମୁଁ କଦାପି ସେହି କୃଷକକୁ ମୋତେ ପ୍ରଶଂସା କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବିନାହିଁ । କାରଣ, ଯାବତୀୟ ବିଚାର ତାହାର ଉତ୍ସସ୍ୱରୂପ ରାଜାପାଖରୁ ସର୍ବଦା ଶ୍ରମିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ଗତି କାରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

- ୯୮ -

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଭାଗରୁ ନଗରଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିବା ଶିଖରଟିକୁ ଉଠିଯାଇ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନାଟିକୁ କରିଥିଲି :

''ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ଏହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ମୋ'ଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥଟିକୁ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ସତ୍ୟଟିକୁ ଚିହ୍ନାଇଦେବି ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ହେ ଈଶ୍ୱର, ସେହି ସତ୍ୟଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ସାକାରତା ଲାଭ କରିନାହିଁ । ମୋତେ ତୁମେ ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଧର ଆଲୋକଟିକୁ ପ୍ରଦାନ

କର । କାରଣ, ପରିବର୍ତ୍ତନକାରୀ ଅମଳଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସିବ ବୋଲି ମୁଁ ଜନ୍ତନିଟିକୁ ଯେତେ ବେଶୀ ଦଳିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି, ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ଅଠା ଧରି ପାରୁନାହିଁ ଏବଂ ନାନା ବିବେକଦଂଶନ ମୋତେ ରାତି ରାତିଧରି ବିନିଦ୍ର କରି ରଖିଛି । ତଥାପି, ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଯେ କେତେ ମନ୍ଥର ଭାବରେ ଚାଲିଥାଏ, ମୁଁ ତଥାପି ସେହି କଥାଟିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି, — ଫଳଟା ପାଚିବାକୁ ତ ସମୟ ଲାଗିବ ହିଁ ଲାଗିବ । କାରଣ, ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟିକୁ ସେଥିଲାଗି କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଭିଡ଼ା ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ, ସମ୍ମତିର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ସର୍ବଦା ଦୀର୍ଘ ହିଁ ହୋଇଥାଏ ।

''ସେମାନେ ଆପଣାର ବାସନା ଏବଂ ଆସ୍ପୃହାଗୁଡ଼ିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ମୋ' ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଛନ୍ତି, — ସେମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଛନ୍ତି ଏବଂ ମୋ' କର୍ମଶାଳାର ଅଗଣାରେ ଆଣି ଜମା କରି ଦେଉଛନ୍ତି । ସତେଅବା ସେମାନେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଏତେଗୁଡ଼ିଏ କଞ୍ଚାମାଲ ଆଣି ମୋ' ଆଗରେ ଗଦାଇ ଦେଉଛନ୍ତି, ମନ୍ଦିରଟିକୁ ଅଥବା ଜାହାଜଟିକୁ ଗଢ଼ି ଆଣିବାରେ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକୁ କି ମୁଁ ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ି କ'ଣଟିଏ ତିଆରି କରିଦେଇ ପାରିବି ।

''କାରଣ, ମୁଁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିଛି ଯେ, ଆପଣାର ବଶକୁ ଆଣିବା କହିଲେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇ କୌଣସି ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ନେଇ ଖଞ୍ଜିଦେବାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ପଥରକୁ ମନ୍ଦିରଟିର ଅଧୀନ କରି ରଖେ, ସେତେବେଳେ ତାହାକୁ ଆଉ ଅଗଣାରେ ଯେକୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖଣ୍ଡେ ପଥର ବୋଲି କଦାପି କୁହା ଯିବନାହିଁ । ଏପରି, ଏପରି ଏକ କଣ୍ଟାଟିଏ ବି ନାହିଁ, ଯାହାକୁ କି ମୁଁ ଜାହାଜଟିର ପରିକରରୂପେ କାମରେ ଲଗାଇ ନଥାଏ ।

''ଅଧିକତମ ସଂଖ୍ୟାର ଲୋକମାନେ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ସେକଥାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କାନ ଦେବିନାହିଁ; କାରଣ, ସେମାନେ ତ ଆଉ ଜାହାଜ ନୁହନ୍ତି, — ଜାହାଜ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିର ପରିଧି ବାହାରେ ହିଁ ସର୍ବଦା ରହିଥାଏ । ଯଦି କଣ୍ଟା ତିଆରି କରି ଯୋଗାଉଥିବା ଲୋକମାନେ ବହୁସଂଖ୍ୟାର ପକ୍ଷରେ ରହିଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ସମ୍ଭବତଃ କରତରେ କାଠରୁ ପଟା ତିଆରି କରୁଥିବା ମିସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ କଣ୍ଟା ତିଆରି କରିବାର କାମଟିର ଅଧୀନ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତେ ଏବଂ ତେବେ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ଆଦୌ ତିଆରି ହୋଇ ପାରନ୍ତାନାହିଁ ।

''ଘାତକମାନଙ୍କର ଏବଂ ବନ୍ଦୀଶାଳା ଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରି ମୁଁ କଦାପି ଏକ ଉଇହୁଙ୍କାର ଶାନ୍ତ ପରିବେଶକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବିନାହିଁ, —ଅବଶ୍ୟ,

ଉଇହୁଙ୍କାଟିଏ ହେଲେ ଶାନ୍ତିଟା ଯେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଆସିବ, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ। ଉଇହୁଙ୍କାଟା ସକାଶେ ମଣିଷକୁ ତିଆରି କରାଗଲେ ସିଏ କେବଳ ସେହି ଇଉହୁଙ୍କାଟି ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଜୀବନଧାରଣ କରି ରହିବ। ମାତ୍ର, ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଆପଣାର ଏକ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଅର୍ପଣ କରି ଯାଉନଥିବା ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟଯୂଥକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାକୁ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ। ହଁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ପାତ୍ରଟି ଆଗେ ତିଆରି ହେବ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେହି ପାତ୍ରଟି ଭିତରେ ଯେଉଁ ତରଳ ପଦାର୍ଥଟି ରହିବ, ତାହାହିଁ ସିନା ପାତ୍ରଟିକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ଦେବ !

''ଏବଂ, ମୁଁ କୌଣସି ପାଲିଶ୍ ବି କରିବିନାହିଁ। କାରଣ, ପାଲିଶ୍ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେବ ଯେ ମୁଁ ଏପରି ଏକ ଈଷତ୍ ଗରମ ନରମ ପାଚନରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଯିବି, ଯେଉଁଥିରେ କି ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ ଏକାବେଳେକେ ଚୁଣ୍ଡ ହେମାଳ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଓ ଚୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ି ଯାଉଥିବା ଉଭୟ ପଦାର୍ଥକୁ ମିଶ୍ରଣ କରି ପକାଯାଇଥିବ। ମାତ୍ର, ମୁଁ ତ ଏପରି ପାନୀୟଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସବୁଗୁଡ଼ିକ ହିଁ କାମ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯିବ; ସେମାନଙ୍କର ସବୁଯାକ ସତ୍ୟକୁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି ବି କୁହାଯିବ ! ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଏପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ମୁଖ-ଆକାଶକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ଦାୟିତ୍ୱ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି, ମୁଁ ଏପରି ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ନମୁନାଟିଏ ଗଢ଼ି ବାହାରିଛି, ଯାହାକି ଜଣକୁ ମଧ୍ୟ ବାଦ୍ ନନେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ପାରୁଥିବ। କାରଣ, କରତରେ କାଠ ଚିରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଲୁହାକଣ୍ଟା ତିଆରି କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟ, - ସତ୍ୟ ହିସାବରେ ଉଭୟଙ୍କ ପାଇଁ ସେହି ଗୋଟିଏ ଅଭୀଷ୍ଟ ହିଁ ରହିଛି ! ଆମେ ଜାହାଜଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବାକୁ ହିଁ ସେହି ଅଭୀଷ୍ଟ ବୋଲି ଜାଣି ରଖିବା।

''ଜଗଦ୍‌କର୍ତ୍ତା ହେ ଈଶ୍ୱର, ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏଭଳି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସିବ ହିଁ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ କି ମୋ'ର ଏହି ବ୍ୟଥା ତୁମର କରୁଣା ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ; ସେହି ବ୍ୟଥାଟିକୁ ତ ମୁଁ ଶେଷ ବିନ୍ଦୁଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାନ କରି ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି ! ମୁଁ ସେହି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶାନ୍ତିଟି ନିମନ୍ତେ ଆସ୍ପୃହା କରି ରହିଛି, ଯାହାକି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ହୋଇଯିବା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ। ମାତ୍ର, ଅଧା ଭଲ ପାଇ ଅଧା ଘୃଣା କରୁଥିବା ସେହି ପକ୍ଷାଗ୍ରହଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଆସ୍ପୃହା କରୁନାହିଁ।

''ତେଣୁ, ହେ ପରମେଶ୍ୱର, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରି କାହାକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବାରେ ଲାଗିଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଉଚିତ ଭାବରେ ବୁଝିନାହିଁ ବୋଲି ସେପରି କରୁଛି। ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆଣି ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଉଛି ଅଥବା ଘାତକ ହାତରେ ସେମାନଙ୍କର ବଧ କରାଉଛି, ସେମାନଙ୍କୁ କିଭଳି ଆଶ୍ରୟ ତଥା

ଅଭୟ ଦେଇ ହୁଅନ୍ତା, ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିନାହିଁ ବୋଲି ସେଭଳି କରୁଛି । କାରଣ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ପାଇଁ ଏକ ସହଜଭଙ୍ଗୁର ସତ୍ୟକୁ ଆବୋରି ନେଇ ବସିଯାଇଛି (ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳାଠାରୁ ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ବୋଲି ଭାବୁଛି ଅଥବା ସ୍ୱାଧୀନତା ଠାରୁ କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛି), — ସିଏ ଏପରି କରୁଛି, କାରଣ କୌଣସି ଏକ ଭାଷାର ଖିଆଲଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ତା'ର କୌଣସି ଅକ୍ତିଆର ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ ଏବଂ ସେହି ଭାଷାରେ ରହିଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପରକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଛନ୍ତି, — ଏହିଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କେହି ଅପର ଜଣେ ତା' କଥାର ବିରୋଧ କଲେ ସିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡୁଛି । ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଟି କରି ନିଜର କୋପକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଛ, ତାହାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ତୁମର କଥାଟିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସକାଶେ ତୁମେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଭାଷାଟି ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ସମର୍ଥ ହେଉ ନଥିବାରୁ ତୁମେ ବଡ଼ ପାଟି କରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କହୁଥିବା କଥାକୁ ତାହାରି ଭିତରେ ବୁଡାଇ ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ । ମାତ୍ର, ହେ ବିଶ୍ୱକର୍ତ୍ତା, ମୁଁ ଯଦି ତୁମର ସେହି ପର୍ବତଶିଖର ଯାଏ ଯାଇ ପାରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ, କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା କାଳ ଚଳାଇ ନେଉଥିବା ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦ ସତ୍ତ୍ୱେ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଚାରୁରୂପେ ସମାହିତ ହେଉଛି ବୋଲି ଦେଖିପାରୁ ଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ଆଉ କ'ଣ ପାଇଁ ନିଜର ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ? ଯିଏ ବି ମୋ' ପାଖକୁ ଆସୁ ନା କାହିଁକି, ମୁଁ ତାକୁ ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱାଗତ କରିବି; ଯିଏ ମୋ'ର ବିରୋଧଚରଣ କରିବ, ମୁଁ ତା'ସହିତ ଅନୁତ୍ତେଜିତ ସମ୍ଭ୍ରମରେ ହିଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବି; ସିଏ କେଉଁଠାରେ ଭୁଲ କରିଛି, ତାହା ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବି, — ଯେପରିକି ସିଏ ପୁଣି ବାହୁଡ଼ି ଆସି ପାରିବ । ତଥାପି, ଏହି କୋମଳ ଓ ସମ୍ଭ୍ରମସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟବହାରରେ ଆଦୌ ଏପରି କିଛି ନଥିବ, ଯାହାକି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ କୌଣସି ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବ, ତାହାର ତୋଷାମଦ ବି କରୁଥିବ ଅଥବା ତାହାର ଅନୁଗ୍ରହ ଲାଭ କରିବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିବ । ବାହ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଟି ଓ ତା' କାମନାର ସକଳ ଉତ୍ସୁକତା ପଛରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହାକିଛି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବ, ମୁଁ ତାହାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜାଣି ପାରୁଥିବି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରୁଥିବି । ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ତାକୁ ମୁଁ ନିଜର ବି କରି ଆଣିବି, — କାରଣ ମୁଁ ତାକୁ ନିଜ ଭିତରକୁ ନେଇ ଆସି ସାରିଥିବି । କ୍ରୋଧ ଆମକୁ ମୋଟେ ଅନ୍ଧ କରେନାହିଁ; ଆମେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ହିଁ କ୍ରୋଧ କରୁ । ଜଣେ ତୁମପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ତା' ଉପରେ କୁପିତ ହୋଇଯାଅ । ମାତ୍ର, ସେ ଏହିପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ତା' ପରିଚ୍ଛଦଟା ମଧ୍ୟ ଖୋଲିଯାଏ ଏବଂ ତା' ଭିତରେ ତାକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥିବା ବ୍ୟାଧିଟିକୁ ତୁମେ ଦେଖିବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଅ । ଏବଂ, ଆଉ ଆଦୌ ବିଳମ୍ବ ନକରି ମାର୍ଜନା କରିଦିଅ । ତା'ର ସେହି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିକଳ ହତାଶ-ଦଶାଟିକୁ ଦେଖି ତୁମେ କିପରି ବା କ୍ରୋଧ କରି ପାରନ୍ତ ?

"ମୁଁ ଯେଉଁ ଶାନ୍ତି କଥା କହୁଛି, କଷ୍ଟ ସହିବାରୁ ହିଁ ତାହାକୁ ହାସଲ କରାଯାଏ । ହେ ଜଗତ୍‌କର୍ତ୍ତା, ତୁମେ ଆପଣାକୁ ମୋ' ପାଖରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ଦେଇଥିବା ଦିନଟିଠାରୁ ସର୍ବଦା ତୁମରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମୀପକୁ ଆସୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ' ବିନିଦ୍ର ରଜନୀଗୁଡ଼ିକର ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଛି ଏବଂ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଅବସାନ ଘଟାଉଥିବା ସେହି ନୀରବତା ଆଡ଼କୁ ହିଁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଛି । ଠିକ୍ ଏକ ବୃକ୍ଷ ପରି ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧୀର ଭାବରେ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛି ଏବଂ ତୁମରି କରୁଣାବଳରେ ଏହି ଧରଣୀର ରସଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଦିନେ ନା ଦିନେ ମୋ' ଭିତରକୁ ପୁନର୍ବାର ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଣି ପାରିବି ।

"ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି ଯେ କେବଳ ଆତ୍ମା ହିଁ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଶାସନ କରିଥାଏ । କାରଣ, ବୁଦ୍ଧି ଭୌତିକ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରେ, କିନ୍ତୁ କେବଳ ଆତ୍ମା ହିଁ ଜାହାଜଟିକୁ ନିଜର ବୋଧ ମଧ୍ୟକୁ ଠୁଳ କରି ଆଣିପାରେ । ଏଣୁ, ଥରେ ମୁଁ ଜାହାଜଟିକୁ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ଦାଜ କରି ପାରୁଛି, ସେହି ଅଂଶଚୟ ହିଁ ମୋତେ ମୋ'ର ସୃଜିତ ସେହି ଚେହେରାଟିକୁ ଖୋଦିତ, ଅଳଙ୍କୃତ, ବଳିଷ୍ଠ ତଥା ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କରି ଆଣିବାରେ ସେମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଆଣି ଯୋଗାଇଦେବେ ।

"ମୋତେ ସେମାନେ ନାହିଁ ବୋଲି ବା କିପରି କହିପାରିବେ ? ସେମାନଙ୍କୁ ଦବାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତ ମୋ'ର କୌଣସି ଅଭିପ୍ରାୟ ନାହିଁ; ବରଂ ଠିକ୍ ଓଲଟାଟା ହିଁ ସତ୍ୟ: ସେମାନେ ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜର ଭଲ ପାଇବାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଆଣିବେ, ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ କରିଦେଇଛି ।"

- ୯୯ -

ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ ଯେ ତୁମେମାନେ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୁଅ, ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହ । ତେଣୁ, ମୁଁ ଚାହେ ଯେ ତୁମେମାନେ ଇମାନଦାର ହୁଅ । ଏବଂ, ନିଜପ୍ରତି ଇମାନ୍‌ଦାର ହୋଇ ରହିବା, — ଯାବତୀୟ ଇମାନ୍‌ଦାରୀ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ବିଶ୍ୱାସ-ବର୍ଜିତତାରୁ ତୁମକୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ବି ମିଳିବନାହିଁ; କାରଣ ଏକ ସୁଦୀର୍ଘ ବନ୍ଧନର ଗଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକ ତୁମ ଜୀବନକୁ ଏକତ୍ର କରି ଧରି ରଖିଥିବ, ତୁମ ଶକ୍ତିକୁ ଅଧିକ ବେଗ ଦେବ ଏବଂ ତୁମକୁ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ତଥା ଆଲୋକରେ ଭୂଷିତ କରି ରଖିଥିବ । ଏକ ମନ୍ଦିରକୁ ଏକତ୍ର ଧରି ରଖିଥିବା ପଥରଗୁଡ଼ିକ ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା । ମୁଁ ଆଦୌ ପ୍ରତ୍ୟହ ପୁନର୍ବାର ମୂଳରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ କରେନାହିଁ ଏବଂ ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ ଇତସ୍ତତଃ କରି ଫୋପାଡ଼ି ଅଧିକ ଭଲ ଓ ଆହୁରି ଭଲ ମନ୍ଦିରମାନ ନିର୍ମାଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦୌ ଉପାୟାଦିର ଅନ୍ୱେଷଣ କରେନାହିଁ ।

ଯଦି ତୁମେ ନିଜର ରାଜ୍ୟଟିକୁ ବିକିଦେଇ ଅଧିକ ଭଲ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ କ୍ରୟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ, ତେବେ ତୁମେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ନିଜର ଏପରି କିଛି ହରାଇ ବସ, ଯାହାକୁ ତୁମେ କେବେହେଲେ ଫେରି ପାଇବନାହିଁ । ତୁମେ ହୁଏତ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅ ଯେ, ଏପରି କିପରି ହେଲା ଯେ ଏହି ନୂତନ ଗୃହଟିରେ ତୁମର ଦିବସଗୁଡ଼ିକ ଆକର୍ଷଣହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ? ହଁ, ପୂର୍ବ ଅପେକ୍ଷା ଏଠାରେ ତୁମକୁ ଅଧିକ ଆରାମ ମିଳିଲା କି ଏବଂ ତୁମକୁ ସର୍ବଦା ଏତେ ଏତେ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିବା ସେହି ପୁରାତନ ଘରଟିରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ୟଟି ପାଇଁ ତୁମେ ହାଇଁପାଇଁ ହେଉଥିଲ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ତାହାର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବି ହୋଇ ପାରିଲ କି ? ତୁମର ସେହି ପୂର୍ବରୁ କୂପଟି ତୁମର ବାହୁଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ଳାନ୍ତ କରି ପକାଉଥିଲା ଓ ତୁମେ ଗୋଟିଏ ଫୁଆରା ପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲ । ମାତ୍ର, ଏହି ନୂଆ ଘରଟିକୁ ଆସିବାପରେ ତୁମେ ଆଉ ପୁଲିଟିର ସେହି ଟିଁଣି ଟିଁଣି ଶବ୍ଦଟିକୁ ଶୁଣି ପାରିଲନାହିଁ ଏବଂ, ଧରଣୀର ଗର୍ଭରୁ କଢ଼ାହୋଇ ଆସିଥିବା ସେହି ସତେଜ ଜଳର ଚକମକଟା ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଛରେ ରହିଗଲା ।

ତୁମେ କଦାପି ଭାବନାହିଁ ଯେ, ମୁଁ ତୁମର ପର୍ବତଶିଖରକୁ ଆରୋହଣ କରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚଯାଏ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ବାଧା ଦେଇ ବନ୍ଦ କରିଦେବି; ଅଥବା ତୁମେ ଆଉ ଆପଣାକୁ ନୂଆ ନୂଆ କରୁଥିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିଦିଅ ଓ ଘଣ୍ଟାକୁ ଘଣ୍ଟା ଅଗ୍ରସର ହୁଅନାହିଁ ବୋଲି ତୁମକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖିବି । କିନ୍ତୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଫୁଆରାଟିକୁ ବନାଇ ତୁମେ ନିଜର ଘରଟିକୁ ସୁନ୍ଦର କରିପାରିଲ, ଯଦି ସେଇଟି ତୁମର ନିଜ ହାତରେ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ତୁମେ ଆଉଜଣକର ବେଢ଼ାଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଲାଭ କରିଥିବା ଆରାମଠାରୁ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ହେବ । କାରଣ, ପଛକୁ ପଛ ହାସଲ ହୋଇ ପାରୁଥିବା ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକ (ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଗୋଟିଏ ଦେଉଳ ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ନୂଆ କରି କିଛି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବସ୍ତୁ ଆଣି ରଖାଯାଉଛି) ତ ଆମକୁ ଏପରି ଏକ ବୃକ୍ଷ-ବିଷୟରେ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଥିବେ ଯେଉଁଟି କି ଆପଣାର ସ୍ୱଭାବ ଅନୁସାରେ ହିଁ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରୁଛି; ମାତ୍ର, ତୁମେ ଅଧିକ ଭଲ ପାଇ ନୁହେଁ, କେବଳ ଅଧିକ ସୁବିଧାର ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ତୁମେ ଗୋଟିଏ ଘର ବଦଳାଇ ଆଉଗୋଟିକୁ ଯାଉଛ, ସେଇଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟାପାର ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ତୁମେ ଏହିପରି ପଘା କାଟି ପଳାଇଯିବା ସମୟରେ ମୁଁ ତୁମ ବିଷୟରେ ଆଦୌ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ କିଛି ଅନୁଭବ କରି ପାରେନାହିଁ; କାରଣ ସେପରି କରି ତୁମେ ନିଜର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ସମ୍ପଦଟିକୁ ହରାଇ ପକାଇବାର ବିପଦଟିକୁ ଡାକି ଆଣିଥାଅ : ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ନୁହେଁ, ଏହିସବୁ ବସ୍ତୁରେ ନିହିତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ହେଉଛି ସେହି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍

ସମ୍ପଦ । .... ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ମୁଁ ଉତ୍‌ପ୍ରବାସୀମାନଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖରେ କାଳ କାଟୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଛି ।

ତୁମେ ଏହି ବିଷୟରେ ସବୁବେଳେ ସତର୍କ ହୋଇ ରହିଥିବ; କାରଣ, ଆମେ ଯେ ଭାରି ସହଜରେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବଡ଼ ଧୋକାରେ ପଡ଼ିଯାଉ, ସେହି ଆଶଙ୍କାଟି ନିରନ୍ତର ରହିଥାଏ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଥାନଭ୍ରମଣରୁ ନିଜର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଲାଭ କରିଛି, ସିଏ ସର୍ବଦା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ; ଏବଂ, ଏହିପରି କରି ସିଏ ନିଜକୁ ଯେ ଦରିଦ୍ର କରି ପକାଉଛି, ମୁଁ ସେକଥା କେବେହେଲେ କହିବିନାହିଁ । ତଥାପି, ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ନିଜର ଘରଟିକୁ ଭଲ ପାଉଛି ଏବଂ ନିଜର ସେହି ଗୃହଟିରେ ହିଁ ଆପଣାର ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତାକୁ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଯଦି ତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଗୋଟିଏ ଘର ଛାଡ଼ି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତେବେ ସିଏ ସେଥିରୁ ଆଦୌ ଆନନ୍ଦ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ କେବଳ ''ବସି ରହିଥିବା'' ମନୁଷ୍ୟଟିର ବିଷୟରେ କହେ, ସେତେବେଳେ ଆଉ ଯାବତୀୟ ସବୁକିଛି ଅପେକ୍ଷା ନିଜର ଘରଟିକୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ମୋଟେ କଳ୍ପନା କରୁନଥାଏ । ଯିଏ ନିଜର ଘରକୁ ଏବେ ଭଲ ପାଉନାହିଁ ଓ ଏପରିକି ତାହାକୁ ଅନାଇ ଥରେ ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାହାରି କଥା ଭାବେ । କାରଣ, ତୁମର ଘରଟି ହେଉଛି ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିଜୟ-କାହାଣୀ, ଯାହାର କି କୌଣସି ଅନ୍ତ ନାହିଁ; — ତୁମର ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ ଏହି କଥାଟିକୁ ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଦିନର ଆଗମନରେ ସିଏ ତାକୁ ବଦଳାଇ ପୁଣି ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସହୀନତାର ଅର୍ଥଟିକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହିଦେଇ ପାରିବି । କାରଣ ତୁମେ ନାନା ସମ୍ବନ୍ଧର ଏକ ମଝିଗଣ୍ଠି ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କିଛି ନୁହଁ । ତୁମେ ରହିଛ, କାରଣ ତୁମେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସମ୍ପର୍କଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛ । ତୁମକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ହିଁ ସେହି ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ିକ ତିଷ୍ଠି ରହିଛନ୍ତି । ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡ ପଥରଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରେ ମନ୍ଦିରଟିଏ ତିଷ୍ଠି ରହିଛି । ତୁମେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ପଥରକୁ ବାହାର କରି ନେଇଯିବ, ତେବେ ମନ୍ଦିରଟି ଭୁଷୁଡ଼ି ହିଁ ପଡ଼ିବ । ତୁମେ ହେଉଛ ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିରର ସମ୍ପତ୍ତି, ଏକ ରାଜ୍ୟ ଓ ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସମ୍ପତ୍ତି । ଏବଂ, ତୁମକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ହିଁ ସେମାନେ ତିଷ୍ଠି ରହିଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ତୁମେ ଯେଉଁଟିର ସମ୍ପତ୍ତିରୂପେ ତିଷ୍ଠି ରହିଛ, ତାହା ଉପରେ ତୁମେ ଆଦୌ କୌଣସି ଫତୁଆ ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ହଁ, ଜଣେ ବାହାର ଲୋକ ହୁଏତ ସେପରି କରିବ, — କାରଣ ସିଏ ଏଇଟି ସହିତ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ଏଇଟିର ବିଚାର କରୁଛ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜର ହିଁ ବିଚାର କରୁଛ ।

ଏହା ହେଉଛି ତୁମ ଉପରେ ଲଦା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ବୋଝ; ମାତ୍ର, ଏଥିରେ ତୁମର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମଙ୍ଗଳ ମଧ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଆପଣାର ପୁଅଟି କୌଣସି ଅପରାଧ କରିଥିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁଅର ମନ୍ଦକଥା ଗୁଡ଼ିକ ହିଁ କହୁଥାଏ, ସେହି କାରଣରୁ ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଘୃଣା କରିଥାଏ । ତା'ର ପୁଅ ତ ତା'ର ନିଜର ହିଁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ । ଯଦି ନିଜର ପୁଅକୁ ସେ ଯଥାର୍ଥରେ ଭଲ ପାଉଥିବ, ତେବେ ନିଜକୁ ହିଁ ଶାସ୍ତି ଦେଇ ସିଏ ନିଜ ପୁଅକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବ ଓ ଗାଳି ବି ଦେବ । ନିଜର ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅନାଦରଣକାରୀର କାନ ପାଖରେ ବଡ଼ ପାଟି କରି କହି ପାରୁଥିବ । ତେଣୁ ସେ ଦ୍ୱାର ଦ୍ୱାର ଦଉଡ଼ି ପୁଅ ବିରୋଧରେ ଆଦୌ ଅଭିଯୋଗ କରି ଯିବନାହିଁ । କାରଣ, ନିଜ ସହିତ ନିଜ ପୁଅର ଲାଗିଥିବା ଡୋରଗୁଡ଼ିକୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ହୁଗୁଳା କରିଦେଇ ସିଏ ପରିଣାମତଃ ଜଣେ ବାପା ହୋଇ ମୋଟେ ରହି ପାରିବନାହିଁ ଏବଂ, ଏଥିରୁ ନିଜପାଇଁ ସିଏ ଯେଉଁ ମାନସିକ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଲାଭ କରୁଥିବ, ତାହା ତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଛୋଟ ହିଁ କରିଦେବ, —ଶାନ୍ତି ଲାଭ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସିଏ ନିଜେ ହିଁ ମରିଯିବ । ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ଜୀବନରେ ଆଉ ନିଜ ଗୃହଟିର ପରିଚୟ ପାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ବଡ଼ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ବୋଧ ହୋଇଛନ୍ତି । ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ତ ଦିନରାତି ଖୁବ୍ ଦେଖି ପାରୁଥିବ, — ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମବେଢ଼ର ତଲାଶରେ ହିଁ ଦଉଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, — ସେଇଟି ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଏକ ଅର୍ଥ ଦେଇପାରିବ । ବିଚରାମାନେ ଠିକ୍ ଭିକାରୀମାନଙ୍କ ଭଳି କେତେ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ଭିତରକୁ ଯିବାର ଅନୁମତି ମାଗୁଥାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଏକ କ୍ରୋଧମିଶା ସ୍ୱାଗତ ବ୍ୟତୀତ ନିଜର ସକଳ କଷ୍ଟସ୍ୱୀକାର ବଦଳରେ ଅଧିକ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ପାଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । କାରଣ, ଚେରମାନେ ଭେଦି ପାରିଥିବା ଘରଟି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କୌଣସିଠାରେ ହିଁ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱାଗତଜ୍ଞାପନ କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ମାଟିରେ ହିଁ ତୁମର ରୋପଣ ହୋଇଥିବା ଆବଶ୍ୟକ, —ସର୍ବଦା କିଛି ନା କିଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଅଧିକାର ରହିଥିବା ବି ଆବଶ୍ୟକ, — ତୁମେ କେଉଁଠାରେ ହେଲେ ଅବଶ୍ୟ ଦାୟୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ, ମୂଲିଆମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଇ କୌଣସି କର୍ମସ୍ଥାନରେ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କର ମାଲିକ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ଇଟାବୋଝକୁ ଏଠାରୁ ସେଠାକୁ ବୁହାଇ ନେଉଥିଲା ଭଳି କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ କରିବାକୁ ହୋଇନଥାଏ । ଏବଂ, ତେଣୁ, ଯଦି ତୁମେ ନିଜ ପାଖରେ ସଚ୍ଚୋଟ ହୋଇ ରହି ପାରୁନଥିବ, ତେବେ ତୁମର ହାତଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଖାଲି ହୋଇ ହିଁ ରହିଥିବ ।

ମୁଁ ସେହି ବାପାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ମାନ ଦେବି, ଯିଏକି, ନିଜର ପୁଅ କୌଣସି ଭୁଲ

କରି ପକାଇଲେ, ସେହି ନିନ୍ଦାଟିକୁ ନିଜର ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ହିଁ ବହି ନେଇ ପାରୁଥିବ, ସେଥିପାଇଁ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରିବ ଓ ଅନୁତପ୍ତ ହେବ । କାରଣ ତା'ର ପୁଅ ହେଉଛି ତାହାରି ଗୋଟିଏ ଅଂଶ । ମାତ୍ର, ଏହିପରି ଭାବରେ ନିଜର ପୁଅ ସହିତ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହି ଓ ଅବସ୍ଥାଚକ୍ରରେ ଅଗତ୍ୟା ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସିଏ ନିଜର ସେହି ପୁଅକୁ ମଧ୍ୟ ବାଟ ଦେଖାଇ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଥିବ । କାରଣ, ମୁଁ ଏପରି କୌଣସି ରାସ୍ତା ରହିଥିବାର ଜାଣିନାହିଁ, ଯାହାକି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଆଡ଼କୁ ହିଁ ପଡ଼ିଥାଏ । ନିଜର ପରାଜୟଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ଯଦି ତୁମେ ନିଜକୁ ଦାୟୀ କରିବାକୁ ଅସମ୍ମତ ହେଉଥିବ, ତେବେ ନିଜର ବିଜୟଗୁଡ଼ିକରେ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମର କୌଣସି ଅଧିକାର ରହିବନାହିଁ ।

ଯଦି ତୁମେ ନିଜର ପତ୍ନୀ, ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ ଗୃହିଣୀକୁ ଭଲ ପାଉଥାଅ ଓ ଯଦି ସିଏ କୌଣସି ଅପରାଧ କରନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର ବିଚାର କରି ଅପବାଦ ଲଗାଇ ଦେବାକୁ ହାଟଯାକର ମଣିଷମାନେ ଆସି ସିନା ପହଞ୍ଚିଯିବେ, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ନିଜକୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସାମିଲ କରିବାକୁ ଯିବନାହିଁ । ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ତୁମ ଆପଣାର ଏବଂ ତେଣୁ ତୁମେ ନିଜର ବିଚାର କରିବାରୁ ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଆରମ୍ଭ କରିବ, କାରଣ ତୁମେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିଛ । ତୁମର ଦେଶ ପଛରେ ପଡ଼ିଛି କି ? ତେବେ ମୁଁ କହିବି ଯେ ତୁମେ ନିଜକୁ ସେଥିପାଇଁ ଦୋଷ ଦିଅ; କାରଣ ତୁମେ ହିଁ ଦେଶର ଧନ । ତୁମକୁ ନେଇ ହିଁ ତୁମର ଦେଶ !

ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ଲୋକେ ଆସି ସେମାନଙ୍କର ନିଜର ମତଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବେ ଏବଂ ତୁମେ ନିଜର ଦେଶ ନିମନ୍ତେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିବ, ଏବଂ ନିଜକୁ ଲଜ୍ଜାମୁକ୍ତ କରି ରଖିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ତୁମେ ନିଜ ଦେଶର ଅସମର୍ଥତା ଗୁଡ଼ିକରୁ ଆପଣାକୁ ଅଲଗା କରି ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ତଥାପି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କେତେ ଲୋକ ଅବଶ୍ୟ ଥିବେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହିତ ତୁମର ମତ ମିଳି ଯାଉଥିବ । ଯେଉଁମାନେ ତୁମ ଘରଉପରେ ଛାପ ପକାଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ? ''ହାୟ, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଚିତ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରୁଥିଲେ '' - ବୋଲି ତୁମେ ହୁଏତ ମୋତେ କହିବ । 'ସମ୍ଭବତଃ' ତୁମେ ଠିକ୍ କଥା ହିଁ କହୁଛ । ତଥାପି, ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିବି ଯେ ତୁମେ ନିଜ ଘରଟି ସହିତ ହିଁ ନିଜକୁ ଯୁକ୍ତ କରି ରଖ ଓ ଛାପ ପକାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହ । ତୁମେ କେବେହେଲେ ଛାପ ପକାଇବ ନାହିଁ । ବରଂ ଅଧିକ ଭଲକଥା ହେବ ଯେ ତୁମେ ନିଜର ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରିଯିବ ଓ ସେମାନଙ୍କର କାନପାଖରେ ବଡ଼ ପାଟି କରି କହିବ : ''ଛି, ଛି, ତୁମମାନଙ୍କର ଛାଇ ଆସି ମୋ' ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ କ'ଣ ପାଇଁ ଏତେ ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଛି ?'' କାରଣ, ତୁମଉପରେ ଦୋଷ ଦେଇ ଯଦି ସେମାନେ ତୁମକୁ ବିଚଳିତ କରନ୍ତି ଓ ଯଦି ତୁମେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଲଜ୍ଜାକୁ ନିଜର ବୋଲି

ସ୍ୱୀକାର କରିନିଅ, ତେବେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ପାରିବ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ସୁନ୍ଦର କରିଦେଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ଏହିଭଳି କରି ତୁମେ ବସ୍ତୁତଃ ନିଜକୁ ହିଁ ସୁନ୍ଦର କରୁଥିବ ।

ତୁମେ ଯେ କଦାପି ଛାପ ପକାଇବ ନାହିଁ, ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ନିଜର ଅପରାଧଟିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖୁଛ ବୋଲି ଆଦୌ କୁହା ଯିବନାହିଁ । ଏପରି କରି ତୁମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ନିଜକୁ ହିଁ ସେହି ଅପରାଧ ନିମନ୍ତେ ଦାୟୀ କରୁଥିବ, ଯେପରିକି ପରିଣାମତଃ ନିଜକୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରିପାରିବ ।

ନିଜର ଜ୍ଞାତିମାନଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର କଥା ମଧ୍ୟ ତୁମ କାନରେ ଆସି ପଡୁଥିବ ଏବଂ, ଆହୁରି ଅଧିକ ଦୁଃଖଦ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ସେମାନେ ବିଦେଶୀଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ବିରୋଧରେ ଲଗାଇ ଦେଇଥିବେ ଓ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହୁଥିବେ : ''ସେମାନଙ୍କର ଭିତର ଯାଏ ସବୁକିଛି ପଚି ସଢ଼ିଗଲାଣି । ଆମେ ମୋଟେ ସେମାନଙ୍କର ଦଳରେ ନାହୁଁ ।'' ମାତ୍ର, ଯେଉଁମାନେ ଏଭଳି କଥାମାନ କହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ନିଜର ଘର ବା ନିଜର ଦେଶ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନଥାଏ । ସେମାନେ ତୁମକୁ ସମ୍ଭବତଃ କହୁଥିବେ ଯେ, ସେମାନେ ସମଗ୍ର ମାନବଜାତିର ପକ୍ଷରେ ଅଛନ୍ତି, ବା ଧର୍ମ ଅଥବା ଭଗବାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ହିଁ ରହିଛନ୍ତି, — ଏହିପରି କେତେ କ'ଣ କହିବାରେ ଲାଗିଥିବେ । ମାତ୍ର, ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧିଆଣି ପାରୁନଥିବେ, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକ ତୁଚ୍ଛା ଫମ୍ପା କ'ଣଟାଏ ପରି ହିଁ ଶୁଭୁଥିବ । ଭଗବାନ ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ଗୃହକୁ ହିଁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ନିଜକୁ ସେହି ଗୃହରେ ପରିଣତ କରି ରଖନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁ ବିନୀତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ନିଜର ସଳିତାଟିକୁ ଆଣି ଜାଳି ଦେଇପାରେ, ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ହିଁ ସଳିତାଟିର ସେହି ଜଳିବାରେ ନିମିତ୍ତରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଏବଂ, ଯିଏ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତା'ର ଶବ୍ଦାବଳୀରେ ମନୁଷ୍ୟଜାତି କେବେହେଲେ ଏକ ଶବ୍ଦମାତ୍ର ହୋଇ ରହିନଥାଏ । ତା'ଲାଗି ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଲାଗି ସିଏ ନିଜକୁ ଦାୟୀ କରି ରଖିଥାଏ । ସମୂହଟି ଭିତରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଖସି ପଳାଇବା ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଏବଂ, ସଳିତାଟିଏ ଜାଳିଦେବା ଅପେକ୍ଷା ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରିବା ମଧ୍ୟ ବହୁତ ବହୁତ ସହଜ । କିନ୍ତୁ, ମନୁଷ୍ୟଜାତି କହିଲେ ମୁଁ ମୋଟେ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ, ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଜାଣିଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ବୋଲି କିଛି ଜାଣିନାହିଁ, ସ୍ୱାଧୀନ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଛି । ସୁଖ ଜାଣିନାହିଁ, ସୁଖୀ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଛି । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କ'ଣ ଜାଣିନାହିଁ, ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଜାଣିଛି । ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଜାଣିନାହିଁ, ମାତ୍ର ସଳିତାଟିରେ ଜଳୁଥିବା ଶୁଦ୍ଧ ଶିଖାଟିକୁ ଜାଣିଛି । ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ତ ପୂରା ଓଲଟା ବାଟରେ ଯାଇ

ସଞ୍ଜ୍ଞାଗୁଡ଼ାକରେ ହିଁ ସକଳ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟର ଉତ୍ସରୂପେ ମନୋନିବେଶ କରି ରହିଥାନ୍ତି, — ନିଜର ହୃଦୟଟା ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୂନ୍ୟ, ସେହି କଥାଟିକୁ ପ୍ରମାଣ କରନ୍ତି, ନିଜର ମୂର୍ଖତାଟାକୁ ଜାହିର୍ କରନ୍ତି। ଏବଂ, ସେମାନେ ମୋଟେ ବଞ୍ଚିବେ ନାହିଁ, ମରିବେ ବି ନାହିଁ, କାରଣ ଲୋକମାନେ ଆଦୌ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ସାର କରି ବଞ୍ଚନ୍ତି ନାହିଁ, ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ସାର କରି ଧରି ମରନ୍ତି ବି ନାହିଁ।

ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗ ବିଚାର କରି ବସେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଲାଗିଥିବା ତା'ର ଡୋରଗୁଡ଼ିକୁ କାଟିପକାଏ, ସିଏ କେବଳ ନିଜପାଇଁ ହିଁ ସବୁକିଛିର ବିଚାର କରୁଥାଏ ଏବଂ, ଗୋଟାଏ କାନ୍ଥରେ ଯାଇ ଧକ୍କା ବାଜିଲା ପରି ତୁମେ ଯାଇ ତା'ର ଗର୍ବ ଓ ଦମ୍ଭ ପାଖରେ ପିଟି ହୋଇ ଯାଉଥାଅ। ପୃଥିବୀଟାକୁ ସିଏ କେବଳ ନିଜର ନକ୍ସାଟାକୁ ଦେଖାଉଥାଏ, ନିଜର ଭଲ ପାଇବାଟାକୁ ଦେଖାଇ ପାରେନାହିଁ। ନିଜକୁ ଏକ ସଂଯୋଗକାରୀ ରୂପେ ନୁହେଁ, କେବଳ ଗୋଟାଏ ବସ୍ତୁଭଳି ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଯେପରି ସମସ୍ତେ ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥିବେ। ଏହାହିଁ ତା'ର ବ୍ୟର୍ଥତାକୁ ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଉଥାଏ।

ଏଣୁ, ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ନିଜ ଗୃହାୟତନଟି ବିଷୟରେ କୌଣସି କାରଣରୁ ଲଜ୍ଜିତ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ, ତୁମ ସ୍ୱକ୍ଷେତ୍ର ତଥା ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିବ, ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରି ଆଣିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖି ତୁମେ ଘରର ଛାତଉପରୁ ଏହି ଲଜ୍ଜାକୁ ଏଡ଼େବଡ଼ ପାଟି କରି ଘୋଷଣା କରି ଦେଉଛ ବୋଲି ମୋତେ ଆସି କହିବ, — ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ନିଜର ଜଣେ ବୋଲି ନିଜକୁ ଭାବି ସେପରି କରୁଥିବ, ସେତେବେଳେ ତାହା କେବଳ ଗୋଟିଏ ବୃଥା ଛଳନା ହିଁ ହୋଇ ରହିଥିବ। ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ସେତେବେଳେ ଆଉ ଆଦୌ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ ହୋଇ ରହିନଥିବ ଏବଂ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମେ କେବଳ ନିଜର ସୁନାମଟିକୁ ହିଁ ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ। କାରଣ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୁଚିତ ଭାବରେ ସମସ୍ତେ ତୁମକୁ କହୁଥିବେ : "ଯଦି ସେମାନେ ତୁମରି ଭଳି ହେଉଥିବେ, ତେବେ ତୁମପରି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ଛାପ ପକାଇବା ପାଇଁ ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ନାହାନ୍ତି ?" ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଲଜ୍ଜାର ଆହୁରି ଅଧିକ କର୍ଦ୍ଦମ ଭିତରକୁ ହିଁ ପେଲି ନେଇଯାଉଛ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଅପଯଶଗୁଡ଼ିକୁ ବୟାନ କରି ନିଜେ ହିଁ ହୃଷ୍ଟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ।

ହଁ, ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତା' ନିଜ ଗୃହାୟତନର ପାପାଚାର, ମଇଳା ଏବଂ ଅପକୀର୍ତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ବିରକ୍ତି ଅନୁଭବ କରିପାରିବ; ସ୍ୱକ୍ଷେତ୍ର ତଥା ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ନିଜର ସମ୍ମାନକୁ ରକ୍ଷା କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ବି ଯାଇପାରେ। ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ସିଏ ନିଜ ସମୂହଟିର ସମ୍ମାନ ନିମନ୍ତେ ଏକ ପ୍ରତୀକବତ୍ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ;

ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତଥାପି ଯେତିକି ସମ୍ମାନ ଅବଶେଷ ରହି ଯାଇଥାଏ, ସିଏ ତାହାରି ବାର୍ତ୍ତାବହ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ, ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ତାହାରି ପରି ସଂଗ୍ରାମ କରି ଉପରକୁ ଆସିପାରନ୍ତେ ବୋଲି ଏକ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାର କରୁଥାଏ । ମାତ୍ର, ଏହି ଭୂମିକାଟି ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିପଜ୍ଜନକ, ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁର ସାମନା କରିବାଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ସାହସ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ହୁଏତ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେହି ଆଉଜଣେ ବି ରହିଥିବ ଯିଏ କି ତାକୁ ତାଗିଦା କରି ''ତୁ ନିଜେ ବି ତ ସେହି ଅଳିଆଟି ଭିତରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଛୁ '' ବୋଲି କହୁଥିବ । ଏବଂ, ନିଜ ଭିତରକୁ ଅବଲୋକନ କରି ସିଏ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିବ, ''ହଁ ସତ କଥା; ମାତ୍ର ମୁଁ ତା' ସହିତ ଖିଅ କାଟିଦେଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଛି ।''

ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିପାରିବାକୁ ହେଲେ ତୁମପାଇଁ ଯେଉଁ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ବାଟ ରହିଛି, ସେଇଟି ହେଉଛି ଯେ, ତୁମେ ନିଜ ବିଷୟରେ ନିଜ ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ ଚେହେରାଟିକୁ ତିଆରି କରି ଧରି ରଖିଛ, ତୁମେ ତଜ୍ଜନିତ ସକଳ ଦମ୍ଭକୁ ପରିହାର କରିଦେବ ଏବଂ କହି ପାରିବ, ''ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିମାନଙ୍କ ପରି ଭାବୁଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଅଲଗା ବୋଲି ବାରିହୋଇ ପଡୁନାହିଁ ।'' ଏବଂ, ତୁମେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଘୃଣାର ପାତ୍ର ହୋଇ ରହିବ ।

କିନ୍ତୁ, ସେହି ଘୃଣା ଉପରେ ତୁମେ ଆଦୌ କୌଣସି ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେବନାହିଁ, କାରଣ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ସମୁଦାୟଟିର ହିଁ ଏକ ଅଂଶ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ସେହି ସମୁଦାୟ ଉପରେ କ୍ରିୟା ବି କରୁଥିବ । ତାହାକୁ ତୁମେ ନିଜ ଦିଗଟିକୁ ଦେଖାଇ ପାରୁଥିବ ଏବଂ ତୁମକୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବେ । ବସ୍ତୁତଃ, ଏତିକିଠାରୁ ତୁମ ଲାଗି ଆଉ ଅଧିକ କିଛି ହିଁ ଆଶା କରିବାକୁ ନଥିବ ।

ଯଦି ତୁମେ ସତକୁ ସତ ଲଜ୍ଜିତ ଅନୁଭବ କରୁଥାଅ, ତେବେ ସେଇଟିକୁ ଆଦୌ ଦେଖାଇ ହେବନାହିଁ । ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ତୁମେ ସେହି ଲଜ୍ଜାର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରି ପାରୁଥିବ । ଏବଂ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମବିଦାରକ ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଣା ତୁମକୁ ଆଗ ନିଜର ଘରଟିକୁ ସଜାଡ଼ି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ବାଧ୍ୟ କରିବ । କାରଣ, ତାହା ଯଥାର୍ଥରେ ତୁମ ନିଜ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ତୁମେ କଦାପି ସେହି ଲୋକଟି ପରି ଆଚରଣ କରିବନାହିଁ, ଯିଏକି ନିଜର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ପୀଡ଼ା ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଦେହରୁ କାଟି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉଥାଏ । ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ କେବଳ ପାଗଳ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ହଁ, ତୁମର ବ୍ୟକ୍ତିଜୀବନକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ତୁମର ସମୁଦାୟଟିରେ ବାସ କରୁଥିବା ସମସ୍ତେ ଯେପରି ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ ମନକଲେ ହୁଏତ ମୃତ୍ୟୁକୁ ମଧ୍ୟ ବରଣ କରିପାର । ମାତ୍ର ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ବର୍ଜନ କରିବନାହିଁ; କାରଣ, ସେପରି କଲେ ତାହା କେବଳ ନିଜକୁ ବର୍ଜନ କରିବାଭଳି ହିଁ ହୋଇଯିବ ।

ମାତ୍ର, ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ, — ଏମାନଙ୍କୁ ତୁମ ନିଜର ବୃକ୍ଷ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ଏହି ବୃକ୍ଷଟିର ସବୁଯାକ ଫଳ ହୁଏତ ତୁମକୁ ଭଲ ଲାଗିବନାହିଁ ସତ, ମାତ୍ର କେତୋଟି ଫଳ ନିଶ୍ଚୟ ତାହାଲାଖି ହୋଇ ପାରିବେ । ଯଦି ଦ୍ୱିତୀୟଟି ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ନିଜକୁ ବାହାବାହା ଦେଇ ପ୍ରଥମଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ପାରୁଥାନ୍ତ ତେବେ ସବୁକିଛି ଖୁବ୍ ସହଜ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । ହଁ, ଭଲଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ତୁମେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବ ଏବଂ, ଯଦି ଖରାପ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ଭଲଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅତିବେଶୀ ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ତୁମେ ନୀରବ ହୋଇ ହିଁ ରହିବ । ତୁମେ ହିଁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଆପଣାକୁ ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡିଟି ଭିତରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରିନେଇ ପାରିବ ଓ ''ଏହି ଗଣ୍ଡିଟାକୁ ରୋଗମୁକ୍ତ କରିବା ସକାଶେ ମୋତେ କ'ଣ କରିବାକୁ ହେବ ?'' ବୋଲି ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ମଧ୍ୟ କରିପାରିବ ।

ଯିଏ ନିଜ ଖୁସୀରେ ହିଁ ଆପଣାର ଦେଶ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ, ସିଏ ନିଜ ଦେଶର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବର୍ଜନ କରେ ଏବଂ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ବର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଏଣୁ, ଏହା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତୁମେ ଅନ୍ୟ ବିଚାରପତିମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥାଅ ଏବଂ ତେଣୁ ଯଥାର୍ଥରେ ହିଁ ସେହିମାନଙ୍କ ସହିତ ହିଁ ନିଜର ଜୀବନକୁ ନେଇ ଯୋଡ଼ି ରଖିଥାଅ । ମାତ୍ର, ସେଇଟି ତଥାପି ତୁମର ଭୂମି ନୁହେଁ ଏବଂ ସେଇଟି ହିଁ ତୁମ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ବି ହେବ ।

ତୁମ ନିଜ ପ୍ରକୃତିଟି ହିଁ ଏହି ଅନିଷ୍ଟର କାରଣ ହୁଏ । ତୁମେ ଯେ ଗୋଟିକୁ ଅନ୍ୟଟିଠାରୁ ବାଛି ବସିଲ, ଏହାହିଁ ତୁମର ଭୁଲ୍ ହେଲା । ଆଦୌ ଗୋଟିଏ କିଛିକୁ ବର୍ଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ, — ତଥାପି ଏଠାରେ ତୁମକୁ ସତେଅବା ତୁମେ ମୋଟେ ଏହି ସ୍ଥାନଟି ଲାଗି ତିଆରି ହୋଇନାହଁ ବୋଲି ଅନୁଭବ ହେଲା । ମାତ୍ର, ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ କେବଳ ନିଜକୁ ଦୋଷ ଦେଇ ପାରିବ ।

ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପତ୍ନୀକୁ, ନିଜ ସହରଟିକୁ ବା ନିଜର ଦେଶକୁ ନିଜର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରେନାହିଁ, ମୁଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଆଦୌ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେନାହିଁ । ହୁଏତ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ । ତଥାପି, ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହିମାନଙ୍କର ହିଁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ; ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଅଂଶଟି, ଯାହାକି ସତତ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକ ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ବିଷୟକୁ ତୁମେ ସବାଆଗରେ ରହିଥିବା ଏହିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆଣି କେବଳ ଯୋଡ଼ି ହିଁ ପାରିବ । ଏବଂ, ବାହାରୁ ଥାଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଚାର କରି ପାରିବନାହିଁ ।

କାରଣ, ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁଇଟି ବିଚାର ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ରହିବ । ତୁମେ ନିଜ ବିଷୟରେ ନିଜେ ବିଚାରକ ହୋଇ ବିଚାର କରିବ । ଏବଂ, ଅନ୍ୟମାନେ ତୁମର ମଧ୍ୟ ବିଚାର କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ।

କାରଣ, ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଉଇହୁଙ୍କା ତିଆରି କରିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ। ତୁମେ ଗୋଟିଏ ଗୃହାୟତନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଛ - ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମେ ସକଳ ଗୃହାୟତନକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଛ । ଗୋଟିଏ ପତ୍ନୀକୁ ବର୍ଜନ କରି ତୁମେ ଭଲ ପାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ଜନ କରୁଛ । ହଁ, ତୁମେ ମନ କଲେ ତୁମର ପତ୍ନୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ନାରୀଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇ ପାରିବ, କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ତାହା ଫଳରେ ଭଲ ପାଇବା ଯେ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଯିବ, ସେକଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ ।

- ୧୦୦ -

ହେ ମୋ'ର ପ୍ରିୟ ପ୍ରଜାଗଣ, ତୁମେମାନେ ନିଜର ମଧୁଟିକୁ ହିଁ ହରାଇ ବସିଛ; ସେହି ମଧୁ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକରୁ ନୁହେଁ, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ରହିଥିବା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିରୁ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ, ତୁମେମାନେ ସବୁଦିନ ପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ରହିଥିବାର ମୁଁ ଦେଖୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଜୀବନର ସେହି ମାର୍ଗଟିକୁ ତୁମେମାନେ ଆଉ ମୋଟେ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏକଦା ମୁଁ କୌଣସି ଏକ ବଗିଚାର ମାଳିକୁ ଜାଣିଥିଲି, ଯିଏକି ମୃତ୍ୟୁର କ୍ଷଣଟି ଆସି ପହଞ୍ଚ୍ ଯିବାରୁ , ତା' ଅନ୍ତେ ଯେ ତା'ର ଏହି ବଗିଚାଟି ଖାଲି ହିଁ ପଡ଼ିରହିବ, ସେହିକଥା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା: ''ମୋ' ଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ଆଉ କିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକା ଡାଳପତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ଦେଇ ସୁନ୍ଦର କରି ରଖିବ, ମୋ'ର ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକୁ ବି କିଏ ବୁଣିବ ?'' ତା'ପରେ, ଯେପରିକି ସିଏ ନିଜର ସେହି ବଗିଚାଟିକୁ ଉଚିତ ପ୍ରକାରେ ବାଗେଇ ବନେଇ ରଖିଯାଇ ପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ଆଉ ଅଳ୍ପକିଛି ଦିନ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଅନୁଗ୍ରହ ଭିକ୍ଷା କଲା । କାରଣ, ଫୁଲଗଛର ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ବଛାବଛି ହୋଇ ତା'ର ଭଣ୍ଡାର ଭିତରେ ହିଁ ରହିଥିଲେ, ମାଟି ହାଣି କିଆରୀ ପାଗ କରିବାଲାଗି ହତିଆରମାନେ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ଅଣ୍ଟାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ତା' କମରପଟିରେ ମଧ୍ୟ ଡାଳପତ୍ର କାଟି ପାରୁଥିବା ଛୁରୀଟି ଲଟକି ରହିଥିଲା: କିନ୍ତୁ, ଏହି ସବୁକିଛି ତା' ପାଇଁ କେବଳ କେତେଟା ବସ୍ତୁପରି ହିଁ ଏଠି ସେଠି ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ତା'ପାଇଁ ଆଉ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ନଥିଲା; ଏକଦା ଆଚରିତ ବିଧିମାନେ ଯେପରି ବିସ୍ମରଣ ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ତୁମେମାନେ ଭଣ୍ଡାରଘରେ ସାଇତି ରଖିଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ କୁହାଯିବ । ତୁମମାନଙ୍କର ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ, ତୁମ ଘରର ଚାଳଟି, ତୁମମାନଙ୍କର ବାସନାମାନେ, ଝଗଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ତଥା ଯାବତୀୟ ଅନୁକମ୍ପା, ମୃତ୍ୟୁର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ତୁମମାନଙ୍କର ସେହି ଧୋକଡ଼ୀ ମେଣ୍ଢାମାନେ, ତୁମ କୂଅଗୁଡ଼ିକର ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଯାଇଥିବା ଫନ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଏବଂ ମୋଜେଇକ୍ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତୁମର ଗୃହଚଟାଣ

ଏବଂ ଗୀତ ଗାଇ ଉଠୁଥିବା ତୁମର ଜଳରାଶି, — ଏହି ଯେଉଁସବୁ ବସ୍ତୁକୁ ତୁମେମାନେ ସେହି ଗଣ୍ଠିଟିର କିମିଆ ଦେଇ ଏକ ସମଗ୍ରତା ମଧ୍ୟରେ ଏକତ୍ର କରି ଆଣି ଶିଖିନାହିଁ, — ସେହି ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗଣ୍ଠିଟି ପ୍ରକୃତରେ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ (ଏବଂ କେବଳ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ହୃଦୟର ଏବଂ ମନର ପିପାସା ଦୂର ହୋଇପାରେ), - ତାହା ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ଗ୍ରାମରୂପେ ତଥା ସେଠାରେ ଥିବା ଫଓ୍ୱାରାଟି ରୂପେ ପରିଣତ କରି ରଖିଥାଏ ।

- ୧୦୧ -

ପେଟଟାକୁ ବଡ଼ କରି ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥିବା ଧନସମୃଦ୍ଧିକୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୃଣା କରେ; ତଥାପି, ପୃଷ୍ଠଭୂମି ରୂପେ ଯଦି ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ କିଛି ବିଦ୍ୟମାନ୍ ଥାଏ, କେବଳ ସେହି ସ୍ଥିତିରେ ହିଁ ମୁଁ ତାହାକୁ ସହ୍ୟ କରିନିଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମଳ ସଫା କରୁଥିବା ମୋ' ମେହେନ୍ତର ମାନଙ୍କର ସେହି ନିତାନ୍ତ ଅପ୍ରିୟ କାର୍ଯ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ମୁଁ କହିବି, — ମାତ୍ର ସେଇଟି ନହୋଇ ପାରିଲେ ସହରଟି ବି କିପରି ପରିଷ୍କାର ରହିପାରିବ ? ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିଛି ଯେ, ପରସ୍ପରର ବିପରୀତ ହୋଇ ପୃଥିବୀରେ କେଉଁଠି କିଛିହେଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣନିଖୁଣ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ କେବଳ ମୃତ୍ୟୁ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ଭଲ କାରିଗରମାନେ ରହିଥିଲେ ମୁଁ ନୀରସ କାରିଗରମାନଙ୍କୁ ସହ୍ୟ କରିନିଏ, ଉତ୍ତମ ରୁଚି ରହିଥିଲେ ଅନୁତ୍ତମ ରୁଚିକୁ ମଧ୍ୟ ସହିଯାଏ ଏବଂ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ହିଁ ରହିବ, ସେହି ସର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ମୁଁ ତା' ଭିତର ଜୀବନରେ ସିଏ ଶୃଙ୍ଖଳାଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିବାଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥାଏ । ଏବଂ ପେଟଟାକୁ ବଡ଼ କରି ଦେଖାଉଥିବା ଧନସମୃଦ୍ଧିକୁ କେବଳ ଏପରି ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠତାର ସନ୍ଦର୍ଭରେ ସ୍ୱୀକାର କରିନିଏ, ଯାହାକି ପେଟଟିକୁ ବଡ଼ କରିବାର ଧନସମୃଦ୍ଧିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇନଥାଏ ଅଥବା ସେହିଭଳି ଧନସମୃଦ୍ଧିର କୌଣସି ପରିଚର୍ଯ୍ୟା ବି କରେ ନାହିଁ । ସେହି ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପୋଷଣ କରୁଥାଏ, କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ହିଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଆସେ, କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରେ । କାରଣ, ଆପଣାର ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଗଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଯଦି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ପ୍ରଦାନ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧନଟା ହିଁ ଶସ୍ୟଭଣ୍ଡାର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ, — ଆପଣାର ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ ନିମନ୍ତେ ଯେପରି ଅବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ଆମ ଉତ୍ତମ କବିଜଣକ ସେହି ଭଣ୍ଡାରରୁ ଶସ୍ୟ ଆଣିପାରିବ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହୋଇଥାଏ, — ମାତ୍ର, ବସ୍ତୁତଃ ସେହି ଶସ୍ୟ ତ ଜଣେ କୃଷକର ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ଲବ୍ଧ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ହିଁ ଚୋରି ହୋଇ ଆସିଥାଏ, — କାରଣ ଶସ୍ୟର ବିନିମୟରେ କୃଷକ ହାତରେ ତୁଚ୍ଛା ଏକ କବିତାକୁ ହିଁ ନେଇ ଧରାଇ ଦିଆଯାଏ, ଯେଉଁଥିରେ

କି ତା'ର କଣାଟାଏ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ, ବା କାରିଗର ହାତରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତି ଯାହାଉପରେ କି ସିଏ ହୁଏତ ଥରେହେଲେ ଆଖି ପକାଇବ ନାହିଁ, — ଏବଂ, ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି ଯେ, ଏଭଳି ଚୈର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନଥିଲେ ସ୍ଥପତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରିବେନାହିଁ, — ତେବେ, ସେହି ଶସ୍ୟାଗାର ଉପରେ ଜଣେ ଏଡ଼େ ମୋଟା ମନୁଷ୍ୟର ନାମ ଲେଖାହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ମୁଁ ତା' ଉପରେ ମୋଟେ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିପାତ ହିଁ କରିବିନାହିଁ। ଏଇଟି ତ କେବଳ ଏକ ସାଧନ ମାତ୍ର, ଏକ ବାହନ ଓ ଏକ ମାଧ୍ୟମ ମାତ୍ର ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଶସ୍ୟାଗାରଟା ଯେ କାହିଁକି ଏକ କବିତା, ଜଣେ କାରିଗର ତିଆରି କରି ଦେଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଥବା ଏପରିକି ଏହି ପ୍ରାସାଦଟିର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରହଣପାତ୍ର ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାହା ଏହିସବୁ ଉତ୍ତମ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆଖି ତଥା କାନକୁ ଧୋକା ଦେଲା ବୋଲି ଯଦି ତୁମେ ଶସ୍ୟାଗାରକୁ ଦୋଷୀ କରିବ, ତେବେ ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ନାଇଁ, ନାଇଁ, ସେପରି ଆଦୌ ଘଟିବନାହିଁ ଏବଂ ପୃଥୁଳକାୟ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଆତ୍ମଗର୍ବ ବରଂ ସେହି ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ଯିଏ ଓ ସିଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ନେଇ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାକୁ ଅଗ୍ରସର କରି ନେଇଯିବ (ପ୍ରାସାଦଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା ଘଟିବ), କାରଣ, ହାତମାନେ ତିଆରି କରିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉପରେ ଏକ ସଭ୍ୟତା ଆଦୌ ନିର୍ଭର କରେନାହିଁ, - ତାହା ସୃଜନଶୀଳତାର ସେହି ଉତ୍ସାହଟି ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ। ସେହିସବୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା କୁହାଯାଇ ପାରିବ, ମୁଁ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକର କଥା ତୁମକୁ ଆଗରୁ କହିଛି : ସେଠାରେ ନୃତ୍ୟକଳାର ନିରନ୍ତର ସମୃଦ୍ଧି ହିଁ ଘଟୁଥାଏ; ବଡ଼ପେଟ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ନର୍ତ୍ତକମାନେ ନାଚୁଥିବା ନୃତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ତା' ପ୍ରଦର୍ଶନର ଥାକମାନଙ୍କରେ ସାଇତି ରଖି ପାରୁନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଘଟେ। ସହରବାସୀମାନେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କର ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ମଧ୍ୟ ନେଇ ରଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ; କାରଣ, ନୃତ୍ୟ ହେଉଛି ଏପରି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ଯାହାକୁ କି ଆଦୌ ଜମା କରି ରଖି ହୁଏନାହିଁ।

ଏବଂ, ଦଶଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନଅଜଣ ବଡ଼ପେଟ। ମଣିଷମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଯଥାର୍ଥ ଆଚାରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣିନଥାନ୍ତି, ତୁଚ୍ଛା ଗଓ୍ୱାଁର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଓ ରୂପେଲୀ ବର୍ଣ୍ଣର ଜ୍ୟୋସ୍ନାଲୋକ ବିଷୟରେ ପାକୁଳେଇ ପାକୁଳେଇ କେତେ କ'ଣ କହି ପାରୁଥିବା କବି ତଥା ''ସାକ୍ଷାତ ଜୀବନ୍ତ'' ଦେଖା ଯାଉଥିବା ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଗଢ଼ି ଥୋଇ ଦେଉଥିବା କାରିଗରମାନଙ୍କର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରୁଥାନ୍ତି ବୋଲି ଯଦି ତୁମେ ମୋତେ ଆସି କହିବ, ତେବେ ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିବି ଯେ, ସେଥିରେ ଆଦୌ କିଛି ଯାଏ ଆସେନାହିଁ,

— କାରଣ, ଯଦି ମୁଁ କୌଣସି ଗଛରୁ ଫୁଲଟିଏ ତୋଳିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବି, ତେବେ ସମଗ୍ର ଗଛଟି ବସ୍ତୁତଃ ଯେଉଁଭଳି, ମୋତେ ତାହାକୁ ସେହିଭଳି ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହି କାରଣରୁ, ଅନ୍ତତଃ ଜଣେ ଭଲ କାରିଗର ବାହାରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ମୋତେ ଦଶ ହଜାର ମନ୍ଦ କାରିଗରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ, ମୁଁ ଜଣେ ବିଚକ୍ଷଣ ପ୍ରତିଭାଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ସହିତ ମନ୍ଦ ରୁଚିର ଦଶହଜାର ଅନ୍ୟ ପାତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିନିଏ ।

ଏଣୁ, ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ଆମେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବୋଲି ମାନିନେଲେ ମଧ୍ୟ, ଆମେ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିରଖିବା ଯେ ସେହି ସମୁଦ୍ର କେତେ କେତେ ଜାହାଜକୁ ଗର୍ଭସାତ୍ ବି କରିନିଏ । ଏବଂ ସେହିପରି, ହୁଏତ କେତେକ ବଡ଼ପେଟ-ବିଶିଷ୍ଟ ମନୁଷ୍ୟ ରହିଥାନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ବାହକଟିଏ, ମାଧ୍ୟମଟିଏ ବା ସାଧନଟିଏ ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ ଏବଂ ଆପଣାର ବୃହତ୍ ପେଟମାନଙ୍କର ପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଗର୍ଭସାତ୍ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ସମୁଦ୍ର ଯେପରି ଆଦୌ କୌଣସି ଜାହାଜକୁ ନିଜର ଗର୍ଭକୁ ଟାଣି ନନେବ କିମ୍ବା ଯେପରି ଶୃଙ୍ଖଳା ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଗିଳି ନପକାଏ ଅଥବା ମନ୍ଦ କାରିଗର ଭଲ କାରିଗରକୁ ଚଲୁ କରି ନଦିଏ ବା ବୃହତ୍ ପେଟବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକଟି ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ଗିଳି ନଦିଏ, ଆମକୁ ସେହି ବିଷୟରେ ହିଁ ସବୁବେଳେ ସତର୍କ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଏଠାରେ ହୁଏତ ତୁମେ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ କହିବ ଯେ, ନିଜର ଯୁକ୍ତିବୁଦ୍ଧିଟିର ମୋ'ର ସଦ୍ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଣାଳୀର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେବା ଉଚିତ, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ଏହି ବିପଦଟିକୁ ଏଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ପ୍ରକୃତରେ ଏଭଳି ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଣାଳୀ ନଥାଏ । ପଥରମାନେ ଏକତ୍ର ମିଶି କିପରି ଏକ କାଥେଡ୍ରାଲ୍ ତିଆରି କରିପାରିବେ, ସେଥିଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଉପାୟ ବତାଇଦେବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ମୋତେ କେବେ ଆଦେଶ ଦେବ କି ? କାରଣ ଏକ ମନ୍ଦିର ତିଆରି କରି ଦେବା କେବେହେଲେ ପଥରମାନଙ୍କର ଅକ୍ତିଆର ଭିତରେ ନଥାଏ; — ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ କାରିଗରର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଭିତରେ ହିଁ ରହିଥାଏ, ଯିଏକି ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଣିଛି ଏବଂ, ଠିକ୍ ବୃକ୍ଷଟିଏ ପରି, ପଥରଗୁଡ଼ିକରୁ ଆପଣାର ଜୀବନରସକୁ ଟାଣି ଆଣି ପାରୁଛି । ମୁଁ ତ କ'ଣଟିଏ ହେବାକୁ ବାହାରିଛି ଓ ମୋ'ର କବିତାଟି ଦ୍ୱାରା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଏକ ବ୍ୟାକୁଳତାକୁ ସଂଚାରିତ କରି ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଏବଂ ତା'ପରେ ସେହି ବ୍ୟାକୁଳତା ହିଁ ମୋ' ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣୋତ୍ସାହକୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ଆଣିବ; — ଶସ୍ୟାଗାରରେ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଶସ୍ୟ ଏବଂ ଏପରିକି ସେହି ବୃହତ୍-ଉଦର ମନୁଷ୍ୟଟିର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ବୃହତ୍ତର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଆଣିବ ।

ତୁମେ ଭାବିବନାହିଁ ଯେ, ମୁଁ ଶଯ୍ୟାଗାରଟାକୁ ଏଇଥି ସକାଶେ ହିଁ ସୁରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି କାରଣ ସେଇଟିର ଏକ ସୁନାମ ରହିଛି; ମେହେନ୍ତର ମାନଙ୍କର ଦେହରୁ ବାହାରୁଥିବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧକୁ ସେହି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ସକାଶେ ହିଁ ମୁଁ ଯେପରି ଆଦୌ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ, — ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ଅବିକଳ ସେହିପରି କଥା । ମାତ୍ର, ମଇଳା ସଫା କରୁଥିବା ସେହି ମେହେନ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଗୋଟିଏ ବାହକ ବୋଲି ଜାଣିବା, —ଏକ ମାର୍ଗ ଓ ଏକ ମାଧ୍ୟମ ବୋଲି ଜାଣିବା । ଏପରି ଆଦୌ ଭାବିବନାହିଁ ଯେ, କଞ୍ଚାମାଲ ଗୁଡ଼ିକର ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ସବୁକିଛି ପ୍ରତି ରହିଥିବା ବିଦ୍ୱେଷଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ବିଶେଷ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ବା ଆଗ୍ରହ ରହିନି । ମୋ'ର ସମଗ୍ର ପ୍ରଜାକୁଳ ହେଉଛନ୍ତି କେବଳ ଏକ ବାହନ, ଏକ ମାଧ୍ୟମ ଏବଂ ଏକ ମାର୍ଗ । ଶିଷ୍ଟ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ସଂଗୀତ ଏବଂ ତୋଷାମଦକୁ ମୁଁ ଯେପଟି ଘୃଣା କରେ, ମନୁଷ୍ୟପଲଙ୍କର ଉଭୟ ଅପସନ୍ଦ ଏବଂ କରତାଳି ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଘୃଣା କରେ; ସେମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟଦେଇ ମୁଁ କେବଳ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ହିଁ ସେବା କରିଥାଏ ଏବଂ, ଗୁମ୍ଫାମାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଥିବା ବଣର ବାଘ୍ରହା ଅପେକ୍ଷା ମୋ'ର ଏହି ପର୍ବତଢାଲୁରେ ମୁଁ ଅଧିକ ନିଃସଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ପଥୁରିଆ ମାଟିକୁ ଫୁଲମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୁଚ୍ଛରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଦେବା ଓ ନିଜର ବୀଜଗୁଡ଼ିକୁ ପବନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଡ଼ାଇଦେବା ହିଁ ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଜୀବନବ୍ୟାପୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ମୁଁ ସେହି ବୃକ୍ଷଟି ପରି ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠ ହୋଇ ରହିଛି । ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ପବନରେ ଉଡ଼ିଯିବା ସମୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଆଖି ନଥିବା ଧୂଳିଗୁଡ଼ିକ ଉଡ଼ନ୍ତ ଆଲୋକକଣିକାରେ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଥାଆନ୍ତି । କାରଣ, ନିଜର ସେହି ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ଦୂରତାଟି ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ମୂଲ୍ୟହୀନ ବିବାଦଗୁଡ଼ିକରୁ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାଏ, — କାରଣ ମୁଁ ବସ୍ତୁତଃ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷର ପଟ ହୋଇ ରହି ନଥାଏ ଅଥବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବିପକ୍ଷରେ ବି ନଥାଏ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାନଙ୍କର ବିରୋଧ କରି କନିଷ୍ଠମାନଙ୍କ ସମର୍ଥନ କରୁନଥାଏ; — ମୁଁ ସକଳବିଧ ଶ୍ରେଣୀ, ଦଳ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ହିଁ ତାହା କରେ । ମୁଁ ବୃକ୍ଷଟିକୁ ଗଠନ କରିଥିବା ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ ବିରୋଧରେ ବୃକ୍ଷଟିର ପକ୍ଷରେ ରହି ଯୁଦ୍ଧ କରେ ଏବଂ ସେହି ବୃକ୍ଷଟିର ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ହିଁ ବୃକ୍ଷଟି ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଅଂଶଗୁଡ଼ିକର ପକ୍ଷରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଲଢ଼େଇ କରୁଥାଏ । ଏବଂ, ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତି କିଏ ଅଛି ଯିଏକି ମୁଁ ଏପରି କରୁଛି ବୋଲି ମୋ'ର ବିରୋଧ କରିପାରିବ ?

- ୧୦୨ -

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ଅଡୁଆ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲି; ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୁଁ ମୋ' ଲୋକଙ୍କୁ ସତ୍ୟାଲୋକ ମଧ୍ୟକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଯାଇ ପାରିବି। କାରଣ, ଜୀବନ ହେଉଛି ଏପରି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ, ଯାହାକି ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ପରି ଗଢ଼ିହୋଇ ଯିବାର ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥାଏ। ତେବେଯାଇ ତାହା ଏକ ଆକାର ଗ୍ରହଣ କରେ ଏବଂ ଏକ ଅର୍ଥ ବି ବହନ କରେ। ଯଦି ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ୀରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ପଥରଗୁଡ଼ିକ ପରି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପରି ହୋଇଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କ'ଣ ସମ୍ଭବ କରିପାରିବ ? ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଠିକ୍ ଏହିଭଳି କହିପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ : '' ମୁଁ ବିଧିମୁତାବକ ମୋ' ପିତୃପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ବାର୍ଷିକ ସ୍ମରଣଦିନ ଗୁଡ଼ିକୁ ପବିତ୍ର ଭାବରେ ପାଳନ କରି ଆସିଛି, ମୋ' ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ କରି ପାରିଛି, — ସେମାନଙ୍କର ବିବାହ କରାଇଛି, ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ପରମେଶ୍ୱର ଅକାଳରେ ହିଁ ନିଜ ପାଖକୁ ଡାକି ନେଇଗଲେ (କାରଣ, କେତେକଙ୍କୁ ସେ ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣଯୌବନପ୍ରାପ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ସଂଗ୍ରହ କରି ନେଇଥିଲେ), ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଯଥାବିଧି କବର ଦେଇ ପାରିଛି।''

କାରଣ, ତୁମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେପରି, ଗୋଟିଏ ଗହମଦାନାର ସେହି ବିସ୍ମୟକାରୀ ବସ୍ତୁଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯିଏକି ମାଟିକୁ ଗୋଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସ୍ତୋତ୍ରର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନିଏ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଅର୍ପିତ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରସାଦରେ ପରିଣତ କରିଦିଏ ଏବଂ ତା'ପରେ ତୁମେ ଫସଲଅମଳର ସେହି ବର୍ଣ୍ଣାଢ଼୍ୟତାକୁ ତୁମ ପ୍ରିୟାର ଆଖିଭିତରେ ରହିଥିବା ସେହି ଆଲୋକ ମଧ୍ୟକୁ ହିଁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନିଅ; ତୁମର ପ୍ରିୟା ସତେଅବା ତୁମଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଥିରି ଥିରି ହୋଇ ହସୁଥାଏ ଏବଂ ତା'ପରେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ରଚନା କରିଆଣେ ଏବଂ ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନାଟି ତା'ର ଅଧର ଉପରେ ଝଙ୍କୃତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ଏଣୁ, ମଞ୍ଜି ବୁଣୁଥିବା ସମୟରୁ ହିଁ ସାନ୍ଧ୍ୟପ୍ରାର୍ଥନାର ଧ୍ୱନିଟିଏ ମୋ' କାନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ମୁଁ ସ୍ୱଭାବତଃ ମୋ' ବାଟଟି ଉପରେ ଖୁବ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାଏ, ତାରାମାନଙ୍କର ଏହି ଚାନ୍ଦୁଆଟି ତଳେ ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଣି ଦେଉଥାଏ; ଏବଂ, ଯଦି ମୁଁ ନିଜର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ମାଟିର ଅତି ନିକଟକୁ ମାଡ଼ିଦେଇ ଅନାଇବାରେ ଲାଗିଥିବି, ଏକ ଦୂରଦୃଷ୍ଟିହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଳି ଆଚରଣ କରୁଥିବି, ତେବେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଆପଣାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ବି ହାସଲ କରି ପାରିବି ନାହିଁ। ଏହି ମଞ୍ଜିରୁ ହିଁ ପତ୍ରାଙ୍କୁରଟି ବାହାରିବ , — ଏବଂ ପତ୍ରସମଗ୍ରରୁ ଗହମର କେଣ୍ଡା ସୀସାମାନ

ବାହାରି ମନୁଷ୍ୟଦେହର ମାଂସରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ସେହି ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ହିଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଗୌରବକୁ ଘୋଷଣା କରି ଏକ ମନ୍ଦିର ମଥା ଟେକି ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଆସିବ । ଏଣୁ, ଏହି ଗହମ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ କହିପାରିବି ଯେ, ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର କରି ଆଣିବାର ଶକ୍ତି ଏହି ଗହମ ଭିତରେ ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ, ଯଦି ମଞ୍ଜିଟିଏ ପବନରେ ଉଡ଼ିଯାଇ ପାରୁଛି, ତେବେ ଏହି ଧରଣୀକୁ ଏକ ମନ୍ଦିରରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେବା ନିମନ୍ତେ ତାହାହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରୁଛି ।

- ୧୦୩ -

ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି କେବଳ ହିସାବରକ୍ଷକ ମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସେହି ''ବୁଦ୍ଧି''କୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୃଣା କରେ । ହିସାବରକ୍ଷକମାନେ ତ ସର୍ବଦା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟକୁ ନେଇ ଗୋଟାଏ ବୃଥା ମେଳ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି । ସେହି ମେଳଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷଣକ ସକାଶେ କିଛି କାମରେ ଲାଗେ କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ପୂରା ଅକାମୀ ହୋଇଯାଏ । ଏଣୁ, ଦୁର୍ଗପ୍ରାଚୀର ଉପରେ ପଦଚାରଣା କରୁ କରୁ ତୁମେ (ଯଦି ତୁମେ ଏହିଭଳି ଜଣେ ହିସାବରକ୍ଷକ ହୋଇଥାଅ) ପ୍ରଥମେ ଗୋଟାଏ ପଥରକୁ ଦେଖ, ତା'ପରେ ଦୁଇଟା ଦେଖ ଓ ତା'ପରେ ତିନିଟା ବି ଦେଖ । ମାତ୍ର, କେତେକଙ୍କର କାଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ବୋଧ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ; ସେମାନେ କେବେହେଲେ ପଥରଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରଥମେ ଏଇଟା ଓ ତା'ପରେ ସେଇଟାକୁ ମୋଟେ ଦେଖୁ ନଥାନ୍ତି । ଆଗ ଏଇଟା ବା ସେଇଟାକୁ ନେଇ ଖେଦ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତିନାହିଁ ଅଥବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏଖଣ୍ଡଟାରୁ କିମ୍ବା ସେଖଣ୍ଡଟାରୁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ ସବୁକିଛି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆଦୌ ଆଶା କରିନଥାନ୍ତି । ସେମାନେ କେବଳ ଗଡ଼ପ୍ରାଚୀରର କଡ଼େ କଡ଼େ ପଦଚାରଣା କରି ସହରଟିର ହିଁ ପରିକ୍ରମା କରୁଥାଆନ୍ତି ।

- ୧୦୪ -

ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକରେ ଆଦୌ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକରୁ ଉଦ୍‌ଗତ ହେଉଥିବା ଆଲୋକ ପ୍ରତି ଆଖି ବୁଜି ଦେଇଥିବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯଦି ତୁମର ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ତୁମର ଆଉ ଆଶା କରିବାର ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜ ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହହୀନ ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖି ତୁମକୁ ମୁଁ ''ତୁମେ ଏଠାରେ କ'ଣ କରୁଛ ?''

ବୋଲି ପଚାରେ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ କୌଣସି ଜବାବ ଦେଇ ପାରନାହିଁ ଓ ଆପଣାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ସକାଶେ ଖାଲି ବିଳାପ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଅ ।

''ମୋ' ଜୀବନର ମୋତେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଦେବାକୁ ନାହିଁ । ମୋ'ର ପତ୍ନୀ ଶୋଇଛନ୍ତି, ମୋ ଜମିରେ ଗହମ ପାଚି ଆସିଲାଣି, ମୋ' ଗଧ ବି ତା' ଗୁହାଳ ଭିତରେ ଅଳସ ମାରୁଛି । ମୁଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି, ତୁଚ୍ଛା ନିରର୍ଥକ ଭାବରେ ସମୟ ଗଣିବାରେ ଲାଗିଛି, ମୋ' ଜୀବନରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଆଉ କିଛି ହିଁ ନାହିଁ ।''

ବିଚରା ପିଲାଟି ରହିଛି, ମାତ୍ର ଖେଳିବାକୁ ଖେଳଟିଏ ନାହିଁ, — ତେବେ ଏହି ପ୍ରତିଭାସଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ କ'ଣ ସବୁ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ରହିଛି, ତୁମେ ତାହା କଦାପି ଠଉରାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ବ୍ୟତୀତ କାଳଟି ମଧ୍ୟରେ ପୋତିହୋଇ ରହି ତୁମେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସମ୍ମତିର ଦୁର୍ଗତି ମଧ୍ୟରେ ଘାରିହୋଇ ରହିଥିବ । ଏବଂ, ମୁଁ ସେତେବେଳେ ତୁମ ପାଖରେ ବସି ତୁମକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିବି । ......

କାରଣ, ''ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବା ଉଚିତ'' ବୋଲି ଅନ୍ୟମାନେ ତୁମକୁ ଅବଶ୍ୟ କହିବେ । ସାଗର ଭିତରୁ କ୍ରମେ ଏକ କୂଳର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସି ପାରୁଥିଲେ ତୁମେ ସନ୍ତରଣରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ପାଇ ପାରିବ । ତୁମକୁ ଶୋଷ କରୁଥିବା ସମୟରେ ପୁଲିର ଯେଉଁ ଘର୍ ଘର୍ ଶବ୍ଦ ତୁମପାଇଁ ପାଣି କାଢ଼ି ଆଣିବ, ସେହି ଶବ୍ଦ ତୁମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ହେବ । ସୁନାରଙ୍ଗର ଗହମଫସଲର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା; ଶିଶୁଟିଏ ମୁରୁକି ହସୁଥିବା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା, — ଯିଏକି ତୁମ ଦାମ୍ପତ୍ୟ-ପ୍ରେମର ପ୍ରତିଭୂ ଭଳି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ଯଦି ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କେବଳ ପୁଲିଟାର ଶବ୍ଦକୁ ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ ହାଣ୍ଡଲ୍‌ଟାକୁ ବୁଲାଇ ଦିଅ, କୌଣସି ଉତ୍ସବ ନଥାଇ ଯଦି ତୁମେ କେବଳ ପୋଷାକଟି ସକାଶେ ହିଁ ପୋଷାକକୁ ତିଆରି କରୁଥିବ ଅଥବା କ୍ଷଣକ ପାଇଁ କେଡ଼େ ଭଲ ଲାଗିବ ବୋଲି ଯଦି ପ୍ରୀତିରତ ହେବାକୁ ମନ କରିବ, ତେବେ ଏସବୁ ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ନିଜ ଭିତରେ ବସ୍ତୁତଃ କ'ଣ ହୋଇ ପାରିବ ? ଏହି ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାପାର ଅଚିରେ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଯିବେ, କାରଣ ତୁମକୁ ଦେଇପାରିବା ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କିଛିହେଲେ ନଥିବ ।

ଆଗରୁ ମୁଁ ମୋ' ବିଶେଷ ବନ୍ଦୀଶାଳାଟି ବିଷୟରେ କହିସାରିଛି, - ନିଜ ମନୁଷ୍ୟଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ହରାଇ ସାରିଥିବା ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେହିଠାରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଥାଏ । ସେମାନେ କୁରାଢ଼ି ଦେଇ କାମ କରୁଥିବା ସମୟରେ କୁରାଢ଼ିର ଚୋଟଗୁଡ଼ିକ ପଥରଟା ଉପରେ କେବଳ ଫମ୍ପା ଆଘାତ କରୁଥାଏ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଭାବରେ ଚୋଟଗୁଡ଼ାକ

ବାଜିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏବଂ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଯଥାର୍ଥ ଉପାଦାନଟିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏନାହିଁ । ସେମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ସନ୍ତରଣକାରୀଙ୍କ ପରି ସତେଅବା ସେହି ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତରେ ହିଁ ମୁଣ୍ଡଳା ବୁଲିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, — ସେମାନେ ଆଦୌ କେଉଁଠାକୁ ହେଲେ ଯାଉନଥାନ୍ତି । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୃଜନାତ୍ମକତା ବୋଲି କିଛି ନଥାଏ; କାରଣ ଦୂରରେ ଏକ ଝଲକ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଆଲୋକ ଆଡ଼କୁ ସେମାନେ ଏକ ମାର୍ଗରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ତୁମେ ସେହି ଗୋଟିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟର ତାତୁଆ ତଳେ କାମ କରୁଥାଅ । ସେହି ଏକାଭଳି କଠିନ ପଥର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ସିନା ଠିକ୍ ସେହିମାନଙ୍କ ପରି ତୁମ ଦେହରୁ ମଧ୍ୟ ଝାଳର ଧାରା ବୋହି ଯାଉଥାଏ, ତଥାପି, ଯଦି ପାହାଡ଼ ଭିତରୁ ଯଦି ବରଷକେ ଥରେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ କଣାଏ ମାତ୍ର ହୀରା ପାଇଯାଅ, — ତେବେ ତୁମର ସେହି ଆଲୋକଟି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରୁ ଆସୁଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ପଥର ଉପରେ ବାଜୁଥିବା କୁରାଢ଼ିଟିଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚୋଟରେ ହୀରାକଣାଟିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ତେଣୁ, ତାହାର ପ୍ରକୃତି ହିଁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ହୋଇଯିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ତୁମେ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷର ପ୍ରଶାନ୍ତିଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରି ପାରୁଥିବ, — ଜୀବନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ତୁମର ହୃଦୟରାଜ୍ୟକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥିବ । ଭଗବଦ୍‌ରାଜ୍ୟର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କ୍ରମାରୋହରଣ କରିବା,— ଜୀବନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କିହଲେ ସର୍ବଦା ତାହାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ ।

ଉତ୍ସବଟିଏ ଆଗକୁ ରହିଛି ବୋଲି ତୁମେ ଗୋଟିଏ ପୋଷାକ ତିଆରି କରୁଛ, ହୀରା ଖଣ୍ଡେ ପାଇବ ବୋଲି ପଥରମାନଙ୍କୁ ତାଡୁଛ, ଫସଲଟିଏ ଲଗାଇବ ବୋଲି ତୁମେ କ୍ଷେତଗୁଡ଼ିକୁ ହଳ କରି ରଖୁଛ । ଏବଂ, ତୁମଠାରୁ ଯେଉଁମାନେ ଅଧିକ ସୁଖରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ତୁମେ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କୁ ଈର୍ଷା କରୁଛ, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ ତୁମଠାରୁ କ'ଣ ଅଧିକ ରହିଛି କହିଲ ? ହଁ, କେବଳ ସେହି ଦିବ୍ୟ ଗଣ୍ଠିଟି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନଟିଏ ରହିଛି, ଯାହାକି ସକଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଛି ।

ନିଜ ଆଲୋକଟି ଅନୁସାରେ ଯଦି ତୁମେ ଆଦୌ କିଛିର ବି ରୂପାନ୍ତର ଘଟାଇ ନପାରିବ, ତେବେ ତୁମକୁ ଶାନ୍ତି କେବେହେଲେ ମିଳବନାହିଁ । ଯଦି ଆପଣାକୁ ଏକ ବାହନରେ, ଏକ ମାର୍ଗରେ ଓ ଏକ ମାଧ୍ୟମରେ ପରିଣତ କରି ନପାରିବ, ତେବେ କଦାପି ଶାନ୍ତି ପାଇବନାହିଁ । କାରଣ, କେବଳ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ରକ୍ତର ସଞ୍ଚାଳନ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ମାତ୍ର, ତୁମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ବୋଧ ଭାବରେ ହିଁ ତୁମେ ତୁଚ୍ଛା ନିଜ ପାଇଁ ହିଁ ମାନ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରିବାକୁ ଆଶାୟୀ ହୋଇ ରହିଥାଅ ଏବଂ ଏହି ପୃଥିବୀ ପାଖରୁ ଏପରି କିଛି ପାଇବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ, ଯାହାକି କେବଳ ତୁମପାଇଁ ହିଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିବ । ମାତ୍ର, ବସ୍ତୁତଃ ତୁମକୁ ଆଦୌ କିଛି ବି ମିଳିବନାହିଁ, — କାରଣ ତୁମେ

ଆଦୌ କିଛି ହୋଇ ବି ନଥିବ । ଏବଂ, ନିଜର ପ୍ରତିଭାଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ଼ ଇତସ୍ତତଃ ଭାବରେ ମଳକୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ପକାଇ ଦେବାରେ ଲାଗିଥିବ ।

ବାହାରୁ କେହି ଜଣେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ ବୋଲି ତୁମେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲ; କାରଣ ତାଙ୍କୁ ତୁମେ ଜଣେ ବିରାଟ ଦେବଦୂତ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରୁଥିଲ । ଏବଂ, ତୁମର ଜଣେ ପଡ଼ୋଶୀ ତୁମ ଘରକୁ ଆସିଥିଲେ ତୁମକୁ ଯେତିକି ମିଳିଥାନ୍ତା, ଏହି ଅତିଥିଜଣକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ତୁମେ ତାହାଠାରୁ କ'ଣ ଅଧିକ ପାଇଥାଆନ୍ତ କହିଲ ! ମାତ୍ର, ଜଣେ ନିଜର ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପିଲାଟି ପାଖକୁ ଯାଉଛି, ଆଉଜଣେ ନିଜର ପ୍ରେମିକା ପାଖକୁ ଏବଂ ଆଉ ତୃତୀୟ ଜଣେ ଗୋଟାଏ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଘର ଭିତରକୁ ଯାଉଛି, — ସେମାନେ ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଏକାଭଳି ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କଦାପି ଏକା ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଘୋଷଣା କରୁଥିବି ଯେ, ଖାସ୍ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇ ଯାହାକିଛି ରହିଛି, ତାହାହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ କରି ଦେଖାଇ ଦେଉଛି; ସେମାନଙ୍କର ଏକ ଗନ୍ତବ୍ୟସ୍ଥଳ ରହିଛି; ସେମାନେ କାହାକୁ ଭେଟିବାକୁ ହିଁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ତାହାରି ହେତୁ ସବୁକିଛି ବଦଳି ଯାଉଛି । ଚାଷ କରା ହେଉଥିବା କ୍ଷେତର ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ଫସଲଅମଳଟି ରହିଛି, ଶିଶୁଟିର ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ରହିଛି, ମରୁଭୂମିର ଦାଢ଼ଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲେ ଯେଉଁ ଝରଣାଟି ରହିଛି ଏବଂ, ଏହି ସବୁଯାକ ଶ୍ରମ ତଥା ସ୍ୱେଦର ଅତିରିକ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ହୀରା ରହିଛି, ମୁଁ ସେଇଟି ସହିତ ହିଁ ନିଜକୁ ଏକାତ୍ମ କରି ରଖିଛି ।

ତେଣୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁନୟ ସହିତ କରୁଛି ଯେ, ତୁମେ ନିଜ ଭିତରେ ଘରଟିଏ ହିଁ ତିଆରି କରିବାରେ ତତ୍ପର ହୁଅ: ସେହି ଘରଟି ଥରେ ତିଆରି ହୋଇଗଲେ ତା'ପରେ ଯେଉଁ ଅଭ୍ୟାଗତଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବ, ସିଏ ତୁମର ହୃଦୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେବ ।

- ୧୦୫ -

ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଏହି ସତ୍ୟଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ, ମୃତ୍ୟୁର ଆଶଙ୍କାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା, — ଏହି ଦୁଇଟି ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭିନ୍ନ । ମୁଁ ଏପରି ବହୁତ ଯୁବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜାଣେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଗୌରବର ସହିତ ମୃତ୍ୟୁର ଆଶଙ୍କା ଥିବାରୁ ତଥାପି ଅଟକି ଯାଇନଥିଲେ, — ତାହାର ସାଧାରଣ କାରଣଟିଏ ହେଉଛି ଯେ ନାରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଥିଲେ । ତୁମେ ଯୁଦ୍ଧଗୁଡ଼ିକରୁ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ତୁମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ

ସ୍ତୋତ୍ରଗାନ କରି ତୁମକୁ ଆନନ୍ଦିତ କରି ଦେଉଥିବ । ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ତୁମେ ନିଷ୍ଠୁର ଅସ୍ତ୍ରର ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷାକୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଅ ଏବଂ ଆପଣା ପୁରୁଷତ୍ୱର ପ୍ରମାଣ ଦେବାଲାଗି ବାହାରି ପଡ଼; କାରଣ ଯେଉଁ ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ତୁମେ ଲାଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ, ତୁମପାଇଁ କେବଳ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟଟିର ହିଁ ଯାହା ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିଥାଏ; ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟଟି ପାଇଁ ତୁମେ ସବୁ ପଣ କରିଦିଅ । ପଶାଖେଳରେ ନିଜର ସବୁକିଛିକୁ ପଣ କରି ପାରୁଥିବା ଖେଳାଳିଟିଏ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥାକୁ ଜାଣିଥାଏ । କାରଣ ସେତେବେଳେ ତା'ପାଇଁ ଆଉ କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିର ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ; ପାଲିଉପରେ ଯାହା ପଣ ରଖା ଯାଇଥାଏ, କେବଳ ତାହାରି ମହତ୍ତ୍ୱ ଥାଏ ଏବଂ ସିଏ ହାତରେ ପଶାକାଠି ଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ଏବଂ, କାଠିଗୁଡ଼ିକ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ତୁମ ରାଜ୍ୟର କେତେ କେତେ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ ତଥା ତୃଣଭୂମିର ସମ୍ପଦରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଯୁବା ଯୋଦ୍ଧାଟିଏ ବିଜୟଦୃପ୍ତ ଭାବରେ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଫେରିଆସେ, — ଜିଣି ଆଣିଥିବା ବହୁ ଅସ୍ତ୍ରର ଓଜନରେ ତା'ର କାନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ତଳକୁ ନଇଁ ଆସିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସମ୍ଭବତଃ ରକ୍ତର ନାଲି ନାଲି ଫୁଲଦ୍ୱାରା ତା' ଦେହଟାଯାକ ଶୋଭା ପାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସିଏ ଗୌରବରେ ହିଁ ଝଲମଲ ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ, — ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭବତଃ ଅଳ୍ପସମୟ ସକାଶେ । ତଥାପି ଝଲମଲ କରି ଉଠୁଥାଏ । କାରଣ, ତୁମେ ନିଜର ବିଜୟଟାକୁ **ଭକ୍ଷଣ କରି** ଆଦୌ ବଞ୍ଚି ପାରିବନାହିଁ ।

ଏଣୁ, ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ଭାବନାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଜୀବନକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା; ଏବଂ, ବିପଦକୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଇବା ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ପୋଷା ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଆଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ମନାଇ ରଖିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜୀବନ ଚାଲିଯିବାର ଯେ କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନଥାଏ, ଏପରି ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ତୁମେ କେବେହେଲେ ଦେଖି ନଥିବ । ।

ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଇଚ୍ଛା କରିବି ଯେ, ତୁମେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର ଏକ ଅଂଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଅ, ତୁମେ ଏକ ବୃକ୍ଷର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହ । ତୁମର ସକଳ ଗୌରବ ସେହି ବୃକ୍ଷରେ ହିଁ ଅବସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ରହିଥାଉ ଏବଂ ଠିକ୍ ସେହିପରି ତୁମର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ, — ଯେପରିକି ସେହି ଜୀବନର ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବି ରହିବ ।

ବିପତ୍ତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାଟାକୁ ତୁମେ ସ୍ୱୟଂ ବାଛି ନେଇଥାଅ । କାରଣ, ନିଜର ଗୌରବ ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଯୁବାନାରୀ ମାନଙ୍କୁ ମୋହିତ କରି ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ । ପୁନଶ୍ଚ, ଏହିସବୁ ବିପଦବରଣର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିବାର ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ

ରହିଛି ବୋଲି ତୁମେ ଅନୁଭବ ବି କର ଓ ସେହିସବୁକୁ ପଣ୍ୟ ଭଳି ବେପାର କରି ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏହି କାରଣରୁ, ମୋ'ର ସାନ କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ସମସ୍ତେ ଜଣେ ଜଣେ ଏହିପରି ନିଜର ଗୌରବ ଗାଇ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ନିଜକୁ ହିଁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର ଆକାଂକ୍ଷା ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଗୋଟିଟିକୁ ପକାଇ ଦେଇ ନିଜର ସବୁକିଛିକୁ ହରାଇ ବସିବା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ କଥା, କାରଣ ତୁମେ ତାହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିଜର ଆଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ିକର ମୁଠା ଭିତରେ ନିଦା କରି ଧରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ଏବଂ, କେତେ କେତେ ସମ୍ପତ୍ତି ତୁମର ହାତକୁ ଆସିଯିବ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରୁଛ । କିନ୍ତୁ, ଏହିସବୁ ଧନ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାର ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଉ କେଉଁଠାରେ ବଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା, — ତାହା ଆଉଗୋଟିଏ କଥା । ନିଜର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଠୁଳ କରି ଆଣି ଅଗ୍ନିସଦୃଶ ତାହାର ଦଂଶନକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ କଥା; ଏବଂ, ସେହି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ତ୍ୟାଗ କରି, ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପୋଷାକଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଦେହରୁ କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗି ଦେଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଳି ଉପେକ୍ଷା ସହିତ ନିଜ ଗୋଡ଼ର ପାଦୁକାଗୁଡ଼ିକୁ କାଢ଼ି ବାଲି ଉପରକୁ ପକାଇଦେବା ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଲଗ୍ନ ହୋଇ ସମୁଦ୍ର ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଯିବା, — ତାହା ଏକାବେଳେକେ ଆଉଗୋଟିଏ କଥା ।

ଯୁକ୍ତ ହେବାକୁ ହେଲେ ତୁମକୁ ମରିଯିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ ।

ନିଜ ପାଇଁ ମରିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଜୀବନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିବ; ଠିକ୍ ସେହି ବୃଦ୍ଧା ନାରୀମାନଙ୍କ ପରି ଯେଉଁମାନେ କି ଉତ୍ସବକାଳୀନ ପୋଷାକଗୁଡ଼ିକୁ ସିଲେଇ କରୁ କରୁ ଆପଣାର ଆଖିକୁ ପ୍ରାୟ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ରହିତ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି, —ସେହି ପୋଷାକଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ସେମାନେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ହିଁ ପିନ୍ଧାଇଥାନ୍ତି । ଏବଂ ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ ଏକ ଦିବ୍ୟ ପରିଧାନରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦିଅନ୍ତି । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହେଉଥିବା ଏକ ଜାଦୁକରୀ ବଳରେ ସାମାନ୍ୟ ମେଞ୍ଚାଏ ତନ୍ତୁକୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ।

କାରଣ, ତୁମେ ହେଉଛ କେବଳ ଏକ ସେତୁ, ଏକ ସଂଯୋଗକାରୀ ମାର୍ଗ ଏବଂ, ତୁମେ ଯାହାକିଛିରେ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁଛ, ତୁମ ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଟି କେବଳ ସେଇଥିରେ ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ପୃଥିବୀର ମାଟିକୁ ଶାଖାଚୟରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦିଏ, ମହୁମାଛି ଫୁଲକୁ ମହୁରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ତୁମ ହଳ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ହିଁ କଳାରଙ୍ଗର ତୁଚ୍ଛା ମାଟିକୁ ଗହମଫସଲର ଝଲମଲରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଦେଇଥାଏ ।

ତେଣୁ ମୋ'ର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କରଣୀୟ ହେଉଛି ଯେ, ଯେଉଁ ରୁଟିକୁ ତୁମେ ଦାନ୍ତ ଦେଇ ଚୋବାଇ କରି ଭୋଜନ କରୁଛ, ତୁମର ଈଶ୍ୱର ତୁମ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ବାସ୍ତବ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ । ଏବଂ, ତା'ହେଲେ ତୁମେ ସେହି ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଉଲ୍ଲାସକୁ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ଯାହାକି ତୁମକୁ ସେହି ମହନୀୟ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଯିବ, — ତୁମେ ସେହି ପ୍ରେମର ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ହି' ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିପାରିବ ।....

କିନ୍ତୁ, ଉତ୍ସବଦିବସଟି ସହିତ ଯାବତୀୟ ସ୍ପର୍ଶକୁ ହରାଇଦେଇ ତୁମେ ସବୁକିଛିକୁ ନଷ୍ଟ ଓ ବରବାଦ ଦେଇଛ ଏବଂ ନିଜେ ଜମା କରି ରଖିଥିବା ଭଣ୍ଡାରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା କେବଳ ଆପଣାର ଦୈନନ୍ଦିନ ପ୍ରୟୋଜନଗୁଡ଼ିକୁ ମେଣ୍ଟାଇ ଦେଇ ନିଜକୁ ଧନବାନ୍ କରି ରଖିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଛ । କାରଣ, ତୁମେ ସମୟର ଅସଲ ଅର୍ଥଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲଭାବରେ ବୁଝିଛ । ତୁମକୁ ତୁମର ଇତିହାସକାରମାନେ, ତର୍କଧୁରନ୍ଧରମାନେ ତଥା ପଣ୍ଡିତମାନେ ଭୁଲ ବାଟରେ ବଣା କରି ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି : ତୁମେ ଜଡ଼ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର କେବଳ ଉପରଭାଗଟାକୁ ହିଁ ଅନାଇ ଶିଖିଛ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅସଲ ଅର୍ଥଟିରୁ ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ପାଠ କରି ପାରିନାହଁ । ସେହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ତାଲୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଉପଭୋଗ କରିବ ବୋଲି ସେମାନେ ତୁମକୁ ସର୍ବଦା ବହକାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଣୁ, ତୁମେ ଉପବାସ କରିବା ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଶୁଣିବନାହିଁ ବୋଲି ଆଣ୍ଟ କରି ବସିଛ । ମାତ୍ର, ଉତ୍ସବଦିବସର ଭୋଜିରେ ସାର୍ଥକ ଭାବେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ପୂର୍ବସର୍ତ୍ତ ରୂପେ ଯେ ଉପବାସ କରିବାକୁ ହୁଏ, ସେକଥା ତୁମେ କାହୁଁ ଜାଣିବ ? ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ଗହମରୁ ଆଲୋକ ସୃଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ ତାହାକୁ ଯେ ନିଆଁ ଭିତରେ ପଡ଼ି ନିଜର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶକୁ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିଦେବାକୁ ହେବ, ତୁମେ ସେହି କ୍ଷତିଟିକୁ ମୋଟେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରୁନାହଁ । ଏବଂ, ନିଜର ସେହି ନିକୃଷ୍ଟ ପାଟୀଗଣିତଟି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ, ଘଟଣାଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଏକ ସମଗ୍ର ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସେହି କଥାଟିକୁ ତୁମେ ଆଉ ଆଦୌ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ ।

- ୧୦୬ -

କାରଣ, ତୁମର ସାମ୍ୟଭାବନା ହେଉଛି ତୁମ ସର୍ବନାଶର କାରଣ । ତୁମେ କହୁଛ : ''ଚାଲ, ଏହି ମୁକ୍ତାଟିକୁ ଆମେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସମାନ ଭାବରେ ବାଣ୍ଟିଦେବା । ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ମୁକ୍ତା ଆହରଣ କରୁଥିବା ଯେକୌଣସି ବୁଡ଼ାଳି ହୁଏତ ଏଇଟିକୁ ପାଇ ପାରିଥାନ୍ତା ।''

ମାତ୍ର, ଏପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ସମୁଦ୍ରର ଜାଦୁକରୀଟିକୁ ହରାଇ ଦେଉଛ । କାରଣ ଏପରି ହେଲେ ସମୁଦ୍ର ଆଉ ମୋଟେ ଆନନ୍ଦର ଏକ କାରଣ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ ଏବଂ, ଯାହାର ଗ୍ରହମାନେ ତା' ପ୍ରତି ଖୁବ୍ ସଦୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଲାଗି ତାହା ଆଉ ବହୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିର ଉତ୍ସରୂପେ ଆଦୌ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବନାହିଁ । ଏବଂ, ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନ ମଧ୍ୟ ଆଉ କଦାପି ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ସଂଘଟନର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପୂର୍ବଘଟଣା ସଦୃଶ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବନାହିଁ । ତାହାକୁ ଆଉ କେହିହେଲେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ପରୀକାହାଣୀ ପରି ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଦୁଃସାହସିକତା ବୋଲି ମୋଟେ କହିବେନାହିଁ; କାରଣ, ହୁଏତ ବର୍ଷକ ପୂର୍ବରୁ ଆଉଜଣେ ବୁଡ଼ାଳି ମଧ୍ୟ ସମୁଦ୍ରଗର୍ଭରୁ ସେହିପରି କଳା ମୋତିଟିଏ ଆଣି ସାରିଥିବ ।

ଏପରିକି, ମୁଁ ହୁଏତ ଏପରି ଇଚ୍ଛା କରିବି ଯେ, ତୁମେ ବର୍ଷଯାକ ନିଜର ସମ୍ବଳକୁ ସଂଚୟ କରି ରଖ, ଏପରିକି କୃପଣ ଭଳି ସଂଚିରଖ, — ବର୍ଷକରେ ଥରେ ଆସୁଥିବା ସେହି ପର୍ବଦିନଟି ନିମନ୍ତେ ସଂଚୟ କରି ରଖ, ଯାହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କି ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ପର୍ବଟାଏ ପାଳନ କରିବାରେ ଆଦୌ ନିହିତ ହୋଇ ରହିନଥାଏ, — କାରଣ ଏଗୁଡ଼ିକ ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହେ, — ଆସୁଥାଏ ଓ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ (କାରଣ ଯେକୌଣସି ପର୍ବ ଓ ଉତ୍ସବକୁ ଅଣ୍ଡାରୁ ଛୁଆ ବାହାରିବାର ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା, କାହାଉପରେ ଏକ ବିଜୟହାସଲ କରିବା ବା ଜଣେ ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଗସ୍ତ କରିବା ସହିତ ତୁଳନା କରା ଯାଇପାରେ ।); ମାତ୍ର ତାହାର ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମର ସମଗ୍ର ବର୍ଷଟି ହିଁ ଏକ ସୁଖମୟ ପ୍ରେରଣାର ସ୍ୱାଦଦ୍ୱାରା ମଧୁର ହୋଇ ରହିଥାଏ କିମ୍ବା ଏକ ଆନନ୍ଦକୁ ତୁମେ ବାରମ୍ବାର ସ୍ମରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଅ । କାରଣ, ଯେଉଁ ମାର୍ଗଟି ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର କରି ନେଇଯାଏ, କେବଳ ସେହି ମାର୍ଗଟି ହେଉଛି ସୁନ୍ଦର । ଏହିଭଳି ଏକ ବିଧାନ ହେତୁ ଅଣ୍ଡା ଫୁଟି ଶାବକମାନେ ବାହାରିବେ ବୋଲି ନୀଡ଼ଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରା ଯାଇଥାଏ, — ଖାସ୍ ନୀଡ଼ଟି ଠାରୁ ଏଇଟି ହେଉଛି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଏକ ଭିନ୍ନ କଥା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଏକ ବିଜୟର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖି ହିଁ ତୁମେ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧରେ ସାହସର ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥାଅ ଏବଂ, ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଆସି ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସହିତ କେବଳ ବାଜୁଥିବା ଠାରୁ ଏଇଟି ହେଉଛି ମୂଳତଃ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ କଥା । ଏବଂ, ରାଜାଙ୍କର ପରିଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ନିଜ ଘରକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରି ରଖିବ ବୋଲି ତୁମକୁ ହୁଏତ ବରଷକଯାକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଏକ ଅବାସ୍ତବ ''ନ୍ୟାୟପାଳନ''ର ଆଦେଶ ମାନି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ତରକୁ ନେଇ ଆସିବାରୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । କାରଣ, ଜଣେ ବୃଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଦାପି ଜଣେ ଯୁବକ ସହିତ ସମତୁଲ କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ଏବଂ ତୁମର ସେହି ସାମ୍ୟବିଚାର ସବୁବେଳେ ହିଁ ଏକ ଦୁର୍ବହ ତାତ୍କାଳିକ ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇ ରହିଥିବ । ମୁକ୍ତାଟିରେ ସମସ୍ତେ

ଭାଗ ବସାଇବାକୁ ଆସିଲେ ତଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କେହିହେଲେ ଅଧିକ ଧନୀ ହେବନାହିଁ। ତେଣୁ, ତୁମ ଭାଗରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶଟି ପଡ଼ିବ, ତୁମେ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବନାହିଁ ବୋଲି ତୁମକୁ ମୁଁ ପରାମର୍ଶ ଦେବି, ଯେପରିକି ମୁକ୍ତାଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ପାଇଥିବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାକୁ ପୂରା ନିଜ ଘରକୁ ଆଣିପାରିବ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ଆଣିପାରିବ ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଆସି ତାକୁ ସେହି ବିଷୟରେ ପଚାରିବ, ସିଏ ସେତେବେଳେ ନିଜ ବୁଜା ହାତମୁଠାକୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକିଧରି "ତୁ ଅନୁମାନ କଲୁ !" ବୋଲି କହି ପାରୁଥିବ। କାରଣ, ଲୋକଟି ତା' ସ୍ତ୍ରୀ'ର ଉତ୍କଣ୍ଠାଟିକୁ ଅଧିକ ତୀବ୍ର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ ଏବଂ, ନିଜ ମୁଠାଟାକୁ ଖୋଲିଦେଲେ ସିଏ ପତ୍ନୀକୁ ଯେଉଁ ଅପରିମେୟ ଖୁସୀ ଆଣି ଦେଇପାରିବ, ତାହାରି ଭାବନାରେ ଆଗରୁ ହିଁ ଖୁସୀ ହୋଇ ଯାଉଥିବ।

ଆପଣାର ଅଭିଳଷିତ ସମ୍ପଦଟିକୁ ଲାଭ କଲେ ବସ୍ତୁତଃ ସବୁ ମଣିଷ ନିଜକୁ ଅଧିକ ଧନୀ ହୋଇଯିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି। କାରଣ, ତଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ସମୁଦ୍ରଗଭୀରକୁ ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ସନ୍ତରଣକାରୀ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼େନାହିଁ। ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋ'ର ଚାରଣମାନେ ଗାନ କରୁଥିବା ପ୍ରେମସଂଗୀତ ଗୁଡ଼ିକ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଇବା ହେତୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା ଆନନ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥାନ୍ତି ଏବଂ, ସେମାନେ ଯେଉଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଗୁଣଗାନ କରନ୍ତି, ତାହା ସବୁ ନାରୀଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ଜ୍ୟୋତିର୍ଯୁକ୍ତ କରି ଆଣୁଥାଏ। କାରଣ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯଦି ମାତ୍ର ଜଣେ ନାରୀ ପ୍ରକୃତରେ ଥାଏ, ଯାହାକୁ ପାଇବା ସକାଶେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ଖୁସୀ ହୋଇ ଜୀବନପାତ କରେ, ଏକାକୀ ସେଇ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଉଥାଏ ଯେ ପ୍ରେମ ପାଇଁ ଜଣେ ସତକୁ ସତ ଆପଣାର ପ୍ରାଣବଳି ଦେଇପାରେ ଏବଂ, ସେହି ନାରୀର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟିର ମାଧ୍ୟମରେ ପୃଥିବୀର ସବୁଯାକ ନାରୀ ସୁନ୍ଦର ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଆକର୍ଷଣ କରିନେଇ ପାରନ୍ତି। କାରଣ, କିଏ ଅସ୍ୱୀକାର କରିପାରେ ଯେ ଯେକୌଣସି ନାରୀ ମଧ୍ୟ ନିଜ ବକ୍ଷତଳେ ଠିକ୍ ସମୁଦ୍ର ପରି ତା'ର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧନଟିକୁ, ଏକ ଅତୁଳନୀୟ ମୁକ୍ତାକୁ ଲୁକ୍କାୟିତ କରି ରଖିଛି ? ଏବଂ ତା'ପରେ, ଯେକୌଣସି ନାରୀର ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ଆସି ତୁମର ହୃଦସ୍ପନ୍ଦନ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ବେଗଯୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଲାଗେ; ପ୍ରବାଳ ଉପସାଗରରେ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଝାମ୍ପ ଦେଉଥିବା ସନ୍ତରଣକାରୀ ମାନଙ୍କର ହୃଦୟସବୁ ଯେପରି ହୁଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି।

ହଁ, ଉତ୍ସବଦିବସ ଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ନିଜର ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ନତଜାନୁ କରାଇ ସାଧାରଣ ଯେକୌଣସି ଦିନଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ "ଅନ୍ୟାୟ" ଆଚରଣ କରିଥାଅ ସତ, ତଥାପି କୌଣସି ବୃହତ୍ ଉତ୍ସବ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସଜ୍ଞାନ ହେବାମାତ୍ରକେ ସେହି ସାଧାରଣ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମଧୁର ହୋଇ ଉଠନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ସମ୍ଭାବନାଟି ନିମନ୍ତେ ତୁମେ

ନିଜକୁ ଅଧିକ ଧନୀ ହୋଇଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କର । ହଁ, ଯଦି ତୁମ ପ୍ରତିବେଶୀ ପାଖରେ ରହିଥିବା ମୁକ୍ତାଟିରେ ତୁମର କୌଣସି ଭାଗ ନଥାଏ, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ତୁମ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ କରାଯାଇଛି ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ କୁହାଯିବ; ମାତ୍ର ସିଏ ଯେଉଁ ମୁକ୍ତାଟିକୁ ଆଲୋକ ମଧ୍ୟକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ରଖିଛି, ତାହା ସମୁଦ୍ରଗର୍ଭରେ ତୁମର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ପଥ ଦେଖାଇ ନେଇଯିବ; ଦୂରଦୂରନ୍ତର କୌଣସି ମରୂଦ୍ୟାନର ମଝିରେ ରହିଥିବା ସେହି ଫୁଆରାଟି ଯେପରି ସମସ୍ତ ମରୁଭୂମିଟିରେ ହିଁ ଏକ ସମ୍ମୋହନକୁ ବ୍ୟାପ୍ତ କରି ଦେଉଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ।

ତୁମେ ଯେଉଁ ନ୍ୟାୟ ବିଷୟରେ ଏତେ ଏତେ କଥା କହୁଛ, ତାହା ଗୋଟିଏ ଦିନକୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଦିନ ପରି ଏକାଭଳି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଥାଏ, ଜଣେ ମଣିଷଠାରୁ ଆଉଜଣେ ମଣିଷର ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଆଦୌ ଦେଖି ପାରେନାହିଁ । ହଁ, ଯଦି ତୁମର ଭାର୍ଯ୍ୟା କଥା କହୁଥିବା ସମୟରେ କାନଅତଡ଼ା ପଡୁଥିବା ପରି ଲାଗୁଛି, ତେବେ ତା' ବଦଳରେ ତୁମେ କୋମଳକଣ୍ଠୀ ଆଉଜଣକୁ ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିପାର । ମାତ୍ର, ମୋ'ର ଇଚ୍ଛା ଯେ ପ୍ରେମ ପ୍ରକୃତରେ ଚିରନ୍ତନ ହୋଇ ରହିଥାଉ; କାରଣ ପସନ୍ଦ ଓ ନିର୍ବାଚନଟି କେବଳ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯାଇ ପ୍ରେମ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ରହିଥାଏ । କାରଣ, ସତକୁ ସତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ଆମକୁ ସୀମା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅସତର୍କ ଭାବରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇ ଅପହରଣ କରିନେବା, ଅନୁଧାବନ କରିବା ଓ କବଳ ମଧ୍ୟକୁ ଆଣିବା, - ଏହି ସବୁକିଛି ଜନିତ ସୁଖ ଭଲ ପାଇବା ଜନିତ ସୁଖଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା । କାରଣ, ସେହି ପ୍ରଥମଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମର ଭୂମିକାଟି ଜଣେ ଶିକାରୀର ଭୂମିକା ହୋଇ ରହିଥାଏ; ଏବଂ, ତୁମେ ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁଟି ପଛରେ ଧାଇଁଛ, ନାରୀର ଭୂମିକାଟି ତାହାରି ପରି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ ଏହି କାରଣରୁ, ଥରେ ତୁମ ଘରେ ଦୁହେଁ ପ୍ରବେଶ କରିବାପରେ ମୁଁ କବାଟଟିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଆଣିବାପରେ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ରମଣୀର ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଏବେ ଜଣେ ସ୍ୱାମୀର ଭୂମିକାରେ ହିଁ ତୁମର ଯାହାକିଛି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ରହିବ । ଏବଂ, ନାରୀଟି ମଧ୍ୟ ପତ୍ନୀର ଭୂମିକାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ ରହିଥିବା ସର୍ବାଧିକ ଅର୍ଥର ଓଜନ ଦେଇ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବି ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ "ମୋ'ର ପତ୍ନୀ" ବୋଲି କହୁଥିବ, ସେତେବେଳେ ତୁମ ହୃଦୟର ଗଭୀର ତଳଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ତାହାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଶୁଣା ଯାଉଥିବ । ତଥାପି, ତୁମେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନନ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ; ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟ କଷ୍ଟସହନ ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବ । ମାତ୍ର, ଏଗୁଡ଼ିକ ତୁମ ଯାବତୀୟ ଆନନ୍ଦର ସର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବେ । ତୁମେ ତା' ନିମନ୍ତେ ମରିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ରହିଥିବ, କାରଣ ସିଏ ତୁମର ହୋଇ ରହିଥିବ ତଥା ତୁମେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ମାତ୍ର ଶିକାର କରି ଆୟତ୍ତ କରି ଆଣିଥିବା ଗୋଟାଏ ଜନ୍ତୁ ପାଇଁ ତୁମେ କଦାପି ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବନାହିଁ ।

ତୁମର ଆନୁଗତ୍ୟ ତ ଜଣେ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସୀର ଅନୁଗତ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବ, — ଆଦୌ ଜଣେ କ୍ଲାନ୍ତ ଶିକାରୀର ଆନୁଗତ୍ୟ ପାଖରେ ଅଟକି ରହିନଥିବ । ଜଣେ ଶିକାରୀର ଆନୁଗତ୍ୟ ଏକାବେଳେକେ ଏକ ଭିନ୍ନ ଆନୁଗତ୍ୟ ଏବଂ ତାହା କୌଣସି ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରେନାହିଁ, — କେବଳ କ୍ଲାନ୍ତ କରିପକାଏ ।

ହଁ, ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଝାମ୍ପ ମାରୁଥିବା ଏପରି ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଥାଆନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ମୁକ୍ତା ମିଳେନାହିଁ । ଏବଂ, ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ରହିଥାନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ନିଜେ ବାଛିଥିବା ଶଯ୍ୟାଟି ଉପରେ ଦୁଃଖ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ପାଇନଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର, ବିଫଳ ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନକାରୀ ମାନଙ୍କର ସେହି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଟି ହିଁ ତ ସମୁଦ୍ର ବିସ୍ତାରି ରଖିଥିବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚକଚକ ପ୍ରଲୋଭନଟିର ଉପସର୍ଗ ରୂପେ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ! ଯେଉଁମାନେ କେବେହେଲେ ମୁକ୍ତାଟିଏ ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ସମେତ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବିଧାନଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ । ଏବଂ, ଜଣେ ସ୍ୱାମୀର ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖ, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଇବାର ଜାଦୁଟି ନିମନ୍ତେ ଏକ ସର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଭଲ ପାଇବାକୁ କେବଳ ମନ୍ଦ ନକ୍ଷତ୍ରମାନେ ଶାସନ କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । କାରଣ, ଭଲ ପାଇବା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଯେତେ ଯାହା ବ୍ୟାକୁଳତା ଏବଂ ଅନୁଶୋଚନା, ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖ, — ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ଉତ୍ତମ ଆହାର ପାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ପଶୁର ଜଡ଼ତା ଅପେକ୍ଷା ତଥାପି ଅଧିକ ଭଲ ବୋଲି କୁହାଯିବ; ସେହି ପୃଥୁଳ ପଶୁଟା ପାଖରେ ଭଲ ପାଇବାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ନଥାଏ । ଯେପରି, ମରୁଭୂମିରେ କଣ୍ଠ ଶୁଖି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ ଯେତେବେଳେ କଣ୍ଟାବଣ ଭିତରେ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାଅ, ସେତେବେଳେ ଜଳର ଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲିଯିବା ଠାରୁ ଅନୁଶୋଚନାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ବୋଲି ମନେ କରୁଥାଅ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ।

ନିଜର ଭଲ ପାଇବା ଦ୍ୱାରା ତୁମେ କଦାପି କଷ୍ଟ ପାଇବନାହିଁ ବୋଲି ନିଶ୍ଚିତ ଭରସା ଦେଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତୁମଲାଗି ଭଲ ପାଇବାର ପ୍ରକୃତ ସ୍ଥିତିଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ମୋତେ କ'ଣପାଇଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବ କହିଲ ! ଯେଉଁମାନେ ମରୁଭୂମିରେ ବାଟ ଭୁଲି ଶୋଷରେ ପ୍ରାଣ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି, ଆଦୌ କୌଣସି ଜଳଉତ୍ସ ନଥିବା ଗୋଟିଏ ମରୁଭୂମିରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ସେମାନେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତରେ କିଭଳି ଉପକୃତ ହୋଇ ପାରିବେ ?

ମାତ୍ର, ଯଦି ନିଜ ହୃଦୟରେ ଅଶେଷ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ତୁମେ ଜଳ ରହିଥିବା ଏକ ମରୁକୂପ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ତୋତ୍ରଟିଏ ରଚନା କରିଛ ତଥା ତାହାର ସ୍ମୃତିଟିକୁ ସାଇତି ରଖିଛ,

ତେବେ ଏହା ତୁମକୁ ଅବଶ୍ୟ ସେହି ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଶାନ୍ତିରୂପକ ଜଳକୁ ତୁମପାଖରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବ । ସେହି ଜଳ ଜଳନାମକ ବସ୍ତୁରୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ପଛରେ ରହିଥିବା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟରୁ ହିଁ ଆହୃତ ହୋଇଥିବ । ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରାନ୍ତରେ ଯାଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ତୁମର ଅଧର ଉପରେ ଦରସ୍ମିତଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ଖେଳିଯିବ ।

ତେବେ, ତୁମେ ଆଉ କିପରି ମୋ'ର ବିରୋଧାଚରଣ କରିପାରିବ ? ମୁଁ ତ ତୁମକୁ ତୁମ ଜୀବନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିଏ ପ୍ରଦାନ କରିଛି; ଏକ ଅନୁଶୋଚନା ସହିତ ମୁଁ ତୁମର ସିକତାଭୂମିରେ ଜାହ୍ନୁ ଭରି ଦେଉଛି; ମୁଁ ତୁମପାଇଁ ଭଲ ପାଇବାର ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦେଉଛି ଏବଂ ଏକ ସୌରଭ ଦେଇ ତୁମ ହୃଦୟରେ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ତିଆରି କରିଦେଇ ପାରୁଛି ।

- ୧୦୭ -

ମୋ' ବାପା କହୁଥିଲେ : କାହାକୁ ସଂସ୍କୃତିସମ୍ପନ୍ନ କରାଇବାକୁ ହେଲେ ତା' ଶୋଷକୁ ହିଁ ବଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ । ତେବେ ଆଉ ସବୁକିଛି ଆପେ ଆପେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପେଟମାନେ କେବଳ କୃତ୍ରିମ ପାଚନଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିବେ ।

ଭଲ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ବାସନା, — ତାହାହିଁ ତ ଭଲ ପାଇବା । ସଂସ୍କୃତି ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା, — ଏକ ଶୋଷ ହେଉଛି ସଂସ୍କୃତିର ଅସଲ କଥା, - ଏକ ଶୋଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଆକାଂକ୍ଷା । ମାତ୍ର ସେହି ଶୋଷକୁ କିପରି କର୍ଷଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ? ଯାହା ତୁମକୁ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ଏକ ଅବଶ୍ୟସର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତୁମେ କେବଳ ତାହାରି ଆକାଂକ୍ଷା ହିଁ କରି ପାରିବ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ କଡ଼ା ମଦ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଜାହିଲ କରି ପକାଇଛି, ସିଏ ଆହୁରି ଅଧିକ କଡ଼ା ମଦ ହିଁ ଦରକାର କରିଥାଏ (ତଦ୍ୱାରା ତା' ଅବସ୍ଥା ଅଧିକ ଭଲ ଯେ ହୁଏ, ତା' ନୁହେଁ, ତଦ୍ୱାରା ତା'ର ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ହୁଏ) । ତୁମର ସଭ୍ୟତା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନକୁ ଗଢ଼ି ଆଣିଛି, ସିଏ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ହିଁ ତୁମର ସଭ୍ୟତା ଲାଗି ଆଶାୟୀ ହୋଇଥାଏ । ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ହେଉଛି ସର୍ବବୃହତ୍ ପ୍ରବୃତ୍ତି; ତାହା ଆମର ସର୍ବମୂଳ ପ୍ରାଣପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଶାସନ କରୁଥାଏ ।

ମୁଁ ଏଭଳି ବହୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖିଛି, ଯେଉଁମାନେ କି ନିଜ ଗାଆଁରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଆଉ କେଉଁଠି ଆସି ରହିବାଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ବୋଲି ବିଚାରିଥାନ୍ତି । ହରିଣ ଓ ଚଢ଼େଇମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ବିଧାନଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ, ଯେଉଁମାନେ କି ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିବା ଅପେକ୍ଷା ମରିଯିବାକୁ ହି' ବରଂ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ମନେ କରନ୍ତି ।

ଏବଂ, ତୁମେ ନିଜେ ବି, ଯଦି ତୁମେ ନିଜର ଭାର୍ଯ୍ୟା, ସନ୍ତାନବର୍ଗ ତଥା ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅ, — ଯେଉଁ ଆଲୋକଟି ଦ୍ୱାରା ଏହି ପୃଥିବୀରେ ତୁମେ ବଞ୍ଚିଛ, ଯଦି ସେହି ଆଲୋକଟିକୁ ନିଭାଇ ଦିଆହୁଏ, ତେବେ ହୁଏତ ଏଭଳି ପରିଣାମ ହୋଇପାରେ ଯେ ତୁମେ ସେହି କାରଣରୁ ଆଉ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରନାହିଁ।

ତେଣୁ, ତୁମକୁ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ରଖିବାକୁ ହୁଏତ ଏତିକି ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ, ମୁଁ ତୁମଲାଗି ଏପରି ଗୋଟିଏ କାଳ୍ପନିକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ରଚନା କରିଦେବି, ଯେଉଁଥିରେ କି ତୁମର ପ୍ରେମିକା ସତେଅବା ଅନ୍ତର୍ବିଦ୍ୟମାନ ହୋଇ ରହିଥିବ ଏବଂ ତୁମକୁ ସ୍ୱାଗତ କରି ନେଉଥିବ। ତେବେ ତୁମେ ସେଥିରେ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇ ବଞ୍ଚି ରହିଥିବ, ଅନନ୍ତ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଉଚିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବ। ବହୁତ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ମରୁଭୂମିରେ ତୁମର ଗୃହ ତୁମର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ ହେଉଥିବ; ଠିକ୍ ସେହିପରି, ତୁମର ପ୍ରେମିକା ମଧ୍ୟ ବହୁତ, ବହୁତ ଦୂରରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓ ସମ୍ଭବତଃ ଶୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମର ସାଥୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଲାଗୁଥିବ।

କିନ୍ତୁ, ଯଦି କୌଣସି ଗଣ୍ଠି ଖୋଲିଯାଏ, ତେବେ ତାହାହିଁ ତୁମଲାଗି ଚରମ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ଘଟଣା ହେବ। ଗଣ୍ଠିଟି ଦ୍ୱାରା ଯାହାକିଛି ଗୋଟିଏ ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାହା ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବ। ଏବଂ, ତୁମର ଦେବତାମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାରୁ ତୁମର ମଧ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ। କାରଣ, ତୁମେ ତ ସେହିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ହିଁ ନିଜର ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚୁଛ। ଏବଂ, ଯାହା ତୁମର ମରଣର କାରଣ ହେବ, କେବଳ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମେ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚି ପାରିବ।

ଯଦି ମୁଁ ତୁମ ଭିତରେ କିଛି ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ସଂବେଗର ଜାଗରଣ ଘଟାଇ ପାରିବି, ତେବେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ପୁରୁଷପରେ ପୁରୁଷକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବ। ବହୁ ବସ୍ତୁର ସଦାଧାବନ ପଛରେ ଯେଉଁ ଦୃଶ୍ୟପଟଟି ତଥାପି ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥାଏ, ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତୁମେ ତାହାରି ଉପରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଦେବ। ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ଯେପରି କେତେ କେତେ ବସ୍ତୁ ରହିଛି ଅଥଚ ସେଗୁଡ଼ିକର ପଛରେ ସ୍ୱୟଂ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଉଛି, ଏଇଟି ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ କଥା। ଏବଂ, କେବଳ ସେଇଟି ହିଁ ଆମ ଭଲ ପାଇବାଟିକୁ ତା' ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ନେଉଥିବ।

ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚିତ କଥା ଯେ, ତୁମେ କେବେହେଲେ ଏହି ଜଡ଼ବସ୍ତୁ ଗୁଡ଼ାକ ପାଇଁ ମରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବନାହିଁ। ସେହି ବସ୍ତୁମାନେ ବି ତୁମର ନୁହନ୍ତି (କାରଣ ତୁମେ ତ କେବଳ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ମାର୍ଗଟିଏ, ମାତ୍ର ବାହନଟିଏ), ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ଏହି ରାଜ୍ୟର।

ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ସେହି ରାଜ୍ୟର ହିଁ ଅଧୀନ କରି ରଖିବ। ମାତ୍ର, ଥରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସାକାର ହୋଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଗଲେ ତାହାକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଯିବାରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ତୁମେ ଆପଣାର ପ୍ରାଣପାତ କରିବ। ସ୍ୟାହି ପାଇଁ ନୁହେଁ ଅଥବା କାଗଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ତୁମେ ପୁସ୍ତକଟିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ପାଇଁ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିବ।

କାରଣ, ତୁମେ କହିଲେ କେତେ ସମ୍ବନ୍ଧର ଏକ ଅନ୍ତର୍ବନ୍ଧନକୁ ବୁଝାଇବ। ଏବଂ, ତୁମର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟି ତୁମ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଓ ଶରୀର, ତୁମର ଏହି ସବୁଯାକ ଚଳମାନ ସମ୍ପତ୍ତି ବା ତୁମ ମୁହଁ ଉପରେ ଉକୁଟି ଉଠୁଥିବା ହସଟିରେ ମଧ୍ୟ କଦାପି ନିହିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ; ଏହା ଏପରି ଏକ ଗଠନରେ ହିଁ ରହିଛି, ଯାହାକି ତୁମକୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ଗଢ଼ିହୋଇ ଆସିଛି। ଏବଂ, ଏହି ସବୁକିଛି ଏପରି ଏକ ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହିଛି, ଯାହାକି ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ତୁମଠାରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଆସିଛି ଏବଂ ତୁମକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିଛି। ଏଣୁ, ଏହାର ଐକ୍ୟଟିକୁ ଗଢ଼ି ଆଣିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମର ଅବଦାନ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ପ୍ରତିବଦଳରେ ତୁମେ ବି ତାହାରି ସକାଶେ ତିଷ୍ଠି ରହିଛ। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଟି ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ, ତୁମେ ସେବିଷୟରେ କ୍ୱଚିତ୍ କିଛି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହିପାରିବ; ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାକୁ ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କହିପାରିବା ନିମନ୍ତେ ସତକୁ ସତ ଶବ୍ଦ ହିଁ ନାହିଁ।

ତୁମ ପ୍ରିୟାଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା। ତୁମେ ତା'ର ନାଆଁଟିକୁ ମୋତେ କହିଦେଇ ପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅକ୍ଷରଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକ ତା'ପ୍ରତି ରହିଥିବା ତୁମର ଭଲ ପାଇବାକୁ କଦାପି ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିବନାହିଁ। ସେଥିପାଇଁ ତୁମକୁ ନିଜ ପ୍ରିୟାକୁ ଆଣି ମୋ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, — ଏସବୁ ହେଉଛି କ୍ରିୟାରାଜ୍ୟର ହିଁ କଥା, ମୋଟେ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର କଥା ନୁହେଁ।

କିନ୍ତୁ, ତୁମେ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଛ, ଏବଂ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ "ଗୋଟିଏ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ" ବୋଲି କହୁଛି, ସେତେବେଳେ ତାହାର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ ତୁମର ମଥାଭିତରେ ନେଇ ରୋପଣ କରିଦେଇ ପାରୁଛି। କାରଣ, ତୁମ ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷ ଆଡ଼କୁ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ସାରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ବୃକ୍ଷଟି କହିଲେ ତାହାର ଗଣ୍ଡି, ଶାଖାପ୍ରଶାଖା, ଚେର ଏବଂ ପତ୍ରସମ୍ଭାର ଠାରୁ କିଛି ଅଧିକ କ'ଣକୁ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝାଉଛି।

ତୁମକୁ ଭଲ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ମୁଁ ତୁମଭିତରେ ଭଲ ପାଇବାର ସଞ୍ଚାର କରି ପାରିବି। ସେହି ଯେଉଁ ଖାଲି ବସି ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ବୋତଲରେ ଦାନାକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଖୁଆଇ ଦିଆଯାଉଛି, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଭଗବାନମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିବେ ? ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ କୁଢ଼ କୁଢ଼ ଉପହାର ଗଦା

କରିଦେଇ ତୁମେ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ କରିଦେଇ ପାରିବ, ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁର ହିଁ କାରଣ ହେବ । ତୁମେ ଯାହାକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେଇ ପାରୁଛ, ତୁମେ କେବଳ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ବଞ୍ଚିଛ ଏବଂ, ଏଇଟିପାଇଁ ନିଜକୁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିଥିବାରୁ ତୁମେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ମରିବାରେ ବି ଲାଗିଛ ।

ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଯେଉଁ ବୃଦ୍ଧା ରମଣୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଛୁଞ୍ଚିକୁ ଧରି କାମ କରି ନିଜ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ଷୀଣ କରିଦିଅନ୍ତି, ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ସେମାନେ ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଛନ୍ତି । ହୁଏତ ତୁମେ ଦିନେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିକୁ ଠିକ୍ ରଖିବା ସକାଶେ ଉପଦେଶ ଦେବ; ଏବଂ ହାୟ, ସେମାନଙ୍କ ଆଖି ସେମାନଙ୍କର ଆଉ ଆଦୌ କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିବନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଭଲ ଇଚ୍ଛା କରି ତୁମେ ଯେଉଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲ, ତଦ୍ୱାରା ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିବାର ଧର୍ମଟିକୁ ହିଁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଲ !

ମାତ୍ର, ସେହି ଯେଉଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଆହାରଲାଳସାକୁ ତୁମେ ତୃପ୍ତ କରିବାକୁ ବାହାରିଥିଲ, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣପାଇଁ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ପାରିବେ ? ଏକଥାଟି ନିତାନ୍ତ ସତ୍ୟ ଯେ, ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ବସ୍ତୁଲିପ୍ସାକୁ ତୃପ୍ତ ଏବଂ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠ କଲ, ମାତ୍ର ଅଧିକାର କରିବାକୁ କଦାପି ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହେବା ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ; ସୁନ୍ଦର କମକୂଟ ପଡ଼ିଥିବା ପରିଚ୍ଛଦମାନ ଜମା କରି ରଖିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଲାଳସା ଅଛି, ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଅବଶ୍ୟ ସେଇଟିର ତୃପ୍ତିବିଧାନ କରିପାରିବ । ମାତ୍ର, ତଦ୍ୱାରା ତୁମେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଭଣ୍ଡାରକୁ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିବାର ଧର୍ମଟାର ହିଁ ତୃପ୍ତିବିଧାନ କରିବ । କିନ୍ତୁ, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଛୁଞ୍ଚିରେ ସିଲାଇ କରି କରି ନିଜର ଆଖିକୁ କ୍ଷୀଣ କରି ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ତୃଷା, ତୁମେ ସେଇଟିକୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠ କରି ରଖିପାରିବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ? ସକଳ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥରେ କେବଳ ଏହି ତୃଷାଟିକୁ ହିଁ ଜୀବନଲାଗି ଏକ ତୃଷା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।

ଆପଣା ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ମୋ' ଉଦ୍ୟାନର ମାଳିମାନଙ୍କର ଏବଂ ମୋ' ପଶମକୁ କାଟି ସୂତା ବାହାର କରୁଥିବା ରମଣୀମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖିଥିଲି । ଏବଂ ମୁଁ ଦେଖିପାରିଲି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ବଦଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବହୁତ କିଛି ଦାବୀ କରା ଯାଉଥିଲା । ବସ୍ତୁତଃ, ପୃଥିବୀର ନିୟତିଟା ହିଁ ସତେଅବା ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହିଥିଲା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା ।

ଏହି କାରଣରୁ ମୁଁ ମୋ'ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରହରୀକୁ ସମଗ୍ର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ପାଇଁ ଦାୟୀ କରି ରଖିବି । ଜଣେ ମାଳିର ଦାୟିତ୍ୱ ହେଉଛି ଯେ ସିଏ ବଗିଚାର ଗଛଗୁଡ଼ିକରେ ଯେପରି ପୋକ ଆସି ନଲାଗିବେ, ସେଥିଲାଗି ସତର୍କ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏପରି ହୋଇପାରେ ଯେ ଯେଉଁ ରମଣୀଟି ସୁନାଜରି ଲଗାଇ ଦେହାବରଣଟିଏ ତିଆରି କରୁଛି, ସିଏ କେବଳ ଏକ କ୍ଷୀଣ ଜ୍ୟୋତି ହିଁ ପ୍ରଦାନ କରି ପାରୁଛି; ମାତ୍ର ସେହି କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକ ତା'ର ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ହିଁ ଶୋଭାବନ୍ତ କରୁଛି ଏବଂ, ଯେଉଁ ଈଶ୍ୱର ସେହି ରମଣୀଟିର ହାତକାମଟି ଉପରେ ଆପଣାର ଜ୍ୟୋତିକୁ ଆଣି ପ୍ରତିଫଳିତ କରି ପାରୁଛନ୍ତି, ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଶୋଭବନ୍ତ ବି ହୋଇଥିବେ ।

ତୁ ମଣିଷର "ଉନ୍ନୟନ" ଘଟାଇବୁ — ଏପରି କହିବାର କିଛି ଅର୍ଥନାହିଁ । ଜଡ଼ନିର୍ମିତ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ଯେଉଁ ଗୁପ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ତାକୁ ସେଇଟିକୁ ଘ୍ରାଣ କରି ପାରିବାର ଶିକ୍ଷା ଦେବା, — ଅବଶ୍ୟ ତାହା ଏକ ଅନ୍ୟ କଥା ହେବ । ମୁଁ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଅମର କରି ରଖିଥାଏ । ଏକ ଚେସ୍‌ଖେଳରୁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବା ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା । ମୁଁ ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ରକ୍ଷା କରି ସେହି ଆନନ୍ଦଟିକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରି ରଖିଥାଏ । ମାତ୍ର, ତୁମେ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖରେ କ୍ରୀତଦାସମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଥିବ, ଯେଉଁମାନେ କି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖେଳଟିକୁ ବେଶ୍ ଜିତି ପାରୁଥିବେ !

ତୁମେ ଭାବୁଛ ଯେ ଆଗରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଲିଖିତ ପ୍ରେମପତ୍ରମାନ ନେଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇଦେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଉତ୍ତମ କଥା ହେବ, — କାରଣ ତୁମେ ଦେଖିଛ, କିପରି ନିଜର ପ୍ରେମାସ୍ପଦମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ପତ୍ରମାନ ପାଇବା ସମୟରେ ଲୋକମାନେ ଆନନ୍ଦରେ ଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଇ କାନ୍ଦି ବି ପକାନ୍ତି; — କିନ୍ତୁ ତୁମର ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକମାନେ କାନ୍ଦୁନାହାନ୍ତି ଦେଖି ତୁମେ ଖୁବ୍ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ !

ଦେବାଟା ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ; ଯିଏ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି, ତୁମେ ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ଉଚିତ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ମଧ୍ୟ ଆଣି ପାରିଥିବ । ଚେସ୍‌ଖେଳରୁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଖେଳାଳି ଆଗ ଆପଣାକୁ ତିଆରି କରିଥିବ । ଏବଂ, ଭଲ ପାଇବାର ଖେଳଟି ନିମନ୍ତେ ଭଲ ପାଇବାର ତୃଷାଟି ମଧ୍ୟ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ, ଦେବତାଙ୍କର ଆବାହନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ବେଦୀଟିକୁ ତିଆରି କରିବା ବି ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ଏବଂ, ରାତ୍ରିତମାମ ପ୍ରାଚୀରମାର୍ଗରେ ପଦଚାରଣାରେ ନିୟୋଜିତ କରାଇ ରଖି ମୁଁ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଆପଣାର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ଥାପନା କରି ରଖିଛି ।

ଅନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ରହିଛି ବୋଲି କେତେ ଲୋକ ଭାରି ଜିଦ୍ କରି କହୁଥିବାର ମୁଁ ବହୁତ ଶୁଣିଛି । ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଏଇଟା କରି ଦେଇଛନ୍ତି, ସେଇଟା କରି ଦେଇଛନ୍ତି, - ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । କିନ୍ତୁ, ସତ୍ୟକଥାଟି ହେଉଛି, ଏଭଳି କୌଣସି ଅବଦାନ ପୃଥିବୀରେ ନାହିଁ ଯାହାକୁ କି ନିଜର ଭଣ୍ଡାର ଭିତରେ ସଞ୍ଚିକରି ରଖାଯାଇ ପାରିବ ଅଥବା ଭଣ୍ଡାର ଭିତରୁ କାଢ଼ି ଦେଇ ଦେଇହେବ । ଯାହାକୁ ତୁମେ ନିଜର ଦାନ ବୋଲି କହୁଛ, ତାହାକୁ ତୁମର କେବଳ ଜଣକ ପାଖରୁ ନେଇ ଆଉଜଣକ ପାଖରେ ରଖିଦେବା ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ତୁମର ଏହି ଦେବାଟି ଥରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ତୁମେ ସତକୁ ସତ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଦେଇନାହଁ । ତୁମେ ଆସି ମୋତେ କହିବ : ''ମୁଁ ଗତକାଲି ଗୋଟିଏ ଭଲ କାମ କରିଛି, ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ମୋତେ ଯେଉଁ ପୁରସ୍କାର ମିଳିବ, ତାହାକୁ କେବଳ ମୁଇଁ ନିଜପାଖରେ ରଖିବି ।'' କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିବି : '' ନାଇଁ ନାଇଁ; ପୂରା ସତକଥା ଯେ ଯଦି ତୁମେ ଗତକାଲି ଏହି ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇଥାନ୍ତ, ତେବେ ତୁମର ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ତଥାପି ତୁମର ବୋଲି କୁହାଯାଆନ୍ତା ଓ ତୁମେ ହିଁ ସେଇଟିକୁ କରିଛ ବୋଲି ବାହାଦୁରୀ ନେଇ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଥାଆନ୍ତ । ମାତ୍ର, କାଲି ସେହି କଥାଟି ଘଟିନାହିଁ ! ଯେତେବେଳେ ଶେଷ ଘଡ଼ିଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବ, ସେତେବେଳେ, ତୁମେ ଯାହା ହୋଇପାରିଛ, କେବଳ ତାହାରି ଗଣନାଟିଏ ହିଁ କରିବ । କାଲି ତୁମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦାର ଥିଲ; ମାତ୍ର ଆଜି ତୁମେ ନିଜ ଭିତରୁ ଆଜିର କଞ୍ଜୁସ୍‌ଟାକୁ ଆବାହନ କରି ନେଇଆସିଛ । ଏବଂ, ସବା ଶେଷରେ ସେହି କଞ୍ଜୁସ୍‌ର ପରିଚୟଟା ହିଁ ତୁମ ପାଖରେ ରହିବ ।''

ତୁମେ ହେଉଛ ଏକ ବୃକ୍ଷର ଚେର ଏବଂ ବୃକ୍ଷଟି ତୁମଠାରୁ ଆପଣା ନିମନ୍ତେ ଜୀବନକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ତୁମେ ଗଛଟି ସହିତ ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଛ ଏବଂ ତା'ର କଲ୍ୟାଣ ତଥା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହେଉଛି ତୁମର ଦାୟିତ୍ୱ । ମାତ୍ର, ଚେରଟି ମନ କଲେ ହୁଏତ ଏପରି ବି କହିପାରିବ, ''ମୁଁ ବହୁତ ରସ ଆଣି ଏହି ଗଛଟିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଲିଣି, ଆଉ ପାରିବିନି । '' ତା'ପରେ ଗଛଟି ମରିଯିବ । ତେଣୁ, ବୃକ୍ଷଟିର କୃତଜ୍ଞତା ଉପରେ ତା'ର ଅଧିକାର ରହିଛି ବୋଲି ଚେରଟା ବାହାଦୁରୀ କରି କହି ପାରିବ କି ?

ଯେତେବେଳେ ପ୍ରହରୀ ଦିଗ୍‌ବଳୟ-ରେଖା ଉପରେ ନିଘା ରଖି ରଖି କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ଏବଂ ଶୋଇ ପଡ଼ୁଛି, ତେବେ ନଗରଟି ମରିଯାଉଛି । ସିଏ ଆଗରୁ କେତେ ଘେରା ପହରା ଦେଇଛି, ପହରୀ ସେତେବେଳେ ତାହାର ମୋଟେ କୌଣସି ହିସାବ ଦେଇ

ପାରିବନାହିଁ । ଆଗରୁ ତୁମର ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡଟିରେ ଯେତେ ଥର ହୃତ୍‌ସ୍ପନ୍ଦନ ହୋଇ ସାରିଛି, ନିଜ ଶରୀରର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ ଗଦା କରି ରଖି ପାରିବ କି ? ଏପରିକି ତୁମର ଅମାରଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଶସ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଜମା ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ବୋଲି ମୋଟେ କହି ହେବନାହିଁ । ଅମାରଟା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ପୋତାଶ୍ରୟ ପରି, ଯେଉଁଠାରେ ଶସ୍ୟବୋଝାଇ ଜାହାଜଟିଏ ଆସି କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଆଶ୍ରୟ ନେଉଛି । ଏବଂ ଏପରିକି, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଲଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ତିକାର କର୍ଷଣ କରୁଛ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ତାହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଲୁଟି ନେଉଛ । କାରଣ, ଏହି ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାପାରରେ ତୁମେ ନିଜକୁ ହିଁ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଉଛ । ତୁମେ କେଡ଼େ ପୁଲକରେ କଳ୍ପନା କରି ପକାଉଛ ଯେ, ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇ ସାରିଥିବା ବହୁ ବହୁ ବସ୍ତୁରେ ମିଉଜିଅମ୍ ଗୁଡ଼ିକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରି ରଖି ତୁମେ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ସକଳ ଶ୍ରମରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଯାଇ ପାରିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ତୁମେ କେବଳ ନିଜ ଜାତିଟାକୁ ହିଁ କବାଟ କିଳି ରଖି ଦେଉଛି । ମାତ୍ର, ''ବସ୍ତୁ''ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ପର୍କରେ କେବଳ ଏତିକି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ହିଁ ନଥାଏ । କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଭାଷା ଅନୁସାରେ ହିଁ ତୁମେ ସେହି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ନାନାବିଧ ଅର୍ଥ ତଥା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ରଖିଛ । ଏଣୁ ଗୋଟିଏ ''କୃଷ୍ଣକାନ୍ତମଣି'' କହିଲେ ତାହାର ସଂଗ୍ରହକାରୀ ବୁଢ଼ାଳି, ଗଣିକା ଏବଂ ବେପାରୀ ପାଇଁ କଦାପି ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ବୁଝାଇ ନଥାଏ । ଖଣ୍ଡେ ହୀରାର ସେହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମୂଲ୍ୟ ରହିଥାଏ, — ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ତାହାକୁ ପାର୍ବତ୍ୟ ଭୂଇଁରୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣ, ଯେତେବେଳେ ସେଇଟିକୁ ବିକ୍ରୀ କରୁଥାଅ, କାହାକୁ ଦାନ କର, ହଜାଇ ଦେଇଥାଅ, ହଜାଇ ପୁନର୍ବାର ପାଅ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଏକ ଉତ୍ସବ-ସମାବେଶରେ ସେଇଟି କାହାର କପୋଳ ଉପରେ ଝଟକି ଉଠୁଥାଏ, — ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ଖାସ୍ ବସ୍ତୁଟାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥାଏ,; ଗୋଟିଏ ତୁଚ୍ଛା ''ବସ୍ତୁ'' ହିସାବରେ ଖଣ୍ଡେ ହୀରାକୁ କେବଳ ମୂଲ୍ୟହୀନ ପଥର କଣିକାଏ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଯେଉଁ ନାରୀପାଖରେ ଖଣ୍ଡେ ହୀରା ରହିଥାଏ, ସେହି କଥାଟିକୁ ସିଏ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି; ସିଏ ପୁଣି ସେଇଟିକୁ ନେଇ କୌଣସି ସାତମୁଦ ବାକ୍ସ ଭିତରେ ଚାବି ପକାଇ ରଖିଥାଏ, — ତାହାକୁ ସେଇଠାରେ ଶୁଆଇ ପକାଇଥାଏ । କେବଳ ରଜାଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ଦିନ ବାହାର କରେ, — ତା' ଅଭିମାନ ତାକୁ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଦିଏ । ହୀରାଟି ତାକୁ ତା' ବିବାହର ପୂର୍ବଦିନ ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ ମିଳିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଭଲ ପାଇବା ହିଁ ଉପହାରଟିକୁ ପ୍ରେରଣା ଦାନ କରିଥିଲା, ଏବଂ ଏକଦା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାକୁ ପ୍ରସ୍ତରର ସ୍ତରକୁ ଭାଙ୍ଗି ବାହାର କଲା, ସିଏ ତ ଏହାକୁ ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଘଟଣା ବୋଲି ହିଁ ଭାବିଥିବ ।

ଫୁଲମାନେ ବି ଆମ ଆଖିକୁ କେତେ ସୁଖ ଦିଅନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସବୁଠାରୁ ସୁଖଦାୟୀ ବୋଲି ତ ମୁଁ ସେହି ଫୁଲଗୁଡ଼ିକୁ କହିବି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଏକଦା ମୃତ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ସମ୍ମାନାର୍ଥେ ସମୁଦ୍ରବକ୍ଷକୁ ସଜାଇ ଦେଇଥିଲି । ଏବଂ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ କେବେହେଲେ କାହାର ଆଖି ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିବନାହିଁ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ତା' ଅତୀତଟାକୁ ଭାରି ଦେଖାଇହୋଇ କହୁଥିବାର ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିଥିବ : ''ଏ କଥାଟିକୁ ମୁଁ କରିଥିଲି, ସେକଥାଟିକୁ ବି ମୁଇଁ କରିଛି ।'' ଏହିଭଳି ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବାପାଇଁ ମୁଁ ବେଶ୍ ରାଜୀ ହୋଇଯିବି ସତ, ମାତ୍ର ସେଥିରେ ଏହି ସର୍ତ୍ତଟିଏ ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ ଯେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ମରି ସାରିଥିବ । ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ ସେହି କେଡ଼େ ଯୋଗ୍ୟ ମହାନ୍ ଜ୍ୟାମିତିବିଶାରଦଙ୍କୁ ନିଜର ଖ୍ୟାତିକୁ ତାଙ୍କ ତ୍ରିଭୁଜଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଆଧାରିତ କରି ରଖିବାର ମୁଁ କେବେହେଲେ ଶୁଣିନାହିଁ । ସିଏ ସେହି ତ୍ରିଭୁଜଗୁଡ଼ିକର ପରିକର ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ନାନାବିଧ ସଙ୍କେତର ଉଦ୍ୟାନ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ମାଳି ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ମୁଁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲି, ''ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଆପଣଙ୍କର ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବା ଉଚିତ, ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆପଣ ଏତେ ଏତେ ସମ୍ପଦ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।''

କେତେ ସମୟ ସକାଶେ ସେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଇନଥିଲେ; ତା'ପରେ କହିଲେ : ''ଏଠାରେ ଦେବାର ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ । ଯିଏ ଦେଉଛି କିମ୍ବା ଗ୍ରହଣ କରୁଛି, ମୁଁ ସେଭଳି ଜଣେ ଲୋକକୁ ଭାରି ଘୃଣା କରେ । ସବୁବେଳେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଉପହାରମାନ ପାଇବି ବୋଲି ଆଶା କରୁଥିବା ଜଣେ ରଜାର ଅତୋଷଣୀୟ ଲୋଭଟାକୁ ମୁଁ କିପରି କୌଣସି ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ପାରନ୍ତି ? ଏବଂ, ଅନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆସି ଗିଳି ପକାନ୍ତୁ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏହି କଥାଟି ସମାନ ଭାବରେ ସତ୍ୟ । ରଜାର ମହତ୍ତା ସେମାନଙ୍କର ମହତ୍ତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭୂଇଁରେ ହିଁ ଲୋଟାଇ ଦିଏ; ତୁମେ କଦାପି ଦୁଇଟାଯାକକୁ ଏକାବେଳେକେ ପାଇ ପାରିବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯଦି ରାଜା ମୋତେ ଅପମାନିତ କରୁଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଘୃଣା କରୁଥାଏ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଗୃହର ଜଣେ ଏବଂ ମୋତେ ବୃହତ୍ତା ପ୍ରଦାନ କରିବା ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏବଂ, ଯଦି ମୁଁ ବୃହତ୍ ହୋଇଥାଏ, ତଦ୍ୱାରା ମୋ' ରାଜା ମଧ୍ୟ ବୃହତ୍ତାର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି ।

''ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଦେଇଛି ? ମୁଁ ତ ସେହିମାନଙ୍କର ଏକ ଅଂଶ ଏବଂ ତ୍ରିଭୁଜଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମନୋନିବେଶ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଭାଗ ରହିଛି, ମୁଁ ହେଉଛି ତାହାରି ଏକ ସାକାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି । ମୋତେ ମାଧ୍ୟମ କରି ସେମାନେ ଏଭଳି ବ୍ୟାପାରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି, ଠିକ୍ ଯେମିତି ସେମାନଙ୍କୁ ମାଧ୍ୟମ କରି

ମୁଁ ମୋ'ର ଦୈନନ୍ଦିନ ଅନ୍ନସଂସ୍ଥାନ ନିମନ୍ତେ ସମର୍ଥ ହୁଏ । ଏବଂ, ସେମାନେ ପାଳୁଥିବା ଛାଗଳମାନଙ୍କର ଦୁଗ୍ଧକୁ ମୁଁ ପାନ କରିଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ବଳଦମାନଙ୍କର ଚମଡ଼ାରୁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଜୋତାକୁ ମୁଁ ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିଛି ।

"ମୁଁ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଦିଏ ସତ, ମାତ୍ର ସେହି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ହିଁ ସବୁକିଛି ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ତେବେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ କାହିଁକି ଆଉଜଣକ ଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ ବୋଲି କୁହାଯିବ ? ଯଦି ମୁଁ ଅଧିକ ଦେଇପାରୁଛି, ତେବେ ଅଧିକ ପାଇ ବି ପାରୁଛି । ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା, ମୁଁ ଯେଉଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଭିତରେ ରହିଛି, ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ହୋଇ ପାରୁଛି । ତୁମ ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅଶିକ୍ଷିତମ କପ୍ତାନ୍‌ମାନଙ୍କ ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ସେହି କଥାଟି ଦେଖି ପାରିବ । ନିଜପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଯୋଗାଡ଼ କରି ନପାରି ସେମାନେ କୌଣସି ଗଣିକା ଘରେ ମଧ୍ୟ ମର୍କତାଦି ମହୂମୂଲ୍ୟ ପଦାର୍ଥମାନ ଖଇରାତ କରିଦିଅନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ପରିଧାନ କରି ଗଣିକାଟି ଝଲମଲ ଦିଶୁଥାଏ ଓ ଏହି କପ୍ତାନମାନେ ତାହା ଦେଖି କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇଯାଆନ୍ତି — ସେହି ପ୍ରତିଫଳିତ ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟଟି ନିମନ୍ତେ ଉଲ୍ଲାସରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠୁଥାନ୍ତି । ତଥାପି ସେମାନେ କପର୍ଦ୍ଦକଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, — ଗୋଟାଏ ଗଣିକା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଏବଂ, ଆଉ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜାଙ୍କୁ ନିଜର ସର୍ବସ୍ୱ ଦାନ କରି ଦେଇଥାଏ । ତୁ କାହାର ଲୋକ ? ବୋଲି ତାକୁ ଯଦି ପଚରାଯାଏ, ତେବେ ସିଏ ଉତ୍ତର ଦିଏ, 'ମୁଁ ହେଉଛି ଖୋଦ୍ ରାଜାଙ୍କର ଲୋକ ।' ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ ତାହାର ଜ୍ୟୋତିଟି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରେ ।"

- ୧୦୯ -

କେବଳ ଆପଣାକୁ ନେଇ ଘୁରାଇ ତୁରାଇ ହୋଇ ରହିଥିବା ଜଣେ ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁଁ ଜାଣିଛି, ଯିଏକି ସେହି କାରଣରୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେବଳ ଘୃଣା ହିଁ କରୁଛି, — ଏପରିକି ଗଣିକାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଛାଡୁନାହିଁ । ଏଥିପୂର୍ବରୁ ତ ମୁଁ ସେହି ପଲମପେଟ ବହଳଭ୍ରୂରୁ ରାଜ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କହିସାରିଛି, ଯିଏକି ଆଗ ମୋ' ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରି ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିନାହାନ୍ତି ବୋଲି କେତେ ରାଣନିୟମ ପକାଇଲେ ଓ ନିଜକୁ ଧିକ୍କାରି କହିଲେ ଏବଂ ଏଭଳି କରି ନିଜ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିଥିଲେ । ବସ୍ତୁତଃ ସିଏ ଆଉ ଅନ୍ୟପ୍ରକାରେ କିପରି କ'ଣ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ ? ଯଦି ତୁମେ ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ଗୃହ, ଏକ ରାଜ୍ୟ, କୌଣସି ଠାକୁର ବା ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ରଖିଥିବ,

ତେବେ, ତୁମେ ଯାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛ, ତାହାର ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ମତ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିବ, — ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଆପଣାକୁ ସେଥିପାଇଁ ବଳି ବି ଦେଇପାରିବ । ଏଣୁ, ସେହି କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ବିଷୟରେ ଏଭଳି କୁହାଯାଇ ପାରିବ, ଯିଏକି ତା'ପାଖରେ ଥିବା କୌଣସି ଏକ ସମ୍ପଦର ଅଧୀନ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ଆପଣାର ସେହି ଅସାମାନ୍ୟ ହୀରାଖଣ୍ଡକୁ ନିଜର ଭଗବାନ ରେ ପରିଣତ କରିଦେଇଛି । ତାହାକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ସିଏ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଜୀବନକୁ ବଳି ଦେଇ ଦେଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର, ସେହି ପଇମପେଟ ବ୍ୟକ୍ତିଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଘଟଣାଟି ଘଟି ପାରିବନାହିଁ; ସିଏ ତ ସ୍ୱୟଂ ନିଜର ପ୍ରତିମାଟିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି । ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ତା'ର ହୀରାଗୁଡ଼ିକ ବସ୍ତୁତଃ ତା' ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ତା' ସମ୍ମାନର କାରଣ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଠିକ୍ ସେହି ରୀତିରେ ସିଏ ସେହି ହୀରାମାନଙ୍କର ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ସିଏ ତ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକଟିଏ ହୋଇ ରହିଛି, ମଝିରେ କାନ୍ଥଟାଏ ପରି ଠିଆ ହୋଇଛି, - ଆଦୌ ଏକ ମାର୍ଗ କିମ୍ବା ମାଧ୍ୟମ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ଦିନେ ତା' ଉପରେ ନିଜର କ୍ଷମତାକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବ ଏବଂ ତାକୁ ଭୟ ଦେଖାଇବ, ସେତେବେଳେ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଦେବତାଟି ପାଇଁ ପ୍ରାଣବଳି ଦେଇ ପାରିବ ? ତୁଚ୍ଛା ପେଟାଟା ବ୍ୟତୀତ ତୁମେ ତାକୁ ଆଉ କିଛିହେଲେ କହି ପାରିବନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ଭଲ ପାଇବା ନିଜକୁ ଦେଖାଇ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ତାହା ହେଉଛି ଏକ ଅସଭ୍ୟ ଭଲ ପାଇବା । ଯିଏ ସତକୁ ସତ ଭଲ ପାଉଥାଏ, ନିଜ ଠାକୁରଟି ସହିତ ତା'ର ଏକ ନୀରବ ଯୋଗସୂତ୍ର ରହିଥାଏ । ଶାଖା ଆପଣାର ଚେରଟିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ସାରିଥାଏ; ଅଧର ଆପଣାର ବକ୍ଷୋଜଟିକୁ ଜାଣିଥାଏ; ଏବଂ ହୃଦୟ ନୀରବ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେଉଥାଏ । ଅନ୍ୟମାନେ ହୁଏତ କ'ଣ ଭାବିବେ ବା ଜାଣିପାରିବେ, ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ଆଦୌ କିଛି ପରବା କରେନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ମଧ୍ୟ ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତିଟିକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିଥାଏ ।

ପ୍ରେମ ନୀରବ ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ତ ଢୋଲ ଓ ଭେରୀତୁରୀର ବରାଦ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଇ ହେଉନାହିଁ, ସେହି ଧନସମ୍ପତ୍ତିରେ ଆଉ କେଉଁ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଲା ? ଯଦି ପୂଜା କରିବାକୁ କେହି ନାହାନ୍ତି, ତେବେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରତିମାର ବି କି ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି ? ନହେଲେ ତ ତାହାକୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ରିତ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡର କଣ୍ଢେଇଟାଏ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ, ଯାହାକୁ କି ଅନ୍ୟ ଅନେକ ଅଳିଆ ସହିତ ବାହାରର ଘରଟା ଭିତରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ।

ଏଣୁ, ମୋ'ର ସେହି ବର୍ତ୍ତୁଳପେଟ ଭାରି-ଆଖିପତାବାଲା ରାଜ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଟି ସବୁବେଳେ ହିଁ ଚିତ୍କାର କରି କହୁଥିଲା, ''ମୋ' ରାଜ୍ୟ, ମୋ' ପଶୁଯୂଥ, ମୋ' ପ୍ରାସାଦଗୁଡ଼ିକ, ମୋ' ନାରୀମାନେ, ବହୁ ଦୀପରେ ଖଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମୋ' ଝାଡ଼ଟି,'' ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ସିଏ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚୁଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରୁ, ବିଚରା ସେଇଥିପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ତା'ଆଗରେ ନତଶିର ହୋଇ ରହୁଥିଲେ, ସିଏ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କେତେ କେତେ ସମ୍ପତ୍ତି ଗଦାଇ ଦେଉଥିଲା । ଠିକ୍ ଯେପରି ଆଦୌ କୌଣସି ଓଜନ ଅଥବା ସ୍ୱାଦ ନଥିବା ପବନଟା ଗହମକିଆରୀ ଉପରେ ପିଟି ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ନିଜର ଯେ ଏକ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିଛି, ତାହାର ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆପଣାକୁ ଦେଉଥାଏ । ଭାବୁଥାଏ, ''ମୁଁ ଅଛି, କାରଣ ମୁଁ ସବୁକିଛିକୁ ପିଟି ତଳେ ଶୁଆଇଦେଇ ପାରୁଛି । ''

ଏହି କାରଣରୁ ମୋ'ର ସେହି ମନ୍ତ୍ରୀଜଣକ ତୋଷାମଦ କରିବାକୁ ବେଜାଏ ଭଲ ପାଉଥିଲେ, ମାତ୍ର, ଘୃଣାକୁ ବି ଯେ ତା'ଠାରୁ କମ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । କାରଣ, ସେହି ଘୃଣାର ଗନ୍ଧଟା ବାହାରି ଆସିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ନାକଟାକୁ ଯେ ସଲସଲ କରି ଦେଉଥିଲା, ତାହା ତାଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱବୋଧ ପାଇଁ ଆଉଗୋଟିଏ କାରଣ ବି ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲା । ସିଏ ଭାବୁଥିଲେ, ''ହଁ, ମୁଁ ଅଛି; କାରଣ ମୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ କଥା କୁହାଇ ପାରୁଛି '' ! ଏବଂ ସିଏ ଲୋକମାନଙ୍କ ପେଟଉପରେ ହିଁ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ନିଜର ଘୋଡ଼ାଟାକୁ ଚଲାଇନେଇ ପାରୁଥିଲେ ।

ପୁନଶ୍ଚ, ସିଏ ଖାଲି ପବନ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା ଏଡ଼େବଡ଼ ମୁଣାଟାଏ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଗୁଡ଼ାଏ ଅଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଫୁଲି ଏଡ଼େବଡ଼ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ । କାରଣ, ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ହୋଇ ପାରିବାକୁ ହେଲେ, ତୁମେ ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷଟିର ହୋଇ ରହିଛ, ସେହି ବୃକ୍ଷଟି ସତତ ସୂର୍ଯ୍ୟଆଡ଼କୁ ହିଁ ଉଠି ଉଠି ଯାଉଥିବା ଉଚିତ । ତୁମେ ହେଉଛ ଏକ ମାର୍ଗ, ଗୋଟିଏ ମାଧ୍ୟମ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ବାହକ । ଏବଂ, ତୁମକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ହେଲେ, ମୁଁ ତୁମର ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ, ମୋ'ର ସେହି ମନ୍ତ୍ରୀଜଣକ ତ କେବଳ ଏଭଳି ଗାତଟିଏ ଥିଲେ, ଯାହାଭିତରେ ଗୁଡ଼ାଏ କଞ୍ଚା ମାଲ ହିଁ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିପାରିବ ।

ତେଣୁ, ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଦିନେ ପାଖକୁ ଡକାଇ କହିଲି : ''ତୁମେ ସର୍ବଦା ସମସ୍ତଙ୍କର କାନ ପାଖରେ 'ମୁଁ ....ମୁଁ.......ମୁଁ ' ବୋଲି କହିବାରେ ଲାଗିଛ । ତୁମର ଢ଼ୋଲ ଓ ଭେରୀଗୁଡ଼ାକର ଜବାବ ଦେଇ ମୁଁ କୃପାପରବଶ ହୋଇ ତୁମର ବିଚାର କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଛି । ଏବଂ, ଗୁଡ଼ାଏ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ଏଣୁତେଣୁ ସମଷ୍ଟି ବ୍ୟତୀତ ମୋ' ଆଖିରେ ଆଦୌ

କିଛିହେଲେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ଏହି ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ କାହାର କେଉଁ ଉପକାର କରୁଛ ? ତୁମେ ହେଉଛ କେବଳ ନାନା ସରଞ୍ଜାମ ଭରି ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଦୋକାନ, ଗୋଟିଏ ଆଲମାରୀ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ତୁମ ନିଜର ମଧ୍ୟ ଏତେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଅଧିକା ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । 'ଆଲମାରିଟା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି', — ଲୋକମାନେ ତୁମକୁ ଦେଖି କେବଳ ସେତିକି କହୁଥାନ୍ତୁ ବୋଲି ଯେ ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ସେଥିରେ କ'ଣ କେଉଁଠି ଫରକ ହୋଇ ଯାଉଛି ?

''ତୁମର ସେହି କୁତ୍ସିତ ଦୃଷ୍ଟିଟା ଯେପରି ମୋ' ଆଖିରେ କଦାପି ନପଡ଼ିବ, ସେଥିପାଇଁ ଯଦି ମୁଁ ତୁମର ମୁଣ୍ଡକାଟ ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେବି, ତେବେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କେଉଁଠି କିଛି ବଦଳିଯିବ କି ? ତୁମ ସିନ୍ଦୁକଗୁଡ଼ାକ ଯେଉଁଠି ଥିବ୍ ସେଇଠି ରହିଥିବେ । ତୁମ ଜୀବନାବସାନ ପରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ତୁମର ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତହେବ, ତୁମେ ସେହି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଦାନ କରି ପାରିଲ ?''

ବର୍ତ୍ତୁଳୋଦର ମଣିଷଟି ମୋ' ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ମୋଟେ ବୁଝି ପାରିନଥିଲେ; ମାତ୍ର ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଖର ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, କାରଣ ଖୁବ୍ ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରୁଥିଲେ ।

ମୁଁ ପୁଣି କହିଲି, ''ତୁମେ ମୋଟେ ଭାବିବନାହିଁ ଯେ 'ନ୍ୟାୟ' ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥୂଳ ଧାରଣାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ମୁଁ ଏପରି କହୁଛି । ତୁମ ଗୃହଟି ତଳେ ଭଣ୍ଡାରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଶଂସା କରିବେ । ଏବଂ ସେଇଟା ମୋତେ ଆଦୌ ଆତଙ୍କିତ କରୁନାହିଁ । ହଁ, ନିତାନ୍ତ ସତ୍ୟକଥା ଯେ ତୁମେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଖୁବ୍ ଲୁଟିଛ । କିନ୍ତୁ, ବୃକ୍ଷଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବାପାଇଁ ମଞ୍ଜିଟିଏ ମଧ୍ୟ ମାଟିକୁ ଲୁଟିବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ, ...ତୁମେ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିଥିବା ଗଛଟିକୁ ମୋତେ ଦେଖାଇଲ !

ଜଣେ ମୂର୍ତ୍ତିଗଢ଼ାଳି ପଶମର ଯେଉଁ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଛି ବା ଯେଉଁ ଅନ୍ନକୁ ଆହାର କରୁଛି, ତା' ପଛରେ ମେଷପାଳକର ଏବଂ କୃଷକର ଶ୍ରମ ଓ ସ୍ୱେଦ ଅବଶ୍ୟ କାରଣରୂପେ ଯେ ରହିଛି, ତାହା ମୋତେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସଂଶୟରେ ପକାଉନାହିଁ; ନହେଲେ କାରିଗର କ'ଣ ପିନ୍ଧନ୍ତା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟହ କ'ଣ ଭୋଜନ ବି କରନ୍ତା ? ଏବଂ, ମେଷପାଳକ ତଥା କୃଷିକାରୀର ସ୍ୱେଦ ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ହିଁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଇଛି । ସେମାନେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ହୋଇଛି । ଜଣେ କବି ମଧ୍ୟ ଶସ୍ୟାଗାରକୁ ଲୁଟି କରୁଛି, କାରଣ ଫସଲଅମଳରେ

ତା'ର କୌଣସି ଅବଦାନ ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଶସ୍ୟାନ୍ନକୁ ଆହାର କରୁଛି । କନ୍ତୁ ସିଏ କବିତାଟିଏ ବି ସମ୍ଭବ କରି ଆଣୁଛି । ହଁ, ବିଜୟ ହାସଲ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର କେତେ କେତେ ସନ୍ତାନଙ୍କର ରକ୍ତକୁ କାମରେ ଲଗାଉଛି ! କିନ୍ତୁ ଏଭଳି କରି ମୁଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖୁଛି, - ଏବଂ ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ହିଁ ସନ୍ତାନ । ମୂର୍ତ୍ତିନିର୍ମାଣ, ବୃକ୍ଷ, କବିତା, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ, — ତୁମେମାନେ କାହାର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଛ, ମୋତେ ତାହା ଦର୍ଶାଇ ଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି । କାରଣ, ତୁମେ ହେଉଛ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବାହନ, ଗୋଟିଏ ମାଧ୍ୟମ, ଏକ ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ।

''ଏବଂ, ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ତୁମେ ନିଜର ଏହି 'ମୁଁ .....ମୁଁ....ମୁଁ'ଟା ଦ୍ୱାରା ମୋ' କାନପାଖରେ ଆସି ଶବ୍ଦ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ହେଁ, ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ କାହାର କେଉଁଭଳି ସେବା କରୁଛ, ଏହା ମୋତେ ତାହା କିପରି ବା କହିଦେଇ ପାରିବ ? ତୁମକୁ ମାଧ୍ୟମ ଓ ମାର୍ଗରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ତୁମର ଏହି ଭୂସମ୍ପଦ, ମଣିମୁକ୍ତା ତଥା ସୁନାମୁଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି ? ତୁମେ କେବେହେଲେ ଭାବିବନାହିଁ ଯେ, ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଭୂମିଗୁଡ଼ିକର ପକ୍ଷସମର୍ଥନ କରି ମୁଁ ତୁଷାରପଥ ଗୁଡ଼ିକ ବିରୋଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ବାହାରିଛି ବା, ମଞ୍ଜିଟା କାହିଁକି ଏପରି ପେଟାଗିରି କରି ଏତେ ଏତେ କଥା ଲୁଟି ନେଇଗଲା, ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ତାକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ରୂପାନ୍ତରକାରୀ ଉପାଦାନ ହିଁ ଆପଣାକୁ ଭୁଲି ଯାଉଛି ଏବଂ, ପ୍ରକୃତରେ, ତାହା ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷଟିକୁ ଆଣି ସୃଜି ଦେଉଛି, ନିଜେ ମଧ୍ୟ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ଲୁଟି ହୋଇ ଯାଉଛି । ମୋ' ବନ୍ଧୁଟି, ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଲୁଟିଛ, — ମାତ୍ର ଏହି ଲୁଟିଦ୍ୱାରା ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଜଣେ କିଏ ଉପକୃତ ହେଉଛି କହିଲ ?''

+++

ତଥାପି, ମୁଁ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ମାନର ନ୍ୟାୟବିଚାରର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରୁଥିଲି, ତାହାକୁ କେହି ଭୁଲ କରି ଏକ ନୀଚ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ସ୍ତରର ନ୍ୟାୟ ବୋଲି ବିଚାର କରୁ ବୋଲି ମୁଁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରିବିନାହିଁ । ନିମ୍ନସ୍ତରୀୟ ଉପାୟର ଅନୁକୂଳତା ଲାଭ କରି, ମୁଁ ମନେ ମନେ ଭାବିଲି ଏପରି ଗୋଟିଏ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଠୁଳ କରାଯାଇଛି, ଯାହାର କି ବିଭାଜନ କରି ବସିଲେ ସେଥିରୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବନାହିଁ । ସେହି ସମ୍ପତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପତ୍ତିମାଲିକର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱୟଂ ସମ୍ପତ୍ତିମାଲିକ ମଧ୍ୟ ସେହି ସମ୍ପତ୍ତିଟିର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଉଚିତ ହୁଅନ୍ତା । ମୁଁ ଯଦି ସେହିଭଳି ମନ କରନ୍ତି, ତେବେ ତାହାକୁ କେତେ ଭାଗରେ ବାଣ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ

ଅନ୍ନର ଯୋଗାଡ଼ କରିପାରନ୍ତି, — ତାହାର ବିତରଣ ତଥା ବିନିମୟ କରିପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେହି ଲୋକମାନେ ଏତେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ରହିଛନ୍ତି ଯେ, ଅଧିକା ଗୋଟିଏ ଦିନର ଆହାର ପାଇଗଲେ ସେମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ ବେଶୀ କିଛି ଉନ୍ନତି ଘଟିପାରିବ ନାହିଁ । କୌଣସି ବୃକ୍ଷର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟିବା ପରେ, ଯଦି ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ଲମ୍ୱା ହୋଇଥିବ ଓ ସିଧା ହୋଇ ବଢ଼ିଥିବ, ତେବେ ସେଥିରୁ ମୁଁ କୌଣସି ଜାହାଜ ପାଇଁ ମାସ୍ତୁଲର ଦଣ୍ଡାଟିଏ ଗଢ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି । କାଠଗୁଡ଼ାକ ଘଣ୍ଟାଏ ବା ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଜଳି ଶେଷ ହୋଇଯିବ , — ଆଦୌ ସେଭଳି ସ୍ଥିତିଟିଏ ଘଟିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ, ଅଧିକ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ନିଆଁ ଜଳିଲେ ମୋ' ଲୋକମାନେ ସେଥିରୁ କଦାପି ସେପରି କୌଣସି ଉପକାର ପାଆନ୍ତେନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଉଚ୍ଚ ଜାହାଜଟିଏ ତିଆରି ହୋଇ ସମୁଦ୍ରକୁ ଯାଇ ପାରିଲେ ତଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନରେ ଅବଶ୍ୟ ଉନ୍ନୟନ ଘଟିବ ।

ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ମୁଁ ସୁନାଚକ୍‌ଚକ୍ କାଞ୍ଚନିକ କାହାଣୀଟିଏ ରଚନା କରିଦେଲେ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ପାରିବି ବୋଲି ବୃଥା ସିନା ଆଶା କରିବି ! ବରଂ, ଲୋକେ କେତେ ହରଷିତ ହୋଇ ଆଲୌକିକ ଘଟଣାମାନ ଉପରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥାନ୍ତି, ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ସୁଯୋଗଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବି । ଏବଂ, ଏଇଟି ବେଶ୍ ଭଲ କଥା ଯେ, ମୁକ୍ତାର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ସମୁଦ୍ରରେ ବୁଡୁଥିବା ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସହିତ ହିଁ ଏକତ୍ର ଶୋଇବାକୁ ନିତି ବାଧ୍ୟ ହେଉଚନ୍ତି, —କାରଣ ସମୁଦ୍ର ତଳୁ ଇପ୍ସିତ ଫଳଟିକୁ ଆହରଣ କରି ଆଣିବା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ, — ସେମାନେ ଚିରଦିନ ଏକ ବହୁମୂଲ୍ୟ ସର୍ବୋତ୍ତମ ମୁକ୍ତା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ହିଁ ନିଜ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚୁଥାଆନ୍ତୁ । ବେଳେ ବେଳେ, ମଝିରେ ମଝିରେ, ଗୋଟିଏ ବୁଡ଼ାଳିକୁ ଗୋଟିଏ ମୁକ୍ତା ମିଳିଗଲେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଅଧିକ ଧନୀ ହୋଇ ପାରୁଛନ୍ତି; ସେହି ଗୋଟିଏ ମୁକ୍ତା ହିଁ ବୁଡ଼ାଳିର ସମସ୍ତ ଜୀବନରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁଛି । ସମୁଦ୍ରରେ ଥିବା ସବୁଯାକ ମୁକ୍ତାକୁ ଏକାବେଳେକେ ଛାଣି ଆଣି ତାହାକୁ ନିଜଭିତରେ ସମାନ ସମାନ ବାଣ୍ଟି ନେଉଥିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସାମାନ୍ୟ ଲାଭ ହେଉଥାନ୍ତା, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକ ଲାଭ ହିଁ ହୋଇପାରୁଛି । କାରଣ, ଯାହା ଅସାମାନ୍ୟ, ଯାହା ହାତ ବୁଲାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ଆଦୌ ମିଳି ଯାଏନାହିଁ, ତାହାହିଁ ସଂପୃକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ସାଗରଶଯ୍ୟାକୁ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନର ମୁଗ୍ଧକାରିତା ଦ୍ୱାରା ସମାନ ଭାବରେ ସନ୍ଦୀପିତ କରି ଦେଇଥାଏ ।

- ୧୧୦ -

ନିତାନ୍ତ ସାନ ପିଲାମାନେ କିଭଳି ନାନା ଯାତନା ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି, ମୋ' ଆଗରେ ଆସି ତୁମେ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଏବଂ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ କାହାଣୀ କହୁଛ । ତୁମର ସେହି କାହାଣୀରୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲିନାହିଁ । ତେଣୁ, ମୁଁ ହାଇ ମାରିଲି ବୋଲି ତୁମେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଛ । ତୁମେ କହୁଛ, ସେହି ଜାହାଜବୁଡ଼ି ଫଳରେ ଦଶଜଣ ପିଲା ବୁଡ଼ି ମଲେ । ମାତ୍ର, ଏସବୁ ପାଟୀଗଣିତର ମୋ' ଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ହିଁ ନଥାଏ । ଏବଂ, ଯଦି ହୁଏତ ଦୁଇଗୁଣ ପିଲା ଏହିପରି ବୁଡ଼ି ଯାଇ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ, ମୁଁ ଯେତିକି ଲୁହ ଗଡ଼ାଇଲି, କଦାପି ତା'ର ଦୁଇଗୁଣ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ ନଥାନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବାର ସେହି ଆରମ୍ଭକାଳରୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣହାନି ଘଟିଛି; ମାତ୍ର, ତୁମେ ଯେ ତଥାପି ଜୀବନକୁ ଉପଭୋଗ କରୁଛ ଏବଂ ସୁଖରେ ଅଛ, ତୁମେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବ କି ?

ଯଦି ତୁମେ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପିଲା ପାଖକୁ ନେଇଯାଇ ପାରନ୍ତ, ତେବେ ତା'ଫଳରେ ମୋ' ଆଖିରୁ ନିଶ୍ଚୟ ଲୁହ ବୋହି ଆସନ୍ତା; ତୁମେ ମୋତେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ନେଇ ଯାଆନ୍ତ, ଯେଉଁଟି କେବଳ ତାହାରି ପାଖକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଛି ଏବଂ, (ଏପରିକି ଯେପରି ଗୋଟିଏମାତ୍ର ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ସବୁଯାକ ଫୁଲଙ୍କୁ ଆମପାଖକୁ ବହନ କରି ଆଣିଥାଏ) ମୁଁ ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଓ କେବଳ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେ କାନ୍ଦନ୍ତି ସେକଥା ନୁହେଁ, ଯାତନା ଭୋଗ କରୁଥିବା ମାନବଜାତି ନିମନ୍ତେ ହିଁ କାନ୍ଦନ୍ତି ।

ମୋ'ର ମନେ ପଡୁଛି, ଥରେ ତୁମେ ମୋତେ ଜଣେ ଭାରି ଏକୁଟିଆ ଏକ ସାନ ବାଳକ ବିଷୟରେ କହୁଥିଲ, ଯାହାସହିତ ତୁମର ଗୋଟିଏ ଗାଆଁରେ ଭେଟ ହୋଇଥିଲା । ବାଳକଟି ଛୋଟା ଥିଲା ଓ ତା' ଦେହଯାକ କିଟି କିଟି ବହୁତ କଳାଜାଇ ଲେଣ୍ଡି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଗାଆଁ ଲୋକେ ତାକୁ ଖୁବ୍ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ସେହି ଗାଆଁରେ ପିଲାଟିର ନିଜର ଜ୍ଞାତି ବୋଲି କେହି ନଥିଲେ । ସିଏ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସତେଅବା କେଉଁ ଶୂନ୍ୟରୁ ଆସି ସେହି ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଭିକମାଗି ପେଟ ପୋଷୁଥିଲା ।

ସେମାନେ ତାକୁ ଦେଖି ଏଡ଼େ ପାଟିରେ କହୁଥିଲେ, ''ଆମ ଗାଆଁର ମୁହଁରେ ତୁ ହେଉଛୁ ଗୋଟାଏ କଳା ଦାଗ, ଆମ ମଣ୍ଡଟା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଘାଆ ।''

ତା' ଉପରେ ପ୍ରଥମ ନଜର ପଡ଼ିବାବେଳେ ତୁମେ ହୁଏତ ଭାରି କରୁଣା ବହି ତାକୁ ପଚାରୁଥିଲ, ''ବାବୁ କହିଲୁ, ତୋ'ର ବାପା ଅଛନ୍ତି କି ?''

ପିଲାଟି କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଉନଥିଲା ।

ଅଥବା, ''ତୁ ତୋ' ବୟସର ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ କ'ଣ ପାଇଁ ଖେଳୁନୁ ?'' - କେବଳ ଜନ୍ତୁ ଓ ଗଛମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ପିଲାଟିର ସାଙ୍ଗ ବୋଲି କେହି ନଥିଲେ ।

ସିଏ କେବଳ ଏକ ସ୍କନ୍ଧକୁଞ୍ଚନ ଦ୍ୱାରା ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲା । ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ତ ତା' ଉପରକୁ ଟେକା ଫୋପାଡୁଥିଲେ, — କାରଣ, ସିଏ ଛୋଟେଇ ଛୋଟେଇ ଚାଲୁଥିଲା ଓ କୌଣସି ଦୂରଦୁରନ୍ତ ଗାଆଁରୁ ଆସି ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ବାହାରୁ ଯେଉଁମାନେ ଆସି ଏହିପରି ଭାବରେ ପହଞ୍ଚି ଥାଆନ୍ତି, ସେହି ସଭିଙ୍କ ଭଳି ଇଏ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ।

ପିଲାଟି ଯଦି କେବେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ଖେଳିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ସବାବଡ଼ମାନେ ରୋଷରେ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖି କରି ତା'ଆଡ଼କୁ ଅନାଉଥିଲେ : ''ତୁ' ତ ଗୋଟାଏ କଙ୍କଡ଼ା ପରି ଚାଲୁଛୁ । ତୋ' ଗାଆଁରୁ ତୋତେ ଲୋକମାନେ କାହିଁକି ତଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି, ସେକଥା ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ବୁଝି ହେଉଛି । ତୁ ପୁଣି କେଡ଼େ ସାହସ କରି ଆମକୁ ମଧ୍ୟ ବରବାଦ କରିବାକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛୁ ! ଏଠି ତ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ ବାଗରେ ଚାଲି ପାରୁଛୁ, — ଆମ ମେଳରେ ତୁ ଏମିତି ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ପେଙ୍ଗେଇ ପେଙ୍ଗେଇ ଚାଲିଲେ ଆମର ମଧ୍ୟ ମାନ ଚାଲିଯିବ । ''

ତା'ପରେ ବାଳକଟି ପଦେ ବି କଥା କହିନଥିଲା ଓ ପେଙ୍ଗେଇ ପେଙ୍ଗେଇ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା ।

ଆଉ ଦିନକର ଆଉଜଣେ ତାକୁ ପଚାରିଥିଲେ, ''ହଇରେ, ତୋ'ର ମାଆ ଅଛି ନା ନାହିଁ ?''

ମାତ୍ର ବାଳକଟି ଉତ୍ତର ଦେଲାନାହିଁ । ଖାଲି ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ଆଡ଼କୁ ଥରକ ପାଇଁ ଅନାଇ ଦେଇଥିଲା ଓ ତା'ର ଦୁଇଟିଯାକ ଗାଲ ରଙ୍ଗା ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲା । ତଥାପି, ସିଏ ଦୁଃଖୀ ଓ କଟୁଭାବର ହୋଇଥିବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି ତୁମେ ତା'ର ନୀରବ ଶିଥିଳ ସ୍ୱଭାବର ଠିକ୍ ଅର୍ଥ ଆଦୌ କରି ପାରିନାହଁ । କାରଣ, ତା' ନିଜ ସ୍ୱଭାବଟି ହିଁ ସେହିପରି ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସୀମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଆଲୋଚନା କଲେ ଏବଂ ଲାଠି ଓ ଟେକାପଥରର ପ୍ରୟୋଗ କରି ସେହି ବାଳକଟିକୁ ଗ୍ରାମରୁ ନିକାଲି ଦେବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲେ ।

"ଏଥର ସେଇ ଛୋଟାଟା ଏଠୁ ବିଦା ହୋଇ ଯାଉ ଓ ଆଉ କୋଉଠି ଯାଇ ରହୁ !" ତୁମେ ଯାଇ ତାକୁ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କଲ ଓ କହିଲ, "ତୋ' ନିଜର କ'ଣ ଭାଇ ବୋଲି କେହି ନାହାନ୍ତି ?"

ତା'ପରେ ବାଳକଟିର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ସିଏ ତୁମର ଆଖି ଆଡ଼କୁ ସିଧା ହୋଇ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

"ହଁ, ମୋ'ର ଗୋଟିଏ ଭାଇ ଅଛି ।"

ଏବଂ, ଗର୍ବରେ ଉଛୁଳି ପଡୁଥିବା ଏକ ମୁଦ୍ରାରେ ସିଏ ତୁମକୁ ତା'ର ବଡ଼ଭାଇ ବିଷୟରେ କହିଲା; ହଁ, ଏକାବେଳେକେ ତା'ର ନିଜ ଭାଇ, ଆଉ କାହାର ଭାଇ ନୁହେଁ ।

ସିଏ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଜଣେ କପ୍ତାନ ହୋଇଛି, — ତା'ର ଗୋଟିଏ ଏଭଳି ବା ସେଭଳି ରଙ୍ଗର ଘୋଡ଼ା ଅଛି, — ମୋଟେ ଆଉ ଅନ୍ୟକୌଣସି ରଙ୍ଗର ନୁହେଁ । ଏବଂ (ତୁମକୁ ସିଏ ଏହିଭଳି ଭାବରେ କହିଲା), ଏକ ବିଶେଷ ଅବସରରେ ତା' ଭାଇ ନିଜ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି କୌଣସି ଜାଗାକୁ ଯାଇଥିଲା, — ସିଏ ନିଜେ ତା' ଭାଇ ପଛରେ ବସିଥାଏ । ହଁ, ଖାସ୍ ସେହିଦିନ, ଆଦୌ ଅନ୍ୟକୌଣସି ଦିନ ନୁହେଁ । ତା'ର ଭାଇ ଦିନେ ଅବଶ୍ୟ ଏଠାରେ ବି ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ଏବଂ ତାକୁ-ତା'ର ଏଇ ଛୋଟା ଓ କେମ୍ପା ଭାଇକୁ ଘୋଡ଼ାପିଠିରେ ବସାଇ ନେଇଯିବ ଏବଂ, ଗାଆଁଟା ସାରା ଢଳଢଳ କରି ଅନାଇ ରହିଥିବେ । "ମାତ୍ର", ବାଳକଟି କହୁଥାଏ, ଏଥର ମୋତେ ସିଏ ନିଜ ଆଗରେ ବସାନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିବି, ମୋଟେ ପଛପଟେ ବସିବିନାହିଁ । ତେବେ, ମୁଇଁ ଆଗପଟରେ ଥିବା ସବୁକିଛିକୁ ଦେଖି ପାରିବି ଏବଂ 'ଏଥର ଡାହାଣ, ଏଥର ବାଆଁ, - ଆହୁରି ଜୋର୍‌ରେ !' ଇତ୍ୟାଦି କହି ପାରୁଥିବି । ମୋ'ର ପୂରା ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମୋ' ଭାଇ ମୋ',— କଥାକୁ ମୋଟେ ଭାଙ୍ଗିବେନାହିଁ, — କାହିଁକି ଭାଙ୍ଗିବେ ? ସିଏ ତ ମୁଁ ଖୁସୀ ରହେ ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବେ । ତା'ପରେ ଆମେ ଦୁଇଜଣଯାକ ସବୁବେଳେ ଏକାଠି ରହିଥିବୁ ।"

ଛୋଟା ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ତା' ଦେହଯାକ କଳା ଚିହ୍ନ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପିଲାଟିକୁ ଆମେ କଦାପି ଏହି ଗାଆଁରେ ରହୁଥିବା ଅରକ୍ଷିତଟାଏ ବୋଲି ଭାବିବାନାହିଁ । ତା' ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏକଦା ସୁଖର ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ବେଳାଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା — ସିଏ ନିଜ ଭାଇସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଯୁଦ୍ଧାଶ୍ୱ ଉପରେ ବସି କେତେ ଆଡ଼େ ବି ଯାଇ ପାରୁଥିଲା ।

ତା'ପରେ ଆଉଦିନେ ତୁମେ ସେହି ଗାଆଁକୁ ଫେରିଆସି ସେହି ବାଳକଟିକୁ ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ ଏକ କାନ୍ଥଉପରେ ବସିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲ । ତା'ର ଗୋଡ଼ଦୁଇଟା ତଳକୁ ଲଟକି ପଡ଼ିଥାଏ । ଏବଂ, ଅନ୍ୟ ଟୋକାମାନେ ତାକୁ ଟେକା ଫୋପାଡୁ ଥାଆନ୍ତି, — ''ନଳିଘୋଡ଼ିଆ ତୁ କାହିଁକି ଦଉଡ଼ି ପଳାଉନୁ !'' ବୋଲି ଥଟ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ, ସିଏ ତୁମଆଡ଼କୁ ଅନାଇଦେଲା ଓ ମୁରୁକି ହସିଲା । ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବୁଝାମଣା ହିଁ ରହିଥିଲା । ଯୋଉ ବୋକା ପିଲାମାନେ କେବଳ ତା' ଦେହଉପରେ ରହିଥିବା କଳା ଦାଗ ଦେଖୁଥିଲେ ଓ ତାକୁ ଛୋଟା ବୋଲି କହୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ତୁମେ ଅଧିକ ବୁଝି ପାରୁଥିଲ । ତୁମେ ଜାଣିଥିଲ ଯେ ତା'ର ଗୋଟିଏ ସୈନିକ-ଭାଇ ଅଛି ଓ ସିଏ ଘୋଡ଼ା ବି ଚଢୁଛି । ତୁମେ ବାଳକଟିର ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭାଗୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲ ।

ଦିନେ ତା'ର ଭାଇ ବି ଫେରି ଆସିବ ଓ ସାନଭାଇଟିର ଦେହଠାରୁ ତା' ଉତ୍ପୀଡ଼କ ମାନଙ୍କର ଛେପକୁ ଧୋଇ ପରିଷ୍କାର କରିଦେବ । ସେଦିନ କେହି ସେହି ବାଳକକୁ ମୋଟେ ଟେକା ଫିଙ୍ଗି ପାରିବେନାହିଁ । ବିଚରା ଆଶ୍ରା ନଥିବା ଏହି ବାଳକଟି ପୁନର୍ବାର ତା' ଭାଇର ଘୋଡ଼ାଉପରେ ବସି ଆମୋଦିତ ହୋଇଉଠିବ । ତା' ଭାଇର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ତା ନିଜର କୁତ୍ସିତ ଦେହଟିର ଉଦ୍ଧାର ବି ହୋଇଯିବ । ତା'ର ସମସ୍ତ ଅପମାନ-ଭାବନା ତା' ଭିତରୁ ଦୂର ହୋଇଯିବ, କାରଣ ତା' ଭାଇର ଛବିଟି ତା' ଭିତରେ ସର୍ବ ଗୌରବଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ଏପରି ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସଦୃଶ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଯାହାର ଦୀପ୍ତିରୁ ସେ ଉତ୍ତାପ ଆହରଣ କରି ପାରିବ । ଏବଂ, ସିଏ ଏକ ଘୋଡ଼ାଉପରେ ବସି ଏହି ବାଟଦେଇ ଚାଲିଗଲା ବୋଲି ଜାଣିଯିବା ପରେ ସେହି ଅନ୍ୟ ବାଳକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଣିକି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖେଳରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗଦେବା ନିମନ୍ତେ ତାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିବେ : ''ହେ କଳାଚିହ୍ନବାଲା, ଆ, ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବୁ ଆ ! ତୋ'ର ଜଣେ ଭାଇ ଅଛି ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ଜାଣି ଥାଆନ୍ତୁ....'' ଏବଂ, ସେମାନେ ତା' ଭିତରେ ତା'ଭାଇର ଗୌରବ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଥିବାର ଏକ ଝଲକ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ । ତା'ପରେ ବାଳକଟି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣକପରେ ଜଣେ ଘୋଡ଼ାଉପରେ ବସାଇ ବୁଲାଇ ଆଣିବା ଲାଗି ନିଜ ଭାଇକୁ ଅନୁରୋଧ ବି କରିବ, ଯେପରିକି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଆନନ୍ଦଟିକୁ ଲାଭ କରି ପାରିବେ । ସେମାନେ ଆଗରୁ ପ୍ରକୃତ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିନଥିଲେ ବୋଲି ସିଏ କ'ଣ ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅକସ ରଖିବ ? ବରଂ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସିଏ ବନ୍ଧୁ ହୋଇଯିବ ଏବଂ କହିବ, ''ମୋ' ଭାଇ ଯେତେଥର ଆସିବେ, ମୁଁ ସବୁଥର ତୁମମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଡାକି ଆଣିବି ଏବଂ ସିଏ ଯେଉଁସବୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲା, ତୁମମାନଙ୍କୁ ସେସବୁର କାହାଣୀକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିପାରିବ ......''

ମାତ୍ର, ତୁମେ ତ ମୋ’ ଭିତରର କରୁଣାଭାବଟିକୁ ଜାଗୃତ କରି ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ, — ଏଭଳି ଗୋଟିଏ ବିସ୍ତାରଯୁକ୍ତ କରୁଣା, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବାଟ ଦେଇ ମୋତେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇଯାଇ ପାରିବ । କାରଣ, ତୁମେ ତାହାକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ବାଟ ବୋଲି ବିଚାରୁଥିବ ।

- ୧୧୧ -

ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ (ଏକ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଉତ୍ତରାଧିକାରର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା ଘଟିଥାଏ) ଯଦି ମୁଁ ତୁମପାଖରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତରେ କି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ପାରନ୍ତା ? ସମୁଦ୍ରଗର୍ଭରେ ରହିଥିବା କଳାରଙ୍ଗର ମୁକ୍ତାଟିକୁ ମୁଁ ଯଦି ଆଣି ତୁମକୁ ଦାନ କରି ଦିଅନ୍ତି, — ଯଦି ସେଥିଲାଗି ସମୁଦ୍ରରେ ବୁଡ଼ି ମୁକ୍ତା ଖୋଜିବାର କୌଣସି ବିଧାନ ମାନିବାର କୌଣସି ଅବକାଶ ନଥାନ୍ତା, ତେବେ ମୁଁ ତୁମର କିପରି ଭାବରେ କି ସମୃଦ୍ଧ ସାଧନ କରନ୍ତି ? ତୁମେ ଯାହାକିଛିକୁ ରୂପାନ୍ତର କରିପାରୁଛ, କେବଳ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ତୁମର ଆଦୌ କୌଣସି ବୃଦ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । କାରଣ, ତୁମେ ହେଉଛ ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜି, ଯାହାକୁ ମାଟିରେ ବୁଣି ଦିଆଯାଇଛି । ଏବଂ, ଦାନଦ୍ୱାରା ତୁମକୁ ଯାହାକିଛି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ତାହା ତୁମର କୌଣସି ଅଗ୍ରଗତି ସାଧନ କରି ପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜର “ହରାଇ ବସିଥିବା ସୁଯୋଗଗୁଡ଼ିକ” ପାଇଁ ନିରାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଛ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତୁମଭିତରେ ପୁନର୍ବାର ଭରସା ଆଣି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । “ହରାଇ ବସିଥିବା ସୁଯୋଗ” ବୋଲି ବସ୍ତୁତଃ ମୋଟେ କିଛି ନଥାଏ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହାତୀଦାନ୍ତରୁ କ’ଣଟିଏ ତିଆରି କରିବାକୁ ଯାଉଛି —ସିଏ ସେଥିରୁ ଜଣେ ଦେବୀ କିମ୍ବା ଜଣେ ରାଣୀଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ସୃଜି ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ଯାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆମ ହୃଦୟକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଇ ପାରିବ । ଆଉଜଣେ ଖାଣ୍ଟି ସୁନାଟିଏ ନେଇ କ’ଣଟିଏ ଗଢ଼ିବାକୁ ବସିଛି ଏବଂ, ସିଏ ଏଥିରୁ ଯାହାଗୋଟିଏ ଗଢ଼ି ଆଣିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ, ସେଥିରେ ସେତେ ବେଶୀ ଭାବସଂବେଗ ନିୟୋଜିତ ହୋଇନାହିଁ । ଏହି ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରୁ କାହାରି ଜଣକୁ ମଧ୍ୟ ହାତୀଦାନ୍ତ ଅଥବା ସୁନା ଆଣି ଦେଇ ଦିଆ ଯାଇନାହିଁ । ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ହେଉଛନ୍ତି ମାଧ୍ୟମ, ମଝିରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିମିତ୍ତ । ତୁମର ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିର ତିଆରି କରିବାକୁ ଅଛି, ତୁମପାଖରେ କେବଳ କିଛି କଞ୍ଚାମାଲ ରହିଛି, ପଥରର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅଭାବ ନାହିଁ । ସେହି ନ୍ୟାୟଟି ଅନୁସାରେ ସେଡ଼ାର୍ ଗଛଟି ପାଇଁ କେବେ ମାଟିର ଅଭାବ ହୁଏନାହିଁ । ମାତ୍ର ହୁଏତ ମାଟି ପାଇଁ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷର ଅଭାବ ଥାଇପାରେ ଏବଂ ସେହି

ମାଟି ଏକ ପଥୁରିଆ ପତିତ ଜମି ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିପାରେ । ତେବେ ତୁମେ କେଉଁ ବିଷୟରେ ଅଭିଯୋଗ କରୁଛ ? ଆଦୌ କୌଣସି ସୁଯୋଗ ହାତରୁ ଚାଲି ଯାଇନାହିଁ, କାରଣ, ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ମସ୍ତିର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବା । ଯଦି ସୁନା ନମିଳୁଛି, ତେବେ ତୁମେ ହାତୀଦାନ୍ତକୁ ନେଇ କାମ କରିବ । ଯଦି ହାତୀଦାନ୍ତ ନଥାଏ, ତେବେ କାଠ ଉପରେ କାମ କରିବ । ଏବଂ, ଯଦି କାଠ ବି ନାହିଁ, ତେବେ ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଉଠାଇନେଇ ପାରିବ ।

ସେହି ଯେଉଁ ପଲମପେଟ ଭାରି ଭାରି ଆଖିପତା ଥିବା ରାଜ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଟି, ଯାହାକୁ ମୁଁ ମୋ' ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ ବାହାର କରି ଦେଇଥିଲି, — ତା'ର ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟରେ, ତା' ଶଗଡ଼ ଶଗଡ଼ ସୁନା ଓ ସିନ୍ଦୂକରେ ଭରି ରହିଥିବା ତା'ର ହୀରାଗୁଡ଼ିକରେ, — ଆଦୌ କିଛି ସମ୍ଭବ କରିପାରିବା ନିମନ୍ତେ ସିଏ କେବେହେଲେ ଥରେ ବି ସୁଯୋଗ ପାଉନଥିଲା । ଅଥଚ ହୁଏତ ଆଉଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚାଲି ଯାଉଯାଉ ଗୋଟାଏ ପଥରକୁ ଝୁଣ୍ଟି ସେହିଥିରେ ହିଁ ଏକ ଚମତ୍କାର ସୁଯୋଗ ପାଇଯାଏ ।

ପୃଥିବୀଟାରେ ମୋ' ପାଇଁ କେବଳ ବିଫଳତା ହିଁ ରହିଥିଲା ବୋଲି ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅଭିଯୋଗ କରିବାକୁ ଆସେ, ସେତେବେଳେ ତାହାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ସିଏ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟି କରିବାରେ ବିଫଳ ହୋଇଛି । ଭଲ ପାଇବାଦ୍ୱାରା ତା'ର ହୃଦୟବାସନା ପୂରଣ ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଭିଯୋଗ କରୁଥାଏ, ତାହାର ସତ ଅର୍ଥଟି ହେଉଛି ଯେ, ଭଲ ପାଇବା ବିଷୟରେ ସିଏ ଏକାବେଳେକେ ଭୁଲ ଧାରଣାଟିଏ ହିଁ ପୋଷଣ କରିଛି, — ଭଲ ପାଇବା ଆଦୌ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ ଯେ, ଚାହିବା ମାତ୍ରକେ ଏକ ଦାନରୂପେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ ।

ଭଲ ପାଇବାର ସୁଯୋଗ ତୁମକୁ କେବେହେଲେ ଧୋକା ଦେବନାହିଁ । ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ କୌଣସି ରାଣୀଙ୍କର ସେବାରେ ଜଣେ ସୈନିକ ହୋଇ ପାରିବ । ତୁମ ପ୍ରାଣ ଭିତରର ଏହି ବାସନାଟିକୁ ପୂରଣ କରିବାକୁ ହେଲେ, ରାଣୀ ଯେ ତୁମକୁ ଜାଣିବେ, ତାହା ଆଦୌ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ମୋ' ଜ୍ୟୋତିଷୀଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିଲି ଯେ ସିଏ ତାରାମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି; ସିଏ ତ ରେଖାଏ ଆଲୁଅକୁ ମଥାରୁ ନିଷନ୍ନ ହୋଇଥିବା ଏକ ନିୟମରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି ! ସିଏ ବାହନ ଥିଲେ, ଏକ ମାଧ୍ୟମ ଓ ଏକ ମାର୍ଗ ହୋଇ ରହିଥିଲେ — ଝଲମଲ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଏକ ଫୁଲରୁ ଗୋଟିଏ ମହୁମାଛି ହୋଇ ମଧୁ ନିର୍ଯ୍ୟାସ କରି ଆଣୁଥିଲେ । ସିଏ ଖୁବ୍ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ହିଁ ପୃଥିବୀରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ, — ଆପଣାର ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିଥିବା କେତୋଟି ସଙ୍କେତ ଓ ଚିତ୍ର ନିମନ୍ତେ ହିଁ ଏପରି ଖୁସୀ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କଲେ । ମୋ'

ମାଳିଟି ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଘଟିଥିଲା, — ସିଏ ତ ଗୋଟିଏ ନୂଆ କିସମର ଗୋଲାପଫୁଲ ବାହାର କରି ପାରିଥିଲେ । ହଁ, ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନୀର ଅଭାବ ହୋଇପାରେ ଓ ଫୁଲମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜଣେ ମାଳିର ବି ଅଭାବ ଘଟିପାରେ । ମାତ୍ର, ତୁମ ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଭାବ ହେବନାହିଁ, ବଗିଚାମାନଙ୍କର ଅଭାବ ହେବନାହିଁ, ସାଗରବେଳାରେ ଗୋଲ୍ ଗୋଲ୍ ଉପଳଖଣ୍ଡର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅଭାବ ଘଟିବନାହିଁ । ତେଣୁ, ତୁମେ ଦରିଦ୍ର ବୋଲି ମୋ' ଆଗରେ କଦାପି ବିଳାପ କରିବନାହିଁ .....

ଏହିପରି ଭାବରେ, ଯେତେବେଳେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା କର୍ମଟିରୁ ଟିକିଏ ଛୁଟୀ ପାଇ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟାଭୋଜନ କରୁଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଆଚରଣକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝିପାରେ । ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ସେମାନେ କେତେ ଥଟ୍ଟା ତାମସା ହୁଅନ୍ତି, ପେଟେ ଭୋଜନ କରନ୍ତି, ପରସ୍ପରର କାନ୍ଧଉପରେ ହାତ ଥାପଡ଼େଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଏବଂ, କେତେ ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ସେମାନେ ପ୍ରହରୀର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସମୟଟିର ନିନ୍ଦା କରୁଥାନ୍ତି, ଦୀର୍ଘ ରାତିପହରା ଗୁଡ଼ାକର ବି ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି । ଏବଂ, କାମର ସମୟଟି ଅତିବାହିତ ହୋଇ ଯାଇଛି ବୋଲି ଖୁସୀ ହେଉଥାନ୍ତି । ସେହି କାମଟିକୁ ସେମାନେ ନିଜର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ କଥାଟିଏ । କିନ୍ତୁ, ଶତ୍ରୁ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଧରି ତିଷ୍ଠି ରହିବାର ସର୍ତ୍ତ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବା ଓ ଭଲ ପାଇବା ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା । ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧା ଜଣେ ପ୍ରେମିକ ନିମନ୍ତେ କିପରି ଏକ ଦୀପ୍ତି ଆଣିଦିଏ, ମୁଁ ତୁମକୁ ତାହା କହି ସାରିଛି । ଏବଂ, ଜଣେ ପ୍ରେମିକ ମଧ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଯାବତୀୟ ସଙ୍କଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଜଣେ ଯୋଦ୍ଧାର ବୀରତ୍ୱକୁ ଅଧିକ ଗୌରବ ଆଣି ଦେଇଥାଏ । ଏଣୁ, ମରୁଭୂମିରେ ଜୀବନକୁ ବିସର୍ଜନ ଦେଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଦୌ କେବଳ ଯୁଦ୍ଧରତ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ର ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ, — ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଟା ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଗଲାଣି ଏବଂ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ । ସିଏ କହୁଥାଏ, — ତୁମେ ମୋ' ପ୍ରେମିକାର, ମୋ' ଘରର ଓ ମୋ'ର ପିଲାମାନଙ୍କର ଯତ୍ନ ନେବ, — ମୋ'ର ଅନୁରୋଧ ରହିଲା । ଏବଂ, ତା'ପରେ ତୁମେ ଆତ୍ମବଳି ଦେଇଥିବା ସେହି ଲୋକଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ତୋତ୍ରଟିଏ ଗାନ କରିବ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ ସେହି ଶରଣାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଥିଲି, ଯେଉଁମାନେ କି କେବେହେଲେ ଥଟ୍ଟାତାମସା କରୁନଥିଲେ, କେବେହେଲେ ଜଣେ ଆଉଜଣକର କାନ୍ଧରେ ହାତ ଥାପଡ଼େଇ ଦେଉନଥିଲେ । ଗୋଟିକ ଠାରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ଯେ କିପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା, ଏଠାରେ ସେଭଳି କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ରହିଛି ବୋଲି ତୁମେ ଆଦୌ

ଭାବିବନାହିଁ । ପୋକଖିଆ ଗୋଟିଏ ଦାନ୍ତ ବିନ୍ଧୁଥିବା ବେଳର ଅବସ୍ଥା ଓ ସେହି ଦାନ୍ତଟିକୁ ଉପାଡ଼ି ଦେବାପରେ ବିନ୍ଧାଟା ଦୂର ହୋଇଯିବାର ଅବସ୍ଥା, — କଥାଟି ଆଦୌ ସେପରି ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ, ଯାହାକିଛି ମହତ୍ତ୍ୱହୀନ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୁଚ୍ଛ, କେବଳ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ବିରୋଧୀ ଓ ବିପରୀତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ହଁ, ତୁମେ ଯଦି ନିଜକୁ ନିୟମରେ ପକାଇ ଦିନକୁ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଥର ପାଣି ପିଇବ, ତେବେ ତାହା ତୁମକୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେଇ ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେବ (ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ, ପଛକୁ ପଛ ସାନ ସାନ ଶୋଷ ଲାଗୁଥିବା ସମୟରେ ଯଦି ତୁମେ ପାଣି ପିଇ ତୃଷା ମେଣ୍ଟାଇ ଦେଉଥାଅ, ତେବେ ଆଦୌ ସେପରି କୌଣସି ଅନୁଭବ ହେବନାହିଁ ।)। ଦିନରେ ଥରେ ପିଇବାଦ୍ୱାରା ସେଥିରୁ ତୁମେ ଲାଭ କରୁଥିବା ତୃପ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ତଥାପି, ତାହାକୁ କେବଳ ଉଦରର ହିଁ ଏକ ତୃପ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯିବ, — ଏବଂ ତାହାର ଖୁବ୍ କମ୍ ମହତ୍ତ୍ୱ ହିଁ ରହିବ । ମୋ' ପ୍ରହରୀମାନେ ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅବଧିଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଯେତେବେଳେ ଭୋଜନ କରି ବସୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ବି ତାହାହିଁ ଘଟୁଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା କର୍ମଟିରୁ ଏକ ଅବ୍ୟାହତି ରୂପେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ବ୍ୟାପାରଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ତାହାହିଁ କୁହାଯିବ । ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟିକୁ କରିଦେବା ପରେ ସେମାନେ ଭୋଗ କରୁଥିବା କ୍ଷୁଧାଜନିତ ଖାଦ୍ୟବାସନା ବ୍ୟତୀତ ତାହାକୁ ଅନ୍ୟ କିଛିହେଲେ କୁହା ଯିବନାହିଁ । ତେଣୁ, ମୋ'ର ସେହି ଶରଣାର୍ଥୀ- ସମୂହଟି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରାଣ ସଞ୍ଚାରିତ କରି ଆଣିବାଲାଗି ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ପର୍ବଦିନ ମାନଙ୍କରେ ହିଁ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇପାରିବି, ତେବେ ତାହା ଖୁବ୍ ସହଜ ହୋଇଯିବ ।

ମାତ୍ର, ମୋ' ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରହରୀର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ନିର୍ବାହ କରୁଥିବା ସମୟରେ ହିଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ରୀତିରେ ତିଆରି କରି ଆଣିଛି । ଏବଂ ତେଣୁ, ଏହି ଲୋକମାନେ ଭୋଜନବେଳେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇ ରହି ପାରିଛନ୍ତି ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ଆହାରଗ୍ରହଣ ଘୁଷୁରିମାନଙ୍କର ଓଜନ ବଢ଼ାଇବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟାଦି ଗ୍ରହଣଠାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭିନ୍ନ କିସମର ହୋଇ ରହିପାରିଛି । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳର ଭୋଜନଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଅବସରଟି ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କର ଏକ ସହଭାଗିତାର ଅବସରରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପାରୁଛି । ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ ସେମାନେ ଜଣେ ହେଲେ ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ନୁହନ୍ତି । ତଥାପି, ରୁଟି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଗହମ ଯେପରି ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ମାଧ୍ୟମରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ପହରା ଦେଉଥିବା ସମୟର ସାବଧାନତା ଏବଂ ସହରଟିର ନିରାପତ୍ତା ରକ୍ଷାରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ସେମାନଙ୍କର ସାବଧାନତା ଓ ସହରଟିର ନିରାପତ୍ତାରକ୍ଷାଟି ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକର ମାଧ୍ୟମରୂପୀ ଭୂମିକା ବଳରେ ସେମାନେ ଏକତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ରୁଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଧର୍ମସ୍ତରୀୟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଆଣିଦେବ ।

ତେଣୁ, ସେମାନେ ଭୋଜନ କରୁଥିବା ରୁଚି ଆଉ କଦାପି ସେହି ଏକାଭଳି ରୁଚି ହୋଇ ରହିବନାହିଁ ।

ଯଦି ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ଗୁପ୍ତକଥାଟିକୁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିବ, (ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ତାହାକୁ ଜାଣନ୍ତିନାହିଁ) ତେବେ, ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ସହରର ବେଶ୍ୟାମାନେ ରହୁଥିବା ଭାଗଟିକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ଓ ସେଠାକାର ମହିଳାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଣୟଦାନ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖିବ । ହୁଏତ ଜଣକୁ କହୁଥିବାର ଶୁଣିବ, ''ହଁ, ମୁଁ ହେଲେ ସେଠାରେ ପ୍ରାଚୀରଆଡ଼େ ପହରା ଦେଉଥିଲି ଏବଂ ସେତିକିବେଳେ ତିନିଟା ଗୁଳି ଏକାବେଳେକେ ମୋ' କାନ ପାଖଦେଇ ଚାଲିଯିବାର ଶୁଣିପାରିଲି । ମୁଁ ଆଦୌ ଡରିଲିନାହିଁ, ଯେଉଁଠି ଥିଲି, ସେହିଠାରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲି ।'' ଏବଂ ତୁମେ, ଆଖି ବୁଜି ରଖିଥିବା ପରି, ପ୍ରଣୟକାଳୀନ ସଙ୍କୋଚକୁ ଗୋଟାଏ ମଦ୍ୟପାୟୀର ଫୁଟାଣିଆ କଥା ବୋଲି ଭ୍ରମ କରିବ । କାରଣ, ପ୍ରାଚୀର ପାଖରେ ପହରା ହେଉଥିବା ସମୟରେ ନିଜର ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା କଥାଟିଏ ବିଷୟରେ ସୈନ୍ୟଟି ଯେତେବେଳେ କିଛି କହୁଛି, ସେତେବେଳେ ନିଜକୁ ବଡ଼ କରି ଦେଖାଇବାକୁ ଆଦୌ ତାହା କହୁନାହିଁ; ବରଂ, ନିଜର ଯେଉଁ ଅନୁଭବଟି ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଠିକଣା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ପାଉନାହିଁ, ସିଏ ତାହାରି ତୃପ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ହିଁ ସେଭଳି କହୁଛି । ନିଜ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ସହରଟି ପ୍ରତି ରହିଥିବା ତା'ର ଭଲ ପାଇବା ବିଷୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ । ସିଏ ବସ୍ତୁତଃ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦେବତା ନିମନ୍ତେ ମରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ରହିଛି, ଯାହାର ନାଆଁଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଆଦୌ କହି ପାରୁନାହିଁ । ସେହି ଦେବତା ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ସେ ଆଗରୁ ହିଁ ସମର୍ପିତ କରିଦେଇଛି, କିନ୍ତୁ ସେକଥା ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଜାଣ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁନାହିଁ । ଏବଂ, ସେଥିଲାଗି ସିଏ ତଦନୁରୂପ ଏକ ଅଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ଢାଙ୍କି ରଖିବ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଛି । କାରଣ, ଯଦି ସିଏ ଛଳନା ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶବ୍ଦର ଜାଲରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଯାଇଛି ବୋଲି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତୀତ ହୁଏ, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ନିମ୍ନକୁ ହିଁ ଖସି ଆସିବ । ଏବଂ, ଆପଣାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାର ମାର୍ଗଟି ତାକୁ ଜଣା ନଥିବାରୁ, ସିଏ ପ୍ରାୟ ଏକ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ତା'ର ସେହି ମୂଳଟି ଦୃଢ଼ ହୋଇ ନଥିବା ଦେବତାଧାରଣାଟିକୁ ତୁମ ବିଦ୍ରୂପର ଶିକାର ହେବାଲାଗି ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ମୋଟେ ରାଜୀ ହେଉନାହିଁ । ଏଣୁ, ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିପାରିବ ଯେ, ମୋ'ର ଲୋକମାନେ ଆତ୍ମବଡ଼ିମାର ଅଭିନୟ କରୁଥିବା ପରି ମଧ୍ୟ ବୋଧ ହେବ । ତୁମର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହେଉଥିବା ଭୁଲ ଧାରଣାଟିକୁ ସେମାନେ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବେ; ଯେପରିକି, ନିଜଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀରରେ କେଉଁଠି ଭଲ ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଖୁସୀ ହୋଇ କରା ଯାଇଥିବା ଏକ ଦାନର ସେହି ବିରଳ ସ୍ୱାଦଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଭାରି ଗୋପନରେ ଚାଖିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ।

''ଏଇଟା କେଡ଼େ ବଡ଼ ହୃଦୟହୀନ ଲାଜକଥା ଯେ, ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଏତେ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ଯୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ମରିବେ !'' — ବୋଲି ଯଦି ନାରୀଟି ସେମାନଙ୍କୁ କହିବ, ସେମାନେ ବେଶ୍ କୋଳାହଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସେଥିରେ ରାଜୀ ହୋଇ ଯାଉଥିବାର ତୁମେ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବ । ମାତ୍ର, ତଥାପି ନାନା ପ୍ରକାରର ଆପତ୍ତିସୂଚକ ଦୁର୍ବଚନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେଥିରେ ରାଜୀ ହେଉଥିବେ । ତଥାପି, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ନାରୀଟି ସେମାନେ ଯଥାର୍ଥରେ ଯାହା, ଠିକ୍ ସେହି ପରିଚୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଇଥିବା ଜନିତ ଏକ ଗୁପ୍ତ ଆନନ୍ଦଭାବ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣିଥିବ, — ସେହି ପରିଚୟଟି ହେଉଛି, —ସେମାନେ ଯାହାକୁ ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି, ତାହାରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିବେ ।

ସେମାନଙ୍କୁ ଯଦି ତୁମେ ଭଲ ପାଇବା ବିଷୟରେ କହିବ, ସେମାନେ ତୁମ ମୁହଁ ଉପରେ ହିଁ ଠୋ' ଠୋ' ହସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ । ତୁମେ କ'ଣ ସେମାନଙ୍କୁ ଓଲୁ ବୋଲି ଭାବିଲ କି, ଯେଉଁମାନେ କି ବଢ଼ିଆ ବଢ଼ିଆ କଥାଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଦିଅନ୍ତି ଓ ନିଜର ପରିଚୟ ହରାନ୍ତି ? ଏବଂ, ଏହିପରି ଖୋଲି ତାଡ଼ି ଦେଖୁଥିବା ଆଖିମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଆପଣାର ଭଲ ପାଇବାଟିକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ସକାଶେ ସେମାନେ ଗୁଡ଼ାଏ ଆସ୍ଫାଳନ କଲାପରି ଅଭିନୟ କରୁଥିବେ । ସେପରି କରି ସେମାନେ ଭୁଲ ବି କରିବେନାହିଁ; କାରଣ, ତୁମେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଓଲୁ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ବେଳେ ବେଳେ ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଅ । ତୁମର ଶସ୍ୟାଗାରଗୁଡ଼ିକ ଶତ୍ରୁହାତରେ ନପଡ଼ିବ ବୋଲି ସହରପ୍ରତି ରହିଥିବା ସେମାନଙ୍କର ଭଲ ପାଇବାକୁ ତୁମେ ନିୟୋଜିତ କରିବାପାଇଁ ବାହାରି ପଡ଼ । ତୁମର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଶସ୍ୟାଗାରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ମୋଟେ ଚିନ୍ତା କରୁନଥାନ୍ତି । ତୁମମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରୁଥିବାରୁ, ସେମାନେ ତୁମେ ଏହିଭଳି ବିଚାର କର ବୋଲି ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ନିଜର ଅଭିମାନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ହିଁ ମୃତ୍ୟୁର ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ତୁମର, — ପରିତୃପ୍ତ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିବା ତୁମମାନଙ୍କର ସହରକୁ ଭଲ ପାଇବା କହିଲେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ବୁଝାଏ, ସେହି ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଧାରଣା ହିଁ ନଥାଏ । ଆପଣାର ଭଲ ପାଇବାକୁ ସାଥୀ କରି ସେମାନେ ସହରର ରକ୍ଷା କରିବେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ତୁମମାନଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ି ଯିବେନାହିଁ । ଏବଂ ତା'ପରେ, ତୁମ ଶସ୍ୟାଗାରଗୁଡ଼ିକ ଏହି ସହରଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ରହିଥିବାରୁ କୌଣସି କୁକୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କେହି ଖଣ୍ଡେ ହାଡ଼ ଫିଙ୍ଗିଦେବା ପରି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ତିରସ୍କାର କରୁଥିବା ପରି ସେମାନେ ରକ୍ଷା କରିଥିବା ତୁମର ସେହି ମହାର୍ଘ ଶସ୍ୟାଗାରଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଅବଶ୍ୟ ଫିଙ୍ଗି ଦେଉଥିବେ ।

- ୧୧୨ -

ତୁମେମାନେ ସର୍ବଦା ବିବାଦ କରୁଥାଅ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ସର୍ବଦା ଫଇସଲା ମଧ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଅ । ସେଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ତୁମମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ଦୟା ଜାତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଏକ ଭୂମିରେ ଘଟେ, ଯାହାକୁ କଦାପି ଭଲ ପାଇବା ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ । କାରଣ, ସର୍ବୋପରି, ଭଲ ପାଇବା ହେଉଛି ଏକ ସମ୍ପର୍କସ୍ଥାପନ, ଯାହା ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଭଲ ପାଇବା, — ଅର୍ଥାତ୍ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହେବା । ଏପରି ଗୋଟିଏ ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ କି ମୋ'ର ପ୍ରହରୀ ନଗରଟି ସହିତ ପରିଣୟସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ । ଏବଂ, ଏପରି ଗୋଟିଏ ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚି ବି ଯାଏ, ଯେତେବେଳେ କି ତୁମ ପ୍ରିୟତମାଙ୍କ ସହିତ ତୁମର ଭେଟ ହୋଇଥାଏ; — ଏବଂ, ଏପରି କିମ୍ବା ସେପରି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଇଙ୍ଗିତ ଉପରେ ତଥା ତା' ମୁଖମଣ୍ଡଳର ଏଭଳି ଅଥବା ସେଭଳି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଯେ ସେହି ବେଳଟିର ମହତ୍ତ୍ୱ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ତାହା ନୁହେଁ, — ସିଏ ଏହି କଥାଟିକୁ ବା ସେହି କଥାଟିକୁ କହିଲା, ତା' ଉପରେ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେହି ପ୍ରିୟତମାଟି ଉପରେ ହିଁ ନିହିତ ରହିଥାଏ ।

ଏପରି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ କେବଳ ତାହାର ନାଆଁଟି ହିଁ ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହୁଏ; ଆଉ ଅଧିକ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହେନାହିଁ । ଏବଂ, ଏଭଳି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ କି ତୁମେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ମାଗିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନାହିଁ, — ତୁମ ପ୍ରେମିକାର ଅଧରଗୁଡ଼ିକୁ ନୁହେଁ ଅଥବା ହସଟିକୁ ନୁହେଁ, — ତା' କୋମଳ ବାହୁଲତା ଗୁଡ଼ିକର ଆଲିଙ୍ଗନ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ତା' ଉପସ୍ଥିତିର ସୌରଭଟିକୁ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । କେବଳ ସିଏ ଥାଏ; ତାହାହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହୁଏ ।

କିନ୍ତୁ ଏଭଳି ନାରୀମାନେ ରହିଥାନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଆପଣାର ଔଚିତ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମକୁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ତୁମର ଯାବତୀୟ କ୍ରିୟାର ବିଚାର କରି ବସନ୍ତି । ଏମାନେ ଭଲ ପାଇବାକୁ ନିଜ ଅଧିକାରକୁ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ସହିତ ଏକାଠି ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ଜଣେ ନାରୀକୁ ଭେଟି ତୁମେ ଆଉ କି ଆନନ୍ଦ ବା ପାଇବ ? ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲ ଯେ ତୁମକୁ ନୀରବ ଭାବରେ ସ୍ୱାଗତ କରି ନିଆଯିବ, —ଏଭଳି କିମ୍ବା ସେଭଳି ଇଙ୍ଗିତଟିଏ ପାଇବ ବୋଲି ତୁମେ ଅପେକ୍ଷା କରିନଥିଲ । ଏ ଗୁଣଟି ଅଥବା ସେ ଗୁଣଟି ନୁହେଁ ଅଥବା ଏ ଶବ୍ଦଟି ବା ସେ ଶବ୍ଦଟି ନୁହେଁ । କାରଣ, ତୁମର ସକଳ ଅଯୋଗ୍ୟତା ସହିତ, ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା, ତୁମେ ହେଉଛ ଠିକ୍ ସେଇଆ ।

- ୧୧୩ -

ମୋତେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା ଦାନସମ୍ପଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଯେ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣରେ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିଲିନାହିଁ, ମୋତେ ସେହି ବିଫଳତାଟି ନିମନ୍ତେ ଅନୁତାପ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା (ସେହି ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଦିଗନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅଥବା ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ହିଁ ନଥିଲା) ଏବଂ, ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ମୁଁ ଯେ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଲୋଭାସକ୍ତ ହୋଇଥିଲି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଏକ ନିଷ୍ଫଳ ଉଷରଭୂମିକୁ ହିଁ ଦେଖୁଥିଲି, ସେହି କାରଣରୁ ମୁଁ ଅନୁତାପ କରିଥିଲି। କାରଣ, ହୃଦୟର ବା ଦେହର କୌଣସି କୃପଣତାକୁ ଏକ ପରିମାପକ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି ମୁଁ ସେହି ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିନିଯୋଗ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିନଥିଲି। ଘଣ୍ଟାଏ ନିମନ୍ତେ ନିଜକୁ ଉଷୁମ ଦେବାପାଇଁ ଗୋଟାଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେବାକୁ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ, କାରଣ ଏପରି କରି ମୁଁ ଏକ ଅଧିକ ରାଜକୀୟ ଆଡମ୍ବର ସହିତ ଅଗ୍ନିର ଉପଯୋଗ କରିପାରେ। ଏବଂ, ମୋ' ଯୁଦ୍ଧାଶ୍ୱ ଉପରେ ଆରୋହଣ କରିଥିବା ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ଗୁଳିମାନେ ସାଏଁ ସାଏଁ ହୋଇ ମୋ' ପାଖଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବାର ଶୁଣି ପାରୁଥାଏ,ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୌଣସି ମିତବ୍ୟୟିତା ଅବଲମ୍ବନ କରିବାଟା ମୋତେ ସତେଅବା ଭାରି ମହତ୍ତ୍ୱହୀନ ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ। ଅତିବାହିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା, ତାହାର ମୂଲ୍ୟାବଧାରଣା କରିଥାଏ ଏବଂ, ଯେଉଁ ଫଳଟି ପରିପକ୍ୱ ହୋଇ ଆସିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାକୁ ମଧ୍ୟ ହରାଇଛି, ସେଇଟି କଦାପି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରି ପାରେନାହିଁ।

ତେଣୁ, ସହରଟିକୁ ଶତ୍ରୁ ଅବରୋଧ କରି ରହିଥିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଲେଖକ ଆଦେଶ ମାନି ସହର ପ୍ରାଚୀରକୁ ଆସିଲାନାହିଁ, ମୁଁ ତାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିବେକହୀନ ବୋଲି ବିଚାର କରିଥିଲି। ସିଏ କହିଥିଲା ଯେ ଦୈହିକ ସାହସ ଦେଖାଇବା ପ୍ରତି ତା'ର ଏକ ଘୃଣାଭାବ ରହିଛି।

ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯିଏ ଖାଲି ଖାଇବାପାଇଁ ହିଁ ଖାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ମୁଁ ତା'ର ସେହି ଅଭ୍ୟାସଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୃଣା କରିଥାଏ। ମୁଁ କେତେଟା ଫଡ଼ିଆ ମେଣ୍ଢାମାଉଂସକୁ ହଜମ କରି ପାରିଛି, ସେହି ଅନୁସାରେ କଦାପି ମୋ' ଜୀବନରେ ମୂଲ୍ୟାୟନ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ। ମାତ୍ର, ସେହି ମେଷମାଂସ ମୋ'ର ତରବାରୀ-ଆଘାତକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିବାରେ ଅବଶ୍ୟ ସହାୟତା କରିଛି ଏବଂ, ମୋ' ତରବାରୀ ମଧ୍ୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାରେ ପରିକର ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି।

ପୁନଶ୍ଚ, ସମରସମୟର ତପ୍ତତା ଭିତରେ, ମୋ' ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ବାଧିବ ବୋଲି ଅଥବା କୌଣସି ଭୟ ମୋତେ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ରଖିଥିବାରୁ ମୋ'ର ଆଘାତଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଆଦୌ କମ୍ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ନକରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ତଥାପି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଇତିହାସକାରମାନେ ମୋତେ ଯଦି କେବଳ ତରବାରୀ ଚାଳନା କରୁଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବେ, ତେବେ ସେଥିରେ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଅପ୍ରସନ୍ନ ଅନୁଭବ ହିଁ କରିବି । କାରଣ, ମୁଁ ଯେ କେବଳ ଏହି ତରବାରୀଟି ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥାଏ, ସେକଥା ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ପୁଣି, ଯେଉଁ ସୁକୁମାର ମଣିଷମାନେ ମାଂସ ଖାଇବା ସମୟରେ ସତେଯେପରି କୌଣସି ଔଷଧ ଖାଉଥିବା ପରି ହେଉଥାନ୍ତି ଓ ତାହାର ଗନ୍ଧଟା ଭିତରକୁ ନଯିବ ବୋଲି ନାକ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କେବେହେଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ମୋ' ଇତିହାସକାରମାନେ ମୋତେ ଜଣେ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ମାଂସହାରୀ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରିବିନାହିଁ । କାରଣ, ମୁଁ ମୋ' ଉଦରଟାକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚେ ନାହିଁ । ମୁଁ ହେଉଛି ବୃକ୍ଷଟିଏ, ଯାହାର ଚେରଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତମରୂପେ ପରସ୍ପରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ, ସେହି ଚେରମାନେ ଖାଦ୍ୟରୂପେ ଯାହାକିଛି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଟିକୁ ଘୃଣା କରେନାହିଁ । କାରଣ, ମୋ' ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିବାରେ ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ ।.....

ନାରୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଯେ ଏକ ଭୁଲ ଧାରଣା ମୋ' ଭିତରେ ରହିଛି, ଦିନେ ସେହି କଥାଟି ମୋ' ପାଖରେ ଖୁବ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ, ନାରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରକୃତରେ କିପରି ଆଚରଣ କରିବାକୁ ହୁଏ, ମୋତେ ତାହା ଜଣା ନଥିଲା ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରିବା ଫଳରେ ମୋ' ଅନୁତାପର ରାତ୍ରିଟି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲା । ନିଜକୁ ମୁଁ ଡକାଏତ ମାନଙ୍କର ସେହି ସର୍ଦ୍ଦାର ପରି ଅନୁଭବ କରିଥିଲି, ଯିଏକି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବିଧିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞ ରହିଥାଏ ଏବଂ ତୁମ ସହିତ ଚେସ୍ ଖେଳୁଥିବା ବେଳେ ନିଜର ଗୋଟିଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଡ଼େସାଡ଼େ କରି ଚଳାଇବାରେ ଆରମ୍ଭ କରେ ଏବଂ କେବଳ ଗୋଟି ହରାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏବଂ, ଶେଷକୁ, ମିଜାଜଟା ଏପରି ଭାବରେ ବିଗିଡ଼ିଯାଏ ଯେ, ତାହାରି ଉତ୍ତାପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପାଲିଉପରୁ ନେଇ ଏଣେ ତେଣେ ଫିଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ସେହି ନାରୀର ଶେଯ ଉପରୁ ଉଠି ଆସିବା ସମୟରେ ମୋ' ହୃଦୟଟା ରୋଷରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, କାରଣ, ମୁଁ ଜାଣିପାରିଲି ଯେ ଗୁହାଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପଶୁଠାରୁ ମୁଁ ଆଦୌ ଭିନ୍ନ କିଛି ନୁହେଁ । ଏବଂ, ହେ ଈଶ୍ୱର, ମୁଁ ଯେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ନିଜକୁ କେବଳ ନର୍ମ-ପରିକର ରୂପେ ତିଆରି କରିନାହିଁ, ତୁମେ ସେକଥା ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଛ ।

ଗୋଟିଏ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ତୁମେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ପରି ଆରୋହଣ କରି ପର୍ବତ ଉପରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବ; ଆଉଗୋଟିଏ କଥା ହେଉଛି, ଦୋଳାରେ ବସାଇ ତୁମକୁ ଶିଖଯାଏ ବୋହି ନିଆଯିବ ଏବଂ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି କୌଣସି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାବୋଧର ତଲାଶରେ ତୁମେ ସେହି ବୈଚିତ୍ର୍ୟଭରା ପୃଥ୍ୱୀଦୃଶ୍ୟଟି ଆଡ଼କୁ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସାରିତ କରିଦେବ । କାରଣ, ସେହି ନୀଳ ସମତଳଭୂମିର ଦିଗ୍‌ବଳୟଟି ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣୁ ଆଣୁ ହିଁ ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତୁମକୁ କ୍ଳାନ୍ତ କରିଦେବ ଓ ତୁମେ ବାହକମାନଙ୍କୁ ତୁମକୁ ଆଉଏକ ଜାଗାକୁ ବୋହି ନେବାପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେବ ।

ନାରୀ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ସେହି ଦାନଟିର ତଲାଶ କରିଥିଲି, କେବଳ ଜଣେ ନାରୀ ହିଁ ଯାହା ଦେଇପାରିବ । ଏଣୁ, ମୁଁ ନିର୍ବାଚିତ କରିଥିବା ଜଣେ ନାରୀ ମୋ' ହୃଦୟରେ ଏପରି ପ୍ରତିଧ୍ୱନିଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଗୃତ କରି ଆଣୁ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲି, ଯାହାକି ଘଣ୍ଟାସବୁ ବାଜି ଉଠୁଥିବାର ଏକ ଆବେଶକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବ ଓ ସେଥିରେ ସ୍ନେହଶୀଳ ଅନୁଶୋଚନାମାନ ଭରି ରହିଥିବ । ମାତ୍ର, ରାତିଦିନ ସେହି ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟାର ଧ୍ୱନିକୁ ଶୁଣିବାଲାଗି କିଏ ବା ମନ କରିବ ? ତେଣୁ, ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଘଣ୍ଟାଟିକୁ ନେଇ ସିଏ ଏକ ଅକାମି ଦ୍ରବ୍ୟପରି ଭାଡ଼ିରେ ନେଇ ରଖିଦେବ । ଆଉଜଣକୁ ମୁଁ ତାହାର ସୁଲଳିତ କଣ୍ଠସ୍ୱର ସକାଶେ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲି । ସିଏ ସବୁବେଳେ ''ତୁମେ, ମୋ' ମାଲିକ....'' ବୋଲି କହୁଥିଲା । ମାତ୍ର, ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱରକୁ ସବୁବେଳେ ଶୁଣି ଅଚିରେ ନିଶ୍ଚୟ ଭାରି କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗିବ ଏବଂ ତୁମେ ଆଉ ଅନ୍ୟଏକ ସଂଗୀତର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।

ଯଦି ମୁଁ ତୁମକୁ ଦଶହଜାର ନାରୀ ଆଣି ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଯଦି ତୁମେ ଜଣେ ପରେ ଜଣେ କରି ସୁଖକର ଲାଗୁଥିବା ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗୁଣଟିକୁ ଦ୍ରୁତ ଭାବରେ ପାନ କରି ଶେଷ କରି ଦିଅନ୍ତ, ହୁଏତ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ତୁମ ହୃଦୟର ବାସନା ମୋଟେ ତୃପ୍ତ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । କାରଣ, ଠିକ୍ ଋତୁ ବଦଳିବା ପରି, ଦିନଗୁଡ଼ିକ ତଥା ବୋହି ଯାଉଥିବା ପବନମାନେ ବଦଳି ଯାଉଥିବା ପରି ତୁମେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବଦଳିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତ ।

ଆଉ ଜଣକର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ କରିବା ଆଦୌ କାହା ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ମୁଁ ସର୍ବଦା ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆସିଥିବାରୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଗୁପ୍ତ ଅଳିନ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକରେ ତାହାର ଅଲଂଘ୍ୟ ବହୁ ସମତଳଭୂମି, ନିସ୍ତବ୍ଧ ଉପତ୍ୟକା, ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତମାଳା, ଗୋପନବାଟିକାମାନ ରହିଥିବାରୁ ଓ ଆଦୌ ଅତିବିସ୍ତୃତ ନହୋଇ ଯେକୌଣସି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନସାରା କହି ପାରିବାଭଳି ସାମଗ୍ରୀ ରହିଥିବାରୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀ ତା' ଭଣ୍ଡାର ଭିତରୁ ଆଣି ଦେଇଥିବା ସବୁଯାକ ସମ୍ପଦ କାହିଁକି ଏତେ ଅଳପ ବୋଲି ଲାଗିଲା ଓ ଏପରିକି ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଆହାର ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ କ୍ୱଚିତ୍ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ହେଲା, ମୁଁ ସେକଥା ତଥାପି ବୁଝି ପାରିନଥିଲି ।

ମାତ୍ର ହେ ଈଶ୍ୱର, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋ'ର ଭୁଲଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ପାରୁଛି । ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବସ୍ତୁତଃ କର୍ଷଣଯୋଗ୍ୟ ଭୂମିରୂପେ ଦେଖି ପାରିନଥିଲି, ଯେଉଁଠାରେ କି ମୁଁ ବର୍ଷସାରା ସକାଳ ନପାହୁଣୁ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିବି, — ମୋ ପାଦର ପରିଧାନ ବହଳ କାଦୁଅରେ ବୋଳି ହୋଇ ରହିଥିବ, — ସାଙ୍ଗରେ ଲଙ୍ଗଳ ଥିବା ଘୋଡ଼ା ରହିଥିବ, ମୁଣାରେ ବିହନ ଥିବ, ମୋତେ କୃଷକର ବିଦ୍ୟା ଜଣାଥିବ, — ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ତୋଫାନ ଏବଂ ବର୍ଷାର ଆଭାସ ପାଇ ପାରୁଥିବି ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ମୋ' ଭିତରେ ଏକ ଆନୁଗତ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଯେପରିକି ସେଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ମୁଁ ମୋ'ର ପ୍ରାପ୍ୟକୁ ପାଇ ପାରୁଥିବି । ସେକଥା ନକରି ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ତଳିକା ଭଳି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସ୍ତରକୁ ଖସାଇ ଆଣିଥିଲି, ଯାହାକୁ କି ତୁମେ ନିଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ସ୍ଥିତି ଅସ୍ଥିତି ତଦାରଖ କରି ବୁଲୁଥିବା ବେଳେ କୌଣସି ସାନ ଗାଆଁର ପ୍ରମୁଖ କେତେଜଣ ତୁମଆଗରେ ଆଣି ଭେଟି ଦେଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ତା'ସହିତ ବାଛି ବାଛି କେତୋଟି ଫଳ ମଧ୍ୟ ତୁମପାଇଁ ଆଣିଥାଆନ୍ତି । ତୁମର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତୋଟି ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥାନ୍ତି । ହଁ, ତୁମେ ବି ସେମାନଙ୍କୁ ସୌଜନ୍ୟ ସହକାରେ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଅ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ମିତ ହସର ତରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକର୍ଷକ ଲାଗୁଥାଏ, —ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଅର୍ପଣ କଲାବେଳେ ସେମାନେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀମାନେ କରନ୍ତି ଏବଂ ପିଲାଳିଆ ସରଳ କେତୋଟି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥାନ୍ତି । ତଥାପି, ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ସବୁଯାକ ମଧୁକୁ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିଃଶେଷିତ କରି ନେଇଥାଅ; ସେମାନଙ୍କର ଲଜ୍ଜାରକ୍ତିମ ଚିକୁର ଉପରେ ଥରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଥାପଡ଼ାଇ ଆଣିବାପରେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଚାହାଣିଟିର ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ଭାବଟିର ସ୍ୱାଦଟିକୁ ଚାଖିନେବା ପରେ ଆଉ ଯେପରି ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ବାକୀ ରହି ନଥାଏ । ତଥାପି, ଏହି ତରୁଣୀ ବାଳିକାମାନେ ବହୁବିସ୍ତୃତ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କର୍ଷଣୀୟ ଭୂମିପରି ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ସେଥିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ପଥଟିକୁ ଜାଣିଥାଆନ୍ତ, ତେବେ ସେଥିରେ ହୁଏତ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଆପଣାକୁ ହରାଇ ଦେଇଥାନ୍ତ ଓ — ପାଇ ପାରିଥାନ୍ତ ।

ମୋ'ର ଯେଉଁ ସୁବିଜ୍ଞ ଜ୍ୟାମିତିବିଶାରଦ ବନ୍ଧୁଜଣକ ଥିଲେ, ଯିଏ ମୋତେ ରାତିପରେ ରାତି ଏବଂ ଦିନପରେ ଦିନ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ; — ମୋ'ର ସକଳ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ନେଇ ମୁଁ ତାଙ୍କପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରୁଥିଲି, — ମୋତେ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ କରିନେବାକୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସିଏ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବେ ବୋଲି ମୁଁ ତାଙ୍କପାଖକୁ ଯାଉଥିଲି । କାରଣ, କାହାରି ଅନୁକରଣ ନକରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱକୀୟ ହୋଇ ରହିପାରିବା ନିମନ୍ତେ ସିଏ ମୋ' ପରି ସଂଗୀତର ଏହି ଧିସା ଅଥବା ସେହି ଧିସାଟିକୁ ଆଦୌ ଶୁଣୁନଥିଲେ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଭଳି ସେହି ଗୋଟିଏ ରୀତି ଅନୁସରଣ କରି

ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖୁନଥିଲେ, କୌଣସି ଖାଦ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟମାନେ ପାଉଥିବା ସ୍ୱାଦଟିକୁ ପାଇବେ ବୋଲି ଅଭିଳାଷ କରୁନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରା ଯାଉଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକରୁ ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସ୍ୱକୀୟ ଏକ ଗୁଣ ପ୍ରଦାନ କରି ଫଳଟିଏ ରଚିଦେଇ ପାରୁଥିଲେ । (ସେଇଟିକୁ ପୁରୁଣା ରୀତିରେ ମାପି ହେଉନଥିଲା ବା ତାହାର ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରି ହେଉନଥିଲା, ସେଥିରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୁଣର ସମ୍ଭାବନା ନିହିତ ରହିଥିଲା ଏବଂ ତାହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦିଗଆଡ଼କୁ ସୂଚିତ ମଧ୍ୟ କରି ଦେଉଥିଲା) । ସେହି ଜ୍ୟାମିତିବିଶାରଦଙ୍କ ଠାରେ ମୁଁ ଏକ ବୃହତ୍ ବିସ୍ତାରର ପରିଚୟ ପାଇ ପାରୁଥିଲି ଏବଂ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା ସମୟରେ ସତେଅବା ଏକ ସମୁଦ୍ରପବନ ପାଖକୁ ଅଥବା ବୃହତ୍ ନୀରବତା ପାଖକୁ ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ଏବଂ, ଯଦି ତାଙ୍କ ଭିତରର ସ୍ୱୟଂ ମଣିଷଟି ପାଖରେ ମୁଁ ପହଞ୍ଚି ପାରିନଥାନ୍ତି, ଯଦି ସିଏ ମୋତେ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବା ସାମ୍ରଗୀଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ହିଁ ଆଖି ରଖିଥାନ୍ତି, — ଯଦି ବୃକ୍ଷଟିକୁ ଲୋଭ ନକରି ଫଳମାନଙ୍କୁ ପାଇଯିବା ଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରିଥାନ୍ତି ଓ ଜ୍ୟାମିତିର କେତେଟା ଶୃଙ୍ଖଳା ଫର୍ମୁଲା ଦ୍ୱାରା ମୋ'ର ମନ ତଥା ହୃଦୟକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ରଖିବାର ଆସ୍ପୃହା ରଖିଥାନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ପାଇ ପାରିଥାନ୍ତି ?

ନିଜର କ୍ଷେତଟିକୁ ଯିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଚଷୁଛି ଏବଂ ଅଲିଭ୍ ଗଛଟିକୁ ରୋପଣ କରୁଛି ତଥା ଉତ୍ତମ ବିହନ ଆଣି ବୁଣିପାରୁଛି, କେବଳ ତାହାରି ସକାଶେ ହିଁ ରୂପାନ୍ତରଣର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ସତକୁ ସତ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଯଦି ସିଏ ନିଜର ଖାଉଥିବା ରୁଟିକୁ ଦୋକାନରୁ କିଣି ଆଣୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ଏହି ସୌଭାଗ୍ୟଟି ତା' ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ ଆସିନଥାନ୍ତା । କେବଳ ତାହାରିପାଇଁ ହିଁ ଫସଲ ଅମଳ କରିବାର ଉତ୍ସବଟି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ଅମାରରେ ସେହି ଫସଲକୁ ଆଣି ଭର୍ତ୍ତି କରିବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ମଧ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି । ତା' ଭଣ୍ଡାର ଭିତରେ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ଉପରକୁ ସିଏ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅମାରର କବାଟଟିକୁ ଖୋଲିଦେବ ଓ କବାଟଟି ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ କଟକଟ ଶବ୍ଦ କରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖୋଲି ଯାଉଥିବ । ସେହି କବାଟଟି ପଛରେ ଅମାର ଭିତରେ ଯେଉଁ ବିହନ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥିବ, — ତା' ଉପରେ ଧୂଳିର ପୀତ ଆସ୍ତରଣଟିଏ ଚକଚକ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ ଏବଂ, ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟଟି ଯେତେବେଳେ ଆସିବ, ସେତେବେଳେ ତୁମର ମାଟିସରସର କ୍ଷେତଗୁଡ଼ିକୁ ଲହଡ଼ା ମାରୁଥିବା ସୁନାଦ୍ୱାରା ପ୍ଲାବିତ କରିଦେବାର ଶକ୍ତି କେବଳ ସେହି ବିହନ ଭିତରେ ହିଁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି ।....

ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ, ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଭୁଲ ରାସ୍ତାଟାରେ ହିଁ ଚାଲି ଯାଇଛି । ନିଜେ କେଉଁଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବ, ସେହି ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିଥିବା ଜଣେ ଧାବମାନ

ବାଟୋଇ ଭଳି ନାରୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯିବାପାଇଁ ମୁଁ ଆଖିବୁଜା ଭାବରେ ତରତର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି । ଏକ ଅମଡ଼ା ଓ ଅପନ୍ତରା ଜଙ୍ଗଲଟା ଭିତରେ ହିଁ ଆଗରେ କୌଣସି ଦିଗ୍‌ବଳୟ ନଥାଏ ମୁଁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଧାଇଁ ଯାଇଥିଲି ଓ ଏପରି ଏକ ମରୁଦ୍ୟାନର ସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲି, — ଯାହାକୁ କି ଭଲ ପାଇବାର ଏକ ମରୂଦ୍ୟାନ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ଓ ଯାହା ତା' ହାତପାଆନ୍ତାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାହାରେ ରହିଥିଲା । ମୁଁ ସେଠାରେ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସନ୍ଧାନରେ ଯାଇ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲି; ସତେଅବା ଅନ୍ୟ ନାନା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ ଗୋଟାଏ ବସ୍ତୁରୂପେ ତାହାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବି ବୋଲି ଭାବିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ କେଉଁଠାକୁ ହିଁ ଯାଉନଥିଲି । ସେହି ନାରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆନତ ହୋଇ ଆସିବା ବେଳକୁ ସେମାନଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସ ଆହୁଲା ମାରୁଥିବା ନାଉରୀଙ୍କ ପରି ଧଇଁସଇଁ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥାଟିକୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଆଖିଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ କଳନା କରି ପାରୁଥିଲି । ସେମାନଙ୍କର କୋମଳ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗର ଏବଂ ଏକ ମାଠିଆର ବେଣ୍ଟ ପରି କିସୁନ୍ଦର ବଙ୍କା ହୋଇ ଦିଶୁଥିବା ସେମାନଙ୍କର କହୁଣିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ହିଁ ପରିଚିତ ଥିଲି । ମୋ' ମନର ଖେଦଟା ମୋତେ ବାଟ ବତାଇ ଦେଉଥାଏ ଏବଂ ମୋ' ପିପାସା ଶାନ୍ତ ହେବାପାଇଁ ମୋତେ ସତେଅବା ଏକ ଉପାୟ ମିଳି ଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ ବାଟରେ ହିଁ ଯାଉଥିଲି । ହେ ଈଶ୍ୱର, ତୁମର ସତ୍ୟଟି ସ୍ପଷ୍ଟତଃ କେଡ଼େ ସିଧା ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଏବଂ ତଥାପି ମୁଁ ତାହାକୁ ଦେଖି ପାରୁନଥିଲି ।

କାରଣ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସେହି ପାଗଳମାନଙ୍କ ପରି ଜଣେ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କି ରାତ୍ରି ସମୟରେ କୌଣସି ପୁରାତନ ମନ୍ଦିରର ଭଙ୍ଗା ଅଳିଆଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆସି ଏକତ୍ର ହେଉଥିବାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ତାହା ପାଖରେ ଗଇଁତି ଥିଲା, କୋଦାଳଟିଏ ଥିଲା, ଗୋଟିଏ ଶାବଳ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ତା'ପରେ ସେ ମନ୍ଦିରଟିର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପକାଉଥିଲା, ପଥରମାନଙ୍କୁ ଓଲଟାଇ ଛିଡ଼ା କରାଇ ଦେଉଥିଲା । ଏକ ଦୁଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହରେ ସିଏ ସାମୁକା ଭିତରୁ ଏକ ମୁକ୍ତା ଖୋଜୁଥିବା ପରି ତା' ଭିତରୁ ଶତାବ୍ଦୀ ଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ସୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା କୌଣସି କାଞ୍ଚନିକ ସମ୍ପଦକୁ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା ହେଲାପରି ଖୋଜିବାରେ ଲାଗି ଯାଉଥିଲା । କୌଣସି ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ମହୌଷଧିଟିଏ ଖୋଜିବା ପରି, ଅର୍ଥଲୋଭୀ ଧନଟିଏ ଖୋଜିବାପରି, ଜଣେ ପ୍ରେମିକ ତା' ଭଲ ପାଇବାପାଇଁ ବସ୍ତୁଟିଏ ଖୋଜୁଥିବା ପରି, ଗର୍ବୀମାନେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବାର ଏକ ଅବସର ଖୋଜୁଥିବା ପରି, ନିଜପାଇଁ ଗୌରବର ଲାଳସୀମାନେ ଯେପରି ଗୌରବ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଆନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ତଥାପି ଏହି ସବୁକିଛି ହେଉଛି କେବଳ ବାଲି, କେବଳ ପାଉଁଶ, ସକଳ ଦମ୍ଭ ଭିତରେ ଅସଲ ଦମ୍ଭ । କାରଣ, ଏପରି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଫଳ କେଉଁଠାରେ ନାହିଁ, ଯାହାକି କୌଣସି ଗଛରୁ ହିଁ ସମ୍ଭୂତ

ହୋଇନାହିଁ, — ଏପରି କୌଣସି ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ, ଯାହାକୁ କି ତୁମେ ସ୍ୱୟଂ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ସମ୍ଭବ କରିନାହଁ । ପଥରଗଦାଟା ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ପଥରମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଉତ୍କର୍ଷଯୁକ୍ତ ଖଣ୍ଡେ ପଥରକୁ ଖୋଜିବାଟା ପ୍ରକୃତରେ ବୃଥା ଏବଂ, ଏହି ଭଗ୍ନାବଶେଷଟା ଭିତରେ ଏହି ଯାବତୀୟ ଅଣ୍ଡାଳି ବୁଲିବାଦ୍ୱାରା ଖୋଜୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଗୌରବ, କୌଣସି ଧନ ଅଥବା କୌଣସି ଭଲ ପାଇବା କେବେହେଲେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇନଥାଏ ।

ରାତିରେ ଗଇଁତି ଧରି ପଥର ଓଲଟାଉଥିବା ସେହି ପାଗଳାଟି ପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ସେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟତୃପ୍ତିକାରୀ ସୁଖଗୁଡ଼ିକରୁ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ପାଇନାହିଁ । ହୁଏତ କେବଳ ଏକ କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲୋଭ ବଦଳରେ ମୋତେ ସେହି ବିଷାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃଥା ଚରିତାର୍ଥତାଗୁ କିଛି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ପାରିଛି । ଖୋଜିବା ଫଳରେ ମୁଁ କେବଳ ଆପଣାକୁ ପାଇଛି । ଏବଂ, ନିଜକୁ ନେଇ ଅତିଶୟ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି; ମୋ' ସୁଖାକାଙ୍କ୍ଷାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିଟା ମୋ'ର ଦୁଇକାନ ପାଖରେ ଖାଲି ଖାଁ' ଖାଁ' କରିବାରେ ଲାଗିଛି ।

ତେଣୁ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଲ ପାଇବାକୁ ନେଇ ଏପରି ଏକ ଉତ୍ସବ-ଅବସର ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଯେପରିକି ତାହାର ଆନନ୍ଦ ମୋ' ଲାଗି ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱାରକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବ, ଯାହାକି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ ବହନ କରି ନେଇଯିବ । କାରଣ, ଯାହା ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ପାଇବି ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଓ ଯାହାଲାଗି ତୃଷିତ ହୋଇ ରହିଛି (ଏବଂ, ଯାହାଲାଗି ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ବସ୍ତୁତଃ ତୃଷିତ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି), ତାହାର କୌଣସି ଅଂଶ ମଧ୍ୟ ଆମ ଅଭିଆର ଭିତରେ ରହିଥିବା କଞ୍ଚାମାଲର ସ୍ତରରେ ଆଦୌ ରହିନାହିଁ । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପଥରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ହିଁ ମୂଳତଃ ପଥରର ଉପାଦାନସୀମାଟି ବାହାରେ ରହିଥିବା କୌଣସି ସମ୍ପଦର ତଲାଶ କରିବାରେ ଲାଗିଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ତାହାର ସକଳ ପ୍ରୟାସ କେବଳ ବରବାଦ ହୋଇ ଯାଉଛି । ସେହି ପ୍ରୟାସଟିକୁ ସିଏ ନିଜର ମନ୍ଦିରଟିକୁ ତିଆରି କରିବାରେ ନିୟୋଜିତ କରି ତାହାର ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଉପଯୋଗ ଅବଶ୍ୟ କରି ପାରିଥାନ୍ତା । କାରଣ, ବହୁ ପ୍ରସ୍ତରର ଏକ ଗଦାଭିତରୁ ଯେକୌଣସି ପଥରଖଣ୍ଡେ ଖୋଳି ବାହାର କରିବାରେ ଆଦୌ ନୁହେଁ, ମନ୍ଦିରଟି ନିର୍ମିତ ହୋଇସାରିବା ପରେ ପଥରଗୁଡ଼ିକର ଯେଉଁ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଅର୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନାଟି ରହିବ, ତାହାର ଯଥାର୍ଥ ଆନନ୍ଦ ସେଇଥିରେ ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ନାରୀଟିକୁ ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରିଛି ଓ ବାଛିଛି, ତା'ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିକଥା; ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ତା'ଭିତରେ ରହିଛି, ସେଇଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ନହେଲେ ମୁଁ ସଂଗତିର ସହିତ ତା' ବିଷୟରେ ଆଦୌ ଧାରଣା କରି ପାରିବିନାହିଁ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ହେ ଈଶ୍ୱର, ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ଯେ, ଆପଣାର ଉଲଗ୍ନ ମଧୁରିମାଟି ସହିତ ଶୟାନ ହୋଇ ରହିଥିବା ମୋ'ର ଯୁବତୀ ଭାର୍ଯ୍ୟାଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିବା ସମୟରେ ତା'ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ମୋ'ର ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ଭୋଜୀର ପସରାଗୁଡ଼ିକୁ ବାଢ଼ିଦେବାଟା ମୋ' ପାଇଁ କେଡ଼େ ସୁଖଦାୟକ ନଲାଗୁଛି; — ତା' ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗମାନେ କେଡ଼େ ସୁକୁମାର ଏବଂ କମନୀୟ ଦିଶୁଛନ୍ତି, ତା' ବକ୍ଷୋଜଗୁଡ଼ିକରେ କେତେ କୋମଳ ଉଷ୍ଣତା ମଧ୍ୟ ଭରି ରହିଛି। ତେଣୁ, ତା'ଠାରୁ ମୁଁ କାହିଁକି ମୋ'ର ଆନନ୍ଦଟିକୁ ଆହରଣ ନକରିବି ? ମାତ୍ର, ହେ ଈଶ୍ୱର, ମୁଁ ତୁମର ସତ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରୁଛି। ଯେଉଁ ନାରୀଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଶୟାନ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ମୁଁ ଦଣ୍ଡକପରେ ନିଜ ଛାଇକୁ ତା' ଉପରେ ପକାଇ ଯାହାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଦେବି ବୋଲି ବାହାରିଛି, ସିଏ ଯେ କଦାପି ମୋ' ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଏଡ଼େବଡ଼ ଗୋଟିଏ କାନ୍ଥପରି ହେବନାହିଁ ଯାହାଉପରେ କି ମୋ'ର ମୁଣ୍ଡଟା ଢୁ କରି ଯାଇ ବାଜିଯିବ, — ଅପର ପକ୍ଷରେ ସିଏ ଯେ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱାର ସଦୃଶ ହୋଇ ରହିବ, ଯାହାକି ମୋତେ ଆଉଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ନେଇ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇ ପାରିବ, ସେହି ବିଷୟରେ ମୋ'ର ସୁନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ପାରିଥିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ। ହଁ, ମୁଁ ଯେ ତାକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବି ନାହିଁ ଏବଂ ସେହି ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ କୌଣସି ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ପଦକୁ ଆଦୌ ଖୋଜି ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବିନାହିଁ, — ମାତ୍ର ତାକୁ ଏକତ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ, ଟାଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠିଦ୍ୱାରା ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବ ଆବେଷ୍ଟନଟି ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବି, ମୋ' ପକ୍ଷରୁ ମୁଁ ସେବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ ରହିଥିବି।

ଏବଂ, ନିଜ ଆଶା ମୋତେ କିପରି ତଥାପି ନିରାଶା ଭିତରେ ଆଣି ପକାଇ ଦେଇଯିବ ? ଏକାନ୍ତ ସତ୍ୟକଥା ଯେ ତୁମେ ଯେଉଁ ନାରୀକୁ ମୁକ୍ତାଟିଏ ଦାନ କରିବ, ସିଏ ନିରନ୍ତର ଅତୃପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ। କାରଣ, ତୁମେ ତାକୁ ଦେଇଥିବା ମୁକ୍ତାଟି ଠାରୁ ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ମୁକ୍ତାଟିଏ ବି ତ ପୃଥିବୀରେ କେଉଁଠାରେ ରହିଥିବ ! ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଠାରୁ ଖଣ୍ଡେ ହୀରା ବି ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥିବ, — ତଥାପି, ସବୁଠାରୁ ଆଉ କେଉଁ ମୋତିଟି ଆଗରେ ସେହି ହୀରାଟି ମଧ୍ୟ ସମତୁଲ ହେବନାହିଁ ? ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଟିରୁ ମୁଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଅର୍ଥସଙ୍କେତଟିକୁ ପାଉନଥିବି, ତାକୁ ଖାସ୍ ତାହାରି ଲାଗି ମୁଁ ଆଦୌ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି କହିବିନାହିଁ। କାରଣ, ଏହି ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନଧାରଣ କରିଛି।

ତଥାପି, ଏହି ନାନା ଅବାଗରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ମୁଦି, ଖଣ୍ଡେ କନା ଉପରେ ସିଲାଇ କରା ଯାଇଥିବା ଏହି ଫିକାରଙ୍ଗର ଗୋଲାପଟି, ପ୍ରଣୟକ୍ଷଣଟିର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଆମ ଏକତ୍ର ଚାହାପାନ ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ସାଧାରଣ ଧାତୁରେ ତିଆରି ଏହି

ପରିବେଷଣ — ପାତ୍ରଟି, — ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ଗୋଟିକର ଥାନରେ ମନ ହେବା ମାତ୍ରକେ ଆଉଗୋଟିଏ ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରି ପାରିବା ନାହିଁ, — କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବିଧିର ଆଚରଣରେ ସହାୟତା କରି ଆସିଛନ୍ତି । କେବଳ ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରେ ହିଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଆରୋପଣ କରାଯାଏ ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଏହି ଛାର କାଠରେ ତିଆରି ବସ୍ତୁଟି ଥରେ ତାଙ୍କର ଉପାସନାରେ ଭୂମିକାଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରିସାରିବା ପରେ, ସେଇଟିର ମଧ୍ୟ ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ମଧ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଭାଗ ରହିଯାଏ ।

ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ମୋ'ର ଭାର୍ଯ୍ୟାଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା । କେବଳ ତାହାରି ସକାଶେ ହିଁ ମୁଁ ଯଦି ତା' ମହତ୍ତ୍ୱଟିର କଳନା କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ଅଚିରେ ବଡ଼ ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ଓ ଆଉ ଅନ୍ୟ କେଉଁଆଡ଼େ ସନ୍ଧାନ କରି ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । କାରଣ, ଏପରି ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ ଯେ, ସିଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଳହପ୍ରିୟ ହୋଇପାରେ; ଅଥବା ଏପରିକି, ଦେଖିବାକୁ ସିଏ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ରୂପବତୀ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ମୋ' ହୃଦୟ ଖୋଜି ବୁଲୁଥିବା ସେହି ମଧୁର କଣ୍ଠସ୍ୱରଟି ତା'ପାଖରେ ନଥାଇପାରେ ଏବଂ, ସିଏ ବେଶ୍ ଖରାପ ଭାବରେ "ଆପଣ, ମୋ' ମାଲିକ ...." ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିପାରେ । ହୁଏତ ଆଉଜଣକର ଅଧର ଉପରେ ଠିକ୍ ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସଂଗୀତବଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଶୁଭିପାରେ ।

ମାତ୍ର, ହେ ମୋ'ର ଅପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ରମଣୀ, ନିଜର ଅପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ସହିତ ହିଁ ତୁମେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଶୟାନ ରହିଥାଅ । ମୋ' ମୁଣ୍ଡ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଉଚ୍ଚ କାନ୍ଥ ଦେହରେ ଢୁ' କରି ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ଯିବନାହିଁ, — କାରଣ, ତୁମେ ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା, ଏକ ପୁରସ୍କାର, ଆପଣାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରୁଥିବା କୌଣସି ମୁକ୍ତା ହୋଇ ନଥିଲେ ହେଁ, — ଏସବୁ ଥିଲେ ବି ତ ମୁଁ ଅତିଶୀଘ୍ର କ୍ଳାନ୍ତ ଅନୁଭବ କରୁଥାଆନ୍ତି, — ତଥାପି ତୁମେ ହେଉଛ ଏକ ବାହନ, ଗୋଟିଏ ମାର୍ଗ, ଏକ ମାଧ୍ୟମ, ଏବଂ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ସମ୍ଭୂତିପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କଦାପି କ୍ଳାନ୍ତ ଅନୁଭବ କରିବିନାହିଁ, କେବେହେଲେ ଥକି ଯିବିନାହିଁ ।

- ୧୧୪ -

ଗୋଟିଏ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଉଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିକୁ ସୂଚିତ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଉତ୍ସବଟି ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ, ତାହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମୋ' ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ସେହି ଉତ୍ସବଟିର ପାଳନ ହିଁ ତୁମର ପୁନର୍ଜନ୍ମକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିଆସିଛି । ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ କହିଥିବା ଜାହାଜଟି ବିଷୟରେ ଯେମିତି,

ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେମିତି । ଏହା ହେଉଛି ଏକ ମହୋତ୍ସବର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସତ, ମାତ୍ର ଜାହାଜଟିକୁ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରଥମ କରି ଭସାଇବାର ଅବସରରେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦଉଲ୍ଲାସମାନ କରାଯାଏ, ସେଇଥିରେ ହିଁ କଦାପି ସମଗ୍ର ଜୀବନଟାକୁ ବିତାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ତୁମ ଶିଶୁଟିର ଜନ୍ମ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତୁମକୁ କହିଛି; ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦଉଲ୍ଲାସର ଏକ ଅବସର ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ମାତ୍ର, ତା'ବୋଲି ତୁମେ କଦାପି ଦିନପରେ ଦିନ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ କେବଳ ସେଇଥିରେ ହିଁ ମାତି ରହନାହିଁ, — ତୁମର ପିଲାଟିଏ ହୋଇଛି ବୋଲି ଆନନ୍ଦରେ ବରଷସାରା ବିତାଇ ଦିଅନାହିଁ । ତୁମକୁ ତୁମର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ବୋତ୍ସବଟି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ; ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ତୁମ ବୃକ୍ଷର ଫଳଟି ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ବୃକ୍ଷକୁ ସମ୍ଭବ କରିଆଣେ ଓ ତୁମର ବଂଶକୁ ଆଉଗୋଟିଏ ପାହାଚ ଆଗକୁ ନେଇଯାଏ । ମୁଁ ଗହମ ଅମଳ କରିବା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କହିଛି । ତା'ପରେ ଅମଳ କରା ଯାଇଥିବା ଶସ୍ୟକୁ ଘରକୁ ଆଣିବାର ପର୍ବଟି । ତା'ପରେ ପୁନର୍ବାର ବିହନ ବୁଣିବାର ପର୍ବଟି ଆସି ପହଞ୍ଚେ । ତା'ପରେ ବସନ୍ତକାଳୀନ ପର୍ବ, ଯେତେବେଳେ କ୍ଷେତମାନେ ସବୁଜ ବୃକ୍ଷଛାୟା ଦ୍ୱାରା ପ୍ଲାବିତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି । ତା'ପରେ ପୁଣି କିଛି କାଳ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୁଏ, ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ଫସଲ କାଟିବାର ଉତ୍ସବଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ତା'ପରେ ପୁଣି କିଛି କାଳ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୁଏ, ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ଫସଲ କାଟିବାର ଉତ୍ସବଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ । ତା'ପରେ ଫସଲତକ ଘରକୁ ବୋହି ଆଣିବାର । ଏହିପରି ଭାବରେ ପର୍ବ ଯାଉଥାଏ, ପୁଣି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥାଏ । କାରଣ ଅତୀତର ଆନନ୍ଦଉଲ୍ଲାସଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ଅମାରରେ ଭରି ସାଇତି ରଖି ହୁଏନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ବରେ ତୁମେ ହୁଏତ କେଉଁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଅ ଓ ପର୍ବପରେ ପୁଣି କେଉଁଠାକୁ ଚାଲି ଯାଉଥାଅ । କେତେ କେତେ କ୍ରୋଶ ପାରି ହୋଇ ଆସିଥାଅ । ଦ୍ୱାରଟି ତୁମ ପାଇଁ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଯାଏ । ଉତ୍ସବର ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ, ତୁମେ ଯେଉଁ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟିରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କର, ସେଇଟି ଆଉ ତୁମର ସେହି ପୂର୍ବ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟି ପରି ହୋଇ ରହିନଥାଏ । ତଥାପି, ମୁଁ ଚାହେ ଯେ, ଦୁଆରବନ୍ଧଟିକୁ ଡେଇଁବା ମାତ୍ରକେ ତୁମେ ସବୁଥର ଅବଶ୍ୟ ଉଲ୍ଲସିତ ହେବ । ନିଜର ଖୋଷାଗୁଡ଼ିକୁ ଫଟାଇ ବାହାରି ଆସିବା ସମୟଟି ନିମନ୍ତେ ତୁମଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଆନନ୍ଦ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବ । କାରଣ, ସାଧାରଣତଃ ତୁମେ କେବଳ ଏକ ଅନିଶ୍ଚିତ ଆଲୁଅରେ ହିଁ ଚକଚକ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଅ ଏବଂ, ପ୍ରହରୀର ସେହି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଆଲୋକଟି ତୁମପାଖକୁ କେବଳ ବିରଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ କ୍ୱଚିତ୍ ଆସିଥାଏ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଆପଣାର ପ୍ରାସାଦରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧୀର ପଦକ୍ଷେପରେ ପଦଚାରଣା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଦଳେ ଶ୍ରମିକ କୂଅଟିଏ ଫୁଟାଇ ଉପରଟାକୁ ମାଟି ଓ

ବାଲିରେ ଭରିଆଣିଲା ପରି ମୁଁ ଖୁବ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ ହିଁ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରୁଥାଏ । ମୁଁ ଯେ କେଉଁଠାକୁ ଯାଉଛି, ସେହି କଥାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଥାଏ — ଏବଂ ଏହି ଭୂମିଟି ଆଉ ମୋଟେ ମୋ' ଭୂମି ହୋଇ ରହିନଥାଏ ।

ମୁଁ ଗୋଟିଏ କକ୍ଷଗୃହରୁ ଆଉଗୋଟିଏ କକ୍ଷଗୃହକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟିର କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା ଅଲଗା ରଙ୍ଗର । ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଳଙ୍କାରସବୁ ଲଟକି ରହିଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ରୂପାତିଆରି ଟେବୁଲ ବାଟଦେଇ ମୁଁ ଚାଲିଯାଏ, ଯାହାଉପରେ ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ ମହମବତୀସବୁ ରଖା ଯାଇଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ ମର୍ମରପ୍ରସ୍ତରର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଖୁମ୍ବପାଖରେ ବି ଆସି ହାବୁଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ଛୁଇଁଦେଲା ବେଳକୁ ଶୀତଳ ଲାଗୁଥାଏ । ସବୁବେଳେ ଶୀତଳ ଲାଗୁଥାଏ । ତା'ର ଅଳ୍ପସମୟ ପରେ ଆସି ଏପରି କୋଠରୀମାନଙ୍କରେ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକମାନେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ମୋ' କାନରେ ଆସୁଥିବା ଆବାଜଗୁଡ଼ାକ ସତେଅବା କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନର ନାନା ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଭଳି ମନେ ହେଉଥାଏ । କାରଣ, ଏହି ରାଜ୍ୟଟି ଆଉ ମୋ' ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ମୋଟେ ରହିନଥାଏ ।

ତଥାପି ସେହି ସାଧାରଣ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମୋ' କାନକୁ ବେଶ୍ ମଧୁର ମନେ ହେଉଥାନ୍ତି । କାରଣ, ଅବାରିତ ଭାବରେ ସିଧା ହୃଦୟ ଭିତରୁ ବହି ଆସୁଥିବା ଏକ ସଂଗୀତ ସର୍ବଦା ଅବଶ୍ୟ ସୁଖଦ ହେବ ହିଁ ହେବ । ପୃଥିବୀରେ ଏପରି କିଛି ନାହିଁ, ଯାହାକି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଶୋଇଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏପରିକି ତୁମର କୁକୁରଟି ଶୋଇଥିବା ସମୟରେ ବେଳେବେଳେ ଢୋକି ପକାଉଥିବା ପରି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ, - ମଝିରେ ମଝିରେ କମ୍ପି ଉଠୁଥିବ, ସମ୍ଭବତଃ ଶିକାର କରୁଥିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିବ । ମୋ'ର ପ୍ରାସାଦଟି ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା, — ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟରେ ଏହି ବିଶ୍ରାମକାଳରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିନାହିଁ । କେଉଁଠାରେ କୌଣସି କବାଟରୁ ଧଡ଼ କରି ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ହୋଇ ନୀରବତାକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ଆସେ । ସେହି ଶବ୍ଦଟି ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଥାଏ ? ତୁମେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଅ ଓ ନିଜକୁ ପଚାର, ''ନିଶ୍ଚୟ ପରିଚାରିକାମାନେ ସେମାନଙ୍କର କାମ କରୁଛନ୍ତି; ଇହାଦେ ଧୁଆ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ନିଜ ଟାଙ୍କୁଡ଼ିମାନଙ୍କରେ ନେଇ ଭରୁଛନ୍ତି ଏବଂ କୁଆଡ଼େ ବୋହି ନେଉଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଥାକରେ ରଖାଯାଉଛି ଏବଂ ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଲମାରିଗୁଡ଼ିକରେ କବାଟକୁ ବନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି ।'' ସେମାନେ ସୁଚାରୁରୂପେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିଛନ୍ତି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଇ ବିଶ୍ରାମ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ମୋ'ର ସେଥିରେ ବି କ'ଣ ଯାଉଛି ବା ଆସୁଛି ? ଏହି ରାଜ୍ୟଟି ଆଉ ମୋ'ର ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ରହିନାହିଁ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

କକ୍ଷରୁ କକ୍ଷକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ମୁଁ ପ୍ରାସାଦର ରନ୍ଧନଶାଳା ଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଥିଲି । ସେଠି ବାସନକୁସନ ପରସ୍ପର ସହିତ ବାଜୁଥିବାର ପରିଚିତ ଶବ୍ଦଟିକୁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି, — ତା'ପରେ କବାଟ ଧଡ଼କରି କେଉଁଠି ବାଡ଼େଇ ହୋଇଯିବାର ଗୋଟିଏ ଧ୍ୱନି । ତା'ପରେ ସବୁ ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲା । ତା'ପରେ ବଡ଼ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ପାଦଗୁଡ଼ିକର ଶବ୍ଦ । ସତେଅବା କୋଉଠାରେ କିଛି ଭୁଲିହୋଇ ଯାଇଛି, — ସେଠାରେ ତୁମେ ତକ୍ଷଣେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଥାଆନ୍ତ, ଅଥଚ ପହଞ୍ଚି ପାରିଲନାହିଁ — ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, —କ୍ଷୀର ଚୂଲୀରେ ବସିଥିଲା, ଉତୁରି ପଡ଼ିଲା; ବା ଗୋଟିଏ ପିଲା ହଠାତ୍ କ'ଣ ପାଇଁ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ଅଥବା, — କେଉଁଠି ବେଶ୍ କେତେବେଳ ହେଲା ଅତି ପରିଚିତ ମର୍ମରଶବ୍ଦଟିଏ ହେଉଥିଲା, ଥିଲା ଥିଲା, ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ହୁଏତ ପାଣିପମ୍ପରେ କେଉଁଠି କ'ଣ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଗଲା, ଗହମ ପେଷି ହେଉଥିବା କଳରେ ଅବା କ'ଣ ବିଗିଡ଼ି ଗଲା, -ଏବଂ, ତୁମେ ତରତର ପଦକ୍ଷେପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଡ଼ି ଦେବାପାଇଁ ଦଉଡ଼ିଯାଉଛ । ....କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ....ଆଉ କୌଣସି ପଦଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଉନାହିଁ; କ୍ଷୀର ଆଉ ଉତୁରି ଯାଉନାହିଁ, ପିଲାଟି ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି, — ସେହି ପୁରୁଣା ଗତଟି ଅନୁସାରେ ମାଙ୍କାଟିକୁ ଗଡ଼ାଉଥିବା ପରି ପେଷାକଳଟିର ଗଅଁ ଗଅଁ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଗୋଟିଏ ବିପଦକୁ ଏଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରିଛି, ଗୋଟିଏ ଘାଆକୁ ଭଲ କରି ଦିଆଯାଇଛି, ଗୋଟିଏ ତ୍ରୁଟି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରାଯାଇ ସାରିଛି । କୋଉ ତ୍ରୁଟି ପାଇଁ ? କେଜାଣି ? ଜାଣିଲେ ବା କ'ଣ ହେବ ? ଏହି ରାଜ୍ୟ ତ ଆଉ ମୋ' ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ରହିନାହିଁ !

ତା'ପରେ ମୁଁ ସୁଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିକର ଅଞ୍ଚଳରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି । କାରଣ, ମୋ' ପ୍ରାସାଦଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭୂମିତଳେ ରହିଥିବା ଏପରି ଆଗାରଟିଏ ପରି କଳ୍ପନା କରାଯାଇ ପାରିବ, ଯେଉଁଠାରେ କି ତା' ସୁରାଗୁଡ଼ିକର ଓ ଫଳମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ମଧୁର ସୁଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ପାଗ ଏବଂ ପୋଖତ କରି ଅଣା ଯାଉଥାଏ । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସେହି ଟାପୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପଦଚାରଣା କରି ଯାଉଛି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କି ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳୀୟ ସାଗରମାନଙ୍କରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କ ପରି ସୁଗନ୍ଧରେ ଭରି ରହିଥାନ୍ତି । ଏଠାରେ ଯେଉଁ ଭଣ୍ଡାରଟି ରହିଛି, ମୁଁ ଆଖି ବୁଜିଦେଲେ ସେହି ଫଳଟିର ସୁଗନ୍ଧ ଦୂରଦୂରକୁ ବିସ୍ତରି ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି । ଏଠି ପେଟି ପେଟି ଚନ୍ଦନକାଠ ଏବଂ ଅନତିଦୂରରେ ସଦ୍ୟ ଧୂଆହୋଇ ଆସିଥିବା ଆଉ କ'ଣ ପଦାର୍ଥଟିଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଗନ୍ଧ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଯାବତ୍ ଆପଣା ଆପଣାର ରାଜ୍ୟଟିକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ବିସ୍ତାର କରି ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ, ଜଣେ ଅନ୍ଧ ମନୁଷ୍ୟ ବି ନିଜ ନାକକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଏଥିଭିତରେ ଅଲବତ ବାଟ ପାଇଯାଇ ପାରିବ । ମୋ' ବାପା ତାଙ୍କ ନିଜ ସମୟରେ ଏହି ବହୁବିଧ ଗନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ମୁଁ

ମୋ' ନିଜ ବାଟରେ ଯାଉଛି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଧ୍ୟାନ ଦେଉନାହିଁ। ଏହି ରାଜ୍ୟଟି ବି ଆଉ ଆଦୌ 'ମୋ'ର ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ରହିନାହିଁ।

ଏହିସବୁ ଭେଟ ଓ ଅବସରର ବିଧିଟିକୁ ରକ୍ଷା କରି ମୁଁ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କ୍ରୀତଦାସଟି ମଧ୍ୟ କାଛଆଡ଼କୁ ଆଢ଼େଇ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ। କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ଦୟାପରବଶ ହୋଇ କହିଥିଲି, ''ମୋତେ ତୁମର ଝୁଡ଼ିଟିକୁ ଦେଖାଇଲ !'', ଯେପରିକି, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ତା'ର ମଧ୍ୟ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ସେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ। ଲଙ୍ଗଳା ହାତଗୁଡ଼ିକୁ ଉପରକୁ ବଢ଼ାଇ ସେ ଝୁଡ଼ିଟିକୁ ମୁଣ୍ଡଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆଣିଲା। ଏବଂ, ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ମାଟିଉପରେ ସ୍ଥିରନିବଦ୍ଧ କରି ରଖି ସିଏ ମୋତେ ତା ଖଜୁରି, ଡିମ୍ବିରି ଏବଂ କମଳାଲେମ୍ବୁର ଭାରଟିକୁ ମୋ' ଆଗରେ ଆଣି ପ୍ରସାରିଦେଲା। ମୋ' ନାକରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ସୁଗନ୍ଧ ଆସି ବାଜିବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ମୁଁ ଈଷତ୍ ହସିଦେଲି। ତା'ପରେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ହସ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଗଲା ଓ ଏହିସବୁ ବେଳାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ଲଂଘନ କରି ସିଏ ସିଧା ମୋ' ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟକୁ ଚାହିଁରହିଲା। ଏବଂ, ପୁନର୍ବାର ବାହୁଦୁଇଟିକୁ ବଙ୍କା କରି ଝୁଡ଼ିଟିକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ନେଇ ରଖିଲା। ''କେଉଁ କାରଣରୁ ଏହି ଦୀପଟି ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠିବାର ପୂର୍ବାଭାସ ମିଳି ଯାଉଛି ?'' — ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲି। ଏହି ସକଳ ପ୍ରାଚୀରର ପଶ୍ଚାତରେ ମୋ' ପ୍ରାସାଦର ଗଭୀର ତଳଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଗୁପ୍ତ ଅଗ୍ନିଟି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବସ୍ତୁତଃ ଦାବାଗ୍ନି ଭଳି ହିଁ ବ୍ୟାପିଯିବାରେ ଲାଗିଛି; ଏସବୁ କ'ଣ ବିଦ୍ରୋହର ସୂଚନା, ନା ଭଲ ପାଇବାର ?'' ଏବଂ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସୁକ ଭାବରେ ସେହି ପରିକରଟି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥାଏ; ସତେ ଯେପରି କୌଣସି ସମୁଦ୍ରର ଅଗାଧ ତଳଗୁଡ଼ିକୁ ମୋ' ଆଖି ଭେଦ କରି ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ସେହିପରି। ଭାବିଥିଲି, ''ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରର ଏହି ରହସ୍ୟଟି, — କେତେ ନା କେତେ ତା'ର ବ୍ୟାପ୍ତି ! ତା'ପରେ, ପ୍ରହେଳିକାଟିକୁ ସେହିଭଳି ଅସମାହିତ ରଖିଦେଇ ମୁଁ ମୋ' ବାଟରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଚାଲିଗଲି; କାରଣ, ଏହି ରାଜ୍ୟ ଆଉ **ମୋ'ର** ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ଆଦୌ ରହିନଥିଲା।

ମନୋବିନୋଦନର କକ୍ଷଟିକୁ ପାରି ହୋଇ ମୁଁ ପରାମର୍ଶ-କକ୍ଷଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ କଲି। ମୋ' ପାଦ ପକାଇବାର ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ଏବଂ ପୁନଃପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଆନ୍ତି। ତା'ପରେ ସିଡ଼ିବାଟେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ମୁଁ ସର୍ବଶେଷ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟି ଅଭିମୁଖରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲି। ଏବଂ, ସେଇଟିକୁ ପାରି ହୋଇ ଯାଉଛି, ଏହି ସମୟରେ ଏକ ଚିତ୍କାର ଏବଂ ଅସ୍ତ୍ରରେ ଅସ୍ତ୍ରମାନ ବାଜୁଥିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି। ଚିତ୍କାରଟା ହେଲା ଓ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା, ମୁଁ ଈଷତ୍ ହସି ଦେଇଥିଲି; କାରଣ ଅନୁମାନ କରି

ପାରିଥିଲି ଯେ, ମୋ' ପ୍ରହରୀମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । କାରଣ, ମଧ୍ୟାହ୍ନସମୟର ସେହି ତାପଦାହ ମଧ୍ୟରେ ମୋ' ପ୍ରାସାଦଟା ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ମହୁଫେଣା ପରି ଢୁଳେଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା ଏବଂ, ଯେଉଁ ବିରକ୍ତ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣଙ୍କ ଆଖି ତଥାପି ଖୋଲା ରହିଥିଲା, ସେହି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କ୍ଲାନ୍ତିକର ବିଶ୍ରାମଟି ଏମାନଙ୍କର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କୋଳାହଳଟି ଦ୍ୱାରା କ୍ୱଚିତ୍ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିଲା । ଅଥବା, ତୁମକୁ ନୂତନ ଆକାର ଦେଇ ଗଢୁଥିବା ସେହି ଯେଉଁ ଚିରନ୍ତନ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ତୁମଭିତରେ କିଛି ନା କିଛିକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଥାଏ, ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି କ'ଣସବୁ ଗଢ଼ି ଆଣୁଥାଏ ଏବଂ ତୁମକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଆଣୁଥାଏ, ସେମାନେ ସେହି କୋଳାହଳଟି ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେଉନଥିଲେ । ଠିକ୍ ସେହି ରୀତିଟି ଅନୁସାରେ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା ଯେ, ଛେଳିମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପଲରେ ସବୁବେଳେ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟିଏ ରହିଥାଏ, ଯିଏକି ମେଁ ମେଁ ହେଉଥାଏ ଏବଂ, ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା କୌଣସି ସହରରୁ ସର୍ବଦା ଏପରି ଏକ ଶବ୍ଦ ଭାସି ବି ଆସୁଥାଏ, ଯାହାର କି କୌଣସି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ହୁଏନାହିଁ । ଏବଂ, କୌଣସି ବିଶାଳ ସମାଧିମନ୍ଦିରର କୃଷ୍ଣ ନୀରବତା ଭିତରେ ସର୍ବଦା ଜଣେ ରାତ୍ରି-ଜଗୁଆଳି ରହିଥାଏ, ଯିଏକି ସେଠାରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ପହରା ଦେଉଥାଏ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ପଦଚାରଣା କରି ମୁଁ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ ଏବଂ, ମୋତେ ଦେଖି ତରତର ହୋଇ ନିଜନିଜ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସ୍ଥାନରେ ଉଠି ଛିଡ଼ାହୋଇ ଯାଉଥିବା ମୋ' ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ଦେଖି ନପାରିବି, ସେଥିପାଇଁ ନିଜ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ତଳକୁ କରି ବି ରଖିଥିଲି । କାରଣ, ମୁଁ କାହିଁକି ଆଉ ଏଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବି ? ଏହି ରାଜ୍ୟଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ମୋ' ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ରହିନଥିଲା ।

ତା'ପରେ, କଠୋର ଭାବରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟସଚେତନ ହୋଇ ସେମାନେ ମୋତେ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜ୍ଞାପନ କଲେ ଏବଂ ମୋ' ଲାଗି ବୃହତ୍ ଯାଉଁଳି କବାଟଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଇ ଖୋଲିଦେଲେ । ଖରାର ତୀବ୍ର ଧାସ ଆସି ବାଜୁଥିବା ହେତୁ ମୁଁ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧା ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥାଏ ଏବଂ କିଛି ସମୟ ସକାଶେ ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ନିକଟରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥାଏ । ସେଠାରୁ, ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା : ପାହାଡ଼ମାନଙ୍କର ଧାଡ଼ୀ ଲହଡ଼ି ଖେଳୁଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାନ୍ତି, ମୋ'ର ଦ୍ରାକ୍ଷାଉଦ୍ୟାନଗୁଡ଼ିକ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକରେ ଝଳଝଳ ହେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ବର୍ଗାକାର ହୋଇ ମୋ' ଗହମକ୍ଷେତମାନେ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଦୂରରୁ କର୍ଷଣ କରା ଯାଇଥିବା ବିଲମାନଙ୍କରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟତାପ ଦ୍ୱାରା ସେକି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଫୁଲଖଡ଼ିର ଗନ୍ଧ ଭାସି ଆସୁଥିଲା । ଏବଂ, ମହୁମାଛି ଓ କେତେ କିସମର ଝିଣ୍ଟିକାମାନେ ସେଥିସାଙ୍ଗକୁ ଏହି ମାଟିରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ଏକ ସଙ୍ଗୀତ ଦ୍ୱାରା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ମୁଖରିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟତାରୁ ଆଉଗୋଟିଏ

ସଭ୍ୟତାକୁ ପାରହୋଇ ଯାଉଥିବାର ଅନୁଭବରେ ସଚେତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କାରଣ, ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ଉପରେ ଦୋଳାୟମାନ ଏହି ମଧ୍ୟାହ୍ନଟିର ପବନକୁ ମୁଁ ଅଚିରେ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲି । .....ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲି ।

- ୧୧୫ -

ଏହିପରି ଭାବରେ ସଂଯୋଗବଶତଃ ଦିନେ ମୁଁ ମୋ'ର ବନ୍ଧୁ, ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିବା ସେହି ପ୍ରକୃତ ଜ୍ୟାମିତି-ବିଶାରଦଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି ଯାଇଥିଲି ।

ସେତେବେଳେ ସିଏ ଚାହାପାନ କରିବାରେ ପୂରା ବିଭୋର ହୋଇ ରହିଥିଲେ : କାଠ କୋଇଲାର କ୍ଷୁଦ୍ର ନିଆଁଟିଏ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, କେଟ୍‌ଲିଟି ଭିତରୁ ପାଣିଟି କେଡ଼େ ଆନନ୍ଦରେ ଗୀତ ଗାଇ ଆସିବାର ଉପକ୍ରମ କରୁଥିଲା, — ତାଙ୍କୁ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ମୁଁ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଗଲି । ତା'ପରେ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ଭାବରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଚାହା ପାଟିକୁ ନେଇ ସେ ସ୍ୱାଦର ପରୀକ୍ଷା କଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲେ । କାରଣ, ଚାହାର ସୁବାସଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସିବାଲାଗି ସର୍ବଦା ଏକ ସମୟ ଲାଗିଥାଏ । ଏହିସବୁ ଧ୍ୟାନାବସ୍ଥିତ କେତୋଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସିଏ ଯେ ଜ୍ୟାମିତିର କୌଣସି ସମସ୍ୟା-ସମାଧାନ କରୁଥିବାର ସମୟଟି ତୁଳନାରେ ଚାହା ସହିତ ହିଁ ଅଧିକ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ, ସେହି କଥାଟି ଦେଖିବାକୁ ମୋତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖକର ଲାଗୁଥିଲା ।

''ଏତେ ଅର୍ଥାତ୍ କାହିଁ କେତେ କେତେ ଜାଣିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣ, ଆପଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତେବେ ଜୀବନର ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଆନନ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଅସୁଖକର ମନେ ହୁଏନାହିଁ ?'' — ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି ।

କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ସିଏ ଚୁପ୍ ରହିଗଲେ । ଚାହା ବିଷୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୋଷ ପାଇବା ପରେ ଯାଇ ଏକ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ।

''ମୁଁ ଏତେ ଅର୍ଥାତ୍ କାହିଁ କେତେ କେତେ ଜାଣିଛି' — ଏଇଟି ସହିତ ଚାହାର କି ସମ୍ପର୍କ ଅଛି ? ସଂଗୀତ ଜଗତର କେତୋଟା ସ୍ୱର ବା ଧ୍ୱନି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିଛି ବୋଲି ଗିଟାର୍ ବଜାଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚାହା ପିଇବାର ବିଧିଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ କାହିଁକି ଘୃଣା କରିବ ? ଗୋଟିଏ ତ୍ରିଭୁଜର ବାହୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ମୋତେ କିଛି ଜଣା ଅଛି । ତଥାପି, କେଟ୍‌ଲି ଭିତରେ ପାଣି ଫୁଟୁଥିବା ସମୟର

ସେହି ସଙ୍ଗୀତ ଏବଂ ମୋ'ର ମିତ୍ର ସେହି ମହାରାଜାଙ୍କର ସମ୍ମାନାର୍ଥେ ପାଳିତ ହେଉଥିବା ଏହି ସାନ ଉତ୍ସବବିଧିଟି, —ଏଇଟି ମଧ୍ୟ ମୋତେ ପ୍ରଭୂତ ଆନନ୍ଦ ଆଣି ଦେଇଥାଏ । ଏବଂ, କ'ଣ ପାଇଁ ବା ଆନନ୍ଦ ଦେଉନଥାନ୍ତେ ?'' ପୁନଶ୍ଚ, କିଛି କ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି କହିଥିଲେ, ''ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ କିଞ୍ଚିତ ବିସ୍ମିତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଉଛି ! ମୋ' ତ୍ରିଭୁଜଗୁଡ଼ିକ ଚାହାପାନରୁ ମୋତେ କାହିଁକି ଏତେ ଆନନ୍ଦ ମିଳୁଛି, ସେବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଆଲୋକପାତ କରି ପାରିବେ କି ନାହିଁ, ମୋ'ର ବହୁତ ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି । ତଥାପି, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ହୁଏତ ଏପରି ବି ହୋଇପାରେ ଯେ, ଚାହାପାନରୁ ମିଳୁଥିବା ଏହି ଆନନ୍ଦ ତ୍ରିଭୁଜମାନଙ୍କୁ ନେଇ ମୁଁ କରୁଥିବା କାରବାରଟି ଉପରେ ବି କିଞ୍ଚିତ୍ ଆଲୋକପାତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଯିବେ ।''

''ଅର୍ଥାତ୍....?''

''ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଭାବ ବା ସଂବେଗକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହାକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିବାଲାଗି ଏକ ପ୍ରୟୋଜନକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ସେଥିଲାଗି, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ କୌଣସି ନାରୀକୁ ଭଲ ପାଉଥାଏ, ସେତେବେଳ ତୁମ ଆଗରେ ମୁଁ ତା'ର କେଶ, ଆଖିପତା, ଅଧରଦ୍ୱୟ ଏବଂ ମୋ' ହୃଦୟକୁ ଏକ ସଂଗୀତର ଝଙ୍କାର ଆଣି ଦେଉଥିବା ତା'ର ନାନା ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀକୁ ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବି । ମାତ୍ର, ଏହି ସବୁଗୁଡ଼ିକର ପଶ୍ଚାତରେ ମୁଖଟିଏ ରହି ନଥିଲେ ମୁଁ ସେହି ନାରୀର ନାନା ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ, ଅଧର, କେଶ ଓ ଆଖିପତା ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କହି ପାରୁଥାନ୍ତି କି ? ସେହି ନାରୀଟିର ହସ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଦେବି; ତଥାପି, ସବାଆଗ ସେହି ହସଟି ନଥିଲେ ବର୍ଣ୍ଣନାମାନେ ବି କେଉଁଠାରୁ ସମ୍ଭବ ହେବେ ?

''କୌଣସି ଏକ ପଥରଗଦା ଉପରେ ମନନ କରିବା, ସେହି ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ କରି ବାରବାର ଲେଉଟାଇବାରେ ଲାଗିଥିବା ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହେବାର ରହସ୍ୟଟିକୁ ଜାଣିବା, — ଏହି କଥାଟିକୁ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଦୌ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବିନାହିଁ । କାରଣ, ପଥରମାନଙ୍କର ସ୍ତରରେ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହେବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ନାହିଁ; କାରଣ ସେଥିଲାଗି ଆଗ ମନ୍ଦିରଟିଏ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିବା ଉଚିତ । ମାତ୍ର, ଥରେ ମନ୍ଦିରଟିଏ ନିର୍ମିତ ହୋଇଗଲେ, ଏକ ନୂତନ ଭାବସଂବେଗ ହିଁ ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ଆସି ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବ ଏବଂ, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ମନ୍ଦିର ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଚାଲିଯିବି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ପଥରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ପର୍କଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବି ।

''ମାଟିଭିତରୁ ଲବଣଗୁଡ଼ିକ ଯାଇ କମଳାଲେମ୍ବୁ ଗଛଟିକୁ ପୁଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର, ସେହି ଲବଣଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ମୋତେ କମଳାଲେମ୍ବୁ ଗଛଟିର 'ବ୍ୟାଖ୍ୟା' ମିଳିଯିବ ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ଆଶା କରୁନାହିଁ । କାରଣ, ଲବଣମାନଙ୍କର ସ୍ତରରେ କମଳାଲେମ୍ବୁ ଗଛର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ, ସେହି ଗଛଟି କ୍ରମଶଃ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରୁଥିବାର ଦେଖି ପାରୁଥିବାରୁ, ମାଟିଭିତରୁ କିପରି ଲବଣମାନେ ଗଛମଧ୍ୟକୁ ଉଠି ଆସୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ସେହି ବିଷୟଟିକୁ ବୁଝାଇ କହିଦେଇ ପାରିବି ।

''ମୋତେ ଭଲ ପାଇବାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ । ଏବଂ, ସେଥିଲାଗି ମୋତେ ଏକ ସମଗ୍ରତାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ! ତା'ପରେ ଯାଇ ମୁଁ ମନ କଲେ ସେଇଟିକୁ ଗଠନ କରି ରଖିଥିବା ଅଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଓ ସମଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିପାରିବି । ମାତ୍ର, ମୋ'ର ହୃଦୟକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ରଖିଥିବା କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ମୀମାଂସକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ ନକରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କଞ୍ଚାମାଲ ଗୁଡ଼ିକର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି କଷ୍ଟ କରି ଯିବିନାହିଁ । ଏଣୁ, ତ୍ରିଭୁଜକୁ ଗୋଟିଏ ସମଗ୍ରରୂପେ ଅବଲୋକନ କରି ମୁଁ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି । ତା'ପରେ ସେହି ଅଧ୍ୟୟନର ଏକ ଅଂଶସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ତ୍ରିଭୁଜଟିର ଗଠନ କରିଥିବା ବାହୁଗୁଡ଼ିକର କ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିବା ଆରମ୍ଭ କଲି । ତୁମେ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ସମଗ୍ର କଳ୍ପନାଟିକୁ କରିଥିଲ, ସେଇଟିକୁ ଭଲ ପାଇଁ ହିଁ ତା' ବିଷୟରେ ଯାହାକିଛି ଜାଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲ । ତୁମଲାଗି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉତ୍ସୁକତା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ତୁମେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲ । ଏବଂ, ସେଇଟିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତୁମେ ନିଜର ବିଧିଗତ ଗଠନଟିକୁ ନିର୍ମାଣ କରି ଆଣିଲ, ଯେପରିକି ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ରହିଥିବା କଳ୍ପନାଟି ତାହାରି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ତୁମଲାଗି ବୋଧ ହୋଇ ଆସିପାରିବ । ଏକ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଜାଲ ଭିତରେ ଆସି ପଡ଼ିଗଲା ପରି ହେବ । ଏବଂ, ହୁଏତ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଏଇଟି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିବ । ମାତ୍ର, ଏପରି ଜଣେ ମୂର୍ତ୍ତିଗଢ଼ାଳି କିଏ ଅଛି ଯିଏକି ଗୋଟିଏ ଆଖି, ଗୋଟାଏ ନାକ ବା ଗୋଟାଏ ଦାଢ଼ି ଅଲଗା କରି ଖାସ୍ ସେଇଟିକୁ ଗଢ଼ିବାରେ ଆଦୌ ଆଗ୍ରହୀ ହେବ ? ଏବଂ, ଏକ ତ୍ରିଭୁଜର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିନଥିଲେ ମୁଁ ତୁଚ୍ଛା ରେଖାଗୁଡ଼ାକରୁ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ସତ୍ୟ ଆହରଣ କରି ଆଣି ପାରିବି ବୋଲି ଆଶା କରିପାରିବି ?

''ତେଣୁ, ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହେବାକୁ ହୁଏ, ମନନ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ତା'ପରେ, ମୋ'ର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥିଲେ, ମୁଁ ବିଶ୍ଳେଷଣମାନ କରେ, ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବି କରେ । ତେଣୁ, ଭଲ ପାଇବାଲାଗି ମୁଁ କେବେହେଲେ ବିତୃଷ୍ଣା ଦେଖାଇନାହିଁ; ବସ୍ତୁତ, ଭଲ ପାଇବାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଯାବତୀୟ ଉଦାହରଣକୁ କେବଳ ଏକ ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂର୍ଖତା ବୋଲି

ହିଁ କୁହାଯିବ । ଜଣେ ନାରୀକୁ ତ୍ରିଭୁଜମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ଜଣା ନଥାଉ ପଛକେ, ମାତ୍ର ଈଷତ୍ ହସଟିଏ ହସି ପାରିବାର କଳାଟିକୁ ସିଏ ମୋ'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ହୁଏତ ଜାଣିଥିଲା, — ସେହି ନାରୀକୁ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ହିଁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଆସିଛି । ଆପଣ କେବେ ଜଣେ ନାରୀକୁ ମୁରୁକି ହସିବାର ଦେଖିଛନ୍ତି ?''

''ଦେଖିଛି, ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିଛି ।''

''ହଁ, — ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଯେଉଁ ନାରୀଟିର କଥା ଭାବୁଛି, ସିଏ ତା' ମୁହଁର ମାଂସପେଶୀ, ଅଧର ଏବଂ ଆଖିପତା (ଏଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଞ୍ଚା ମାଲ, ଏଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ଅସଲ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନଥାଏ) ଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନାୟାସରେ ତୁମ ପାଇଁ ଏକ ଅନନୁକରଣୀୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହସଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବାଢ଼ିଦେଇ ପାରିବ ଏବଂ ସେହି ହସଟିର ସନ୍ଦର୍ଶନ ବଳରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଦୀପ୍ତିମାନ୍ ଶାନ୍ତି ତଥା ପ୍ରେମର ଏକ ଶାଶ୍ୱତ ଜଗତ ଭିତରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲା ପରି ଅନୁଭବ କରିବ । ତା'ପରେ, ତୁମର ଅନାଇ ରହିବା ଶେଷ ନହେଉଣୁ ହିଁ ସିଏ ସେହି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କୃତିଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେବ; ଏତେ ତ୍ୱରାର ସହିତ ତାହାକୁ ଅପସରାର ନେଇଯିବ ଯେ, ତୁମେ ଜବାବ ସ୍ୱରୂପ କେବଳ ସଙ୍କୋଚପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ସମୟ ପାଇଥିବ ଏବଂ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ସକାଶେ ଆପଣାକୁ କେତେକେତେ ସ୍ୱପ୍ନମୟତାର ଜଗତରେ ହଜାଇ ଦେଇଥିବ; ହୁଏତ କଳ୍ପନା କରୁଥିବ ଯେ, ତୁମେ ସେହି ନାରୀକୁ ସତକୁ ସତ ଏକ ଅଗ୍ନିଆବହ ଭିତରୁ ରକ୍ଷା କରି ଆଣିଛ ଏବଂ ସେହି ନାରୀ ତୁମକୁ ତା'ର ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା ବୋଲି ଅଭିନନ୍ଦିତ କରିନେଇଛି । ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜର ଚାହାଣି ଦ୍ୱାରା ତୁମ ଭିତରୁ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଏଡ଼େ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆବେଗକୁ ପ୍ରେରିତ କରି ଆଣିପାରିଲା ! ଏବଂ, ସେହି ନାରୀର ସମ୍ମାନ ହ୍ରାସ କରି କିଛି କହିବାଲାଗି ମୋ' ପାଖରେ କୌଣସି କାରଣଟିଏ ରହିଥିଲା କି, କାରଣ ତା'ର ଏହି ଯାବତୀୟ ରଚନାର କୌଣସି ଅବଶେଷ ହିଁ ରହିଲାନାହିଁ; ଏପରିକି କୌଣସି ମିଉଜିଅମ୍‌ରେ ଯେତିକି ଅବଶେଷ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ, ସେତିକି ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ? ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ମିତ କାଥେଡ୍ରାଲ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସିନା ମୁଁ କିଛି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରନ୍ତି; ମାତ୍ର, ମୁଁ ତ ଦେଖୁଥାଏ ଯେ ସିଏ ତ ମୁଁ ଅନାଉ ଅନାଉ ନିଜର ଗୋଟିଏ କାଥେଡ୍ରାଲ୍‌କୁ ନିର୍ମାଣ କରି ରଖିଦେଲା !''

''ଏବଂ, ରେଖାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ନାନା ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟରେ ସେହି ନାରୀ ଆପଣଙ୍କୁ କି ଶିକ୍ଷା ଦେଲା ?''

''ବାହ୍ୟ ଅସ୍ତିତ୍ୱର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁସବୁ ପଦାର୍ଥ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ିହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକର ବିଶେଷ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ

ମୁଁ ସ୍ୱୟଂ ଯେଉଁସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିବି ତଥା ସେଗୁଡ଼ିକର ଏକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଇପାରିବି, ସେହିଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ଯାହାକିଛି ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଥାଏ । ମୋ'ର ବୟସ ଅଧିକ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଏଣୁ, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଇଥିଲି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ମରିବାର ଦେଖିଛି, ଆରୋଗ୍ୟଲାଭ କରିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଛି । ଏପରି ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ କି, ତୁମେ ଯେଉଁ ନାରୀକୁ ଭଲ ପାଉଛ, ତା'ର ମସ୍ତକଟି ନିସ୍ତେଜ ହୋଇ କାନ୍ଧ ଉପରକୁ ଝୁଲି ପଡୁଛି, ସିଏ ଗିନାଏ କ୍ଷୀର ପିଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ରାଜୀ ହେଉନାହିଁ । ମୃତ୍ୟୁର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରେ ଲାଗୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଯେପରି ମାଆର ସ୍ତନକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ଟେଣେ ବୁଲାଇଦିଏ, —ଏବଂ ତା'ର ମୁମୂର୍ଷୁ ଓଠଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି ସ୍ତନଟିର କ୍ଷୀର ସତେଅବା ତିକ୍ତ ହିଁ ଲାଗୁଥାଏ । ନାରୀଟି କ୍ଷୀଣ ହସଟିଏ ହସୁଥିବା ପରି ଲାଗେ, ସତେଅବା ସେ ତୁମଠାରୁ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି ବୋଲି ତୁମକୁ ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ । କାରଣ, ତୁମେ ତା'ପାଇଁ ଆଣି ଦେଉଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ ସିଏ ଗ୍ରହଣ କରୁନାହିଁ ବୋଲି ତୁମ ମୁଖର ଡାହାଣିଟି ତା' ଆଗରେ ଧରା ପଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ମାତ୍ର, ସିଏ ଆଉ ତୁମକୁ ଆଦୌ ଲୋଡୁନଥାଏ । ତା'ପରେ ନିଜ ଅଶ୍ରୁଗୁଡ଼ିକୁ ତା'ଠାରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବ ବୋଲି ତୁମେ ଝରକାପାଖକୁ ଉଠି ଚାଲିଯାଅ । ବାହାରେ ତୁମର କ୍ଷେତ ଓ ତୁମର ଚାରଣଭୂମି ଗୁଡ଼ିକ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଏହି ବସ୍ତୁଚୟର ପୃଥିବୀଟି ସହିତ ନାହିଟି ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ତୁମର ସୂତା ଲାଗିଛି ବୋଲି ତୁମେ ସଜ୍ଞାନ ହୋଇଯାଅ । ଯଅ ଓ ଗହମର ସେହି କ୍ଷେତସବୁ, ଫୁଲରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବା କମଳାଲେମ୍ବୁର ଗଛଟି, —ଏଣିକି ଏହିମାନେ ହିଁ ତୁମ କ୍ଷୁଧାର ଉପଶମ କରିବାକୁ ଅବଶେଷ ରହିଯିବେ । ଏବଂ, ତୁମର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଯେଉଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଗୋଲକଟି ସତେଅବା ଆବହମାନ କାଳରୁ ଝରଣାଗୁଡ଼ିକର ପବନଚକଟିକୁ ବୁଲାଇବାରେ ଲାଗିଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇ ତୁମର ତୃଷା ନିବାରଣ କରିବ । ସଦ୍ୟ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା ନୂଆ ଆନିକଟ ପାଖରୁ ଶଗଡ଼ଚକ ଗୁଡ଼ିକର କେଁ' କେଁ' ଶବ୍ଦ ଆସି ତୁମ କାନରେ ବାଜୁଛି; ସେଇଟି ନିର୍ମିତ ହୋଇଗଲେ ସହରକୁ ପୁଣି ପାଣିଯୋଗାଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ; — ପୁରୁଣାଟା ତ ବହୁଦିନରୁ ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ଅଚଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ହଁ, ସମ୍ଭବତଃ ଏଇଟି ହେଉଛି ଜଣେ କୃଷକର ଗୋଟିଏ ମାମୁଲି ଛାଞ୍ଚର ଶଗଡ଼ଟିଏ, - କିମ୍ବା ଗୋଟାଏ ଗଧ ପିଠିରେ ଦୁଇଟା ଲୋଦର ବନ୍ଧାହୋଇଛି ଓ ଗଧଟି ବୋହଲି ବୋହଲି ଚାଲିଯାଉଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ ତୁମେ ସେହି ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଜୀବନଯାନଟି ବିଷୟରେ ସଜ୍ଞାନ ହୋଇଯାଉଛ, ଯାହାକି ଜଗତରେ ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିଛି । ଏବଂ, ତା'ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଦପକାଇ ଶଯ୍ୟାଟି ପାଖକୁ ଫେରି ଆସୁଛ । ନାରୀଟିର ଚିକ୍‌ଚିକ୍ ଗାଲ ଉପରୁ ଝାଳତକ ପୋଛିଦେବ, ସିଏ ଏବେ ମଧ୍ୟ ତୁମର ଏତେ ନିକଟରେ ହିଁ ରହିଛି, ତଥାପି ତୁମେ ଅନୁଭବ କରୁଛ ଯେ ତା'ର ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ଗଡିକରି ମୃତ୍ୟୁ ଆଡ଼କୁ

ପ୍ରାୟ ଅଧବାଟ ଚାଲିଯାଇ ସାରିଲାଣି । ଆଉ ତା'ପାଇଁ ସମତଳ ପ୍ରଦେଶରେ ନିର୍ମୀୟମାଣ ସେହି ଆନିକଟର ସଙ୍ଗୀତଟି ତା'ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚୁନାହିଁ । କ୍ଷେତରେ ଲାଗୁଥିବା ଶଗଡ଼ଟା ଅଥବା ସେହି ଗଧର କୌଣସି ସଙ୍କେତ ତା' ଅବବୋଧର ବାହାର ହୋଇ ରହିଗଲାଣି । ଏବଂ, କମଳାଲେମ୍ବୁ ଗଛରେ ଫୁଟିଥିବା ସେହି ଫୁଲଗୁଡ଼ିକର ସୁଗନ୍ଧର ତା'ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ; ତୁମ ଭଲ ପାଇବାର ବି ନୁହେଁ ।

''ତା'ପରେ ସମ୍ଭବତଃ ତୁମର ଏକଦା ତୁମେ ଜାଣିଥିବା ଦୁଇଜଣ ଭାବାଳୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଠିକ୍ ରାତିଅଧରେ ଆରଜଣଙ୍କୁ ନିଦରୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଯାଉଥିଲେ, କାରଣ ତାଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କର ଥଟ୍ଟା ଓ ବେହେଲକଥା ଶୁଣିବାକୁ କିମ୍ବା କୌଣସି ବିଷୟରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ପରାମର୍ଶ ନେବାକୁ ଏହି ପ୍ରଥମ ଜଣଙ୍କର ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା । ବା, ଅଧିକ ସରଳ କରି କହିଲେ, ସିଏ ଯେକୌଣସି ମତେ ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିଟିକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ଯଦି ଜଣେ କେବେ କୌଣସି ଦୂରଯାତ୍ରାରେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ, ତେବେ ଅନ୍ୟଜଣଜ ତାଙ୍କୁ ଝୁରି ହେଉଥିଲେ । ଏବଂ, ଦିନେ ଏକ ଉଦ୍‌ଭଟ ଭୁଲବୁଝାମଣା ଏପରି ହେଲା, ଯାହାଫଳରେ ସେମାନେ ଅଲଗା ବି ହୋଇଗଲେ । ଏବଂ, ଏବେ ଯେତେବେଳେ ତଥାପି ଭେଟ ହୋଇ ଯାଉଛି, ସେମାନେ ଜଣେ ଅନ୍ୟକୁ ସତେଅବା ନଦେଖୁଥିବା ଭଳି ଛଳନା କରୁଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଏକ ବିସ୍ମୟକର କଥା ହେଉଛି ଯେ, କାହାରି ଜଣକ ମନରେ ବି ସେଥିପାଇଁ ଟିକିଏ ସୁଦ୍ଧା ଖେଦ ହେଉନାହିଁ । ଭଲ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଖେଦ କରିବା, — ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଇବା । ତଥାପି ସେହି ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଯାହା ପାଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପୃଥିବୀର ଆଉ କାହାଠାରୁ କଦାପି ପାଇବେନାହିଁ । କାରଣ, ଥଟ୍ଟାବେହେଲ ହେବା, ପରାମର୍ଶ ଦେବା ବା ଏପରିକି ନିଃଶ୍ୱାସ ଗ୍ରହଣ କରିବା, — ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବଦା ଏକ ସ୍ୱକୀୟତା ରହିଛି, ଯାହାକି କୌଣସି ଦ୍ୱିତୀୟ ଜଣେଠାରୁ କେବେହେଲେ ମିଳି ପାରିବନାହିଁ । ଏଣୁ, ଆଲୋଚ୍ୟ ଏହି ଉଭୟେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଳପ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଉଭୟେ ବିକଳାଙ୍ଗ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି; ମାତ୍ର ତଥାପି ସେହି କଥାଟିକୁ ଉଚିତ ପ୍ରକାରେ ଜାଣି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ତୁମେ ଦେଖିବ, ସେମାନେ କେବଳ ଆପେ ଆପଣାଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ଦୋକାନୀମାନଙ୍କର ଗବାକ୍ଷଗୁଡ଼ିକର ସାମନାରେ ନଙ୍ଗପଙ୍ଗ ହେଉଛନ୍ତି । ନିଜ ବନ୍ଧୁଟିର ମେଳରେ ଆଉ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ କେହି ଜଣେ ହେଲେ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି ଏବଂ, ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ଭଣ୍ଡାରଟିରୁ ସେମାନେ ନିଜର ପ୍ରାଣସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ସେଇଟି ସହିତ ଆଣି ଯୋଡ଼ିଦେବାର ଯେକୌଣସି ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଉଦ୍ୟମକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି । କାରଣ, ସେହି ଯୋଡ଼ିହୋଇ ରହିବାଦ୍ୱାରା ଏକଦା ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ବଞ୍ଚି ରହିଥିଲା, ସେଇଟି ଇହାଦେ ମରିଯାଇଛି ଏବଂ, ସେଇଟିର ଯେତେବେଳେ ବର୍ତ୍ତମାନ

କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ତାହା ଆଉ କାହିଁକି ସେପରି କୌଣସି ଆକାଂକ୍ଷା ପୋଷଣ ବି କରିପାରନ୍ତା ?

"ମାତ୍ର, ଆପଣାର ବାଟ ଚାଲି ଯାଉ ଯାଉ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ମାଳିର ଆଖିରେ ତୁମେ ସବୁକିଛିକୁ ଦେଖିବାରେ ସମର୍ଥ ହୁଅ, ସେତେବେଳେ ଗଛଟିର ପ୍ରକୃତ ଅଭାବଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିପାର । ବୃକ୍ଷଟିର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଆଦୌ ନୁହେଁ, କାରଣ ବୃକ୍ଷର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଲେ ଆଦୌ କିଛି କୌଣସିର ଅଭାବ କେତେବେଳେ ହେଲେ ନଥାଏ; ସବୁକିଛି ସବୁବେଳେ ନିଖୁଣ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣଗଠିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ମାତ୍ର, ତୁମର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ତାହା କେବେହେଲେ ଘଟେନାହିଁ, — ତୁମଟି ହେଉଛି ସେହି ବୃକ୍ଷଟିର ସ୍ରଷ୍ଟାର, ନିର୍ମାତାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, ଯିଏକି ଉଚିତ ସମୟରେ ଓ ଉଚିତ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶାଖାକୁ କାଟି ଠିକ୍ କରି ଦେଉଥାଏ । ତୁମର କାମ ହେଉଛି, ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଥିବା ସୂତାଟିକୁ ତୁମେ ପୁନର୍ବାର ବାନ୍ଧିଦେବ, - ନାହିର ରଜ୍ଜୁଟିକୁ ପୁଣି ଆଣି ଯୋଡ଼ିଦେବ । ପୁରାତନ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ମେଳ କରାଇ ଦେଉଥିବ । ଏବଂ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ, ସେଗୁଡ଼ିକ ପୁଣି ପୂର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତିରେ ଆପଣାର ସବୁକିଛିକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।

"ମୁଁ ମଧ୍ୟ କେତେ ଅମେଳ ଭିତରେ ମେଳ ସମ୍ଭବ କରିଛି । ଏବଂ, ସେହି ଅଦ୍ଭୁତ କ୍ଷଣଟିକୁ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଛି, ଯେତେବେଳେ କି ସମସ୍ତ ରାତ୍ରିର ସଂତ୍ରାସ ପରେ ତୁମେ ଭଲ ପାଉଥିବା ନାରୀଟି ଗିନାଏ ଛେଳିକ୍ଷୀର ଏବଂ ଖଣ୍ଡେ ନରମା ରୁଟି ଆଣି ଦେବାପାଇଁ ତୁମକୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି । ତା'ପରେ, ତା'ର ଦୁଇ କାନ୍ଧ ଉପରେ ନିଜର ଗୋଟିଏ ବାହୁକୁ ବେଷ୍ଟିତ କରି ଆଣି ତୁମେ ଖୁବ୍ ଧୀରଭାବରେ ତାକୁ ତକିଆ ଉପରୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଆଣୁଛ ଏବଂ ପାନପାତ୍ରଟିକୁ ତା'ର ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଅଧରଦେଶରେ ଲଗାଇଦେଇ ସିଏ ସେହି କ୍ଷୀରକୁ ପାନ କରୁଥିବାର ଅବଲୋକନ କରୁଛ । ତୁମେ ତ ଏକ ମାର୍ଗ, ଏକ ବାହନ, ଏକ ମାଧ୍ୟମ, —ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମକୁ ବେଶ୍ ବୋଧ ହେଉଥିବ ଯେ, ତୁମେ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ତା'ର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଛ ଓ ଏପରିକି ତା' ଅସୁସ୍ଥ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ କରି ଆଣୁଛ, ବରଂ ଅଧିକତର ଔଚିତ୍ୟ ସହିତ, ଏକଦା ସିଏ ଯେଉଁସବୁ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତୁମେ ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଆଣି ସଂଲଗ୍ନ କରିଦେଉଛ, — ସେହି କ୍ଷେତଗୁଡ଼ିକ ତଥା ଫସଲ ସହିତ, ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ଓ ଜଳଉତ୍ସଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ନେଇ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ପାରୁଛ । ପ୍ରାୟ ଏପରି ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ ଯେ, ତା' ନିମନ୍ତେ ଆନିକଟଟି ପୁନର୍ବାର ନିର୍ମିତ ହେଉଛି ବୋଲି ସିଏ ଅନୁଭବ କରିବ, ପ୍ରାୟ ତାହାରି ନିମନ୍ତେ ହିଁ କୃଷିକ୍ଷେତର ଶକଟଟି ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ରାସ୍ତାବାଟ ଦେଇ ଗଡ଼ଗଡ଼ ଶବ୍ଦ କରି ଗଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଛି । ଏବଂ, ସକାଳର ଏହି କ୍ଷଣଟିରେ ସିଏ ତୁମକୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଶିଶୁପରି ମନେ ହେଉଥିବାରୁ, କୌଣସି ଗମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ

କଥା ବା ବିବେକସମନ୍ୱିତ ମନ୍ତବ୍ୟମାନ ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନଥିବାରୁ, ମାତ୍ର ବରଂ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ନିଜ ଜ୍ଞାତିପରିବାର, ଖେଳସରଞ୍ଜାମ ଓ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଖବର ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବାରୁ, ତାକୁ ତୁମେ ''ତେବେ ଶୁଣ୍....'' ବୋଲି କହି କଥା ଆରମ୍ଭ କରିବ । ତା'ପରେ ସିଏ ଟହଲି ଟହଲି ସେହି ବାଟଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସାନ ଗଧଟିର ପାଦ ପକାଇବାର ଶବ୍ଦଟିକୁ ବେଶ୍ ବାରିଦେଇ ପାରିବ; ଈଷତ୍ ହସି ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିବ, — ତୁମର ଭଲ ପାଇବା ପାଇଁ ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ଉଠିବ, ତୁମକୁ ତା'ର ସୂର୍ଯ୍ୟରୂପେ ବରଣ କରିନେବ । ....

''ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଁ, ତୁମର ଏହି ପୁରାତନ ଜ୍ୟାମିତି-ବିଶାରଦ ମୋ' ଜୀବନର ପରମ ଅଧିପତିଙ୍କୁ ଲାଭ କରିଛି, ବନ୍ଧୁ ପାଇଛି ଏବଂ ଜୀବନ ହିଁ ମୋତେ ସବୁକିଛି ପାଠକୁ ଶିଖାଇ ପାରିଛି । କାରଣ, ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି ବୋଲି ତୁମେ ନିଜ ଭିତରେ ସର୍ଜନା କରି ଆଣିଥାଅ, ବସ୍ତୁତଃ ସେହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ତୁମେ କହିବ, 'ଏହି ନିୟମଟିକୁ ଏହି ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗୁ କରାଯାଇ ପାରିବ', — ଏବଂ ହାୟ, ତା'ପରେ ସମସ୍ୟା ବୋଲି ଆଉ କିଛିହେଲେ ହିଁ ନଥାଏ । ନିଜର ବନ୍ଧୁ ପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ଯେଉଁ ବାସନାଟି ଏକଦା ରହିଥିଲା, ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ତା' ଭିତରେ ସେହି ବାସନାଟିକୁ ଆଣିଦିଏ ଏବଂ ତା'ପରେ ଯାବତୀୟ ଅମେଳ ଭିତରେ ସିଏ ମେଳଟିଏ ପାଇଯାଏ । ଜଣେ ନାରୀକୁ ମୁଁ କ୍ଷୀର ପିଇବା ନିମନ୍ତେ ରହିଥିବା ତା'ର ବାସନାଟିକୁ ପୁନର୍ବାର ଆଣିଦେଲି, — ତା'ଭିତରେ ରହିଥିବା ଭଲ ପାଇବାର ବାସନାଟିକୁ ଆଣି ଦେଲି । କହିଲି, 'ଏଇଟି ତୁମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ; - ଏବଂ ଦେଖ, ମୁଁ ତାକୁ ତା'ର ସବୁଯାକ ରୋଗରୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରି ଆଣିଲି । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଖସିପଡ଼ିବା ଏବଂ ତାରକାମାନଙ୍କର ଗତିପଥଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧଟି ଆଡ଼କୁ ତୁମର ଧ୍ୟାନକୁ ଆକର୍ଷଣ କରୁଛି, ସେତେବେଳେ 'ଦୁହିଁଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ନିୟମ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି' ବୋଲି କହିବା ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଅଲଗା ଆଉ କିଛିହେଲେ କରିନାହିଁ । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ, ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଦୁଇଗୋଟି ରେଖା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଦର୍ଶାଇ ଦେଉଛି, ସେତେବେଳ 'ଏହି ତ୍ରିଭୁଜଟିରେ ଏଇଟି ଅଥବା ସେଇଟି ଦୁଇଟିଯାକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ' ବୋଲି ହିଁ କହୁଛି । ଏବଂ ତେଣୁ, ଯାବତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନଉତ୍ଥାପନ ଏବଂ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ କ୍ରମଶଃ ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ହିଁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି ଏବଂ, ସେହିଠାରେ ହିଁ ସକଳ ପ୍ରଶ୍ନର ଅବସାନ ଘଟୁଛି ।''

ମୋ' ପୁରାତନ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ବିଦାୟ ନେଇ ବାହାରି ଆସିଥିଲି.....ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ' କ୍ରୋଧଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ; କାରଣ, ମୁଁ

ଯେଉଁ ପର୍ବତଟି ଉପରେ ଆରୋହଣ କରୁଥିଲି, ସେଇଟି ଭିତରୁ ସେହି ଯଥାର୍ଥ ତଥା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତି ନିଃସାରିତ ହୋଇ ଆସିଲା ଯାହାକୁ କି କେବଳ ସମ୍ପର୍କତ୍ୟାଗ, ସାଲିଶ୍ କିମ୍ବା ବିଶେଷ ସୁବିଧାପ୍ରଦାନ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ପାଇ ହୁଏନାହିଁ । କାରଣ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଅନ୍ୟମାନେ ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଅଭିପ୍ରାୟମାନ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖୁଥିବା ବେଳେ, ମୋତେ ଜୀବନପାଇଁ ଏକ ଅନୁକୂଳ ସମ୍ଭାବନାକ୍ଷେତ୍ର ହିଁ ଦିଶି ଦିଶି ଯାଉଥାଏ । ମୋ' ଶୃଙ୍ଖଳାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା, — ମୁଁ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ସ୍ୱାଧୀନତା ନିମନ୍ତେ ଏକ ସର୍ତ୍ତ ହେଉଛି ଏହି ଶୃଙ୍ଖଳା । ଏବଂ, ଭଲ ପାଇବାକୁ ଉଚିତ ସୀମା ଭିତରେ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ମୋ'ର ଯେଉଁ ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଭଲ ପାଇବାର ସର୍ତ୍ତରୂପେ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏବଂ, ମୋ' ନିଜର ସମୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ମୋ' ପ୍ରିୟ ଶତ୍ରୁଟି ମଧ୍ୟ ସର୍ତ୍ତରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥାଏ । କାରଣ, ଯଦି ସାଗର ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନଥାନ୍ତା, ତେବେ ଜାହାଜଟି ମଧ୍ୟ ପୁଣି କିପରି ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାନ୍ତା ?

ମୋ' ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଏହି ସଂହତିସ୍ଥାପନରୁ ସଂହତିସ୍ଥାପନ, - ମାତ୍ର ସେହି ଅନୁରୂପ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଶତ୍ରୁଠାରୁ ଆଉଗୋଟିଏ ନୂଆ ଶତ୍ରୁଯାଏ ଏହିପରି ଗତି କରି ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଶାନ୍ତିଧାମକୁ ପଡ଼ିଥିବା ଆରୋହଣର ସେହି ଦୀର୍ଘପଥଟିକୁ ପାରି ହୋଇଯାଏ । କାରଣ, ମୁଁ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ଜାଣିଛି ଯେ, ଜାହାଜଟି ସମୁଦ୍ରର ଆକ୍ରମଣଟିକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରି ରଖିବାର ଅଥବା ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଜାହାଜଟି ପ୍ରତି କୋମଳ ଆଚରଣ ଦେଖାଇବାର ଏଠାରେ କୌଣସି ଅବକାଶ ହିଁ ନାହିଁ; କାରଣ, ତା'ହେଲେ, ପ୍ରଥମ ଘଟଣାଟିରେ, ଜାହାଜ ବୁଡ଼ିଯିବ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଘଟଣାଟିରେ, ତାହା ଅଚିରେ ଏକ ତୁଚ୍ଛା ସାଧାରଣ ତରୀରେ ପରିଣତ ହୋଇ ହିଁ ରହିଯିବ । ବରଂ ମୁଁ ଏହି ଅନ୍ୟ କଥାଟିକୁ ଜାଣିଛି ଯେ, ଏହିଭଳି ଏକ ଅବିରାମ ସମରରେ କୌଣସି ଭାବପ୍ରବଣ ଅନୁକମ୍ପା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ଆମେ କଦାପି କ୍ଷେତ୍ରଟିରୁ ହଟି ଯିବାନାହିଁ କିମ୍ବା ସାଲିଶ କରି ପକାଇବା ନାହିଁ । ଏହି ସମର ହିଁ ଯାବତୀୟ ଶାନ୍ତିପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଏକମାତ୍ର ସର୍ତ୍ତ । ବରଂ, ଏପରି ହୋଇପାରିବା ଉଚିତ ଯେ, ଯେଉଁମାନେ ଅଧବାଟରେ ପଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଆଉ ଉଠି ପାରୁନାହାନ୍ତି (ସେମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ବି ସେମାନେ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତ), ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହିଠାରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆଗକୁ ଚାଲିଯିବା ଏବଂ କଠିନ ଅନୁଭୂତି ଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା । କଠିନତାଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ପର୍ବଦିବସର ପୂର୍ବସର୍ତ୍ତ ଏବଂ ଅମୁହାଁ ହୋଇ ଖୋସାଭିତରେ ରହିବା ହେଉଛି ପ୍ରଜାପତି ହୋଇ ଡେଣା ଛାଡ଼ି ଉଠିବାର ପୂର୍ବସର୍ତ୍ତ । କାରଣ, ହେ ଈଶ୍ୱର, ଏହି କଥାଟିକୁ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି ଯେ, ତୁମେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମୋତେ ଗଢ଼ି ନେବାରେ ଲାଗିଛ, — ଆପଣାର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ମୋତେ ମୋ'ଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗଢ଼ଣରେ ଗଢ଼ି ଚାଲିଛ । ଏବଂ, ତୁମକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ମୁଁ

ପ୍ରୀତି ଅଥବା ଶାନ୍ତି କୌଣସିଟିକୁ ହିଁ ପାଇବିନାହିଁ। ଏବଂ, କେବଳ ତୁମରି ଭିତରେ ହିଁ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତର ସୀମାର ସେପାଖରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ମୋ'ର ପ୍ରିୟ ଶତ୍ରୁଟି ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରି ପାରିବ । ଏବଂ, ଆମ ଭିତରେ ମୁଁ ଯଥାର୍ଥ ମେଳଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପାଇଯାଉଛି, କାରଣ ତାହା ଆମ ଉଭୟଙ୍କୁ ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରଦାନ କରିବ । ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲା, ତା'ସହିତ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ହୋଇଯିବି, କାରଣ ତଦ୍ୱାରା ଆମେ ଉଭୟେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରି ପାରିବୁ । କାରଣ, ହେ ଇଶ୍ୱର, ତୁମର ସେହି ଶାନ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସେହି ଭଲ ପାଇବା ଏବଂ ଭଲ ପାଇବାର ଯାବତୀୟ ସର୍ତ୍ତ ତଥା ସକଳ ଦ୍ୱନ୍ଦର ପ୍ରଶମନ ସମ୍ଭବ ହେବ, — ଶେଷରେ ତୁମରି ଭିତରେ ବିଲୀନ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ଏକତ୍ୱ ଲାଭ କରି ପାରିବ ।

- ୧୧୬ -

ଥାକ ଥାକ ଅର୍ଥାତ୍ ଉପର ତଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯେଉଁ ସମାଜଗଢ଼ଣଟି ତୁମକୁ ଅସମର୍ଥ କରି ରଖିଛି ଏବଂ ତୁମର ସକଳ ପ୍ରକାର ସମ୍ମତିକୁ ବାଟ ଓଗାଳୁଛି, ତାହା ବସ୍ତୁତଃ ଅନ୍ୟାୟ ଉପରେ ହିଁ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଛି । ତଥାପି, ଯେତେବେଳେ ସେହି ଅନ୍ୟାୟ ବିରୋଧରେ ତୁମେ ଅସ୍ତ୍ର ଉତ୍ତୋଳନ କରୁଛ, ସେତେବେଳେ, ଯାହାକିଛି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଆସିଛି, ତୁମକୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବାର ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶେଷକୁ ସବୁକିଛିକୁ ଗୋଟିଏ ସମତଳରେ ହିଁ ଆଣି ସମତୁଲ କରି ଦିଆଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଆବଦ୍ଧ ହ୍ରଦ ଭିତରେ ଏକ ବରଫସ୍ରୋତର ଗୌରବଟି କ୍ରମଶଃ ତରଳି ଯାଇ ସମାନ ସ୍ତରକୁ ଆସିଗଲା ଭଳି ଘଟଣାଟିଏ ଘଟେ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପର ସଦୃଶ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ତୁମେ ଅଭିଳାଷ କରୁଥାଅ; ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ''ସମତା''କୁ ଏକରୂପତା ବୋଲି ଭାବି ବାଉଳା ହୋଇ ଯାଇଥାଅ । ମାତ୍ର, ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ସମାନ ଭାବରେ ହିଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବେ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସମାନ ବୋଲି କହିବି । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ କେବଳ ସମସ୍ତେ ଜଣେ ଆଉଜଣକ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବେ, ସେତେବେଳେ ଆଦୌ ନୁହେଁ ।

ଚେସ୍ ଖେଳୁଥିବା ସମୟରେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଘଟିଥାଏ; ଖେଳରେ ଜଣେ ଜିତେ ଓ ଆଉଜଣେ ହାରେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଏପରି ଘଟେ ଯେ ଜିତିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟି ସତେଅବା ଉପରୁ ନିମ୍ନକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିଥାଏ; ହାରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଲଜ୍ଜିତ ହେଉ ବୋଲି ସିଏ ବାସନା ରଖିଥାଏ । କାରଣ, ଏହାହିଁ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ରୀତି ।

ଏତିକିବେଳେ ତୁମେ ନିଜର "ନ୍ୟାୟବିଚାର" ଦଣ୍ଡଟିକୁ ଧରି ସେଠାରେ ବିଚାରକ ହୋଇ ପହଞ୍ଚିଯାଅ ଏବଂ, ଚେସ୍ ଖେଳରେ ଜିତିବା ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ରହିବନାହିଁ ବୋଲି ଘୋଷଣା ଶୁଣାଇଦିଅ । କହୁଥାଅ, "ଜିତିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ବାହାଦୁରୀ ନେବାର ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବସ୍ତୁତଃ କ'ଣ ଅଛି ? ସିଏ ଟିକିଏ ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧିଆ ହୋଇଥିବ ଅଥବା ଖେଳଟିକୁ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଥିବ । ତେଣୁ ତା'ର ଜିତିବାଟା ଆଦୌ ତା'ର ଏକ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ତରରେ ରହିଥିବା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେନାହିଁ । ତେଣୁ, ନିଜର ପଡ଼ୋଶୀ ତୁଳନାରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଅଧିକ ପାରଙ୍ଗମ ହୋଇଥିବାରୁ, ନିଜ ଦେହରେ ତା' ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ବା କମ୍ କେଶ ରହିଥିବାରୁ ଅଥବା ନିଜ ଗାଲଟା ତା' ତୁଳନାରେ ଅଧିକ ଲାଲ ହୋଇଥିବାରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ ଏପରି ଦେଖାଇହେବ କାହିଁକି ?"

ମାତ୍ର, ମୁଁ ଏପରି ଜଣେ ଚେସ୍ ଖେଳୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଖିଛି, ଯିଏକି ସବୁବେଳେ ଖେଳରେ ହାରୁଥାଏ ଅଥଚ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଚେସ୍ ଖେଳୁଥାଏ; ଭାରି ପ୍ରେମରେ ଆଶା ରଖିଥାଏ ଯେ ଦିନେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ବିଜୟଲାଭ କରିଥିବାର ଉଲ୍ଲାସଟିକୁ ଅନୁଭବ ଅଲବତ କରିବ । ସେହି କାରଣରୁ, ତୁମର ହୃଦୟ ଯାଇ ଲାଖି ରହିଥିବା ନାରୀଟି ତୁମର ହେବ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ରହିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସିଏ ଯେ ତଥାପି ଏହି ପୃଥିବୀରେ ରହିଛି, ସେଇଥି ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଅଧିକ ଧନାଢ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାଅ । ସମୁଦ୍ରର ଗର୍ଭରେ ରହିଥିବା ମୁକ୍ତାଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିକଥା କୁହା ଯାଇପାରେ ।

କାରଣ, ତୁମେ ଏହି ଈର୍ଷାଭାବ ଟି ଜାତ ହେବା ବିଷୟରେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଭୁଲ କରିବନାହିଁ; ଏହା ହେଉଛି ଏକ ଶକ୍ତିସୀମାର ସଙ୍କେତ ସଦୃଶ । ମନେ କରାଯାଉ, କୌଣସି ଯୋଗ୍ୟତାର ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପୁରସ୍କାରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲି । ଦେଖିବ, ସେଇଟି ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା, ସେମାନେ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ମୟୂର ପରି ଗର୍ବରେ ଡେଣା ମେଲାଇଦେଇ ନାଚୁଛନ୍ତି, ସତେଅବା ନିଜର ଛାତିଉପରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଗହଣାଟିକୁ ଦେଖାଇ ହେଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ମୁଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ପୁରସ୍କାରଟି ଦ୍ୱାରା ଅଳଙ୍କୃତ କରିଛି, ଅନ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଈର୍ଷାପରାୟଣ ହେଉଛନ୍ତି । ଏବଂ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମେ ନିଜର ନ୍ୟାୟବିଚାରଟିକୁ ନେଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ ଏବଂ ଏକ କ୍ଷତିପୂରଣର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ପ୍ରକଟ କରି ଗୋଟିଏ ନିୟମ ଚାଲୁ କରିଦେବ ଯେ, ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ବକ୍ଷଦେଶରେ ସେହି ଅଳଙ୍କାରଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ପିନ୍ଧି ପାରିବେ । ଏବଂ, ଏପରି ହେଲେ, ଆଉ କିଏ କାହିଁକି ଏପରି ଏକ ମାମୁଲି ତଥା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟହୀନ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକ ବିଶେଷ ସମ୍ପଦରୂପେ ପରିଧାନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ ? — କାରଣ, ଖାସ୍ ପରିଧାନଟି ନୁହେଁ, ସେଥିରେ ନିହିତ ତତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିର ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହାକିଛି ମୂଲ୍ୟ ରହିଥିଲା ।

ମୋ'ର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ତୁମେ କହିବ, ''ଦେଖ, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଅସନ୍ତୋଷର ସଂଖ୍ୟାରେ ମୁଁ ଏକ ହ୍ରାସ ସମ୍ଭବ କରାଇ ପାରିଛି । କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂଷଣକୁ ଦେହରେ ପିନ୍ଧିପାରିବେ ବୋଲି ଆଶା କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ପଛରେ ଧାଇଁବାର ରୋଗଟିରୁ ହିଁ ଆରୋଗ୍ୟ କରି ଆଣି ପାରିଛି ।'' ହଁ, ତୁମ ମନରେ ରହିଥିବା ଧାରଣାଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟତଃ ଈର୍ଷା ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ ଏବଂ, ସେହି ଈର୍ଷା ଯେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦୁଃଖ ଆଣିଦିଏ, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏବଂ, ସେଥିଲାଗି ତୁମେ ଏପରି ଏକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛ ଯେ ସେହି ଈର୍ଷା ହେଉଛି ଏକ ଖରାପ କଥା । ଏଣୁ, ତୁମେ ଏପରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ପୃଥିବୀରେ ଥାଉ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁନାହଁ, ଯାହାକି ଆମ ପହଞ୍ଚର ବାହାରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଛି । ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଏକ ତାରା ଆଡ଼କୁ ହାତଗୁଡ଼ିକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେଉଛି ଏବଂ ତାରାଟିକୁ ପାଇ ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି କାନ୍ଦି ପକାଉଛି । ତେଣୁ, ତୁମର ନ୍ୟାୟବିଚାର ତାରାଟାକୁ ନିଭାଇ ଦେବା ଉଚିତ ବୋଲି ତୁମକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଛି ।

ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପ୍ରସ୍ତରଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା । ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ଏଭଳି ହୋଇଥିବାରୁ ''ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଗୁଡ଼ିକ ସମସ୍ତଙ୍କର'' ବୋଲି ତୁମେ କହିପାରୁଛ । ବର୍ଷା ପାଗ କରିଥିବା ଦିନମାନଙ୍କରେ ସହରର ଲୋକମାନେ ଆସି ସେହି ପଥରଗୁଡ଼ିକ ରହିଥିବା ପ୍ରଦର୍ଶନ-ବାକ୍ସଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ପହଞ୍ଚିବେ । ସେମାନେ ଦେଖୁଥିବେ ଓ ଆଗକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିବେ । ମାତ୍ର, ଧାଡ଼ୀ ଧାଡ଼ୀ ରଖା ହୋଇଥିବା ସେହି ମୋତିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ସେମାନେ କେବଳ ହାଇ ହିଁ ମାରିବେ । କାରଣ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି କୌଣସି ବିଧିଅନୁଷ୍ଠାନ ନଥିବ, ଯାହାକି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଶେଷ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବ । ଏବଂ କହିଲ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ କମ କରି କଟା ହୋଇଥିବା ଏକ କାଚଖଣ୍ଡଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଭାଯୁକ୍ତ ବୋଲି କାହିଁକି କୁହାଯିବ !

ତୁମେ ଏହି ହୀରାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅସଲ ଗୁଣସମ୍ପଦଟିରୁ ବିଚ୍ୟୁତ କରି ପକାଇଛ । ସେଇଟି ତୁମକୁ ମିଳି ପାରିଲାନାହିଁ ବୋଲି ତୁମେ ସେପରି କରିଛ । ଏକ ଆକାଂକ୍ଷିତ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ ହେବାଦ୍ୱାରା ତାହା ଯେଉଁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲା, ତୁମେ ସେଇଟିକୁ ତା'ଦେହରୁ କାଟି ବାହାର କରି ଦେଇଛ । ହଁ, କେହି ନାରୀମାନଙ୍କୁ ରଖି ପାରିବେନାହିଁ ବୋଲି ନିଷେଧ ଜାରି କରିଦେଲେ, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଘଟିବ । ସେମାନେ ଯେତେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟସମ୍ପନ୍ନା ହୋଇଥାନ୍ତୁ ପଛକେ, ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ମହମ ଦେଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତି ବ୍ୟତୀତ ଆଦୌ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟ

ଦେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିବନାହିଁ। ଜଣେ ନାରୀର ପ୍ରତିକୃତିଟି ଯେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ତାହାକୁ ଜଣେ ପୁରୁଷ ଶବ ରହୁଥିବା ବାକ୍ସର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ତେବେ ତା'ଲାଗି ସିଏ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ କଦାପି ସମ୍ମତ ହେବନାହିଁ। ହଁ, ସେହି ପ୍ରତିକୃତିଟି ତା' ମନରେ ଏକ ଅତୀତର ଲାବଣ୍ୟ ଅଥବା ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ମୋହକତାକୁ ସିନା ଜାଗ୍ରତ କରାଇ ଆଣିବ, କିନ୍ତୁ ତାକୁ କୌଣସି ତୀବ୍ର ବାସନାରେ ଆଦୌ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରି ଦେବନାହିଁ।

ସେହିପରି, ତୁମର ଯେଉଁ ହୀରାଟି କାହାରି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ କଦାପି ସେହି ହୀରାଟି ହୋଇ ରହିବନାହିଁ। ତା'ର ଗୁଣଟି ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଥିବ। କାରଣ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମକୁ ତାହା ଗୌରବ ଆଣି ଦେଉଥିଲା, ତୁମକୁ ସମ୍ମାନିତ କରି ରଖିଥିଲା ଓ ଆପଣାର ଜ୍ୟୋତିକୁ ତୁମଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରି ରଖିଥିଲା। ମାତ୍ର, ଇହାଦେ ତ ତୁମେ ସେଇଟିକୁ ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶନ-ବାକ୍ସରେ ପଦାର୍ଥଟିଏ କରି ରଖିଛି ଏବଂ ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ତାହା ପ୍ରଦର୍ଶନ-ବାକ୍ସଟିର ସମ୍ମାନକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବୃଦ୍ଧି କରୁଛି। ମାତ୍ର, ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶନ-ବାକ୍ସରେ ପରିଣତ ହେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ନକରି ତୁମେ ସେହି ହୀରାଟିର ଅଧିକାରୀ ହେବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହଁ।

ଏବଂ, ଯେଉଁମାନେ ପୌଗମ୍ବରଙ୍କର ଦାୟାଦ ନୁହନ୍ତି, ସେମାନେ ଲାଲ ରଙ୍ଗର କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ପିନ୍ଧି ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ନିଷିଦ୍ଧ କରିଛି ବୋଲି ମନେ କରାଯାଉ। ଏପରି କରି ମୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କି ଅବିଚାର କରିଛି ? ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ କେହି ଲାଲ ପିନ୍ଧୁନଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ଲାଲ ରଙ୍ଗର ଆଦୌ କୌଣସି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ନଥିଲା। ମାତ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଲାଲ ରଙ୍ଗର କିଛି ନା କିଛି ପରିଧାନ କରିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛନ୍ତି ! ମୁଁ ଲାଲ ରଙ୍ଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ବଢ଼ାଇ ପାରିଛି ଓ ତୁମେ ଲାଲ ପିନ୍ଧୁନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକ ଧନାଢ଼୍ୟ ହୋଇ ପାରିଛ। ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ ଭିତରେ ଈର୍ଷାର ଯେଉଁ ଅନୁଭବଟି ହେଉଛି, ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ଶକ୍ତିର ଏକ ନୂତନ ମାର୍ଗ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି।

ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ବସି ବସି ନିଜର ଜୀବନଟିକୁ ବିତାଇ ଦେଉଥାନ୍ତା, ସହରର ଏକ କେନ୍ଦ୍ର ଇଲାକାରେ ଚେକା ମାରି ବସି ଭୋକ ଏବଂ ଶୋଷରେ ମରୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଖୁଣ ବୋଲି ଆଦୌ କିଛି ନାହିଁ ବୋଲି ତୁମେ ହୁଏତ ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତ। କାରଣ, ତୁମେ ଏହି ବିଷୟରେ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ରଖି ଦେଇଥାନ୍ତ ଯେ, ବାଆଁକୁ ଛାଡ଼ି ଡାହାଣକୁ କିମ୍ବା ଆଗକୁ ଅଥବା ପଛକୁ ତାକୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷିତ କରି ନେବା ସକାଶେ ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ରହି ନଥାନ୍ତା। ଏବଂ, ତାକୁ କେହି କୌଣସି ଆଦେଶ

ଦେଉନଥାନ୍ତେ, ସିଏ ବି କୌଣସି ଆଦେଶ ଦେଉନଥାନ୍ତା । ନିଜ ପାଖରେ ନଥିବା ଖଣ୍ଡେ ହୀରାକୁ ପାଇବା ସକାଶେ ସିଏ କୌଣସି ତୀବ୍ର ଆକାଂକ୍ଷା ଅନୁଭବ କରୁନଥାନ୍ତା, ଆଦୌ କୌଣସି ସମ୍ମାନ ଲାଗି ବା ଏକ ଲାଲ ପରିଚ୍ଛଦ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ତୀବ୍ର ବାସନାଟିଏ ଅନୁଭବ କରୁନଥାନ୍ତା । ଯଦି ସିଏ କୌଣସି ଲୁଗାବେପାରୀର ଦୋକାନକୁ ଯାଆନ୍ତା, ତେବେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖନ୍ତ ଯେ, ସିଏ ସେଠାରେ କେବଳ ହାଇପରେ ହାଇ ମାରିବାରେ ଲାଗିଛି; ତା' ବାସନାର ପ୍ରବୃତ୍ତିଟିକୁ ମୋ' ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଧନାଢ଼୍ୟ କରିଦେଇ ପାରିବି ବୋଲି ସିଏ ମୋ' ଲାଗି ହିଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ ।

ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ମୁଁ ତା'ପାଇଁ ଲାଲ ପିନ୍ଧିଥିବା ବାରଣ କରି ରଖିଛି, ଏବଂ ତୁମେ ଦେଖିବ ଯେ ସିଏ ଲୁଚି ଲୁଚି ପ୍ରାୟ ଲାଲ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ବାଇଗଣୀ ରଙ୍ଗକୁ ଅନାଇ ରହିଛି । ଅଥବା, ଯଦି ସିଏ ଜଣେ ସାହସୀ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥିବ, ସହଜରେ ଦବି ଯାଉନଥିବ, ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ହୋଇଥିବ, ସମ୍ମାନାଦି ଲାଭ କରିବାକୁ ମନ କରୁନଥିବ, ଚଳି ଆସିଥିବା ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ସେତେ ମୂଲ୍ୟ ଦେଉନଥିବ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ଭଲି ଭଲି ଅର୍ଥ ରହିଛି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରୁନଥିବ (ମୁଁ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁସବୁ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରିଛି), — ତେବେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ସିଏ ଦୋକାନକୁ ଲୁଟି ନେଉଛି, ଏବଂ, ଲାଲରଙ୍ଗର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ ରଙ୍ଗଟିଏର ତଲାଶରେ ଥାକ ଓ ଡ୍ରଅର୍‌ମାନଙ୍କୁ ଖୋଲି ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଛି, — ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହରିତ ରଙ୍ଗଟିକୁ ଖୋଜୁଛି ଏବଂ ଆପଣାର ହୃଦୟଲାଖି ରଙ୍ଗଟିକୁ ନପାଇଥିବା ଯାଏ ନାକ ଟେକିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଛି । ଏବଂ, ଏହାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ତୁମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, ସେହି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହରିତବର୍ଣ୍ଣର ନୂଆ ପୋଷାକଟାକୁ ପରିଧାନ କରି ଏବଂ ରଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ କରି ରଖିଥିବା ସୋପାନକ୍ରମଟି ପ୍ରତି ଆପଣାର ଘୃଣାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ସିଏ ସହରଯାକ ବୁଲିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଛି ।

ମାତ୍ର, ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୋତ୍ସାହ ତାକୁ ଦିନଯାକ ଅଧିକାର କରି ରହିଛି, ତାକୁ ମୁଁ ସେହି ଉତ୍ସାହକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ତା' ନହୋଇଥିଲେ, ଲାଲ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି କୌଣସି ଏକ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ଭିତରେ ବସି ସିଏ ହାଇ ମାରି ମାରି ଦିନଟି ସାରା ବିତାଇ ଦେଇଥାନ୍ତା ।

ମୋ' ବାପା ଅନେକ ସମୟରେ କହୁଥିଲେ, ''ବେଳେ ବେଳେ ମୁଁ ନୂଆ କରି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଉତ୍ସବାନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଯେ ଉତ୍ସବଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରେ ତା' ନୁହେଁ; ଅନେକ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ତଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଏବଂ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ ହିଁ କରିଥାଏ । ତା'ପରେ ତାହାର ବିରୋଧ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟମାନେ ସେଇଟି ଉପରେ ନିଜର ଅନେକ ଘୃଣାକୁ ନେଇ ଅଜାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ଓ ଏକ ବିପରୀତ-ଉତ୍ସବ

ଆରମ୍ଭ କରିଦଅନ୍ତି । ତଥାପି, ସେମାନେ ସେହି ଏକା ସମ୍ବନ୍ଧଟିର ହିଁ ସ୍ଥାପନା କରନ୍ତି ଓ ତାହାକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖେ, — ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ଖୁସୀ ଆଣି ଦେବାପାଇଁ ସେପରି କରିଥାଏ; — କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଉତ୍ସବବିଧାନଟିକୁ ସମସ୍ତେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି । ମୋ' ଟି କୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ''

- ୧୧୭ -

ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଅବକ୍ଷୟର ମାର୍ଗରେ ଗତି କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଅବକ୍ଷୟର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅବଦାନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାଏ । ଯଦି ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ପକ୍ଷଟି ଦୂଷିତ ହୋଇଯିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ସହ୍ୟ କରି ନିଅନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ସେଥିରେ ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି ବୋଲି କିପରି ଦାବୀ କରି ପାରିବେ ? ଯଦି ତୁମ ଗଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ବୁଡ଼ିଯାଉଛି ଓ ଯଦି ତୁମେ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଦଉଡ଼ି ଯାଉନାହଁ, ତେବେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଜଣେ ହତ୍ୟାକାରୀ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କହିବି ।

ଏଣୁ, ଯଦି ନିଜ କଳ୍ପନାରେ ଭ୍ରମି ଯାଇ ମୁଁ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଏକ ଅତୀତକୁ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ଛାଞ୍ଚ ଭିତରେ ପୁନର୍ବାର ଗଢ଼ି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି, ଯଦି ଦୁର୍ନୀତିକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥିବାର ଅପରାଧରେ ମୁଁ ଦୁର୍ନୀତିକାରୀ ମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ କରାନ୍ତି, ଭୀରୁତାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଭୀରୁମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି, ରାଜଦ୍ରୋହକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିବାରୁ ରାଜଦ୍ରୋହୀ ମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ କଟାନ୍ତି, ତେବେ ମୋ'ର ସକଳ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ନିତାନ୍ତ ବ୍ୟର୍ଥ ହିଁ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତା । କାରଣ, ଥରେ ଏହି ମାର୍ଗଟିର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ମୁଁ ଆଉ ଆଦୌ କେଉଁଠି ଅଟକି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ପରିଣାମତଃ ମୋ' ପ୍ରଜାକୁଳର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଉପଯୁକ୍ତ ଉପାଦାନମାନଙ୍କୁ ହିଁ ମୁଁ ମାରି ଶେଷ କରିଦିଅନ୍ତି । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଦୋଷଟି ରହିଥାନ୍ତା ଯେ ସେମାନେ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ଦେଖି ମଧ୍ୟ ନଦେଖୁଥିବା ପରି ହେଲେ ଅଥବା ନିର୍ବୋଧତାର ଆଚରଣ କଲେ । ସେମାନେ ଯୋଡ଼ହସ୍ତ ହୋଇ ପୋଷ ମାନି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସତ ଯେ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ଏକ ବ୍ୟାଧିର ସଂକ୍ରମଣ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲୀ ଘାସଗୁଡ଼ାକର ବଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ନିଜକୁ ଏକ ଅନୁକୂଳ ମୃତ୍ତିକାରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଛି, ମୋ'ର ସେହି ଅଂଶଟିକୁ କାଟି ବାହାର କରିଦେବା ହିଁ ସର୍ବଦା

ଉଚିତ ହେବ । ମାତ୍ର, ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହେବାର ପ୍ରବଣତା ତ ମନୁଷ୍ୟ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କର ରହିଛି, ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ଏପରି ଏକ ମାଟିରେ ତିଆରି ହୋଇଛନ୍ତି ଯେ ସେଥିରେ କେତେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବୀଜ ଅଙ୍କୁରିତ ହୋଇ ଗଛରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପାରିବେ । ତେଣୁ, ମୋତେ ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିପାତ କରିଦେବାକୁ ହିଁ ହେବ ! ଏବଂ, ତେବେ ପରିଶେଷରେ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଓ ନିଖୁଣ ପୃଥିବୀ ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିଯିବ, ସେଥିରେ ପାପର ଲେଶମାତ୍ର ହିଁ କେଉଁଠାରେ ନଥିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣେ ଯେ, ନିଖୁଣ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିବା ହେଉଛି କେବଳ ମୃତମାନଙ୍କର ହିଁ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମ ଓ ଗୁଣ । ଖରାପ ମୂର୍ତ୍ତିନିର୍ମାତାମାନେ ଅଛନ୍ତି, ଖରାପ ରୁଚି ମଧ୍ୟ ରହିଛି; ଏବଂ ସେମାନେ ଏକ ଆରୋହଣର ମାର୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଥର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ, ଭୁଲମାନ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡକାଟ କରାଇ ମୁଁ କେବେହେଲେ ସତ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରି ପାରିବିନାହିଁ । କାରଣ, ସତ୍ୟ ସର୍ବଦା ଧୀରେ ଧୀରେ ହିଁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ, ଭୁଲ ପରେ ଭୁଲ କରି ହିଁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ, ନିଜର କାମଟିକୁ ଅପାକଳ ଭାବରେ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ କରି ମୁଁ ସୃଜନାତ୍ମକ ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିର ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କୌଣସି ସେବା କରିବିନାହିଁ; କାରଣ, ଯାବତୀୟ ସର୍ଜନା ମଧ୍ୟ ବିଫଳତା ପରେ ବିଫଳତା ଦେଇ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଏ । ଆଉଗୋଟିଏ ସତ୍ୟର ପାଳନ ଓ ଅନୁଶୀଳନ କରୁଛି ବୋଲି କାହାକୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଦେଇ ମୁଁ କଦାପି ଏ ସତ୍ୟଟିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରିବିନାହିଁ । କାରଣ, ମୋ' ସତ୍ୟଟି ହେଉଛି ଅବିରତ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ମୃତ୍ତିକାଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ମୋ' ବୃକ୍ଷଟିକୁ ପୋଷଣ ଯୋଗାଇ ନାହିଁ, ସେହି ମୃତ୍ତିକାକୁ ମୁଁ ତଥାପି ସେଇଟିଲାଗି ମଧ୍ୟ କର୍ଷଣଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବି । ମୁଁ ମୋ' ନିଜ ରାସ୍ତାରେ ଗତି କରୁଛି, — ମୁଇଁ ହେଉଛି କ୍ଷେତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନ କହିଲେ ସେହି ମୋତେ ହିଁ ବୁଝାଉଛି । ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅତୀତକୁ ମୁଁ ଏକ ଉତ୍ତରାଧିକାର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବି, ଯାହାକୁ କି ମୋ' ହାତରେ ଆଣି ଦିଆଯାଇଛି । ମୁଁ ହେଉଛି ଜଣେ ମାଳି, ଯିଏକି ତା' ଉଦ୍ୟାନଟିର ଆୟତନଟିରେ ପଦଚାରଣା କରି ଚାଲିଯାଉଛି ଏବଂ ସେଥିରେ କଣ୍ଟାଗଛ ଓ ନାଗଫେଣିମାନେ ମଧ୍ୟ ବଢୁଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ସେହି ଭୂମିଟିକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିବିନାହିଁ । ଯଦି ମୁଁ ସତରେ ଏକ ସେଡ଼ାର୍ ବୃକ୍ଷର ମଞ୍ଜିଟିଏ ହୋଇଥିବି, ତେବେ କଣ୍ଟାବୁଦା ଏବଂ ନାଗଫେଣିମାନଙ୍କୁ କଦାପି ଏତେଟିକିଏ ବି ଖାତିରି କରିବିନାହିଁ ।

ଘୃଣାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ଘୃଣା; ଭିତରେ ରହିଥିବା ମୋ'ର କୌଣସି ଶିଥିଳତା ହେତୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ହେ ଈଶ୍ୱର, ସକଳ ବସ୍ତୁ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିବା ତୁମରିଠାରୁ ମୋ'ର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବାରୁ, ମୋ' ପାଇଁ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସକଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହି' ନୂତନ ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ କରୁଥାଏ ।

ମୋ' ବାପା ମୋତେ କିପରି ଏହି କଥାଟିକୁ କହୁଥିଲେ, ମୁଁ ତାହାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ହିଁ ମନେ ରଖିଛି : ''ମାଟିର ମଧ୍ୟଦେଇ ସିଏ ଅତିକ୍ରମ କରୁ କରୁ ସେହି ମାଟି ଏକ ସେଡ଼ାର୍‌ବୃକ୍ଷ ନହୋଇ କାହିଁକି ଶାଗଗଛଟିଏ ହେଲା ବୋଲି ଯେଉଁ ମଞ୍ଜିଟି ଅଭିଯୋଗ କରୁଥାଏ, ସିଏ ବସ୍ତୁତଃ କେଡ଼େ ବୋକା ହୋଇ ନଥିବ ! ଏବଂ, ସତ୍ୟ କଥାଟି ହେଉଛି ଯେ, ସେହି ମଞ୍ଜିଟି ହିଁ ଶାଗଗଛର ଏକ ମଞ୍ଜି ହୋଇ ରହିଥିଲା ।''

ବାପା ଏକଥା ମଧ୍ୟ କହିଥିଲେ : ''ଟେରା ଲୋକଟି ତରୁଣୀ ବାଳିକାଟିକୁ ଦେଖି ମୁରୁକି ହସିଦେଲା । ମାତ୍ର, ଯେଉଁମାନେ ସିଧା ତୁମ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ପାରନ୍ତି, ବାଳିକାଟି ସେହିମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲା; ଟେରା ଲୋକଟିକୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଇନଥିଲା । ଆଉ ଦେଖ, ସିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲି ବୁଲି ଘୋଷଣା କରୁଛି ଯେ ଏହି ଅଟେରାମାନେ ଏହି ତରୁଣୀ ଝିଅଟିକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଉଛନ୍ତି !''

ନିଜକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖାରା ଏବଂ ସଚ୍ଚୋଟ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବା ବିଦ୍ୟାଡ଼ମ୍ବରୀମାନେ ପୃଥିବୀର ସବୁକିଛି ଅଣ୍ଡାଳି ହେବା, ଭୁଲ କରିବା, ଅନ୍ୟାୟ ତଥା ଅପକର୍ମରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଭାଗ ନାହିଁ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଦମ୍ଭଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ହିଁ ସେମାନେ ବୋକା ବନି ରହିଥାଆନ୍ତି । ଏସବୁକୁ ସେମାନେ ମୋଟେ ବୁଝି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ବୋଲି ବି କହି ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ଫଳଟି ତାକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିବା ବୃକ୍ଷଟିକୁ ତିରସ୍କାର କରେ, ସେଇଟି ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ମୂର୍ଖ ନହୋଇଥିବ !

- ୧୧୮ -

ଥରେ ସେହି ଆମ୍ବିଳା ମୁହଁବାଲା ନବୀ ମୋତେ ଭେଟିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ ଦିନରାତି ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର କ୍ରୋଧାଗ୍ନି କୁହୁଳିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ, ତାଙ୍କ ଆଖିଟା ମଧ୍ୟ ଟେରା ହୋଇଥାଏ ।

ସିଏ ମୋତେ କହୁଥାନ୍ତି : ''ଧାର୍ମିକମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ, - ସେମାନଙ୍କର କଦର କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ''

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲି, ''ହଁ, ସତ କଥା । ସେମାନଙ୍କୁ ଶାସ୍ତି ଦେବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଉତ୍ତମ କାରଣ ଅଛି ବୋଲି ମୋତେ ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ ।''

''ସେମାନଙ୍କୁ ପାପୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଯେପରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରି ଚିହ୍ନିହେବ ।''

ମୁଁ ଉତ୍ତରରେ କହିଲି, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ । ଯେଉଁମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ରଖିବା ଉଚିତ । ନିଜର ବେଦୀଟି ଉପରେ ଥାପନା କରି ରଖିବାପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ଭଲ କାରିଗର ତିଆରି କରିଥିବା ସର୍ବୋତ୍ତମ ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ବାଛିବ । ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ସର୍ବୋତ୍ତମ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ପାଠ କରିବ । ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦରୀ ରମଣୀ ରାଣୀ ହୁଅନ୍ତୁ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରିବ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ, ଯେଉଁଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ସର୍ବଦା ତୁମ ଶକ୍ତିର ବାହାର ହୋଇ ରହିଥିବ; କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେହି ଦିଗକୁ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରି ରଖିବା ହିଁ ସମୁଚିତ ହେବ ହିଁ ହେବ ।''

ତା'ପରେ ନବୀ ଉତ୍ସାହଦୀପ୍ତ ହୋଇଯାଇ କହିଲେ, ''ଏବଂ ଥରେ ଧର୍ମାତ୍ମା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅଲଗା କରି ବାରିଦେଇ ସାରିବା ପରେ ତୁମକୁ ଏଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥାଟିଏ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଯାହାଫଳରେ କି କେବଳ ସେହି ଉତ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀଟି ହିଁ ରହିବ ଏବଂ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ କୀଟବତ୍ ଅପକର୍ମକାରୀ ମାନଙ୍କର ସେହି ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀଟିକୁ ଲୋପ କରିଦେବାକୁ ହେବ ।''

ମୁଁ କହିଲି, ''ନାଇଁ ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ଏକାବେଳେକେ ବହୁତ ଦୂର ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି । କାରଣ, ଆପଣ ଫୁଲଟିକୁ ଗଛରୁ ଅଲଗା କରି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ଉର୍ବରକକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଉତ୍ତମ ଫସଲଟିଏ ଅମଳ କରିବେ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ଅକୁଶଳ କାରିଗର ମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ କରାଇ ଦକ୍ଷ ମାନଙ୍କର ସୁରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ମୋ' ସମ୍ପର୍କରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୁଁ କେବଳ ଅଳ୍ପବହୁତ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାଯୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଛି ଏବଂ ମୁଁ ଏକଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିପାରୁଛି ଯେ, ମୃତ୍ତିକାର କାଳିଆ ଆବର୍ଜନାମଧ୍ୟରୁ ହିଁ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ । ଏବଂ, ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ରହିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଆଧାର ଉପରେ ହିଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରହିଥାଏ ।''

''ତେବେ ତୁମେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛ !''

''ଆପଣଙ୍କର ନିର୍ବୋଧତାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସମାନ ଭାବରେ ସମ୍ମାନ କରୁଛି, କାରଣ ଏଇଟି ଏକ ଉତ୍ତମ କଥା ଯେ ଗୁଣକୁ ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଏକ ସ୍ଥିତିରୂପେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯିବା ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ, - ତାହା ହିଁ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର କାମ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ ଓ ସେମାନେ ତାହାକୁ ହାସଲ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ ମଧ୍ୟ କରିବେ । ଏବଂ, ସେପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ପୃଥିବୀରେ ନଥିଲେ ହେଁ ଆମକୁ ଜଣେ ସର୍ବଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ ମନୁଷ୍ୟର ଚିତ୍ରଟିକୁ ସମ୍ମୁଖରେ ଅବଶ୍ୟ ଧରି ରଖିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପବଳ ଏବଂ, ଯଦି ଏକ ଚରମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠି ରହିଥାଏ, ତେବେ ତାହା ମୃତ୍ୟୁର ହିଁ ସମବାଚୀ ହେବ । ମାତ୍ର, ଏହା

ଏକ ଉତ୍ତମ କଥା ଯେ, ତୁମେ ଯେଉଁବାଟରେ ଯାଉଛ, ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଯାଉଛ, ତାହା ତୁମକୁ ଏକ ଶେଷବିନ୍ଦୁ ଭଳି ସର୍ବଦା ଦେଖାଯାଇ ପାରୁଥିବା ଉଚିତ, କାରଣ, ତା' ନହେଲେ, ତୁମେ ଯେଉଁଟି ଉପରେ ଆଖି ରଖି ଆଗକୁ ଯାଉଛ, ସେଇଟି କଦାପି ହାସଲ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ବୋଲି ତୁମେ ଜାଣିବ, ତେବେ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ତୁମର ଆଦୌ କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ହେବନାହିଁ । ହଁ, ମରୁଭୂମିରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବାର କ୍ଲେଶକର ଓ କଠିନ ଅଭିଜ୍ଞତା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଛି, — ଏହି ଯାତ୍ରାଟି ତ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସାଧ୍ୟ ଓ ଅବାସ୍ତବ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥାଏ । ତା'ପରେ ମୁଁ ବହୁଦୂରରେ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ ଏକୁଟିଆ ବାଲୁକାସ୍ତୂପ ମୋ' ଲାଗି ଏକ ଆଦର୍ଶ ବିଶ୍ରାମସ୍ଥାନ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ମନରେ ଭାବି ନେଇଥାଏ । ଏକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିସ୍ଥଳ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ତା'ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତା ବି ପ୍ରକାଶ କରେ । ମାତ୍ର, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲା ପରେ ସତେଅବା ସବୁକିଛି ଚମତ୍କାରିତା ତାହାକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଥିବା ପରି ଲାଗିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ତା'ପରେ ମୁଁ ପୁଣି ନିଜକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ଯେ ସମ୍ମୁଖରେ ଦିଗ୍‌ବଳୟର ଗର୍ଭରେ ହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ମୋ'ର ଆଦର୍ଶ ବିଶ୍ରମାସ୍ଥାନଟି ନିଶ୍ଚୟ ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମାତ୍ର, ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ସେଇଟିର ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ କୌଣସି ଆକର୍ଷଣ ନଥାଏ । ତା'ପରେ ପୁନର୍ବାର ଆଉଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ବାଛିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ, ସ୍ଥଳରୁ ସ୍ଥଳ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ମୁଁ ମରୁକାନ୍ତାରଟିକୁ ପାରି ହୋଇଯାଏ ।

''ଲଜ୍ଜାଶୂନ୍ୟତା ନିରୀହତା ଓ ସରଳତାର ଏକ ସଙ୍କେତ ହୋଇପାରେ (ହରିଣମାନଙ୍କ ଠାରେ ସେହି ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ), ଏବଂ, ସେହିଭଳି ଏକ ସ୍ଥିତିରେ ତାହାକୁ ହୃଦୟର ସେହି ନିଶ୍ଛଳ ଶୁଦ୍ଧତାକୁ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ; ଅଥବା, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଲଜ୍ଜାବୋଧର ଭାବଟିକୁ ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ତାହା ସ୍ୱୟଂ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ମଦ୍ୟପ ସୈନିକମାନେ କୌଣସି ବାଟ ଦେଇ ଯାଉଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଦେଖିବ ଯେ ଅନେକ ମାଆ ସେମାନଙ୍କର କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଘରଭିତରକୁ ନେଇ ଆସନ୍ତି ଏବଂ ବାହାରେ ନିଜର ମୁହଁ ଦେଖାଇବାକୁ ନିଷିଦ୍ଧ କରି ରଖନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ତୁମ କଳ୍ପନାର ବିଶୁଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟଟିରେ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦିତ ଭାବରେ ନଜରଗୁଡ଼ିକୁ ତଳକୁ କରି ଆଣିବା ସକାଶେ ତାଲୀମ ପାଇଥିବାରୁ ଲୋକମାନେ ଏପରି ଆଚରଣ କରିବେ ଯେ, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଅଛନ୍ତି ବା ନାହାନ୍ତି କିଛି ଜଣା ପଡୁନଥିବ ଏବଂ ତୁମ ଦେଶରେ ତରୁଣୀ ବାଳିକାମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଲଗ୍ନ ହୋଇ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେହି ପ୍ରତିକୂଳ ମତ ପୋଷଣ କରିବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କରିବା କହିଲେ ତୁଚ୍ଛା ଲଜ୍ଜାଶୂନ୍ୟତା ଠାରୁ କିଛି ଅଧିକ ବୁଝାଇଥାଏ । ତାହା ଏକ ଗୁପ୍ତ ଆଗ୍ରହସମ୍ପନ୍ନତାକୁ ବୁଝାଏ, ଆଚରଣଗତ

ଏକ ସତର୍କତାକୁ ବୁଝାଏ, ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ଏବଂ ସାହସକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଏ । ଭଲ ପାଇବାର ଋତୁଟିଏ ଆସୁଛି ବୋଲି ବୁଝି ପାରି ତାହା ସଞ୍ଚିତ ମଧୁଟିର ନିରାପତ୍ତାକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରି ରଖେ । ଏବଂ, ପାଖରେ ଯଦି ଜଣେ ମଦ୍ୟପ ସୈନିକ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ, ତେବେ ସିଏ ମୋ' ରାଜ୍ୟରେ ଲାଜାର ବୋଧକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରୁଛି ବୋଲି କହି ହୁଏ । ''

''ତେବେ, ତୁମର ମଦ୍ୟପ ସୈନିକମାନେ ଅଶ୍ଳୀଳ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ରାସ୍ତାରେ ଚାଲି ଯାଉଥିବେ ଏବଂ ତୁମେ ତାହାକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିବ ?''

''ଆଦୌ ନୁହେଁ, ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ହିଁ ରହିଛି । ଏପରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଶାସ୍ତି ଦେଇଥାଏ, ଯେପରିକି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ଲଜ୍ଜାବୋଧ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । ମାତ୍ର, ଏହି ଅନ୍ୟ କଥାଟି ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କମ୍ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ଯେ ଏହି ଭାବଟିକୁ ମୁଁ ଯେତେ ଅଧିକ ଭଲ ଭାବରେ ପ୍ରେରିତ କରି ଆଣିପାରିବି, କିଛି ଉଲ୍ଲଂଘନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଲୋଭନଟିଏ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେଉଥିବ । ଗଡ଼ାଣିରେ ଗଡ଼ିଆସିବା ଅପେକ୍ଷା ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗକୁ ଆରୋହଣ କରିବାରେ ହିଁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଆଦୌ କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ କରୁନଥିବା ଭୀରୁର ବିଜେତା ହେବା ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରତିରୋଧ କରିଥିବା ଜଣେ ଶତ୍ରୁକୁ ପରାସ୍ତ କରିବାରେ ସର୍ବଦା ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ରହିଥାଏ । କେବଳ ନାରୀମାନେ ଆପଣାକୁ ପର୍ଦ୍ଦାର ଆବରଣ ତଳେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବା ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଦେଖିବ ବୋଲି ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଏକ ପାହାଡ଼ୀ ଝରଣାକୁ ବନ୍ଧଟିଏ କରି ବାନ୍ଧି ପକାଏ, ସେତେବେଳେ ସେହି ବନ୍ଧର ମୋଟେଇଟାକୁ ମାପିବାରେ ମୋତେ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦ ଲାଗେ । କାରଣ, ତାହା ମୋ' ଶକ୍ତିଶାଳିତାର ଏକ ଚିହ୍ନ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ହଁ, ସୈନ୍ୟବିଭାଗରେ ସାମିଲ୍ ହେବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ କାହିଁକି ହେଣ୍ଡୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ତଲାଶ କରିବି ? ବରଂ, ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିବି ଯେ, ମୋ'ର ଲୋକମାନେ ଶକ୍ତିମତ୍ତାର ସହିତ ପ୍ରାଚୀର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାବମାନ ହେଉଥାଆନ୍ତୁ; କେବଳ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସେମାନେ ଅପରାଧର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାର ଉତ୍କର୍ଷର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିପାରିବେ ଅଥବା ଅପରାଧକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ସୃଜନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମହାନତାର ପରିଚୟ ଦେଇପାରିବେ । ''

''ତୁମର ଲୋକମାନେ ଧର୍ଷଣ ଏବଂ ବ୍ୟଭିଚାର ନିମନ୍ତେ ନାନା ବାସନାରେ ତାପଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ ବୋଲି ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ?''

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି, ''ଆଦୌ ନୁହେଁ; ମୋ' କଥାକୁ ଆପଣ ଆଦୌ ବୁଝି ପାରିନାହାନ୍ତି ।''

- ୧୧୯ -

ସେମାନଙ୍କର ଅତିଉର୍ବର ନିର୍ବୋଧତା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ମୋ' ପୋଲିସ୍ ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତାମାନେ ଗୋଟିଏ ଅନୁକୂଳ ମଉକା ପାଇ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ କଥା ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିବି ବୋଲି ମୋତେ ଆସି ବାଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

''ମହିମା, ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅବକ୍ଷୟ ପଛରେ ରହିଥିବା କାରଣଟିକୁ ଆମେ ଏବେ ଯାଇ ଜାଣିପାରିଲୁ । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂପ୍ରଦାୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦାୟୀ । ସେମାନଙ୍କୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମୂଳୋତ୍ପାଟିତ କରିବାକୁ ହେବ ।''

ମୁଁ ପଚାରିଲି, ''ସତେ ? ଏବଂ, ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ମେଳି ବାନ୍ଧି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଆପଣମାନେ କିପରି ଜାଣିଲେ ?''

ତା'ପରେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନଜରକୁ ଆସିଥିବା କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୁରାଖ ବିଷୟରେ ମୋତେ କହିଥିଲେ; ମୋତେ ଦର୍ଶାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ଯେ ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତ ସଂସ୍ଥା ରହିଛି ଏବଂ ସେମାନେ କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ମେଳ ଅଛି । ସେମାନେ କେଉଁଠାରେ ବସି ମନ୍ତ୍ରଣାମାନ କରୁଥିଲେ, ଅଫିସରମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକର ନାମ ବି କହି ଦେଇଥିଲେ ।

''ଏବଂ, ସେମାନେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଏକ ବିପଦ ବୋଲି ଆପଣମାନେ କିପରି ଅନୁମାନ କରୁଛନ୍ତି ?'' ମୁଁ ପଚାରିଥିଲି ।

ତା'ପରେ ସେମାନେ ମୋତେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କରିଥିବା ଅପରାଧଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କହିଥିଲେ; ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ଲାଞ୍ଚ ନେଇଛନ୍ତି; ଅନ୍ୟମାନେ ଧର୍ଷଣ କରିଛନ୍ତି, - ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିମ୍ନ ସ୍ୱଭାବର ପରିଚୟ ନେଇଛନ୍ତି : ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଚେହେରାଟା ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଘୃଣା ଜାତ କରାଉଛି ।

ମୁଁ କହିଲି, ''ମାତ୍ର, ମୁଁ ଆଉଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତ ସଂସ୍ଥାକୁ ଜାଣେ, ଯିଏକି ଅଧିକ ବିପଜ୍ଜନକ କାମସବୁ କରୁଛି, - କାରଣ, ସେହି ସଂସ୍ଥାଟି ସହିତ ଲଢ଼ିବା ସକାଶେ କେହି କେବେ ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ କରିନାହାନ୍ତି ।''

''କେଉଁ ସଂସ୍ଥାଟି ଆଜ୍ଞା ?''

ସେମାନେ ମୋ'ଠାରୁ ଉତ୍ତର ପାଇବେ ବୋଲି ଉତ୍କଣ୍ଠାରେ ସଚଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । କାରଣ, ନିଜର ହାତମୁଠାଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ତ ଜଣେ ପୋଲିସ୍

ଅଧିକାରୀର ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାରେ ପାତ୍ରରୂପେ କେହି ନମିଳିଲେ ସିଏ ଖୁବ୍ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଯାଏ ।

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି, ''ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଗଢ଼ିଥିବା ସଂଘାଟି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବାଆଁ କାନମୁଣ୍ଡା ପାଖରେ ଏକ କଳାଜାଇ ରହିଛି ।''

ଏହି କଥାଟିରେ ସେମାନେ ଗଣ ଗଣ ହେଲାପରି ନିଜର ସରବ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇଥିଲେ, — ନିତାନ୍ତ ସରଳ କଥା ଯେ ସେମାନେ ମୋ' କହିବାର ଅର୍ଥଟିକୁ ବୁଝି ପାରିଲେନାହିଁ । କାରଣ, ଆପଣାର ହସ୍ତମୁଷ୍ଟିକୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଜଣେ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର ପାଇଁ ଆଦୌ କୌଣସି କଥା ବୁଝିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନଥାଏ, — ହସ୍ତ ମୁଷ୍ଟି ଭିତରେ ମସ୍ତିଷ୍କଟିଏ ଥିଲେ ସିନା ତାହା ହୋଇପାରନ୍ତା ! ସିଏ କେବଳ ଥିବ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ହେବାମାତ୍ରକେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ, — ତା'ଠାରୁ କେବଳ ସେତିକି ଆଶା କରା ଯାଇଥାଏ ।

ଅବଶ୍ୟ, ମୋ' ପୋଲିସ୍ ଅଫିସରଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଆଗରୁ କାଠକାରିଗର ରୂପେ ଏକଦା କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା; ମୋ' କଥାକୁ ଶୁଣି ସେଇ ଥରେ ଦି'ଥର ଖଣ୍ଡିକାଶ ମାରିଲା ।

''ମାତ୍ର, ସେମାନେ ଏକାଠି ହେଉଥିବାର କୌଣସି ସୂଚନା ମିଳୁନାହିଁ । ଏକାଠି ହେବାର କୌଣସି ଜାଗା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।''

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲି : '' ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଠିକ୍ କଥା । ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହିଠାରେ ହିଁ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ତେବେ, ମୋ'ର କେବଳ ଏତିକିମାତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କର ଗୋଚରାର୍ଥେ ସେମାନଙ୍କୁ ତିରସ୍କାର କରି ମୁଁ ଘୋଷଣାଟିଏ କରିଦେବି ଏବଂ ତା'ପରେ ତୁମେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ, ସେମାନେ ଜଣେ ଆଉଜଣଙ୍କୁ ଖୋଜି ବାହାର କରୁଛନ୍ତି, ଏକାଠି ଦଳବଦ୍ଧ ହେଉଛନ୍ତି, ନିଜର ସମ୍ବଳଗୁଡ଼ିକୁ ଏକତ୍ର କରି ଆଣୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ସଦାଚାରସଚେତନ କ୍ରୋଧଭାବଟିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀର ବୋଲି ସଚେତନ ବି ହେଉଛନ୍ତି । ''

ମୋ' ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର୍‌ମାନେ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଥିଲେ । ''ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ କଥା !''

ମାତ୍ର, ଆଗରୁ ଏକଦା ବଢେଇ ଥିବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପୁଣି ଖଣ୍ଡିକାଶ ଦେଲା । ''ମୁଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜାଣିଛି, ଯାହାର ବାମପଟ କପାଳରେ କଳାଜାଇଟିଏ ଅଛି । ସିଏ ଖୁବ୍ ସାଧୁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଦ୍ର, ଖୋଲାହୃଦୟ । ପୁନଶ୍ଚ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ଲଢ଼େଇ କରି ସିଏ ତିନି ତିନିଥର ଆହତ ବି ହୋଇଛି ।''

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲି : "ହଁ, ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର, ନାରୀମାନେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀରୂପେ ସାଧାରଣତଃ କମ୍ ବୁଦ୍ଧିଆ ହୋଇଥିବାରୁ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ରୂପେ ଜଣେ କେହି ମଧ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ହୋଇ ନଥିବେ ବୋଲି ଆମେ ଅନୁମାନ କରିପାରିବା କି ? ସେନାପତିମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ହିସାବରେ ଭାରି ତୋଡ଼ ଦେଖାଇ କଥା କହନ୍ତି ବୋଲି ଆମେ କ'ଣ ସେଥିରୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିନେବା ଯେ, ବେଳେବେଳେ ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ରୂପେ କେହି ଜଣେ ମଧ୍ୟ ଲଜ୍ଜାଳୁ ବ୍ୟକ୍ତି ନଥିବେ ? ମାତ୍ର, ବ୍ୟତିକ୍ରମ ମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନା କରି ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା ମଧ୍ୟ ଅନୁଚିତ । ସେହି କଳାଜାଇ ରହିଥିବା ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ଥରେ ଚିହ୍ନଟ କରିନେଇ ପାରିଲେ, ଆମେ ସେମାନଙ୍କର ଅତୀତଟି ଉପରେ ଅବଲୋକନ କରିବା । ତେବେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବା ଯେ, ସେମାନେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଅପରାଧ ସହିତ ସବୁବେଳେ ସଂପୃକ୍ତ ରହି ଆସିଛନ୍ତି : ଧର୍ଷଣ କରିଛନ୍ତି, ଅପହରଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି, ଲାଞ୍ଚ ଓ ରାଜଦ୍ରୋହ ସବୁକିଛିରେ ଲିପ୍ତ ଅଛନ୍ତି,— ସାଧାରଣରେ ବହୁତ ଅସୁନ୍ଦର କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ରାକ୍ଷସଙ୍କ ଭଳି ଗୁଡ଼ାଏ ଖାଇବା ଭଳି ସାନ ସାନ ଅପରାଧ ତ ଆହୁରି କେତେ କେତେ ବି ରହିଛି । ସେମାନେ ଏସବୁ କରିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ମୋ' ପାଖରେ କହିବାକୁ କାହାରି ସାହସ ଅଛି ?"

"ନୁହେଁ, କଦାପି ନୁହେଁ, " — ପୋଲିସ୍ ଅଫିସରବୃନ୍ଦ ଚିତ୍କାର କରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ; ସେମାନଙ୍କର ହାତମୁଠାଗୁଡ଼ିକର ଉର୍ଦ୍ଧାୟନ ହୋଇ ସାରିଥିଲା, — କେଉଁଠି ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟା ଭୁଷିଦେଇ ଆସିବେ ବୋଲି ସେଗୁଡ଼ିକ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ମୁଁ କହିଲି, "କୌଣସି ଗଛର ଫଳମାନେ ଯଦି ପଚା ପଡ଼ିବେ, ତେବେ ତୁମେମାନେ କାହାକୁ ଦୋଷ ଦେବ, - ଫଳକୁ ନା ଗଛଟିକୁ ?"

"ନିଶ୍ଚୟ ଗଛଟିକୁ "- ସେମାନେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ।

"ଏବଂ, ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଫଳ ନିକ ଓ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଗଛଟିର ଦୋଷ କଟିଯିବ କି ?"

"ନାଇଁ, ନାଇଁ, ଆଦୌ ନୁହେଁ " — ମୋ' ପୋଲିସ୍ ପ୍ରମୁଖମାନେ ସମ୍ମିଳିତ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ; (ଯାହା ବସ୍ତୁତଃ ହେବା ଉଚିତ), ସେମାନେ ନିଜର ଧନ୍ଦାଟି ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେଥିରେ କାହାକୁ "ଦୋଷମୁକ୍ତ କରାଇବା"ର କୌଣସି ଅବକାଶ ନଥାଏ ।

"ତେଣୁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚିତ ହେବ ଯେ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଆମେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରୁ ବାହାର କରିଦେବା, — ଏହି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବାଆଁ କାନମୁଣ୍ଡାରେ ଏକ କଳାଜାଇ ରହିଛି ।"

ଏକଦା ବନ୍ଦେଇ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ପୁନର୍ବାର କାଶିଦେଲା ।

"ତୁମର ଅସମ୍ମତି ବିଷୟରେ ତୁମେ ପରିଷ୍କାର କରି ଯାହା କହିବାର ଅଛି କହ," — ମୁଁ ତାକୁ କହିଥିଲି; ମାତ୍ର, ସେତେବେଳେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ଯେ ତା'ର ସାଥୀମାନେ ସେହି ଲୋକଟିର ବାଆଁପଟ କାନମୁଣ୍ଡା ଉପରେ ବଡ଼ ସନ୍ଦେହର ସହିତ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ବସ୍ତୁତଃ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ସନ୍ଦେହର ଶିକାର ବନି ଯାଇଥିବା ଲୋକଟି ଆଡ଼କୁ ଗଭୀର ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁ କରୁ ଏପରି ବି କହି ପକାଇଥିଲା : "ଇଏ ଯେଉଁ ଲୋକଟିକୁ ଜାଣିଛି ବୋଲି କହୁଛି ଓ ଯିଏ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ମତ ଦେଉଛି, ସିଏ ଏହାର ଭାଇ ନୁହେଁ ତ, — ବା ତା'ର ବାପ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିବ, — କିଛି ନହେଲେ ତା'ର ଜଣେ ଜ୍ଞାତି ଭୁଏତ ହୋଇଥିବ ।"

ସେକଥା ଶୁଣି ଅନ୍ୟମାନେ ଗଅଁ ଗଅଁ ହେଲାପରି ସମର୍ଥନ ଜ୍ଞାପନ କରିଥିଲେ ।

ଏହାପରେ ମୁଁ ଆଉ କ୍ରୋଧ ସଂବରଣ କରି ପାରିଲିନାହିଁ । "ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଡାହାଣ କାନମୁଣ୍ଡା ପାଖରେ କଳାଜାଇ ରହିଛି, ସେମାନଙ୍କର 'ସଂପ୍ରଦାୟ'ଟି ଆହୁରି ଅଧିକ ବିପଜ୍ଜନକ । ଏବଂ, ଆମେ ଏଡ଼େ ସରଳ ହୋଇ ରହିଗଲୁ ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଥରେ ଚିନ୍ତା ବି କଲୁନାହିଁ ! ପରିଣାମ ଏହାହିଁ ହେଲା ଯେ, ସେମାନେ ଅଧିକ ଚତୁରତା ସହିତ ନିଜକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବିପଦଜ୍ଜନକ ହେଉଛନ୍ତି ସେଇମାନେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମୁହଁରେ ଆଦୌ କୌଣସି କଳାଜାଇ ନାହିଁ । କାରଣ, ଏହି ଲୋକମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟତଃ ନିଜକୁ ଛଦ୍ମବେଶ ପିନ୍ଧାଇ ରଖିଥାନ୍ତି, — ସତେ ଯେପରି ନିତାନ୍ତ ମନ୍ଦମତି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଲୁଚି ଛପି ଆପଣାର ମନ୍ଦ କର୍ମଗୁଡ଼ିକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାରେ ତତ୍ପର ରହନ୍ତି । ତେଣୁ, ସବୁକିଛିର କୁହା ତଥା କରାହୋଇ ସାରିବାପରେ ମୁଁ କେବଳ ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ହିଁ ଦୋଷୀ ବୋଲି କହିବି, କାରଣ, ଏହି କଥାଟିକୁ କଦାପି ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ଯେ ସେଇଟି ହିଁ ଯାବତୀୟ ଅପରାଧର ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ସ ହୋଇ ରହିଛି : ଧର୍ଷଣ, ଅପହରଣ, ଠକାମି, ରାଜଦ୍ରୋହ ତଥା ଯାବତୀୟ ଅସୁନ୍ଦର ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସେଇଥିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେଉଛି । ଏବଂ, ମୋ' ପୋଲିସ୍ ଅଫିସରମାନେ ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର ହୋଇଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଣେ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ହିଁ, ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସେହିମାନଙ୍କୁ ତଡ଼ି ଦେବାରୁ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବି, କାରଣ ଏହି 'ବିତାଡ଼ିତ କରିବା'ଟା ତ ପ୍ରକୃତରେ ସେହିମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ତେଣୁ, ମୁଁ ଆଦେଶ ଦେଉଛି ଯେ, ତୁମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପୋଲିସ୍‌ଟି

ତୁମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ହିଁ ଆଗ ଅକ୍ତିଆରକୁ ଆଣ ଏବଂ ମୋ' ଦୁର୍ଗଟିର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ମାଟିତଳର କାରାଗାର ଭିତରେ ନେଇ ତାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉ ।''

ମାତ୍ର, ସେହି ବଢ଼େଇଜଣକ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ତାକୁ ଫେରାଇ ଆଣିଥିଲି । ସିଏ ଫେରିଆସି ମୋତେ ବହୁତ ବିନୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲା ଏବଂ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ତଳକୁ କରି ଛିଡ଼ା ହେଲା ।

ମୁଁ କହିଲି, ''ଶୁଣ, ତୁମକୁ ମୁଁ ମୋ' ପୋଲିସ୍ ବିଭାଗରୁ ଡିସ୍‌ମିସ୍ କରିଦେଲି । ଜଣେ ବଢ଼େଇ ଯେଉଁ କାଠକୁ ନେଇ କାମ କରେ, ସେହି କାଠ ତା'ର ହସ୍ତକୌଶଳଟିର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ତେଣୁ ତା' ସତ୍ୟଟି ସର୍ବଦା ସୂକ୍ଷ୍ମ ଏବଂ ନାନା ବିରୋଧାଭାସରେ ପୂରି ରହିଥାଏ । ସେଇଟିକୁ କଦାପି ପୋଲିସ୍ ଅଫିସର ମାନଙ୍କର ସତ୍ୟର ସମବାଚୀ ବୋଲି କହି ହେବନାହିଁ । ଗ୍ରୀବାର ପଛପଟେ ଗୋଟିଏ କଳାଜାଇ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଆମର ବିଧାନ କିଛି ଭର୍ତ୍ସନା କରି ଯଦି କହିଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରିବି ଯେ, ମୋ' ପୋଲିସ୍ ଅଫିସରମାନେ ସେହିପରି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ମାତ୍ରକେ ନିଜର ହାତମୁଠାଗୁଡ଼ିକୁ ତାକୁ ଏକ ଉଚିତ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଟାଣ କରି ଆଣିବେ । ଏବଂ, ମୁଁ ସେହିପରି ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରିବି ଯେ, ତୁମ ପଲଟଣର ନେତା ତୁମେ କିପରି ବିହିତ ଭାବରେ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ କବାୟଦଗୁଡ଼ିକୁ କରିପାରୁଛ, ତାହାର ପରୀକ୍ଷା କରି ତୁମର ପାରଙ୍ଗମତାକୁ ମଧ୍ୟ ଓଜନ କରି ଦେଖିବେ । କାରଣ, ଯଦି ଏକୁଟିଆ ବିଚାର କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କର ଅଧିକାର ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ, ତୁମେ ଜଣେ ନାମଜାଦା କବି ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ତୁମର ଅକୁଶଳତାକୁ ମୋଟେ ଧରିବାକୁ ମନ କରନ୍ତେନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ତୁମେ ମଧ୍ୟ ତୁମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ କ୍ଷମା ଦେବ, କାରଣ ସିଏ ହେଉଛନ୍ତି ଗୁଣର ଗୋଟିଏ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଆଦର୍ଶ । ତା'ପରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ମଣିଷକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ କ୍ଷମା ଦେବ, କାରଣ ସିଏ ହେଉଛି ଶୁଦ୍ଧତାର ଏକ ଆଦର୍ଶ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ନ୍ୟାୟର ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇପାରିବ । ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି କଳ୍ପନା କର ଯେ, ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଶତ୍ରୁକୁ ଭ୍ରମରେ ପକାଇ ଦେବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ତୁମକୁ ଏପରି ଆଦେଶଟିଏ ପାଳନ କରିବାକୁ କୁହାଗଲା, ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ତୁମେ ବୁଲିପଡ଼ି ଠିକ୍ ବିପରୀତ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରିବ । ସେତେବେଳେ ଦେଖିବ ଯେ, ମୋ'ର ସୈନ୍ୟମାନେ ବହୁତ ଭୁଲ କରି ପକାଉଥିବେ, ଏକାବେଳେକେ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯିବେ ଏବଂ ସେହି ସୁଯୋଗଟିରୁ ଲାଭ ଉଠାଇ ଶତ୍ରୁ ମୋ' ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମାରି ଶେଷ କରିଦେବ । ତଥାପି, ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଯେ ସେମାନଙ୍କର

ଭଲ ହିଁ କାମନା କରୁଛନ୍ତି, ମୁମୁର୍ଷୁମାନେ ସେଥିରୁ ଅବଶ୍ୟ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଲାଭ କରୁଥିବେ । ତେଣୁ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମକୁ ପୁଣି ତୁମର କାଠପଟା ଓ କାଠଗଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେଉଛି; କାଳେ ନ୍ୟାୟପ୍ରତି ରହିଥିବା ତୁମର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏକ ଭୁଲ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ମିଛଟାରେ ଏକ ରକ୍ତପାତର କାରଣ ହେବ, ସେହି ଆଶଙ୍କାରେ ହିଁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏପରି ଆଦେଶ ଦେଉଛି ।''

- ୧୨୦ -

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ମୋତେ ନିଷ୍ପକ୍ଷତା ଓ ନ୍ୟାୟ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲି, ''ହଁ, ମୁଁ ନିଷ୍ପକ୍ଷ ଏବଂ ସମଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣିଛି ସିନା, କିନ୍ତୁ ନିଷ୍ପକ୍ଷତା ଓ ସମଦୃଷ୍ଟି ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ । ଏହି ବିଧାନଟି ଅନୁସାରେ, ତୁମେ କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟି ମୁତାବକ ତୁମକୁ ଖାଦ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ, ପୀଡ଼ିତ ହେଲେ ତୁମର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରାଯିବ, ଯଦି ତୁମେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ତୁମକୁ ମୁକ୍ତି ଦିଆଯିବ, - ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ନିଷ୍ପକ୍ଷ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ମାତ୍ର, ଏହି ସବୁକିଛିରୁ ଆଦୌ କିଛି ବି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉନାହିଁ । ଏତିକି ଯାହା ଅବଧାରଣା କରି ଦେଉଛି ଯେ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବିଧାନଟି ସଙ୍ଗତି ରକ୍ଷା କରୁଥିବା ସବୁକିଛିକୁ ନିଷ୍ପକ୍ଷ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ।

''ମରୁଭୂମିକୁ ପାର ହୋଇ ସେପାଖକୁ ଯିବାଲାଗି ମୁଁ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଉଛି; — ସେଠାରେ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ଯାଇ ପଟି ବାନ୍ଧିଦେବାକୁ ମୁଁ ସେହି ଆଦେଶ ଦେଉଛି ଏବଂ ରାସ୍ତାର ଶେଷ ଅଂଶଟିକୁ ତାକୁ ହୁଏତ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ଯିବାକୁ ପଡୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଆଦେଶ ଦେଉଛି । ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଜଣେ ବଦମାସ ମଣିଷ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତା'ର ଚିକିତ୍ସା କରାଉଛି । କାରଣ, ଏହିପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ପାଇବାକୁ ଅଧିକାର ରହିଛି, ମୁଁ ତାହାକୁ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠ କରାଉଛି । ତଥାପି, ଯଦି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସହିତ ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥାଏ, ମୁଁ ମୋ'ର ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ଠିକ୍ ସେହି ମରୁଭୂମିଟିକୁ ପାର ହୋଇ ଉକ୍ତ ବଦମାସଟିର ପେଟକୁ ଫାଡ଼ି ମାଉଁସ ବାହାର କରିଦେବା ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ହୁକୁମ ହେଉଛି । କାରଣ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମୋତେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିକୁ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠ କରି ରଖିବାକୁ ହୋଇଥାଏ ।''

''ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲିନାହିଁ ।.....''

''କଣ୍ଟା ତିଆରି କରିବାରେ ଯଦି କରତରେ କାଠ ଚିରିବାର ଉପକରଣଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଏ, ତେବେ କଣ୍ଟା ତିଆରି କରିବା ବେଳର ଗୀତ ଗାଉଥିବା

କଣ୍ଟା ତିଆରିକରାଳିମାନେ କାଠଚିରାଳି ମାନଙ୍କର ଉପକରଣଗୁଡ଼ିକୁ ଚୋରି କରି ଆଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିଲେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଆପତ୍ତି କରେନାହିଁ । ଏବଂ ଠିକ୍ ସେହିପରି, କରତିଆମାନେ ବି ଯେପରି କରତକଳରେ ଶାନ୍ତିରେ କାମ କରିପାରିବେ, ସେଥିଲାଗି କଣ୍ଟା ତିଆରିର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଘଉଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ଏବଂ, ପୂରା କାର୍ଯ୍ୟଟିର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଥିବା କାରିଗର କଣ୍ଟା ତିଆରି କଳାବାଲାକୁ ଅଧିକ ପକ୍ଷପାତ ଦେଖାଇ କରତିଆମାନଙ୍କୁ ରଗାଇଦେଲେ କିମ୍ବା କରତିଆମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ପକ୍ଷପାତ ଦେଖାଇ କଣ୍ଟା ତିଆରି କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ରଗାଇଦେଲେ ମୁଁ ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କରେ । କାରଣ, ଏହିଭଳି ସଂଘାତରୁ ହିଁ ଜାହାଜଟି ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ ଏବଂ କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକର ଗୁଣଗାନ କରୁଥିବା ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ କରତିଆ ତଥା ଚିରା ହୋଇଥିବା କାଠଗୁଡ଼ିକର ଗୁଣଗାନ କରୁଥିବା ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହୀ କଣ୍ଟା ତିଆରି କଳାବାଲାଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ବସ୍ତୁତଃ ପ୍ରାୟ କିଛି ଆଶା କରି ପାରେନାହିଁ ।''

''ତେବେ ଆପଣ ଶତ୍ରୁତାଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଛନ୍ତି ?''

''ମୁଁ ଶତ୍ରୁତାଗୁଡ଼ିକୁ ଉଦରସ୍ଥ ଅବଶ୍ୟ କରିପାରିବି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପାଦରେ ଦଳି ଚାଲିଯାଇ ପାରିବି, ମାତ୍ର ମୁଁ କେବଳ ଭଲ ପାଇବାକୁ ହିଁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଥାଏ । ଏବଂ, ଯେଉଁ ସ୍ତରରେ ଚିରା ହେଉଥିବା କାଠପଟା ଓ ଲୁହାକଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ କଳହ ଲାଗେ, ତାହାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ସ୍ତରରେ, - ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ଜାହାଜର ସ୍ତରରେ ହିଁ ଆଦୌ କୌଣସି ଭଲ ପାଇବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ।''

ତା'ପରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ମୁଁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲି ।

''ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ଯେଉଁ ସୈନିକ ଅସ୍ତ୍ରାଘାତ କରି କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିଦେବାର ସୁଯୋଗ ଖୋଜୁଛି ଓ ଯେଉଁ ଚିକିତ୍ସକ ସେହି କ୍ଷତସ୍ଥାନଟିକୁ ଭଲ କରିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି, ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ସତ୍ୟକୁ ମୁଁ କେବଳ ଆଂଶିକ ଏବଂ ତାତ୍କାଳିକ ସତ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି (ଯେଉଁ ସନ୍ଧାନପ୍ରସ୍ତରଟି ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି ଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଛି, ସେଇଟିକୁ ଚିହ୍ନିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ' ପରିଧି ଭିତରେ ରହିନାହିଁ ।) । ଦୁହିଙ୍କୁ ଏକାଠି ଗଅଁଠାଇ ଦେବାଲାଗି ମୁଁ ଏପରି କୌଣସି ସହନୀୟ ବିମିଶ୍ରଣପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରୁନାହିଁ; ସେଥିରୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ବରଫ କରି କାଳୁଆ ହୋଇ ରହିଛି ଓ ଅନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ହାତ ପୋଡ଼ିଗଲା ପରି ଗରମ ହୋଇ ରହିଛି । କାରଣ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅସ୍ତ୍ରାଘାତ କରି କାହାକୁ ଆହତ କରା ଯାଉଥାଉ ଅଥବା ଗୋଟିଏ କ୍ଷତର ଚିକିତ୍ସା କରା ଯାଉଥାଉ ପଛକେ, ଏହା କୌଣସି ଖଣ୍ଡିତ ଉତ୍ସାହ ସହିତ କରାଯାଉ ବୋଲି ମୁଁ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରିବିନାହିଁ । ଜଣେ ପୀଡ଼ିତ ମନୁଷ୍ୟର ଚିକିତ୍ସା କରିବାପାଇଁ

ସମ୍ମତ ହେଉନଥିବା ଜଣେ ଚିକିତ୍ସକକୁ ମୁଁ ଯେପରି ଅବଶ୍ୟ ଶାସ୍ତି ଦେବି, ଅସ୍ତ୍ରର ଚାଳନା କରିବାକୁ ଅସମ୍ମତ ଜଣେ ସୈନିକକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଶାସ୍ତି ଦେବି । ସେମାନେ ପ୍ରତିବାଦ କରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତୋଟି ଅନୁଚିତ ଶବ୍ଦକୁ ପରସ୍ପରକୁ କହି ପକାଇଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ମୋଟେ ଖାତିରି କରିବିନାହିଁ । କାରଣ, ବହୁତ ସମୟରେ ଏଭଳି ଘଟିଥାଏ ଯେ, ଆପାତତଃ ନାନା ଅସଙ୍ଗତିଯୁକ୍ତ ଉପାଦାନ ଦ୍ଵାରା ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଏହି ଜାଲଟି ହିଁ ମୋ'ର ଶିକାରଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅବଶ୍ୟ ଧରିନେଇ ଆସିବ,— ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତଥା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗୁଣଲକ୍ଷଣକୁ ହିଁ ସୂଚିତ କରି ଦେଉଥିବ ।

" ତେଣୁ, ଏହିପରି ଅଣ୍ଡାଳି ହୋଇ ହିଁ ମୁଁ ତୁମ ଶକ୍ତିର ଦିବ୍ୟ ରେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ଏବଂ, ଯେଉଁସବୁ ପ୍ରମାଣର ପରିଚୟ ପାଇବା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ' ସାମର୍ଥ୍ୟର ବାହାର ହୋଇ ରହିଛି, ସେଠାରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅଭାବ ରହିଥିବା ହେତୁ ମୁଁ ତଥାପି ବିଶ୍ଵାସ କରୁଛି ଯେ, ମୋ' ଉତ୍ସବ-ଉପାସନାର ବିଧିବିଧାନଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତମରୂପେ ହିଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି, କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ନିଃଶ୍ଵାସ ନେଇ ପାରୁଛି ଏବଂ ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରୁଛି । ହେ ଈଶ୍ଵର, ମୋ'ର ମୂର୍ତ୍ତିଗଢ଼ାଳି ଯେତେବେଳେ ଗଢୁଥିବା ବସ୍ତୁଟିରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରେ ନିଜ ଅଙ୍ଗୁଳିଟିକୁ ନେଇ ମାଡ଼ିଦିଏ, — ସେପରି ସିଏ କାହିଁକି ଯେ କଲା, ସିଏ ତାହା ମୋଟେ କହି ପାରିବନାହିଁ — ଏବଂ ତା'ର ଇପ୍ସିତ ଆକୃତିଟି ତଦ୍ଵାରା ଉକୁଟି ଆସିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ଘଟଣାଟି ଘଟି ନଥାଏ କି ? ଏବଂ, କାରିଗରଟି ଭାବୁଥାଏ ଯେ, ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମଧ୍ୟ ତା' କାଦୁଅ ଭିତରୁ ଏତେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ ଏହିଭଳି ସର୍ଜନାଟିଏ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିନଥାନ୍ତା ।

"ବୀଜ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଶକ୍ତିରେଖାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଅନୁସାରେ ବିକାଶଲାଭ କରୁଥିବା ବୃକ୍ଷଟି ସଦୃଶ ହିଁ ମୁଁ ତୁମଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଏ । ଜଣେ ଅନ୍ଧ ଲୋକ ନିଆଁର ପ୍ରକୃତି ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣିନଥାଏ । ମାତ୍ର, ନିଆଁ ଭିତରେ ଏଭଳି ଏକ ଶକ୍ତି ଗତିଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଯାହାଦ୍ଵାରା କି ତା' ହାତପାପୁଲିମାନେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏବଂ, ସିଏ କଣ୍ଟାଗଛଗୁଡ଼ିକର ବଣଟି ମଧ୍ୟଦେଇ ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଭାବରେ ବାଟ ଅଣ୍ଡାଳି ଚାଲିଥାଏ; କାରଣ, ଆମର ସେହି ପୁରୁଣା ଜୀବନଟିକୁ କାଟି ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେବାର ଯାବତୀୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ହେବ ହିଁ ହେବ । ହେ ପରମେଶ୍ଵର, ତୁମରି କରୁଣାରୁ ହିଁ ମୁଁ ତୁମଆଡ଼କୁ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଛି; ଉପରକୁ ପଡ଼ିଥିବା ସେହି ତେର୍ଚ୍ଛା ବାଟଟିକୁ ଆରୋହଣ କରୁଛି; ଏବଂ, ତାହାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ସମ୍ପୂର୍ତ୍ତିର ତେର୍ଚ୍ଛା ବାଟ ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

''ତୁମେ ସ୍ୱୟଂ ସର୍ଜନା କରିଥିବା ତୁମର ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବାଲାଗି ତ ତୁମର କେବେ କୃପା ହୋଇନାହିଁ ଏବଂ ମୋତେ ଆବଶ୍ୟକ ଆଲୋକନଟିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେବା ସକାଶେ ବୀଜଟିରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଅଗ୍ନିଟିର ଉତ୍ତାପ ତଥା ଶକ୍ତିଚୟର ସଂଘାତ ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଆଉ କୌଣସିଥିରେ ହିଁ ଆଶା ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ଏହି ପୋକଟା ଡ଼େଣାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କ'ଣ ବା ଜାଣିଛି ? ଏବଂ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମ ଗୋଟିଏ ମେଘଖଣ୍ଡରେ ଧରାବତରଣ କରିଥିବା ଦେବଦୂତମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କଣ୍ଢେଇନାଟ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସେହି ଆଲୋକନ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ସେହି ପ୍ରଦର୍ଶନରୁ ମୋ'ର କୌଣସି ଲାଭ ବି ହେବନାହିଁ । କାରଣ, କଣ୍ଢା ତିଆରି କରୁଥିବା ଜଣେ କମାରକୁ ଜାହାଜ ବିଷୟରେ ଯାଇ କହିବା ଯେତିକି ନିରର୍ଥକ, ପୋକଟାକୁ ଡ଼େଣାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କହିବା ମଧ୍ୟ ସେତିକି ନିରର୍ଥକ । ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ, ସିଏ ଜାହାଜଟିକୁ ତିଆରି କରୁଛି, ତାହାରି କଳ୍ପନା ଅନୁସାରେ ହିଁ ଜାହାଜଟିର ଶକ୍ତିପଥଟିର ଏକ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିଛି । ଏବଂ ଖୋସାଟି ରହିଛି ବୋଲି ଡ଼େଣାଗୁଡ଼ିକର ଶକ୍ତିପଥମାନେ ରହିଛନ୍ତି । ବୀଜଟି ରହିଛି ବୋଲି ଗଛଟିର ଶକ୍ତିରେଖାଗୁଡ଼ିକ ରହିଛି । ଏବଂ, ହେ ଈଶ୍ୱର, ତୁମ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ବି ଗଲେ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ ଭାବରେ, ତୁମେ ଅଛ ବୋଲି ତୁମର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

''ବେଳେ ବେଳେ ମୋ'ର ଏହି ନିର୍ଜନତା ଠିକ୍ ବରଫ ପରି ଶୀତଳ ଲାଗିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ଏବଂ, ମୋ' ଦୁର୍ବଳତାର ମରୁକାନ୍ତାର ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଏ ଯେ, ମୋ'ଲାଗି ହୁଏତ ଏକ ସଙ୍କେତ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତା । ମାତ୍ର, ମୋ'ର ସ୍ୱପ୍ନବସ୍ଥାରେ ତୁମେ ମୋ' ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାର ନିର୍ବୋଧତାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଚର କରାଇ ଦେଇଛ । ଏବଂ, ମୁଁ ଏଥିରୁ ଶିକ୍ଷା କରି ପାରିଲି ଯେ, ଏଭଳି କୌଣସି ସଙ୍କେତ ମୋତେ ଆଦୌ ସାହାଯ୍ୟ କରିବନାହିଁ; କାରଣ, ମୋ'ର ସମସ୍ତରର ହୋଇଥିଲେ ତୁମେ ମୋତେ ମୋ' ନିଜଠାରୁ ଆହୁରି ଉପରକୁ ଉଠି ଯିବାପାଇଁ କଦାପି ଏତେ ଚାପ ଦିଅନ୍ତନାହିଁ । ଏବଂ, ମୁଁ ସଂପ୍ରତି ଯେଉଁଠି ରହିଛି, ସେଠାରେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କ୍ଷୁଦ୍ର, କେଡ଼େ ଅଯୋଗ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟଟିଏ ହୋଇ ନରହିଛି !

''ତେଣୁ, ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଯାଉଛି, —ଏଭଳି ପ୍ରାର୍ଥନାମାନ ରଚି ରଚି ଯାଉଛି, ଯେଉଁଥିପାଇଁ କୃପାପ୍ରଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ କୌଣସି ଉତ୍ତର ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇନାହିଁ ଏବଂ ମୁଁ ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଚକ୍ଷୁହୀନ ଯେ, କେବଳ ମୋ'ର ଏହି ବରବାଦ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ହାତଗୁଡ଼ିକର ଏକ କ୍ଷୀଣ ଉଷ୍ମତା ବ୍ୟତୀତ ମୋ'ର ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ନାହିଁ । ତଥାପି ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ତୁମେ ମୋ' ପ୍ରାର୍ଥନାଗୁଡ଼ିକ ପୂରଣ କରୁନାହଁ ବୋଲି ତୁମକୁ ମୁଁ ପ୍ରଶଂସା କରୁଛି ଓ ଆଗକୁ ଯାଉଛି ।

କାରଣ, ଯାହା ମାଗିଲେ ମୁଁ ଯଦି ତାହା ପାଇ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ ମୋ'ର ଆଉ କୌଣସି ସମ୍ପୃତି ହିଁ ହୁଅନ୍ତାନାହିଁ।

''ଯଦି ତୁମେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ପଦକ୍ଷେପଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତ, ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଦେବଦୂତରୂପେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଆସନ୍ତ, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ଲାଭ କରନ୍ତା, ତା'ର ସମସ୍ତ କର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଯାଇ ପାରନ୍ତା । ଏବଂ, ନିର୍ମୀୟମାଣ ଜାହାଜଟି ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁଥିବା କାଠପଟା ଅଥବା ପିଟାକଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ସିଏ ଆଉ ଆଦୌ ନଜର ଦିଅନ୍ତାନାହିଁ। ଆଉ ଶତ୍ରୁ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରନ୍ତାନାହିଁ ଅଥବା ପୀଡ଼ିତର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରନ୍ତାନାହିଁ। ନିଜ ଘରଟିକୁ ଝାଡୁ ଧରି ପରିଷ୍କାର କରିଦେବାକୁ ମନ କରନ୍ତାନାହିଁ କିମ୍ୱା ଆପଣାର ପ୍ରେମିକାକୁ ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୋଟେ ଧରି ରଖନ୍ତାନାହିଁ। ତେବେ, ସିଏ ତା'ପରେ ଆଉ ପୁଣି କାହିଁକି ବୁଲିବାରେ ସମୟ ଦିଅନ୍ତା, ଏବଂ ହେ ଈଶ୍ୱର, ତୁମକୁ ସାକ୍ଷାତରେ ଦର୍ଶନ କରି ପାରୁଥିଲେ, କାହିଁକ ସଦ୍‌ଭାବ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଏକାଧିକ କର୍ମଦ୍ୱାରା ନିଜ ସାଥୀମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମାଧ୍ୟମ କରି ତୁମକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ବି କରନ୍ତା ? କାରଣ, ମନ୍ଦିରଟି ତିଆରି ହୋଇଗଲା ପରେ, ମୁଁ କେବଳ ମନ୍ଦିରଟିକୁ ହିଁ ଦେଖେ, ପଥରଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ଦେଖି୍ ପାରେନାହିଁ।

''ହେ ପରମେଶ୍ୱର, ତୁମେ ତ ଦେଖୁଥିବ ଯେ ମୁଁ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇଗଲିଣି, ଦୁର୍ବଳ ବି ହୋଇଗଲିଣି; ଶୀତପବନର ପ୍ରକୋପର କବଳରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଗଛପରି ହୋଇ ରହିଲିଣି। ମୋ'ର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ହେତୁ ତଥା ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ହେତୁ ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଗଲିଣି। ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଅଗତ୍ୟା ହତ୍ୟା କରିବା ତଥା ଅଗତ୍ୟା ଆରୋଗ୍ୟ କରିବାର ହରକତରେ ନିଜର ମନଭିତରେ ନିରନ୍ତର କଲବଲ ହୋଇ ରହିବା ହିଁ ମୋ'ର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇଛି, — କାରଣ ଏହିଭଳି ଯାବତୀୟ ବିରୋଧ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଅର୍ଜ୍ଜନ କରି ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ମେଳ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବାର ବାସନାଟିକୁ ହିଁ ତ ତୁମେ ମୋତେ ପ୍ରଦାନ କରିଛ। —ଏବଂ ଏହିପରି ଏକ ସ୍ଥିତିକୁ ସହ୍ୟ କରିବା ବସ୍ତୁତଃ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ ହୋଇ ପଡୁଛି। ତଥାପି, ସେଇଟି ହିଁ ମୋତେ ମୋ'ର ଉଠାଣି ବାଟଟିରେ ଆଗକୁ ଯିବାଲାଗି ନିରନ୍ତର ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି, - ମୋ' ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ନିରନ୍ତର କମ୍ ବି ହୋଇଯାଉଛି। ମୁଁ ତୁମର ସେହି ନୀରବତା ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି, ଯାହାମଧ୍ୟରେ ସକଳ ପ୍ରଶ୍ନର ଅବସାନ ଘଟିଛି।

''ହେ ପରମେଶ୍ୱର, ତୁମେ ଏତିକି କୃପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କର, ଯେପରିକି, ଅବଶେଷରେ ଆମେ ତିନୋଟିଯାକ ପକ୍ଷ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ହୋଇଯାଉ: ମୋ'ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ ମୋ'ର

ଶତ୍ରୁ, ଯିଏକି ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତର ସୀମାଟିର ସେପାଖରେ ଆପଣାର ଶେଷ ନିଦ୍ରାଟିରେ ନିଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଛି, ମୋ'ର ସେହି ପୁରାତନ ମିତ୍ର-ସେହି ଜଣେ ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ଜ୍ୟାମିତିବିଶାରଦ ଏବଂ ମୁଁ ନିଜେ, ଯିଏକି ଗିରିଶିଖରଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଯିବା ହେତୁ, ନିଜର ସମକାଳୀନ ପୀଢ଼ିଟିକୁ ତଳେ ତାଲୁରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଛି । ଏତିକି ଅନୁଗ୍ରହ ହେଉ ଯେ ତୁମକୁ ବିଶାଳତର ଗୌରବ ଆଣିଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକାଠି ହୋଇଆସୁ; ଯେତେବେଳେ ମରୁଭୂମିର ଏହି ସିକତା ଉପରେ ମୁଁ ଆପଣାର ଶେଷ ନିଦ୍ରାଟିରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ ତୁମେ ମୋତେ ଦେଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପାଦିତ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ଉଦ୍ୟମ କରିଛି, ଆମେ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଏକାଠି ହୋଇଯାଉ ।''

- ୧୨୧ -

ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ତର୍କକାର, ଇତିହାସ-ଲେଖକ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ; ସେମାନେ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ କେତେ କେତେ ଯୁକ୍ତିମାନ କଲେ ଏବଂ, କାର୍ଯ୍ୟ ତଥା କାରଣର ଏକ ଦୀର୍ଘ ସାରଣୀର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ନିଜନିଜର ପ୍ରିୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତଟିକୁ ସିଦ୍ଧ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ବକ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ସବୁକିଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ଭାବରେ ନିର୍ଭୁଲ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଜଣେ ଆଉଜଣକର ସମକକ୍ଷ ହେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲାପରି ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ସମାଜ, ସଭ୍ୟତା ତଥା ସାମ୍ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଇ ନିଜଟିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ; ସେମାନଙ୍କର ମତ ଅନୁସାରେ ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରର ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ-ସମାଜର ସମୃଦ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହେବ, ତାହା ଉପଯୁକ୍ତ ପୋଷଣ ଲାଭ କରିବ ଏବଂ ସମ୍ପନ୍ନତାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବ ।

ସେମାନେ ବହୁ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ନିଜନିଜର କଥା ଶୁଣାଇ ସାରିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସରଳ ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ କଲି : ''ମନୁଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆପଣମାନଙ୍କର ଚିତ୍ରରଚନାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ରହୁବୋଲି ଯଦି ଆପଣମାନେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ତେବେ, ମନୁଷ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥାଟି କ'ଣ ବୋଲି ଆପଣମାନେ ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ମୋତେ ସେହି କଥାଟିକୁ କହିଦେଲେ ଅଧିକ ଭଲ ହୁଅନ୍ତାନାହିଁ କି ?''

ଏହାପରେ ସେମାନେ ଯଥାର୍ଥରେ ହର୍ଷ ପ୍ରକାଶ କରି ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କର ମତଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । କାରଣ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଯଦି ତୁମେ ଏହିଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଏତେଟିକିଏ ବି ଅବକାଶ ପ୍ରଦାନ କରିବ, ତେବେ ଦେଖିବ ଯେ ସେମାନେ ତାହାକୁ ବେକପାଖରୁ ଯାବୁଡ଼ି ଧରି ଆଖି ବୁଜିଦେଇ

ଘୋଡ଼ା ଦଉଡ଼ାଇ କେତେ କୁଆଡ଼େ ବାହାରିଯିବେ ଏବଂ ନିଜର ରୁଚିଗୁଡ଼ିକୁ ଦଖାଣି ଦେବାରେ ଲାଗିଯିବେ; ପରିଶେଷର ସମ୍ଭବତଃ ତୁମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବ ଯେ ଗୋଟାଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ବାହିନୀ ଶତ୍ରୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସତେଅବା ତୁମର ସମ୍ମୁଖ ଦେଇ ସଶବ୍ଦ ଚାଲି ଯାଉଥିବେ । ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ଖୁରା ଆଘାତରେ ହଳଦିଆ ଧୂଳିଗୁଡ଼ାକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଉଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ବେଗରେ ପବନଟା ବି ସଅଁସଅଁ ହେଲାପରି ଲାଗୁଥିବ । ମାତ୍ର, ସେମାନେ ସତକୁ ସତ କେଉଁଆଡ଼େ ଯାଉଥିବେ କେଜାଣି ?

କ୍ରମେ ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର କୋଳାହଳ କମି ଆସିଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ'ଠାରୁ ପ୍ରଶଂସାବାକ୍ୟମାନ ଶୁଣିବେ ବୋଲି (କାରଣ, କାହାର କୌଣସି କାମରେ ଆସିବେ ବୋଲି ଏଭଳି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କେବେହେଲେ ଏହି ବୀରତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତିନାହିଁ; ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଦେଖନ୍ତୁ, ଶୁଣନ୍ତୁ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ପ୍ରଶଂସନୀୟ ଅଶ୍ୱାରୋହଣର ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତୁ ବୋଲି ସେମାନେ ଯାହାକିଛି କରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ, ଏହିସବୁ ଲମ୍ଫ ଦେବା ତଥା ଡେଇଁବା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ଭାବରେ ଏକ ବିନୟର ମୁଦ୍ରା ଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି) ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଏକ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲି ।

"ତେବେ, ଯଦି ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟଟିକୁ ବୁଝିଥାଏ, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ତଥା ମନୁଷ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଯାହା ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ଆପଣମାନେ ତାହାରି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟାଇବେ ବୋଲି ଦାବୀ କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେହି ସବୁକିଛିରୁ ଏହି ଗୋଟିଏ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଛି : ଆପଣମାନଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚିତ ବୋଲି ଧରି ନେଉଛି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟର ଅଣ୍ଟାଟି ସେଥିପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ମାପରେ ନିଶ୍ଚୟ ତିଆରି ହୋଇଛି, — ଏପରି ହୋଇଥିଲେ ତାହା ତ ଅବଶ୍ୟ ଉତ୍ତମ ପରିଣାମ ହିଁ ଘଟାଇବ । ମାତ୍ର ଏଇଟି ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ସାଧନ, ଏକ ଉପାୟ; ସାଧ୍ୟ ବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଦୌ ନୁହେଁ । କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ଗଢ଼ଣଟି ହିଁ କେବଳ ଏକ ବାହନର ହିଁ ଯାହାକିଛି ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ବହନ କରୁଛି । ଅଥବା, ସେଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏକ ଉତ୍ତମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଛନ୍ତି — ଏହି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସାଧନ, ସାଧ୍ୟ ଆଦୌ ନୁହେଁ ଏବଂ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ରକ୍ଷା କହିଲେ ସର୍ବଥା ଏକ ବାହନର ହିଁ ରକ୍ଷାକୁ ବୁଝାଇବ । ଅଥବା, ମନୁଷ୍ୟର ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସାଧନ, ଆଦୌ ସାଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି; ଯେପରି ତୁମ ପାଖରେ ଏତେ ବା ଅମୁକ ସଂଖ୍ୟକ ବାହନ ବା ଯାନଗୁଡ଼ିକ ରହିଛି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । ଏବଂ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ସଂଖ୍ୟାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ରହନ୍ତୁ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବଳଯୁକ୍ତ, ସୁସ୍ଥ ରହନ୍ତୁ ଓ ଉତ୍ତମ ଆହାର ପାଇପାରନ୍ତୁ ବୋଲି ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରିବି । ମାତ୍ର, ଏହି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କହିବା ସମୟରେ ମୁଁ ତଥାପି ଯାହା ସବୁଠାରୁ

ଅସଲ, ସେଇଟିକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିବି; — ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାସୀ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯଦି ମୋ' ଅଧୀନରେ ରଖା ଯାଇଥିବା କେବଳ ଏକ ପଣ୍ୟ ଭଳି ମୁଁ ବିଚାର କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ନିଶ୍ଚୟ ସେହିପରି କରନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେହି ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ନେଇ ମୁଁ କ'ଣଟିଏ ଗଢ଼ିଆଣିବି, ତାକୁ କେଉଁଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରିନେବି ଏବଂ ତାହାକୁ ଏକ ବୃହତ୍ତର ସତ୍ତାରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ମୁଁ ତାକୁ କ'ଣସବୁ ପ୍ରଦାନ କରିବି ? କାରଣ, ସିଏ ଏକ ବାହନ, ଏକ ମାର୍ଗ, କେବଳ ଏକ ମାଧ୍ୟମ ।''

ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏହିଭଳି ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିଲେ, ଯେପରି ହାଟରେ ପରିବାଚାଷୀମାନେ ପାଳଙ୍ଗଶାଗ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି ମୋ' ରନ୍ଧନଶାଳାର ବଗିଚାରେ ମୁଥ ପରେ ମୁଥ ଯେଉଁ ପାଳଙ୍ଗଶାଗର ଚାଷ ହୋଇଛି, ତାହା ଆପଣା ପଶ୍ଚାତରେ ଏପରି କିଛିହେଲେ ରଖି ଯାଇନାହିଁ, ଯାହାକି ସ୍ମରଣ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ।

ଏଣୁ, ସେମାନେ ମୋ' କଥାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିନଥିଲେ; କାରଣ, ସେମାନଙ୍କର ନଜର ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନେ କାଗଜଟା ଉପରେ ନିଜର ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ନାକଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ କାଗଜଟାର କେବଳ ଗୁଣଟାକୁ ପରଖି ଦେଖୁଥିଲେ, ତା' ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକର ବି ଗୁଣ ନିରୂପଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କବିତାଟିର ମର୍ମକୁ ଆଦୌ ଅବଧାରଣ କରି ପାରୁନଥିଲେ ।

ମୁଁ ପୁନର୍ବାର କହିଲି : ''ମୁଁ ବାସ୍ତବ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏ ଏବଂ ତେଣୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାର ଥଲଥଲ ଭାବପ୍ରବଣତାରେ ହାତ ନଡ଼ବଡ଼ କରିବାକୁ ମୁଁ ସିଧା ମନା କରି ଦେଇଥାଏ । ଏବଂ, ବହୁତ ଲୋକ ଯେଉଁସବୁ ପ୍ରଲୁବ୍ଧକାରୀ ଦ୍ୱୀପମାନଙ୍କରେ ବିହାର କରିବାକୁ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି, ମୋ' ପାଖରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆଦୌ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥାଏ । କାରଣ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏକ ଯଥାର୍ଥତା ଓ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବା ଉଚିତ । ପଇସାକୁ ଅଧିକ ପଇସା କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ମୁଁ କଦାପି କଳ୍ପନାର ନାନା ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ସଂରଚନାରେ ଆଦୌ ଆପଣାର ବୁଦ୍ଧିକୁ ହରାଇ ଦିଏନାହିଁ । ଏବଂ, ପ୍ରକୃତ ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ମିଳୁଥିବା ଶିକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ମାନ କରୁଥିବାରୁ ମୁଁ ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉଚ୍ଚରେ ହିଁ ରହିଥାଏ, କାରଣ ସେଥିରୁ ଅଧିକ ସୁଖ ମିଳେ ଓ ତାହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କାରଣ, ନିଜର ଧନଗୁଡ଼ିକ ଜମା କରିସାରିବା ପରେ ତୁମକୁ ଯେପରି ହେଲେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କୌଣସି କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ହୁଏ, ଏବଂ (ଜଣେ ନର୍ତ୍ତକର କଳା ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ଚିତ୍ତକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଦିଏ) ତୁମେ ତା'ପରେ ତାହାର

ବିନିମୟରେ କେତେଜଣ ନର୍ତ୍ତକୀ ବାଳିକାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ କ୍ରୟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ ହିଁ କରିବ । କିନ୍ତୁ, ନୃତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁମର କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ନଥିବାରୁ ତୁମେ ନିତାନ୍ତ ନିର୍ବୋଧ ଭାବରେ ଏହି ସଉଦା କରିବାକୁ ଯିବ ଏବଂ ଏହି କିଣିବାଦ୍ୱାରା ତୁମର ମୋଟେ କିଛି ଲାଭ ହେବନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଉଚିତ ଭାବରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରୁଥିବାରୁ ଓ ବୁଝି ପାରୁଥିବାରୁ (କାରଣ, ମୋ' ଭଲ ପାଇବାର ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ କେବଳ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ଶୁଣେନାହିଁ) ମୁଁ ବିବେଚନା କରିପାରିଛି ଯେ, ନିଜ ଜୀବନର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କୌଣସି ମଧୁଚକ୍ରରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମହମ ଯେପରି ଏକ ସୁଖକର ସୁଗନ୍ଧି ବହନ କରି ନେଇଆସେ, ଅଥବା ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ସମୟର ଧୂସରତା ଭିତରେ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବା ମହୁମାଛି ଯେପରି ସୁନାଭଳି ଚକଚକ କରୁଥାଏ, ଅଥବା ସମୁଦ୍ରର ଅତଳ ଗର୍ଭରେ ଯେଉଁ କଳାରଙ୍ଗର ମୋତିଟି ମୁକ୍ତଭାବରେ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ, ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏଗୁଡ଼ିକ ପରି ଆଉ କୌଣସି କିଛିକୁ ଆଦୌ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି କୁହା ଯିବନାହିଁ । ଏବଂ, ବହୁ ପ୍ରବଞ୍ଚନା, ଉତ୍କୋଚଦାନ, ବିତ୍ତ-ଅପହରଣ, ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କର ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଏବଂ ଅର୍ଥାଗମର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଉପାୟଟି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ସକାଶେ କଳ୍ପନା-ଜଳ୍ପନାରେ ବ୍ୟତୀତ ହେଉଥିବା ଏକାଧିକ ଦୀର୍ଘ ବିନିଦ୍ର ରଜନୀଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଜଣେ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ବହୁ ମିହନ୍ତରେ ଯେଉଁ ଧନକୁ ଠୁଳ କରି ରଖିଥାଏ, ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଛି ଯେ ସେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିନିମୟରେ ଗୁଆ ଭଳି ସାନ ପଥରଟିଏ ଲାଭ କରିବାକୁ ବି ମୋଟେ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏନାହିଁ । ସେହି ପଥରଟି ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀର ଆଖିକୁ ହୁଏତ ଧାପେ କଟା କାଚପରି ହିଁ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ତଥାପି, ସେହି ପଥର ବକଟେକୁ ହୀରା ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ତାହାକୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ପୃଥିବୀର ଗର୍ଭରେ କେତେ ମାଟିଖୋଳି ପ୍ରବେଶ କରିବାର ବିଧିଗୁଡ଼ିକୁ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ପାଳନ କରିବାକୁ ହୋଇଛି । ତେଣୁ, ତାହାକୁ ସ୍ମରଣ କରି ସିଏ ମଧୁଚକ୍ରରେ ରହିଥିବା ମହମର ସୁବାସଟିକୁ ଘ୍ରାଣ କରି ପାରିଲା, ମହୁମାଛିର ସେହି ଚକଚକ ସୁନାରଙ୍ଗଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲା ଏବଂ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନକୁ ପଣ କରି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ତସ୍କରମାନଙ୍କର ହାତରୁ ଅବଶ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ।

ମୋ' ସମ୍ମୁଖରେ ଏହିପରି ଭାବରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଯେ, ଯେଉଁ ଦ୍ୱାରଟି ମାଧ୍ୟମର ଭୂମିକାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଉତ୍ସବ ମଧ୍ୟରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଏ, ତାହାକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଏବଂ, ଯଦି ମୁଁ ତୁମ ସଭ୍ୟତାର ଏକ ଆକଳନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବି, ତେବେ ମୁଁ ତୁମକୁ ବିଶେଷ କରି ଏହି ଉତ୍ସବଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ପଚାରିବି, ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ତୁମେ ସେଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱାଦକୁ ଲାଭ କରିଛ ବୋଲି ମୁଁ ତୁମକୁ କହିବାଲାଗି ଅନୁଭବ କରିବି । ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଉତ୍ସବର ଏହି ଅବସରଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବାର ସନ୍ଧିକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ହିଁ କହୁଥିବାରୁ, ଏକ ବୃହତ୍

ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିବା ସମୟରେ ଖୋସାଟିକୁ ଫଟାଇ ବାହାରି ଆସିବାର କାହାଣୀଟିକୁ କହୁଥିବାରୁ, ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଲ ଓ ଏହିପରି ଅଗ୍ରସର ହୋଇ କେଉଁଠାକୁ ଯାଉଛ, ତୁମେ ମୋତେ ସେହି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କିଛି କହ ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁରୋଧ ବି କରିବି । ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ମନୁଷ୍ୟ, ଏବଂ ତୁମର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, କଟିଦେଶ ତଥା ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ସହିସଲାମତ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଆଦୌ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି କି ନାହିଁ, ତୁମେ ମୋତେ ସେହି ବିଷୟରେ କହ ବୋଲି ତୁମକୁ ମୁଁ ଅନୁରୋଧ କରିବି ।

ଏବଂ, ଯଦି ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜପାଇଁ ମାର୍ଗଟିଏ ବାଛିବ, ତେବେ ବିଚ୍ୟୁତ ନହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେହି ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ସକାଶେ ତୁମଭିତରେ ଗୋଟିଏ ନିତ୍ୟଅଭିଳାଷ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥିବାରୁ, — ତେବେ ତୁମେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଆରୋହଣ କରି ପାରୁଥିବ, ନିଜର ପାଦଗୁଡ଼ିକୁ ଉଚିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଦେଉଥିବ ଓ ଆପଣାର ପ୍ରତିଭାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ବେଗଯୁକ୍ତ ବି କରିପାରିବ, (ସମୁଦ୍ର ପ୍ରତି ଏକ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ରହିଥିଲେ ଯାହା ହୁଏ, ଏବଂ, ତୁମେ ଯେପରି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇପାରିବ, ତୁମ ଭିତରେ ମୋତେ ସେହି ଆକାଙ୍କ୍ଷାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ) ତେବେ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିବି ଯେ, ତୁମେ ତୁମ ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବି କେଉଁ ବାସନାଗୁଡ଼ିକର ରୋପଣ କରୁଛ, ତୁମେ ମୋତେ ସେକଥାଟି ମଧ୍ୟ କହିବ । କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଏପରି ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇଛି ଯେ, ମୂଳତଃ, ଭଲ ପାଇବା କହିଲେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭଲ ପାଇବା ପାଇଁ ଏକ ପିପାସାକୁ ବୁଝାଏ, ସଂସ୍କୃତି କହିଲେ ସଂସ୍କୃତି ନିମନ୍ତେ ଏକ ପିପାସାକୁ ବୁଝାଏ ଏବଂ କଳା ମୋତିଟିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରା ଯାଉଥିବା ବିଧିଅନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ଯାବତୀୟ ଅନ୍ୱେଷଣ ଜନିତ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ସମୁଦ୍ରର କେଉଁ ତଳଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିବା ସେହି କଳା ମୋତିଟି ନିମନ୍ତେ ଏକ ପିପାସାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ ।

- ୧୭୨ -

ଏଭଳି ଲୋକମାନେ ଥାଆନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ସର୍ବଦା ଫଡ଼ଫଡ଼ ହେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ରାତି ଦିନ ପ୍ରବଳ ଉତ୍ସାହ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜ୍ୱଳନ୍ତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଭାବ, ସେହି କଥାଟିକୁ ଦାବୀ କରୁଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ମିଛ କହୁଥାନ୍ତି ।

ସେହି ଜଗୁଆଳି ପ୍ରହରୀଟି ମଧ୍ୟ ମିଛ କହୁଥାଏ, ଯିଏକି ତୁମ କାନ ପାଖରେ ରାତିଦିନ ଆସି ନଗରଟି ପ୍ରତି ତା'ର ରହିଥିବା ନିଷ୍ଠାଟିର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ କହିବାରେ

ଲାଗିଥାଏ । ସିଏ ତ ଅଧିକତର ପରିମାଣରେ ନିଜର ରାତ୍ରିଭୋଜନଟି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଏ ।

ସେହି ପ୍ରେମିକଟି ମଧ୍ୟ ଖାଲି ମିଛ କହୁଥାଏ, ଯିଏକି ତୁମକୁ କହେ ଯେ ସିଏ ରାତି ଏବଂ ଦିନ କେବଳ ସିଏ ପ୍ରେମ କରୁଥିବା ନାରୀଟିର ଅଶରୀରୀଟା ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ସାମାନ୍ୟ ମାଛିଟାଏ ଭଅଁ ଭଅଁ ହେବା ମାତ୍ରକେ ସିଏ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଯାଉଥିବ । କାରଣ, ମାଛି ଆସି କାମୁଡ଼ି ବି ଦିଏ । କିମ୍ବା, ହୁଏତ କେବଳ ବିଚ୍ଛାର ହୋଇପଡ଼ି ମଧ୍ୟ ସିଏ ହାଇ ମାରି ଦେଉଥିବ ।

ଦୂର ବହୁ ଦେଶକୁ ଭ୍ରମଣ କରି ଯାଉଥିବା ପଥିକଟି ମଧ୍ୟ ମିଛ କହୁଛି, ଯିଏ ଦାବୀ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ଯେ ସିଏ ଦେଖୁଥିବା ନୂତନ ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ହିଁ ଆନନ୍ଦବିଭୋର ହୋଇ ରହିଛି । କାରଣ, ତା' ଜାହାଜଟି ଯେମିତି ତୀଖ ଭାବରେ ଢେଉଗୁଡ଼ିକର ଆବହ ଭିତରେ ଆସି ପଡ଼ିଯାଉଛି, ସିଏ ବି ଆଉ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ, କେବଳ ବାନ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଯାଉଛି ।

ସେହି ସନ୍ଥ ଓ ସାଧୁଟି ମଧ୍ୟ ମିଛ କହୁଛି, ଯିଏକି ତୁମକୁ କହୁଛି ଯେ, ସିଏ ଈଶ୍ୱରସ୍ମରଣରେ ହିଁ କେତେ କେତେ ରାତି ଏବଂ ଦିନକୁ ଅତିବାହିତ କରିଦେଉଛି । କାରଣ, ଠିକ୍ ସମୁଦ୍ର ପରି ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ନିଜକୁ ତା'ଠାରୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ନେଉଛନ୍ତି । ଏବଂ ସେତେବେଳେ ସିଏ ଜୁଆର ଥମି ଯାଇଥିବା ସମୟର ଏକ ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳୀୟ ସମୁଦ୍ରବେଳା ଠାରୁ ଅଧିକ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ପଡ଼ିରହୁଛି ।

ସିଏ ମଧ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ଆଚରଣ କରୁଛି ଯିଏ ନିଜର ଜଣେ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁରେ ଦିନରାତି ବାହୁନିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏପରି ବାବୁ ତୁମେ ଦିନରାତି କାହିଁକି ରୋଦନ କରୁଛ, - ଯେତେବେଳେ କି ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ସର୍ବଦା ମୋଟେ ଭଲପାଉନଥିଲ, କିନ୍ତୁ ବେଳେ ବେଳେ କଳହ ବି କରୁଥିଲ, କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡୁଥିଲ ଅଥବା ଏହି ଭଲ ପାଇବାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ କୋଣସିରେ ମଧ୍ୟ ଖୁସୀ ହୋଇ ରହିଥିଲ । ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ଯେ, ଯେଉଁମାନେ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଆମ ମୃତମାନେ ଆମଲାଗି ଅଧିକ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛନ୍ତି । କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଆଉ କୌଣସି ମତଲବ ବା ପ୍ରତି-ମତଲବର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ ଏବଂ ଆମେ ମୃତ ପୁରୁଷ ଅଥବା ନାରୀଟିକୁ ଅବିରତ ତଥା ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖି ପାରୁଥିବା । ତଥାପି, ତୁମେ ଆପଣାର ସେହି ମୃତମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଯାଉଛ ।

ଏହି ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ମିଛ ହିଁ କହନ୍ତି, କାରଣ, ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟଟା ଅନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ଏମାନେ ଉଦାସୀନ ରହିବାର ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ ଦେଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ଏବଂ,

ଯେତେବେଳେ ତୁମକୁ କୌଣସି ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚ୍ଛେଦ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦେହ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅ, ସେମାନେ ସତତ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କର ଏବଂ, ଏହିପରି ଭାବରେ, ନିଜ ଉଦାସୀନତାର କ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ସକାଶେ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇପଡ଼ି ନିଜର କଣ୍ଠସ୍ୱର ତଥା ଆଚରଣଟିକୁ ବଦଳାଇ ଦିଅ, ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ତୁମକୁ ସେହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ।

ମୁଁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାକୁ ଜାଣିଛି ଯାହାକି ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିପାରେ, — ସେହି ଅବସ୍ଥାଟି ହେଉଛି ଏକ ଜୀବନହୀନ ଉଦାସୀନତାର ଅବସ୍ଥା । ଏହି ଅବସ୍ଥାଟି ତୁମ ମନଟି ଦୃଢ଼ ହୋଇ ନରହୁଥିବାରୁ ହିଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ । ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାଟିର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ତୁମେ ଜୀବନନାମକ ସେହି ବହୁପ୍ରସ୍ଥଯୁକ୍ତ ଉପାଦାନଟିକୁ ପରିପ୍ରେରିତ କରି ରଖିଥିବା ଦୃଷ୍ଟି ତଥା ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଦେଖିବାରେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରନାହିଁ । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଘଟେ, ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ଚେସ୍‌ପାଲି ଉପରେ ସଜାହୋଇ ରହିଥିବା ଗୋଟିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥାଏ ଏବଂ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ ଏକ ସମସ୍ୟା ପରୋକ୍ଷ ହୋଇ ରହିଛି, ସେକଥା ବୁଝି ପାରିନଥାଏ । ମାତ୍ର, ଯଦି ଏପରି ହୋଇପାରେ ଯେ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଖୋସାଟି ଉପରେ ରହିଥିବା ତୁମର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସର କାରଣରୁ ସତେଅବା ତୁମପ୍ରତି କାହାର କୃପାପ୍ରଦର୍ଶନ ହେତୁ ତୁମ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଆସି ଅଳ୍ପ ସମୟ ଲାଗି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ, — ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟା ବସ୍ତୁତଃ ଜଣେ ପ୍ରହରୀର, ଜଣେ ପ୍ରେମିକର ଅଥବା ଜଣେ ପଥିକର ଜୀବନରେ ଆସିଥାଏ, ତେବେ ତୁମେ ମୋତେ ଅନୁଶୋଚନା କରିବନାହିଁ ଯେ ତୁମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଣ୍ଟାରେ ହିଁ ସେହି ଉଲ୍ଲାସମୟ ଦୃଶ୍ୟପଟଟିକୁ ନିଜର ମନନ ଭିତରେ ଧାରଣ କରି ରଖି ପାରୁନାହଁ । କାରଣ, ଏହିଭଳି କେତେକ ଅନୁଭବ ଏପରି ଭାବରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଜଳୁଥାନ୍ତି ଯେ, ଯିଏ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହେ, ତାହାର ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ତାହାରି ଫଳରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ଏବଂ, ଏହି କାରଣରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଦିନ କଦାପି ଏକ ଉତ୍ସବର ଦିନ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ ।

ତେଣୁ, ଲୋକେ ନିଜନିଜର ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ତତ୍ପର ହୋଇ କାହିଁକି ରହିଥାଆନ୍ତି ବୋଲି ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦିଅ, ତୁମେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ ଭୁଲ୍ ହିଁ କର । ସେହି ଟେରା ନବୀଜଣକ ମଧ୍ୟ, ଯାହାଙ୍କର ବକ୍ଷତଳେ ଦିନ ରାତି ସବୁସମୟରେ ଏକ ପ୍ରବିତ୍ର ଅଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସିଏ ମଧ୍ୟ ସେହି ଭୁଲ୍‌ଟିକୁ କରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଖୁବ୍ ଉତ୍ତମ ପ୍ରକାରେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଜାଣେ ଯେ, ଯେକୌଣସି ଉତ୍ସବ ମହିମା ହରାଇ ଏକ ନୀରସ ରୁଟିନ୍‌ରେ ପରିଣତ ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କା ସର୍ବତ୍ର ଅବଶ୍ୟ

ରହିଥାଏ । ଏବଂ, ଉତ୍ତମ ଗୁଣମାନଙ୍କର ଅନୁଶୀଳନ କରୁ କରୁ ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ଜଣେ ପୋଲିସ୍‌ର ନିୟମ-ପୁସ୍ତିକାର ସ୍ତରକୁ ଖସି ପଡ଼ିଥାଏ । ଏବଂ, ନ୍ୟାୟପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଉଚ୍ଚତମ ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ମୋଡ଼ି ମାଡ଼ି ହୋଇଯାଇ ନାନାବିଧ ମନ୍ଦ ଆଚରଣକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାର ଏକ ପରିଚ୍ଛଦରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର, ସେଥିରେ ବା କ'ଣ ଯାଏ ଆସେ ? ତାହା ମଣିଷକୁ ଶୁଆଇ ପକାଏ ବୋଲି ମୋତେ ଜଣାଅଛି । ତେବେ, ମୁଁ କାହିଁକି ତା'ର ଏହି ତାମସିକ ଉଦାସୀନତା ସକାଶେ ରୋଦନ କରିବି ? ବୃକ୍ଷଟି ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ କାହିଁକି ରୋଦନ କରିବି ? ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ ଗଛ କହିଲେ କଦାପି ଗୋଟିଏ ଫୁଲକୁ ବୁଝାଇବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟିବା ସକାଶେ ଗୋଟିଏ ଆବଶ୍ୟକ ପୂର୍ବସର୍ତ୍ତକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ ।

- ୧୨୩ -

ତୁମ ଭିତରେ ନିଜ ସହୋଦରମାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବାର ସେହି ଭାବଟି ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହୁ ବୋଲି ମୁଁ ସର୍ବଦା ଇଚ୍ଛା କରି ଆସିଛି । ଏବଂ, ତାହାରି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିରେ ହିଁ ତୁମଭିତରେ ସହୋଦରମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରିବାର ସେହି ଅନ୍ୟ ଭାବଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିଛି । ତୁମ ଭିତରେ ନିଜ ପତ୍ନୀ ନିମନ୍ତେ ଭଲ ପାଇବାର ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଉ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରିଛି ଏବଂ ପତ୍ନୀଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବା ଜନିତ ଦୁଃଖଟିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ରଖିଛି । ତୁମ ଭିତରେ ନିଜ ମିତ୍ରପ୍ରତି ଭଲ ପାଇବାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରି ଆସିଛି । ଏବଂ, ତେଣୁ, ବନ୍ଧୁଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବା ଜନିତ ଦୁଃଖଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିଛି । ଠିକ୍ ଯେପରି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଫୱାରାଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରେ, ସିଏ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅନୁପସ୍ଥିତିକୁ ମଧ୍ୟ ତିଆରି କରି ଦେଇଥାଏ ।

ମାତ୍ର, ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ମନ୍ଦର ତୁଳନାରେ ବଞ୍ଚିତ ହେବାଟା ହିଁ ତୁମକୁ ଅଧିକ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖୁଚି ବୋଲି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ମୁଁ ତୁମକୁ ସେଥିରୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରି ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ବଦ୍ଧପରିକର ହେଲି ଏବଂ ଯାବତୀୟ ଉପସ୍ଥିତିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ତୁମକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲି । କାରଣ, ତୃଷା ହେତୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାଣ ଯିବାକୁ ବସିଛି, ତା' ସମ୍ମୁଖରେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଥିବା ଜଳର ଉତ୍ସଟି, ସେହି ଅନୁପସ୍ଥିତି ସତ୍ତ୍ୱେ ହିଁ ତଥାପି ଆଦୌ କୌଣସି ଜଳ-ଉତ୍ସ ନଥିବା ଏକ ସଂସାର ତୁଳନାରେ ଅବଶ୍ୟ ମଧୁରତର ଲାଗିବ ହିଁ ଲାଗିବ । ଏବଂ, ନିଜ ଗୃହରୁ ଚିରଦିନ ସକାଶେ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେହି ଗୃହଟି ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଶୁଣିଲେ ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ରୋଦନ କରି ଉଠିବ ।

ସୌଧସନ୍ଦେଶ

ମୁଁ ଏଭଳି ଏକାଧିକ ଉପସ୍ଥିତିମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଛି, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ କି ବଡ଼ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷ ସଦୃଶ ବିଶାଳକାୟ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାୟାଦାନ ନିମନ୍ତେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ବିସ୍ତାର କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି । କାରଣ, ମୁଁ ଏପରି ଜଣେ, ଯିଏ କି ଏକ ଗୃହରେ ବାସ କରୁଛି ଏବଂ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତୁମର ସ୍ୱଗୃହଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖାଇଦେଇ ପାରିବି ।

ଥରେ ସ୍ମରଣ କର, ନିଜ ପତ୍ନୀକୁ ଚୁମ୍ବନଟିଏ ଦେଉଥିବା ସମୟରେ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଇବାର ସ୍ୱାଦଟି ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ମଧୁର ଲାଗୁଥାଏ । ସେତେବେଳେ ପ୍ରଭାତ ସମୟରେ ନିଜ ଗଧଟିର ପିଠି ଉପରେ ଏକ ପିରାମିଡ୍‌ର ଆକୃତିରେ ତୁମେ ବୋଝେଇ କରି ରଖିଥିବା ପନିପରିବା ଉପରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ରଙ୍ଗଟି ପୁନର୍ବାର ଝଟକି ଉଠିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥାଏ, କାରଣ ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ହାଟକୁ ବିକ୍ରୀପାଇଁ ବୋହି ନେବାର ସମୟଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ତୁମର ପତ୍ନୀ ତୁମଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ମୁରୁକି ହସିଦିଏ ; ଦୁଆରବନ୍ଧ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ତୁମପରି ସିଏ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିବା ଦିନଟିର ଯାବତ କାର୍ଯ୍ୟଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥାଏ । କାରଣ, ଅଳ୍ପସମୟ ପରେ ସିଏ ଘରଟିକୁ ଓଳାଇବ, ବାସନଗୁଡ଼ିକୁ ମାଜିବ, ଏବଂ ମଜାଳିଆ କ'ଣଟିଏ ରାନ୍ଧିବାରେ ବସିଯିବ; ସେଇଟି ତୁମ ଆଗରେ ବଢ଼ାହେବା ମାତ୍ରକେ ତୁମେ ଯେ କିପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯିବ, ସିଏ ସେହିକଥା ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଛି । ଏବଂ, ପାଣି ଫୁଟି ଆସୁଥିବା ପାତ୍ରଟି ଉପରେ ନିଘା ରଖି ସିଏ ଭାବୁଛି : ''କିନ୍ତୁ ଯଦି ସିଏ ଅଧିକ ସହଳ ଫେରି ଆସନ୍ତି ! ତେବେ ମୋ'ର ରନ୍ଧା ସରିନଥିବ ଓ ମୁଁ କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ରାନ୍ଧୁଛି, ସିଏ ତାହା ଦେଖି ପାରିବେ ।'' ଏଣୁ, ତୁମେ ଆଜି ବହୁତ ଦୂରକୁ ଯାଉଛ ବୋଲି ଅନୁମାନ ହେଉଥିଲେ ହେଁ ଓ ଏପରିକି, ତୁମର ଫେରିଆସିବା ଆଜି ସମ୍ଭବତଃ ଡେ଼ରି ହେବ ବୋଲି ତୁମ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଶା କରୁଥିଲେ ହେଁ, ସିଏ ତଥାପି ତୁମଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ତା'ପାଖରେ କୌଣସି କାରଣ ନଥିବ । ଏବଂ, ତୁମର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏକାଭଳି ଘଟିଥିବ; କାରଣ ଏହି ଘରଟି ନିମନ୍ତେ ତ ତୁମେ ବାହାରକୁ କୁଆଡ଼କୁ ଯାଅ, ଘରଟି ପୁରୁଣା ହୋଇଗଲେ ତୁମେ ତାହାର ମରାମତି କର ଏବଂ ସେଇଟିରେ ଖୁସୀ ଭରି ରହିଥିଲେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଖୁସୀ ଅନୁଭବ କର । ହଁ, ଆପଣାର ଲାଭଗୁଡ଼ିକରୁ ତୁମେ ଏହି ଘରଟି ସକାଶେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭଲ କିସମର ଗାଲିଚା କିଣିବ ଓ ପତ୍ନୀ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାରିଗରୀର ରୂପା କଙ୍କଣ କିଣି ଆଣିବ ବୋଲି ମନେ ମନେ ବିଚାର କରୁଥାଅ । ସେଇଥିପାଇଁ ତ ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ସହରକୁ ଯାଅ, ଏବଂ ବାହ୍ୟ ସବୁକିଛିରୁ, ତୁମେ ଘରକୁ ପଛରେ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଭଲ ପାଇବାର ଦୀପ୍ତିରେ ହିଁ ବାସ କରୁଥାଅ । ହଁ, ଗଧ ପିଠିରେ ରହିଥିବା ବୋଝଟିକୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ହାତ ବଢ଼େଇ ବାଗେଇ ଦେଉଥାଅ, ସକାଳ ସମୟଟା ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଯାଇନଥାଏ

ବୋଲି ଆଖିମାନଙ୍କୁ ମଳି ମଳି ଦେଉଥାଅ, ଏବଂ ଗଧଟିକୁ ଅଡ଼ାଇନେବା ପାଇଁ ଯେତେଥର ପାଞ୍ଚଣଟାକୁ ଠେଁସି ଦେଉଥାଅ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାର ନିଜର ସେହି ଘରଟିକୁ ହିଁ ତିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଥାଅ । ହଁ, ଯେତେବେଳେ ଫୁରସତ ରହିଥିବା ସମୟରେ ତୁମେ ଦ୍ୱାରପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥିଲ, ତାହା ତୁଳନାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ତୁମେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ହିଁ ନିଜର ପତ୍ନୀ ସହିତ ଏକାତ୍ମ ହୋଇ ରହିଥାଅ । ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଅନାଉଥିବା ସମୟରେ ତ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ନିଜ ସାନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟିର କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମର ଇଚ୍ଛା ହୋଇନଥାଏ । କାରଣ, ସମ୍ଭବତଃ ତୁମେ ସେତେବେଳେ ତ ଅନେକ ଦୂରରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ଏକ ବିବାହଉତ୍ସବର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥିବ, — କାରଣ ସେଥିରେ ଯୋଗ ଦେବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ତୁମେ ହୁଏତ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲ,— ଅଥବା କୌଣସି ବିରକ୍ତିକର ଅଥଚ ଜରୁରୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବ କିମ୍ବା ବହୁ ଦିନରୁ ଦେଖା ହୋଇ ନଥିବା ତୁମର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କର କଥା ଭାବୁଥିବ !

ମାତ୍ର, କ୍ରମଶଃ, ଆଲୋକ ଅଧିକ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିବ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ତୁମର ଗଧଟି ଆପଣାର ଦର୍ପ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ହଠାତ୍ ନିଜର ଖୁରାଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ସଶବ୍ଦ କରି ପକାଇବାରେ ଲାଗିବ, ସେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଥିବା ଗୋଡ଼ିମାନଙ୍କରେ ବାଜି ଉତ୍ପନ୍ନ କରୁଥିବା ଠକଠକ ଶବ୍ଦଟିକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଶୁଣିବାରେ ଲାଗିଯିବ ଏବଂ ଉଦିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସକାଳଟି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି ତୁମେ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଟିକିଏ ହସି ବି ଦେବ । କାରଣ, କଳ୍ପିତ ରୂପା କଙ୍କଣଟିକୁ ମୂଲାଇବା ନିମନ୍ତେ ତୁମେ କେଉଁ ଦୋକାନଟିକୁ ଯିବ, ଇତିମଧ୍ୟରେ ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ଥିର କରି ସାରିଥିବ । ସେହି ଚତୁର ବୁଢ଼ା ଦୋକାନୀଟିକୁ ତ ତୁମେ ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଛ; — ତୁମେ ତା'ପାଖକୁ ଯାଇଛ ବୋଲି ସିଏ ହୁଏତ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହୋଇଛି ବୋଲି ଟିକିଏ ଦେଖାଇ ବି ହେବ, — ତୁମକୁ ତୁମ ପତ୍ନୀଙ୍କର କୁଶଳ ପୁଚ୍ଛିବ, — ତାକୁ ନାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ହୀରା ବୋଲି କହି ପ୍ରଶଂସା କରିବ । ବିଶେଷତଃ ତୁମ ପତ୍ନୀର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ପଚାରିବ, — କାରଣ ଏଡ଼େ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବତୀ ହୋଇଥିବାରୁ ତା' ଦେହଟି ନିଶ୍ଚୟ ଖୁବ୍ ସୁକୁମାର ଓ ଅଳ୍ପବଳ ହୋଇଥିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ତୁମର ପତ୍ନୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ସିଏ ସହାନୁଭୂତିସୂଚକ କାହାଣେ କଥା କହିବାରେ ଲାଗିବ, — ଏଡ଼େ ପ୍ରତ୍ୟୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କହୁଥିବ ଯେ, ତା' ପ୍ରଶଂସାବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ସେହି ବାଟଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ଗୁଆଁର ବାଟୋଇଟାଏ ମଧ୍ୟ ତୁମ ପତ୍ନୀ ଖାଣ୍ଟି ସୁନାରେ ତିଆରି ଏକ କଙ୍କଣ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚନା କରୁଥିବ । ମାତ୍ର ତୁମେ, — ତୁମେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇବାରେ ଲାଗିଥିବ । ହାୟରେ, — ଏ

ଜୀବନଟା ତ ଠିକ୍ ଏହିପରି, — ତୁମେ ତ ରଜା ନୁହେଁ, ହାଟରେ ପରିବା ବିକ୍ରୀ କରିବାକୁ ନେଇଥିବା କେବଳ ଜଣେ ଚାଷୀ ! ତା'ପରେ ଦୋକାନୀଟି ମଧ୍ୟ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇବ ! ଏବଂ, ସୁନା କଙ୍କଣଟିକୁ ମନେ ପକାଇ ଉଭୟେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇ ସାରିବା ପରେ, ଦୋକାନୀଟି ଏକ ବିଭ୍ରାଟ ଗୁପ୍ତକଥା ପରି ତୁମଆଗରେ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି କରିବାକୁ ଲାଗିବ ଯେ, ବସ୍ତୁତଃ ରୂପାତିଆରି କଙ୍କଣଗୁଡ଼ିକ ସୁନାତିଆରି କଙ୍କଣମାନଙ୍କର ତୁଳନାରେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଧିକ ଭଲ । ସିଏ ବୁଝାଇ କହୁଥିବ ଯେ ଗୋଟିଏ କଙ୍କଣ ଯଥେଷ୍ଟ ଭାରି ହୋଇଥିବା ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା । ଏବଂ, ସୁନାତିଆରି କଙ୍କଣଗୁଡ଼ିକ ସଚରାଚର ଖୁବ୍ ହାଲୁକା । ତା'ପରେ ସିଏ ତୁମକୁ ଯେଉଁଟିକୁ ବାହାର କରି ଦେଖାଇବ, ସେଇଟି ହିଁ ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ଆଣିବାର ଜଞ୍ଜିରଟିରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ କଡ଼ା ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ଏବଂ, ଭଲ ପାଇବାର ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଜଞ୍ଜିରଟିର ଓଜନଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖକର ହିଁ ହୋଇଥାଏ ! ଏକ କମନୀୟ ବାହୁଚାଳନା କରି ତୁମର ପତ୍ନୀ ଯେତେବେଳେ ନିଜ ହାତଟିକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବ ଏବଂ ମୁହଁ ଉପରର ଓଢ଼ଣାଟିକୁ ସିଧା କରି ଆଣିବ, ସେତେବେଳେ କଙ୍କଣଟି ପ୍ରକୃତରେ ବେଶ୍ ଭାରି ବୋଲି ହିଁ ଲାଗିବ, କାରଣ, ଠିକ୍ ଏହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ତ ତାହା ହୃଦୟଲାଗି ଏକ ବାର୍ତ୍ତା ବହନ କରି ଆଣୁଥିବ ! ତା'ପରେ ଦୋକାନର ପଛ ପଟଟିକୁ ଯାଇ ଯେତେବେଳେ ଦୋକାନୀ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ତା'ପାଖରେ ଥିବା ସବୁଠାରୁ ଭାରି କଙ୍କଣଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଫେରି ଆସିବ, ସିଏ ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ଓଜନଟିକୁ ପରଖ କରି ଦେଖିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିବ । ସିଏ ପଦାର୍ଥଟିକୁ ଆଣି ତୁମ ପାପୁଲି ଉପରେ ରଖିଦେବ ଏବଂ, ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଆଖିଦୁଇଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ସେଇଟି ତୁମର ହେବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଏକ ସୁଖଚିନ୍ତାର କଳନାରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇଯିବ । ଏବଂ, ଏହିପରି ନିମଗ୍ନ ରହିବାର କିଛି ସମୟ ପରେ ତୁମେ ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ହଲାଇ ନିଜର ସମ୍ମତି ଜ୍ଞାପନ କରିବ । କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ପୁନର୍ବାର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସଟିଏ ବି ପକାଇବ । କାରଣ, ଏହାହିଁ ତ ଜୀବନ, — ଯଦି ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ କାରଭାନ୍‌ର ମାଲିକ ବା ନାୟକ ହୋଇଥାନ୍ତ ! ଖାଲି ଏହି ଗଧଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ତୁମର ଆଉ କ'ଣ ଅଛି ? ବାହାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜନ୍ତୁଟି ଉପରେ ତୁମେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣୁଛ; ଓ ତା'ର ବି ଆଉ ସେତେ ବଳ ନାହିଁ ବୋଲି ସଚେତନ ହୋଇ ଯାଉଛ । ''ମୋ'ର ଏହି ସମ୍ପତ୍ତିଟି ସତକୁ ସତ ଏତେ ଅଳପ, ଏତେ ନଗଣ୍ୟ ଯେ ଏଇଟି ବି ଆଜି ସକାଳେ ରାସ୍ତାରେ ଦୁଲ୍‌ଦୁଲ୍ ହୋଇ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ମୋ'ର ନାମକୁ ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନିଜ ପିଠିଉପରେ ବୋହି ଚାଲିଥିଲା ।'' ତା'ପରେ ଦୋକାନୀ ମଧ୍ୟ ଆଉଥରେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇବ । ଏବଂ, ଓଜନିଆ କଙ୍କଣଟିର ସମ୍ମାନରେ ତୁମେ ଦୁହେଁଯାକ ଯଥେଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାରେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇ ସାରିବା ପରେ, — ସେଇଟି ତୁମର କଦାପି ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, — ସିଏ ବେଶ୍ ଖୋଲା ଭାବରେ ତୁମ

ପାଖରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବ ଯେ, ଅଧିକ ହାଲୁକା ଚୁଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ଭଲ, କାରଣ ସେଇଟି ଉପରେ ଅଧିକ ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ସବୁ କାମ କରାଯାଇଛି। ତା'ପରେ, ତୁମେ ଯେଉଁଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ନେବ ବୋଲି ଆଖି ରଖିଥିଲ, ଦୋକାନୀ ପରିଶେଷରେ ତୁମକୁ ସେଇଟିକୁ ହିଁ ଦେଖାଇବ। କାରଣ, ବହୁଦିନ ପୂର୍ବେ, ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅକଲଟିର ପରାମର୍ଶକୁ ମାନି, କୌଣସି ଅର୍ଥକୋଷର ମାଲିକ ଆପଣାର ହିସାବନିକାଶର ଫର୍ଦ୍ଦଟିକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିବା ପରି, ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥିଲ। ଗୋଟିଏ ମୋଟା ଗାଲିଚା ଖରିଦ କରାଯିବା ସକାଶେ ତୁମ ମାସିକ ଲାଭର ଗୋଟିଏ ଅଂଶକୁ ଅଲଗା କରି ରଖାଯିବ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଏକ ନୂଆ ଉଦ୍ୟାନ-ଉପକରଣ ନିମନ୍ତେ ସଂଚୟ କରାଯିବ, — ଆଉଏକ ଅଂଶରୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଆବଶ୍ୟକ ଖାଦ୍ୟ କିଣାଯିବ ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶଟି ଏକା କଙ୍କନ ପାଇ ରହିବ।

ତେଣୁ, ଅସଲ ନୃତ୍ୟଟି ଏତେବେଳେ ଯାଇ ଆରମ୍ଭ ହେଲା; କାରଣ କୋଉ ବିକାଳିକୁ ପୁଣି ମନୁଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର ରୀତି ଅଜ୍ଞାତ ହୋଇ ରହିଛି ! କଣ୍ଟାଟି ଯାଇ ଟାଣ ଭାବରେ ଲାଗିଲାଣି ବୋଲି ଥରେ ଅନୁମାନ କରିନେବା ପରେ ସିଏ ନିଜ ଉପାୟଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ। ଜିନିଷଟିର ଦାମ୍ ବେଶୀ ହୋଇଯାଉଛି ବୋଲି ତୁମେ ତା'ଠାରୁ ଅବଶ୍ୟ ବିଦାୟ ନେବ। ତା'ପରେ ସିଏ ପୁଣି ପଛରୁ ଡାକିବ। ସିଏ ହେଉଛି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ତୁମର ବନ୍ଧୁ; ତୁମର ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀଟି ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ସିଏ ନିଶ୍ଚୟ ନିଜ ଆଡୁ କିଛି ତ୍ୟାଗ କରିବ। ଆଉ ଗୋଟାଏ ଯିଏ ମନ ସିଏ ଛୋକରୀ ହାତରେ ଏହି ଚମତ୍କାର ଦ୍ରବ୍ୟଟା ଶେଷକୁ ଯାଇ ଶୋଭା ପାଇବ, ଏହି କଥାଟିକୁ ଭାବିବା ମାତ୍ରକେ ତା' ମନରେ କେତେ ଦୁଃଖ ହେବ। ତା'ର ଡାକ ଶୁଣି ତୁମେ ଫେରି ଆସିବ, ମାତ୍ର ବଡ଼ କୁଣ୍ଠାର ସହିତ ଆସୁଛି ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଲାପରି ଗୋଟିଏ ଗେଣ୍ଡାର ଗତିରେ ପଛକୁ ପାଦ ପକାଇବ। ତୁମ ମୁହଁଟା ବଡ଼ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଖା ଯାଉଥିବ। ହାତରେ ଚୁଡ଼ୀଟିର ଓଜନଟାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିନେବ। ଏଡ଼େ ହାଲୁକା ଲାଗୁଛି, ତେଣୁ କଦାପି ସେତେ ବେଶୀ ଦାମ୍ ହୋଇନଥିବ ! ଏବଂ, ରୂପାଟା ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ନୀରସ ଦେଖାଯାଉଛି। ବସ୍ତୁତଃ, ଗୋଟିଏ ଅତି ମାମୁଲି ଗହଣା ଓ ଲାଗି କରି ରହିଥିବା ଆଉଗୋଟିଏ ଦୋକାନରେ ଧାଡ଼ୀ ଧାଡ଼ୀ ହୋଇ ରଖା ହୋଇଥିବା ବଢ଼ିଆ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ତୁମେ କେଉଁଟିକୁ ବାଛିବ, ସେକଥା ଆଦୌ ସ୍ଥିର କରି ପାରୁନଥିବ। କିନ୍ତୁ, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ନିଜର ଅନିଚ୍ଛାଟିକୁ ଅତିମାତ୍ରାରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ହେବନାହିଁ; ଅଥବା ବିକାଳି ତୁମକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ବିକ୍ରୀ କରିବାର ସକଳ ଆଶା ହରାଇ ବସିବ ଏବଂ ତୁମେ ଚାଲି ଯାଉଥିବାର ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ପଛରୁ ଡାକିବନାହିଁ। ଏବଂ, ତା'ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ଆଉ କୌଣସି କ୍ଷୀଣ ବାହାନାଟିଏ ଦେଖାଇବାର ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ବାଟ ନଥିବ।

ନିତାନ୍ତ ସତ କଥା ଯେ, ଯିଏ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି ଜାଣିନଥିବ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସିଏ ଲୋଭର ଗୋଟିଏ ତାମସା ଦେଖୁଛି ବୋଲି ହୁଏତ ବିଚାର କରିବ; — ମାତ୍ର ବସ୍ତୁତଃ ତା' ଆଗରେ ସେହି ଭଲ ପାଇବାର ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ହିଁ ଅଭିନୀତ ହେଉଥିବ ଏବଂ, ତୁମେ ନିଜର ଗଧ ଓ ବିକିବାପାଇଁ ନେଇଥିବା ପନିପରିବା ବିଷୟରେ କହୁଥିବାର କିମ୍ବା ବୁଦ୍ଧିଆଙ୍କ ପରି ସୁନା, ରୂପା ବା ପରିମାଣ ତଥା ଗୁଣ ବିଷୟରେ ମୂଲ୍ୟାୟନ କରୁଥିବାର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇ ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ଦୀର୍ଘ କଥୋପକଥନ ଏବଂ କାରବାର ଆଦି ଦ୍ୱାରା ନିଜର ଫେରି ଆସିବା ସମୟକୁ ଗଡ଼ାଇ ଦେଉଥିବାର ଦେଖି ହୁଏତ ସିଏ ଏହିପରି ଏକ ଧାରଣା ମଧ୍ୟ କରିବ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ ବହୁଦୂରରୁ ହିଁ ଆସିଛ । ମାତ୍ର, ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି, ବାହାରେ ଯାହା ବୋଧ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଥିବ । କାରଣ, ନିଜ ଘରଠାରୁ ଏବଂ ତୁମେ ଭଲ ପାଉଥିବା ବସ୍ତୁଟି ଠାରୁ ତୁମେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବାର ଅବକାଶ ହିଁ କେବେହେଲେ ନଥାଏ ଏବଂ ତୁମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦକ୍ଷେପ ହିଁ ସେହି ପ୍ରେମ ଅଥବା ସେହି ଗୃହଟିର ଏକ ଉତ୍ସବାନୁଷ୍ଠାନିକ ନୃତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ପକାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ତୁମର ଅନୁପସ୍ଥିତି ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ବାନ୍ଧି ରଖିଥାଏ; ସେହି ରମଣୀଠାରୁ ଅଲଗା କରି ପକାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ତୁମକୁ ତାହାସହିତ ଯୁକ୍ତ କରି ରଖେ; ଏବଂ, ଯେଉଁ ଗାରଟିକୁ ଡେଇଁଗଲେ ଅନୁପସ୍ଥିତି କହିଲେ ଏକ ଅଲଗା ହୋଇଯିବାକୁ ବୁଝାଇବ, ତୁମେ ସେଇଟି ବିଷୟରେ ମୋତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି କହିଦେଇ ପାରିବ କି ? ଯଦି ଉତ୍ସବ-ଉପଚାରଟି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବୁଣା ହୋଇ ରହିଥିବ ତଥା ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁମେ ଉଭୟେ ଏକ ହୋଇ ରହିଛ, ଯଦି ତାଙ୍କରି ଉପରେ ତୁମେ ନିଜର ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଦୃଢ଼ନିବଦ୍ଧ କରି ରଖିପାରିଛ ଏବଂ ଯଦି ସେହି ଦେବତା ପ୍ରକୃତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଦୀପ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ରହିଥାଆନ୍ତି, - ତେବେ ଏପରି କିଏ ଅଛି ଯିଏକି ତୁମକୁ ତୁମ ସାଥୀ ପାଖରୁ ଅଥବା ତୁମ ନିଜର ଘର ପାଖରୁ ଅଲଗା କରିଦେଇ ପାରିବ ? ଜଣେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପୁତ୍ର ଏକଦା ମୋତେ କହୁଥିଲେ ! '' ନିଜ ଗୃହଟିର ବାଆଁ ଧାଉଡ଼ୀଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବାପା ଚାଲିଗଲେ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇଟିକୁ ତିଆରି କରୁଛି । ସିଏ ଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ଲଗାଇ ପାରିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଚାଲିଗଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲଗାଉଛି । ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ ସମ୍ପାଦିତ କରିବି ବୋଲି ସିଏ ମୋତେ ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟାରେ କହି ଯାଇଥିଲେ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କରୁଛି । ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବା ବିଷୟରେ ମୋତେ କହିଥିଲେ । ମୁଁ ତାହାକୁ ପାଳନ କରୁଛି ।'' ବାପା ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ ସେଠାରେ ନାହାନ୍ତି, ଏହି ଘରଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ସେପରି ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ ।

ତୁମର ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ତୁମବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା । ନିଜ ଭିତରଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଯଦି ତୁମେ ଉଭୟଙ୍କର ଆଧାରରେ ରହିଥିବା ସତ୍ୟଟିର ଆଉ କେଉଁଠି ଅନ୍ୱେଷଣ କରୁଥାଅ,

ଅଥବା ତୁମ ବନ୍ଧୁଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ତାହା କରୁଥାଅ, ଏବଂ, ଯଦି ଏହି ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ପୃଥିବୀଟିର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ବାହାରେ ଏକ ଦିବ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥି ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି କରି ରଖିଛି ବୋଲି ଉଭୟଙ୍କର ଅନୁଭବ ହେଉଥାଏ, ତେବେ କୌଣସି କାଳ ଅଥବା ଦେଶ ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଅଲଗା କରି ପାରିବନାହିଁ; କାରଣ, ଯେଉଁ ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁମର ସେହି ଏକତାଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥିବ, ସେମାନେ ଯାବତୀୟ ଦୂରତାସୃଷ୍ଟିକାରୀ ପ୍ରାଚୀର ଏବଂ ସମୁଦ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଉପହାସ ହିଁ କରୁଥିବେ ।

ଜଣେ ବୁଢ଼ା ମାଳି ନିଜର କୌଣସି ସାଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ମୋତେ କ'ଣ କହିବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା । ମୃତ୍ୟୁ ଦ୍ୱାରା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ, ଅନେକ ବର୍ଷ କାଳ ସେମାନେ ଜଣେ ଆଉଜଣକର ଭାଇ ପରି ବାସ କରି ଆସିଥିଲେ, ସଂଧ୍ୟାସମୟର ଚାହାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏକାଠି ବସି ପିଉଥିଲେ । ଏକା ଉତ୍ସବଦିନ ଗୁଡ଼ିକର ପାଳନ କରୁଥିଲେ; ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ି ଜଣେ ଆଉଜଣକ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଉଥିଲା ଓ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଥିବା ସମୟରେ ଜଣେ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଶ୍ରୋତାର ସନ୍ଧାନ କରି ପରସ୍ପର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲେ । ତଥାପି, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ପରସ୍ପର ସହିତ କଥା ହେଉଥିଲେ । କାରଣ, ଅଧିକତର ସମୟରେ, ଦିନମାନର ସବୁ କାମ ସାରି ସେମାନେ ଏକାଠି ବୁଲି ବାହାରୁଥିଲେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ବି ଉଚ୍ଚାରଣ ନକରି ଫୁଲମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ବଗିଚାଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିଲେ, ଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ଓ ଆକାଶକୁ ଦେଖିବାରେ ନିମଗ୍ନ ରହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ଯେତେବେଳେ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ହୁଏତ ଜଣେ ନଇଁ ପଡ଼ି ଓ ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ହଲାଇ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଫୁଲକୁ ଯାଇ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଆରଜଣକ ମଧ୍ୟ ନଇଁ ପଡୁଥିଲା ଓ ପତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ ପୋକସବୁ ରହୁଥିବାର ସଙ୍କେତ ପାଇ ଠିକ୍ ଏକାଭଳି ନିଜର ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ଟୁଙ୍ଗାରି ଦେଉଥିଲା । ଏବଂ, ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୋଭାରେ ତଥା ଦୀପ୍ତିରେ ଫୁଟିଥିବାର ଦେଖିଲେ ଦୁହିଙ୍କର ମୁହଁରୁ ହିଁ ସେହି ଏକାଭଳି ଖୁସୀ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

•

ଦିନେ ଘଟଣାକ୍ରମେ ଏପରି ହେଲା ଯେ, ଜଣେ ବଡ଼ ବଣିକ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ କ'ଣ ଗୋଟିଏ କାମରେ ନିଯୁକ୍ତି ଦେଇ ଡ଼ାକିନେଲା ଏବଂ କେତେ ସପ୍ତାହ ନିମନ୍ତେ ତା'ର କାରାଭାନ୍ ସହିତ ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଯିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ ଦଳ ଦଳ ଯାଯାବର, ବୃହତ୍ ଏକାଧିକ ନାନାବିଧ ଦୁର୍ଘଟଣା ତଥା ନିଜର ଜୀବନଧାରଣ ନିମନ୍ତେ କିଛି ଉପାର୍ଜନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଟିକୁ କେତେଆଡ଼େ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ବୁଲିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରିଥିଲେ, - ସତେଅବା ସମୁଦ୍ରର ଢେଉରେ ଧକ୍କା ଖାଇ ଭାସି ବୁଲୁଥିବା ଗୋଟାଏ ପୀପା ପରି ତାକୁ ହୁଡ଼ାଇ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ; ମରୂଦ୍ୟାନରୁ ମରୂଦ୍ୟାନ ହୋଇ ବିଚରା ପରିଶେଷରେ ସିଏ ବହୁଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏକ ମୁଲକରେ ଯାଇ

ପହଞ୍ଚିଥିଲା, — ସେହି ମୁଲକଟା ସତେଅବା ପୃଥିବୀର ଶେଷସୀମାରେ ଯାଇ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ଏହିଭଳି କେତେଟା ବର୍ଷ ଅତିବାହିତ ହୋଇଗଲା; ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଜୀବନର ଅର୍ଦ୍ଧାୟୁଷ ଅନ୍ତେ ମୋ' ମାଳି ତା'ର ସେହି ବନ୍ଧୁଟି ଠାରୁ ଚିଠିଖଣ୍ଡେ ପାଇଲା । ସେହି ଚିଠିଟିକୁ ବାଟରେ ଯେ କେତେ ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା, ସେକଥା କେବଳ ସେହି ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ହିଁ ଜଣାଥିବ । ସେଇଟିକୁ ହୁଏତ କେତେ ଜାହାଜ ଏବଂ କାରାଭାନ୍, ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଏବଂ ଶ୍ରମରତ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ବହନ କରି ନେଇ ଆସିଥିଲେ । କେତେ କେତେ ବିଚିତ୍ର ମାର୍ଗ ପାରି ହୋଇ ତା'ପରେ ଯାଇ ଏହି ଚିଠିଟି ସେହି ମାଳିର ଉଦ୍ୟାନରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିବ । ତେଣୁ, ଚିଠିଟିକୁ ପାଇ ସେଦିନ ସକାଳେ ସିଏ ଆନନ୍ଦରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ, ଅନ୍ୟମାନେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ସେହି ଆନନ୍ଦରେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତୁ ବୋଲି କାମନା କରି ସିଏ ତାହାକୁ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଆଣି ଦେଇଥିଲା । ସତେ ଯେପରି କୌଣସି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କୌଣସି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କବିତାଟିଏ ପାଠ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲା ! ଏବଂ, ଚିଠିକୁ ପଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ'ର ମୁହଁ ଉପରେ କିଭଳି ଏକ ଭାବ ଯେ ଉକୁଟି ଉଠୁଥିଲା, ତାହା ଜାଣିବାଲାଗି ମୋ' ମୁହଁଟିକୁ ଚାହିଁ ରହିଥିଲା । ସ୍ପଷ୍ଟତଃ, ଚିଠିରେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଶବ୍ଦ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା କାରଣ, ଯେପରି ହେବା ପ୍ରକୃତରେ ଉଚିତ, ଏହି ଉଭୟେ କୋଡ଼ି ଚଳାଇବା ପରି କଲମ ଚଳାଇବାରେ ଆଦୌ ସମାନ ପରିମାଣରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ହିଁ ନଥିଲେ । ବସ୍ତୁତଃ ମୁଁ କେବଳ ଏତିକିମାତ୍ର ପାଠ କରିଥିଲି : ମୁଁ ଆଜି ସକାଳେ ମୋ' ଗୋଲାପ ଗଛଗୁଡ଼ିକରୁ ଅଦରକାରୀ ଡାଳପତ୍ରକୁ କାଟି ସଫା କରିଦେଇଛି । ତା'ପରେ, ସେମାନେ ଦୁଇଜଣଯାକ ସମ୍ଭବତଃ ଯେଉଁଭଳି କରିଥାନ୍ତେ, ଯେଉଁ ଅସଲ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶବ୍ଦ ସାହାଯ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ହେବନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ସେହିଗୁଡ଼ିକରେ ନିଜକୁ ଅଭିନିବେଶିତ କରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧୀର ଭାବରେ ନିଜର ମୁଣ୍ଡଟିକୁ ହଲାଇ ଦେଇଥିଲି ।

ମାତ୍ର, ସେତିକିବେଳେ ମୋ' ମାଳିର ଏକ ଭାବାନ୍ତର ଜାତ ହେଲା : ସିଏ ନିଜର ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ହରାଇ ଦେଇଥିଲା । ତୁମେ ହୁଏତ ଶୁଣିଥାନ୍ତ ଯେ, ସିଏ ନିଖୋରି ନିଖୋରି ଦୂରତା, ସମୁଦ୍ରପଥ, ଡାକବ୍ୟବସ୍ଥା, କାରାଭାନ୍‌ମାନଙ୍କର ମରୁଯାତ୍ରା ଏବଂ ମରୁଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଲାଗିଥିବା ଯୁଦ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ନାନାବିଧ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ତା'ପରେ ତିନିବର୍ଷ ପରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦୈବାତ୍ ପୃଥିବୀର ସୀମା-ଅଞ୍ଚଳକୁ ଦୂତ ପ୍ରେରଣ କରିବାର ଏକ ଅବସର ଲାଭ କରିଥିଲି । ତେଣୁ ମୋ' ମାଳିକୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଇ ଡାକି ଆଣିଥିଲି । ''ତୁମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମର ସେହି ସାଙ୍ଗଟି ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖି ପଠାଇ ପାରିବ ।'' ଫଳରେ ମୋ' ଗୋଲାପଗଛଗୁଡ଼ିକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ଦୁଃଖ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ପନିପରିବାର

କିଆରୀରେ ପୋକମାନଙ୍କର ମହୋତ୍ସବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କାରଣ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମାଳିଟି ନିଜର କୋଠରୀ ଭିତରେ ପୂରା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦିନ କଟାଇ ଦେଉଥିଲା; — କେତେ କ'ଣ ଲେଖିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ପକାଉଥିଲା, ପୁନର୍ବାର ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲା, — କୌଣସି ଇସ୍କୁଲ-ପଢ଼ିବା ପିଲା ଅଭିନିବିଷ୍ଟ ଭାବରେ ନିଜର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକଟିଏ ପଢୁଥିବା ପରି ନିଜର ଜିଭଟାକୁ ପୂରା ବାହାରକୁ ବାହାର କରିଦେଇ ସିଏ ଲେଖିବାରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସିଏ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିଲା ଯେ, ତାକୁ କିଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ଲେଖିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ନିଜକୁ ସତେଅବା ଏକାବେଳେକେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ପାଖରେ ନଥିବା ବନ୍ଧୁପାଖକୁ ବହନ କରି ନେଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ମଝିରେ ରହିଥିବା ଏହି ବ୍ୟବଧାନଟି ଉପରେ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ସେତୁ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଆପଣାର ଦୋସର ସଦୃଶ ହୋଇ ରହିଥିବା ଦେଶ ଓ କାଳର ସେପାଖରେ ଯାଇ ରହିଥିବା ବନ୍ଧୁଟି ସହିତ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରି ତାକୁ ତା'ପ୍ରତି ରହିଥିବା ନିଜର ଭଲ ପାଇବାଟି ବିଷୟରେ ଅବଗତ କରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହିଭଳି ଆଖର ଏମିତି ଦିନଟିଏ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା, ଯେଉଁଦିନ କି ଲଜ୍ଜାରେ ରକ୍ତିମ ହୋଇ ସିଏ ମୋ'ପାଖକୁ ଆସି ବନ୍ଧୁପାଖକୁ ଲେଖିଥିବା ନିଜର ଉତ୍ତରଟିକୁ ମୋତେ ଦେଖାଇଥିଲା । ସିଏ ଆଶା କରୁଥିଲା ଯେ, ଚିଠିଟି ଯାହା ପାଖକୁ ଲେଖାଯାଇଛି, ଚିଠିଟିକୁ ପାଇ ତାହାର ମୁଖମଣ୍ଡଳଟି ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠିବ, ସିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ'ର ମୁହଁଉପରେ ମଧ୍ୟ ତାହାରି ଏକ ପ୍ରତିଫଳନ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ପାରିବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସିଏ ମୋ' ଉପରେ ପଠାଉଥିବା ବାର୍ତ୍ତାଟିର ଶକ୍ତିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା । ମୁଁ ସେହି ବାର୍ତ୍ତାଟିକୁ ପାଠ କଲି; — ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯତ୍ନରେ ଅଥଚ ଏକ ଅକୁଶଳ ହାତଦ୍ୱାରା ଲେଖା ହୋଇଥିଲେ ,— ସିଧା ହୃଦୟ ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ତରିକତାର ଦ୍ୟୋତକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, — ତଥାପି କେଡ଼େ ସରଳ ତଥା ବିନୟଯୁକ୍ତ ହୋଇ ତାହା ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ! —ଆଜି ସକାଳେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୋ' ଗୋଲାପଗଛ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଅଦରକାରୀ ଡାଳପତ୍ର କାଟି ସଫା କରିଦେଇଛି । ଏବଂ ବସ୍ତୁତଃ, ସିଏ ନିଜର ବନ୍ଧୁ ପାଖକୁ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ପଠାଇ ପାରିଥାଆନ୍ତା କି ? କାରଣ, ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମଟି ପାଇଁ ତ ସିଏ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ସବାଆଗ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ରଖିଥିଲା । ସେହି ଯେଉଁ ବୃଦ୍ଧା ମହିଳାମାନେ ନିଜର ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ବେଦୀରେ ଲାଗି ହେବା ନିମନ୍ତେ କପଡ଼ାଟିଏ ତିଆରି କରିବାରେ ଛୁଞ୍ଚିକାମ କରୁ କରୁ ନିଜ ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ନଷ୍ଟପ୍ରାୟ କରି ପକାଉଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେହିମାନଙ୍କ ପରି । ହଁ, ଚିଠିଟିକୁ ପଢ଼ିବାପରେ ମୁଁ ନୀରବ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି; ଯେଉଁ ଅସଲ କଥାଟିକୁ ମୁଁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲି, ମୁଁ ସେଇଟି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି । କାରଣ, ହେ ପରମକର୍ତ୍ତା, ଏହାଦ୍ୱାରା

ସେମାନେ ତୁମକୁ ହିଁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ, — ନିଜର ଜୀବନଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି କରି ତୁମରି ମଧ୍ୟରେ ବିଲୀନ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଗୋଲାପଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ବହୁତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଯେ ତୁମେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛ, ସେହି କଥାଟି ଜାଣିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ନିଜକୁ ତୁମରି ମଧ୍ୟରେ ବିଲୀନ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ, ହେ ଈଶ୍ୱର, ମୋ'ର ପ୍ରଜାଜନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ମୋ'ର ଯଥାଶକ୍ତି ପ୍ରୟାସ କରିସାରିବା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ନିଜ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି । କାରଣ, ତୁମ ହାତଗୁଡ଼ିକରୁ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା କର୍ମଭାରଟି ପ୍ରକୃତରେ ଏଡ଼େ ବୃହତ୍ ଥିଲା ଯେ, ଏକ ଅନ୍ୟଭଳି ସ୍ଥିତିରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ହୁଏତ ଭଲ ପାଇ ପାରିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କୌଣସି ଜଣକ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଓ ଅନୁରକ୍ତ ରଖିବାପାଇଁ ମୁଁ ନିଜକୁ ଅନୁମତି ଦେଇ ପାରିନଥିଲି । ତେଣୁ, ସେହି ଅତିମାତ୍ରାରେ ମାନବୀୟ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ଗୁଡ଼ିକରୁ ନିଜକୁ ନିରସ୍ତ କରି ରଖିବା ବ୍ୟତୀତ ମୋ'ର ଆଉ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ନଥିଲା' - ପୁନଶ୍ଚ, ସେହି ମାନବୀୟ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାମାନେ ହିଁ ତ ହୃଦୟକୁ ତା'ର ଯାବତୀୟ ସୁଖ ଆଣି ଦେଇଥାଆନ୍ତି । କେବଳ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଇପ୍ସିତ ସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସି ପାରୁଥିଲେ ହିଁ ତ ସର୍ବଦା ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ପରିଚିତ କଣ୍ଠମାନଙ୍କରୁ ବାହାରୁଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଧୁର ହୋଇଥାଏ । ଏବଂ, ମନୁଷ୍ୟକୁ ସକଳ ରତ୍ନରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରାଇ ନେଉଥିବା ମୃତ୍ୟୁଲାଗି ବିଳାପ କରୁଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ହୃତ ରତ୍ନଟି ଲାଗି ରୋଦନ କରି (ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ ତା'ର କୌଣସି ଧାରଣା ହିଁ ନଥାଏ) ତୁମର ନାରୀ କେଡ଼େ ଶିଶୁସୁଲଭ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ କେତେ କ'ଣ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ! ମାତ୍ର, ତୁମେ ମୋତେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୂକ ହୋଇ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ରଖିଛ, ଯେପରିକି ପବନ ଭିତରେ ବସ୍ତ୍ରଟିଏ ବୁଣି ଦେଇ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଯଥାର୍ଥ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଶୁଣିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବି; କାରଣ, ମନୁଷ୍ୟଗଣଙ୍କର ବ୍ୟଥା ଓ ବେଦନା ଉପରେ ହିଁ ମୁଁ ମନୋନିବେଶ କରିପାରିବି ଏବଂ ସେଥିରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣି ପାରୁଥିବି ।

ଯେଉଁ ଅବଧିଟିକୁ ମୁଁ ହଜି ଯାଇଥିବା କୌଣସି ରତ୍ନ ପାଇଁ ଅଳସ ପରିତାପ ଅଥବା ଉଚ୍ଚ ବିଳାପ କରି ସମ୍ଭବତଃ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି (କାରଣ, ଏହିସବୁ ଅଭିଯୋଗର ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଶେଷ ନଥାଏ — କାରଣ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁଟି ବିପନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହା ହେଉଛି ଏକ ରତ୍ନଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ, — ଏହା ହେଉଛି ମୃତ୍ୟୁ), ସେଇଟି ବିଷୟରେ ମୁଁ ମିତବ୍ୟୟୀ ହୁଏ ବୋଲି ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲ । ପ୍ରେମ ତଥା ବନ୍ଧୁତା ପାଇଁ ତତ୍ପର ରହି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କେତେ ସମୟ ବରବାଦ ହୋଇଯାଏ । କାରଣ, ବନ୍ଧୁତା ଓ

ପ୍ରେମର ଯଥାର୍ଥ ଗଣ୍ଠିଟି ତ ତୁମରି ମଧ୍ୟରେ ଯାଇ ରହିଛି ଏବଂ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ପଡ଼ି ପାରିଛି ଏବଂ, ହେ ଈଶ୍ୱର, କେବଳ ତୁମର ନୀରବତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ହିଁ ମୁଁ ଏଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକାରୀ ହୁଏ ବୋଲି ତୁମେ ଇଚ୍ଛା କରିଛ ।

ମୁଁ ବସ୍ତୁତଃ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ପାଇବି ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରିନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିଛି ଯେ, ମୋତେ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋ' ଘରକୁ ଆସିଲେ ତଦ୍ୱାରା ତୁମର ଅବମାନନା ହିଁ ହେବ, — ମୋ' ପାଇଁ ତୁମର ରହିଥିବା ବ୍ୟାକୁଳତାର ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ମଧ୍ୟ ହାନି ଘଟିବ । ଏକ ମହିମାମୟ ମେଘଉପରେ ବସି ଅବତରଣ କରି ପୃଥିବୀକୁ ଆସିଥିବା ଦେବଦୂତ ମାନଙ୍କର କଣ୍ଠେଇନାଚରୁ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରି ହେବନାହିଁ । କାରଣ, ମୋ'ର ସକଳ ଯତ୍ନ ଏବଂ ସକଳ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାକୁ ତ ମୁଁ କେବଳ ନିର୍ବାଚିତ ଅଳ୍ପ କେତେକଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ରଖିନଥାଏ, - ଜଣେ ଶ୍ରମିକ ଏବଂ ଜଣେ ମେଷପାଳକ ମଧ୍ୟରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଆଦୌ କୌଣସି ପାତରଅନ୍ତର କରେନାହିଁ, - ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ ମୋତେ ବହୁତ ଦେବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର କିଛି ନଥାଏ । ଏବଂ, ଏପରି ମଧ୍ୟ ଘଟେ ଯେ, ମୋ'ଠାରୁ ଏକ ବନ୍ଧୁତାପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ମିତହାସ୍ୟଟିଏ ପାଇ ମୋ'ର ପ୍ରହରୀଟିଏ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦରେ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିପାରେ; - କାରଣ, ମୁଁ ହେଉଛି ତା'ର ରାଜା, ଏବଂ ମୋ'ଠାରେ ଏକତ୍ରୀକୃତ ହୋଇ ରହିଥିବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ସେହି ପ୍ରହରୀର ତଥା ତା'ର ସାଥୀମାନଙ୍କର ରକ୍ତଦ୍ୱାରା ହିଁ ତିଆରି ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ତେଣୁ, ମୋତେ ମାଧ୍ୟମ କରି ମୋ'ର ସ୍ମିତହାସ୍ୟଟି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସେମାନେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଥିବା ରକ୍ତର ଏକ କ୍ଷତିପୂରଣ କରାଇଥାଏ । ହେ ଈଶ୍ୱର, ମୋ' ହସର ଉତ୍ତର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରହରୀଟିର ପ୍ରତିହାସ୍ୟଟିରୁ ମୋ'ର ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ପାଇବାକୁ ରହିଛି ? ଏହି କୌଣସିଟିରୁ ମୁଁ ମୋ' ନିଜଲାଗି କୌଣସି ପ୍ରୀତିର କାମନା ରଖିନାହିଁ; ଏବଂ, ସେମାନେ ଉଦାସୀନ ରହିଗଲେ କିମ୍ବା ମୋତେ ଘୃଣା କଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମୋଟେ ତାହାକୁ ଦେହକୁ ନେବିନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ତୁମ ପାଖକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଥିବା ଏକ ମାର୍ଗରୂପେ ହିଁ ମୋତେ ସମ୍ମାନ କରୁଛନ୍ତି । କେବଳ ତୁମରି ନିମନ୍ତେ ହିଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରୀତିକୁ କାମନା କରୁଛି; — ହଁ, ତୁମରି ନିମନ୍ତେ, ଯାହାଠାରୁ ମୋ'ପରି ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ଭବ ହୋଇଛି; ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ଉପାସନାକର୍ମକୁ ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଛାରେ ଏକାଠି କରିନେଇ ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ତୁମରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ଟେକିଦେଉଛି । ମୋ' ପ୍ରହରୀର ନତଜାନୁ ହୋଇ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାଟିକୁ ମୁଁ ଯେପରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଟି ପାଇଁ ଅର୍ପଣ କରିଦେଉଛି, ଠିକ୍ ସେହିପରି । କାରଣ ମୋ'ର କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଏକ ବୀଜର କାର୍ଯ୍ୟ ପରି, — ଯିଏ ମାଟିରୁ ସକଳ ରସକୁ ସଂଗୃହୀତ କରି ଆଣୁଥାଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ନିମନ୍ତେ ଶାଖାସ୍ଥ ପତ୍ରସ୍ତବକରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଦେଉଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ, ମୋ' ପ୍ରହରୀଟି ପରି ମୋ' ବେଳକୁ, ଏକ କ୍ଷତିପୂରଣ ସମ୍ଭବ କରାଇବା ପାଇଁ ଆଉଜଣେ ରାଜା କେଉଁଠାରେ ନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ମୋତେ ଏକା ଏକା ହିଁ ମୋ' ପଥଟିକୁ ଚାଲି ଶେଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, — ଏବଂ, ଶେଷକୁ ଏପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିଏ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ, ଯେତେବେଳେ କି ତୁମେ ହିଁ କୃପାପରବଶ ହୋଇ ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କରିବ ଓ ମୁଁ ଭଲ ପାଉଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମୋତେ ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ରରେ ନେଇ ବାନ୍ଧିଦେବ। ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇଯାଇ ଥିବାରୁ ଏକ ବିରାଟ କ୍ଳାନ୍ତି ଅବତରଣ କରି ଆସିଥିବାର ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ଏବଂ ନିଜର ସହମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ପାରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇପଡ଼େ। କାରଣ, ସମ୍ଭବତଃ ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ।

ଏଣୁ, ନିଜର ସୁଖୀ ବନ୍ଧୁଟି ପାଖକୁ ସେହି ପତ୍ରଟି ପ୍ରେରଣ କରିଥିବା ମୋ'ର ବୁଢ଼ା ମାଳିଟିର କଥା ଚିନ୍ତା କରି ବେଳେ ବେଳେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତା'ଭଳି ମୋ' ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ମାଳିମାନଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତାର ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରିଥାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଥାଏ। ଏବଂ, ତା'ପରେ, ଦିବସଟିର ପ୍ରଥମୋନ୍ମେଷରେ ମୁଁ ମୋ' ପ୍ରାସାଦର ସୋପାନଗୁଡ଼ିକୁ ଅବତରଣ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ମୋ'ର ଉଦ୍ୟାନଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ। ଏବଂ, ସର୍ବଦା ହିଁ ସେହି ଧୂସର ଆଲୋକରେ ବାଟ କାଟି ଗୋଲାପ ବଗିଚାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଯାଏ। ମୋ' ଗୋଲାପମାନଙ୍କର ସୁମାରି କରୁଥାଏ, ଫୁଲରେ ଲଦି ହୋଇଥିବା କୌଣସି ଯୁବା ଡାଳ ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋଯୋଗ ସହିତ ନଇଁ ପଡ଼ିବାକୁ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଛିଡ଼ା ବି ହୋଇ ଯାଉଥାଏ; ହଁ, ସେଇ ମୁଁ, ଯିଏକି ମଧ୍ୟାହ୍ନସମୟ ଆସିଗଲେ ଜଣେ ଲୋକକୁ କ୍ଷମା ଅଥବା ଫାଶୀ କେଉଁଟି ଦିଆଯିବ, ଯୁଦ୍ଧ ଅଥବା ଶାନ୍ତି କେଉଁ ପଦକ୍ଷେପଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ, ସେହିସବୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ବି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ। ମୁଁ ତ କ୍ରମେ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଆସୁଛି; ତେଣୁ ତା'ପରେ ବେଶ୍ କିଛି ଚେଷ୍ଟା କରି ମୁଁ ସବୁ ମାଳିଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରେ — ଜୀବିତ ଏବଂ ମୃତ ଉଭୟଙ୍କ ସହିତ; ସେହି ଯେଉଁ ଗୋଟିଏ ମାଧ୍ୟମ ଦ୍ୱାରା ଏଭଳି ବାର୍ତ୍ତାଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ଆଦୌ କୌଣସି ନୀରବତାକୁ ଭଙ୍ଗ ନକରି ହୃଦୟ ଭିତରୁ ହିଁ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ, ମୁଁ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥାଏ : **ଆଜି ସକାଳେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ଗୋଲାପଗଛ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଅଦରକାରୀ ଡାଳପତ୍ର କାଟି ସଫା କରିଦେଇଛି !** ବାର୍ତ୍ତାଟିକୁ ପଢ଼ି ବହୁତ ବର୍ଷ ଧରି ନୀରବରେ ହିଁ ଆପଣାର ପଥଟି ଅତିକ୍ରମ କରି ଯିବାକୁ ପଡ଼େ, ତେବେ ତଦ୍ୱାରା କୌଣସି କ୍ଷତି ହୁଏନାହିଁ, — ଅଥବା, ଶେଷରେ ଅମୁକ କିମ୍ବା ଅମୁକ ଲୋକଟି ପାଖରେ ହୁଏତ ପହଞ୍ଚିଯାଏ, ତଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ କୌଣସି କ୍ଷତ ହୁଏନାହିଁ। ଯେପରିକି ମୁଁ ମୋ'ର ମାଳିମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ବାର୍ତ୍ତାର

ଆଦାନପ୍ରଦାନ କରିପାରିବି, ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ସରଳ ଉପାୟଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛି; ସେମାନଙ୍କର ଦେବତା ପାଖରେ ମୁଁ ନିଜର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛି : ପ୍ରତ୍ୟୁଷର ଧୂସର ଆଲୋକରେ ଚିକ୍‌ଚିକ୍ ହେଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଲାପଗଛ, — ସେଇ ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କର ଦେବତା ।

ଏଣୁ, ହେ ପରମ କର୍ତ୍ତା, ମୁଁ ପ୍ରଗାଢ଼ ଭାବରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିବା ମୋ'ର ଶତ୍ରୁର ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଗୋଟିଏ କଥା, — ମୋ'ର ଏହି ପୃଥ୍ୱୀସ୍ଥ ସତ୍ତାଟିକୁ ଡେଇଁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଯାଇ ତା'ସହିତ ମୋ'ର ଭେଟ ହେବ । ସେହି ଶତ୍ରୁର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକା କଥା, କାରଣ ତା'ର ମୋ' ସହିତ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଛି । ତେଣୁ ମୋ' ଆଲୋକ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁସରଣ କରି ହିଁ ମୁଁ ନ୍ୟାୟବିଚାର କରିଥାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକ ବହୁତ ସମୟରେ ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ବୋଧ ହୁଅନ୍ତି ସତ ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘାତ ଲାଗିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଆମଭିତରେ ନାନା ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ଯାଇଥାଏ । ତଥାପି, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଥରେ ଚାଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଆମ ନିଜନିଜର ପଥଗୁଡ଼ିକୁ ଅଣ୍ଡାଳି ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସେହି ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସାହଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଶକ୍ତିର ରେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁସରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ । ଏବଂ, ହେ ସମଗ୍ର ଭୁବନର ନିୟାମକ କର୍ତ୍ତା, ତୁମରି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଆମର ପଥଗୁଡ଼ିକ ଏକତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି, ସେହିଠାରେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଶେଷ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟଟିର ସମ୍ପାଦନ କରିସାରି ମୁଁ ମୋ' ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଆତ୍ମାକୁ ଶୋଭାବନ୍ତ କରି ରଖିଛି । ଏବଂ, ପ୍ରଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ନିଜ ସମୂହର ଆତ୍ମାଟିକୁ ଶୋଭାବନ୍ତ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ମୁଁ ତଥା ମୋ' ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ସେମାନେ, — ଏକ ଉତ୍ସବାନୁଷ୍ଠାନ ସମୟରେ ଆମେ ଉଭୟେ କେହିହେଲେ ଏକାଭଳି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରି ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଉଭୟେ ନିଶ୍ଚୟ କହିପାରିବୁ ଯେ, ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କହିପାରିବି ଓ ସେମାନେ ମୋ' ତରଫରୁ କହିପାରିବେ; ଆଜି ସକାଳେ ମୁଁ ମୋ'ର ଗୋଲାପଗଛ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଅଦରକାରୀ ଡାଳପତ୍ରକୁ କାଟି ସଫା କରି ଦେଇଛି ।

କାରଣ, ହେ ନିଖିଳକର୍ତ୍ତା, ତୁମେ ହେଉଛ ଆମ ଉଭୟଙ୍କର ମାନଦଣ୍ଡ । ତୁମେ ହିଁ ସେହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଗ୍ରନ୍ଥିଟି, ଯାହା ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଛି ।

□□

ଶ୍ରୀ ...ଧ ସାଧନା କେନ୍ଦ୍ର
ଗ୍ରା - ଗିଙ୍ଗିଆ ପୋ - କେନ୍ଦୁ...
ଜି - ...ପୁର ...
ଓଡ଼ିଶା
ରେଜି ନଂ - ...